

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

WIDENER LIBRARY

HX JV11 G

L 10.155

91

P. OVIDII NASONIS
OPERA OMNIA
EX EDITIONE BURMANNIANA
CUM NOTIS ET INTERPRETATIONE
IN USUM DELPHINI
VARIIS LECTIONIBUS
NOTIS VARIORUM
NOTITIA LITERARIA
RECENSU EDITIONUM ET CODICUM
ET
INDICE LOCUPLETISSIMO
ACCURATE RECENSITA.

VOLUMEN SEPTIMUM.

T

LONDINI:
CURANTE ET IMPRIMENTE A. J. VALPY, A. M.
1821.

Lo 10.155

22-25-
41

METAMORPHOSEON LIB. VII.

FAB. I. 1 *Jamque fretum Minyæ*] Populi sunt Thessaliæ Minyæ. *Pagasa puppe*] Argo nave. *R. Pagasa*] Fabricata sub Pagaso promontorio et opp. Thessaliæ. *Ἐντρειον τῶν περὶ τὴν Παγασάλ.* Strabo lib. IX. *Ἀκρωτήριον Μαγνησίας* ἀνορύσθη δὲ ἀπὸ τοῦ ἐκεί περὶ ἔχθαι τὴν Ἀργεῖ. Scholiastes Apollonii I. 1.

3 *Phineus visus erat*] Sic plerique veteres : unus Leidensis, *jussus erat* : unus meus *ausus* : duo Medic. *Phineus ultus erat* ; eleganter. Val. Flaccus I. IV. sub finem de Amyco, 'Nec vero præcepta mihi suprema tyranni Fata queror, bellove magis lætarer et armis Occubuisse meis ; quam lege quod occidit ultus Ipse sua.' Sic 'inultus' quoque tam active quam passive sumitur. *Heins. Phineus*] Phineus rex Arcadiæ Plexippum et Pandiona, ex Cleopatra Boreæ et Orithyïæ filia natos, falso ab Harpalice, Diodoro, Idæa, superinducta iis noverca, insinulatos occæcavit. Quam impietatem cæcitatæ tallone ulti Dii Harpyias insuper immittunt qui cibos ipsi appositos raperent fœdarentque. Sed vide Diodorum I. V. cap. de Argonautis ; et Palæphatum de Phineo. *Juvenesque*] Argonautis a Phineo benigne exceptis et de itinere atque expeditione admonitis, Calais et Zetes alati Boreæ filii, Harpyias ad Ins. Plotas inde Strophades dictas fugarunt.

4 *Virgineas*] Æneid. III. 212. *Farn.*

6 *Phasidos*] Fl. Colchidis in Euxinum mare se exonerantis.

7 *Phryxæque*] Aurei arietis, quo huc vectus est Phryxus, vellus : vers. penult. lib. præced. et infra.

8 *Voxque datur Minyis*] *Lexque*

cum primo Gronovii : et *numerus laborum*, non *Minyis*, cum vetustioribus majori ex parte. Vide Notas Pont. II. 9. Florent. S. Marci, *Visque datur*. Heins. *Lexque*] Jasoni aureum velus nomine Pelix poscenti respondit Æetes, Non hoc licere aut posse reddi, priusquam tauros quis ignivomos domuisset, draconem vigilem custodem cecidisset, dentes ejus seminasset, natosque inde terrigenas stravisset. Apollon. III. 405. Pindarus Pyth. IV. *Farn. Lexque datur numeris*] Hoc est, responsum datur ab Æeta, magnos inesse labores in rapiendo vellere anreo significans.

9 *Concipit interea*] Juno et Pallas, de Jasone sollicitæ propter certamina tam periculosa illi ab Æeta proposita, Veneri persuaserunt, ut Cupidinem ad Medeam mitteret, qui Jasonis amore ipsam inflammaret. *Æetias*] Medea, Æetæ regis Colchorum filia. *R.*

12 *Nescio quis Deus obstat*] Sic de Didone Virgil. Æneid. I. 'hæc oculis, hæc pectore toto Hæret, et interdum gremio fovet, inscia Dido Insideat quantus miseræ Deus.' *Mirumque quid hoc est*] Alii *mirorque* ; frustra : duo Vossiani *quis hic est : quid hic* Rottendorph. Lovan. *quod hoc sit*. Scribe, *mirumque, nisi hoc est*. Mirum est, inquit, nisi amo ; ita veteres loquebantur. Plantus Amphitr. Act. I. Sc. 1. 'Mirum, ni hic me quasi murænam exossare cogitat :' et paulo ante, 'Mira sunt, nisi invitavit sese in cœna plusculum :' et sæpe alibi. Sic et *mirum quin, passim*, apud eundem : ut Amphitr. Act. II. Sc. 2. 'Mirum, quin te adversus di-

cat.' Sulpicius Servastus de Cupiditate in Catalectis Pithœi, 'Mirum, ni pulchras artes Romana juvenus Discat, egregio sudet in eloquio.' *Heins.*

14 *Nimium mihi dura videntur*] Tibi Langermannianus codex: et mox duo Medicei, si posses, sanior esses; ut pergat Medea ad se ipsam sermonem convertere. Adi Notas ad Epist. x. 75. *Idem.*

19 *Sed trahit invitam*] Gravât Florentinus S. Marci, primus Vatican. prior Hamburgensis et unus Bononiensis: ut apud Senecam Hercule Furente, 'quæ domum clades gravat.' Ita frequenter veteres. *Idem.* *Nova vis*] Magna amoris potentia mihi nunquam ante hac experta.

20 *Video*] Euripidis Hippol. 380. Τὰ χρίστ' ἐπιστάμεσθα, καὶ γιγνώσκωμεν, οὐκ ἐκπονοῦμεν δέ. F. *Video meliora, proboque*] Ex Græco: Καὶ μαρθάνω μὲν οἷα θρᾶν μέλλω κακὰ, θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων.

25 *Quid enim*] Τίπττε με δειλαίην τὸδ' ἔχει ἔχος, εἴθ' ὄγε πάντων φθίσεται ἥρώων προφερότατος, εἴτε χαλεπὸν; Ἐρρέτω, &c. Medea apud Apollonium III. 464. *Farn.*

26 *Quem nisi crudelem*] *Quam* probe unus Vossianus pro diversa lectione: et tum mox quoque *quam* non; quomodo Lovaniensis, et unus Mediceus. *Heins.*

28 *Forma movere potest*] *Ore* multi ex melioribus: quod si admittimus, versu proximo pro *lacrumum ore* erit reponendum *igne*, cum prim. Moreti, Oxon. prim. Hamburg. et aliis duodecim. *Afflabitur aura* Grævianus pro diversa lectione. *Idem.*

35 *Cur non*] *Ista* eodem compendio exprobrantur Jasoni a Medea Euripidis, vs. 477. Ἐσώσά σε....Πεμφθέντα ταύραν πυρπύρον ἐπιστάτην Ζεφύλῃσι, καὶ σπερούντα θανάσιμον γέννη. Δράκοντά θ', ὅς πάγχρυσον ἀμφέπων δέρας, Σπείραις ἔσωζε πολυπλόκοις ἄπνους. Imitatur Seneca in Medea, vs. 466. *Farn.*

36 *Terrigenasque feros*] Homines e terra natos. *Inasopitumque draconem*] Pervigilem.

37 *Di meliora relin*] Puto, *Di meliora*, velim, ex veteri formula, 'Di meliora,' vel 'Di melius;' cui 'ferant' vel 'dent' ambintelligitur: sic Græcis εὐφήμει. Virgil. 'Di meliora piis.' Cicero Philipp. VIII. 'Ergo habet Antonius, quod suis polliceatur? quid nos? numquid tale habemus? Di meliora.' Val. Maximus IV. 3. 'Sophocles ætate jam senior, cum ab eo quidam quæreret, an etiamnum rebus Venereis uteretur, Di meliora, inquit.' *Idem* Valerius VI. 1. sub finem: neque aliter Livius non uno loco. De Sophocle narrationem Valerius ex Catone Ciceronis hausit, ille ex sui Platonis libro primo de Republica: uterque 'Di meliora' in responso Sophoclis reddiderunt, quod apud Platonem, εὐφήμει, δ' ἀνθρώπων. Noster Art. Am. 'Di melius, quam nos moneamus talia quenquam:' et, 'Di melius: vix hoc nupta tenere potest.' Lucanus I. II. 'Dii melius, belli talibus quod damna priores.' Lib. III. 'Di melius, quod non Latias Eous in oras Nunc furor incubuit;' atque ita sæpe: sic et 'Di bene;' de quo diximus Trist. I. I. El. 2. 41. *Heins.*

41 *Pana*] Aut dolori quo afficiar ex illius amore, aut supplicio quod de me pater sumet.

44 *Ea gratia formæ*] Quia præcesserat, 'sed non is vultus in illo,' ne bis idem dicat, videtur rescribendum, *ea gratia morum*. *Heins.*

46 *Et dubit ante fidem*] Et antequam illi opem feram furejurando promittet me sibi uxorem futuram. R. *Fidem*] Quam spondet ille, Argon. Apoll. III. 1078. et apud Val. Flaccum VII. 498. 'Per te quæ superis, Divisque potentior imis, Perque hæc, virgo, tuo redeuntia sidera nutu, Atque per hæc nostri juro discriminis horas: Unquam ego si meriti sim

noctis et immemor hujus, Si te sceptrā, domum, si te,' &c. *Farn.*

48 *Tibi se semper debet Iason*] Sic Virgil. xii. 'Turnum jam debent hæc mihi sacra.' Et x. 'soll mihi Pallas debetur.' Et in Propert. i. Eleg. 6. similis elegantia: 'illa meam mihi jam se denegat.' Juven. Satyr. iii. 'Nil tibi se debere velit.' et Sat. vi. 'ut se tibi semper Imputet.'

49 *Perque*] Τιμήσσα γυναιξὶ καὶ ἀνδράσιν αἰδοίη τε Ἑσσαι, &c. Apollon. καὶ σάτειραν. Ἀργοὶ καὶ προπύλοισ. Pindarus Olymp. xiii. *Farn.*

51 *Germanam*] Chalciopem. *Fratremque*] Absyrtum.

54 *Sororis*] Chalciopes, quæ Phryxo nups erat, et de filiis patrimonium petentibus sollicita, opem artemque sororis Medæ implorabat. *Farn.*

56 *Servata pubis Achivæ*] Cave admittas, quod in plurimis exstat membranis, *puppis Achivæ*. Apud Val. Flaccum simili modo non semel peccatur; ut initio l. vi. ubi, *Graiamque absumere pubem*, pro *puppem*, scribendum: ut et l. v. 620. 'Promissaque vellera publi Thessalicæ.' Et l. iv. 'Mox abit, et sociæ victor petit agmina pubis.' Apud Statium quoque l. v. Sylv. Epicedio Filii, 'Non ego mercatus Pharia de pube loquaces Delicias' legendum: sic *primo* pro *Brimo* apud Propertium ii. Eleg. 2. et infra hoc libro apud nostrum *flumina Phæbes* pro *Barbes* constanter in membranis. *Heins.*

58 *Cultusque artesque virorum*] Locorum plerique vetustiores; quod impense placeret, nisi jam præcessisset, 'Notitiamque loci melioris:' sed forte illic soli reponendum. Vide quæ notavi iv. 765. *Colonus* primus Medic. Bernegger. et unus Moreti. Trist. iii. 8. ex vestigiis veterum librorum, 'Cumque solum, moresque hominum, cultusque locorum Cernimus.' *Idem.*

61 *Et vertice sidera tangam*] Illi vertice sidera tangere dicuntur, qui sibi felices videntur.

62 *Nescio qui montes*] *Cyaneas* petras innuit, quæ et Symplegades dicuntur. *R. Mediis*] Symplegades, *Cyaneæ*, ins. in maris Euxini ostio, quæ longe navigantibus modo coire modo disjungi videntur. Pindarus Pyth. iv. Συμπλόγων κυνηγὸν ἀμαυδέετον Ἐσφίγειν πέτραν. *Mediis incurere in undis Dicuntur montes*] Codices majori ex parte *occurrere*: secundus et tertius Palat. primus Basil. Rotendorph. et decem alii, *concurrere*; vere: ita de Cyaneis cautibus passim scriptores. Noster Amor: l. ii. 'Quæ concurrentes inter temeraria rupes Conspicuum fulvo vellere vexit ovem.' Et Metamorph. l. xv. 'timuit concursibus Argo Undarum sparsas Symplegadas elisarum.' Virgil. Æn. ix. 'credas innare revulsas Cycladas, aut montes concurrere montibus altos.' Statius Theb. xi. 'Cyaneos vetnit concurrere montes.' Juvenal. Sat. xv. 'vel concurrentia saxa Cyaneis.' Claudian. lib. ii. in Eutrop. 'Concurrere freti fauces:' et initio libri de bello Getico 'Deceptum vagæ concursus rupis' dixit agens de Argonautis. Accius Argonautis apud Ciceronem l. ii. de Natura Deorum 'undas concursantes.' Plinius iv. 13. 'Cyaneæ, aliis Symplegades appellatæ, traditæque fabulis inter se concurrissæ.' Mela ii. 7. 'Contra Thracium Bosporum duæ parvæ parvoque spatio distantes, et aliquando creditæ dictæque concurrere, et Cyaneæ vocantur et Symplegades:' sic et Hyginus Fab. 19. neque aliter passim Valerius Flaccus. Theocritus Idyll. xxii. πέτρας εἰς ἐν ξυνιόσας appellavit; a concurrente συμπλόμειδες dictæ. *Heins. Montes mediis concurrere in undis*] Redeatur ad Epist. xii. vs. 121.

63 *Charybdæ, Scylla*] Virgil. Æn.

III. 420. quæ nos ibi. *Farn.*

67 *Per freta longa ferar*] *Trahar* secundus Vatic. pri. Basil. opt. Thuan. et duo alii: ut I. VIII. 'puppimque amplexa recurvam *Per* freta longa trahar.' 'Ferat' panlo ante præcesserat. *Heins.*

69 *Conjugiumne putas*] *Vocas* secundus Mediceus, Neap. et duo alii: ut apud Virgil. 'Conjugium vocat: hoc prætexit nomine culpam.' *Idem.*

74 *Hecates Perseidos*] *Hecate* filia fuit Persæ Solis filii: vide Natal. I. III. Mythol. 5. et 15. *Ibat ad*] Admonuerat Jasonem Argus filius Chalciopeas, Medeam, Ἡέριν 'Ἐκδρῆς λεῖδον μετὰ τῆδον λούσαν.... ἐπεὶ βα θεῆς ἀντὶ πᾶν ἀρηγεῖρα. Apol. III. *Hecates*] Soli in Scythia duos fuisse filios refert Diodorus I. v. Æetem et Persen; Æeta in Colchis regnavit, in Taurica Perses; crudeles ambo efferique. Ex Perse Hecate orta est, immanitate patrem superans, et venefica; patrio more advenas Dianæ sacrificare solita, venenique varias species a se mistas in advenis experiri. Patre sublato regni habenas sumpsit, patruo Æetæ nupsit, cui tres peperit liberos, Circe, Medeam, Ægialeum, qui aliis dictus Absyrtus. Aliter Hesiodus in Theogonia, Ἡελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὴ 'Ωκεανίῃ Περσῆϊ, Κίρκῃ τε, καὶ Ἀήτῃ βασιλῆα. Ἀήτῃς δ'.... Γῆμε Εὐδυίαν... Ἡ δὲ οἱ Μῆδεια... Γέλνατο. *Idem* alio in loco Theog. ait, Asterien ex Perse peperisse Hecaten, τὴν περὶ πάντων Ζεὺς Κρονίδης τίμησε· πόρην δὲ οἱ ἀγλαὰ δῶρα, Μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀπρυγέτοιο θαλάσσης, &c. Ita ut in sacris invocetur Hecates nomine. Eandem esse volunt cum Diana, Proserpina, Luna, dicique quod ἐκάς, id est, longe radios jaciāt, uti soror Apollinis. *Farn.*

75 *Umbrosaque silva tegebat*] *Tegebant* primus, et multi alii. *Heins.*

76 *Et jam fortis erat, pulsusque resedat ardor*] *Fractus erat* multi veteres

ex melioribus: *residerat* etiam Bernegger. et tres nostri. Puto, *Et jam fortis erat, fractusque residerat ardor.* *Idem.*

77 *Exstinctaque flamma reluxit*] *Revixit* longe elegantius primus Gronovii, Arondel. et alii complures. Remed. Amor. 'Ut pæne extinctum cinerem si sulphure tangas; Vivet, et e minimo maximus ignis erit.' Fast. III. 'Quos sancta fovet ille manu, bene vivitis ignes, Vivite inextincti flammaque duxque precor.' Plaut. Aulularia, 'Nam si ignis vivet, tu extinguere extempulo.' Propertius IV. Eleg. 3. 'Hanc Venus, ut vivat, ventilat ipsa facem:' atque ita passim optimi Latinitatis auctores; ut et contra *mori*. Noster Amor. libro I. 2. 'Vidi ego jactatas mota face crescere flammās, Et vidi nullo concutiente mori.' Martiali quoque Epigr. IV. 4. 'spurcæ moriens lucerna Ledæ.' Sic 'vivens favilla' et 'viva flamma' apud Nostrum in Fastis: 'Viva lucerna' apud Horatium; 'vivi carbonēs' apud Petronium; et apud Capitolinum in Pertinace, 'vivacissimi carbonēs.' *Idem.*

78 *Erubere genæ*] *Et rubere* meliores: et mox *Ut solet a ventis*, non *Utque solet ventis.* *Idem.*

82 *Sic jam lenis amor*] *Lentus* primus Reg. et tres alii: de quo ad Epist. Sapphus et Remed. vs. 768. *lætus* Genév. Cæterum versus proximus pro spurio ἐς κόρακας alegandus. *Idem.*

83 *Specie*] Pulchritudine.

84 *Et casu*] Imo Juno 'lumenque juventæ Purpureum et lætos oculis adflarat honores:' Ἐνθ' οὐκ αὖ τις τοῖος ἐπὶ προτέρων γέρετ' ἀνδρῶν,.... Οὐδ' ἴησασα θῆκε Διὸς δάμαρ ἡματι κείνῳ, Ἥμην ἐς ἄντα ἰδεῖν, ἥδ' ἐπ' ὀφθαλμοῖσιν ἴσασθαι. Apollon. III. 918. *Farn.*

88 *Nec se declinat*] *Nec* oculos suos ab illo avertit spectando.

90 *Submissa voce*] *Ne* ab aliis quæ dicebant perciperentur. *R.* Πρὸς

αὐτῆς 'Εκείνη παύσσομαι, ἥδ' ἐπὶ τοκέων,
καὶ Διὶς, ὃς ἔλτοισι λυέησι τὰ χεῖρ' ὑπερ-
σχει. vs. 965. et deinceps. *Farn.*

94 *Triformis Deæ*] Hecates, quæ et Luna, et Diana, et Proserpina creditur esse. *R. Triformis*] Vide quæ ad vs. 417. lib. II. et quæ ad Hippolytum Senecæ vs. 417. *Farn.*

96 *Perque patrem soceri*] Per Solem Ætæ patrem, quem sibi socerum Medæ conjugio cupiebat. *Cernentem cuncta*] Omnia aspicientem: nam Sol omnia et audit et videt. *R.*

97 *Et tanta pericula*] *Per tanta* primus Gronov. tert. Medic. et tres alii; et deinde *recedit* pro *recessit* cum iisdem et optimo Thuan. *Heins.*

98 *Cantatas*] Φάρμακον προμήθειον, quo qui ungitur, neque vulnerabilis fuerit, neque obnoxius igni, illo die superior omni vi futurus. Apollonius III. 843. Νάθαν a Græcis dici Medæ olim refert Nidas. *Farn.*

101 *Sacrum Martis in arvom*] In sacrum Martis campum. In illo namque vellus aureum super fago arbore collocatum a pervigili dracone servabatur. *R.* Ibi sub jugum tauri missi, et dentes serpentis seminati fuere. Lucus autem Martis, in quo vellus aureum servabatur, alio loco, et ab urbe Colchorum aliquantum remotiore fuit. *Micyll.*

103 *Sceptroque insignis eburno*] *Innixus* in nonnullis veterum: ut lib. I. 'Celsior ipse loco, sceptroque innixus eburno.' *Heins.*

104 *Adamanteis*] Παπτήνας δ' ἀνὰ νειὸν ἰδεῖς ζυγὰ χάλκεα ταύρων, Αἰτῶγυόν τ' ἐπὶ τοῖς στιβαροῦ ἀδάμαντος ἔροτρον, &c. Apollon. III. 1282. et Pindarus Pyth. IV. 'Ἄλλ' ὅτ' Αἰήτας ἀδαμάντινον ἐν Μείσοις ἔροτρον σκίμψατο, καὶ βόας οἱ φλόγ' ἀπὸ ξανθῶν γενέον πνέον καίονοιο πυρός.

105 *Æripedes*] Χαλκίας δ' ὄπλαῖς, ἀράσσεσκον χθόνα, &c. Habentes pedes ex ære solidos, a Vulcano scilicet: ut Χαλκόποδες Ἴητοι, Homero; non a cursu celeri; ut 'æripides

cervi.' Jos. Scal. ad Auson. lib. I. 6. *Farn.*

106 *Herbæ Ardent*] *Arent* malim: vide Notas lib. VIII. 289. *Heins.*

107 *Silices fornace*] Periphrasis est calcis, quæ fit lapidibus ita excoctis, ut nihil humoris retineant, in quos quidem si immittatur aqua, cum quodam stridore et ignem concipiunt, et dissolvuntur. *R.*

114 *Fumificis*] Furnum efficientibus. Spondeo autem in quinta carminis sede usus est poeta, ut boum mugitus exprimeretur.

115 *Nec ignes sensit anhelatos*] Frustra plurimi veterum, *illos anhelatos* vel *illos anhelantes*. Noster Epistola Medæ, ut jam vidit Naugerius, 'Isset anhelatos non præmedicatus in ignes Immemor Æsonides.' Fast. IV. de Ætna, 'Cujus anhelatis ignibus ardet humus.' Sic et 'anhelatæ flammæ' Ausonio in Mosell. Præterea *sensit* legendum cum nonnullis. *Heins.*

118 *Suppositoque*] Tauros hosce interpretatur Diodorus lib. V. satellitum regis Taurici excubias; draconem, sacerdotem Martis, custodiam templi præfectum: Phryxi pædagogum appellat Arietem: vel etiam avectum narrat Phryxum navi, cujus insigne erat aries. *Farn.*

120 *Mirantur Colchi*] Colchi Scythiæ sunt populi, Ægyptiorum coloni. *R. Minyæ clamoribus augent*] *Implet* prim. Reg. tert. Mediceus, et quinque alii; recte: ne bis idem dicat. 'Implere' pro hortari; apposite apud Virg. I. VII. 'Turnus Rutulos animis audacibus implet.' Silius libro I. 'Attollitque animos hortando et talibus implet.' Lib. V. 'Nunc hos nunc illos adit atque hortatibus implet.' Lib. VIII. 'blandis hortatibus implet.' Val. Flaccus lib. IV. 'desert celebranda parentis Imperia, atque alacrem lætis hortatibus implet.' Et libro II. 'Hanc superincendit Venus, atque his vocibus implet.' Statius Theb. X. 'sic ille truces hortatibus

implet Labdacidas.' Paulo aliter sumitur apud Virgilium lib. xi. 'Turnum in silvis sævissimus implet Nuncius.' Idem Statius lib. vii. 'venit attonitæ Cadmeius heros Obvius, et raptam lacrymis gaudentibus implet.' Sic 'Muneribus Deos implere' infra hoc ipso libro. Epicedio Drusi, 'Graviumque patrem donis implere parabas.' Val. Flaccus lib. ii. 'tum voce Deos, tum questibus implent.' Et 'implere spes,' 'vota,' et similia. *Heins.*

122 *Vipereæ*] Partem dentium serpentis a Cadmo interfecti ad Ætæm miserunt Pallas et Mars. ὀδόντας Ἀορίοιο δράκοντος, ὅν Ὀγγύγη ἐν Θήβη Κόδρος, &c. Apollon. iii. 1176. Vide lib. iii. 105. Sopitus enim hic draco, non interfectus est. *Farr.*

123 *Semina præcincta*] Infecta potenti veneno, ut ex quibus homines armati sint nati. *R. Semina molit, &c.* Mori vulgo dicuntur semina in terram jacta, cum mollescere et diffundi incipiunt, cum comprehendunt, ut loquitur Columella. *Pont.*

126 *Perque suos numeros*] Per suas omnes particulas.

131 *Præcutæ cuspidis hastas*] *Præcutæ* ex scriptis plerisque: sic 'præcutæ sudes' Sallustio apud Servium, et Ammiano l. xviii. 'præustæ sudes' Virgilio. *Heins.*

133 *Pelægi*] Minyæ Thessali.

134 *Ipsa quoque*] Medea.

137 *Gramina*] Herbæ. *R. Carmen Auxiliare*] Reservare sibi solebat Medea carmen magicum potentissimum, quod tanquam arietem et machinam extremam adjuvandis veneficiis adhiberet. Hoc ab effectu 'Auxiliare' et 'secretas artes' idonee nominat Poëta. *Pont.*

139 *Ille*] Ita enim edoctus fuerat a Medea. Apollon. lib. iii. vs. 1055. ἄλκην δρωμένους πολέας νεοῖο δοκίμους, Ἀθήρη λαὸν ἔφες στίβαρότερον οἱ δ' ἂν ἐν αὐτῇ, Καρχαλείο κόνες ἔσσι περὶ βρώμης, ὀλέκουσιν Ἀλλήλους. Conjec-

tum ab Jasone in vulgus seditionis semen innotuit, unde mutuo inter se civilique bello interierunt, ut lib. iii. 118. *Farr.*

145 *Obstitit incepto pudor*] Etiam hunc verum meo tolle periculo. *Heins.*

147 *Affectu tacito*] Amore occulto. *Et Diis auctoribus horum*] Diis inferis, Hecateque inprimis.

149 *Pervigilem*] Draco hic, ut habet Diodorus lib. v. custodiae templi Martis dnx erat, pelli aureæ usque incubans. Erat autem templum longe ab urbe Sybari, stadiis 70. Medea itaque noctu accedens, corrupto, vel veneno perempto Dracone, vigiles Taurica lingua appellavit, quæ admissa introduxit simul Argonautas, qui erepta pelle aurea, e vestigio nave conscensa in patriam reversi sunt. *Farr.*

151 *Aureæ arboris*] In qua vellus aureum suspensum erat, et a vasto et monstrosæ magnitudinis dracone custodiebatur. *R. Custos erat arboris aureæ*] Nescio an recte dicatur arbor aurea, quod aureum vellus ferat. In altero Hamburgensi pro diversa lectione, *arietis auri*, cum glossa, 'celeusmaticus pro dactylo.' Scribe, *arietis auri*. Epistola Medæ, 'Aureus ille aries villo spectabilis aureo.' Ita passim Latinis aries Pelopeus dictus: κριὸς χρυσόμαλλος Græcis. Est autem *προκελευσματικὸς*, quo pede nihil usitatus, maxime apud Virgilium; qui pari modo *ῥὸς ἀβιέτι, ariete, abietibus, arietat*, et similia solet contrahere. Vide quæ notamus lib. iv. 221. certe in Norico, qui inter meliores est, *custos erat celleris auri*. *Heins.*

154 *Flumina sistunt*] *Sistant* ex octo libris. *Idem.*

155 *Somnus in ignotos oculos ubi venit*] Interrupta oratio. Ab uno Mediceo *ῥὸς* ubi abest. Editio Gryphii, *advenit*; unus Moreti *nunc venit*; alius *huc venit*; unus Vossianus *sibi venit*. Scribe, *Somnus in ignotos oculos sub-*

repit, vel obrepit. Statius lib. i. Sylvar. Soteris, 'fessos penitus subrepit in artus Insidiosa quies.' Horat. Arte Poëtica, 'Verum opere in longo fas est obrepere somnum:' ubi scribendum, *operi longo*. Seneca Troad. 'Brevisque fessis somnus obrepsit genia.' Noster Fast. iii. quæ illic vera lectio, 'Blanda quies furtim victis obrepit ocellis;' non *victos oppressit ocellos*: 'subit lumina victa sopor,' Epistola Herus: 'verguntur lumina somno' apud Valerium Flaccum, viii. 66. 'an lumina somno Vergitur, et dormitam potius tibi tradimus anguem?' ita scribo: perperam nunc *Mergitur* in vulgatis exstat exemplaribus. Elegans Græcismus et familiaris Valerio: sic 'declinari somno oculi' Propertio dicuntur libro ii. Eleg. 1. 'Seu cum poscentes somnus declinat ocellos:' ubi tamen *poscentes somnum* cum scriptis malim; ut apud Nostrium Fast. ii. 'Functus erat dapibus: poscunt sua tempora somnum.' Idem Propert. iv. Eleg. 7. 'inclinare ocellos.' 'At mihi non oculos quisquam inclinavit euntes:' ubi *hiantes oculos* opinor reponendum esse, quo verbo sæpe utitur Propertius: sic 'hiantem calamus' et 'hiantes flores' et 'morsus hiantes' alibi: perperam Scaliger *inclaravit*: 'dulci declinare lumina somno' apud Maronem Æneid. iv. 'submittere' Noster Amor. iii. Eleg. 5. 'Nox erat, et somnus lassos submisit ocellos.' Malim etiam *at auro potitur*, pro *et*. Idem. *Auro*] Aureo vellere. Sed quid illud? Utrumne aries vere aureo vellere insignis ex Mercurii contactu? ut volunt Orpheus, Apollonius, Catullus, 'cujusmodi a Simonide vocantur purpurea aut candida. J. Tzet. *Πρόβατα χρυσόχροα φέροντα τὴν ἐρίαν*. An nativo insignia rutilo, qualia habet Iberia? quippe ibi talento singulos emi arietes *εἰς τὰς ἀρχέλας* refert Strab. iii. Spart. in vita Diadameni inter imperii adipsendi omnia recenset in agro pa-

Delph. et Var. Clus.

Ovid.

tris ejus oves purpureas natas. Vide quæ nos ad Thyestem Senecæ vs. 222. de arcano Tantalidarum ariete et sceptro aurato. An forte phiala erat aurea, cujus in medio prominebat caper aut agnus aureus? ut habet Athenæus, lib. vi. 4. An opulentia Scytharum, apud quos aurifodinæ, nec non ramenta auri fluminibus devecta et ab incolis excerpta tabulis perforatis, et velleribus transverso flumine suspensis, Phryxo prius, deinde Jasoni expeditionis causam, poetis fabulandi argumentum dederunt? An utique templum erat a Phryxo, qui Chalciopen regis Colchici filiam duxerat, conditum, auroque quod ex Græcia secum abstulerat aliisque *ἀνὰ θύμους* ditatum, ad quod vel repetendum vel etiam prædandum navigarunt Argonautæ? spoliatum id a Pharnace prius, deinde a Mithridate Pergameno, tradit Strabo lib. ii. An denique liber membranaceus ex arietum pellibus contextus, auri per chymiam conficiendi artem continens? ut, inter alios, in *δέφας* Suidas. De aureis malis, *τοῖς μήλοις*, vide iv 637. Qui ad mores fabulam referunt, Jasonem volunt a Chirone educatum, doctumque *ἱαίν*, artem medendi sanandique tum mentis tum corporis morbos. Medæ itaque, id est, *μήδεας*, consilii, ope violentorum affectuum tauros, injuriæ, frandis, avaritiæ, libidinis, aliorumque vitiorum serpentes domuisse. *Farn.*

166 *Heros Ausonius*] Jason Æsonides.

167 *Muneris auctorem*] Medeam alterum spoliū, quæ auctor et causa fuit ut Jason vellere aureo potiretur.

168 *Iolchiacos tetigit portus*] Libri magna ex parte, *Colchiacos, Cecropios, Thessalicos, ad Hæmonios*; frustra. Scribe *Iolchiacos portus*. Græcis enim est *Ἰωλκός*, non *Ἰωλχός*, portus Thessaliæ, unde Jasonem cum Argonautis solvisse testis Pindarus Pyth. Od. iv. Hinc Senecæ in Troad. 'maris vasti

10 M

domitrix Iolcos' dicta. Apud Propertium eadem vox corrupta, 'Colchia Colchiacis urit æna focis:' ubi *Iolciacis* legendum, cum ad Æsonis recocti fabulam alludat; quod video magnum Scaligerum quoque jam vidisse. Apud Martialem quoque lib. XII. Epigr. 57. legendum aliquando arbitratus sum, 'Cum secta Iolco luna vapulat rhombo,' non *Colcho*; nam lib. IX. Epigr. 80. 'Thessalicum rhombum' dixerat. Apud Virgilium in Ciri, 'Iolciacis animum defigere votis.' Apud Horatium quoque vera lectio est Epod. V. quam codices castigatissimi adstruunt: 'Herbasque quas Iolcos atque Iberia Mittit venenorum ferax.' Perperam nuperæ editiones *Colchos*. Heins. *Iolciacos*] Thessalicos. Iolcos enim opp. Thessaliæ. Farn.

FAB. II. Arg. *Æmonia matres*] Jason enim cum Medea a Colchia reversus, cum Æsonem patrem senio confectum offendisset, uxorem Medeam rogavit, ut sibi ademptos annos patri apponeret. Medea vero majus quam petebatur pollicita, variis undique herbis collectis, unaque concoctis, Æsonem jam decrepitem ad quadraginta annorum ætatem revocavit.

159 *Æmonia matres*] Thessalæ. Hæc vero ad copulationem sequentis Metamorph. enarrantur. *Dona ferunt*] Templis subaudiatur: Diis enim sacrificabant propter filiorum reditum. R. *Pro natis*] *Gnatia*, ἀπαχαιὸς, quatuor meliores. Heins.

160 *Congelataque flamma*] *Flamma* duo veteres: nisi pro *liquefaciunt* malis cum primo Regio et uno meo, *liquefiunt*; quomodo et duo Basileenses: est enim communis syllaba, qualis in *liquefaciunt*. Idem.

161 *Indutaque cornibus aurum*] *Inducta*que meliores maxima ex parte; quod probum est. Libro X. 'pandis inductæ cornibus aurum Considerant ictæ niveæ cervicæ juvencæ:' ita et illic membranæ veteres. Adi Notas Pont. IV. 12. *Idem*. *Induta*que] Hos-

tiarum majorum in sacris cornua inaurare moris erat. Farn.

162 *Victima vota facit*] Imo *cadit* cum Bersmanni codice: primus Gronovianus *Victimus grata cadit*. Amor. I. II. 'pro redita victima vota cadet.' Pont. IV. 9. 'Dum caderet jussa victima sacra tuo.' Heins.

164 *Tum sic Æsonides*] Cum ex scriptis. *Idem*.

168 *Deme meis annis, et demtos adde parenti*] *Mecos* annos Urbin. Neap. duo Medicei. Forte, *Deme meis annos, et demtos adde paternis*. Præcedenti versu quid enim non possint, propossunt, prior Hamburgensis. *Idem*.

170 *Subiit pater Æta relictus*] *Tò pater* ejiciunt Florentinus S. Marci, primus Pal. pri. Vatic. Neapol. et Noricus, recte; ut jam monni ad Epistolam Hypsipyles. *Idem*.

172 *Excidit ore tuo*] *Ore pio* Neapol. Urbin. Bernegg. prior Hamburg. duo alii; bene. Virgili illa respexit lib. II. 'tantumne nefas patrio excidit ore?' *Idem*.

173 *Videor*] *Videar* ex quinque scriptis. *Idem*. *Spatium transcribere vitæ*] Ex Æneid. V. 'Transcribunt urbi matres, populumque volentem Deponunt.'

174 *Non sinat*] *Nec sinat* cum melioribus. Heins.

175 *Quod petis experiar majus*] O Jason, tu munus a me petis de patria ætate renovanda; conabor majus dare quam petis: nam illum ad juventutem traducam; et de tuis annis qui restant nihil decerpam. Pont.

177 *Non annis renovare*] *Revocare* meliores: sic et postea puto legendum, 'per quos revocata senectus In florem redeat:' vel, *revocata juvenitus*; quod est in nonnullis. Heins. *Diva triformis*] Hecate beneficiorum carminumque auctor.

178 *Præsens*] Propitia.

170 *Tres*] A plenilunio tres deerant noctes. Luna autem beneficiorum præsea, quæ plena efficacius 'despu-

mat in herbas,' et largius 'virus lunare ministrat.' Lucan. vi. *Farn.*

182 *Vestes induta recinctas*] Alii *vestes exuta relictas: exuta relictis* Cantabrig. et Neap. ut apud Senecam Hercule Furente, 'Et citi tectis properant relictis Attici noctem celebrare mystæ:' alii aliter codices, nisi inavis *adducta recinctas*; vel, *incinctas reductas*: nam in multis veterum, *inducta recinctas*. De 'tunica recincta' vide quæ notamus ad Amores. *Heins.*

183 *Nuda*] Magarum Nudipedalia; Nyctella, ritus certos, habes apud Theoc. Idyll. II. Virg. Eclog. VIII. et Æneid. IV. 518. Senec. in Medea vs. 751. Lucan. VI. 664. et quæ nos ad Illos: nec pigeat adire quos citavi in Poëtico Indice nostro titul. *Veneficia. Farn.*

186 *Solverat alta quies*] De silentio noctis, et quale illud, quomodo et quo tempore sit servandum, Cicero docet de Divinat. Quo etiam respicit Virgil. Æneid. IV. 'Nox erat,' &c. quem locum Scaliger De re poetica divinam prædicat. Virgil. autem hoc sumsit ex Argonaut. III. 743. Νύξ μὲν ἔκειρ' ἐπὶ γαῖαν ἄγαν κλέφας, &c. et 1028. Δὴ τότε μέσσην νύκτα διαμμοιρηδὰ φυλάξας. Plutarch. Sympos. VIII. quæst. 3. Οὐδὲ γὰρ ἐννοσίφυλλος ἀήτη τότε ἄπρ' ἀνέμων. Et Simætha apud Theocrit. Idyll. II. σιγῇ μὲν πόντος, σιγῶντι δ' ἄηται. Et Enrip. Fab. IX. Οὐκ οὖν φθόγγος γ' οὐτ' ὁρσίθων Οὐτὲ θαλάσσης σιγαὶ δὲ ἀνέμων, &c. Nullo cum murmure serpens *Sopita similis*, nullo cum murmure serpit; *Immotæque silent frondes*] Piget diversas lectiones congerere. Id unum monebo: pro *serpens* multos veteres agnoscere *sepes*; probe, si versum proxime sequentem tollas; et abest profecto ab uno Mediceo melloris notæ. Videtur enim inde confatus, quod in nonnullis exemplaribus pro *Immotæque silent frondes*, ut suspicor, legeretur *Sopitæque*: quomodo Ovidium scripsisse nullus dubito. Sic 'sopiti titiones' apud Pe-

tronium, 'sopitas ignis' apud Virgilium. Scaliger quoque in ora codicis sui verum esse eradendum, quem erasimus, monuerat. *Heins.* *Serpens*] Sunt qui legunt *sepes*, *Sopito similis nullo cum murmure serpit*. Sed Poëta ipsius elegantia rejicit ineptam iterationem, et Ms. unus meus non admittit verum illum secundum: nihil hic de serpente, sed de nocte quam hostes exprimere voluit ad illud Virg. Æneid. II. 'Tempus erat, cum prima quies mortalibus ægris Incipit, et Divum domo gratissima serpit.' *Farn.*

191 *Ternis et hiatibus ora*] *Ternis que...iatibus* Florent. S. Marci: *ternis que et hiatibus* Neap. In Urbinati penitus erasa vetus lectio: *ternis hiatibus* nonnulli, *ternis ululatibus* prius Basil. Grævianus, et tres alii; probe: nisi inavis, *ternis que ululatibus ora Solvit*. Lib. XIV. 'et magis Hecaten ululatibus orat.' Duo tamen veteres *latratibus*; qui magis etiam a Lucano dantur. *Heins.*

195 *Triceps*] Τρικέφαλος, cui caput dextrum equinum, sinistrum caninum, medium humanum, vel suillum. Vide Floridi Subcisiva, III. 11. *Farn.*

196 *Cantus*] Incantamenta. *Artes que magorum*] *Magarum* et mox *magas* unus Argent. et Thysii: placet quodammodo. *Heins.*

197 *Instruis herbis*] *Armis* Bernegger. *Idem.*

199 *Ripis*] Quid operari valeat Magia; Gortia sit illa vel etiam Theurgia; quid per motum localem, vel per causas naturales, applicanda activa passivis, vel sensibus illudendo; quid per dæmonia, herbas, verba, figuras, characteres, numeros, &c. an possint naturæ cursum mutare, sidera devocare, procellas excitare, &c. præter Platonicos Jamblichum, Plotinum; Porphyrium, Apuleium, præter Cornel. Agrippam de occulta Philosophia, Wierum de Magis infam. Binsfeldum, et alios quos citavi ad Æneid. IV. 487. vide Magiam omnifariam

Cigognæ, lib. III. et IV. Delrii disquis. magic. Augustin. de natura dæmonum. Eand. lib. x. de civitate Dei, c. 9. 10. 11. Item I. XVIII. c. 17. et 18. Arnobium contra Gentes I. I. Tertullianum adversus Gentes et lib. de Anima. et adversus Apollonium, Lactantium lib. II. de orig. Erroris c. 16. et 17. Eusebium præp. Evang. I. v. c. 8. et 10. et contra Hieroclem lib. v. Bullingerum de licita et vetita Magia. Laërtium in vita Empedoclis lib. VIII. et quos auctores citat. Index poëticus noster sub tit. *Magia vis.* Farn.

202 *Stantia freta*] Maria quieta; nunquam edim stat mare.

203 *Vipereas rumpo verbis*] *Herbis* unus Ambros. *rumpoque herbis* unus Bonon. Forte, *Vipereasque herbis et rumpo carmine fauces*: herbas enim seu gramina in re magica passim conjungebant carminibus. Amor. III. 'Num misero carmen et herba nocent?' Sabini Paris ad Cænonem, 'Cur cessant herbæ, carmina curve tua?' Gratius, 'Magicis adjutat cantibus herbas.' Heins.

207 *Te quoque*] Lib. IV. 333. *Temeseæ*] A Temesa Brutiorum opp. ære claro Fast. v. 471. 'Temeseæque concrepat æra:' et Statius in sylv. 'Nusquam Temeseæque notabis æra:' vulgo legitur *temerata*.

208 *Currus quoque carmine nostro Pallent, et pallet nostris Aurora venenis*] *Pallent aut pallet*, prim. Pal. Cantabrig. Neapol. Bernegger. prim. Reg. sec. tert. quart. Medic. alique magno numero. Scribe, *currus quoque carmine nostro Pallet avi, pallet nostris Aurora venenis*. Æetes Solis filius: unde liquet, quare avum Medea hic vocet Solem. Nihil verius est hac conjectura. Apposite de Medea Val. Flaccus I. VI. 'Illius ad fremitus sparsosque per avia succos Sidera fixa pavent, et avi gemit orbita Solis.' Ipsa Medea apud Senecam in cognomine Tragædia: 'Avoque clarum Sole de-

dux genus.' Heins.

212 *Impatiens*] *Haud patiens meliores.* Idem.

213 *Custodemque rudem somno sopitis*] *Rudem somni* bene Jannianus; quod in suis etiam Nangerius non intellectum invenerat. Sic 'rudea operum juveni' alibi apud nostrum, pro ignaris operum: 'rudis armorum' apud Statium; 'rudis exemplorum' apud Ciceronem, atque ita passim scriptores: sic et 'rudis malorum' Trist. III. 3. ubi plura. Idem. *Rudem somno*] Sic quidem legitur, exponiturque expertem somni draconem atque pervigilem. Sed cum hoc nomen *rudis* genitivo jungatur, aut omni mihi videtur legendum, aut certe *rudem* in *rubrum* vertendum, quo quidem modo is, qui in Græcam linguam hoc opus convertit, legere videtur, hoc est φοινικῶν φύλλα, ut ad cristas et oculos rubentes referamus. *Aurum*] Aureum vellus.

214 *Vindice*] Custode draconem.

223 *Et visis regionibus applicat angues*] *Cretis regionibus* scripti fere omnes, nisi quod certis nonnulli. In Rottendorphiano hæc glossa erat addita, 'Isti montes circumeunt Thessaliam:' optime. Legendum enim *creteis regionibus*, pro cretosis; atque ita primus Vaticanus. Politianus in ora libri sui ex antiquo exemplari, *cretæ*; quomodo Florentinus S. Marci. Unus Mediceus *Græcis*. Thessaliam cretæ fuisse feracissimam quis nescit? Noster infra non dissimili modo: 'cretosaque rura Cymoli.' 'Cretea persona' Lucretio lib. IV. ita enim constanter vetusti codices, quos vidi, pro forma cretea. In Catalectis Petronianis, 'Dum sumit creteam faciem Sertoria, cretam Perdidit illa simul, perdidit et faciem.' Ita puto scribendum apud Juvevalem Satyra VI. illo versu, 'Dicite vos neptes Lepidi, cæcive Metelli:' vetustus codex Pulmanni *creteice Metelli* exhibet; etsi et vulgata lectio est com-

moda : *creteis* autem *elisæ* secunda e : sic in *igneus*, *aureus* sæpe. Snpra lib. 11. 'Aureus ut Danaën, Asopida luserit igneus.' Lib. x. 'non ausus eburnea virgo Dicere Pygmalion, similis mea dixit eburnæ : ' ita utroque loco castigatissimi codices. Horatius Sat. 1. 8. 'Abdiderim furtim terris et imagine cerea.' sic et in *ostrea* elisit Sat. 11. 2. Ipso versus initio Virgilius, 'Ferreiue Enmenidum thalami;' qui plenus horum, ut et Lucretius. *Heins.*

225 *Otryaque et Pindus*] *Otryaque Pindusque* primus Palat. tert. et quart. Medicei; prior Hamburg. Arondel. pri. Basil. Cantabrig. multique alii. Ne dubita, quin vere. *Idem.*

226 *Perspicit*] Diligenter inspicit. *Placitas radice revellit*] *Placita* pri. Vatic. secundus Mediceus, Oxon. et tres alii : revellit cum placita radice. *Heins.*

227 *Curvamine*] Falce ærea curva. *R. Athena*] *Æris*, utpote purioris metalli quam ferri, usus in herbis secandis, spectris fugandis, Lunæ laboribus sublevandis. Macrobius. v. lib. Saturn. 9. Cael. Rhod. xix. cap. 10. Virgil. *Æn.* iv. 'Falcibus et messæ ad Lunnam quæruntur ahenis Pubentes herbæ.' 'Ἄς ἡ δὲ βοῶσ' ἀναλαζομένη γυμνή, Χαλκίουςιν ἡμα δρεπάνοις τομάς. Sophocl. *Farn.*

228 *Apidani*] Hic etiam obtrudunt nobis lect. *Eridani*, sed lege quæ dicta a nobis ad lib. i. 580. quibus adde, Planudem hic melioribus exemplaribus vel saniori consilio transulisse : πολλὰ δ' αὐτῇ κ' ἐν ταῖς ὄχθαις τοῦ Ἀπιδανοῦ ἤρσαν. *Farnab. Multa quoque Apidani*] *Apidanus* notissimus Thessaliæ fluvius.

229 *Nec eras immunis Enipeu*] Apostrophe ad fluvium, quem immunem, hoc est, sine munere, non fuisse ait, quia Medea in illius quoque ripis multas collegit herbas. *Micyl. Amphrysi*] *Paladis* Thessaliæ. *Farn.*

230 *Nec non Peneus*] *Peneos* Thuan.

Peneidos Bernegger. et multi alii; vel *Peneides* : *Penei* unus Gronov. *Peneios* Cantabr. et quatuor alii. Forte, *Nec non et Penei* : ut apud Virgilium Georg. iv. 'Penei genitoris ad undam.' *Spercheides* etiam, non *Sperchiades*, in melioribus. Puto, *Nec non Peneæ, nec non Spercheides undæ.* *Heins. Nec non Peneus*] Fluvius est Thessaliæ, qui et Araxes fuit vocatus.

231 *Juncosaque littora Bæbe*] *Bæbe* urbs Thessaliæ fuit Bæbeidi lacui adjacens. Videtur autem poëta Bæben pro Bæbeide lacu posuisse, cuius littora juncosa, a juncorum multitudine, vocat.

232 *Carpit*] *Carpit* rectius alii. *Heins. Anthedone*] Bæotiæ oppido.

233 *Nondum*] Lib. xiii. 904. *Farn. Nondum vulgatum*] *Nondum* vulgo notum. In transcursu autem poëta Glauci quoque Metamorphosin tangit : quam tamen in teritiodecimo libro vs. 904. copiose describit. *Micyl.*

234 *Nona dies illam*] *Et jam plerique. Et jam nona dies*, octo; probe. *Heins. Nona dies illam, &c.*] Novem dies totidemque noctes in lustrandis quæ nominata sunt locis consumpsit. Videtur etiam novenarius, ut ternarius, numerus ad beneficium pertinere. *Pont.*

236 *Neque erant tacti nisi odore dracones*] *Pasti* alter Twisdenius, et pro diversa lectione duo Medicei, eleganter. Apposite Juvenalis, 'Virro sibi et reliquis Virronibus illa jubebit Poma dari, quorum solo pascaris odore.' *Heins. Nec erant tacti*] Aliam quoque Metamorphosin tangit. Nam dracones illi alati, odore tantum herbarum, quas Medea collegerat, senectam deposuerunt. *Micyl.*

239 *Tantum*] Sub dio pernoctavit secubans a viro. *Farn.*

240 *Statuitque aras*] *Æneid.* i. 'Urbem quam statuo, vestra est.' Et deinde, 'Crateras magnos statuunt.'

241 *At læva parte*] Sic vetustiores. *Heins.*

242 *Verbenis*] *Verbena* proprie dicta, *vervina*, est hierobotana: *vervina*. Sacra recta: usurpatur tamen pro omni herba et fronde quæ sternuntur et coronantur aræ. De usu ejus in sacris et Magia, lege quæ Plinius habet lib. xxv. 9.

243 *Scrobidus*] Rite omnia Diis Inferis nigrae pecudes, nocturno tempore, sub terra nempe in scrobe depresso victimæ capite, latice et omnibus inversis immolabantur. *Farn.*

244 *Velleris atrij*] Ovium nigrarum, quæ Hecate aliisque Diis inferis sunt gratæ.

246 *Invergens*] Ex Virgil. *Æneid.* vi. 'frontique invergit vina sacerdos:' ubi Servius: '*Vergere* est conversa in sinistram partem manu ita fundere, ut patera convertatur: quod in sacris inferis fit: *Fundere* autem est supina manu libare: quod fit in sacris supernis. *Vergere* sibi venenum.' Lucret. v. 'Patæra verguntur.' Stat. Thebaid. iiii. 'Invergere in me liquores tuos sine ductim.' Plant. Carcul. i. 2. *Carchesia*] Macrobi. Saturnal. iiii. ait poculum esse Græcis tantummodo notum. Præterea Asclepiades *carchesia* ducta esse a re navali confirmat: et inferiorem mali partem pateram vocari: mediam circa partem *ῥαχιδος* dici: summam vero partem *carchesium* appellari; indeque in utrumque veli latus diffandi, cornuaque dici. *Liquidi carchesia vini*] *Bacchæ* pro diversa lectione Neapolitanus et prior Hamburgensis; quod placet: infra lib. xiii. 'Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.' Virgil. lib. v. 'Hic duo rite mero libans *Carchesia* Baccho.' In plurimis *liquidi mellis*. Heins. *Carchesia*] Vasa sunt ad potandum accommodata.

247 *Alteraque invergens carchesia*] *Æneque* primus Palat. Neapol. Urbin. secundus Mediceus, alter Hamburg. et prior Erfurt. at Cantabrig. pro diversa lectione *Æreque*; quod verum est. *Æris* enim plurimus in ma-

gicis usus; hinc *salcem ænæam* supra habuimus: et Fast. ii. ubi sacra Diis inferis sunt, 'acum ænæam.' Heins.

248 *Terrenaque numina lenit*] Plerique veterum poscit: *lenit* primus Mediceus: Florentinus S. Marci *livit*. Forte pro *asperat*: ut apud Virgil. 'paribus lita corpora guttis.' *An civit?* Statius Theb. i. 'Phœbum ante alios, Phœbum omnis ad aras Lande ciet comitam:' sic 'manes excire' passim apud poetas. Virgil. lib. iv. 'Nocturnosque ciet manes.' Certe idem Florentinus *fudit* quoque pro diversa lectione: quomodo primus Vatican. secundus Palatin. et tres alii. Putabam aliquando, *terrenaque numina pascit*: ut Fast. ii. 'nunc posito pascitur umbra cibo:' sic et 'pascere aras.' Adi Notas Trist. iv. 64. *Idem poscit*] *Invocat*.

249 *Umbrarum regem*] Plutonem. *Rapta cum conjuge*] Cum Proserpina in Sicilia a Platone rapta. *Micyl.*

250 *Ne properet*] Ne anima senis interceptur, ne caput, cui diuturnior rem vitæ usum destinavit Medea, aut Orco damnet Pluto, aut tondeat Proserpina. *Farn.*

254 *Porrexit*] Extendit. *Micyl.* *Porrexit*] Virgil. *Æn.* vi. 'per tota novem cui jagera corpus Porrigitur.' Livius i. dec. 'Hostemque cæsum in ingens spatium porrexit.'

256 *Profanas*] Non initiatas.

259 *In fœna sanguinis atrij*] *Atra* meliora. Heins.

260 *Tingit et infestas*] *Et intinctas* Bernegger. prior. Hamburg. et sex alii: quales repetitiones Nasoni in deliciis. *Idem*.

261 *Terque senem flamma*] *Ter*, inquit, senem purgat, igne, aqua, sulfure: hæc enim tria purgationibus ab antiquis adhibebatur. *R. Terque*] *Τὸ τῶν καὶ τὰ τῶν τοῖς τῶν ἁρῶν*. 'Numero Deus impare gaudet.' Virg. Eclog. viii. et quæ nos ibi. *Farn.* *Ter sulphure lustrat*] *Καὶ τὸν ἁλός*. Homer. Odyss. X. Hinc et *θεῶν*, vel

θεῖον vocatur: *θεῖον δὲ θεμελιώτατος* ἐλ-
δὸς καθάρσει δονούρτος τοῦς μυσμοῖς,
 Rustath. d. l. in fine. 'Cærelei fiant
 puro de sulphure fumi.' Fast. iv.
 'Terque meum tetigit sulphuris igna
 caput.' Propert. Eleg. iv. 9. *Θεῖον δὲ*
σεμνὸν θεοῦδε αἰθέρος μυχῶν 'Ὡς πρεῖμα
καθάρσει οὐρανῷ. Eurip. Helena. Theo-
 crit. Idyll. xxiv. *καθάρψ δὲ πρὸς αὐτῷ*
δῆμα θεῶν.

262 *Calido positum medicamen atheno*]
Validum posito Florentinus S. Marci,
 Bernegg. et duo alii: quidam *validum*
positum, vel *valido positum*; proxime
 verum: sic lib. xv. 'Apollineæ vali-
 do medicamine prolis.' Heins.

264 *Athenia valle*] In vallibus The-
 saliae. *Micyl. Illic*] Variam magicam
 hujus farraginis suppellectilem habes
 apud Senec. Lucanum, et quos su-
 pra citavi auctores, locis dictis.
Farn.

265 *Seminaque et flores et succos in-*
coquit atros] *Seminaque floresque*, Naso-
 niano more, Florentinus S. Marci,
 Bernegger. prim. Pal. prim. Vatican.
 prim. Medic. et tres alii cum Norico.
 Deinde *succos acres* cum multis melio-
 rum reponi placet. Sic apud Gra-
 tium, 'venas dum succens comprimat
 acer.' 'Validos succos' noster infra
 dicturus est. Heins.

267 *Mare lavit arenas*] Lucretius
 lib. ii. 'Littoris incurvi bibulam la-
 vit æquor arenam:' sic nempe ex
 Nonio legendum, licet editi ac scripti,
 quos vidi, codices *pavit* agnoscant.
Idem.

268 *Additis exceptis Luna de nocte*
pruinæ] *Addit et meliores. Luna de*
nocte unus Patav. Lovan. et Lan-
 germ. *hinc et de nocte duo* Medicei;
per Lunam nocte primus Gronovii:
 unus meus *Luna sub nocte*, cum altero
 Erfurt. at Florentinus S. Marci *Luna*
per nocte. Unde illico conjeci, *Luna*
pernocte, quod postea in Viri Illustris
 Constantini Hagenii Zolichenii co-
 dice, qui magni Lipsii olim fuerat,
 pro diversa lectione inveni adscrip-

tum, cum hac glossa, 'pernox per-
 noctis.' Ne dubita, quin vore et
 eleganter: sic 'Phœbe pernox' Se-
 necæ Hippolyto, et 'Trivia pernox'
 Medea. 'Luna pernox' Livio lib. v:
 et Plinio lib. ii. 9. Hist. Nat. 'per-
 nox Eleusin' Statio Theb. vii. 'per-
 nox cara' Ausonio in Idyllis: 'per-
 nox alea' Juvenali: quam vocem Ma-
 nillio his reddidit ad Historiam Au-
 gustam Salmasius. Val. Flaccus lib.
 iii. 'Liquit et undantes mensas in-
 fectaque pernox Sacra Medon:' et
 ibid. 'lustralia pernox Vota fero.'
 Videtur autem 'spumam Lunæ',
 quam Lucanus dicit, innuere: eam et
 'Lunare virus' idem vocat. *Idem.*

269 *Strigis*] Esse maledictis jam
 antiquis strigem convenit, inquit
 Plin. ii. cap. 39. quod ubera infan-
 tium labris immulgere dicuntur, quod
 tamen fabulosum autumat, Infantes
 etiam sugere creduntur, Ovid. Fast.
 vi. in has se sagæ vertere putantur.
 Spenger in Mallo venese. 2. par. et
 Alb. Spina quæst. de Strigibus. *Farn.*
Et strigis infames] Strix Avis est noc-
 turna, magno capite, rostro et ungui-
 bus adancia. Vulgus autem putat
 striges non esse aves, sed vetulas,
 quæ se beneficio quodam in aves con-
 vertunt, infantesque dormientes ag-
 grediuntur, ac eorum sanguinem ex-
 sugunt. Unde et poeta hoc loco strig-
 is alas infames ait, et vulgus vene-
 ficas omnes striges vocat.

270 *Inque*] De lycanthropis dictum
 ad vs. 236. lib. i. *Farn.*

271 *Proscota*] Intestina, a prose-
 cando et recidendo dicta. R. *Defuit*
illis] Illi in plerisque: at septem *illis*:
 quod sequitur. Heins.

272 *Cinyphii*] Libycæ matricis spo-
 llum, exuviam. Cinyph. fl. Libyæ.

273 *Vivacisque*] *Terpatoptero*. Nam
 'quater egreditur Cornicis secunda
 cervus,' Ausonius de ætat. animi.
Farn.

274 *Ora caputque cornicis*] Non vi-
 deo quid inter ora et caput intersit.

Quare arbitror scribendum Ova: sic atrigis ova magicis adhiberi docet Horatius Epod. v. Noster in Amorbis lib. i. 12. de arbore infelici, 'Vulturis in ramis et atrigis ova tollit.' Heins. Novem] Ætatem hominum novies superat vivendo garrula cornix. Ibidem. Έρעדωπα κορνών, Aratus in Phenomenis. Farn.

276 *Propositum instruxit mortali*] Forte *mortari*. Nam Glossa codicis Urbinatis, '*mortali*, id est, in mortario:' atque ita Barthium in Adversariis coniecisse video. Hactenus tamen auctorem desidero, qui *mortare* dixerit: *mortaria* bis occurrunt apud auctorem Moreti. Juvenalis Satyra vii. 'Fusa venena silent, malus ingratusque maritus, Et quæ jam veteres sanant mortaria cæcos.' *Mortalis* Cantabr. et tres alii: unus *mortalia*. Pro *barbara* vox alia fuerat in Berneggeriano, sed erasa. Omnino arbitror majoris rei ulcus latere. Heins. *Mortali*] Esoni, quem ex sene ac decrepito juvenem Medea erat effectura.

281 *Gravidis*] Succo plenis.

288 *Aut ore exceptos*] *Acceptos* ple-rique. Heins. *Medea*, inquit Palæphatus, herbam invenit quæ canos capillos in nigros verteret. Prima quoque invenit lavacrum calidum, cujus vis medica vegetiores redderet homines et sanitati restitueret: compositioni illi *παρέφησις* nomen, seu decocti, fabulæ occasionem dedit. Diogenes (apud Stobæum) refert Medeam invenisse rationem qua molles et inertes, fortes et prudentes fierent. Quo allusum videtur in Enthydemo Platonis: *ὡς ἐγὼ, ἐπειδὴ καὶ πρεσβύτης εἰμι, παρακινδυνεύω ἱταμοῖς καὶ παραβίδοις ἐμὰντὸν Διονυσιοδότη τοῦτο, ὥσπερ τῇ Μηδείᾳ τῇ Κόλχῃ ἀπολλύτωμε, καὶ εἰ μὴ βούλεται, ἐφύτω· εἰ δ' ὅ, τι βούλεται, τοῦτο ποιεῖτω· μόνον χρηστὸν ἀποφηνάτω.* Farn.

289 *Rapuerit*] Celeriter accepere, contraxere.

291 *Suppletur corpore rugæ*] *Sanguine venæ* rectius pri. Moreti, alii que complares: sic infra, 'Ut repleam vacuas juvenili sanguine venas.' Heinsius.

292 *Et olim Ante quater denos*] Significat Æsonem ex decrepito sene in virum quadraginta annos natum fuisse conversum: vel quem vigorem ante annos quadraginta habuerat, cum nunc se beneficio Medæ recepisse.

293 *Hunc se reminiscitur*] Sic Nangerinus coniecit; et sic primus Basil. reliqui cum vulgatis nunc. Val. Flaccus lib. vii. 'sed te quoque tangat Cura mei quocunque loco, quoscunque per annos, Atque hunc te meminisse velis.' Heins.

FAB. III. Arg. *Viderat ex alto*] Bacchus cum vidisset ex decrepito sene juvenem factum Æsonem, Medeam rogavit, ut Nymphas quoque suas nutrices juvenilibus annis restitueret, quod facile a Medea impetravit. Vide Natal. lib. v. Mythol. cap. 13. R.

295 *Nutricibus*] Quas lib. III. 314. Nyseidas dixit. Sed Fast. v. Hyadas. Pherecydes apud Homeri comment. Dodonæas. Farn.

296 *Suis nutricibus*] Nymphis, quæ infantem Bacchum educarunt. A Colchide] A Medea. R. *Petit hoc a Colchide munus*] Ab Æthide primus Medicus et sex alii: ab Ætide primus Vatican. alii que quinque: ab Æthide Cantabrig. ab etheide Arondel. ab ethelide primus Moreti: a theide tertius Medic. a Cætide primus Palat. et quartus Medic. æthide sec. Palat. In nonnullis vetustis lectio penitus erasa: alter Hamburgensis et Genev. a Theide. Scribe a Tethye; apud quam Bacchum latuisse, dum Lycargum fugit, ex fabulis discimus. 'Cann Tethyi' habes apud Catullum in casu tertio. Silius lib. x. 'Cum pater Oceanus cum sæva Tethye Calpen Herculeam ferit:' ita ex vestigiis veterum librorum restituendum, cum *sævior æthere* antea legeretur: veter-

rimus Silli codex Coloniensis *sæta cæte*: videtur illa Lucani e libro primo imitatus, 'Tethys majoribus undis Hesperiam Calpen summumque implevit Atlanta.' Avienus in Arateis, 'abditur alta Tethye, et occidui tegitur Padus æquore ponti.' Tethys pro Tethyn nove dixerunt Priscianus in Periegesi, et Solinus in fragmento Ponticorum. Depravata hujus loci lectio non auctorem tantum argumentorum in has fabulas decepit, sed Hyginum quoque fab. CLXXXII. ut Medæ tribuerint, quod Tethyi erat adscribendum. Præterea malo *capit hos mænas*, quam *hoc*, annos videlicet. *Heins.*

FAB. IV. Arg. Medea enim cum Peliam Jasoni inimicum esse cognosceret, quo facilius eum perdere posset, et se ab Jasono odio haberi simulavit, et Pelix filias sibi conciliavit: quæ cum vidissent arietem vetulum in agnum converti, impensius a Medea petierunt, ut Peliam sibi parentem restitueret ætati juvenili. Ipsa vero eis persuasit, ut ipsum interficerent, ac in vase aquæ pleno coquendum imponent: quod quidem cum perpetrassent, ipsa a draconibus in aërem sublata aufugit, Corinthumque tandem pervenit.

297 *Nere*] Aliter refertur hæc fab. ab aliis. Diodorus lib. v. scribit Medeam in annum se vertisse, adduxisseque simulachrum Dianæ, et religionis specie se Pelix filiabus et populo insinuas: tum techna hac ultam esse Pelix scelera et cædes in Jasonem et suos, adeoque viam struxisse Jasoni ad recuperandum Thessaliæ regnum: nec multo ab hoc Hyginus 24. fab. Pausanias item in Arcadiciis: Μηδεία μὲν ἐρεβούλευε τῷ Πελοῖ, τῷ ἔργῳ μὲν συμπράσσουσα τῷ Ἰδαιῶνι, τῷ λόγῳ δὲ ἀπεθανομένη, &c. Idem L. Tætzes in Lycophronem. *Fern.*

298 *Phasias*] Medea, a Phasi Colchorum fluvio declinata.

301 *Cepit*] Sibi conciliavit, et decepit.

302 *Refert*] Commemorat.

303 *Situs*] Squalores et senium.

304 *Subjecta*] Injecta: proprie namque apes injici dicitur.

305 *Revirescere*] *Reviviscere* contra metrum Priscianus, et multi ex vetustioribus scriptis: *juvenescere* septem; quod arridet. *Heins.*

306 *Idque petunt, pretiumque jubent sine fine paciisci*] *Pretium juvenis, juvenes, juveni, juvenem* libri veteres. Tu versum totum hinc ablega: est enim spurius. *Idem. Sine fine*] Maximum et immensum. *R.*

308 *Ficta gravitate*] Simulata rei difficultate. *Rogantum*] Pelix filiarum. *Animos rogantum*] Elegantius omnino rogantes; quod Florentinus S. Marci, Neapol. secundus Mediceus, et prior Hamburgensis agnoscunt: sic 'dextram precantem' dixit Virgilius. Adi notas ad Epist. II. 93. Mox, pro *vestri gregis*, meliores *vestras inter oves*. *Heins.*

309 *Quo sit fiducia, &c.*] Quo firmitus credatis me largiri vobis posse quod flagitatis. *Pont.*

317 *Minuunt ea corporis artus, Cornuque exuerunt*] *Minuunt en* Cantabrig. *minuunt e* unus meus: alius ex meis et unus Ambros. *minuuntur*: et pro *exuerunt* alter Erfurtanus *exurit*. Grævianus *exsurgunt*: *exurit* Bersmanni codex scriptus. Refinge, *minuuntur corporis artus, Cornuque exuitur*, familiari Græcismo: quomodo vidi postea Farnabium ex nescio quibus antiquis libris edidisse. *Heins.*

319 *Et tener balatus*] Hoc est, teneri agni balatus.

321 *Lascivique fuga*] *Fugam* Florentinus S. Marci; post *τὸ fuga* in Berneggeriano codice litera erat erasa. Puto *fugax* reponendum. Seneca Hercule Furente, 'Errat cursu levis incerto Molli petulans hædus in herba: 'agni petulci' Lucretio. *Heins. Lactantis ubera*] Lacte plena.

323 *Exhibuere fidem*] *Pecere* fidem.

324 *Ter juga*] Tres, inquit, transierant dies. Nam Phœbus demere juga fingitur equis currum Solis trahentibus, nocte adveniente. *R. Ibero*] Mari Hesperio seu Atlantico, in quod Ibero fl. Hispaniæ se exonerat. Ex sensu vero vulgi Poëtis sol dicitur se in occiduo æquore mergere, ibique diurnum emensus iter equos rescire. *Farn.* In *Hibero flumine mersis*] *Gurgite* excerpta Calandræ, Lovan. et Genev. ut apud Virgilium lib. xi. 'Ni roseus fessos jam gurgite Phœbus Ibero Tingat equos.' Columella lib. x. 'cum Phœbus equos in gurgite mergat Ibero:' sed et *flumine* ferri potest. Sic Homerus ubi agit de occidente sole *περικαλλέα λήμνη* dixit. Tibullus libro iii. itidem de Sole, 'Cœruleo laverat amne rotas:' et libro ii. 'Solis anhelantes abluunt amnis equos.' *Heins.*

326 *Fallax Aetias*] Medea fallendū perita.

329 *Cum rege suos custodes*] *Suo* maiores; et: *mox dederunt cantus*, pro *dederat*. *Heins.*

332 *Quid nunc dubitatis*] Tū nunc in primo Vaticano a manu secunda extabat, veteri lectione *erasu*. Forte *quid* *io* *dubitatis*; quæ vox frequenter est corrupta, imprimis apud Martialem: apud quem pro, 'Ibis *io* Romam tu peregrine liber,' *Ibis* nunc reposuerunt pari modo homines insciti. *Idem.*

335 *In manibus vestris vita est*] Ne hic quidem versus meo calculo inter Nasonianos est admittendus. *Idem.*

341 *Ulla*] Omnes præter Alcestin. Diodorus l. v. Nomina virginum, inquit Pausanias, Poëtarum indicavit nemo; Micon pictor duarum imaginibus adscripsit Asteropæam et Anti-noën. Hyginus recenset Alcestin, Pelopæam, Medusam, Isodocen, Hippothoën, et Meden: quæ pudore et metu se in Arcadiam recepere. Pelia sublato, Jason dicitur Acasto Pelia

filio regnum reliquisse: aliter tamen Diodorus l. v. *Farn.*

342 *Cæca vulnera*] Quæ ipsæ filia non videbant. *R.*

343 *Subito tamen allevat artus*] *Cubito* excerpta Calandræ, nunc Moreti; unus Argent. et unus Basil. quod et Ciofanus jam monuit: *subito artus* pri. Vatican. pri. Gronov. et Cantabr. Pont. l. iii. El. 3. 'Territus in cubitam relevo mea membra sinistram.' Sic et infra Met. viii. ix. xi. Epist. Cydipp. et Fast. ii. Virgilius quoque in Ciri, 'Noctem illam sic mœsta super mœrentis alumnæ Frigidulos cubito subnixâ pependit ocellos:' ubi *morientes* perperam legitur. Propertius i. Eleg. 3. 'Sic ait in molli fixa toro cubitum,' ubi malim reponi *nixa*. Virgilius, 'Ter sese attollens cubitoque innixa levavit.' Idem Propertius paulo ante hac ipsa elegia, 'non certis nixa caput manibus.' *Heins.*

346 *Quid*] Erasmus fabulam hanc interpretatur de Chymieis. Janius de Monachis et librariis, qui dum vetera exemplaria corrigere volebant, corruerunt. *Nata*] Vestustiores *gnata*: et *quid* vos, pro *quis*, pri. sec. Pal. et sex alii. *Heins.*

349 *Mersit in undis*] *Mersit ahentis* rectius sex scripti, Propertius El. ii. 3. 'Colchis Iolciacis urat aliena foetia.' *Idem.*

FAB. v. vi. vii. viii. et ix. Arg. *Quæ nisi pennatis, &c.*] Hodoporicon Medæ hoc loco describit Poëta, quæ videlicet itinere, et per quas regiones ex Thessalia, ubi Pelias regnaverat, Corinthum, et mox perpetrata cæde filiorum, et arce cum nova Jasonis conjuge incendio consumpta, e Corintho Athenas ad Ægeum Theseli patrem pervenerit, perstringens breviter quæ quibusque locis fabulosa aut alias memorabilia accidissent.

350 *Quæ nisi*] *Quod* nisi rectius meliores. *Heins.*

351 *Fugit*] A Colchis, Corintho,

Athenis. Vorum stratagemata hoc lego apud Diodorum l. v. *Farn.*

352 *Pelion umbrosam Philyræaque tecta*] *Philyræa tecta* prior Hamburg. Arundel. alique complures; optime: sic lib. iii. 'Quid faciat? repetatne domum regalia tecta?' ita passim noster. *Heins.* *Philyræa tecta*] Chironis domum, quem Philyræ nympha ex Saturno (ut diximus) peperit. *R. Pelion Philyræaque Othryn*] Montes Thessaliæ, in quibus habitavit Chiron Saturni et Philyræ filius: l. i. 632.

353 *Cerambi*] In avem a Nymphis mutatus, ut alii, in scarabæum, in Parnassum sublatus superfuit diluvio Deucalioneo. *Farn. Veteris Cerambi*] Antiquissimi, quippe qui ante diluvium fuerit.

357 *Æolian Pitane*] Pitane urbs est Æolica. Tradunt apud Pitaneam lateres super aquis fluitare. *Reliquit*] *Reliquit* meliores. *Heins.*

358 *Fæstæque de saxo*] Metamorphosis serpentis in lapidem signat. Hic autem videtur esse ille draco, qui spectantibus Græcorum decibus apud Aulidem significavit decime tandem anno Trojam esse capiendam. Ego de Lesbio serpente, de quo etiam infra l. ii. 60. mentio fit, intelligendum magis puto: qui quod Orphei caput, in Hebrum abjectum, et ad Lesbum inde delatum violare morso voluisset, ab Apolline in saxum mutatus fuit. *R.*

359 *Idæumque nemus*] Idas duas esse certum est, alteram in Creta, alteram in Phrygia: de Phrygia nunc videtur Poëta sentire. *Quo nati furte*] Thyoneus Bacchi filius juvenum Phrygiis pastoribus abegerat: eum enim pastores persequerentur, Bacchus Thyoneum quidem in venatorem, juvenem vero in cervum convertit: quod cum rustici vidissent, a persequendo Thyoneo destiterunt. *R.* Thyonei etiam Acro meminit Hor. Od. i. 17. filium Bacchi, dicens, patrem Theantis, ejus qui Hypsipylum

genuit, regnassequē in insula Chio. *Micyl. Nati furta juvenum*] Multi ex melioribus repleti furta juvenum: *præti furta* pri. Med. et duo alii. *Heins.*

361 *Quaque pater Corythi*] *Corythi*, *Korythos* Græcis; Paridis et Cæones filius. Pro *tumulus arena est*, ex melioribus *tumulus*. Idem. *Pater*] Paris ex Cæone suscepit Corytum. *Tzetz.* in Lycophr. Paris autem in Cebrena oppidulo Troadis sepultus est. Strabo lib. xiii.

362 *Mæra*] In figuram canis conversa: fab. minus trita. *Farn.*

FAB. X. XI. XII. 363 *Cœa*] In vacas mutata: a Junone; ut alii, a Venere. *Farn. Eurypyliques urbem*] Eurypylus Mercurii fuit filius, qui in Cœa insula regnavit, augur peritissimus. *Qua Cœa cornua matres*] Cœa insula est Ægæi, a quo Cœus derivatur, non Cæus, unde Cœa mihi legendum videtur. Mulieres autem Cœæ cum agre ferrent ab Hercule armenta Geryoni crepta per agros suos fuisse acta, Junoni dicuntur conviciatae. Quare Juno indignata, eas omnes in vacas transfiguravit. *R.*

364 *Herculis*] In Cœa insula urbem cognominem expugnavit Hercules, capso Eurypyle, abductaque filia ejus Chalciope.

365 *Phæbeumque*] Lib. iv. 264. *Jalysios*] Jalysi opp. in Rhodo ins. incolæ, artifices peritos, sed fascinatores, quos in Junonis odium, mari submersit Jupiter. Diodor. lib. vi. *Farn. Phæbeumque Rhodon*] Phæbo consecratam. *R.*

368 *Cartheia mania Cœa*] *Cœa* legendum. Græcis Κῆρος, Cœa Latinis. *Heins. Cartheia*] Carthea urbs insulæ Cœæ. Ptol. *Farn. Antiqua Cœa*] Cœa insula est; quæ a Græcis et Ceos et Hydrusa vocatur. *R.* Stephanum secutus est hic Regius, qui Con et Ceon eandem facit. Sed falso: sunt enim diversæ insulæ. Id quod et gentilia inde facta indicant: a Cœa

enim Cōus fit, a Ceos autem Cēna longa, et Ceius tribus syllabis, perinde ut a Teos, Teius. Et Cōn inter Caricas insulas Plinius recenset, Cēam autem inter Græcas et Ægæas. *Mycil. Cartheia*] Carthea una est ex quatuor urbibus Cēæ insulæ, a Carthæo ibi mortuo cognominata. Carthæa item nrbs est Iberiæ. R.

FAB. XIII. et XIV. 371 *Inde lacus Hyries videt, et Cygneia Tempe*] Hujus fabulæ qui meminisset, neminem vidi præter Antoninum Liberalem: is ex Nicandri *ἑρεποισιμίων* libris narrat Metamorphosi XII. apud quem *Ὀυπλὴ* est, non *Ῥήη*. Unus ex meis videt hæc: unus Mediceus vidit et. Puto, *Inde lacus Hyries adiit, Cycneia Tempe*: sic paulo ante habuimus 'Pelion Philyreia tecta.' Pro *Phyllius* multi veterum *filius*. Scribe *Phyllius*: *φύλλιος* est Antonino Liberali multis locis. Heins. *Inde lacus Hyries*] Hyrie fluuius est Bæotiæ, est et Hyria regio juxta Aulidem: sed *lacus Hyries* juxta Tempe esse innuit poëta, sic dictos a casu Hyries, quæ flendo amissum filium in fontem sui nominis conversa fuit. R. *Cycneia Tempe*] Non Thessalica illa, sed Bæotica, Teumesia dicta a monte Teumeso, ubi Cycnus filius Hyries in olorem versus est. Farn. *Cycneia* autem Ovidius vocasse videtur ab eventu, quod circa hæc puer, de quo hic dicitur, in cygnum conversus fuerit. R.

372 *Nam Phyllius illuc*] Phyllius quum Cycnum, Apollinis et Hyries filium, deperiret; primum leonem sine ferro conficere; tum duos vultures vivos capere; deinde taurum manibus ad Jovis aram pertrahere, præmii longe amplissimi loco, jussus est; ut ex Nicandro Anton. Liberalis in Metamorph. scriptum reliquit. *Salvagnius*.

375 *Stricto toties iratus amore*] *Stracto* unus Mediceus. Forte pro *tracto*, id est, dilato. Naugerius,

Constantinus Fanensis, et Ciofanus *spreto* in suis invenerant; quod sequor. Heins.

380 *Servatum nascia*] Florent. S. Marci, Bernegger. et prior Hamburg. *servari*. Puto *servati*, quod in uno Mediceo extabat: et paulo ante in *aëra*, non *aëre*, meliores. Sic et postea meliores, 'Eamelique domum lugentis in aëra natam.' *Idem. Flendo*] In lacum cognominem soluta, ut Cyane l. v. 427. Farn.

FAB. XV. XVI. XVII. XVIII. XIX. 382 *Pleuron*] Pleuron Ætolie urbs, cum extra oleas in hoc Medæ volatu longo sit, *Brauron* legi volunt, qui Geographis notissimus Atticæ vicus.

383 *Ophias*] Scaliger *Iphia*s. Heins. *Ophias*] Ophii filia Combe. Planudi *Ἰαμβή*.

384 *Calauræa*] Ins. sinus Argolici contra Træzenen, Demosthenis letho nota. *Latoidos*] Latona primum præside claræ, sed quam postea pro Delo permutavit cum Neptuno. *Latoidos*] *Letoidos* primus Palat. primus Vatic. primus Medic. Florent. Neap. Urbin. et octo alii: sic sæpe in antiquis libris apud nostrum, ut suo loco monebimus. Trist. III. El. 2. *Ἀργείος* Græcis. Pro *aspicit*, quidam ex vetustioribus *attigit* vel *astitit*: et mox *Cyllene* pro *Cyllena* iidem. Noricus *adstat in arva*. Heins.

385 *In volucrem versi*] Hic fuisse videtur Ceix rex Trachinis, qui cum tempestate in mari periisset, Halcyoneque ipsius uxor Æoli filia flendo perire vellet, ambo in aves Halcyonides conversi fuerunt, ut in XI. Poëta plene describit. R.

386 *Menephron*] Menephron cum Cyllene filia in Arcadia (ubi mons Cyllene) et cum Blade matre sua concubuit. Hyginus fab. 253. Farn. *Dextera Cyllene est*] Cyllene mons est Arcadiæ Mercurii nativitate notissimus, a Cyllene Nympha cognominatus. R. Sed Cyllenem montem, a

Cyllene Elati filio Arcade, dictum, Pausanias auctor est. Mela autem Mercurium Cyllenium a Cyllene portum, sive navalibus Eliensium, ubi et natum illum arbitrantur, appellatum dicit. *Micyl.* In qua cum matre *Menephron*] Taxat Menephrona quendam Poëta, quem cum matre coire non puduit.

388 *Cephison procul hinc*] Cephisus fluvius est Bœotiae præterlabens Delphos: cujus filius ab Apolline in phocam, hoc est, vitulum marinum, fuit conversus. *R. Cephison*] Sex fluvios Cephisos et fontem hujus nominis unum recenset Strabo l. ix. fab. determinare non ita facile.

389 *Respicit*] Puto *Despicit*. Pro tumidam *Phocæ* noque sex scripti *timidam*: quanquam nec male *tumida* dicantur *Phocæ*; cum tumido et inflato sint corpore. In duobus *nitidam*. Heins.

390 *Eumelique*] Patras, in qua regnavit Eumelus, qui hospitio acceperat Triptoleum: cujus currum, dormiente illo conscendit Antheus Eumeli filius, unde dejectus interiit: natum itaque legendum volunt; sed neque sic expedita est fabula.

FAB. XX. XXI. et XXII. 391 *Ephyren*] Corinthum, ab Ephyre Oceani filia, quæ ibi habitavit prima. *Pirenida*] A Pirene fonte ad radices A-crocorinthis. Pausan. in Corinthiacis.

394 *Nova nupta*] Creusa, Creontis Corinthiorum regis filia. *R.*

395 *Flagrantemque domum regis male vidit utroque*] Utrumque tredecim ex vetustioribus. Unde sagacissimus Gronovius veram lectionem unius literæ mutatione eruebat, *Flagrantemque domum regis mare vidit utrumque*: de Isthmo Corinthiaco agit; de quo noster Epist. Phædræ, 'Et tenuis tellus audit utrumque mare.' Propertius El. iii. 20. 'Isthmos qua terris arcet utrumque mare.' Heins.

397 *Ullaque se male mater*] Hic etiam versus pro genuino vix censeu-

dus. *Idem. Ullaque*] Filiis a se cæsis. Quos tamen Pausanias a Corinthiis lapidibus obrutos scribit l. ii. Euripidem vero accepisse pecuniam a Corinthiis ut cædem illam in Medeam transferret, scribit ipsius commentator.

398 *Titaniacis*] Ex Titanum sanguine natis. Pindarus in Theriacis. Aut etiam quos a Titane, id est, sole, suscepserat, ut alii. *Farn.*

399 *Palladias*] Athenas. *Phineus*] Obscuriores sunt hæ fabulæ. Polypemonis mentio in carmine in Ibin.

401 *Innexamque alis*] *Innixamque* prim. sec. tertius Mediceæ, Florentinus S. Marci, Urbin. Neapolit. Bernegg. alique multi; quod verum est: sic 'ceratis niti pennis' apud Horatium Od. iv. 2. Heins.

FAB. XXIII. Arg. *Excipit hanc Ægeus*] Ægeus rex Athenarum consulit oraculum, quo modo prolem virilem suscipere posset, a quo cum accepisset ut prius quam Athenas reverteretur, cum muliere coiret, ad Pitheum Træzenis regem profectus, ei oraculum communicavit. Quo cognito Pitheus ei filiam Æthram a Neptuno vitiatam copulavit. Inde vero Ægeus discessurus, uxorem jam gravidam ad saxum solam cum adduxisset, illi calceos gladiumque subjecit. Uxori deinde mandavit, ut si masculum pareret, eum ad se non ante mitteret, quam adultus ipse per se revoluta saxo gladium et calceos tollens secum ferret. Hinc enim Ægeus se cogniturum sperabat, an quem Æthra foret paritura, sibi filius esset. Theseus igitur ex illa natus Ægei quidem filius putatus est, cum Neptuni foret, ut Isocrates in Helenes laudatione ait. Is vero cum adolevisset, indicante matre, et saxum revolvit, et calceos et gladium sustulit, Athenasque proficiscens, multos latrones Isthmum obsideutes interfecit. Cum vero Athenas pervenisset, non ante a patre agnitus

est, quam capulum gladii sui, quem saxo pater ipse subjecerat, asperxit. Quo cognito poculum venenatum, stimulante Medea, jam porrectum a filii manibus excussit.

402 *Facto in xno*] In hoc uno facto, quod Medeam hospitio suscepit. *R.*

405 *Bimarem*] Peloponnesum intra, Achaïam, et alias regiones extra Isthmum Corinthiacum inter mare Ionium et Ægæum.

407 *Aconiton*] *Inf. vs. 421. Farn. Aconiton*] Herba est præsentissimi veneni aconitum, *ἐνδὲ τῆς ἀκόντος*, hoc est, a cote dictum, quod in cotibus nascatur.

408 *Echidneæ canis*] *Lethi* tres ex melioribus. *Heins. Echidneæ canis*] Cerberi canis tripitidis. *R. Echidneæ* autem canis dicit, quoniam ex Echidna monstro Cerberus natus fingitur. *Micyl. Echidneæ*] E spinis Cerberi canis, extrahente ab inferis Hercule, ortum narrant fabulæ, inquit *Plin. xxvii. 2.*

409 *Specus*] Ideoque apud Heraclæam Ponticam, ubi monstratur us ad inferos aditus, copiose nascitur. *Plin. ibid. Farn.*

410 *Tyrnithius heros*] Hercules, a Tyrnthe patria cognominatus.

413 *Cerberon attraxit*] *Abstraxit* rectius prim. *Palat. multique alli. Sophocles* apud Ciceronem de Hercule, 'Hic e Tartarea tenebrica abstractum plaga Tricipitem eduxit Hydra prognatum canem.' *Heins.*

414 *Ternis*] *Lib. iv. 450. Farn.*

416 *Nactusque alimenta feracis*] Videndum, an rejiciendum quod e Palatino suppeditat Gruterus: *nactusque alimenta furoris*, &c. nam de acornito agit. *Heins.*

418 *Quia nascuntur*] *Nascuntur* cum uno Basil. et tum mox vocent pro vocant scribendum. *Heins. Cante*] Quæ Græcis *Ἀκόρν.*

419 *Conjugis*] Thesea sublatum e medio cupientis, quo regni successio

ad filium Medum, quem Ægeo pepererat, descenderet. *Farn.*

422 *In capulo*] Auream forte cicadam capulo eburneo inscriptam: vide quæ ad Senecæ Hippolyt. vs. 896. De ense et calcæis ab Ægeo relictis sub saxo apud Træzenen, legatur Plutarchi Theseum.

FAB. xxiv. 425 At genitor, quamquam] Thesei gesta commemorat poeta, quo commodius Metamorphosin Scyllæ in avem cum superiore fabula connectere possit.

426 *Attonitus tamen est ingens*] *Tamen est geniti*, vel *lethi* veteres plerique. Pro *tamen* unus meus et unus Leid. *tantum.* Scribe, *Attonitus tantum, lethi discrimine parvo, Committi potuisse nefas.* Virgilianum hemistichium l. iii. 'Inter utramque viam, lethi discrimine parvo, Ni teneant cursum.' *Lib. ix. 'lethi discrimina parva Dant animos.'* *Lib. x. 'sed certior auctor Advolat Enææ, tenui discrimine lethi Esse suos.'* Colameña *lib. x. de malis Persicis, 'At nunc expositi parvo discrimine lethi Ambrosios præbent succos oblita noceendi.'* *Silius l. xii. 'Avehitur raptim ductor discrimine lethi Turbatus.'* Sic contra 'vitæ discrimen' *lib. x. Noster, 'caræque jubet discrimine vitæ Conjugium petere hoc.'* *Heins. Discrimine parvo*] Parva differentia. Paulum enim absuit quin venenun Theseus hauriret. *R.*

427 *Fovet ignibus aras*] Focos accendi curavit ad peragenda sacrificia. *P.*

429 *Victorum cornua*] Habentium cernua vittis colligata. Ita enim victimæ exornari solebant ad aram.

430 *Erechthidia*] Atheniensibus, ab Erechtheo rege. Vide vi. 677. *Farn.*

433 *Te, maxime Theseu*] Carmina refert, quæ in Thesei laudem canebantur. Theseus enim Ægei filius ex Æthra Pitthei filia tot præclara gessit, ut inter Hercules unus numeretur. Nam et taurum ab Eurystheo

immissum, Atticam totam vastantem, in Marathone interfecit: et varios Græciæ latrones mistulit. *Raph.*

434 *Marathon*] Opp. ad 10. millia ab Athenis, cujus incolae et armenta infestavit taurus efferatus ab Hercule ex Creta ad Eurysthea ductus. *Farn.* *Cretæ*] Ex Creta enim ab Hercule ad Eurystheum ductus est. Nam Minos (ut fertur) Neptuno sacrificaturus, victimam optavit majestate illius dignam, cui Neptunus taurum obtulit pulcherrimum. Eam cum servare vellet Minos, iratus Neptunus tauro furorem immisit, a quo tota fere insula fuit devastata. Ad eum domandum missus est Hercules, quem victum ad Eurystheum duxit. Ab eo vero dimissus, cum Atticam devastaret, a Theseo fuit interfectus. *R.*

435 *Quodque suam securus arat*] Suum duo veteres. Scribe *sis securus* cum Dionysio Salvagnio Boëssio, et nostro Gronovio: de sue Cromyonio res est notissima. 'Securus amorum Germanæ' apud Virgilium. Elegans secundi casus usus est et frequens apud optimos ac elegantissimos scriptores. Non absumendum ex Valerio Flacco tollendum vi. 266. 'Parte alia infestis (nam fors advenit) in armis Styrys adest, lætusque viri cognoscit Anansin:' sic scribendum; non *fors adjunxit et lætusque virum*. Pleni horum Virgilius, Statius, hic ipse Flaccus, et præ cæteris Silius Italicus: vulgata lectio vehementer friget. Pari modo 'lætus opum' apud eundem Valerium lib. iii. 'Lætus opum pacique meæ, tutusque manerem Quis genitor materque locis.' Et lib. i. 485. 'Ductor ovans lætusque doli cognoscit Acastum Horrentem in jaculis:' ita et ibi censeo scribendum. *Vulgati avens lætusque dolis agnoscit*; nam quod apud eundem Valerium l. vi. 74. *Mæsta necis* legitur, locus est mendosus, *Mæsta necis sævæ lucos reditura Dianæ*; cum scribendum sit, *Mæsta, nec in sævæ lucos reditura*

Dianæ: ita 'lætum animi et ingenii' Marcum Marcellum Velleius Paternus vocavit l. ii. *Heins. Cromyonia*] Opp. in agrò Corinthiaco, ubi Theseus suum peremit. *Farn.*

436 *Tellus Epidauria*] Epidaurus urbs est Peloponnæsi, Æsculapii templo nobilis. *R.*

437 *Clavigeram*] Periphetam latronem, Corynetam dictum, a *κρόβη* clava: sed de his vide Plutarchi Thesea, et Diodorum l. v.

438 *Cephisias*] Qua Cephissus præterfluit Eleusin urbem Atticæ. *Procræsten*] Latronem, qui, ad lectum hospites emensus, breviores extendebat, longiores decurtabat.

439 *Cercyonis*] Latronis, qui viatores in palæstra victos, aut etiam certare recusantes interfecit. Pausan. in Atticis. *Farn.* *Eleusis*] Eleusis autem vicus est et urbs Atticæ, ubi Cereris est templum. Apud Eleusina autem Cereris mysteria cognomento majora celebrabantur, sicut Argis, qui et ipse Atticæ vicus est, minora in honorem Proserpinæ, in Herculis gratiam instituta: cum majoribus initiari, quia civis et indigena non esset, legibus prohiberetur. *Cerealis Eleusis*] *Eleusis* prim. tert. quart. Medicei. pri. sec. Pal. pri. Reg. prior Erfurt. Noricus, quatuor alii: de quo ad Epist. iv. *Cephesias* quoque *oratio* meliores, non *Cephisias*. *Heins.*

440 *Occidit ille sinis*] *Sinis*; Græcis *Σίνος*, de quo ad Epist. ii. Certe *senis* est in nonnullis Mss. *Idem.* *Occidit ille Sinis*] Sinis latro fuit, Isthmum obaidens, qui duas pinus flectebat, ac utrique hominis brachia alligabat, deinde sursum emittens, corpus vi discerptum maximo cruciati afficiebat; istum quoque Theseus interemit. *R.* Hic filiam habuit, Perigimen nomine, ex qua Theseus Menalippum genuit patrem Toxianis: *Micyl.*

441 *Curvare*] Hinc *Πτυοκάρπης* dictus Paus. Corinth.

443 *Alcathœa*] Megaras, ab Alcathoo restauratas, postquam sublato Niso vastatæ fuissent a Minoë. Pausan. Attic. *Lelegeia*] A Lelege condita.

444 *Composito*] Præcipitavit Theseus Seyrona ex iisdem scopulis, e quibus viatores a se spoliatos, et lavare pedes coactos, ipse pede in mare proturbasset. Plutarch. Thes. Strabo ix. *Farn. Composito Scirone*] Interfecto, sublato.

447 *Scopulis nomen Scironis inheret*] Scironides petræ Atticis finibus immiuent, juxta mare transitum non relinquentes. Supra eas autem est via in Atticam atque Megara ab Isthmo duccens. Caurum quoque ventum ab illis saxis flantem, procellasque cientem, Scirona Athenienses vocant. Fingit autem poëta ossa Scironis in mare projecti fuisse in scopulos conversa.

449 *Facta prement*] *Premant meliores. Heins. Facta prement annos*] Hoc est, gesta tua annos superabunt. *Pro te, fortissime, vota*] Theseia significat, quæ festa in Thesei honorem Athenienses instituerunt. *R.*

450 *Bacchi tibi sumimus haustus*] Malebam aliquando ducimus. Vide Notas l. xii. §16. *Heins.*

FAB. XXV. 453 Nec tamen (usque adeo, &c.) Dicturus Egeum Athenarum regem, non diu recepto filio felicem fuisse, locum communem præmittit de inconstantia et mobilitate felicitatis humanæ, negatque dari ullam sinceram voluptatem, cui nihil interveniat molestiæ. 'Nihil' enim 'est ab omni parte beatum.' *Nulla*] Apollon. lib. iv. 'Ἀλλὰ γὰρ οὐκ ὅτι φῖλα δυσκατέων, &c.' 'Semperque e fonte leporum Manat amari aliquid.' *Farn. Nulla est sincera voluptas*] Nulli est unus mens: nulli Regius alter: et postea sollicitique aliquid, non sollicitumque, unus Medicus. *Heins.*

456 *Bella parat Minos*] Minoëm Jovis filium ex Europa regem fuisse Cretæ notius est, quam ut sit

exponendum. Hinc Androgeus filius fuit athletico certamine clarus, qui cum Athenis ex palæstra victoriam reportasset, maximam in se invidiam concitavit. Quapropter insidiis Egei Atheniensium regis occisus, cum domum non rediret, Minos pater adversus Athenienses bellum movit, ipsis et pestilentiam et famem imprecatus, ut Androgei cædem ulcisceretur. Prius autem quam oppugnare cœpisset Athenas, varia sibi auxilia comparavit, quasdam insulas expugnavit, quas enumerat Poëta.

457 *Firmissimus*] Ferocissimus. *Patria tra*] Patri conveniente ob filii cædem. *R.*

458 *Androgeique*] Filii Minois, quem in certaminibus victorem, ut Diodorus l. v. vel a patre missum qui tributum posceret, vel ad studia ut Philosophos audiret, ut Plutarchus in Theseo, insidiis atque invidia Athenienses sustulerunt. *Farn.*

459 *Ante tamen bello*] *Ante bellum* cum tertio Mediceo et quinque aliis. *Heins.*

460 *Quaque patent aditus*] *Patens* multi ex vetustioribus; sed probe Florentinus S. Marci a manu prima, *Quaque potens habitus*; classe nimirum. *Idem.*

461 *Anapen*] Ins. Cretici pelagi. *Astypaleia*] Astypalæa ins. Carpathii maris.

463 *Hinc humilem Myconem*] *Myconem* ex scriptis. Adi Notas ad Epist. xxi. 81. *Heins. Hinc humilem Myconem*] Mycone, quæ et Myconus a Strabone vocatur, una est ex Cycladibus. *Cretosque rura Cimoli*] Insula in Cretico mari, una ex Sporadibus, a qua terra Cimolia nuncupatur, ut Strabo scribit, quæ dicitur purgandis vestibus apta. *Lact.*

464 *Florentemque Cythnon, Scyron*] *Florentemque Tyron, Cypron*, vel *Cyprum* scripti plerique: unus *Thnaus. Florentemque Chiron*; tres *Ciron*. Forte *Siphnon*; et pro *Scyron*, lego *Syron*:

quæquam utraque inter Cycladas recensetur. Certe præterea in Syras producendam esse constat ex Strabonis lib. x. et Eustathio in Odysseam et in Periegeten. *Heins.* *Planamque Seriphon*] Seriphos una est ex Cycladibus, adeo lapidosa, ut qui Seriphiis conviciantur, id inspecta obvenisse Gorgone causentur. Vel *æur' ἀνρί-φπρω*, quasi quæ minime plana sit, sed aspera ac petricosa: val, ut supra, planam ac humilem. *R.* *Florentemque*] Inclino in Micylis conjecturam, ut legatur *Florentemque viris Siphnon*, quæ prius Meropia; vel *Florentemque æuro Siphnon, planamque Ser.* namque æuro aliquando claruit. Strab. Plin. Pausan. ut singulis insulis sua constant epitheta: vide l. v. 251. *Planamque*] Quæ tamen aspera et petricosa est: l. v. 242. *Farn.*

465 *Marmoreamque Paron*] Paros etiam una est ex Cycladibus, primo Platea, deinde Minois appellata, quæ lapidem producit quem Parium vocant, ad marmoreas sculpturas aptissimum. *Quamque impia prodidit, &c.*] Quænam fuerit illa Sithonis puella, quæ accepto auro hostibus Arnen insulam prodiderit, atque in monedulam avem auri maxime furacem conversa fuerit, non memini me legisse. *R.* Arnen Bæotiz urbem invenio fuisse, ab Arne Æoli filia dictam. Item, alteram Thessalicam. De insula autem Arne, nihil alibi reperio. Sed locum hunc corruptum esse, etiam verborum contextus arguit: ex Lactantii tamen sententia, lege *Arne*, nominativo casu. Pro Sithonis autem *Cythnon* eum particula *et*, vel ubi Micyl. *Quaque impia prodidit arce*] *Quamque Arne* vel Arnen vetustiores; vel, *quaque Arnen*. Latet mendam. Mox *nigra pedem*, non *pedes*, in melioribus. *Heins.*

466 *Sithonis*] Thracia mulier: est enim Sithonia Thraciæ pars, Macedonia finitima. *R.*

FAB. XXVI. 469 *At non Oliaros*] *Delph. et Var. Clas.*

In longe vetatissimo Virgilii codice bibliothecæ Mediceæ *Eneid.* III. *Olearos* scribitur; quomodo et alii cum hoc Mediceo, quotquot videre contigit, codices. *Ἰλλάρος* etiam Straboni est: at Stephano et Ptolemæo *Ἰλλάρος*. *Heinsius.* *At non Oliaros, &c.*] Insula sunt Egei ex Cycladibus, quæ Minoi adversus Athenienses auxilium non tulerunt. *Didymeque*] Insula est a figura sic appellata: gemella namque videtur. *R.* Quare conjectura ducor hoc loco, legendum *Didymeque et Tenos et Andros*. Duse enim insulæ a Stephano dicuntur esse, non longe a Syro sitæ. *Micyl. Et Tenos*] Insula est una ex Cycladibus Tenos, urbem non sane magnam habens, verum Neptuni fanum amplissimum in luo extra muros spectatu dignum. *Et Andros*] Una est ex Cycladibus Andros, ab Andro Anii filio cognominata. *R.*

470 *Et Gyaros*] Gyaros autem una est ex Sporadibus. *Nitidaque feræ Peperethos olivæ*] Peperethos insula est una ex Cycladibus, oleo abundana.

473 *Sed ipse Æacus*] Æacum Jovis fuisse filium constat: cui tres filii fuerant, Telamon, Peleus, Phocus. *R.*

474 *Æginam*] *Æginam* Junianus. *Heins.* *Æginam*] Hac enim ex Philunte rapuit Jupiter Æginam Asopi filiam. *Σὺ δ' ἐς νῆσον Ὀλονίαν ἐνεργὲς κοινῶτο, διοὺς ἔρτα τέκνα Ἀλκιδ.* Pindar. VIII. Isthm. *Nomine*] Hinc orta Junonis invidia, immissaque pestilentia.

476 *Expetis*] *Excipit* Florent. S. Marci, Neap. Urbin. pri. et sec. Pal. Cantabrig. pri. Gronov. uterque Erfurt. aliique complures; duo *Expedis*; in nonnullis vetus lectio penitus errata: an *Percupis*? an *Exigit*, cum uno meo? Sed verius *Rex cupit*, vel *Plebs cupit*. *Heins.*

480 *Admonitus patrii luctus*] Paternæ mæstitiæ, quam de filio conceperat Minos, ab Atheniens. interfecto.

481 *Populorum centum*] Nam Creta

Ovid.

10 N

centum olim urbes habuisse fertur. *R. Rector*] Minos, cuius imperio paruit Creta *ἑκατόπολις*. *Farn.*

482 *Pro nato*] Pro ulciscenda filii cæde. *Gnato*] Ita vetustiores. *Heins.*

484 *Asopiades*] Eacus Æginæ filius, hæc autem filia erat Asopi fluv. Bæotiæ. *Farn.*

486 *Cecropidis hac est tellus*] *Est hac meliores.* *Heins.* *Ea fœdera nobis*] *Sunt* subaudiendum, ut amici simus, et nos invicem juvemus.

490 *Etiæmum*] Ita præstantiores tam hic quam paulo post: *dedere* quoque pro *dederunt*. *Heins.* *Lyctia*] Cretensis. Lyctus urbs Cretæ est. Ita Cydonia, Dictæa, Gnoссия, Gortynia, ab urbibus Cretæ.

492 *Et portus intrat amicos*] *In portus* Florent. S. Marci, Neap. sec. tert. Medic. Spir. Oxon. et octo alii. *Lege in portusque* cum Urbinati et altero Hamburgensi: sic 'intrare in domum,' 'in Capitolium,' passim apud scriptores optimos, imprimis Ciceronem. *Martial.* lib. III. 'Intrare in iatum sola fax potest.' *Lib.* IV. idem, 'Nec madidos intret penetrabile frigus in artus.' *Heins.*

497 *Veteris formæ*] *Pristinæ* pulchritudinis. Nam Cephalus formosissimus fuit.

498 *Popularis olivæ*] In Attica natæ, populove gratæ: erat autem id signum pacis, et auxilii petendi. *R. Popularis*] Quæ Minervæ Atticæ munus in certamine de urbis nomine VI. 77. Pacis item insigne: 'Paciferæque manu ramum prætendit olivæ.' *Æneid.* VIII.

499 *Et dextra*] *A dextra* ex iisdem. *Heins.*

500 *Major habet, Clyton et Buten*] Censeo legendum *Bryten*: atque eum ipsum esse a quo familia Atheniensis *Βρυττῶν* seu *Βρυττῶν* appellata. *Meurs.* de regn. Athen. I. II. p. 103.

501 *Postquam congressi, primi sua verba tulerant Cecropidæ*] *Congressu* primo multi veteres: quidam congressi

primo vel primum: *congressus primi* opt. Florent. et Neapol. prim. sec. Palat. prim. Vatican. tert. Medic. prior Hamburgensis, alique nonnulli. *Scribe, Postquam congressus primi sua verba tulerant, Cecropidum Cephalus peragit mandata:* sic supra, 'neque enim conjunctior ulla Cecropidis hac est tellus.' *Heins.*

502 *Peragit mandata*] Exponit mandata, quæ ab Atheniensibus accepterat.

503 *Fœdusque refert*] Commemorat fœdus a suis majoribus cum Æginetis percussum.

506 *In capulo regni*] *Scribe in capulo sceptri*; quomodo unus Basil. et unus Bonon. in priore Erfurtano pro Glossa id erat adscriptum: sec. Pal. et unus Basil. in *sceptrum regni*: *Noricus* pro diversa lectione, in *capulo gladii*. *Heins.*

509 *Ducile, et omnis rerum status*] *Pro omnis eat*, prim. Pal. pri. Medic. Arondel. Hamburg. et octo alii, *ait: erat* Cantabr. et alii duo: totidem *erit: eat* prim. Ambros. et omnia quæ veterrimus Florentinus a manu prima. Locus mendi suspectus. Fontem erroris indagemus. Scriptum primo fuerat *communis pro communis*; unde, perperam iterata ultima τοῦ *Ducite* proxime præcedentis litera, et *omnis* factum. Deinde fulciendo versui τὸ *ait* ex Glossa interlineari additum, quod postea in *eat* mutatum est, cum sensum commodum non efficeret: *communis rerum status iste mearum eat*, mihi, videlicet, cum Athenis: hinc et *communicare*. Similis usus τοῦ κοινὸν apud Græcos. Epistola Acontii, 'Hæc mihi sunt tecum, tibi sunt communia mecum. In bona cur quisquam tertius ista venit?' Sic 'communis Græcia' apud nostrum I. XIII. et Cornelium Nepotem vita Alcibiadis. Apud eundem vita Aristidæ, 'commune ararium,' et 'communis classis': 'in commune consulera' apud scriptores. *Idem.*

510 *Robora nam desunt : superat mihi miles et hosti]* Imo non desunt cum melioribus. Postea *hostis* pri. Palat. tert. Medic. prior Erfart. uterque Hamburg. Florentinus S. Marci, Neapol. Urbm. et duodecim alii : primus Vatican. *hostes*; hoc est Excerpta Calandræ. Pro *superat* quinque *superest*. Scribo, *Superat sat militis, hospes*; ut *et mihi* ex cognatione literarum vocis proximæ, vel ex glossa interlineari, in contextum irrepserit; *hospes* in *hostes* facile depravari potuit : unde *hostis* postea, atque ex eo *hosti* factum sit. Mox lego, Imo ita : sic, *Cephalus, crescat tua cicibus opto Urbs, ait : ut veniens equidem modo gaudia cepi*; vel *Res ait* cum Cantabrig. fragmento Boxhorn. et Sixiano libro : quomodo supra, 'rerum status iste mearum,' 'Rem Danaam' similiter dixit l. XIII. Noster, et 'rem Romanam' Virg. *Æn.* vi. *Idem.* *Robora]* Vires. *Superat mihi miles, et hosti]* Hoc est, mihi milites supersunt, et ad juven-dos amicos, et ad repellendos hostes. R.

515 *Multos]* Παρὰσκευῇ ad Pestis descriptionem, cujus ἀρχέτυπον ex II. lib. Thucydidis in sextum suum trans-tulit Lucretius. Hos ut et Homerum *Il.* ad. I. sequitur Virg. Georg. III. 478. et *Æn.* III. 137. Seneca in *Edip.* 36. et 110. Lucan. vi. 84. Statius Theb. I. 360. Silius XIV. 582. quos comparat inter se Scaliger lib. v. Poëtices c. 11. *Multos]* Hanc pestis διαρρώσιον omnes plerique poëtæ ex Homero desumserunt, cujus frusta esculenta redolent : uti eleganter de *Æschylo* Athenæus lib. VIII. c. 8. Τὰς αὐτοῦ τραγῳδίας τεμνύχῃ εἶναι τῶν Ὀμήρου με-γάλων δέλτων. Vide et Plutarchum Sympos. quæst. IV. 1. Justin. I. XIX. 2.

518 *Fortuna secuta est]* Sequetur pri. Gronov. et excerpta Langermanni; in narratione mea, videlicet; quod placet : nec aliter Grævianus pro diversa lectione. Heins.

519 *Sine ullo]* Sine ullo procæmio.

520 *Longa ambage]* Superflua ora-tione. Cum Jumnonis ira *Æginæ* incolæ pestilentia fuissent absumpti, *Æacns* Jovem patrem rogavit, ut aut sibi populum suum restitueret, aut se quoque vita privaret. Cum autem magnam formicarum multitudinem in vetusta quercu vidisset, Jovem roga-vit, ut sibi tot cives quot illæ formicæ erant concederet. Juppiter vero *Æaci* precibus motus, quotquot formicæ in illa quercu erant in homines commutavit, quibus *Æacus* ipse agros divisit. R. *Morer vos]* Florentinus S. Marci, prim. Vatican. prim. Medic. et duodecim alii, *moreris* : tres *morer te*. Heins.

524 *Exosa]* *Æginam* insulam a pellice quam oderat denominatam, vs. 474. supra.

527 *Exitium superabat opem, qua victa jacebat]* Sic Florentinus S. Marci, et alii duo. In reliquis *opes victæque jacebant*. Valde metuo, ne hoc pos-terius hemistichium sit ab aliena manu, quæ supplere versum a Nasone mutilum relictum voluerit : nisi vide-tur rescribendum, *spes victa jacebat*; ut ex *opem spes, opes* sit factum. Certe in primo Gronoviano *victæque jacebat* : sic noster lib. I. 'Victa jacet pietas.' Paulo ante malim *arte medenti*, quam *medendi*, pro arte medica : ut lib. xv. 'artes nil posse meden-tum : ' et Epist. *Ænones*, 'radixque medenti Utilis,' non *medendi*. Heins.

530 *Dumque]* Pigrum aëra tristem-que non purgabat, non refrigerabat ventus alius, tum morbidus graviæque Auster per quatuor menses continuos æstu suo corrumpit cæli tractum. Farn. *Quater plenis explevit cornibus orbem]* *Junctis cornibus* primus Gronovii et alter Hamburgensis; bene; implevit quoque idem primus Grono-vianus, secundus Palatinus, et duode-cim alii. Sic lib. II. 'Luna quater junctis implevat cornibus orbem;' et lib. II. Fast. 'Luna novum decies im-

plerat cornibus orbem.' Seneca Hippolyto de Luna, 'Cum suos ignes coëunte cornu Junxit.' Sic contra 'dividua Lunæ cornua;' de quibus Notæ ad lib. iv. supra. Vidit jam veram hujus loci lectionem doctissimus Gronovius Observat. lib. iv. 15. *Heins.*

532 *Spirarunt æstibus Austri*] *Æstus* jam præcesserat: quare verius tres nostri, unus Thuan. et unus Ciofani *flatibus*. Noster lib. xi. 'Auster et ingenti jactatam flamme solvit.' Cicero Arateis, 'Aram, quam flatu permulcet spiritus Austri.' Plura Trist. lib. i. 10. ubi de navi 'propulsaque flatibus Austri,' ut quidem codices nonnulli. *Idem.*

533 *Vitium*] Aëris corruptionem. *R. Constat*] Quin et aqua corrumpitur partim vitio aëris, partim venenosæ serpentibus. *Farn.*

536 *Strage canum primo*] Hæc ex primo Iliados sumpta esse videntur; nam Homerus pestem in exercitum Græcorum Apollinis ira immissam describens, asserit primo canes mulosque interiisse. *R. Strage*] Pecudes ad terram pronæ et cerebro minus frigida quam homines, τοὺς νοσσοῦντας αἰμαίνοντες hauriebant, et ex his primum quibus odora vis. Οὐρήας μὲν πρῶτον ἐπέχετο, καὶ κύνας ἀργούς. Iliad. A. *Aviumque boumque*] *Oviumque* recte vetustiores; nam de quadrupedibus est sermo. Deinde *Strage canum prima* rectius duo Medicei et unus Bononiensis, quam *primo*. *Heins.*

538 *Concidere, Lanigeris, &c.*] Confer his Virgilium Georg. iii. et supracitatos ad vs. 520. et comparationes Scaligerianas poet. v. 11. *Farn.*

539 *Inter opus*] Inter arandum.

542 *Magnaque in pulvere famæ*] In certaminibus, in quibus maximus pulvis excitatur.

543 *Degenerat palma*] Alii *Degenerat ad palmas*: at vetustiores magno numero *Degenerat palmas*; quomodo et Zinzerlingus Promulside Critica. Adi

omnino Notas nostras Pont. i. iii. 1. *Heins. Degenerat*] A generositate sua recedit. *Palma*] Victoriam. *Veterum honorum*] Antiquæ gloriæ.

544 *Morbo moriturus inertis*] Veteres multi *letho inertis*: plures ex vetustioribus *longo inertis*. Scripserit fortasse Naso, languore obiturus, vel torpore; quia 'languor' sequitur. *Heins.*

547 *Agriaque viisque*] *Jugis*que duo Medicei. *Idem.*

549 *Mira loquar*] *Loquor* meliores. *Idem.*

550 *Dilapsa*] Cadavera intacta a canibus ac vulturibus tabes absumebat. Liv. lib. xli. *Farn.*

551 *Affatuque nocent*] Exspirant enim odoris foeditatem intolerabilem. *Pont.*

552 *Pervenit*] Ἐνέσσε δ' αὐτοὺς μάλλον καὶ ἡ ἐνυκομὴ δὲ τῶν ἀγρῶν ἐς τὸ θορυ, καὶ οὐχ ἥσσον τοὺς ἐπελθόντας. Thucyd. Nec minimum partim ex agris, &c. Lucretius vi.

554 *Viscera*] Spectemus, hic, inquit Scaliger, quid ad puritatem Lucretii addiderit Ovidius. Principio caput incensum, &c. uterque ex Thucydide. Πρῶτον μὲν τῆς κεφαλῆς θέρμαι ἰσχυραί, καὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐρυθρήματα καὶ φλόγῃσις ἐδάμνανε. *Farn.*

555 *Et ductus anhelitus igni*] *Ignis* plurimi veteres, quos inter Oxon. prim. Gronov. prim. Hamburgensis: *oris* pri. Moret. Arondel. et alii quatuor: quatuor itidem *ore*. Legendum arbitror et *ductus anhelitus ægre*. Virgilio, 'lassos quatit æger anhelitus artus.' Lucilius apud Nonium in 'Deponere,' 'Exspirans animam pulmonibus æger agebat:' sic 'ægre respirare.' *Heins.*

556 *Trepidisque arentia ventis Ora*] *Trepidisque ventis* prim. Vatican. prim. Basil. sec. Medic. et Neapol. nisi quod in illa duobus posterioribus pro diversa lectione *venis*: *venis* quoque Cantabr. sec. Pal. prim. et tert. Medic. pri. Moreti, et complures alii. Scribendum *trepidisque venis*; atque

ita prior Hamburgensis. Lib. VII. de Maraya, 'trepidæque sine ulla Pelle micant venæ:' vide Notas lib. III. 125. De peste Virgilius Georg. III. 'Nec via mortis erat simplex: sed ubi ignea venis Omnibus acta sitis miseros adduxerat artus.' Mox pro *auræque graves captantur hiatus* malim *græci hiatus*: quod Basileensis unus confirmat. *Idem*.

558 Non stratum] *Μῆτε τῶν πανυλεπτῶν ἱματίων καὶ συνδύων τὰς ἐπιβολὰς, μήτ' ἄλλο τι, ἢ γυμνὸν ἀνέχεσθαι.* Thucyd. II. Farn.

561 Moderator] Medicus imperator. Senec. de Benef. VI. 16. Farn.

562 Obsuntque auctoribus artes] *Medicæ, inquit, artes suis professoribus nocent.* Peste enim medici quoque corripiebantur.

564 Atque salutis Spes abiit] *Utque cum Florentino S. Marci, primo Vatic. Calandrino, aliisque multis.* *Heins.*

566 Et nulla, quid utile cura est] *Et cura, quid utile, nulli est rectius tertius Medicus.* *Idem.*

568 Fontibus] *Ἡδιστὰ τε ἐς ὕδωρ ψυχρὸν σφᾶς ἀπὸ τοῦ βύττειν. Καὶ πολλοί, &c. et mox, καὶ εἰς φρέατα, τῇ δὲ ψῇ ἀπαύστον συνεχόμενοι.* Thucyd. II. Farn.

570 Inde graves multi] *Graves morbo multi ex vetustioribus. Mihi versus hic cum proxime sequenti nonnihil sunt suspecti: nam quid sibi volunt ista, aliquis tamen haurit et illas, cum paulo ante e puteis bibisse jam dixerit? quare malebam olim, aliquis tunc haurit et illas. Janque graves multi Cantabrig. non male.* *Heins.*

575 Funesta] Pestifera, mortifera.

576 Et quia causa latet, locus est in crimine notus] *Alii in crimine totus, vel morbi, vel magno; prim. Gronov. nat. S. Marci, Neapol. Urbin. prim. Medic. tres alii cum Norico, parvus: parvo, pri. Vatic. Bernegg. sec. Medic. et duo alii: pravo Cantabr. et primus Gronovii: mihi τὸ morbi placet imprimis: nisi scribas, locus est in crimine: totis Semanimes errare*

viis; vel notis viis. Sed, ne quid dissimulem, etiam hic versus inter suspectos referendus. *Heins.*

578 Flentes alios] *Lacrymas inter symptomata et notas pestis statuant medicorum filii. Terræque jacentes] Terraque rectius Arond. et duo alii.* *Heins.*

579 Lassaque] *Vide quæ ad v. 71.*

580 Membraque pendentes tendunt ad sidera cæli] *Tendentia sidera Florent. S. Marci; tendentia sidere pri. Medic. tendentes sidera pri. Pal. pendentia sidera lati Spirensis: alii aliter. Piget enim in his quisquilliis hæerere. Est videlicet versus scutica dignus, non Nasoniana elegantia.* *Heins. Pendentis] Suspensi undique, convexi.*

581 Hic illic ubi mors deprenderat exhalantes] *Etiam hic ejiciendus, tanquam minime Latinus, nisi emendatione placet succurri, ut rescribatur, Hic, ubi mors, animam, deprenderat, exhalantes.* *Heins.*

582 Aut quid debuit esse, Ni vitam odissem] *Ut vitam plerique vetustiores. Florentinus S. Marci, et Urbinas, an quod debuit; Neapolit. an quid. Scribe, Quid mihi tunc animi fuit? an, quod debuit esse, Ut vitam odissem? Libro v. 'Quid mihi tunc animi miseræ fuit? anne, quod agnæ est?' Pro odissem Zulichemianus odirem ἀρχαῖος.* *Idem.*

585 Cum putria motis Poma cadunt ramis] *Conjiciebam aliquando cum mitia; id est, matura: de qua voce Fast. lib. II. 286. plurimi veteres putrida: sec. Medic. putres: primus Medic. et unus meus patria: unus Bonon. putea: unus Thuaneus Punica: sed putria bene se habet. Poma enim putrescentia facillime fluunt ex arbore.* *Idem.*

587 Tempia vides contra] *Virg. Æneid. VI. 'Contra elata mari respondet Gnosia tellus.' Contra] E regione.*

590 Pro nato] *Gnato vetustiores.* *Heins.*

593 *Admoti*] 'Sæpe in honore Deum medio stans hostia ad aram, Inter cunctantes cecidit moribunda ministros.' Virg. Georg. III. Farn. *Vota sacerdos Concipit*] Ex formula: 'dictataque verba Protulit, ut mos est, et aperta palluit agna.' Juven. Satyr. VI. 'ipse concipiam preces Jove, meque dignas.' Senec. Herc. Fur. IV.

594 *Fundis*] Post libatam, avulsis setis; post immolatam, sale et farre fronti inspersis; probata est hostia, vino, eoque mero, inter cornua fuso. Farn.

599 *Exiguo*] At vix, suppositi tinguuntur sanguine cultri, Summaque jejuna sanie infusatur arena.' Virg. Georg. III. Farn.

600 *Fibra quoque agra notas veri Perdiderat*] *Prodiderat* secundus Palat. et septem alii cum Norico. Heins. *Fibra quoque agra*] Vitiata. *Notas veri*] Signa quibus verum cognoscitur.

603 *Ante*] Τά τε ἑρὰ, ἐν οἷς ἐσκήνητο; νεκρῶν πλέα ἢ αὐτοῦ ἐναποθνησκόντων. Thucyd. II.

604 *Pars animam laqueo claudit*] Μη καθαρῶ θανάτω. Homer. Odys. X. v. 462. *Mortisque*] 'Annon hic furor est, ne moriari mori?' Martial. Epigr. II. 80. cujus tanta trepidatio fuit, ut pecuniam omnem in mare jussærit mergi, ne periret; classem cremari, ne incenderetur. Florus lib. II. 12. Farn.

605 *Utroque vocant venientia fata*] *Vehementia* unus Argent. an *renuentia*? sic 'rennente Deo aliquid facere' apud Propertium et Martialem. Vide *Notas* I. IX. 506. Heins.

606 *Nullis Funeribus*] 'Funere felici spoliis.' Virgil. 'Nec te, tua funera, Produxi.' Æneid. IX. 'Defodere insepultum,' eleganter, Plaut. Mostellar. II. 2. *Feruntur*] *Efferuntur*. *Nullis Funeribus*] Nullis exequiarum honoribus.

609 *Indotata*] Nec thure in rogam ingesto, nec collatis muneribus ab amicis.

612 *Natorumque virtutemque animam*] *Natorum matrumque* duo veteres, et editiones nonnullæ. Legendum, *Natarum matrumque*, vel *Natorumque patrumque*. Heins.

614 *Tanto turbine rerum*] Sic Stat. 'Tanta vertigine rerum.'

615 *Si te non falsa loquuntur Æginæ amplexus quondam sub Asopidos isse*] Prima in *Asopus* producit, ut Amor. lib. III. 2. 'Quid referam Asopon?' unde apparet hanc lectionem ferri non posse. Scripti magna ex parte, ut et alii observant, *Isse sub amplexus Æginæ Asopidos olim*, vel *ignem*. Nec pauciores, *Isse sub amplexus quondam Asopidos Æginæ*: unde legendum olim conjiciebam, *Ipsæ sub amplexus Asopidos Æginæ*; ut Ennii aut alterius antiqui poetæ hemistichium exprimat. Alii codices aliter: sed quid sibi vult *non falsa loquuntur*? Sordet mihi hæc locutio. Quare accedo optimo Florentino S. Marci, in quo, *si te non falsa loquuntur Dicta, sub amplexus Æginæ Asopidos isse*; neque aliter unus Ambrosianus: huc alludit etiam primi Vaticani scriptura, *Isse sub amplexus Æginæ Asopidos isse*. Heins.

616 *Asopidos Æginæ*] Asopi filix, Eat enim Asopus Bæotix fluvius in sinum Corinthium labeus.

619 *Notam*] Signum. *Fulgore*] Fulgoris splendore.

621 *Quæ das mihi pignoris omen*] *Quod das mihi pignoris omen*, vel *pignora numen*, veteres plerique. Florent. S. Marci, duo Palat. prim. Gronov. et sex aut septem alii, *quod das mihi, pigneror, omen*; vere: sic apud Ciceronem Philipp. XIV. 'Mars ipse in acie fortissimum quemque pignerari solet.' Vide Nonium in *Pignerari*: ita etiam in Indice Lucretiano Gifanium restituisse jam video, voce *Porgerere*. Paulo ante pro *tonitruque secundo pri*. Medic. et quator alii, *tonitrumque secundum*. Forte, *Ille votam fulgurque dedit tonitrumque secundum*: ut sit appositio. Sic contra

apud Claudianum bello Gildon. 'adversamque notam duxere futuri:' *tonitruum* pro *tonitru* etiam alibi habes, ut *cornum* pro *cornu*. Lib. xiv. 'tonitruumque secuta Cum saliente graves ceciderunt grandine nimbi:' atque ita passim Lucretius. *Heins. Quædas mihi pignoris omen*] Quæ mihi pro pignoris siguo ostendis. R.

623 *De semine Dodonæo*] Laus a loco. Dodona enim urbs est Molossidis in Epiro, juxta quam fuit sylva Jovi dicata, in qua columbæ responsa dabant. Dicta autem Dodona, vel a Dodono Jovis et Europæ filio, vel a Dodone fluvio, ut Stephanus ait. Unde Dodonius, Dodonæusque derivantur.

626 *Rugoso cortice*] Aspero.

628 *Inania mornia supple*] Alii *comple*; septem *reple*: est enim communis syllaba. Virgil. lib. xi. 'Evandrum, Evandrique domos et mœnia replet:' ita vetustissimus Florentinus aliique ex præstantioribus, non *complet*. Mox dicet, 'sed non replenda est curia verbis.' *Heins. Inania mornia*] Hominibus vacua.

629 *Intremui*] Firmando omni; exauditis precibus. *Farn.*

631 *Horruerant, stabantque comæ*] φόβος ὁρρόρηξ. *Æschyl. Choëphor.* Et in Agamemnone vocat φόβον δέμβας.

636 *Et rami totidem*] Ramos omnino legendum cum uno meo, uno Mediceo, et Gryphiana editione: atque ita Nangeriani codices. *Heins. Totidemque*] Ὅσους ἔσαν μύρμικας ἐπηράτου ἑρδοῦ νήσων, τοὺς ἑρδρας πολέας. *Hesiodus* in Theogonia.

637 *Pariterque tremiscere motu*] Scribe *parilique motu*; quæ vox Nasoni nostro in deliciis: libro v. 'parilique irata colonos Ruricolæque boves leto dedit.' Libro vii. 'Arte aenum parili revirescere posse parentem.' Lib. viii. 'Quosque alios parili fuerat dignatus honore.' Et mox, 'Sed pia Baucis anus; parilique ætate Phile-

mon.' Libro xiv. 'Optantemque eadem parilique cupidine captam.' Libro x. 'parilique ex ære nitebant Auribus e geminis circum cava tem-
'pora baccæ:' qui locus vulgo mendosissimus circumfertur: 'Noctes pariles diebus' apud Lucretium, et 'parili ratione:' usus etiam Cicero in Arateis hac voce. Sic et 'disparile' apud eundem Tullium aliosque scriptores occurrit. *Heins.*

638 *Graniferumque*] Formicas. 'It nigrum campis agmen, prædamque per herbas Convectat.' *Æneid. iv. Farn.*

639 *Crescere quod subito majus majusque videtur*] *Videri* meliores magno numero, quos inter Florentinus S. Marci, qui etiam *desubito*; quomodo et Urbin. uterque Erfurt. prim. Palat. prim. Vatican. prim. Gronov. Oxon. et octo alii. Vide Nonium in *Desubito*, qui monet Ciceronem ea voce usum: at tertius Medic. pri. Moreti, pri. Bas. pri. Hamburg. et decem alii, *dehinc subito*; quod placet. Scribe, *Crescere dehinc subito, et majus majusque videri*: ut apud Statium, 'Dehinc sociare choros, castisque accedere sacris:' nisi mavis *Crescere dein subito*; qua voce Catullus non semel usus est. Silius libro xv. 'Celsus ceu prima refflorescente juvenita Ibat consul ovans, major majorque videri.' *Heins.*

644 *Nihil*] Ciofanus, ex omnium librorum fide, contendit legendum esse, nihil: at in ædibus, quod et Mss. mei agnoscunt.

646 *Somni Esse; venit Telamon properus*] *Somni. Ecce venit* duo Pall. aliique complures, concinnius: nec invenuste Lovaniensis et alter Twisdenius, *Ecce meus*; ut τὸ venit subintelligatur: sed nec male unus Ambros. dum *suspicio has quoque somnum*. *Heins. Properus*] Alii *properans*: alii *propere*. *Farn.*

651 *Aspicio, noceoque*] Ita vetustiores magna ex parte; nisi quod prim.

Pal. *nosciq̃ue*. Cantabrig. sec. Palat. prim. Gronov. Arond. multique præterea nos mox adveniunt: pri. tert. Medic. ac alii decem, nos hincque adveniunt: alii aliter. Scribo, *aspicio agnoscoque*. Lib. xi. 'vidi, agnovique, manumque Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.' Heins.

654 *Myrmidonasque*] *Μυρμιδόνες δὲ κληθήναι φασιν, οὐχ ὥς δ μύθος, &c.* Ægineætæ non, ut est in fabulis, vocantur Myrmidones, quod populo peste absumpto, ex voto Æaci, Juppiter formicas in homines mutarit: sed quod formicarum in morem terram fodiant cum agriculturam exercentes, tum lateribus coctis destituti in antris subterraneis habitantes. Strabo lib. viii. *Origine*] Gentem de formicis natam non fraude nativo nomine, Myrmidonas *ἐκ μυρμηκῶν* voco Farn.

656 *Parcum genus est*] Melius sex scripti *parcumque genus*. Pro quod reserret Florent. S. Marci, qui reserret. Heins.

FAB. XXVII. 663 *Implevere diem*] Consumperunt. Totum diem, quam longus est, in his, et similibus sermonibus transegerunt. *Pont. Lucis*] Diei pars major. Mariangelus leg. *pars ultima*. Farn. *Lucis pars optima mensæ*] *Pars ultima* pri. et sec. Palat. Calandr. duo Regii, allique septem; bene: nam prandia vetustiori ævo prorsus ignota. Heins.

665 *Pallante sati*] Pallantis Atheniensis filii duo Clytus et Butes, Pandionis regis nepotes; legationis socii Cephalum, natu utroque grandiolem mane accedunt. Ille cum iisdem regem salutatum vadit. *Pont.*

666 *Ad regem*] Ad Æacum. R.

669 *Fraterque*] Et Peleus. Farn. *Viros ad bella legebant*] In plurimis veterum, movebant, movebant, parabant, regebant: in aliis, gerebant, vocabant, premebant; frustra. Hinc 'delectus' seu 'dilectus militum:' in uno tamen Palatino, pro diversa lec-

tionem, ciebant; non male. Heins.

671 *Cum quib̃ simul ipse resedit*] Ita distingue; simul pro simulac; de quo Fast. iv. 496. *Ducit* pro duxit meliores. *Idem.*

672 *Aspicit Æoliden*] *Eioniden* legunt viri eruditi: ut et lib. vi. 'E quibus Eionides Cephalus te conjuge felix, Procri, fuit.' Delonei filium Cephalum facit Callimachus hymno in Dianam, Apollodorus, Antoninus Liberalis, Palæphatus, Tzetzes Chiliad. fab. 20. Eustathius in Homerum, Hyginus fab. 160. Mercurii ex Creusa Erechthei filia natum ait: sic et fab. 198. Nisum Delonei filium facit, et fab. 270. Pandionis filium: quod ipsum quoque pro *Deionei* mendosum, vel *Deionis*. Scholiastes Euripidis ad Hippolytum, *Κέφαλος εἰς ἦν τῶν ἐξ Ἐρδουαίανος*, satis perplexe; sed legendum *τῶν ἐξ Δηϊόνος*, vel *Δηϊόνος*. Nam Apollodoro *Δηίων* non *Δηϊόνεος* dicitur, ut et Antonino Liberali atque Hygino. Hunc Phocidi imperasse idem Apollodorus testatur. Apud Hyginum fab. 48. male Cephalus *Deionei filius* dicitur pro *Deioni*; quomodo bene fab. 241. et 273. apud eundem extat. Callimacho est *Κέφαλος Δηϊονίδης*. Apud Apostolium paræmia *Τελμησία ἀλάπηξ*, Cephalus *Δηϊῶνος υἱός* dicitur pro *Δηϊόνος*, corrupte etiam. Fuerunt itaque, qui pro *Æolides*, *Eionides* scribendum censerent; *Eioneus* enim et *Deioneus* iidem. Tzetzes Chiliad. Histor. ix. 273. *Ἴβλιον δ φλεγύου παῖς, ὃν Λαπιθῶν ἐκ γένους, Ἔσχε πρὸς γάμον σύνειπον Δίω Δηϊονέως Ἀλλοις Ἱβιῶνος δὲ, παρεγραφῆς τοῦ δέλτα*. quomodo *Thamyris* idem cum *Amyri*. Apud Suidam certe, Zenobium, Diogenianum ac Apostolium in paræmiis modo *Ἀμυρίς μαινεταί*, modo *Θάμυρις μαινεταί* occurrit. Et sane discrimen nominis Eustathius quoque notavit ad Iliados B. 595. Cæterum mihi lectio vulgata non videtur sollicitanda. Apud Apollodorum enim *Deioneus* vel *Deion*, inter

liberos Æoli recensetur cum Cretheo, Sisyphe, Athamante, Salmonæo, Magneto et Periere. Scholiastes quoque Homeri in Odys. A. τὰρ ἄλγεα παρὰ Διοκλῆα τὸν θεῖον, ὃ δὲ κατασχὼν αὐτὸν εἰς Θεσσαλίαν διδόναι Κρηθεὶ τῷ ἀδελφεῷ, ubi Cretheum et Deionem fratres habes. Cretheum autem Æoli fuisse filium ex auctoribus satis liquet. Alius est Deioneas apud Platarchum in Thesæo, Euryti regis Œchalie filius, Ioles frater, qui Perigenen Sinidis Iatronicæ filiam a Thesæo compressam duxit uxorem. Milesus quoque Deionides nostro dicitur Metam. lib. x. Cæterum Mercurii filium a nonnullis habitum Cephalum ex Hygino et Apollodoro jam patet. Quare sollicitanda non est lectio apud nostrum lib. iii. Artis Amatoris, 'Ecce reddit sylvis Cephalus Cyllenia proles.' Apollodorus matrem ei Hersen quoque assignat. *Ignota ex arbore*] *Ignara* pri. Ambros. pri. Moreti, sec. Palat. et quatuor alii: sic Tacitus sæpe pro ignota. Vide Trist. iii. 8. Gellius quoque lib. ix. 12. notat *ignarum* dici tam qui ignoratur, quam qui ignorat: sic et apud Virgilium Eclog. vi. Vaticanus codex literis uncialibus scriptus, 'Rara per ignaros errent animalia montes.' *Idem. Æoliden*] Cephalum Æoli nepotem. R.

674 *Ille locutus*] *Ante* multi. Puto inde. Heins.

676 *Qua tamen*] E quo ligno. Farn.

678 *Si cornus, nodus inesset*] Cornus enim nodosa est arbor.

681 *Actæis*] Atheniensibus. *Unum*] Utilitatem. R. *Alter*] Clytus, vel Bates. Farn.

682 *Specie*] Pulchritudine.

688 *Consequitur*] Videtur ex aquifolia factum, ejus meminit Plinius lib. xxiv. 13. Baculum, inquit, vel jaculum, ex ea factum, in quodvis animal emissum, etiamsi citra ceciderit defectu mittentis, ipsum per sese recubitu propius adlabi.

686 *Nereius*] Phocus, quem sustu-

lit Æacus ex Psamathe filia Nerei. Peleum enim et Telamonem ex Endeide Chironis vel Scironis filia habuit. Farn.

687 *Quæ petit ille refert, et cætera nota pudore*] Pudori in nonnullis vetustioribus: alii, *Quæ patitur pudor, ille refert: et cætera narrat*; vel et *cætera differt*: nonnulli utrumque verum agnoscent: at Florentinus S. Marci, *Quæ petit ille refert, cæterum narrare pudori*: scripserat, puto, Noster, *Quæ petit ille, refert, sed, quæ narrare pudori est. Quæ tuleris mercede, silet*. Scriptum fuerat *cæ* pro *quæ*, ex quo et narra procuderunt *cætera*; hic fons erroris. Vulgata lectione nihil insolens. Max Possit credere castigatiores. Heins.

690 *Nate Dea*] Phocus, quem alloquitur Cephalus, filius fuit Æaci ex Psamathe Nympha.

694 *Procris erat*] Procris Erechthei Atheniensium regis filia fuit, quæ cum Cephalo nupsisset, Auroræ odio, quæ Cephalum in suos amplexus convertere nequivit, sub forma alieni viri muneribus a Cephalo ipso tentata, fidem marito datam fractura videbatur. Cum autem se Cephalus indicasset, aufugiens, sylvas petiit, ac Dianæ comes effecta, tandem Cephalo placatur, domumque reversa, marito et canem nomine Lælapa, et jaculum admirandæ pulchritudinis virtutisque donavit. Cum autem cujusdam indicio comperisset, Cephalum cum quadam nympa nomine Aura congregi solitum, clam eum in sylvas secuta, ab inscio marito, eo telo, quod ab ipsa dono acceperat, fuit interfecta. R. *Procris*] Redi ad lib. vi. 81.

695 *Magnæ soror Orythia*] *Rapta* soror vetustiores plerique. Propertius Eleg. ii. 26. 'Crudelem et Borean rapta Orythia negavit.' Et lib. iii. Eleg. 6. 'Infelix Borea raptæ memor Orythiæ.' Noster Amor. lib. i. 6. 'Si satis es raptæ Borea me-

mor Orythiæ.' Stat. Theb. xii. 'raptæ qui conscius Orythiæ Celavit Geticos ripis Illissos amores.' In primo Gronovii, et Bernegger. pro diversa lectione *spartæ*; quod prim. Medic. et tert. et Spirensis, et Noricus, alii duo quoque, agnoscunt; quod non intelligo, nisi *spretæ* reponas, a me videlicet. In priore Erfurtano *parvæ*; sed *rd raptæ* sequentia confirmant. Mox *Dignior ipsa rapi* ex melioribus. Heins. *Magnæ*] Al. *raptæ*. Farn. *Magnæ Orythiæ*] Præclaræ, ut quæ sua pulchritudine a Borea vento raptâ fuisse fingitur.

697 *Dignior ipsa rapi*] Anteponit Cephalus Procrin Orythiæ, quamvis ob pulchritudinem Orythia a Borea vento raptâ fuisse feratur. *Isa*] Procris. *Pater Erechtheus*] Erechtheus Athenarum rex fuit, unde Athenienses interdum Erechthiadæ vocantur.

698 *Hanc mihi junxit amor*] Amor in Urbinati erat repositum, veteri lectione penitus delata. Forte, *Hanc mihi junxit Hymen*. Heins.

699 *Et nunc quoque forsitan essem*] At plerique vetustiores: *haut Florent*. S. Marci, Thuan. et alii duo: *ac tres: ut sec. Mediceus*. Forte, *quin nunc quoque forsitan essem*. Idem.

- 700 *Post sacra jugalia*] *Acta Urbini*. Neapol. sec. Medic. Scribe, *post pacta jugalia*; sponsalia intelligit, quæ *pactum* sæpe vocantur. Lib. xiv. 'unoque duas ulciscere pacto:' sic et ibi videtur scribendum. Statius Theb. viii. 'Dum mea nescio quo spondentur fœdera pacto.' Idem lib. iiii. 'nec te connubia cœlo Pacta, nec hæ quicquam lacrymæ, furibunde, morantur:' ita emendandum; nam in membranis multis *Facta*; in libris vulgatis *Festa*. In Achilleide, 'quid enim illicitis genialia rumpi Facta dolis?' Sic apud Silium lib. xvii. insulse vulgo circumfertur, 'facta hospita servet,' pro *pacta*. 'Connubia cœlo Pacta,' 'pactos Hymenæos'

Virgilius dixisset; hinc et *pactæ* pro sponsis. Lib. xiv. 'pactaque furit pro conjuge Turnus.' 'Pacta virgo' Valerio Flacco. Idem.

702 *Semper florentis Hymetti*] Hymettus mons est Atticæ regionis, thymo semper florens; ubi et mel optimum conficitur, et pulcherrimum marmor effoditur.

704 *Invitumque*] *Κέφαλος τοῦ κάλλους εἵνεκα ἐπὶ Ἡμέρας ἡρπαγμένος*. Pausanias in Laconica. Formosissimos autem quosque a Deabus raptos legere est apud Deipnosophistam lib. xiii. 2. Farn.

710 *Prima fœdera*] Nam Procridi dederat fidem se cum alia muliere non coitutum. *Deserti lecti*] Derelictæ uxoris.

712 *Quod si mea provida mens est*] Sed si, inquit, prævideo futura, cupies nunquam habuisse Procrin.

714 *Mecum retracto*] Mecum cogito.

715 *Esse metus cœpit*] *Ecce* ex quatuor scriptis: et præcedenti versu *Ut redeo*, pro *Dum*. Heins.

718 *Sed et hæc erat*] Sed et Aurora, a qua veniebam, ipsa erat exemplum adulterii.

720 *Querere quod doleam statuo*] Quid doleam multi veteres; tres quo: *et studeo* Cantabrig. prim. Basil. quart. Medic. prim. Erfurt. et duodecim alii. Heins. *Querere*] Aliter narratur hæc fabula ab Antonio Liberali. *Κέφαλος*, inquit, *ὁ Δῖονος ἑγγενὴς*, &c. Cephalus Deionis filius Procrin Erechthei filiam in Thorico Atticæ duxit. Erat is Cephalus juvenis forma et fortitudine excellens, cujus pulchritudine mota Aurora eum rapuit, sibi que maritum adscivit. Tum igitur Cephalus Procrin tentavit, an matrimonii fidem et illa servatura esset. Venatum aliquando se ire simulat, ad Procrin autem mittit servum ignotum; qui magnam auri vim ferens, hoc ei a peregrino quodam ipsius amore capto dari ait, si

sui copiam faceret. Procris renuit, sed cum duplum mitteretur, consentit. Cephalus ubi eam domum ingredi animadvertit, jamque ad se, quem alium putabat, accumbere, faciem ardentem infert, facinusque ejus arguit. Fab. 41. Tzetzes i. Chil. 20. narrat deprehensam a Cephalo cum Pteleonte juvene, a quo acceperat auream coronam. Hyginus fab. 189. Farn.

726 *Vix aditus per mille dolos ad Erechthida factus*] *Aditu facto* Florent. S. Marci, Bernegg. et unus Medic. probe; ita sæpe peccatum. Val. Flaccus lib. i. initio, 'versa proles tua pandet Idume (Namque potest). Solymo nigrantem pulvere fratrem:' sic scribendum, vel *pandat*; *versam Idumen* editiones nunc circumferunt, unde variæ conjecturæ promanarunt: nec dissimile mendum ejusdem Flacci codices insedit lib. v. 95. 'atque ea vix dum Visa viris: atra nox protinus abstulit umbra.' Sthenelum, videlicet: *atram umbram* vulgati frustra. Heins.

727 *Ut ridi, obstupui*] Forte, ut *stupui*: consule quæ notamus ad Epist. Medæ vs. 33. *Idem*.

728 *Fide*] *Pro fidei*, Archaismus. Agellius lib. ix. 14. 'Libra die somnique pares ubi fecerit horas,' Virgil. Georgic. i. Respice lib. iii. 341. Farn.

731 *Desiderioque dolebat*] *Calebat* eleganter scripti majori ex parte: et mox *Conjugis abrepti* pro *erepti*. Silius lib. iii. 'abripitur divulsa marito.' Apud Nostrum lib. x. 'Abripit Iliaden' libri optimi. Val. Flac. lib. iv. 'ut dictis perstantem cernit in isdem, Abripit, et sociis quæ sint ea promere cogit:' hoc est, secum abducit. Lib. i. 'Non juvenem in casus eademque pericula Acastum Abripiam?' Propertius Eleg. ii. 8. 'Ille etiam abrepta desertus conjuge Achilæa.' Heins.

732 *Conjugis abrepti*] Mariti, quem

putabat ab Aurora fuisse raptum.

737 *Fide*] Ut modo vs. 729. nisi audire malis Ciofanum, ex Vaticano, Cui non ista satis fidei. Farn.

739 *Dum census dare me promitto loquendo*] *Pro nocte loquendo* plurimi veteres: *pro nocte paciæcor* Moreti excerpta et decem. aut duodecim ex nostris; quod secutus sum. Noster in Amoribus, 'Parcite, formosæ, pretium pro nocte paciæci.' *Pro nocte sponendi* sec. Palat. tert. *ferendo*: unus Moreti *pro nocte locando*: forte *locanda*: sic Amor. i. 'sæpe loca noctem.' Heins. *Census*] Amplas divitias.

740 *Muneraque augendo*] Puto, *Munera ut augendo*. Heins.

741 *Exclamo, male pacta tego, male tectus adulter*] Mira lectionum diversitas in hoc versu. Spirensis cum vulgatis facit, nisi quod in eo *pacta nego*. Vetustiores alii plerique, *Exclamo, male fictor adest, male fictus adulter*; aut etiam *ego fictus*; vel, *Exclamo, mala pectora detego pactus adulter*; vel, *Exclamo, male pacta ego sum, male pactus adulter*; vel, *Exclamo, mea pacta nego*: longe plura sunt, quæ preferri poterant; sed tædet hisce sordibus chartam inquinare. Puto scribendum, *Exclamo, Male tectus ego en, male pactus adulter*; nisi malis, *Exclamo me fassus, Ego en male pactus* (vel *tectus*) *adulter, Verus eram conjux*; quod verum est. Scriptum fuerat *Exclamo, me pactus pro me fassus*: vox utraque alibi etiam, præsertim in Fastis, apud nostrum nonnunquam confunditur. Met. viii. 'Fassaque me flammasque meas.' *Idem. Tectus adulter*] Simulatus, inquit, eram adulter: sed verus maritus. R.

742 *Perfida*] Ex Virgil. Æneid. iv. 'Nec tibi Diva parens, generis nec Dardanus auctor, Perfide.'

744 *Insidiosa limina*] In quibus sibi structæ insidiæ fuerant. R. *Insidiosa*] Procris, ut habet Ant. Liberatis fab. 41. præ pudore Cephalum dese-

rit, et ad Minoem Cretæ regem confugit, &c. ab eo jaculum et canem accipit, quem nulla fera poterat evitare.

745 *Offensusque mei*] Quod me offendisset. R.

746 *Montibus errabat*] Versus non-nihil est suspectus. *Heins.* *Montibus*] His sumptis, Procris Thoricum Atticæ venit ubi Cephalus habitabat, et ei in venatione occurrit; sed mutato, ita ut a nemine agnosceretur, habitu. Cephalus animadvertens se venando nihil consequi, Procrin omnia, jaculi istius desiderio captus est. Procris id ei promisit concubitus conditione. Quam ubi ille accepisset, Procris se prodidit, eique exprobravit, quod æque ac ipsa peccasset. Canem quidem et jaculum Cephalus accepit. Liberalis fab. 41. *Farn.*

747 *Violentior ignis*] Amor vehementior.

751 *Hæc mihi confesso*] Hoc cum melioribus. *Heins.*

752 *Reddatur mihi*] Ad me redit.

753 *Tanquam si parva dedisset*] Repone ex Florentino S. Marci, Spirensi, Bernegger. et tribus aliis, *tanquam se parva dedisset Dona*: tanquam se ipsam parvum dedisset munus. *Heinsius.*

755 *Cynthia*] Diana. R.

756 *Manibus*] And. Nangerius edit, Quod nos, ut cernis, habemus. *Farn.* Quod nos ut cernis habemus] Scripti plerique, *manibus quod cernis habemus*; vel *quod cernis habere*. Scribe, *manibus quod cernis haberi*; vel, quod malo, *manibus quod (cernis) habemus*: ut in illo Maronis, 'Ille (vides) pura juvenis qui nititur hasta Proxima sorte tenet lucis loca.' Vidit jam veram lectionem Gronovius Observat. lib. iv. 18. qui illic adendus. *Heins.*

758 *Accipe mirandum*] Scribe, vel invitis libris, *Accipe*: mirandi novitate movebere facti; nisi monstri malis cum

Arondeliano: sic 'mirabile monstrum' lib. v. 258. ubi Notæ nostræ videantur. *Heins.*

FAB. XXVIII. 759 *Carmina Naiades non intellecta priorum Solvunt ingeniis*] Hæc nihili sunt. Conatus tamen est locum illustrare Janus Parrhasius Epist. Quæst. 38. Quæ enim istæ Naiades fatidicæ? Pro *Solvunt*, pri. Gronov. pri. Ambros. Arond. et alter Erfurt. *Solcerat*; unde veram lectionem sum subodoratus. Florentinus S. Marci, et Spirensis, *solvitur*. In tertio Mediceo aliisque nonnullis vox *Naiades* in litura cnebat; tres quatuorve *Naiadum*. Lege, minima mutatione, *Carmina Laiades non intellecta priorum Solverat ingeniis*. De Œdipo Laii filio agitur. Sequentia distinctione sunt juvanda, ut vates illa obscura, quæ jacebat præcipitata, non sit Themis, ut in vulgatis libris, sed Sphinx: quare, non talia linquit inulta cum melioribus reponendum, pro nec talia linquit. Omnia jam plana sunt et perspicua. Inciderat tamen antiquus quoque auctor argumentorum in hæc fabulas editorum, in mendosos codices; ut errorem de Naiadibus inveteratum esse appareat. De *Laiade* aliquid hic loci vixus est deprehendisse Jacobus Taurellus, teste Ciofano: sed quid ille vellet, bonus Ciofannus non intellexit. *Heins.*

761 *Ambagum, vates obscura*] Ex Virg. vi. 'Horrendas canit ambages... Obscuris vera involvens.' 'Sic omnia Tneus Involvens, multaque tegens ambage canebat.' Luc. *Δυσκόμωλον ὄντα δοῦναι δυσκρίτως ἀλοοῦτόμους χρησμούς*. Tragici passim. Septuosa dicta. *φάλλον τε καὶ δυσεύρετον*. Æschyl. Prometh.

763 *Protinus Aoniis immissa est bellua Thebis*] Immittitur bellua mann prima Neapol. et uterque Hamburgensis, et Berneggerianus: *immittitur altera* Florentinus S. Marci, et Spirensis. Mox pro *pecoriquæ sibi*que

idem *pecorumque suorumque*; alii aliter: at Cantabri. pri. Gronov. sec. Med. Spi. et complures præterea, *pecorumque suoque*; quod verum est: nisi malis cum duobus *pecorisque suoque*; quo multi ex vetustioribus alludunt, atque eos inter prim. Palat. in quibus, *pecorūque suoque*: multi etiam pro multis Zulichemianus, et *Rurigenæ* castigationes pro *Ruricolæ*. Scribe, *Protinus Aoniū immittitur altera Thebis Pestis: et exitio multi pecorumque suoque Rurigenæ pavere feram*. De vera huius loci scriptura opportune me monuit vir in restituendis veterum scriptorum depravatis locis felicissimi successus noster Gronovius, cum in prima editione *immittitur altera, pecorumque suoque*, et *rurigenæ* exprimendum curassem. 'Pestis,' ut lib. xi. 'pestis Nemeæa' pro leone Nemeæo; ita enim libri nonnulli veteres illo loco. Neque aliter passim principes poetæ. *Heins. Aoniis Thebis*] Bæotiis. Aonia enim pars est Bæotiæ.

764 *Cessit*] Alii leg. *Cessit et exitio multis pecorūque sibi que. Ruricolæ pavere feram*. Planudis versio Græca agnoscit lectionem, *pecorumque suorumque*: καὶ πολλοῖς ἐς ὄλεθρον προβάτων καὶ χοίρων γέγονεν. Narrat Ant. Liberalis fab. ult. rapuisse pueros Cadmæorum: eique puerum trigesimo quoque die expositum, quem illa ablatum devorabat, ὅς ἐπ' ὄλεθρον τραπέην ἐθηλάω. Paus. Bæotic.

765 *Ruricolæ*] Al. *Rurigenæ*: hinc Planudi *Indigenæ*: ἔθεισαν δὲ καὶ οἱ ἰθαγενεῖς ἐν πλοῖον. Farn.

766 *Indagine*] Multitudine hominum inquirerentium. Sic Virgilius, 'Saltusque indagine cingunt.' R. *Indagine*] Hominum, plagarum, retium, formidinum circumductu: vide quæ nos ad primam scen. Hippolyti Senecæ. Farn.

768 *Sussum linæ*] Summos funes. Metonymia est; ex lino enim funes conficiuntur. *Positarum linæ plagarum*] *Pictarum* non male Basileensis primæ notæ. Ep. Cænon. 'Retia sæpe comes maculis distincta tetendi,' Senecæ 'Picta rubenti linea pinna' in Tragædiis dicitur. Hanc formidinem etiam appellabant, quæ variis plumarum coloribus distinguebatur: videndi Gratinus et Nemesianus in Cynegetico: hinc nostro in Remedio Amoris, 'varia formido' dicitur. Ennodio in Epistolis 'mentita pennarum formido discoloribus fucis.' Eadem et *metus* Latinis et φόβος Græcis: sed de his accurate ad Gratium doctissimus Vlitius noster. *Heins.*

769 *Quos illa sequentes*] *Quas* pri. Ambrosianus. Vide Notas III. 149. *Idem.*

770 *Et cætum non segnior alite ludit*] In uno meo, *et volucris non æquius alite*: quomodo primus Gronovii et Sixius pro diversa lectione. Scribe, *et cætum non secius alite ludit*. In Norico sequior a manu prima. Adi quæ notamus l. II. 809. *Idem. Et cætum*] Canum multitudinem. *Ludit*] Deludit, decipit. Vulpes enim circumcurrendo maxime canes eludunt.

771 *Lælapa*] A velocitate et impetu nomen hoc inditum fuit cani.

772 *Pugnat exuere*] Conatur detrahere. R. *Vincula*] Lorum quo tenebatur; vel ipsam copulam. Farn.

775 *Pedum calidus vestigia pulvis habebat*] Puto obibat. Vide Notas l. i. 552. *Heins.*

777 *Nec excusæ contorto verberare glandes*] *Nec excusæ* prim. Vatican. Cantabrig. aliique plurimi; quod placet. Lucanus libro III. apposite, 'Lygdæmus excussa balearis tortor habens Glande petens solido fregit cava tempora plumbo;' ita scribe ex veterimis libris; non *excussa*. Sic 'glande fundis excussa' apud Ammianum quoque l. XXXI. et 'fundæ amento excusso' l. XXXII. Sic 'hasta manu excussa' et 'cupiens excuti hasta' Senecæ in Phœnissis, quæ

• vulgo Thebais: 'arundo, quam Cydon excussit manu' Hercule Cæto. • Prudentius Hamartig. 'magis est medicata sagitta, Quam jacit umbrosi dominatio lubrica mundi, Eludens excussa oculos.' Silius lib. vii. 'sed totam pectoris iram Mandat atrox hastæ, telumque volatile nodo Excussit.' At primus Moreti, *exista*: alii *exusta*, *exussa*, *hæsuræ*, *exitæ*. Unde *excitæ* videbatur scribendum; quomodo Rottendorpianns et duo alii, ut infra lib. viii. 'Hinc aper excitus; et lib. xi. 'conjux excita tumultu;' apud Lucanum 'stratis excita juvenis;' *expulæ* alter Erfurt. Pro *ocyor* *hastæ* malim *ocys*; ut ad *rd* exit referatur. *Idem*. *Expulæ glandes*] Emissæ funda glandes plumbeæ. • 778 *Calamus*] Sagitta ex calamo confecta. *Gortiniaco*] Cretensi. Nam *Gortyn*, quæ et *Gortys* dicitur, urbs est Cretæ. Creteuses autem præcipue celebrantur arte sagittaria. • 779 *Collis apex medius*] *Medit* veteres plerique. Pro *Tollor in hunc*, Florent. S. Marci, pri. Vatican. pri. Gronov. prior Erfurt. et sex aut septem alii *Tollor eo*, quod præstat: sic apud Horatium Od. iii. l. 'sed timor et minæ Scandunt eodem, quo dominus.' *Heins.* • 780 *Tollor in hunc*] In illum verticem ascendo. *R.* Collem hunc Teumessum intelligi puto. *Micyl.* • 781 *Quo modo deprendi*] *Quæ* Cantabr. et Arondel. Puto *Quom*; nulla fere mutatione, pro *Cum*: vel *Qua*, unde, ex quo loco. *Heins.* *Quo*] *Cursu*. *Modo*] Interdum. *Modo se subducere*] Interdum se subtrahere. • 782 *Fera*] Vulpem hanc Teumesiam a Thebanorum vico Teumesso vocat Paus. in Bæot. Palæphatus et Tætzes Chik. i. 20. Hi virum aiunt fuisse cui nomen Alopex, qui a Thebanorum rege propter astutiam suspectus et urbe expulsus; valida militum manu Teumessum collem occupavisse, hunc Cephali auxilio adju-

Thebanos tandem devicisse. Trefzer addit Canem hunc virum fuisse quod usus est conciliatore Cephali et Procridis Minos, eundem cum tireanti veloci insequeretur Alopecæ, utrumque fractis navibus periisse in petris marinis. *Farn.*

783 *In spatiumque fugit*] Loci intervallum. Cæsar de bello Africano: 'Rursus ad aciem passim, conversis equis, se colligebant, atque in spatio consequebantur.' Et deinde: 'Quo pede se reciperent ab hoste, et quemadmodum obversi adversariis, et in quantulo spatio resisterent.' Virgil. v. 'spatioque subit Sergestus iniquo.' Et Æneid. vi. 'Corripiunt spatium medium.'

784 *In gyrum*] In orbem. *Hosti*] Cani Lælapii.

786 *Et vanos exercet in aëre morsus*] Alii *vanos motus*: et in aëra meliores. *Vacuos motus* pri. Gronov. prim. Moreti, et tres alii: prior Erfurt. Neap. aliique complures *vacuos morsus*; ut apud Statium Theb. ii. de Leone, 'vacuis ferit aëra malis:' et Val. Flac. lib. iii. 'Frangit et absentem vacuis sub dentibus hostem.' Ammianus lib. xxix. 'Ubi tanquam leo, ob cervum amissum vel capream, morsus vacuos concrepans.' *Heins.*

788 *Digitos amentis addere*] *Indere* prim. Palat. pri. Stroz. Oxon. alter Hamburg. et pro diversa lectione pri. Vatiæ. probe; quod etiam in veterissimo codice invenerat Mariangelus Accursius. *Idem*. *Amentis addere*] Imponere. Amenta autem sunt lora, quibus jacula facilius longiusque emittuntur.

790 *Medio campo*] *Campi* unus Patavinus: ut Fast. iii. 'Ut medium campi scissis tenere capillis.' Cæterum in plurimis veterum et *medio*. Forte *en medio*. *Heins.* *Duo marmora*] Duo marmorea signa.

791 *Fugere hoc, illud*] *Fugere illud*, hoc quart. Medic. Puto, *fugere illud*, at hoc latrare putares. *Heins.*

792 *Invidios ambo*] *Ambo Florent. S. Marci, sec. Medic. Neap. Berneggerianus; ἀπ' αὐτῶν: neque aliter prima Aldi editio. Virgil. Eclog. vi. 'nam sæpe senex spe carminis ambo Luserat.' Georg. iv. 'Verum ubi ductores acie revocaveris ambo: sic castigationes libri: quod pluribus exemplis adstruit Charisius. Heins.*

793 *Adfuit*] *Auxilio fuit. R. FAB. XXIX. 794 Hactenus*] *Locutus est Cephalus. R. Crimen*] *Dixerat supra vs. 690. 'Hoc telum me flere facit.' Farn.*

795 *Reddidit*] *Respondendo exposuit.*

796 *Gaudia*] *Ita Diis placitum, voluptati ut mœror comes consequatur. Plantus in Amphitryone: et vs. 457. supra, 'Sollicitumque aliquod lætis intervenit.' Farn. Sunt, Phoece, doloris.] Sicut cum Cantabrig. Norico, et duobus aliis. Heins.*

798 *Æacide*] *Æacida Florentinus S. Marci, et Berneggerianus cum primo Vatic. et sex aliis. Adi Notas Epist. III. 87. Idem.*

800 *Mutua cura duos*] *Cum alter conjux de altero est sollicitus, amantique inter se ardentissime. Pont.*

801 *Nec Jovis*] *'Nulli se dicit mulier mea: nubere malle, Quam mihi; non si se Jupiter ipse petat. Dicit: sed mulier cupida quod dicit amanti, In vento et rapida scribere oportet aqua.' Catullus Epig. LXXI. Farn.*

803 *Equales flammæ*] *Par amor.*

806 *Nec inecum famuli, nec equi ire solebant*] *'Nec mecum famulos, nec equos ire sinebam meliores: et mox umbras pro umbram; nisi quod frigus opacum in uno Mediceo: ut apud Virgilium 'frigus captamus opacum.' Heins. Nec mecum*] *Herc. Ciofanus ex uno suo, duobus Vaticanis, et uno Cælest. in lectionem hanc asserit: Nec mecum famulos, nec equos, nec naribus acres Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam. Quam lect. in vet. quibusdam Mariangelus invenit: et ego in uno Ms.*

meo, quam ingenuam credo; neque enim voluisse nostrum tot in eadem vicinia versus claudere uno verba solebam 805. 813. 816.

807 *Lina*] *'Retia rara plagæ.' Æn. iv. Farn.*

810 *Et quæ de gelidis exibat vallibus auram*] *'Exhalat plurimi veteres: tres exhalabat. Scribe halabat; sic Lucretio 'gravis halantes sulphuris auræ.' Heins.*

814 *Intresque sinus gratissima*] *Qui æstuant, pectus captandæ auræ aperiant; ibi enim potissimum calores sentiuntur. Pont.*

815 *Relevare*] *'Quæque meos relevæ æstus, cantare solebat, Accipienda sinu nobilis aura veni.' Ovid. de Arte, III. Farn.*

818 *Dicere sum solitus*] *Sim cum primo Pal. secundo Medic. Neap. Bernegger. et tribus aliis: præcedentia id requirunt. Heins.*

820 *Semper capiatur ab ore*] *Captatur legendum cum Florent. S. Marci, sec. Medic. et tredecim aliis, vel capitur cum Neapol. primo Moreti et Barber. Sic supra, 'auræque gravi captantur hiatu.' Lib. iv. 'Inque vicem fuerat captatus anhelitus oris.' Idem.*

821 *Vocibus*] *'Conjungis ad timidas aliquis male sedulus aures Auditos memori detulit aure sonos.' Ovid. de Arte, III. Farn.*

823 *Esse putat Nymphæ*] *Putans ex Cantabrig. Spir. sec. quart. Mediceis, Neapol. prior. Erfurt. et sex aliis. Heins.*

826 *Subito*] *'Procris ut accepit nomen, quasi pellicis, Auræ, Excidit, et subito mota dolore fuit.' Farn.*

827 *Ut mihi narratur*] *Ut sibi cum melioribus. Heins.*

830 *Nomen*] *Auræ, quod non minus illi fatale, quam Auroræ prius; namque Procris timens Auroram, ut habet Hygin. fab. 189. matutino tempore secuta eum, ut observaret, inter virgulta delituit: quæ virgulta cum*

Cephalus moveri vidit, jaculum inevitabile misit, et Procrin conjugem suam interfecit. *Farn.*

836 *Victorque*] Voti compos, satietas eade ferarum. *Farn.*

839 *Veni tamen optima dicens*] Dixi castigatiores: quare paulo ante *Ut subito* puto scribendum pro *Et*; nisi *maius* *En* cum uno Mediceo. *Heins.* *Veni tamen optima dicens, &c.*] Melius ad sensum Palat. *Veni tamen optima, dixi, Fronde levem, &c.* *Heins.*

840 *Fronde*] Surgit, et oppositas agitato corpore frondes Movit in amplexus uxor itura viri. Ille feram sonnis ratus, juveniliter arcum Corripit. *Farn.*

842 *Tenens in pectore vulnus*] Tuus unus Medic. et postea *vox prodita* pro *cognita* chartaceus probæ notæ in eadem bibliotheca. *Heins.*

843 *Hei mihi*] 'Hei mihi, conclamat, fixisti pectus amicum! Hic locus a Cephalo vulnere semper habet.' *Farn.*

847 *Corpusque meo mihi carius*] *Mihi me carius* pri. Palat. Arondel. alter Hamburg. et unus Argent. Lib. VIII. 'o me mihi carior, inquit, Pars animæ consistit meæ.' Trist. v. Eleg. ult. 'O mihi me conjux carior.' *Heins.*

848 *Ulnis Mollibus attollo*] *Ulnis* *contibus* longe efficacius secundus Pal. et pro diversa lectione unus Mediceus: sic et postea 'sceleratum' se vocat. Redde eandem vocem Gratii Cunegetico, 'procul hinc extorribus ire. Edico præsentem Deo, præsentibus aris, Quis scelus aut manibus, sonti aut in pectore motum est.' *manibus*

sumptum perperam ibi circumflectat. *Idem.*

850 *Sceleratum deceret*] *Desinat* tres scripti. Adeantur Notæ lib. II. Art. 725. *Idem.*

853 *Moeaque*] Inferos, ad quos jam moritura hinc migro.

854 *Per si quid*] 'Si bene quid de te merui, fuit aut tibi quicquam Dulce meum.' Dido *Æn.* IV. *Farn.*

855 *Nunc quoque*] 'Nomine suspectam mihi spiritus exit in auram: Jam morior.'

857 *Dixit: et errorem*] *At errorem* scribo. *Heins.*

858 *Sed quid docuisse*] *Si quid docuisse* jurabit Arondel. Forte, *si quid docuisse* juvaret. *Idem.*

859 *Labitur*] Moritur. *R.*

861 *Et in me*] 'Et pectore lapsus Excipitur miseri spiritus ore viri.' Hoc autem ex more veterum, apud quos parens, conjux, amicus, ut quisque erat charior, expirantem deosculatus, extremum halitum et fugientem animam ore excipiebat. 'Et extremus si quis super halitus errat, Ore legam,' Anna Didonis soror, *Æn.* IV. *Farn.*

862 *Secura*] Pellicis cura liberatæ. Jam enim ex Cephalo cognoverat auram non esse Nympham, ut ipsa putabat, sed lenem ventorum flatum. *Meliore*] 'Ante diem morior, sed nulla pellice læsa; Hoc faciet positam te mihi, terra, levem.' Hæc eadem Procris, de Arte, III. *Farn.*

866 *Duplici cum prole*] Cum duobus filiis Telamone et Peleo, qui militum delectum habuerant.

METAMORPHOSEON LIB. VIII.

FAB. I. 1 *Jam nitidum retegente diem*] Reditum Cephali cum auxiliis ab Æaco acceptis poëta describens, concinne octavum cum septimo libro connectit. *Retegente*] Aperiente et ostendente. *Noctique fugante*] Utrumque ab altero pendet. Cum enim retegitur dies, nox fugatur, et contra.

2 *Lucifero*] Lucifer autem stella est Veneris, quinque errantium infima, terræque proxima, ut scribit Cic. in lib. de Nat. Deorum. *Cadit Eurys*] Flare desinit.

4 *Æacidis*] Æginensi militi ab Æaci filiis conscripto: 'Nam Telamon fraterque viros ad bella parabant,' vs. 669. lib. præced. *Farn.* Quibus *feliciter acti*] *Usi* quatuor veteres: ut Epist. Ariadn. 'nam ventis quoque sum crudelibus usa.' Met. XIII. 'jubet uti navita ventis;' sic et alibi: sed vulgatam nihilominus lectionem probbo. *Heins.*

5 *Ante expectatum*] Antequam expectarentur. *Portus petitos*] Athenienses portus, quo pervenire cupiebant.

6 *Lelegia*] Megarensia, a Lelege, qui ab Ægypto advena Megaras instauravit, incolasque a se Lelegas nominari voluit: cujus nepotem Scironem et Nisum de regno disceptantes arbitrum delegerunt Æacum, is regnum Niso adjudicavit. Pausan. in Atticis. *Farn.*

8 *In urbe Alcathe*] *In urbem* primus Medic. Noricus, et tres alii: in *urbe Alcathei* puto; de qua lectione dictum Artis Amator. II. 421. *Heins.* *Quam Nisus habet*] Possidet. Nisus enim ex quatuor Pandionis Athena-

rum regis filiis unus fuit, cui (ut Strabo narrat l. IX.) in regni divisione a Pandione facta Megara obtigerunt. *Alcathe*] Megaris, etiam ab Alcatheo restauratis et munitis. *Farn.*

10 *Magni fiducia regni*] Quamdiu enim crinem illum haberet, privari non poterat regno.

11 *Sexta resurgebant*] Sexto mense post ceptam obsidionem Megara prodita fuisse ait. *Orientis cornua Luna*] *Cornua Phæbes* unus Med. et unus Ambros. recte; nisi mavis *orienti Phæba*: nam alter Twisdenius *orienti Luna*. Sic sæpe alibi Phæben pro Luna ponit. Paulo ante *pro medio de vertice* Florent. S. Marci, et alij *medioque in vertice: medio sub Neap.* Urbin. et sec. Medic. *Heins.*

12 *Inter utrumque volat*] *Vagat* Florent. S. Marci, unus Medic. et unus Bon. Sic Plautus Milite Glorioso: 'Te alloquor vitii probrique plena, quæ circum vicinos vagas.' Prudentius Cathemerin. Hymno VI. 'Liber vagat per auras Rapido vigore sensus;' ita vetustiores codices: alij *vocat* vel *vagas*. Vide Nonium in eo verbo. Forte tamen tam apud Nasonem quam Prudentium scribendum *vocat*: sic 'vacat ars;' de quo Trist. IV. 3, 77. possit et legi *vaga est*; idque recte, ut opinor. *Idem.* *Inter*] *Νίκη ἐπεραλκίης*, ἄλλοτε μὲν Μίνω' ἐπαμείβε-ται, ἄλλοτε Νίσω. Romanæ victoriæ optime consuluit fulmen, alas illi decutiens. *Νίκη γὰρ φρυγῶν ἄκτερος οὐ δύνάτο.* Anthol. 4. *Farn.* *Dubis victoria pennis*] Hinc Homero Mars vocatur ἄλλοτρίσαλλος. Cæs. de bellq Civ. I. III. 'Sed fortuna, quæ plurimum potest cum in reliquis rebus,

Delph. et Var. Clus.

Ovid.

10 O

tnm præcipue in bello, parvis momentis, magnas rerum commutationes efficit.'

14 *Vocalibus*] Alcatoo Megara mœnibus cingenti operam navans Apollo lyram deposnit; sonus autem lyræ in lapides subjectos transiit: ita ut si quis calculo eos percusserit, eundem, quem pulsæ fides, sonum redderent. Pansan. Att. 'Sæpe lapis recrepat Cyllenia munera pulsus, Et veterem sonitu Phœbi testatur amorem.' Ciris. *Vocalibus*] Resonantibus, vocem reddentibus.

15 *Proles Latonia*] *Latoia* Neapol. Thuan. pri. Reg. Arond. et sex alii. Florent. S. Marci, *Letoia*; bene: quo etiam allndit tertius Medic. in quo *Letonia*. Vide notas Trist. III. 2. 3. *Heins.* *Proles Latonia*] Apollo.

18 *Petere*] Percutere.

19 *Bello quoque sæpe solebat*] *Bellum quoque turre solebat*, secundus Medicens et Neap. at Urbinas, *bellum quoque sæpe solebat Spectare, eque illa. Bellum* etiam a manu prima Berneggerianus. *Lege, bellum quoque turre solebat Spectare, eque illa rigidi certamina Martis.* *Heins.*

21 *Jamque mora belli*] *Morus belli* Neapol. et prior Erfurt. ut 'nomina procerum belli moras' appellet. Sic apud Lucanum, 'Crassus erat belli medius mora:' et apud Silium lib. 1. 'Romani Murrus belli mora;' quam paulo alio sensu: sed vulgata bene se habet. *Idem. Mora belli*] Diuturnitate belli. *Procerum*] Ducum. *R.*

22 *Cydoneasque*] Cretenses a Cydone Cretæ urbe, infra ad vs. 40. *Farn.*

23 *Ducis*] Minois: Jupiter enim ex Europa suscepit Minoa, Rhadamanthum, et Sarpedonem, ut habet Herodotus in Clio, quem tamen Homerus Jovis et Laodamiæ filium fuisse scribit Il. xvi. *F.*

24 *Plus etiam quam nosse sat est*] Nam eum etiam amabat.

26 *Sumserat ære Fulgentem chryseum*] *Ore* prim. Vatic. et duo alii: prior *Regius auro*; bene: l. XIII. 'Ipse nitor galeæ claro radiantis ab auro.' *Heins.*

30 *Sinuaverat arcus*] *Lunaverat*, incurvaverat. Redi ad Amor. 1. El. 1. vs. 23.

32 *Dempto ære*] *Deposita galea.*

33 *Stratis insignia pictis Terga premebat equi*] Non damno hanc lectionem; aridet tamen quod pro diversa lectione Grævianus exhibebat, *phaleris pictis*; ut apud Maronem, 'Primus equum phaleris insignem victor habeto.' *Heins.*

40 *Gnossia, Dictæi*] Cretæ *ἡρακωπόλεως* eximix fuerunt urbes Cydon, Gnossus, Gortyn, Lyctus, mons Dictæ: atque hinc Poëtis Cretæ epitheta. *Farn.*

41 *Æratas portas*] *Ære* et ferro munitas et tectas.

42 *Utque sedebat*] *Solebat* non male septem veteres; et Neapol. sec. tert. Medic. pro diversa lectione. *Heins.*

43 *Dictæi regis*] Cretensis. Nam Dictæ mons est Cretæ.

46 *Nunquam mihi cognitus esset*] *Nunquid* cum primo Mediceo et Norico. Mox pro *deponere bellum* quinque codices, *dimittere*: ut apud Statium Theb. vi. 'Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum?' sic Noster Met. XIII. 'Rex jubet incepti curam dimittere belli.' Apud Senecam Phœnissis, 'infaustas, aio, Dimittite pugnæ.' *Heins.*

47 *Me tamen*] Et sane regum liberi obsides plerumque, pacis et fœderum pignora poscebantur olim et dabantur.

48 *Haberet*] *Malim habere.* *Heins.*

49 *Qua te peperit*] Europa: ad vs. 23. supra. *Farn.* *Pulcherrime regum*] *Rerum* decem veteres; omnino rectius: ut Art. Am. 1. 'Ergo erit illa dies, qua tu, pulcherrime rerum, Quatuor in niveis aureis ibis equis?' sic *fortissime rerum*, et similia. Mox

ipso fuit, non ipse, meliores. Heins.

51 *O ego ter felix] Quam felix non-*
nolli. Idem.

54 *Emi] Tribus modis apud vete-*
res nuptiæ fiebant. 1. Usu; si mulier
per annum unum cum viro licet sine
legibus fuisset: 2. Farre vel Confar-
reatione; cum per Pontificem Max.
et Dialem Flaminem per fruges et
molam salsam conjungebantur: ex
quibus nuptiis Patrimi et Matrimi
appellabantur: 3. Coëmptione, atque
in manum conventionē; cum illa in
filiae locum, maritus in patris venie-
bat; ut si quis prior fuerit defunctus,
locum hæreditatis justum alteri face-
ret. Servius Petri Danielis. Form-
ulas vide apud Brissonium l. vi.

55 *Quam sim Proditione potens] Quam*
sim voti compos prodendo patrem:
ut vs. 80. infra et 751.

58 *Nato] Androgeo ab Athenien-*
sibus ex invidia et insidiis cæso, l.
vii. 461. Farn.

59 *Et causaque valet] Multi vete-*
rum In causaque. Columella iii. 2.
'Vitis eligitur quæ et in fructu valet
et in materia.' Deinde pro causam-
que tuentibus armis, Florent. S. Marci,
Bernegg. Cantabr. sec. Medic. Spi-
rens. uterque Erfurt. pri. Hamburg.
et quinque alii, tenentibus; quod ve-
ram puto; hoc est, per quæ causa
tenetur. Formula juris. Noster l.
xiii. 'Difficilem tenui sub iniquo ju-
dice causam.' Paulo ante primus
Vatic. quamvis tamen utile vinci, pro
quamvis saepe. Heins.

61 *Cur suus hæc illi reseret mea ma-*
nia Mavors] Reserabit prim. Gronov.
rectius. Malim tamen reseravit. Idem.
Suus Mavors] Sua potentia, et vis bel-
lica.

64 *Nam metuo certe] Non metuum*
Florent. S. Marci, Thuan. Bernegger.
primus Medic. prim. Erfurt. Spirens.
et unus meus: alij ex vetustioribus
Nam metuum, vel Non metuo: prim.
Moreti et alius Jam metuo. Scribe
Quam metuo! sic l. ix. 'Quam nolim,

rata sint!' Virgil. *Æn. vi. 'Quam*
metui, ne quid Libyæ tibi regna
nocerent!' Propertius l. i. Eleg. 19.
'Quam vereor, ne te, contempto,
Cynthia, busto, Abstrahat e nostro
pulvere iniquus Amor!' Heins.

65 *Quis enim tam durus] Dirus præ-*
stantiores multi; quod efficacius. Pro
non inaciis, recte etiam nisi nescius,
duo meliores Moreti, et sex alij cum
Græviano; neque aliter pro diversa
lectione primus Vaticanus; invenit
etiam id in suis Vivianus; sex alij
nisi inaciis, verum proxime. Idem.

67 *Et stat sententia] Exstat Genev.*
Scribe en stat; nisi malis tradere se-
cum Dotalem patriam, pro mecum, cum
Florentino S. Marci et primo Vatica-
no; ut poëtæ interloquentis sint ver-
ba. Idem.

68 *Dotalem patriam] In dotem pa-*
triam prodere, ut me accipiat, secum-
que habeat.

69 *Aditus] Portarum ingressus.*

72 *Sibi quisque profecto Est Deus]*
Fit Deus in primo Gronovii, ut apud
Maronem, 'sua cuique Deus fit dira
cupido.' Heins. Sibi] 'Ergo ani-
mus, qui, ut ego dico, divinus est, ut
Enripides audet dicere, Deus est.'
Cic. i. Tusc. Quæst. 'Diine hunc ar-
dorem mentibus addunt, Euryale?
an sua cuique Deus fit dira cupido?'
Nisus, Æneid. ix. 'Animus humanus
etiam nunc in corpore situs Dæmon
nuncupatur.' Apuleius de Deo So-
cratis. 'Prope est a te Deus, tecum
est, intus est.' Seneca Epist. 41.
'Miraris hominem ad Deos ire? Deus
ad homines venit. Imo, quod pro-
pius est, in homines venit. Nulla
sine Deo mens bona est.' Seneca
Epist. 73. 'Dextra mihi Deus est et
telum quod missile libro.' Mezentius,
Æneid. x.

73 *Ignavis] Fortunam Lacedæmo-*
nii admota manu invocabant. He-
siodus præcipit agricolæ, ut stivam
manu tenens vota nuncupet Diti ac
Cereri. Non Perseum fugientem in

Pydnen ex prælio, hoc prætextu, ut Diis sacrificaret; sed Paulum Æmiliū stricto ense precantem pugnantem exaudire Dii, illique victoriam concessere. Plutarchus in Æmilio: 'Fortuna fortes metuit, ignavos premit.' Seneca Med. 159. *Farn. Ignavis precibus fortuna repugnat*] 'Non muliebribus suppliciis ac precibus res magnæ geruntur, sed agendo, vigilandoque: ubi te semel tradideris sorordiæ, nequidquam deinde opem Deorum imploraveris: infensi et irati sunt.' Salust.

75 *Perdere gauderet*] *Prodere* tres scripti. Vide Festum in eo verbo. Ad Mediceus primæ notæ, *Pendere*, pro Impendere, vel discrimini obicere; sumtum a lancis examine: unde 'pendere tributum,' 'vectigal,' 'pœnam,' et similia. Sic Calpurnius Ecloga vi. 'Hunc ego qualemcumque vides in valle, paciscor Pendere: dum sciat hic se non sine pignore vinci.' Noster lib. x. 'Atque ita; Quis Deus hunc formosis, inquit, iniquus Pendere vult? caræque jubet discrimine vitæ Conjugium petere hoc!' ita illic optimus Cantabrig. cum uno Basileensi. 'Pensius cogitare,' Ausonio in gratiarum actione: 'pensas herbas' pro ponderatis Noster dixit Met. xiv. in fabula Circes. Ausonius Idyll. viii. 'justo trutinæ se examine pendit:' ita veterrimus codex, non *pensat* cum vulgatis. Epistola v. ad Theonem, idem codex *dependere* pro *deprendere*: 'Quas tamen explicitis nequeas dependere chartis.' Heins.

77 *Et gladios ausim*] *Per gladios* cum uno Vossiano, uno Gronovii, priore Twisdenio, et Mediceo uno. Deinde *neque in hoc*, non *ad hoc*, cum melioribus. *Per gladios* etiam in uno Bersmanni extabat. *Idem*.

85 *Fatali Crine*] *Vitali* in vetustioribus nonnullis. *Idem. Fatali Crine*] In quo urbis fata continebantur. *R. Fatali*] Crinis hic fatalis significat

secretum Nisi consilium, quod in capite summo. Hoc autem hostibus prodito, quid superest, nisi urbis expugnatio? Georg. Sabinus, apud quem vide similem historiam de Romilda Foro Juliensi. *Farn.*

87 *Fert secum spoliū sceleris*] *Celeris* in primo Mediceo, priore Erfurt. Calandr. Juret. Spirens. et quinque aliis; quomodo et Priscianus agnoscit, et in veterrimo libro Vivianus invenit. Sed vel sic versum hunc tollendum censeo. Certe in optimo S. Marci codice margini adscriptus erat, idque manu recentiori. *Heinsius*.

88 *Meriti fiducia tanta est*] *Meritis* duo: unus Leidensis *menti*; non male. *Idem*.

91 *Patriamque meosque penates*] *Patriosque* ex melioribus. *Idem*.

95 *Minos porrecta refugit*] Minos tanta fuisse justitia apud superos fertur, ut apud inferos iudex fuerit constitutus. Pulchre igitur decorum servat Poëta, quo ubique Minoem justum esse ostendit.

96 *Imaginem*] Cogitatione. *Novi facti*] Inusitati sceleris.

97 *Dii te submoveant*] Pœnam et supplicium, quo olim parricidæ afficiebantur, Scyllæ Minos imprecatur. Corio namque insuebantur cum simia, gallo, ac serpente, ac in mare fluviumve projiciebantur, ne aut cælum aspicere, aut in terra aquave quiescere possent. *R. Di te submoveant Orbe suo*] *Orbe polus* Neapol. Florent. S. Marci, et Spir. *Orbe tuo*: quartus Medic. *Orbe meo*. Scribe *Orbe pio*. Postea *negetur*, pro *negetur*, Mediceus chartaceus. *Heins.*

98 *Orbe suo*] Ad parricidarum supplicium allusum volunt: de eo Cicer. in oratione pro Roscio Amerino.

99 *Jovis*] 'Mons Idæus ubi, et gentis cunabula nostræ,' Æneid. iii. Callimachus hymno ad Jovem. Gyrald. Syntagm. i. *Farn.* Virg. 'Creta Jovis magni medio jacet insula ponto,

Mons Idæus ubi, et gentis cunabula nostræ.' *Æneid.* iii.

100 *Qui meus est orbis*] *Quæ meus Urbin.* et duodecim alii. *Heins.* *Tantum monstrum*] Quæ contra naturam fiunt, monstra vocantur. Patrem autem prodi a filia, maxime contra naturam esse videtur. *R. Monstrum*] *Ἀνόχημα.* Arrian. Epictet.

101 *Iustissimus auctor*] Olim ultor legebam: nt supra, 'Androgeique necem iustis ulciscitur armis.' Nunc nihil muto. Nam 'auctor' ad leges referendum: unde et 'legifer' Nostro dictus est in Amoribus. Sic de Augusto l. xv. 'legesque feret iustissimus auctor.' *Heins.*

103 *Æretas impleri remige puppes*] Imo impellî; quod, præter unum codicem Ciofani et Mureti Excerpta, quinque nostri exhibent. Sic 'infidum remis impellere marmor,' Maroni in Georgicis: et *Æneid.* iv. 'impellite remos.' Noster Epist. iii. 'sive paras impellere remige classem.' *Idem.*

105 *Præstare ducem sceleris sibi præmia*] *Sceleris sua* unus Moreti. Puto *sceleris sua præmia.* *Idem.*

108 *Quo fugis*] Vestigia plane Virgiliana: 'Mene fugis?' et mox, 'Nec te noster amor, nec te data dextera quondam, Nec moritura,' &c. *Æneid.* iv. *Farn.*

111 *Et scelus*] Quia prodidit patrem. *Et meritum*] Quia victorem effecit Minoëm.

112 *In unum congesta*] Uno prim. Moret. et sex alii. *Heins.*

113 *Nam quo*] 'Nam quo me referam? quali spe perditam nitar? Idæosne petam montes? an gurgite vasto, &c. An patris auxilium sperem?' Ariadne apud Catullum. 'Quid moror? an mea Pygmalion dum mœnia frater Destruat? aut captam ducat Getulus Iarbas?' Dido Virg. *Farn.*

116 *Quem tibi donavi*] *Quæ* ex castigatioribus. *Heins.*

117 *Obstruximus orbem Terrarum*

nobis] Sine libris antiquis esset, non auderem controversiam huic loco movere. At inter optimos Neapol. Urbin. sec. Medic. Spirensis, et Thysianus *exponimus orbem*: pri. Basil. *exponimus orbem*: Florent. S. Marci et unus Medic. ex melioribus, *exponimus orbe.* Latet aliquid reconditæ elegantiae. Scribo, *exponimus orbæ*; *Terrarum nobis ut Crete sola pateret.* 'Exponi' enim seu projici non infantes solummodo, sed exules etiam dicebantur. Noster in Tristib. 'Exposuit memet populis fortuna videndum.' *Idem.* *Obstruximus*] Clausimus. *R. Obstruximus*] Hinc Medea Senecæ: 'Quascunque aperui tibi vias, clausi mihi. Quo me remittis?' vs. 458. *Farn.*

119 *Hanc quoque si prohibes, et nos, ingrate, relinquis*] *Hac prohibes* ex iisdem, de quo Artis Amatoriae lib. ii. 335. Deinde *sic prohibes* bene tert. Medicens, et duo alii: *sic nos relinquis* etiam ex Palatinis unus; alios, *si relinquis.* *Heins.*

120 *Sed inhospita Syrtis*] Inhospitalis. Accolæ namque Syrtium feri sunt, et peregrinis infestissimi. *R. Genitrix*] 'Nec tibi Diva parens, generis nec Dardannus auctor, Perfide; sed duris genuit te cautibus horrens Caucasus, Hyrcanæque admorunt ubera tiges.' *Æn.* iv. 'Quænam te genuit sola sub rupe læana? Quod mare conceptum spumantibus expuit undis? Quæ Syrtis, quæ Scylla vorax, quæ vasta Charybdis?' Catul. Epigr. 65. Homerum secuti omnes; *Νηλεὺς οὐκ ἄρα σολὴν πατὴρ ἦν*, &c. li. xvi. *Farn.*

123 *Generis falsa est ea fabula; verum Et ferus*] Verus in multis veterum: unus meus *rerum vel veri.* Assentior Joanni Guilielmo Capoferreo, qui dum hæc observationes prælo committuntur, opportune rescribendum monuit, *generis falsa est ea fabula vestri.* Pro *mater lusa tua est* in Neapol. capta: in optimo S. Marci, Florentino

Ducta. Eleganter 'Duci' pro trahi, etiam pro induci vel seduci. Unde 'ductari dolis' apud Comicos. Lib. xiv. 'Invidiæ socios prædæque cupidine ductos:' ita liber optimus. Apud Horatium Sat. II. 2. 'Ducit te species; video.' Propertius Eleg. II. 7. 'Uxor me nunquam, nunquam me ducet amica.' Sed finis exemplorum non esset. Pro vulgata tamen lectione quæ faciant, vide notata a nobis ad lib. IV. 698. *Heins.*

128 *Sed tamen ex illis aliquis]* *Me tamen* apposita et efficaci repetitione unus Gronovianus. *Idem.*

131 *Officium tibi sit]* *Tibi sit* Cantabrig. et pro diversa lectione prior Erfurt. et prior Hamburgensis. Deinde ex melioribus, *te vere conjuge digna est*, non vero. *Idem.* *Officium]* Beneficium.

132 *Tororum taurum]* Terribilem aspectu. *Ligno]* Lignea vaccæ forma. *R. Ligno]* Infra vs. 156. *Farn.*

133 *Discordemque utero fatum tulit]* Quicquid obloquuntur libri veteres, reponere *Disortem fatum*; et adi quæ notamus ad Epistolam Ulyssis Sabiniani vs. 35. Certe in fragmento Boxhorniano *Discortemque*. *Heinsius.* *Discordem fatum]* Nam vir et taurus videbatur Minotaurus.

138 *Properare jubet]* *Properare* jubet meliores; utrumque probum est. *Heins.*

139 *Mecumque simul mea terra recedit]* *Mecum simul* ah mea terra Florent. S. Marci, prior Hamburg. pri. Medic. Noricus, et duo alii: *mecum simul* et alter Erfurt. et Bernegger. in quo vetus lectio penitus erat erasa: *mecum simul mea* Arondel. *sine me simul* et mea terra Zulichemianns, et Genevensis. Latet acumen aliquod, quod elicies, si fallor, si rescribas, *mecum sine me mea terra recedit*. Sic lib. XI. 'Et sine me me pontus habet;' ubi *sine te* legebatur frigide mehercules. *Idem.* *Mea terra recedit]* Recedere videtur navibus abeuntibus; hoc au-

tem ex opinione vulgari est dictum. *R. Recedit]* Lib. VI. 512.

142 *Insilit undis]* *Undas* tertius Mediceus, et tres alii; probe: sic Statius Theb. II. 'Nec minus Ogygiæ eadem Dea turbida Thebas Insilit.' Horatius Art. Poëtica, 'ardentem frigidus Ætnam Insiluit.' Val. Flaccus lib. VIII. 'mox attonita cum virgine puppem Insilit.' Lucanus libro III. 'Insiluit solo nocturnis pondere puppim.' Sic 'immurmurare silvas' Virgil. Georg. IV. 'Frigidas ut quondam silvas immurmurat Auster:' ita enim veterrimus codex. Proximus versus *Insequiturque rates* est adulterinus et insulsus. *Heins.* *Insilit]* Tunc suspensa novo ritu crine, ut censet Ant. Delrius, 'de navibus altis, Per mare cæruleum trahitur Niseia virgo.' Nescio cujus Ciris. Sed Apollodorus lib. III. Minos Megaris potitus virginem vinctam pedibus e puppi in mare dejectam mersit. Illa, inquit Hyginus, se in mare præcipitavit fab. 198. *Farn.*

146 *Halyæctus alia]* *Halyæctos* Neap. pri. Palat. tert. Medic. Cantabrig. prior Erfurt. duo alii: et mox *laniaret* pro *laceraret* meliores. *Heins.* *Halyæctus]* Species est aquilæ, clarissima oculorum acie, librans ex alto sese, visoque pisce in mari præceps in eum ruens, et discussis pectore aquis rapiens. *R.*

148 *Dimisit]* *Dimittit* iidem. Deinde *at aura*, non et cum Mediceo chartaceo. *Heins.*

150 *Pluma]* Nisus dum filiam persequitur, ut habet Hyginus fab. 198. in halyæeton, id est, aquilam marinam versus est; Scylla filia in piscem, quem Cirin vocant. Hodie si quando avis ea piscem illum natantem conspexerit, mittit se in aquam, raptumque unguibus dilaniat. In avem alii. Virgil. Georg. I. 'Et pro purpureo pœnas dat Scylla capillo: Quacunque illa levem fugiens secatur æthera pennis,' &c.

151 *Ciris*] Ἀνδρῶν κίρως, h. e. a tondendo, fuit appellata. Porro quænam avis proprie sit *Ciris*, apertius aut planius alibi nusquam traditur. Ex nostris sunt, qui alaudam interpretentur. Virgilius solitariam avem hæc videtur facere, qui in solis rupibus ac scopulis et littoribus desertis, ut ipse ait, exigit ævum, vertice in medio cristam purpuream habens, cæteris plumis varie coloratis.

FAB. II. Arg. *Vota Jovi Minos*] Descripturus quemadmodum Ariadnæ corona in sidus fuit conversa, breviter commemorat ea quæ de Minotauri cæde feruntur. Minos enim victor hoc tributo Athenienses pressit, ut nonno quoque anno quatuordecim nobilium liberi, hoc est, septem pueri ac totidem virgines, sorte ducti mitterentur in Cretam Minotauro obijciendi. Theseus igitur Ægei regis filius, cum sors ad eum pervenisset, sive cum tantum dedecus tantamque suorum calamitatem ferre non posset, sponte in Cretam profectus, Ariadnæ Minois regis filiæ amore suo captæ auxilio servatus est. Nam quo modo et Minotaurum interficeret monstravit, et filo ad januam fixo e Labyrintho a Dædalo extructo egrederetur, ostendit. Quare occiso Minotauro, Ariadnen, una cum Phædra sorore abducens in Diam insulam primum enavigavit, ubi ab ingrato Ariadna relicta, cum se desertam quereretur, opemque Deorum invocaret, Libero patri ita placuit, ut eam sibi desponsarit, et ut æterna illius amoris memoria esset, ejus coronam in cælum miserit, cujus gemmæ in stellas conversæ sidus coronæ simile effecerunt.

152 *Vota Jovi Minos taurorum sanguine centum*] *Vota taurorum corpora* Florent. S. Marci, Neapol. sec. Medic. Bernegger. prior Hamburg. Cantabrig. alique complures; optime: de quo alibi: 'Voti boves centum' apud Livium l. XXVIII. c. 38. 'votam'

victimarum 'sanguinem' noster hoc ipso libro infra: l. VII. 162. 'victimæ vota:' lib. x. 693. ex optimis codicibus 'vota simulacra:' 'delubra vota' lib. XIII. ex membranis: 'munera vota,' Amor. II. 13. et eodem libro Eleg. 18. 'vota lyra.' Heins. *Taurorum centum*] Hecatomben significat, quod erat centum boum sacrificium. R.

153 *Et egressus fatibus Creteida terram*] *Ut egressus cum nonnullis codicibus.* Deinde *Curetida terram* vetustiores magno numero; optime. Nam Curetis terra dicta antiquitus Creta; teste Plinio lib. IV. 12. 'Antiquas Curetum oras' vocat Cretam Virgilius: hinc 'Curetica tecta' apud Silium lib. XV. nam quod in Ciri Virgiliana reponunt Scaliger et Contarenius, 'Carpathium fugiens et flumina Curetea,' pro *Ceratæa*, non assentior: vetus Scholiastes ad illa Callimachi Hymno in Dianam, Χαίρε δὲ Καλπατος ποταμὸς μέγα, hæc notat, Ποταμὸς Κρήτης καὶ πόλις ἢ Καλπατος οὕτω λεγόμεν. Heins. *Curetida*] Cretam, quam incolabant olim Curetes nutritii Jovis, cujus vagitum cymbalis pulsatis atque æris crepitu dissimulabant: vide quæ nos ad Hercul. Cætæum Senecæ vs. 1876. Unde orti sint, unde dicti, an iidem qui Corybantes, Cabiri, Idæi, Telchines, Dactyli, videatur. Strab. lib. X. Diodor. lib. IV. cap. de Saturn. lib. V. cap. de Creta. Gyrard. Syntagma. I. Athenæus lib. XII. 6. Pausan. Ellac. prioribus.

154 *Spoliis*] Ex more victoris: adi Virgil. Æn. VII. 183. et XI. 4. Juven. Satyr. X. 5. Farn. *Et spoliis decorata est*] Hostium spoliis postes, ædium limina, atria, ut ensibus, clypeis, galeis, navium rostris Romani concedere consueverunt, quibus antiquitas venerationem et majestatem augebat: nec ea consumpta refici, nec fracta redintegrari mos erat. Eorum aspectus ad similia facinora intuentes hortabatur. Pont.

155 *Opprobrium*] Minotaurus, 'Mistamque genus, prolesque biformis,' *Æneid.* vi. alia *Βουκεφαλός* tantum: alii superne homo, inferne bos: sane filius Pasiphaëa ex Tauro Minola duce vel scriba, de quo fuse Natalis Comes l. vi. c. 5. *Tzetzes Chiliad.* i. 19. *Farn.*

157 *Thalami remove pudorem*] *Thalamis* multi veterum cum pri. Reg. et Urbin. pri. Vatican. et pri. Medic. at Neapol. Cant. sec. Medic. primus Basil. et tres alii *thalamo*. Heins.

158 *Cæcisque includere tectis*] *Cæcis* quart. Medic. et quindecim alii; ut labyrinthum cæca vocet tecta. *Idem.* *Cæcis*] Occultis. R. *Multiplicique*] De Cretici hujus Labyrinthi a Dædalo conditi, nec non Ægyptiaci, Lemniaci, Italicique portentosa mole, artificio, sinnosis erroribus, &c. *Plinius xxxvi. 13. Æneid.* v. 'Ut quondam Creta fertur Labyrinthus,' &c. Cl. Baconi *Dædalus*. *Farn.*

159 *Dædalus ingenio*] Dædalus genere Atheniensis, ex iis unus qui Erechthidæ vocantur, adeo præclarus fuit architectus, ut et opera quædam miranda effecerit, et statuas quæ aspicere, ambulareque, et spirare videbantur, effinxerit. Atque hinc Dædalea vocant Græci, opera *αβρόγαρα*: hoc est, quæ sponte sua moventur, aut vocem edunt. *Micyl.*

160 *Limina flexu*] Sec. Palat. Neap. Florent. S. Marci, Spirensis, tres alii, *flexum*; ut ad errorem referatur: pri. Palat. et unus Medic. *flexui*: duo *verteres flexa*, nimirum ambage. Seneca *Ædipo*, 'Ambage flexa Delphico mos est Deo Arcana tegere: ita optimus Mediceus, non *nexa* cum vulgaris. Lucanus lib. i. 'flexa sic omnia Thuscus Involvens multa que tegens ambage canebat.' Statius Theb. iv. 'flexa dubios ambage relinquit.' 'Flexum iter,' *Laetio* lib. iv. et 'flexi aditus.' *Prudent.* *Apotheos.* 'Hos omnes quamvis anceps labyrinthus et error Circumflexus agat.'

Apud eundem libro ii. contra *Symmach.* 'via nescia flecti In devotissimum, bivis nec pluribus anceps.' Idem *Cathemerin.* hymno vii. 'flexuosa viarum dispendia' dixit. Idem *Apotheosi*, 'Artam salutis vix viam discernere est Inter reflexas semitas: Tam multa surgunt perfidorum compita Tortis polita erroribus. Obliqua sese conserunt divortia Hinc inde textis orbitis: sic codex longe vetustissimus Puteanorum fratrum, non *Obliqua sese conserunt divortia*. At apud Nasonem hoc loco codices quidam *flexus*: an *flexim*? *Lamina* etiam prior Hamburg. alique ex antiquioribus multi; recte. *Heins.*

162 *Liquidis Phrygiis Mæander in undis*] *Liquidus Phrygiis Mæandros in arvis* probe castigatores: at prior *Twisdenius* argute et ingeniose *mehercules*, 'Non secus ac liquidos Phrygiis Mæandros in arcus Ludit: hoc est, in arcuata curvamina, ut alibi Noster de Iride, lib. xi. 'niger arcus aquarum.' Usus eadem comparatione *Silius* libro vii. 'Qualis Mæonia passim Mæandrus in ora Cum sibi gurgitibus flexis revolutus oberrat.' *Idem.* *Mæandros*] Fluvius est Phrygiæ Mæandros, qui sæpenumero in se redire videtur. Illi similem ait Labyrinthum fuisse. Hinc et Mæandros vocamus, quæcumque involuta atque perplexa sunt.

165 *Ad mare versus*] *In mare* iidem. Paulo ante pro *venturas* *aspicit undas*, *Arondelianus* *prospicit*; argute. *Heins.*

170 *Actæo sanguine*] Atheniensis. R. *Actæo*] Virg. *Æneid.* vi. et *Hyginus* 41. fab. quotannis septem Atheniensium liberorum corpora sorte electa mitti devoranda a Minotauro scribunt. Noster et *Plutarchus* in *Theseo*, puberes septem mares, totidem virgines nono quoque anno. *Theseus* vero miseratus patriæ conditionem (ut *Plutarchus* habet *ibid.* et *Catullus* in nuptiis) extra sortem ire voluit. Ibi coram rege negavit tributum aut

stipendium illud deberi jure. Taurus, Minos dux, dextra sua se illud asserturum dixit. Qui in certamine a Theseo superatus occubuit. Minos lætus, oderat quippe hunc Taurum ut adulterum, remisit Atheniensibus tributum. *Farn.*

171 *Tertia sors*] Sorte enim ducebantur, qui mittendi erant. *Annis novem*] Post novem annos. Variat autem hoc loco nonnihil a cæteris Poëta. Nam Virgilius, item Diodorus, atque alii plerique, non nono demum anno, sed singulis annis, Atheniensium liberos in Cretam pro tributo missos dicunt.

172 *Utque ope virginea*] Posteaquam, inquit, auxilio virginis Ariadnes e Labyrintho Theseus est egressus, navem conacendit. *Nullis iterata priorum*] Ad quam nemo eorum, qui prius missi fuerant ab Atheniensibus in Cretam, nunquam redire potuit. *R. Nullis iterata priorum Janua*] Spirensis liber inter vetustiores *nalli superata*: Neapol. et sec. Medic. *nullis superata*: Spirensis lectionem veriorum puto. 'Gravido superant vix ubere limen' apud Virgilium. *Heins.*

173 *Janua difficilis flos est inventa relicto*] *Relecto* Palatinus unus; et pro diversa lectione Arondelianus; optime. Sic apud Horatium Od. 34. libri primi puto scribendum, 'nunc retrorsum Vela dare, atque iterare cursus Cogor relectos.' Sic 'sua vestigia relegere.' 'Relegere campum' dixit Val. Flaccus lib. VIII. et 'relegere viam' lib. IV. Adi Notas Fast. lib. III. 462. Mox *Dian* pro *Diam* sec. Pal. et duo alii; totidem *Chian*. Idem.

174 *Minoide*] Ariadne, a qua gladium acceperat, et filium exitus sui ducem. *Diam*] Insula maris Cretici, in qua Ariadne a Theseo relicta est. Sunt qui in Naxo insula relictam ferant. Desertam ibi offendens Bacchus ab Indis reversus in uxorem duxit. Fast. lib. III. Epistol. Phæ-

dræ. Catullus in nuptiis. *Farn.*

175 *In illo Littore destituit*] *In* udo vel alto nunc Leidensis; ut apud Statium Hercule Surrentino, 'Forte diem Triviæ dum littore ducimus udo.' Horat. Od. I. 33. 'Sive jactatam religarat udo Littore navim.' Pro *destituit* quinque veteres *deseruit*, cui eleganter respondet *re deseruit*. Multus est in hæc repetitionibus Noster. *Heins.*

178 *Sumptam de fronte coronam*] Illa corona dicitur a Vulcano facta ex auro et Indiciis gemmis, per quas Theseus existimatur de tenebris Labyrinthi ad lucem venisse, quod aurum et gemmæ in obscuro fulgorem luminis efficiebant. Hanc autem coronam, (ut ait Hyginus,) quo tempore Bacchus ad Minos venit, Ariadnes maneri dedit: qua delectata stupri conditionem non recusavit. *R. Sumptam*] 'Sintque tunc tecum faciam monumenta Coronæ, Vulcanus Veneri quam dedit, illa tibi. Dicta facit; gemmasque novem transformat in ignes: Aurea per stellas nunc micat illa novem.' Fast. III. et Catul. in nuptiis, et in Corona Berenices. *Farn.*

180 *In nitidos*] In stellas splendentes. *Nitidos vertuntur in ignes*] *Subitos* prim. et sec. Palat. alique complures; recte: *Lovan.* et unus Medic. *rutilos*. *Heins.*

182 *Qui medius, &c.*] Coronæ sydus medium esse ait, et ejus qui *ἐν γόνασι* a Græcis vocatur, hoc est, in genibus, et ejus qui vocatur Ophiuchos, id est, anguem tenens. Videatur Hyginus. *Anguem tenentis*] Ophiuchi est interpretatio, qui anguitenens a nostris vocatur, tenens manibus anguem medium corpus ejus implicantem. *R. Qui medius*] Inter engonasin et Ophiuchum. *Farn.*

FAB. III. Arg. *Dædalus interea*] Dædalus Atheniensis, Eupalami filius, cum Talum sororis filium, optimæ indolis juvenem, per invidiam, quod et aërram et circinum invenisset, in-

teremisse diceretur, iudicii eventum timens, in Cretam aufugit: ejus vero opera et Pasiphaë in lignea vacca inclusa cum tauro coivit, et Ariadne Theseum servavit. Quæ cum Minos rescivisset, illum in Labyrinthum una cum Icaro filio conjecit. Dædalus vero, ingenio pollens, pennas ad se vari generis afferri curavit, ex quibus et sibi et filio alas confecit, itaque aptavit, ut avium more a Creta evolarint. Ac Dædalus quidem quo voluit incolumis pervenit; Icarus vero, patris mandatorum neglector, cum altius quam pater evolare gauderet, resolutis calore pennis, in mare cecidit, quod ab eo Icarium, ex sententia Ovidii, fuit cognominatum. *Lact.*

184 *Tactusque loci natalis amore*] *Soli natalis* in uno Leidensi; rectius: ut in Tristibus, 'Nescio qua natale solum dulcedine cunctos Ducit.' Statius Sylvar. lib. III. ad Uxorem, 'nam nec mihi barbara Thrace, Nec Libye natale solum.' Theb. VIII. 'omne homini natale solum.' Seneca Thyeste, 'Tectum soli natalis, et patrios Deos.' Et Medea, 'nisi quas tulerat Natale solum, non norat opes:' atque ita passim optimi scriptores. *Heins.*

185 *Clausus*] Creta insul. cincta mari. Carceris item custodia clausus perhibetur, tum quia Pasiphaës amores promoverat, tum quod Ariadnæ et Theseo labyrinthi vestigia et exitus retexerat. 'Ὅς τῇ μοιχῇ γυναικὶς αὐτοῦ συνεργηκὸς' Ἐμελλε πάντως ἀνελεῖν, δεσμοτηρῆναι κλείσας. Tzetz. Chil. 1. 19. *Farn.*

188 *Ignotas animum dimittit in artes*] Alii *demittit*; *convertit* Argentinensis unus; quatuor *divertit*: puto *animo devertit*; nam *animos dimittit* in primo Vaticano. Adi *Notas* Amor. lib. II. 6. 9. Metam. lib. IX. 'Inferior virtute meas devertor ad artes.' Præterea *ignaras artes* unus Moreti; de quo alibi. *Heins.*

189 *Naturamque*] Novitatem in natura excogitat; negatum scil. per

aëra iter, pennis non homini datis. *Farn.*

191 *Ut clivo crevisse putei*] Per cli-vum ascenditur: sic in alis illis factitiis erat quidam pennarum ascensus et gradus quidam, breviores sequentibus longioribus. Quod manifeste etiam apparet in fistula disparibus septem compacta cientis. *Pont.*

192 *Fistula*] Vide quæ ad Eclog. II. Virgilio: 'Est mihi disparibus,' &c. et Tibul. Eleg. II. 5. Quin et formam pastoritiæ fistulæ dabit Panos Syriacæ. *Farn.*

193 *Tum lino medias*] Deinde, inquit, mediam pennarum partem filis, infimam vero ceris, alligavit Dædalus.

195 *Ut veras imitetur aves*] *Imitetur*, pennæ videlicet, prim. Moret. Cantabr. quart. Medic. et sex alii. *Heins.*

196 *Captabat plumas*] *Optabat* unus Leidensis. Forte scribendum *Adflabat*: sic lib. V. 'Crinales vittas afflabat anhelitus oris.' *Idem.*

200 *Manus ultima capti*] *Meliores captis*. *Idem.*

201 *Libavit in alas*] *Experientiam* cepit artificii sui. Alligatis namque sibi alis illis factitiis, se agitato illarum in aërem sustulit, iisque expansis aliquandiu pependit. *Pont.*

204 *Ne*] Præcepta hæc, inquit Natalis Comes, si quis diligentius consideret, parum sane ad navigationem pertinent; ad institutionem vitæ plurimum, lib. VII. 16. Lubricus quippe est summæ fortunæ locus, unde altior 'Casus et impulsæ præceps immane ruinæ.' Locus infimus contemptui exponitur: medius tutus. Ergo, 'Qui neque serpit humi, neque sidera vertice tangit, Arbitrio sapiet Dædalus ille meo.' Videatur Cl. Baconi *Scylla et Icarus* in Sapiencia vet. *Farn.*

206 *Nec te spectare Booten jubeo*] *Ne te plurimi ex vetustioribus*. Forte *non te jubeam*. *Heins.* *Nec*] Neque ad sinistram declina, neque ad dextram;

uti. Phaëthonta suum monuit pater lib. II. 137. quod et ibi etiam per sidera Borealia et Australia designabat. *Farn.*

207 *Aut Helicen, &c.*] Helice major est Ursa, sic dicta ab Helice urbe Arcadiæ, in qua Calisto nata esse fertur. Vel etiam a gyro, seu circulo, quem majorem describit quam Ursa minor. Nam Græcis ἑλισσω idem quod circumago ac roto significat. *Strictumque Orionis ense*] Orion ἀνδρὸς τοῦ ὄφρου, hoc est, ab urina, fuit cognominatus, quod ex Jovis et Mercurii urina fingatur natus, ut in quinto Fastorum copiose narrat Ovidius. Is venator tantis viribus fuit, ut nulli feræ se cessurum jactaret. Vide Hygimum. *R.*

209 *Ignotas alas*] Insuetas, haud quaquam ante id tempus ab ullo mortalium usurpatas. *Pont.*

211 *Et patriæ tremuere manus*] *Cecidere* alter Hamburgensis, ut de Dædalo quoque poetarum Princeps, 'Bis conatus erat casus effingere in auro: Bis patriæ cecidere manus.' Ep. Hypermn. 'Ter male sublato recidit ense manus.' *Heins.*

213 *Ante volet*] Fabulam hanc, ipsis pene verbis, versibus non paucis eisdem, habes II. de Arte, si conferre libeat. Videantur Virgil. *Æneid.* VI. Senec. *Œdip.* vs. 891. et Herc. *Œt.* 683. Sil. Ital. lib. XII. 88. *Farn.*

220 *Junonia Samos*] Junoni dicata; nam ibi Juno et nata et educata, et Jovi uxor tradita dicitur. Est autem insula Cariæ adjacens.

221 *Parte Samos fuerat*] *Fuerant* rectius septem scripti. Mox duo *erant*: et pro *Calymna* veteres plerique *Calymne*; nisi quod *Calydne* in uno meo: de qua Art. II. initio. *Heins.*

222 *Dextra Lebynthos erat*] Lebynthos insula est una ex Cycladibus. Strabo inter Sporadas recenset, ut et sequentem. *Calydne*] Calydne quo-

que insula est Cycladum una, melius ferax.

224 *Cupidine captus*] *Tractus* Florentinus S. Marci, Spirensis, et quatuor alii: quidam *captus*. *Heins.*

228 *Remigioque*] Apposite; ut etiam *Æneid.* VI. 'Remigium alarum,' in eadem re; tralatione reciproca a navibus ad volatum, et contra *πτερόγων ἑρπετοῖσιν ἑρπασόμενοι* *Æschylus* in *Agamemn.* de accipitribus. Et hæc sane fuga erat navalis. Dædalus, ut habet Pausanias in *Beoticiis*, e Creta fugiens, ubi non magna sibi et filio ædificasset navigia, primusque omnium velificationem invenisset, quo Minois classem, quæ remis tantum impellebatur, anteverterent, ipse quidem incolumis appulit: Icari vero navem imperitia gubernatoris eversam tradunt. Ego eum, novo genere veli dolone invento, prævertisse regis classem arbitror. Tzetzes, Πτερά δὲ τούτων γίνωσκε τὰ λαλῆναι τῶν ὀλεσθῶν. Lucianus de Astrologia interpretatur: Ἰκάρους δὲ νεότητι καὶ ἀτασθαλίᾳ χρεόμενος, εἰς χόλον ἀνερθεῖς τῇ νῆϊ, ἐξέπεσε τῆς ἀληθείας, καὶ ἐς πέλαγον κατηρέχθη ἀβύσσων πρηγμάτων. Repræsentatum Icari volatum exhibuit Nero. Sueton. cap. 12. *Farn.*

230 *Quæ nomen traxit ab illo*] Nam mare Icarium ab Icaro fuit appellatum, ut sentit Ovidius: 'Icarus Icaris nomina fecit aquis.'

237 *Perdix*] Quem hic Talum subinde vocat Regius, alii Calum vocant, nonnulli etiam Perdicem. Ac Perdicis nomen ipse etiam Ovidius comprobare videtur, quando infra ait: 'Nomen, quod et ante, remansit.' Vide Rhodigin. lib. XXI. 26.

242 *Progeni*] Sororis suæ Perdicis filium (aliis Talum, aliis Attalum vel Acalum, Pausanias Calum vocat, tumultumque ejus ostendit, noster infra Perdicem nominat, 'Nomen, quod et ante, remansit') artis suæ sibi discipulum de tecto per invidiam

dejecit, quia serram et circinum invenerat: iudicii severitatem Athenis metuens ad Minoem Cretæ regem confugit; inde jam ad Cocalum in Siciliam. *Farn.*

243 *Bis senis natalibus actis*] Exactis. Natus enim erat annos duodecim Talus, cum Dædalo fuit commendatus. *Animi ad præcepta rapacis*] Præceptorum rapacis: docile enim nactus erat ingenium. *Animi ad præcepta rapacis*] *Rapacis* eleganter Florent. S. Marci. Neap. Urbin. Bernegger. pri. Pal. sec. Medic. pri. Basil. prior Erfurt. prior Hamburgensis, Arondel. Spir. et tres alii ex melioribus: 'rapacis' pro rapidi: nam 'ingenii velocis' postea est dicturus. Sic 'celeriter arripere quæ traduntur' auctor vitæ Pomponii Attici, et auctor vitæ Catonis. In Lælio Ciceronis: 'Nihil appetentius simillium sui, nihil rapacius, quam natura.' Prudentius Cathemerin. hymno vii. 'Satis beatus, quisque dextram porrigit Laudis rapacem, prodigam pecuniæ.' Lucanus lib. i. 'inde ruendi In ferum mens prona viris, animæque rapaces Mortis:' ita legendum ex optimis membranis. *Heins.*

244 *Ille etiam medio spinas*] Talum serræ fuisse ait inventorem ad exemplum illius spinæ quæ est in medio piscium.

247 *Et ex uno duo*] Illum circini quoque inventorem fuisse ait poëta. *Ex uno duo ferrea brachia nodo Junxit*] *Vinxit* meliores magna ex parte. Pro distantibus illis unus Gronov. *alis*; ut alæ sint eædem quæ brachia. *Heins.*

251 *Præcipitem misit*] *Mittit* prim. Basil. Mox pro *Quæ favet ingeniiis*, Arondelianus *Quæ facit*: sic Trist. iii. 14. 'Cultor et antistes doctorum sancte virorum, Qui facis ingenio semper, amice, meo;' pro *faves*. Art. Amat. lib. iii. 'Dum facit ingenio, petite hinc præcepta, puellæ;' ita puto scribendum, ut ad Venerem re-

feratur. Vulgati ne illud quidem *ingenium*, omnino male: ut Trist. lib. iii. 11. 'Nec cælum, nec aquæ faciunt, nec terra, nec auræ.' Vide quæ notamus ad Epist. ii. 39. *Idem.*

254 *Sed rigor ingenii*] Sed vis, inquit, et acrimonia ingenii Tali pueri in alas et pedes avis transivit. Perdices enim acerrimi sunt et volatus et cursus. *R. Vigor*] De astu perdicia, Aristoteles, Plinius, Plutarchus, Ælianus, Athenæus, alii. Aldrovandus in Ornithologia. *Farn.*

255 *Nomen quod et ante remansit*] Nam Talus Perdix quoque fuit cognominatus.

FAB. IV. 260 *Fatigatum*] Fugientem ex Creta in Siciliam insequentus est Minos, profugum reposcens: supplicem hospitem tuebatur Cocalus rex, qui et Minoa benigne excepit: filiæ tamen Cocali Minoem in balneo suffocasse dicuntur. Virg. Æn. vi. Dædalum Cumas Italas appulisse primum canit. Vide Fr. Baconi *Dædalum*. *Tellus Etnæa*] *Hennæa* unus Medicus; quo et alii alludunt, in quibus *Ethenna*, *Ethenen*, *Ehnæa*: uterque Hamburg. *Etnæa*. *Heins.*

262 *Lamentabile*] Vs. 170. supra. *Farn.*

263 *Thesea laude*] Thesei virtute. Thesei autem virtute Minotaurus fuit interfectus. Hæc vero ad connectendas fabulas narrantur. *Pendere tributum*] Persolvere tributum ob cædem Androgei Atheniensibus a Minoë impositum.

265 *Voto sanguine*] Victimarum, quas voverant, si Theseus victor ex Creta reverteretur. *R.*

266 *Acerris thuris honorant*] Adorant præstantiores. *Heins.*

268 *Dives Achaia*] Potens Græcia.

269 *Imploravere*] Cum lacrymis petiere hujus opem. Calydon urbs est Ætolæ, a Calydone Endymionis vel Ætoli filio appellata, unde Calydonius declinatur.

372 *Famulus*] Quo Diana in alciscenda injuria sua tanquam famulo et carnifice usa est. Vide Natal. vii. 3.

273 *Plenis successibus anni*] *Pleni* præstantiores, probe. *Heins.* *Plenis successibus anni*] Ob plenam et perfectam illius anni fertilitatem.

274 *Primitias frugum Cereri*] *Frugem* rectius unus *Mediceus* et unus *Vossianus*. Sequentia confirmant, 'vina Lyæo,' frugem et vina primitias. Fast. ii. 'Primitias Cereri farra resecta dabant.' *Heins.* *Primitias frugum*] Prima namque frumenta matura Cereri dicabantur, ut vina Baccho, oleum Minervæ.

275 *Palladios latices*] Oleum dicit a Pallade inventum. *Palladios latices*] Sic Virgil. 'Laticemque Lyæum' pro vino.

277 *Ambitiosus honor*] *Invidiosus* Neap. et secundus *Medic.* ut lib. vi. Fast. 'Hic honor in nobis invidiosus erit.' *Honos* etiam nonnulli. *Heins.*

278 *Præteritas*] *Præterita* concinnus Thuanus, prior Erfurtanus, et sex alii. *Idem.* *Latoidos*] Dianæ filię Latonæ. *R.*

281 *Cænos per agros*] Scripti nonnulli *Aonios*, *Æmonios*, *Eonios*, *Ætænos*. Forte, *Olenios per agros*; et sic prior Erfurtanus pro diversa lectione. 'Ὀλένος πόλις Ἀκτωλίας. Ausonius Epitola v. ad Theonem, 'Qualis in Olenio victor Calydonius apro.' Hinc et 'Olenius Tydeus' Statio: et Valerio Flacco lib. iii. 'subit ilia cuspis Olenii'; ita enim verissime codex Carrionis, quod ille non intellexit: est nempe de Tydeo sermo; perperam *Ochenii* nunc legitur. 'Olenia arva' Senecæ in Cædipo: Olenos enim, Calydon, et Pleuron tres civitates Ætolis inter celeberrimas. *Heins.* *Oncos*] 'Ἐκ τῶν Οἰκάλων λόφων. Tzetzes Chil. vii. 102. *Farn.*

283 *Herbida Epirus*] *Herbosa*. Epirus frequenter pro ea ponitur regione, quæ et Chaonia appellatur. *R.* *Epirus*] *Epiros* in castigationibus; ut et apud Virgilium initio Georgi-

con. 'Eliadam palmas Epiros equarum;' quomodo et Servius illic agnoscebat. *Heins.*

284 *Sanguine*] *Χαίρας ἀλκυόλους πεφικτότα, θνητὸν ὀδόντα ἐπύχοντα, γλήναις φρικτὸς ἰόντα σέλας.* Antholog. lib. iv. 7. de apri hujus agalmate.

285 *Et setæ rigidis*] *Densis* nonnulli. Cæterum versum hunc delendum esse contendo, cum codices non pauci proxime sequentem perperam omittant; ubi pro vallum Gronovius noster vallus malit reponi. In Epist. Phædræ, 'radiis frontem vallatus acutis.' *Heins.*

288 *Dentibus*] Elephantinis. Caldonii apri dentes asportavit Cæsar Augustus, devicto Antonio. Pausan. Arcad. E quibus unus in templo Liberi patris suspensus in hortis Cæsaris erat unius pedis et quadrantis. Natal. Comes vii. 4. *Τούτου δ' εἰς ἑκατὸς ὀδὸς πύχυνος εἶχε πλέον.* Tzetzes.

289 *Fulmen*] Ab impete, credo, ardenti et calido oris afflatu: namque 'frondes afflatibus ardent': et lib. x. 550. 'Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:' et Fast. ii. 'Fulmineo celeres dissipat ore canes:' et Martialis Epigr. ii. 70. 'Fulmineo spumantis apri sum dente petita.' Oppian. iii. Cyneg. Vide quæ ad vs. 305. lib. i. *Farn.* *Frondes afflatibus ardent*] Malim *arent*; ut apud Virgil. Georg. iv. et Æneid. iii. 'arebant herbæ:' sic et apud nostrum lib. vii. 106. *herbæ arent* putò legendum. Lib. iii. de serpente Cadmi, 'quique halitus exit Ore niger Stygio vitiatas inficit herbas:' quæ vera ibi scriptura, non *auras*. *Heins.*

290 *Is modo crescentes segetes*] *Crescenti herba concinnius reponas: vel crescentes segetem proculcat in herbas;* nam herbas est in nonnullis. *Idem.*

291 *Nunc matura*] Si matura, leve damnum erat. In quinque antiquis *Non.* Arondel. et unus *Vossian.* *Nec;* probe: nondum matura. *Idem.*

299 *Meleager*] *Meleagros* ex melioribus; quomodo etiam infra vs. 385.

et 515. *Idem*.

300 *Lecta manus*] Electa juvenum multitudo : vide Hygin. Fab. 173. Apollod. lib. i. *Caluere cupidine laudis*] *Coiere* Florent. S. Marci, Cantabrig. Oxon. Bernegger. prim. Moreti, Arond. alique quamplurimi; recte: hoc est, convenere. Epistola Didus, quæ illic vera scriptura, 'Mille proclis placui, qui me coiere querentes, Nescio quem thalamis præposuisse suis:' ubi vide quæ notamus. *Heins.*

301 *Tyndaridæ*] *Κάστωρ ἰππόδαμος, καὶ πρὸς ἀγαθὸς Πολυδεύκης*. Il. iii. *Cæstibus*] Lib. v. 107. *Farn.* *Tyndaridæ gemini*] Castor et Pollux gemelli Tyndari filii, ac Ledæ putati, cum essent Jovis, quorum alter pugil fuit præclarus, Castor autem domitor equorum. *Cæstibus*] Armis quibus pugiles utuntur. Fuerunt autem Cæstus, lora quædam cruda insutis plumbeis glandibus rigentia, quæ manibus inducentes pugiles, inter se dimicabant. *Præstantes cæstibus alter*] Neapol. Urbin. sec. Medic. et alii duo *spectandus*: at Cantabrig. Thuan. Bernegg. prior Erfurt. prior Hamburg. Oxon. et sex alii *spectatus*; bene: sic 'harpen spectatam cæde Medusæ' dixit libro v. *spectantes* Florent. S. Marci, et unus Gronovii; mendose. *Heins. Cæstibus*] 'Acer Eryx in prælia suetus Ferre manum, duroque intendere brachia tergo. Obstupere animi; tantorum ingentia septem Terga boum plumbo infuso ferroque rigeabant.' Quod ex Homer. Il. v. translatum. Theocr. Idyll. xxii. *χεῖρας ἐπιφέεσθαι μέσους βοόων ἰπῶων*, vs. 3. et alibi. Videatur Plutarch. Sympos. Quæst. ii. 4. Livius, decad. 4. lib. ix.

302 *Primæque ratis molitor Iason*] Argo navem, cujus extruendæ auctor fuit Jason. *Molitor*] Fabricator. *R. Primæque*] Lib. vi. vs. ult.

303 *Cum Pirithoo*] Feliciter concordēs Theseus et Pirithous. *Farn.* *Et cum Pirithoo*] 'Nec Lethæa valet Theseus abrumperè charo Vincula Pirithoo.'

304 *Et proles Aphareia Lynceus*] *Prolesque* cum melioribus. *Heins.* *Et proles Ephyreia Lynceus*] Ephyrea quidem legitur, ut ab Ephyre urbe; quæ nunc Corinthus dicitur, declinetur; sed mihi recte *Aphareia* ab eo qui hoc opus e Latina in Græcam linguam vertit legi videtur, ut intelligamus Lynceum, acutissimi visus hominem, Apharei filium fuisse. *R. Thestiade*] Toxens et Plexippus Thestii filii, avunculi Meleagri. *Farn.*

305 *Et velox Idas*] Frater Lyncei; ut supra. *Et jam non femina Cæneus*] Hic Elati filius, et initio fœmina fuit. Postea autem a Neptuno oblato ei vitio, pro virginitate donum hoc recepit, ut e femina in marem converteretur, et a telis vulneribusque inviolabilis foret. Hujus filius Coronus fuit, qui cum Argonautis in Colchos profectus est. *R. Jam non*] Lib. xii. 202.

306 *Leucippusque ferox*] Leucippum hunc Apharei fratrem accipio, Perieræ filium natu minorem, quandoquidem proximo loco Lyncei mentionem fecit. Fuit autem hic Leucippus pater Elairæ et Phœbes, quas Castor et Pollux abducere conati, a fratribus Ida et Lynceo prohibiti fuere, altero illorum etiam occiso. *Jaculoque insignis Acastus*] Pelia filius hic fuit; de quo supra in fab. Medæ et Jasonis.

307 *Hippothousque*] *Hippothoosque* ex Sixiano, et altero Hamburgensi. *Heins. Phœnix*] Achillis postea prædagogus. *Farn. Hippothousque, Dryasque*] Utriusque meminit Hyginus cap. 173. *Et cætus Amyntore Phœnix*] Phœnix Amyntoris filius, qui impellente matre, posteaquam cum pellice illius rem habuisset, imprecationes patris effugiens, ad Peleum pervenit, a quo (ut narrat Homerus) hospitio benignissime susceptus, Achillis educandi instituendique curam suscepit.

308 *Actoridæque parens*] Inepta lectio. Reponendum *parēs* ex castigatioribus membranīs. Par fratrum Ac-

toridum designat, Eurytum nempe et Cteatum, qui ab Hercule postea occisi, ut de Actore Eliensi sit sermo. Nam Actoris Phthii filios præter Menætiū et Eurytionem nullos inuenio. Eurytionis autem paulo post fiet mentio. Præterea *Phyleus* legendum, non *Phileus*: *φύλεψ* Græcis, Augiæ filius, de quo cum alii, tum Theocritus multa Idyll. xxvi. *Heins. Et missus ab Elide Phyleus*] Augiæ filius. *R. Actoridæque*] Cteatus et Eurytus. *Parrhasii Epist. 41. Alii, Actoridæque parens.*

309 *Creator*] Peleus. *Farn. Nec Telamon aberat magni creator Achillis*] Telamonem et Peleum fratres intelligit, quorum alter Ajacis, alter Achillis pater fuit, ambo autem filii Æaci.

310 *Cumque Pheretiade*] Admetum intellige, Pheretis filium, cujus uxor Alcestis fuit. *Et Hyanteo Iolao*] Bæotio. Hyantes enim populi sunt Bæotiæ. Fuit autem hic Iolaus Iphicli filius, Amphitryonis nepos, qui Herculi in interficienda hydra operam navavit.

311 *Impiger Eurytion*] Iri filius, qui fuit Actoris. *Cursuque invictus Echion*] De Mercurii filio Echione etiam Hyginus meminit inter venatores Calydonii apri, quanquam illic corrupte scriptum est Hecion, pro Echion. *Cursuque invictus*] *Et cursu cum præstantioribus. Heins.*

312 *Neritusque Lelex*] *Næricusque* vel *Naritusque* scripti. Lege *Naryciusque*. Naryx enim Locrorum urbs, qui Leleges aliquando appellati. *Idem. Panopeus*] Hic Phoci filius fuisse videtur, pater Ephei, qui eque Durateum fabricatus postea fuit. *Hyleus*] Hunc, conjectura quoque adductus, puto esse qui Melanem Atalantæ amatorem in venatione occidit, æmulatione et invidia motus, eo quod et ipse amore ejusdem puellæ teneretur. *R. Naryciusque*] Locrensis. Narix enim urbs est Locridis.

313 *Primis etiam nunc Nestor in annis*] *Etiamnum* Florentinus S. Marci, et sec. Medicens; ut sæpe alibi. Deinde *primis in armis* prim. Vatican. Cantabrig. prim. Basil. uterque Hamburgensis, alique multi. Ipse Nestor lib. xii. ut quidem illic duo codices, 'Multaque me fugiant primis spectata sub armis.' Tibullus i. Eleg. 10. 'alius sit fortis in armis.' Propertius iv. Eleg. 2. 'Arma tuli quondam, et memini laudabar in illis.' et eodem libro Eleg. prima, 'Nec rudis infestis miles radiabat in armis.' Val. Flaccus tamen lib. v. 'primis Absyrtus in annis.' Sed vide quæ notamus Art. lib. i. 181. 'Cadere in armis' apud Gratum; 'ceciditque suis Ancæus in armis;' quomodo rescribendum: hactenus in *arvis* circumfertur, quod manifeste falsum. Arcas enim erat Ancæus, Lycurgi filius: ut noster alique passim testantur, et ab apro Calydonio in agris Ætolis occisus. Quomodo ergo *suis in arvis*? miror hoc fugisse doctos interpretes: per arma Gratus Ancæi bipennem intelligit; sic 'horridus in jaculis,' et similia apud Poëtas. Confirmant hanc restitutionem quæ Gratus ipse de 'armis' in venatione a se damnatis prodit. Barthius tamen Ancæum (Ænei filium facit, nescio quo auctore. *Heins. Primis*] Primam jam, ex tribus quas vixit, ætatem agens, et ex his nonnullos ipse recenset Iliad. i. *Farn. Feroxque Hippasus*] Hippasi etiam Hyginus meminit inter venatores apri, eumque Euryti filium dicit.

314 *Antiquis Amyclis*] Amyclæ urbs est Laconix, ab Amyclæ Lacedæmonis filio ædificata, atque cognominata. Fuerunt etiam Amyclæ in Italia Lacedæmoniorum colonia inter Cajetam et Terracinam, quæ tacendo perierunt: unde Virgil. eas tacitas appellavit. 'Tacitis regnavit Amyclis.' *R. Quos Hippocoon*] Filios suos

quatuor quos Alcimum, Enarephorum, Dorceum, Sebrum Pausanias nominat in Laconiciis. Alii Euxesimum, de quo infra vs. 362. Alcona, Amycum, et Dexippum. Hygin. fab. 233.

315 *Parrhasio*] Arcade, infra vers. 391. *Farn. Penelopes socer*] Laërtes Ulyssis pater.

316 *Et adhuc a conjuge tutus Cœclides*] Amphiarus Cœlei filius. *R. Ampycidesque*] Mopsus vates, Ampyci filius. *Adhuc*] Nondum ex Eriphyle uxore proditus Adraсто Argivorum regi Amphiarans vates, præcius se non reditum a bello Thebano.

317 *Tegrea Lycæi*] Atalanta ex Tegea urbe Arcadiæ.

318 *Summam mordet fibula ventem*] *Primam vestem* Urbin. Neapol. sec. Med. quod arderet, nisi jam præcessisset *primis in armis*. Heins.

322 *Talis erat cultu facies*] *Cultus* Thuan. et complures alii: distingue, *Talis erat cultus: facies, quam dicere vere, &c.* Libro ix. 'Cultus erat pueri: facies, quam sive puellæ, Sive dares puero, fieret formosus uterque.' *Idem.*

323 *Virginean*] Τὸ δὲ κάλλος ἀρρενικὸν ἐκ φύσεως ὄν, Philostrate. icon. *Farn.*

324 *Calydonius heros*] Meleager.

325 *Flammæque latentes Hausit*] Occultum amorem concepit.

326 *Si quem dignabitur ista*] Æneid. iv. 'Venisse Ænean Trojano a sanguine cretum, Cui se pulcra viro dignetur jungere Dido.'

327 *Plura sinit tempusque pudorque*] *Plura sinunt* quatuor scripti. *Tempusque locusque* Arondel. et tres alii. *Heins.*

327 *Longæ parva sub arundine cannæ*] *Longa parvæ sub arundine cannæ* prim. Vatican. Urbin. et tres alii: recte: canna enim minor arundine. Columella l. v. de arundinetis, 'Ea est autem senectus, cum vel exaruit situ et inertia plurium annorum, vel ita den-

satum est, ut gracilis et cannae similitis arundo prodeat: et paulo ante pro ulcæque leves, alter Hamburgensis etiamque. *Idem.*

329 *Excussis elius nubibus ignis*] *Elisi ignes* in vetustioribus: ut lib. vi. 'Exillantque cavis elisi nubibus ignes.' *Idem.*

340 *Sternitur*] Πολλὰ δ' ὄρε προβάλυμα χαμαὶ βάλε δένδρεα μακρὰ Λυτῆσιν βίβρον. Homer. Il. ix.

341 *Protenta tela*] *Prætenta* rectius alii: sic apud Virgil. lib. x. 'hastasque reductis Prætendunt longe dextris,' non *Protendant*, veterrimus Mediceus. Plura lib. xi. 511. *Heins. Prætentaque*] Προβόλεια δὲ ἐν χερσὶν τῶν ἐκδομένων τὴν τοῦ σὸς δρυὸν. Philostratus in Icone Meleagri. *Farn.*

342 *Tela*] Venabula.

343 *Ut quisque furenti Obstat*] *Ruente* unus Bononiensis, concinna repetitione. *Heins.*

344 *Latrantes dissipat ictu*] *Dissiliit* ex scriptis libris Gebhardus: nostri omnes pro vulgata sunt, nisi quod in primo Gronoviano *occupat*; eleganter: sic infra, 'occupat audentem' et Fast. i. 'Occupat Alcides;' hoc est, prævertit: sic scriptores passim. *Idem.*

347 *Nimittis mittentis viribus*] *Nitentis* Rottendorphianus. *Idem.*

349 *It; autor*] *Iit, iuit*; contractio itaque producit. *Pagaseus*] Thessalus. Pagasa promontorium et oppidum Thessaliæ. Lib. vii. vs. 1.

350 *Phœbe, ait Ampycides*] *Cœlides* sec. Palat. Cantabrig. Oxoniens. Arondel. aliique plurimi. Utrumque bene, sive de Mopso, sive de Amphiarao agat, cum uterque Phœbi fuerint sacerdotes: at Amphiarum recenset in catalogo venatorum apri Calydonii Apollodorus, Mopsus non recenset: contra Hyginus Fab. 173. utrumque noster superius. *Heins. Ampycides*] Mopsus, Ampyci filius, vates et Apollinis sacerdos.

352 *Qua potuit*] Multi *Quam potuit*. Vide *Notas Remed. Amor. vs. 325. Heins.*

353 *Ferrumque Diana volanti*] *Ferrum* Florent. S. Marci, prim. Palat. prim. Vatican. prim. Gronov. prim. et tert. Medic. prim. Moreti, alique multi ex probatioribus : recte. *Idem.*

355 *Feri*] *Al. feræ* : sed *feri* rectius ; namque apri : ut Virgil. *Æneid. 11.* 'In latus inque feri curvis compagibus alvum,' de equo Durateo. *Farn. Fulmine lenius arsit*] *Secius* et hic rescribendum puto. Adeantur notæ lib. 11. 809. *Heins.*

356 *Emicat ex oculis*] *Lux micat* octo veteres, rectius. Deinde pro *spirat* quoque scribendum *spiratque e pectore flammæ* cum quinque scriptis ; vel *flamma*, quomodo Florentinus S. Marci. *Idem.*

357 *Moles*] *Saxea*, balista aut alia τεχνοειδής emissæ. *Farn.*

360 *Dextra*] *Aciem* nempe in aprum direxerant, cuius cornua hi duouebantur. *Dextra tuentes Cornua*] *Dextrum* cornu defendentes. *R.*

362 *At non*] Puto *At nec. Heins.*

365 *Pylus*] Quod Nestori hic noster, commentator Homeri tribuit Thersitæ, qui ut Agrii filius, Meleagri patruelis, huic venationi interfuit, ad *Iliad. 11. Farn.*

366 *Sumpto conamine*] *Capto* impetu.

370 *Recentibus*] *Recenti* affixione exacutis, antea την αἰχμήν ἀπρότοις, ut habet Philostratus de hoc ipso apro : neque enim ad saxa aut arbores aut hic, aut ille Georg. 111. 'dentes exacuit sus : ' sed invicem atterit colliditque, qui sonns non raro a venatoribus auditus, Κάπροι δ' ὄσος θήγοντες ἔγριαν γένυν Σύνψαν ἔγχη. Euripid. in Phœniss. et Homer. 11. θήγων λευκὸν ὄδοντα μετὰ γραμπτήσι γένυνσι, quod de fame. Infra vs. 825. dentemque in dente fatigat.'

371 *Orithiæ magni*] Vetustiores plerique *Orithiæ*, vel *Oritiæ*, vel *Ori-*

Delph. et Var. Clas.

ciæ : *Orchiadæ* Thuan. sec. Pal. *Othriadæ* ; ut ' Pantheus Othriades ' Virgilio. *Orithiæ* prim. Moreti, alique nonnulli : pri. Hamburg. *Ortiadæ* : Cantabrig. *Ochiadæ* : alii aliter. Præter Ancæum etiam Hyleus ab apro Calydonio interfectus, teste Apollodoro : apud quem male πῶλος καὶ ἀγκυῖος pro δῆλεος scribitur : sed is cuius fuerit filius necdum exploravi. Thersiten ab apro vulneratum fuisse auctor est Tzetzes in Chiliadibus : et tum *Agriadæ* sit scribendum. Agrios enim Thersitæ pater, de quo ad Epist. xi. *Heins. Femur hausit*] Virgil. 'latus hausit apertum : ' sic deinde vs. 438. 'hausitque nefando Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.' Sic eleganter dicitur, 'navis hausta fluctibus,' 'domus hausta flammis.'

372 *Nondum caelestia sidera*] *Corpora* Neapol. Urbip. sec. Medic. Vide *Notas* ad Epist. Helenes. Mox *nix candidioribus alba* Florent. S. Marci, et unus meus, pro *ambo* : ab albis equis Pindaro λευκοπῶλοι dicti Pyth. Od. prima Dioscuri. *Heins. Nondum caelestia sidera*] Gemini, qui unum ex zodiaci signis constituunt, Castor ac Pollux esse dicuntur. *R. Gemini*] Tyndaridæ supra vs. 301. 'Quorum simul alba nautis stella refulsit,' ut habet Lyricus Od. 1. 12.

375 *Quatiebant spicula*] Unus Medic. et prior Twisden. *quatientes* ; quod placet. *Heins.*

380 *Levat*] *Allevat*, tollit. *Tegeæa*] Atalanta. *R. Tegeæa*] 'Ἡ μὲν Ἀταλάντη πρόχειρον ἐπιθεῖσα τῇ νευρῇ τὸ βέλος ἀφίει. Philostr. Icon. Atalantæ.

382 *Summum destrinxit Corpus*] Virgil. x. 'Illa volans, humeri surgunt qua tegmina summa, Incidit, atque viam clypei molita per oras, Tandem etiam magno strinxit de corpore Turni.' Alibi : 'summum degustat vulnere corpus.' *Distrinxit arundo*] *Distringet* septem veteres, probe ; nonnulli ex melioribus *destrinxit* : sic lib. x. ex optimis scriptis, 'Inscius

Ovid.

10 P

exstanti destrinxit arundine pectus.
Heins.

388 *Erubescere viri*] Produit, inquit, viros fortes aprum a virgine primum fuisse percussum.

391 *Arcas*] Arcæus, ex Parrhasia opp. et regione Arcadiæ. Lycurgi hic filius, quem agnoscunt Apollonius in catalogo et Pausanias in Arcadicis: namque et alter erat Neptuni filius. Utrique tribuunt illud, πολλὰ μεταξὺ αἰέται κύκλος καὶ χεῖλας ἄκρου. *Farn.*

392 *Femineis quid tela virilia præstent*] Nescio an satis Latine: quare malim cum duobus Medicis et uno Vaticano, quam præstent, pro quantum. *Heins.*

394 *Latonia*] *Latæa* cum uno Mediceo. *Adi* *Notas* *Trist.* III. 2. *Idem.*

397 *Ancipitemque*] *Ἀμφίτροπος*, bipennem; ut modo 391. vera. *Hélieux.* *Paus.* *Farn.*

398 *Primos in artus*] In primas digitorum partes.

399 *Occupat audentem*] *Audacem* prim. *Gronov.* sec. *Medic.* *Arondel.* et tres alii. Mox in *inguina* sec. *Pal.* alique tres; in *hiis* unus *Mediceus*, et unus *Pal.* non ad *inguina*. *Heins.*

406 *Grave cuspidæ cornu*] *Cornum* Florent. S. Marci, *Bernegger.* primus *Mediceus*, cum alio ejusdem bibliothecæ, et *Excerptis Calandræ*; recte: ut ad *Gratum* suum noster *Vlitius* jam monuit scribendum. *Lib.* XII. 'Fixit in adverso cornum sine cuspidæ vultu.' *Cornum* enim telis conficiendis aptam esse jam ipse *lib.* VII. in fabula *Cephalæ* monuit, idque *Gratius* alique confirmant: neque aliter *Silius* non uno loco, *Claudianus* etiam. *Idem.* *Cornum*] *Corneum* hastile, ex corno arbore. *Virg.* *Georg.* II. 'Et bona bello *Cornus*.' *Æneid.* IX. 'volat *Italia cornus*.' *Æneid.* XII. 'sonitum dat stridula cornus.' *Farn.* *Ærata*] *Ære* et ferro munita. *R.*

409 *Cui bene librato*] Quo ex melioribus: vulgatum ferri non potest, cum

potente sequatur, non potenti. *Heins.*

410 *Esculea ab arbore*] *Abocia* Florent. S. Marci, et alii duo. *Idem.* *Esculea arbore*] *Esculus* arbor est glandifera Jovi dicata.

411 *Æsonidea*] *Jason* *Æsonis* filius. *Reph.*

412 *Vertit et in mentum figit latrantis*] *Vertit et immeriti fatum latrantis* Florent. S. Marci, *Thuan.* et unus *Palat.* at *Cantabrig.* *Vertit in immeriti fatum latrantis*; probe: 'latrans' pro cane. Sic 'colentes' pro colonis, 'medentes' pro medicis, et similia: 'latrantem' pro cane etiam *Phædrus* dixit. *Vertit et immeriti figit latrantis* pri. *Moreti*, *immeritum* alter *Erfurt.* *Vertit in immeritum fatum latrantis* *Rottendorph.* proxime verum: *Vertit et immeriti fatum* unus *Strozæ*: *Neap.* *Vertit et in meritum figi Geladantem* sec. *Medic.* *Vertit et in mentum figit Geladantem.* Latet nomen canis. Scribendum forte, *Vertit in immeritum figi Geladantem*; vel, *Vertit in immeriti fatum Celadantis*, ut aut canem intelligat, aut aliquem ex plebe venatorum. Sic 'Celadon Mendesius' l. v. in convivio *Cephei*, et 'Celadon Lapitha' l. XII. ubi *Lapithæ Celadantis* duo aut tres codices ex vetustioribus; ut *Celadon* sit ἀπὸ τοῦ κελαδῶν ut libro tertio *Hylactor* canis ἀπὸ τοῦ ἡλδύκρου. Putabam aliquando in *immeriti fatum Metagontis*. *Metagontis*, genus canum *Gratio*. Pro *latrantis* unus *Vossianus* *lactentis*. *Heins.*

514 *Ænida*] *Meleagri* *Ænei* filii. *R.* *Ænida*] *Εἰνα βαλὼν Μελέαγρος κελύει.* *Joh. Tzetzes* *Chil.* VII. 102. *Farn.*

418 *Auctor vulneris*] *Meleager.* *Irriat*] *Provocat.* *R.*

419 *Splendidaque*] Καὶ τὴν βίωσιν τηρῶσας ὁ Μελέαγρος, ἀσφαλῶς ἐνδέχεται τὴν ὁρμὴν τοῦ σὸς, λόγῳ ὑποστήσας. *Philostratus* in *Icone Meleagri*.

422 *Immanemque feram*] *Ferum* Florent. S. Marci, et *Lovan.* sic supra, 'Summa ferus geminos direxit in in-

gula dentes:’ et, ‘Ira feri mota est.’ Adi Notas ad Epist. VIII. *Heins.* *Multa*] Sic vastam Polyphemi molem *Æn.* III. Cerberi et Tityi *Æn.* VI. toto antro et novem jagoribus metitur Poëtarum Princeps. *Farn.*

424 *Tota tamen sua quinq̃ue cruantur*] *Cruciantur* cum primo Basil. et quinq̃ue aliis. *Heins.*

426 *Nonacria*] Atalanta. Nonacris mons Arcadiæ frigidissima Stygis aqua fœmens. *Farn.* *Mei spoliū juris*] Quod jure ipso mihi debetur. Nam Meleager aprum interfecerat.

427 *In partem veniat mea gloria tecum*] *Veniat mihi paulo elegantius pri.* Vatican. et unus Vossii. Paulo ante pro *mei juris*, Cantabrig. *tibi*, unus Leidensis *tui juris*, quod arridet; ut apri interfecti gloriam illi cedat, quæ primo vulnerarat. Ad rem faciunt, quæ supra habuimus, ‘Nec tamen illa sui successu lætior ictus, Quam Meleagros erat,’ et quæ ibi sequuntur. Pro vulgata tamen faciunt, quæ paulo post subjunguntur, ‘et huic adimant munus, jus muneris illi.’ *Heins.* *Et in partem veniat, &c.*] Esto particeps gloriæ meæ. *Pont.*

428 *Erucias*] Tergus et caput apri. Ἀταλντή ἐράζετο τὸν ἄνδρα, καὶ ἐρυχε πρὸς τὴν τοῦ θηρίου τοῦτον ἀνὰ αὐτῇ κεφαλῇ τε τοῦ ὄδου καὶ τὸ δέρμα ἡρωτικῶς ἐδίδθη. Pausan. Arcad. *Farn.*

429 *Terga dat*] Tergora et pellem apri.

433 *Pone*] Depone. *Nostros titulos*] Nostrum honorem, nostram gloriam. *Fammina*] Cum quodam contemptu Atalantam feminam vocant.

434 *Thestiadæ*] Plexippus et Toxeus, Thestii filii. *R.* *Nec te*] Ne frustra sit forma, qua freta confidis, frustra sit aut longe formæ tuæ amator ab auxilio tibi ferendo. Atlas ad Perseum, IV. 650. ‘Hinc quoque vade procul; ne longe gloria rerum, Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter absit.’ Et Turnus *Æneid.* XII. 52. ‘Longe illi Dea mater erit,’ &c. Quin et

Diodorus I. v. refert Althæam fratres Atalantæ, cum in Arcadiam reversa esset, tergus apri abstulisse: apud quem lege totam fab. ut et Homerum II. IX. et Ant. Liberalis *Metamorph.* fab. 2. *Farn.*

435 *Ne sit longe tibi captus amore Auctor*] *Longo tibi* Florent. S. Marci, Bernegger. prim. tert. quart. Medicei, Arondel. et alii quatuordecim: *tibi longe* prim. Palat. et quinq̃ue alii: unus Palat. et fragmentum Moreti, *longeque tuo sit captus amore*; quod arridet: nisi mavis *tui amore*; ut lib. IX. ‘Si tamen ille mei captus prior esset amore.’ Virgil. I. XII. ‘Longe illi Dea mater erit.’ Noster lib. IV. ‘ne longe gloria rerum Quas mentiris, ait, longe tibi Jupiter absit.’ Epist. Medæ, ‘Quam tibi tunc longe regnum dotale Creusæ’ Tibullus Eleg. I. 5. ‘At mihi nunc longe gloria fortis abest?’ Propertius Eleg. I. 7. ‘Longe castra tibi, longe, miser, agmina septem.’ Silius lib. I. ‘longe clausis sua fœdera, longe Ausoniam fore,’ de obsessis Saguntinis. Lib. XVII. ‘Longe conjugia, ac longe Tyrios Hymenæos Inter Dardanias acies fore.’ *Heins.* *Ne sit longe tibi muneris auctor*] Id est, ne interficiaris, sicque longe ab amatore tuo separeris. Vide Muret. I. X. 4.

437 *Non tuis*] Non passus est Atalantam munere frandari. *Maortius*] Bellicosus, Marti similis Meleager. *Maortius*] Althæa eadem nocte concepit ex Ceneo et Marte. Hygin. Fab. 171.

439 *Nefando ferro*] Nefario, impio. Nam Plexippus Meleagri avunculus erat.

443 *Prioris Cæde*] *Priori* Cant. Florent. S. Marci, sec. Medic. et multi alii. *Heins.*

444 *Consorti*] Fraternali. *Farn.*

447 *Mastis clamoribus*] *Ululatibus* rectius pri. Moreti alique octo. *Heins.*

449 *Editus*] Dictus, nuntiatus. *R.*

461 *Stipes*] Althææ Meleagrum

enixæ apparuerunt in regia Parcæ: quæ fata infantis ita cecinerunt. Clotho dixit eum generosum futurum, Lachesis fortem, Atropos titionem ardentem asperxit in foco, et ait, Tandiu hic vivet, quamdiu hic titio consumptus non fuerit. Hoc Althæa mater cum audisset, exiluit de lecto, atque titionem extinxit, eumque in regia media obruit fatalem, ne ab igne obrueretur. Hygin. fab. 161. *Farn. Partus enixa Thestias*] Althæa Thestii filia puerum enixa et puerpera. R.

467 *Eripuit ramum, sparsitque liquentibus undis*] *Eripuit torrem* Excerpta Jureti et unus Basil. cum uno Leidensi. Infra tamen 'ramum' quoque vocat vs. 462. ubi *torrem* Lovaniensis similiter: 'torrem' vocat vs. 512. *Liquacibus undis* Vossianus. Vide Notas Remed. Amor. vs. 177. *Heins.*

460 *Tædasque et fragmina ponti*] *In fragmina* ex tribus scriptis: hoc est, tædas fractas. Infra, 'Multifidasque faces, ramaliaque arida tecto Detulit, et minuit.' Coniiciebam olim *et tædas fragmina*. Idem.

463 *Pugnat materque sororque*] *Pugnant* Oxon. et decem aut duodecim alii. Mox pro *ruborem* multi ex melioribus *colorem*. Idem.

470 *Utique*] 'Anceps æstus incertam rapit. Ut sæva rapidi bella cum venti gerunt, Utrinque fluctus maria discordes agunt, Dubiumque pelagus fervet, haud aliter meum Cor fluctuatur: ira pietatem fugat, Iramque pietas: cede pietati dolor.' Et in Agamemnone, 'fluctibus variis agor; Ut cum hinc profundum ventus, hinc æstus rapit, Incerta dubitat unda cui cedat malo.' *Farn.*

472 *Vim geminam*] Duplicem violentiam, et venti et æstus maris.

477 *Impietate pia est*] Pia videtur fuisse Althæa fratrum cædem ulciscendo, impia filium necando. R.

480 *Sepulchrales*] Quia in hoc igne dum stipitem exurit, Althæa filium occidit, et ipsius quasi corpus exurit,

venuste sepulchrales aras nominat. *Pent.*

481 *Panarumque Dea triplex*] *Furias infernales*, quæ tres dicuntur esse, Tisiphone, Alecto, et Megæra. R. *Panarumque*] *Furiæ*, 'Ἴρ ἡ ταχέαια, πόνητος ἡ Ἐρινός, Γέερα, καὶ φέρερα. Ajax flagell. Sophoclis. *Farn.*

482 *Advertite*] *Convertite. Furibus sacris*] A furore et indignatione provenientius.

483 *Mors morte pianda est*] Cædes fratrum morte filii purganda est.

486 *Fructus*] *Fruatur* quinquæ veteres cum Arondeliano: et tum mox legendum *Thestius orbis est*; nam idem Arondel. et Rottendorph. erat cum aliis nonnullis. Deinde *germani manes*, non *fraterni* sec. Palat. *Heins.*

487 *Thestius*] Pater meus, et fratrum Plexippi et Toxeos.

488 *Recentes*] Novi Orci incolæ, recens admissi.

489 *Magnæque*] Proprii filii nece.

495 *Calydonis*] *Calydonus* Urbin. quod est *Calydonos*. *Heins.*

496 *Gelidæque jacebitis umbræ*] Umbra nec gelida nec calida: sed ad mortem respicitur, quæ cum frigore venit, et corpus privatum anima frigidum relinquit.

497 *Et ille Spemque patris, regnumque trahat*] *Malim et una. Regnique* alter Hamburgensis et duo alii. *Heins.*

498 *Spemque*] Erant Ceneo ex Althæa et alii filii, ab Ant. Liberali nominati; Pherens, Agelaus, Toxeus, Clymenus, et Periphantes. Summa tamen (Enel spes in Meleagro, utpote Martis prole, supra ad vs. 437. verum audi ipsum Liberalem: Οἱ παῖδες Θεστίου καὶ οἱ ἄλλοι Κουρήτες ἀπὸ τῶν τοῦ δέπου. Thestii filii ac reliqui Curetes pellem invadunt, dimidium præmiorum ad se pertinere dicentes; sed Meleager vi ea ademit, ac filios Thestii occidit. Hinc bellum inter Curetes et Calydonios ortum: ad quod Meleager prodire noluit, iratus ob diras, quibus ipsum mater propter

fratrum necem devoverat. Cum autem Cretes urbem jam capturi essent, uxor Cleopatra ei persuasit, ut Calydonios tueretur. Egressus contra Curetas, periit, cremata a matre face fatali: (de qua supra ad vs. 451.) Reliqui etiam Ænei filii in ea pugna mortem oppetierunt. *Farn.*

499 *Ubi sunt pia vota parentum*] *Pia jura* pri. sec. tert. Medicei, optim. Florent. Neapol. Bernegger. Thuan. aliique quamplures ex melioribus; recte. Lib. x. 'Di precor, et pietas, sacrataque jura parentum, Hoc prohibete nefas.' Virgil. *Æn.* viii. 'si jaris materni cura remordet.' Epicedio Drusi, 'jus matris habemus ab uno.' Silius l. xi. 'Per si quid superest vitæ, per jura parentis, Perque tuam nostra potiorum, nate, salutem, Absiste inceptis, oro.' Cicero Philipp. ii. 'ut eum a tua familiaritate patrio jure et potestate prohiberet.' Sic 'domini jura' Epist. iii. sub finem, ubi plura: et 'imperii jura' ex antiquis libris Remed. Amor. vs. 495. *Heins.*

500 *Mensium*] Libri aliquot a Ciofano citati, et Mas. mei habent *Menses bis quinque*. Excusi omnes *mensium* retinent, Prisciani freti auctoritate, qui l. vii. *mensum* hic pro *mensium* poni ait. Ego certe genitivum genninum scribendum censeo *mensium*; inter scandendum vero, ne legi *Pediæ* oppedatur, adhiberi posse Synæresin seu Synecphonesin ut *Æn.* vi. 'quin protinus omnia Perlegerint oculis;' et Noster lib. i. 'ultima cœlestium.' *Farn.*

502 *Munere nostro*] Quæ stipitem seu torrem in hunc usque diem servavi. *Pont.*

503 *Pramia facti*] *Factis* Florent. S. Marci, et unus Bononiensis. *Heins.*

506 *Et cupio*] Fratres ulcisci subintelligatur. *Et nequeo*] Non possum in ignem conjicere torrem, pietate, qua filium prosequor, impedita.

510 *Vosque Ipsa sequar, dixit*] *Vos-*

que Fvneris ipsa sequar prim. Gronovianus. *Pnto, vosque Fvnnus et ipsa sequar*: τὸ dixit eleganter omittitur, ut sæpe alibi. *Heins.*

511 *Aversa*] Dolens et invita ex more funebri, 'Aversi tenuere facem.' *Æneid.* vi. *Farn.*

512 *Funereum*] Funestum, funerisque ac mortis Meleagri causam.

517 *Ac magnos*] Et multi. *Legat* cum duobus. *Heins.*

518 *Quod tamen*] Inique tamen et ægre fert eam sibi obvenire mortem inertem et languidam, in qua non sit virtuti suæ exercendæ locus. Aristoteles lib. iii. *Ethic.* Nicomach. cap. 6. *Farn.*

522 *Crescunt ignisque dolorque*] *Intestinus dolor*, ad modum flammæ in titione et crescentis et decrescentis, intendebatur et remittebatur. *Idem.* *Crescunt*] *Torris* hic fatalis respicere videtur effigiem aliquam ex arte malefica: cum præsertim Hom. II. i. 565. dicat Meleagrum interiisse ἐξ ἀράων μητρὸς.... Πολλὰ δὲ καὶ γαῖαν πολυφόβην χερσὶν ἀκοῖα, Κυκλήσκουσι Ἀἴθην καὶ ἐπαιήν Περσεφόρειαν, Πρόχην καθέζομένην si quem enim immutare, infirmare, aut etiam perimere volunt maleficæ, imaginem ejus ex cera, lato, aut plumbo effingunt, pectori nomen inscribunt, exorcizant, sub fimo vel ad lentum focum tabescere sinunt perforatum aut acubus per latera transfixum. Noster epist. Hypsipyles, 'Devovet absentes, simulacraque cerea fingit: Et miserum tenues in jecur urget acus.' Et *Fast.* ii. 'Quodque pice obstrinxit; quod acu trajecit ahena, Obsutum mentha torret ab igne caput.' Virgil. *Eclog.* viii. 'Limus ut hic durescit, et hæc ut cera liquesit,' &c. ex Theocriti *Idyl.* ii. Ὡς τοῦτον τὸν καρὸν ἐγὼ, &c. Horat. *Satyr.* i. 8. 'Lanea et effigies erat, altera cerea.' Tacit. *Annal.* ii super morte Germanici. Reperiebantur, inquit, solo ac parietibus

ereta humanorum corporum reliquiæ, carmina, et devotiones, et nomen Germanici plumbeis fabulis insculptum, seminati cineres, ac tabe obruti, aliaque maleficia, &c. Sed adi Sprangerum l. p. Mallei venef. quæst. 1. c. 12. Mejerum l. xvi. Delrium III. Disq. Magic. p. 1. quæst. 3. sect. 4. et 5. Grillandum q. 5. Petri Abani experimenta. Farn.

525 *Paulatim cana prunam velante favilla Alta jacet Calydon*] Hic versus in primo Palat. non exstat: in schedis Theatinorum, - Urbinati, altero Hamburgensi, et uno Bononiensi marginali erat adscriptus; et est profecto adulterinus, quod inconcinna repetitio τοῦ παλαιῆς satis evincit. Heins.

525 *Plangunt ora simul matres Calydonides. [Æneus] Calydonides heu heu* plurimi veteres. Sed ex iis antiquissimos videamus. Urbin. prim. Palat. sec. et quart. Medic. fragmentum Theatin. *Plangunt se matres Calydonides, heu heu.* Bernegg. et pro diversa lectione fragm. Theat. cum duobus aliis, *Plangunt hunc matres Calydonides [Æneus atque: primus Gronovii, itidem pro diversa lectione, Plangebant matres Calydonides Euenice; unde reponendum facile vidi, Plangebant matres Calydonides Eoenina, quod optimus S. Marci Florentinus postea mihi confirmavit; in quo, Plangunt hunc matres Calydonides Eoenine: sed posterius a in Eoenine erat abrasum, cum Glossa, 'Euenos est flavius: inde sunt dictæ Euenis matres.'* In Neapolitano, *Plangunt ora matres Calydonis [Æneus; nisi quod τὸ οὐ et [Æneus cum ultima syllaba Calydonis a manu sunt recentiori, deleta prisca lectione; et super ora adscriptum simul. Scribe, Planguntur matres Calydonides Eoenina. 'Plangi,' pro se plangere; ut et alibi Noster. Vide quæ notamus l. v. sub finem. Nam Plangunt pectora non ora debebat dixisse. De duobus patronymicis 'Calydonides Eoenina' dictum ad Epist.*

vi. 108. Sic et Marpiæsem Eueninen dixit Homerus Iliad. l. Κοίρη Μαρπίσσης καλλιόφρου Εθνηϊος. Ad veram scripturam alludunt et alii codices. In priore Erfartano, *Plangunt se matres Calydonides Euenigna: Arond. Plangebant matres Calydonides Euenicæque,* cum Glossa, 'Euenim matres, id est, habitantes juxta Euenum fluvium.' Fragmentum Moreti et unus Palat. *Plangebant matres Calydonides Aeniarque: unus Bononiensis, Plangunt matres Calydonides Hemoniarque: unus Basileensis, Plangunt matres Calydonides euboeæ: unus meus, Plangebant matres Calydonides Euevæ: primus Medicus, Plangunt matres Calydonides Euenicæ: alii aliter. Piget ulterius in hac sorde volutari, ne post fruges inventas glandibus videamur inhiare. Spirensis inter vetustiores etiam proxime verum, Plangebant matres Calydonides Euronine. Idem.*

526 *Pulvere omittem*] Pater, inquit, [Æneus pulvere caput faciemque deturpat. Hoc enim in magnis moeroribus fiebat apud priecos. R. *Spatisumque*] Noster apud Juvenalem Sat. x. 'querit cur hæc in tempora daret, Quod facinus dignum tam longo admiserit ævo.' Farn.

526 *Nam de matre manus*] Nam mater manibus Cantabrig. prim. Erfart. alique complures: Nam materna manus Lovan. et alter Strozæ, cum uno Palat. Idem.

527 *Ado*] Laqueo vitam solvit, inquit Diodorus Sic. lib. v.

528 *Non*] Οὐδ' εἰ μοι δέκα πλεῖ γυῖα-σιν, &c. Iliad. II. Virgilius Georg. III. et Æneid. VI. Farn. *Ora sonantis linguis*] Unus meus chartaceus ex optimo descriptus, linguis; ut apud Virgil. 'nec vox hominum sonat.' Florent. S. Marci, Neapol. Bernegg. linguis; probe, si construas, 'linguis Ingenium capax.' Heins.

529 *Miserarum vota sororum*] Dicta meliores. Idem.

636 *Dumque*] Quamdiu componebatur, necdum rogo injectum. *Corpus refoventique foventque*] *Tenentique* Cantabrig. Thuan. et decem alii: sed dictum pro *fovent refoventque*. Versu proximo pro *cineres haustas ad pectora pressant* multi ex melioribus *versant*; sed perperam. Silius libro VIII. 'Ceu cinerem orbatam pressant ad pectora matres.' *Heins.*

637 *Lecto*] Funebri pheretro. *Farn. Ipsi lecto*] Sic distingue: Oscula dant ipsi, id est, Meleagro seu corpori, posito dant oscula lecto. Ut alterum 'oscula' ad corpus, alterum ad lectum referatur. *Miegl.*

639 *Affluantque*] Incumbentes, instratas, prostratas. *Nomina saxo*] Signa. Epitaphium in saxo sculptum, in qua nomen Meleagri erat.

641 *Quas post Œneæ tandem Latonia clade Escatata domus*] *Post hanc* prim. Palat. et unus Basil. duo *Perconia*: *post Aonia* Cantabrig. sec. Medic. sec. Palat. et octo alii: *post Eonia* prim. Vatican. alii aliter. *Scribe Parthœnia domus* cum Florentino S. Marci, Neapol. Thuan. prim. Basil. pri. Erfurt. et sex alii. Parthœon enim Œneæ pater; ut recte Glossa Erfurtani libri Statius Theb. I. 'quamquam Calydonius Œneus Et Parthœonius (si dudum certus ad aures Rumor ille) tibi iura domus' hinc et Parthœonides Tydeus Val. Flacco dictus. *Latona* etiam bene, pro diversa lectione, alter Strosza. *Heins.*

642 *Nurumque*] Deianiram, uxorem Heraculis: beneficis Bacchi id factum (dicit Ant. Liberalis) cui eam gratiam Diana fecerat. Reliquæ in Meleagrides aves versæ, de quibus Plin. x. 26. *Fern.*

644 *Alceus*] In ærem tollit.

645 *Corvusque ora fudit*] Hoc est, ora in rostra convertit. *Versumque per æra mittit*] In aves commutatas, quæ Meleagrides a Meleagro fratre fuerunt cognominatæ. De quibus Pli-

nus lib. decimo, capite vigesimo sexto. *R.*

FAB. V. Arg. *Interes Theseus*] Mira phantasia quinque Naiadum transmutationem in insulas, cum superiore fabula posita connectit. Interfecto namque Calydonio apro, Theseus cum Athenas rediret, forte Achelous fluvius Ætoliam ab Acarnania distermi- nans sic intumuerat, ut tatus transitus non videretur. Invitatus igitur Theseus a fluminis Deo Acheloe domum illius intravit, tantisper illic futurus, dum tatus transire posset. Cum vero post cœnam Theseus in mare prospiciens vidisset insulas quasdam, Achelœon rogavit, quot illæ essent, ac quo nomine appellarentur: cui Achelous respondit, Naiades quinque fuisse illorum locorum æcolas, quæ cum aliis Diis se spreto sacrificassent, eas cum locis suis in mare a se indignato fuisse provolutas, ac in insulas quinque nomine Echinas, et suis et finibus marinis fuisse discretas. *R.*

646 *Sociata*] Consciendi apri labore functas, quem socium et auxilium Meleagro tulerat.

647 *Erechtheus arces*] *Erichtheus* duo veteres cum Thuanis: ut Myrtos, Lesbos, Sardos, et similia. *Erichtheus* pri. Pal. sec. Medic. Neap. Urbis. et pri. Reg. *Erichtheidis* duo alii: *Erichthonidas*, Langerm. tres alii *Erichtheidis*: Grævianus *Erichtheus*. *Erichthonias* pri. Moret. pri. Gronovii, Exc. Moret. sec. Palat. et duodecim alii; non male; ab Erichthonio rege. Sic 'in qua populus lætæ Erichthonius Propertius: et 'Erichthonios pestis populata colonos' Manilla, pro Atheniensibus. 'Erichthonias arces' similiter Trojam Virgilius in Ciri, et in Calice appellavit ab Erichthonio rege. *Heins.* *Erechtheus*] *Athenas* *Erechtheo* olim regnatas.

648 *Fœtisque*] Qui autem Achelous Theseo Calydone Athenas proficiis-

centi obstare potuerit, hæret Glareanus, ego non video. *Farn. Fecitque moras Achelous*] Achelous Oceani et Tethyos filius fuisse ab Hesiodo scribitur. Is cum peteret Deianiram Œnei Calydoniæ regis filiam, Herculem in se convertit, a quo superatus, in fluvio juxta Calydoniam labenti se occultavit, nomenque flumini imposuit, quod quidem a Pindo Thessaliæ monte oritur, Ætoliæque ab Acarnania distinguit. Sane apud antiquos aqua generaliter Achelous dicebatur. *Achelous*] *Achelous* in Sixiano. *Heins.*

550 *Cecropide*] *Cecropida* Florent. S. Marci, et Bernegger. prim. tert. quart. Medic. prim. Gronov. prim. Moreti, et sex alii: sic *Æcida*, de quo ad Epist. III. *Atrida* apud Propertium Eleg. II. 14. 'Non ita Dardanio gavisus, Atrida, triumpho es:' ubi est perperam legitur. Horat. Sat. II. 3. 'Ne quis humasse velit Ajacem, Atrida, vetas cur?' *Idem.*

551 *Magno Murmure*] *Magno Impete* unus ex meis; *ἀρχαῖος* pro impetu: sic noster supra, 'Impete nunc vasto, ceu concitus imbris amnis Fertur:' ita et Statius, Ausonius, alii. *Idem.*

553 *Cum gregibus stabula alta trahi*] *Rapi* sex veteres. Nil muta. Virg. *Æn.* II. 'Fertur in arva furens cumulo, camposque per omnes Cum stabulis armenta trahit,' de amne. *Idem.*

556 *Turbineo vertice*] In modum turbinis se volvente.

557 *Solito dum limite currant*] Dum intra ripas aquis imminutis se recipiant. *Pont.*

558 *Capitet suus alveus undas*] *Capitat* multi ex vetustioribus, pro *capiat*; quomodo Bernegger. sec. Medic. et alii decem: tres *capiet*. Epicedio Drusi, 'Vix capit adjectas alveus altus aquas.' *Heins.*

559 *Utorque*] *Mellores Utorque*. *Id.*

561 *Nec levibus atria topkis*] *Asperis*, impolitis. *Tophus* enim lapis est

cavernosus. Describit autem poeta speluncam fluminis Deo convenientem. *R.*

563 *Murice*] *Murex* autem genus est cochleæ, unde fit purpureus color. *R. Lacunabant*] *Lacunaria* summa distinguebantur alternis murice et concha quasi tessellatim.

564 *Jamque*] *Allusum* videtur ad Romanum morem, quo discumbere soliti sub tertia diei parte superstiti. *Hyperion* autem filius Cæli ex Titea sorore, quam *Βασίλειαν* vocat Diodorus, genuit Solem et Lunam. Sol autem ipse *Hyperion* dictus. *Farn.*

566 *Hæc Ixionides*] *Pirithous* Ixionis filius, perpetuus Thesæi comes. *R. Illa Træzenius heros Parte Lelex*] *A. Træzene*, ubi Pittheus regnavit: sive ille Pitthei filius, *Æthreus*que frater fuit. Sed de Lelege supra annotavimus. *Micyl.*

507 *Raris jam sparæus tempora canis*] *Parcis* pri. *Palat. parvis* plurimi ex antiquioribus: *paucis* quinque: *latris* Spir. *Paris* prior Erfurt. cum Glossa, id est, *albis*; et sic pro diversa lectione unus ex meis: tres *paris*: duo *albis*: unus *niveis*. Omnia frustra. Calvescens enim *Lelex* describitur. *Amor.* I. 8. de anu, 'Quin albam ramque comam, lacrymosaque vino Lumina, rugosas distraberemque genas.' Pro illa parte quatuor veteres *illac*, cum Arondeliano. *Heins.*

569 *Latissimus hospite tanto*] *Terno* *Junianus*; bene. *Idem.*

572 *In gemmâ*] *In gemmam* multi ex vetustioribus. *Idem. Gemma*] *Phiala* gemmea, potius quam gemmata, ut quæ fluviatili Deo conveniat magis. Sic *Verrina* vi. Erat etiam vas vinarium, ex una gemma prægrandi trulla excavata. 'Nec bibit e gemma divite nostra sitis,' *Propert. Eleg.* III. 4.

575 *Quod gerit*] *Gerat* cum plerisque scriptis. *Heins.*

576 *Cernimus*] *Cernitis* Florent. 8.

Marci, Urbin. et tres alii; male: nam solum Theseum alloquitur; ut mox patet ex liis, 'ipse vides.' *Idem.*

577 *Spatium discrimina fallit*] *Spatii discrimina Fallunt* multi ex vetustioribus; recte, si reponas *discrimine* cum Urbinati. *Idem.*

578 *Factum*] Vindictam, qua sui contemptum ulta est in Ceneo et suis. *Farn.*

581 *Immemores*] Exaruisse aliquando videntur fontes, neque rivulos suos, ut prius, in Acheloum devexisse. *Farn.*

582 *Cum plurimus*] Maximus. *R. Cum plurimus feror*] Sic Virgil. 'Plurimus Eridanus.' 'Plurima cervix.' 'Plurima nux.'

584 *Arva revulsi*] *Revelli* S. Marci, Neap. pri. Medic. Bernegger. Spir. Arond. et decem alii; de quo ad Epist. vi. 103. *Heins.*

585 *Memores tum denique nostri*] Tum demum intellexerunt, quem per ludibrium de Diis agrestibus inhonoratum præterissent. *Pont.*

586 *Fluctus*] Insulas has ante ostia Acheloi limus vi fluvii advectus congestit: Strabo l. x. Quin et alibi emergunt insulæ; vel aqua recedente, vel spiritu, qui terræ includitur, terram ipsam protrudente et attolente.

587 *Pariterque revellit*] *Partesque* pri. Bonon. pri. Argent. cum tribus aliis, et editione Gryphii; bene: *revolvit* etiam probe quartus Medic. et pro diversa lectione Rottendorphianus. In Cantabr. et prim. Gronov. *revolvit*; proxime verum. Multi *revolvit*: sed 'revelli' jam præcesserat. *Heins.*

588 *Mediis quot cernis Echinadas undis*] Echinades, quæ et *Echinae* dicuntur, insulæ sunt ad ostium Acheloi Ætolie fluvii, qui limum assidue invehendo illas effecisse videtur. Dictæ sunt ab Echino quodam vate.

FAB. VI. Arg. *Ut tamen ipse vides*] Perimele Hippodamantis filia ab

Acheloo vim passa, e saxo a patre in mare fuit præcipitata. Achelons vero de amicæ salute admodum sollicitus, Neptunum rogavit, ne eam submergi pateretur, sed ei aut locum præberet, aut ipsam locum efficere: precibus igitur Acheloi motus Neptunus, eam in insulam haud longe ab Echinadibus distantem commutavit. *R.*

590 *Perimelen*] Insul. maris Ionii, unam Echinadum, ante os sinus Corinthiaci. *Farn.*

593 *Peritura corpora nata*] *Paritura* unus Leidensis et alter Twisdenius: et placet. *Heins.*

594 *O proxima terræ Regna*] *Mundi* in multis vetustiorum; *mundi* vel *cæli* pro diversa lectione schedæ Theatinæ; *cælo* unus Medicus; optime. Prima enim sors Jovi, Neptuno secunda, tertia Plutoni obtigerat. *Idem.*

595 *Tridentifer*] Tridens quem habet Neptunus pro sceptro, triplicem illius ostendit potestatem, tollendi scilicet. æquoris, placandi, servandi. Comes mythol. lib. II. 8. Aliis *τριάροχος* est quod, medius inter Jovis cælum et Plutonis infernum, utrumque cum suo participet regnum: quod et Proclus refert in Cratylum Platonis, ubi de fratrum trinitate agit. Ipse *Τριάροχος*, famulus *Τρίτων*; uxor *Ἀμφιτρίτη*, ternarium sonant numerum. *Farn.*

596 *In quo desinimus*] Duo *descriamus*: alter Regius *descrimur*. Puto *deferimur*; nam unus Moreti in *quem decidimus*. *Heins.* *Sacri amnes*] Omnes fluvii numen habere dicuntur, unde et 'sacri' nuncupantur. *R.*

597 *Huc ades*] Ex precantium formula, Deos orantium ut adiant. lib. III. Amorum Eleg. 2. 'Huc ades atque meus fac Dea vincat amor.' Brissonii formul. lib. I. plura.

598 *Si mitis*] *Sis mitis* Cantabrig. et plurimi alii, ut Neptunum hæc spectant. Cæterum versum proxime præcedentem, cujus initium est, 'Huc ades, atque audi,' apurium ac

proinde ejiciendum esse censeo; ut et illum, qui mox sequitur, Cui *quondam tellus clausa est feritate paterna*: est enim minime ferendum, cum 'feritate paterna' denno proxime repetatur; et abest ab uno Vossiano. Gronovianus unus exhibet quidem, sed margini adscriptum: at sec. Palat. pri. Moreti et octo alii proxime sequentem non agnoscunt; male. *Heins.*

603 *Hunc quoque complectar*] *Hanc quoque* plurimi ex vetustioribus: hoc est, postquam in insulam erit conversa. Perimelen enim, ut reliquis Echinadas, Achelous alluit. Potest et scribi, *Tunc quoque complectar*. *Heins.* *Moss.*] Annuit precibus Neptunae, 'tremefecit et aequora nutu.' *Farr.*

605 *Extimuit Nympha*] Authi quatuor versus sunt tollendi pro superfluis, aut illi duo, quorum initium 'Dum loquor,' ne his idem dicat. Miror interpretes hoc non vidisse. *Heins.*

606 *Salientia*] Palpitantia: id quod timore percussus accidere solet. *Pretora*] *Præcordia*.

FAB. VII. VIII. IX. 611 *Factum mirabile*] *Malum fatum*; ut et libro IX. 'Dumque refert Iole fatum mirabile:' nam *factum mirabile* veteres illic plerique. *Heins.*

613 *Ixione*] Ixionis filius ex Centaurorum genere, qui Superum contemptores inducantur a Poëtis, ut et Cyclopes. *Farr.*

617 *Animo maturus et ævo*] *Animi maturus et ævi* malim: sic 'ævi maturus Aestes' Virgilio l. v. et l. ix. 'animi maturus Alethes.' Paulo ante Noëtro 'mentis ferox' Pirithous dicitur. Vide Notas vi. 331. lib. xiv. 'Remulus maturior ævi:' ita scribo; nam vetus codex *ævo*; vulgati *ævis*. Claudianus lib. ii. de laudib. Stilich. 'sed avus maturior ævi Martha recturo tradit præcepta nepoti:' ut jam ex optimis libris illic castigavimus. *Heins.*

619 *Quicquid*] *Γέννητο μὲν τ' ἂν νῦν*

θεοῦ τεχνημένον. Sophocl. Ajax flagel. 'Ἐμοὶ δὲ θαυμάσιον, θεῶν τελεσθέντων, εὐδέν ποτε φάινεται ἕμῳ ἄριστον. Pindar. Pyth. Od. x. *Farr.*

621 *Medio circumdata muro*] *Medice* præstantiores plerique. Mox *lacum* pro *locum* duo veteres. *Heins.*

623 *Pelopia*] In Phrygiam, regnatam Tantalus Pelopis patri. *Pittheus*] Træzen et Pittheus Pelopis filii fuerunt e Pisatide: quorum ille urbem sibi cognominem reliquit; hic ei succedens ibi regnavit. Teste Strab. viii. Fuit et Pittheus pater Æthre, quæ mater Thesei. Hunc tamen Lægis patrem fuisse N. L. *Farr.*

625 *Suo parenti*] Pelopi. Nam Pittheus et Træzen Pelopis filii fuerunt, ut Strabo narrat.

624 *Hæad*] Poëtarum fabulas e Sacris fontibus derivatas probatum it Laur. Ramirez c. 36. Pentecontarchi, ex fabb. Prometheus, Dædali, Phæthonis, &c. Sed actum agit. Hec olim Patres omnes qui adversus Gentes scripserunt. His quos citavi ad vs. 261. lib. i. adde Enæb. qui l. x. præp. Evang. ex Clemente, Josepho, Porphyrio, Diodoro, aliis; ostendit eximias quasque disciplinas ab Ægyptiis et Hebræis ad Græcos fluxisse. Quin et Clemens 6. et 7. Stromat. Græcos furti arguit, ut qui ab Hebræis philosophiæ scita sua hauserint. Dixi ad vs. 211. l. i. adumbratum esse illum descensum Jovis sub mortali specie in Arcadiam ex historia quæ habetur Genes. c. 18. Quid hic clarius liquet, ubi sub personis Jovis et Mercurii hospitio exceptorum a Philemone et Baccide, quos illi deduxerunt in montem, postquam alti fuissent vicinis improbitatem, urbe et regione in lacum versa, representatur historia Lothi cap. 19. Genes. *Farr.*

626 *Spæcie mortalis*] *Mortali* ex melioribus. *Heins.*

627 *Atlantiades caducifer*] Mercurius caduceum gerens.

630 *Canna tecta palustri*] An *texta*?

Adi Notas v. 447. *Heins.*

633 *Pauertatemque ferendo*] *Faten-*
do Florent. S. Marci, prior Erfurt.
pri. sec. Palat. Cantabrig. tert. Me-
dic. Spirens. alique complares; rec-
te. Lib. II. 'et amando, et amare fa-
tendo, Cyllaron una tenet.' Amor. I. 2.
'Acruis invitos multoque ferocius
urget, Quam qui servitium ferre fa-
tentur, Amor.' Sic et alibi sæpe.
Pauertatem vel amorem fatetur, qui
palam prae se fert nec dissimulat.
Lib. IX. 'Jamque palam est domens
inconcessamque fatetur Spem Veme-
ria.' *Idem.* *Pauertatemque*] Pauertatis
emolumenta et prerogativas, si cui
vacet, legat ab Apuleio in Apologia
elegantissime descripta; nec non a
Seneca passim depradicata, Epist.
II. IV. XVII. XX. LXXX. a Valerio Max.
laudata, IV. 4. Adi, si placet, Indi-
cem nostrum poeticeum. *Fern.*

637 *Parvos tetigere penates*] *Paruos*
S. Marci, prima. Reg. Arondel. uter-
que Erfurt. prima. Basil. Spir. decem
alii: *peruos* Bernegger. Oxon. et alii
duo. Forte *paucos penates*: nam in
primo Regio aliusque nonnullis Gloe-
sa erat adscripta, 'id est, pauperes.'
Varro '*Pauper* a paulo lare.' Libro
VI. 327. 'paulo faveas mihi murmare
dixi:' sic ex vetustioribus nonnulli.
Fast. III. 'Et piget in paucis nomen
habere casis:' ita et illic libri vete-
res. Forte *paulis*: tamen apud Vir-
gilium libro VIII. 'externamque la-
rem parvosque penates Lantus adit.'
Et apud Silium lib. I. 'At parvos
curam remeabant sæpe penates.' Et
lib. VII. 'Nec pigitum parvosque
lares humilisque subire limina cali-
colam tecti.' *Heins.*

643 *Anima producit anili*] *Producit*
ex melioribus nonnulli, vel *produxit*.
Idem. *Anima*] Spiritu, et flatu, fol-
lis vice, usa. *Fern.* *Anima*] Anbeli-
tu: sic Terent. 'animam compressi.'
ἄνιμα, ἑκτάφωτος ἀλδρα γυδός.
Enrip. Cycl. 'Majores nostri, quan-
quam libenter alio vascerentur et

oepa, optime tamen animati erant,'
Cato de R. R. Hinc dicitur, 'anima
tibi olet.'

649 *Sordida terga suis*] Unum Palat.
Horrida: unde Gebhardus, *Torrída*;
hoc est, fumo siccata: sic et Sirius
et Sol torrere arva dicuntur. Vide
Notas Fast. II. 24. Apud Juvenalem
Sat. XI. 'Sicci terga suis rara pen-
dentia crate.' Posset et legi, *Fumi-
da*: quomodo Horatius Sat. II. 2.
'fumosæ pedem pernae' dixit: sed
vulgatum non est temere mutandum,
ut 'sordida fumo' innuat fuisse: sic
'sordentia fumo frena' Silio Italico
VI. 134. dicuntur. *Heins.*

650 *Domat*] Elixat. I. 268. 'fer-
ventibus artus Molliat aquis.' *Farn.*

653 *Dura clavo suspensus ab ansa*] *Legi*
curva ab ansa: et sane Barberi-
nianus *curva* pro diversa lectione ag-
noscit; nisi *curta* malis: quomodo
'attritam ansam' dixit Virgilius. Sed
alterum verius. *Heins.*

654 *Artusque*] Priscus ille mos fuit
lavandi hospites. Athenæus I. 9.
ex Hom. Odyss. III.

655 *In medio torus est*] Non video
quomodo torus in medio esse potue-
rit, qui mensæ locum fuerit dandus.
Libri veteres magno numero interse-
runt post hunc versum, 'Conater-
nantque torum de melli finimine ul-
va:' vel, *consutinantque, constituntque,*
conficiuntque, quod in aliis est. Nea-
politani, et Florent. S. Marci, tres
quatuorve versus superiores manu
recentiori adscriptes margini exhi-
bent: quibus tamen controversia non
est movenda. Sed ex hoc et præce-
denti unum esse faciendum contendo,
ac scribo, *artusque fovendas Accipit*:
inde torum sternunt de mollibus ulvis
*Impositum lecto sponda pedibusque salig-
nis*; nam *Impositis* non *Impositus* ve-
teres plerique. *Heins.* *Torus*] Anti-
quis torus erat e stramento, Plin.
VIII. 48. deinde ex herba, aut ulva;
denique, lana et pluma: hic autem
impositus est lecto, qui ligneus, the

bedstead: funebris autem arundine aut papyro fartus imponebatur pheretro. *Farn.*

659 *Lecto non indignanda saligno*] Cantabrig. sec. tert. Palatin. et decem alii, *sed non indigna*: prim. Gronov. et unus meus *tamen haud indigna*: nil muto. *Heins.*

660 *Mensam succincta, tremensque Ponit anus*] Illa gradum studio celerabat anili. *Æn.* iv. τὸ τοῦ ποδὸς μὲν βραδύ, τὸ τοῦ δὲ ποὺ ταχέ. Eurip. Ion. Et Herculi. Furent. Τρομερὰ μόνον, ἀλλ' ὅμως πρόθυμα.

663 *Clivum*] Inæqualitatem mensæ clivum appellat. *R.*

663 *Menta extersere virenti*] Alii *menta extersere virentes*: sed verum est, *menta tersere virentes* cum codice S. Marci, sec. Palat. tert. Medic. prim. Hamburg. aliisque quamplurimis. *Heins.*

664 *Bicolor*] Olivæ virides et nigrae: hic autem fructus et arbor intemeratæ virginis Pallados, vi. 77.

665 *Face*] Qua condita servantur, *pickle.* *Farn.*

666 *Intubaque et radix*] Intubum, quod et cicoreum vocatur, herba est agrestis. *R. Lactis*] Caseus recens. *Lactantem metam* appellat Martial. Epig. i. 44. *Farn.*

668 *Cælatus eodem Sistitur argento crater*] *Eodem argillo* unus Palatinus. Græcis quidem ἀργίλος est, sed apud Latinos obtinet, ut argilla dicatur: in primo Mediceo pro diversa lectione *argilla*, cum Glossa, 'id est, terra;' bene: in multis præterea 'de argilla' adscriptum est pro interpretatione: sic lib. v. Fast. 'Terra rubens crater, pocula fagus erant.' Nec placet *cælatus crater* isté: non enim tam delicatos Baucida et Philemona fuisse opinor, ut vasis non nisi operis cælati sint usi. Idem ille qui craterem nobis argenteum hic commentus est, ut pretium ei adderet, cælatum quoque multa arte procudit. Quare legendum puto, *illatus crater*:

'inferre craterem,' ut 'inferre lucernam,' quod sæpe apud Nostrum occurrit, et contra *efferre*. Propert. iv. El. 9. 'Lumina sopitos turbant elata Quirites:' intelligendum de vase vinario capaciorem: unde Juvenalis 'urnæ cratera capacem;' Noster 'vastum cratera' lib. xii. 'ingentem' l. v. 'magnum crateras' Virgilius non uno loco: crateras autem cum ne in regum quidem convivii nisi ahenos et inauratos soleant poetæ apponere, quanto lautior apparatu splendidissimus noster Philemon et Baucis illa opulenta argenteos, si Dis placet, crateras hic ostentant! et tamen 'nullos paratos' Noster, quod mireris maxime, paulo post est dicturus. *Heins. Eodem*] Pictilis ergo. Agathoclea. Ausonius Epigr. 8. 'et recubans sub eodem marmore' (quo scil. fingebantur urceoli) Chiron. Juvenal. Sat. iii. 'Magnus animus,' inquit Seneca, 'fictilibus utitur tanquam argento et auro.' *Farn.*

669 *Sistitur*] Collocatur in mensa. Apparatum autem mensæ rusticæ eleganter effingit poeta. *R.*

670 *Pocula quæ cava sunt*] Qua ex melioribus. *Heins.*

673 *Dantque locum*] Hic vernus præcedenti videtur præponendus. *Idem. Secundis*] Cænæ apud Romanos tres fuisse missos, nemini non notum. 1. Ante cœnam promulsidem, sive Gustum. 2. Cænæ caput, ex cibis firmis et præcipuis. 3. Bellaria, sive mensas secundas. *Farn.*

674 *Caryca*] Ficus est a Caryca Laconia loco, ubi optimæ nascuntur, denominata, quæ quia optimæ sunt siccæ, hinc usus obtinuit ut carycæ pro ficibus siccis accipiantur. Vide Plinium xiii. 5. et xv. 19. *Rugosis palmis*] Cum fructibus palmæ rugosis et siccis, quos nunc vulgo dactylos vocant.

675 *Redolentia mala canistris*] *Volentia* Florent. S. Marci: primus Medicus et prior Hamburg. cum Spi-

rensi, *olentia*: alius Medicens *dolentia*. In nonnullis vetus lectio erasa. Scribe *halantia*: sic 'halantes floribus hortos' dixerat Virgil. Adi Notas iv. 393. Apud Martial. 'Quod spirat tenera malum mordente puella.' Apud Juvenalem Satyra xi. 'Ænula Picenis et odoris mala recentis.' Putabam aliquando *ridentia mala*. Heins.

678 *Nec iners*] Voluntas est quæ apud nos ponit beneficium. Sen. Benef. ix. 2. *Farn.*

684 *Custodia*] 'Canibusque sagacior anser,' ii. 599.

687 *Illuditque diu*] *Eluditque* cum plerisque. Heins.

693 *Ite simul: parent; et Dis præeuntibus ambo Membra levant baculis: tardique senilibus annis Nituntur longo vestigia ponere clivo*] Versus medius in optimo Florentino S. Marci, Neap. Spirensi, et uno Mediceo, manu recentiori adscriptus est margini; et puto tollendum: primus sic in eodem S. Marci codice exhibebatur, *Ite simul: parent ambo, baculisque levatis; pro levati; quod disertim Spirensis agnoscit: atque ita in Neapol. etiam videtur exaratum fuisse, erat enim erasa vetus lectio. Illud, tardique senilibus annis, nugatoris commentum est, nam senio confectos fuisse tam Baucida quam Philemonem jam supra non semel monuerat, jamque et tardos ætate vocarat: nec opus eo *Dis præeuntibus*, cum et Deos jussisse ut se comitarentur, et illos paruisse præmisit: pro tribus itaque versibus duo, quos exhibuimus in contextu, sunt reponendi. *Idem.**

695 *Quantum semel ire sagitta*] Neapol. et sec. Medic. *finire sagitta*: sic 'finire pacem intra mœnia' auctor Elegiæ in Nucem. Noster Fast. ii. 'riparum margine finit aquas:' et ibidem ad Terminum, 'Tu populos, urbesque, et regna ingentia finis.' *Id.*

697 *Manere*] Stare, superesse.

698 *Dum deflent fata suorum, Mersa vident quæruntque suæ pia culmina*

villæ] Hic denuo versum ejecimus, idque ex auctoritate utriusque Hamburg. Oxon. Arondel. Thuan. Neapol. prim. Palat. prim. Medic. cum octo aliis. Nec agnoscunt a manu prima Florent. S. Marci, et primus Regius: quidam tam editi quam scripti hunc versum, qui ferri non potest, *Sola loco stabat, dum deflent fata suorum*, paulo post agnoscunt. Heins.

700 *Furcas*] Cervi lignei transeunt in marmoreas columnas. *Farn.*

701 *Adoptataque marmore tellus*] Ex fide optimorum codicum hæc legenda sunt hoc ordine quo a nobis exhibentur. Mox codices denuo ex editis nonnulli et ex scriptis odiose versum exhibent qui jam supra occurrebat, *Concipiant Baucisque preces timidusque Philemon*. Heins. *Adoptataque marmore tellus*] Solum templi marmore stratum.

703 *Talia tum*] Cum ex scriptis; ut sæpe alibi. Heins.

704 *Fœmina conjuge justo Digna*] *Fœmina conjuge digno Digna* trescripti. Sic apud Val. Flaccum libro vii. 'tu laude nova, tu supplice digno Dignior:' et in illo veteri carmine a rusticis cantato, apud Festum, 'Digna dignis: sic Sarmentus habeat crassas compedes.' Tibullus iv. Eleg. 7. 'cum digno digna fuisse ferar.' *Idem.*

706 *Judicium superis aperit*] *Judicium* pro sententia dixit. *Indicium* plurimi veteres. Excerpta Jureti et Calandræ cum octo scriptis *Consilium*; quod non est omnino negligendum. *Idem.*

711 *Vota fides sequitur*] 'Ab illo, quod cum dictum est fit, fides nominatur.' Cic.

712 *Annis ævoque soluti*] *Malim annis senioque soluti*. Heins.

714 *Narrant casus*] *Incipient* Neap. et sec. Medic. non invenuste. *Idem.* *Frondere*] Philemona in quercum, Baucida in tiliam mutatam ferunt. *Farn.*

719 *Tyaneius*] Tyana, urbs Cappa-

deciz, media inter Cusaream et Tar-
cum, urbem Ciliciz, Apollonio alu-
no nobilis. Qui vere Tyameus pota-
erit ostendere rem in Phrygia gestam,
non video, nisi forte alia sit in
Phrygia Tyana. *Farn.*

724 *Cura Deum Di sint*] Nibili hæc
sunt, nec ad rem quicquam faciunt.
Cura Dei Di sunt in uno Mediceo: in
uno meo, *Cura Deum sunt isti sint*: in
uno Leidensi *Cura Deum sunt isti: sint*
isti Spirensis. Castigationes certe
plerique *sunt non sint*: et colatur non
colatur. Noticus *Cura Deum hi sunt*.
Scribe, *Cura pii Di sunt, et qui colere*
colatur; quod proxime ad Mēdicei
libri scripturam accedit: sit in Fastis
lib. 11. 'Di pia facta vident.' Apud
Horatium lib. 1. Od. 17. 'Dis pietas
mea curæ est.' Apollo apud Callima-
chum Hymno in Delum, *εὐαγέτω δὲ*
καὶ εὐαγέστοι μελόλην. *Heins.*

FAB. x. 727 *Calydonius annis*] A-
chelous.

731 *Ut tibi complexi terram maris*
incola Proteu] Proteus Oceanū et Te-
thyos fuit filius, ut in Theogonia He-
siodus scribit. Fuit autem vates
clarus. Inacis temporibus, qui se in
varias mutabat figuras: vide Natal.
myth. viii. 8. *Complexi terram*] Nam
terra infima est omnium elementorū,
quam ita Oceanus complectitur,
ut aer Oceanum, ærera æther,
ætherem cælum. *R. Proteu*] Rex Æ-
gypti, Cetes; Græcis Πρωτεύς dictus,
et Deus maris; quem se in varias
mutasse formas fingunt: Homer.
Odys. iv. Orpheus in hymn. Ari-
stoph. in Ranis. Virgil. Georgic. iv.
Quem nonnulli Magica arte se in eas
formas mutasse ferunt. Plato in
Euthydemo tradit Sophistam fuisse.
Rhetorem alii et dicendi peritum;
Politicum alii, qui arte varia pro re
ac tempore Rempubl. administrarit.
Ad regum insignia referunt alii, quæ
subinde immutantur, nunc tauri, &c.
Lucianus de saltatore interpretatur
varias figuras representante. Tzetzes

Λαοκόωντι vaticinantem per pelves
fuisse arbitrat. Philosophum fuisse
putant alii, de variarum rerum natura
dissententem. Ponticus Heracides in
libro Hæmeric. allegoriarum, et hunc
sequutus Clariss. Fr. Baconus in Sep.
vet. interpretantur informem rerum
Materiam, variarum formarum sus-
ceptibilem. *Farn.*

733 *Quem tetigisse timeas*] Quam
prius. Medic. et Spirens. Vide Notas
iv. 495.

FAB. xi. Arg. *Erisichthone nata*] Eri-
sichthon Thessalus fuit, Deorum con-
temptor, qui cum Cereri nemus con-
secratum, ac in eo quercum, in qua
Nympha habitabat, succidisset, Ha-
madryades illorum montium incolæ
ad Cererem conveniunt, precantes
ut tantam impietatem ulcisceretur.
Ea vero et sua et Hamadryadum
causa mota, numinum contemptorem
Erisichthonem novo pœnæ genere,
assiduam videlicet fame, cruciari, de-
crevit. *R.* Fabula Erisichthonis de-
scribitur apud Callimachum in Hymno
Cereri. *Micyl.*

738 *Autolyçi*] Πολυμορφίας secun-
dum exemplum adjicitur Metra, filia
Erisichthonis, quæ nupsit Autolyco
patri Anticleæ, quæ, Ulyssis mater,
se datura est in tertium exemplum.
Farn.

740 *Aris adoleret honores*] Odores
vetustiores plerique. Virgilius tamen
Æn. iii. 'Junoni Argivæ justos adole-
mus honores.' *Heins.*

741 *Nemus Cereale*] Cereri conse-
cratum.

743 *Quercus*] Callimacho, in Hymno
Cereri, est populus, **Ἦν δέ τις αἰγέρος,*
μέγα δένδρεον, αἰθέρι κύρον. *Farn.*

744 *Una*] Quæ una memoris instar
erat: vide Jul. Scallig. Poët. lib. v.
8. *Farn. Memoria tabellæ*] Memori-
am eorum continentes, qui ope illius
Nymphæ compotes voti facti fuissent.

745 *Voti argumenta*] Ἀναθήματα,
donaria ab iis suspensa qui Cereris
ope votorum compotes fuerunt: sic

vs. 56. supra. De platano a Xerxe torquibus et armillis ornata, Æliam. Var. hist. ii. 14. Sed et notum est de more suspendendi memorum tabellarum.

746 *Sape*] Τῷ δ' ἔρο val ῥάμψαι ποτὶ ῥάμψαι ἐφύετο. Callimach. ibid.

749 *Cætera tantum Sylva sub hac omnis quantum fuit herba sub illa*] Locus male habitus. Florentinus S. Marci, Bernegger. prim. Hamburgensis, Cant. prim. Gronovii, prim. tert. quart. Medic. Spirens. et alii multi, *tanto*, et *quanto*; recte. Deinde *fuit herba sub omni* in plerisque castigatioribus; nisi quod in prim. Erfurt. prim. Gronov. et uno meo, *jacet herba sub omni*. Rottendorphianus, *Silva quantum fuit herba sub illa*: prim. Medic. *quanto fuit herba sub arbore*. Scribe, nec non et *cætera tanto Silva sub hac, silva quanto jacet herba sub omni*. Libro xiii. 'quanto dux milite major, Tanto ego te supero:' ita recte meliores codices. 'Jacet silva,' ut libro xi. 'terræ penitus penitusque jacentes.' Seneca Hercule Furente, 'Campus hanc circa jacet, In quo superbo digerit vultu sedens Animas recentes.' Val. Flaccus lib. i. 'Ingenti jacet ore Chaos:' et sic de inferis sæpe poetæ. 'Cubantem Usticam' pari modo pro depressa dixit Horatius Od. i. 17. *Heins.*

751 *Triopceus*] Triopæ filius: sic enim Tzetzes in Lycophronem. Alii substituunt, *Dryopeus*, id est, Thesalus. *Farn.*

752 *Famulosque jubet*] *Famulisque* cum uno meo malim. *Heins.*

758 *Dodonia quercus*] An quia Dodonæum nemus quercu celeberrimum, propterea quercus omnes Dodonææ sunt dicendæ, etiam Thesalæ? haud opinor. De vulnere quercus plurimi veteres: nonnulli *decidua*; vel jam *decida* vel *moz decida*. Ex vetustioribus Florent. S. Marci, Neapol. Bernegger. prim. Hamburg. prim. Vatican. sec. tert. Medic. prim. Gronov.

Noricus, et sex alii, *Deida*. *Deida* prim. Palat. et prim. Moreli. *Theoida* fragmentum Theat. et duo alii, *Dodogda*, *Dedoida*, *Dedonida*, et similia. Scribe *Dodon quercus*, ἀρὸς τῆς Δονῆς. *Cereale nemus* paulo ante dixerat. *Dodida* pro Proserpina habes lib. vi. 114. et apud Ansonium Epist. v. ad Theonem. Hæc scripseram, cum vidi veram lectionem subodoratum quoque esse Carolum Vivianum in suis castigationibus. *Idem.*

760 *Longi pallorem ducere rami*] *Sudore madescere* Cantabrig. unus Medicus, et unus Palatin. cum margine Gryphiano; nil mutato: *sudorem ducere* Barberin. *Idem.*

762 *Discusso cortice sanguis*] *Discusso sanguine cortex* plerique vetustiores. Scribe *discussus sanguine cortex*; atque ita quartus Medicus: nisi malis cum uno Strozæ *discussa cortice sanguis*; de quo vide Notas Met. iv. 375. Mox etiam *cruor profusus* pro *profundi* bene prim. Basil. prim. Gronov. et quinque aut sex alii. *Idem.*

765 *Obstupere omnes*] Puto *Obstupere animi*: quia ῥδ omnibus mox acquiritur. Statim, 'Obstupere animi, fecitque silentia terror.' *Idem.* *Abiquisque*] Sacerdotem, inquit Scatig. poet. v. 8. excitat Ceres, ut Erisichthona castiget; Ovid. famulo attribuit. Non excitat sacerdotem, pace tua, Juli; sed ipsa assimilata est sacerdoti. *Africa Νύκταρ* (τὴν οἱ πόλις ἀφ' ἧς τὴν Δαμοῦσαν ἔστρασαν) ἔλεοντο. Huic simile quippiam de Hamadryade monente Paræbum Μῆ ταμείαν πρέμνον ἔρως ἡλικος, narrat Apollonius lib. ii. Argonaut. vs. 475. et commentator ibi. *Farn.*

768 *Thessalus*] Erisichthon. *R.*

771 *Nympha*] Servius ad eclogam x. Virgilio, Nymphæ, inquit, Hamadryades sunt quæ cum arboribus nascuntur et pereunt, ἀπὸ τοῦ ἀμα καὶ τῆς δρυὸς qualis fuit illa, quam Erisichthon occidit: qui cum arborem incideret, et vox inde erupit, et sanguis,

sicut decet Ovidius. Et Scaliger Poëtic. v. 8. Nudis Callimachi rebus Ovidius addit ornamenta: veluti cum orationem attribuit Nymphæ; Callimachus solum, *καὶ οὐ μέλος λαχεν ἑλλάας*. Farn.

772 *Quæ tibi?* Ναι' ναί, τεύχεο δῶμα, κῆρον, κῆρον, ὃ ἐνὶ δαίτρας Ποιρσεῖς θαμναί γὰρ ἐς ὅσπερον εἰλαπύει τοι' ipsa Ceres interminata Erisichthoni. Callim. Id.

775 *Adductaque funibus arbor*] Nihil hoc loco mutandum. Lucanus libro iv. 'sed tertia puppis Hæsit, et ad cautes adducto fune secuta est.' Heins.

777 *Nemorumque suoque*] *Nemoris*que rectius alii. Idem.

787 *Oreada*] Nympham montanam. Oreades namque montium sunt Nymphæ, ἀπὸ τοῦ ὄρους, hoc est, a monte, cognominatæ.

795 *Alte moderere*] Per aërem moderere et regas in sublimi. Vide Gebhard. Crepund. ii. cap. 14. *Pont. Dracones*] Cereris jugales l. v. 642. 'geminos Dea fertilis angues Turribus admovit, frænisque coërcuit ora, Et medium cæli terræque per aëra vecta est.' Sic et Triptolemo dedit currum, quem alati trahebant dracones, quo vectus mortales agriculturam doceret. Farn.

797 *Rigidique cacumina montis*] *Cacumine* ex plurimis antiquorum. Heins.

798 *Caucason appellant*] Caucasus mons est Scythiæ omnium altissimus, perpetuisque nivibus tectus. R. *Serpentum collo levavit*] Id est, ademit iis jugum. Pont.

800 *Raris cellentem dentibus herbas*] *Raras* rectius unus Bonon. 'raras herbas,' quia in agro lapidoso. Lucanus de Africa libro ix. 'Hoc tam segne solum raras tamen exerit herbas:' ac *atris* unus Voss. quidam *duris*. Heins.

802 *Scabri rubigine dentes*] De dentibus jam præcesserat: quare assentior plerisque antiquis, in quibus *scabræ fauces*; nisi quod in uno Lan-

germanni, *scabræ male*: libro tamen ii. de Invidia, 'livent rubigine dentes, Pectora felle virent.' Et 'rubiginosos dentes' dixit Martialis. Petronio quoque 'scabræ rubigine dentes': habes et 'scabros dentes' apud Suetonium et Martianum Capellam, ex quibus vulgatam lectionem in hoc Nasonis loco tuebatur noster Grævius. Idem.

803 *Per quam*] 'Qui ossa atque pellis totus est, ita cura macet. Quin exa inspicere in sole etiam vivo licet; Ita is pellacet, quasi laterna Punica.' Euclio de agno macilento sibi a Megadoro misso in Plauti Aulularia. Farn.

805 *Ossa extabant*] Οὐ γὰρ ἐνὶ σάρκασι τε καὶ ὀστέα ἴσες ἔχουσιν. Hom. Odys. A. v. 218. 'Cujus viscera non aperta Tuscus per pellem poterit videre Aruspex,' Petron. Priap.

807 *Genuumque tumebat Orbis*] Rigeat Arondel. et duo alii. Auctor Moreti, 'Continuis rimis calcanea scissa rigeant.' Quanquam nec vulgata scriptura inconcinna est. Mox *immodico prodibant tubera talo*, non *tubere tali*, Florent. S. Marci, et unus Bonon. bene. Heins.

809 *Neque enim*] Ita et lib. ii. vs. 630. 'postquam mandata peregit Iris, abit: neque enim ulterius tolerare soporis Vim poterat; labique ut somnum sensit in artus, Effugit.' Farn.

813 *In Æmoniam*] Thessaliam, quæ sæpius nomina mutavit. Nam et Pelasgicum Argos, et Hellas, et Dryopis, et Græcia, et Hellenis a regibus fuit cognominata.

814 *Quamvis contraria semper Illius est operi*] Neque enim ubi sunt fruges, quæ sunt opera Cereris, ibi Fames potest esse. Fruges præterea, a Cerere inventas, Fames assidue consumit.

815 *Perque aëra vento*] *Vecta* Neap. sec. Medic. pri. Basil. pri. Hamburg. et pro diversa lectione Florent. S. Marci. Nil muto. Heins.

816 *Ad jussam delata domum est*] Erisichthonis.

817 *Altoque*] Quin etiam invasio atque impressio famis apud Callimachum nulla: Ovidio adeo loculenta, ut nihil supra, 'altoque sopore solum,' &c. Scaliger Poët. v. 8. *Farn.*

818 *Noctis enim tempus*] *Erat tempus* Bernegg. pri. Erfurt. pri. Hamburg. et decem alii. Pro *alnis* plurimi veteres *alis*; etiam probe. *Heins.*

820 *Peragit jejunia*] Prim. Basil. tert. Medic. Excerpta Jureti, pri. Vatic. et octo aut novem alii, *spargit*; quod omnino arridet: duo *sparsit*. *Idem.*

822 *Inque domos inopes assuetaque vertitur antra*] Scripti maxima ex parte, *assueti revertitur antra*: quidam etiam *arva*, quos inter pri. Medic. pri. Moreti, utque Hamburg. Bernegger. et prim. Reg. recte; nam lapidosum 'agram,' non 'antrum,' Fami paulo ante assignarat. 'Domus inopes antra,' familiaris Nasoni appositio. *Idem.*

823 *Lenis adhuc*] In quibus, inquit Scaliger, fuerat Callimachus æquo fusior ac laxior, uti in pecoribus, mulis, equis, usque ad falem ipsam: ea noster bono judicio neglexit, illaque est imitatus, quæ ingenii sui vi effecit ut essent sua. Ea vero argute acuteque ac plusquam humano ingenio est prosecutus. Ipso in somno esurientem facit: 'Lenis adhuc somnus,' &c. *Farn.*

826 *Delusum guttur*] *Desuetum* S. Marci codex, et unus Medic. unusque Bonon. *Heins.*

828 *Ardor*] Βουλευία, φαγέδαινα, γαστρομαχία. *Farn.*

829 *Immensa viscera*] Inexplebilia. *Ardor odendi*] Dira fames.

834 *Plusque cupit*] *Sisit* pri. Gronov. venuste. *Heins.* *Plusque*] Σχέτλιος ἔσσα πᾶσατο, τόσων ἔχεν ἡμερος αὐτῆς. *Callim.*

835 *Utque*] Καὶ δ' ἐξάλλετο γαστήρ Αἰὼι μᾶλλον ἔδοντι· τὰ δ' ἐς βυθὸν οἶα *Delph. et Var. Clau.*

θαλάσσης Ἀλεμέτης ἀχάριστα πατέρησιν ἔδωκε πᾶσα. Ὡς δὲ Μίμνῳτι χιὼν, &c. *Callimach. Farn.*

838 *Incumerasque faces*] *Trabes* cum Florentino S. Marci, Excerptis Jureti, Moreti, et uno meo. *Heins.*

839 *Plura cupit*] *Petit* cum melioribus; alterum jam præcessit: nisi *capit* reponis cum nno Vossiano et altero Erfurt. Adeantur Notæ Art. Amat. III. vs. 757. Sed forte paulo ante legendum, *Plusque capit, quo plura suam demittit in altum*: nam ita Grævianns aliique nonnulli. *Idem.* *Ipsa turba*] Ipsa rerum copia.

841 *Accipimus*] Laudat Scaliger, Poët. v. 8. sententiarum hæc acumina et pondera: 'Inque epulis epulas querit: Ignem copia fieri voraciorum: Accipiunt poscentque simul. Cibus omnis in illo Causa cibi est: et semperque locus sit inanis edendo.' *Farn.*

844 *Inaltenuata manebat*] *Manebas* ex Neap. Urbin. sec. Medic. et tribus aliis. *Heins.*

846 *Demisso in viscera censu*] Consumpto patrimonio.

848 *Hanc*] Is. Tzetzes ad illa *Lyphronis τῆς κατωμόρφου Βασσάρας λαμπούριδος Τοκῆος, ἥ τ' ἀλφαῖσι ταῖς καθ' ἡμέραν Βουτρίσαν ἀλθαίνεσκεν ἀκμαῖαν πατρός*, vocat hanc *Μήστραν*, et *φάρμακτα* fuisse ait, quam in varias animalium formas mutata pater vendidit, quæ paulo post recepta sua forma ad patrem reversa est. Ant. Liberalis *Τερεμήστραν* nominat, et quæ pro muliere vendita, mox in virum mutata, patri suo hinc alimenta suppeditarit. *Farn.*

851 *Hæc Neptunus habebat*] Exponit Poëta id quod puella tacuerat, a Neptuno fuisse raptam.

853 *Hero*] Domino, cui a patre Erisichthone fuerat vendita. *R.*

854 *Et cultus pisces capientibus aptos*] Imo *cultus* cum Naugerii et Calandræ codicibus et uno Mediceo, nam 'vultus' jam præcesserat. Deinde *pisces*

Ovid.

10 Q

cum pri. et sec. Medic. Florent. S. Marci, Neap. Bernegger. Thuan. pri. Hamburg. et sex aliis. *Captantibus* denique Excerpta Jureti, sec. Palat. et duo Medicei ex melioribus. *Heins.*

856 *Æra cibo*] *Hamos æreos*, aut ferreos. 'Quique tegis parvis æra recurva cibis.' *Farn.*

863 *Bene cedere sensit*] *Sentit* sec. Palat. et duodecim alii: sic et infra meliores, 'transformia corpora sensit.' *Heins.*

866 *Studioque oneratus inhæsi*] *Scribe operatus* cum tertio Mediceo et Thuaneo. Lib. vii. 'Montibus errabat, studiis operata Dianæ.' Vide Notas Epist. ix. 35. et Amor. ii. 7. 23. *Idem.*

872 *Triopeida tradit*] *Vendit* prim. Gronov. et sex alii. *Idem.* *Triopeida*] 'Ο πατήρ τῆς μήτρας πάντα καταφαγών, &c. Erisichthon, ubi bona sua omnia luxu dilapidasset, demum et filiam prostituit: illius vero ætatis homines ante cusas pecunias pecora aliasque merces invicem permutabant. Illa itaque ab hoc accepto ove, bove ab alio, alia ab aliis mercede, et suæ et paternæ subvenit inediæ: atque hinc natam fabulam ait Is. Tzetzes in locum modo dictum Lycophronis.

874 *Non justa*] Πόρῳ et dolo malo quæsita. *Farn.*

876 *Pubula morbo*] *Monstro* alter Erfurtanus, quæ vox Nasoni familiaris. *Heins.*

879 *Quid moror externis*] *Exemplis* pri. Gronov. et unus Patav. ut in

Fastis, 'Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?' *Idem.*

880 *O juvenes*] Theseum et Lelega alloquitur Achelous. *R. Numero*] Non infinita, ut Proteo et Metræ: sed numero præscripto, ternario sc. in hominem, taurum, anguem; quæ ad fluviorum imagines pertinent, ut in lib. seq. vide et Æliani Var. hist. lib. ii. 33. Deianira apud Sophoclem in Trachiniis: Μηστήρ γὰρ ἦν μοι ποταμός, Ἀχελῶον λέγω, ὅς μ' ἐν τρισὶν μορφαῖσιν ἔλθρει πατρός, Φωτῶν ἐναργῆς ταῦρος, ἄλλοι' ἀλόλος Δράκων ἐλακτός, ἄλλοι' ἀνδρείω κύττει Βούπρῳρος, et commentator ibidem.

881 *Nam modo qui nunc sum*] *Quod nunc sum* prim. Gronov. prim. Erfurt. et duo alii. *Heins.*

883 *Cornua dum sumsi*] *Dum potui* eleganter excerpta Jureti; Florent. S. Marci, Neap. sec. Medic. et quatuor alii cum Arondeliano: ut τὸ *sumsi* subintelligatur: tertius Medic. et sec. Vatic. *dum gessi*. Apud Maronem libro xi. 'Hactenus, Acca soror, potui: nunc vulnus acerbum Conficit:' ubi Servius: 'Absolute, vel pugnare vel vivere; necessaria enim eclipsis in defectione, quæ ex arte non semel posita est:' ubi *necessaria enim ellipsis* scribendum. *Idem.*

884 *Gemitus sunt verba secuti*] *Sua verba* scribendum: quod codex Zulichemianus confirmat: unus Medic. *sibi verba*. Adeantur Notæ ad Epist. xvii. 252. *Idem.*

METAMORPHOSEON LIB. IX.

FAB. I. Arg. Quæ gemitus, &c.] Herculis luctum cum Acheloo in bujus voluminis initio ita describit poëta, ut et librum libro et fabulam fabulæ eleganter connectat, variasque Acheloi transfigurationes inter luctandum exponat. Cum enim Deianiram Cenei Calydoniæ regis filiam cum multis aliis Hercules Achelousque petiissent; virginis pater decrevit, ut is illa potiretur, qui in luctu certamine superior esset. Cum igitur alii cessassent, Hercules atque Achelous inenut luctam: in qua cum alter virtute superior esset, Achelous ad notas artes decurrit; ac cum se et in anguem, et in taurum frustra mutasset, victus, alteroque cornu mutilatus, pudore se in suum fluvium conjecit. Nymphæ vero cornu illud suscipientes, omni fructuum genere repleverunt, *cornuque copiæ* appellaverunt. *R.* Vide Erasm. in proverbio Copiæ cornu.

1 Trunca frontis] Mutilatæ, altero enim cornu carebat, *Micyl. Neptunius*] Theseus, Neptuni ab Ægeo patre, nepos. *Trunca frontis]* Redi ad Epist. ix. 140. et Epist. xvi. 265.

3 Arundine] Arandinibus et salictis prætexuntur majorum fluviorum ripæ: hinc et ipsi arundineis coronis redimiti a poëtis: 'eum tenuis glauco velabat amictu Carbasus, et crines umbrosa tegebat arundo.' *Æneid. viii. Farn.*

7. Tantus victor] Quantus Hercules fuit. *Micyl. Magnaque]* Pudorem tolli victo, cui contigit a magna ac nobili manu vinci. *Cassiodor. viii. 15. Redi ad lib. v. vs. 191. supra. Farn.*

12 Parthaone] Cenei patrem Ho-

merus Porthea vocat. *Il. 18. Πορθεί δὲ τρεῖς παῖδες, &c. τρίτατος δ' ἦν ἱππότερα Οἰνεύς.*

14 Famamque laborum] Summamque Grævianus eleganter. *Heins. Laborum]* Quos ipse Junoni exprobrans recensebit moriens: *inf. vs. 182.*

15 Novercæ] Junonis, cujus per Eurystheum jussu tot labores sublit: *inf. vs. 200. Farn. Novercæ]* Argon. *Apoll. i. vs. 996. Δὴ γὰρ πον κάκιστα θεὰ τρέφει αἰνὰ πέλωρα "Ἡρῃ Ζηνὸς ἄκοιτις ἀθόλιον "Ἡρακλῆϊ. 'Fatis Junonis iniquæ.'* *Epist. ix. 8.*

16 Cedere dixi] *Duxi* cum uno Strozze, vel *ducens*. Verius tamen est excidisse τὸ *ratus*, pro quo subrepsêrit τὸ *deum* ex interlineari interpretatione: ut Nasonem sit vero simile scripsisse, *Contra ego turpe ratus mortali cedere, dixi. Mox pro dominum me cernis aquarum, multi veteres nomen: Neapol. prim. sec. Medic. et duo alii cum Norico, regem, quomodo Virgilio 'fluviorum rex Eridanus.' Fluentum etiam unus Thuani: vagantem* *prim. Gronov. et Zulich. meantem* unus *Ambros. Heins.*

17 Nondum] Nondum erat in numerum Deorum relatus. 'Αποθέωσιν ejus habes infra vs. 240. *Farn.*

20 Popularis] 'Amicus summus meus, et popularis.'

32 Rejeci de corpore vestem] Ex Virgil. v. 'duplicem ex humeris rejecit amictum, Et magnos membrorum artus, magna ossa, lacertosque Exuit, atque ingens media consistit arena.' Quod ex Homer. *Iliad. Ψ. Ζωσαμένω δ' ἄρα τῷ γε βάτην ἐς μέσσον ἄγωνα, &c.*

33 Varas] Incurvatas instar vara-

rum, quibus crura obtorta. *Farn.*

34 *Pugna membra paravi*] Præliantis statum composui.

35 *Ille cavis*] Luctaturi oleo aut ceromate inungebantur, quo, poris stipatis, contineretur sudor; namque ex hoc diffuente lassitudo: Lucan. lib. iv. 622. 'Exhausitque virum,' Antæum Hercules, 'quod creber anhelitus illi Prodidit, et gelidus fesso de corpore sudor:' tum ut elaberentur apprehendentium antagonistarum manus: denique ut firmaretur cutis adversus ventos et frigus. Quod nisi ipsi se, aut etiam aliptæ aut ceromatistæ, pulvere legitime inspessissent, adversarii se invicem jacta arena, hanc ἀφῆν vocabant, consperserunt: ut corpora oleo et ceromate lubrica mutuas palæstritarum prehensiones admitterent: quamvis gloriosum erat ἀκοῦρῃ vincere. Plin. lib. xxxv. 2. de Dioxippo paucatiaste. Vide Hier. Mercurialem lib. i. de arte Gymnastica cap. 8. *Farn.*

36 *Tactu flavescit arena*] Erudite multis tuetur hanc lectionem Johannes Fridericus Gronovius, cujus amicitia gloriatur, ut et Hermolaus ad Plinii librum xxxviii. 10. Barthius tamen Adversar. lvi. 16. *jactu* reponit; quomodo alter Hamburg. Rotendorph. et tres alii. Virgil. 'atque hæc certamina tanta Pulveris exigui jactu composta quiescunt.' Priscianus in Periegesi, 'Pulveris hunc jactus potis est extinguere solus.' Ammianus lib. xxiii. 'nec remedium ullo, quam jactu pulveris consopitur.' Idem libro xxxi. 'objectum pulveris' dixit: quare apud Plinium libro xxxv. cap. 11. 'citra pulveris jactum' non ausim mutare. Horat. Od. i. 25. 'Parcius junctas quatiunt fenestras Jactibus crebris juvenes protervi:' ita libri veteres; nisi *Tactibus* mavis: ut apud Claudianum lib. i. in Eutrop. 'raro pulsatur janna tactu.' *Heins.*

40 *Haud secus*] Vide quæ Virgil. *Æneid.* v. de Entello: lib. vii. 586.

de Latino: lib. x. 693. de Mezentio: omnia ex Hom. *Iliad.* xv. ἡδρε πέτρῃ ἡλίσσας, &c. *Farn.*

44 *Cum pede*] 'Hæret pede pes, densusque viro vir.' *Æneid.* x. 362.

45 *Premebam*] *Premebat* tres scripti. Forte *premebar.* *Heins.*

46 *Non aliter*] Virg. xii. 715. *Farn.*

54 *Protinus avertit*] *Advertit* pri. Gronov. sec. Pal. tert. Medic. prim. Basil. alique plurimi. Lego, *Pronus humum advertit*, vel *humo*: sic et libro xi. conjeci, 'Vi multa advertit terræque inflixit Achilles.' Lib. xiii. ex veteri codice, 'vestris periturum advertite regnis.' Lib. xv. 'monitis animos advertere.' Val. Flaccus libro iii. 'Continuo puppem petere, et considerare transtris Imperat Ampycides, nec visum advertere terræ:' sic scribo; *visum vertere* nunc legitur. Lib. iv. idem, 'Jam Mariandinis advertit puppis arenis.' 'Pronus humo advertit,' quomodo Noster lib. ii. 'Stravit humi pronam.' Libro viii. 'Pronus ab arborea cecidit radice retentus.' *Heins.*

57 *Vix tamen inserui Brachia*] *Exserui* in tribus scriptis. Puto *Vix tandem exserui*: et mox a pectore, pro corpore, cum melioribus: nisi mavis *asserui*; quod impense placet. *Idem.*

61 *Arenas ore*] Virg. *Æneid.* xi. 418. 'humum simul ore momordit:' et Horat. Od. lib. i. 15. 'Crines pulvere collines.' Vide autem quæ ad vs. 40. lib. v. supr. *Farn.*

62 *Divertor ad artes*] *Devertor* vestustiores: dictum alibi. *Heins.*

63 *Longum*] Ἀδὲ τὸ μήκος καὶ τὴν σκολιδότητα, propter longitudinem, obliquos et sinuosos flexus, assimulantur fluvii anguibus. Strab. x. de hoc eodem Acheloo locutus. *Farn.*

67 *Cunarum*] Infans in cunas elisit angues duos a Junone immissos. Plaut. Amphitryon. Act. v. Philostr. Icon. Herc. in cunis. *Farn.* *Cunarum labor est*] Epist. ix. 22.

69 *Echidnæ*] Hydræ, Excetræ, nu-

merosi mali, cui resecto uno capite repullulabant dno; quos hic appellat geminum heredem. Ex frequenti amputatione potuit a septueto uno ad centenarium capitum numerum ex-crescere: sed adq Mythologos. Οὐχ οὐδὲς τε ἦν τῇ ὄντι διαμείχεσθαι σοφισ-τρίας οὐδὲν. καὶ διὰ τὴν σοφίαν ἀνίεσθαι εἰς μίαν κεφαλὴν ἀποτμηθεῖν τοῦ λόγου. πολ-λὰς ἀντὶ τῆς μᾶς. Plato in Euthyde-mo. Farn.

71 *De centum numero*] *De comitum* multi ex vetustioribus: pri. Basil. et duodecim alii, *De capitum numero*, non inconcinna repetitione. Scribe, *Centeno e numero*. De numero capitum Hydræ, non convenit inter scripto-res, centena tamen illi a plerisque assignantur. Ita Diodorus Siculus lib. iv. Suidas, Simonides teste Ser-vio, Silius Italicus, Vibius Sequester, Apostolius in parœmia ὄντας κεφαλὰς τέμνει. Auctor Herculis Cætæ cho-ro Act. iv. 'Si qua sub Lerna neme-tosa pestis Sparget in centum rabiem dracones:' ita locus ille ex optimo exemplari Mediceo restituendus, qui vulgo mendosissimus circumfertur. Virgil. lib. vii. 'Centum angues, cinctamque gerit serpentibus hy-dram.' Hinc Euripidi ἐκατοκράφαλος ὄντα. Nonnulli novem capita. Ze-nobius in adagio ὄντας τέμνει, octo. Palæphates, Alcæus, et Tzetzes, quinquaginta; ut et Virgilius diverso loco, 'Quinquaginta artis immanis hiatibus hydra.' Plura alias in uberioribus Notis. Heins.

72 *Gemino herede*] *Gemina* Noricus liber et prima editio Aldina, ut ad cervicem respiciat. *Idem*. *Gemino herede*] Duobus successoribus; nam uno capite reciso, duo renascebantur.

73 *Ramosam*] Multa capita veluti ramos habentem.

74 *Crecentemque malo*] Horat. 'Vinci dolentem crevit in Herculem.' *Domitumque reduxi*] *Revixi* prim. Palat. et Lovan. *subegi* quart. Medic. cum

aliis novem: quinque reliqui: unus recessi: Arond. pro diversa lectione, *repressi*: duo mei *peremi*, quod placet; nisi quod *perussi* vel *præussi* censeo reponendum. Flammis enim hydræ cervix desecta est domita, ne repul-laret: cujus rei ignorantia libra-rios fefellit, ut ex *peruxi* conflarent *reduxi*. Heins.

75 *Quid fore te credis*] *Credas* ex Flor. S. Marci, uno Leid. et Grævia-no, prim. Palat. Oxon. duo alii *cre-des*. *Idem*.

80 *Tertia tauri forma*] Epist. ix. vs. 139. *Tauri*] Ταύρῳ μὲν ζουόντα λέγεσθαι τὸν Ἀχελῶον φασί, καθάπερ καὶ τοὺς ἄλλους ποταμούς, ἀπὸ τε τῶν ἔχων, καὶ τῶν κατὰ τὰ ρέεθρα κυμῶν ὡς καλοῦσι κέρατα. Strab. lib. x. qua ratione et Aristot. 25. sect. quæst. βού-μυχοι dicti; vel quia se in ramos, bra-chia, alveos, et ostia diducunt: qua de causa et Hercules fingitur alterum cornu avulsiisse Acheloo; quod in gra-tiam Calydoniorum alterum Acheloi alveum alio vertens, plurimos Ætolis agros asseruit omni fructuum genere fertiles: atque hinc, pro Acheloi cor-nu ablato, iis Amalthææ cornu dedisse. Strabo x. et Diodor. l. v. Vide quæ Ælianus Variar. hist. ii. 33. Farn.

81 *Mutatus membra rebello*] Puto *revellor*: ut supra, 'Elaborque viro longum formatus in anguem.' Certe jam paulo ante se frustra tentasse avelli significavit. Quid quod in Spi-rensi et tribus aliis *revello* exstat, in totidem *repello*? Heins.

83 *Depressaque cornu*] *Deprensæque* Cantabrig. pri. Moreti, Arond. et multi alii; bene: sic paulo ante pro *forcipe præsus*, duo veteres *prensus*. *Idem*.

87 *Naidæ*] Amalthea autem, vel capra, vel Nympha Meliæ filia ubera Jovi infanti præbuisse dicitur: qua gratia et ipsa a Jove cælum sortito inter sidera relata est, illiusque cornu forte avulsam hoc munere donatum, ut quicquid optares inde enascere-

tur, oppletum usque pomis, omnique autumnalium fructuum genere. Ovid. Fast. v. *Farn.*

88 *Divesque meo bona Copia cornu*] Acheloi cornu a Naiadibus repletum variis fructibus, Copiæ fertilitatis Deæ fuit dicatum. Quod idcirco fingitur, quod Hercules in Calydoniorum gratiam fluvium Acheloum in alium cursum divertens, plurimos agros ex aquæ irrigatione fertiles præstitit: Ætolis autem dono dedisse illud, quod 'Amalthææ cornu' vocant, fingitur, fructuum omnium copia repletum.

91 *Totum Autumnum*] Omnes autumnus fructus. *Secundus mensis*] Primæ mensæ carniū erant, secundæ pororum.

94 *Juvenis*] Theseus, Lelex, Pirithous, et comitatus eorum: l. viii. 565.

95 *Totæque resident aquæ*] Malim *motæque* cum uno Basil. et Gryphii margine: ut apud Virgil. 'motos præstat componere fluctus.' *Heins.*

96 *Agrestes*] Deformes, cornu altero avulso. Horatius quidem Epist. ad August. lib. ii. 'Agrestem Cyclopa' dicit: et Sat. i. 5. Sarmentus rogat Cicerrum cui deturpata fuit frons execto Campani morbi cornu, 'Pastorem saltaret uti Cyclopa.' *Farn.*

97 *Et lacerum*] Clariss. Baconus in Vet. Sap. fabulam hanc ad belli expeditiones et apparatus, ad impressiones invadentis, sustinentis subterfugia spectare censet. *Farn.*

99 *Cætera sospes habet*] *Abit* eleganti Græcismo unus ex meis Mediolanensis: nec male erat in altero Regio. Noster Pont. iii. 2. ut quidem legendum, 'Cætera par concors et sine lite fuit.' Virgil. Æn. ix. 'Cætera parce, puer, bello.' Silius lib. xvii. 'Cætera parce, precor, pelago.' Horat. Epist. i. 10. 'Multum dissimiles, at cætera pœne gemelli:' quæ illic vera lectio. Postea pari modo, 'Excepto, quod non simul es-

ses, cætera lætus:' ita passim optimis scriptores. 'Sospes abit,' ut 'Hec tor abit violatus vulnere nullo.' Et lib. viii. 'Nunc equa, nunc alea, modo bos, modo cervus abibat.' *Heins.* *Capitis quoque fronde saligna*] Fœditatem capitis, ex ablato cornu, corona saligna aut arundinea occultabat. Sic calvitium suum Julius Cæsar laurea gestanda tegebat. Vide Sueton. cap. 45. *Pont. Saligna*] Vide quæ ad 3. vs. libri hujus. *Farn.*

FAB. II. 104 *Eveni*] Ætolia fl. qui prius Lycormas dictus.

105 *Ubertior solito*] *Ubertior* recte pro diversa lectione Bernegger. prim. Gronov. et unus Mediceus. Mox *nimbis pluralibus* alter Hamburgensis, et pro diversa lectione Grævianus. *Heins.*

108 *Scitusque*] Portitor quippe trahendi fluvii erat. Πορθμεὺς ὅς ἐστι Ἡρακλέους ἀποθανὼν ἐπειδὴ πορθμεύων τὴν Ἀνδρείαν ἐτρέχοντες βιάσασθαι. Strabo lib. x. *Farn.*

111 *Pallentemque metu, fluviumque timentem*] Vetustiores plerique hunc versum præponunt illi, cujus initium, 'Tradidit Aonius.' Ego cum aliis multis ab aliena manu procusis censeo delendum esse. *Heins.*

112 *Aonius*] Hercules oriundus Thebis in Bœotia, quæ et Aonia. *Calydonida*] Delaniram e Calydone. *Farn.*

119 *Nessaque paranti*] *Parante* meliores. *Heins.*

123 *Orbes*] Rota, cui pater tuus Ixion affixus versatusque assidue ob interpellatam Junonem, te moneat. lib. iv. 161. *Farn.*

125 *Quamvis ope fidis equina*] *Fidis* sex scripti. Forte *profusus*. *Heins.*

127 *Re probat*] Multi ex vetustioribus *Res*. Idem.

131 *Neque enim*] Moriturnus ex vulnere, inquit Diodorus, pollicitus est ei se amoris medicamentum traditurum; quo nullam præter se mulierem Hercules aliam appeteret, παρεκελεύσατο οὖν, λαβοῦσαν τὸν ἐξ αὐτοῦ περι-

τα γόνον, καὶ τοῦτ' ὑπομύσαςαν ἔλαιον, καὶ τὸ ἀπὸ τῆς ἀκίδος ἀποστᾶζον αἷμα, χρίσαι τὸν χιτῶνα τοῦ 'Ηρακλέους, lib. v. Idem habetur in argumento Sophoclis ad Trachinias: εἰ θέλον φέλτρον πρὸς 'Ηρακλέα ἔχειν, τὸν τε ἴδν, &c. *Farn.*

133 *Velut irritamen amoris*] Forte *leni irritamen amoris*, vel *retiti*, vel *tepidi*. Sic lib. XIII. 'sceleris nisi præmia magnas Adjecisset opes, animi irritamen avari.' *Heins. Irritamen*] Provocationem ac stimulationem. *Irritamen amoris*] 'Quod vires defecto reddat amori:' infra, vs. 154. *Φρονός σοι τοῦτο κλητήριον τῆς 'Ηρακλέας.*

FAB. III. 136 *Cenæo Jovi*] Jupiter *Cenæus* a *Cenæo* promontorio *Eubææ* est dictus, ubi ab *Æchaliæ* expugnatione *Hercules* reversus *Jovi* aram extruxit. *R. Victor*] *Eurytum* *Æchaliæ* *Euboicæ* regem (quod *Iolem* filiam sibi uxorem negaverat) cum filiis interfecit *Hercules*, *Iolem* captivam secum abducens. Legatur argumentum ad *Trachinias* *Sophoclis*, et *Diodor.* lib. v. *Cenæo*] 'Ὅθ' εἶπε κλεινὴν Εὐρότου πέρας πόλιν Νίκης ἔχων τρόπαια κάκροβλια, 'Ἀκτὴ τις ἀμφικλυτὸς Εὐβοίας ἄκρον Κηραιὸν ἔστιν, ἐνθα πατρὸς Διὸς Βαμοῦς ὀρίζεται, &c. *Hyllus* nunciat *Deianiræ* in *Sophocl. Trachiniis*.

139 *E minimo sua per mendacia crescit*] *E minima* duo veteres et prima *Aldi* editio: quod placet. Cæterum locus distinctione juvandus, qui male habebat se antea. *Heins.*

142 *Flendoque dolorem Diffudit*] *Levavit*; consolata est, minuit: juxta illud *Ovid.* 'Flere licet, flendo certe diffundimus iram.' *P.*

143 *Mox deinde, Quid quætem Fletus? ait*] *Puto distinguendum, mox, Deinde quid autem fletus?* *Seneca* *Hercule* *Cætæo* Act. III. 'occupa ferrum ocyus. Cur deinde ferrum?' ita optimus *Medic.* non cum vulgatis, *Quin dema ferrum.* Postea, 'Cur deinde

latebras, aut fugam vecors petam?' *Heins.*

145 *Quæ quoniam adveniet*] *Adveniat* multi veteres. Lege *adventat* cum *Berneggeriano* et aliis duobus: sic lib. XII. 'Fecerat hæc nôtum *Graias* cum milite forti *Adventare rates.*' *Idem.*

147 *Morerne*] *Maneamne* in ædibus *Herculis?* *R. Repetam*] *Utrumne* ad patrem reversa, vacuum domum novis nuptiis relinquam? an *Meleagri* sororem me *Upprobans* ulciscar conjugem meum et pellicem? *Farn.*

148 *Ac sic nihil amplius obstem*] *Ac si* in multis: alii, *ut sic, aut si, et sic*, et similia: primus *Medicens*, et *Spi-rennis*, cum tribus aliis *an si*; probe. *Heins.*

149 *Memorem esse sororem*] *Memor esse* cum *Florentino* *S. Marci*, *Bernegger.* uno *Leid.* uno *Ambros.* et excerptis *Langermanni*, et uno meo. *Trist.* v. 3. ad *Bacchum*, 'Huc ades, et casus releva, pulcherrime, nostros, Unum de numero me memor esse tuo.' *Idem.*

152 *In cursus varios*] In diversas cogitationes: sunt autem *Poëtæ* verba. Istos cursus animi *diavolas* dicunt *Græci*. Sed melius *Palatini* leg. *In-cursus animus varios habet.* *Heins.* *Omnibus*] *Jovi* sacra facturus *Hercules* in *Cenæo* *Eubææ* promontorio, *Lycham* servum ad *Deianiram* in *Thraciam* misit, ut ei vestem, qua in sacris uti consueverat, afferret. Hæc quum anxie (ut habet *Sophocles* in *Trachiniis*) inquirendo ex *Lycha* intellexisset de amore *Ioles*, ut retineret ipsa *Herculis* amorem, vesteiu medicamine sibi a *Nesso* dato tinctam *Herculi* misit. *Farn. Omnibus illis*] *Illi* sec. *Moreti*; nempe *mittere.* *Heins.*

155 *Ignaroque Lychæ*] *Lichæ* passim scribendum, tam hic quam apud auctorem *Herculis* *Cætæi*: neque aliter *Hyginus* *Fab.* 36. et *Servius*, *Æn.* VII. apud *Græcos* *Λίχας* est: ita *So-*

phocles in Trachiniis sæpe, *Æschylus* in Glanco Marino apud *Strabonem*, *Apollodorus*, *Tzetzes* in *Chiliad.* alii. *Idem.*

158 *Induiturque humeris*] *Humeros* tres antiqui: de quo dixi *Trist.* iv. 10. *Idem. Lerna*] Vestem illam sibi a *Deianira* missam, *Herculis* sagittis, *Hydræ* felle tinctis, et cruore *Nessi*, ut ad vs. 131. supra, et nota præced.

161 *Incaluit vis illa mali*] *Incaluit* malo: ut lib. viii. 'postquam pestifer ignis Convaluit.' Postea pro diffusa multi ex melioribus dilapsa. In *Ibide* tamen, 'Ut eror *Herculeos* abiit diffusus in artus.' *Heins. Incaluit*] *Misera* molestæ huius tunica, ἡ προσκτύσσειτο πλευραῖσιν ἄρτίκολλος, vires narrat *Hyllus*, in *Sophoclis* *Trachiniis*, inde *idem* in *Senecæ* nescio cuius *Hercule* *Cætæo*.

165 *Nemorosam Ceten*] *Nemorosum* *Florent.* *S. Marci* et septem alii: sic *idem* *Florent.* alique quinque. *Infra* vs. 204. 'altum *Ceten.*' *Seneca* *Hercule* *Furenti*, 'Titan summum prospicit *Cetan*:' ubi tamen *summa Ceta* in nonnullis codicibus: 'auratus *Ceta*' *Virgilio* in *Calice*: in *Ciri* 'gelidus *Ceta.*' *Noster* tamen *infra*, 'qnas ardua gesserat *Cete.*' *Heins. Ceten*] *Quæret*, inquit *Micyllus*, quispiam, unde nobis *Hercules* in *Ceta*, qui modo in *Eubæa*? *Rem* expediet *Diodor.* i. v. et in *Sophoclis* *Tricliniis* argumentum. *Invalescente* *veneni* vi et dolore, *Hercules* *Lycham* vestis latorem, quamvis *insclum*, in mare præcipitavit: dimisso inde exercitu, in *Trachiniam* profectus, *Delphos* mittit *Lycinium* et *Iolanum* consulturos de morbi remedio. *Jubet* *Apollo* eum in *Ceta* ingentem struere pyram, de reliquis *Jovi* curam fore. *Farn. Ceten*] *Cete* mons est *Thessaliæ*, morte, rogo, et sepulchro *Herculis* clarus.

171 *Stridet*] *Stridit* codex *S. Marci*, *Neapol.* tres alii; ἀρχαῖκως; sic nos-

ter; et alii sæpe. Vide *Notas Trist.* i. 10. *Virgil.* lib. iv. 'infixum stridit sub pectore vulnus.' Lib. xii. 'striduntque hastilibus anræ.' *Georg.* iv. 'Ut mare sollicitum stridit:' ita iis locis codex *Mediceus* longe veterimus; neque aliter ipse *Virgilius* passim. *Heins.*

172 *Nec modus est: sorbent*] *Malim, Nec modus: exsorbent avidæ præcordia flamma.* *Fast.* v. 'Pectoraque exsorbent avidis infantia linguis.' *Idem.*

176 *Saturnia*] *Juno* nocitura ut plurimum *Saturnia* a poetis appellatur.

183 *Busiris domui*] *Busiris* *Neptuni* fuit filius ex *Libya* susceptus, qui cum in *Ægypto* tyrannidem exerceret, hospitesque ad provocandam *Nili* inundationem, inter quos et *Thrasiam*, a quo id fuerat edoctus, immolaret, ab *Hercule* aris impositus, fuit jugulatus. *Sævo*] *Antæus* *Libyæ* fuit *Gigas*, qui omnes provocabat ad luctum, victosque interficiebat. At *Hercules* cum illo congressus, animadvertit eum, quotiens sterneretur, valentior surgere. *Terra* enim, cujus erat filius, vires subministrabat. Eam igitur *Hercules* alijs sublatum emitte spiritum coëgit. *Parentis*] *Terræ* matris, *R. Alimenta*] *Vires* renovatas ex tactu terræ. *Lucan.* iv. 630.

184 *Pastoris*] *Geryonis*, qui cum fratribus duobus unanimiter imperavit tribus ins. *Hispaniæ*. De anima vegetativa, sensitiva, rationali intelligunt *Physici*. *Pastoris Iheri*] De *Geryone* invenies *Epist.* ix. 91.

185 *Triplex*] *Lib.* iv. 460. et vii. 412.

186 *Tauri*] *Ignivomi*, quem iratus *Minoi* *Noptunus* in *Cretam* immisit. *Farn. Vossæ manus*] *Taurus* quem *Pasiphaë* amavit e *Creta* in *Peloponnesum* ad *Eurytheum* ab *Hercule* fuit adductus. *Raph.*

187 *Vestrum opus Elis habet*] *Elis* est unus *Vossian.* *Scribe*, 'Vestrum

est *Elle opus*?' Sic l. III. '*opus hæc victoria nostrum est.*' Horatius carmine sæculari, '*Roma si vestrum est opus.*' *Heins.* *Vestrum*] Augiæ regis *Eldos* stabulum expurgatum. *Stymphalides*] *Aves* humanis vescentes carnibus, ad *Stymphalum* lacum *Arcadiæ*.

188 *Partheniumque*] *Mons Arcadiæ*, ubi cervam æripedem cepit.

189 *Thermodontico*] *Hippolytæ* reginæ *Amazonum* ad *Thermodonta* fl. *Scythiæ* habitantium.

190 *Pomaeus*] Lib. IV. 637. *Dracone*] Lib. IV. 647. *Farn.*

191 *Nec mihi*] *Nec non*, vel *nec tu*, nonnulli veteres: *nec trux* alter *Erfurt.* ut l. x. '*Trux aper* insequitur.' *Heinsius.* *Nec mi* *Arcadiæ vastator aper*] *Maximus* *aper*, *Arcadiam* vastans, ab *Hercule* vivus ad *Eurysthemum* fuit adductus. *R.* *Centauri*] *Pholus* et alii nubigenæ, ebrii.

192 *Hydræ*] Vs. 70. supra. *Farn.*

194 *Quid quod Thracis equos*] *Quid cum* prim. sec. *Medic.* *Cantabrig. S. Marci*, *Neapol. Bernegger.* et septem alii. *Thracæ* *Neapol. Bernegger.* et unus *Voss.* *Lege Thracæ equos*; quomodo *Noricus* a manu prima, *Statius Theb. vi.* de iisdem, '*sed Thracæ equi ut videre jacentem Hippodamon, redit illa fames.*' *Silii Italici* l. III. '*Juxta Thracæ equi, pestisquæ Erymanthia, et altos Æripedis ramos superantia cornua cervæ.*' Paulo post plurimi codices addunt, *His jacet horrendum Tiberino littore monstrum, vel Cacus et horrendum.* Sed cum in simili prorsus nostri hujus querela apud *Senecam* *Hercule* *Cetæo* et *Ciceronem* *Tuscul. Quæst.* nulla *Caci* mentio fiat, ne hic quidem est admittenda. *Heins.* *Quid? cum Thracæ*] *Diomedes* rex *Thraciæ*, qui hospites equis suis lacerandos objiciebat, ab *Hercule* et *vita* et *equis* *ipsis* fuit spoliatus.

197 *Moles Nemeæ*] *Pestis* prim. *Gronov.* et prior *Twisdenius*: ut *Epist. Deianiræ*, '*Nempe sub his animam pestis Nemeæ lacertis Edidit.*' *Auctor Herculis* *Cetæi*, '*Utinam meo cruore satiasset suos Nemeæ rictus pestis!*' Postea '*malum Nemeæum*' non semel appellavit; sic et '*pestis Lernæ*' *Lucretio*: sed hoc *Nasonis* loco, quia '*pestis*' mox sequitur, nil ausim mutare. *Heins.*

198 *His Cacus*] In nonnullis *Ciofani*, et in uno *Ms. nostro*, non apparet hic versus. De *Caco* vid. *Æneid. VIII. 193.* *Propert. IV. Eleg. 10.* *Ovid. Fast. I. 551.* *Farn.*

198 *Cælum cervicæ*] *Vice Atlantis*: de quo l. II. 296. et l. IV. 655.

200 *Cui nec*] *Ἀντοχέλας δ' ὁ ἀσπίδος θάλασσαν τὸν τοῦ ὄρους.* *Arist. Nicom. Ethic. III. 9.* graviter fortis mortem illam fert, in qua virtuti suæ exercendæ non est locus.

203 *At valet*] *Sen. Herc. Fur. vs. 523.* Audi hæc ipsa stomachantem *Herculem* apud *Sophoclem* in *Trachiniis*: quædam ex iis transtulit *Cicero* in *Tusc. quæst. II. Farn.* *At valet Eurythæus*] Hic fuit *Stheneli Mycenarum* regis filius, qui impellente *Junone* *Herculem* varia pericula adire jussit.

205 *Venabula tauræ*] *Cervus* duo veteres: *tigris* *Florent. S. Marci*: alter *Hamburg. pardus.* Deinde *residerit auctor* unus ex *melioribus* meis. *Heins.*

206 *Facti auctor*] *Auctor* vulnerum, qui *venabulis* *taurum* confixit. *R. Sæpe*] *Ἐοικᾶτο γὰρ τῷ βοὶ καὶ περὶ σῖος, βοὶν, λέγων, &c.* *Sophocles* in *Trachiniis.* Et *Senec.* in *Herc. Cetæo.* *Farn.*

207 *Sæpe trementem*] *Dignius* omnino *Hercule* sit si reponas *fremmentem*, quod animum indignantem exa-mussim refert; et sic *codex* quo *Carolus Sprotius* me donavit: *dementem* pri. *Bonon. gementem* *Cantabrig.* et

prim. Gronov. *Heins.*

209 *Irascentemque videres Montibus*] Sic et codices veteres. Repone nihilominus *incursantemque*. L. xiv. de Polyphemo hæc imitatus: 'Ille quidem totam fremebundus obambulat Ætnam, Prætentatque manu silvas, et luminis orbus Rupibus incursat:' ubi etiam legebatur perperam *gemebundus*. Idem.

211 *Lychem*] Inscium: supr. ad vs. 165.

212 *Collegerat omnem*] *Ingens* Cantabrig. sec. Pal. septem alii. *Heins.*

213 *Feralia*] Ciof. *furialia*. Sic enim Cic. Tusc. II. vertit, *ὄψωνος ἀμφιβληστρον ὃ διόλλυμαι*: Hæc me irretivit veste furiali insciam. *Farn. Dona dedisti*] Duo veteres tulisti. In Ibide, 'Quam qui dona tulit Lernæo tincta veneno, Euboicasque suo sanguine tinxit aquas.' *Heins.*

216 *Genibusque*] Quæ sedes misericordiæ: vide quæ ad Senecæ Troada vs. 689. *Farn.*

218 *Tormento fortius*] Validius quam machina bellica. In *Euboicas undas*] In mare Euboicum. Nam Cænæum promontorium, ubi Hercules sacrificaturus peste correptus est, imminet Euboico mari.

221 *Nivibus quoque mole rotatis*] *Molle* scribendum, ut ad corpus referatur; id quod Bersmannus jam vidit. *Heins. Mole rotatis*] Conglobatis, validius flante Borea, aut frigido aliquo vento. *Farn.*

223 *Jaotum per inane*] Alter *Regius actum*: ut l. xiv. 'Vidi iterum veluti tormenti viribus acta Vasta giganteo jaculantem saxa lacerto.' *Heins.*

225 *In rigidos silices*] *Rigidus* unus Mediceus et Rottendorph. est enim silex communis generis: infra hoc ipso libro vs. 613. *rigidas silices* membranæ etiam agnoscunt; ut et l. xi. 225. Sic 'dura silex' Virgilio *Æn.* vi. et *Elégia* ad Messallam. Vide *Trist.* iv. 6. infra hoc libro vs. 303,

'moturaque duras Verba queror silices:' ita primus Moreti. Idem.

226 *In Euboico scopulus brevis eminet alte Gurgite*] *Alto* vetustiores plerique. Scribo, in *Euboici alto Gurgite*; vel, *Euboici alti*. Euboicum, ut *Ægæum*, *Icarium*, et similia. Idem.

229 *Appellanteque Lichan*] Sive a *λίχαι*, quod *ὀρμησαι*, hoc est, *impellere*, atque *impetum facere*, significat; sive etiam a forma, *λίχας* enim Græcis *ἀπρόμορος*, hoc est, abruptum ac truncum, significat. Ut intelligamus scopulum hunc a reliquo Cænæo velut abruptum quandam et detruncatum apparere. *Micyl.*

232 *Regnaque visuras*] An *versuras*? *Heins. Visuras iterum sagittas*] Primum quidem sagittæ Herculis Trojana regna videre cum ipse nna cum Telamone et Argonautis Trojam expugnavit; deinde cum ob Helenæ raptum duce Agamemnone fuit deleta. Nam cum oraculum accepissent Græci, sine sagittis Herculis Trojam capi non posse, missus est Ulysses qui Philocteten una cum sagittis illis ad exercitum Græcorum adduceret. Fabula hæc tractatur a Sophocle. *Micyl. Regnaque*] Prius enim expugnabant Trojam sub Laomedonte. In fati autem esse, Trojam capi non posse secundo, ab Agamemnone et Græcis Helenam repentibus, absque Herculis sagittis, l. XIII. 49. et 400.

233 *Pæante*] Philocteten, qui facem rogo subjecit: vid. Sophocl. *Philoct. Pont.*

235 *Nemæo vellere*] Pelle Nemæi leonis. *Micyl.*

236 *Clavæ*] Clava Herculis insigne, ut fulmen Jovis, Neptuni tridens, &c. *Farn.*

FAB. IV. 241 *Pro vindice*] Pro salute vindicis ac liberatoris terræ totius. *Micyl.*

243 *Nostra est, timor iste, voluptas*] Fungitur officio Jupiter, et hunc pro

filio Deorum timorem sibi gratum accidere confitetur, ut signum scilicet benevolentiae in illum, et in se ut patrem illius. *Pont.*

244 *Grator*] *Gratulor. Grator*] Gratulor et grator promiscue usurpant auctores antiqui. Redi ad Consol. ad Liv. 31.

247 *Datis hoc*] *Datur hoc* Florent. S. Marci, sec. Medic. et multi alii. *Heins.*

248 *Obligor ipse tamen*] Ego tamen me vobis debere fateor.

251 *Materna parte*] Ex parte corporis quod a matre sumpsit. *Micyl. Nec nisi*] *Ὡς περ φασὶ τὸν Ἡρακλέα ἐκ τῆς Ὀτρῆς κατακυνθίσθαι, &c.* Non secus atque Herculem, in Ceta monte combustum, ad Deos migrasse tradunt, et ipsum Deum factum. Etenim ille cum a se abjecisset quicquid a matre humani atque mortalis contractum acceperat, servata pura atque incorrupta divinitate, probe prius extructae pyræ incendio purgatus, in cælum subvolasse creditur. Ita Philosophiæ opera tanquam igni perpurcati, consensu cacumine felicem et beatam divitiarum, honorum, et voluptatum memores quidem amplius. Luciani *Hermotimus*. Vera ἀνοθέωσις et mortalis divinitas, 'si quis tamen hæc quoque, si quis, Captus amore Dei, spernit mortalia, cælum Mente sapit tota.' *Farn.*

253 *Nullaque domabile flamma*] *Nullic* unus meus. *Legō nullique flammæ*: ut infra, 'quodcumque fuit populabile flammæ': ita enim vetustiores omnes. Pro *immune necis* Florentinus S. Marci *simul*: an *immune situs*? *Heins.*

255 *Cælestibus oris*] In cælum. Nam (ut refert Diodorus) post exustum Herclis rogum, accedente Iolao ut ossa colligeret, cum nullum prorsus repertum foret, crediderunt Herculem secundum oraculum in Deos translatum, illique ut heroi sacra fe-

cerunt.

257 *Premia nollet*] Imo *nolet* cum castigatioribus. *Heins.*

263 *Populabile*] Delebile.

265 *Jovis vestigia*] Similitudinem Jovis. Nam, ut Jupiter, Deus est effectus Hercules. *Micyl.*

266 *Utque novus*] *Ὅς δὲ ὁρᾶται ἐπὶ χειρὶ ὀπτότερος, &c.* Il. X. et Æn. II. 'Qualis ubi in lucem colaber, &c. Nunc positus novus exuviis nitidusque juvena, Lubrica convolvit sublato pectore terga Arduus ad Solem.'

269 *Parte sui*] Animo, et immortalis gloria. 'Parte tamen meliore mei super alta perennis Astra feror:' ipse de se Noster in peroratione huius operis.

270 *Augusta fieri*] Nempe cælo donandus. Nec Diis solum, sed et fato functis, 'augusta et major imago Humana' tribuitur a poetis et historicis. *Farn.*

272 *Quadrijugo curru*] Triumphali. Innuit enim Herculem cum maxima gloria, triumphantum more, in cælum fuisse sublatum. *Micyl.*

273 *Pondus neque*] Cæli, sibi jam gravioris recepto Hercule. Juv. Sat. XIII. 'contentaque sidera paucis Numinibus miserum urgebant Atlanta minori Pondere.' *Sthenelus iras*] *Stheneli* filius Eurystheus, veritus ne Herclis progenies patrem altura se regno exueret, Hyllum Herculis filium et Licymnii liberos, et Iolaum, qui Athenas confugerant, poposcit, armatus, nisi sibi redderentur: a Theseo tamen et Atheniensibus adjuvi Eurystheum sustulerunt. Diodor. v. et *Liberalis* Fab. 33. *Farn.*

FAB. V. Arg. *In prole*] Hæc autem a poeta referuntur, ut facilius connectat cum superioribus Galanthidis ministræ Alcmenæ mutationem in mustellam. Nam Alcmena cum parere non posset, Lucinam Deam, quæ parentibus præesse dicitur, in-

vocavit; ac ea quidem venit Junonis iussu partum impeditura. Cum igitur in vetula figuram conversa ante ianuam Alcmenæ ita sederet, ut manuum digitis cancellatim junctis genua teneret, forte Galanthis ministra suspicata eam illo gestu dominæ, quo minus pareret, esse impedimento, falso ei nunciavit Alcmenam partu solutam. Quod cum Dea accepisset, surrexit, statimque Alcmena Herculem peperit. Ceterum Dea indignata se a Galanthide illosam, quamprimum illam in mustellam ea conditione convertit, ut pareret ore quo fuerat eimentita.

276 *Argolis Alcmenæ*] Argolica, quæ post mortem Herculis Thebas profecta, illicque mortua divinos meruit honores.

277 *Testatos labores*] Celebrata atque confessa certamina. R.

278 *Herculis illam*] Hyllus Iolen sibi a patre donatam in uxorem duxerat, gravidamque fecerat. Farn.

279 *Hyllus*] Herculis ex Deianira fuit filius. R.

280 *Generoso semine*] Germine vestustiores magna ex parte, nisi quod Cantabrig. Arondel. et tres alii sanguine. Tertius etiam Medic. et quatuor alii cui sic, pro cum. Heins.

281 *Numina saltem*] Ant. Liberalis rās μολπας τῇ εὐλειδίᾳ adjungit in rememorando Alcmenæ partu, fab. 29. tanquam γαμερῶν ἄλλας. Farn.

283 *Timidis parientibus*] Tumidis pr. Vatic. et decem aut duodecim alii. Mox decimo. premeretur sidere signum, non decimum, Florent. S. Marci, pr. Pal. quart. Medic. et xv. alii. Heins. *Ilithyiam*] Ilithyia Dea est, quæ parientibus præesse dicitur, quam nostri Lucinam appellant, quod in lucem nascentes producat. R. *Ilithyiam*] Εὐλειδίαν, quod parturientibus adveniat opifera, ὅτι εἰς τὰς τωτότας εὐλείδει. Aliis ἀπὸ τοῦ εὐλίσσασθαι, ab evolvendo. Eadem cum Dia-

na existimata. Ἀπρὸς εὐλειδίαν καὶ ἡ σελήνη προθυπαῖα. Orpheus hymno 1. Plato in Theæteto ait Dianam, cum sterilis sit, partum tutelam suscepisse. Callimachus hymno ad Dianam, quod eam Latona mater citra dolorem gestarit in utero et peperit. Melius Philosophi ad Lunæ, quæ eadem cum Diana, potentiam referunt: quæ, ut Plin. II. 102. fœmineum, molle, et nocturnum sidus humores solvit, fœtibus concipiendis edendisque accommoda. Horat. Od. III. 22. et in carm. Seculari.

285 *Laboriferi*] Laboribus nati: ut supra vs. 180.

286 *Sydere*] Sole. Farn. Et decimum signum] Hoc est, cum jam decimus ageretur mensis.

288 *Auctorem dicere tanti*] Tecti cum melioribus. Heins.

291 *Horror habet*] Adit Neapol. sec. Medic. Urbin. Forte obit. Vide Notas I. I. vs. 552. Idem.

294 *Lucinam ad nexos partus clamore vocabam*] Scripti vetustiores maxima ex parte, *Lucinam nexosque pares*, vel *nixusque*: quod posterius a Turnebo in Adversariis probatur. Florent. S. Marci, *nexosque*, cum diversa lectione, vel *nixus vel nexas*. *Lucinam nexosque pares* pri. Medic. sec. Palat. et duo alii: natus meus *nexosque pares*; quod verum est: ut Nixos Deos intelligat puerperis præsidentes: de quibus videatur Festus in *Nixi Dei*; quanquam is tres fuisse contendit, ut forte sit legendum, *Lucinam Nixosque pari clamore*: nam in uno nostro *nixusque parens*; in Spirensi, *Nexasque pari*: in Mureti Excerptis ac uno Basil. *rursus pariens*: in Græviano, *nixusque pares*, cum Glossa, *illos Deos*: in priore Twisdenio *nexosque pares*; sed emendatum *nixosque*: addito scholiq., *‘Nexi sunt Di, qui connecunt membra mulierum soluta ad partum, unde dicantur nexi. Nixusque pares: duo sunt fratres, Dii par-*

tus, sicut et Lucina.' In altero Twisdenio *Nereusque Deas* pro diversa lectione notatur. *Idem*.

298 *Dextroque est poplite*] *A poplite* Priscianus, et sex scripti; bene. Multi ex nostris *e poplite*; duo in. Versu proximo, pro *digitisque*, idem Priscianus et codices antiqui multi *divitis*. Heins.

299 *Pectine junctis*] Pectinātim, decussatim: καὶ αὐτὰς μὲν καθέχοντο κρατοῦσαι τὰς ἐαυτῶν χεῖρας fab. 29. *Farn.*

300 *Sustinuit partus*] Quatuor veteres nixus; nam *partus* sequitur. *Heins.*

302 *Vana concricia*] Convicium proprie est maledictum. Quod Cicero explicat in Orat. pro Muræni. 'Si vere objicitur, vehementis accusatoris, sin falso, maledici conviciatoris.' Deinde etiam contentionem vocis significat, quasi convocium, sive ab uno, sive pluribus tollatur clamor. Cic. pro Arch. 'An tu existimas ferre animos nostros tantam posse contentionem, nisi ex hoc forensi strepitu reficiamur, et aures convicio defessæ conquiescant.' Item Phædr. lib. i. fab. 6. 'Clamorem rânæ sustulere ad sidera: Convicio permotus quærit Jupiter Causam querelæ:' et alibi.

304 *Verba queror*] Figurative dictum est. Verbis enim queri, conquerique, est in usu. *Cadmeides*] Thebanæ. *R.*

306 *Una ministrarum*] Συμπαικτρὶς καὶ ἐταίρισα 'Αλκμήρης Liberali.

307 *Flava comas*] Vs. 321. inf.

310 *Divam*] Lucinam. *Farn.*

314 *Exiliis, junctasque manus patefacta remisit*] *Exiliis* meliores: et *patefacta* prim. Mediceus, pri. Basil. et octo alii. Narrat fabulam Libanius in Diagematis a Leone Allatio editis, ubi *Acalanthis* est, quæ Nasoni *Galanthis*. Nicandro in *ἑρποκουμένους* apud Antonium Liberalem *Galanthis* est Præti filia. *Heins.*

317 *Prensamque ipsa*] *Suis* unus ex meis et Grævianus: rectius. Puta-

bam aliquando, *prensamque solo Dea sacra capillis Stravit*. Lib. ii. 'arrep-ta prensis a fronte capillis Stravit humi pronam.' Pro *relevare volentem* quinque veteres *parantem*. *Idem*.

320 *Strenuitas*] Fuerat enim 'faciendis strenua jussis;' vs. 308. &c. *Colorem*] *Flava comas*: qui color mustelinus. Liberalis in felem mutatum refert: καὶ αὐτὴν ἐποίησαν δολερὰν γαλῆν, καὶ διατταν ἔδειξαν ἐν τῷ μυρῶ. *Farn.*

323 *Ore parit*] Καὶ ἑμορφον ἀπέδειξαν τὴν εὐρύην. *Θεοποικεραὶ μὲν γὰρ διὰ τῶν ὄρων*. Æque verum per aures coire, ac per os parere. Sed hinc color a natura mustelarum, quæ catulos suos quotidie transferunt, mutantque sedem, Cicerone autore, quem citat Plin. xxix. 4. Quin ipsa decies in die mutat locum. Plautus in Stichio. *Farn.*

FAB. VI. VII. 325 *Nurus est*] Iole uxor Hylli filii Herculis ex Deianira: supr. vs. 280. *Farn.*

326 *Aliena a sanguine nostro*] *Aliena sanguine vestro* meliores. *Heins.*

330 *Me pater ex alia genuit*] Hac parenthesi exponit Iole, cur Dryope unica matri filia fuerit. *Notissima forma (Echaliidum)* Dryope Earyti filia, quæ pulchritudine Apollinem in suos amplexus pellexit.

332 *Dei tenentis Delon*] Periphrasis est Apollinis, qui et Delphos et Delon in potestate sua habet.

334 *Est lacus acclivis*] *Acclivi* unus Mediceus, ut referatur ad τὸ *littoris*; unus Voss. et Twisd. *acclivus*: sic 'acclivus limes' initio lib. ii. pari quoque modo *declivus* et *declivis* dicebant. Vide Notas Fast. iii. vs. 12. *Heins.*

335 *Summum*] Summitatem marginis. *Myrteta*] Myrtus est arbor Veneri dicata: unde *myrtetum* locus myrtis consitus dicitur.

336 *Venerat hic*] *Huc* plerique; et recte. *Heins.*

341 *Aquatia lotos*] Juxta aquas

nascens. Fuit autem Lotos Nympha, quam cum insequeretur Priapus, ut eam comprimeret, miseratione Deorum in arborem sui nominis conversa est. R.

344 *Vidi guttas*] Sic e Phaëthontis sororibus lib. II. vs. 360. in arbores versis, 'Sanguineæ manant tanquam de vulnere guttæ:' idem de Polydoro Æneid. III. *Farn.*

346 *Tardi*] An epitheto a bobus quos agunt pascuntque sumpto? ut Virgil. Eclog. x. 'tardi venere bubulci.' Vide quæ Erythræus in Indice, voce *Turdi*. An quia sero, clade nempe accepta, sorore amissa, nunc denique id retulissent? *Farn.*

347 *Lotos in hanc Nymphæ*] *Lotis* cum Florent. S. Marci, Spirensi, et uno Gronoviano; quomodo et Naugerius: neque aliter duo vetustissimi codices in argumento hujus fabulæ. *Lotis* etiam hæc Nympha in Fastis dicitur Servio lib. I. Georg. In hac fabula Lotos est. *Heins. Obscæna Priapi*] Priapus autem Bacchi et Veneris filius fuit, qui ob eximiam fecunditatem hortorum Deus fuit existimatus.

350 *Iret et oratis*] *Iret adoratis* Florent. S. Marci, Spirensi. et quatuor alii. *Lege Ire et adoratis*: quomodo Urbinas, Langerm. unus Vossii cum Calandræ excerptis: *Ire et oratis* unus Medic. *Heins.*

351 *Hæserunt*] Sed audiamus Liberalem: Amphissus urbem in Ceta condidit, monti ipsi cognominem, ibique regnavit. Posuit et Apollini in Dryopide regione templum. In quod cum se contuliaset Dryope, Hamadryades benevolentia inductæ eam rapuerunt, et in sylva occulcarunt, loco ejus alno vel populo αἰγελῶν producta atque excitata e terra, ac prope arborem fonte. Ita Dryope, naturæ mutatione de mortali facta est Nympha. Amphissus Nymphis tam bene de matre sua merentibus templum posuit, et certamen curule instituit,

quo mulierem accedere nefas, quod Dryopen a Nymphis sublatam duæ virgines incolis indicarunt, &c. *Farn.*

355 *Frondes caput omne tegebant*] *Tenebant* vetustiores magno numero. *Adi Notas* Fastor. III. vs. 219.

356 *At puer Amphisus*] *Amphissos* plerique veteres; neque aliter in argumento veteri hujus fabulæ: male alii *Amphysos*, vel *Amphrysoos*; scribe *Amphissos*. 'Αμφισσος Antonino Liberali bis dicitur, qui fusc fabulam ex Nicandri ἑρεποιουμένους narrat Metamorphosi XXXII. Mox sentit pro sensis meliores. *Idem.*

358 *Ducentem*] Trahentem, sugentem ubera. *Lacteus humor*] Periphrasis est lactis.

363 *Genitorque*] Eurytus.

365 *Tepido ligno*] *Trepido* Cantabrig. pri. Basil. et decem alii; ut I. 1. 'Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus.' *Heins.*

366 *Suæ radicibus*] Filia scil. Sperchii uxor Andræmonis fuerat. *Farn.*

368 *Cara soror*] *Toto soror* Sixius; forte *Loti soror*. Pro *miseris de corpore* scribendum *verso de corpore*, vel contra membranarum veterum auctoritatem; nam *miseris* mox sequitur. *Ac dum licet* in plerisque scriptis. *Heins.*

379 *Latet hoc in stipite*] *Sub stipite* rectius octo veteres. *Idem.*

380 *Stagna*] Meo monitus exemplo. *Farn.*

383 *Qui si qua est pietas*] *Quis* Urbin. et sex alii. *Heins.*

385 *Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est*] Editiones nonnullæ et sex scripti, *non est incumbere vobis*; atque ita sec. Palat. nisi quod in illo *non fas est*: unus Medic. *vobis incumbere non est*: Thysii, *Et quoniam nymphas. Tò ad vos a manu secunda* in Urbinati, erasa veteri lectione: *vobis occurrere non est*, unus Vossianus. Puto latere Græcismum. Scribe, *Et quoniam non est ad vos incumbere nobis*: vel, *Et quoniam fato non est incumbere*

vobis. Adeantur quæ notavimus supra l. II. vs. 189. *Idem.*

387. *Dum tangi possum*] *Possunt* ventiosiores; oscula videlicet: sed alterum præstat. *Idem.*

390. *Sine munere vestro Contegit*] *Contegat* ex scriptis. *Idem.* *Sine munere*] Oculos morientium claudere erat pietatis officium, quod ad quemque, ut erat sanguine aut affinitate proximus, spectabat: quod officium hic supervacuum ait, ubi cortex id præstat. *Farn.*

392. *Desierat simul ore loqui*] *Desierant* ora ex scriptis. *Heins.*

394. *Factum miserabile*] *Mirabile* veteres majori ex parte. *Lege fatum mirabile*; et sic unus *Mediceus*: supra dixerat, 'quid si tibi mira sororis fata meæ referam?' Vide *Notas* l. VIII. vs. 612. Potest et *fatum miserabile* legi; ut l. VI. 'Pygmæe fatum miserabile matris.' *Idem.*

395. *Eurytidos*] *Ioles* Euryti filiz. *Farn.*

397. *Nam limine constitit alto*] *Iolaus* (ut scribit *Solinus*) *Iphieli* *Herculis* fratris fuit filius, qui cum ad decrepitam pervenisset ætatem, *Herculis* precibus ab *Hebe* juvenili ætati fuit restitutus.

398. *Dubia lanugine*] Quæ vix videbatur ob tenuitatem. *Pene puer*] *Iolaus* ex sene denuo pubertatem adeptus, quod de eo fingitur, quia in ætate senecta multa et egregia facinora gessit.

FAB. VIII. 402. *Post hunc*] *Neapol.* sec. *Medic.* et unus *Leid.* *post hac*: alii nonnulli *post hac*. *Heins.* *Talia dona*] Ut quemquam juvenili ætati restituat. *R.*

403. *Themis*] *Dea*, quæ fas jubet, nefas vetat: vaticinii et oraculi præses, ut ad l. I. vs. 321. vide etiam quæ *Gyrald.* 15. *Synt.* et *Jac. Boissard.* de *Divinat.* F. *Nam jam discordia Thebæ Bella movent*] *Amphiarus* *Oiclei* filius, vates clarissimus, cum se a bello *Thebano* non reversurum præ-

vidisset, a *Polynice* nullis precibus adduci poterat, ut illi interesset. Quare *Polynices* aureum illud monile a *Venere* *Hermionæ* dono datum, *Eriphylæ* *Amphiarai* uxori, quo belli societatem viro persuaderet, largitus est. Cum vero eo tempore *Amphiarus* *Adrastusque* de regno dissenserent, ad *Eriphylen* *Amphiarai* uxorem, *Adrastique* sororem, *judicium* omnium dissensionum detulerunt. Illa vero pro *Amphiarao* quidem sententiam tulit: sed ut belli *Thebis* inferendi socius adjutorque esset. *Cæterum* *Amphiarus*, existimans se ab uxore proditum, *Alcmæoni* filio mandavit, ut post suum obitum *Eriphylen* necaret.

404. *Bella movent*] *Manent* unus *Voss.* Forte, *nam jam discordia Thebas Bella manent*, dixit. *Heins.* *Capaneusque*] Unus e septem ducibus ad *Thebas*, qui cum mœnia scalis conscendere tentaret, lapidibus a defensoribus obrutus est. Hinc, ut ait *Veget.* l. IV. fulmine *Jovis* interiisse dictus, 'hunc toto *Jove* fulmen adactum Corripuit.' *Statius* *Thebaid.* x. Et mox, 'paulum si tardius artus Cessissent, potuit fulmen meruisse secundum.' *Farn.* *Capaneus*] Vide *Consol.* ad *Liviam*, 322.

405. *Flebuntque pares in vulnera fratres*] Ita *Florentinus* *S. Marci*: reliqui *descentque*, vel *fiuntque in vulnera*. *Scribe, ibuntque pares in vulnera fratres.* Hinc 'Thebanorum par' *Minucii* *Octavio*. *Statius* *Theb.* VIII. 'Atque adeo fratres (hæc nostris omnia sunt *Prima* odiis) fratres alterna in vulnera læto Marte ruent.' 'Ire in vulnera,' ut 'ire in arma,' 'in bella,' 'ire in fata:' nec cæsuræ obstat, cujus exempla apud nostrum non desunt. Lib. VII. 'Et *Dis* cara ferar, et vertice sidera tangam.' Lib. VII. 'querorque In superis opis esse nihil: at in ædibus ingens Marmur erat.' Lib. x. 'Et bicolor myrtus, et baccis cærulea tinus.' *Ibidem*,

'fugitque Et color et sanguis! animasque relinquit euntem.' Lib. xiv. 'Ire negabamus, et tecta ignota subire:' ita enim vetustiores plerique. Lib. xv. 'Et locus, et laurus, et, quas habet illa, pharetræ.' Virgil. 'Nam tibi, Thymbre, caput Evandrius abstulit ensis.' Florentinus tamen S. Marci poterunt pro poterit; et *Bella movent.* Heinsius. *Flebantque* Mutais concident vulnerebus Eteocles et Polynices Œdipi filii; de quibus Euripides, Seneca, Statius. *Farn.*

406 *Subducta tellure*] Nam hiatu terræ absorptus est Amphiarus. *R.*

407 *Vivus adhuc*] Præcepit filio Alcæoni, ut mortem suam matris morte ulcisceretur: quo facto, Alcæon furis agitated morbi remedium quæsitit a Phegeo, cujus filiam Alpheisibæ, quam in uxorem duxerat, monile illud fatale dedit. Sed ubi apud Phegeum non inveniret morbi medellam, ab oraculo monitus se ad Acheloum contulit, cujus filiam Callirhoën cum amaret, illa autem ab eo posceret monile, ad Alpheisibæam contendit ab ea repetiturus illud. *Farn.*

408 *Natus*] Filius Amphiarai Alcæon, qui patrem ulciscendo pius, occidendo vero matrem impius fuisse judicatur.

409 *Exul mentis*] Demens atque furiosus.

411 *Donec cum conjunx*] Callirhoë filia. *Fatale aurum*] Monile perniciosum, quod qui habebat, infortuniis vexabatur. Id autem Alcæon ablatum matri jam Alpheisibæam traderat.

412 *Phlegæus*] Imo *Phlegæus* cum melioribus, ex fide historiarum. *Heins.* *Phlegæus ensis*] Phlegæi filiorum, a quibus Alcæon fuit interemptus.

413 *Petit hoc Acheloia supplex*] *Hos* S. Marci, et Urbin. et tres alii; nonnulli *hæc* cum Cantabrigensi: quidam omittunt eam vocem. Pro *petet* etiam prim. Medic. Arond. prim. Hamburg.

aliique complures *petit*. *Hefna.* *Acheloia supplex*] Callirhoë, Acheloi filia, Alcæonis uxor. *R.* *Tum demum*] Callirhoë igitur a Jove impetrabat liberis suis ex Alcæone præproperatam juventutem, quo patris necem ulcisci posset. *Farn.*

414 *Annos addat, neve necem sinat esse ultoris inultam*] *Neve necem sinat esse diu victoris inultam* Florentinus S. Marci, Urbin. sec. Pal. alii nonnulli *genitoris vel ultoris*: Neapol. *Neu genitorum necem sinat esse parentis inultam*: alii aliter. Ego verum esse apurium contendo; nihil enim ad rem facit. Certe in primo Vaticano non comparebat. In uno meo margini adscriptum offendi hunc ipsum versum. *Heins.* *Ultoris*] Alcæonis, qui patrem fuerat ultus. *R.*

415 *Privigni dona nurusque*] *Privignæ* ex scriptis. Hebe privigna Jovis, quod ex Junone nata sit: nurus, quod uxor Herculis. *Heins.* *Privignæ*] Hebes, quæ Junonis filia, Herculis uxor.

416 *Præcipiet*] Ante capiet.

FAB. IX. 417 *Faticano ore*] Alii *faticios*; scribe *faticino*; nam quatuor codices Vaticano: lib. II. 'Ergo ubi faticinos concepit mente farores?' lib. xv. 'sic dicere vates Faticinasque ferunt sortea.' *Heins.*

419 *Eadem dona*] Ut juvenes fierent. *R.*

420 *Pallantis*] Hyperionis filia, soror patruelis Pallantis, fil. Crei. Hesiod. Theogon. ibi, *Θελα δ' ἡελίων τε μέγαν, λαμπρὸν τε σελήην, Ἥδ' ὅ' ἡ πρὸν τερσεν, &c.*

421 *Conjugis*] Tithoni, quem Aurora succo suo perfudit, et cui a Parcis immortalitatem impetravit, oblita interim perpetuitatem juventutis poscere: exaruit itaque in cicadam verus. Adi Cl. Baconi Sap. Vet. *Cænescere mitem Iasona Ceres*] *Mitis Ceres* in plerisque veterum; recte: libro v. Arethusa ad Cererem, 'Hanc habeo sedem, quam tu mitissima serva.' Et lib. VI. 'frugum mitissima mater'

sic et 'fruges mites' Noster passim vocat. *Heins.*

422 *Iasiona*] Jovis ex Electra filium, Cereri adamatum, ex qua genuit Plutem. Vide quæ Jacob. Boissardus lib. de Divinatione in Japyge.

423 *Erichthonio*] Lib. II. 554. *Farn.*

425 *Cui studeat*] Unus Leidensis *studeant*. Puto, *Cui studeant Deus omnis habent*: sic lib. XII. 42. ex optimo codice, 'Penetrantque caras vox omnis ad aures.' Apud Virgilium Georg. I. 'atque omnis navita ponto Humida vela legunt:' ita enim in vetustis aliquot exemplaribus se testatur invenisse Pierius Valerianus. Val. Flaccus libro IV. 'te cuncta precantur Gens hominum.' Ita enim Carrionis liber, venuste; quod ille tamen non percepit. Eodem libro, 'sprevere quod omnis Pollueruntque manus, quodque unguibus excidit atris, Has mihi fert in luce moras:' sic scribe; nam Carrionis liber *manus*; vulgati, *sprevere quod omnes manu*: sic paulo ante, 'at manus omnis Heroum densis certatim amplexibus urgent.' Mox lege apud eundem Valerium, *sed vos o servate precor, pro observate*. Silius libro XIII. 'Stabant innixi pilis exercitus omnis.' Libro XVII. 'Hannibal unus Dum restet, non ai muris Carthaginis ignis Subdatur, cæsiqne cadant exercitus omnis, Profectum est Latio:' ita scribe. Apud Horatium Epist. I. 16. 'Jactamus jampri-dem omnis te Roma beatum:' in Odis, 'Io triumphe non semel dicemus civitas omnis.' Et Epod. XVI. 'eamus omnis civitas.' Epicedio Drusi, 'Funeris exequiis adsumus omnis eques.' *Heins.*

428 *Tantunne aliquis sibi posse videtur*] *Tantum ne sibi quis posse* unus Moreti; venuste. *Idem.*

429 *Fata*] Hæc ex Stoa noster. Stoicis enim quod in fatiis est ipsum exsuperat Jovem. Sed vide Tertull. lib. de fato. Augustin. lib. V. de civitate Dei. D. Thomam lib. de fato.

Delph. et Var. Clas.

Euseb. lib. VI. de præparatione Evangelii. Minut. Felicis Octavium. Jup. Siderum de fato. *Farn. Fatis Iolaus in annos rediit*] Reviruit, recepit juventutem Iolaus fatiis volentibus. Est item similiter in 'fatis Callirhoë procreatis juvenescere.' *Pont.*

430 *Juvenescere*] *Revirescere* alter Hamburg. et unus Medic. lib. VII. 'Arte suum parilli virescere posse parentem:' ubi tamen vetustiores multi *juvenescere*. *Heins.*

434 *Nec nostrum curvarent Æacon*] Hoc est, incurvum senectute redderent. Natalis lib. III. c. 9. R.

438 *Nec sustinet ullus queri*] Nec ullus audet conqueri.

439 *Fessos Rhadamanthon et Æacon annos*] Scribendum *annis*, ut libri nonnulli veteres, et distinctione succurrendum. Nullus sustinet queri, cum Æacon et Rhadamanthon annis fessos videat. *Videant* etiam Cantabrig. et octo alii. *Heins.*

442 *Deionidemque*] Deiones ex Phæbo filium, qui, Minoë jam senescente, Cretæ regnum invadere moliebatur, verum a Jove deterritus in Asiam navigans Miletum urbem condidit: ibi ex Cyaneæ Nympha genuit gemellos Caunum et Byblida. Ant. Liberalis refert, Miletum, consulente Sarpedone, in Cariam profugiasse, ibique Eidotheam Eeriti Carum regis filiam uxorem duxisse: fab. 30. *Farn.*

443 *Miletum*] *Mileton* unus meus. *Heins.*

447 *Ægæas metiris aquas*] *Ægæum mare transis. In Aside terra*] In Asia terra.

450 *Redeuntis eodem*] *In orbem* duo veteres. *Heins.*

451 *Cognita*] Dux nympha hoc nomine a poetis donatur. Altera Sicula, Proserpinæ socia, altera Mæandri filia. *Cognita Cyaneæ præstanti corpore Nympha*] *Cognita Cyane* multi veteres: unus Basil. *Callirhoë*: pri. Palat. pro diversa lectione *Crinco*; secundus, *Prociane*: *Cretæi Urbis*.

10 R

Ovid.

Crenis Spirensis et optimus *Thuanus*, *ἀνδρὶς κρησίου*, quod nomen *Nymphæ* conveniens. Ex *Eidothea* *Carum* regia filia *Caunum* et *Byblida* fuisse *Mileto* natos ait *Antonius Liberalis*: *Parthenius* in *Eroticis*, ex *Tragasia*. *Canon* *Diegesi* II. apud *Photium* in *bibliotheca* matrem non expressit, de patre cum aliis consentit. Cæterum *Βύβλις* ne, an *Βέβλις* sit scribendum, vix liquet. Apud *Liberalem* enim utraque occurrit lectio, qui civitatem *Caræ* *Byblidem* facit. Malim tamen *Βέβλις* quomodo *Hezychius* et *Suidas*. Apud *Theocritum* quoque *Idyll.* VII. *Βέβλις* scribitur, et fons est. Neque aliter ejus *Scholias*tes; qui *Mileti* et *Ariæ* filiam facit. Meminit et montis *Caræ* *Byblidis*. Ibidem *Δαῖσος* pro *Καῖσος* perperam bis scribitur. *Stephanus Byzantius* *Βέβλος*, *Βέβλων* non *Βέβλιδα* *Mileti* hanc filiam appellat. Eidem in *Καῖσος* est *Βέβλις*. Quomodo et *Parthenio* in *Eroticis*: ex quo liquet copiose hanc fabulam ab *Aristocrito* et *Apollonio Rhodio* in *Καῖσος* *ἱστορίαι* fuisse descriptam. Hinc et parœmia apud Græcos *Καῖσος* *ἔπος*, eujus *Hezychius*, *Suidas* *Diogenianus*, *Apostolius*, et alii meminerunt. *Comon* apud *Photium* ait *Byblidem* a *Cauno* fuisse perditæ amatam, in quo a cæteris auctoribus discedit. Nam quod e nuce arbore se suspendisse *Byblis* ab illo traditur, id ipsum *Ovidius* quoque *Remedio Amoris* testatum reliquit hisce verbis, 'Byblida quid referam, velito quæ fratris amore Arsit, et est laqueo fortiter ulta nefas?' Meminit ejus quoque carmine in *Ibin*. *Hyginus Fab.* 243. de morte violenta quidem meminit, sed genus mortis non expressit. 'Byblis,' inquit, 'Mileti filia propter amorem *Cauni* fratris seipsam interfecit.' Porro pro *præstanti corpore nympha* in eodem *Spirensi*, *Florent.* S. *Marci*, *Thuan.* *Neap.* *Urbini.* *Bernegg.* pri. *Erfurt.* pri. *Moreti.* pri. *Palat.* sec. *Medic.* aliisque nonnullis, *præstantia*

corpora forma: præstanti corpore nympha prim. *Vatican.* et *Sixianus: forma* unus *Medic.* lege *præstanti corpore forma*, ut pro diversa lectione *Berneggerianus*, vel *præstantis forma*, vel *præstantia corpore forma*; ut 'præstantis animi' apud *Virgil.* *Heins.*

466 *Paulatim declinat amor*] *Suorum* *Politianus* ex veteri codice; et sic primus *Gronovii* et tres alii; sed male. *Horatius*, 'Lydis in asperam Declinat Pholoën'; pro, amat *Pholoën*. *Spartianus* initio vitæ *Hadriani*, 'Imbutus impensius Græcia studiis, ingenio ejus sic ad ea declinante, ut a nonnullis Græculus diceretur.' *Idem.*

468 *Sed nondum manifesta sibi est*] *Nondum*, inquit, se amore captum esse intelligit. *Nullumque sub illo*] Quod nondum tam magnus erat is amor, ut propterea votum aliquod susciperet, quod facere solent qui vehementer amant.

467 *Animo dimittere*] *Demittere* veteres plerique. *Heins.*

470 *Quamvis jaceret*] *Vetustiores* *jacebat*. *Idem.*

476 *Et possum*] *Possum* cum scriptis, ut superioribus hæc respondeant: nisi mavis, ut *possim*. *Idem.*

477 *Necesse esse sororem*] *Sorori* forte scribendum esse ad *Elegiam* de *Nuce* monui. *Idem.*

487 *Quam bene, Cæne, meo*] *Quam bene tu nostro* multi ex vetustioribus. *Quidam* hunc versum omittunt. *Idem.*

492 *Hei mihi quæ male sum*] *At mihi* ex scriptis. *Idem.*

493 *Quod obest id habebimus unum*] Hæc mendosa sunt, aut adulterina: potest tamen reponi, *id habebimus una*. *Idem.*

494 *Quid mihi significant ergo*] *Quid mihi significant ægra* putabam; nisi *misera* mavis cum primo *Gronoviano*; sed *ægra* pro amante. *Cicero* pro *Cælio*, 'Medea animo ægra, amore suo saucia.' *Idem.*

496 *Dii nempe*] 'Velocius et gra-

vires *Chlorophaea* victorum exempla,
maestas cum subeant animos auctori-
bus.

487 *Junctam Tethyn, Junonem*] So-
rorem. *Fern.* *Sic Saturnus Opus*] *Opis*
filia fuit Cæli, quæ Saturno fra-
tri nupta multos filios procreavit:
alio nomine *Rhea* a poetis vocata et
Cybele, et *Magna mater*.

498 *Oceanus Tethyn*] *Tethys* Cæli
et *Vestæ* filia Oceano fratri nupsit,
eique maximam nympharum multitu-
dinem peperit.

499 *Sunt superis sua jura*] *Malim*
stare; ut infra, '*Jura senes norint.*'
Heins.

502 *Percam precor ipas*] *Precor* ante
meliores. *Idem.*

504 *Et tamen*] *Idem Attamen. Lege*
stare; nam *At* sequitur. *Idem.*

506 *Æolida*] *Æolo* quidem, ut ha-
bet *Homer. Odys. x. Ἰδὲ καὶ παῖδες*
ἐπὶ μεγάροις γέρωνται 'Ἐξ μὲν θυγατέ-
ρες, ἔξ δ' υἱὸς ἡβέσθοντες. 'Ἐπὶ δὲ θυγα-
τέρας ἄρ' οὐκ ἴδωσι δέου ἀκοίρας. Quia
tamen, ubi *Macareus* ex sorore *Ca-
nace* filium suscepit, *Æolus* indignatus
gladium filio misit, quo adversus se
uteretur incestus vindice, *Macareus*
vero fuga sibi consuluit; videtur
Byblis multitudinis usa numero, ad
majorem criminis auctoritatem concili-
andam, simul suum scelus elevan-
dum. *Fern. Thalamos timere soro-
rum*] Vetustum apud *Cæsena*tes frag-
mentum, cujus excerpta V. Cl. *Lucas*
Langermannus mecum communicavit,
tenere, et quinque præterea ex no-
tis. Scribendum, *thalamos renuere*:
lib. xv. 'parque negandum Non pu-
tat auxilium; multi renuere: suam-
que Non amittere opem:' ita et illic
pro *retinere* codices nonnulli; bene:
cum quarto casu etiam junxit *Gra-
tus*, ubi de forma canum, 'tum sor-
tis cura secunda Ne renuat species,
sat ne detrectet honorem:' sic scribe.
Cura, inquit, secunda: esto, ne ipsa
canum deformis species rejiciat et
detrectet honorem; hoc est, ne parum
liberalis et honesta canibus sit forma.

Paulo post, '*Si renuit junctos, et*
mater adultera non est:' ita et illic
scribo; non *cunctos*: '*junctos*' hones-
to vocabulo dixit, qui ad coitum ad-
mittuntur. 'In venerem jungere'
paulo ante dixerat, et '*junge pares.*'
Silius libro iv. '*renuit tibi Danna*
regna Armiger ecce Jovis:' dixi al-
quid libro vii. vs. 606. Contra apud
Val. Flac. lib. v. '*Annuit thalamis*
Albani virgo tyranni.' *Heins.*

509 *Nec nisi*] *Puto, Ne, nisi qua*
fas est, ametur. *Idem.*

510 *Si tamen*] Et captum *Byblidis*
amore *Caunum* fuisse ex *Cononis* Nar-
rationibus refert *Photius* in Biblio-
theca: *Καὶνὸν δ' ἔπος ἐγείρω ἀπὸ χανῶν*
τῆς ἀδελφῆς Βυβλίδος ἧς δ' ἀπετόχωνε,
πολλὰ κινήσας, ἕξεισι τῆς γῆς ἐκείνης.
Fern.

512 *Quæ fueram*] *Mellus* nonnulli
quem fueram. *Heins.*

516 *Hoc placet*] *Hæc* multi veteres;
et recte: libro iv. '*Hæc placet, hanc*
quoniam communis fabula non est,
Talibus orsa modis.' *Vincit* etiam
castigatores. *Idem.*

518 *Viderit*] *Cannus*; vel ipse rei
eventus: ut '*Viderit utilitas; ego*
cæpta fideliter edam;' et *Met. x.*
Fern.

521 *Ceram*] *Ceratam* tabellam,
quam rursus, si quid deletum vellet
obtusa et plana styli parte æquabant
et levigabant ad scripturam novam:
illud vocabant, '*sub acumen styli*
subire:' hoc '*stylum* vertere.' *Fern.*

522 *Dannatque tabellas*] Forte *man-
datque tabellis.* *Heins.*

523 *Notas*] Scribit: quamvis ver-
bum hoc *notare* inter alias significa-
tiones accipitur pro *notis scribere*, *ἀπὸ*
σημάτων γράφειν hoc est, signis qui-
busdam animi sensus comprehendere,
non literis et sermonibus. *Turn.* Ad-
vers. lib. xiv. 24. *Fern.*

524 *Sumptas*] *Tabellas.*

528 *Corruptis certis*] Imo, *correctis*
cum pri. Pal. pri. Gronov. Oxon. A-
rondel. prim. Erfurt. utroque Ham-
burg. aliisque multis. *Heins.*

529 *Quam*] Noster ita exordium smit epistolæ Phædræ ad Hippolytum: 'Quæ, nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem, Mittit Amazonio Cressa puella viro.' *Farn.*

535 *Humida Lumina*] Vel *intida* quartus Mediceus: forte *uida*. Paulo ante *esse poterant index*, non *poterat*, novem codices. *Heins.*

539 *Animi grave vulnus*] *Animo* rectius quidam. *Idem.*

544 *Ego dura tui*] In eandem sententiam Virg. 'Æneadæ duri.'

546 *Tu servare*] Sententia et locutione haud dissimili usus est in laudatissimo illo opere Medæ tragædiæ, quam citat Quintilianus, 'Servare potui, perdere an possim rogas?' *Farn.*

549 *Vindo*] *ὑπονομιᾶς*.

550 *Jura*] Juris legumque apices norint et observent sicci senes: nos flore ætatis nostræ utamur. 'Nos vivamus et amemus, Moresque senum severiorum Omnes unius æstimemus assis.' *Farn.*

554 *Deorum*] Saturni, Jovis, Oceani, qui suas habuere sorores, vs. 498. *supra. Farn.*

555 *Reverentia famæ*] Pudor: 'neque enim specie famave movetur;' de Didone Æneid. iv. et deinde, 'te propter eundem Extinctus pudor, et, qua sola sidera adibam Fama prior.' 'Jam nunc confundor, et omnes In nostris oculos vultibus esse reor.' *Epist. Heroid. xviii.*

556 *Impediet*] *Impedient* unus Gro-nov. Pro *tantum absit*, multi ex vetustioribus *tantum sit*. Tò *tantum* abest a primo Vatican. *tantum si pri.* Moretti: nonnulli *tantum adsit* vel *assit*. Puto, nam *quæ sit causa timendi?* *Heins.*

560 *Quantum est quod desit*] *Quod desit*, puto. *Idem.* *Quantum est quod desit*] Ac si diceret, Parum admodum deest ad explendum amorem nostrum. *R.* *Quantum*] Intra quatuor, ex quinque illis amandi lineis: visum, alloquium, tactum, osculum sine suspi-

ciæne licet consistere: cur non et quintam? cur non et quinta illa *μελιόεσσι καὶ μυελόεσσι* nectaris parte, non imbueret nos? Vide lib. x. 343. *Desit*] *Al. desit.* *Farn.*

562 *Neve merere meo*] Hic versus non uno mihi nomine suspectus est, nec Ovidianum esse persuadeor ut credam. *Heins.*

563 *Talia nequicquam perarantem*] *Properantem* sec. Medic. et alii duo *parantem*: sic infra præcipitantiam suam deplorat, quod 'tam cito commisit properatis verba tabellis.' Et pro *summo margine* Florentin. S. Marci, Neapol. prim. Palat. sec. Medic. et tres alii *summusque in margine versus adhæsit*; bene. Pro crimina mox nonnulli *carmina*. Pro *tinxit* Rottendorph. et unus meus *tingit*. *Idem.*

564 *Summoque*] Ita Juvenalis Sat. x. 'Summi plena jam margine libri Scriptus, et in tergo, necdum finitus.' *Farn.*

566 *Gemma*] Annulo, sigillo inclusa. 'Se lautum atque beatum Exiguus tabulis et gemma fecerit uda.' *Ibid. Idem.*

568 *Et paulum blandita*] *Paridum blandita* plurimi veteres; optime: est enim timentium blandiri. Deinde pro *feras* iidem codices *fer has*; et illud recte. *Heins.*

573 *Juvenis*] Cænnus Mæandri nepos; *supra*, vs. 444. *Farn.*

577 *Quod si*] *Qui si* meliores. Tò qui refer ad *pænas dedisset*. Pro *traherent tecum* iidem *secum*; bene: sic lib. ii. Fast. 'Et secum lacrymas invidiamque trahit.' *Heins.*

581 *Glaciali frigore corpus*] *Pectus* nonnulli ex castigatioribus. *Idem.*

585 *Quid quæ*] *Quod quæ* prim. Vatican. sec. Palat. duo alii. Puto *quo*, *quæ*: 'quo commisi,' cur commisi. *Idem.*

589 *Qualis foret aura*] Qualis foret Caeni volantas. *R.* *Parte*] Allegoria pulchre continuata se temeritatis in scribendo arguit: mox augurii male servati, diei crisiæ improbat, nuncium

Importunum. 'Lascivior aliquanto est Ovidius,' inquit Fabius lib. x. Institutionum cap. 2. 'et nimis amator ingenii sui.' Et mox: 'Ovidii Medea videtur mihi ostendere, quantum vir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare quam indulgere malisset.' Et hic sane fatendum est, lascivire ipsius ingenium, nactum scil. materiam sequacem et genio suo affinem. *Farn.*

591 *Non exploratis ventis*] Non intellecta Cauni voluntate.

592 *Nunc feror in scopulos*] *Auferor* plerique; recte. Et pro *subversa*que, *submersa*que. Amor. II. 4. 'Auferor, ut rapida concita puppis aqua.' *Heins.*

593 *Neque habent*] Nescit enim vox emissa reverti, ut inquit Horatius.

596 *Cera*] Tabella cerata.

602 *Vultus amantis*] *Malo amantes*, vel *vultum amantem*: nam *vultum* plurimi veteres. *Adi Notas* ad Epist. II. vs. 93. *Heins.*

608 *Potuissem omnia*] Concinne unus meus et unus Ambros. cum codice Bersmanni, *poterant tamen omnia*. Id.

610 *Non adit*] Non opportunos tentavit 'aditus,' et quæ mollissima fandi Tempora.' *Farn. Nec legit*] *Elegit. Nec legit*] *Non legit* meliores, quod efficacius. Et mox *non petiit* duo pro *nec*. Malim etiam *horamque animumque vacantes*, quam *vacantem*. *Heins.*

611 *Animumque vacantem*] *Caris solutum*. Eleganter Terent. 'ab animo ociosum esse.' Id quod Cicero illustrat Epist. XI. 16. ad Brutum: 'Permagni interest, quo tibi hæc tempore epistola reddita sit; utrum, cum solitudinis aliquid haberes; an, cum ab omni molestia vacuus esses. Itaque ei præcepi, quem ad te misi, ut tempus observaret epistolæ tibi reddendæ.' Quæ Virgil. vocat, 'commoda tempora,' et 'molles aditus.'

612 *Neque enim*] *Neque enim* 'natus es e scopulis, nutritus lacte ferino: Nec dicam silices pectus habere tuum.' *Trist.* III. 11. Vide

citatos a nobis in Indice Poëtico, sub titulo *Durus*: qui omnes Homerum secuti, II. II. γλαυκὴ δὲ σε τίκτε θάλασσα, Πέραι τ' ἡλίστατοι, ὅτι τοι νόος ἐστὶν ἀκμή. *Adi etiam* *Aul. Gellium* lib. XII. cap. 1. *Macrob. Saturnal.* lib. V. 11. *Jul. Scalig.* lib. V. Poëtices cap. 3. *Farn.*

613 *Nec rigidas silices*] Duodecim præstantiores *rigidas*. *Spirensis rigida silice*. Vide quæ noto libro hoc, vs. 225. *Heins.*

617 *Facta revocare*] *Fata* in plurimis veterum. *Idem.*

618 *Capta expugnare*] *Incepta* perficere.

623 *Plurimus urget et urit*] *Urit et ussit* plerique veteres; vel *ussit et urit*: tres *urit et urget*; duo *urget et ussit*. Puto *Nasonem* scripsisse, qui *plurimus urit, et urat, Pectora nostra*: *Epistola Sapphus*, 'Per, tibi qui nunquam longe discedat, Amorem:' sic 'abest absitque,' 'fertque feratque;' de quibus ad Epist. IV. et *Trist.* I. 6. Mox *malo nil commisisse nefandi, quam nefandum*; quod confirmat codex *Spirens.* *Heins.*

629 *Discordia mentis*] *Rectius* legas *menti*. *Idem.*

632 *Patriam*] Καῖνος ἔξωσι τῆς γῆς ἔκδωσι, &c. *Caunus* terram illam deseruit. *Doloribus* inde plurimis affecta *Byblis*, paternam et ipsa domum reliquit, et per desertam diu oberrans et propter frustratos amores animo fracta, nexu de zona laqueo, ex nuce seipsam suspendit. Inde ab illa fiente fluxerunt lacrymæ, et fons hinc enatus, quem *Byblida* indigenæ nominant. Hæc *Photius* ex *Conone*. Aliiter *Liberalis*: ut mox ad vs. 631: *Farn. Mox ubi finis abest*] Deinde, inquit, cum nullus finis imponitur *Byblidos* flagitio, *Caunus patriam* reliquit.

633 *Inque peregrina*] In *Caria* urbem ædificavit, quam de nomine suo *Caunum* appellavit, et æstate et autumnino pestiferam.

634 *Miletida*] *Byblida*, *Mileti* filiam.

636 *A postere centem Diripuit*] *Diripuit* ex scriptis: dixi lib. vi. 566. *Heins.*

638 *Si quidem patriam*] *Sine qua* veteres plerique; nisi quod duo Medicei *pro qua*. *Idem.*

641 *Ismaria*] Thraciæ. *Triennia*] *Trieterica* Græce dicuntur: eo quod tertio quoque anno celebrarentur. *R.*

643 *Bubasides*] Cariz. *Bubasus* Cariz regio est.

644 *Caras*] *Bopulum* Cariz in Asia: lib. viii. 6. *Farn.* *Et armiferos Leleges*] *Leleges* populi sunt Cariz bellicosissimi.

645 *Jam Cragon*] *Cragus* mons est Lyciæ Apollini sacer, qui promontoria octo habere scribitur, ac ejusdem nominis urbem. *R.* *Lymiram*] Urbem Lyciæ. *Xanthique*] Fluvii Lyciæ.

646 *Queque*] Ita legendum ex auctoritate duorum Vatican. Ursini, Cælestini, monet Ciofanus: quin ex meis unus disertim habet *kirkum*, alter suprascriptum: vulgo leg. *ignem*, et alii leg. *Quodque Chimæra jugum*. De *Chimæra*, vide quæ supra ad l. vi. vs. 339. *Farn.* *Quodque Chimæra jugum*] *Chimæra* mons est Lyciæ: qui, ut *Ætna* in Sicilia, fumum ac flammarum globos emittit. Id quod *Poëtis* causam præbuit, ut fingerent *Chimæram* esse monstrum, partem anteriorem leonis habens, flammam evomentem, medium ac ventrem capræ, posteriorem draconis.

649 *Concidis*] *Procidis* Oxon. bene: sic apud Horatium, 'rex procidit Heu pervicacis ad pedes Achillei.' *Incidis* prim. Gronov. *Pro Bybli jaces*, unus Medic. *taces*: nam mox sequitur 'Muta jacet.' *Heins.*

651 *Sape illam*] *Etiam* S. Marci, Neapol. sec. Medic. Cantabrig. et septem alii cum Spirensi. *Idem.* *Sape*] *Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡμῶν εἴχετο χαλεπὸν ῥέψαι δαίμονι*, &c. Cum vero indies magis urgeret malus genius, inquit Liberalis, noctu statuit seipsum de saxo precipitem dare: proximum

ergo montem conscendit. *Nymphæ* autem miseratæ eam cobibuerunt, et *Byblidem* immortalitate donatam in anum sodalitium *Hamadryadum* adsciverunt. *Liquor* e saxo illo distillans, in hunc usque diem ab incolis appellatur 'Lacryma *Byblidis*.' *Farn.*

652 *Ut medeatur amor*] *Moderetur* multi veteres contra metrum; sed *moderetur* bene prim. Palat. prim. Vatican. Cantabrig. tert. Medic. Oxon. prim. Hamburg. et alii complures. *Heins.*

654 *Tenet unguibus herbas*] *Terit* quatuor veteres; bene. *Idem.*

659 *Bitumen*] De bitumine *Plin.* lib. xxxv. 15. *Micyl.*

662 *Phæbeia Byblis*] *Phæbi neptis*. ad vs. 444. supra.

663 *Valibus illis*] *Imis* prim. Ambros. duo Moreti, Arondel. alter Hamburg. et unus meus: libro vi. 'Forte lacum melioris aquæ prospexit in imis Vallibus.' *Heins.*

664 *Nomen*] *Ἐν δὲ τῇ Μιλασίᾳ πηγὴ τοῦ Βυβλῆος, καὶ ὅσα ἐστὶ τῆς Βυβλῆδος τὴν ἔσσαν ἔδουσαν*. *Strabo* lib. vii. *Farn.*

FAB. x. 665 *Cretæas*] Unde *Miletus* coloniam deduxerat in Asiam vs. 444. supra. *Farn.*

667 *Iphide mutato*] *Mutata* meliores; recte. *Heins.*

668 *Phæstia tellus*] *Phæstas* urbs fuit *Cretæ* a *Minoë* edificata, et a *Gortyniis* deleta. *Gnosriaco regna*] *Gnosos* una fuit ex præstantibus *Cretæ* urbibus. *Raph.*

669 *Nomine*] Hunc *Ant. Liberalis* nominat *Lamprum*, uxorem *Galateam*, filium *Leucippum*, Deum auxiliarem, quæ nostro *Isis*, *Latonam*. *Farn.* *Ligdum*] Possit et *Lygdum* legi; nam et *Λύγδος* et *Λύγδος* Græce sunt: prim. *Ald.* *Lygdum*, et sic in argumento; cujus nominis in *Creta* civitas: *Spirensis* liber *Lugdus*. *Malim* etiam cum uno meo *ignoto nomine*, quam *ignotum*; neque aliter pri. Gronov. et unus *Leld.* pro diversa lectione. *Heins.*

673 *Vocibus his monuit*] *Monit* ex

quinque scriptis: libro IV. 'factum mirabile moverat aures;' ita veteres nonnulli, non ceperat. Idem.

674 *Relievare dolore*] *Labore* Urbin. pri. Erfurt. et quatuor alii. Hinc 'laborantes puerperæ.' Apud Virgil. Georg. 'primos Lucinæ experta labores:' sic Noster et alii passim. Idem.

675 *Onerosior*] Educatione et dote gravior, sexus sequior.

676 *Et vires Fortuna negat*] *Natura* prim. Mediceus, primus Vatican. et deem alii; quod verum est. Heins.

677 *Edita*] *Prodit*a unus Medic. Idem.

683 *Jamque ferendo Vexerat illa ventrem*] Insignis barbarismus. *Vinxerat* S. Marci et Urbin. cum Jureti excerptis: *Duxerat* Neapol. sec. Medic. pri. Gronov. tres alii: duo *Gesserat*: unus Medic. *Auxerat*: *Vixerat* prim. Palat. prim. Vatican. prim. Basileensis, prim. Erfurt. Spirensis, Arondel. et sex alii. Scribe, *jamque ferendo Vix erat illa gravem maturo tempore ventrem*. Libro X. de Myrrha, 'Vixque uteri portabat onus.' Idem.

686 *Inachis*] Isis, ex Io Inachi filia, ut lib. I. vs. 729. Hanc, inquit Diodorus lib. I. alii Isidem, alii Cererem, et Theomorpham, Lunam alii, nonnulli Junonem. Opportune itaque adest parturienti, et in somnis. Namque, ut ibidem Diodorus, in somnis opitalatur eis quos censuerit dignos, &c. Farn. *Pompa comitata sacrorum*] *Suorum* prim. Medic. sec. Palat. prim. Moret. alique plurimi; probe. Pompa describit postea, Anubin, Bubastin, Apim, Osirin, et Harpocraten. Lib. VI. 'Concita per silvas, turba comitante suarum, Terribilis Procne.' *Suarum* Bernegger. et octo; alii non pauci *serorum*; male. Paulo post, 'Pars o Telethusa mearum.' Et ipsa Telethusa ad Isin, 'miserere tuarum:' ita unum libri veteres. Heins.

687 *Lamaria*] Isidis simulachrum muliebri erat cornutum. Herodotus in Euterpe, Colobatur autem Isis sub

specie vaccae, cujus cornu enlata forma referret Lunam; ut et Osiris sub specie bovis, cujus cornu plene orbe coeuntia representarent Solem. Alii autumant per vaccam Isin significari Ægyptum Osiri, id est, Soli suppositam, vel Osiri, id est, Nilo inundatam. Lege Plutarch. libel. de Iside et Osiride. Macrob. Saturn. I. I. c. 20. Diodor. Sic. Gyrard. Syntagm. I. 12. Euseb. de præparat. Euang. II. I. de Theologia Ægyptiorum; et lib. III. c. 11.

688 *Cum spiciat*] Est Isis, quæ Græca lingua dicitur *Ἀνχίρα*, id est, Ceres. Herodot. Euterpe. Tertullian. de Corona militis, cap. 7. Apuleius VII. Metamorph.

689 *Regale*] Diadema corniculatum, vel etiam aspidibus redimitum, quarum duo eriguntur, quæ Lunam referant. *Anubis*] Deus *Ἄνυβας*, sive ille significet tempus, vel Horizontem, vel Nilum, vel Mercurium, vel Canem stellam, qui Solis recessus et Nili inundationis tempus denotat. Vide quæ nos ad Lucan. lib. VIII. 882. et præter citatos ibi auctores, adi Lib. Giral. 9. Synt.

690 *Bubastis*] Diana Ægyptiis præcipue culta in urbe Bubasti. Herod. Euterpe. Gyrard. Synt. 12. *Variisque*] Bos ab Ægyptiis vice numinis cultus: insigne ei in dextro latere candicans macula: non est fas eum vita excedere: mersum itaque in fonte sacerdotes enecant, quæsituri alium quem substituant, &c. Plin. VIII. 46. Hunc Epaphum Isidis filium fuisse scribit Herodotus in Thalin, et hæc illi esse signa, in fronte maculam albam formæ quadratæ, in tergo effigiem aquilæ, cætera nigrum, cantharum in palato, duplices in cauda pilos. Hunc alii eundem cum Osiride putant. Adi Boissardum de Divinit. tit. Serapis: et quos citat Clariss. Jo. Seldenus Syntagmate de Diis Syriæ I. c. 4. et Gyraldi Synt. 6. *Variisque coloribus Apis*] *Variisque* meliores; hoc est, versicolor: sic lib. XIV. 'va-

riasque coloribus herbas:’ quomodo et ibi codices scripti. *Heins.*

691 *Quique*] Harpocrates, Deus silentii, qui digito ori admoeto taciturnitatis symbolum est.

692 *Sistræque erant*] Tympana. *Micyl.* *Ξειστρον* Græcum est nomen, a *σελεσθαι*, hoc est, quatiendo, dictum. Erat enim crepitaculum æneum, cujus agitatione sonitum reddebant, in sacris Isidis solemne. *Nunquamque satis quæsitus Osiris*] Dens est Ægyptiorum, Isidis maritus, quem singulis quibusque annis Ægyptii et amissum maximo cum mœnore quærent, et inventum maxima cum lætitia persequuntur. *R.* Non tantum annuis sacris, sed singulis is ritus apud Ægyptios sacerdotes fuit, ut cum fletu prodirent, mox cum lætitia et cantu redirent: imitantes hoc Isidis exemplum. *Micyl.*

693 *Plenaque somniferia venenis*] *Somniferi veneni* Thuan. et Junian. sic sæpe alibi noster. *Heins.* *Plenaque*] Aspis cujus morsu homines tanquam sopiti moriuntur. *Micyllus* crocodilum intelligit, cujus venenosus morsus insanabilis. Utraque Ægyptiis indigena, aliis terris peregrina. *Turneb. vii. 8.* Sed ut credam aspidem intelligi, suadet somniculosa aspis. *A. Gel. ix. 12.* *ὀφθαλμὸν* Solino dicta. *Cleopatraz* aspides, quæ ad mortem fecere occultum soporis iter. *Propert. Eleg. iii. 11.* et *Lucan. lib. ix. vs. 610.* et 701. *Farn.*

698 *Dea sum auxiliaris*] Ad id alludit, quod (ut scribit *Diodorus*) Ægyptii asserunt, Isidem plurimorum inventricem fuisse ad morbos medicamentorum, et medicinæ arti multa contulisse: quam immortalitate quoque potitum gaudere hominum cultu, inque eorum valetudine præcipue versari, quia etiam in somnis palam eis opitulari, quos censuerit dignos. *R.* *Tollere*] Educare, non exponere, non interficere. ‘Quicquid peperisset, decreverunt tollere.’ *Terent. Andria. Auxiliaris*] Redi ad notata

super vs. 686. vide et *Apuleium Met. l. ii.* ‘Tu quidem sancta, et humani generis sospitatrix,’ &c. *Farn.*

701 *Durasque ad sidera tollens pedes*] *Purasque* plurimi ex antiquis: nihil verius. *P. Syrus*, ‘Puras Deus non plenas aspicit manus.’ Vide *Notas Fast. v. 435.* *Seneca Medea Act. v.* ‘Vindicta levis est, quam ferunt puræ manus:’ ita vetus codex. *Heinsius.*

702 *Rata sint*] Exitu ipso comprobentur. Videtur autem *Telethusa* putare non satis potentem esse Isidem, nisi cœlestibus etiam annuentibus ejus promissis. *Pont. Cressa manus*] *Telethusa* Cretensis.

703 *Seque*] Citra opem obstetriciam, ne qua forte compotrix fœminam natam patri indicaret, conscia tantum nutrice. *Farn. Seque ipsam pondus in auris Expulsi*] Hoc est, postquam peperit, pondusque uteri in lucem extulit.

706 *Neque erat facti nisi conscia nutrix*] *Ficti* ex antiquioribus multi. Censeo scribendum *furti*: quicquid enim occulte agebatur, furtum vocabant. Sic et infra vs. 767. ‘sed jam consumserat omnem Materiam furti:’ nam in aliis libris est *ficti*, quod præcesserat paulo ante; in aliis *tecti*, vel *facti*. *Heins.*

709 *Quod commune foret*] Puero et puellæ: nam *Iphis* tam fœmina quam mas appellari potest. *R.*

710 *Impercepta mendacia*] *Indecepta* plurimi veteres: *Indeprensa* *Calandrz* excerpta, sec. *Palat. pr. Basil. pr. Reg. alter Hamburg.* et quinque alijs quomodo apud *Statium*, ‘vestigia cunctis *Indeprensa* procis.’ *Imperfecta* *prim. Gronov. Intercepta* unus meus cum excerptis *Jureti*. *Nihil* muto. Hinc ‘imperceptiora’ apud *Gellium xiv. 1.* *Heins. Impercepta*] *Indeprehensa*, non animadversa.

711 *Facies*] *Ἐρεὶ δὲ ἡζέετο ἡ κόρη, καὶ ἐγένετο ὑπὸ τῷ τι κάλλος.* *Ant. Liberalis*, in hac eadem fab. *Farn.*

710 *Dictæ Teleste*] Cretensi: a

Diote namque monte Cretæ *Dictæus* declinatur.

717 Primasque] Disciplina plane *Laconica*; siquidem in iisdem gymnasiis, sub iisdem magistris, artium imbiberint elementa 'grandis virgo bonusque puer,' ut habet *Martialis* *Epigr.* viii. 3.

718 Accepere artes] Vide *Ep. Par.* 150.

719 Hinc amor amborum] *Ambarum* recte *Neapol. sec. Medic. pri. Vatican. prim. Gronov. et sex alii* melioris notæ. Mox *Conjugii* meliores, non *Conjugium*: et expectat optimus *Thuan.* *Heins. Rude]* 'Contactum nullis ante cupidinibus,' *Propert.* i. *Farn.*

720 Sed erat fiducia dispar] Nam *Ip̄his* diffidebat se viri officio fungi posse. *Ianthe* vero contra fidebat se munera mulieris satis obituram. *R.*

722 Quamque virum pudet esse, virum fore credit] *Virum* putat esse virum plerique veteres: putat esse suum *pr. Vatic. Arond.* multique alii: unus meus, *Quamque virum putat esse, virum.* Scribe, *Quamque virum putat esse, suum fore credit Ianthe*; suum nempe virum. *Heins.*

723 Quo posse frui desperat] *Qua* cum melioribus. *Idem.*

728 Perdere debuerant] Alii *Parcere debuerant.* Neutrum bene. Est enim versus adulterinus. *Idem.*

729 Naturale] Ut viri, non virginis, amore caperetur.

735 Filia Solis] *Pasiphaë.* Vide quæ nos ad *Virgil. Eclog. vi. et Æneid. vi.* 'Hic crudelis amor tauri, suppositaque furto *Pasiphaë*;' et quæ ad *L. viii. supra vs. 156.*

738 Dolis, &c.] Inclusa vaccæ lignæ, *Dædali* opera, ut habent *mythologi.* Vide *Natal. Comitem vi. 5. et adi. Martiale* lib. *spectacul. 5. Epigr.* quod et representatum a *Nerone.* *Suetonius* in vita ejus, c. 12.

742 Dictis Artibus efficiet] *Doctis* artibus vetustiores plerique; recte: quoniam pro vulgata pugnat amicus

noster curis ad *Gratum* secundis. Nullas *Dædali* artes recensuit *Naso*, præter volatum: qui hic locum non habet. Mox *animum firmas* dixit, pro *obfirmas*: atque ita fortassis scribendum. *Heins.*

746 Quid sis nata vides] Vide multi ex castigatioribus: sequentia 'pete' 'et ama' confirmant: nisi mavis mox *Ipete*; nam sex scripti *Idpete.* *Idem.* *Nisi te quoque]* 'Fallere alios in proclivi est: sed ipsum a se falli miserimum.' *Plutarch. de Adul. Farn.*

748 Spes est quæ capiat] Piget diversas lectiones adscribere, quæ sunt plurimæ. Nimirum sententias hic est locutus aliquis carnifex. Cave enim credas hunc versum *Nasonis* esse: sed pro eo quod sequitur, *Hanc tibi res adimit*, arbitror *spem* reponendum esse. *Heins.*

749 Hanc tibi res adimit] Necessitas et sexus qualitas tibi hanc eripit, quam uxorem ducere cupis.

750 Cauti cura mariti] *Magistri* in nonnullis. Viderant nimirum eosdem utrisque magistros fuisse. Cave quicquam mutes: unus *Vossian. ministri.* *Heins.*

752 Potienda] *Potiunda* meliores, ut et *l. x. vs. 569. ἀρχαῖος. Idem.*

754 Nulla est] Sensus est: Etiam nunc ea quæcunque votis expetivi contingunt mihi, et *Dii* faciles dant quæcunque optavi, scilicet ut *Ianthen*, et patrem illius, et item meum, faventes atque paratos habeam. Una obstat mihi, quæ cætera vincit omnia. *Micyl.*

755 Nunc quoque votorum pars nulla est vana] *Nulla est pars una* plerique. Alii aliter. *Nulla est pars tanta* quatuor: unus meus *votorum est pars nulla vana*; unde legebam aliquando *pars irrita nulla.* Nunc persuasum habeo hunc cum sequenti versu esse tollendos. Vix enim intelligas quid sibi velint. *Heins.*

756 Quod volo vult genitor, vult ip̄sa socerque futurus] Multi veteres, Quod-

que ego, vult genitor, socer et vult ipse
futurus: meliores tamen, Quodque ego,
vult genitor, vult ipse socerque futurus;
nisi quod in Neapolitano rō cult a
manu erat secunda, erasa veteri lec-
tione. Forte, Quodque ego, quod genitor,
vult ipse socerque socrusque: vel,
socerque futurus. Idem.

759 *Et jam mea flet Ianthe*] *Ut jam
mea fiat rectius tert. Medic. et qua-
tuor alii. Idem.*

760 *Mediis*] Allusum ad Tantali
fabulam. Farn.

763 *Pressit ab his vocem*] Post hæc,
inquit, siluit. *Altera virgo*] Ianthe,
quæ Iphin, cui fuerat desponsata,
marem esse credebat. *Nec lenius al-
tera virgo Æstuat*] Puto nec socius.
Vide quæ notamus l. ii. 800. Heins.

766 *Omina, visaque*] Auguria et
somnia.

770 *Crinalem capiti vittam*] Scribe
capitis, vel contra libros veteres; nisi
pro sibi que legas suoque. Heins.

772 *Isi*] Supra va. 688. *Parato-
nium*] Quam colit Ægyptus, in qua
Paretonium opp. et portus; Mareo-
tis palus; Pharos insula Alexandriæ
objecta, turris et specula lucernis in-
structa, nocturnæ navigationi accom-
moda, illustris; et Nilus septem ostiis
se in mare exonerans. Farn.

773 *Septem in cornu*] Ostia.

775 *Tuque hæc insignia vidi*] In
ara namque Iaidis ea omnia simula-
chra erant, quæ per somnum viderat
Teletusa. R. *Tuque*] Vs. 687.
supra.

776 *Sonitum comitesque facesque*] *Sonitum
comitantiæque æra* Thuan. pri-
mus Moret. prim. Erfurt. prim. et
tert. Pal. Neap. Spirens. et a manu
secunda Florent. S. Marci, cum aliis
multis. Puto *crepitanæ ære*; et sic
unus meus: nisi mavis *resonantiæque
ære* cum uno Moreti. Infra '*cre-
puitque sonabile sistrum*': sic et
Propertio l. iii. '*crepitans sistrum*.'
S. Marci codex a manu prima, et
unus Bonon. *sonitum comitesque face-*

tes. Forte etiam scribendum, *vidi*,
Visaque cognovi: ut supra, '*præse-
pia vidi, Visaque dejeci*.' Heins.

778 *Quod non ego punior ipse*] Lo-
cus mendosus. *Punior ecce Florent.*
S. Marci, et unus Bonon. cum pr.
Hamburg. et uno Voss. *Ponor in ignem
vel igne Thuan. Bernegger. prim.*
Vatic. sec. Pal. Spir. et octo alii:
punior hoc est Arondel. et Zulich.
punior hocque Neap. et unus meus:
thalamo quod non ego ponor prim. Me-
dic. cum Glossa, '*id est, deponor*.'
Divinent acutiores: mihi hoc hemi-
stichium valde suspectum. Idem.

779 *Consilium monitumque tuum est*,
miserere duarum] Tres libri *monitusque*:
unus *monitusque tuus*. Forte, *Consilii
monitusque tui est*. Deinde *tuarum*
recte sec. Palat. et octo alii: *dictum*
supra. Idem.

780 *Lacrymæ sunt verba secuta*] Scri-
be, vel invitis membranæ, *sua verba*:
et vide quæ notamus ad Epist. xviii.
252. Idem.

781 *Visa Dea*] 'H δὲ θεὰ συντυχὴς
ἄσπετον καὶ λατρεύσαν φανερὰ καὶ
μετέβαλε τὴν φύσιν τῆς καὶ εἰς κόπον.
Liberalis 17. fab.

782 *Imitaturque*] Supra ad va. 680.

783 *Crepuitque sonabile sistrum*] *So-
natile*, iisdem codicibus invitæ, repo-
no: sic '*volatilis metas*' l. x. et '*vola-
tile ferrum*' Virgilio: '*telum vola-
tile*' Lucretio lib. i. et '*versatile
templum*' lib. v. '*intactile*' apud
Lucretium lib. i. '*rotatiles trochæi*'
Prudentio: et '*Jupiter confatilis*'
eodem passione Romani: et '*statile
virs*' Hamartig. et Nostro in Tris-
tib. '*tinctile viris*.' *Solubile elatrum*
in Spirensi: an *volubile*? Heins. *Ore-
puitque*] Dextra ferebat æreum cre-
pitaculum: cuius per angustam lamel-
lam, in modum balthei recurvatam,
trajectæ mediæ paucæ virgulæ, cris-
pante brachio tergemino: jactus, red-
debant argutum sonorem. Apul. de
Iside l. ii. Metamorph. Quin et sistri
formam, et formæ rationem, vide apud

Platarch. in lib. de Iside et Osiride. *Farn.*

769 *Nam quæ*] Puto jam *quæ*. Heins.

791 *Dant munera*] Ταύτης ἐστὶ μέμνηται τῆς μεταβαλλῆς Φαιστωίαι, καὶ θύουσι θυτὶν Ἀθηναίᾳ, ἧτις ἔδωκε μύθεα τῇ κόρῃ, &c. Liberalis fab. 17.

794 *Totum orbem*] *Latum scripti*

nostri. Mox *sociisque Hymenæus* ad ignes prim. Gronov. et alii quatuor, non *sociusque*: bene. Heins.

795 *Venus, Juno, Hymenæus*] Dii conjugales: ut lib. iv. 758. et alibi sæpius. *Ignes*] In sacris nuptialibus sacrificia l. v. 37. et l. iv. 60. *Farn.*

METAMORPHOSEON LIB. X.

FAB. I. Arg. *Inde per immensum*] Orpheus, Apollinis et Calliopes, vel (ut alii scribunt) Eagri fluvii et Polymniæ Musæ, filius, scientia ac cantus suavitate mortales omnes dicitur superasse, cujus modulatione non homines solum, sed feras sylvasque ac saxa mota fuisse. Navigavit insuper cum Argonautis: obque uxoris amorem ad inferos cum descendisset, a Proserpina suavitate cantus allecta impetravit, ut defunctam uxorem ab inferis excitaret: sed ea conditione, ne illam prius, quam ad superos reversus esset, respiceret: sed Orpheus veritus ut se uxor sequeretur, cum jam fere ad superos pervenisset, eam respexit: quæ illico ad inferos retracta, Orpheum in maximis cruciatibus reliquit. Cum igitur desperaret se iterum ea potiri posse, omnes aspernatus mulieres dicitur, primusque apud Thraces puerorum amoribus indulsisse. Id vero ægre ferentes Thraciæ mulieres, sacra Bacchi celebrantes, illum cithara canentem, ferasque mulcentem, discerpserunt.

1 *Croce*] Qui concolor flammeo, quo nova nupta pudoris et boni omnis gratia velatur.

2 *Ciconumque*] Thraciæ pop. ad Ismarum montem et Bistonidem lacum. *Ciconum*] Tibull. l. iv. horum mentionem facit. De Ulyssæ autem loquitur, 'ille per ignotas audax erraverat urbes, Quæ maris extremis tellus includitur undis, Quem Ciconumque manus adversis reppulit armis.' Et Silius l. xi. 'O diræ Ciconum matres, Geticique furores.' Adeoque Thraces semper inhumani.

4 *Sed nec*] Neque enim feliciter cessere nuptiæ. Vide l. vi. 498.

6 *Fax quoque*] Lib. iv. vs. 60. *Fax quoque quam tenuit*] Quinque faces ante novam nuptam præferri solabant. Vide Alex. ab Alex. ii. 5. *Fax lacrymoso stridula fumo*] Ἰὼ ἀμαρτὶ, οὐδὲ κἀντῷ. 'Tristis Erinny's Prætulit infaustas sanguinolenta faces.' Vide Epist. Hypsip. 46. et Canac. 103.

7 *Nulloque invenit motibus*] Catull. 'Pineam quate tædam.' Concussionem seu quassationem non sequebatur flamma. *Utque fuit, nulloque*] Numeri paulo duriores. In uno Voisiano, et uno Leidensi, *Utque fuit, novos invenit motibus ignes*; recte, si quid video. Fast. iii. 'Utque erat, in duro præcubare solo:' et, 'Hæc

quoque funestos, ut erat, laniata capillos: et, 'Utque erat, immissis puppim stetit ante capillis: atque ita passim tam Noster, quam alii. Similiter, 'sicut erat,' frequenter occurrat. *Heins.*

8 *Nam nupta*] Virg. Georg. iv. refert Eurydicen dum fugeret Aristæum incidisse in colubrum, cujus mortu interiit. *Farn.*

9 *Naiadum turba*] *Manalidum* sec. Palat. alter Twisdenius, et unus Basil. Latet aliquid. Apud Virgilium Dryades Eurydicen comitantur. *Heinsius.*

10 *Occidit in talum*] Lib. sequenti de Eperie Nympha: 'Ecce latens herba coluber fugientis adunco Dente pedem strinxit, virusque in corpore liquit.' Morsa a serpente, dum una cum Naiadibus vagatur, e quam numero fuerat, interlit. *Pont.*

11 *Rhodopeius cates*] Orpheus poëta Thracius: Rhodope autem mons est Thraciæ altissimus. *R.*

13 *Tænaria*] Tænarus promontorium est Laconiae; ubi antrum, cujus vastus hiatus, mephites, auditus strepitus occasionem dedere fabulantibus patere hic descensum ad inferos. Virgil. Georg. iv. super hac eadem re; 'Tænarias etiam fauces, alta ostia Ditis, Et caligantem,' &c.

15 *Persephonen*] Proserpinam. *R. Inamarnaque*] Lib. iv. 432. et quos in Indice Poëtico monstrat tit. *Inferi.* *Farn.*

16 *Umbrarum dominum*] Plutonem.

17 *Positi sub terra mundi*] Periphrasis est inferorum. *R. Positi mundi*] Lege quæ Cælius Rhodigin. xi. 18. *Farn.*

18 *In quem decidimus*] *Recidimus* meliores magno numero. Dictum alibi de hoc loco. Julius Firmicus contra gentes, 'quia hæc est natura terræ, ut in eam recidant omnia.' *Heins.*

21 *Non huc descendi*] Ex Virg. *Æn.* vi. 'Nullæ heic insidiæ tales, absiste

moveri: Nec vim tela ferunt,' &c.

22 *Terna guttura*] *Tetra* Oxon. *Toros* prim. Basil. et sex alii: *Trina* duo: *Cerva* unus Medic. quod non capio. *Heins.* *Medusæ*] Corberi, quem, ut et Orthum Geryonis canem, peperit ex Typhone Echidna Medusæ progenies.

28 *Veteris rapina*] Nam Pluto Proserpinæ amore captus eam rapuit. *R. Rapina*] Lib. v. 386.

30 *Chaos*] Lib. i. 6. *Farn.*

31 *Retexite fata*] *Fila* quinque veteres; quod elegantius: sic 'retexere telam' de Parcis Statius Sylv. l. iii. ad uxorem. *Heins.*

32 *Omnia debentur vobis*] *Debemur* optime pri. Medicus; quo alludunt Florent. S. Marci, prim. Vatic. sec. Palat. Neapol. tert. Medic. prim. Erfurt. Spirensis, et sex alii, in quibus *debemus*. Censeo etiam scribendum *paulumque morata*, pro *morati*. Horatius, 'Debemur morti nos nostraque.' Paulo ante, 'In quem recidimus, quicquid mortale creamur.' Lucanus lib. vii. 'Quicquid signiferi comprehensum limite cæli Sub Noton et Borean hominum summa, arma movemus.' Vide plura hujus generis Notis ad lib. v. Mox non sunt audiendi codices qui *sedem ad imam* pro *unam* exhibent. Horat. Od. ii. 3. 'Omnes eodem cogimur;' ubi plura ad rem. Epicedio Drusi, 'Tendimus huc omnes: metam properamus ad unam: Omnia sub leges mors vocat atra suas.' Virgil. *Æn.* ii. 'Hanc ex diverso sedem veniemus ad unam.' *Idem.*

33 *Serius*] 'Serius ocyus Sors exitura.' Horat. Od. ii. 3. *Πᾶσι ἀποφάποις ὀφελέραι ἀποθανεῖν ἢ πρότερον ἢ ὕστερον.* Archinus, 'Longius aut propius sors sua quemque manet.' Propert. ii. El. 28.

36 *Justos annos*] Hominum opinione 'injusti' sunt anni eorum qui citius de vita demigrant, dicunturque ante diem rapi seu emori. *Pont.*

37 *Pro munere poscimus usum*] Ut Eurydice uti fruique possim.

41 *Tantalus, &c.*] Vide lib. iv. 457. *Farn.*

42 *Stupuitque Ixionis orbis*] Ixion cum Junonem de stupro interpellasset, ad inferos damnatus rota assidue circumagitur.

43 *Nec carpere*] Tityi subaudiatur: nam cum Latonam violare tentasset, in novem jugera distentus, jacore suo vultures assidue pascere narratur. *Volucres*] Τὸν Τίτυόν κατὰ γῆς δύο γῶνες ἔβοσκον. Lucilius, Antholog. B.

44 *Belides, Sisyphe, Tum*] 'Quid mirum? ubi illis carminibus stupens Demittit atras bellua centiceps Aures, et intorti capillis Eumenidum recreantur angues?' &c. Horat. Od. xi. 13. *Farn. Inque tuo*] Sisyphus, Æoli filius, cum Isthmum infestaret, ad inferos trusus, saxum in montis cacumen subvolvere cogitur, quod semper in vallem devolvitur.

46 *Nec regia conjux*] Proserpina. *R. Nec regia*] Memoriam proditum est, inquit Pausanias in Bæoticis, Orpheum, uxore mortua, venisse ad Aornum Thesprotiæ, ubi per necromantiam evocarentur umbræ: ibi, cum Eurydices animam pone sequi pntasset, et sua se opinione falsum respiciens animadvertisset, ultro sibi ipsi, mœrore confectum, mortem conscivisse. Ejusmodi de Bavaro quodam refertur fabula a Sabino. Neque illepidum est illud carmen Hispano scriptum idiomate et ingenio, quo invertitur hæc Orphei fabula. *Abuscara su muger Orfeo baxo à el inferno. Que por la muger no pudo bazar à otra parte Orfeo.* Orpheus ad inferos descendit quæsitum uxorem. 'Nam ubi alias quærenda erat uxor?' Descendebat cantans. 'Et hoc licebat viduo jam et cælibi.' Dederunt Orpheo Pluto et Proserpina ut uxorem abduceret. 'Pacatiorem scilicet, fore locum rati unde mulier discessisset, et umbris sane subsequuta est

a suppliciis suis cessatio.' Sed hac lege dederunt hoc Orpheo, ne illam respiceret, priusquam ad superas oras reversus esset. 'Ille, ne cruciatum sibi ab inferis in superas auras subverheret, consulto respexit.'

50 *Rhodopeius Orpheus*] Rectius *heros* prim. Palat. prim. Basil. prim. Vatican. prim. Moret. aliique complures. *Heins.*

53 *Accivis trames*] Puto *acclivus*, quo modo Zulichemianus: sic noster solet. Vide Notas libro ix. 334. et Fast. iii. 13. *Idem.*

55 *Nec procul absuerant*] *Abfuerant* S. Marci. *Idem.*

58 *Prendique et prendere certans*] Omnes nostri *captans* præter Florentinum S. Marci, Bernegger. Excerpta Jureti ac Calandræ, et unum Bononiensem: sic 'captans prensare' Anson. Mosella vs. 275. Phædrus lib. v. 'Calvi momordit musca nudatum caput; Quam opprimere captans.' Nil muto tamen. Fast. i. 'Quærere ut absument, absumenta requirere certant.' *Idem.*

61 *Quid enim nisi se quereretur amatam*] *Nisi subsequeretur amantem, vel amatam*, multi veteres: *si subsequeretur* Florent. S. Marci et alter Twisdenius: *nisi se sequeretur* prim. ac sec. Medic. et septem alii cum Spirensi. Scribe, *quid enim sese quereretur amatam? Quid enim nisi sequeretur* Noricus. *Idem.*

63 *Revolutaque rursus eodem est*] *Revolutaque vetustiores magno numero.* Virgil. 'Rursus et in veterem fato revoluta figuram.' Apud Val. Flaccum lib. iii. 'revolutaque puppis Turbine flectit iter:' ubi *revolutaque* nunc legitur perperam. *Idem.*

65 *Quam tria qui timidus*] *Timidas* alter Hamburg. *tumidus* Langerman. et unus Voss. *tumidi* prim. Reg. *timidi* Medic. chartaceus. Puto *Stygii canis*: illud *midi* in *timidi* ex medio repetitum est. 'Stygii canis' passim Poëtis Cerberus dicitur. 'Stygius

junctus' Silio lib. iii. *Idem. Medea*] Collo subandiatur. Nam e tribus Cerberi collis medium catenis fuerat ligatus. *Micyl. Qui timidus*] Vir quidam erat timidus, qui metu Herculis speluncam subiit, unde capite inclinato procumbens, prospiciens aliquando Herculem, dum Cerberum traheret, dirigit, in saxum versus. Suidam adi in *Δειλότοπος τοῦ παρακένοντος*, et Zenobium.

66 *Quique*] *Lethæa*, forma sua fracta, se Deabus prætulit. Cujus superbiam cum illæ jam ultaræ essent, uxoris crimen in se transtulit Olenus, supplicio interveniens: una itaque cum uxore in lapidem fuit conversus. Turneb. i. 23. legit, *tugæ o confusa figura Infelix Lethæa tua*: atque interpretatur: tu, o Lethæa, cum signa tua in lapidem obrigulisti. Mei certe membræni manu exarati habent, *tugæ o confusa figura Infelix Lethæa tua*. Farn.

69 *Olenus*] *Olenos* veteres majori ex parte; et *confusa figura tuæ*, non *figura tua*: ut apud Lucanum lib. x. 'Quem formæ confusa sum Cleopatra sine ullis Tristis adit lacrymis.' Pro *Lethæa* unus Medic. *Letheti*: *Lethæa* prim. Stromæ, et sec. Med. et Florant. S. Marci, a manu secunda; Neapol. *Lethie*: lege *Lethæi*. Heins.

71 *Humida*] *Πολυπιδᾶς*, fontibus scaturiens. Farn.

73 *Portitor arguerat*] *Arcuerat* tres scripti præter Bernegger. et Thuanæum; vero. Heins.

77 *Pulemque Aquilonibus Hamum*] Montes sunt Thraciæ Rhodope et *Hæmus*, Boreæ obnoxii. R.

78 *Tertius*] Tertia jam vice Sol emensus fuerat Zodiacum, cujus ultimum signum *Pisces*. Farn. *Equoreis Piscibus*] Ita et veteres. Scribe nihilominus *æthereis Piscibus*: de signo enim celesti hic agitur. Paulo ante *Hæmon* pro *Hæmus* tres scripti: sic et alibi non semel. Heins.

FAB. II. 87 *Aræa, quam*] Orpheum

hoc theatrum nostro lib. 2. 22. et Martiali 21. Epigr. lib. Spectaculi Farn.

89 *Dis genitus vates*] Orpheus, Apollinis et Calliopes filius.

90 *Chæonia*] Quercus qua Chæonia, olim Molossia, in Epiro abundat.

91 *Nemus*] Populeum. Lib. II. 340: Sed adi Indicem poeticum nostrum, tit. *Arbores*: quibus adde quæ Seneca in *Edipo*, vs. 350. Farn. *Heliodum*] Solis filiarum. Helios enim Sol dicitur. *Frontibus cœcibus attis*] Nostrum omnes *frondibus*; quomodo etiam Scholiastes Statii agnoscit Theb. vii. Sic libro xi. 'non alta fronde virentem Illice detraxit virgam.' Paulo ante *arbores* duo veteres. Heins.

93 *Et tinnula lenius*] Immuta virgo Daphne. R. *Junuba*] Lib. 2. 478. Farn.

95 *Platanus genialis*] Genio ac voluptati dicata. *Acerque*] Unde aceræ mensæ post citreæ in pretio apud priscos fuisse scribuntur. R. *Genialis*] Umbram hospitalem præbens convivantibus. Virg. Georg. iv. 'ministrantem platanum potantibus umbram.' *Coloribus*] Crispo macularum discursu varia. Plin. xvi. 16. Farn.

96 *Amnicola salices*] Juxta fluvios nascentes.

98 *Baccis carula fœus*] *Pinus* Florent. S. Marci, Spirensis, prim. Medic. et tres alii: neque aliter Scholiastes Statii; quod tamen ferri non potest, cum pinus postea sequatur: cibus Langermanni codex; quod ex suo etiam notavit Constantinus Pannensis. Scribendum *tinnus*, ut jam monuimus ad Art. Amat. iii. 692 ubi vide quæ noto. Pro *buxus* paulo ante *buxum* idem S. Marci codex; ut Art. lib. iii. 'Nec densum foliis buxum fragilesque myricæ.' Heins.

99 *Flexipædes*] Cissos adolescens fuit histrio et saltator Liberi patris; qui dum thyasos exerceret, in profundum terræ hiatum casu lapsus, interijt. Tectus in gratiam Bacchi

pro juvene remisit hederæ fruticem, quæ nunc etiam flexipes est, implicitæ staticolorum nexu imitata: ex Geoponicis Parrhasius. *Farn. Vos quoque flexipedes, &c.* Cum enim edera flexuosus et errabundis flagellis per humum serpat, velutque pedibus flexis et curvis erret, *flexipes* accommodatissime dicta est. Ea est sacra Baccho. *Pont. Et una Pampinea vitæ et amictæ vitibus ulmi* Ita constanter libri veteres. Repono nihilominus et *uæ amictæ vitæ*. Scholiastes Statii et quatuor scripti *amicæ*; perperam: quod Constantio tamen Famensi arridebat, ex illis Plinii lib. xvi. 'vitiumque amicitia accipitur ulmas.' Vide quæ notamus ad lib. i. Fast. 153. Alter Erfurtanus et *amata*. Heins.

103 *Et succincta comas*] Nam pinus in vertice solum frondes emittit.

104 *Grata Deum matri*] Cybele. *R. Grata*] Puer a Cybele amatus, qui cum in Sagaritide nympha peccasset, in furorem versus se castravit, mox a Dea in pinum versus est. De quo post cæteros Mythologos legatur Gyræaldus Syntagm. 4. et Catulli Galliambicum, et Arnobius lib. v. et Dioscorus Sic. lib. iv. *Farn.*

FAB. III. 106 *Affuit huic turbæ*] Cyparissus puer fuit formosissimus, Apollini gratus, qui cervum, quem in deliciis habebat, cum imprudens occidisset, tanto est affectus dolore, ut, cum mori omnino vellet, in arborem cupressum ab Apolline fuerit commutatus. *Metas*] *Κανουδης*, *metæ* modo in acutum surgens, pyramidalis. Virgil. *Æneid.* iii. 'coniferi cyparissi:' hinc etym. ἀνὰ τοῦ κένου πυλώους τοῦ ἀκρῆμους.

107 *Deo illo*] Apolline, qui cithara et arcu æque claret.

109 *Carthæa*] Est Carthæa una ex quatuor urbibus Cææ insulæ e numero Cycladum, Cyparissi patria.

110 *Ingens*] Adumbratus hic cervus est ad illum Sylvæ et Tyrrhidæ-

rum *Æneid.* vii. sed hæc cultus elegantior. *Patentibus*] *Patalis*. scil. cervus, Arist. lib. ix. hist. ad animalium *παρὰ τὰς*. *Farn.*

115 *Parilæque ætate nitabant Auribus e geminis*] *Parilique*, et in *geminis*, plerique meliores. Pro *ætate*, quod mendosum est, unus Gronovii *ex arte*; unus Medic. in *core*; unus meus, *a mane*: multi *parilique nitore*. Scribe cum sec. Vatie. quarto Mediceo, et tribus aliis, *parilique ex ære*. Heins.

116 *Bacæ*] Margaritæ, uniones.

120 *Cæa gentis*] Cæa insula est *Ægæi*, unde Cæus, a, um, derivatur. *R.*

121 *Cyparissæ*] Silvani hunc fuisse amasium tradit Servius ad vs. 20. Georg. i. Virg. cervam mansuetam a Sylvano inscio interemptam, hinc puerum dolore extinctum a Sylvano in arborem versum. Pierius lib. ii. Hieroglyph. Asclepiadem citat auctorem, nomen huic arbori inditum a Cyparissa filia Boreæ regis Cætarum. Didymus Cyparissos Eteoclia filias fuisse dicit, quæ, choreas ducentes, in puteum devolutæ, a Tellure vicem earum miserata in arbores versæ sunt. *Farn.*

122 *Undas*] *Undam* scripti plerique. Heins.

123 *Tu modo texebas*] Primus et sec. Medic. Neapol. Spirens. pri. Hamburg. et quatuor alii, *tendebas*: tres *sternebas* cum fragmento Cæsenati, S. Marci veterrimo libro, et sec. Palat. *sibi texebas* Cantabrig. *spargebas* unus Leidens. *terrebas* unus Voss. *Idem.*

124 *Huc latus et illuc*] Scribe *latus*, a ferendo; et sic unus Medicæus. Posset et *rectus*. *Idem.*

128 *Sua corpora*] *Tergora* unus Gronov. alii *brachia* vel *pectora*. *Idem.*

142 *Lugebisque alias*] Hoc ex Romana consuetudine dictum est. Nam (ut Servius scribit) cupressi rami ante fores domus in qua esset cada-ver ponebantur, ne quis per imprudentiam ingrediens pollueretur; unde

illam inferiis fuisse consecratam dicunt, hoc est, lacrymis et luctibus: vel, quod cæsa nunquam revirescit. *R. Lugebique*] Plinius Diti sacram cupressum dicit, eoque funebri signo ante domos poni solitam. *Mic. Lugebique*] Cupressum rogis adhiberi scribit Varro propter gravem ustrinæ nidorem: amovendi scilicet tetri cadaveris gratia. Plin. lib. xvi. 33.

FAB. IV. 144 Turba volucrumque] *Turbæ* pri. Reg. pri. Basileensis, sec. Vatican. quart. Medic. et tres alii: lib. v. 301. monui videri scribendum, *turba volucrisque*. Heins.

148 *Ab Jove, Musa parens*] Calliopem Musam sibi matrem invocat Orpheus. Ex principio autem hymni Orpheus in Jovem hæc sumpta esse videntur.

150 *Plectro gravior*] Sono graviore, quali bella cantari solent. *Gigantes*] Lib. i. 151. et 184. *Gigantes*] *Gigantas* S. Marci, Bernegger. pri. Pal. prim. Medic. pri. Vatic. Cantabrig. prim. Erfurt. Spirens. et duo alii; quomodo et alibi sæpe. Heins.

151 *Phlegræis*] Hos alii in ea parte Macedoniæ quæ postea Pallena dicta est; Stephan. alii in Thessalia; in Campania alii statuunt, ubi Forum Vulcani. *Farn. Victricia fulmina*] *Carmina* octo ex melioribus; quod non intelligo quid sibi velit. Heins.

152 *Leviore lyra*] Humiliore sono, amoribus convenienti. *R.*

155 *Phrygi Ganymedis*] Ganymedes Troia Phrygiæ regis filius a Jove in aquilam verso raptus fingitur. *Ἐγὼ Γανυμήδην οὐ σώματος ἀλλὰ ψυχῆς ἕνεκα ὑπὸ Διὸς δέ φημι Ὀλύμπου ἀνεχέσθηναι*, &c. Xenophon in Symposio. Videatur Sabinus, et Cl. Minos in Alciati embl. 4. *Farnab. Ganymedis amore*] Ex Virgil. v. 'Puer frondosa regius Ida...quem præpes ab Ida sublimem pedibus rapuit Jovis armiger uncia.'

158 *Nisi quæ posset sua fulmina ferre*] *Portet*, vel *portat*, *terræ*, aut *terris*,

plerique veteres; *quo portat terræ* unus; alius, *qua portet terræ*; duo *quæ portet terræ*: *portat* terra prim. Hamburg. Arond. *quæ possit ferre*. Scribe, *quæ possit sua fulmina ferre*: vel, *nulla tamen alite verti Dignatus, nisi cui posset sua fulmina ferri*; quod malo. Silius de aquila libro xii. 'Illa hostem rostro atque assuetis fulmina ferre Unguibus incessens.' Hinc 'Jovis armiger' aquila dicitur Virgilio lib. v. Nostro lib. xiv. Germanico et Avieno in Arateis: 'Tonantis Armiger' Claudiano; 'minister fulminis ales' Horatio; 'flammiger ales' et 'vector fulminis' Statio. Allusit autem hoc loco noster ad signum Aquilæ cæleste fulmen unguibus tenentis. Heins. *Nisi quæ portat sua fulmina terræ*] Periphrasis est aquilæ, quæ fulmina Jovi subministrare dicitur.

160 *Arripit Iliaden*] *Abripit* Florent. S. Marci, Urbin. Spirensia, et duo alii; bene: vide libro vii. 735. Heins. *Iliaden*] Ili nepotem. *R.*

161 *Invitaque*] Egere ferenti rapti Ganymedis honores, remota a pocillandi ministerio filia sua Hebe. *Farn.*

FAB. V. Arg. Te quoque Amyclide] Hyacinthus puer fuit formosissimus, ab Apolline simul et Zephyro vento adamatus. Qui cum in Apollinis amorem magis inclinaret, ob zelotypiam in se Zephyrum armavit. Cum igitur se disco cum Apolline exerce-ret, Zephyrus vehementius flare cœpit, discumque ab Apolline in ærem oonjectum ita repercutit in Hyacinthum, ut ipsam interfecerit. Apollo autem, ne tam formosi pueri memoria interiret, ipsum in sui nominis florem commutavit. *R.*

162 *Amyclide*] Fili Amyclæ, qui urbem Amyclas condidit. *Farn.*

164 *Qua licet, æternus, &c.*] Non es adeptus æternitatem qualem Ganymedes, sed qualem potuisti, in florem mutatus, ac verno tempore exoriens, dum Sol Arietis signum ingreditur. *Pont.*

167 *Tu meus ante omnes]* *Ante alios meliores.* Deinde *orbis in medio*, non *orbe*, unus Thuan. Paulo ante pro *viridi cespite* Boschii liber, quo Gruterus usus, *vivæque*. Horat. 'Hic vivam mihi cespitem, hic Verbenas pueri ponite thuraque.' Ausonius Ephemerid. 'foculum vivi cespitis' dixit. Calpurnius Eclog. v. 'tum cespitem vivo Pone focum.' Val. Flaccus libro v. 61. 'tum vivo frondens e cespite tellus Aggeritur, cineremque Lyco commendat Iason;' sic scribe: *perperam legebatur frondes et cespitem tellus.* Sic et 'vivax cespes,' Fast. iv. 397. *Heins. Meus genitor]* Apollo. Nam Apollinis et Calliopes Musæ filium se esse Orpheus ipse testatur. *R. Orbe]* Apollo amore Hyacinthi captus, deserto oraculo Delphico, juxta Parnassum, quem *ὁν τῆς γῆς ἀμφαδὸν* appellat Strabo lib. ix. ad quem locum vide quos citat Is. Casaubonus; et fab. quam ex Pindaro citat, de duabus columbis a Jove emissis ex Oriente et Occidente, quæ hic convenerint. *Farn.*

169 *Eurotan]* Fluvius est Laconiz. *Immunitamque]* Lacedæmonii mœnibus urbem cingere diu noluerunt, ut qui tuendæ urbi virtutem juvenum sufficere arbitrantur. *Farn.*

171 *Immemor ipse sui]* Sux divinitatis.

173 *Ire comes]* *Isæ* prior Erfurt. et alii quinque. Idem Erfurt. *longa trahit assuetudine flammæ*, pro *longaque alit.* *Heins.*

176 *Succo]* Oleo se ungere non luctaturi modo, ut ad lib. ix. vs. 35. dictum, sed et lusi solebant. *Pinguis olivæ]* *Olivæ* meliores: ut apud Statium Theb. vi. 'pinguique cutem fuscatur olivo.' Sammonicus cap. 50. 'succos inspergere pinguis olivi:' auctor Moreti, 'Palladii guttas instillat olivi.' Horat. 'olivum sanguine viperino Cautius vitat.' *Idem.*

177 *Ineunt certamina disci]* 'Sen splendens sub sidera nisu Exigedelp. et Var. Clas.

ret discum.' Silius lib. xiv. Et Statius Thebald. vi. 'abena lubrica massæ Pondera vix toto curvatus corpore juxta Dejecit.' Smyrn. lib. iv. *ὅλον περιέχεσθαι τε βριαρόν τε.* Pindar. Olymp. x. *Μάκος δ' Ἐρικεύς ἔδωκε πτέρην Χέρα κυκλώσας ὑπὲρ ἅπαντας.* *Disci]* Orbis ex ferro, ære, lapide, aut etiam ligno; qui mediis loro, vice amenti, trajectus, in sublime jaciebatur, ut infra præscripto fines decideret. Mercurial. Gymnast. lib. ii. 12. *Farn.*

180 *Decidit]* Etiam hoc loco *Recidit* vetustiores plerique: dictum alibi. *Heins.*

181 *Artem]* Nam ita emittebatur, ut in gyrum se volvens recideret in terram. *R.*

182 *Protinus imprudens actusque cupidine lusus]* *Ludi* in multis antiquis: *actusque cupidine jussus* Florent. S. Marci: *artisique cupidine lusus* prim. Gronov. sec. Pal. sec. et tert. Medic. Neap. Bernegger. Thuan. pr. Erfurt. pr. Hamb. Spirensis, aliique non pauci: sed *artem* præcessisse vidimus: alii aliter. *Incumbens* etiam pro *imprudens* prior Erfurt. et unus Leid. *artisique cupidine ductus* Menagianna. Vide quæ notamus lib. viii. 123. *Heins.*

183 *Tenarides]* Lacon. Tenarus enim Laconiz promontorium.

184 *Dura]* Zephyrum Apollinis rivalem, et sibi in amore prælati, vehementius flantem divertisse discum in pueri caput, scribunt Palæphatus lib. i. et Tzetzes Chil. i. 2. et Lucianus in Dialogo Apollinis et Mercurii. *Farn. Repercusso subiecit in aère]* *Repercutsum in aère* prim. Medic. Thuan. Spirens. et quatuor alii. Tum lege *Et vultus, Hyacinthe, tuos: unus Argent. repercusso ab aère; non male.* *Heins.*

186 *Quam puer]* *Ac puer* prim. Bononiensis; probe. *Idem.*

190 *Ut si quis]* 'Purpurens veluti cum flos succis aratro Languescit moriens, lassove papavera collo De-

Ovid.

10 S

misere caput,' &c. Virgil. de Euryalo Æneid. ix. 435. *Farn. Rigueque papavera in horto*] *Rigueque papaver* Neapol. Arondel. et sex alii. *Heins.*

191 *Fulvis hærentia linguis*] *Lignis* Florent. S. Marci, Thuan. Spirens. uterque Erfurt. aliique complures: *truncis* pri. Gronov. et unus Medicus; quod ipsi Gronovio arridebat: *signis* duo alii; *virgis* prim. Moreti, Arondel. pri. Reg. sec. Palat. Neapol. sec. Medic. Oxon. Excerpta Mureti, et præterea non pauci; quod sequor. Statius Theb. vii. de rosis, 'informes ornat sua gloria virgas.' Ad rem Plinius lib. xxi. 5. de liliis, 'Nec ulli florum excelsitas major, interdum cubitorum trium, languido semper collo, et non sufficiente capitis oneri.' Virgæ liliorum recte fulvæ dicuntur, cum infractæ fulvescant, virides cæteroquin. Posset tamen et legi, *virgis hærentia longis*. *Idem.*

194 *Sic vultus moriens jacet, &c.*] *Vultum* unus meus: alius *vultu*. Scribe, et redde Nasoni suos numeros, *Sic vultu moriente jacet: defecta vigore, &c.* nisi altius mendum putas subesse, et scribendum, *Sic vultus moriens flaccet*; quod proprium huic rei verbum; vel *marcet*; et tum supra pro *Marcida* sit reponendum *Flaccida*. Vide Nonium in *Flacceo*; pro quo *Flaccescere* magis in usu: sic *agnere, pigrere, senere*, veteres dicebant, *dulcere, lentere*, et similia; de quibus Nonius copiose. *Idem.*

196 *Æbalide*] *Æbali* urbs est Laconiae. Micyllus per Prolepsin dictum vult ab *Æbalo* Hyacinthi nepote ex Cynorta fratre. Apollo ipse apud Lucianum dict. dial. *ἐρόμανον περὶ τὸν Ἀδάμαντα τοῦ Οἰβάλου*. *Farn.*

197 *Videoque tuum, mea crimina, vulnus*] Elegans appositio: cui non dissimile illud Virg. Æneid. ix. 'nec te, tua funera, produxi.'

203 *Quod quoniam fatali lege vetamur*] *Tenemur* plerique vetustiores:

at Bornegger. Excerpta Jureti, duo Leidens. et alii quindecim, *sed quoniam fatali lege tenemur*: 'teneri legibus' formula Juris, ut in illo, 'patriæ toneor nec legibus ultis,' apud Maronem. Neque aliter Cicero passim, et Livius, et cæteri ex optimis scriptores. Etiam Lucretius lib. ii. 'Sed me forte putes animalia sola teneri Legibus his.' *Sed tenetur* Arondel. *quod tenetur* prim. Hamburg. et duo alii. *Heins.*

206 *Scripto*] *Literis*; nam in Hyacintho flore *al* syllaba gemitum significans bis inscripta videtur. *R. Scripto*] *Mox*, vs. 215.

207 *Fortissimus*] *Ajax* Telamoniæ, e cujus sanguine natus flos hyacinthus. 'Qui prius *Æbalo* fuerat de vulnere natus: *Litera* communis medicis pueroque viroque *Inscripta* est *foliis*; hæc noninis, illa querelæ;' lib. xiii. vs. 396. unde liquet scribendum non *hya*, ut in vulgatis, sed *ai* ai. *Farn.*

208 *Folioque legatur eodem*] Nam in Hyacinthi foliis (ut dixi) prima syllaba hujus nominis *ai*as inscripta videtur. *Raph.*

210 *Qui fusus homo*] *Humi* meliores. *Heins.*

213 *Purpureus color his*] *Huic*, nempe flori, cum uno meo, et uno Voss. *Idem.*

215 *Et ai ai*] Monstra lectionum sunt in antiquis libris, et *ya*, et *ai*, et *ay*: et *ia*, et *uia*, et *e* *e*: et *ea*, et *a* *a*: pluraque hujus notæ: *Vulgata* scriptura sincera est. Moschus Epicedio Bionis, *Νῦν, θάκινθε, λάλει τὰ σὰ γράμματα, καὶ πλέον αἰ αἰ Ἀδάμαντα σὸς περὶ λουί.* Pro vulgata etiam stat illud Nostri, 'cum se fortissimus *Ajax* Addat in hunc florem, folioque legatur eodem.' Hinc Virgilio 'inscripti nomina regnum flores' hyacinthi dicuntur; ubi Servius cum *Probo* insigniter mugatur, cum negat *Ajaci* nomen hyacinthis esse inscriptum, sed *Hya*, primas Hyacinthi literas. Plinius lib. xxi. 12. de hoc flore, 'ita

discurrentibus venis, ut Græcarum literarum figura αι legatur inscripta.' Hinc ἡ γραπτὰ ὀκέσθης Theocrito dicta Idyll. x. ubi Scholiastes inter cætera, διὰ τοι τοῦτο ἔχειν ἐγγεγραμμένον, αἰ, αἰ, τὴν ἀρχὴν τοῦ ὀνόματος τοῦ Ἀλάντος. Nonnus Dionys. lib. III. Γράμματα θενδρήντα φιλοκλήτων βακίβων. Et ποκ, Αἶλινον αὐτοκέλευσεν ἐπιγράφας βακίβων. Heins. Αι αἰ] Ita apud Soph. Ajax 430. Αἰ, αἰ τῖς ἐν ποτ' φεθ' δδ' ἐπένονον Τούμην ξεύσειεν ὄμμα τοῖς ἐμοῖς κακοῖς; Ad stipulante Plinio lib. XXI. 11. Hyacinthum comitatur fabula duplex, luctum præferens ejus quem Apollo dilexerat, aut ex Ajacis cruore editi, ita discordantibus venis, ut Græcarum literarum figura αἰ legatur inscripta. Lege quæ Rigaltius in Tertullianum de coronis, et quæ G. Sabinus referat de ejusmodi flore ad Laz. Bonamicam Alexandria allato: quin et Planudes vertit: καὶ αἰ αἰ τὸ ὄνομα ἔχει δὴ γεγραμμένον. Farn.

217 *Nec genuisse pudet*] Genuisse vetustiores: sequentia id requirunt. Heins. *Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthum*] Non simpliciter de loco seu patria accipiendum, sed et de persona Sparta. Fuit enim hæc uxor Lacedæmonis, mater Amyclæi, ipsiusque Hyacinthi avia; ut Pausan. tradit. Micyl.

219 *Hyacinthia*] Horum festorum meminit Pausanias bis in Laconia: ἐν Τακινθίοις πρὸ τῆς τοῦ Ἀπόλλωνος θυσίας ἐς τοῦτον Τακίνθου τὸν βασιλὲν διὰ θύρας χαλκῆς ἐπαγίξουσιν, et in Messeniacis. Farn.

FAB. VI. ARG. *At si forte roges*] Per comparationem ostendit Orpheus pueros formosos et Diis placuisse, et maximo ornamento suis fuisse civitatibus; puellas vero contra et Diis perquam displicuisse, et maximo suas urbes dedecore affecisse. Nam Propætides quædam Venerem Deam esse negare ausæ, non minore sunt odio civibus suis quam Ceraetæ quidam,

qui in ara hospites immolabant: quos ut Venerem in juvenco convertit, ita Propætidas et sua corpora primas prostituere cœgit, et in saxa commutavit.

220 *Fœcundam Amathunta metallis*] Metallum malim cum uno Gronoviano: sic infra vetus codex *gravidamque Amathunta metalli*; quomodo et apud Silium libro II. 'Mellis apes gravidæ.' Heins. *Amathunta*] Cypri urbem, ut et ipsam insulam ærifodinis claram. Farn.

221 *Propætidas*] Quæ Venerem Deam esse negare ausæ, numinis ira, postquam corpora sua vulgo prostituissent, in lapides versæ sunt. *Abnuat æque*] Imo *abnuat*: certe *abnuat* in multis veterum: quatuor cum prim. Reg. *abnuet*. Heins.

223 *Ceraetæ*] Cyprus ipsa Ceraetis olim dicta, quod multa κέρρα, inquit Stephanus, hoc est κέρρα, id est, promontoria habeat; unde forte occasio fabulæ.

225 *Lugubris sceleris*] Hæc mendosa sunt. Florent. S. Marci, *Inlugubris celeri*: Neapol. pri. Medic. et quatuor alii, *Inlugubri sceleris*: *Inlugubris sceleri* pri. Vatican. tert. Medic. et duo alii: at Spirensis, *Inlugubris sceleris*: Bornegger. sec. Palat. prim. Erfurt. sex alii, *Illugubris celeris*: unus Medic. et Jareti Excerpta, *Illugubris sceleri*: *Lugubris celeris* Arond. et Genev. *Lugubris celeri* unus Leidens. *Lugubris sceleri* tres: alter Hamburg. *illugubris sceleri*. Forte, *illicitus celebris*; ut alibi 'celeberrimus illice lucus:' vel, *In luo obscuro*; vel *illice sub veteri*, ut apud Virg. 'juxtaque veterrima laurus Incumbens aræ.' Viderint acutiores. Heins.

227 *Amathusiadasque bidentes*] *Amathusiadesque* unus Leidensis. Lege *Amathusiadasque*: sic 'Amathusias renidens' in versibus Symmachi, quos emendabo infra hoc libro ad vs. 558. *Idem. Amathusiadas bidentes*] Cyprias oves. Nam Cyprus *Amathusia* etiam

fuit appellata. *R.*

229 *Ophiursi*que] *Cypria*: cujus tamen nominis *Cypro* competentis neque mentio ulla apud *Geographos*, neque ratio apud interpretes. *Farn.*

232 *Gens impia*] *Cerastarum*.

233 *Fugæ*que] *Exilii*.

237 *Torvos*] *Truces*, terribiles aspectu. *R.*

FAB. VII. 238 *Sunt tamen obscæ*] *Quamvis*, inquit, *Cerastas* in juvenes converterit *Venus*, *Propætides* tamen ausæ sunt eam negare *Deam* esse.

239 *Pro qua*] *Pr. Vatic.* quinque alii, *quo*; ut et a manu secunda *Florent. S. Marci*; idem a manu prima *pro quis*. *Heins.*

240 *Vulgasse*] *Prostituisse. R.* Videtur hæc fabula a libidine et turpitudine *Cypriarum* mulierum occasionem traxisse. Nam et *Herodotus* et *Justinus* tradunt, antiquitus *Cyprias* quæstu corporis dotem quærere, vulgoque ad littas etiam advenis ac nautis prostare solitas fuisse. *Micyl. Corpora vulgasse*] Hinc ‘*Venus vol-givaga*’ *Lucr. Πάρδιμος έρpalpa*. ‘*Meretrix* fortunati est oppidi simillima; non potest suam rem obtinere sola sine multis viris.’ *Plaut. Cistellar. 1. 1.*

FAB. VIII. Arg. *Quas quia Pygmalion ævum*] *Pygmalion* quidam, flagitii *Propætidi* offensus, vitam cœlibem exigere decrevit, sed ex ebore virginis simulacrum adeo fabre effinxit, ut, perinde atque si viva esset, illius amore caperetur. Quare *Venerem* oravit, ut sibi talem concederet uxorem. *Venus* autem plusquam petebatur effecit. Nam illi quam in lecto *Pygmalion* collocaverat animam inspiravit, nubilemque ætatem donavit: ex insperato igitur *Pygmalion* voti compos factus, ex ea *Paphum* sustulit, a quo et insula, et urbs *Paphos* fuit appellata. *R.*

243 *Per crimina agentes*] *Per crimen* meliores. *Heins.*

248 *Sculpsit*] *Sculpit* prim. *Ambros. sec. Medic.* et duo alii. *Idem.*

250 *Virginis est vere facies*] *Veræ. Idem.*

251 *Velle moveri*] *Posse* pr. *Gronov.* et alii duo. *Idem.*

252 *Ars adeo latet arte sua*] Ita distinguit. *Idem. Haurit*] *Philostephanus* in *Cypriacis* auctor est, inquit *Arnobius lib. ix.* *Pygmalionem* regem *Cypri* simulacrum *Veneris*, quod sanctitatis apud *Cyprios* et religionis habebatur antiquæ, adamasse ut forminam, mente, animo, lumine rationis iudicii que cæcatis, solitumque dementem, tanquam si uxoria res esset, sublevato in lectulum numine, copularier amplexibus atque ore, resque alias agere libidinis vacua imaginatione frustrabiles. Sed legatur et historia nobilis cujusdam juvenis qui simulacrum *Veneris Cnidie* impotens amabat apud *Lucianum* in *Amoribus. Farn.*

253 *Simulati corporis*] In similitudinem virginis effecti.

255 *Nec adhuc ebur esse fatetur*] *Nec ebur tamen* pr. *Gronov. rectius. Heins.*

257 *Insidere*] *Inhærere*, infigi ac subsidere, sic ut membra digitis cederent.

262 *Lilia perpictasque pilas*] *Lilliaque pictasque pilas* *Cantabrig. Urbin. Thuan. pr. Erfurt. pr. et sec. Palat.* et alii multi. *Nec pauciores Lilliaque et pictasque*: proxime verum *Zulichem. Lilliaque et pictas violas: tabulas* nunc *Palat. Heins.*

263 *Heliadum*] *Armillas* et lineas ex electro seu succino stillante a populis in quas *Phaëthontis* sorores versæ finguntur: lib. II. 364.

265 *Baccæ*] *Uniones, margaritæ.*

267 *Concha*] *Purpura Sidonia, seu Tyria. Farn.*

269 *Festa dies Veneris*] *Veneri* prim. *Strozzæ. Heins.*

271 *Et blandis indutæ cornibus aurum*] *Inductæ* plerique vetustiores: dixi lib. VII. 161. Deinde *pandis cornibus* jam puer olim legendum vidi; neque aliter in suis ad me literis

noster Gronovius : in uno meo et uno Basil. et pr. Erfurt. *auratis ornata cornua vittis*, vel *sertis*; sed perperam. *Blandus* etiam pro *pandus* perperam legitur apud Val. Flaccum libro II. 'Alcides Telamonque comes dum littora pando Anfractu sinuosa legunt, vox attingit aures Flebile succedens, ceu fracta remurmurat unda:' nam *blando anfractu* nihil est. Male etiam illic *cum fracta remurmurat unda* vulgati. *Idem.* *Blandis*] Politis, vitatis, inanratis. *Farn.*

273 *Munere*] Sacrificio.

276 *Similis mea, dixit, eburnæ*] *Eburnæa* Oxon. prim. Erfurt. aliique multi; rectius. *Heins.*

277 *Venus aurea*] Homero passim *χρυσή Ἀφροδίτη*. *Farn.*

279 *Flamma*] Felicis utique omnis erat: sic ubi in sacris et libaminibus crebrius et altius emicarent ignis scintillæ et flammæ. *Georgic.* IV. 385. 'Ter flamma ad tecti summum subjecta relaxit. Omine quo firmans animum,' &c.

283 *Tentatum*] Non una et sola fuit hæc virgo eburnea aut marmorea: plurimas credo, duras primum et difficiles amatoribus, obsequio tamen et assiduis precibus emollitas. *Farn.*

284 *Subsedit*] *Subsidit*, bene, unus *Medic.* *Heins.*

285 *Tractataque pollice multas Veritur in facies*] *Flectitur* plerique meliores; sic apud Horatium, 'Cereus in vitium flecti.' Male plurimi veterum, *multas quæ pollice tracta*. *Idem.*

287 *Et dubie gaudet*] *Et medio* multi. *Arondel.* et tres alii, *timide*: placet. *Lib. IX.* 'Nec timida gaudete fide.' *Idem.*

289 *Corpus erat*] *Proprie*: 'Tangere enim et tangi, nisi corpus, nulla potest res.'

290 *Paphius*] *Pygmalion* Cyprius, sed *πρωτηγενής*. *Farn.*

291 *Grates agit*] *Agat* ex castigationibus. *Heins.* *Ora non falsa*] *Veram* faciem. *R.*

293 *Ad lumina lumen Attollens*] *Ad limina* cum uno Moreti et uno Bononi. *Val. Flac. lib. VII.* 'Jam jactata toro, nimirumque experta cubile, Ecce videt tenui candescere limen Eoo.' *Heins.*

297 *Illa Paphum*] *Paphon* vetustiores plerique. Versu proximo opinor legendum *Editus hoc ille est*, non *hac*; ut *Paphi* filium fuisse designet *Cinyran*, *Pygmalionis* nepotem. Certe *Apollodorus*, quanquam de *Cinyra* rem longe aliter narrat, tamen *Pygmalionis* generum facit, cujus filiam *Metharmen* duxerit uxorem. *Idem.*

FAB. IX. 298 *Editus hac ille est*] *Cinyras* *Pygmalionis* filius *Myrrham* genuit, quæ, nefando patris amore capta, nutricis opera cum eo inscio concubuit, *Adonimque* concepit; quod cum rescivisset pater, stricto enee filiam persequi cepit: illa vero fugiens in *Arabiam* usque pervenit; ubi, longo errore fessa, *Deorum* miseratione in arborem sui nominis fuit mutata. Vide *Fulgentium* libro tertio. *R.*

299 *Felices*] *Erat* enim rex *Cypri*, divitiis a Deo datis pollens, ut canit *Pindarus* in *Nemeis* ode VIII. *Ὄν θεῶ γάρ τοι φτευσθεῖς Ὀλβος ὠπράποισι παρμονώτερος*: "Ὅσπερ καὶ Κυπρίαν ἔβρισε πλοῦτις ποτιῶ ἐν ποτὶ Κίπρῃ." *Lycophronis* interpreti, et *Ant. Liberal.* *Smyrna* est filia *Theiantis*, 34. *Fab.*

305 *Nostro orbi*] *Thraciæ*. Nam *Orpheus* *Thrax* fuit. *R. Gentibus*] *Thraciæ* nostræ gelidæ, quæ non caleat amore incesto.

307 *Sit dices*] *Simili* *Epitrope* utitur *Virgilius* in conferenda cum aliis terris *Italia*. *Georg. II.* 140. et 461. ubi cæteris vitæ rationibus rusticam præfert.

308 *Costumque suum*] *Suam* *Urbem*. prim. *Vatican.* *Oxon.* et sex alii cum nonnullis editionibus. Sic 'Eoaque costus' *Lucano*; 'sicca costus' *Claudianus*, ex antiquis libris, *Nuptiis Honorii*. *Heins.*

309 *Panchaica tellus*] *Panchaia* me-

Mores; bene: sic Virgilio, 'thuriferis Panchaia pinguis arenis.' In Culice Virgiliano 'Panchaia thura' ex antiquis membranis. *Idem.* *Panchaia tellus*] Virgilius: 'Totaque thuriferis Panchaia pinguis arietis.' R. *Panchaica*] Panchaia Arabiæ Felicis pars felicissima, utpote flagrantissimo Solis sideri subjecta: 'Totaque thuriferis Panchaia pinguis arenis.' AL. *aristis*. Georg. II.

314 *E tribus una soror*] Una ex furis, Tisiphone, Alecto, aut Megæra.

318 *Elige Myrrha virum*] *Myrrha* tibi Neap. et sec. Med. *Heins.* *Unus*] Pater tuus.

323 *Sed enim*] Ejusmodi luctam videre est in Medea lib. VII. in Scylla lib. VIII. in Byblide lib. IX. *Farn.*

324 *Coëuntque animalia nullo Cætera delicto*] *Coëunt* ex vetustioribus quidam. *Nullo delectu* fragm. Cæsenas; optime: nisi *dilectu* malis cum Florentino S. Marci, quod verum est. Diligere enim idem quod seligere; hinc militum dilectus: *delectu* fragmentum Boxhornii: unus Palat. et unus Voss. *dilecto*. *Heins.*

328 *Ex illo concipit*] *Ex illa* Neapol. prim. et tert. Medic. et tres alii. *Idem.*

330 *Remittit*] Permittit.

331 *Gentes tamen esse feruntur*] Hi sunt Troglodytæ, Æthiopes, qui et uxores habent communes, et brutorum more vivunt.

333 *Ut pietas crescat*] *Et crescit* plurimi veteres. *Heins.*

336 *Dignus*] 'Myrrha patrem, sed non ut filia debet, amavit.' I. de Arte. *Farn.*

339 *Nunc quia jam meus est*] *Tam meus*: atque ita liber Langermannianus. *Heins.* *Meus*] Pater. *Meus*] Conjux.

340 *Proximitas*] Sanguinis et generis propinquitas. *Farn.*

341 *Patriæque relinquere fines*] Rectius codex Naugerii cum uno Bonon.

patriæque. Sic 'patrii enses' lib. X. apud Lucanum, 'Dum patrii veniant in viscera Cæsaris enses:' hoc est, Romani enses, non Ægyptii. *Heins.*

342 *Malus ardor amantem*] *Error* pri. Moret. Excerpta Jureti, et alii viginti aut plures: *ardor euntem* pr. Gronov. Puto *error euntem*. Vide Notas Trist. I. 2. 99. 'Error' pro amore Poëtis passim; quomodo apud Virgil. 'Ut vidi, ut perii, ut me malus abstulit error!' nam et furor et insania amor Poëtis dictus, et amantes amantes et malesani. Plato in Phædr. IV. species *μαλίας θέλας* statuit, fatidicam Apollinis inspirationem, Bacchi mystica, Musarum afflatus. *Τεράρην δὲ Ἀφροδίτης καὶ Ἐρωτος ἐρωτικὴν μαλίας ἐφησαμέν γ' ἀριστήν εἶναι.* Noster Amor. I. X. 'Cum bene pertæsum est, animique resanuit error:' et Eleg. II. ad Cupidinem, 'Blanditiæ comites tibi erunt, Errorque, Furorque, Assidue partes turba secuta tuas:' ita illis locis scribendam. Propertius Eleg. I. 13. 'Quæ tibi sit felix, quoniam novus incidit error.' *Heins.*

347 *Tunc eris*] Ænigma simile posuit de se (Œdipus in Thebiade Senecæ, vs. 134. 'Avi gener, patriæque rivalis sui, Frater suorum liberum, et fratrum parens; Uno avia partu liberos peperit viro, Ac sibi nepotes.'

349 *Crinitas*] *Furias ἰφικλόνδεσσας*, lib. IV. 432. et 480. scelerum ultrices. 'Nolite,' inquit Cicero pro Roscio Amerino, 'putare, quemadmodum in fabulis sæpenumero videtis, eos, qui aliquid impie scelerateque commiserint, agitari et perterrerī furiarum tedis ardentibus: sua quemque fraus et suus terror maxime vexat; suum quemque scelus agitat, amentiaque afficit,' &c. *Farn.* *Sacro angue*] Execrandis anguibz et viperis.

354 *Memorque est Moris*] Pr. Gronov. Excerpta Jureti, et quinque alii *Juria*: recte. *Heins.*

358 *Nominibus dictis*] *Expositis* pro-

corum nominibus. R. *Nominibus*] Procorum: ταύτην διὰ κάλλος πλείστοι καὶ ἐκ πόλεων κλειστόων ἐμψότειον. Liberalis fab. 34.

359 *Patrisque in vultibus*] *Patrisque* cum Arondel. et uno meo, et altero Twindenio. *Heins.*

364 *Optat habere*] *Optet* plerique meliores. *Idem.* *Optet habere*] Ducere uxorem. Virgil. iii. 'Me famulam famuloque Heleno transmisit habendam.' Et Ter. 'Nec se illam posse habere domi.' Illa autem constructio, *Optat habere*, a Græcis sumpta, etiam Virgilio et Terent. famil. 'Donat habere viro' *Æneid.* v. 'Date bibere' Ter. Andr. Ennius i. *Annal.* 'Donavitque viro divinum pectus habere.' Ex Homer. Π. vs. 386. δοῦμεν ἔχειν.

367 *Demisit vultus virgo*] Κάτω βλέψας. Theocrit. Idyll. viii. et Argon. Apoll. i. vs. 790. de Medea. 'Ἡ δ' ἐγκλιδὼν ἔσσε βαλοῦσα Παρθενικὰς ἐρόθηνε παρηΐδας, &c.

369 *Ignē*] *Igni* sec. Pal. pri. Erfurt. Spir. quatuor alii. *Heins.*

372 *Quid agat non timentis*] *Quod agat* cum Juniano. *Heins.* *Utque*] 'Ac veluti summis antiquam montibus ornum Cum ferro accisam crebrisque bipennibus instant Eruere agricolæ certatim: illa usque minatur, Et tremefacta comam concusso vertice nutat,' &c. *Æneid.* ii. *Farn.*

378 *Mors*] Remedium amoris ultimum, ut habet epigramma incerti auctoris l. i. Antholog. c. 27. 'Ἐρωτα παύει λιμός· εἰ δὲ μὴ, χρόνος. 'Εὰν δὲ μὴδὲ ταῦτα τὴν φλόγα σβέσῃ, Θεραπεία σοι τοιοῦτον ἡγήσῃθω βρόχος. Suidas Crateti tribuit, ut et Laërtius. *Farn.*

382 *Nutricis*] Nutricem hanc Liberalis fab. 24. appellat Hippolyten. *Farn.*

383 *Limen servantis alumnae*] Libro iv. vs. 421. monui videri scribendum, *limen alumnum*; ut et paulo post, *ante pedes supplex procumbit alumnos*, non *alumnae*. *Heins.*

385 *Instrumenta*] Zonam laquei vice de poste revinctam. *Farn.*

386 *Scinditque sinus*] Vestium subaudiatur. Id autem in magnis doloribus fieri consuevit.

387 *Tum denique flere vacavit*] Male in aliis *vetavit*, vel *paravit*. Lib. vi. 'nec flere vacat, sed fasque nefasque Confasura ruit.' Lucanus libro ii. 'cui funera vulgi Flere vacet?' *Heins.*

391 *Canoeque*] Hinc Phædræ nutrix illa in Hippolyto Senecæ; 'per has Senectæ splendoris supplex comas, Fessumque curis pectus, et cara ubera Precor, furorē siste, teque ipsam adjuva.' Pars sanitatis velle sanari fuit; vs. 245. *Farn.*

395 *Nec solam spondere fidem*] Nec solam fidem promittere, sed etiam opem et auxilium.

396 *Pigra*] Imo male *sedula* abunde; ut infra vs. 438. Verum de improbitate hujusmodi vetularum, quæ plerumque se acclerant et flagitiorum præstant ministras atque instrumenta, vide quæ ad hunc locum Georgius Sabinus.

397 *Habeo quod carmine sanet*] *Quas sanet* plerique vetustiores. *Heinsius.* *Carminē*] Quid valeat Magia in amoribus solvendis aut impediendis dixi ad *Æneid.* iv. 'Hæc se carminibus promittit solvere mentes Quas velit,' &c. Vide etiam lib. vii. supra 209. et 225. *Farn.*

399 *Sacris placabitur ira*] *Placabilis ira* in Florent. S. Marci: Ponticis, 'placabilis' ira Deorum est.' Fast. ii. 'sed et his placabilis umbra est.' Pont. iii. 3. 'Effice sit nobis non implacabilis ira.' Gratius, 'Est aliud quod præstet opis placabile numen: quomodo ibi scribendum, non *opus*. Val. Flaccus lib. iv. vs. 471. 'namque en tibi nostra voluntas: Si non ira Deum cælo implacabilis urget:' sic versus mendosissimi restituantur. Vide Notas Trist. iii. 5. 31. *Heins.*

401 *Scopes ab incurru est*] *Scopes* it

Florent. S. Marci, et Neap. *Lege soepes et in cursu est*, quomodo Bernegger. Spirens. et, a manu secunda, Florentinus S. Marci; ita noster sæpe: vulgata scriptura parum Latina est. Lib. XIII. 'In cursuque meus dolor est.' Pont. IV. 11. 'Dum dolor in cursu est, dum petit æger opem.' Remed. Amor. 'Dum furor in cursu est, currenti cede furori.' Sic 'furere in cursu.' Epist. CEnones, 'in cursu famulæ rapuere furem': ita scribe, non *incursu*. Fast. IV. 'In medio cursu tempora veris eunt.' Lib. V. 'Vox erat in cursu.' Lib. VI. 'Spes erat in cursu.' *Heins.*

406 *Quodcumque est*] *Quodcumque sit* pr. Gronov. pr. Ambros. et quatuor alii; bene. *Idem.*

407 *Complectens membra lacertis*] *Colla* sec. Palat. aliquanto rectius: at in uno Mediceo, *nata*; venuste. Natæ enim alumnæ a nutricibus appellabantur, et illæ contra ab alumnis matres. Sic nutrix Phædræ apud Euripidem ipsam allocuta, *θάρσει, τέκνον, καὶ μὴ χαλεπῶς Μερδβαλλε δέμας*. Atque ita passim Tragicis; et Nonnus initio libri IV. Dionys. ter quaterve. Apud Statium Theb. VII. Antigone nutritorem Phorbantem 'patrem' appellat. Medea ad nutricem apud Valerium Flaccum, 'Quæ manus hæc, certo ceu me petat agmine, mater, Advenit, haud armis, haud unquam cognita cultu?' *Idem.*

408 *Sensimus*] Qua solertia Lepitæ Mathematicæ, vel, ut alii tradunt, Erasistratus medicus, amorem indagavit Antiochi filii Seleuci regis, qui novercam deperit, lege apud Plutarchum in Demetrio, Appianum in Syriacis, Val. Maximum lib. V. cap. 7. *Farn.*

410 *Exsiliit*] *Exsiliuit* vetustiores. *Heins.*

417 *Et indicium laquei*] Hoc est, minatur se indicaturam patri, quod se suspendere voluerit Myrrha.

428 *Potiaturo amore*] *Amato frag-*

mentum Cæsenas, pr. Gronov. et duodecim alii. *Heins.*

430 *Numine*] Jurejurando. *R.*

431 *Festa*] Mense Boëdromione celebrabantur Eleusinia, quæ et Theomophoria: sed Romanis recepta Cerealia dicta. Has celebraturæ novam noctibus a Veneris abstinuere et vino: albis deinde vestibus indutæ et vittatæ procedebant. Mystæ lampades, seu faces, manu ferebant, media scil. nocte: matronæ aliæ primitias frugum offerebant: virginæ præcedebant canēphoræ, cistas in capite ferentes. Vide quæ annotavi ad V. 343. *Farn.*

434 *Tuctusque virorum*] *Viriles* cum melioribus. *Heins.*

435 *Turba Cinyreis in illa Regis adest conjux*] *Cencreis*, vel *Cenchreis*, Florentinus S. Marci, Bernegger. Neapol. Cantabrig. Oxon. pri. et sec. Palat. aliique complures; recte: quos alludunt nonnulli, in quibus *Cenereis*. Auctor argumentorum in Metamorphoses Myrrham Cinyræ et Cenchreidis filiam facit. Hyginus fab. LVIII. Smyrna Cinyræ Assyriorum regis et Cenchreidis filia. Apollodorus Metharmen Pygmalionis Cypriorum regis filiam ei uxorem assignat, ex qua Adonin pluresque liberos genuerit. Pro *adest* malim *abest* cum primo Palatino et Rottendorphiano: pr. Gronov. pr. Reg. et duo alii *abit*: sec. Pal. et Oxon. *turbam in illam abit*. *Idem.*

443 *Non toto pectore sentit*] *Corpore* Oxon. quart. Medic. et quatuor alii; bene: nam sequitur proxime, 'præ-sagaque pectora.' *Idem.*

445 *Sed tamen et gaudet*] *Gaudent* sec. Medic. et alius. *Flet tamen* alius Medic. Forte *Flens tamen et gaudet*: nisi mavis *Sic tamen et gaudet*. *Idem.* *Tanta est discordia menti*] Explicatur hoc egregie a Virgil. Æneid. IV. 'Ac veluti annosam valido cum robore quercum Alpini Boreæ nunc hinc, nunc flatibus il-

hinc Ernere inter se certant, &c. Haud secus assiduis hinc atque hinc motibus heros Tunditur.' Quod ex Homer. Iliad. ix. a vs. 4. Hic de mari, ille de quercu: 'Ὡς δ' ἄνεμοι δύο πάντων ὀρίνετον ἰχθυόεντα, βορέης καὶ Ζέφυρος, &c. 'Ὡς ἐδάξεντο θυμὸς ἐνὶ στήθεσσιν Ἀχαιῶν.

446 *Interque Triones] Trionem Florent. S. Marci. Adeantur Notæ lib. i. 64. Heins. Inter Triones]* Stellæ sunt ad polum Arcticum Triones, qui a numero septentriones vocantur. Sane Triones prisca lingua boves aratores dicti, quasi teriones: hoc est, arandæ vertendæque terræ idonei. Efficiunt autem sydus plaustrum simile, quod Græci *ἀμαζαν*, Latini septentriones vocant. Gellius libro secundo cap. 21. *R. Tempus]* Conticinii notatio, hoc est, intempestam ac mediam noctem describit. *Μεσονυκτίους πρὸς ἑρπαις, Στρέφεται δ'* 'Ἀρκτος ἤδη κατὰ χεῖρα τὴν βοότου. Anacr. *Farn.*

447 *Bootes]* Sydus est Bootes, qui et Arctophylax appellatur. *R.*

448 *Fugit]* Luna prins nitida et sydæra latuerunt subito nubibus tecta, tanti sceleris conspectum perhorrescentia: præcipue vero Erigone propter pietatem in patrem Icarium a rusticis interemptum in constellationem Virginis relata. Hygin. fab. 130. *Farn.*

450 *Primus tegis, Icare, vultus]* *Primus vultus* meliores magno numero. *Heins. Primus tegis Icare vultus]* Ne tantum scelus aspiceres. Icarum autem Erigonesque filiarum historia fuit nobis exposita. *R.* Atque Icarus Arcturi, sive Bootæ; Erigone autem virginis nomine appellata, ut Hyginus ait. Cæterum notandum hoc loco a poetâ *Icarum* dici *τρισυλλαβῶς*, quem alii *Icarium* vocant. *Micyl.*

453 *Funereus bubo]* Ex Virg. *Æn.* iv. 'Solaque culminibus ferali carmine buho sæpe queri, et longas in fletum ducere voces.'

454 *It tamen, et tenebræ minuant]*

Puto, ut minuant. *Heins.*

459 *Animusque reliquit]* *Relinquit* cum melioribus: et mox *deducit* pro *deduxit*. Pro *Cunctantem* sec. Medic. *Luctantem*. *Idem.*

464 *Devotaque pectora iunxit]* *Corpora* veteres plerique. *Idem.*

467 *Filia, dixit; dixit et illa, Pater]* *Dicat* utroque loco cum castigatioribus. *Idem.*

469 *Plena patriis]* Gravidæ ex patre. *Farn. Plena]* 'Sed cum te gravidam, et pulcre plenam aspicio, gaudeo.' Plaut. *Amphitr.* i. 2. 'Ingentique implet Achille.' Noster lib. xi. 365.

475 *Vagina diripit enses]* *Deripit* meliores; nisi quod in tribus, *liberat*: quomodo libro vi. vs. 551. locutus, et lib. ii. *Fast.* in fabula *Lucretiæ*, vs. 753. 'Eripere ferrum vagina' Virgilio lib. vi. *Heins.*

476 *Tenebrisque et cæcæ munere noctis Intercepta neci est]* *Tenebris* prim. Vatican. pr. Gronov. Cæsæn. aliiq; satis multi. *Tò est* etiam tollendum cum uno Moreti. Pro *vagata* alius Moreti *ululata*. *Relinquit* etiam, pro *relinquit*, meliores. Denique *radiantis Lunæ* pro *redeuntis* sec. Pal. et sex alii: nil muta. Noster *Metam.* xiv. 'Sex illam noctes, totidem redeuntia Solis Lumina viderunt.' Statius *Theb.* v. 'Septima jam rediens Phœbe mihi respicit ægras Stare genas.' *Idem.*

478 *Palmiferos Arabas]* Apud quos multæ palmæ nascuntur. *Panchæa rura]* Arabica. Est enim Panchaia regio Arabiæ Felicis.

481 *Nescia voti]* Quid cuperet ignorare.

483 *Est tales complexa preces]* *Exorsa* Arondel. et sex alii. *Heins.*

486 *Ambobus regnis]* Et vivorum et mortuorum.

492 *Ossaque robur agunt]* Hoc est, ossa in lignum crassius convertuntur.

495 *Præcinxerat arbor]* *Perstrinxerat* S. Marci, tert. Medic. Oxoniæ. *Spi-*rensis, Excerpta Jureti, et alii octo:

constrinxerat Neap. et sec. Medic. præstrinxerat Urbino. et tres alii: duo præstruxerat. Heins.

496 *Pectoraque obruerat*] 'Obrui telis,' 'unda,' 'tecto labente' dicuntur bene et eleganter; 'obruere cortice' durius paulo dictum. Quare persuadeor, ut credam scripsisse Nostrum, *Pectora obauerat*; id est, occluserat, operuerat: vide quæ de hoc verbo annotavi Fast. II. 578. certe in altero Hamburgensi horruerat. Idem.

497 *Venienti ligno*] Succrescenti. *Subsedii*] Submisit se.

500 *Flet tamen*] Hoc ad naturam arboris myrrhæ refertur: sponte namque sudat, ut scribit Plin.

502 *Nulloque tacebitur ævo*] *Nullique* alter Strozæ. Heins.

FAB. X. Arg. *At male conceptus*] Adonis ex incesto patris ac filię coitu natus, in tantam crevit pulchritudinem, ut ejus amore Venus caperetur; quo cum ut diutius esse posset, una cum illo venationibus indulgebat, præcipueque fugacium animalium, feras autem natura armatas vitabat, Adonisque ut sibi ab illis caveret admonebat. Ille vero gloriæ suavitatem motus aprum excipere ausus, ab eo fuit interemptus. Quod cum Venus rescivisset, in purpureum florem illum commutavit. R.

506 *Habent sua verba dolores*] *Labores* Arondelianus. Heins.

508 *Crebros Dat gemitus*] *Spissos* Florentinus S. Marci, pro diversa lectione. Sic 'spissæ nubes' libro V. et Amor. I. 13. 'spissa grando' lib. IX. 'spissus sanguis,' lib. XI. 'spissus lactis liquor,' ex Mss. lib. XII. 'spissus ær' et 'spissum littus' lib. XV. et Arte Amatoria: 'spissum cælum' Valerio Flacco lib. I. vs. 616. 'vasto pariter ruit igneus æther Cum tonitru; spissoque tegit nox omnia cælo:' ubi vulgatum *piceo* non potest ferri, cum mox sequatur, 'piceï fulsere poli.' Virgil. 'spissis noctis se condidit umbris.' 'Spissus imber' Pro-

port. Eleg. III. 4. 'Pleiadam spisso cur coit imbre chorus?' Ita enim pro igne opinor legendum; quod Pleiades sint imbriferæ, ut Luciano dicuntur: Statio 'aquosæ' et 'nubilæ:' 'madidæ' Claudiano 'coire spisso imbre:' quomodo idem Val. Flaccus lib. III. 'cen pectora nautis Congelat hiberni vultus Jovis agricolæve, Cum coit imbre minax:' perperam ibi *umbra minax* nunc legitur. Sic et 'cogi in nubem ær' dicitur: et 'spissari in imbrem' Lucano lib. IV. de nubibus, 'Jamque polo pressæ largos densantur in imbres Spissatæque flunt.' Conjecturam in Propertio nostram confirmat alter locus ejusdem Valerii Flacci lib. V. 415. ubi de Pleiadibus similiter agitur, 'densæque sequuntur Pliades, et madidis rorant e crinibus imbres.' Vulgati codices eodem illic modo peccant, quo apud Propertium, cum præferant, *rorantes crinibus ignes*. Idem.

512 *Scisso cortice*] *Fisso* castigatiores plerique; nisi quod in Florent. S. Marci, Bernegger. Cæsen. Oxon. pr. Basil. pr. Erfurt. Spir. *fissa* recte. Videantur quæ notamus lib. IV. 375. *Idem*.

514 *Lacrymis*] Myrrhæ guttis. 'Illius lacrymis, quas arbore fundit odora, Ungitur, et dominæ nomina gutta tenet.' De Arte lib. I. *Farn*.

521 *Avoque*] Redi ad vs. 347.

524 *Ignes*] Apollodorus lib. III. scribit Myrrham, ab irata Venere, quod eam nihili faceret, in dirum patris amorem fuisse impulsam. Lactantius matri hoc Myrrhæ imputat. *Farn*.

526 *Distinxit arundine pectus*] *Destinxit* meliores. Heins.

527 *Altius specie*] Altius quam videbatur externa specie.

531 *Gravidamque Amathunta metallis*] *Metalli* Genevensis: dictum supra. Heins. *Gravidamque Amathunta*] Amathus urbs fuit Cypri ærifodinis abundans, propter quod poëta illam

metallis gravidam vocat. R. Cnidon] Promontorium Cariae velut peninsula, in qua urbs celebris Veneris imagine quam fecit Praxiteles, quam ut viderent, ab omni parte plurimi navigarunt Cnidon. Plin. lib. xxxvi. 5. *Metallis]* Supra vs. 220.

536 *Nuda genu]* *Fine genu* Florent. S. Marci, sec. Palat. pr. Medic. et Bernegger. cum priore Twisdenio: *Fine genu* prim. Palat. *Inde Venus* Neap. et sec. Medic. *Funiculo* Urbini. et a manu secunda, *Usque genu;* quomodo et pr. Vatican. Arondel. pr. Gronov. pr. Basil. pr. Moreti, uterque Hamburg. alique plurimi. *Visque genu* Noricna. *Pene genu* alter Erfurt. Puto scribendum, *Crure tenus;* ut apud Juvenalem, 'Nam si docta nimis cupit et facunda videri, Crure tenuis medio tunicas succingere debet:' aut si veterrimorum codicum vestigiis insistendum, *Fine genu* scribe; ita enim declinat *rd genu* Servius ad Æneid. III. 22. quam conjecturam confirmat codex Spirensis: 'fine inguinum' Sallustius apud Philargyrum ad Georg. III. 153. 'Costarum sub fine' apud Nemesianum in Cynegetico: vulgata tamen lectio ex illis Virgilianis potest asseri, 'Venatrix dederatque comam diffundere ventis, Nuda genu.' 'Summo palla genu,' Venatricibus apud Val. Flac. cum lib. III. *Heins.* *Nuda genu ritu succincta Diana]* Ex Æneid. I. 'Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentes.' Et deinde, 'Succinctam pharetra, et maculosæ tegmine lyncis.' Quod ex Græco, *ἐκρηγνύμενοι τόξους.*

538 *Pronos]* Veloces, in fugam inclinos, ut quibus anteriora crura sint breviora. *Celsum]* *ῥῆλκερον ἑλαφον*, Nonn. lib. x. 'Surgentem in cornua cervum,' Virg. Æn. x. *Kaphara methopos ἀέπορρα*, Oppian. lib. II. *Farn.*

543 *Posses]* Possit cum melioribus. *Heins.*

544 *In audaces]* 'Licet eminus esse

Fortibus, Ancæo nocuit temeraria virtus.' Thesens Pirithoo lib. VIII. 410. *Farn.*

549 *Animos ferarum]* Iram et rabiem ferarum.

550 *Fulmen]* Vide lib. I. 305. et lib. VIII. 289. *Farn.* *In aduncis dentibus]* Et aduncis plerique vetustiores. Forte *præaduncis;* ut 'præacutæ hastæ' lib. VII. 131. *Heins.*

553 *Mirabile culpæ]* *Mirabere* Thuan. pr. Vatican. pr. Medic. pr. Moreti, alique complures. *Idem.*

558 *Inque sinu juvenis posita cervice]* Ex Lucret. lib. I. 35. 'in gremium qui sæpe tuum se Rejicit, æterno devinctus vulnere amoris; Atque ita suspiciens, tereti cervice reposita, Pascit amore avidos, inhians in te, Dea, visus, Equæ tuo pendet resupini spiritus ore,' &c. *Posita cervice reclinis]* *Reclinis* plerique; nisi quod optimus S. Marci Florentinus, *renidens;* venuste mehercules, cum Glossa, 'id est, ridens.' Hinc *φίλομυελδης* Ἀπολλων Homero. Horatio, 'Erycina ridens:' et 'perfidum ridens Venus.' Epistola Paridis Noster, 'Dulce Venus risit.' Neque aliter poetæ Græci passim. 'Amathusias renidens' Symmacho Epist. I. 8. quo ordine in ultima Casparis Schioppi editione legitur. Sed cum versus isti mendosissimi circumferantur, producam eos, ut legendos esse arbitror: 'Ubi corniger Lyæus Operit superna Gauri; Vulcanus æstnosis Media incoquit cavernis. Tenet ima pisce multo Thetis et vagæ sorores: Calet unda, friget æthra. Simul innatat choreis Amathusias renidens, Salis arbitra et leporis, Flos siderum Dione.' Secundo versu pro *Operit superna vitæ*, quæ Jureti conjectura est, cum libri veteres haberent *superam gutturi*, vel *superna guttur*, Lectius *superna gutti* concinnavit; nos *superna Gauri*, verissima conjectura, qui mons est in hoc ipso tractu, a vino, quod præstantissimum proferebat, multum anti-

quis landatus : unde Statio, 'Bacchei vineta madentia Gauri.' Florus lib. i. cap. 16. 'Hic amicti vitibus montes, Gaurus, Falernus, Massicus : sed hoc notum. Versu quarto *media incoquit*, pro *medium coquit* ; ita præcedentia et quæ sequuntur postulant. Versu sexto, pro *Baiæ sorores*, reposuimus *vagæ* consulentes metro. Alindit autem ad Lucrinum lacum pisce celeberrimum, qui ad radices Gauri. Versu nono pro *Amathusium* reposuimus *Amathusias*, cum Juretus notet *Amathusiam* ex veteri codice. Ipse pessime *Amatorium renidens* contra metrum. Denique versu decimo pro *vaporis* rescripsimus *leporis*. Intelligendi autem posteriores versus de templo Veneris, quod ad Lacum Lucrinum colebatur : unde 'Lucrina Venus' Statio lib. iii. Sylv. i. et hæc de mendosissimo loco. De Gaurio tamen, quod in secundo versu Symmachi corrigebam, jam occupasse juvenilibus ad Florum notis Salmasium Gronovius me monuit ; cum hæc jam scripsissem. Sed revertamur ad Venerem ridentem. Silius lib. vii. 'postrema nitenti Affulsit vultu ridens Venus,' de judicio Paridis : sed et Cupido ridens exprimebatur. Seneca Hippolyto, 'Iste lascivus puer et renidens Tela quam certo moderatur arcu : ita scribendus iste locus ex optimo codice Mediceo. *Heins.*

559 *Mediis interserit oscula verbis*] *Labris* Florent. S. Marci, Neapol. Bernegg. Cæsen. pr. et sec. Medic. Urbin. Spir. et septem alii. Similis error apud Propertium Eleg. i. 12. 'Et cupere optatis animam deponere verbis,' pro *labris*, perperam legitur ; quod Passeratius quoque deprehensum video. Notum illud ex Anthologia, τὴν ψυχὴν Ἀγαθῶνα φιλῶν ἐπὶ χεῖλεσιν ἔσχορον. Vide quæ ad Claudiani Epithalamium Palladii notamus, vs. 132. In hoc tamen Nasonis loco vulgata scriptura non videtur mutanda. *Idem.*

FAB. XI. 561 *Non fabula rumor Ille fuit*] Ita distingue : rumor ille non fuit fictus. Sic 'fabulæ manes' apud Horatium. *Heins.* *Non fabula* Non est hæc, inquit Venus, fictio ad delectandum comparata ; sed rumor, imo fama constans et certa. Confunditur tamen hæc fabula. Cum enim duæ fuerint Atalantæ, ut habet Io. Tzetzes XIII. Chil. 453. et Scholiastes Apollonii Argonaut. i. ἡ μὲν Ἀρκὰς Ἰδσωνος θυγάτηρ ἦν ἔφημε Μειλανίων ἡ δὲ Ἀργεῖα ἡ Σχοινέως, ἦν ἔφημε Ἰππομέδων. Tzetzes ipse, Palæphatus, alii tribuunt hoc filiæ Iasii, quod erat filiæ Schœnei ; Milanioni item, quod erat Hippomenis. *Farn.*

564 *Deus*] Apollo. *R.*

566 *Teque*] Transformatæ acil. vires humanæ formæ superstes. *Farn.*

567 *Sorte*] Oraculi responso. *Æneid.* iv. 'Nunc Lyciæ sortes.'

568 *Et instantem turbam*] Ad Epist. Ulyssis Sabiniani scribendum monui, 'instantum turbam procorum.' *Heins.*

569 *Potiunda*] *Potiunda* meliores : dictum lib. ix. 752. *Idem.*

575 *Cursus iniqui*] Quia lex et conditio crudelis. Sedebat ergo spectaturus, et admirans eorum juvenum temeritatem Hippomenes. *Pont.*

580 *Tollensque manus*] Gestus veniam petentium, manus tollere. *Pont.*

582 *Concipit ignes*] *Ignem* iidem. *Heins.*

584 *Invidiamque times*] *Invidiamque* margo Gryphianæ editionis ex veteri libro, et unus meus. Scribe *Invidiamque times*. Pro *sed cur, sed quid* prim. Moreti, et Bernegger. In Norico, *Invidiamque times*. *Idem.*

585 *Intentata*] Non tentata.

587 *Passu alite*] Veloci caru.

588 *Scythica*] Velocissima. Scythæ namque plurimum sagittando valent. *Non segnius ire sagitta*] *Non secius* Florentinus S. Marci. Neapol. et sec. Medic. in tertio *segius* ; hoc est *secius* : quomodo primus Medicus, et

Spirensis, ac pro diversa lectione primus Gronovianus: diximus l. ii. 810. *Heins.*

589 *Aonia*] Bæotico Hippomeni: est Aonia pars Bæotiæ.

590 *Cursus facit ipse decorem*] *Decorum* multi veteres. *Heins.*

591 *Aura refert ablata citis talaria plantis*] *Oblata* pr. Palat. pr. Vatic. sec. tert. quart. Medic. Cantabrig. Arond. Bernegg. Urbin. pri. Reg. uterque Hamburg. pr. Erfurt. Spir. aliique plurimi; bene: tunicam talarum intelligit. *Idem.*

593 *Genualia*] *Γενάρδεσμοι*, gloss. gennum vincula, seu ornamenta.

596 *Similem dat et inficit umbram*] *Simul edat et inficit* Bernegger. et quatuor alii: *simul addat* Arondel. *simul edat* pr. et alius Medic. *similem datur* unus Bonon. *simul et dat et inficit* pr. Moreti et septem alii: *similatas inficit umbras* Florentinus S. Marci omnium optimus, quod sequor: nec abindit Spirensis, in quo *similis dat inficit*. *Heins.*

597 *Hospes*] Hippomenes. *Decursa novissima meta est*] Ad ultimam metam decursam est.

603 *Mecum confer, ait*] Nil juvant libri veteres. Putabam nihilominus, *Te mihi, confer, ait*. Paulo ante *juvenum deterritus horum multi, non juvenis*. *Heins.* *Mecum confer*] Quod Virg. *Æn.* xi. explicat: 'dimitte fugam, et te cominus æquo Mecum crede solo.'

609 *Scharceia*] Atalanta Schœnei regis filia.

611 *Formosis, dixit, iniquus*] *Inquit* vetustiores. *Formosum dixit*, pr. Moret. et quatuor alii: in Neapol. erasa vetus lectio. Latet aliquid: *fortunis iniquis* pr. Ambros. an *formis tam dixit iniquus*? *Heins.*

612 *Perdere vult*] *Pendere* Cantabrig. et unus Basil. Vide Notas ad l. viii. 75. *Idem.*

617 *Ab æquorea origine*] Neptuno æquoris Deo. R.

619 *Sors illi dura negavit*] *Fors* cum melioribus. *Heins.*

622 *Nollet*] *Nolet* pri. Palat. Bernegger. uterque Hamburg. Arondel. et sex alii. *Idem.* *Sapiente*] Dotes tuas, uti par est, æstimante, et cui nuptiæ cordi.

624 *Viderit*] Verum ipse viderit. 'Viderit utilitas; ego cæpta fideliter edam.' *Farn.*

626 *Voluit quia vivere mecum*] *Vovit* Urbinas et Noricus; *quia vovit* alter Hamburg. et alter Erfurt. nil mutandum temere. *Heins.*

631 *Ah quam*] At Urbin. Spir. et unus Regius. Vide Notas ad Epist. xii. 1. *Idem.*

635 *Cubilia vellem*] *Possem* Cantab. pr. Pal. pr. Vatic. et decem alii ex melioribus. *Idem.*

637 *Quod facit ignorans*] *Quid facit* plerique meliores: Cæsen. et tres alii *Quid fuciat*. Scribe, *Quidque agat ignorans*. *Idem.*

639 *Cum me sollicita*] Me, Venerem: refert enim hæc Venus Adonidi. *Pont.* *Proles Neptunia*] Hippomenes, Neptuni pronepos.

640 *Cythæaque comprecor*] *Cythæreia comprecor* iidem meliores magna ex parte. *Heins.*

643 *Nec opis mora longa dabatur*] *Opi* malim. *Idem.*

644 *Est ager*] Describit agrum nomine *Damasenum*, unde Venus tria aurea poma, quæ Hippomeni tradidit, se sumpsisse ait. Interpretes Theocriti, non ex Cypro, sed ex Hesperidum hortis aurea hæc mala allata dicit. *Tamaseum*] Levi unius literæ mutatione restitutum spero redonatumque solo cœloque Cyprio agrum suum. *Damascum* sibi habeat Syria; *Damaseum*, *Damascenum* Critici. Inter oppida Cypri quindecim admittit *Tamaseum* Plin. v. 31. et Stephanus. *Tamassum* in eadem ins. agnoscit Strabo l. xiv. *Μέγαλλε τε χαλκοῦ ἐστὶν ἑρθὼνα ἐν Ταμασσῶ*: hodie *Borgo di*

Tamaseo. Ferrarius. *Farn. Damase-*
num] *Amasenum* Bosch. et Thys. multi
Damascum vel *Damacenum*: *Damascum*
Arondel. Scribe *Tamaseum*; hoc est
Ταμασεῖον. Vide Notas lib. i. 579.
Ταμάσεος πόλις Κύπρου τὸ ἐθνικὸν Τα-
μασίτης καὶ Ταμασεῖος, Stephano. Qua-
re dubito an non *Tamasiten* nomine
dicant hoc loco sit legendum: nam
pr. Vaticanus *Damasithona*. Tama-
seum etiam urbem hanc vocat Plini-
us; apud quem codices nonnulli an-
tiqui *Tamasus*; ἡ *Ταμασὸς* quoque Stra-
boni lib. vi. *Ταμάσος* Ptolemæo, sed
mendose, ut puto. *Ταμασία*, Polybio.
Ταμασία Constantino Porphyriogene-
tæ in *Thematibus*: nihil autem usita-
tius in antiquis libris, quam *T* in *D*
degenerare. Sic superiori libro co-
dices omnes vetusti *Driopeius* pro
Triopeius. Auctor argumentorum *Da-*
masum agrum habet, sed codex veter-
imus S. Marci, illic *Amasenum* exhi-
bet. *Heins.*

645 *Quam mihi prisci sacra vere senes]*
Quem rectius sex scripti: de agro
enim *Tamaseo* mentio est. *Idem.*

647 *Nitet arbor]* *Viret* Excerpta
Mureti et duo ex nostris. Deinde
comat, pro *comas*, meliores. *Idem.*

649 *Hinc tria]* Mala hæc Hesperidum
hortis deportata narrat Scholi-
astes Theocriti in *Idyll.* III. et Virgil.
Eclog. vi. 'Tum canit Hesperidum
miratam mala puellam.' Scyros au-
tem certaminis hujus scena est.

650 *Poma]* Mala esse inter illicia
et symbola Veneris notum ex Theo-
criti *Idyll.* vi. Βάλλει καὶ μύλοις τὸν
αἰώλον ἃ Κλεαρστέα, et interprete ibi,
ut et Scholiaste Aristophanis. 'Malo
me Galatea petit.' Virg. *Eclog.* III.
Farn.

654 *Posse putes]* 'Illa vel intactæ
segetis per summa volaret Gramina,'
&c. *Æneid.* vii. de Camilla. *Farn.*

659 *Megareius]* Hippomenes Me-
garei filius, Neptuni nepos vs. 605.
supra *Pomum aureum*. Δρόμῳ νικῶσα

πάντας δὲ ποδῶν τῇ ταχύτητι Νεαῖται
Μειλανίῳ μῆλα χρυσᾷ βεβηκότες, καὶ
ταῦτα δὲ συνάγουσα, καὶ οὕτως ἡγηθεῖ-
σα, Μᾶλλον δὲ τοῦτ' ἐρωτὶ πολλὰ κατα-
σχεθεῖσα. Io. Tzetzes XIII. *Chil.* 459.
qui ibidem citat Theocriti versus ex
Idyll. III. 'Ἰππομένης ἴκα δὴ, &c. *Farn.*

663 *Aridus a lasso]* *E lasso* castiga-
tiores. *Heins.*

667 *Aurum volabile]* Aureum po-
mum. Similiter Virgil. 'volabile
buxum,' pro trocho.

672 *Pars ultima]* *Pars optima* unus
Moreti. *Heins.*

675 *Liquidum juveniliter aurum]* Ita
unus Patavinus ex nostris: reliqui
omnes *nitidum*, nisi quod Barberin.
fulvum: paulo ante, 'nitidique cupi-
dine pomi Declinat cursus.' Lib. IX.
'cum spicis nitido flaventibus auro.'
Τὸ *liquidum* metuo ne ex obliquo pro-
finxerit. *Idem.*

679 *Curus sit tardior ipso]* *Illo* qua-
tuor scripti. *Longior* etiam alter
Hamburg. et alter Erfurt. *Idem.*

680 *Duxit sua præmia victor]* Hip-
pomenes, inquit, victor duxit Atalan-
tam uxorem. *R. Præterita]* Cl. Ba-
conus hanc fab. interpretatus, Atala-
ntæ, inquit, id est, artis prærogati-
vam et vigorem, mala aurea retar-
dant: illa enim plerumque stadium
deserit, et ad lucrum declinat, &c.
quæ videre operæ pretium.

684 *Contemptuque dolens]* *Contemni-*
que rectius duo Medicei cum altero
Hamburgensi: alter Erfurtanus *Con-*
*temti*que. *Heins.* *Ne sim spernenda*
futuris] Τοῖς ἐπσομένοις πυνέσθαι Ho-
mer. Quo Cicero dicto sæpe utitur
in *Epistolis*.

685 *In ambos]* Contra ambos, Hip-
pomenem et Atalantam. *R.*

691 *Luminis exigui]* *Láminis* in pla-
rimis. *Heins.*

693 *Multa sacerdos]* *Vota* Neapol.
et sec. Medic. bene. Adi Notas lib.
VIII. 152. Apud Minucium Felicem
Octavio nulla simulacra nota, pro vota,

similiter perperam legitur: et apud Virgilium in nonnullis exemplaribus, 'ubi figere dona solebant Laurenti Divo et notas suspendere vestes,' pro *notas*: at in Spirensi *villa sacerdos*. Idem.

696 *Sacra*] Simulachra Deorum. *R. Retorserunt*] Averterunt oculos, ne scelus viderent. *Turritaque*] Cybele, mater Deorum, quam turriterant, iustar muralis coronæ cinctam ferunt; vel, quia urbis Mide clausæ muros capite sublevavit, atque ita est ingressa, Arnob. l. v. vel, 'quod primis turres urbibus illa dedit,' Ovid. Fast. vel, quia eadem est cum Terra, quæ urbes turribus munitas sustinet. Lucret. lib. 11. 'Muralique caput,' &c. *Farn.*

701 *Cauda*] Caudam leonum animi esse indicem, ut aures equorum, Plinius scribit. Nam immota placidum, mota iratum significat.

704 *Cybeleia frena*] Nam matris Deum currum a leonibus trahi fingunt poetæ. Cybele autem dicta est a Cybelo monte Phrygiæ, ipsi Deum matri sacro. Vel etiam ἀπὸ τοῦ κύβου, hoc est, cubo, quoniam terra cubica, hoc est, solida, et per hoc constans et immobilis intelligatur. *Micyl.*

706 *Quod non terga fugæ, sed pugnas pectora præbet*] Quæ præbent ex melioribus. *Heins.*

FAB. XII. et XIII. 710 *Suem*] Aprum. Sues autem et apri Veneri sunt invisi propter Adonidis cædem. Unde proverbium apud Græcos in eos qui rem ingratam alicui faciunt; Ἀφροδίτῃ ἐν ἰθύκειν, hoc est, Veneri suem sacrificavit. *R. Suem*] Ἀπὸς δὲ ἀφροπαρῆς ἐν, &c. Tzetzes in Lycophr. Mars rivalis in apri speciem mutatus juvenem incaute se ferentem interemit. Jul. Firmicus. *Farn.*

712 *Juvenis Cinyreus*] Adonis, Cinyræ filius.

713 *Pando rostro*] Recurvo.

715 *Totoque sub inguine dentes*] *Tortosque* quinque veteres: nil muta.

Pro pando rostro duo libri *patulo*. Heins. *Sub*] Ἀγρίον ἔλκος ἔχει κατὰ μῆρὸν Ἀδωνίς. Μειζὸν δ' ἂν Κυθέρεια φέρει ποτικάρδιον ἔλκος. Bion. Idyll. Lege lepídum Theocriti Idyllion in mortuum Adonin.

721 *Exanimem, inque suo jactantem sanguine corpus*] Si exanimis, quomodo jactabat corpus? Scribe vel invititis membranis *Semanimem*. De Procride moribunda lib. VII. 'Semanimen et sparsas sedantem sanguine vestes, Invenio.' *Heins.*

722 *Desiliit, pariterque sinum*] *Desiliit*, et sinus, meliores. *Idem.*

723 *Percussit pectora palmis*] *Pectus percussa* lacertis unus Leidensis. *Idem.*

724 *Et non tamen*] *At non* Calandr. Arondel. et sex alii; bene: vide quæ notamus initio Epist. Medææ. Mox pro *dixit* idem Arond. Zulich. et unus Medic. *inquit*. *Idem.*

726 *Repetitaque mortis imago*] *Recitataque* Spirensis; *redivivaque* sec. Medic. Scribe *recidivaque*, de qua voce fusius egimus ad Phœnicem Claudiani: etiam minime ignoro vulgatam scripturam ex aliis Nasonis nostri locis defendi posse. Adi Notas Fator. IV. 45. *Idem.*

727 *Annua simulamina*] Simulachra. Nam singulis quibusque annis Adonia, id est, sacra in Adonis honorem celebrabantur, in quibus Adonis plangebatur, ac luctus Veneris referebatur. Addunt Græci fabulæ huic, Martem, quia Adonidi invideret, tanquam rivalis, sese in aprum transformasse, et sub specie illius Adonim interemisse. Florem autem qui ex cruore Adonidis enatus sit *Anemonem* fuisse. *R.*

FAB. XIV. 729 *Femineos*] Menthem Plutonis pellicem Proserpina in herbam cognominem mutavit. Nicandri interpres in Alexipharmacis. *Farn.*

732 *Sparsit*] *Spargit* cum melioribus. *Heins.*

736 *Celant sub cortice granum*] *Grana* pr. Gronov. frag. Boxhornii, et

septem alii: in *cortice* idem Gronov. quæ *cortice* prim. Moret. *sub vertice* pri. Pal. atque alii quatuor. Forte, *Qualem, quæ lento celantur cortice, grana Punica ferre solent*; vel, *celant se cortice*: scriptum fuerat *celant urtice*; mendose; hinc factum *celant sub vertice*, vel *cortice*. Martial. 'Aut imitata breves Punica grana rosas.' Ita optimus Thuanus: nam *Punica mala* perperam nunc legitur. *Idem*.

739 *Qui perflant omnia venti*] Hæc scriptura a scriptis nullis confirmatur. Plerique veteres *præstant omnia* vel *præbent omnia*. At pr. et tertius Medicei, Oxoniensis. pr. Hamburg. pr. Twisd. et duo alii, *præstant nomina*: septem alii pro diversa lectione eandem scripturam quoque exhibent;

vere: nec abludivit Arondelianus, in quo *præbent nomina*. Adonidis enim cruor in anemonem florem mutatus est, qui flos ἀνδρὸς τοῦ ἀνέμου nomen dædit: quo allusit noster. Vera scriptura hujus loci jam mihi pñero olim deprehensa ex Leidensis bibliothecæ codice; de qua me monuerunt postea Desiderius Heraldus, et Johannes Peyraredus: de ea quoque jam lectorem monuit Ægidius Menagius magnum Galliæ suæ ornamentum in erudito et ingenioso opere, quod Gallicas Origines inscripsit. Apposite Plinius l. xxi. 23. de anemone, 'Flos nunquam se aperit, nisi vento spirante, unde et nomen accepit.' *Idem*. *Qui præstant nomina*] Nam *Anemon* ab ἀνέμος ventus dicitur. *R.*

METAMORPHOSEON LIB. XI.

FAB. I. Arg. *Carmine dum tali*] Orpheus Thracias mulieres aspernatus (ut diximus) in se earum odium traxit. Quare cum Bacchi sacra celebrarent, ipsum in ferarum cœtu canentem aspexerunt, ac impetu facto dilacerarunt, caputque ac lyram in Hebrum fluvium coniecerunt, quæ ad insulam Lesbion usque delata cum essent, serpens Orphei caput dilaniatum ab Apolline in saxum fuit conversus.

1 *Animosque ferarum*] Intelligamus ferarum hominum animos ab Orpheo fuisse exultos, id quod Horatius aperte scribit: 'Dictus ob hoc lenire tigris, rabidosque leones.' *R. Sylvas*] Orpheus, postquam naturali instructus Philosophia in rerum corruptibilitatem conservatione et instauratione

laborasset, sed frustra: ad moralem et civilem conversus, homines a sylvestri et ferino convictu ad æquitatem et pacem transferre; vitia tollere; virtutes, leges, religionem sancire; oppida munire, agros colere instituit: sed et hæc successu haud feliciori. Namque et hic seditiosi rudis vulgi oboriuntur tumultus; quorum inter strepitus non audiuntur leges, verum in ipsorum principum et legislatorum perniciem sævit populi furor: quod in Lycurgi, Solonis, aliorum, misero exitu videre est. *Animosque*] Sensus: infra vs. 41. 'perque os Auditum saxis intellectumque ferarum Sensibus.' *Farr.*

2 *Saxa sequentia ducit*] Hæc vera scriptura: perperam alii codices *traxit* vel *duxit*. Redde et Propertio

hoc verbum Eleg. III. 2. 'Orpheu, te duxisse feras et concita dicunt Flumina Threicia detinuisse lyra:' vulgati *Orpheu, te tenuisse*, vel *Orphea detinuisse*; inconcinne prorsus, cum idem verbi in pentametro proximo repetatur. Horatius de Orphea Od. I. 12. 'Blandus auritas fidibus canoris Ducere quercus:' et Od. III. 11. 'Tu potes tigres domitasque silvas Duce-re.' *Heins.*

8 *Nurus*] *Thressæ Bacchantes*: sunt autem Cicones Thraciæ populi ad Ismarum montem. *Farn.*

6 *Leves auras*] *Levem auram* meliores: et pro *En ait en hic est*, Bernegger. Rottendorph. et unus Medicæus cum uno Regio *hic hic est*; ut in Amoribus: 'Atque ait, Hic hic est, quem ferus urit amor.' Claudian. 'Hic est, hic Stilicho.' *Heins.*

16 *Berecynthia*] Qua primum nati sunt in sacris Cybeles, quæ Berecynthia dicta a monte Phrygiæ Berecyntho, Matri Deum dicato. 'Tympana vos, buxusque vocat Berecynthia Matris Idææ.' *Æn.* IX. 610.

17 *Tympanaque et plausus*] Τὸ et abest ab Oxon. et uno Medic. Lege *Tympanaque plaususque*: quomodo et ex suis scriptis Gebhardus. *Heins.*

18 *Obstupere sono*] *Sonum Urbin.* Cæsen. pr. Moret. sec. Pal. octo alii: *sonos* unus Moreti, et Vossii; quod tantundem est: alius Medic. *sonis*: fragm. Boxhornii *soni*: *Obstupere sonum* octo alii: pr. Reg. et Zulichem. *Obstruxere sonum.* *Idem.*

22 *Menades*] *Bacchæ*, ἀνδ τοῦ μά-
ρσθαι, hoc est, a furendo, dictæ.

25 *Utrinq[ue]* Amphitheatro, in quo spectacula matutina, ubi cum bestiis pugnabant; et meridiana, ubi qui superfuera ex bestiarum pugna, inter se dimicabant, Lips. Saturn. III. 15. *Farn.*

26 *Ut matutina*] Multi ex melioribus *Cum.* Scribe *Cæ*; ut bene pr. Vatican. et Calandræ Excerpta. *Heins.*

Delph. et Var. Clus.

27 *Fronde virentes*] *Virenti* Cantabrig. pr. Palat. Arondel. Excerpta Jureti, et decem alii: sic paulo post, 'cornuque minaci Divellere boves:' quæ vera scriptura est, non *minaces*, aut *Divulsere.* *Divellere* recte pr. Palat. Cantabrig. Oxon. Thuan. uterque Erfurt. et alii duodecim. Ad Notas ad Epist. VI. 104. Catullus de Bacchis, 'Pars e divulso jactabant membra juvenco.' Sic Canidiam et Saganam veneficas Horatius Sat. I. 8. inducit, 'Scalpere terram Unguibus, et pullam divellere mordicus agnam.' De ritu autem illo discerpendi tauros in sacris Bacchicis plura nos congestimus in notis ad hunc locum uberioribus, quas publico mox committemus. Apud Prudentium lib. I. contra Symmachum, 'Virides chelydros ore discindunt bacchantes.' *Idem.*

29 *Direptos arbore ramos*] *Dereptos* malim: vide Amor. lib. I. 5. 13. quæ noto. *Idem.*

32 *Multo fructum sudore*] *Merito sudore* unus Gron. non ineleganter. *Idem.*

43 *In ventos anima exhalata recessit*] Ex Virgil. 'Dilapsus calor, atque in ventos vita recessit.'

44 *Te mæstæ*] Lege Antipatri epigramma in Orph. Anthol. III. 25. *Farn.*

45 *Te rigidi silices*] *Rigidæ* pr. Ambros. et duo alii: jam monitum ad lib. IX. 225. *Heins.*

47 *Tonsa comas*] *Comam* quatuor veteres cum Berneggeriano: ex vestustioribus multi *coma.* *Idem.*

49 *Habuerit*] *Habuisse* unus Moreti. Scribe, *Naidas et Dryadas passosque habuisse capillos*; et refer ad τὸ dicunt. *Idem.*

50 *Membra*] *Membra* tamen Orphei discepti a Musis collecta et in Dio Macedoniæ condita refert Pausanias in Bæoticis: caput in Lesbium, lyram in sidus novem insignitam stellis relatum ferunt. Lege quæ Lucianus habet advers. inductum, de

Ovid.

10 T

Neantho nacto Orphei lyram.

52 *Membra*] 'Eurydicen vox ipsa et frigida lingua, Ah miseram Eurydicen! anima fugiente, vocabat: Eurydicen toto referebant littore ripæ.' Virg. Georgic. iv.

54 *Flumen populare*] Fluvium patrium. Hebrus enim Thraciæ fluvius est.

55 *Methymnæ Lesbi*] Methymna urbs est Lesbi, optimo vino insignis, dicta a Methymne Macarei filia, ac Lepydni uxore: unde Methymnæus derivatur. Lesbos autem insula est clarissima, quam nunc Mitylenem a nomine urbis vocant. *Potiantur littore*] *Littora* Spirensis: adi Notas infra XIII. 730. *Heins.*

57 *Os petit*] Hæc vera lectio. Cæterum versus proximus ex auctoritate optimorum codicum hinc ablegandus est, *Lambit et hymniferos inhiat dicellere vultus*. Joannes Gulielmus Capoferreus censet ex duobus versibus conficiendum unum, hoc modo: *Os petit, et sacros inhiat dicellere vultus*: cum de *capillis* otiosam mentionem esse contendat. Pro *sparsos stillanti* in antiquis multis *sparsos stillantes*. *Idem.*

61 *Umbra*] Imago, animæ et corporis simulacrum. Hoc autem ex opinione eorum, quibus homo constat anima, corpore, umbra: animam cælo, astris, aëri; corpus terræ; umbram inferis reddi volunt. Dido Æn. vi. 'Et nunc magna mei sub terras ibit imago;' et quæ nos ibi. *Farn.*

FAB. II. Arg. *Non impune tamen*] Thraciæ mulieres, quæ Orphei cædi interfuerunt, omnes a Baccho cædem Orphei ægre ferente in aërias arbores fuere conversæ. *R.*

68 *Sacrorum*] Sacra Liberi Patris Orpheus primus induxit in Græciam, celebravitque in monte Bœotiæ Cithero. Ea sacra Orphica nominantur. Lactantius lib. i. et Diodorus lib. i.

69 *Edonidas*] Thracias. Edonus gens Thraciæ. Plin. iv. 11. ἀνδ

ἑδωνοῦ τοῦ Μήδονος ἀδελφοῦ. Steph.

70 *Quæ videre nefas*] Rectius *fecere* pr. Reg. pr. Medic. pr. Basil. Excerpta Jureti, cum sex aliis. *Heins.*

75 *Ac trepidans adstringit vincula motu*] *Trepidus* Barberin. in Bernegger. *trepid.* additis postea manu recentiori tribus ultimis literis *ans*. Supra lib. III. 125. monui scribendum, 'Plangitur, ac trepido adstringit vincula motu.' Sic 'substricta ilia' dat canibus venaticis lib. III. et lib. XI. 'substricta crura' mergo: *Idem.*

76 *Sic quæcunque solo*] *Sic ut quæque* prim. Vatic. unus Patav. et unus Voss. Lib. VII. 'His ut quæque pia est hortatibus, impia prima est.' *Idem.*

80 *Succedere suras*] *Succrescere* in multis veterum, etiam bene: ut alibi, 'succrescit ab imo Totaque paulatim lentus premit inguina cortex.' *Idem.*

83 *Porrectaque brachia veros Esse putes ramos*] Plurimi ex vetustioribus *longos quoque brachia veros*; vel, *brachia tandem*: pr. Basil. et Bernegger. *veros quoque brachia longa*: tert. Medic. *longos quoque brachia vera*. Puto *brachia vera*; vel *porrectaque brachia veros Esse putes ramos*. Vide Notas lib. VI. 625. *Idem.*

FAB. III. Arg. *Nec satis hoc, &c.*] Midas rex Phrygiæ, cum Silenum a rusticis captum, sibique traditum, Baccho reddidisset, jussus est a Deo, ut quicquid vellet peteret. Ille petiit ut quicquid corpore suo tangeret, aurum fieret. Id illi concessit Bacchus, quamvis inutile ipsi futurum videbat. Cum vero panis quoque ac vinum in aurum verterentur, fameque perire cœpisset, tandem cognovit stolidus se rem damnosam petiisse: Bacchum itaque rogavit, ut peccato veniam daret, et munus datum irritum faceret. Bacchus igitur illi mandavit, ut ad fontem Pactoli pergeret, seque totum in eo lavaret: quod cum fecisset, vis illa aurum efficiendi quic-

quid tangeret, in fluviam transivit, unde etiam arenas aureas efficere memoratur.

85 *Ipsos agros*] Thraciæ.

86 *Sui Timoli*] A se amati. *Lact. Choro meliore*] Quam qui Orpheum disceperat. *Sui vineta*] Feracissimi, scil. optimi vini. *Timoli*] Timoli montis Lydiæ. *Farn. Timoli*] Tymoli: Græcis Τυμῶλος καὶ Τυμῶλος. *Heins.*

87 *Pactolonque*] Pactolus fluvius est Lydiæ aureis arenis notissimus. *Lact.*

88 *Nec charia*] Necdum pretiosis et auriferis. *Farn.*

90 *Silenus*] Οὐλοβάτης. Quem Plautus vocat, 'veternosum senem, qui dorso vehitur asinario:' παυδαγωγὸς καὶ τροφὸς Διονύσου. Diod. Sic. lib. v. 3. Scaliger de R. P. 'Silenus fuit,' inquit, 'reconditæ atque compositæ sapientiæ Dens,' lib. III. Quod ex convivio Platonis. Redi ad lib. IV. Metam. vs. 26. *Titubantem*] 'Quique senex ferula titubantes ebruius artus sustinet,' &c. de eodem Sileno, lib. IV. 26.

92 *Midam*] Meliores *Midam*. *Traxere* etiam pro *duxere* Arondel. ut apud Virg. 'Ecce trahebatur passis Priameia virgo Crinibus.' *Heins.* Cui *Thracius*] *Midam* sacrorum solenniibus ab Orpheo initiatum, Phrygiam religione excoluisse, scribit Justinus lib. II. *Farn. Ad regem Midam*] Midas, Gordiæ bubulci filius, Phrygiæ rex fuit ditissimus, eoque fictus est omnia quæcunque tangeret in aurum transmutare.

93 *Cecropio*] Eleusinio seu Atheniensi, Musæi filio, Orphei discipulo, ad differentiam Thracensis, qui filius Neptuni et Chiones. *Farn.*

99 *Jureni alumno*] Baccho. R.

100 *Huic Deus optanti*] *Optandi* cum scriptis melioribus; muneris videlicet. Pro *altore* Urbinas *alitore*. *Heins.* *Huic Deus*] Max. Tyrius refert, Midam a captivo Satyro inebriato, non a Baccho, impetrasse, ut

arbores, segetes, flores, terra, omnia in aurum verterentur; annonæ hinc penuriam Phrygas invasisse: quem vide Dissertat. 80. Vide Photii bibliothecam, ex Conone: vide et Philostrat. I. lib. Icon. *Farn.*

101 *Altore*] Sileno nutritore.

106 *Gaudetque malo*] *Dato* Cantabrig. et prim. Reg. *dati* alter Hamburg. ut lib. VIII. 'Myrrha datis nimium gaudet.' *Heins. Berecynthius*] Midas rex Phrygiæ, in qua mons Berecynthus. *Farn.*

107 *Pollicitique fidem*] *Pollicitoque* excerpta Jureti et unus Medic. tertius *Pollicitoque*: unus Basil. et unus Argent. *Pollicitaque*. Lege *Pollicitamque*; quomodo postmodum in altero Twisdenio exaratum offendit. Fast. lib. III. 'Pollicitam dictis Jupiter adde fidem.' Sic et 'pacta fides' paulo post. *Heins.*

108 *Alla fronde*] *Fronte* quatuor. Vide notata lib. x. 91. *Idem.*

111 *Contigit et glebam*] Puto ut *glebam*: et mox *Aurea messis erant*, nempe *arista*, pro *erat*. *Idem.*

114 *Hesperidas donasse putes*] Nam Hesperides hortos habuisse dicuntur aurea poma ferentes.

117 *Danaën*] Referebat aureum imbrem, quo Jupiter anriplaus Danaën elusit. Lib. IV. 611. *Farn. Danaën*] Redibis ad Amor. II. 19. 27. et Metam. IV. 610.

120 *Totaæ frugis*] Periphrasis est panis.

124 *Admoto dente nitebat*] *Nitebant* veteres multi; nempe dapes; quod rectius: *premebat*, Florent. S. Marci, Neap. Bernegger. sec. Palat. prim. et tert. Medic. Excerpta Jureti, alique complures; quod Naugerius in postrema editione expressit. Id esset simile illi, 'lentus premit inguina cortex,' pro *tegit*. *Premeabant* fragment. Theat. et duo Leidenses; *orebant* alius Leidens. *rigebant* codex Politiani et octo ex nostris: *negabat* Arondel. et unus ex Moreti libris:

negabant sec. Medic. Forte *crepabant*. Heins.

125 *Auctorem*] Bacchum; vinum. *Farn.*

127 *Miserque*] Quia auro frui non poterat. *R. Divesque*] Dives utique erat Midas, *φιλόχρστος* Suidæ; *ὄψως τε θησαυρῷ περιτυχὼν, ἀδρόν εἰς πλοῦτον ἦβη*, ut habet Photius: sed avarus; cui tam deerat quod habuit quam quod non habuit. Tantali instar congesto pauper in auro: nec habendi fructu felix, et cupiditate quærendi miserrimus; 'fœlix atque miser, dives inopsque simul.' Lege apud Plutarchum, lib. de virtutibus mulierum, solertiam uxoris ejusdam Pythæ, cui in aurifodinis toti occupato opposuit panes et cibos aureos, adeoque avocavit a metallis ad agriculturam. *Farn.*

128 *Quæ modo voverat*] Puto *quas*; mirum opes. *Heins.*

130 *Merito torquetur*] *Meritus* cum plerisque scriptis. *Idem.*

132 *Lenæ pater*] Bacche.

135 *Factique fide data munera solvit*] *Pactique* sec. Medic. et pro diversa lectione Neapolitanus; quomodo et in Berneggeriano videbatur a manu prima fuisse. In eodem Neapol. post *τὸ fide* erasa erat una litera: *fidem* fuisse primo opinor: quomodo Moreti primus, pr. Bonon. et unus ex meis: *factaque fide* pr. Hamburg. fragmen. Theat. et duodecim alii: *fatigue fide* tert. Medic. *factamque fide* pr. Gronov. Scribe, *pactamque fidem data munera solvit*: vel, *pactique fidem*; elegans appositio. Epist. Hypsip. 'Heu ubi pacta fides? ubi connubialia jura?' Pastor. III. 'Heu ubi pacta fides? ubi quæ jurare solebas?' Epist. Acont. 'Conjugium pactamque fidem, non crimina, posco.' Phædrus Fab. III. 13. 'Si pactam fuci non recusassent fidem.' Seneca Hippolyto, 'redde nunc pactam fidem Genitor: moraris?' Posset et *rata munera* legi. *Heins.* *Factique*] Eadem fide qua de-

derat, data munera resolvit atque irrita fecit. Neque enim placet quod habent interpretes; 'ob præstitam fidem restituendo Silenum amissum.' *Farn.*

136 *Maneat circumlitus auro*] *Maneas* sec. Palat. Arondel. Florent. S. Marci, Neapol. alique non pauci. *Heins.*

137 *Magnis Sardibus*] Sardis urbs est Lydiæ, Cræsi regia. *R. Vicinum*] Pactolum ex Tmolo monte ortum Sardis opp. præterfluere scribit Strabo lib. XIII. per medium Sardiæ forum fluere, Herodotus lib. V.

138 *Perque jugum ripæ*] *Vitæ* Florentinus S. Marci, et Spirensis. In Neap. erasa est vetus lectio: in primo Regio, optimo Thuan. et aliis duobus est *montis*. Puto *Perque jugum Tmolii*. 'Ρεῖ δ' ὁ Πακτωλὸς ἀπὸ τοῦ Τμήλου, Straboni lib. XIII. quod ipsum alii etiam Geographi confirmant; nisi pro *ripæ* mavis reponi *rupis*, ut Tmolus subintelligatur. *Heins.*

142 *Vis aurea*] Propter grumulos et ramenta auri, quæ sabulo suo mista devehit, Pactolus inter Chrysorrhœos fluvios nobilitatur, quæ perhibentur Indus, Ganges, Hermus, Pactolus, Iber, Tagus, Arimasus, Padus, Hebrus, Rhenus, &c. *Farn.*

FAB. IV. Arg. *Ille perosus opes*] Midas facultate auri efficiendi quicquid tangeret liberatus, opesque perosus, in sylvis habitabat, Panæque pastorem Deum colebat, qui, cum fistula inventa sibi multum nymphis placere videretur, ausus est Apollinem in certamen provocare, Tmolo montis Deo judice constituto. Cum vero sententia pro Apolline lata omnibus placeret, solus Midas, naturali stultitia ductus, eam ut injustam improbavit. Quare Apollo indignatus, aures illius in asininas convertit, quibus ipsius stoliditas indicaretur. Longiores namque aures ex physico- rum sententia vecordiam præ se ferunt. Cæterum Midas aures asininas

tiaris purpureis occultavit, tonsorique mandavit, ne verbum cuiquam de illis faceret. Tonsor vero cum reticere non posset, in locum desertum recessit, ibique foveæ factæ immurmuravit, Midam aures asininas habere. Deinde foveam terra replevit. Arundines autem eo in loco natæ, ventoque agitæ, eadem verba, hoc est, Midas rex asininas aures habet, referebant. *R.*

146 *Perosus*] Ibi, inquit Max. Tyrius Dissertat. 30. Midas divitias deplorare suas, preces aversari priores: nec amplius Satyrum, sed Deos Deasque precari omnes, ut priorem illam fecundam paupertatem sibi restituerent, aurum in hostium capita transferrent.

147 *Montanis habitantem semper in antris*] *Arvis* Florent. S. Marci, Thuan. Neapol. Oxon. Arondel. sec. Palat. et alii complures; sed frustra. Val. Flaccus lib. III. 'Pan nemorum bellique potens, quem lucis ad ortum Antra tenent.' *Heins.*

148 *Pingue*] Quod deprecatur Venusinæ vates, ipse utcumque pinguis, nitidusque bene curata cute, et Epicuri de grege porcus. Satyra 6. 'Hac prece te oro, Pingue pecus domino facias, et cætera, præter Ingenium.' *Farn.*

151 *Tmolus in ascensu*] *In accessu* Frag. Theat. et duo alii. *Heins.*

152 *Parvis Hypæpis*] *Hypæpa* urbs est Lydiæ, ut diximus.

154 *Cerata*] 'Disparibus calamis compagine ceræ junctis.' Lib. I. 712.

156 *Tmolus*] Deo montis: namque et montibus sua fuerunt numina æque ac fontibus. *Farn.*

157 *Et aures Liberat arboribus*] Ab auribus arbores removet: vel aures removet ab arboribus, quibus cingebatur, quo commodius audiat litigatores.

159 *Pendent circum cava tempora glandes*] *Bacca* secundus Moreti, ut

baccas quernas pro glandibus posuerit. *Heins.*

161 *Insonat ille*] *Inlonat* pr. Medic. bene. *Idem.*

163 *Ora retorsit*] *Resolvit* perperam in antiquis plurimis. *Idem.*

166 *Saturata*] Infecta, bis tincta. *Tyrio muricæ*] Tyria purpura. *Verrit*] Magnifice procedebant in scenam cum histriones, tum citharædi, purpureum induti trahentesque syma. Horat. in Arte, 'traxitque vagus per pulpita vestem.'

167 *Distinctamque lyram gemmis*] *Instructamque lyram* Oxon. quart. Medic. et decem alii: *Distinctamque fidem* Bernegger. et unus Medic. *Instructamque fidem* Florent. S. Marci, Spirensis, et unus Vatican. quod amplector. Vide Notas Fastor. III. 318. *Heins. Distinctamque*] Vide habitum ornatumque ipsius Phœbi apud Tibullum III. Eleg. 4. nec non citharædi lib. IV. ad Herennium. Uti citharædas, cum prodierit optime vestitus, palla inaurata indutus, cum chlamyde purpurea coloribus variis intexta, et cum corona aurea fulgentibus gemmis illuminata, citharam tenens exornatissimam, auro et ebore distinctam, &c. *Farn. Dentibus Indis*] Ebore.

169 *Stamina*] Chordas. *Sollicitat*] Tangit, percutit.

171 *Cannas*] Tibiam ex cannis confectam.

174 *Nec Delius*] Aristophanis interpres narrat, Midæ natura prælongas fuisse aures, vel etiam, quod Bacchi asinos præteriens injuria affecisset, affixas illi ab irato numine aures asininas. Midam tyrannum dimittere solitum Corycæos ἀρακουργας referant Lucianus, Suidas, Photius. Jo. Tzetzes ad illa Lycophronia, 'Ὅς δὲ ποτ' ἀμφόδοτος ἐξ ἀκρῶν λοβῶν φθέρσας κίφελλα καλλυπεῖ παρωτίδας, refert, duos fuisse in Phrygia colles, qui aures asini vocarentur, quos cum expugnasset Midas, latronesque inde sustulis-

set, fabulose dictum esse, Midam asini aures occupasse. *Nec Delius*] Apollo. *Aures stolidas*] Omni carentes iudicio.

176 *Villis albertibus*] *Ardentibus* S. Marci, et Spirensis: in Neapol. et uno meo erasa vetus lectio. Forte *villis horrentibus*; ut lib. II. 'Brachia cœperunt nigris horrescere villis.' *Heins.*

177 *Instabilesque illas facit*] *Imas* Florent. S. Marci, Neapol. Bernegger. prim. Ambros. *ime* prim. Palat. prim. Reg. et duo alii: imo Thuan. opt. Spirens. sec. Palat. et alius; bene: consule Notas libro v. 588. *Idem.*

FAB. V. 180 *Ille quidem celare cupit, turpique pudore*] Sec. Palat. et prim. Basil. *turpemque pudorem*; ut sit oppositio: sed duo Moreti codices, Arondel. Oxon. prim. Bonon. Zulich. et unus Voss. *Ille quidem celat, turpique onerata pudore Tempora purpureis tentat velare tiaris.* Neque aliter scripserat Ovidius. Auritum Midam caput eleganter dixit 'turpi onerata pudore tempora': sic Fast. IV. 219. Cybele dicitur 'caput turrifera onerata corona,' ut quidam codices. *Heins.*

192 *Prodidit agricolam*] Indicavit eum qui illam effoderat terram. *R. Agricolam*] Servum tonsorem, qui scrobi verba illa infoderat. Persius Sat. I. 'Men' mutire nefas? nec clam? nec cum scrobe? Nusquam. Hic tamen infodiam, vidi, vidi ipse, libelle, Auriculas asini quis non habet?' *Farn.*

193 *Obruta verba*] Quæ talia fuerunt: Midas rex Asini aures habet.

FAB. VI. Arg. *Ultus abit Tmolo*] Apollo atque Neptunus cum Laomedontem mœnia Trojæ ædificantem vidissent, in humanam figuram conversi, pacto auro se cito opus illud absoluturos receperunt. Mœnibus vero perfectis cum promissum aurum reposcerent a Laomedonte, illo frau-

dati, qui iurejurando se nihil promississe affirmavit, tantam perfidiam ultam esse non permiserunt. Neptunus enim et diluvium immisit, quo totus ager Trojanus est devastatus, et Hesionem filiam monstro marino exponere Laomedontem coëgit. Quam quidem cum Hercules illac cum Argonautis transiens liberasset, ac promissis equis a perfido rege fraudaretur, et Trojam expugnavit, et Hesionem captam Telamoni socio donavit. *R.*

194 *Ultus abit Tmolo*] Ultus se da Mida, quemadmodum expositum est, Tmolum montem Lydiæ deseruit Apollon. *Pont.*

195 *Angustum*] Citra Hellespontum, cui nomen ab Helle, Athamantis ex Nephele filia, quæ ab aureo velere vecta ibi intercudit. *Farn. Nepheleidos Helles*] Nepheles filia.

197 *Dextera*] Inter promontoria Sigæum a dextra et Rhœteum a sinistra ara est Jovis Panomphæi, ex τῶν et δμῶν quod omnium voces audiat, vel quod omnium vocibus colatur. *Eustat.*

203 *Mortalem*] Quid Apollo? inquit Lactantius lib. I. nonne muros Laomedonti extruxit, cum Neptuno, mercede conductus, &c. Jovis jussu, ut Pindarus in Olympicis: damnati a Jove quod cum Junone adversus Jovem conspirassent, ut habet Didymus. *Phrygiæque tyranno Ædificat muros pactus pro manibus aurum*] *Phrygioque* meliores, et *Ædificant pacti aurum*, vel *pacto auro*, quod posterius amplector, ut a pango, pepigi, deducatur; quod pro paciscor subinde ponitur. *Heins.*

204 *Auro*] Herodotus scribit, Laomedontem templa Apollinis et Neptuni depeculatum, thesauros Deorum sacris dicatos ad exstruenda Trojæ mœnia convertisse. Quamvis vero similis est, lutea, vel etiam lateritia, mœnia aqua Neptunia primum mista,

Phæbes deinde face arnise. Martialis crateras aureos fuisse ait: 'Laomedontes fuerant hæc pocula mensæ: Ferret ut hæc, muros struxit Apollo lyra,' Epigr. viii. 6. Farn.

207 *Rector maris inquit*] *Infit* prior Twisdenius, ut alibi. Heins.

210 *Fluctibus obruit agros*] Arva pri. Palat. Vatican. prim. Gronov. Cantabrig. aliique complures; rectius: quia 'agricolis' paulo ante præcesserat. *Idem*.

211 *Filia*] Hesione. Farn.

214 *Equos*] De semine Solis equorum progenitos.

215 *Bis perjura*] In Deos primum, deinde in Herculem.

216 *Nec pars militia Telamon*] Telamon Æaci filius ex Hesione Laomedontis filia Teucrum suscepit.

217 *Nam conjuge Peleus Clarus erat Diva*] Peleus Æaci filius ac Telamonis frater, neposque Jovis, solus ex hominibus Deam uxorem ducere meruit. Cum enim Proteus Thetidi prædixisset, ipsam esse parituram filium patre majorem, Jupiter, quamvis ejus amore captus, illo quidem abstinuit conjugio: nepoti autem Peleo mandavit, ut illam duceret uxorem. Quare Peleus Thetida in spelunca quiescentem frustra est amplexus: nam Dea, cum in volucrem, et arborem conversa a Peleo non dimitteretur, in Tigridem se transfiguravit: cujus sævitia terribus Peleus, eam dimisit. Admonitus autem a Proteo, ut eam dormientem vinclis ligaret, et quamvis in mille varias figuras converteretur, tantisper detineret donec in pristinam rediisset formam, sic illa tandem est potitus: ex qua Achillem suscepit. R.

219 *Quam soceri*] Nerei. Nam Thetis Nerei filia fuit. R. *Jovis esse nepotem Contigit haud uni*] *Nepoti* Florent. S. Marci, et unus Medicus; vere et eleganter; quo et Neapolitanus alludit, in quo *nepote*. Adi Notas ad Epist. xiv. 64. Heins.

220 *Dea dixerat, undæ*] *Udæ* in nonnullis. *Idem*.

FAB. VII. 222 *Mater*] Vaticanii hujus meminit Lucian. i. dialogo Deorum. Jovi, inquit Fulgentius, qui ignis est, cum Thetide, id est, aqua, coire non licet, lib. iii. Farn. *Qui fortibus armis Acta patris vincet*] *Fortibus actis* prim. Medic. prim. Basileensis, prim. Gronov. Oxon. Bernegger. et quinque alii; recte. Vide Notas ad Epist. viii. 44. Recte etiam juveni pro juvenis excerpta Langermanni et prior Strozæ. Heins.

225 *Haud tepidos ignes*] Vehementes amores.

226 *Connubia fugit*] *Vitat* multi ex melioribus. Heins.

227 *Inque sua Æaciden*] *In suaque* idem. *Idem*.

231 *Portus*] 'Hic nunc Emathiae portus patriamque revisit Pallenem,' &c. Virg. iv. Georg. de Proteo ipso. Farn.

233 *Nec remoretur iter*] Prim. Palat. Urbin. et duo Ambros. *aquis*. Nec remoretur aquis vestigia. Pro *Hæmonia* paulo ante Zulich. *Emathia*. Pro *ubi si foret*, puto scribendum, *qui si foret*. Heins.

238 *Ut somno victa jacebas*] *Vincta* Florent. S. Marci, Bernegg. prim. Med. prim. Basil. prim. Erfurt. et sex alii: ita passim Poëtæ. 'Molli devinctus lumina somno' apud Catulum: 'dulci devinctus lumina somno' apud Virgilium in Ciri. Moschus Europa, *ἴππος ὅτε γλυκίων μέλιτος βλεφαροῖσιν ἐφίξων, Λυσίμελης, πειδία μαλακῇ κατὰ φάεα δεσµῷ*. Lucretius lib. iv. 'Denique cum suavi devinxit membra sopore Somnus.' In Catalectis Pithæi, 'Nimphius æterno devinctus membra sopore Hic situs est.' Apud nostrum Fast. i. ex antiquis codicibus, 'corpora vincta sopore.' Ammianus lib. xxv. 'quos securitas placido vinxerat somno:' sed modus explorum non esset. Hinc somnus *δεσµός* Græcis dictus: ita Aristoteles

non semel in libro de somno et vigilia. Orpheus hymno in somnum, *Ἰν δ' ἄλκιμους πέδους*. Simile quid apud Homerum etiam video legisse. Pari modo 'alligare artus somnus' Senecæ dictus Hercule Furenti, 'Sopor indomitos alliget artus.' Valerio quoque Flacco et aliis, 'mentem vincire Lyæo.' Propertius Eleg. III. 4. Sic et 'amore vinciri,' et 'amoris vinculum,' de quibus dictum Fastor. IV. 224. *Heins.*

240 *Vim parat*] *Πορτίαν θένω καταμαρθε ἔγκονηρί*. Pindarus III. Neomeorum.

243 *Sed modo tu volucris*] *Si modo unus Gronov. Nam alter Hamb. Puto, Seu modo tu volucris; volucrum tamen ille tenebat: Seu gravis arbor eras; hærebat in arbore Peleus.* *Heins. Sed modo*] *θαὶ τὴν θένω φεύγουσαν Πηλέως σπονδίας Πρὸς πῦρ, πρὸς ὕδωρ, τρέπεσθαι, πρὸς φύσιν τῶν θηρίων, Πρὸς δὲ στήναις μορφήν, &c.* Jo. Tzetzes II. Chil. 46.

247 *Vino*] Sicut Diis aliis in ara, mensa, foco, aut terra libatum est: 'Extaque falsos Projiciam in fluctus, et vina liquentia fundam.' *Æn.* III.

249 *Carpathius*] 'Est in Carpathio Neptuni gurgite vates Cæruleus Proteus.' Virgil. Georg. IV. *Farn.*

250 *Æacide*] *Æacida* unus Vossian. et prim. Twisden. at prim. Erfurt. *Æacida*, propius vero. Dixi Epist. III. 87. *Heins.*

251 *Cum gelido sopita quiescit in antro*] *Rigido antro* Florent. S. Marci, unus Medic. et unus Bononiensis. *Quieverit* etiam primus Gronov. et unus Basileensis, cum Jureti Excerptis: multi alii *quiescet*. Idem.

252 *Vincloque innecte tenaci*] Ad imitationem Homerici Protei, a Menelao constricti. Odyss. Δ. 'Utque fatigarit complexu fortius angens, Consilio Nymphæ, lubrica membra senis.'

257 *Inclinatoque petebat*] *Tenebat* meliores; ut in Fastis lib. II. 'medias

sole tenente vias.' Lib. IV. 'hæc Hyades Dorida nocte tenent.' *Adi Notas* Fast. III. 219. *Idem. Inclinato tamenone*] *Inclinato curra.*

258 *Hesperium fretum*] *Atlanticum mare, in quod Sol condi videtur.*

259 *Consueti cubilia fluctu*] *Ponto cum melioribus: nam fluctus jam præcesserat.* Florentinus tamen S. Marci, Neapol. et unna Bonon. *sævo*. Apud Virgilium de Præteo in simili narratione, 'Consueti petens e rupibus antra.' *Heins.*

260 *Peleus*] *Peleus, inquit Fulgentius, est πηλός, lutum, terra, id est, caro; Thetis aqua, id est, humor; Jupiter, qui utraque gignit et conjungit, est ignis, id est, anima: hinc natna Achilles, id est, homo perfectus, &c.* lib. III. *Farn.*

262 *Sensit et in partes diversas brachia tendit*] *Sentit præstantiores. Nonnulli tendens, ut lib. V. 'in partes diversas brachia tendens Obstidit': at in margine Gryphianæ editionis, tendi, quod placet; in partes diversas tenduntur brachia, quando ligantur post tergum.* *Heins.*

264 *Exhibita*] *Modo vs. 253.*

266 *Ingentique implet Achille*] *Redibis ad lib. X. 469.*

FAB. VIII. Arg. *Jugulati Phoci*] *Phocus Æaci filius ex Psamathe nymphea a Peleo fuit interfectus. Quare Peleus a patre in exilium ejectus, ad Ceycem, Trachiniæ regem, infelicem Dædalionis fratris casum lugentem, confugit. Nam Dædalion Laciferi filius Chionem habuit: quæ cum jam ex Mercurio Antolycum, ex Apolline Philemonem gennisset, Diana se formosior esse jactavit. Quæ Dea irata sagittis eam confecit. Cujus morte Dædalion tantum conceptu dolore, ut ex Parnassi vertice se in mare præcipitavit. Sed Apollo non immemor voluptatis quem de illius filia conceperat, eum in accipitrem, antequam in mare caderet, commutavit. R.*

267 *Jugulati crimina Phoci*] *Fratris*

Arondet. *Langerm.* et unus Basil. *Heins.* *Jugulati*] Peleus Phocum fratrem disco per quinquentium ludum, sed sævum, interem; matri, scilicet, gratificatus suæ, quæ Scyronis erat filia: namque Phocum Æaco peperit Psamathe Nerei filia. Pausan. Corinth. Ant. Liberalis fab. 38. *Farn.*

269 *Trachinia tellus*] Thessaliæ regio *τραπεζία*, in qua Trachin urbs ab Hercule condita. Infra vs. 627. Apollodorus tamen lib. III. refert Peleum non Trachin, sed Phthiam exulatum pervenisse. *Farn.*

270 *Regnum regebat*] *Tenebat* cum melioribus. Paulo post, 'nec inhospita regna tenemus.' Fast. III. 'Regna tenent fortæque manu pedibusque fugaces:' ita passim Noster, alique. *Heins.*

271 *Lucifero genitore satius*] Ceyx Phosphori, hoc est, Luciferi, fuit filius, Halcyonesque maritus.

273 *Dissimilis sui*] Nam præ se quandam hilaritatem antea ferre consueverat, quæ tunc in mœstitiam fuerat conversa. *Fratrem ademptum*] Dædalionem in accipitrem commutat. *R.*

276 *Quoque greges pecorum*] Exercitus consueat greges et armenta secum trahere, notum est. Hos greges in pastu ante urbem reliquit cum pastoribus. *Pont.*

278 *Adundi tecta tyranni*] *Prima* prim. sec. Palat. prim. Vatican. Cantabr. Oxon. Calandr. Grævianus, et alii decem: sequor. *Heins.*

279 *Velamenta*] Velamenta supplicum erant *κλάδοι ἐλάας περιπενδύμενοι*. Aristophanis interpr. in Pluto. Pacem quippe aut viam petentes præferebant olæ ramos laneis vittis obvolutos, qui repræsentarent manus vinctas et sese dedentes. *Æneid.* VI. 237. et XI. 160. *Farn.* *Quis sit*] Qui meliores; bene. Et mox *Mentitusque* pro *Mentiturque* prim. Moreti alique multi; probe. *Heins.*

280 *Sua crimina*] Phoci fratris cædem. *R.* Hæjus Phoci et Pindarus

meminit Ode. 5. Nemeorum. *Micyl.*

285 *Huic animo*] Nostro animo per se benigno ac liberali. *Monumenta potentia*] *Momenta* scribendum; atque ita unus Vossii, et unus Gronovii pro diversa lectione. Eandem vocem reposui Pont. IV. 13. 'Quanta potes præbe nostræ momenta salutis.' *Heins.*

287 *Tuaque hæc pro parte vocato*] *Videto* cum prim. Palat. pri. Vatican. Cantabrig. prim. Reg. Neapol. Urbini. altero Hamburgensi. Norico; et quatuor aliis. *Idem.*

292 *Pennas habuisse putatis*] *Putetis* meliores. *Idem.*

293 *Vir fuit, et tanta est animi constantia quantum*] Alii, *quanta est animi constantia tantum*, sed quoquo modo legas, vix Latinus est versus, quem si tollis, omnia erunt plana. Præterea illos duos versus, qui mox sequuntur, quorum initium, *Illius virtus*, auferendos censeo, cum Nasoniano nitori non respondeant, et superflui sint. Pro *pacis tuenda* omnes nostri uno alteroque exceptis *tenenda*. *Idem.*

296 *Qui vocat*] Auroræ prævius, et qui languentium ex conspectu Solis orientis stellarum fixarum agmina cogit, et 'cæli statione novissimus exit,' lib. II. 115. utpote sphaera terræ propiore vectus. *Farn.*

301 *Chione*] Cui nomen forte a nive, quæ *χιών*. De cognomine quadam Martialis. Epigr. III. 34. 'Frigida es, et nigra es; non es, et es Chione.' *Farn.*

302 *Mille procos habuit*] *Procis* placuit duo veteres, et editiones nonnullæ; ut Epist. Didus, 'Mille proci placui.' *Heins.*

304 *Hic vertice Cyllenæo*] Hic Mercurius, a Cyllene Arcadiæ monte, ubi Mercurius ipse natus esse fingitur. *Raph. Vertice*] Monte Arcadiæ.

305 *Pariter traxere calorem*] Una ambo ceperunt amare.

310 *Præreptaue gaudia*] *Præceptaque* quatuor libri veteres. Vide No-

tas Epist. xvii. 107. *Heins.*

312 *Alipedis*] Mercurii, talaria alata in pedibus gestantis. Quod idcirco fingitur, quia Mercurius velocissimus est omnium planetarum.

314 *Patria*] Κακοῦ κόρακος κακὸν ὦν. Pater quidem Mercurius 'Hēos γεγονὸς μὲν ἡματι ἐγκιβόριζεν 'Εσπέριος βοῦς κλέφεν ἐκηβόλου 'Απόλλωνος. Filius Autolycus patriæ non degener artis, furta exercuit, et ipse δέχεται ἐστὶ, καθάπερ ἐν τῇ γαστρὶ ἐμμελετήσας τὴν κλεπτικὴν, ut de Patre, Lucianus in Dialogo Apollinis et Vulcani.

316 *Namque*] Superfætationi hic locus.

317 *Philammon*] Philammonem hunc cum Argonautis navigasse, non Orpheæ, ex Pherecyda citat Apollonii interpres; Thamyra Thracis patrem fuisse scribit Suidas. *Farn.* Pherecydes, ut quidem in commentariis Homeri citatur, Autolycum et Philammonem, Philonidis, ejus quæ fuit Deionis, et Mercurii filios facit. Ac Philammonem dicit etiam choros virginum primum instituisse. Autolycum autem patris artes secutum, furta exercuisse. Hujus filia et Anticlea fuit, mater Ulyssis. Ex Philammonem autem Thamyris natus traditur, matre Argiope Nympha, ut Pausaniæ placet, sive ut aliis, Erato Musa: quem Musæ, certamine canendi superatum, postea oculis privarunt. *Micyl.*

319 *Progenitore Tonante*] *Tonanti* meliores. Forte et scribendum *esse satæ prodest*, non *salam*. Adi *Notas* in *Nucem* vs. 107. *Heins.*

326 *Lingua jacet*] *Tacet* sex scripti cum opt. *Thuan.* *Idem.*

328 *Quam miser amplexans ego tum patrioque dolorem*] *Quam misero pietas* scripti plerique, et recte; nisi quod scribendum *Quem*; nam in uno Palatino, *Quem misero o pietas*. Deinde pro *patrio*, nonnulli *patriumque*. Bernegger, et Rottendorph. pro diversa lectione, *patriumque*; quomodo prim. Medic. et quatuor alii in ipso con-

textu: at Arondel. prim. Basil. Junian. Medic. chartac. frag. Boxhorn. pr. Bonon. sec. Vatican. *patrius*. Nichil verius: 'corde patruo,' est corde forti, vel duro. Sic apud Horatium, 'ne sis patruus mihi.' Vide omnino quæ notamus *Amor. lib. iii. 6. 49.* Præterea cum in multis veterum sit *misero pietas*, vel *misero o pietas*, censeo scribendum *misera o pietas* per parenthesis: *Quem (misera o pietas!) ego tum patruoque dolorem Corde tuli, fratrique pro solatia dixi.* Sic apud Senecam Cædipi initio, 'Pro misera pietas! eloqui fatum pudet.' Hercule Cætro, 'O misera pietas! si mori matrem vetas, Patri es scelestus.' Et paulo post, 'O misera virtus! summus Alcideæ dies Nullum malum prosternit.' Prudentius Hamartigen. de Absalone, 'Ausus in auctorem generis qui stringere ferrum (Ah pietas!) signis contraria signa paternis Egit, et natus commisit sanguinis arma.' Pro *solatia* opt. *Thuan.* et duo alii *solamina*; ut sæpe alibi noster. *Idem.*

335 *Pressa cervice gerenti*] *Læsa* pri. Basil. quart. Medic. Arondel. Oxoniën. et octo alii: *læsa* sec. Palat. *passa* Junian. nimirum *spicula crabronum*. Sic lib. vii. 'Ora caputque novem cornicis sæcula passæ.' Libro xiii. 'tam raro prælia passus Integer est clypeus.' Pro *repulsus* paglo ante Boxhornii fragmentum *revulsus*. *Idem.*

337 *Alasque pedes sumpsisse*] Jam enim in accipitrem verti ceptus erat.

338 *Effugit ergo omnes*] Hunc quoque verum esse adulterinum vix dubito. *Heins.* *Cupidine leti*] Cupiditate mortis.

339 *Miseratus*] Aliam Metamorphoseos causam ex Bæi Ornithogonia recitat Ant. Liberalis fab. 3. Hie-racem, quia Teucris fame ab irato Neptuno immissa laborantibus suppetias tulisset, ejusdem numinis ira in accipitrem versum. Καὶ τὸ ἥθος ἔλλαξεν, ἀφανίσας μέγιστα γὰρ οὐτ' ἀνθρώπων φιληθέντα πλείστον ἐποίησε, ὅτε

τῶν ὀρνέων μισθῆναι, &c. *Farn.*

341 *Subitis alis*] Subito natis. *Sustulit alis*] *Sustinet* pri. Gronov. pri. Hamburg. excerpta Jureti, et decem alii: alibi, 'Sustinuere tamen se perluculentibus alis.' *Heins.*

FAB. IX. 347 *De consorte suo*] Fratres suo Dædalione.

349 *Et Peleu, Peleu*] *O Peleu* tres: unus Vossii *En*: Arond. et quatuor alii *Heu*; placet: nisi mavis, *Et Peleu, heu Peleu.* *Heins.*

351 *Pendet et ipse metu trepidat Trachinius oris*] *Trepidat Trachinius heros* vetustiores, aliquanto rectius: sed et hunc versum cum aliis spuris ex hac purpura censeo esse ablegandum. *Idem.*

352 *Ad littora*] Aquarum, aut ad refrigerium Mercurius, patris jussu, armenta illius regionis ad littus compellit: sub exitu lib. II.

353 *Medio*] 'Jamque dies medius rerum contraxerat umbras, Et sol ex æquo meta distabat utraque,' lib. III. *Farn. Medio orbe*] Periphrasis meridiei.

356 *Laterum campos aquarum*] *Μέγα λαῖμα θαλάσσης.* Homer. unde Virgil. 'immensique æquora ponti.' Et alibi 'camposque liquentes.' Uti autem campus maris dicitur, sic et æquor soli. Æquor autem proprie est æquum solum. Virg. 'æquo mecum te crede solo.' Et solum de mari etiam dicitur. Virgil. v. 'Subtrahiturque solum.' *Τὸ ὑποκείμενον.* Ita et 'coeleste solum.' *Campos spectabat*] *Campum* Neapol. tert. Medic. et quatuor alii: ut lib. I. 'campoque recepta Liberioris aquæ.' Deinde *illic et istuc* nonnulli. *Heins.*

363 *Densis obsessa salictis*] *Raris* plurimi ex vetustioribus: ut apud Virgil. Eclog. VII. 'En quæ vos rara viridis tegit arbutus umbra.' Videtur tamen ascribendum *varis* vel *canis salictis*, ut lib. V. 'Cana salicta dabant nutritaque populus umbra Sponte sua natas ripis declivibus umbras.' *Idem.*

365 *Inde fragore gravi strepitus*] Alii

gravis vel *gravi strepitu*: Excerpta Calandræ *gravis crepilans.* Lege *gravi strepitans* cum Langermanniano, et nonnullis editionibus. *Spirensis strepita.* *Idem.*

367 *Oblitus est spumis et crasso sanguine rictus Fulmineus*] *Et spumis* bene meliores: *spisso* etiam *sanguine* Oxon. sec. Palat. et alii quatuor: de quo lib. X. 508. Denique *rictus Fulmineos* Calandr. Bernegger. pr. Gronov. et octo alii, cum editione Gryphiana; probe. *Idem.*

368 *Fulmineos*] Fulminis instar omnia prostermentis. De fulmineis apri dentibus dictum ad 305. vs. lib. VIII. *Farn.*

371 *Diramque famem finire*] *Lenire* prim. Reg. *sentire* Cantabr. at sec. Palat. Juret. Oxon. et multi alii *cedare*; ut lib. XV. 'Carne feræ sedant jejunia.' Sic et 'placare jejunia' et 'famem' alibi dixit. Prim. Gronov. prim. Vatican. et sex alii *satiare*. Cantabr. pro diversa lectione *saturare*; ut libro X. 'armenti saturatos cæde leones.' Statius Achill. 'Uberibus satiassent famem.' 'Finire' tamen 'sitim' Horat. dixit Epist. II. 11. 'Si tibi nulla sitim finiret copia lymphæ.' *Heins.*

372 *Sternitque hostiliter omnes*] *Omne* cum Florentino S. Marci, et uno meo. *Idem.*

375 *Undaque prima rubet*] *Rubent* cum Rottendorphiano: et sic Nagerius in postrema editione expressit. *Idem. Demugitæque*] Boum sauciorum mugitu reboantes. *Farn. Undaque prima*] Quod est principium undarum, quod littus tangit. *Pont.*

377 *Cuncti coëamus ad arma*] *Et arma* plerique veteres; ut jam alii monuerunt. Virgil. Æn. VII. 'Arma amens fremit arma toro tectisque requirit.' Lib. XI. 'Arma manu trepidi poscunt, fremit arma juvenus.' Statius Theb. III. 'Improvisus adest Tydeus, et postibus aula Vociferana, Arma, arma, viri.' Theb. X. 'Nec mihi difficilis præsens vindicta, sed

arma, Arma prius famuli.' Seneca Hercule Furente, 'Arma, arma, The-sen, flagita propere mihi Subtracta reddi.' Sidonius Panegyrico Aviti, 'tandem prorumpit: et arma Arma fremit.' Silius lib. xi. 'furiata ju-ventus Arma, arma, Hannibalemque volunt.' Idem libro xii. 'arma, cru-entus Hostis adest, capite arma, viri.' Noster ipse lib. xii. ex antiquis membranis, 'Certatimque omnes uno ore, Arma, arma, loquuntur.' Plura Zinzerlingus Promulsidis Criticæ cap. 1. Heins.

380 *Nereida colligit orbam*] Hoc est, ratiocinatur Psamathen Nympham Phoci matrem filio inferias mittere. R. *Sed memôr*] Conscius sibi parri-cidii Peleus, auspicatur Psamathen, Nerei filiam, quæ in templo illo colebatur, sibi infensam, boum cæde filio suo Phoco inferias referre velle; re-primit ergo se suosque ab armis et vindicta, atque ad placandum numen se convertit. Farn.

381 *Damna suo*] Sua vetustiores vel sui; posterius amplector. *Damna sui* pro sua damna: lib. ix. 'captus amore mei,' pro meo. Heins.

383 *Ætææ*] Ceyx rex Trachinis urbis Thessaliæ, quam Hercules sub Æta monte condidit: supra ad vs. 270.

384 *Excita*] Evocata ex intima te-dium parte ac Gynæceo. Significat autem Halcyonem de viri salute, quem vehementissime amabat, maxi-me sollicitam esse.

385 *Totos ornata capillos*] Tortos multi veteres; sed nihil muta: non-dum plene ornata: quanquam de tor-tis capillis probe memini, qui passim apud scriptores occurrant. Heins.

386 *Dixicit*] Libri veteres magna ex parte *Dissicit*; quod applausores suos invenit: vetustissimi tamen *Dis-sicit*: nil muto. Idem.

388 *Ut servet in una*] *Conservet* opt. Thuan. et unus Vossian. Idem.

392 *Numen Pelagi*] Psamathe, Nympha marina.

393 *Arce locus summa, fessis loca grata carinis*] Quam inconcinnum lo-cus et loca in uno eodemque versu! Scribo igitur, *Arce focus summa*. Pharon designat, seu turrem, ex qua nocturni ignes in usum navium luce-bant. Hanc conjecturam postea pri-mus Vaticanus confirmavit; ita tamen ut erasa quodammodo esset vetus et genuina scriptura: in altero etiam Twisdenio a manu prima *phocus*: an *pharus* scripserat Naso? ut apud Val. Flaccum, 'Non ita Tyrrhenus stupet Ioniusque magister, Qui portus, Ty-berine, tuos, claramque serena Arce Pharon præceps subiit.' Et Statium libro iii. Sylvar. ad Uxorem, 'Thele-boumque domos, trepidis ubi dulcia nautis Lumina noctivagæ tollit Pha-rus æmula Lunæ.' Juvenal. Sat. xii. 'Tandem intrat positas inclusa per æquora moles Tyrrhenamque Pharon.' Sed *focus* præstat; nisi *faces* mavis. Potest et *foci*; nam sec. Palat. et Urbin. loci; quod in suis Constantius etiam Fanensis invenerat. Heins. *Fessis loca grata carinis*] Illam nam-que nautæ adspicientes in portum naves dirigebant, seque terræ propin-quos esse cognoscebant.

396 *Ore ferum longos*] *Longosque* Oxon. Arond. et sex alii. Puto, *Ore ferum, et longos*. Heins.

397 *Inde manus*] Sed audi Ant. Li-beralem fab. 38. Peleus ad Eurytio-nem Iri fil. se confert, eique supplex cæde expiatur. Hunc Peleus in ve-natione postea, dum aprum ferire in-tendit, imprudens interficit. Profu-gus deinde ad Acastum contendit: is eum (ab uxore falso insinulatum de sollicitata pudicitia, quum ipsa in amore repulsam a continenti Peleo passa esset, ut Pindarus Nemeor. v. et Horat. Ode iii. 7.) in Pelio monte solum et inermem destituit. Peleus oberrans ad Chironem venit: inde multis ovibus et bobus collectis ad Irum pergit, eaque cædis mulctæ no-mine offert. Cum recusaret Irus, Peleus ea, oraculo monitus, incusto-

dita dimittit. Ibi lupo ea invadit et occidit. Is lupo divino prodigio in saxum mutatur, quod diu permansit inter Locridem et Phocidem. *Farn. Aperti ponti*] Statius lib. v. 'qua longe pelago despectus aperto.' Cæs. B. G. vii. 'Longe aliam esse navigationem in concluso mari, atque in vastissimo et apertissimo Oceano.'

398 *Psamathe*] *Psamathe* Nympha fuit Nerei filia et Phoci mater.

399 *Rogantis Æcidæ*] *Pelei* precantis: illi namque fuerat irata, eoque precibus illius nihil movebatur.

401 *Sed enim irrevocatus*] *Revocatus* perique vetustiores; et recte: aut per Thetidem revocatus, aut per Peleum ejusque comites. *Heins.*

408 *Magnetæ adit*] *Magnetes* populi sunt Thessaliæ, equorum domitores clarissimi.

409 *Ab Æmonio Acasto*] *Acastus* rex fuit Thessaliæ, *Peliæ* filius. Is uxorem duxit *Hippolyten*, quæ quidem *Pelei* amore capta est. Spreta autem illum marito accusavit, quod se de stupro interpellasset. Quare *Acastus* *Peleum* tanquam ad venationem in *Pelion* montem ex urbe eduxit, illicque penitus inermem reliquit, ut a feris interimeretur; sed *Mercurius*, vel (ut quidam putant) *Chiron*, illi est opitulatus, deditque ense a *Vulcano* fabricatum, quo et feras occurrentes interfecit, et in urbem reversus *Acasti* uxorem ipsumque *Acastum* interemit. *R.* Hujus fabulæ et *Pindarus* meminit quarta *Nemeorum* oda. *Micyl.*

FAB. X. Arg. *Interea fratrisque sui*] *Ceyx* *Luciferi* filius, fratris casu admodum sollicitus, ad *Clarium* oraculum consulendum ire cum vellet, diu ab *Halcyone* uxore fuit remoratus. Cum vero illi promississet se intra duos menses reversurum, abire permissus est. Sed in *Ægæo* tempestate deprehensus naufragium fecit, navique amissa una cum sociis submersus, quem uxori promiserat reditum præ-

stare non potuit. Uxor autem, cum quotidie pro marito salute Diis omnibus, *Juno*que in primis, vota solveret, opera illius per somnum admonita est, maritum in mari perisse. Quare expergefata ad littus unde solverat maritus accessit: ac dum infortunia sua quereretur, cadaver in mari longius aspexit: quod cum marito esse cognovisset, ad illudque per undas exilire vellet, in avem *Halcyonem* conversa ad os mariti advolavit: qui miseratione Deorum pia uxoris oscula sentiens in ejusdem generis avem ipse quoque fuit transfiguratus. Ab his autem avibus 14. dies *Halcyonii* sunt dicti, quibus mare quietum est. *R.* Hujus fabulæ et *Lucianus* meminit, *περὶ μεταμορφώσεως. M.*

410 *Fratrisque sui*] *Dædalionis*, *Chione* filia *Dianæ* iram provocante, orbatu ipsius, deinde in accipitrem mutati, lupi denique *Pelei* hospitis sui boves persecuti, in lapidem versi, prodigiis territus. *F.*

411 *Prodigiis fratris sui*] Cujus filia *Dianæ* sagitta subito fuerat interfecta. *Fratremque secutus*] Qui in accipitrem fuerat commutatus. *R.*

412 *Hominum oblectamina*] *Homini lactamina* *Sixianus.* *Heins.*

413 *Ad Clarium*] Ad *Apollinis* *Clarii* oraculum. *Claros* autem, urbs fuit *Ionis* non procul a *Colophone*, ubi templum et nomen *Apollini* dicatum. *Strabo* lib. xiv. *Profanus Phorbas*] *Thessalus*, *Lapithæ* filius, vir ferox et sacrilegus, qui obvius cogebat, ut pugillatu secum certarent, victosque necabat; eo arrogantis postremo profectus, ut etiam Deos ipsos provocando laceaseret, donec ab *Apolline* superatus ac morte mulctatus fuit. *Pausan.* *Eliac.* prior. *Phlegyas* autem *Delphicum* templum spoliare aggressos, idem testatur in *Phocidis.* *Farn.*

414 *Faciebat Delphica Phorbas*] *Faciebant* unus *Vossian.* et unus *Basil.* eleganter. *Heins.*

418 *Obiit*] *Occupat.*

422 *Vertit? ubi est?* In Neapolitano vetus lectio erana. *Est ubi nam Florentinus S. Marci, et superiori versu vertit pro dixit.* Forte, *Quæ mea culpa tuam vertit, carissime, mentem? Eia ubi jam, quæ cura mei prius esse solebat?* Tò eis sæpe corruptum esse in aliam vocem jam snpra non semel monuimus. *Heins.*

429 *Et sæpe in tumultis]* In titulis prim. Medic. optime: titulos tumulorum intelligit. Nihil frequentius occurrit in monumentis veterum sepulchralibus. Met. XIII. ex veteri codice, 'Prensantem titulos, atque ossibus oscula dantem Dulchiæ traxere manns.' Juvenalis Satyra VI. 'titulo res digna sepulcri est.' Auctor Herculis Cætæi ex vetusto libro, 'Quæ tibi sepulcra, nate, quis tumulus sat est? Hic totus orbis fama erit titulus tibi:' sed forte scribendum, *vix tumulo aut est Hic totus orbis: vis pro vix erat exaratum; inde quis factum:* sic pro *quam vix* sæpe in veterrimis codicibus *quamvis* offendi. *Idem. Tumultis]* Sicubi in bello, naufragio, ant perægre interissent aliqui, ita ut corpora eorum haberi non possent ad sepulturam justam, amicorum pietas illis exstruebat representativa busta, sepulchra imaginaria seu cenotaphia: persuasum sc. antiquis insepulcorum animas Styga trajicere non posse per annos centum, nisi corporibus quoquo modo sepultis, justisque peractis. 'Tumulum inanem' Hectoris appellat Virgil. Æn. III. et Deiphobi Æn. VI. Vide Anthol. lib. IV. 22. *Εἰς Ναυαρχοστράτας.*

431 *Hippotades]* Lib. IV. 603. *Farn. Hippotades]* Æolus Hippotæ Trojani nepos; filius namque fuit Jovis ex Segesta Hippotæ filia.

433 *Tenuerunt æquora venti]* Æquora et venti jam præcesserant. Timide dico, sed dico tamen, videri scriptum ab Nasone, *tenuerunt cæcula fratres, vel ætra;* ut alterum ex Glossa natum sit. Sic libro I. 'His quoque non passim mundi fabricator habendum

Ætra permisit: vix nunc obaistitur illis, Cum sua quisque regant diverso flammæ tractu, Quin lanient mundum: tanta est discordia fratrum.' Lib. XIV. 'Ætraque et tumidum subitis concursibus æquor Astræi turbant, et eunt in prælia, fratres.' Æolii quoque fratres nonnunquam dicuntur. *Heins.*

434 *Incommutata]* Lege *incommendata*, ut intelligamus, neque terram neque mare ventis esse commendata, hoc est, curæ esse, sed violenter perturbari atque vastari: vel *incommendataque*, susque deque habita, sine respectu aut cura perturbata. 'Maria ac terras cælumque profundum Quippe ferunt rapidi secum, verruntque per auras.' Æn. I. *Farn.*

438 *Magis hos reor esse timendos]* *Magis hoc* pr. sec. Palat. Neapol. Urbin. aliique plures; bene: nam *hos* jam dixerat. *Heins.*

444 *Æolidia]* *Æolidos* duo veteres. In Epistolis, 'Hæc est Æolidos fratri scribentis imago.' *Idem. Æolidia]* Halcyones: quam Noster Æoli filii Hippotæ filiam facit: Lucianus vero, in Halcyone sua, filiam Æoli Hellenis, qui fuit Deucalionis nepos.

445 *Sidereus]* Ceyx, Luciferi filius.

446 *Propositos pelagi cursus]* Propositam ac deliberatam navigationem. *R.*

452 *Per patrios]* Per patrem meum Luciferum, stellam lucidissimam. *Farn. Si me modo fata remittant]* Nisi fatis reverti prohibear, et cogar in peregrina regione mori. Fata vincere nemo potest. *P. Fata remittant]* Remittent meliores. *Heins.*

460 *Collapsaque corpore toto est]* *Tota est* Arondel. prim. Moret. prim. Gronov. prim. Basileensis, et sex alii. *Idem.*

462 *Ordinibus geminis]* Nam biremis erat; gestum exprimit remigantium. *R. Ordinibus]* De remorum remigumque ordinibus, vide quæ nos ad Æneid. V. 'triplici pubes quam Dardana versu Impellunt; terno con-

surgant ordine remi,' vs. 119. et quos ibi citamus. *Farn.*

464 *In puppe recurva*] *Relicta Florent.* S. Marci, Cantabrig. prim. Medic. Splrensis, et sex alii: unus Medic. *redicta.* Forte *reducta*, vel *redunca*; ut lib. XII. 'rostroque redunca Hamatisque viri laniaverat unguibus ora.' Sic 'repandus' libro IV. et 'resimus' lib. XIV. *Heins.*

466 *Recessit*] Videsne navem illam? (inquit Cicero in Lucullo,) stare nobis videtur: at iis qui in navi sunt, moveri hæc villa. Quære rationem cur ita videatur, &c. reddent Mathematici. Oculis nempe quiescere non judicans, motu conspecto, quasi semet retractans, terram retro tendere, solventibus e portu, opinatur. 'Provehimur porto, terræque urbesque recedunt.' *Æneid.* III. Et *Lucret.* IV. 'Qua vehimur navi, fertur, tum stare videtur: Quæ manet in statione, ea præter creditur ire,' &c. *Supra* lib. VI. 518.

469 *Spatio submota*] *Semota* nonnulli. *Heins.*

473 *Halcyones lacrymas, et quæ pars admonet, absit*] *Halcyonæ*, S. Marci veterimms, et unus Medicus, cum uno Vossiano. Pro *absit* prim. Vatican. prim. et tert. Medic. Calandr. et duodecim alii, *absit*; mendose et inepte: quod cum Priscianus in suo etiam codice invenisset, non dubitavit amplecti, et interpretari pro *absitit*; ridicule. Quis enim veterum sic locutus? tamen Prisciano subscripserunt Giphanius in Indice *Lucretiano*, Vivianus, Ciofannus, Constantius *Fanensis*, ad *Aminariam Planti Menrsius*, et in doctissimo opere *Grammatico* Vossius. In aliis codicibus, *obstat, abstet, obstat, abstet, obsit*: omnia frustra. *Idem.*

476 *Cornua*] *Antennarum.*

477 *Excipit auras*] *Accipit* omnes meliores. *Heins.*

479 *Utraque tellus*] Et a qua discescerat, et quam petebat *Ceyx*. *R.*

Utraque] Hinc *Trachine*, inde *Ionis*, in qua *Claros*: supra vs. 383. *Farn.*

484 *Procedat*] *Ventorum* impetus.

488 *Æquorque refundit*] *Ecquid elegantius aut ingeniosius dici fingive potest?* et tamen *Hypercriticus* *Jul. Scalig.* in lib. V. poëtices, qui *Criticus* inscribitur, 12. cap. 'nimis propere' hæc induci a nostro clamat. 'At enim vero,' inquit, 'nautas ita repente facere amentes minime de- cuit: nondum enim re desperata, Hic rapit antennas,' &c. *Farn.*

490 *Omniq; a parte*] *E parte* vestustiores. *Heins.*

492 *Ipse pavet, nec se quis sit status ipse fatetur*] *Qui sit status* iidem: otiosa præter hoc repetitio *roû ipse*. Censeo scribendum, *Ecce pavet, nec se, qui sit status, ipse fatetur Scire ratis rector, nec quid jubeatve vetetve.* Ita enim pro *jubeatve velite* optimus *Thuan.* prim. *Bonon.* prim. *Erfurt.* et alii septem. *Idem.*

494 *Tanta mali moles, totaque potentior arte est*] *Ex* *Virgil. Æneid.* V. 'Nec nos obniti contra, nec tendere tantum Sufficimus: superat quoniam fortuna, sequamur.' Et alibi: 'Vic- eit hyems.' *Tantoque potentior arte est*] *Totaque* multi veteres, probe: at *Bernegger.* sec. *Palat.* prim. *Hamburgensis*, alique complures *tanta- que.* Forte *cautaque arte.* *Heins.*

499 *Et modo*] *Tempestatem* hanc maris confer, si lubet, cum *Virgil. Æn.* I. vs. 83. ut et illa *Æneid.* III. 194. et in *Culice* vs. 346. Videantur et *Horat. Epod.* X. *Ovid. Fast.* III. vs. 587. *Ovid. Trist.* I. 2. et 3. et 10. *Senec. Agamem.* vs. 462. *Thyest.* 575. *Lucan.* V. 565. et 625. *Stat. Theb.* III. 26. et V. 363. *Sil. Ital.* XVII. 241. *Val. Flac.* I. 614. *Juven. Satyr.* XII. 17. *Barcl. Enphor.* I. I. II. metr. *Cassian. Solym. act.* III. scen. 2. *Jac. Gaddii* II. 65. *Farn. Ex imo vertit arenas*] *Verrit* sec. *Palat. pri.* *Basil.* et septem alii; quod placet. *Avienus Ora Maritima ex veteri libro*

Mediolanensi, 'Quantus arenarum numerus verratur ab Euro:' non *certatur* cum vulgatis. *Heins.*

501 *Sternitur interdum*] Stratum videtur et æquale.

511 *Protentaque tela*] *Prætentaque* plurimi: dictum l. viii. 341. Lib. xii. 'Prætentaque sustinet arma.' Lib. iii. 'Cuspide prætenta.' *Heins.*

512 *Commiserat unda*] *Admiserat* eleganter optimus Thuan. prim. Moreti, prim. Bonon. Spirens. prim. Regius, et quatuor alii: Florentinus S. Marci, *amiserat*: in Neapolitano *erassa* vetus lectio. *Idem.*

513 *Arma ratia*] Armamenta et instrumenta navis. Virgil. v. 'Colligere arma jubet, validisque incumbere remis,' et alibi.

514 *Cunei*] Quibus tabulæ navium inter se committuntur. Subscudes, Fest. l. xvii. cuneatæ tabellæ quibus tabulæ inter se configuntur; quia, quo *ex* immittuntur, succiditur. Turnebo l. xiv. c. 1. succiditur. Vitruvio l. x. securiculæ, a forma, quibus duo tigna tenacissime inter se vinciuntur. Nostri hirundinum caudas appellant. *Ceræ*] Picis, qua obducuntur navium rimæ. Scaliger Poët. v. 12. hunc locum confert cum illo Virgiliano, 'laxis laterum compagibus omnes Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.' *Farn.*

517 *Totum descendere cælum*] *Discedere* duo veteres. Forte *desidere*. Virgil. iii. 564. 'Tollimur in cælum curvato gurgite, et idem Subducta ad manes imos desidimus unda:' ita scribo; nam longe vetustissimus Medicus *desedimus*. Vulgati *descendimus*. *Heins.*

520 *Ignibus*] Stellis, quæ jam nubibus obductæ. *Farn.*

522 *Præbentque*] 'Incendia lumen Præbebant, aliquisque malo fuit usus in illo,' l. ii. de Phaëthontis incendio. *Discutiunt*] Depellunt. *Micantia Fulmina*] Multi *minantia*: prim. Palat. sec. Medic. Urbin. Bernegger. Spi-

rensis, duo alii *minacia*: an *minacia*? Certe amare nostrum hujusmodi verba ad Amores lib. ii. 6. jam monui. *Heins.*

523 *Ardeant ignibus*] *Candescant* pri. Erfurt. quod impensius arridet. *Idem.*

524 *Intra cava texta*] Intra concavitatem carinæ. *R.* *Dat quoque jam saltus*] Non per rimas tantum, ut prius, illabebatur aqua in navim: sed toti fluctus insiliebant. *Pont.*

526 *Cum sæpe assiliit*] *Assiliit* vestustiores. *Heins.*

529 *Celsi latera ardua fluctus*] *Acres fluctus* Thuan. prim. Bonon. prim. Moreti, uterque Erfurt. et octo alii; nec dubito sic fuisse in Florentino S. Marci et Neapolitano, in quibus *erassa* erat vetus scriptura: quatuor ex vetustioribus *cæsti*: an *cæci*? duo *puppis*: quinque alii, *navis*. Mox *decuma undæ* prim. Medicus, *ἀρχαῖκός*. *Idem.*

530 *Decimæ*] Decumanus fluctus, qui maximus putatur. Sic et maxima quæque dicuntur decumana. Ova, scuta, porta in castris, decumana. Denarium quippe numerum volebant esse perfectissimum, ut qui constet ex uno, duobus, tribus et quatuor: unde ad numerum denarium progressi redimus ad unitatem. Sphærarum insuper decada mundo tribuebant Pythagoræi. Laudat et ipse Scalig. Poët. v. 12. numeri hujus expressionem. Trist. i. 2. 'Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes, Posterior nono est, undecimoque prior.' *Farn.*

533 *Tentabat adhuc invadere*] *Tendebat* duo veteres. Apud Virgilium *Æn.* ii. 'tendit divellere nodos:' et l. x. 'locum tendunt superare priorem.' Adeantur quæ noto ad Claudianum; ubi plura congestimus. *Heins.*

534 *Trepidant haud segnius omnes*] Ad l. ii. 809. monni videri *secius* scribendum. *Idem.*

536 *Murum tenentibus*] *Tuentibus*

quatuor libri; frustra: agit de hostili milite, qui jam murum obsessum occupavit. *Idem.*

537 *Deficit ars]* Tempestati ars succumbit. *Animique cadunt]* Labant unus Strozæ. *Heins.*

538 *Quot veniunt]* Veniant S. Marci, Neapol. Arond. prim. Basil. et quippe alii. Pro *mortes* in multis veterum *montes*; ut apud Virgilium 'præruptus aquæ mons:' et alibi, 'Curvata in montis faciem circumstetit unda.' Silii lib. xvii. in descriptione tempestatis, 'stridorque immite rudentum Sibilat, ac similem monti, nigrante profundo, Ductoris frangit super ora trementia fluctum.' Sed, quia jam supra monti undam compararat, hic nihil censeo mutandum. *Idem.*

540 *Funera quos maneant]* Qui exequiarum honore non priventur. R. *Funera]* In mari interire acerbe tulerunt sortes, ubi virtuti suæ non erat locus, ut pulchre exirent e vita. Arist. Ethic. Nicom. iii. 6. Adde quod animam censebant veterum plebique igneam esse, quam in aquis extinguere naturæ contrarium videbatur. Super omnia exequiarum honore destitui et exequiis horrebant: sine quibus Styga transvehi per annos centum desperabant. Vide quæ ad vs. 429. supra: et Trist. i. 2. 'Est aliquid fatove suo,' &c. Farn. *Beatos, Funera quos maneant]* Virgil. 'Funere felici spoliis:' et alibi 'qui solus honos Acheronte sub imo est.' *Tò γέρας θάβρον.* Homer.

542 *Fraterque parensque]* Fratresque in melioribus. *Heins.*

546 *Patriæ oras]* Malim patrias. *Idem.*

550 *Duplicataque]* Supra vs. 251. 'Cæcæque nox premitur tenebris hyemisque suisque.' Farn.

552 *Spoliisque animosa superbit Unda velut victrix, sinuataque despicit]* Animosa superstes, S. Marci, Urbin. Neapol. Bernegger. Cantabri. prim.

Delph. et Var. Clus.

Palat. prim. tert. quart. Medic. prim. Basil. prim. Reg. prim. Erfurt. uterque Hamburg. aliique plurimi: *superstat* prim. Reg. Calandr. Barberin. et codices Constantii Fanensis: *superstans* quatuor; recte. *Sinuatas* etiam prim. Erfurt. et alter Strozæ cum Twisdeniano altero: unus meus *sinuata*. Scribe, *spoliisque animosa superstans Unda velut victrix, sinuatas despicit undas.* *Heins.*

554 *Quam si quis Athon Pindumoe]* Montes esse Macedoniæ Athon, et Pindum Thessaliæ, superius diximus. *Raph. Nec levius]* Naufragium describunt Lucret. ii. 552. Propert. iii. Eleg. 5. Lucan. i. 498. Silius x. 321. Juvenal. Sat. xiv. 395. Claudian. iv. Cons. Honorii vs. 136. Farn. *Pindumque revulos Sede sua totos]* Pindumve meliores: sed non placet illud *revulos totos*; unus meus *revulsum*: Neapol. et unus Gronovii *revolsos*. Pro *totos* Twisdenianus alter *tortos*. Forte, *Nec levius, quam si quis Athon, Pindumve, vel Oasem Sede sua motos in apertum everterit æquor*: nam everterit pro *everteret* meliores. *Heins.*

556 *Præcipitata cadit]* Ruit, bene, libri quatuor. *Idem.*

561 *Socerumque]* Æolum. *Patremque]* Luciferum. Farn.

568 *Niger]* Nubes atra aquis grävda, inquit: ego fluctum instar arcus triumphalis advolutum factumque intelligo. Farn.

571 *Excedere cælo]* Olympo alter Regius. *Heins.*

572 *Texit sua nubibus ora]* Sua texit plurimi veteres: prim. Gronov. *subtexit.* *Idem.*

573 *Æolis]* Hælyone Æoli filia.

575 *Festinat]* Non patronis tantum purpuras trahebant clientæ plebeia, ut Hor. Od. ii. 18. sed et nobilissimarum feminarum erat lana ac tela: viris, fratribus, sibi, liberis vestes manu sua texebant: ut omitam Deianeiram et Clytemnæstram, Augustus non temere alia quam domestica veste

Ovid.

10 U

nans est, ab uxore et sorore et filia neptibusque confecta. Sueton. August. c. 73. ad quem locum vide quæ Casaubonus. *Farn.*

578 *Antea tamen*] *Æn.* iv. 'Junoni ante omnes, cui vincla jugalia curæ.' *Farn.* *Junonis templa*] *Junonia* puto: ut jam monui *Fast.* i. 55. *Heins.*

584 *Manus funestas*] Funere et morte mariti pollutas.

589 *Induitur*] 'Ergo Iris croceis per cælum roscida pennis, Mille trahens varios adverso Sole colores, Devolat,' *Æneid.* iv. sub exitu lib. ad quem locum vide quæ nos: videatur et *Jul. Scaliger Exercitat.* 80. *Farn.*

590 *Arcuato curvamine*] *Arcato* veteres multi: *prim. Palat.* et unus *Mediceus* *arguato*; quod sequor. Certe *Nonius* inter *arcum* et *argum* distinguit, quod alter fornicem designet, alter idem: unde et *arguatos* dici contendit; quæ vox occurrit apud *Lucretium*. *Heins.* *Arguato*] In arcus similitudinem figurato. *R.* *Arcuato curvamine*] *Virgil.* 'secuit sub nubibus arcum.' Omne curvum poëtæ cum plurimum referunt ad arcum. *Virgil.* 'Portus sinuatur in arcum.' Quod *Sulmonensis* noster non parum sæpe est secutus.

591 *Sub nube latentia*] De nube nugæ sunt. Scribe *sub rupe* cum *prim. Gronovii*, quarto *Mediceo*, *Rotendorph. Græviano*, et aliis duobus: *sec. Pal.* et duo alii *sub nocte*; frustra. Audi *Statium Theb.* i. x. ubi *Somni* domum describit ad *Nostri* imitationem, 'Stat super occiduae nebulosa cubilia noctis, *Æthiops*que alios, nulli penetrabilis astro, *Lucus* iners, subterque cavis grave rupibus antrum It vacuum in montem, quæ desidia atria *Somni*.' Cæterum similis quoque error apud *Val. Flac.* i. viii. sub finem operis est commissus, ubi *nubes* pro *rupibus* irrepserunt: 'Si *Pagasas* vel *Peliacas* hinc denique rupes *Cerneret*, et *Tempe* viridi *ridentia* *luco*:' at nunc ibi non

tantum *nubes* *perperam* legitur, sed *viridi* quoque *lucetia* *fumo* etiam in scriptis exemplaribus; *perperam*. Sequenti versu unus *Gronovii* *longi spectamus recessus*; rectius quam *vulgati longo recessu*. *Heins.*

592 *Est prope*] *Somni* regiam accommodatissime amovet ad *Scythias* regionem frigidam, tenebrosam, humidam, *Bosphorum Cimmerium*, *Ἐσθα δὲ Κυμμερίαν ἀνδρῶν θῆμῶς τε, πάλις τε, Ἥρι καὶ νεφέλῃ κεκαλυμμένη· οὐδὲ ποτ' ἀπὸ τοῦ Ἥλιου φάιδων ἐπιδέρκεται ἀκτινοῦσι, Οὐδ' ὁπ' ἂν στελεχχοί, πρὸς οὐρανὸν ἀστερόεντα, Οὐδ' ὅταν ἐν ἐν γαίῃ ἀπ' οὐρανὸθεν προτρέπηται, &c.* *Homer. Odyss. A.* 14. *Farn.*

596 *Dubia lucis*] Redibis ad *Epist. Ariad.* v. 7.

597 *Ales cristati oris*] *Periphrasis* est galli.

599 *Sollicitæ canes*] *Sollicitæ* duo *Bononienses* et *prim. Hamburgensis*: de quo libro iii. Cæterum multi codices subjungunt istam versum, 'Garrula nec *Procne* stertentia pectora mulcet;' qui prorsus adversatur menti *Nasonis* nostri: nam si mulcet *Procne* stertentia pectora, nihil causæ est cur hinc ablegetur. *Heins.* *Canibusque*] Respicit historiam. *Rom.* qua ab anseribus excitati canes, *Manlius* aliique repulerunt *Gallos*, qui noctu *Capitolium* conscenderant. *Liv. lib. v. Columella xviii.* 13. *Farn.*

603 *Unda labens*] *Murmure* siquidem aquæ *somni* efficiantur suaves. *R. Ritus*] Et somno tanquam *ἔδου πασιγνήτω* convenit *Lethe*, et dormientes occupat ad tempus rerum oblivio, nec non somniculosos veternum.

605 *Ante fores*] Civitatem *somni*, quam describit *Lucian.* *Verar. Hist.* lib. ii. cingit silva, cujus arbores *μάκωνες ὑψηλαὶ καὶ μακροτρόφοι*. Elegantissime autem apponit quæ *somnum* concilient: amovet quæ *somnum* impediunt. *Farn.*

608 *Janna ne verso*] Quæ reddat octo scripti; quod rectius. *Heins.*

610 *At medio torus est ebene sublimis in antro*] Aut *ebeni* legendum, aut *ebene sublimis in atra* cum primo Mediceo. Pro *unicolor*, quod quid sibi velit nescio, S. Marci Florentinus *atque color*: Spirensis *utro color*. Scribe *atricolor*: sic. 'concolor,' 'decolor,' 'discolor,' 'versicolor,' 'bicolor,' et similia passim. Sic literas Ausonius Epist. VII. ad Theonem, 'Cadmi filio-
las atricolores' dixit. Apud eundem 'nocticolor Styx,' et 'Iricolor spuma': 'albicolor' apud Corippum Africanum, poetam non malum, ut illa ferebant tempora: 'multicolora prætā' apud Prudentium Cathemer. Hymno III. et 'multicolor fucus' *ἐπὶ σφετέρου*, Hymno Hippolyti: et 'omnicolor pictura' eidem Hymno SS. Petri et Pauli; quomodo et Lucilio 'omnicolor fomentum' apud Nonium in *colustra*: et 'animæ unicolores' Hamartig. eidem Prudentio: in Catalectis Pithæi, 'multicolor Iris,' et 'floricolor': 'nocticolor' etiam occurrit apud Gellium ex Nævio lib. XIX. 12. et 'pudoricolor Aurora.' Virgilius in dedicatione *Æneidos*, 'Marmoreasque tibi, Dea, versicoloribus aliis In morem picta stabit Amor pharetra;' quomodo scribendum. Amori alas purpureas adscribi a Poëtis quis nescit? Scaliger 'diversicoloribus aliis;' quod Latium non est; nec felicius Pithæus, 'aut ignicoloribus:' sed cum nullus dubitem eam Pithæanæ editionis lectionem ex vetusto aliquo codice depromptam esse, parum abest quin persuadear ut credam reponendum esse *Dea, cygnicoloribus aliis*; sive candidis sive purpureis intelligas: nam et purpureæ alæ Amori a Poëtis passim assignantur, et colores Horatio purpurei sunt. Sed ad rem: *atricolor* etiam in Neapolitano videbatur scriptum, erasa quidem lectione veteri, sed restante interlineari glossa, 'id est, niger:' sec. Palat. *inicolor*. Cogitabam aliquando *æquicolor* insistens vestigiis optimi Florentini

codicis; hoc est, æqui cum ebene atra coloris, ebene concolor: ut locutus Silius libro VII. 'Terrificus nigrae prurpuit Manrus in armis, Nigra viro membra, et furvi juga celsa trahebant Cornipedes, totusque novæ formidinis arte Concolor æquabat livenientia currus equorum Terga.' Apud Ausonium pari modo 'æquimanus' occurrit, 'Quis Myrmilloni componitur æquimanus? Thrax.' *Atricolor* tamen non damno: qua voce etiam Plinium in Naturali Historia usum meminisse locus non succurrit. *Idem*.

614 *Somnia*] Et somniorum formas atque naturas varias recenset Lucianus lib. modo dicto: vide et Indicem Poëticum nostrum, tit. *Somnium*. Farn.

615 *Ejectat littus arenas*] *Ejectas* cum melioribus. Heins.

618 *Sacra domus*] Puto *Atra*. Idem.

623 *Somne, quem cura fugit*] Ex Virgil. *Æn.* IV. 'Somno positæ sub nocte silenti Lenibant curas, et corda oblita laborum.' *Quies*] *Lege θῆνον θυλάμην*, in illis quæ tribuuntur Orpheo, et quos citat antores Index noster Poëticus tit. *Somnus*. Farn.

624 *Qui corpora duris Fessa ministeriis*] *Qui corda diurnis* prim. Basil. recte; nisi major cum aliis quatuor, *membra diurnis*. Libro IV. 'ea fessa diurnis Membra ministeriis nutrit reparatque labori.' Libro VIII. 'Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis Pectora somnus habet.' Similiter 'currus' solis 'diurnos' lib. IV. et 'diurnos ignes' lib. VII. dixit. Heins.

626 *Somnia quæ veras æquant*] *Æquent* sec. Palat. Arondel. et alii complures; bene. *Idem*. *Somnia, quæ veras æquant imitamine formas*] Respicit Poëta ad Virgil. in fine *Æn.* VI. 'Sunt geminæ somni portæ, &c. Altera candenti perfecta nitens elephanto, Sed falsa ad cælum mittunt insomnia manes.' Ex Homer. *Odys.* T. a vs. 562. Δοιαὶ γὰρ τε πύλαι ἀμνητῶν εἰδὼς ἐνέειπεν Ἀλ μὲν γὰρ κερδεσσι τερεῖθ

χαται, αἱ δ' ἐλέφαντι, &c. Unde et Coluth. Theban. *δοῖας δὲ πύλας αἴψαν δυνέπον*, &c. Horat. III. 27. 'An vitia carentem Ludit imago Vana, quæ porta fugiens eburna Somnium ducit?' Vide et Luciani Gallum, in somnio; ubi more suo hæc omnia salse ridet. *Quæ veras æquent, &c.* Paulo ante dixit: 'varias imitantia formas,' id est, vera et falsa somnia. Hic jubet vera mitti ad Alcyonem, in urbem Trachinem, simulachrum scilicet Ceycis naufragi. *Pont.*

627 *Herculeam Trachina jube*] *Herculeam Trachine* cum melioribus. *Heins. Regis*] Ceycis. *R. Herculeam*] Ab Hercule conditam ad vs. 383. supra. *Farn.*

630 *Neque*] Ita et Cereris Nympha lib. VIII. 814. 'Quamquam aberat longe, quamquam modo venerat illuc, Visa tamen sensisse famem,' &c. *Farn. Tolerare soporis Vim poterat*] Spirensis, Florent. S. Marci, *vaporem vi poterat. Forte vaporem vim*; ut 'vaporus ardor' apud Prudentium: a vapore, vaporus et vaporatus; quomodo a soporo, soporus et soporatus. Nec male tertius Bononiensis ex veterrimo, quod passim apparebat, codice descriptus, *vaporis vim*. Statius Theb. x. ubi Somni regiam describit, 'corpore pigro Strata calent, supraque torum niger adfluit anhelo Ore vapor:' ita ascribe, non *est*. *Heins.*

633 *E populo*] Ex numero innumero somniorum evocat Morpheæ, qui primipilus, tribunus, ceu dux somniorum, quæ formam personamque humanam sustinere possunt. *Farn.*

634 *Simulatoremque figura Morpheæ*] Morpheus ἀνδρὶς μορφῆς, hoc est, a forma, dicitur formæ simulator. *R.*

636 *Exprimit*] *Malo Exprimat*. Mox sec. *Palat.* et unus meus *modumque loquendi*, non *somnumque*. *Heins.*

643 *Fallaciter omnia transiit*] *Felicit* bene unus *Palat.* et meus chartaceus, cum uno *Moreti*. Pro *Quæque vacant anima*, Spirensis *animi*; ut se-

cundum easum hoc verbum regat: codex S. Marci *animo*. *Idem.*

647 *Thaumantides edita*] Iridis iussa, *Thaumantis filia*. *Somnus*] *Somni Deus*.

649 *Languore solutus*] *Solutum* rectius duo veteres. *Heins.*

651 *Urbem Æmoniam*] Trachina, urbem Thessaliæ, ut supra ad vs. 270.

654 *Sumptaque figura*] *Formaque sub illa* cum pr. Basil. Arondel. pr. *Moreti*, et decem aliis. *Heins.*

656 *Madidisque gravis*] *Madidisque viri* Florent. S. Marci, Neapol. et tert. Bonon. *Idem.*

658 *Hæc ait*] *Malim, Huncne ait agnoscis Ceyca?* sic libro vi. 'Heu quantum hæc Niobe, Niobe distabat ab illa!' Paulo ante pro *profuso fletu* prim. Erfurt. Thuan. Bernegger. Cantabrig. et quatuor alii, *refuso*. *Idem.*

662 *Falso tibi me promittere noti*] *False* pr. Gronov. *Lege falsa*. Mox *navim* pro *navem* meliores. *Idem.*

663 *Ægæo*] Quod e sinu Maltæo sub Heraclea ceu Trachine solventi trajiciendum est in Ioniam naviganti; supra vs. 478. namque *Ægæum* mare duo alluit Græciæ latera; illud ad ortum Solis, hoc ad Meridiem, &c. Strabo lib. VII. *Ægæum* unde dicatur, vide quæ ad Senectæ Thebaidem vs. 313. *Farn.*

665 *Clamantia*] Vs. 566. supra. *Idem.*

670 *Inania*] Virgil. *Æneid.* vi. dixit, 'domos Ditis vacuas et inania regna:' in quibus sc. neque corpora, nec animæ, sed idola tantum, umbræ, et simulachra rerum. Dido *Æn.* rv. 'et nunc magna mei sub terribis ibit imago.' Ἡ γὰρ τίς ἐστι καὶ εἰς Ἀΐδαο δόμοισι Ψυχὴ καὶ εἰδῶλα, ἀτὰρ φρένες οὐκ ἐν πάμπαν, quæ Homeri citat Plato III. de Republica. Hinc Horatio Od. i. 4. 'domus exitis Plutonia.'

673 *Gestumque manus*] *Frastra* cum Planude quidam codices *sceptrumque*: dixi lib. vi. 308. *Heins. Gestumque*]

Planudes, καὶ οὐκ ἔστιν ὅτι χεὶρ εἶχε.

674 *Ingemit Alcyone, lacrymas movet atque lascertos*] *Lacrymans* cum pri. Erfurt. altero Hamburg. et aliis nonnullis. Recte itaque Gronovius, *Ingemit Alcyone lacrymans, motatque lascertos*. Sed ut dicam quod res est, habeo persnasum, cum sequentibus duobus hunc versum ab aliena manu hic incalcatum esse. Auget aspersionem, quod paulo post sex scripti agnoscant, *Voce sui specique viri, non voce sua*; quomodo omnino legendum, si hi tres versus tollantur. Heins.

681 *Percutit ora manu*] *Perculit* unus meus, de quo alibi. Mox *crinem* pro *crines* nonnulli. *Idem*. *Laniatque*] In dolore crines lacerare, vestes abscindere, usitatum. Æn. xii. *Amata* 'moritura manu discindit amictus': ibid. 'it scissa veste Latinus.' Cartius lib. iii. nobilium foeminarum turba steterat, laceratis eripibus, abscessa veste. Farn.

682 *Nec crines solvere*] Et solvere et solutos laniare crines rebus adversis solebant. Alcyone quamvis adhuc compositos et colligatos vellit. Pont.

688 *Umbra fuit*] *Fugit* pri. Erfurt. Bernegger. pri. Vatican. fragmen. Theat. et viginti alii; recte. Heins.

690 *Assuetos vultus*] Puto *cultus*; ne bis idem dicat: atque ita hæc respondebunt sequentibus, 'Pallentem pudumque.' *Idem*.

697 *Fuit ah fuit utile tecum*] *Fuit* o decem scripti: *multum fuit* Florent. S. Marci, et duo alii: *quoniam* Bernegger. at Neapol. pr. Medic. pr. Hamburg. et præterea sex, probe, *tecum fuit utile, tecum*. *Idem*.

699 *Neque*] *Te pereunte, quæ melior pars mei*: δὸς μὲν σῶμα, ψυχὴ δὲ μὲν. Farn.

700 *Nunc absens perii; jactor quoque fluctibus absens*] *Perco* Urbin. Thaan. pr. Gronov. pr. Moret. uterque Erfurt. aliique complures. *Jae-*

tor nunc quoque recte unus meus. Heins.

701 *Et sine me te pontus habet*] Redde Nasoni suum acumen, et scribe, *sine me me pontus habet*; quomodo in Barberiniano postea invenit, et in uno Mediceo a manu prima; nihil verius: superiora confirmant: nisi mavis, *Nec sine me te pontus habet*: sed alterum præstat. Ludunt frequenter scriptores in his argutiis: vide Epigramma ciii. Ausonii, ejus initium, 'Vado: sed sine me, quia te sine.' *Idem*.

706 *Littera*] Epitaphium: inscribar scilicet sepulchro 'Halcyone Ceycis conjux:' lib. sequent. vs. 2. de cenotaphio, 'tumulo quoque nomen habentii.' Farn.

709 *Gemitus a corde*] *E corde* Bernegger. alii nonnulli *de corde*. Heins.

712 *Dumque moratur ibi*] Puto *Dumque, Moratus ibi est*; ut Halcyones sint verba. Mox *dicit* pro *dixit* meliores. *Idem*.

714 *Dumque notata oculis reminiscitur acta fretumque*] *Quæ dum tota locis S. Marci, et duo alii: Dumque notata oculis* prim. Basil. *Dumque notat litus* sec. Palat. Versus est adulterinus. Proximo opinor legendum, *Prospicit, en liquida*. *Idem*.

717 *Postquam paulum appulit unda*] *Unda* ex scriptis: paulo etiam multi veteres; bene. *Idem*.

719 *Quis foret*] *Quid* vel *Qui* meliores: et mox *lacrymam* pro *lacrymas*. *Idem*.

723 *Hoc minus et minus est mentis, jam jamque propinquæ*] S. Marci, Neapol. Urbin. pr. et sec. Palat. pr. Vatican. aliique complures, *mentis sua: jamque propinquæ*; septem cum Spirensi, *mentis suæ*; unus Medic. *menti sua*; Oxon. *jam mens sua*. Scribe, minima mutatione, *Hoc minus et minus est amens sua*. Adeantur quæ notavimus iii. 687. Cicero tertio Tusculanar. Quæst. 'Nec minus illud acute, quod animi affectionem lumenque

mentis carentem nominaverunt amen-
tiam, eandemque dementia. *Idem.*

726 *Adjacet*] Portus manu et arte
facti notatio; quam Juvenal. Sat.
xii. circumscribit, 'positas inclusa
per æquora moles, Tyrrhenamque
Pharòn, porrectaque brachia rursum,
Quæ pelago occurrunt medio, longe-
que relinquunt Terram.' *Farn.*

729 *Primas æquoris undas Frangit*]
Jam dixerat 'adjacet undis:' optime
igitur præstantissimus Thuanæ bib-
liothecæ liber, quart. Medic. pr. Bo-
non. pr. Moret. *iras*; ne bis eadem
voce utatur. Pari modo Valerius
Flaccus vii. 584. 'æquora non sic In
scopulos irata ruunt, eademque rece-
dunt Fracta retro:' sic scribe, non
Facta. Silius lib. iii. 'Mox remeat
gurgis fractoque relabitur æstu:'
ubi *fractoque* perperam nunc legitur.
'Ira maris' eidem Valerio lib. i. 'Ira
maris, vastique placent discrimina
ponti.' Tibullus El. ii. 4. 'Stare vel
insanis cautes obnoxia ventis, Nau-
fraga quam vasti tunderet ira maris;
sic codex Thuanæus: nihil usitatus
Nasoni nostro. Epist. Leandri, 'si
cadat ira maris:' ubi male in multis
unda. Libro xii. initio, 'pariter ma-
ris ira recessit.' *Heins.*

730 *Qua prædelassat*] Lassos ac de-
biles reddit antequam in portum per-
veniant.

731 *Insiit hæc*] *Hæc* nonnulli; duo
Leidenses *hunc*; puto *hanc*: vide No-
tas viii. 142. *Heins.* *Velabat*] Ceyx
nobilitate, opibus, forma, conjugio
superbiens, se Jovem, Halcyonem
appellavit Junonem. Quam arro-
gantiam indignatus Jnpiter, prodigiis
primum, mox naufragio ultus est.
Luciferi et Thetidos tandem miseri-
cordia ipse cum uxore in aves Hal-
cyones versi sunt. Ant. Liberalis fab.
ri. narrat Procnen in Halcyonen fu-
isse mutatam. *Farn.*

734 *Mare*] Γαλῶν γοῖν ἐς ἀλγῶν;
τὸν ἥχον ἀφ' ἧς τὸ ζῶον. Lucianus in
Halcyone. *Farn.*

736 *Ut vero tetigit*] Hos quoque
tres versus non esse Nasonianos cen-
seo: medius certe, *Dilectos artas am-
plexa recentibus alis*, omnino otiosus
est: nam quid opus *recentibus alis*,
cum paulo ante 'modo natis pennis'
dixerit? Certe in uno Gronoviano
hic ipse, ut et tertius, margini erat
adscriptus. *Heins.*

742 *Ambo*] Μεγάλην μέρους δὲ τῆς
φιλωδίας εὐλαψία παρὰ θεῶν τῶν ἐν
τῇ τούτου ποταμῶ, &c. Lucian. in
Halcyone. Magnum quidem ob amo-
rem conjugalem acceperant a Diis
honorem: namque in istarum avium
nidulatione per mediam hyemem agit
mundus tranquillos dies: ἡ δὲ ἀλκυὼν
νίκτει περὶ τριπλῶν χειμερινῶν, &c. Arist.
hist. animalium l. v. Plin. x. 32. *Æ-
lian.* hist. anim. i. 37. Plutarch. Quæ
animalia magis ratione utantur. *Farn.*

743 *Conjugale solutum*] *Conjugale*
ex scriptis: dixi lib. v. initio. *Heins.*

745 *Perque dies placidos*] Halcyo-
nes (ut refert Plinius) fœtificant
bruma, qui dies 'Halcyonides' vo-
cantur, placido mari per eos et navi-
gabili, Siedlo maxime. Faciunt au-
tem septem ante brumam diebus
nidos, et totidem sequentibus pari-
ant. Quibus quidem quatuordecim
diebus maxime tranquillatur mare,
unde et 'Halcedonia' pro tranqui-
llitate a Plauto in Casina accipiuntur.
Dictæ sunt Halcyones, ut Ovid. pu-
tat, ab Halcyone Ceycis uxore, ut
alii, ἀπὸ τοῦ κλέω ἐς ἀλ, hoc est, a con-
cipiendo in mari. *Dies septem*] De
numero horum dierum varis sunt an-
tiquorum opiniones. Simonides nam-
que undecim esse ait, Philochorus
novem, Demagoras vero septem, cu-
jus opinioni Ovidius adhæret.

746 *Pendentibus nidis*] Halcyonum
nidi admirationem habent, ut refert
Plinius. Piliæ figura paulum eminen-
tiores, ore perquam angusto, gran-
diam spongiarum similitudine; in-
tercidi non queunt, franguntur ietu
valido, ut spuma arida maris: nec

unde confingantur, inveniuntur: putant ex spinis aculeatis.

746 *Tunc via tuta marie*] *Mari est malim*: at S. Marci, cum duobus aliis, *Tunc jacet unda maris*. Heins.

FAB. XI. Arg. *Hos aliquis senior*] *Æsaclus*, Priami filius ex *Alyxothoë* nymp̄a, cum, amore *Eperies* nymp̄æ captus, eam fugientem persequeretur, in causa fuit, ut illa periret, nam inter fugiendum a serpente icta interfuit, tantoque dolore *Æsaclus* affecit, ut moriturus e scopulo se in mare præcipitavit. Quem *Tethys* miserata in mergum transmutavit. Ille vero indignatus quod mori non poterit, se mergere nunquam desistit, unde et mergus a sæpius se mergendo a Latinis est dictus. *Raph.*

753 *Spatiosum in gutture mergum*] *In gutture* vel *gurgite* plerique veteres: *spatiosum gutture* pr. Medic. prior *Twisd*, et unus *Moreti*. *Loqe spatiosum gutture*, ut sit Græcismus. Heins.

755 *Sunt hujus*] *Ortum* hic ducit a *Troë*, cui filii erant *Ilus*, *Assaracus*, et *Ganymedes*; *Ilus* autem filius *Laomedon*, *Laomedontis* *Priamus*, qui pater hujus *Æsacli*.

759 *Qui nisi cessasset*] *Cui nisi cessasset* S. Marci. Forte, *Cui nisi cessasset prima nova fata juvenia*; hoc est, obtigissent: sic 'male,' 'bene,' 'utiliter cedere.' Heins.

761 *Proles*] *Hecuba*, quam *Dymantis* filiam facit *Homerus*, *Euripides* filiam *Cissei* regis *Thracum*, peperit *Priamo* 17. liberos; reliqui nati erant ex concubinalis.

763 *Fertur Alyxothoë gracili comata bicornis*] *Alixirvæ*, vetustiores, vel *Alixirhoë*. Scribe *Alexirhoë*: cujus nominis *Nympha* quoque a *Baccho* amata occurrit apud *Plutarchum* *repl. noraviv* in *Pactolo*, alia item in *Sagari*. Posset etiam reponi, *Alirrhotis*, vel *Alexiare*. Pro *gracili comata bicornis*, quod est nihili, tert. Med. *gratali*: unus meus *gratili*: duo alii *grati*.

ialii. Scribe, *Gracico nata bicornis*: nam in nonnullis codicibus *gracilico nata*. *Granicum fluvium* esse *Phrygiæ* quis nescit? quis ignorat fluvios *bicornes* dici? Apposite Q. *Smyrnanus* lib. III. *παλαιστομένην* de *Atymnio*, quem ab *Ulyssæ* occisum narrat, *ἢν ποτε νύμφη Πηγαῖς ἦτοκος σθεναρῇ τέκεν* *Ἡμαλῶν Γρηλίκου ποταμοῖο παρὰ πόδιν*. Heins. *Alyxothoë*] *Nympha* fuit hæc, ex qua *Priamus* *Æsaclus* suscepit.

769 *Eperien*] *Filiam Cebreni*, qui fluvius *Troadis*.

770 *Aspicit Hasperien*] *Eperien* plurimi veteres: alii, *Epirien*, *Epireen*, *Eptren*, *Epirihen*, *Hyperien*, *Heperien*, *Heperihen*. *Aspexit Perien*, *Florent* S. Marci. Heins.

771 *Veluti*] 'Sic agna lupum, sic cerva leonem, Sic aquilam,' &c. lib. I. 505. *Farn.*

776 *Strinxit et liquit*] *Stringit* multi, et *linquit*. Heins.

781 *Ego sum accleratio illo Qui tibi*] *Ne tibi* prim. *Basil.* pro diversa lectione. Scribe, *ego sum accleratio illo, Ni tibi morte mea mortis solatia mitam*. Sic supra, 'crudelior ipso Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar *Longius*.' *Idem*.

785 *Decidit in pontum*] *Desiluit* prim. *Moreti*, quart. *Medic.* et decem alii. *Se dedit* *Neap.* et *Urbini*, bene. *Lucretius* lib. VI. 'In fluvios partim gelidos ardentia morbo Membra dabant.' *Virgilius* l. XI. 'At *Metabus* magna propius jam urgente caterva Dat sese fluvio.' Tres alii *Dejicit*. *Idem*.

786 *Et optata*] *Scribo*, ut *optata* non est data copia mortis, *Indignatur amans*. *Morti* etiam. *Florent*. S. Marci, et unus *Bonon.* cum *Spirensi*. *Superiori* versu puto scribendum, *in vitis vivere cogi*. Lib. XIII. 'quia retulit *Ajax* Esse *Jovis* pronepos;' pro, se esse pronepotem. *Idem*.

788 *Miser*] *Corpore*, *carcere*, *custodi* *ergastulo corporis*, *animæ* se-

pulchro : lege quæ Seneca in Consolatione ad Helviam c. 11. et quæ Macrobius lib. in somnium Scipionis c. 11.

791 *Furit Æacus*] *Æacon* Neapol. et sex præterea : at pr. Pal. pr. Medic. et duo alii *Æacos*. Heins.

794 *Caput est a corpore longe*] *A* peo-

tores alter Hamburg. et quatuor alii. *Longo* sæc. Palat. *longum* Thysii. *Puto, caput exstat pectore longum*. Idem.

795 *Quia mergitur illo*] Alii *illuc* : illi legendum cum pr. Pal. pr. Vatie. pr. tert. quart. Medic. pr. Erfart. aliisque plurimis : nomen manet illi, quia mergitur. *Idem*.

METAMORPHOSEON LIB. XII.

FAB. I. et II. 1 *Nescius assumptis alijs*] Opinabar aliquando, at sumtis. Adi notas nostras libro iv. 562. sed et vulgata scriptura ferri potest. Sic paulo ante, 'utque novas humeris assumpserat alas.' Heins. *Nescius assumptis*, &c.] Ignarus Priamus, *Æacum* filium suum in avem mergum conversum, et adhuc superesse, pro mortuo lugebat. *Pont*.

2 *Inferias inanes*] *Inani* Florent. S. Marci, et unus Medic. *Lego inane*, scil. nomen. In Amoribus, 'Despice gypsati nomen inane pedis.' Art. Amat. 'Nomen amicitia est, nomen inane fides : ita passim scriptores Romani. Heins.

3 *Inferias*] *Xods* fundebant enim inferebantque tumulis lac, mel, sanguinem, vinum, oleum, flores, thura, lacrymas. *Inanes*] Vel quod ad cenotaphium ipsum : sic Deiphobo *Æneas* lib. vi. 'Tunc egomet tumulum Rhæteo in litore inanem Constitui : vel quod ad ipsos fato functos. Sic Poëta funus Marcelli prosequitur eod. libro : 'His saltem accumulem donis, et fungar inani Munere : et lib. xi. in exequiis Pallantis, 'Nos juvenem exanimem vano comitapur honore.' *Farn*.

7 *Mille rates*] Numerus rotundus, qui Homero 1186. Dyceti 1225. Daretii Phrygio 1140. *Commune*] Τὸ κοινόν, populus universus, resp. Cic. Verrin. iv. Statuæ a communi Siciliæ datæ. *Farn*.

13 *Serpere*] Nota hæc ex Homeri Iliad. ii. quæ interpretatur Cic. ii. de Divinatione. *Idem*.

16 *Circum sua damna*] Circum sua pignora, quæ cum maximo suo damno devorari a dracone videbat. *R*.

19 *Thestorides*] Calchas, filius Thestoris, cui pater Idmon vates.

21 *Atque*] Passer hieroglyphice denotat annum. Pierius l. xx. Serpens autem denotat tempus edax rerum. Pierius l. xiv. *Farn*. Tota hæc fabula describitur ab Homer. Iliad. ii.

25 *Bellaque non transfert*] Ita libri omnes. Malim nihilominus *Velaque*. Simile mendum insedit Statii codices Theb. v. 'nos Thracia visu Vela ratæ, vario tecta incursare tumultu : ubi *Bella* nunc legitur. Mox pro *mania fecerat urbis*, *urbi* decem ex melioribus : *fecerit* quoque cum uno Medic. et uno Ambros. Heins.

26 *Quia mania*] Lib. i. 304. *Farn*.

29 *Dea : postquam*] *Dianæ iratæ* Agamemnoni propter cervam sibi

peculiarem ab illo causam. Cic. Of. sic. 2. Quid Agamemnon? cum devovisset Dianæ, quod in suo regno pulcherrimum esset natum eo anno, immolavit Iphigeniam. Lucret. lib. 1. 'Aulide quo pacto Triviai virginis aram,' &c.

30 *Rexque*] Lib. XIII. 187. 'Atque in rege tamen pater est.' Farn.

34 *Mycenida*] Iphigeniam Mycenæam. R. *Supposita*] Cervam suppositam, avectamque Iphigeniam in Tauricam scribit etiam Euripides in Iphigenia in Aulide, et noster Trist. IV. 4. quod tamen negant Pindarus, Pausanias, alii, immolatamque asserunt ex more Scythicæ Dianæ, cui litatum victimis humanis. Ex SS. historici adumbratum volunt alii. Jephthes sc. ex voto temerario immolantis filiam: aut Abrahami, cui, filium immolaturus, pro filio suppositus est hircus. Farn.

35 *Ergo ubi qua decuit*] Alii *licuit*. Tò ubi abest a Zulichemiano. Tò est a fragmento Boxbornii: unus Leid. *lenitaque*. Existimo scribendum, *Ergo, qua decuit, lenita cæde Diana, Ut pariter Phæbes, pariter maris ira recessit*. Heins.

37 *Accipiunt ventos a tergo*] 'Prosequitur surgens a puppi ventus euntes.' Virgil. III. *A tergo*] A puppi.

39 *Orbe locus*] Conferatur descriptio Famæ cum illa Virgiliti *Æseid.* IV. 178. et aliorum, quos citat Index noster Poëticus, tit. *Famæ*; et Cl. Fr. Baconi, *Soror Gigantum sive Famæ*, lib. de Sapientia veterum. Farn.

40 *Triplicis mundi*] In tres partes divisi, in cælum, mare, et terram.

42 *Penetratque cavas vox omnis ad aures*] *Penetrantque* prim. Medic. Vide notas lib. IX. 426. Pro *domum* mox multi veteres *locum*: ut libro I. 'Eminent, summaque locum sibi legit in arce.' Heins.

44 *Innumerosque aditus*] 'Quo lati audent aditus centum, ostia centum, Unde ruunt totidem voces.'

46 *Ex ore sonant*] *Ex ore* duo Palatini. *ex aure* Florent. S. Marci, pr. Medic. Spirensis, Bernegger. pr. Gronov. utrumque recte. Virgilius de Pama, 'Tot linguae, totidem ora sonant, tot subrigit aures.' Val. Flaccus lib. II. de eadem, 'jamque advolat ultro, Impatiens, jamque ora parat, jam suscitatur aures.' *Patent* etiam, *pro patet*, quart. Medic. et duo alii. Heins.

53 *Atria turba tenet*] *Tenent* quinque scripti. *Idem*.

56 *Vacuas aures*] Quidam *auras*; sed nil muto. Consule Notas Amor. II. 1. *Idem*.

61 *Seditioque recens*] *Repens* scribendum vel invitis libris: sic 'repens discordia' Virgilio: 'Quo ruitis? quove ista repens discordia surgit?' Livius libro primo: 'Repens ex agris tumultus in urbem allatus.' Noster superius initio libri quinti, 'Inque repentinos convivia versa tumultus.' Sæpe in hac voce peccatum; ut in illo Petronii, 'Sanguineoque repens descendit Jupiter imbre:' ubi *recens* nunc legitur. Fast. I. 'Bina repens oculis obtulit ora meis:' ubi *repente* frustra in plurimis veterum. Sic 'repens fulminis ictus' Lucretio lib. V. 'vox repens' Val. Flacco, et 'vocis repens singultus' Statio: 'cura repens' Ciceroni in Tusculanis: 'repens castra quatit clamor,' Silio l. III. *Id.*

62 *Ipsa quoque*] Famigationis filios cœnipetas forenses belle depingit Megaronides in Plauti Trinummo; 'Sciant id, quod in aurem Rex Reginae dixerit. Sciunt, quod Juno fabulata est cum Jove. Sciunt quæ neque futura, neque facta sunt: tamen illi sciunt,' &c. Filiam famiger. laudat more suo Juven. Sat. VI. 'Hæc eadem novit, quid toto fiat in orbe; Quid Seres, quid Thraces agant,' &c. Farn.

FAB. III. 66 *Prohibentque aditus*] *Prohibent* libri veteres. Præterea *aditus* scribendum, quicquid in contraria eunt antiquæ membranæ. Ad

Notas Artis II. 325. *Heins.*

67 *Hectoris*] 'ΑΑΑ' δ μὲν, ἔσθ' ἡρώδης ὅς ἐστιν ἡρώδης δαίμων. Hb: Προ-
τεσίλαος. Q. Calaber. lib. 1. Alii ta-
men *Æneæ*, alii *Achatæ* manu ceci-
disse eum autumant. *Fataliter*] Ora-
culi præmonitu, occubitorum illum
qui primas de Græcis in littus Troja-
num exscenderet, 'Sors quoque ne-
scio quem fato designat,' &c. Epist.
Laodamias. Ausonius in Epitaphiis
Heroum, omen a nomine sumit, 'Fa-
tale adscriptum nomen mihi Proteσί-
læ,' &c. Quod tamen illi postea
inditum, cum prius *Iolaus* dictus
fuerit. *Farn.*

68 *Protesilæi, cadis*] *Protesilaus* La-
damias Acasti filius maritus. Hujus
pater *Iphiclus* cursus velocitate cele-
bris.

69 *Fortisque animas, neque cognitus
Hector*] Ita libri constanter: nec
tamen sensus horum Poëtæ menti
respondet. Censebam olim refingen-
dum *neque inagnitus Hector*: *inagnitus*
pro incognitus: etsi minus obvia vo-
ce. Sequentia id confirmant. Sic
paulo ante, 'neque inexpectatus in
armis Hostis adest.' Certe in meo
chartaceo, qui ad fidem libri vetus-
tioris erat descriptus, *neque incognitus*
legebatur. Nunc omnino amplector
conjecturam Christiani Hugeni Za-
lichemii, viri ad summa quævis nati,
qui monebat nuper, reponendum sibi
videri, *fortisque animas nec cognitus
Hector*; ut *Protesilaus* subintelliga-
tur, de quo paulo ante egerat. De
cujus conjecturæ veritate vix dubito.
Heins.

70 *Achaica dextera*] *Achaia* ex me-
lioribus. Sic *Troia* passim pro *Troica*,
libro x. *Panchaia tellus*, cum *Pan-
chaica* male legeretur. *Æneid.* II. 'A-
chaia castra:' et libro v. 'manus
Achaia' in multis antiquis exemplari-
bus. 'Achaicus' tamen 'ignis' apud
Horatium. *Idem.*

73 *Curru instabat*] Ab illo Virgilia-
no *Æn.* I. 'instaret curru cristatus

Achilles.' Insuper enim est quod
valgo legebatur, jam curru stabat
Achilles, vel curru stabat *Achillis*.

74 *Totaque Pelias sternobat cuspis
ictu Agmina*] *Mediceus* chartaceus
ex veterrimo codice descriptus, *Troa-
que*; probe: nam *Τρῶς* et *Τρῳῆς* et
Τρῳῆς et *Τρῳῆς* dicitur. Vide Notas
ad Epist. I. 28. 'Troia agmina' dix-
rat Virgilius, 'cum Troia Achilles
Exanimata sequens impingeret agmi-
na muris.' Noster infra hoc ipso libro,
'ostendens sternentem Troia ferro
Corpora Peliden.' Catullus de Achil-
le, 'Trojugenum infesto prostermet
corpora ferro.' *Heins.* *Pelias*] Con-
fectus ex arbore in monte *Pelio* cæsa.
Sic et Argo, 'Pelias arbor' dicta.
Farn. *Pelias cuspis*] 'Ipse suas
quamvis vires inhiheret Achilles, Mæ-
sa graves ictus Pelias hasta dabat.'
De Ponto I. 7. οὐδὲ θάρσυνος ἔργον
ἐμὸν φεύσθαι ἀνελύχων. Achilles Da-
danis Q. Calab. lib. III. Quod et
deinde evenit. Idem lib. IX. Ἰὼν δὲ
καὶ τὸν ἴδον μὲν ἐν δὲ τῷ πελάγῳ. Δι-
κῆρες.

77 *Colla cæmentia*] *Cæmentis* rectius
legas ex decem scriptis: candidus
enim color, non canus, in equis com-
mendatur. *Heins.*

79 *Vibrantia tela*] Unus *Vossianus*
Vulcania; ut ad arma ejus a Vulcano
fabricata alludat. *Idem.*

80 *Dixit, solamen habeto Mortis*] *Sol-
atia mortis habeto*, *Dixit* tres antiqui:
aliquanto rotundius. *Idem.* *Solatia
mortis habeto*] Ex Virgil. x. 'Hoc
tamen, infelix, miseram solabere mor-
tem, *Æneæ* magni dextra cadis.'

88 *Equinis*] Galearum cristas in-
signabant heroës jubis equinis. Hinc
Homero ἱπποδρόμα κίρως. Δόρως ἱ-
πποχάλη. ἱπποδρόμα τροφαία. Ἀνδρ
ἱπποκορυφῆς. Virg. *Æn.* x. 'crista-
que hirsutus equina.' *Farn.*

93 *Sed qui*] Sed Neptuno, cui fa-
mulatur Nereus matris tuæ pater.
Farn. *Nereide*] Thetide Nympha,
Nerei filia.

94 *Temperat æquor*] *Temperet* vocatus Neap. duo Medicei, et unus Strozzi. *Heins.*

96 *Excipit hoc hæres*] *Excipit* plebique castigatiora. 'Decutere' dixit Virgilius in re simili. *Idem.*

100 *Aperitum, Et se præbentem*] Sic Virgil. 'Latus haurit aperitum;' id est, non contextum clypeo.

101 *Distingere Cygnum*] *Destringere* vetustiores. Paulo ante etiam *indestrictus* reponendum. *Heins.*

102 *Circo aperte*] *Spatioso.* In circo autem venationes exhibebantur. *R.*

104 *Phaniceas vestes*] *Puniceas* nonnulli. Lege tam hic quam aliis locis *Paniceus*; nam *Paniceus* pro *Puniceus*, et *Panicius* pro *Punicius* dicebant: in *Phaniceus* secunda præducitur, ut in *Phanicea*. Sic Amor. lib. III. 7. pro *Phanicea* cera, reponendum est *Panicea*: et 'Pæniceam chlamydem' Met. XIV. Apud Lucretium II. 'Purpure Pæniceusque color:' et lib. V. 'Arbata Pæniceo colore.' Varro de L. L. lib. IV. 'Purpura a purpure maritimæ colore. Pænicum, quod a Pænisi primo dicitur allatum.' Sic *Paniceus* ignis pro *Puniceus* apud Silium Italicum I. 590. ex optimo codice. Virgilio semper *Puniceus*; sic 'Puniceæ cothurni' Ecloga VII. Ecloga V. 'Punicea roseta.' Georg. III. et Æn. XII. 'Puniceæ pennæ.' Æn. V. 'tenæ puniceæ.' Lib. XII. 'Puniceis Aurora rotis.' Horat. 'color Puniceam flore prior rosæ.' *Heins.* *Phaniceus*] Effigies hominum, rubris indutas vestibus, quas stramento aut feno farciebant, tauris in arena objectare soliti sunt, quo eos ad pugnam irritare voluerunt. Senec. de Ira I. III.

108 *Lyrnesia primus Mania defeci*] *Disjeci* libri veteres quinque; ut Epistola prima, 'nostris disjecta lacertis Ilion.' Seneca Thebaide, ut legit optimus codex, 'Disjicite passim moenia, in planum ege.' Virgilius lib. VIII. 'Ut bello egregias idem disje-

cerit urbes, Trojamque Echallamque.' Et mox, 'Hæc duo præterea disjectis oppida muria.' Et libro XII. 'Fulminat Æneas armis, summasque minatur Disjecturum arces:' ita codex Leidensis bibliothecæ. Apud Statium tamen Theb. VI. 'qui Tyrias dejectum vaditis arces.' *Primus* etiam in Florentino S. Marci. *Heins.* *Lyrnesia*] Lyrnessus erat urbs Troadis, patria Hippodamiæ Briseidos. *Farn.*

109 *Vel cum Tenedonque*] Tenedos insula est, e regione littoris Trojami, ut et Virg. Æn. II. meminit. Hæc a Tenne, Cygni filio, nominata dicitur, cum antea Lycophrys vocaretur. *R.*

110 *Ectioneas*] Thebas in Cilicia, ubi regnavit Ection Andromachæ pater, Ὀχέμεος ἐς Θήβην ἱερὸν πόλιν Ἡερῶνος, τῆρ δὲ διεσπρόμεναι. Iliad. I. *Farn.*

111 *Purpureus Caycus*] Fluvius est Mysiæ Caycus, quam regionem Græci devastarunt, ne Trojanis ferre auxilium posset. *Cade populari*] Occisione populi sui. *R.*

112 *Opusque*] *Vulnus* et auxilium. Telephus rex Mysiæ transitu prohibitus Græcos ad Trojam proficiscentes ab Achille vulneratus est. *Vulnus* ubi putrescebat, oraculo consulto responsum tulit, querendum esse remedium ab eadem hasta: conciliatus ergo Achilli, æragine cuspidis sanatus est. Sunt qui ad Achillem usque auctorem, aut etiam Chironem, a quo Medicinam edoctus est, referant unguentum armarium seu magneticum. De ὀνειαρχεῖς videantur Paracelsus, Bapt. Peras, Crollius, Goclenius, Robertus de Fluctibus, alii. *Farn.*

116 *Lycia de plebe Meneten*] *Meneten* duo Regi; bene: ejus nominis rector navis apud Virgilium occurrit non semel lib. V. et apud Statium alius in Thebaide sæpe. Infra noster, 'sanguis fuit ille Menetæ:' sic idem Regi et prim. Medic. *Heins.*

121 *Utar in hoc idem*] *In hunc non-*

nulli ex melioribus; recte. Deinde pro *satur* Florent. S. Marci, et tres alii, *fatus*. Idem.

182 *Gladioque adversa reducto*] Multi veteres *clypeoque*; quod verum est: de gladio paulo ante habuimus. Inanuit os Cygni adversum clypeo impacto identidem ab Achille fuisse pulsatum. Pro *reducto*, quidam ex vetustioribus *resecto*, *rejecto*, *relicto*, *remoto*. Florentinus S. Marci, *recepto*; frustra. Vide Notas libro vi. 107. Sic 'reducta hasta' apud Virgil. *Æn.* x. *Idem*.

183 *Ledi quoque*] Hinc illa Lycophronis, *ἄρεθ' ἡ τὴν ἑρὰ κλειδὸς ἐβόρ-
χου μύλη*, videtur jure refellere Is. Tzetzes. *Ἐβόρηται δ' Ἀνδροφῶν*. Fallitur, inquit, Lycophron; neque enim humeris sed capite, ab Achille, pulsat interit Cycnus; erat enim toto corpore invulnerabilis, excepto capite. Aliter Hesiodus in Clypeo. Neque desunt interea, qui etiam apud veteres in usu fuisse autment amuleta et carmina, quibus præviniti, neque cominus, punctim aut cæsim vulnerari possunt. *Farn.*

184 *Cedentemque sequens instat*] *Cedentique* Florentinus S. Marci, Neapol. Spirensis, prim. Moreti, septem alii. *Heins.*

187 *Medio lapis obstitit arvo*] *Arvo* Meursius in Criticis. Nolim factum, etsi ab uno meo codice confirmetur conjectura: alius, *alvo*. Idem.

189 *Terræque adfixit*] *Adfixit* Neapol. prim. Medic. prim. Gronov. et decem alii: duo *adfligit*: Florentinus S. Marci, Spirensis, prim. Moreti, et duo alii *affixit*. Sic apud Sillium libro vii. sub finem, 'Adfigunt proni squalentia corpora terræ.' Idem libro vii. 610. 'Namque super tepido lapsantem sanguine, et ægra Lubrica nitentem nequicquam evadere planta, Impacto prosternit equo, trepideque levantem Membra afflicta solo pressa violentius hasta Implicuit terræ.' Libro

ix. 'Et superas alte miserum jaculata per auras Telluri elisis affixit (flebile) membris;' ita enim in veterrimo codice Coloniensi legitur. Quidam *infixit Achilles*; quo alludunt pri. Vatic. frag. Theat. et duo alii, in quibus *influxit*. Virgil. 'Illum exspirantem transfixo pectore flammæ Turbine corripuit, scopuloque infixit acuto;' ubi Servius notat, Cornutum *infixit* maluisse. Pro *vertit* duo *invertit*; unus Leid. *avertit*. Puto *advertit, terræque infixit Achilles*; ut lib. ix. 54. quæ videantur. 'Infligere humo' etiam Val. Maximus dixit lib. ix. 11. n. 4. Vide Nonium in *Infligere*. Idem.

142 *Elidunt fauces*] Scribe *elidunt*, et mox *eripiant*; etsi libris antiquis nihil annuentibus. *Idem*.

144 *Arma relicta videt*] *Relicta loco* Langermannus. *Idem*.

145 *Contulit in volucrem*] Convertit in volucrem. R. Tres autem Cygni memorantur apud Poëtas, primus Neptuni filius, quem occidit hic Achilles: alter Stheneli filius, Ligurum rex; tertius autem Cygnus Martis filius fuit, quem Hercules singulari certamine apud Penem amnem superavit et occidit. *Micyl.*

FAB. IV. 161 *Pallada mactata placabet sanguine vacca*] *Vittata vacca* fragmentum Theatin. et Barberinianus; optime: victimæ passim vittatæ; nihil notius. Statius Achilleide, 'Vittata genitrix placata juvenca est:' et apud Avienum Fabula ultima: ubi Lupus ad hædum, 'Hei mihi! vittata tu quoque fronte cades.' *Heins. Pallada*] 'Mactatur vacca Minervæ; Alipedi vitulus; taurus tibi, summa Deorum,' l. iv. 755. Idem Ausonius Epigr. 64.

152 *Prosecta*] Carnes hostiarum quas prosecabant, id est, primum secabant, Diisque adolebant. Partem, inquit Turneb. xv. 7. Diis adolebant; partem sacerdotibus dabant; partem sibi apponebant. Cujus commentum

rationem ex hoc Ovidii loco videtur sumpsisse. *Farn.*

163 *Nidor*] *Kylosa*. Homer.

165 *Toeta*] Heroicis temporibus elixa carne vesci non solere Servius adnotat ad *Æn.* i. Vid. et Athenæum lib. i. 8.

167 *Non illos*] Lepidissimum, inquit Plutarchus, est illud convivium, in quod non intrat tibicen. Quibus de rebus in convivio disserendum sit, docet A. Gellius l. xiii. 11. et Macrobius Saturn. vii. 1. hic duces de virtute bellica et pugnis. *Farn.*

168 *Multifori delectat tibia buxi*] Prim. Vatic. fragment. Theat. Oxon. sex alii, *delectant*. *Multifidi* Neapol. Urbin. prim. Gronov. male: 'multifora tibia buxo,' Senecæ in Agamemnone. Mox, *pugnam referunt hostiaque suæque*, S. Marci, pr. Vatican. sec. Palat. pr. tert. quart. Medic. alique multi, non *pugnas* et *suæque*. Heins.

161 *Exhausta pericula*] *Exacta pericula* prim. Gronov. et duo alii: nil muto. *Idem*.

166 *Quod juvenis corpus*] *Juveni* Florent. S. Marci, pr. Vatic. sec. Palat. tert. Bonon. et Spirensis. *Idem*.

167 *Invictumque a vulnere*] *Ad vulnera* Urbin. Thuan. prim. et tert. Medic. prim. Hamburg. tresque alii: tres itidem *ad vulnus*. Sed 'invictus a labore' dixit Cicero lib. i. Officiorum. *Idem*.

168 *Hoc ipse Æacides*] *Hoc ipsum* tert. Medic. et quinque alii. *Idem*.

170 *Forabilis*] *Ἀρπυγός, ἄρπαγος*, impenetrabilis, invulnerabilis, Palæphato lib. i. Apollonio Argonaut. i. 63. *Ἀρπυγός, ἄρπαγος*.

172 *Perrhæbum*] *Perrhæbi*, pop. Thessaliæ, qui a Lapithis devicti in montana confugerunt ad Olympum et Tempe sita. Homer. Il. ii. *περρηβαίης τε Περραιβῶν*, versus scil. gratia, cum Straboni l. ix. passim sicut *Περραιβῶν*. Propertio Eleg. iii. 5. 'Aut cur Perrhæbi tremuere cacumina

Pindi.' *Farn.* *Perrhæbum Canes vide*] *Cænis* Elati Lapithæ filia fuit: cui Neptunus cum vim intulisset, copiam fecit ut quicquid vellet, peteret, se enim omnino concessurum. Puella ut vir invulnerabilis efficeretur petiit. Id illi benigne præstitit Neptunus. Cyneusque vocatus, nulli Deorum neque sacrificabat neque supplicabat, sed suæ duntaxat hastæ, cui etiam peregrinos ad se venientes sacrificare cogebat. Qua impletate iram Jovis in se concitavit. Nam in pugna a Centauris in nuptiis Pirithoi excitata, multos hostium cum interfecisset, neque ipse cujusquam ferro vulnerari posset, a Centauris tandem coniectis arboribus fuit oppressus, in avemque a Neptuno transmutatus.

173 *Othryn*] Mons est Thessaliæ Othrys.

177 *Audire voluntas*] *Voluptas* pri. Vatican. alique septem cum Aron- deliano. *Heins.*

179 *Cur in contraria versus*] *Ex* forma in marem.

182 *Quamvis obstat mihi*] *Quamvis* (inquit Nestor) memoriam meam senectus impediatur, multorumque sim oblitus, plura tamen recorder. *Tarda vetustas*] *Longa* meliores. *Heins.*

185 *Inter bellicque domusque Asta tot*] *Bellicque domique* Calandr. Langerman. et quatuor alii; quod et Constantius Fanensis in suis invenerat; vere: sic loquebantur veteres. Horatius Sat. ii. 1. 'Ædituos habeat belli spectata domique Virtus.' Silius lib. iv. 'multusque in imagine claris Præfulgebat avus titulis bellicque domique.' Modus exemplorum non esset, ex Plauto, Terentio, Ciccone, Livio, Sallustio, aliis promendorum. Pro *primis sub annis* paulo ante Oxiensis. et duo alii *sub armis*; de quo dictum l. viii. Deinde pro *hærent ulla*, meus chartacena *illa*, ut et alter Hamburgensis. *Idem*.

188 *Nunc tertia vocitur ætas*] *Ætatem* pro seculo posuit. Nam seculum

centum annorum spatium comprehendit. *Annos*] Hinc Eustathium, Servium, alios facti liquet, qui nonagennarium tantum faciunt Nestora; seculum 33. annis terminantes: neque in tantum mira foret illa vitæ longinquitas, si conferatur (ut primæ ætatis mortales taceam quorum meminit *Sacra pagina*) cum ea quæ a Plinio recensetur l. vii. 48. Quia et hodie *Ann. Dom. 1635.* Londini visitur in ædibus Arondelianis ex agro Salopiensi accitus quidam Thomas Par, annum ætatis agens centesimum quinquagesimum secundum. Nævius porro apud A. Gellium l. ix. 7. vocat eum *Triseclum senem*. Seculum autem Scalig. lib. ii. emendatione temporum definit annis 110. lustris nempe 22, quos tamen numero rotundato recenseri, centeno, ait. Seculum tamen à novellis pro tempore vitæ hominis, quæ plerumque est 70. annorum, usurpari ait. *Τὸ δ' ἔθνη δὲο μὲν γυναι μέρους ἀνδράνων ἑξήκω, οἱ, &c.* Pylo ab Hercule expugnata et Neleo cum filiis undecim interfectis, Nestori, qui apud Gerenios alebatur, superstiti fingunt Poëtæ adjectos annos fratribus adeptos. Vide et Phleg. Trallicanum *περὶ μακροβίων*, et Eusebium de præp. Evangel. ix. 13.

189 *Elatea*] Elati Lapitharum regis filia. *Farn.*

191 *Tibi enim popularis, Achille*] Ea eodem, quo tu, o Achille, populo fuit.

192 *Multorum frustra votis optata procorum*] Codex S. Marci, Neapol. Thuan. prim. Moret. et unus Vossianus cum altero Hamburg. et Jurati, *Multorumque fuit spes invidiosa procorum*; qui versus initio libri noni occurrit. Sic Propertius, 'Mæcenas nostræ spes invidiosa juventæ.' *Heins.*

200 *Eadem quoque fama ferebat*] *Eadem hoc quoque meliores. Idem.*

201 *Magnum facit hæc injuria votum*] Hæc injuria, inquit, qua mihi virginitatem eripuisti, effecit, ut magna petere andean. *R.*

202 *Tale pati jam posse mihi*] *Du posse* Urbin. et nuns Reg. at Florent. S. Marci, *nihil posse*. *Scribe nil posse mihi* cum sec. Palat. prim. Gronov. quart. Medic. et aliis duodecim *Heins.*

203 *Omnia præstiteris*] De formis conversis in mares, Plin. vii. 4. Gell. ix. 4.

209 *Peneia arva*] Per quæ Penens labitur. *R. Atracides*] Cæneus Thessalus, est enim Atrax urbs Thessaliæ apud Peneum fl.

210 *Hippodamen*] Ischomachen nominat Propertius Eleg. ii. 2. Deidamiam, Theseus in Plutarcho.

211 *Nubigenasque*] Nube pro Junone a Jove supposita genitos: fabulam exponit Palæphatus lib. i. de incolis montani pagi, cui nomen Nepele, qui equos primi domuerunt; idem equis vecti tauros æstro in furorem exagitatos, et Thessaliæ cuncta, sata, et pecora infestantes, ab Ixione præmio interemerunt: unde et nomen *ἀπὸ τοῦ κερτρῶ τοῦ τάλπου*. 'Sed neque Centauri fuerunt, neque,' &c. *Laetius* lib. v. *Farn.*

213 *Æmonii proceres*] Thessali principes.

215 *Hymenæon*] Nuptiale carmen. De Hymenæo vide quæ nos ad Senecam, Theb. vs. 262. et Medæ vs. 67. *Ignibus*] Nuptiis non faces modo, sed et aræ, et sacra adhibita, Dilique advocati. *Farn.*

216 *Matrumque nurnumque caterva*] *Matrum nurnumque* rectius sec. Pal. et decem alii. *Heins.*

217 *Præsignis facie*] *Faciem* eleganter unus Medicus: sic Fast. vi. ex optimo codice vs. 628. 'Præsignis faciem Corniculana fuit.' *Idem. Felicem*] Ex formula sponso salutantium.

218 *Quod pene sefellimus omen*] Pene falsum effecimus propter eam quæ secuta est rixam.

219 *Nam tibi, satorum*] *Semivirum* Medicus chartaceus. Putabam ali-

quando *semihominum*: ut infra, 'Hæc inter Lapithas et semihomines Centauros Prælia.' *Heins.*

222 *Per vim*] *Per hunc* unus meus. *Idem.*

224 *Probabat Aut poteras*] *Probabant Aut poterant* multi veteres. Arondel. *probarat*, ut et unus Patav. *Lege probabant.* *Idem.*

227 *Vecordia*] Salust. de Catilina: 'Vecordia in vultu.'

228 *Me vivente*] Ἐμὸν [ἄνθρωπος καὶ ἐν] ᾧ οὐκ ἀπεκρίσθη. Verum hic emphatice *me*, quia amicus. *Farn.*

229 *Violasque*] *Violesque* ex scriptis præcedentia requirunt. *Heins.*

233 *Sed vindiciis*] Thesei, qui novam nuptam a Centaurorum injuria liberat: pugnans in faciem et pectus Thesei ingerit.

236 *Crater*] Craterem hunc Hylæo dat Virgilius Georg. II. 'Et magno Hylæum Lapithis cratere minantem.' Martialis Rhæto: 'Hoc cratere ferox commisit prælia Rhætus Cum Lapithis.' Epigr. VIII. 6. Hoc telo Persens Erithum sternit lib. V. 81. *Farn.* *Vastior ipso*] *Ipsæ* meliores; et recte. *Heins.*

237 *Ægides*] Theseus, Ægei filius.

239 *Madida arena Calcitrat*] *Madidam arenam* Neapol. Arond. pr. Gronov. et decem alii. Mox pro *germani cade*, unus meus *germania*; bene: alter Thuan. *germania*. Sic 'cædes merita' Epist. Hypermnestræ ex antiquis libris. *Heins.*

240 *Calcitrat*] Vide quæ ad vs. 40. I. V. *Bimembres*] Centauri biformes. modo ad vs. 211. *Farn.*

241 *Certatimque omnes simul uno ore Arma loquuntur*] Scribendum ex fide castigatorum, *Certatimque omnes uno ore Arma, arma loquuntur*. Dictum superiori libro vs. 378. *Heins.*

242 *Et prima*] *Malim en prima*. Mox pro *fragilesque cadi* prim. Vatic. *scyphi*. Et postea nunc *bello apta*, pro tum, meliores. *Idem.*

243 *Fragiles cadi*] Ex creta confecti. *R.*

244 *Res epulis*] 'Natis in usum lætitie scyphis Pugnare,' &c. Hor. Qd. I. 27. 'Crateres mensaque volant.' Flaccus lib. I. Vide quæ ad 82. vs. lib. V. 'Furor arma ministrat.' *Æn.* I. *Farn.*

245 *Ophionides Amycus*] Ophionis filius.

247 *Lampadibus*] Funalia (describente Isidoro XX. 10.) erant candelabra, extantes stimulos habentia, quibus funiculi cera vel hujusmodi alimento luminis oblitii fugebantur. Unde conjicio fuisse hoc funale lychnium trabalem, de fornicato laqueari et camera cæli cavum referens pendentem, lampadibus aut lucernis stellatum. Virgil. *Æneid.* X. 730. 'dependent lychni laquearibus aureis Incensi, et noctem flammis funalia vincunt.' Petron. 'lucerna bilychnis De camera pendeat.' *Farn.*

250 *Ossa confusa*] *Puto confusa*: sic lib. V. 'Perculit, et fractis contudit in ossibus ora:' ita ex scriptis quidam, non *confudit*. Lib. XIV. 'naresque a fronte reasimas Contudit' certe in duobus scriptis *concussa*; alter Erfurtanus *confracta*. 'Dispergere' dixit Virgil. 'Ossaque dispergit cerebro permista cruento.' *Heins.*

252 *Exalliere*] Meliores *Exalliere*. *Idem.*

253 *Medioque est fixa palato*] *Infixa palato est* septem veteres: prim. Gronov. *affixa*. *Idem.*

254 *Pellæus Belates*] Pella nomen est multarum urbium: nam et in Macedonia, et in Thessalia, et in Achaia, et in Syria est Pella; unde Pellæus derivatur.

256 *Cumque atro mistos spumantem sanguine dentes*] Ita et scripti. Mihi tamen dubium non est *sputantem* debere reponi; quo verbo Plautus etiam non semel utitur: apud Martialem 'expuere dentes:' 'Si memini, fue-

rant tibi quatuor, Ælia, dentes: Expulit una duos tussis, et una duos.' Virgilium imitatus est, qui Daretem describit Æn. v. 'crassumque cruorem Ore rejectantem, mistosque in sanguine dentes.' Apud Val. Flaccum lib. iii. 'purpuream singultibus expulit auram:' quomodo illic Aldinus codex; vulgati *expulit hastam*. Seneca Thyeste, 'Ferro peremptus spiritum inimicum expuat.' Pro *misit* postea meliores *mittit*. Heins. *Mistos*] Virgilius dixerat, 'crassumque cruorem Ore rejectantem, mistosque in sanguine dentes.' Æneid. v.

262 *Oppressitque duos*] *Depressitque* S. Marci. Neapol. Urbin. tres Moreti, Arondel. et quinque alii. 'Oppressit' mox sequitur vs. 284. Pro *Orion* malim *Orionem* cum meo chartaceo. 'Opeïos, ab ὄπος. Sic infra *Orneus* et *Arenus*: ὀρνέος καὶ ἀρεῖος, ab ὄρεος et ἄρεος. Vide Notas lib. i. 572. Heinsius.

263 *Quam*] Lunam deficientem credebat olim vulgus e cœlo devocari carminibus magicis: vide quæ ad vs. 333. lib. iv. et Virg. Eclog. viii. 'Carmina vel cœlo possunt deducere Lunam.' Thessalia autem veneficiis infamis erat. Farn.

264 *Reluctantis Lunc*] *Reluctata* plurimi veteres; quatuor *reluctante*. Scribe *reluctanti* cum optimo S. Marci libro et utroque Caroli Strozze. Heins.

267 *Quæ fuerant*] Ecloga vii. Virg. Dianæ vovet 'ramosa Mycon vivacis cornu cervi.' Cornibus itaque pinu, in qua figebantur votiva Dianæ, direptis subitorum vice armorum utitur Exadius. Farn.

268 *Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo*] *Gryneus* lumina plurimi veteres; sed supra etiam id nomen fuerat dissyllabum: *per lumina* septem codices; totidem *sua lumina*: nil muta. Statius Theb. ix. 'Figitur et validos sonipes Ætolus in armos.'

Pro *hinc* tamen octo *hinc*, probe. Heins.

272 *Primitium torrem*] *Pruniceum* Medicæ chartaceus: *Pruniceum* frag. Boxhorn. alter Hamburg. *Prunitium*, a pruno; quod in suis etiam Constantius Fanensis invenerat. *Idem*. *Primitium*] Ita Æn. xii. 'ambustum torrem Chorinæus ab ara Corripit, et venienti Ebuso plagamque ferenti Occupat os flammis: illi ingens barba reluxit.' Farn.

279 *In tepida submersum sibilat unda*] *Trepida* unda Urbin. prim. sec. Palat. Cantabr. Oxon. uterque Hamburgensis, prim. Moret, Thuan. et multi alii; vere. Apud Virgilium Georg. i. similiter refinge, 'Aut foliis undam trepidi despumat aheni;' nam ita vetustissimi codices: neque aliter agnoscebat Servius, qui *trepidi* interpretatur 'bullientis, quia quod bullit, tremere videtur;' recte: quamquam in vulgatis Servii exemplaribus *tepidi* perperam circumferitur: atque ita capienda illa Valerii Flacci lib. v. 430. 'Ater et Eridani trepidum globus ibat in amnem:' nec audiendi, qui *tepidum* reponunt. Similis aquæ trementis descriptio apud eundem Virgilium l. vii. 'undantis aheni Exsultant æstulatices, furit intus aqua! Fumidus, atque alte spumis exuberat amnis:' ita scribendum ex Medicco libro; nam Pierius Valerianus in suis omnibus *furit intus aquæ vis* exstare anseverat. Cæterum Lucretii illa noster ex lib. vi. manifeste imitatus est, 'Ut calidis candens ferrum e fornacibus olim Stridit, ubi in gelidum propere demersimus imbrem.' Heins. *Ferrum rubens stridet lacubus*] Ex Virgil. Æneid. viii. 'alii stridentia tingunt Æra lacu.'

285 *Gaudia nec retinet*] Aut *retinens* legendum; aut pro *sic comprecor*, *sicque o precor*. Thuan. tamen, pr. Bonon. pr. Basil. et duo alii *sic sic* pre:

cor: et pro *fortis* pr. Ambros. et duō alii *sopes:* ut Pont. i. 8. 'Cætera sit *sopes* cultorum turba tuorum.' *Heins.*

290 *Corythum*] *Corythum.* Κορυθός Græcis. *Idem.* *Dryantaque*] *Dryantis* hujus, ut et *Exadii*, de quo modo va. 266. Cænei, et aliorum meminit ipse Nestor Hom. Il. A. 268. Οὐ γὰρ πῶ τοιοῦς ἴδον ἀνέρας, οὐδὲ ἴδωμαι, Ὀλον Περὶβόον τε, Δρυάντᾴ τε, ποίμνῃ λαῶν, Κανέα τ', Ἐξάδιόν τε, &c. *Farn.*

298 *Evagrus*] Unus meus *Evagros:* alius *Evandros.* *Heins.*

299 *Sude agis*] 'Stipitibus duris agitur, sudibusque præustis,' *Æn.* vii. et *Æn.* xi. 'Stipitibus ferrum, sudibusque imitantur obnatis.' *Farn.*

307 *Quique suis*] *Centauris.* *R.*

309 *Ad Herculeos arcus*] *Ictus* in multis veterum. *Heins.* *Servaberis*] *Periturus* Herculis sagitta, ubi Deianiram aliquando trajiciens, depositum fallere paraveris: lib. viii. 127. *Farn.*

313 *Cænee*] *Cornee* S. Marci, et *Urbini.* unus meus *Gornee.* Scribe *Crenæe* cum *Thusæo* optimæ notæ, pr. *Moreti*, *Oxon.* et tribus aliis: α κρήνη, ἀρρηαῖος. *Heins.*

316 *Cunctis sine fine jacebat. Sopitus venis*] Quid sibi vult *sopitus cunctis venis*? Non intelligo. *Cunctis curis* primus *Basilæensis*; sed nec id verum. Reliqui codices scripti cum vulgatis faciunt. Scribe, *ductis sine fine jacebat Sopitus vinis*: hoc est, sine fine haustis. Non aliter optimi scriptores loquuntur. *Seneca Thyeste*, 'Satur est: capaci ducit argento merum.' 'Ducere pocula' apud *Horatium* *Od.* i. 17. et *Propert. Eleg.* ii. 9. 'Bucera Liberum' eidem *Horatio* *Od.* iv. 12. et 'Ducere nectaris succos,' *Od.* iii. 8. Sic et 'educere vini hirneam' *Plauta Amphitr.* et *Apuleio Metam.* x. 'Vini poculum perducere.' Hinc apud *Plautum Curculione* 'immergere in se liquores ductum.' 'Ducere ubera' *Fast.* ii.

Delph. et Var. Clas.

ubi *perperam sugere* multi veteres. *Met.* ix. 'nec sequitur ducentem lactens humor.' Pro *vinis* etiam *venis* plerique codices antiqui agnoscunt illo versu *Artis Amatoris*, 'Et *Venus* in *vinis* ignis in igne fuit.' 'Vino sepulti,' et 'soluti,' passim occurrunt apud *Poëtas.* *Gronovio* nostro *junctis vinis* scribendum videbatur; ut 'jungi vina' dicantur, quæ hauriuntur sine intermissione. *Idem.*

319 *Ossææ*] In *Ossa* monte nutritæ, aut etiam captæ. *Farn.*

322 *Cum Styge vina bibes*] *Leges bibas*; est enim imprecantis. *Confirmat* secundus *Moreti* et *Mediceus* chartaceus: sic lib. v. 'Stygiis cana cætera, dixit, Manibus.' Pro *phæra locutus* S. Marci codex, pr. *Moret.* sec. *Palat.* et novem alii, *moratus*: sax cum *Arondel.* et pr. *Basil. minatus*; utrumque præstat vulgatæ lectioni. *Heins.* *Cum Styge*] 'Hinc *Stygiæ* ebrius hausit aquas.' *Farn.*

325 *Mors curvit sensu*] Propter altum soporem. Ἀσθμαίνων δαδμημένος θνήσκει καὶ οἶνῳ. 'Vino domiti, somnoque sepulti.' *Enn. Ann.* viii. Quod et *Rheso* obvenit. Quo alludit *Noster Amor.* i. 9. 'Sæpe soporatos invadere profuit hostes, Cædere et armata vulgus inerme manu. Sic fera Threiceï ceciderunt agmina Rhesi, Et dominum capti deseruistis equi.' *Liv. Decad.* v. lib. 1. 'Histrorum pauci, qui modice vinosi erant, memores fuerunt fugæ; aliis somno mors continuata est.' *Petron.* *Halosi Neron.* 'hic graves alios mero Obtruncat, et continuat in mortem ultimam Somnos.' Ὁ ἀδελφὸς τὸν ἀδελφὸν προσλαμβάνει, δ θνῆσκει τὸν θάνατον.

326 *Carchesia*] *Is.* *Casaubonus* *Carchesium* ab *Athenæo* ex *Callixeno* descriptum, et a *Macrobio* versum, nec intellectum probe, ex verbis Græcis sanitati restituit. *Carchesiam*, inquit, est poculum procærum et circa mediam partem compressum medio: critter ansatum, ansis a summō ad in-

Ovid.

10 X

anum pertingentibus. Macrobius hoc poculi genus ut et cymbium aliaque a re navali ducta autumat. Saturnaliorum v. 21. Casaub. a κέρυκας Ionice pro κέρυκος, milium, cuius formam habuisse carchesia dicit ad Athenæi l. ii. 7. Farn.

329 *Robora jactat*] *Pulcent* plurimi veterum. Heins.

330 *Costis immixta Petrai*] *Puto costis Petraie*; ut apud Virgilium, 'cimeri Sichæo,' et 'Lenæus honor'; nam ingratus et Nasoni insolens concursus ille *Pirithoi*, *Petrae*: *Phærai* S. Marci codex et unus Regius. *Idem*.

333 *Pirithoi virtute Chromia*] *Cecidisse* pr. Gronov. et pr. Moreti cum aliis quatuor: meliores etiam superiori versa vocibus inversis, *Pirithoi virtute Lyceum cecidisse ferebant*. *Idem*.

335 *Ficus Helops jaculo est*] *Meliores tollunt* τὸ est. Pro ad aureum Cantabr. Oxon. multique alii in aurea. *Idem*.

337 *Ancipiti acumine*] *Ancipitis acuminem* mentis Thuan. Neap. Bernegger. pr. Gronov. tert. Medic. Oxon. et octo alii. *Idem*.

342 *Mittentem stipite quærne*] *Conantem* unus Voss. unus Basil. et Genev. recte. Silius lib. ii. 'Illa volans humerum rapido transverberat lotu Conantis Dorylæ.' Libro v. 'Conantisque illa niau In medio suspensa fodit.' Plenus est harum repetitionum noster, si attendas. Cantabr. et tres alii *sitentem* etiam non male: *minantem* unus Basil. Leidensis unus *mutantem*. Pro *Phœvus*, S. Marci, Neapol. Urbin. probe, *Aphæreus*; quo alludunt nonnulli alii, in quibus *Iphæreus*: prim. Erfurt. *Aphæreus*, alter *Amphæreus*: sic lib. viii. 'prolesque Apharcia Lynceus.' *Idem*.

343 *Cubitique ingentia fregit*] *Frangit* multi; rectius. *Cubitoque* etiam Florent. S. Marci, et unus Medicus ex melioribus. *Idem*.

350 *Jaculatorumque Lyceum*] *Licæpen* vel *Licæpen* vetustiores plerique:

Lyceum Calandrea codex, quod ostendit. *Idem*. *Nedgynnum*] *Tumultuarias* hujusmodi pugnas et cædes premittas habes apud Virg. *Æn.* ix. x. xi. et xii. Vide nostrum lib. v. sub initio in nuptiis Persæ et Andromedæ: adi etiam Indicem nostrum Poeticum tit. *Pugna tumultuosa*. Hujus meminit Homer. *Iliad.* i. et ii. Hesiodus in clypeo. Horat. *Od.* ii. 1. Farn.

362 *Pectus Aumerumque sinistrum*] *Pectusque* scripti meliores. Pro *Crantoris* omnes nostri *Grandoris*. Heins.

364 *Amyntor*] Rex hic Doloptum fuit, ac Phœnicis pater.

365 *Pacis pignusque fidemque*] Significat Crantora Peleo obidem ab Amyntore fuisse datum.

367 *Viderat, Inferias*] *Vidit, At inferias* recte potior scriptorum pars. Jam monui ad Epistolam Medææ, nisi fallor, ipso statim initio. Heins.

369 *Mentis quoque viribus*] *Mentis cum* unus meus et Neapolitanus; sed ita ut *magnis* a manu prima videretur fuisse: nonnulli *magnis quoque*: sex *junctis quoque*: totidem, totis: p. Hamburg. pr. Gronov. et unus Medic. *meritis*: alii *tentis, cunctis*. Puto scriptum fuisse, *cum mentis*, pro *contentis viribus*. Sic contendere nervos, vires, curas, pro omnes animi intendere: certe unus Basil. *intensis viribus*: quomodo apud Val. Flaccum lib. iii. 'At Tydens, En intentis quem viribus, inquit, Experiar.' Apud Virgilium lib. ix. 'Intorquet sutumis adnixus viribus hastam.' Lib. x. 'At Pallas magnis emittit viribus hastam.' Val. Flaccus lib. iiii. 'Torserrat hic totis connixus viribus hastam.' Silius lib. ii. 'totisque adnixæ doloris Viribus intorquet lethalem in moenia cornu.' Et, 'Ille jactit totis connixus viribus egrum in flammæ corpus.' Quare et hoc loco admitto *magnis cum viribus*, dum meliora suggerant membrana. *Idem*.

370 *Perrupit*] *Perrumpit* cum melioribus. *Idem*.

375 *Clypeoque sonanti*] *Sonantes* idem. *Idem*.

377 *Duo pectora*] *Equi et hominis*: Centauri scil. Infra vs. 478. 'Qua vir equo commissus erat.' *Farn*.

379 *Glanisque*] *Clanisque* cum Florentino S. Marci. *Heins*.

381 *Pelle lupi*] *Πελεκυαία θύψου*. Strabo II. 'Cudones ferinos' Silius vocat galeas hasce pellibus tectas. Virg. *Æneid*. VII. 689. 'falvosque lupi de pelle galeros Tegmen habens capiti.' Vide quæ nos ad Senecæ *Hippolytum* vs. 541.

382 *Cornua dura boum*] *Inepta lectio*: curva prim. Moret. Thuan. quart. Medic. alique multi; rectius omnino. At Florentinus S. Marci, et unus Argent. rara: Genev. cava. Scribe *Cornua cara*, et vide *Notas* Amor. II. 2. 24. *Heins*. *Cornua*] *Pyrrhum* *Epirotarum* regem cornua hircina in galea gestasse scribit *Plutarchus*. Non subscribo interpretibus, qui *Dorylam* putant itidem cornua bubula in galero gestasse: quin manu gerebat potius, ut cervi cornua *Exadius*: vs. 167. supra. *Farn*.

387 *Affixa est cum fronte manus*] *Rectius*, ni fallor, *Affixa cum fronte manus sit clamor*. *Heins*.

390 *Prociiliis*] *Prociiliis* meliores, et probe. *Idem*.

398 *Tua, Cyllare, forma*] *Tua pulchritudo*. *Cyllarus* autem et *Centauri* et *equi* a *Castore* domiti nomen est.

396 *Aurea*] *Aureaque* prim. *Palat*. prim. *Vatican*. prim. *Basil*. tert. *Medic*. *Thuan*. prior. *Erfurt*. uterque *Hamburg*. et alii plurimi; idque recte, cum vocalis proxime sequatur: sic lib. VI. 'natamque nepotemque Absente pro se memori rogat ore salent.' Lib. IV. 'hominum simulacra ferarumque In silicem ex ipsis visa conversa Medusa.' Lib. XV. ex vestigiis optimi codicis, 'Quæque diu letæro canam. Juvat ire per ardua Astra.' *Heins*.

399 *Et quacunque vir est*] *Multi* *Ex qua parte*; nec pauciores, *Et qua parte* sed vera scriptura, *Et qua parte viri est*, cum priore *Strozza* et fragmento *Boxhornii*: *vir est*, nempe facies. Deinde, pro *sub illo*, scribe *illa*, parte videlicet; atque ita unus *Mediceus* ex melioribus et alter *Regius*. *Idem*.

401 *Castore dignus erit*] *Erat* *Neapol*. *Urb*. pr. *Reg*. *Arond*. tert. *Medic*. pr. *Basil*. et multi alii. Scribe *est*. Pro *sunt* etiam recte pr. *Vatic*. *stant*. *Idem*. *Castore*] *Alluam* ad *Castoris* equum cognominem; qui tamen alternis inserviebat fratribus *Dioscuris*, uti dictum ad *Virg. Georg*. III. 'Talis *Amyclæi* domitus *Pollucis* habenis *Cyllarus*.' *Farn*. Sic *tergum scelle*] *Latum*, aptumque ad sedendum.

407 *Hic et blanditiis et amando*] *Multi et amans*. *Puto*, *Hæc et blanditiis adhibendo*. Lib. X. 'Et modo blanditiis adhibet, modo grata *Phællis* Munera fert illi.' Lib. IV. 'O quoties voluit blandis accedere dictis, Et molles adhibere preces' *Paulo* ante *inter Semiferos* libri meliores, non *Semiferos*. *Heins*.

410 *Rore maris*] *Rore* marino; herba suavis odoris.

411 *Canentia illis*] *Caudentia* cum melioribus; et mox *Pagææ* pro *Pægasæ*. *Heins*.

417 *Lapithæis*] *Antrum* arboribus tectum quo *Pirithoi* *Lapitharum* regis celebratæ sunt nuptiæ: supra vs. 212.

419 *Auctor*] 'Ecce viro stridens alis dilapsa sagitta est; Incertum qua pulsa manu, quo turbine adacta,' &c. *Virgil. Æn*. XII. *Farn*.

420 *Qua collo pectora subeunt*] *Quam* reponere cum *Arondel*. *Zotich*. *Janian*. et altero *Thuan*. *Heins*.

421 *Telo incubuit*] *Incumbens* telo se tranfixit. *Quod inhæserat illi*] *Quod* illi *Cyllaro* fuerat infixum. *R*.

429 *Qui sæva leonum*] *Sena* meliores magno numero, quod admittendum. *Heins*.

430 *Connexis vellera nodis*] *Collectis* S. Marci, prim. Gronov. et quatuor alii: *conjectis* prim. Erfurt. et alii nonnulli. *Loris* etiam multi veteres: unus Basil. *contusis loris*; an *consutis*? Pro *nodis* forte *codis*, hoc est, *caudis*, reponendum. Apud Servium ad vs. 295. lib. vi. in versibus Virgilio adscriptis, 'Serpentum extremis nodantur vincula caudis.' Sic pro *codice* paulo post Florent. S. Marci, Urbin. uterque Erfurt. alique multi, *Caudice*. A Ianro, *Loretum*, locus Romæ in Aventino: ab aure, *oricella*: *Claudius, Clodius*: *cotes et cantes*: *plastrum* pro *planstro* et *plastellum* Horatio; et similia. Hic scribendi usus occasionem dedit loco apud Phædrum corrumpendo ipso operis initio, 'Duplex libelli dos est, quod risum movet, Et quod prudenti vitam consilio monet.' ita enim Rhemensis liber; ac Pithæi codex, *libellis os*; alii, *mos*: puto *libello los*, pro *laus*, exaratum fuisse. Huc refer illud Horatianum, 'Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.' Apud Horatium Sat. ii. 4. veterimms codex bibliothecæ Leidensis, *Cole suburbano*; ubi Scholiastes, '*cole* pro *caule*; sic *coda* pro *cauda*.' Ita *aure* et *ore* frequenter confunduntur in scriptis exemplaribus, ut jam vidimus hoc ipso libro vs. 46. Propertius Eleg. i. 1. 'Vos remanete, quibus facili Dens annuit ore;' ubi perperam *aure* legitur. Martialis Epigr. i. ii. 24. 'quod si Deus ore sereno Annuerit? felix, Candide, solus eris.' Sic apud eundem Propertium El. 3. libri primi *cotibus* pro *cautibus*. Idem denuo El. 12. l. i. 'Nec mihi consueto amplexu nutrit amores Cynthia, nec nostro dulcis in ore sonat;' non *nostra aure*, quod nunc legitur. Idem Eleg. iii. 9. 'Dulci-que ingratos adiuvant convivia somnos: Publica vicinæ perstrepat ora viæ:' ubi circumfertur nunc *aure* perperam. *Idem*.

432 *Codice*] Arboris stipite. *Farn.*

433 *Iuncta Phonoleniden*] Metuo ne hæc mendosa sint: nam in membranis vetustioribus mera lectionum monstra apparent. S. Marci, *Tecta phonolen idemque. Phonoleniden* Neapol. at Bernegger. et Thuan. *Te Phonolenides. Tectum Phonoleniden.* pr. Erfurt. *Thephonoleniden*: alii aliter. Viderint acutiores. Proximi quinque versus a multis vetustiorum absunt. *Heins. Phonoleniden*] Phonoleni filium.

434 *Fracta volubilitas capitis, &c.*] Latissimum seu maximum et volubile seu rotundum caput fractum est ea plaga. *Pont.*

436 *Vimine querno*] Urbin. *testo*, pro *texto*. Vide Notas Fast. iv. 435. *Heins.*

438 *Exprimitur per densa foramina succus*] *Spissus* prim. Vatic. Bernegger. Arond. prim. Hamburg. alique plurimi; recte. Severus *Ætna*, 'Nunc spissus crebro præbetur vimine succus.' Pro *Manat* unus Basil. *Stillat*. Sed Lucretius in re simili 'permanere' dixit lib. ii. Pro *rari cribri* paulo ante, Urbin. prim. Basil. et alter Thuan. *vini præli*: tres alii *coli*; cujus alterum illud *vini præli* est glossema et interpretatio; ut apud Virg. Georg. 'Cola-que prælorum fumosis deripe tectis;' ubi Scholiastes Ms. 'Cola, instrumentum quo vinum promitur.' Lucretius lib. ii. 'Et quamvis subito per colum vina videmus Perfluere, at contra tardum cunctatur olivum.' Ergo et cola olivarum ut et piscatorium vas. Ausonio Epist. ad Theonem, 'Nodosas vestes animantium Nerinorum, Et jacula, et fondas et nomina villica lini, Cola-que, et insutos terrenis vermibus hamos.' Per 'Nodosas vestes' retia intelligit, quæ noster 'nodosas plagas' alibi vocat. Apud Plinium lib. xiv. l. male legitur, 'Uva non alibi gratior collo, ut inde possit invenisse nomen duracina;' cum scribendum sit *crassior colo*; Turnebus *crassiore collo*. Idem.

439 *Armis nudare*] *Spoliare* sec. Pa.

lat. Juret. alter Hamburg. et alii quatuor; placet: quia 'spoliantis' mox sequitur. 'Arma etiam spoliare cupit,' Statio Theb. xi. Noster supra de Achille, 'victum spoliare parabat.'

Parat hunc etiam tres scripti. Idem.
 440 *Scit tuus hoc genitor*] Peleus, nam Achillem alloquitur Nestor.

441 *Ilia demisi*] *Dimisi* meliores. Pro *Theloboasque* repone ex scriptis *Teleboas*: τηλεβόας. Pro *ramum bifurcum* in Boxhornii fragmento *cornum*. Heins.

444 *Apparet adhuc vetus inde cicatrix*] *Vetus* ecce prim. Gronov. et quatuor alii. *Idem.*

446 *Tunc*] Περὶ αὐτολογία hæc senile quiddam est, et ætati nostræ (inquit Cato Ciceronianus) conceditur. Videtisne, ait, ut apud Homerum sæpissime Nestor de virtutibus suis prædicet? tertiam enim jam ætatem hominum vixerat, nec erat ei verendum, ne, vera de se prædicans, vitæ videretur aut insolens aut loquax, &c.

450 *Oëli*] S. Marci, *Echecli*: Neapol. *Echeli*: Urbin. *Oëli*: Thuan. *Ethedi*: prim. Erfurt. *Ahecli*: alter *Eocli*; alii aliter. Heins.

452 *Pelethronius*] Malo *Pelethronium* cum Boxhornii fragmento. *Idem.* *Pelethronius*] Lapitha Pelethronium Thessaliæ montem incolens. 'Fræna Pelethronii Lapithæ; gyrosque dedere Impositi dorso.' Georg. iii. Farn.

453 *Erigdupum*] Graviter strepens *Erigdupus* interpretatur. Epitheton Homero frequens.

454 *Inguine Nessei manibus conjecta Cymeli*] Lege *Nesseis* manibus. Zullichemianus *Inguine Nesseo*. Junianus *Inguine, Nesse, tuo*. Cymelum in inguine vulnerabat Nessus, nou Nessum Cymelus. Heins.

456 *Ampyciden Mopeum*] Mopsus, Ampyci Titaronis filii fuit filius: unde etiam *Ampycides* vocatur.

460 *Helinumque*] *Helinumque* ex scriptis. Heins.

462 *Alasi*] *Halesi* ex iisdem; cujus nominis etiam Faliscorum conditor Argivus. *Idem.*

466 *Macedoniaque sarissa*] Nota secundam in *Macedonia* longam positam a Poëta per ἑκταύρι. Nam in primitivo alias corripitur, ut apud Claudianum de bell. Getico, 'Nubibus intactum Macedo miratur Olympum.' *M. Macedoniaque*] Hasta *Macedonia*. Q. Curtius lib. ix. Macedo justa arma sumpserat, æreum clypeum, hastam, quam sarissam vocant, læva tenens, dextera lanceam, &c.

469 *Vacuas in auras*] *In aures* pnto scribendum, etsi codices nil juvant. Dixi Amor. ii. l. 62. Heins.

470 *Cæni*] Per contemptum et cum indignatione exprobrat Cæneo æxum et concubium Neptuni, de quo supra vs. 195. Vid. et Ant. Liberalem fab. 17. et Phlegonta Trallianum de monstriis sexuum. Remulus Æn. ix. 'O vere Phrygiæ, neque enim Phryges,' Hom. Il. vii. Ἀχαιῶες, οὐκ ἐρ' Ἀχαιοί. Farn.

472 *Commonuit*] *Commovit* multi veteres: *Comminuit* pr. Palat. Cantabrig. Bernegger. et decem alii. Ep. iii. 134. 'Ut taceam, lacrymis comminuere meis.' Pont. iii. 3. 'ignis et arcus Ingenii vires comminuere mei.' 'Animum alicujus comminuere' Val. Maximus lib. ii. cap. 10. Nonnulli codices *Continuit*: tres *Admonuit*; ut Epist. Sapphus 'nec te Admonuit, quod tu pignus amantis habes.' Heins.

474 *Quid sis nata vide*] *Vel quid nata vide* ex melioribus. *Idem.* *Quid vel nata vide*] Nam femina. *Vel quid sis passa*] Neptuni namque vim passa es. R. Columque] Ἰσθμὸν ἐπερτύνοντες εἰς ἑρπύρεα μελάρων' Ἀνδράσι δ' ἡμετέροις περὶ πολέμοιο μελάρσει. Q. Calaber. i. lib. 'Cura tibi Divum effigies et templa tueri; Bella viri pacemque gerent, quæ bella gerenda.' Turnus Æn. vii. et Clandianus in Eutropium eunuchum. 'Quid te, turpissime, bellis inseris? aut sævis pertentas Pallada campis? Tu potes alterius studiis

læzere Minervæ; Tu telas, non tela pati; tu stamina nosse,' &c. *Farn.*

477 *Latus eruit hasta]* *Hæruit* S. Marci: *hæuserat* pro diversa lectione pr. Vatic. *Heins.*

479 *Phylei]* *Pillei* Florent. S. Marci. Scribe *Phyllei*. *Φυλλοῦς πόλις ἐν Θερραλίᾳ*. Quanquam Hyginus Fab. xiv. montem in Thessalia contendit esse. Dixi ad Epist. xiii. 35. *Idem. Phyllei]* Cænel, Thessali: est enim Phyllos opp. Thessaliæ, Straboni lib. ix. *Farn. Nuda ferit ora, &c.]* Caput galea non munitum. *Pont.*

487 *In corpore marmoris icti]* *Ut corpore* plurimi veteres; et recte: nisi quod malo cum Arondeliano et septem aliis *ceu corpore*. Versa proximo *dissiliit* pro *dissiliit* cum mellioribus. *Heins.*

492 *In viscera movit]* Malim in viscere; quanquam aliter scripti: unus tamen Vatic. et unus Basil. *condit*; ut lib. xv. 'Hen quantum scelus est in viscera viscera condi.' Paulo ante *dimisit*, non *demisit*, præstantiores. *Idem.*

494 *Rapidi clamore bimembres]* In multis *trepidi*: pr. Vatic. *rapidi de more*: pr. Hamburg. *rabidi de more*; quod placet. *Idem.*

499 *Monychus]* De quo Juven. 'Quantas jaculetur Monychus ornos.' *R. Monychus]* Centaurus: *μονόκνυχος*, solidungulus. *Superamur]* *Superemur* Langermann. et tres alii, per interrogationem. *Heins.*

501 *Quod fuit ille sumus]* Fæminæ. Nam Cæneus antea fæmina fuerat.

502 *Et quod fortissima rerum]* Quid quod Calandræ codex et quatuor ex nostris. Mox *natura duplex* cum pr. Reg. et aliis tribus. *Heins.*

506 *Semimari]* Semiviro. *R.*

507 *Saxa]* Cæneus, inquit Palæphatus, erat vir bello strenuus et pugnæ sciens. Is cum in multis variisque bellis versatus fuisset, neque vulneratus unquam, cum Lapithis aliquando pugnans, a Centauris interceptus, Morum multitudinæ obrutus est: cu-

jus corpus ubi nullo vulnere confossum advertissent Centauri, ab iis invulnerabilis existimatus est. *Farn.*

510 *Insanis dejectam viribus Austri]* *Insani* Neap. Arondel. pr. Bas. sec. Pal. et multi alii. *Dijectam* pr. Pal. et Medic. chartaceus cum aliis duobus: *dejectam* quinque ex vetustioribus: *dijectam* pr. Basil. Arondel. tres alii. *Heins. Insani austri]* 'Nephretici Septentrionis filii.' Et 'insanæ aquæ,' pro procellosis.

513 *Nec habet Pelion umbras]* Per *περδάνη* intelligimus Pelion montem arboribus spoliatum fuisse. Othrys autem et Pelion montes sunt Thessaliæ notissimi. *Pelion umbras]* *Pelios* S. Marci, Thuan. prim. Gronov. prim. Moret. Juret. et septem alii: sed Pelion tam apud Græcos quam Latinos est in usu. *Heins.*

514 *Immani cumulo]* *Tumulo* plurimi veterum: *cumuli arborei pondere* unus Medic. *Idem.*

517 *Quas ducat spiritus auras]* Malim *qua ducat*, vel *quo ducat*; ut lib. vi. 'nec quo loqueretur habebat.' *Idem.*

520 *Veluti]* De terræ motu, videtur quæ ad lib. xv. 299. *Farn.*

523 *Tartara detrusum]* *Retrusum* Florent. S. Marci. *Heins.*

524 *Puleis pennis]* In aquilam Cæneum fuisse conversum innuit poëta. *R. Ampycides]* Mopsus vates, Ampyci filius, *ὁν περὶ πάριον Ἀργολῆς ἔδιδαξε θεογονίας ὁλυνῶν*. Apollon. Argon. lib. i. 65.

526 *Tunc est conspecta supremum]* *Tunc est mihi visa* unus Ambros. non male. *Heins.*

527 *Lustrantem]* Circudentem. *R. Sua castra]* Tentoria, quæ fixerant Lapithæ ad nuptias Pirithoi venientes. *Pont.*

528 *Clamore sonantem]* *Clangores* meliores magno numero, et recte; nam clangor sonus est avium. *Heins.*

529 *Animo est oculisque]* *Oculis* animoque multi veteres; tres *animis* cum Florentino S. Marci. *Idem.*

531 *Maxime vir quondam]* Malim

gloria gentis Maxima, viz quondam: pr. Vatic. pr. Gronov. et tres alii, sed nunc avis unica. Idem. Sed avis] In pristinum rediisse sexum autumat Virg. *Æneid.* vi. 448. 'et juvenis quondam, nunc fœmina, Cæneus, Rursus et in veterem fato revoluta figuram.'

532 *Auctore]* Mopso ita vaticinante. *Farn. Credita res est]* Hoc est, Mopsi vatis auctoritate creditum Cæneum in aquilam fuisse commutatum.

534 *Ferro exercere dolorem]* *Ferrum exercere cruore*, unus Medicus: *ferro cruorem* Rottendorp. sed alterum verius; 'dolorem' paulo post sequitur: *Ferrum exercere dolore* Noricius. *Heins. Ferro exercere dolorem]* Similiter Virg. x. 'in terris ut possiat, sole reducto, Exercere diem.' Et *Æn.* iv. 'Tum vos, o Tyrii, atirpem et genus omne futurum Exercete odiis.'

535 *Noxque removit]* *Redemit* sex scripti: prim. Gron. *diremit*: quomodo passim historici, 'nox pugnam diremit,' aut 'prælium' aut 'certamen': apud Virgilium 'prælia voce diremit:' et Nostro 'dirimatur sanguine bellum.' *Heins.*

FAB. v. 537 Tlepolemus] Filius Herculis ex Astioche, inique ferena silentio præteriri patris sui laudatam operam in Centaurorum devictorum gloria. *Farn.*

540 *Acta tibi, senior]* Melius Palatini: *Atque ait, Hercules mirum est oblivia laudis, Acta tibi, senior: certe mihi sæpe referre Nubigenas domitos a te, pater ipse solebat.*

541 *A te pater esse solebat]* *Ipsæ solebat* meliores. *Heins.*

542 *Quid]* 'Quid me alta silentia cogis Rumpere, et obductum verbis vulgare dolorem?' Juno Virgiliana *Æneid.* x. 63.

543 *Obductos annis rescindere luctus]* Locus pessime habitus. Cave accedas plerisque veterum, qui rō rescindere mutant in resciscere, restringere, retinere: male etiam S. Marci, et Neap.

restringere: Cantabr. *rescinguere*; Pro annis Thuan. pr. Moret. quart. Medic. Juret. et duo alii *leviter*; quod locum mihi dedit conjecturæ, ut puto, indubitatæ: nam S. Marci, oculis, ut et tercius Bonon. *armis* Genev. manifeste mendosa sunt. Scribe *obductum leviter rescindere vulnus*; et vide quæ notavimus *Trist.* lib. iii. ll. 63. 'Rescindere jussa' Met. ii. 'rescindere acta' l. xiv. Decepit hic locus Giphanium Indice Lucretiano, qui videndus voce *Rescindere*. 'Rescindere vias nostris sensibus,' Lucretius lib. ii. hoc est perfringere; ubi nihil est mutandum: 'ævi leges rescindere' eidem lib. iv. *Heins. Obductas* Temporis diuturnitate quasi callo obductos et sopitos. *Restringere]* Rursus. et de novo tangere et exerere. 'Renovare dolorem,' *Æn.* ii. 'restringere viam' pro aperire usurpavit Lucretius, inquit Giffaninus in Collectaneis, quia *restringere* valet, 'id, quod antea constringebatur, solvere.' Apuleius *Metamorph.* jumentum restrinxit, abireque liberum stabulosivit. Editio Aldina aliæque nonnullæ, *Mss.* insuper nostri habent *rescindere*. *Farn.*

545 *Ille quidem majora fide quoque gessit]* *Majora fide degessit* Juret. et unus meus: in Neap. et Urbin. *erasa* vetus lectio: in altero *quæ gessit* videbatur fuisse: in altero sepositum *bona gessit: cum gessit* sec. Palat. at optimus S. Marci Florent. quart. Medic. tertius Bonon. et Barberin. *degessit. Lege, Ille, quidem majora fide (Di!) gessit*; quod est cum admiratione laudantis. Pari modo 'Di magni,' 'Di boni,' admirantium sunt. Adeantur quæ notamus ad *Epist.* xviii. 102. *Heins.*

546 *Posse negare]* *Negari* pr. Bas. pr. Reg. pr. Hambürg. et unus Voss. recte. *Idem.*

547 *Sed neque Deiphobum]* Hostes non esse laudandos colligit Nestor. Deiphobus autem Priami fuit filius: Polydamas vero unus e principibus

Trojanis fuit fortissimus, sic vocatus, quod multos domaret. *R.* Producta est autem prima in *Polydamas*, eadem extensione, quam apud Horatium in Polypus, Sat. 1. 3. 40. et in Epodis. Apud Homerum tamen Πουλυδάμας feredicitur per *ovdiphthongum*. *Micyl.* *Polydamanta*] *Pulydamanta*. Πουλυδάμας pro Πολυδάμας poetice: sic Homerus et alii. Silius lib. XII. 'Pulydamanteis juvenis Pedianus in armis Bella agitabat atrox:' sic et illic scribendum. Et Epistola quoque *Ænones* Nasonianæ reponendum. Sic *curallum* in antiquis codicibus lib. IV. vs. 748. κοῦράλλον pro κοράλλον vel κοράλιον. Ὀλυμpton pro Ὀλύμπτον et similia Homerus dixit, quæ Græcorum licentia Latinis non raro imitatores habuit: certe in Propertii codicibus nonnullis scriptis libro III. El. 1. 'Pulydamantas in armis' legitur; atque ita quoque in Persio scribendum. *Heins.*

549 *Messenia mania*] Messene et urbs est et regio adjacens Arcadiæ. Est etiam Siciliæ urbs, unde Messenius derivatur.

550 *Elinque Polynque*] Nugæ. *Pylonque* veteres perlique. *Pylonque* unus Moreti et Mediceus chartaceus; probe. 'Pylon antiqui Neleia Nestoris arva,' habuimus epistola Penelope. Pro *flammasque* ex melioribus nonnulli *flammatque*. *Heins.* *Elinque Pylonque*] Elis urbs est Arcadiæ juxta Olympiam, ab Elio Tantali filio cognominata: Pylus vero Messeniæ.

553 *Bis sex Neleida fvimus*] Duodecim Nelei filii. Neleus autem Nepotuni fuit filius et Tyrus Nymphæ: qui a fratre Pelia domo pulsus, Pylon urbem in Messenia condidit. Uxorem habuit Chlorim, ex qua tres filios suscepit, Nestorem, Periclymenum, Chromium. Ex variis autem mulieribus alios novem, Taurum, Asterium, Lycaonem, Deimachum, Euribium, Epileontem, Phthasin, Antimenem, et Alastorem. *Neleida*] S. Marci *Pe-*

leida. Lege *Neleida*: sic et *Peleides*, non *Peleides*. *Heins.*

554 *Bis*] Vide quæ ad vs. 188. supra.

555 *Ferendum est*] Tolle τὸ est vel invitis libris; quod odiose max repetitur. *Heins.*

556 *Periclymeni*] Unius e fratribus meis. Omnes nominat interpres Apollonii ad lib. I. vs. 156.

558 *Nelei*] Familiæ nostræ auctor, pater scil. Nelei.

560 *Volucris*] Aquilæ, qui Jovis ales armiger. Negant, inquit Plin. x. 3. hanc alitem solam fulmine exanimatam. Apollonii vero interpres ad vs. 159. lib. I. in muscam versum ab Hercule cæsum refert, ubi et multa alia de Periclymeno. *Farn.*

564 *Tendit in hanc*] In hunc malo cum multis veterum. *Heins.*

566 *Pendentemque ferit*] *Rapit* scripti quatuor cum Græviano. Sic 'de-ripere volucrem cælo volantem' videor legisse apud nescio quem ex Poëtis. *Idem.*

570 *Quæ levis hæserat ala*] *Qua* ex scriptis plerisque. *Idem.*

574 *O Rhodie ductor, &c.*] Hinc enim aperte colligitur Tlepolemm Rhodiorum ductorem fuisse, et pulchrum et magnum. *Rhodie*] Τληπόλεμος δ' Ἡρακλείδης, ἧδ' ὅς τε μέγας τε, Ἐκ Ρόδου ἐννέα νῆας ἄγειν Ροδίων ἀγερῶων. *Iliad.* B. 653. *Farn.*

577 *Dulci Neleius*] Τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων βέν ἀδθ. *Iliad.* A.

578 *Repetito*] Vs. 155. supra. *Farn.*

FAB. VI. 580 *At Deus æquoreas*] Neptunus ægre ferens Cygnum filium ab Achille interemptum, Apollinem hortatur, ne ulterius ipsam vivere patiatur. Cui Apollo obsequens, in aciem Trojanorum descendit, Parisque sagittam in Achillem ita direxit, ut illius vulnere interierit. Hæc autem idcirco a Poëta narrantur, ut commodius et libri sequentis initium cum hujus fine con-

nectat, et Ajacis in florem Metamorphosin huic loco subjungat. *R.*

581 *In volucrem Phaëthentida*] Ita veteres plerique: quidam *Cygnæida*: in nonnullis erasa vetus lectio: *Sthenæida* editiones nonnullæ vetustæ cum Gryphiana, ut a cognato Phaëthontis Cycno Sthenelei filio deducatur: is nimirum jam ante in hanc volucrem mutatus; de quo Noster, 'Adfuit huic monstro proles Stheneleia Cygnus:' sed nihil horum satis ad rem facit. Scribendum enim opinor, *volucrem Ledeida*. Martial. Epigr. l. 54. 'Inter Lædeos ridetur corvus olores.' *Heins.*

583 *Memores iras*] Quas in memoria habebat. Inveterata enim ira non facile deponitur. *Plusquam civiliter*] Hostiliter. *Memores iras*] Virg. *Æn.* l. 4. 'memorem Junonis ob iram.' Qualem Didym. Iliad. A. appellat, ὀργὴν, χόλον, ἔπιμονον. Ter. Hec. 'Unde exorta est hæc ira, quæ permansit tam diu?'

585 *Sminthea*] Apollinem, cui mures, qui lingua Cretensium σμίνθιοι appellantur, sacri sunt. Τὰ οὖν περὶ τοὺς Τεύκρους καὶ τοὺς μύθας, ἀφ' ὧν ὁ Σμινθεὺς, ἐκείδῃ σμίνθιοι οἱ μύθες. Strabo l. xiii. Sed rationes nominis varias seu fabulas lege apud Lil. Gyraldum Syntagm. vii. *Farn.*

588. *Ecquid ubi has*] *Ut has* Juret. et tres alii. *Heins.*

593 *Operis*] Qui Hectore adempto, 'Tradidit fessis leviora tolli Pergama Graiis;' ut canit Horat. Od. xl. 4.

594 *Det mihi*] Naviget modo, seque mihi credat, sentiat fazo vindicem. *Farn.*

596 *Necopinum perde sagitta*] *Prode* Cantabrig. eleganter. *Heins.*

597 *Animo pariter patruique suoque*] *Patruoque* opt. Thuan. et quatuor alii; recte: videantur notata nostra Amor. iii. 6. 49. *Heins.* *Animo pariter patruique, &c.*] Frena laxans iræ in Achillem utriusque nomine: suo, quia

Hectorem Trojanum occiderat, et Trojanis clientibus suis vehementer nocuerat: Neptuni, quia patruus; et fratrem suum patruelem Cycnum peremerat. *Pont.*

599 *Mediæque*] In templo Apollinis Thymbraei, quo invitatus fuerat Achilles ab Hecuba ad nuptias Polyxenæ, interfectus est a Paride post simulachrum latente. Dictys Cretensis l. xv. irretitum amplexibus Deiphobi, nuptias sororis illi gratulanti, a Paride confossum scribit. Q. Calaber l. iii. ab ipso Apolline cæsum indigatur. *Farn.*

600 *Rara per ignotas*] *Præstantissimus* Florentinus *gnara*; quod non est de nihilo, ut idem sit quod *scita*, docta, bene ac perite torta. *Putabam* aliquando *gnava*: ut apud Val. Flaccum 'mihi dextera ferro Gnavet opus.' *Heins.*

604 *Troica ferro*] *Troia* Calandr. alter Hamburg. bene: dictum ad Epist. primam. *Idem.*

606 *Certaque*] 'Qui Paridis direxti tela manusque Corpus in Æacidæ,' Æneas Phœbum precatus Æneid. vi. In eam corporis partem quæ erat vulnerabilis; calcaneum nempe, quemprehendens mater eum in Stygia tinxit palude.

609 *Victus es*] *Vinceris* Bernegger. pr. Erfurt. et sex alii: in nonnullis *Vincitur*. *Heins.*

611 *Thermoodontiaca*] *Thermoodontiaca*; dictum alibi. *Idem.* *Thermoodontiaca*] Penthesileæ, reginæ Amazonum Thermoodontis fl. accolarum, securibusque armatarum, manu.

614 *Deus idem*] Vulcanus, qui Thetidus rogatu arma Achilli fabricaverat. *Farn.*

615 *Achille*] Vel *Achilli* Neapolit. *Heins.*

616 *Parvam quod non bene compleat urnam*] Senec. de Herc. in Cæta: vs. 1758. 'tam parvus cinis Hercules est: O quanta, Titan, in nihil moles abit:' et deinde vs. 1763. 'ecce,

vix totam Hercules Complevit unnam.' Est nimiram, 'quod digitis quinque levatur onus.' Lucanus de Pompeio: 'lentum Magnus distillat in ignem.'

618 *Hæc illi mensura viro*] *Mensura* in nonnullis. Pro *hæc est Par tibi Pelide*, *Pelides* multi ex vetustioribus: alter Erfurt. et quart. Medic. *Par tibi Pelides*: Florent. S. Marci, *Par sibi Pelides*. Scribe, et *hæc est Par sibi Pelides*. Vide Notas ad Epist. xi. *Heins.* *Hæc mensura*] Totus terrarum orbis mensura esse videtur gloriæ Achillis. A præstantissimis enim quibusque Poëtis tam Græcis quam Latinis Achillis gesta fuere celebrata, sicque per totum terrarum orbem vulgata. R. *Hæc illi mensura viro respondet*] *Ὀλβιε Πηλῆος υἱῷ, θεοῖς ἐνέταται* 'Αχιλλεῦ, *Ὅς θάνατος ἐν Τροίῃ ἐκὼς Ἀργεῖος, &c.* Et deinde, *Καλὸς δ' ἐν τ' ἐσθῆτι θεῶν*. Homer. Odys. Ω. Ubi et Musæ ipsum concelebrant. Nos ad illud allusimus his versiculis: 'Dardanidum terror situs hic in veste Deorum est, Æternumque locus nomen Achillis habet. Ingens fluctifragum propter jacet Hellespontum, Mater eum fremitu concelebratque suo.'

619 *Nec*] 'Nunquam Stygias ferret ad umbras Inclyta virtus.' Senec. Herc. Œt. vs. 1982.

620 *Ipsæ etiam*] Achillis arma, clypeum, galeam, thoracem, ocreas, gladium, hastam, Thetis in medium proposuit, illi ex ducibus auferenda, qui rebus gestis optime de filio et re Græcorum meruisset. Qu. Smyrnæus Parap. l. v. *Farn. Cognoscere posses*]

Possis meliores. Mox *propter arma*; non *deque*, pr. Reg. pr. Vatican. pr. Medic. pr. Basil. et tres alii. *Heins.*

621 *Deque armis arma feruntur*] Propter arma Achillis bella excitantur. Nam post mortem Achillis inter Ajacem et Ulyssem de armis ipsius Achillis gravissimæ sunt ortæ contentiones. R.

622 *Non ea*] 'Neque enim lorica[m] poscit Achillis Thersites, in qua se traducebat Ulysses Ancipitem.' Juvenal. Satyr. xi. *Farn.*

624 *Soli Telamone creato Laërtaque*] *Laërtaque* nonnulli; rectius: plurimi veteres *Laertiadaque*, *Lertiadaque*, *Lertiadaque*, ut apud Ausonium in Epitaphiis Heroum: 'Captus pellacis Lartiada insidiis.' Sed dubito an noster id putarit sibi licuisse. Florent. S. Marci, *Lernaque*. Neap. pro diversa lectione *Et Laërta*. Scribe *solis Telamone creatis Laërtaque fuit*; et-adi Notas ad Epist. iii. 29. *Heins.* *Soli Telamone creato*] Ajaci, Telamoniis filia.

625 *Laërtaque*] *Laërtaque* creato; id est, Ulyssi. Alii *Lertiadaque*: ut *δὲ καὶ Λαρτίου*, in Sophoclis Ajace, vs. 1.

627 *Argolicosque*] Menelaum, Diomedem, Idomeneum, se, &c. *Farn.*

628 *Trojecit*] Transmisit, transtulit. Hic quoque variant auctores. Sunt enim inter Græcos, qui iudicium armorum captivis Trojanis delegatum ab Agamemnone tradant, quo ille invidiam a se derivaret, idque Nestoris consilio. Vide Calabrum lib. v. et Odys. xi. *Micyl.*

METAMORPHOSEON LIB. XIII.

FAB. I. Arg. *Consedere duces*] Achille sagitta Paridis interempto, magna inter Ajacem et Ulyssem contentio orta est, uter ipsorum illius armis dignior esset. Agamemnon autem, ne in alterius odium incideret, illius contentionis iudicium ad principes Græcorum rejecit, ut pro virtute ac meritis utriusque arma alteri adjudicarent. Jusso igitur utroque in consensu principum causam agere, non virtute aut meritis, sed eloquentia, qua plurimum valebat, Ulysses effecit, ut sibi arma adjudicarentur. Illam autem repulsam Ajax adeo ægre tulit, ut primum furiosus sit effectus, deinde cum resipuisset, gladio incumbens se ipsum interfecerit: sed tandem miseratione Deorum in hyacinthum florem fuit commutatus.

1 *Duces*] Vide quæ ad vs. 620. lib. præced. et Qu. Smyrnæum l. v. ubi habetur ista τῶν ἑλλάνων κρείσσις, et orationes utriusque.

2 *Septemplicis*] 'Taurorum tergora septem' vocat Ulysses infra vs. 347. ex Homero, cui Il. vii. est σάκος ἀλόλων ἑπταβόειον ταύρων ζατρεφέν. Sophocl. ἐπιδόθειον ἑβήκετον σάκος. Farn.

3 *Sigeia Littora*] Sigeum et urbs et promontorium est Troadis, juxta quod Græcorum classis subducta erat. R.

4 *Littora respexit*] Pr. Basil. pr. Moret. fragm. Boxhorn. Noricus, et sex alii, *prospexit*. Paulo ante, pro *Surgit ad hos*, forte ab his scribendum. Heins.

5 *Agimus*] 'Ad qualitatem,' inquit Fabius, 'pertinet locus, ad commendationem et invidiam valet: nam et Ajax apud Ovidium, 'Ante rates agimus causam,' &c. l. v. c. 10. Ex

decoro etiam personæ militaris, et affectuum, iræ atque indignationis adhibetur exordium abruptum. Farn.

6 *Ante rates*] A quibus ego solus Hectoris faces repuli, cum alii Græci, imprimisque Ulysses, illius viri impetum non sustinentes, eas deseruerint.

7 *Hectoris*] Illad. xv. et infra vs. 91. Farn.

10 *Quam pugnare*] Bellare unus Leidensis. Heins.

12 *Inque acie valeo*] Quamque quinque veteres. Quantum Neapol. quod placet. Idem.

19 *Ipsæ tulit pretium*] Iste ex melioribus scriptis, ut supra et infra passim: utebantur ea voce, quoties cum contemptu de aliquo loquerentur. Idem.

20 *Quod cum*] Qui in multis. Quò Florent. S. Marci, Bernegger. et fragm. Boxhorn. nimirum certamine. Idem.

21 *Atque ego*] Ast quatuor: *Atqui* fragm. Boxhorn. infra, 'Atque ego contemptus essem patientior hujus:' nisi et illic *Atqui* reponendum, quod non puto. Idem. *Atque*] Rationem sui in iudicio hoc habendam postulat Ajax, tanquam 1. virtute rebusque gestis clarioris; 2. genere nobilioris; 3. sanguine Achilli conjuncti: premit autem rejicitque adversarium, ut 1. ignavum, 2. ignobilem, 3. alienum.

24 *Pegasus*] Lib. vii. vs. 1. Farn. *Littora Colcha*] Colchica. Nam Telamon cum Jasone in Colchos navigavit, ut plenius superius diximus. R.

27 *Æacon agnovit*] Agnoscit cum plerisque. Paulo ante pro *silentibus* illic, Juret. prim. Moret. prim. Basil.

Oxon. aliique multi, *silentibus umbris*. Heins.

28 *Sic ab Jove tertius*] Jove excluso tertius. Primus igitur ab Jove Æacus, secundus Telamon, tertius Ajax. Ita Jovis pronepos Ajax, Telamon nepos. *Pont. A Jore*] *Ab Jove* cum pr. Vatic. pr. Basil. et sec. Pal. Heins.

29 *In causam prosit*] *In causa* veteriores plerique: et deinde, *non est communis, pro sit*. Idem.

31 *Frater erat*] Patnelis frater Achilles fuit Ajacis. Nam Peleus et Telamon fratres fuerunt. Patruelles autem fratres dicuntur, qui e fratribus nascuntur.

33 *Inseris*] *Inserit* uterque Erfurt. excerpta Langermanni, unus Voss. et unus meus; quod sequentia confirmant. Heins.

35 *Potiorque videbitur illis*] *Ille* Oxon. tert. Medic. et viginti alii; rectius: duo *iste*, quod sequitur postea. Idem.

36 *Detrectavitque*] Ulysses uxoris amore detentus insanix simulatione militiam subterfugere voluit; bove et asino junctis terram proscidit, salem sevit. Palamedes vero Nauplii f. Telemachum aranti objecit, adeoque patrem aratrum usque suspendentem, simulata insanix deprehensum, ad Trojam ire una cogebat. Vide Lucian. de Domo. Farn.

38 *Et sibi inutilior*] *Sed* cum uno Leidensi; nisi mavis *At*. Mox in *arma*, non *ad*, Juret. et sex alii. *Moeni* ad Ep. iii. 136. Heins. *Et sibi inutilior*] Irritavit enim in se Ulyssem ea solertia sua; et ejus dolo etiam interiit. Nam Ulysses literas finxit a Priamo ad Palamedem datas: quibus significare videbatur Priamus se magnum auri pondus misisse, aliudque missurum. Cum vero literæ ad Agamemnonem fuissent perlatæ, Ulysses nihil temere de tanto viro credendum dixit, nisi aurum, quod ille jam per servos corruptos in illius ten-

torio defodiendum curaverat, deprehenderetur. Qui igitur missi ad hoc inquirendum fuerant, cum renunciassent inventum, lapidibus Palamedes a toto exercitu, de quo optime meritus erat, obrutus est. R.

39 *Naupliades*] Palamedes Nauplii filius. Nauplius autem, Neptuni et Anymones Nymphæ filius, in Eubœa regnavit.

40 *Nunc sumat*] *Num* Florent. S. Marci, per interrogationem. *Pro quia*, tres qui; bene. Heins.

45 *Pæantia*] Philoctetes Pæantis fil. cui Hercules in Ceta arsurus arcum et sagittas dederat, sine quibus Trojam capi non posse responderat oraculum. Qui tamen a venenatarum sagittarum una, quæ in pedem deciderat, saucius, cum navigare per dolorem vulneris non posset, in Lemno ins. relictus est. Vide Sophoclis Philoctetem. Cic. ii. de Finibus. Qu. Smyrn. l. v. et l. ix. Pindari Pythia Od. i. *κερῶν τε βεβρωμένων* refert Lycophron. Vide Scholiasten. Farn.

46 *Lemnos*] Lemnos insula est una ex Cycladibus, seu potius e regione Thraciæ, Vulcano dicata.

49 *Quæ (si Di sunt) non vana precaris*] *Di* sint nonnulli. *Di dent* pr. Palat. Bernegg. quart. Medic. pr. Gronov. pr. Hamburg. et octo aut novem alii. Præterea *preceris* pr. Pal. pr. Moret. pr. Bon. et pr. Patav. et Juret. Scribe *Quæ meruit*; *quæ Di dent o non vana preceris*: nihil de meo addidi præter unam literam, *o*. Vide Notas ad Epist. vi. 156. Nisi *o Di* geminandum censemus hoc modo, *quæ Di, Di dent non vana preceris*; quæ indignantis animi adfectum eleganter exprimunt. Heins.

53 *Velaturque aliturque aribus*] *Venaturque* S. Marci liber, Thuan. Urbin. pr. Vatic. tert. Medic. aliique nonnulli. Sed Cicero l. v. de Finibus docet ex Attio, Philoctetam penarum contextu corpori tegumentum

fecisse. Ipse Philocteta apud At-
tium, 'Configo tardus celeres, stans
volatiles; Pro veste pennis membra
textis contegens.' *Idem.* Velatur-
que] Huic lectioni favet quod ex At-
tio citatur a Cicerone i. de Finibus,
Philoctetem pennarum contextu cor-
pori tegumenta fecisse. Vulg. leg.
Venatur; et v. de Finib. propagabat
vitam aucupio sagittarum; nec non
Sophocles in Philoctete, et Smyr-
næus l. ix. *Farn.*

55 Comitatur Ulyssem] Comitavit
Ulyssem Florent. S. Marci, et unus
Gronovii: bene. Adi Notas Trist.
i. 8. vs. 31. multi comitatus. Mox
pro vellet, idem Florentinus mallet.
Idem.

60 Præfoderat] In tentorio Pala-
medis, per servos illius corruptos.
Farn.

64 Desertum] Nestor Græcis ful-
mine territis, et jugali altero ab Alex-
andro vulnerato, pene interisisset ab
Hectore interceptus, nisi auxilio oc-
currisset Diomedes, frustra invocato
Ulysse, et ipso jam fuga sibi consu-
lente. Il. viii. *Farn.*

69 Trepidido] Timido. Alludit an-
tem ad verba quæ Diomedei attribuit
Homerus: Διογενὲς Λαερτιάδῃ, πολυμή-
χαν' Ὀδυσσεύ, Πῇ φεύγεις, &c.

72 Legem sibi dixerat ipse] Istam
Bernegg. pr. Erfurt. et decem alii;
ipsam duo: forte sibi ipsi. Heins.

75 Molem] Φέρων σίκκος ἥδρα πύργου.

76 Minimum est hoc laudis] Hic ple-
rique veteres. Legebam olim, mini-
mæ est hoc laudis. Heins.

77 Redeamus ad illum] In illum ple-
rique meliores; et pro hostes mox
hostem. *Idem.*

86 Eminus fudi] Cominus Oxon. et
recte. Plus enim laudis Ajaci, quod
cominus cum Hectore erat congressus,
quam si eminus congressus fuisset.
Idem. Ingenti pondere] Maximo
saxo. R. Ingenti] Χαυράλιον στήθος
βεβήκει, lib. xiv. 'Ὅς ἔκρεο' Ἐκτορος
ἄκα χαυρά μύθος ἐν κοίτῃ: aut etiam

vii. Iliad. ubi Ajax μολοειδὲς πείρει
βλάβει. δὲ οἱ φίλα γούναθ'· δ' ὁ ἑπτιος.
ἐξεραινόσθη.

87 Poscentem] Il. vii. Hector e
Græcis ducibus aliquem ad singulare
certamen provocat. Novem fortissi-
mi, ex consilio Nestoris, sorti rem
commiserunt; exiit sors Ajacis Tela-
monii. *Farn.*

88 Sortemque meam vorantis, Achivi]
Hoc quoque ab Homero sumptum
esse videtur, qui scribit Achivos sub-
latis in altum oculis manibusque, his
precibus ad Jovem usos fuisse: Jap-
piter pater, da ut Ajacis Telamonii
sorti sit locus, atque ita evenit. Sor-
temque] Ζεῦ πάτερ, ἢ Ἄλυστα λαχεῖν, &c.

89 Et vestra] 'Εκ δ' ἔθορε κλήρος
κυνέης, δὲ ἔρ' ἤθελον αὐτοὶ, Ἄλυστος,
Iliad. vii. *Farn.*

91 Ecce] Ἐκτορι γὰρ οἱ θυμὸς ἐβό-
λετο κύθος ὁράει Πριαμίδῃ, ἵνα νηυσὶ
κορώνισι θεσπιδαῖς πῦρ ἔμβάλῃ, &c.
Il. xv. *Farn.* Ecce ferunt Troës fer-
rumque ignemque Jovemque] *Idem* de
Ponto iv. 7. 'Talis et ad Trojam Da-
nais pro navibus Ajax Dicitur Hec-
toreas sustinuisse faces.' Sed veteres
Tragici hanc virtutem insanienti ad-
scribunt: 'Nam facinus fecit maxi-
mum, cum, Danais inclinantibus, sum-
mam rem perfecit manus: prælium
restituit insaniens.' Imo et Cic. 4.
Tuscul. Quæst. 'Semper Ajax fortis,
fortissimus tamen in furore.' Ignem-
que Jovemque] Ignemque multi veteres.
Deinde ubi nunc, pro tunc, castigatio-
res. *Heins.*

98 Rhenum] Regem Thraciæ, qui
auxilio Trojanis venit, verum a Dio-
mede et Ulysse interceptus cum suis
cæsus est. Hom. Iliad. x. et Virgil.
Æn. i. inf. vs. 249. Dolona] Qui ab
Hectore speculatum missus, a Dio-
mede et Ulysse interceptus atque in-
terfectus est. Hom. Il. x. et infra
vs. 244. et Virgil. Æneid. xii.

99 Helenum] Fata Trojanorum ar-
cana Græcis revelavit. Tryphiodorus
v. 44. et Q. Smyrnæus lib. x. Pal-

[*Inde*] Palladio, Trojanis fatali: 'Ratule aggressi sacro avellere templo Palladium,' &c. *Æneid.* II. et infra vs. 337. *Fern.* *Rapta cum Pallade*] *Capta vel casta multi veteres. Heins.*

107 *Dulichius*] Dulichium ins. est maris Ionii Ithacæ vicina, Ulyssæ regnata.

109 *Pelias*] Achillis hasta, quam patri dedit Chiron ex Pelio recisam mente. II. XVI. Qu. Smyrn. lib. v.

110 *Chypus*] Hujus fabricam et cælituram vide apud Hom. *Iliad.* XVIII. Qu. Smyrn. lib. vi. Silium VII. *Fern.* *Calais imagine*] *Concretus* in Florentino S. Marci, cum glossa, 'id est, pictus,' atque ita unus quoque Medicus. *Heins.*

117 *Prælia passus*] *Vulnera* Bernegg. prim. Gron. et alter Hamburg. cum tribus aliis. *Idem.*

121 *Arma*] Hanc controversiam, inquit Seneca, memini me videre Nasenem declamare apud rhetorem Arellichem Fuscum, cujus auditor fuit. Nam Latronis admirator erat, &c. Oratio ejus jam tum nihil aliud poterat videri, quam solum carmen. Adeo autem studiose Latronem audivit, ut multas ejus sententias in verbum suum transtulerit. In armorum judicio dixerat Latro, 'Mittamus arma in hostes, et petamus.' Naso dixit, 'Arma viri fortis medios mittantur in hostes; inde jubete peti.' *Socin.* lib. I. controversa. 10. *Fern.*

123 *Vulgiq; secutum Ultima murmur erat*] Nam populus murmure suo Ajacis dicta approbare est visus.

125 *Assitit*] Surrexit. *Oculus*] Ex arte et Rhetorum præcepto. 'Etiam cum ad judicem nos converterimus, et consuetus Prætor permiserit dicere, non protinus est erumpendum, sed danda brevis cogitationi mora. Miræ enim auditorum dictari cura delectat, et judex se ipse componit. Hoc præcipit Homerus Ulyssæ exemplo, quem stetit oculis in terram defixis, immotoque scoptro, prius

quam illam eloquentiæ præcellam effunderet, dicit.' Quint. lib. XI. cap. 3. Locus autem Homeri est II. XII. *Ἰδὼν κεν, ὅτε δὲ θοοῖς, κάρη χθονὶς ὀφθαλμοῖς ἴδῃς. Fern.*

130 *Nos te potiremur, Achille*] *Potiremur* ex multis veterum, *ἀφαιδεῖς*. Sic et lib. XIV. ut *poterentur* ea repouendum. Propert. El. II. 9. 'Cum capite hoc Stygiæ jam poterentur aquæ:' ita vetustus codex Neapolitanus. Auson. Epitaph. Heroum. 'Fortis progressis ut potereris equis.' Val. Flaccus lib. VII. 'Scilicet Eolus pecudis poteretur ut auro' sic et ibi scribendum. *Heins.*

132 *Laorymantia terrois*] *Tergit* tres antiqui. Mox *succedat*, pro *succedet*, prim. Reg. Oxon. alter Hamburg. et alii quatuor: vetustiores magna ex parte *succedit*. *Idem.*

134 *Quam per quem magnus Danais*] Hoc est, quam is cujus opera Achilles ad bellum Trojanum deductus est; is autem Ulysses fuit. Nam, ut ipse paulo post narrat, cum Thetis mater Achilles cognosceret filium in bello Trojano periturum, illum virginis habitu ornatum Lycomedi Scyri insulæ regi una cum filiabus ipsius educandum commendavit, ut tantisper apud eum in virgineo habitu lateret, dum Troja foret deleta. Cum vero sine Achille Troja capi non posset, nec usquam inveniretur, Ulysses, id quod erat suspicatus, mercibus, quibus feminæ capiuntur, gladium secutumque ac galeam immiscens, ad Lycomedem se contulit, ubi mercibus illis expositis Achilles gladium ac secutum, alia negligens, tractare cœpit: ex quo cognitus ad bellum Trojanum fuit deductus.

135 *Hebes esse videtur*] *Fatetur* unus Bas. Pro *facundia* prim. Gronov. *solertia*. *Heins.*

145 *Damnatus*] Tacite familiam Ajacis fratricidii notat. Peleus enim Phocum fratrem disco interemit, uti dictum ad lib. XI. vs. 307. Quin et

Telemonem, ferro in cervicem Phœci adacto, fraternæ credis non insontem falsæ arguit Ulysses mox vs. 149. ut et commentator in v. Oden Nemoorum Pindari.

146 *Cyllenius*] Mercurius, a Cyllene monte Arcadiæ ubi natus est. Anticlea autem Ulyssis mater Autolyçi filia fuit; Autolyceus Mercurii ex Chione Dædalionis filia. *Farn.*

147 *Deus est in utroque parente*] In patre Jupiter, in matre Mercurius.

153 *Virtutis honor*] Honos cum mellioribus. *Heins.*

156 *Phthiam hæc Scyronque*] *Phthiam* Scyronæ plerique vetustiores. *Phthiam* see, Moret. Paulo ante pro *Est genitor* *Oxon.* non male *En genitor*: et tum etiam foret scribendum *en Pyrrhus*. Idem. *Phthiam hæc*] Ubi habitabat Pelens: eo portanda erunt hæc arma. *Scyronæ*] Ubi tum Pyrrhus. *Pent.*

157 *Est isto*] *Est isti* pr. Erfurt. et quinque alii. *Puto est ipsi.* Bernegg. pr. Moretj, et plurimi alii *est illi: est illic* Florent. S. Marci. *istic est* pr. Reg. pr. Cantabr. pr. Vatic. et alter *Hamburg. isti est* Noricus: *est istic* Neap. Thuan. in uno Mediceo in *isto est*. Forte *en ipsi*; vel, *extincto Achilli*. *Heins.* *Patruelis*] Frater, filius Telemonis ex Hesione, uti Ajax ex Eupha. Versu 81. supra frater ponitur pro patruèle. *Farn.*

159 *Non petit ille tamen, num si petat, auferat illa*] *Auferat arma* plurimi veteres: et *Num petit* Florent. S. Marci. *Num petit ille tamen, num aperat ut auferat illa?* Excerpta Calandæ, quart. Medic. et Junian. *num aperat ut auferat arma?* quod sequor: alii aliter. *Heins.*

162 *Præcis*] Thetis Nerei filia, eam ex Proteo didicisset filium in Trojana expeditione interiturum, cultu illum muliebri dissimulatam Iphomedi regi Scyri ins. educandum tradidit. Quem tamen explevit Ulysses; et quia in fati erat, Trojam

sine illo capi non posse, deprehensum ad Trojanum bellum protraxit. Hygin. fab. 98. Statius in Achilleide, alii. *Farn.*

163 *Et deceperat omnes*] Non agnoscant rō et septem veteres. *Heins.*

169 *Evertere Trojam*] *Vertere prim.* Strozæ et alii quinque aut sex. *Idem.*

171 *Ego Telephon*] Telephus, Herculis filius ex Auge Nympha, rex fuit Lyciæ; qui cum resisteret Græciæ, ab Achille in femore fuit percussus, ac deinde iterato vulnere, ut in superioribus diximus, sanatus est. *R. Ego*] Libro XII. 112.

173 *Thebæ*] Thebæ in Cilicia, XII. 110. *Farn.* *Lesbos*] Lesbos insula est clara Alcæi carminibus et Sapphus. *R.* Hæc autem Achilli prodita fertur a puella quadam, Pisidice nomine, quæ illius amore flagrabat: auctor Parthenius in Eroticis. *Micyl. Chrysenque et Cyllan*] Chryse urbs est Troadis prope Lemnum, Apollini sacra: *Cylla* quoque urbs est Troadis, Apollini sacra, a Græcis direpta. *R.*

176 *Lyrnesia mænia*] Lyrnesus urbs fuit Troadis, unde Briseida rapuit Achilles, occiso ejus marito Minete.

177 *Uique alios*] *Alia* Florent. S. Marci et unus Medicæus, ut ad civitates expugnatas referatur. Paulo ante, pro *qui vincere posset*, Thuan. opt. *posset*; quod placet. *Heins.* *Sæcum Hectora*] Magnum, fortem. Virgil. de *Ænea*: 'Maternis sævus in armis.'

182 *Aulidæque Euboicæ*] Aulis Boeotiae urbs est juxta Chalcidem, portum habens amplissimum, conventu mille navium Græcorum nobilissima. *R. Mille*] Vide lib. XII. 16.

183 *Expectata diu*] *Expectanda* pr. Basil. Pro *Flamina erant* veteres plerique sunt; recte. *Heins.*

184 *Duraque*] Vide quæ ad vs. 86. lib. XII.

188 *Ad publicæ commoda*] 'Pirotam publica causa, Rerumque patrem viget,' lib. XII. 36.

189 *Nunc equidem fateor*] *Hanc* pr. Pal. Cantabr. pr. Vatic. pr. Basil. et multi alii; tres *Hoc*. Puto, *Tunc* (*equidem fateor*) *difficilem tenui causam*. Heins.

193 *Mittor et ad matrem*] Arcessita adducitur Iphigenia, quasi nuptura Achilli. Id quod et Lucret. attingit, lib. 1. 97. 'non ut solenni more sacrorum Perfecto posset claro comitari Hymenæo: Sed casta incestu, nubendi tempore in ipso, Hostia concideret mactatu mæsta parentis.' Ideoque Achilles a Lycophrone vocatur Iphigeniæ ξόρευος.

195 *Etiannunc*] *Etiannum* S. Marci, Thuan. Oxon. Pro *lintea* fragm. Cæsen. *carbasa*. Heins.

200 *Prædamque*] *Prædam* appellat, quæ una cum Helena asportaverat Paris. *Micyl*.

201 *Antenora*] 'Antenor censet belli præcidere causam. Quid Paris? ut salvus regnet vivatque beatus, Cogi posse negat.' Horat. Epist. 1. 2. uterque ex Homeri Il. vii, ubi Antenor. Δεῖρ' ἔγερ', Ἀργεῖην Ἑλένην καὶ κτήμαθ' αὖ' αὐτῇ δάδμεν Ἀτρεΐδῃσιν ἔγειν, &c. Farn.

208 *Scis hæc, Menelaë*] *Hoc* plerique. *Scis* o Cantabr. tert. Medic. et duo alii; probe. Heins.

209 *Demum*] *Solum*.

216 *Ecce Jovis monitu deceptus imagine somni*] Tot voces substantivæ sine ulla adjectiva aut. epitheto vix alibi in uno versu apud nostrum occurrant. Censeo scribendum, *Ecce Jovis monitos deceptus imagine somnos*: nihil familiarius Nasoni his Græcismis. *Moniti somni* dicebantur, in quibus Di apparebant: nota hæc veterum superstitio. Claudianus de Diis, 'aut alite monstrant, Aut monitos certa dignantur imagine somnos.' Ausonius Periocha Odys. xv. 'Telemachus a Minerva per somnium commonetur.' Petronius de Diis, 'Et quid fecissent admonuerunt pari somniorum consensu.' Noster ipse

de Iâide quæ Telethussæ in somnis apparebat, 'Monuit thalamoque recessit.' Val. Maximus lib. 1. cap. 7. 'Propioribus tamen (ut ita dicam) lineis Aterii Rufi Equitis Romani somnium certo eventu admonitum est:' ubi perperam Lips. *admotum est*: Vetus inscriptio Romæ NEMESI: SANCTÆ. CAMPESTRI PRO. SALUTE. DOMINORUM. N. N. AUGG. P. ÆLIUS: P. F. ÆLIA. PACCATUS. SCUPIUS QUOD. COH. DOCTOR. VOVERAT. NUNC CAMPI. DOCTOR. COH. J. PR. P. V. SOMNIO ADMONITUS. POSUIT. L. L. Epistola Deianiræ; 'Me pecudum fibræ, simulacraque inania somni, Omniaque arcana nocte petita movent;' ubi perperam *movent* nunc legitur. Claudianus libro iii. de Raptu Proserpinæ, 'Somnia quin etiam variis infausta figuris Sæpe movent:' uti et illic castigavimus. Certe in hoc Nasonis loco pro *monitu* sec. Medic: et unus meus *monitus*: *monito* Arond. *monitor* unus Medic. *monitis* unus Gronovii: *monitu* fragmentum Boxhornii. Heins. *Deceptus imagine somni*] Homer. Iliad. B. vs. 6. Οἶλος δρεῖπος. Et Odys. T. vs. 560. δρεῖποι ἀμύχανοι, ἀκριτόμυθοι.

218 *Auctore*] Jove. Farn. *Suam defendere vocem*] *Suam causam* rectius Bernegger. pr. Moreti, alique complures. Nonnulli *culpam*, minus bene. Heins.

221 *Det quod vagu turba sequatur*] *Dat* cum tribus scriptis, quod præcedentia requirunt. *Idem*.

223 *Quid quod et ipse fugit*] *Fugis* malo cum uno Palatino, Zulich. et tribus aliis. *Idem*.

224 *Inhonesta vela*] *Inhoneste* ac turpiter. R.

229 *Adversos profuga de classes reduxi*] *Aversos* cum mellioribus scriptis reponendum. Heins. *Profuga*] *Ad fugiendum parata*.

230 *Convocat Atrides*] Agamemnon.

231 *Telemoniades*] Ajax; Telemonis filius.

232 *Audet et ausus erat*] *Audent* pr. Palat. pr. Vatic. Cantabr. Flor. S. Marci, Urbini. pr. Erfurt. et sex alii: *Audet* ut Bernegger. Thuan. sec. Palat. Juret. et quindecim alii: *Audet*, at *ausus* Arondel. alter Hamburg. et alii decem: *Ausus* at *ausus* unus Ambros. *Audit* et *ausus* unus meus: alius *Ausus* et *ausus*: Oxon. *Ausit* et *ausus*. Lege *Ausit*: at *ausus* erat. Pro *protervus* reponere mox *protervis*; dictis, videlicet; ita prior Erfurt. tertius Mediceus, et alii circiter viginti. Pro *Telamonides* fragmentum Cæsari. *Telamonides*. Heins.

235 *Virtutem voce repono*] *Refundo* Juret. pr. Moret. Boxhorn. Bernegger. multique alii. Idem Bernegger. ut et Arondel. pro diversa lectione *repono*, quomodo et pr. Basil. et ad Horatium Theodorus Marcilius: unus Mediol. *refrmo*: unus Voss. *re-formo*: unus meus *rependo*. Putem *rependo* eleganter, ut ad fugientes socios respiciat, quomodo apud Livium: 'Adeo turbati erant dextræ alæ equites peditesque, ut quosdam Consul Cato manu ipse reprehenderit verteritque in hostem.' Lucretius lib. vi. 'nulla refrenet Res, neque ab exitio possit reprehendere.' Apud Propertium, 'Quam possit quisquam nostros reprehendere cursus: pro, ex fuga retrahere. Epist. Canaces, 'Continuo gemitus elapsæque verba rependo: ubi multi codices etiam *repono*. Metam. xv. de Hippolyto direpto, 'Membra rapi partim, partim repressa relinqui: hoc est, tanquam ex fuga retracta vepribus adhærere. Idem.

237 *Qui dantem terga retraxi*] *Quem dantem* meliores. Idem.

240 *Confidit Ulyssæ*] *Ulixi* Florentinus S. Marci. Idem. *Diomedes* et *Ulysses*] 'Non dubitat socium summis adjungere rebus Tydides Ithacum; namque opus artis erat.' Quod ex Homer. Iliad. K. sic reddimus. Idem et una fuerunt Palladio surripiendo. Quod Silijus lib. XIII. 'Tum

Dolph. et Var. Clas.

meus adjuncto monstratam evasit in arcem Tydides Ithaco, et dextra molitus in ipso Custodes aditu templi, cœlestis reportat Palladium, ac nostris aperit mala Pergama fati.'

243 *Sed tamen et*] *Sic tamen* S. Marci, pr. Reg. alter Hamburg. Urbini. Cantabr. sec. Palat. et alii quinque. Heins.

244 *Ausum eadem quæ nos*] *Ausum* etiam S. Marci, Urbini. Neapol. prim. Erfurt. et multi alii: unus *qui nos*. Forte *Ausum eadem nobis*. Vide Notas ad Amor. lib. i. 4. Noster supra, 'Et nunc ille eadem nobis juratus in arma.' Idem. *Ausum*] Missum ab Hectore exploratum castra Græcorum; sicut et nos speculatum res Trojanæ. Farn. *Dolon*] 'Hic quondam castra ut Danaum speculator adiret Ausus Pelidæ pretium sibi poscere currus: Illum Tydides alio pro talibus ausis Affecit pretio, nec equis adspirat Achillis.' Prodidit autem, interceptus ab Ulyssæ, omnia Trojanorum consilia, Rhesique adventum indicat: hinc proverbium, *Δόλωρος ἀγχιότοπος*.

247 *Nec quid specularer*] *Nec quod* cum optimo Florent. pr. Erfurt. pr. Moret. pr. Twiaden. et uno meo. Heins.

248 *Promissa cum laude*] *Premissa* pr. Erfurt. pr. Moret. tert. quart. Medic. et multi alii: recte. Mox, *Haud contentus* ea rescribo, laude, nimirum; non eo, cum Langerm. et uno Mediceo. Idem.

249 *Rhesi*] Thracum regis: vide quæ nos ad Virg. Æn. i. 'Nec procul hinc Rhesi niveis tentoria velis,' &c. Farn.

252 *Ingridior curru lotos imitante triumphos*] Currum intelligit et equos Rhesi, quos Homerus fingit a Nestore cum summa admiratione exceptos. Ita enim ait: 'Ἄλλ' ὅπως τοιοῦτος ἱπποῦν ἴδον οὐδ' ἐπύθησα: Ἀλλὰ τίς ἄν' ἴδω δάμναται θεῶν ἄντιδωσαντα, &c. Obli- ter autem ad triumphales equos et

Ovid.

10 Y

currum, quibus Romani victores vehi solebant, alludit.

253 *Cujus equos pretium*] Est autem ordo: Arma mihi ejus viri negare, cujus equos hostis Dolon pro nocturna speculatione poposcerat. Illa vero ironia Ulysses arma Achillis et Ajaci neganda, et sibi adjudicanda esse ostendit. *Micyl.* *Cujus*] Achillis, cujus ἵππους καὶ ἄρματα ποικίλα χαλκῷ speculationis suæ pretium ab Hectore poposcerat Dolon. Il. x.

254 *Fueritque benignior Ajax*] *Fuerit* quod dignior unus Basil. *fuerit* quia dignior Excerpta Calandræ: *fuerit* quoque dignior sec. Ambros. *fueratque* Aron del. Puto *tuleritque* ea dignior Ajax; vel *fueritque* his dignior. Heins.

255 *Quid Lycii referam Sarpedonis*] Sarpedon filius fuit Jovis ex Enropa, ac Minois frater. Hic cum rex esset Lyciæ, Trojanisque faveret, multis ex ejus sociis ab Ulyssæ cæsis a Patroclo tandem fuit interfectus.

257 *Caranon Iphitidenque*] *Iphitiden* et *Alastoraque* veteres plerique. Scribe etiam *Prytanique*, ex Homero Iliad. i. Ἐνθ' ὅγε Κοῖρανόν εἰλεν, Ἀλαστορά τε, Χρόμιόν τε Ἀλκαθρόν θ' Ἀλίων τε, Νοήμονά τε Πρύτανιν τε. Pro *Chresidamante* *Chresidamante* nonnulli. Bernegger. Thuan. sec. Palat. Oxon. multique alii, *Pheridamante*. Heins.

262 *Sunt et mihi vulnera, cives*] *Vulnera testes* Sixi et unus Medic. Forte *Sunt en mihi vulnera testes*. Vide Notas Fast. iv. 885. *Idem*.

264 *Vestemque manu diduxit*] *Diduxit* cum melioribus scribendum, ut jam alibi monitum est; nisi navis *deduxit* cum prim. Hamburg. et quinque aliis. *Idem*.

267 *Et habet sine vulnere corpus*] Habent fabulæ, Herculem aliquando Salaminem venisse ad Telamonem; ibique cum Ajacem adhuc infantem conspexisset, circumdedit illi τῆς λεοτήρ suam, precatumque, ut quæ puer illa tegeretur, invulnerabilis foret. Quod ita factum, fuisseque Aja-

cem toto corpore invulnerabilem præterquam latere: id enim contactum non fuerat. Hinc infra quoque sequitur: 'Dixit, et in pectus tum deum vulnera passum, Qua patuit ferro lethalem condidit ense.' Meminit fabulæ et Pindarus Isthmiorum Ode quinta. *Micyl.*

271 *Modo ne*] *Sed ne* plerique veteres: *sed nec* quinque; quod placet. Mox pro *atque* *aliquem* nobis quoque reddat honorem, vobis legendum, ut vetustiores exhibent. Conatur enim omni arte odiosum Græcis facere Ajacem. Aut aliquem Florent. S. Marci, Neapol. et multi alii. *Cedat honorem* unus meus ex melioribus. *Heins.*

273 *Reppulit*] *Rettulit* S. Marci, et alii duo: forte *Rettulit*. Idem. *Actorides*] Patroclus, Actoris nepos, armis indutus Achillis. Iliad. xvr. *Farn.*

275 *Ausum etiam Hectoreis*] Ajax cum Hectore singulari certamine pugnavit, cum id ei sorte contigisset, quæ ex pugna uterque sine vulnere discessit ab altero perniciosius donatus muneribus. Hector quidem baltheo, quo ligatus circum Ilii mœnia fuit tractus: Ajax vero gladio, in quem incumbens seipsum interfecit. *R. Ausum*] Respice ad vs. 87. supra: vide Iliad. vii. *Farn. Hectoreis telis*] *Hectoreo Marti* plurimi veteres; optime. *Heins.*

276 *Regisque, ducisque, meique*] *Meique, ducisque* multi ex vetustioribus. Scribe, *ducumque*. Novem enim sortiti erant, ut ex Homero discimus. *Idem. Regis*] Agamemnonis.

277 *Et prælatus munere sortis*] Col- ligit Ulysses non virtute, sed sorte Ajacem cum Hectore contendisse. Cum enim novem (ut diximus) se pugnatos cum Hectore profiterentur, consilio Nestoris factum est, ut sortem quisque suam in galeam deijceret, ac cujus prima educta foret, is in certamen cum Hectore descende-

ret. *Et praelatus*] Antepositus aliis nulla re alia quam sorte.

288 *Pro nato*] *Gnato* alter *Strozzæ*. *Heins.*

289 *Cælestia dona*] *Vulcania dona* Grævianus pro diversa lectione. *Id.*

291 *Calamina novit*] *Novit* Bernegg. et octo aut decem alii; bene. *Idem.*

293 *Immunemque æquoris*] *Arctos* minor est *ursa*, ut quæ *currus* quoque cognominatur. *R.* Versus Homeri sic habet: 'Ἀρκτοῦ ἦ καὶ ἔκαστα ἐπικλῆσιν καλέουσι. *Micyl.* Solum autem ex omnibus hoc sidus nunquam occidit, ac idcirco ab Homero quoque æquoris expertus dicitur esse. *Pleiadasque*] *Ad* lib. III. vs. 595. vide et *Iliad.* XVIII. 486. *Immunemque*] *Ad* lib. II. vs. 529.

294 *Diversasque urbes*] *Diversosque orbes* pr. Bonon. ut *stellas* innuat. *Heins.*

295 *Quæ non intelligit*] *Intelligat* quatuor. Pro *munera belli* Bernegg. Juret. et alii quinque *munia*: nil mutem temere. Apud Lucretium 'fera mœnra militai': et 'mœnra belli' non uno loco. *Idem.*

297 *Incepto labori*] *Bello* inchoato.

299 *Vocas crimen*] *Vocat* Cæsen. unus *Regius*, et unus *meus*; ut ad *duces* orationem convertat. *Heins.*

303 *Haud timeam, si jam nequeam*] *Haud timeo* meliores plerique: nonnulli etiam *si jam nequeo*. Forte, *Haud timeo, ne grande queam defendere crimen*; ut *εἰσπυκῶς* hæc dicantur. *Idem.*

304 *Ulyssis*] *Ulysses* Cæsen. Puto *Ulyssæi*, vel *Ulyssi*: sic et infra, 'regnum fallacis Ulyssi:' et lib. XIV. 'comes experientis Ulyssi:' et conjux timidis audacis Ulyssi.' Vide *Notas* ad *Artem Amatoriam*. *Idem.*

308 *Palamedem*] *Palameden* Bernegger. sec. Pal. et uterque Erfurt. et alii decem. *Idem.*

313 *Vulcania Lemnos*] *Tellus* duo *Medicei*. Mox, pro *crimen vestrum*, præter tertium *Mediceum* nostri om-

nes factum; et recte. *Idem.*

317 *Lenire dolores*] *Finire* multi veteres. *Idem.*

319 *Cum sit facit esse fidelem*] *Cum sit* satis omnino rescribendum cum plurimis membranis; nisi malis *cum sit satis esse fidelem*. *Idem.*

322 *Morbisque iraque furentem*] *Morbis* plerique castigatiores. *Fremmentem* unus *meus*. *Idem.*

323 *Aut aliqua perducet callidus arte*] *Producat* pr. Moret. pr. Hamburg. pr. Erfurt. Cantabrig. Oxon. tert. Medic. pr. Gronov. et alii duodecim. *Producat* e latebris suis. Præterea scribendum *alia arte*; nam et eloquium ars est. *Idem.*

326 *Meo pectore*] *Mea* prudentia.

332 *Utque tui mihi, sic fiat*] *Sit fiat* multi veteres; vel *mihi sit, sic sit*: unus *Basil. mihi sit, fiat*. Aut valde depravatus est hic versus, aut adalterinus. *Heins.*

333 *Te tamen aggrediar, mecumque reducere nitâr*] *Nec inultus spero relinquar* multi: nonnulli, *longe formidine pulsa*: sex *collerti pectore fidus*: alii aliter. At sec. Palat. pr. Vatic. tert. et quart. Medic. pr. Hamburg. pr. Erfurt. et sex alii non agnoscunt hunc versum. In primo Palat. inter lineas erat scriptum *Te tamen aggrediar*, reliquis omissis; optime. Non enim dubito hunc et plures ab Ovidio versus relictos imperfectos, quos scioli postea supplererint; ut et apud Virgilium frequenter est factum. Quid enim aliud sibi vult immensa lectionum discrepantia in posteriori hemistichio? *Idem.*

334 *Tamque tuis potiar sagittis*] Sic in potestate mea tuas sagittas habebô, ut habui Helenum vatem egregium, et Palladium: quod nisi hostibus abatalissem, Troja nunquam capi potuisset. *Faveat fortuna*] *Diammodo*, subintelligatur. *R.* *Tamque*] *Infra* vs. 403.

335 *Dardanio*] Heleno, quem cepit Ulysses, omniaque Trojanorum

fata revelare cœgit. Lege quæ Photius in bibliotheca excerpsit ex Conone et Apollodoro, 34. *Fern. Quam sum Dardanio, &c.*] Raptum Palladii et Heleni, unde Trojana fata elicerunt, quem Ajax crimini dabat, et furtum nominabat, hic pro summa gloria ducit, et accusatori insultat. *Pont.*

337 *Signum*] Palladium, quo Trojanis incolumi, *ἀνδράρων* fore Trojam in fatis erat. Qn. Smyrn. lib. x. 334. Sil. Ital. i. 'genitricis pignora Trojæ:' et lib. xiii. 40. et deinceps. Sapientia sc. ex urbibus sublata, tum demum evertuntur Respublicæ.

338 *Comparat Ajax*] *Comparet* duo; tert. Medic. prim. Hamburg. Cæsen. et quinque alii *Conferat*: ut reponantur hæc iis, 'et mecum confertur Ulysses?' *Heins.*

341 *Cur hic metuit*] *Metuis* rectius plurimi veteres: et mox, *mania Trojam*, non *Trojæ*, iidem; ut infra, 'casuraque mœnia Troum.' *Idem.*

345 *Afferre per hostes*] *Efferre* multi: *ecferre* pr. Vatic. *sex auferre.* *Idem.*

350 *Tydidem meum*] Diomedem mihi amicam. *R.*

351 *In illo*] *In illis* unus Moret. lege, *pars et sua laudis in illis*; vel *pars est sua laudis et illi.* *Heins.*

355 *Indemita dextræ*] Viribus ratione carentibus ac temeritati.

357 *Eurypylusque ferox*] Eumœonia filius ex Ormenio urbe, qui (ut scribit Homerus) cum quadraginta navibus in expeditionem Trojanam Agamemnona est secutus. Is cum viribus plurimum posset, arma tamen Achillis non poposcit. *R.* Fuit et Eurypylus, Telephi filius, qui et ipse quidem ad Trojam profectus fuit cum Mysis, in auxilium Trojanorum. Hunc interfecit Neoptolemus filius Achillis, ut Homerus meminit Odysseæ undecimo. *Micyl. Claroque Andremonē natus*] Periphrasis Thoantis.

358 *Nec minus Idomeneus*] Nec non,

etiam. Idomeneum autem Lyctium fuisse, ac Cretensibus imperasse in expeditioneque Trojana una cum Merione, quo auriga utebatur, fortissime se gessisse, et Homeri et Virgilio carminibus notissimum est. *R. Patria eadem*] Ambo namque Lyctii fuerunt. Patria eadem accipio generaliter, pro Creta. *Micyl. Patriaque*] Creta: de his videatur Catalogus Homeri Iliad. ii.

359 *Peteret*] *Peterent* Florent. 8. Marci: et mox, *manus secundæ* idem. Forte, *Quippe animæ fortes, tibi nec Mavorte secundæ.* *Heins.*

362 *Quod eget moderamine nostro*] *Nostri* prim. Palat. nempe ingenii; quod placet. *Idem.*

368 *Tantum ego te*] *Tanto* multi veteres. Sed apud Maronem lib. xii. 'O præstans animi juvenis, quantum ipse feroci Virtute exsuperas, tanto me impensius æquum est Consulere.' *Idem.*

371 *Proque tot annorum curis quas anxius egi*] *Alii quibus.* Scribe quos egi, videlicet tot annos: atque ita tres scripti. Præterea in optimo Florent. cura. *Idem.*

375 *Per spes nunc socias*] *Vos socias* unus Moreti; eleganter. *Idem.*

379 *Si Trojæ fatis*] Agnosco alienam denuo manum in hoc versu. Posset tamen *putatur* legi. Præcedens etiam versus est suspectus. *Idem.*

383 *Tum patuit*] *Re patuit* multi ex melioribus. Libro iii. 'Reque minas firmat.' Libro ix. 'ultima dicta Re probat.' Fast. iv. 'tu nostræ pignora vitæ Re dabis:' quod male mutarant. Met. xiv. 'Læsaque quid faciat, quid amans, quid fœmina, discas Rebus, ait.' *Idem.*

384 *Qui ferrum, ignesque*] *Ignemque* meliores: et, pro *vici* mox, *vincit.* *Idem.*

387 *Poscit Ulysses*] *Poscet* multi veteres: *poscat* Neapolit. et tres alii. *Idem.*

391 *Tum demum*] *Tum denique* pr.

Moret. et alii quatuor; quomodo et alibi noster locutus. *Idem.*

396 *Œbali*] Hyacinthi: vide quæ ad vs. 196. lib. x.

397 *Litera*] Lege quæ ad vs. 207. et 215. lib. x. et quæ Rigaltius habet ad Tertullianum de Coronis. *Farn. Litera communis*] In foliis illius floris (inquit) in quem Ajax fuit conversus, litera communis est et Hyacinthi pueri querelis et nomini Ajacis.

398 *Hæc nominis*] Ajacis. *Illa querela*] Hyacinthi, qui gemens, ac clamans ac æ extinctus est. R.

FAB. II. Arg. Victor ad *Hypsipyles*] Ulysses post adeptam armorum Achillis victoriam, in Lemnum ad Philoctetem cum Herculis sagittis adducendum missus fuit. Quo advecto, ac Troja tandem incensa, cum Græci classem in Thraciam appulissent, Polyxenam Priami atque Hecubæ filiam manibus Achillis exposcentibus immolarunt: cujus corpus lotura cum ad littus Hecuba accessisset, forte Polydori filii a Polymnestore Thraciæ rege interempti cadaver ibi conspicata, ulcisci tantum scelus decrevit. Nam Priamus Polymnestori tanquam amico, belli eventum ignorans, cum multis pecuniis Polydorum natu minimum filiorum commendarat, ut, si quid urbi accideret, suorum aliquis superesset. Hecuba igitur accersitum ad se Polymnestora sub spe thesauri indicandi, una cum aliis mulieribus captivis excæcavit. Quare cum Thracas ipsam lapidibus insectarentur, in illos latrare cœpit, voluntate Deorum in canem conversa.

399 *Hypsipyles*] Lemnum ins. ubi Hypsipyle regnabat, quæ patris vitam sola pepercit, cum ceteræ omnes Lemniades maritos suos, patres, filiosque interfecissent; sive viris propter factorem a Venere irata iis immissum fastiditæ; sive zelotypia actæ in maritos, qui rem habuerant cum captivis ancillis: ut Smyrn. lib. ix. 337. sive pellicatum in Atticis ultæ, ut

habet Herod. lib. vi. Atque inde factum, ut cum ob hoc, tum ob illud facinus, τὰ σφέλια ἔργα πάντα Λήμνια vocentur.

401 *Vela dat*] Perperam quidam præmittunt, *Transierat tandem portis votoque potitus.* Heins. *Tirynthia*] Herculis sagittas. Tirynthe opp. Argis vicinum, ubi nutritus est Hercules. *Farn. Vela dat*] Navigat. R.

403 *Impositaque fero est*] Alii *Imposita est fero*. *Imposita est fero* scribendum cum Cæsen. prim. Vatic. quart. Medic. et aliis non paucis. *Heins.*

406 *Externasque*] In Thracia sc. procul a patria. *Latratu*] Infra vs. 568. *Farn. Terruit auras*] Multi aures: nil muto. Sic lib. i. Fastor. 'fragor æthera terruit ipsum.' *Heins.*

407 *Longus Hellespontus*] Mare est Hellespontus angustum et longum, Asiam ab Europa determinans. Dicitur est autem Hellespontus, ab Helle Phryxi sorore, quæ in illo submersa est. R. Palatin. leg. *qua pontus clauditur Helles.* Heins. *Qua clauditur in angustum*] Ubi cogitur in angustum et strictum. Angustatur autem maxime Hellespontus illic, ubi olim fuerunt Seatos et Abydos. Ad Troas, ubi fuit Ilium, protenditur.

409 *Exiguumque*] De eodem Priamo, Seneca in *Agam.* vs. 651. et Juv. Sat. x. senes quippe sanguine cassi. *Jovis*] Hercei intra ædium ἔργον, id est, septa, culti.

410 *Tractisque comis antistita Phæbi*] Alii *tractaque.* Thuan. prim. Moret. Cantabrig. Oxon. et duo alii *tractata*; bene. Pacuvius apud Mariam Victorinum, 'Agite, ite, volvite, rapite, coma tractate per Aspera saxa et humum: scindite vestem ocyus.' Id ipsum ex suis codicibus etiam notavit ad Lucretium Giphanius. Ennius Annal. ii: 'tractatus per æquora campi.' 'Morsu ferarum tractari' apud Lucretium lib. iii. Legebam olim *rapata comis*; ut lib. xii. 'Rap-

taturque cōmis per vim nova nupta prehensis.' *Heins.* *Comis*] 'Ecce trahebatur passis Priameia virgo Crinibus, a templo Cassandra adytisque Minervæ,' &c. *Virg. Æn. 11. Farn. Antistita*] Cassandra, Phœbi sacerdos.

419 *Carbasa mota*] *Tensa* unus meus. *Ep. Ariad.* 'Vidi præcipiti carbasa tenta Noto.' *Val. Flaccus libro 1v.* 'placidi tendebant carbasa venti.' *Virgil. Æn. 111.* 'tendant vela Noti.' et libro v. 'vela secundi Intendunt Zephyri.' *Heins.*

420 *Dant oscula*] *Dantque* ex scriptis. *Idem.*

424 *Prensantem tumulos*] *Titulos* pro diversa lectione *Neapol.* Vide notas lib. xi. 430. *Idem.*

429 *Contraria*] *Ex adverso* atque e regione posita. *R.*

430 *Bistonis iris*] *Thracibus.* Nam *Bistonia* urbs est *Thraciæ* a *Bistone Martis* et *Callirrhœs* filio cognominata. *Thracia* autem *Hellesponto* a *Phrygia* separatur. *Polymnestoris illic*] *Polymnestor* rex fuit *Thraciæ*, avaritia et *Polydori* cæde famosissimus. *R. Polymnestoris*] *Polymnestoris* hic et infra vetustiores; recte. *Πολυμήτωρ* est etiam apud *Euripidem* initio *Hecubæ*, secunda syllaba correpta; atque ita scribe apud *Propertium* libro 111. *Eleg. 13.* 'accepto *Thracis Polymnestoris* auro:' nam libri veteres *Polymnestoris*; *Tzetze* quoque in *Chiliadibus* ter quaterve *Πολυμήτωρ*, ut et in *Excerptis Rhetorum* ab *Allatio* editis, et *Servio* *Æn. 1. vs. 666. 111. 6. et 49.* Sic *Clytemnestra* apud *Ansonium* pro *Clytemnestra*, in *Epitaphiis heroum*, 'Vindicem adulterii cum *Clytemnestra* necet:' ita enim diserte codex *Vossianus* veterrimus. *Livius Andronicus* in *Ægisto* apud *Nonium* voce *juxtim*: 'in sedes collocat se regias *Clytemnestra* juxtim: tertias natæ occupant:' nisi *Κλυταμνήστρη* pro *Κλυταμνήστρη* sit dictum. *Heins.*

432 *Clam, Polydore*] 'Hunc *Polydo-*

rum quondam cum pondere magno Infelix *Priamus*,' &c. *Æneid. 111. οὐκ ἐπέμψε Τρωικῆς χθονὸς, Πολυμήτορος πρὸς δῶμα*, &c. de *Polydori* umbra *Hecuba* *Euripidis* prolog. vide et *Ansonii* epitaphium *Polydori. Farn.*

436 *Demisit ahumni*] In aliis, *dimisit*: sed malo cum vetustiorum plerisque *desigis*. *Heins.* *Si ahumni*] *Polydori*, quem a patre alendum nutriendumque suscepit.

438 *Exanimem scopulo*] *E scopulo* cum melioribus. *Heins.* *E scopulo*] *Telis* confixum et terra obrutum narrat *Virgil. Æneid. 111.* Sed noster *Euripidem* sequitur apud quem in *Hecuba* queritur *Polydori* umbra, *Κτείνει με χρυσὸν τὸν ταλαίπωρον χάριν ἑέρος πατρός, καὶ κτανὸν ἐς οἶδμ' ἄλδς Μεθῆχ', Ἴνα*, &c. *Farn.*

440 *Dum ventus mitior esset*] *Ex melioribus amicior.* *Trist. lib. 1. 4.* 'Si tamen hæc navis vento ferretur amico.' *Dum ventus mitior*] Non assim rejicere, quod in *Palatino* legitur, *dum ventus amicior esset*: secundus magis, aut favens. *Heins.*

442 *Exit*] Vide *Euripidis* et *Senecæ* *Troadas* vs. 359. et 958. vs. et *Q. Smyrnæum* lib. xiv. vs. 212. *Farn. Similisque minanti*] *Minaci* unus *Leid. et Zulich. Heins.*

452 *Ad tumulum*] *Ad sepulchrum* *Achillis*, quod in *Sigeo promontorio* erat.

456 *Utque suo vidit*] *Meliores* *Inque suo.* *Heins.*

457 *Ut ere generoso sanguine*] 'Venum decoris regii virgo memor *Gradu* virili mortis occurrit minis. Mirantur omnes nobiles patris notas.' Quod sic reddimus ex *Eurip.* fab. 1. *Τὴς δ' ἐστὶ δούλος τοῦ θανῆν ἑφορτὶς ἄν*; *Cic.* ad *Attic.* Sed male *Smyrn.* generosam hanc *Virginem* cum *juvenea* mugiente comparat; *νόστων* lib. xiv.

458 *Aut tu jugulo vel pectore telum*] *At tu jugulo* rectius tres scripti cum uno *Moreti. Heins.*

460 *Scilicet haud alii servire Polyz-*
ena vellem] *Servire ferrem* pro paterer,
 Urbin. prim. Reg. uterque Hamburg.
 Arondel. prim. Palat. prim. Vatican.
 Cantabrig. tert. Medic. alique pluri-
 mi; bene. *Præterea aut ferrem, aut*
placabitis scribendum cum multis,
 non *haud ferrem servire*; ut Val.
 Flacco lib. II. 'Scis simile ut flam-
 mis simus genus: adde, cruentis
 Quod patimur servire Dahis:' ita
 scribe: perperam *patrium servire* cir-
 cumfertur, cum *patrium servire* libri
 scripti agnoscant. Paulo ante apud
 eundem repono, 'Attamen hos aliis
 forsan solabere casus Tu thalamis;
 cum *hos tales* insulse legatur. Ibidem
 scribendum, 'Non forma, non arte
 colus, non laude pudoris Par tibi:
 nam *fama* idem est quod *laus pudoris*.
 Cæterum quod *patrium* pro *patimur*
 irreperat literis transpositis, idem
 error non semel alibi mihi deprehen-
 sus apud eundem Valerium; ut libro
 IV. 'Tenditur ille ingens in humum
 pavor, arvaque late Occupat.' Frigide
 hactenus legebatur *hominum pavor*.
Tenditur pro extenditur: sic nostro
 Met. IV. 'serpens in longam tenditur
 alvum.' Apud eundem Valerium lib.
 V. 463. locus est insignis, sed pessime
 habitus vulgo, 'Post alii, quos præ-
 cipuo Titaniæ aulae Legit honore
 patres, motique ad prælia reges:' vel
Titaniæ aula; nunc *Titaniæ tellus*.
 Sed finis exemplorum non esset. Hæc
 interim in transcurso. *Idem*.

463 *Mater obest*] Dolor quo mater
 afficitur morte mea, animum meum
 cruciat.

465 *Vos modo*] 'Εκούσα θηήσκω, μή
 τις ἀήγεται χροὸς τοῦμου...' Ελευθέραν δὲ
 μ', ὡς ελευθέρα θάνατον, πρὸς θεῶν μεθέσθης,
 κτείναν'. Talithyb. in Euripidis He-
 cuba. *Farn*.

466 *Este proci*] *Ite* S. Marci,
 Neap. Bernegger. et sex alii. *Heins*.

470 *Verba movent*] *Vota* tres nostri
 idque in suo codice ex antiquis libris
 notarat Politianus. *Idem*.

471 *Nunc captiva*] *Non captiva* lon-
 ge elegantius cum Neapol. Urbin.
 Cantabrig. prim. Palat. prim. Gronov.
 Arondel. et sex aliis. *Nec captiva* frag-
 ment. Boxhornii. Moveant vos pre-
 ces meæ, non tanquam a captiva, sed
 a regis filia, profectæ. *Idem*.

479 *Tunc quoque cura fuit*] Quam
 curam Julio quoque Cæsari fuisse
 narrat Tranquillus, ut togam ad
 pedes demitteret, quo a conjuratoribus
 vulneratus honestius caderet. *R*.
 'Ἡ δὲ καὶ θηήσκουσ', ὁμοῦ πολλὰν πρόνοιαν
 εἶχεν εὐσχεύματος περὶ αὐτῶν. Eurip. de
 eadem. Hanc vero morientium cu-
 ram, ut honeste caderent, in multis
 observant historici, poetæ, alii. *Farn*.

482 *Quid cruoris*] Nam Priamidæ
 omnes fuerant interfecti.

485 *Mala sors*] Ipsa in Senecæ
 Troad. 'Mea sors timetur: sola sum
 Danaïs metus,' vs. 62. et vs. 977.
 'Estne aliquis Hecubam qui suam
 dici velit?' Helen. 'Ithaco obtigisti
 præda nolenti brevis.' *Farn*.

487 *Ediderat*] Scribe *Edideras*;
 aliter libri. *Heins*.

488 *Animæ*] Polyxenæ, ἐκκαρδίου,
 ψυχῆν τ' ἀπορίης. Euripid. *Farn*.

491 *Osculaque ore tegit*] *Legit* sec.
 Palat. Oxon. quart. Medic. et quin-
 que alii, cum Nangerii codicibus;
egit, duo: an *legere oscula*? ut apud
 Virgil. 'extremo, si quis super hali-
 tus errat Ore legam.' Et 'legere ore
 spiritum' Senecæ Hercule Cætæo.
 Posset et *terit* rescribi: sed vulgatum
 defendi potest, tanquam os opponat
 animæ fugienti. Sic lib. XII. 'oraque
 ad ora Admovet; atque animæ fugi-
 enti obsistere tentat.' Ore *petit*
 Thuan. non male: duo alii *dedit*:
 unus *Regius regit*. *Heins*.

494 *Ultimæ matris*] *Matri* Ambros.
 et unus Patavinus. *Idem*.

495 *Videoque meum tua vulnera pec-*
tus] *Tuum mea vulnera vultus* Berneg-
 ger. Polit. et octo alii; quod placet:
 quidam *meum tua vulnera vultus*; alii
tuum mea vulnera pectus, vel, *meum tua*

invenit, et pallio involutum ad domi-
nam portat. R.

532 *Sparcos immitti sanguine vultus*] *Invenit sanguine natus mens; alius stil-*
lanti. Pro *procedit* mox vetustiores
plerique *processit*: et *laniata* pro *laca-*
rata comes pr. Basil. atque alii qua-
tuor. Heins.

541 *Adversa agit terra*] *Adversa*
terre S. Marci, unus Thuan. et unus
meus. Mox pro *sustollit* Oxon. *in-*
tendit. Idem. *Modo*] Interdum. *Ad-*
versa terra] In Troade, ubi fuit Troja
e regione Thraciæ sita. R. Vel *ad-*
versa terra, quam ex adverso intuemur.
Hoc enim et *avriteros* postulat quod
sequitur, 'Interdum torvos extollit
ad æthera vultus.' *Micyl.*

551 *Vadit ad*] Apud Enripidem, ar-
cessitur ab Hecuba Polymnestor,
prætexente thesauros esse illic abs-
conditos, quos illi vellet indicare; ita-
que in tentorium introductus a mul-
eribus ad hanc rem ab Hecuba in
insidiis ibi positis excæcatur, filique,
quos una adduxerat secum, cæci.
Fern.

554 *Odrysius*] Polymnestor Thra-
cius: nam Odrysæ sunt populi Thra-
ciæ, et Odrysa urbs eorum. *Præda-*
que assuetus amore] *Amori* scriben-
dum; vel, quod nihilo sit deterius,
collectus amore. Heins.

560 *Atque ita correpto captivorum*
agmina matrum Invenit] *Correptum*
Bernegger. a manu prima, et pro di-
versa lectione pr. Gronov. *correpta*
Neapol. Arondel. et tert. Medic. Pro
agmina pr. sec. Vatican. et septem
alii *agmine.* *Involat* pr. Vatican. Ca-
landr. Thuan. et alii sex. Scribe cum
primo Moreti, *Atque ita correptum cap-*
tivorum agmine matrum Involat. Sic
'irruere' supra lib. XII. cum quarto
casu habuimus. Lucanus lib. VI.
'quos Caesaris involat artus.' *Correp-*
tum: ut in Phædra, 'Atque ita cor-
reptum lacerat injusta nece.' *Idem.*

563 *Expellitque genis oculos*] Ita et
Florent. S. Marci. *Expilatque* prim.

sec. Palat. prim. Vatican. Oxon. Can-
tabrig. tert. quart. Medic. uterque
Erfurt. uterque Hamburg. prim. Mo-
ret. aliique plurimi. *Extraxitque* prim.
Gronov. prim. Thuan. et decem alii.
Expoliatque quatuor cum Bernegger.
unus Reg. *Expilatque genas oculis.*
Scribe, *Expoliatque genas oculis*: quo-
modo Excerpta Jureti, et pro diver-
sa lectione Arondellianus. Supra lib.
XII. 'armis spoliare jacentem.' 'Ex-
spoliare' veteres dixisse liquet ex
Quadrigario, qui 'agrum Campanum
expoliabatur' dixit. Vide Nonium
in *Spotio.* Idem. *Facit ira valentem*]
Nocentem plurimi veteres; at tert.
Medic. et multi alii *potentem*; recte.
Adeantur Notæ Amor. II. 2. *Idem.*

564 *Loca luminis*] Œdipus apud
Sophoclem, ut et apud Senecam, vs.
965. 'snos Radice ab ima funditis
vulsos simul Evolvit orbes: hæret in
vacuo manus, Et fixa penitus ungui-
bus lacerat cavos Alte recessus lumi-
num et inanes sinus.'

568 *Morsibus*] 'Hecubam autem
putant propter animi rabiem et acer-
bitatem quandam fingi in canem
quondam esse conversam.' Cic. Tus-
cul. quest. 8. Juvenal. Sat. x. 'tor-
va canino Latravit rictu.' Senec.
Agam. vs. 706. D. Cretens. *ἐκ*
βροτῶ ἀλγυρόσσα κίων γέγερω. Smyrn.
λέονα.

569 *Et ex re Nomen habet*] Nam *av-*
eris oïna appellatur, id est, canis se-
pulchrum. Est autem in Chersoneso
Thracia juxta Abydum, ut Strabo
refert.

571 *Per Sithonios agros*] Thracios:
nam Sithonia pars est Thraciæ.

FAB. III. Arg. *Non vacat Aurora*]
Memnon, Tithoni atque Auroræ filius,
cum in bello Trojano ab Achille fu-
isset interfectus, mater Jovem roga-
vit, ut aliquo eam afficeret honore.
Juppiter autem favillas rogi ipsius
congregatas, ejusque socios, in aves
commutavit, quam, *Memnonides* a Mem-
none vocatæ, singulis quibusque an-

nīs ad sepulchrum illius acriter inter se pugnantes duci suo parentare videntur.

576 *Quanquam iisdem fœveral armis*] Propter Tithonum maritum, qui Laomedontis fuerat filius, ac Priami frater. R.

579 *Memnonis*] Quem suum ex Tithono filium, Æthiopum regem, vel etiam donitorem, (namque e Suis Persarum advenisse eum scribit Pausanias in Phocicis,) ad bellum Trojanum misit Aurora. Multa de illo Qu. Smyrnæus l. ii. Lege Cl. Baconi *Memnona* sive *Præmaturum* in Sap. Vet. Farn.

589 *Diva tamen veni, non ut delubra diesque*] Venio meliores. Pro *diesque* pr. Moret. *decusque*: pr. Erfurt. pr. Gronov. tert. Medic. et quatuor alii *bovesque*. Forte *popasque sacrificos*: quæ vox etiam Avieno Fab. xxxvi. reddatur, 'Mox vitulum sacris innoxum respicit aris, Admoto et cultro cominus ire popam:' qui locus vulgo est inquinatissimus etiam in scriptis, quotquot vidi, codicibus. Propertius iv. Eleg. 3. 'Succinctique calent ad nova sacra popæ.' *Deisque sacrificis* Florent. S. Marci. Heins.

591 *Aspicias*] Consideres. *Quantum tibi fœmina præstem*] Quantum tibi prosim, quamvis fœmina sim.

592 *Noctis confinia servo*] Hoc est, custodio ne nox suos fines transeat. Nisi enim Aurora vigilans esset, nox sæpè videretur duratūra.

597 *Occidit*] Ἀχλλεύς χαμαὶ καββάς ἀφ' ἁπιδρών φασγάνος ὕδω ἰνδράϊες Ἀοῖς, &c. Pindarus Od. Nem. vi. Farn. Sic Di voluitis] Sic vos S. Marci, Neap. sec. Palat. Oxon. et decem alii ex melioribus. Heins.

605 *Densatur*] *Densetur* S. Marci, Neapol. pr. Palat. et tres alii; bene: de eo verbo ad Claudianum. Mox pro *animum* rectius *animam* multi veteres: et *calorem* pro *colorem* sec. Palat. Oxon. et quinque alii. *Idem*.

606 *Levitas sua præbuit alas*] Id est,

propria favillæ levitas alas efficit. R. *Animam*] Propter motum celerem quidam philosophi animam igneæ esse naturæ dixerunt. Farn.

611 *Ter plangor*] *Clangor* prim. Moret. sec. Palat. quart. Medic. Oxon. et alii quindecim; rectius. Pro *seducunt castra* prim. Palat. prim. Vatican. Cantabrig. prim. Basil. et septem alii, cum Arondel. *succedunt astra*; etiam bene. Pari modo 'subire tectis' et 'subire tecta' dicebant. Sic apud Val. Flaccum lib. ii. scribendum, 'Non similes jam fere choros (semel Orgia fallant) Audet, non patrios furtim succedere saltus:' perperam *furtis accedere* nunc circumfertur, nec melius Carionis liber *bustis accendere*: postea dicturus est, 'vox accidit aures Flebile succedens.' Virgilius *Æn.* iii. 541. 'Sed tamen Idem olim currum succedere sueti Quadrupedes:' sic vetustus codex Bibliothecæ Leidensis. Apud eundem lib. vii. 161. cum *muroque subibant* nunc legatur, *exemplaria* non pauca vetusta *muros* agnoscunt. Silius lib. x. 'properemus, ut hostis Nequicquam armatos ausit succedere muros.' Tres cum primo Reg. *secerant castra*. Heins.

612 *Tunc duo*] Ad sepulchrum Memnonis in Ilio ex Æthiopia quotannis, (ut alii, quinto quoque anno,) advolare aves Memnonidas et parentalia quasi celebrantes depugnare, scribit Plinius lib. x. 26. Pausanias in Phocicis, alii. Sed adi Cæl. Rhodigin. lib. xxii. 2. Qu. Smyrnæus tradit Memnonis socios in aves hasce versos lib. ii. Farn.

619 *Parentali moritura morte rebelant*] *Peritura* tres scripti. *Mors* in plurimis. Sed scribe *parentali Marte*: alludit ad gladiatores in funeribus patriciis exhiberi solitos. Heins.

620 *Dymantida*] Hecubam, Dymantis filiam Homero, Cissei Regis Thraciæ Euripidi. Farn.

622 *Toto rotat in orbe*] Ros matuti-

nus, cujus guttas in herbis et floribus videmus, poetica phantasia sunt la-chrymæ Auroræ. Ideo autem toto orbe sparguntur, quoniam et ipsa Aurora amplitudine sua totum orbem, arcticum puta, complectitur. *Pont.*

FAB. IV. 623 *Non tamen*] *Nec meliores.* *Heins.*

624 *Spem quoque fata sinunt*] *Hom. Iliad. T. vs. 307. Νῦν δὲ ἢ Αἰβελαι βίη Τρώεσσιν ἀνδρεί, καὶ παῖδες παῖδων, τοὶ κεν μετόπισθε γένωνται. Nati natorum, &c. Virgil. Homero, Homerum Orpheo, hunc versum abstulisse ait Servius Æn. III. Solebat autem Virgilius dicere, facilius Herculi posse clavam extorqueri, quam Homero versiculum. Et sacra altera*] Neque enim minus pium est parentibus quam sacris auxilium ferre. *R. Fata*] Vaticinium Neptuni de redivivo Trojanæ stirpis, in Æneæ posteris, imperio, lege apud *Hom. Iliad. xx. 306. et apud Qu. Smyrn. XIII. 324. præceptum et vaticinium Calchantis. Sacra*] Ita et *Fast. iv. 'Jam pius Æneas sacra, et sacra altera patrem, Adferet.'* Et eodem lib. 'pietas spectata per ignes, Sacra, patremque humeris altera sacra tulit.' *Farn.*

625 *Cythereius heros*] Æneas, Veneris, quæ et Cytherea dicitur, filius.

626 *Prædam illam*] Sacra et patrem. *R. De tantisque*] Capto Ilio, Græci per præconem denunciabant, ut singuli ex civibus quod vellent unum aliquod secum auferrent. Æneas Deos penates sustulit. Græci pietate viri moti permiserunt, ut unum aliquid insuper ex suis tolleret: ille patrem senio confectum humeris sublatum portabat, &c. *Ælian. Var. hist. lib. III. 22. Eligit illam*] *Unam* *Thuan. prim. Moret. Neapol. Gronov. prim. Basil. et duo alii. Heins.*

628 *Antandro*] 'Classemque sub ipsa Antandro et Phrygiæ molimur montibus Idæ.' *Æneid. III. Farn.*

Scelerataque littora] *Vetustiores limina. Mox sociis comitatibus Oxon. et duo alii, non comitantibus. Heins.*

631 *Apollineam urbem*] Delum Apollinis oraculo insignem. *R. Apollineam*] His lucem pete ex *Æneid. III. ibi, 'egressi veneramur Apollinis urbem. Rex Anias, rex idem hominum Phæbique sacerdos,' &c. Farn.*

633 *Rite colebatur*] Colebantur cum sec. *Vatic. et aliis quatuor. Heins.*

634 *Delubraque mea*] *Vota cum pr. Bonon. et quatuor aliis; de quo dictum lib. VII. 152. 'Ædem votivam' dixit Horat. Od. II. 17. Idem.*

635 *Duas stirpes*] *Duas arbores, quas tenens amplectensque Latona Apollinem et Dianam enixa est. R. Stirpes*] *Palmam et olivam: vide quæ ad vs. 334. lib. VI. Farn.*

637 *Cæsarumque boum*] *Cæsarumque meliores. Heins. Cæsarumque*] Non hoc ex ritu: namque in ara Apollinis *γερύτροπος*, quæ Deli est, hostia nulla cæditur. *Macrobian. Saturnal. III.*

638 *Positisque tapetibus altis*] *Positisque cum Barberin. et uno meo: ut Epist. Hærus, 'Ponuntur medio cur mea membra toro?' Heins.*

642 *Bisque duas natas*] Anius quatuor habuit filias, quibus Bacchus concessit, ut quicquid tangerent, in frumentum, vel vinum, vel oleum, commutaretur. Eas cum Agamemnon vi ducere vellet in expeditionem Trojanam, ut exercitum alerent, Bæchi auxilio in columbas fuisse conversas fabulantur. *R.*

647 *Quod enim est mihi filius absens Auxilium*] *Quid enim nonnulli. Lege cum Oxoniens. quid enim Auxilii. Heins.*

648 *Dicta suo*] Quam tamen alii ab Eurimacho ita nominatam volunt. *Farn.*

649 *Pro patre locumque et regna tenentem*] Numeri satis evincunt nihil hic Nasonianum esse. Scribe, *locos et regna tenentem: ut apud Val. Flac-*

cum libro v. 'Victorque domos et regna tenebit.' Exaratum erat *loquos*; hinc natus est error: ejus scripturæ vestigia in membranis nonnullis etiamnum exstant. Posset et legi, *loci jam regna tenentem*, vel *acceptra*: ut libro vii. supra, 'Sceptra loci rerumque capit moderamen Erechtheus;' nam *locum quo regna* prim. Gronov. *locumque in regna* alius: *locum et regna* duo frag. Boxhornii, *qui parte locum qui regna tenetque*; vel, *pro parte locus me regna tenente*: multi *pro patre*. Florent. S. Marci, *quod patre locum quod regna teneret*. Bernegger. *locus quo regna tenente*; quomodo et Arondel. pro diversa lectione: tres *tenenti*. Heins.

651 *Fœminæ stirpi*] *Sorti* prim. Basil. Arondel. et duo alii pro diversa lectione; bene. Libro vi. 'Quattuor ille quidam juvenes, totidemque crearat Fœminæ sortia.' Libro ix. de fœminis, 'oneriosior altera sors est, Et vires Natura negat.' *Idem*.

659 *Argolicam gentem*] *Classem* meliores. *Idem*.

660 *Eubœa duabus*] Eubœa insula est Bœotizæ adjacens, admodum longa. R.

661 *Et totidem natas*] Ita et scripti. Puto, *Natabusque Andros totidem fraterna petita est*; etsi aliter Priscianus; sed et ille *deabus* et *petita* mendose citat. Heins.

663 *Pietas*] Andri fratris in sorores. *Consortia corpora*] Sorores. *Consortia corpora paræ Dedit, et timido posses*] *Pectora* ex melioribus. *Dedit et timido* Neapol. et duo alii. Scribe, *Dedit, et ut timido possis*, cum altero Erfurt. uno meo, et Græviano: *possis* etiam multi veteres. *Dedit, a Dedo*. Heins.

666 *Per quos*] 'Quicquid apud durræ cessatum est mœnia Trojæ, Hectoris Æneæque manu victoria Graium Hæsit, et in decimum vestigia rettulit annum'. Diomedes, Æneid. xi. *Farn*.

672 *Dicere possum*] *Possim* unus Vossii et Sixii. Heins.

674 *In volucres*] *Volucrem* cum sec. Pal. Oxon. quart. Medic. et tribus aliis. *Idem*.

FAB. v. 681 *Craterem Æneæ*] *Crateram* multi; quod arripere Gifanius in Indice Lucretiano non debuit. *Cratera* probe Neap. Urbin. et quinque alii. Ex Virgilii v. hæc et sequentia est mutatus, 'Ipaius Anchisæ longævi hoc munus habeto, Cratera impressum signis: quem Thracius olim Anchisæ genitori in magno munere Cisseus Ferre sui dederat monumentum et pignus amoris.' Ut in Fast. v. 'Cratera Iliacis thuraque pone focis.' Idem Virgilius lib. ix. 'Cratera antiquum' dixit. Heins.

682 *Ab Aontis oris*] *Hæmonis* nonnulli: *Ontis* fragmen. Boxhorn. *Oontis* tert. Medic. *Adontis* quartus; *Ionis* S. Marci, Neapol. Urbin. Bernegger. pr. Vatican. et tres alii: alii aliter. Pro *Ismenius* unus meus *Ymeneius*: *Imeneius* in Græviano: forte *Minycius*. Mox pro *Mylenus* scripti propemodum omnes *Nileus*. Puto *Nileos*; nempe filius. *Idem*. *Ismenius*] Thebanus, ab Ismeno Bœotizæ fluvio. R.

683 *Acon Mylenus*] Non Myle filius; sed a patria sic cognominatus: hic enim fuit argentarius faber. R.

684 *Mylenus*] Siculus. Mylæ enim oppidum est Siciliæ: ad distinctionem ab illo Cretensi, cujus meminit Virgil. Ecl. v.

685 *Urbs*] Thebæ, urbs *ἑτάφυλος*, *Farn*.

690 *Arbor*] *Arbos* Thuan. et multi alii. Mox, pro *lambunt sara*, S. Marci, Neapol. Thuan. Bernegger. Oxon. prim. Gronov. sec. Palat. tert. Medic. alique complures, *rodunt*. Sic in Fastis, 'Rode caper vitem.' Heins.

692 *Natas ab Orione*] Tolle τὸ ab cum uno Gronovii: multi *ab origine*. Postea *dimisso telo*, non *demisso*, nonnulli. *Idem*. *Natas*] *Ὀπίσθιος τοῦ Ὀρίωνος ἐν Βοιωτίᾳ θυγατέρες*, &c. *Orion*

Hyrlei f. in Bœotia duæ erant filiae, Metiocha et Menippa. Cum grassaretur per Aoniam pestis, responsun-que esset ex oraculo, placatum iri Deorum iram si duæ virgines immolarentur, cæteris recusantibus, hæ pro salute patriæ se devooverunt, &c. Ant. Liberalis 25. fab. ex Nicandro et Corinna. *Farn.*

693 *Non famineum*] Timidum, sed virile et audax. *R.*

699 *Nominat*] *Malim Nominet.* Heins.

FAB. VI. VII. 700 *Signis fulgentibus ære*] *Exstantibus* duo Basil. et unus Moreti: ut l. XI. 'Forte fuit juxta signis exstantibus asper Antiquus crater.' Heins. *Acantho*] *Acanthus* frutex est spinosus semper florens. Virg. 'Et baccas semper florentis acanthi.'

701 *Summus*] In summitate. *R.* *Acantho*] De *Acantho* multa hic Herc. Ciofanus, quam *Smilacem* asperam esse probat.

703 *Sacerdoti*] Anio, qua sacerdoti, accerram; qua regi, pateram, et 'duplicem gemmis auroque coronam.' *Æneid.* I. vs. 659. *Farn.*

705 *Inde recordati Teucros*] *Apollinis* oraculum non percipientes Trojani, in Cretam navigarunt. Primam enim originem se putabant ducere a Teucro Scamandri Cretensis filio, qui in Phrygiam profectus, arcem Trojanam ædificavit. Sed ante eum Dardanus ea loca jam cœperat habitare. *R.*

706 *Cretam tenere*] *Creten* unus Bonon. unus Voss. *Cretem.* Heins.

707 *Ferre diu nequiere luen*] Ita Florent. S. Marci. In reliquis omnibus *Jovem*. *Jovem* pro aëre passim a poetis dici quis nescit? hic autem argute Nostrer, cum Creta sit natale solum Jovis. Apud Virgil. lib. III. *Æneas* de adventu suo in Cretam, [non in Cretam, sed in Strophadas: *Æn.* III. 222.] 'Irruimus ferro, et divos ipsumque vocamus In prædam partemque Jovem.' Silius l. II. de Mopso Cretensi, qui procul a patria occidebatur,

'Desertum per vota Jovem non grata vocabat.' Nihil illic Dausqueius vidit. *Idem.*

708 *Optant contingere portus*] *Sex aptant: properant* puto. *Idem.*

709 *Strophadumque receptos*] *Strophades* insulæ sunt in mari Ionio duæ juxta Zacynthum, ἀπὸ τῆς οὐραφῆς, hoc est, a conversatione, *Zetæ* et *Calais* dictæ: nam illuc usque *Harpyias* persecuti retro rediere. *R.*

710 *Ællo*] *Harpyiarum* una, quæ Virgilio *Celæno.* *Æneid.* III.

711 *Et jam*] 'Dulichiumque, Sameque, et *Neritos* ardua saxis,' &c. ibid. *Farn.* *Et jam Dulichios portus*] *Dulichium*, et *Ithaca*, *Samos* insulæ sunt in Ionio mari, quibus imperavit *Ulysses*. Sciendum autem *Samos*, a priscis Græcis, editora et altiora loca arcibus struendis apta consuesse vocari, ut *Strabo* inquit. *Ithacamque Samumque*] *Samonque* veteres plerique; sed *Samenus* verius est: dixi *Remed.* *Amor.* vs. 268. *Ithacanque* unus *Medic.*

712 *Neritiasque domos*] *Neritus* et mons est in *Ithaca* insula, et urbs, unde *Neritius* possessivum.

713 *Prætereunt vecti*] *Præter erant* vecti meliores magna ex parte: at *Medicens* chartaceus, *Propter erant* vecti. Heins. *Certatam lile Deorum Ambraciam*] *Ambracia* urbs est *Epiri* ab *Ambracia* *Thesproti* filio dicta; vel ab *Ambracia* *Ægei* filia. Ab *Ambracia* vero sinus dicitur *Ambracius*, angustis admodum fœcibus spatiosum æquor accipiens. *Certatam*] De qua *Dii* certarunt. *R.*

714 *Ambraciam*] *Ambracian* pr. *Vatic.* Heins.

715 *Actiaco*] *Actium* promontorium *Epiri* est, ubi cultus *Apollo*, qui in navali prælio, quo devicit *Angustus Antonium* et *Cleopatram*, auxilium *Augusto* tulisse credebatur. *Farn.* *Ab Apolline*] Ob *Apollinis* *Actiaci* templum. Illuc enim ad quinquennales ludos multi populi confluebant.

716 *Terram Dodonida*] Dodone urbs est Epiri, unde *Juppiter Dodonæus*. R. *Vocalemque*] Reddentesque responsa e quercu columbas duas in sylva prope Dodona urbem Epiri. Hom. Odyss. xiv. et xix. Herodot. in Euterpe. Æschylus in Prometheus vincto. Pausan. in Phocicis. Strabo lib. vii. Natal. Comes lib. vi. 12. Jacob. Boissardus de Divinatione, in Jove Dodonæo.

717 *Ubi nati*] Fab. obscurior. *Farn. Chaoniosque sinus*] Chaones populi sunt Epiri. *Ubi nati rege Molosso*] Significat Poëta Molossi filios in aves fuisse conversos. R.

718 *Impia subjectis fugere incendia pennis*] *Inita* S. Marci et tert. Bonon. Lege *Irrita*: ut lib. xiv. 'Irrita sacerilega jactas incendia dextra.' Malo etiam *subvectis pennis*; quanquam aliter libri. *Heins.*

FAB. VIII. 719 *Phæacum*] Populi insulæ Corcyræ, hoc est, *Corfu*; biferis Alcinoi pomariis nobilitatæ. Od. H.

720 *Vati*] Heleno, Priami fil. cui, post Pyrrhum ab Oreste cæsum, cesserat uxor ejus Andromache cum regno Epiri. *Farn. Epiros ab his*] Post hæc: nam in Italiam navigantibus a Corcyra occurrit. *Epirus*] Regio in qua est Buthrotus, olim Romanorum colonia. *Tenetur*] *Tenentur* unus Medic. *Heins.*

721 *Buthrotos*] Buthrotos autem est urbs haud longe a Corcyra distans, a primo habitatore sic dicta. R. *Simulataque*] 'Parvam Trojam, simulataque magni Pergama,' &c. Æneid. III. *Farn.*

724 *Tribus hæc excurrit in æquora linguis*] *Pennis* S. Marci, Neapol. et tert. Bonon. prim. Bonon. *pinnis*, male. Lucan. de Brundusio libro II. 'Hic latus angustum jam se cogentis in arcum Hesperis tennem producit in æquora linguam.' Lege *trinis excurrit in æquora linguis*: τὸ hæc inepti glossatoris est figmentum. Fast. IV.

de Sicilia, 'Lustrarat terræ cornua trina suæ:' ita et ibi scribendum, ut suo loco monebitur. Festus Avienus Orbis descriptione de Sicilia, 'Hæc autem trinis laterum procursibus adstat, Ternaque cæruleis longe juga porrigit undis.' *Heins. Tribus*] Promontoriis tribus: unde insulæ nomen Trinacria. *Linguis*] Messana urbe in ora Peloritana, prius Zancle dicta ab incurvo sinu. Ζάγκλιον γὰρ τὸ σκολίων ὄθεν καὶ Ζάγκλιον τὸ δρέπανον. Eustat. ad Odyss. XII. 'Quique locus carvæ nomina falcis habet.' Ovid. Fast. IV. *Farn. Tribus linguis*] Tribus promontoriis, quorum Pachynus Græciam. Lilybæum African, Pelorus Italiam spectat.

725 *Est versa Pachynus ad Austros*] *Obversa* reponere ex duobus Thuan. et aliis quinque. Quod verbum Nasoni familiare: ut Fast. V. 'Pelion Hæmonis mons est obversus in Austros:' *est versa* in nonnullis; Florent. S. Marci alique septem *eversa*. *Heinsius.*

726 *Lilybæon*] Lilybæum autem et urbs est Siciliæ et promontorium, occidentem versus, unde flat Zephyrus, spectans. *Ad Arctos*] Ad septentrionem. *Ad Arctos spectat*] *Et Arctos* fragmen. Moreti. Puto *at Arctos*; atque ita prim. Erfurt. Pro *Boreamque* meliores *Boreanque*. *Arcton experitem* Oxon. et quinque alii; etiam bene. *Heins.*

727 *Pelorus*] Pelorus autem dictus est a *Peloro* classis Hannibalis gubernatore, ibi sepulto.

728 *Hanc subeunt Teucri*] *Hæc* S. Marci, Neapol. prim. Erfurt. et quidam alii. *Huc* Benegger. Thnan. sec. Palat. Oxon. prim. Basil. alique decem. *Hunc* septem: quatuor *Hic*: tres *Hæc*. Pro et *remis*, *remis* plerique: duo Mureti *remisque*. Paulo post pro *Zancleæ potitur arena*, liber S. Marci, *Zancleam patitur arenam*: an *potitur arenam*? ut Fast. II. 'potiturque cupitam:' ita enim Nasonem

scripsisse contendit Priscianus. Met. xi. ut Spirensis codex, 'Et Methymnæ potiuntur littora Lesbi.' Heins.

729 *Zancleæ arena*] Zancle urbs est Siciliæ. Strabo scribit eandem esse cum Messena, Zanclen vero antea vocatam, quod in curvo littore sita foret. Zancleia namque vocantur curva.

730 *Scylla latus*] Duæ fuerunt Scyllæ a Poëtis decantatæ: quarum altera Nisi filia in avem fuit commutata: altera Phorci filia in monstrum, quod in freto Siculo navigantibus insidiatur. *Charybdis*] Hæc vetula fuit furacissima, quæ cum Herculi boves furata esset, ab illo in fretum projecta in monstrum marinum fuit conversa, quod adhuc pristinam retinet rapiendi naturam: nam illac transientes naves ad se rapit, devoratque ac revomit. R. *Scylla*] 'Dextrum Scylla latus, lævum implacata Charybdis,' &c. *Æneid.* iii.

731 *Infestant*] *Infestat* ex castigatioribus multi. Pro *raptas carinas* unus Basil. *sortitas*. Heins.

732 *Ille ferat*] Vide Met. xv. vs. 60. *Farn.*

733 *Cui dum*] Plerique vetustiores, excepto Florentino S. Marci, *Quam dum*: et mox *repetens suspiria*, non *referens*. Heins. *Quam dum pectendos*] Galatea Nerei et Doridis fuit filia, quæ amore Acidis capta Polyphemum Cyclopem se amantem fugiebat. Sed cum Cyclops eam in gremio Acidis residentem deprehendisset, ira correptus ingens saxum in illos coniecit, quo Acis obritus, (nam Galatea auferat,) in fluvium sui nominis fuit conversus. R.

741 *Potes his impune negare*] *Negari* in nonnullis. Heins.

743 *Turba*] Quinquaginta Nereidas numerat Hesiodus in *Theogonia*. *Farn.*

744 *Non nisi per luctus*] Scribe *luctus*: atque ita pro diversa lectione pr. Basil. Heins.

747 *Deam*] Galateam.

748 *Nere tui causam*] Florent. S. Marci, et tert. Bononiensis, *Nere tuæ causam tege*, si *sum fida*, *sorori*. Heins.

749 *Nereis*] Galatea Nerei filia. R. *Cratæide natam*] Homerus simpliciter *Cratæin* vocat Odys. M. Stesichorus autem *Lamiam* vocat. *Micyl. Cratæide*] Scyllam, Phorci et Cratæidis, quæ et Hecate dicta, filiam: *ἢν τέκε Φόρκυς, Νυκτιπόλος θ' Ἐκάτη, τὴν τε κλέουσι Κράταιν*. Apollon. lib. iv. Cratæis autem fl. est Calabria. *Cratæide natam est*] *Gratæide* vetustiores. *Lege Cratæide*. Virgilius in Ciri de Scylla, 'sive Cratæis, Sive illam monstro genuit Persæa biforini.' Homerus quoque Odys. M. *Κράταιν Μητέρα τῆς Ἀκόλλης* dixit. Alii Hecaten ejus matrem volunt; quam cum Cratæide confundit Apollonius lib. iv. Argon. de Scylla, *ἢν τέκε Φόρκυς, Νυκτιπόλος θ' Ἐκάτη, τὴν τε κλέουσι Κράταιν*. Hesychio, *Κράταις κύριον ὄνομα τῆς μητρὸς τῆς Ἀκόλλης*. Plinio lib. iii. 5. 'Cratæis fluvius, mater (ut dixere) Scyllæ: quæ pene totidem verbis apud Solinum et Martianum Capellam habes; nisi quod apud hunc pater *Scyllæ* mendose legitur; apud illum male *Cratæis*. Apud Hyginum Fab. 199. mendose! etiam *Scylla Cratætis filia* dicitur, pro *Cratæidis*. Male etiam apud Servium ad *Eclog.* vi. 'Cretheidos filia;' et *Æn.* iii. 420. 'Creticis filia:' alii alia de matre Scyllæ prodiderunt. Heins.

750 *Nymphaque Symethide*] Scribe *Symæthide*: ita apud Virgilium in longe vetustissimo codice lib. ix. *Symæthia circum Flumina* scribebatur: neque aliter legendum Fast. iv. 'Quaque Symætheas accipit æquor aquas:' et hoc libro infra, 'Symæthius heros.' *Συµαθος* Græcis est. Ita Thucydides, Scalax, Strabo, Athenæus, alii: apud quosdam tamen *Συµηθος*. Mox *nulla cum fine* S. Marci, pro *nullò*. Heins. *Symæthide*] Filia Symæthi fl. Siciliæ, prope Catanam. Cluverii Sicilia l. i. 10. *Farn.*

758 *Et octonis*] Sedecim annos natum Acim fuisse significat.

757 *Fuerit præstantior*] *Præsentior* Neapol. bene. Florent. S. Marci, *præsentius*; proxime verum. Libro v. 'tanta est præsentia veri.' Epist. Paridis, 'O Deus, o præsens geminorum gloria fratrum.' *Heins.*

758 *Par utrumque*] *Utrumque* prim. Bonon. et unus meus. *Idem.* *Par sed utrumque fuit*] *Æquale* utrumque fuit, et odium quo Cyclopem, et amor quo Acidem prosequabatur Scylla. *Micyl.*

759 *Ille immitis*] *Ἐχθιστον ἔχων* *ὑποκάρδιον ὄλεος, κέρριος ἐκ μεγάλας.* Theocr. Cyclops, vs. 15.

760 *Visus*] 'Nec visu facilis, nec dictu affabilis ulli.' *Æneid.* III. *Ἀποροφάγος*, *Odys.* IX. *Farn.*

767 *In aqua*] *In aquam* vetustiores plerique. *Heins.*

770 *Telemus*] *Ἔσκε τις ἐνθάδε μῶντις ἀνὴρ ἧς τε μέγας τε, Τηλέμαχος Εὐρυμίδης, δὲ μαρτοσύνην ἐκέκαστο, καὶ μαρτενόμενος κατεγύρη Κυνλόπεσσιν.* Hom. *Od.* IX. 508. *Farn.* *Telemus*] Eurymi filius inter Cyclopas vates fuit egregius, qui Polyphemo prædixit omnia quæcunque ab Ulyse passus est. *Telemus*] Quod sic reddimus ex *Odyas.* IX. 'Luminis effossi tenebras prædixerat illi Telemus, a Graio damna futura viro.' *Siculum in æquor*] *Siculum ad Ætnam* decem: *Siculum ad Ætnen* S. Marci. *Heins.*

771 *Telemus Eurymides*] *Eurymides.* Homero, *Τηλέμαχος Εὐρυμίδης*, atque ita in Ibide Noster; ubi pari modo peccabatur. Hygino *Fab.* 125. et 128. 'Telemus Eurymi filius.' *Idem.*

772 *Lumenque*] *Αἶ, αἶ· παλαὺς χρη- αμὶς ἐκπαλαιεταί.* *Τυφλὴν γὰρ ἔβην ἐκ σέθεν σχίσαι μ' ἔφη, Τροίης ἀφορμηθέν-τος.* Cyclops Euripidis. *Farn.*

780 *Mediusque resedit*] *Medioque* per ætus Florent. S. Marci, non male: *medioque resedit* Betnegger. quart. Medic. Arondel. et multi alii. At Virgil. *Georg.* IV. 'Consedit scopulo

medlus.' *Hunc ascendit* pro *Huc* Neapol. Urbin. et alii decem. *Mediusque resedit*] In medio. Quod enim loci est, ad hominem est relatum. *R. Resedit*] *Καθεζόμενος δ' ἐπὶ πέτρας Ὑψηλᾶς, ἐς πάντων ὁρᾶν, ἔειπε τοιαῦτα.* Theocr. *Cycl.* vs. 17. *Farn.*

783 *Antennis*] 'Trunca manum pinus regit, et vestigia firmat.' *Æn.* III. 'Polyphemus ducentos Cyclops longus pedes, et porro huic manu bacillum, quam malus navis in corbita maximus ulla.' Lucilius. et *Io.* *Boccacius* I. IV. *Geneal.* refert inventum in Siculo antro cadaver, Polyphemi ut credebatur, cuius læva contum tenebat cuiusvis navis malo maiorem, &c. *Farn.*

787 *Auribus haus]* Auribus inditum nomen a vocibus hauriendis. Unde Virgil. 'voceque his auribus haus].' *Videntur* Lactant. de opific. *Del.* c. 8.

788 *Auditaque verba notavi*] *Mente notavi* Thuan. sec. Palat. quart. *Medic.* Oxon. pri. Gronov. et complures alii. *Fastor.* v. 'silent alie, dictaque mente notant.' *Heins.*

789 *Nicei ligustri]* Candidi floris. Est autem ligustrum violæ genus candidissimæ. Videtur autem ad Galatæ nomen alludere, quod a candore lactis illi inditum fuisse innuit Hesiodus, qui ait Galatæam candidas comas et faciem lacti similem habuisse. *R. Candidior]* Amatoria hæc cantilena est, et illæ Virgillii ecl. II. et VII. adumbratæ sunt ex Theocriti Cyclope: *Ὁ λευκὰ Γαλάτεια, τί τὸν φιλέοντ' ἀποβάλλῃ; Λευκοτέρα πακτᾶς. Folio]* Flore ipso ligustri, cuius candor passim celebratur. vide I. *Pas-seratium* in Claudian. I. II. et *Brodæi* *Advers.* IV. 18. &c. *Farn.*

791 *Tenero]* *Ἀπαλοτέρα δ' ἄρδης, Μόσχῃ γαυροτέρα.* Theocr. II. *Idyll.* *Farn.*

793 *Æstiva gratior umbra]* *Aura* Arondel. et quinque alii: sed sequitur, 'volucrique fugacior aurâ.' *Heins.*

803 *Laudato]* 'Laudatas ostentat avis

Junonia pennas,' et spectata superbit. *Farn.*

804 *Surdior*] Quorum-rauci fluctus ad litora aut scopulos allisi vocem andiri negant. Si Nili Catadupæ ab auribus incolarum amplitudinem fragoris excludunt, quid mirum? &c. Macrobius in somnium Scipionis II. 4. *Farn.*

805 *Si possem demere vellem*] *Vellem tibi demere possem* S. Marci, prim. Gronov. alique deni; recte: quo aludunt non pauciores, in quibus posse: nonnulli, *vellem si demere possem*. Heins.

813 *Sunt auro*] Έστ' αμπελος à γλυκύκαρπος. Theocr. Cyclops, vs. 46. *Farn.*

816 *Leges*] Colliges. *Autumnalia corna*] Autumni tempore maturescunt. Corna autem sunt baccæ rubicundæ, in medio nucleum durissimum habentes: unde Virgilius, 'Lapidosaque corna.'

820 *Arbuti factus*] Est arbutus humilis arbor poma ferens rubicunda.

821 *Hoc pecus*] Βορά χίλια βόσκη. Cyclops Theocriti, vs. 34.

823 *Possem tibi dicere*] *Possim ex melioribus*. Heins.

826 *Ut vix circueant*] *Sustineant* quinque scripti, et nonnullæ editiones; quod placet: duo *contineant*. Posset tamen et *circuagant* legi, quo verbo Horatius est usus. *Idem.*

829 *Lac mihi*] 'Lac mihi non æstate novum, non frigore defuit.' Virg. Eclog. II. *Farn.*

830 *Durant*] Condensant in caseum.

831 *Deliciae faciles*] Quæ facile haberi possunt.

832 *Capraeque*] *Caperque* veteres plerique. Heins.

835 *Vix ut dignoscere possis*] *Possint* præcesserat: ut vix quinque. Forte et vix dignoscere quos sit: de quo Græcismo in scriptis Nasonianis pluribus alibi actum. *Idem.*

836 *Villosæ*] Καλ σκίμωνες τέσσαρας έκρων. Cyclops Theocr. vs. 41. *Farn.*

Delph. et Var. Clas.

838 *Exere ponto*] *Exime* S. Marci. Heins.

840 *Certe ego me novi*] Se quoque formosum esse colligit Polyphemus. R. *Certe*] Καλ γάρ θην οὐδ' εἶδος ἔχω κακόν, ὅς με λέγουσι. Ἡ γάρ πρὸν ἐς πόντον ἐσέβλεπον, ἥς δὲ γαλάνα. Theocr. Idyll. VI. vs. 34. *Farn.* *Liquidaque in imagine vidi*] *In margine* Neapol. Arondel. pri. Hamburg. et alii complures: unus Voss. *e margine*. Heins.

844 *Nescio quem regnare Jovem*] *Impia et Cyclope digna vox*. Hom. Odyss. IX. vs. 275. Οὐ γάρ Κρότωνος Διὸς Αἰγιόχου ἀλέγουσιν, οὐδὲ θεῶν μακάρων.

847 *Turpis sine frondibus arbor*] *Arbos meliores: turpe sine* Genæv. Puto, *turpe est sine frondibus arbos, Turpe et equus*. Notum illud ex Amoribus, 'Turpe senex miles, turpe senilis amor:' ita passim tersissimi scriptores. Heins.

850 *Hirtæ setæ*] *Erectæ*. R. *Burba*] Καλ καλὰ μὲν τὰ γένεια, καλὰ δ' ἐμὲν à μία κύρα. Theocr. Idyll. VI. 36.

851 *Unum*] Εἷς δ' ὀφθαλμὸς ἔκκει. Idyll. XI. *Sed instar*] 'Ingens, quod torva solum sub fronte latebat, Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.' *Æneid.* III. *Farn.*

853 *Solis tamen unicus orbis*] *Soli* Neapol. Thuan. et multi alii: rectius. Heins.

854 *In vestro aquare*] Ubi vos vivitis, o Nereides. R. *Genitor*] Neptunus. Viros virtute præstantes Jovis filios poëtæ appellaverunt, ut Æacum, Minoa, Sarpedona: feroces vero et immanes, Neptuni filios dixerunt, ut Cyclopa, Cercyona, Scytrona, et Læstrigonas: hos mari genitos, illos cælo. Agell. xv. 21. *Farn.*

857 *Quique*] Ζηρὸς δ' ἐγὼ κεραυνὸν οὐ φέλω, ξέρε' οὐδ' οἷ' ἔρι Ζεὺς ἔστ' ἐμοὶ κρείσσων θεός. Eurip. Cyclops, vs. 319.

858 *Nerei, te veneror*] *Malim Vereor* cum prim. et sec. Palat. Oxon. quart. Medic. utroque Erfurt. Arondel. et

Ovid.

10 Z

multis aliis: hoc est, metuo. Sic Noster sæpe. Paulo ante *celos sperno*, pro *calum*, Cantabrigiensis. Heins.

863 *Quod nollem*] Unus meus *nolem*. *Lege nolim*. Idem.

866 *Si se tibi misceat*] Imo *sic se tibi misceat*, per parentheses: quod cum Florentino S. Marci, pri. Vatican. Cantabrig. alii multi agnoscunt. *Idem*.

868 *Cum suis viribus*] Cum suis ignibus. Vires enim *Ætnæ* incendia sunt assidua. *Viribus Ætnæ*] Ita et veteres: nisi quod unus Barberin. ignibus. Scribe *rupibus*. Lib. xiv. 'Desertum quondam mediis qui rupibus *Ætnæ* Nescit Achæmeniden.' Heins.

875 *Ultima sit faciam*] *Fatiam* prim. Palat. Bernegger. et prim. Strozze: at Florent. S. Marci *facta*. Scribe *faxe*: quod minantis est passim apud optimos quosque scriptores. Noster ipse lib. iii. Met. 'Fallat eam faxo.' Lib. xii. 'Det mihi se faxo.' In Ibide, ut quidem ex vestigiis scriptorum codicum censeo esse reponendum, 'Hæc tibi natali faxo Janique Kalendis Non mentituro quilibet ore legat.' Plurima ex aliis auctoribus exempla sunt in promptu. Mox *Veneri concordia*, pro *Veneris*, sec. Palat. paulo ante: ut et infra, *Acin* pro *Actin* vestitiores; et paulo post *Ætnæ* pro *Ætna*. Idem.

879 *Symæthius*] *Acis* Symæthidis Nymphæ filius, vs. 751. supra. Est autem Symæthus, vel, ut aliis, Sime- thus, fluvius Siciliæ maximus, inter Pelorum et Pachynum se in mare exonerans, a Catana distans octo milia passuum, hodie accolis *La Iarreta* dictus. Cluverii Sicilia lib. i. Farn.

880 *Et fer opem, Galatea, precor*] *Galatea* mihi venuste Rottendorph. Mox *advertite regnis* pri. Ambros. pro *admittite*: dictum lib. ix. vs. 54. Heins.

886 *Vires avitas*] Vires Simæthi fluvii, ut in fluvium converteretur.

R. Avitas] Rapidissimo agmine fertur Symæthus. Silius l. xiv. 'rapidique colunt vada flava Symæthi.' Avum imitatus nepos non leniore fluit agmine *Acis*, a sagitta nomen sortitus. Kal δ' 'Acis δρυφός, καὶ ἐκείνος ποταμὸς τὴν ἐκ τῆς διαστεντικῆς ἀλδὸς κλήσιν ἔχων. Eustathius in Iliad. xvi.

890 *Tum moles tacta dehiscit*] *Fracta* Thuan. prim. Vatican. prim. Moret. et quindecim alii: in Arondel. et tribus præterea *facta*: utrumque bene. Sic 'jactis in altum molibus,' quod sæpe apud scriptores Romanos occurrit. 'Jactas silvas' lib. xii. dixit. In nonnullis *tracta, facta, tanta, tecta, cuncta, certa, acta*. Heins.

894 *Flexis nova cornua canis*] *Flexu canna* Arondel. nexis unus Medic. alius *flexis: fletis* Cantabrig. *Legoplexis cannis*: sic 'plectere coronam.' Idem. *Cæruleus*] *Niger*. R. *Cornua*] *Ripas*. Vide quæ ad lib. ix. vs. 80. cur fluvii cornua habere dicantur. *Cannis*] Vide quæ ad lib. iii. vs. 9.

896 *Acis erat, et sic quoque erat tamen Acis*] *Acis erat, quod sic quoque erat* S. Marci, et Thuan. *sic quicquid erat* Cantabrig. Oxon. prim. Moret. alique multi: *sed quicquid erat* nonnulli: *sic et quoque erat* quart. Medic. et sex alii: *sed sic quoque erat* septem; quod sequor. Locus tamen de mendoso suspectus. Heins.

897 *Antiquum*] Qui et hodie accolis vocatur *Ac* vel *Iaci*. Farn.

FAB. ix. Arg. *Desierat Galatea loqui*] Glaucus Polybi filius, piscator cum esset, forte pisces captos in prato exposuit, qui cum in mare resiliissent, ut causam hujus rei cognosceret, tentibus cœpit illas herbas mandere, in quibus jacuerant pisces. Sed statim mutata natura se in mare præcipitavit, quem Dii miserati in Deum marinum, sive, ut Strabo refert, in balænam transmutarunt, Glaucum autem piscem iude fuisse denominatum aiunt. Quod quidem idcirco

fictum fuisse Palæphatus ait, quia Glaucus optimus fuit urinator: qui cum sub aqua nataret ad insulam quandam cultoribus vacuam, indeque post tres ampliusque dies rediens, se apud marinos Deos fuisse profitebatur. Sicque rudibus tunc hominibus facile persuasit se marinum Deum fuisse affectum.

904 *Fretum scindens*] Malo *findens* ex duobus. In Florent. S. Marci et tert. Bonon. *fretum stridens*: unus Medic. et unus Reg. *fretum stridens*. An *fretum stringens*? ut lib. xi. 'Stringebat summas ales miserabilis undas.' Lib. iv. 'Æquora destringunt sumtis Ismenides alia.' Heins. *Novus incola*] Glaucus qui paulo ante in Deum marinum fuerat commutatus. R. *Novus*] Glaucus Anthedone, quæ Bœotiae, Eubœam contra, urbs, natus, nuper Deus maris factus. Farn.

905 *In Eubœica Anthedone*] Anthedon urbs est Bœotiae maritima, est et alia eodem nomine juxta Gazam itidem maritima: unde Anthedonius. Est etiam portus Anthedonius. *Eubœica*] Quia Eubœa Bœotiae adjacet.

906 *Viseque cupidine virginis ardet*] *Hæret*, S. Marci, Neapol. Urbin. sec. Palat. Oxon. et sex alii ex melioribus: prim. Vatican. prim. Palat. Cantabrig. prim. Erfurt. et alii decem, *ardens*; et versu proximo *Hæc quæcumque*: sed tum, *Ut quæcumque videt*, sit scribendum. Urbin. *Hic* cum decem aliis: pri. Reg. *Hic*. Heins.

908 *Velocæque*] Τοῖς τοῦ φόβου πτεροῖς ἴδεναι φοβούμεν 'pedibus timor addidit alas.' Hen. Steph. Schediasm. l. vi. c. 3. Farn.

910 *Collectus in unum*] S. Marci aliique ex melioribus complures *conjectus*: *conjunctus* Thuan. unus meus, *collatus*. An *cuneatus*? 'Prominet in pontum cuneatus acumine longo Colla,' supra dixerat. Heins.

911 *Longa sub arboribus*] *Sine arboribus* Oxon. tres alii: ut lib. viii.

'sterilis sine fruge sine arbore tellus.' *Idem. Convexus*] Inclinator, vergens. Locum autem describit præcipitio accommodatum.

914 *Cæsariemque*] Vide Iconem Glauci marini lib. ii. Philostrati Iconum.

915 *Ultimaque*] Vel propter formam Sireniæ; vel quod a nonnullis in balænam versus dicatur. Ἰχθὺς δὲ εἶναι τῷ λοιπῷ τὸν Γλαῦκον θελοῖ τὰ οὐραῖα ἐξηρμύνα καὶ πρὸς τὴν ἔξω ἐπιστρέφορα. Philostr. ibid. Farn. *Tortilis piscis*] Qui se facile torquet. *Ultima inguina*] Ultimam inguinum partem. Ad id autem alludit poëta quod Strabo ait, Glaucum in balænam fuisse transfiguratum.

916 *Sensit*] *Sentit* nonnulli: pro *nec sum meliores non sum*, et deinde *Sum Deus*, non *Sed*. Heins.

918 *In æquore Triton*] *Æquora* cum tertio Mediceo et Rottendorph. dictum Amor. i. l. *aut Triton* quatuor libri cum editionibus nonnullis; bene: *vulgo et Triton*: et tum lege *Athamantiades*. Idem.

919 *Athamantiadesque*] Libro iv. va. 540.

920 *Sed scilicet*] Erat, inquit Palæphatus, Glaucus natator atque urinator peritissimus. Ita ut porta Anthedonio in conspectu civium enatans, et in littore insulæ deserto per dies aliquot latitans, postmodo rediret, seque sub undis per id tempus degiasse affirmaret, &c. Quin et hyberno tempore pisces, quoscunque cives sui poposcerant, adducebat, &c. Farn. *Sed scilicet altis Deditus æquoribus*] Sed piscandi in mari studiosus. Significat enim Glaucus se fuisse piscatorem.

921 *Tantum exercebar*] *Jam tum* ex castigationibus magno numero. Heins.

922 *Ducebam ducentia retia pisces*] *Capientia retia* prim. Vatican. a manu secunda, et duo Moreti: dubito: utroque loco pro trahere sumitur. Mar-

tial. 'Nunc piscem tremula salientem ducere seta.' *Idem.*

928 *Non apis inde tulit collectos sedula flores*] Multi ex præstantioribus collectos semine flores; sed perperam. Vulgatam scripturam agnoscit Priscianus lib. vi. Tibullus lib. ii. Eleg. 1. 'Rure levis verno flores apis ingerit alveo, Compleat ut dulci sedula melle favos.' *Idem.*

930 *Ego primus in illo Cespite con-sedi*] Puto ego pronus: aliter tamen libri. *Idem.*

936 *Mea præda*] Pisces capti, jamque exanimæ. *Farn.*

937 *Et motare latus*] Tò motare non placet, est enim quod moveri; idque præcesserat. Certe Florent. S. Marci, Neap. tert. et quart. Medic. Oxon. prim. Moret. Arond. et duodecim alii, *mutare*: nihil verius. Virgil. *Æneid.* xii. de Encelado, 'Et quoties fessum mutet latus, intremere omnem Murmure Trinacriam:' nimirum fama est. Ita longe optimus et vetustissimus Mediceus; quomodo etiam Donatus videtur legisse, etsi Servius pro vulgata scriptura pugnaret: neque aliter agnovit Statius, apud quem *tentat Enceladus mutare latus*. Pari modo etiam locutus Seneca libro de Tranquillitate animi cap. 2. Sic 'mutare brachia' Propertio libro ii. Eleg. 15. 'Quam multo amplexu mutamus brachia!' cæterum a mutando latere illud quoque Maronis tractum videtur *Æneid.* v. 'Nunc huc ingentes, nunc illuc pectore curas, Mutabat versans, Siculiane resideret arvis, Oblitus fatorum, Italasne capesseret oras.' *Heins.*

940 *Dubiusque diu quæ causa*] Tò diu non placet: *dubitoque* et *causamque* plurimi ex vetustioribus: *dubiusque* fuit Neapol. et decem alii: duo *dubitoque* prius: unus Moreti simul. Forte, *Obstupui, subitaque rei quæ causa requiro*: vel, *dubiusque, fugæ quæ causa requiro*. *Idem.*

941 *Hæc aliquis*] Castigationes hoc.

Idem. *Herba*] Τῆς δειξάου βοτάνης, ἥς ὁ Ἀνθηρόνιος ἐκείνος θαμνὸν ἐμφερή-θεϊς ἀθάνατος ἀλυσσῆς γέγονε. Athen. xv. 7. vid. eund. vii. 12. Τὴν δὲ βοτάνην ἥς ἐγεύσατο, φασι τὴν δειξάου εἶναι. Ia. Tætz. ad illa Lycophronis Πρὸς κύμα δόπτην ἐμπεπλεγμένον, &c. *Farn.*

942 *Quæ tamen hæc, inquam*] Primus Strozæ et quinque alii, *Quas tamen hæc, inquam*. Heins. *Has vires*] Tantam vim ut mortuos pisces vivos efficere possit. *R.*

947 *Nec potui restare diu*] *Restare* loco, tert. Medic. quod placet. Mox sub æquora, non æquore, castigationes. Heins. *Restare*] Resistere amoris et cupiditati alterius naturæ.

949 *Socio honore*] Nam me quoque in suum numerum admiserunt.

954 *Lapsi de partibus amnes*] *De fontibus* tres scripti; probe: duo montibus. Pro vertuntur unus Leidensis verguntur. Puto, *Motaque verguntur*; vel *Potaque*. De vergendi verbo dixi Pont. i. 9. 54. *Heins.*

956 *Hactenus acta tibi*] Tollendum esse opinor hunc et proxime sequentem versum, et pro *Quæ postquam rediit*, reponendum, *Utque animus rediit*. Vide Notas ad Epist. vi. 31. nisi fortasse mavis, *Mox, ubi mens rediit*; ut lib. vi. 'Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos.' Supra τὸ *Utque* vel *Ubi* scriptum erat *postquam* pro interpretatione: hinc postea factum, *Quæ postquam*, insertis duobus versibus valde frigidis ac jejunis, qui in plerisque vetustiorum non hoc loco, sed paulo post, ante versum *Hanc ego tum primum* leguntur. Idem codices, pro *Quæ postquam rediit*, agnoscunt *Quæ postquam redeunt*, vel *reddunt*: mendose, ad æquora referentes. Scribe igitur *Totaque vertuntur supra caput æquora nostrum. Utque animus rediit, alium me corpore toto, Ac fueram nuper, nec eundem mente recepi*: omissis duobus versibus. *Idem.*

959 *Recepi*] Percepi. *Nec eundem*]

Nam mentem quoque mutaveram.

960 *Hanc ego tum primum viridi ferrugine*] *Viridem* plerique veteres. *Lego, Hanc viridem ferrugine barbam.* Heins. *Viridi ferrugine barbam*] Cæruleam et subnigram.

963 *Cruraque*] Vide supra ad vs. 916. *Farn.*

968 *Prodigious atria*] *Ædes* monstrorum plenas. *Titanidos Circes*] *Titani*, hoc est, *Solis*, filie. *R. Prodi-*

giosa] In quibus homines in bestiarum formas mutati carminibus et præstigiis Circes: lib. sequente et *Æn.* vii. sub initio: ex *Odys.* v. express. *Titanidos*] *Solis*, qui e *Titanum* familia et numero, filie. *Farn. Circe*] Veteres magicæ artis peritas omnes *solis* filias dicebant: hinc et *Circe* talis fingitur, *Medea*, et alie: *Argon.* iii. Πασσάφει κόρη ηελίου.

METAMORPHOSEON LIB. XIV.

FAB. 1. *Arg. Jamque Giganteis*] *Glaucus* cum a *Scylla* fuisset spretus, se ad *Circe*m *Solis* filiam, herbis carminibusque potentissimam, contulit, eamque rogavit ut sibi opem ferret, efficeretque carminibus ut a *Scylla* redamaretur. Sed *Circe*, illius statim amore capta, ipsum in snos amplexus pellicere tentavit: a quo spreta cum fuisset, omnem indignationem in *Scyllam* convertit, ac sinum quendam, in quem descendere *Scylla* ipsa consueverat, venenis infecit, quibus pubetenus in varia monstra conversus, cum sibimetipsi displiceret, in fretum *Siculum* desiluit, ubi cum alios tum, in *Circes* odium, *Ulyssis* socios submersit; ac forsitan etiam *Æneæ* struxisset insidias, nisi jam in saxum fuisset conversus, quod etiamnum a nautis vitatur.

1 *Giganteis*] *Ætnæ* incendia, cujus crateres evomunt lapides ignitos, flammarum globos, et cineres, *Poëtæ* imputant *Encelado*, *Typhæo*, et gigantibus a *Jove* debellatis, atque ex *Ætnæ* superinjectæ caminis quasi faucibus ignem eructantibus: lib. v.

353. *Ætnam*] Hic denuo *Ætnæ* *S. Marci* ut et *Thunæus* optimi. *Injectam*, pro *ingestam*, quoque veteres plerique. *Val. Flaccus* l. ii. de *Typhæo*, 'omnis anhelat *Trinaeria*, injectam fesso dum pectore molem Commovet experiens.' Et mox *bubus* pro *bobus* meliores: et *Navisfrangum* fretum. *Hëins.*

2 *Arvaque*] *Arva* tribus *Cycloporum* scopulis, hodie *Li Farighioni*, subjecta, fertilia, sed inarata. *Farn. Arva Cycloporum*] 'Insula *Cycloporum* fortunatissima fertur. Non illic curvæ glebas effringit arator.' Hinc illud a *Strabone* lib. xiii. dictum, *Κυκλάπειος βλος* pro beata et ignava. *Ἐνθα μὲν οὐτὲ βοῶν οὐτ' ἀνδρῶν φαίμεν ἔργα.* *Homer. Odys.* ix. Quod *Virgil.* arripuit: 'hominumque bonumque laborem.'

4 *Euboicus*] *Glaucus Anthedonius.* lib. præced. vs. 906.

5 *Zanclem*] *Messanam* urbem *Siciliæ*, cui e regione respondet *Rhegium* in *Italia*, injecto freto *Siculo*, infami naufragiis, scopulis, *Scylla* et *Charybdi.* *Farn. Adversaque mania Rhe-*

gi] Rhegium est urbs in finibus Calabriae, ubi Sicilia ab Italia distracta fuisse memoratur. Unde et *Rhegium* ἀρὸ τοῦ ῥήγνυσθαι dictum est; hoc est, ab abrumpendo, quod eo in loco Sicilia ab Italia fuerit abrupta, ut Plinius tradit.

7 *Ausoniam Siculaque tenet confinia*] Fretum namque Sicilia ab Italia determinatur. *Tenet confinia terrarum*] Ita libri omnes. Scribe nihilominus *terris confinia*. Noster ipse lib. xv. de Italia et Sicilia, 'confinia pontus abstulit, et media tellurem reppulit unda.' Sic 'radere confinia' Festus Avienus de freto Gaditano, 'Vel celso dimissa iugo confinia radit.' Heins.

8 *Inde*] A freto. Nam mare inferum, quod et Tyrrhenum vocatur, usque ad fretum protenditur. *R. Manus*] Ἰνδὸν τῷ ῥήγνυσθαι. Apoll. Argon. lib. i. de Glauco. *Farnab. Tyrrhenus per aquora vectus*] *Lapous* prim. *Palat.* prim. *Vatican.* prim. *Basil.* prim. *Reg.* prim. *Erfurt.* *Aronde.* *Cantabrig.* et multi alii; quod rectius. Heins.

9 *Herbiferos colles*] Circum significat, in quo monte Circe dicitur habitasse, quæ homines carminibus succisque herbarum in feras convertebat. *R.*

11 *Sinus*] Postquam.

15 *Qui sum mutatus*] *Qui sim* scribendum; ita Noster amat loqui: aliter vetusti libri. Heins.

20 *At tu, sive aliquod regnum est in carmine*] *Aliquid* *Cantabrig.* sec. *Palat.* et quinque alii: *aliquod regni* *Florent.* *S. Marci:* *Zulich.* pro diversa lectione *aliquid regni*. Scribe, *At tibi sive aliquod regni est in carmine*: ut, 'Forſitan in teneris tantum mea regna coronis Eſſe putes.' *Idem.*

21 *Sive expugnatio herba est*] *Expugnatio* *S. Marci,* prim. *Palat.* *Bernegger.* alique ex melioribus non pauci. Scribe *expugnatio*: dictum *Amor.* l. ii. 6. 23. *Idem.*

24 *Fineque nil opus est*] *Fine opus*

est nullo multi: *S. Marci,* et unus *Bonon.* *Et neque nil opus est*: multi etiam *Hoc mihi nil opus est*: duo sic mihi: alii *Fine nihil opus est*; *Fineque opus nullo*: *Thuan.* *Sive opus est nullo.* *Fortē, Hac ope nil opus est.* *Idem.*

27 *Seu Venus*] *Seu Venus* ulta indicium Solis, qui Martis adulterium ad Vulcanum detulit, turpissimis amoribus omnem Solis progeniem tradidit: 'Stirpem perosa Solis inſiſit Venus, Per nos catenas vindicat Martis ſui.' *Senec.* *Hippolyt.* v. 123. *Farn.*

30 *Dignus eras: ultro poteris certeque rogari*] *Certeque* pr. *Palat.* *Cantabrig.* *Urb.* et sex alii: *certeque* *fragmē.* *Boxhornii:* *certeque* *rigori* pr. *Palat.* a manu prima: *poteras ultro* pr. *Moret.* *certe poteris* pr. *Erfurt.* et tres alii: *certeque potes* alter *Moreti:* *Dignus eras certe poteris ultroque* unus *Basil.* *Scripserat Naso,* ni fallor, *Dignus eras, poteris ultro (mihi crede) rogari: Et si spem dederis (mihi crede) rogaberis ultro.* Heins.

32 *Ne dubites adituque tuæ fiducia formæ*] *Ne dubites* meliores recte. *Abſitque* etiam *Thuan.* pr. *Erfurt.* pr. *Moret.* et septem alii; nonnulli *abſitque.* *Legē* *Ne dubites, abſitque.* *Idem.* *Adſitque tuæ fiducia*] *Hoc est,* tum pulchritudini confide. *R.*

34 *Tantum quoque gramine possim*] *Scribe tantum cum gramine possim*: nam *Sproſtianus,* quantum cum. Heins.

36 *Unoque duas ulciscere facto*] *Pactem pacto*: pactum nuptiale intelligit. Vide *Notas* l. vii. 701. *Idem.*

37 *Præus in aqore*] *Ante rerum natura commutabitur,* quam ego ab amanda *Scylla* deſiſtam. *Frondes*] *Arbores.*

43 *Pabula succis*] *Gramina* plerique; nonnulli tamen *pabula*: quod non ausim mutare, etsi minime ignore, 'gramina' et 'carmina' passim apud Poetas conjungi, quoties de rebus magicis agitur. Noster tamen *Rem. Am.* 'Viderit, Hæmonis si

quis mala pabula terræ Et magicas artes posse juvare putat.' 'Pabula campi' in Ibide quoque dixit. Pro *gramina* Berneggerianus hoc loco *pacula* vel *pabula*. Tò quoque omittitur in tertio Medic. et aliis quique. *Heins.*

44 *Hecateia*] Incantationes a matre Hecate edoctas. Vide l. vii. 74.

47 *Oppositumque petens*] *Oppositamque* duo Bonon. sic *Ilion* in fœminino genere passim. *Heins. Oppositumque*] Supra vs. 5.

48 *Ferventesque æstibus undas*] *Ferventes* recte plerique vetustiores; cuiusmodi appositiones passim apud nostrum occurrunt. Lucan. v. 'Nymphæumque tenent nudas Aquilonibus undas.' *Heins. Ferventes*] Fretum pedes transgreditur. Fretum autem a similitudine ferventis aquæ dictum vult Varro lib. vi. de L. L. et alii. *Farn.*

63 *Medio cum plurimus orbe Sol erat*] Periphrasis est meridiæ. *Medio cum plurimus orbe*] Sic Virgil. 'Plurimus Eridanus.' 'Plurima nux.' 'Plurima cervix.'

65 *Portentificisque veneniis*] *Portentiferis*que malo cum sec. Palat. Oxon. et sex aliis: sic 'monstriferum,' 'horriferum,' et similia apud nostrum. *Heins.*

66 *Hic pressos latices radice nocenti*] *Fusis latices* S. Marci; *fusos* tert. Bonon. et alter Hamburg. et editiones nonnullæ: *sparsos* pr. Hamburg. et pr. Gronov. *latices pressos* unus Basil. Pro *hic*, unus Gronov. et tres *hinc*: *huc* pr. Moret. et pr. Bonon. *hæc* Thys. Puto *hinc*. Idem. *Pressos*] Succos ex herbis noxiis expressos. *Farn.*

67 *Et obcurum*] *Obscura* Urbin. et duo alii. *Heins.*

68 *Quos fugit*] *Quas* duo veteres: dictum l. iii. Mox *Et partes quærens*, non *corpus*, tres scripti. *Idem.*

66 *Cerberæos*] Terribiles, instar tri-

fancis canis Cerberi.

66 *Statque canum rabies*] *Stantque* pr. Gronov. Latet mendum. Forte, *Statque canum rabie*: hoc est, inferiores partes, femora nempe, crura, et pedes in canum rabiem mutantur. Postea pro *coërcet*, Cantabrig. et unus Voss. *coërcet*: *cohæret* unus Patav. et Juret. Scribe *cohærent*; atque ita alter Hamburg. Noster ipse Amor. l. i. 4. 'Nec mihi silva domus: nec equo mea membra cohærent.' *Heins. Canum*] Virg. Ecl. vi. et Æn. iii. et Scholiastes Apollonii ad l. iii. 137. Lycophr. 'Ἐπὺς μὲν ὁρᾷ φέροντες κύνων.' *Farn.*

FAB. II. 71 *In Circes odium*] Sciebat enim Ulyssem a Circe amari. Multos autem e sociis in freto Siculo amisit Ulysses, ut in Odysea narrat Homerus. R. *Sociis*] Sex. 'Ἐκ τῶν ἐταίρων' Ἐξ ἑταίρ', ὁ χερσὶν τε βίβλιν τε φέρτατοι ἦσαν. Homer. Odyss. M. vs. 245. *Farn. Spoliavit Ulyssem*] *Ulyssem* meliores. *Heins.*

73 *Ni prius in scopulum*] Et alii geographi, et Plinius in primis, acrobunt, Scyllam saxum esse ingens, freto imminens, quod in parte superiore humanam habet effigiem: in inferiore vero plures habet cavernas, quibus undæ refractæ fatratus canum et luporum ululatus referre videntur. R.

FAB. III. 75 *Hunc ubi*] *Hanc* ex melioribus. *Heins. Hunc ubi Trojanæ*] Errores Æneæ describit Poëta, ut, cum ad Pithecusam eum deduxerit insulam, commodius Cercopum in simias Metamorphosin describere possit.

78 *Excipit*] Vixit Æneas 286. annos ante Didonem: historiæ tamen fidem prægravat Virgillii figmentum, uti dictum a nobis ad Æn. i. et iv. *Farn.*

82 *Arenas terræ*] Carthaginiis: unde Hiarbas apud Virgilium, 'Cui littus arandum Dedimus.' R.

83 *Ad sedes Erycis*] *Sedemque* S.

Marci, quatuor alii: unus *sedesque*. Heins. *Sedes*] Siciliam, in qua mons Eryx, ab Eryce Veneris filio ibi condito. Farn.

85 *Iris Junonia*] A Junone missa.

86 *Hippotada*] Æolias insulas. Æolus cur dictus Hippotades, habes l. iv. 668. *Terrasque*] Vulcani insulas, Liparam, Hieram, Strongylen.

87 *Æcheloidumque*] Scribe *Æcheloidumque*; ne peccetur in leges metricas. Heins. *Æcheloidumque*] Sirenum: de quibus dictum ad lib. v. 552. Farn.

88 *Orbataque*] Navis destituta gubernatore Palinuro. Æneid. lib. v. sub finem.

89 *Inarimen*] *Inque arimen* tert. Medicus. Heins. *Inarimen*] Ænariam ins. Pithecusas, Ischiam: sed de nomine Inarimes, ab Homeri *ἐν Ἀρμῖνι*, lege quæ diasserit Erythræus in indice Virgilii. Farn. *Inarimen*, *Prochytenque legit*] Transit. Inarime antem insula est in sinu Campano, in qua est mons flammæ eructans. Prochyte vero insula est sic dicta, quod terræ motu ab Ænaria sit profusa; nam *πρόχυτο* significat *profundo*.

90 *Pithecusas habitantium nomine dictas*] Pithecusa insula est in sinu Campano, urbem in monte habens Pithecusas, a multitudine simiarum dicta. Nam *πίθηκος* simia dicitur. Juppiter enim Cercopum perfidiam odio habens eos in simias convertit, hancque insulam illis assignavit habitandam. Plin. scribit a figulinis doliariorum denominatam esse: *Pithos* namque dolium a Græcis appellatur. R.

91 *Quippe*] Insulæ Inarimes incolæ, ut habet Suidas, impii atque improbi erant impostores: in his fratres duo Candulus et Atlas, quorum alter Paxillus, alter Incus dictus: fidem Jovi datam cum violassent, omnes in simias mutati sunt: 'Accepit fabula prisca fidem.'

95 *Naresque a fronte remissas*] *Re-*

simas Salmasius ad Solinum; recte: nam pr. Basil. et sex alii *reculas*: alii quatuor *retusas*. Resimus, ut 'repandus' et 'reduncus' alibi apud nostrum: resimus, *ἄρδυσος* qua voce Varro l. ii. 9. R. R. Columella l. vi. 1. Plinius, Palladius l. iv. 11. Solinus sunt usi: etiam Arnobius l. iii. In altero Twisdenio interlinearis glossa exstabat *remissas*, id est, recurvas. Unde apparet *resimas* olim fuisse lectum. Heins.

100 *Relinquit*] Prim. Palat. et tres alii *relinquit*. Idem.

FAB. iv. Arg. *Has ubi præteritis*] Sibylla dum esset virgo ab Apolline amata, cum ab eo ut quicquid vellet peteret hortante impetrasset, ut tot annos viveret, quot in manu arenas tenebat, oblita est adicere voto, ne unquam senesceret. Quare cum Phæbo morem gerere noluerit, ad tantum decrepitis pervenit, ut a corpore derelicta tota in vocem fuerit commutata. Laet.

101 *Parthenopeia*] Neapol. prius Parthenopen dictam a Sirene cognomine ibi sepulta.

103 *Et loca facta palustribus undis*] *Ulvæ* prim. Gronov. Noricus, et tres alii; quomodo et Bernegger. pro diversa lectione, et Bersmanni codex. In Ibide, 'Protinus Enmenides lavere palustribus ulvis:' ubi simili modo in vulgatis peccatur. Met. vi. 'gratamque paludibus ulvam' dixit. Lib. viii. 'juncique leves, ulvæque palustres:' sic et ibi scribendum videtur, non *ulvæque leves juncique*. Virgil. quoque Georg. iii. 'ulvam palustrem' dixit. Cæterum *ὃδ* et tollunt primus Palat. Grævianus, aliique quatuor: probe; ut littora Cumes per appositionem sibi familiarem vocet loca ulvis palustribus facta. Heins.

104 *Vivacisque*] Infra, vs. 144. red-ditur ratio. *Sibyllæ*] Vatis Cumanæ. Fœminæ vero vates, ut habet Lactan-

tius l. i. Sibyllæ erant a veteribus nuncupatæ, vel ab unius Delphidis nomine, vel a consiliis Deorum denunciantis: *σιοὺς* enim Deos, et consilium *βουλῆς* appellabant *Æoles*. Aliis quasi *σιοῦ βουλῆς*, quasi Deo plena. De numero earum varie varii. Lactantius libro dicto de falsa Religione numerat nominatque decem: vide Suidam, Pausaniam in Phocicis, Diodorum Sic. l. v. Lili. Giraldi Syntagm. Poët. hist. ii. Augustin. de civitate Dei, l. xviii. 23. atque ad eum L. Vivem. Bulinger. de Divinatione. l. iv. Cluverium in Italia antiqua l. iv. 2. I. Boissardum de Divinatione c. 2. Sed videatur Is. Casaubonus ad Ann. Baron. num. 18. necnon R. Montacutii Apparatus, 3. *Farn. Littera Camerum*] Camæ urbs Campaniæ antiquissima Italicarum urbium, atque Sicularum, a Chalcidensibus quidem condita (ut Strabo inquit) sed a Cumæis denominata. *Vivacis Sibyllæ*] Quæ septingentos jam annos vixisset, ut ipsa paulo post narrat. R. Vide Gellium l. i. 19. De Sibyllis autem earumque numero et nominibus, Lactantius l. 7. *Micyl*.

106 *Et ut manes adeat*] Veniat pr. Hamburg. et sex alii. Virgilliana locutio. *Ad manes veniat* Florent. S. Marci. Mox *vultus moratos* non *vultum moratum* Thuan. Oxon. sec. Palat. Medic. quart. et octo alii. Heins.

107 *Deo furibunda recepto*] Plane hic imitatur Virgil. *Æn.* vi. 'afflata est numine quando Jam propiore Dei,' &c.

111 *Novissima*] Ima, id est, inferos. Namque supremum mundi regnum est cælum; medium, terra cum aquis; ultimum, inferi. *Farn.*

112 *Simulachraque chara parentis*] Hoc ex eorum opinione dictum est, qui aiunt hominem ex tribus constare, anima, corpore, et simulachro: Animamque cælum petere, corpus reddi terræ, simulachrum ad inferos descendere.

114 *Junonis Avernae*] Proserpinæ. Nemus enim juxta Avernum et Plutoni et Proserpinæ fuit dicatum. R. *Fulgentem*] Aureum Prudentiæ ramum, Proserpinæ deferendum munus. Homer. *Odyss.* xi. Virgil. *Æn.* vi. Igitur ille (de Ulysse loquitur Apuleius) hac (Prudentia seu Minerva) duce, omnia horrenda subivit, omnia adversa superavit. Quippe ea adjunctrice Cyclopi specus introivit, sed egressus est; Solis boves vidit, sed abstinnit; ad Inferos demeavit, sed ascendit, &c. lib. de Deo Socratis, sub exitu. *Farn.*

115 *Divellere trunco*] *Devellere* meliores. Heins.

118 *Didicit quoque jura locorum*] *Didicit quæ jura Cantabrig.* sec. Palat. pr. Moreti, septem alii. Forte, *didicitque et jura locorum.* Idem.

121 *Fallit laborem*] In multis veterum mollis. Idem.

124 *Mæque futebor Muneris esse tui*] Plurimi ex scriptis, etiam vetustioribus, *Munus habere tuum*; sed nil mutò. *Idem.*

128 *Templa*] 'Te quoque magna manent regnis penetralia nostris,' &c. *Æneas* Sibyll. *Æneid.* vi. *Farn. Thuriæ honores*] *Honorem* Bernegger. sec. Palat. prim. Gronov. tert. quart. Medic. recte: nam sequitur, 'thuris honore.' Mox pro *Respicit* Bernegger. et prim. Gronov. *Increpat.* Heins.

129 *Et suspiratibus haustis*] *Suspiriis* tractis.

131 *Ne neocius erres*] *Neu* ex scriptis. Heins.

132 *Lux æterna*] Immortalitas. *Farn.*

137 *Quot haberet corpora pulvis*] *Haberent* unus Mediceus ex mellioribus. Heins.

138 *Natales*] Annos. Natalis enim quotannis recurrit.

139 *Excidit ut peterem*] *Excidit, optarem* alter Hamburg. unus meus, et unus Leidensis: placet. Heins.

142 *Feliciores ætas*] Juvenilis ætas. *Raph.*

146 *Tercentum*] De Nestore, 'Qui dextra computat annos, Quique novum toties mustum bibit.' Juvenal. Satyr. x. *Videre*] *Videri* unus Basil. *Heins.*

148 *Faciet*] *Faciat*; et mox redigantur pro redigentur Neap. Urbin. pr. Palat. pr. Vatican. Cantabrig. pr. Erfurt. tert. Medic. Arond. et multi alii; bene. *Heins.*

152 *Usque*] Varro lib. i. 1. Neque patiar Sibyllam non solum cecinisse, quæ, dum viveret, prodesset hominibus; sed etiam quæ cum perisset ipsa, &c. *Farn.*

153 *Voce tamen noscar*] Vocis nomine accipio non sonum tantummodo vocis, seu inanem vocem: sed fatidicam vocem, ut indicet, se facultatem vaticinandi cum corporea mole non amissuram. *Pont.*

FAB. V. VI. 154 *Convexum*] Ascensu arduum.

155 *Euboica*] Cumas, Chalcidentium coloniam. Chalcis autem oppidum est Bæotiæ. *Emersit in urbem*] *Emergit* meliores. Mox *e more*, pro *ex*, prim. Reg. et tres alii. *Heins.*

157 *Nutricis*] Postea ab Æneæ nutrice Caietam dictam. Sed vide quæ nos ad *Æn.* vii. l. et infra vs. 443. *Farn.*

159 *Neritius Macareus*] Hic forte ad Circes potentiam explorandam ab Ulysse missus, cum potionem ab ipsa Circe acceptam gustasset, una cum omnibus sociis, præter unum Eurylochum, qui nihil bibere voluit, in porcum fuit conversus: sed precibus Ulyssis Circe eos tandem pristina restituit figuræ, ut Homerus in decimo *Odyss.* libro narrat. *Experientis Ulyssis*] Experti multa et passi Ulyssis. *R. Neritus*] Ithacensis. Neritos mons est Ithacæ.

160 *Mediis in rupibus Ætnæ*] *Mediis* qui prim. Erfurt. et alii duodecim. *E rupibus* S. Marci, Bernegg. prim. Hamburg. tres alii. *Heins.*

161 *Noscit Achemeniden*] Acheme-

nides timore Polyphemi Cyclopi in Sicilia ab Ulysse relictus, ab Ænea illac navigante fuit exceptus. *R.*

162 *Quis te*] *Qui te* S. Marci, Neapol. pr. Hamburg. tert. Medic. et Sixii. Mox *vestra carina*, non *vestra carina*, Oxon. sec. Palat. et alii quatuor. *Heins.*

163 *Barbara*] Trojana navis. *Farn. Servat*] Servavit. Putabat enim Macareus illum periisse. *Cur barbara Graium*] Miratur Macareus Achæmenidem Græcum, Ulyssisque comitem cum Trojanis Græcorum hostibus navigare.

165 *Hiratus amictu*] *Amictus* tert. Medic. Puto *amictum*. *Heins.*

166 *Jam suis*] Jam sui juris et liber. *Raph. Concreto*] 'Ignoti nova forma viri, miserandaque cultu.' 'Dira illuvies, immissaque barba, Consertum tegmen spinis,' ut *Æneid.* iii. sed cultus et liber, et sibi redditus. *Farn. Conserto tegmine*] *Consuto* Thuan. et unus Moreti: *consecto* unus meus: *conjecto* alter Erfurt. *concreto* unus Moreti: *consperto* tert. Bonon. et emend. *consecto*; quomodo et unus Argent. *consertus* Urbin. et prim. Bonon. nil mutandum. Virgil. de eodem Achæmenide, 'Consertum tegmen spinis: at cætera Graius:' ita veterimus Florent. vulgati *tegmen*. Idem.

167 *Iterum Polyphemum*] Illi interrogationi respondet: 'Cur barbara Graium Prora vehit?' Se autem gratum erga Æneam ostendit Achæmenides.

168 *Illos fluidos rictus*] Illa fluentia ora. *Aspiciam*] Misere peream Polyphemi redditus antro, nisi mihi hæc sub Ænea conditio potior sit, quam illa sub Ulysse, &c. *Farn.*

169 *Hæc mihi si potior domus est Ithacique carina*] *Hæc mihi* ni plurimi veteres: nonnulli etiam *Ithaci atque*: prior Twisdenius *Ithaca atque*: unus Moreti *Ithacæque*. Scribe cum Naugerio et Gronovio, *Hæc mihi si potior domus est Ithacæque carina*: si vel

Ithace potior mihi domus est hac carina. *Heins.*

170 *Æneam*] *Æneam* vetustiores. *Idem.*

172 *Et lumina solis Aspicio*] *Et sidera solis Respicio* S. Marci, Neapol. Bernegg. cum aliis nonnullis. Sic et lib. ix. 'sidus' pro Sole, 'cum parvus adesset Hercules, et decimum premeretur sidere signum.' 'Lumen' paulo post denuo sequitur. *Idem* *possimne* pro *possumus*. Propertius Eleg. ii. 20. 'Cum te tam multi peterent, tu me una petisti. Possim ego naturæ non meminisse tuæ? Solemque et sidera cæli prim. Bononiens. *Idem.*

176 *Ut tumulo*] *Aut tumulo* ex memoribus scribendum: nam ut alia significatione præcesserat. Poterat et reponi *Quod tumulo*. *Idem.*

179 *Conspexi*] *Ἦκε δ' ἀπορρήξας κορυφῇν ἱεροῦ μεγάλου, &c.* Homer. *Odyss.* i. 481.

180 *Vestra quoque clamor Ulyssis, Pene rati nocuit*] Alludit ad id, quod apud Homerum fingitur, *Odyss.* nono, ubi Ulysses navi aufugiens, Polyphemum clamando, et indicando quinam ipse esset (nam se 'neminem' antea dixerat) in se irritat: quare jactu ingentis saxi, pene et ipse et tota navis ab eodem Polyphemo obtrita. *Micyl.*

181 *Monte revulsum*] *Revulso* S. Marci, Neapol. et sec. Strozze. Pro *conspexi* paulo ante *prospexi* prim. *Hamburgensis*, sec. *Palat.* et quinque alii. *Heins.*

182 *Permisit*] *Conjecit.*

185 *Et ne deprimeret*] *Deprimerent* unus *Medic.* *Heins.*

187 *Ab acerba morte reduxit*] *Removit* pr. *Pal.* pr. *Vatic.* *Cantabr.* pr. *Gronov.* *Urb.* *Arond.* pr. *Moret.* alique multi; *redemit* sec. *Vatic.* et duo alii: an *diremit*? *revellit* tert. *Medic.* *revulit* unus *Bonon.* *Puto*, fuga vos ab certa morte *removit*, vel *redemit*: in priore quidem *Hamb.* a certa morte. *Libro v.* 'eumque Non

tibi, sed certa prælatum intellige morti.' *Idem.*

188 *Gemebundus obambulat*] *Rectius* in *Sprotiano fremebundus*: alter *Hamburg. tremebundus*; verum proxime. *Vide lib. ix. 208. Lib. xii.* 'Achilles curru fremebundus ab alto Desilit.' *Idem.*

189 *Pertentatque manu silvas*] *Prætentatque* ex melioribus. Mox etiam *præhendens* nonnulli cum S. Marci codice. Sed posterius illud non admitto. *Idem.*

190 *Incurrat rupibus*] *Incidit* in saxa, sic ut pedes lædat. *Incurrat rupibus*] Tentavimus hoc ex *Eurip.* sic reddere: 'Tum vero Ulysses advocat vires suas: Quercu præstata luminis magni sinum scrutatur. Ictu stridet informis locus, Lacisque inanis; turba Vesperum ut strepit Concussa nido. Clamat horrendum Cyclops, Haud excitatus molliter. Quærit diem. Lapsantis Ithacus ridet incertum pedem: Factoque gaudens litus infandum fugit.'

192 *Ulysem*] *Ulyssen*; et e sociis, non ex, meliores. *Heins.*

194 *Vivencia dextra*] *Vivacia* prim. *Gronov.* et sec. *Pal.* hoc est, lente morientia: ut lib. xii. 'Vivacemque animam missis elidite silvis.' *Lib. xiii.* 'vivacem anum' dixit: 'vivacem Sibyllam' hoc ipso libro: 'vivax solum' lib. i. 'vivax gramen' lib. vii. 'vivacia sulphura' et 'vivacem cervum' lib. ii. iii. et vii. et 'vivacia aconita' ibid. *Idem.*

195 *Cujus mihi sanguis inundet Gut-* *tur*] *Sanguine* pr. *Ambros.* ut apud *Virgilium*, 'et inundant sanguine fossæ.' *Idem.*

202 *Minimum tamen ipsa doloris*] *Illa malorum* multi ex antiquis; quod magis arridet. *Idem.* *Minimum tamen ipsa doloris*] Quia timore sensus atque animus illius ita impediti erant, ut morte minimum moveretur, dum cætera quæ viderat, quanquam metuebat, sibi ipse ob oculos ponebat, quin

et mortem optaret potius, quam cætera illa sustineret. *Micyl.*

203 *Jam nunc mea viscera rebar]* Jam jam castigationes. Mox pro meritis Grævianus versurum. Heins.

205 *Bina meorum]* 'Vidi egomet, duo de numero cum corpora nostro,' &c. Hom. Ἰὼν δὲ δύν μάρψας, ὅτε σκύλακας, πρὶ γαίῃ κέει, &c. Odyss. ix. 289. *Farn.*

207 *Cum super ipse jacens]* Quæ super castigationes. Heins. *Cum super]* Ἦσθαι δ', ὅτε λῶν δρεσίτροφος, οὐδ' ἀπέλειπεν Ἐγκατὰ τε σάρκας τε, καὶ δότῃα μυελόεντα. Odyss. ix. 292. *Farn.*

208 *Cumque albis ossa medullis]* Cumque esis sec. Palat. et meus chartacens: cumque ipsis Cantabr. pr. Moret. et sex alii: placet τὸ ἐσις; ut in illo, 'est mollis flamma medullas.' Horat. Epod. v. 'Exesa uti medulla et aridum jecur Amoris esset poculum' ita scribo; nam vulgati exerta: Lambinus, Faërnus, Cruquius, Torrentius, Exserta; ut in illo Juvenalis Sat. viii. 'Ossa vides Regum vacuis exsucta medullis.' Sed ibi allegorice locutus est. Scripti fere omnes exsecta vel exsecta. Nisi exsecta, dixerit Horatius, ut 'comesto patrimonio' Sallustius, quod ex illo a Grammaticis citatur: et sane archaismos hujusmodi multos in Epodis Horatius adhibuit. 'Estrices' etiam dixit in Casina Plautus: et 'ursas hominum ambestrices' Ammianus Marcellinus libro xix. 'Siccam' dixit 'medullam' Propertius Eleg. ix. 12. quæ exsecta est Horatio. 'Exedit labor, et miseris festina senectus,' Valerio Flacco lib. iv. Castigandus ejusdem locus libro v. 'Sic ait: at Juno pulchrum longissima quando Robur cura ducis, magnique edere labores Mole nova, et roseæ perfudit luce juventæ.' Ineptissime et contra auctoris mentem dedere nunc legitur. Sed hoc doctissimo Gronovio jam monitum in Observationibus serus deprehendo. Apud eundem Valerium libro iii. 693.

'multasque viri cunctantia corda Est dolor:' ubi *Fert dolor* nunc legitur; minus bene: quomodo et apud Nostrium Pont. i. l. illo versu, 'Estat ut occulta vitiata teredine navis:' multi codices *Fertur* agnoscant. 'Odiis urbem exedere' apud Maronem Æneid. v. 'Exedi cura,' mœrore,' 'inedia,' 'ira,' 'dolore,' familiare est optimis auctoribus. 'Exest angor' apud Lucretium. 'Non possum tamen dissimulare in Neapolitano veterrimo legi, obliisique ossa medullis; quod verum opinor: sic 'obliisæ fauces' apud Tacitum. Prudentius Psychomach. 'Feratosque toros obliis robore mulcet:' et mox, 'Infamem mercatus agrum de sanguine amici Numinis obliis luiturus jugera collo:' et, 'obliis gutture frangit Exsanguem siccamque gnam.' In nonnullis haud dubie *collisique* scriptum fuerat: hinc *cumque ipsis* et *cumque esis* promanavit. Heins.

211 *Ejectantemque cruentas Ore dapes]* Ita scripti: malim nihilominus *eructantemque*. Virgilius in hac ipsa narratione: 'saniem eructans ac frustra cruento Per somnum commista mero.' Silius quoque libro xv. ubi hoc Polyphemi convivium describit, 'Ipse manu extenta Laërtia pocula poscit, Permiscetque mero ructatos ore cruorea.' Seneca Thyeste, 'Vino gravatum fulciens læva caput Eructat.' 'Ructari sublimes versus' Horatio Arte Poëtica. Juvenalis Sat. vi. 'Et sæpe horridior glandem ructante marito.' Prudentius quoque Hamartig. 'Immodicæ carnis spurco ructamine crudos' dixit: et Psychomach. 'pervigilem ructabat marcida cœnam.' Transtulit ad mare Val. Flaccus lib. v. 'Qua rigidos eructat Bosphoros amnes:' ut 'Cocyus eructat arenam' Maroni Æn. vi. Heins. *Ejectantemque]* θάρυος δ' ἐξέσσυτο ὄνυχον ἄνδρῶν. Odyss. ix. 873.

215 *Mortemque timens]* Mortisque unus Basil. Sic Lucretio lib. vi. 'Vitali nimium cupidi mortisque timen-

tes.' Apud Lucanum lib. II. 'metuens pelagi pirata.' Statius Theb. x. 'metuensque mariti Flet Venus.' Idem lib. XI. 'trepidumque tubarum Prospiciebat equum.' Plura Met. I. 322. *Heins.*

217 *Exspes*] Extra omnem spem constitutus.

218 *Hanc procul aspezi longo post tempore navem*] Navim duodecim. *Hanc tamen* prim. Vatic. et unus Medic. *Haut procul* alii nonnulli. *Heins.*

221 *Tu quoque*] O Macareu. *Farn. Comitum gratissime*] *Fidissime* pr. Basil. Mox pro turbae unus Medicens ex optimo descriptus turbae. *Heins.*
224 *Hippotaden*] Jovis ex Aesta, Hippotæ Trojani filia, filium. lib. IV. 663.

226 *Dulichium ducem*] Ulyssem. R.

227 *Terram aspersisse petitam*] *Paternam* pr. Basil. et duo Gronoviani. *Heins.*

228 *Proxima post*] Decem dies.

229 *Prædæque cupidine victos*] Captos multi veteres: ductos sec. Medic. et unus Vossianus; bene. Adeantur notæ lib. VIII. 123. *Heins.*

230 *Dempetise*] Ἀρκὸν μὲν λῖσαν, ἄνθρωποι δ' ἐκ πόντος θρονῶσαν. Odyss. x. 47.

231 *Venerat undas*] Malim venerit. *Heins.*

233 *Inde Lami veterem*] Lamus antiquissimus Læstrygonum rex fuit: qui populi fuerunt feritate famosi in ultimo Italiæ angulo habitantes. Ad eos cum venisset Ulysses, Antiphates regnabat, a quo nonnullis et navibus et sociis fuit spoliatus. R. *In urbem*] Quæ postea Formiæ dicta est, Λάμουν αὐτὸ πτολίεθρον. Homer.

234 *Terra regnabat in illa*] Turba duo Gronov. *Heins.*

235 *Misæus*] Ἀνδρὰ δύο κείρας, τρίτατον κήρυχ' ἔμ' ὀνόσασας. Odyss. x. 102.

237 *Tertius*] Αὐτίχ' ἔνα μάργας ἐδάπων, ἐπὶ λίσσατο δόρπον. Odyss. x. 116. F. *Læstrygonis*] Antiphatae.

238 *Agmen*] Læstrygonum multi-

tudinem.

239 *Coëunt*] Conveniunt, concurrunt. R. *Saxa trabesque Conjiciunt*] *Continuant* alter Hamburg. et pro diversa lectione prim. Erfurt. quod impense placet; hoc est, sine intermissione jactant. Sic 'continuare dapes' apud Horatium Sat. II. 6. 'Succinctus cursitat hospes, Continuatque dapes.' Apud Lucanum lib. IV. 'telus hinc ardua celsos Continuat colles.' *Concutiant* Thuan. Deinde coëunt in saxa S. Marci, prim. Moret. et unus Medic. *Heins.*

241 *Ipsamque vehebat Ulyssem*] *Fidumque* prim. Moret. et prim. Bonon. *Ulyssem* etiam meliores. *Idem.*

243 *Amisssa*] Ἐς πόντον ἐπηφορέας φύγε πέτρας Νηὺς ἐμή· αὐτὰρ αἱ ἄλλαι ἀολλέες αὐτόθ' ὄλοντο. Odyss. x. vs. 131.

245 *Terræ*] Circæum indigitat promontorium, olim insulam, nunc continenti junctum. Æneid. VII. statim ab initio. *Farn.* Circæum autem manu ostendit: quod quidem promontorium est Latii, a Circe dictum, in quo urbs erat nomine Circæi.

244 *Procul hinc mihi crede videnda*] Tibi cede quart. Medic. tertius: tibi credo prim. Gronov. et tres alii: tibi certe Junian. Lege *Procul hinc tibi (cerne) videnda est Insula, visa mihi. Tibi crede videndam* Neapol. *videnda est* prim. Vatic. sec. Palat. Cantabr. quart. Medic. et multi alii. *Heins.* *Procul videnda*] Neque enim tutum est accedere propius.

249 *Immanis etique*] Epitheton hoc pro abjecto et nimis leni vellicant nonnulli: defendit Mariang. Accursius, et Herc. Ciofanus; non segnus quam 'Illandati Busiridis aras' apud Virgilium, Agellius lib. II. 6. *Farn.*

250 *Ire negabamus, vel tecta ignota subire*] Sic S. Marci codex: sed tecta Thuan. Bernegger. tert. Medic. et alii septem: nec tecta Oxon. sec. Palat. et alii quatuor: tres aut tecta: ignotaque tecta unus: alius et tecta

inimica: reliqui et tecta ignota; quod mutatum nolim. Vide notas lib. ix. 405. *Heins.*

251 *Sorte nimus*] *Κλήρους δ' ἐν κυνέῃ χαλαρήν πολλοῖσιν ἄνα· 'Εκ δ' ἔθορε κλήρος μεγάλῃτορος Ἐβρυλόχοιο, &c.* *Odys.* x. 206.

252 *Nimisque Elpenora vini*] *Nimiumque* *Thysil*; nil muta: sic 'multi *Damalis meri*' apud *Horatium* *Od.* i. 26. Tamen idem *Od.* ii. 12. '*Nimium mero Hylæum*' dixit. *Heins.* *Nimiumque*] *Ἄσέ με δαίμονος αἶσα κακῇ καὶ ἀθέσφατος οἶκος.* *Elpenoris umbra, Odys.* xi. 61. *Nimiumque Elpenora vini*] *Homer. Odys.* xi. 'Hic nimius quondam vini jam pocula damnat: Quique sit ostendit sobrietatis honos.' Sed sero apud inferos.

253 *Bis que nocem*] *Viginti duos præter Eurylochum, Homero.* *Ἄνα τῷ γε δέω καὶ εἰκοσ' ἑταῖροι.* *Odys.* K. 208. *F.*

254 *Stetimusque in limine tecti*] *Primæque in limine sec. Palat. Oxon. prim. Moret. alii quatuor. Heins.*

255 *Mille lupi*] *'Ἀμφὶ δέ μιν λύκοι ἦσαν ὀρέστεροι, ἢ δὲ λέοντες.* *Odys.* x. 212. Quid aliud, inquit *Erasmus*, innuit *Circes fabula*, *veneficiis homines vertentis in feras*, nisi quod homines rationis clavo destituti in pecudum degenerant naturam, libidine scil. in ursos, rapacitate in lupos, ebrietate in sues, ferocia in leones, &c.? Quid *Ulysses*, non mutatus, nisi constantem sapientis habitum, qui nec affectuum illicia, nec discriminum terroribus ab honesto abduci potest? *Leges et Palladæ Epigr. lib. i. Anthol. 72. Farn. Mistique lupis urisique*] *Mistæque lupis uræque* duodecim veteres. *Heins.*

258 *Blandas*] *Ὀδρῆσιν μακρῆσι περισαλόντες ἀνέστην.* *Odys.* x. 215. *Farn. Movere per atria candas*] *Per aëra scripti nostri omnes; et recte: nam 'atria' mox sequitur. Heins.*

262 *Sublimi solio*] *Solemni Neapol. Thuam. pr. Vatic. sec. Pal. tert. et*

quart. Medic. Juret. pr. Hamburg. Oxon. et viginti circiter alii. Scribe Solemni in solio: sic 'solennes ludos Circi' Noster in Fastis dixit: 'solennes aras' et 'pompas' Virg. 'diem solennem et sanctum' Horatius: 'sacra solennia' et 'solennes cæremonias' Historici. Idem.

263 *Nulla trahunt digitis*] *Malim trahant et ducant. Idem.*

267 *Variisque coloribus herbas*] *Variæque veteres plerique: jam monui lib. ix. 691. Idem.*

268 *Quod hæc faciunt*] *Faciunt Thuam. et alter Twisdenius. Deinde pro quis usus, fragm. Boxhorn. alter Hamburg. et tres alii quid usus. Idem.*

270 *Pensæ*] *Ponderatas. Neque enim pharmaca, nisi ponderentur, recte componi possunt.*

272 *Diffudit vultus*] *Exhilaravit. Et reddidit omnia votis*] *Omnia vocis, vel omnia votis, plurimi veteres; duo ex melioribus omnia voce: ego nil mutandum censeo. Heins. Reddidit*] *Exporrecta fronte, vultuque læto, nobis omnia pro voto nostro benigne respondit.*

273 *Miseri*] *Τυρόν τε καὶ ἄλφειν καὶ μέλι χλωρόν οἶνον Πραμυελὸν ἐκτικα: ἀνέμωσιν δὲ σίτην φάρμακα λήγρ', &c.* *Odys.* x. 224. *Farn.*

276 *Accipimus pocula*] *Malim arripimus; quod aviditatem sitientium magis exprimit. Heins. Sacra dextra*] *Execrabili.*

280 *Nec jam posse queri*] *Loqui cum mellioribus. Heins.*

282 *Pando occalescere rostro*] *Callescere nonnulli; vel coalescere: 'callescere' Nonius ex Catone notavit: 'callere' Sulpicius Ciceroni Epist. Fam. iv. 6. Severus in Ætna: 'Calient rure manns.' Idem.*

284 *Illa vestigia feci*] *Malim fegi vel ferri; ut a superioribus hæc dependeant. Idem.*

286 *Claudor in antra suis: solum caruisse figura*] *Repone cum Bernegger. Thuam. prim. Hamburg. Arond. Oxon.*

prim. Gronov. Græviano, et decem aliis, *Clauder hanc, solumque suis caruisse figura Vidimus Eurylochum. Antra suis* ex glossa hic irreperant: *hanc* voce etiam alibi non semel usus est. *Idem.*

287 *Eurylochum*] Qui solus ex 23. sociis Ulyssis non intrabat, *οὐσάμενος δόλον εἶναι*, quique superesset nuntiatus hæc Ulyssi. *Farn. Pocula fugi*] Puto relictum a Nasone *pocula vitæ*, quia 'vitasset' sequitur: plenus est talium repetitionum Noster: aliter tamen codices antiqui. *Heins.*

291 *Pacifer*] Pacis internuncius et conciliator. 'Caducifer' dictus I. II. 71. ad quem vide quæ nos. *Florem*] *Ῥίζη μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἰκελον ἄνθος* *Μᾶλιν δὲ μιν καλεῖσσι θεοί* *χαλεπὸν δὲ τ' ὄρυσσειν Ἄνδρες*, &c. *Odys.* x. 304. *Plin.* I. xxv. 3. *Photius* ex *Ptolem.* *Hephæstione*, *Lycophron.* *Lil.* *Girald.* 14. dialogism. herbam hanc a Mercurio Ulyssi datam tanquam amuletum adversus veneficia præsentissimum, *φρόνησιν* alii, *σωφροσύνην* interpretantur alii, cujus aditum arduum, exitum felicissimum esse volunt: vide quæ ad vs. 114. *Supra*, *τῆς ἀρετῆς ἰσθῶτα θεοὶ προπάρουσαν ἔθνησαν Ἀθάνατοι*, &c. *Hesiod.* *Erg.* *Farn.* *Florem album*] *Μᾶλιν οἱ παλαιοὶ φασὶ παρὰ τὸ μάλιν λέγεσθαι, ὃ ἐστὶ, ἀφανίζειν τὰ φάρμακα τῆς Κίρκης*. *Eustath.* ad *Odys.* K. Alii, malacam crapulariam putant fuisse. Alii, inter quos *Meura*, rutam agrestem. *Petronius*, 'Hinc legitur radix, de qua flos aureus exit, Qualem *Moly* vocant.'

295 *Conantem*] *Ὅπότε κεν Κίρκη σ' ἔλῃσιν περιμυκεῖ βέβηφ*, *Δὴ τότε σὺ ξίφος*, &c. *Odys.* x. 293.

297 *Thalamoque*] *Odys.* x. 295. *Farn.*

299 *Spargimur ignota*] *Innocent.* sec. *Palat.* quart. *Medic.* *Oxon.* prim. *Moret.* *Juret.* et alii decem; rectius. *Heins.* *Spargimur*] *Odys.* x. 393. *Farn.*

305 *Brachia sunt: stentem stentes*

compleximur illum] *Ampleximur meliores.* Videtur scribendam, et subiecta *lacertis Brachia: tum stentem stentes ampleximur illum.* *Heins.*

306 *Annua*] *Ἄλλ' ἔρε δὴ β' ἐναιονδς ἔην*, &c. *Odys.* x. 469. *Ancillas* vero quatuor anni tempestates exponunt quidam; alii elementa quatuor: ipsam *Circen* interpretantur *misionem* et alterationem diversarum rerum, unde generantur omnia, beneficio *Sollia*, cujus filia *Circe.* *Farn.*

314 *Ostendit juvenile*] Puto huic versui præponendum esse illum qui sequitur, 'Æde sacra positum.' *Heins.*

FAB. VII. Arg. Picus in Ausoniis] *Picus Saturni filius rex fuit Latii*, qui cum jam Canentem ex *Venilia Jani* filiam duxisset uxorem, a *Circe* forte in venatione visus, statimque amatus, cum ei morem gerere nollet, in avem sui nominis fuit mutatus.

320 *Picus*] *Picus patri Saturno successit in regno Latii*; quo, a *Jove* pulsus, confugerat *Saturnus*.

321 *Utilium*] 'Picus equum domitor.' *Æneid.* VII. *ἱππόδαμος.* *Farn.*

323 *Ab imagine*] *Sub imagine veteres* quinq. *Heins.*

324 *Nec adhuc spectasse tot annos* *Quinquennem poterat Graiam quater edere pugnam*] Hæc mendosissima sunt: plurimi *veteres Graia pugna*; nonnulli *poteras, poteram, poterant.* *Pro tot annos*, editiones nonnullæ *per annos*; quomodo *Basileensis* primus pro diversa lectione: unus *Medic. red annos.* Quid moror? *Repone*, meo periculo, *nec adhuc spectasse per annos Quinquennem poterat Græia quater Elide pugnam.* *Edele* vel *edile* exaratum erat perperam literis transpositis, unde *edere* factum postea. De ludis Olympiis agi quis non videt? itaque pluribus conjecturam hanc ut adstruam non est opus. *Idem.*

327 *Suos Verterat in cultus*] *Omnium Nympharum oculos in se converterat.* *Pont.* *Fontana petebant Numina Nai-*

ades] *Furtiva numina* Florentinus S. Marci; non male. *Heins.*

328 *Quas Albula*] Tybris, qui a colore aquæ prius Albula dicebatur. *Quasque Numici*] Numicus fluvius est Laurentis agri, in quem Æneam cecidisse ferunt.

329 *Quas Anienis aquæ*] *Quasque* bene unus Bonon. Pro *cursumque brevissimus* Flor. S. Marci, et alii quatuor cum Naugerio, *cursumque*. Puto *cursumque brevissimus*. *Heins.* *Quas Anienis aquæ*] Anio fluvius est Latii, haud longe ab nrbe in Tyberim defluens. *Almo*] Fluvius haud longe ab urbe Roma distans, qui in Tyberim non longe a fonte ingreditur. Unde etiam a Poëta 'brevissimo cursu' esse dicitur. *R.*

330 *Narve tulit præceps*] Nar fluvius est Umbriæ in Tyberim labens. *Et opacæ Farfarus undæ*] Farfarus fluvius est Sabinorum. *R.* *Et opacæ Farfarus undæ*] *Umbrae* Florent. S. Marci, Bernegg. pr. Hamburg. et octo alii. Servius ad Æn. vii. 715. citat 'et amœnæ Farfarus umbræ;' quod verum puto. Sic et Horatius in Odis 'amœnum Lucretilem' dixit Sabinorum montem, cujus per valles stagnat Farfarus: ubi villam ipse possidebat. Libro etiam primo Epist. xvi. 'opacam vallem' et 'amœnas latebras' vocavit, ubi plura ad rem, ex quibus liqueat umbricosum hunc tractum fuisse. *Heins.*

331 *Scythica stagnum nemorale Dianæ*] *Regnum nemorale* Berneggerianus; eleganter mehercules: nam et regnum vocabatur sacerdotium Dianæ Aricinæ et Rex Sacerdos ipse. Unde apud Val. Flaccum, 'soli non mitis Aricia Regi.' Statius in Silvis, 'profugis cum Regibus altum Fumat Aricinæ Triviæ nemus.' 'Nemorensem Regem' vocat Suetonius in Caligula. De Regno Noster Artis Amat. lib. i. 'Ecce suburbanæ templum nemorale Dianæ, Porta que per gladios regna nocente manu.' Et Fast. iii.

de hac ipsa re, 'Regna tenent fortesque manu pedibusque fugaces.' 'Triviæ nemorosa regna' Martialis: Lucanus 'Scythicæ regna Dianæ' appellant. *Idem.* *Scythicæ Dianæ*] Cui Scythico seu Taurico ritu, hoc est, humano sanguine aliquando sacrificatum fuit, donec Romani crudelitatem istam aversati, sacrificandi morem hunc aboleverunt, ut et Servius annotat in secundum Æn. Ad quod alludens Virgil. in septimo dixit: 'Pinguis ubi et placabilis ara Dianæ.' Quasi jam mitioris, et sanguine humano non amplius gaudentis. *Micyl.* *Stagnum nemorale*] Inter nemora positum. *R.* *Quæque*] Nymphæque colentes stagnum in nemore Aricino, quo Dianam ex tauris Scythicis, ubi immolabantur illi victimæ humanæ, tulit Orestes, Fast. iii. De Ponto, i. 3.

333 *Ille colit Nympham*] *Ille fovet* pr. Gronov. et duo alii; recte: ut apud Virgil. 'Ipse Næram Dum fovet.' 'Colunt' paulo ante præcesserat; quare conjiciebam olim, *una ille colit Nympha.* *Nymphæ* etiam meliores. *Heins.*

334 *Ancipiti Jano*] *Ionio Jano* S. Marci, Neapol. Bernegg. Thuan. pr. Hamburg. pr. Vatic. tert. Medic. quatuor alii; probe omnino, nec tamen a librariis id intellectum. Nam Perrhæbum Janum faciunt Plutarchus in Quæstionibus Romanis, et Athenæus libro xv. qui tractus mari Ionio vicinus, ut Ionium Jano in Italiam contendenti superandum fuerit. *Aonio* pr. Gronov. et Junianus. *Idem.* *Venilia*] Uxor fuit Jani, antiquissimi Italiæ regis.

337 *Rara quidem facie*] *Faciem* unus Argent. *Heins.*

338 *Unde Canens dicta est*] Nam Canens nomine proprio vocabatur, propter excellentem canendi peritiam. *R.* *Unde*] 'Ipsa mone quæ nomen habes a carmine dictum.' Ovid. Fast. i. *Farn.*

341 *Faminea modulatur carmina voce*] *Molitur* Cantabrig. quod placet: sic 'nervos citharæ moliri' Apuleius in Floridia. Forte etiam *flexanima voce*. Heins.

345 *Phaniceam fulvo chlamydem compressus ab auro*] *Paniceam* dixi lib. XII. 104. *Contractus* S. Marci, Bernegger. Thuan. et multi alii: nec pauciores *compressus*; alii aliter: *contractus* placet, ut ad fibulam referatur; eamque lectionem arrisisse etiam Gronovio nostro in Observationibus lubens agnosco; nisi *contextus* mavis: nam *contactus* codices nonnulli; duo *complexus*. Giphanius Indice Lucretiano *contactus* ex scriptis; quod nostri codices non agnoscunt. *Idem*. *Ab auro*] Ab aureo cingulo comprehensam et cinctam chlamydem habens. R. *Phaniceam*] Purpuream indutus chlamydem, quam aureus obibat limbus: vel potius, 'Lato quam circumplectitur auro Baltheus, et tereti subnectit fibula gemma.' *Æneid.* v. Vide et vs. 394, infra.

346 *Filiâ*] *Circe*: vs. ult. lib. XIII. *Farn.*

350 *Cecidere manu quas legerat herba*] *Cecidere sinu* pr. Gronov. Thuan. Junian. et pro diversa lectione Bernegger. bene: ut in Fastis, 'Collecti flores tunicis cecidere remissis.' Sed Medea sic inducitur apud Valerium Flaccum libro VII. 'Cingitur inde sinus, et qua sibi fida magis vis Nulla, Prometheæ florem de sanguine fibræ Promit.' Et mox, 'Titania jamque Gramina Perseasque sinu depromere vires Cæperat.' 'Onerare sinum sumum saxis' apud Petronium. *Heins.* *Recidere*] Sic Cadmi comitibus lib. III. 'Effluxere undæ manibus, sanguisque reliquit Corpus, et attonitos subitus tremor occupat artus.' *Farn.*

357 *Et me mea carmina*] *Nec me* meliores. *Heins.*

358 *Effigiem*] *Effigiem* hanc umbratilem adumbrasse Noster videtur ad illam quam Juno 'nube cava te-
Delph. et Var. Clas.

nuem sine viribus umbram, In faciem *Æneæ*' finxit, *Æneid.* x. 636. vel uterque ex Homeri Iliade v. ubi Apollo idolon fecit *Æneæ* simile; aut Iliade XXI. ubi idem Apollo se Agamemnoni assimilât, quem persequitur Achilles. An vero ejusmodi effigies compingi possint, vide Delrii Disquisit. Magicas, lib. III. q. 27. sect. 2.

360 *Jussit*] *Esset* Florent. S. Marci, et Neap. Forte *Fecit*, ut sex scripti. *Heins.* *Trabibus*] Arborum ramis, arboribus. *Farn.*

362 *Præda petit inscius umbram*] *Gratam petit* Urbin. et unus Medic. *umbras* S. Marci et alii nonnulli. *Heins.*

363 *Spumantia terga relinquit*] *Fumantia* lege ex quatuor scriptis: *relinquit* etiam præstantiores. Sic 'equum fumantia colla' Virgilio. *Idem.*

365 *Concipit illa præces*] Vota quibus a Diis id quod cupiebat impetraret. R. *Et verba*] Bulengerus lib. II. adversus Magos, cap. 1. *Farn.* *Verba precantia dicit*] *Verba venefica* meliores magno numero. *Heins.*

366 *Ignoto*] Obscuris et non intellectis verbis.

367 *Vultum*] Vide quæ ad vs. 333. lib. IV. et vs. 263. lib. XII.

368 *Patrio*] *Soli*: lib. præced. vs. ult. *Farn.*

369 *Densatur*] *Densetur* Neap. Thuan. Bernegger. pr. Hamburg. Arondel. Cantabr. pr. Palat. pr. Vatic. tert. Medic. et alii quinque cum Norico. Adi Notæ Fast. III. 820. *Heins.* *Densatur cælum*] 'In nubem cogitur æër,' ut inquit Virgilius.

371 *Et abest custodia regis*] *Regi* Nauger. pr. Hamburg. et quatuor alii ex nostris; quod et in suis Vivianus invenerat. *Heins.*

373 *Quæ mea*] Oculi quippe sunt in amore duces: *ἑρπης δαδούχοι*, oculi sui indices, alieni exploratores et prædatores. 'Carpit enim vires paulatim, uritque videndo Fœmina.' Georg. III. 215. ἀρχὴ τοῦ ἑρπῆν ἡ δὲ τῆς ὀφθαλμοῦ

Orid.

11 A

430^h. Arist. Eth. Ni. lib. ix. 5. Ipsi tui oculi per meos oculos ad intima delapsi præcordia, meis medullis acerrimum commovent incendium, inquit Apuleius Metam. x. 'Cynthia prima suis miserum me cepit ocellis,' Propert. i. Eleg. 1. reflexu scil. radiorum lippiunt amatores otuli, et 'dum spectant læsos, læduntur et ipsi.' Vide lib. iiii. 440. Farn.

375 Qui prævidet omnia, Solem] Per videt prim. Palat. S. Marci, Neapol. Urbin. prim. Hamburg. et multi alii; bene. Vide Pont. i. 7. 43. quæ noto. Sol de se lib. iv. 'Omnia qui video, per quem videt omnia tellus.' Lib. xiii. 'quid non hæc omnia magno Sol videt e cælo?' Heins.

380 Fœdera lædam] Rumpam quinque veteres: ut Epist. Phædræ, 'Non ego nequitia socialia fœdera rumpam.' Idem.

382 Retentatis] Iteratis.

383 Neque enim ait reddere Canenti] Neque enim pr. Gronov. et sec. Moret. bene; nam 'dixit' sequitur. Post rō Circe paulo post tollendum verbum substantivum ex fide codicum. Idem.

384 Diaces rebus ait] Re ipsa, inquit, cognosces. Læaque] 'Duri magno sed amore dolores Polluto, notumque furens quid fœmina possit.' Æn. v. 5. Farn.

387 Ter juvenem] Religionis summa Pythagoricus hic numerus, et masculæ virtutis, et Deorum superum propter trinam regulam divinæ rationis. Vide quæ nos ad Virgilii Eclog. viii. 'numero Deus impare gaudet.'

388 Ille fugit, sese currere miratus unus Vossianus. Heins. Sed se] 'Picus equum domitor: quem capta cupidine conjux,' (lege quæ nos ad locum illum,) 'Aurea percussum virga, versumque venenis Fecit avem Circe, sparsitque coloribus alas.' Æneid. vii. Farn.

396 Nec quicquam antiquum Pico nisi nomina restant] Antiquo Neap. Aroud. et decem alii; antiqui recte

optimas Florentinus: et restat castigatores plerique. Heins.

FAB. viii. Arg. Interea comites] Pici comites cum viam Circe afferre pararent, in varias feras conversi fuere.

400 Nebulas ventis ac sole resolut] In nonnullis erasa vetus lectio: reclusi Florent. S. Marci, Bernegg. Thuan. prim. Hamburg. prim. Moret. et quatuor alii: unus rescindi; alius remitti. Heins.

404 Erebonque Chaonque] Ereboque Chaoque plerique veteres; et recte. Idem.

405 Longis Hecaten ululatus orat] Pr. Palat. pr. Vatic. Thuan. Urbin. pr. Erfurt. alique plurimi magnis: lege magicis ululatus. Idem.

406 Exsilire] Exsilire vetustiores. Mox arbor, pro arbor, quatuor libri, ut sæpe alias. Idem.

411 Tenuis anima] Sine corpore. Anima volitare videntur] Silentium Neap. Urbin. pr. Pal. pr. Vat. pr. Erfurt. Arondel. et viginti circiter alii; optime. 'Silentes' pro umbris sic passim Poëtæ; sic Æacus 'jura silentibus reddere' dicitur Met. xiii. Heins.

412 Illa paventum] Paventis Florent. S. Marci et Bonon. Idem.

FAB. ix. Arg. Presserat acedivus] Canens uxor Pici cum virum nusquam inveniret, ita se lacrymis tradidit, ut paulatim juxta Tybrim in anras fuerit resoluta. Locus autem ille Canens a Canentia Nymphæ nomine fuit appellatus.

416 Presserat occidivus Tarthesia lit-tora Phæbus] Tartessia. Græcis est Ταρτησοῦς sed Traphesia S. Marci, Neap. Thuan. sec. Pal. pr. Moret. pr. Hamburg. et decem alii: Thophesia pr. Vatic. Oxon. et alii septem: Testesia pr. Reg. Arondel. et pr. Palat. et Urbin. Cephesia pr. Gronov. et octo alii. Forte Cepheia cum uno Mediceo: Carthesia, vel Carchesia, pr. Basil. et decem alii. Scribe Carteia

littora. Cartheia eadem cum Tartesso, ut credebant veteres. Plinius libro III. 1. Mela lib. II. Strabo apud Silium, 'Arganthoniacos armat Cartheia nepotes.' Atqui Tartessi rex Arganthonius ille longævus fuerat, ut ex historiis notum. Posset et *Carpesia littora* legi; nam in quatuor scriptis *Carphesia*. *Καρπησιος* Polybius Carpetanus vocat. Carpesii etiam Hispaniæ populi apud Livium. Seneca Hercule Furente, 'Pastor triformis littoris Tartessii;' ubi optimus Medicus liber *Cartesii*: an *Carpesii*? Pro *Presserat* pr. Gronov. pr. Moret. pr. Hamburg. S. Marci, Neapol. Urbin. Thuan. et viginti alii, *Sparserat*. Corrigo, *Raserat*. Adi. *Notas Amor.* lib. III. Eleg. ult. Pro vulgata tamen lectione facit Statius *Theb.* VII. 'Jam pronis Gradivus equis Ephyra premebat Littora.' Seneca Troad. 'summa jam Titan juga Stringit:' quo *τὸ raserat* confirmatur; utrumque verbum a circensibus tractum. Noster *Amor.* lib. III. 1. 'Nunc stringam metas interiore rota.' Val. Flaccus 'urgere' dixit libro II. 'Jamque Hyperionius metas maris urget Iberi Currus.' *Idem. Tarthesia littora*] Occidentalia; nam Tarthesus urbs est ulterioris Hispaniæ. *R. Tartesia*] Al. *Carthesia littora*. Cartheia enim Melæ, Ptolemæo, et Plinio eadem cum Tartesso: quæ aliis Tarissa est, opp. Hispaniæ Bæticæ inter Calpen et Belonem; aliis *Algizira*: aliis Gadinm insula. Strabo lib. III. refert veteres Bætin appellasse Tartessum. Secundum vero opinionem vulgarem, e litore Hesperio prospicientibus Sol in Oceano tanquam in plano occidere videtur.

419 *Lumina portant*] Funalia, faces. *Farn.*

421 *Seque Proripit*] *Seæ* legendum; quomodo a manu prima in quarto Mediceo legebatur. *Heins.*

422 *Latos per agros*] *Latios* quatuor scripti: sic supra, 'Latilis accedere

silvis.' Dixi Fast. II. 555. *Idem.*

430 *Carmina*] *Cycnum*, tanquam Apollinis avem, fati sui approximantis præscium suavissime canere scribunt Plato in Phædone. Cic. Tusc. quæst. I. Callimachus, Philostratus, Oppianus, Lucretius, alii innumeri. Negat Athenæus lib. IX. 11. 'Ὁ δὲ Μύνδιος φησι Ἀλέξανδρος, πολλοῖς τελευτῶσι παρακολουθήσας, οὐκ ἀκοῦσαι φθόνων. Et Elianus lib. I. 9. 'Ἐγὼ δὲ φθόντος κύκνου οὐκ ἤκουσα, ἴσως δὲ οὐδὲ ἄλλος. Nec non Pierius lib. XXI. Hieroglyph. c. I. et Scaliger 232. Exercitat. *Farn.*

431 *Luctibus extremum*] Malim *Floctibus*. *Extremis* Florent. S. Marci. *Teneras medullas*, pro *tenuēs*, plurimi veteres. Et paulo ante, *ipso modulata dolore*, non *ipsos dolores*. Latet mendum: an *spissos dolores*? *Heins.*

434 *Veteres dixere coloni*] *Camæna* Florentinus S. Marci, tert. Bonon. pr. Moret. pr. Hamburg. et unus Basil. quod verum puto: nam a Camœnia hæc loca antiquitus habitata. *Idem.*

435 *Longum narrata per annum Visaque sunt*] In Neapol. erasa vetus lectio, nisi quod *Multaque sunt* restabat; quomodo et codex S. Marci. Bernegg. *Miraque sunt*. *Mutata per ævum*, idem S. Marci, et prim. Hamburg. Metuo ne hæc interpolata sint. *Idem.*

FAB. X. 441 *Æneia*] Vide 167. supra, et quæ nos ad Æneid. VII. 1. *R. Æneia nutrix*] Cajeta Æneæ nutrix, quæ mortua ac sepulta et portui et urbi nomen dedit. *R.*

442 *Condita marmoreo*] *Marmorea* duo veteres, concinnius, ad urnam referentes. Pro *Caietam* prim. Basil. et tres alii *Caietem*; hoc est *Caieten*: *Tuygetin* unus Palat. *Heins.*

443 *Pietatis*] Redi ad vs. 627. hujus lib. et quæ nos ad eum. *Farn.*

444 *Argolico igne*] Quo a Græcis Ilium fuit incensum. *R. Quo debuit*] *Fanebri. Farn.*

447 *Nubilis umbra*] *Umbra* unus

Pasil. Mox cum *flava arena*, non *fuiva*, S. Marci Florent. tert. Bonon. prim. Hamburg. et unus Voss. bene: imitatio est istorum Virgilianorum ex libro VII. 'fluvio Tyberinus amœno Vorticibus rapidis et multa flavus arena In mare prorumpit.' Silius lib. I. 'In pontum flavo descendit gurgite Tybris.' Noster in Ibide, 'Dum Tyberis flavas Thuscus habebit aquas.' Ita enim scripta exemplaria, non *liquidas aquas*. 'Flavus Tyberis' perpetuum epitheton ejus fluvii: ita passim Noster alique. Reddidimus Nasoni eam vocem in Ibide vs. 138. Triat. v. 1. 'Quot frutices sylvæ, quot flavas Tybris arenas.' Heins.

448 *In mare*] 'Vorticibus rapidis et multa flavus arena In mare prorumpit.' Farn.

449 *Faunigenæque domo*] Latini Fauni filii. *Faunigenæque*] Fauno et Marica geniti.

450 *Gente*] Rutulis, quorum rex Turnus. Verum hæc omnia liquent ex Æneid. VII.

456 *Evandri ad mœnia frustra*] *Evandri mœnia* unus Basil. et unus Voss. *ad Evandri duo*; nam 'mœnia' mox sequitur. Scribe, *neque Æneas Evandria limina frustra Venerat*: nam *ad* mox sequens subintelligitur. Sic 'Evandrius ensis' apud Virgilium. De Carmente Silius, 'Evandria mater Hæc fuit.' Heins.

457 *At Venulus frustra*] *At Venulus magnam* Florent. S. Marci, et tres alii; recte, nisi quod malim, *Ut Venulus*: nam S. Marci, Urbin. Neap. alique nonnulli *Et*: plures cum Oxon. Sed. Virg. Æn. XII. 'Ecce super mœsti magna Diomedis ab urbe Legati responsa ferunt.' 'Maxima mœnia' Noster ipse paulo post appellat: quare non admitto lectionem plurimorum veterum *ad arces pro ad urbem*: sed et vulgatum *magni Diomedis* bene se habet. Virgil. Æneid. VIII. 'Mittitur et magni Venulus Diomedis ad urbem.' Sed et codices nonnulli

vetusti in loco paulo ante ex libro Æneidos XI. adducto, 'magni Diomedis ab urbe' agnoscunt. *Idem*. *Pro-fugit*] Diomedes a bello Trojano reversus, ubi comperisset uxorem Ægialen a Comata filio Stheneli corruptam, vitæque suæ insidiantem, in Apuliam profugit: ubi regni parte et filia in uxorem a Danno donatus, Argypam condidit.

458 *Iapyge*] Apulo. ut Fast. VI. 'Et generum (Eniden, Apule Danne, tuum.' Confunduntur hæc nomina, Apulia, Calabria, Iapygia: quæ proprie continet Messapios, Peucetios, Daunios. Cluver. Italia, lib. IV. 10. Farn.

461 *Auxilium petit*] *Auxiliumque petit* rectius e vetustioribus multi. Heins. *Ætolius*] Diomedes Tydei Ætolis regis filius. Sed lege orationem ipsam Venuli Æneid. XI. Farn.

462 *Nec se aut soceri*] Multi veteres omittunt *ad aut*: et pro aut versu proximo nec agnoscunt. Heins.

464 *Armet habere ullos*] *Viros Florent. S. Marci, sec Palat. prim. Basil. Arondel. et viginti præterea alii; bene. Idem.*

465 *Luctus renoventur amari*] *Renovantur amaro*, bene, prim. Gronov. quod ipsum et alii nonnulli agnoscunt. *Idem*.

466 *Perpetiar memorare tamen*] Ex Æneid. II. 'Quamquam animus meminisse horret, luctuque refugit, Incipiam.'

468 *Naritisque heros*] *Naryciusque*, hoc est, Locrensis. Ajacem enim Oiliei innuit. Heins. *Nariciusque*] Ajax Oiliei filius Naritia, quæ Locridis urbs est, oriundus: Cassandram regtam virginem e templo Palladis raptam stupravit. Sacrilegium ultura Dea iram in universam Græcorum classem diffudit tempestate deprehensam in reditu. Æneid. I. 'Unius ob noxam,' &c. Qu. Smyrnæus l. XIV. Farn.

571 *Fulgura*] *Fulgura* pr. Erfurt. alter Regius, et unus Leid. Pro *im-bres* prior Twisdenius *hyemes*, id est, tempestates. *Heins.*

472 *Capharea cladis*] Caphareus promontorium est Eubœæ in Hellespontum spectans, ad cuius radices ira Minervæ ac fraude Nauplii, Palamedis patris, Græcorum classis maximum fecit naufragium. *R. Capharea*] Nauplius Palamedis filii mortem ulturus, Minervæ suasu, faces extulit noctu Græcis tempestate laborantibus quasi portus signa: unde plerique ad Capharea et cautes Euboicas naufragi interierunt, 'Ultorque Caphareus,' *Æneid. 11. Farn.*

476 *Patriis sed rursus ab agris*] *Ab Argis* multi veteres; et recte: nam Diomedes Argis imperarat. Simile mendum sustulimus *Fast. v. 651.* Si non apud Virgilium, 'Si patrios unquam remeassem victor ad Argos.' Et libro xi. in oratione Diomedis, ut quidem in nonnullis membranis exaratnm est, 'patriis ut redditus Argis Conjugium optatum et pulchram Calydonam viderem.' Statius Hercule Surrentino. 'Ergo age si patrios jam liber legibus Argos Incolis:' nam vulgati *patriis oris.* Sed placet Florentini omnium optimi codicis et aliorum quorundam scriptura, *patriis aris* exhibentium. *Heins.*

477 *Antiquo de vulnere*] Nam in bello Trojano Diomedes cum Ænea congressus, cum sibi eum auxilio Veneris eripi videret, in ipsam Deam sagittas coniecit: quare Dea irata a Diomede uxoris animum sic abalienavit, ut illum ab excidio Trojano reversum accipere noluerit.

481 *Importunusque Caphareus*] *Importunusque* cum Barberiniano et Langermanniano. *Heins.*

482 *Vellemque horum pars una fuisse*] *Fuissem* cum S. Marci, Bernegger. prim. Hamb. aliisque multis. *Vellemque chori unus meus* ex veterrimo descriptus. *Idem.*

483 *Deficient*] Me derelinquere volunt. *At Agmon Fervidus*] Agmon cum Venerem contemneret, in avem cygno similem una cum quibusdam e sociis fuit commutatus. *Agmon*] Nonnulli *Acmon*; quod nomen Græcum est. Sic *Pyracmon* in veterrimis codicibus apud Virgilium; et *Acmonides* apud Nostrum *Fast. iv. Progne, Procne; Cygnus, Cycnus*; et similia. *Heins.*

486 *Patientia nostra*] *Vestra* plerique castigiores; bene. *Idem.*

488 *Nam dum*] Magnitudo cladis etiam vota damnat, spei nervum incidit, et desperare jubet: 'fortuna miserrima tuta est,' &c. *De Ponto 11. 2. Farn.*

489 *Est locus in voto*] *Est in vota locus*, Thuan. et duodecim alii; rectius. *Fors pro sors* tres scripti. *Heins.*

490 *Sub pedibus timor est*] Nihil timetur.

491 *Et quod facit, oderit omnes*] *Licet, ut facit, oderit omnes*, nervosius alter Thuan. unus meus, et unus Medicus; etiam Arondelianus, nisi quod in illo *ut facit* erat omissum: *quin quod facit*, vel, *qua quod facit* Bernegg. *quam quod* prior Hamburg. vel *quod* pr. Moret. et pr. Bonon. Tò *licet* geminare neglexerat librarius; hinc natæ tot lectiones. *Heins.*

492 *Et magno stat magna potentia nobis*] *Tanta potentia nobis* unus Moreti, et alter Thuan. *parvo stat* ex veteri libro notarat Politianus et Vivianus; quomodo pr. Moret. et decem alii ex nostris; lege, *et parvo stat tanta potentia nobis*: potest et *magna potentia* ferri. Vide quæ de hoc loco a nobis dicta sunt lib. v. 378. et de Veneris intellige potentia. Malim etiam odium tamen illius omne Spernimus. Hoc vult, socios suos superiores esse omni Veneris insultu. *Idem.*

494 *Irata Venerem*] *Invitam* meus chartaceus ex vetusto descriptus, et pro diversa lectione Zulichemianus: placet; quia iram sequitur. *Idem.*

Pleuronias] Ex Pleurone, opp. Ætolia. *Farn.*

497 *Respondere volenti*] *Paranti* Urb. Neapol. et unus Medic. *Heins.*

499 *Plumis quoque collu teguntur*] *Nora colla* S. Marci, uterque Thuan. pr. Gronov. pr. Moreti, pr. Hamburg. et decem alii; quod amplector. *Idem.*

505 *Hunc miratur Abas*] *Mirantur* sec. Vatic. quod sequentia confirmant. *Idem.*

507 *Subvolat, et remos plausis circumvolat aliis*] *Circumsonat* diu est quod legendum vidi, ne his eodem verbo nteretur; quomodo postea in sec. Pal. scriptum offendi: alibi 'stridentes alas' dixit: 'latum Nereus circumsonat orbem,' libro 1. *Pro subvolat* multi ex vetustioribus *sevolat*; sed frustra. Infra, 'Subvolat, et cineres planis everberat aliis.' *Idem.*

508 *Si volucrum*] 'Ἐπεὶ οὐδὲς vocat Aristot. lib. περὶ θαυματ. ἀκροῦμ. *Gaza* ardeas vertit. Cataructas a Juba vocari scribit Plin. lib. x. 45. De his lege quæ habet Augustin. 18. de civit. Dei; et quæ ad eum L. Vives: et Virg. *Æneid.* 11. *Farn. Volucrum dubiarum*] *Subitarum* Thuan. Arondel. prim. Gronov. prim. Basil. sec. Pal. et sedecim alii; probe: de dublis avibus sunt nugæ, cum in erodios sint mutati; ut pluribus in commentario nostro adstruemus. *Epicedio* Drusi, 'Ceniden subitæ concinivistis aves.' In Ibide, 'Quam cui sunt subitæ frater et uxor aves.' *Heins.*

509 *Proxima*] Simillima: nam Diomedæ aves oloribus sunt similes. *R.*

510 *Iapygis*] Ad vs. 458. supra. *Farn.*

FAB. XI. Arg. *Hactenus Cnides*] *Lavinia* regionis locum arboribus obumbratum Pan Mercurii filius tenuit, quem postea nymphæ occulerunt. Has pastor Apulus cum procacibus maledictis terruisset, ne amplius linguam in propatulo haberet,

numine earum in arborem oleastrum extabuit, et ita factus est. *Lact.*

512 *Hactenus Cnides*] Diomedes Cneï nepos. *R. Calidonia*] Apuliam; in cujus parte dotali regnabat Diomedes ex Ætolia, in qua Calydon; advena; ad vs. 457. supra.

513 *Messapiaque*] Messapiam peninsula, in qua Calabri et Salentini. *Farn. Puteolosque sinus*] Puteoli urbs est Apuliæ a multitudine puteorum dicta: legitur etiam *Messapia arva*. Apulia a Messapo duce cognominata.

515 *Et levibus guttis manantia*] *Levibus cannis* S. Marci, Neapol. pri. Vatican. tert. Medic. alii tredecim, et pro diversa lectione Bernegger. et Arondel. lege, *levibus stagnis manantia*: nam in exaratis libris *stannum* pro *stagnum* frequenter scribitur: ita Noster fere semper dat rivos antris. Supra lib. xi. in descriptione Somni, atque ita alibi passim, si attendas: Virgil. 'manantia fontibus antra' in Culice; et in *Æn.* 'rosida rivis Herinica saxa.' Paulo ante *relinquit* pro *reliquit* cum plerisque melioribus. *Heins. Semiscaper*] De Pane adi Servium in 11. Ecloga Virgil. Nat. Comitem, lib. v. 6. Lil. Gyrald. hist. Deorum. Syntagm. 15. Clariss. Baconum de Sapientia veterum, 'Pan sive Natura.' Alciati emblema 97. atque ad illud Claud. Minoem. *Farn.*

520 *Ad numerum motis pedibus*] Ita scripti: metuo tamen ne *motis manibus* a Nasone fuerit exaratum. Vide Notas Rem. Am. vs. 334. *Idem.*

521 *Improbat has pastor*] *Appulus* has culpat tres scripti: *Increpat* unus Basil. Mox pro *Addidit*, Thuan. *Addit* et: et pro *imitatus* *Idem* cum duobus Moreti et sex aliis *imitatur*. Scribendum fortasse, *Improbis has pastor saltuque imitatur agresti*, *Addit et obacenis convitia rustica dictis*: nam illud *Improbis* hic prorsus frigidum est. *Idem.*

524 *Arbor enim est*] Hæc nihili sunt.

Scribe, *Arbore erim succoque licet* cum Florentino S. Marci. Tò est etiam quatuor alii omittunt cum Neap. et pri. Reg. Vel repene, quod malo, *Arbore jam succoque licet cognoscere moras*: vel, quod longius abit, *Arbore adhuc*. Metuo tamen ne quid altiora mendi subsit. *Idem*.

525 *Notam*] Amarulentiam, qua lingua notabatur. *Farn.*

FAB. XII. 527 *Hinc ubi*] 'Ecce super mœati magni Diomedis ab urbe Legati responsa ferant,' &c. *Æneid.* XI. *Farn.*

528 *Rutuli*] Populi fuerunt quibus imperavit Turnus. Hæc autem narrantur, ut commodius navium *Æneæ* transmutationem in Nymphas inserere possit Poëta. *R.*

529 *Bella infesta gerunt*] *Instructa gerunt* S. Marci, Urbin. pr. Hamb. et quatuor alii; quod vehementer arri-det: sex alii *infesta*; unus, *exhausta*; alius, *exusta*; alius item *ingesta*. *Heins.*

530 *Fert*] 'Classen, quæ lateri castrorum adjuncta jacebat,' &c. *Æneid.* IX. *Farn.* In *pineæ tecta*] Periphrasis est navium, quæ ex pineis tabulis conficiuntur. *R.* *Pineæ*] Ita *Epist.* XXI. 'Pictæ meam tetigi quo pede texta ratis!' magistro usus Catullo in Nuptiis Pelei et Thetidos: 'Pineæ conjungens inflexa texta carina.' In *pineæ Turnus Tecta facies*] *Testa* S. Marci. Lege, *Texta* cum Cantabr. Juret. pr. Erfurt. pr. Basil. pr. Gronov. et multis aliis. *Trist.* lib. I. 3. 'Pineæ texta sonant: pulsi stridore rudentes.' *Fast.* I. 'Pineæ non sano ter pede texta ferit.' Catullus pari modo initio *Epithalamii* Thetidis. In altero *Thuani*, *stupea tecta*. *Heins.*

532 *Jamque*] 'Piceum fert fumida lumen Teda, et commistam Vulcanus ad astra favillam.' *Æneid.* IX. *Farn.*

534 *Fumabant transtra*] *Flammabant* optimus Thuan. an *flammbat*? Val. Flaccus lib. V. 'Sol. propius

flammbat aquas:' aut, quia hoc ino-lentius, *lambebat*, ut apud Valer. Flac-cum lib. V. 'Sola virum flammis vidit lambentibus ossa.' Horat. Sat. I. 5, 'Nam vaga per veterem dilapso flamma culinam Vulcano summum prope-rabat lambere tectum.' Pro *transtra* multi veteres, atque inter hosce S. Marci, Neapol. Thuan. quart. Medic. Oxon. pr. Hamburg. et sex aut sep-tam alii, *igne*. Scribe, *fumabant tigna carinæ*; vel *lambebat*: quam vocem etiam restituiamus *Fast.* IV. 233. Lucretius, 'Nec cum subsiliunt ignes ad tecta domorum Et celeri flamma degustant tigna trabesque.' Sed et tigna in navibus. *Propert.* lib. IV. 6, 'Quodque vehunt proræ Centauricæ saxa minantes, Tigna cava et pictos experire metus.' Auctor *Elegiæ* in obitum Mæcenatis, 'Illum piscosi vlderunt saxa Pelori Ignibus hostilis tradere tigna ratis:' sic scribo; vulgati *reddere ligna*: sic et *tigna* in vi-neis. *Adi Festum*. *Vetus Glossarium* Ms. 'Tignum dicitur omne genus ligneæ materiæ:' hinc *tigillum*; qua voce usi sunt Catullus et Tibullus lib. II. 1. tum et Catalectis Pentadius carmine de Vere, 'Nota tigilla linit jam garrula luce chelidon: Dum recolit nidos, nota tigilla linit.' Ita scribendi illi versus ex fide duum vetustissimorum codicum. *Jam motacilla canit* in vulgatis legitur. Virgilii nempe illa respexit, 'Garrula quam tignis nidum suspendat hirundo.' *Linit*, luto conspergit. 'Parvum tigillum' Phædro lib. I. Fab. 2. Usus et ea voce præter Tibullum Juvenalis. *Heins.*

535 *Cum memor*] *Adi* *Æneid.* II. 'Tempore quo primum Phrygia formabat in Ida Æneas classem,' &c. *Farn.*

538 *Leonibus*] Lib. X. 704. *Farn.*

545 *Astræi*] Venti, Astræi gigantis et Anproræ filii. 'Αστράπυ δ' ἡὲς ἀνέμους τέκε κατρεποθύμους, Hesiodus in Theogonia.

546 *Stuppea*] Funis quo navis littori alligatur, Græcis dicitur *ἐντυς* et *πείρα*, Latinis *ora*, ut Quintilianus: Sublatæ sunt anchoræ, solvimus oram. Gyrard. lib. de Navigiis. *Farn.*

547 *Prærupit Phrygiæ retinacula classis*] Malim *classi*. *Prærupit* multi vetustiorum, vel *prorumpit*. Heins.

548 *Medioque sub æquore mergit*] *Imoque sub æquore* unus ex meis. Virgilius in hac narratione; 'Delphinumque modo submersis æquora rostris Ima petunt.' Noster Trist. II. 'imoque sub æquore mergit Incolumem toties una procella ratem.' Tamen apud Maronem *Æn.* VI. 'quis te, Palinure, Deorum Eripuit nobis, medioque sub æquore mersit?' *Idem.*

550 *In capitum facies*] *Faciem* prim. et tert. Moreti, Juret. et alter Thuan. *Idem.*

552 *Quodque sinus fuerat, latus est*] *Quodque latus fuerat, latus est* Thuan. prim. Moret. Arondel. sec. Palat. quart. Medic. Oxon. alii quatuordecim; recte: nam et latera navium dicuntur: nisi quod malo cum Neapol. *Quodque prius fuerat, latus est*; quo alludunt et alii: nam quatuor *Quodque ratis*: alius *Quodque latus fuerat, ratis est*. *Quodque simul* prim. Gronov. *Idem.*

555 *Ante tinebant*] *Tenebant* Urbin. Beynegg. *Idem.*

557 *Durisque in montibus ortæ Molle fretum celebrant*] *Summisque in montibus* multi veteres; quibus cave accedas. 'Duri montes' et 'molle fretum' opponuntur. Sic infra, 'Posnitque in limine duro molle latus.' *Idem.* *Summis*] 'Pinea sylva mihi multos dilecta per annos, Lucus in arce fuit summa,' &c. Cybele apud Virgil. *Æneid.* IX. 86. Lege et epigrammata in Naves I. lib. Anthologiæ cap. 57. *Farn.*

558 *Nec eas sua tangit origo*] Nihil curant redire in montes, ubi sunt ortæ. R.

559 *Non tamen*] Non ignaræ mali

miseris navigantibus succurrere didicerunt: exceptis tantum Græcis, qui Trojæ hostes; estque transitio ad seq. Fabulam. *Farn.*

FAB. XIII. 563 *Neritiæque*] Qua vectus est Ulysses, Ithacæ, in qua mons Neritos, dux.

564 *Ratis videre rigescere puppem Vultibus*] Non placet ista repetitio. Bernegger. prim. Gronov. et unus Basil. *latis videre rigescere puppem Cantibus*; rectius. *Cantibus* etiam pro diversa lectione Arondel. et duo alii: prim. Basil. et tert. Reg. *Cantibus*. *Puppm* etiam multi: pinum sec. Vatic. sed *latis videre* probe Noricus. Heins. *Puppm*] Ulyssæm e naufragio enatantem hospitio exceptit Alcinoüs Phæacum rex: navique et comitatu instruxit, qua in Ithacam veheretur: hanc navem Neptunus Polyphemi index in scopulum mutavit. Homer. *Odyss.* XIII. *Farn.*

565 *Alcinous*] Naufragum Ulyssæm comiter excepit, omnibusque rebus necessariis juvit. Hom. *Odyss.* H. et seqq. aliquot. *Saxumque increescere ligno*] 'Ὁ πόποι, ἦ μάλα δή με παλάφατα θέσφαθ' ἰάσκει Πάτρος ἐμοῦ, ὅς ἔφασκε Ποσειδάων' ἀγασσάσθαι Ἡμῖν, &c. Et paulo post, μέγα δ' ἦμιν ἔρος πόλει ἀμφικαλύψαι. Oratio Alcinoi. *Odyss.* N. a vs. 172. Illa autem prædictio habetur *Odyss.* Θ. a vs. 567. *ἥ ποτε φαίηκων ἀνδρῶν εὐεργέα νῆα Ἐκ πομπῆς ἀνιοῦσαν ἐν ἡεροειδέϊ πόντῳ ῥαυσμέναι,* &c. 'Phæacum ad navem convertit tela doloris: Horribilis saxo versa carina sedet.'

FAB. XIV. 566 *Animata*] Mutata in Nymphas.

568 *Perstat*] 'At non audaci cessit fiducia Turno: ultro animos diotis tollit, atque increpat ultro; Trojanos hæc monstra petunt,' &c. *Æneid.* IX. *Deos pars*] Hæc Venerem, illa Junonem. 'Sat fatis Venerique datum,' &c. 'Sunt et mea contra Fata mihi,' &c. Turnus *Æneid.* IX. 137. *Farn.* *Quodque Deorum est Instar, habent ami-*

mios] *Tò est* plurimi non agnoscunt. Pro quodque sec. Palat. et meus chartacens quique. Puto, quique Deorum Instar, habent animos: et sic pr. Strozze pro diversa lectione. Notum illud Merentii, 'Dextra mihi Deus.' Similla Capaneus apud Statium. Heins.

569 *Nec jam dotalia regna*] *Nec tam* sec. Palat. Et mox *Se viciisse*. Forte, *Quam viciisse petunt*. Idem.

570 *Soceri*] Latini regis.

571 *Deponendique pudore Bella gerunt*] *Deponendoque dolorem Bella petunt* S. Marci, et tert. Bonon. *petunt* etiam duo alii: *deponendique timore bella petunt* pr. Gronov. *deponendoque pudorem* alter Erfurt. at Arondellianus *Bella volunt* pro diversa lectione; quod arridet. Heins.

574 *Quam postquam barbarus ensis Abstulit*] *Barbarus ignis* in potiore scriptorum parte: novi 'Barbaros' dici Phrygas, et 'opem Barbaricam,' simillaque, de quibus Giphanius inter ceteros Indice Lucretiano in ea voce. Hic tamen scribendum censeo *Dardanus ignis*; sic supra, 'Danaas paverunt Pergama flammam;' et alibi, 'Cum Danaus Phrygias ureret ignis opes.' Æneid. II. 'Vel Danaum Phrygios jaculatus puppibus ignes.' Horatius, 'Uret Achaicus ignis Iliacas domos.' Et 'Nescios fari pueros Achivis Ureret flammis.' Seneca Agamemnone: 'Cum Dardana tecta Dorici raperetis ignes;' atque ita passim optimi Scriptores. *Pestifer ignis* unus Moreti; ut lib. VIII. 477. Idem. *Barbarus*] Trojanus. Namque Ardeam Rutulorum regni caput, interfecto Turno, Æneas incendit. Frustra sunt Servius et alii, qui hoc ad Annibalem referunt. Trojani enim, alique omnes Græcis Barbari habiti, mox etiam Latinis. Farn.

575 *Tepida patuerunt tecta favilla*] *Latuerunt* cum Thuan. Cantabr. pr. Erfurt. pr. Basil. pr. Gronov. pr. Moret. alisque plurimis. Heins.

576 *Congerie e media*] *E medio rogo. R. Præpes*] *Avis*: utut in auguriis præpetes dicantur felices aves, et quæ altius subvolant. Agell. lib. VI. 6. Farn.

FAB. XV. 581 *Jamque Deos omnes*] Æneas cum ad ultimum ætatis suæ tempus venisset, precibus Veneris omnium Deorum consensu in Deum, quem Latini Indigetem appellarunt, fuit transmutatus. *Ipsamque Junonem*] Quæ semper ei fuerat adversata.

582 *Finire coërcuit iras*] *Cœgerat* castigatioribus magno numero; quod verum est. Heins.

584 *Tempestivus*] Ut qui gloriæ suæ satis vixisset, cælo maturus, Divis adscribendus esset. Farn.

587 *Mitissimus opto*] *Oro* Thuan. pr. Reg. pr. Gronov. cod. Polit. et multi alii. Heins.

590 *Inamabile regnum*] Inferorum regnum. R. *Satis est*] Satis sit Heroi semel vidisse Inferorum regna, semel Styga transisse. Supr. vs. 116. et Virg. Æn. VI. Vide quæ nos ad illa, Æneid. VI. 'Bis Stygios innare lacus, bis nigra videre Tartara.' *Inamabile*] Lege quæ Agellii lib. II. 6. atque Macrobius lib. VI. 7.

594 *Tum pater, est is, ait, celesti numine dignus*] Repone ex castigatioribus magno numero, *Tum pater, Estis, ait, celesti munere digni, Quæque petis, pro quoque petis. Gnata* etiam Boxb. Heins.

599 *Numicius*] Latii fluv. Æneæ terminus vitæ. Secundum inde prælium Latinis, Æneæ etiam ultimum operum mortalium fuit, inquit Livius lib. I. Namque ibi pugnans cum in flumine interlisset, nec corpus ejus inveniretur, ad Deos migrasse credebatur. Dionysius lib. I. Juvenalis Satyr. II. Hercules et Æneas: 'Alter aquis, alter flammis, ad sidera missus;' et Tibul. Eleg. II. 3. Farn.

603 *Corniger*] Flavii cur cornuti et tauriformes, vide lib. IX. 80. et lib. XIII. 895.

604 *Et respergit aquis]* *Respergit* recitatus multi. Ceneo tamen scribendum *detergit* ἀρχαῖος, pro *deterget*; quomodo Poëtæ passim. *Heins.* *Pars optima]* Pars melior, anima. *R.* *Restitit illi]* Remansit *Æneæ.*

608 *Indigetem]* Situs est, inquit Livius lib. 1. quemcumque eum dici fas jusque est, super Numicium fluv. Jovem Indigetem appellant. Indigetes autem sunt qui ex mortalibus indigenis in Deorum numerum relati sunt, quasi in Diis agentes. Vide quæ nos ad *Æneid.* XII. 794. 'Indigetem *Æneam* scis ipse,' &c. et quæ Lili. Gyrard. primo Syntagmate de Diis. *Temploque]* Latini sacellum tanquam Heroi dicaverunt, cum inscriptione hujusmodi: Παρὰς θεῶν χθονίου, δὲ ποταμῶν Νομικίου πέποιθε δῖον, Dionysius lib. 1. *Farn.* *Temploque orique recepit]* *Reponit.* *Heins.*

FAB. XVI. 609 *Ascanii binominis]* Duo nomina habentis. Nam et Ascanius et Iulus a prima lanugine, quæ *loulos* Græce dicitur, fuit cognominatus. *Inde]* Cessit nomenclaturæ Laviniæ Ascanius sive Iulus, Albamque eondidit. In hac Albanorum regum genealogia dissentit a se Noster, in quarto Fastorum; a Nostro Livius 1. lib. et Dionysius. Successionem vero breviter sic cape. 1. Ascanius. 2. Sylvius Posthumus *Æneæ* filius. 3. *Æneas Sylvius*: mansit enim Sylvius postea omnibus cognomen. 4. Latinus. 5. Alba. 6. Atis, seu Epitus. 7. Capys. 8. Capetus, seu Calpetus. 9. Tiberinus. 10. Remulus. 11. Agrippa, qui Nostro Acrota. 12. Aventinus. 13. Procas. 14. Amulius Numitor. *Farn.*

610 *Successit Sylvio illi]* *Succedit* 8. Marci, Bernegger. prim. Vatican. tert. Medic. et alii viginti. *Heins.*

611 *Latinus]* Sylvii *Æneæ* filius, Posthumi nepos. Post Latinum autem alii recensent Albam, post Albam Quidius hic Epitum vocat. *Micyl.*

612 *Clarus subit Alba Latine]* *Subit*

esse veteres plerique; nisi quod pr. Gronov. et unus Leid. *inde.* Præclarus multi veteres *Clarus*: natus sec. Palat. et unus Leid. et unus Vossii: at pr. Erfurt. *Narus*: alter Erfurt. *Damnus*: sec. Moret. *claro.* *subit ecce Latino.* Alba est in uno meo, Calandræ, et Politiani Excerptis, *Ecce Latinum* Langerm. et Urban. *Latinus* pr. Hamburg. et S. Marci. At primus Moreti, *clarum subit Alba Latinum*; optime: Fast. iv. initio, 'Isque, Latine, tibi pater est, subit Alba Latinum.' *Heins.*

613 *Epirus ex illo]* *Ex illo* est vetustiores. *Epiros* etiam Bernegg. alter Erfurt. pr. Twisd. et pr. Gronov. dixi Fast. iv. 43. Pr. Moreti, *Egrotos*: apud Virgilium *Æn.* II. pro eo quod in vulgatis legitur codicibus, 'Addunt se comites Ripheus et maximus annis Iphitus,' codex veterrimus Medicæ agnoscit *maximus armis Epitus*; in aliis *Ephytus*: et lib. v. *Epytides* Iuli, custos in veterrimis membranis; qui *Epitides* in vulgatis est libris. Homera *Iliad.* P. κῆρυξ Ἑπυτῖδης. *Idem.*

615 *Thusci fluminis]* Periphrasis est Albulæ, qui postea Tyberis a Tyberino rege in illo submerso fuit appellatus. *R.* *Demersus]* Vetustiores *dimerus*. *Heins.*

616 *De quo Remulusque feroxque Acrota]* Post Tyberinum, Agrippam Sylvium numerant, Tyberini filium, qui annis regnavit tres et triginta. Post Agrippam autem Remulum hujus filium, quem tamen Dionysius Alladium vocat. *Micyl.*

617 *Maturior annis]* *Armis* pr. Bas. *avis* unus Voss. puto *avi.* Adi Notas lib. VIII. 617. *Heins.*

618 *Imitator subnixus]* Cum enim vellet videri fulmina jaculari, a Jove fulmine vero percussus est. *R.* *Fulmineo]* Alter Salmoneus, 'Qui flammæ Jovis et sonitus imitatus Olympi:' ἀντιβροντῶν vero interit fulmine. *Farn.*

621 *Positus]* Sepultus. *Tribuitque*

vocabula monti] Aventinus enim unus ex collibus Romæ urbis ab Aventino rege, illic sepulto, fuit cognominatus.

622 *Palatina summam Proca gentis habebat*] *Palatinus summa loca gentis* scripti omnes nostri cum vetustis editionibus; nisi quod *Palatina loca gentis* Florentinus S. Marci et Neap. omisso *et summam*: sec. Pal. *Palatina summa loca gentis*. Scribe, *Palatinæ summam Proca collis habebat*: in *et loca* vides vestigia collis: *gens Palatina* ineptum est. *Heins. Palatina summam gentis*] Ita ut 'summa gentis' accipiatur, pro imperio et summa parte gentis Palatinæ, hoc est, quæ circa palatium et ea loca, ubi postea Roma condita fuit, tum habitabat. Et Dionysius post Aventinum, Procam numerat, patrem Amulii et Numitoris. *Micyl.*

623 *Latinas*] *Latinos* multi veteres; utrumque bene. *Heins.*

624 *Hamadryadas*] *Nymphas*: quæ vero sint Hamadryades dictum ad lib. viii. 777. *Farn.*

628 *Nec jaculo gravis est*] *Nec* dextra Pomonæ, inquit, jaculum gestat, sed falcem, qua luxuriantes ramos recidat. *R. Sed adunca*] 'Inutiles falce ramos amputat, Feliciores inserit.' Horat. Epod. ii. Instationum genera docent Columella de re rustica lib. v. 2. idem lib. de arboribus, Palladius in Februario, tit. 17. Plin. lib. xvii. cap. 14. Virg. Georgic. ii. 69. *Farn.*

630 *Fisso modo cortice lignum*] *Fissa* Bernegger. pr. Palat. pr. Gronov. et decem alii ex vetustioribus. Dixi lib. iv. 375. Pro *lignum* pr. Gronov. et quatuor alii *virgam*; bene. *Heins.*

631 *Succos præstat*] *Præbet* ex vetustioribus plurimi. *Idem. Alieno alumnus*] *Surculo* ex alia arbore in aliam translato. *R. Alieno*] 'Miraturque novas frondes et non sua poma.' *Farn.*

633 *Fibras*] *Tenuiores subtiliores*:

que radices. *R. Latentibus irrigat undis*] *Latentibus* Bernegg. primus Moret. fragm. Boxhornii, alique nonnulli. Quid si *lactantibus undis* scripserit Ovidius? lac certe succus in plantis herbisque dicitur. Hinc 'herba lactaria' et 'lactuca,' et 'lac Cyrenaicum,' lazerpithi succus: 'lactantem annum' Noster dixit lib. xv. hinc etiam 'Lactans Deus' et 'Lactucia Dea' apud Augustinum de Civitate Dei. Propert. iv. 2. 'Et coma lactenti spicea fruge tumet.' 'Lactens ficus' apud Nostrum in Fastis; et 'lactentia frumenta' apud Virgilium. Potest et *latentibus undis* legi. Vomanus de laudibus Hortuli in Catalectis, 'Aquæ strepentis vitreus lambit liquor, Sulcoque ductus irrigat rivus sata.' Prudentius Calthemerin. Hymno v. 'Illic et gracili balsama surculo Desudata fluunt, raræque cinnama Spirant, et folium, fonte quod abdito Prælabens fluvius portat in exitum:' sic vetustiores membranæ. *Heins.*

635 *Vim tamen agrestum*] *Agrestem* tert. Medic. et unus Vossianus. *Idem: Agrestum*] Vide quæ ad vs. 150. lib. i. et 500. vs. lib. viii. *Farn. Vim agrestum*] Violentiam rusticorum.

639 *Silvanusque*] *Silvanusque* plerique vetustiores; recte: qui nomen est Latinum, ut et Vertumnus. Sileno nullus hic locus, non magis quam Baccho, cui is comes adhæret semper indivulsus. Silvanus Deus agrestis. Virgilius initio Georg. postquam Cererem, Faunos, Dryadas, Pana, Minervam, alios Deos agrestes invocavit, addit, 'Et teneram ab radice ferens Silvane cupressum:' cuius ad exemplum quoque Grætius initio Cybegetici, post alios Deos agrestes invocatos, 'Naidos, et Latii cultor qui Faunos amœni, Semper et incultus Silvanus termitæ gaudens.' Sed et idem Maro Georg. ii. 'Fortunatus et ille, Deos qui novit agrestes, Panæque Silvanumque senem:' unde ap-

paret cur Nostro 'suis juvenilior annis' dicatur. *Heins.*

641 *Ut potirentur ea*] *Potirentur* meliores: dictum lib. XIII. 180. *Idem.*

642 *Vertumnus*] Qualis Deus fuerit Vertumnus, quæ nominis ratio, et in varias formas mutabilitas, docet Propertius Eleg. IV. 2. et ad eum Beroaldus et Jo. Anninus. Vide et Lil. Gyrard. Syntagm. 4. nec non Baptistæ Pii Annot. Poster. cap. 33. Ad anni vertentis varias vices refertur Vertumnus: 'Seu quia vertentis fructus percepimus anni,' &c. Propertius ibid. *Farn.* *Hos quoque Vertumnus*] Vertumnus Deus est bene vertendarum rerum, hoc est, vendendarum atque emendarum, a vertendo dictus; quod se in varias verteret formas. Inde Vertumnalia dicta sunt, quæ mense Octobri in honorem Vertumni celebrabantur, ut auctor est Varro. Vide Baptist. Plum Annotat. poster. cap. 33.

646 *Versare videri*] *Versasse* rectius sec. Pal. prim. Bas. uterque Erfurt. Juret. et decem alii: et mox *Jurares* pro *Jurasses* Arond. Boxhorn. Oxon. et alii undecim. *Heins.*

647 *Sæpe manu stimulos*] Sæpenumero, inquit, in bñbulcum Vertumnus commutabatur, ut Pomona potiri posset.

649 *Vitæque putator*] Malim *vitivæ*. *Heins.*

650 *Induerat scalas*] *Induitur scalas* Thysii codex; eleganti Græcismo. Vide Notas Triat. IV. 1. 76. sed tum pro *putares* sit legendum *putaris*. *Idem.*

653 *Spectata gaudia formæ*] *Sperata* prim. Basil. sec. Pal. alter Hamburg. et quinque alii; etiam pro diversa lectione Neap. ut lib. III. 'Ibat ut inijiceret sperato brachia collo.' Apud Terentium tamen 'formarum spectator.' *Idem.*

656 *Assimilavit annum*] *Assimulavit* multi veteres. *Idem.*

657 *Tantoque potentior, inquit*] *Pe-*

ritior multi; frustra. Quidam addunt duos versus, 'Omnibus es Nymphis, quas continet Albula ripis. Salve, virginei flos intemerate pudoris:' sed nugæ sunt. Vide omnino de eleganti hoc loquendi modo Observationum Gronovianarum lib. II. 21. et Tanaquillum Fabrum ad Phædrum. Sic Fast. v. ex antiquis libris, 'At mihi pande precor tanto meliora petenti.' *Idem.*

660 *Autumni pondere*] *Autumnus in pondere* unus Bononiensis. Forte, *autumno pondere*, ut lib. III. sub finem. Pro *pandos ramos* multi *patulos, gravidos, curvos*: nil muto. *Idem.*

661 *Speciosa nitentibus uvis*] *Spatiosa tumentibus uvis* repono ex plurimis veterum. Triat. IV. 6. 'Tempus ut extentis tumeat facit uva racemis.' Infra lib. XV. 'tumidæque in vitibus uvæ.' Virgil. 'tumidis Bumaste racemis.' Cato in Diris, 'Dulci namque tumet nondum viticula Baccho.' *Idem.*

663 *Cælebs*] Sine conjuge. Vites enim sic ulmos amplectuntur, ut uxores viros. *Sine palmite*] Sine vite. R. *At si staret*] At nisi maritatus haberent vites ulmi aut populi, nil præter frondes suas haberent. Cælebs unde dicatur, vide quæ ad Senecæ Hippolytum, vs. 230. *Farn.*

666 *Si non juncta foret*] *Nuda S. Marci*, pr. Hamburg. et tert. Bonon. *nupta* Thuan. et prim. Bonon. certe aut *nupta* legendum, aut *vincta* cum Neap. nam *juncta* proximo versu præcesserat; nisi illic *vincta* legis cum pr. Gronov. quomodo Noster Epist. v. 'Non sic appositis vincitur vitibus ulmus.' Pentadii de adventu veris, ut scribendum est: 'Vitea musta tument vicinas vincta per ulmos:' ubi *tumere* denique habes. 'Nupta vitis,' quomodo 'ulmus marita,' non Poëtis tantum, sed et Columellæ ac aliis rei rusticæ scriptoribus passim dicta. Apposite Plinius lib. XIV. 1. 'Jam in Campano agro populis nu-

bunt vites, maritasque complexæ, atque per ramos earum procacibus brachiis, geniculato cursu scandentes, cacumina æquant.' Gualterus in Alexandreide libro primo, 'tot nuptas vitibus ulmos;' quæ sine dubio ad imitationem alicujus Poëtæ ex vetustioribus, ut alia multa, ille dixit. Vomanus de landibus Horti, in Catalogis, 'Fœcunda vitis conjuges ulmos ama.' Horatio Od. iv. 5. 'Et vitem viduas ducit ad arbores.' Et Juvenali Sat. viii. 'Stratus humi palmes viduas desiderat ulmos.' Catullo quoque 'vidua vitis' et 'marita ulmus' dicuntur in Epithalamio. 'Vitis maritat populos' Horatio Epod. ii. Columella lib. v. 6. 'At si teneram ulmum maritaveris, onus nupta non sufferet. Si vetustæ vitem applicueris, conjugem necabit. Ita suppare esse ætate et viribus arbores vitesque convenit. Sed arboris maritandæ causa scrobis viviradici fieri debet.' Sic ista ex vestigiis vetustissimi codicis S. Germani constitutenda sunt; in quo 'At si teneram ulmum maritaveris, onus non nam sufferet, si vetustate vitem applicueris.' Idem quoque recte *supares* pro *sibi pares*. Paulo post, 'Viti novellæ pampinariū dimitti (vet. cod. immitti) non oportet, nisi necessario loco natus est, ut viduum ramum maritet.' Heins.

670 *Lapitheia movit prætia*] *Semeleia* S. Marci, quod non intelligo. *Idem*.

671 *Conjux timidi atque audacis Ulysses*] *Aut audacis* plerique veteres; sed nihili hæc sunt: nam si timidus, cur audax? Vere Barberin. *timidis audacis Ulyssi*. Hoc est, audacis in timidus. Noster lib. x. 'fortisque fugacibus esto, Inquit: in audaces non est audacia tuta.' De Crocodilo Ammianus Marcellinus lib. xxii. 'Audax tamen monstrum fugacibus, ubi audaces senserit timidissimum.' Et lib. xxvii. de Probo, 'Erat tamen interdum timidus ad audaces, contra timidos celsior.' *Idem*.

675 *Sed tu, si sapias*] *Sapias*, et mox *vetis*, multi veteres. Sed nihil puto mutandum, quia tum *rejicias* et *seligas* etiam esset dicendum. Epist. v. 99. scribendum etiam opinor, 'Nec tibi, si sapias, fidam promitte Lacœnam,' non *sapias*. *Idem*.

678 *Tibi delige*] *Selige* codex S. Marci, et prim. Hamburg. alii multi *dilige*; unde 'dilectum habere.' *Idem*.

681 *Hæc loca magna colit*] *Nec loca* Bernegger. sec. Pal. Cantabr. uterque Erfurt. Arond. et alii viginti; ex præscripto Poëtæ, 'Laudato ingentia rura, Exiguū colito.' Sed quia mox sequitur, 'nec uti pars magna procorum,' vix videtur id ferri posse. In uno meo, quem ab Ægidio Menagio viro cultissimi ingenii munus accepi, pro diversa lectione *loca sola*; quod ex suis etiam Vivianus notat. Puto, *sed loca sola colit*. Sic Lucretio lib. vi. de fulminibus, 'Cur etiam loca sola petunt?' Cephalus apud nostrum lib. vii. 'Tu facis ut silvas, ut amem loca sola.' *Idem*.

682 *Quam modo vidit*] *Quas* S. Marci, Neapol. Urbin. et unus meus. *Mox devoret ignes* unus Basil. pro *annos*. *Idem*.

684 *Quod*] 'Opportuna mea est eunctis natura figuris: In quamcumque voles, verte; decorus ero.' Propertius Eleg. iv. 2. et mox; 'At mihi, quod formas unus vertebat in omnes, Nomen ab eventu patria lingua dedit.' *Farn*.

688 *Prima*] Vertumno dicabantur fructuum primitiæ: ipse dicto Propert. loco; 'Prima mihi variat viventibus nva racemis, Et coma lactenti spicea fruge tumet,' &c. *Farn*.

689 *Jam factus*] Nil libri juvant. Puto nihilominus, *Sed neque tam factus desiderat arbore dentos, Nec quas hortus alit cum succis mitibus herbas, Nec quicquam, quam te*: vel, *Nilve aliud, quam te*. Heins.

692 *Quod petit*] *Qui petit* duo veteres; rectius. *Idem*.

694 *Idaliam*] *Idalian* pr. Palat. et duo alii: *Idalien* Oxon. pr. Moret. pr. Hamburg. et sex alii. *Idam*. *Rhamusidis*] *Nemesis* Deæ superborum insolentiam et fastum ulciscens: de qua vide quæ adnotavimus ad 406. vs. lib. III. et vid. *Plin.* lib. II. 45. *Farn.*

695 *Quoque magis caveas*] *Timeas* S. Marci, Neap. Urbin. Thuan. Juret. alique plurimi, venusta repetitione. *Heins.*

697 *Facta*] *Malo Fata* cum Sixiano et uno meo. *Idem.*

FAB. XVII. 698 *Teuceri*] Quem Telamon pater, quia Ajacis fratris necem non fuerat ultus, Salamine arcebat: is itaque in Cypro insula novam condidit Salamina. *Teuceri*] *Dict.* *Cretens.* l. vi. in principio: 'Telamone cretus, Teucer, a Troja venit, Troja cremata: et patrio pulsus solo, A cæde fratris, Pharia visit littora: quod ita ex Eurip. Helen. reddimus.

700 *Perceperat ossibus ignes*] *Æstum* vastiores plerique cum S. Marci codice. *Heins.*

701 *Luctatusque*] Hunc versum habes ante l. vii. 10.

703 *Et modo*] Hæc ex penitissimis artis et experientiæ suæ mysteriis Poëta. Solebant enim amatores per nutrices, ancillas, famulos sollicitare amicas suas; tabellis, prece supplici et obsequio ambire; postes noctu corollis et sertis ornare; cantu delineare; querelis implorare; in limine pernoctare, lacrymas, vinum, aquam ad januæ cardines effundere, &c. *Plautus* in *Curculione* act. I. scen. 1. *Hor.* Od. I. 35. et III. 10. *Persius* Sat. v. 'dum Chryaidis udas Ebrius ante fores extincta cum face canto.' *Noëter* in lib. de Arte passim. In II. 'Sæpe feres imbrem cælesti nube solutum, Frigidus et nuda sæpe jacebis humo,' &c. *Farn.* *Miserum amorem*] Eam enim a qua non amabatur amabat. *Farn.* Addit hos 2. vs. 'Ne

sibi dura foret, per spes oravit alumna: Et modo, de multis alicui blanditus amicis.'

704 *Per spes oravit alumna*] *Puto spes alumnas.* Adi notas nostras *Met.* IV. 421. Sic 'Per spes socias,' lib. XIII. *Heins.*

705 *Et modo de multis alicui blanditus amicis*] *Blanditus cuique ministris* Thuan. pr. Reg. pr. Moret. et alii decem; probe: *cuiquam blanditus* pr. Basil. *alicui blandita ministris* pr. Palat. pr. Vatican. tert. Medic. Urbina. uterque Hamburg. et septem alii. *Calandr.* et præterea quinque, *suadendo cuique ministris*: *Neapol.* *alicui suadendo ministris*; in quibus omnibus veræ lectionis apparent vestigia. *Idem.*

710 *Tristisque seræ convitia fecit*] *Scribe tristisque seræ* cum uno Basil. hoc est, difficili, imitti. Vide *Nonium* in *Triste*. *Idem.*

711 *Savior illa freto*] *Surdior* prim. *Gronov.* alter *Erfurt.* et quatuor alii; optime. *Epist.* *Hermiones*, 'Surdior ille freto clamantem nomen Orestæ Traxit inornatis in sua tecta comis.' *Epistola* *Leandri*, 'Nec faciam surdis convitia fluctibus ulla.' *Artis* lib. I. 'Thesea crudelem surdas clamabat ad undas.' *Horat.* Od. III. 7. 'scopulis surdior Icarii.' *Idem* *Epod.* XVII. 'Quid obseratis auribus fundis preces? Non saxa undis surdiora navitis Neptunus alto tundit hybernus salo.' Sic 'surdæ fores' de quibus *Amor.* l. I. 6. 'o foribus surdior ipse tuis.' *Idem.* *Hædis*] *Stellis* duabus infra capram sub humero *Erichthonii*, quæ ortu et casu suo tempestatem cient.

712 *Noricus*] *Apud Noricos* *Austriæ*, vel, ut alii, *Bavariæ* pop. optima ferri et vena et temperatura. *Plin.* XXXIV. 14. *Farn.*

713 *Quod adhuc rivum radice tenetur*] Hoc est, quod nondum e terra est effossum. Saxa enim nondum a sua radice avulsa, et viva dicuntur, et

duriora sunt. *Vivum radice*] *Viva radice* prim. Basil. Oxon. Hamburg. et complures alii: unus Bonon. *viva quod adhuc radice*. Hinc viviradix planta sepius apud Rei rusticorum scriptores occurrit, Columella imprimis: 'saxi radices' quoque Lucretius dixit: 'viva saxa' Noster Metam. VII. *Heins.*

718 *Neque erunt tibi tædia tandem Ulla ferenda mei*] *Mihi tædia* nonnulli cum prim. Hamburg. nil muto: sic Arte Amatoria, 'Dedecet ingenuos tædia ferre sui.' *Idem.*

720 *Et Pæana voca*] Hoc est, vocibus lætitiæ utere, qualibus voti compotes gaudia sua exprimere solent, ut alibi Ovidius: 'Dicite io Pæan, io Pæan dicite Pæan.' *Incingere*] Coronare, inquit, viridi lauro; id. quod triumphantes solent. *Raph.*

721 *Vincis, ait*] *Vincis enim* prim. sec. Palat. prim. Vatican. tert. et quart. Medic. prim. Basil. Oxon. S. Marci, Neapol. Urbin. plurimi denique ex vetustioribus. Putabam aliquando, *Vincis io*. *Heins.*

722 *Mei cogeris, eritque*] *Mei cogis amoris* Florent. S. Marci. *Idem.*

724 *Non tamen ante mihi curam excessisse memento*] *Tui curam excessisse* Thuan. prim. Gronov. prim. Basil. Calandr. prim. Erfurt. Arondel. et complures alii: tibi S. Marci, prim. Hamburg. prim. Moret. Pro *excessisse*, S. Marci, *curamque egisse: curam exisse* tert. Medic. *finisse* unus Argent. sec. Palat. et prim. Hamburg. *fuisse* Bernegger. Scribe, *Non tamen ante tui curam fugisse memento, vel cessasse*. *Idem.* *Curam tui*] Amorem, quo te prosequor.

725 *Carendum est*] *Non habent tibi est* S. Marci, Neap. Bernegg. Arond. prim. Hamburg. et octo alii; bene. *Heins.*

729 *Mortalia facta*] *Fata* Arondel. Bernegger. et præterea duodecim. *Idem.* *Si tamen*] 'Si qua est cælo

pïetas, quæ talia caret,' *Æneid.* II. *ἄνθρωποι πτωχὸν γὰρ θεὸς καὶ δούλους εὖ οἶσιν.* Odyss. Homer. XVII.

731 *Facite ut narremur*] *Tò ut abest* a S. Marci, Neap. Bernegger. prim. Gronov. et quatuor aliis: *Facite narremur ut, avo* prim. Hamburg. *facite ut memoremur* prim. sec. Palat. prim. Moret. et tres alii: *Thysii facite memoremur. Lege facite o memoremur, vel narremur.* *Heins.*

733 *Ornatos*] *Lege* quæ modo ad vs. 703.

735 *Vincula summis*] *Summi* Florent. S. Marci, et Neap. bene; summi vincula laquei. Sequentem versum cum interrogationis nota lege. Et deinde *versus ad illam, sine rē est, ex fide vetustioram.* *Heins.*

739 *Trepidantem et multa gementem*] *Timentem* veteres plerique: decem, *trepidantum et multa timentum: trepidantum et morte paventum* pr. Moret. et pr. Bonon. *trepidantum et morte timentum* alter Erfurt. et alii quatuor: *trepidantem et morte timentem* Langerman. *trepidantem et multa moventem* Medic. chart. *paventem* unus Basil. *tremontem* unus Leid. *tenentem* unus meus: *cuncta timentem* Thys. alius *trepidantis et multa gementis*: alius, *trepidi moreque timentis*. Hæreo in tanta discrepantia lectionum. Scribo nihilominus, *Icta pedum motu trepidantum ut multa gementem Visa dedisse sonum est*; sequentia confirmant: *gementem* certe ex suo codice notarat Politianus: 'multa gemens' pro multum apud Maronem, 'ignotis exulat oris Multa gemens': 'multa putans,' apud eundem. Noster I. VIII. 'desertæ et multa querenti.' Lib. IV. 'Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum Ingemuit limen.' Pont. III. 3. 'Et gemuit parvo mota fenestra sono.' Virgil. 'Nec planstris cessant vectare gementibus ornos.' Et in Georgicis, 'tractaque gementem Ferre rotam.' *Idem.*

742 *Palen*] Iphidis scil. Farn.

746 *Funera ducebat*] *Ducuntur*; et mox *portantur* pro *portabat* Bernegg. Thuan. Barberin. pr. Gronov. et alii nonnulli; sed frustra. Mater ducit funera, quia prima est in pompa funeris. Eadem et funus portare dicitur, Epist. Sapph. 'Non aliter, quam si nati pia mater adempti Portet ad exstructos corpus inane rogos.' Heins. *Funera ducebat*] Ducenda ad celebrandas exequias curabat.

748 *Qua flebilis ibat Pompa*] Prima editio Aldina et unus Mediceus, *quam ibat*. Sic 'ire exequias.' Vide Notas Amor. II. 6. Propertius Eleg. III. 16. 'Nec tamen est quisquam, qui sacros lædat amantes: Scironis medias his licet ire vias:' ita opinor legendum; vulgati, *media sic licet ire via*. Heins.

750 *Deus ultor*] Πολύμνος θεός 'Epyrds, vel Nemesis potius, de qua modo ad vs. 694. et plura ad vs. 406. l. III.

752 *Tectum*] Cubiculum.

753 *Vixque bene impositum*] *Vix bene jam positum*, putabam aliquando. At Cantabrig. *Vix bene compositum* bene: *Vix bene impositum* fragment. Boxhornii. *Iphia* pro *Iphim* meliores. Mox *e pectore* pro *e corpore* Thuan. et Juret. Pro *Diriguere* codex Langerman. *Corriguere*; insolenti verbo: vetustiores *Deriguere*. Heins.

758 *In corpore saxum*] *In pectore* Cantabrig. Oxoniens. Arondel. prim. Moret. plurimique alii; bene. *Idem*.

760 *Salamis*] Quæ et Salamin dicitur, insula est cum urbe ejusdem nominis; et urbs in Cypro, a Teucro Telamonis filio ædificata. R.

761 *Prospicientis*] Zulich. et alter Thuan. *Ulciscentis*. Pro *o mea Nympha*, multi veteres *optima*; S. Marci, et alii *sex omnia*. Heins.

762 *Lentos fastus*] Diurnam superbiam. *Lentos fastus*] 'Eja, ut elegans est,' Terent. 'Ut fastidit Simia,' Plant. Mostell. IV. 2. 4. 'Facito fastidii plenum, quasi non luberet,' in Milite, IV. 2. 45. 'Ejus ele-

gantia meam extemplo speciem spernat,' ibid. IV. 6. 20. 'Fastidiosus ædilis es,' Rud. II. 3. 42. 'Ut contemtim,' Pers. IV. 3. 73.

763 *Sic tibi nec*] *Tibi nil S. Marci. Heins.*

765 *Deus*] Vertumnus; ut supra vs. 640. et 687.

766 *Anilia Instrumenta*] Mitram, baculum, canos, habitum una et formam anilem quam assumpserset: vs. 655. supra. *Farn.*

771 *Et mutua vulnera*] Nam et ipsa Vertumni amore cepit ardere. R.

FAB. XVIII. 772 *Injusti*] Amulius armis potentior, et ipse injustus, ut qui pulso fratre natu majore Numitore regnum occupavit, filio Lauso interempto, filia Rhea Vestæ sacerdotio consecrata, cujus tamen ex Marte filii, interfecto Amulio, regnum avo Numitori restituerunt.

774 *Parilibus*] Plerique veteres *Parilibus*. Vide Fast. IV. 721. Mox *Tatiusque* non *Tatius* iidem. Heins. *Parilibus*] Festum hoc, sive Palilia, a Dea pastorum Pale, sive a partu pecorum Parilia nuncupatum, agebatur XII. Calendas Maias, quo die urbis fundamenta jacta sunt.

776 *Bella*] Propter raptum Sabinarum. Videantur historici, Livius, Florus, Plutarchus, Dionysius, Victor; ut et Noster de Arte I. Fast. I. et Propert. IV. 4. ubi et agitur de Tarpeia. *Tarpeia*] Quæ Sp. Tarpeii arcis Rom. præfecti filia, arcem hosti prodidit, sed et ipsa clypeis eorum obruta, pacta armillas quas in sinistris habuerunt. *Farn.*

777 *Dignam animam pœna congestis exiit armis*] *Digna* multi veteres; et recte. *Dignam animam pœna* Medic. tert. et octo alii. Multi etiam *eruit*, cum S. Marci, Neapol. Urbin. pr. Palat. Cantabr. pr. Moret. at Thuan. Bernegger. Oxon. Juret. et viginti aut plures alii *edidit*. Epist. Deianiræ: 'Nempe sub his animam pestis Nemeæa lacertis Edidit.' *Reddere*

animam' Fast. vi. 743. Met. viii. 505. Sed cum in vetustioribus sit eruit, suspicor obruit esse legendum; nisi verior scriptura, *Digna animam pœna congestis edidit armis*: vel, *Digna animam pœna congestis dedit armis*. Heins.

778 *Sati]* Sabini, quorum urbs princeps Cures. *Farn.* Tacitorum more luporum] *Rapidorum* Thuan. et unus Moreti, Oxon. tresque alii: *rapidorum* Argent. Vide Notas lib. Artis iii. 8. *Corpora victa soporis*, non *sopore*, codex S. Marci, et tert. Bonon. unus Leid. *vincta*; et Rottendorph.: de quo xi. 239. Heins.

780 *Objice firmo]* Firma Thuan. Arondel. et alii decem; de quo ad Claudianum. *Idem*.

781 *Ihades]* Romulus Illæ filius. *Unam]* Janualem tamen Tarpeia virgo reclusit. *Reclusit]* Recludit prim. Palat. prim. Vatican. Neapol. Urbin. prim. Reg. prim. Erfurt. Boxhornii, et decem alii. Heins.

785 *Jano loca juncta tenebant]* Describit Poëta mutationem aquarum frigidarum in calidas. Nam in ipso prælio cum fugerent Romani precibus Romuli aque calidæ scaturire cœperunt, quibus Sabini prohibiti sunt ulterius Romanos persequi: Poëta vero precibus Veneris id factum fuisse ait.

788 *Flumina fontis]* Semina prim. Moret. Heins.

790 *Ora]* 'Oraque, qua pollens ope sum, fontana reclusi, Sumque repentinas ejaculatus aquas.' *Farnab. Patentis]* Quod signum belli; uti clausum Jani templum signum pacis: 'Ante tamen madidis subjeci sulphura venia, Clauderet ut Tatius fervidus humor iter.' Fast. i. *Idem*.

791 *Facundo sulphura fontis]* Suffiso prim. Gronov. quod esset suffiso; de quo Fast. v. 67. Heins.

792 *Fumante bitumine]* Eandem hæc Fabulam describit idem Poëta primo Pastoram. Nisi quod illic

non Nymphis, sed Jano, calefactionem aquarum istam tribuit. Vide Plin. xv. 29. *Micyl*.

797 *Rigidis promissa Sabinis]* *Permissa* sec. Moreti et alii tredecim: hoc est, tradita. Heins.

799 *Indueret miles]* *Induerat* S. Marci, et pr. Erfurt. alique nonnulli. Puto *Induitur*; ut Trist. iv. 1. Pro quem postquam Romulus ultro, quam codex Politiani et tres ex nostris; duo quæ: quomodo vetustæ editiones nonnullæ; et recte; arma subintellige. *Idem*.

801 *Strata estque suis]* *Strataque* plerique vetustiores; nisi quod in nonnullis *strata atque*. *Idem*.

804 *Tatiumque accedere regno]* Nam inter reliquas pacis condiciones hoc etiam placuit, ut Tatius una cum Romulo æqua potestate paribusque honoribus regnaret. *R*.

805 *Occiderat]* Lavinii, cum ad solenne sacrum eo venisset, concursu facto, interfectus est: postquam annos quatuor pari cum Romulo potestate imperasset. Liv. i. *Duobus]* Romanis et Sabinis.

807 *Divumque hominumque parentem]* *Potentem* secundus Regius; non invenuste. Heins.

808 *Quondam fundamine magno]* *Quoniam* exscriptis. *Idem*.

809 *Et præside pendet ab uno]* *Nec præside* quartus Medic. recte. Fast. ii. Mars ad Jovem, 'Jupiter inquit, habet Romana potentia vires: Sanguinis officio non eget illa mei.' *Idem*.

810 *Premia jam promissa mihi]* *Sunt promissa* S. Marci, et Neap. pr. Palat. pr. Hamburg. Arondel. et tres alii: *sint* Urbin. pr. Erfurt. et unus Medic. nunc Bernegger. Thuan. Oxon. pr. Gronov. et xviii. alii: *quæ* duo Vossiani, unus Moret. et alter Hamburg. recte; nisi mavis, *Premiaque promissa mihi*. *Idem*. *Nepoti]* Romulo filio meo, tuo nepoti. Recensetur et hæc *ἀνθρόπῳ* Fast. ii. *Farn.*

Delph. et Var. Clas.

Ovid.

11 B

812 *Tu mihi consilio*] *Concilio* plerique veteres. *Heins.*

813 *Nam memoro, memorique animo*] *Memoror* Cantabr. et unus Basil. sed aut versus est Ennianus, qui *memoror* pro *reminiscor*, et *recordor* posnerat, quomodo et apud Lucretium in tribus veterrimis codicibus lib. II. inveni, 'Cujas uti *memoror* rei simulacra et imago Ante oculos semper nobis versatur:' aut scripserat Naso, ni fallor, *Nam refero*, hoc est, memini. Sic *Noster* passim. Adeantur quæ notamus Epist. v. 113. nam Ennianum illud, 'Et meministi enim, Divæ, et memorare potestis,' locum hic non habet, cum pro *narrare* sumtum sit. *Idem.*

814 *Unus*] Versus hic Ennii, sed paulum immutatus: integrum usurpavit, Fast. II. 'Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli Tempa.' *Quem tu tolles ad sidera cœli*] *Tollas in cærula cœli* S. Marci, unus Reg. prim. Hamburg. quart. Medic. et alii sex: *tolles in cærula*, Neapol. Urbin. Bernegger. Cantabrig. prim. Vatican. prim. Palat. tert. Medic. et decem alii. Sic et ex scriptis exemplaribus Fast. II. emendandum, 'Unus erit, quem tu tolles in cærula cœli.' Citat Varro L. L. 'Unus erit, quem tu tolles ad cærula cœli Tempa,' ex incerto auctore; sed Enniana sunt. Lucretius lib. I. 'Et solis flammam per cœli cærula pasci:' sic et alibi ille. *Heinsius.*

817 *Rapine*] Hoc ex historia; namque Romulo exercitum recensente ad Capræ paludem, oborta est tempestas cum magno fragore et tonitru, ita ut rex nimbo opertus non ultra in terris visus fuerit.

818 *Data signa*] *Rata signa* S. Marci, quart. Medic. et sex alii. Sed jam præcessit. Paulo ante *terrui urbem*, non *orbem* pr. Vatican. Urbin. Neapol. tert. quart. Medic. pr. Moret. pr. Erfurt. et duodecim alii: sic de Jove Horat. Od. I. 11. 'rubente Dextera

sacras jaculatus arces Terruit urbem:' *Heins.*

821 *Verberis*] 'Insonuitque flagellum,' quo equi verberantur. *Æneid.* VII. *Farn.*

822 *Nemerosi Palati*] Palatium autem unus est ex collibus Romanis, Imperatorum sede clarissimus. *R.*

823 *Non regia jura Quiriti*] *Jam regia* S. Marci, Juret. prim. Erfurt. prim. Basil. quatuordecim alii: *nunc regia* Urbin. Thuan. Oxon. Arondei. et viginti præterea: *tunc regia* sex: *regalia* sec. Palat. et quinque alii: *jam regia* placet. 'Jus' enim 'regium' dicebatur. *Ne regia* prim. Moret. *Heins.*

825 *Ut lata plumbea funda*] *Sic* S. Marci; *ceu* Neapol. bene. *Idem.*

827 *Pulvinaribus*] Lectis, qui diis exstrui solebant in templis.

828 *Dignior est qualis*] *Dignior, et qualis* puto cum sec. Vatic. et uno meo. *Heins.* *Qualis* Tunica purpura et albo trabeatim distincta induit. *Farn.*

830 *Irin ad Hersiliam*] *Hersiliem* S. Marci, Neapol. Oxon. quart. Medic. et duo alii. *Hersilien* Juret. et prim. Ambros. Infra tamen *Hersiliam* constanter libri; sed vs. 848. *Hersilies* Oxon. Præterea *tramite* pro *limite* sec. Palat. et tres alii. *Heins.*

FAB. XX. 832 *O et de Latio*] *De Latia* Thuan. pr. Basil. pr. Moret. et sedecim alii; bene; *Latia* de gente. Hactenus veterrimus S. Marci Florentinus, in quo reliqua desiderabantur. *Heins.*

834 *Colle Quirino*] *Quirin* in scriptis plerisque: pro vulgata tamen stant prim. Hamburg. et quinque alii. Apud Horatium Epist. II. 2. 'cubat hic in colle Quirini.' Vide *Notas* Fast. IV. 375. Pro *duce me lucum pete*, Thuan. *lucum pete* *velox*: prim. Moret. *sanctum lucum pete*: *lucum magni pete* prim. Ambros. Latet aliquid nœvi. *Idem.* *Quirini*] Romulus cum ad Capræ paludem exercitum lustra-

ret, deserviente tempestate, nusquam comparuit. Creditus tamen a Patribus propter morum asperitatem discerptus: unde orta inter patres et populum seditione, Julius Proculus vir nobilis in concionem processit, et jasejurando firmavit, Romulum a se in colle, qui inde Quirinalis dictus est, visum, augustiore forma, cum ad Deos abiret, &c. Hinc pro Deo cultus, et Quirinus, ut ipse mandarant, appellatus est. Liv. i. Victor. cap. 1. alii. Farn.

843 *Quem si modo posse videre] Quasi prim. Vattean. sec. Palat. tert. Medic. prim. Hamburg. et decem alii: videri unus Moret. Heins.*

844 *Culum accipiens videbor] Aspetisse fatebor in multis veterum: aspectasse codex Politiani, unus Medic. et unus Ambros. recte: vide Notas lib. iv. 679. Idem.*

845 *Thaumathe] Iris. Cur vero dicta Thaumatias, vide quæ ad vs. 408. lib. iv. Farn. Romuleos] Quirinali collem. Raph.*

847 *A cujus lumine flagrans, &c.] Cæsar hoc sidus fuit? Certe non solam crinem Hersællæ incendit, verum*

etiam secum totam in cælum rapuit. Non igitur in terris Romulum, sed in cælo vidit; ubi eam excepit obviis umis: ubi et corpus adeptum est immortalitatem, et nomen ejus mutatum. Pont.

849 *Romane conditor urbis] 'O Romole, Romole, dico Qualem te Patris custodem Di genuerunt. Tu produxisti nos endo luminis oras, O Pater, o genitor, o sanguen Dis oriunde.' Ennius Annal. ii.*

851 *Oramque] Oramque scripti plerique meliores: est et illud nomen Nymphæ Scythicæ apud Val. Flaccum lib. vi. 57. 'Insuper auratos collegerat ipse dracones Matris Horæ speciem:' ita malo, quam specimen. Heins. Quæ nunc Dea juncta Quirino est] Nam Ora in templo Romuli colebatur. R. Mutat] Aliam mortalium linguam a lingua Deorum statuunt Poëtæ, 'Ὅν Ἐρμῆος καλεῖται θεὸν, ἄρδρε δὲ τὴν πάρος Αἰγυπῶν', Iliad. A. Sic Ἰδαῖον et Ἰνδικαῖον. Noster lib. ii. 'Hanc Icelon Superi, mortale Phobetera vulgus Nominat.' Ennius Annal. i. 'Teque, Quirine pater, venerans, Oramque Quirini.' Farn.*

METAMORPHOSEON LIB. XV.

FAB. I. 1 *Queritur interea] Quo commodius et librum libro, et Metamorphosin Metamorphosi conjungat Poëta, eorum sequitur opinionem, qui sentiant, Numam Pompiliū in magnam Græciam ivisse, ut Pythagoricis dogmatibus instrueretur. R. Quis tanta] Malim qui, cum Oxon. Heins.*

3 *Prænuntia] Magna, inquit Plinius Epist. ii. 3. Isæum fama præcesserat, major inventus est.*

4 *Non ille] Neque ingenio tantum ad virtutes dotatus, aut severa et tetrica Sabinorum disciplina institutus videbatur; sed et studiosus naturæ indagator rerum causas speculabatur. Sed. lege Livium lib. i. Caribus Sa-*

binis habitabat Numa, vir consultissimus, &c. *Farn.*

7 *Curibusque*] Cures opulentissima fuit Sabinorum urbs: ex qua evocati sunt T. Tatius, et Numa Pompilius, reges: unde Romani Quirites fuere cognominati. *R.* *Hujus*] Per Placentiam potius quam Veronam sibi aditum struit Noster ad narrationem Pythagoricæ doctrinæ. Fieri non potest, inquit Dionysius Halicarn. lib. 1. Rom. antiqu. ut Numa cum Pythagora, qui quatuor post ætatibus floruerit, Philosophiæ operam dederit, et quidem Crotonæ, quæ nondum erat edita. Audi et Livium lib. 1. Autorem doctrinæ ejus falso Samium Pythagoram edunt; quem Servio Tullio regnante Romæ, 100. annis post annos, circa Metapontum et Crotonem juvenum cœtus habuisse constat, &c.

8 *Herculei hospitii*] Croto Herculem ex Hispania redeuntem cum armentis Geryonis hospitio excepit: ab eo didicit fore ut aliquando eodem in loco urbs conderetur; quam tandem condidit Myscelus, ut habet Strabo lib. vi. et Scholiastes Aristophanis in Nubibus. Suidæ est Myscelos. Luciano in Catapl. Micylus. Ab Hercule jussam ædificari, in gratiam Crotonis, scribit Jamblichus cap. 9. lib. de vita Pythagoræ. *Farn.*

9 *Gratia quis Italicis*] *Italis* pr. Palat. Urbin. pr. Erfurt. Arondel. et alii quatuor: forte *Italiis*; quomodo unus meus ex vetusto descriptus. Sic superioris libri initio *Littore in Italia* sex codices: prim. Palat. *Iliaco*. Virgil. 'nunc fama minores Italiam dixisse suo de nomine gentem.' Thuan. tamen et pr. Bonon. *Ausoniis in oris*. Heins.

12 *Bobus*] *Bubus* ex melioribus. *Idem.*

13 *Littora Lacinia*] Promontorium Italiæ inter Adriaticum mare et Ionium: in eo templum fuit Junonis Lacinia: unde Virgilius, 'Attollit se

Diva Lacinia contra.' *R.*

18 *Promissaque vera fuerunt*] *Fuere* Arondel. puto *fuisse*. Heins.

20 *Mycilus*] *Missilus* nonnulli: *Mircilus* Juret. *Micilos* Barberin. et Bernegger. alii aliter. Lege *Myscelos*; nam *Miscilus* unus Basil. *Μύσκελος* est Dionysio Halicarnass. lib. 11. Suidæ, Aristophanis Scholiastæ, ac Chronici Alexandrini auctori. Straboni nunc *Μύσκελος*, nunc *Μύσκελλος*. *Μούσκελλος* Zenobio in Adagio, *Δάρον δ' ἐνι δόξης ἐκινεῖ*. *Μύσκελλος* Marciano Heracleotæ, et Scholiastæ Dionysii Alexandrini. *Μισκέλλος* Stephano in *Συρακοῶν*. Solino *Myscelus*. *Idem.*

22 *Claviger*] Hercules.

23 *Æsar*] Fl. Calabria, qui mediam Crotonam interfuit. *I, pete diversi lapidosas Æsar* undas] Ita hæc transponenda sunt ex castigationibus libris. *Αἰσαρος* est Græcis hic fluvius. Male ergo *Æsar* multi ex vetustioribus codices, vel *Hæsar*. Heins. *Diversi*] Longe hinc ab Argia, scil. distantis. *Farn.*

26 *Alemonides*] Myscelus, filius Alemonis. *Recentia visa*] Nova insomnia. *R.* *Recentia mente*] *Recentia* Oxon. pr. Basil. pr. Moret. Juret. et quatuor alii. Heins.

27 *Visa refer*] Secundum quietem visa, secum volutat. Verbum 'referre' sic usurpat alibi quoque vates noster, pro recogitare, cogitatione et animo repetere, secum recolere. *Pont.*

34 *Patriamque simul*] *Palam* prim. Moret. Heins.

37 *Crimenque patens*] *Patet* meliores. *Idem.* *Sine teste*] Ipse namque confessus est se commigrare decrevisse. Causam autem priorem videtur dixisse respectu τῆς δευτερολογίας quam vocat. Vel causam priorem vocat accusationem, ut defensio fuerit causa posterior, quæ tamen secuta non est. *R.*

38 *Squalidus reus*] Munditiarum negligentes sunt, qui lugent: idcirco

in luctu squaloris et sordium frequens mentio.

39 *O cuius cælum bis sex fecere labores*] *O cuius celebrem* Oxon. et unus Medic. *O tu quem celebrem* Arondel. et decem alii: *O tu quam cælum unus* Basil. Lege cum Mureto et Scaligero, *O cuius cæli bis sex fecere labores*. Sic 'jus facere sibi numinis videndi' in Fastis; 'Jus tibi fecisti numen cæleste videndi.' Tò cælum aberat a pr. Reg. *cuius cælum* in Bernegg. a manu erat recentiori, antiqua scriptura abrasa. Christophorus Bulæus, teste Alardo commentariis in Val. Flaccum, pro *fecere* reponebat *ricere*: 'O cuius cælum bis sex vicere labores.' De duodecim Herculis laboribus omnia nota sunt; unde is Nonno *δωδεκάθελος* dictus. *Heins.* *Fecere cælum*] Aperuere, acquisivere. *R.* *Sex fecere*] Lib. ix. 183. *Farn.*

40 *Nam tu mihi criminis autor*] Nam tu mihi persuasisti ut commigrarem. *R.*

41 *Mos erat*] Notus hic mos ex illo Alcibiadis, qui cuidam quærenti, *οὐ πιστεύεις τῇ πατρίδι τὴν περὶ σοῦ κλίσιν*; respondit, *οὐδὲ τῇ μητρίδι*. *Δέδοικα γὰρ μὴ ἀγνοῦσθαι, καὶ σφαλῆσαι τοῦ ἀληθοῦς, ἔστι τὴν μάλα τὴν ἐμβαλλῆ ἀπὸ τῆς λευκῆς ψῆφον*. *Ælian.* Var. hist. xiii. 38. *Farn.*

42 *Absolvere culpa*] *Culpæ* Thuan. et quart. Medic. eleganter: sic 'injuriarum aliquem absolvere' auctori Rhetoricæ ad Herennium. *Heins.*

47 *Herculeo numine*] *Munere* rectius prim. Basil. et decem alii. *Idem.*

50 *Lacedæmoniumque*] A Phalanto Lacone conditum.

61 *Sybarim*] *Sybarin* castigatiores: et *Alemoniden* paulo ante. *Amphytrionidæ* prim. Palat. et unus Medic. et Bernegger. *Heins.* *Sybarim*] Urbem magnæ Græciæ, postea Thurium dictam. *Neathum*] Flavium in Salentinis.

62 *Iapygis*] Promontorium Iapygitum. *Farn.* *Thurinosque sinus*] Thurii urbs est Calabria, quæ et Thuria

et Thurion dicta est, a *Thuria* fonte. *Temeseque*] Temese urbs est Calabria. *R.* Hæc eadem et Tempsa aliquando dicta fuit, ab Ausonibus condita, mox ab Ætolis, qui cum Thoante ad eam Italiæ partem appulsi fuerunt, occupata, atque inde iterum a Brutiis. Hinc et 'Temeseus Genius'; de quo proverbio dicitur. *Micyl.*

53 *Quæ spectant*] *Qua* prim. Hamburg. *Heins.*

54 *Fatalia*] Fato et Herculis indicio sibi debita. *Farn.*

57 *Et nomen tumulati traxit in urbem*] Nam Croto a Crotone heros fuit dicta, unde Crotoniatæ declinantur.

FAB. II. 60 *Vir fuit hic ortu Samius*] Periphrasis est Pythagoræ; nam Pythagoras Samius fuit, qui odio tyrannorum patriam relinquens, Crotonem venit, ubi philosophiam profiteri cœpit. Pythagoras autem primus omnium *μετεμψύχων*, hoc est, animarum de corporibus in corpora transitum, invexit, eoque vetuit ne carnibus homines vrescerentur. *Hic*] Pro illic: Crotoni; quo se contulit Numa Pompilius, ut Pythagoram audiret. *R.* *Samius*] Ex ins. Samo. Sed Jamblichus cap. 2. ex Samo opp. Cephaleniæ ins. Laërtio lib. viii. et Eusebio Evangel. præp. lib. x. 4. Thuscus, Mnesarchi filius, Pherecydis auditor, post cujus obitum profectus in Samum Hermodamanti se in disciplinam dedit. Porphyrius ex Cleanthe Syrum fuisse refert; ex Lyco, Philisium, aliis Metaponticum.

61 *Dominos*] Ex Ægypto reversus, patriam a tyranno Polycrate occipari offendens, Crotonem in Italia petiit. Laërtius lib. viii. et Porphyrius in vita Pythag. *Farn.* *Et dominos*] Tyrannos.

62 *Cæli regione remotus*] *Remotos Deos* cum pr. Hamburg. pr. Ambros. et uno Basil. atque ita Berneggerianus pro diversa lectione. *Heins.*

66 *Dabat*] *Proponebat. Catumque silentium*] Alludit ad morem Pythagoreorum, quibus ad certum usque tempus (ut Gellius scribit cap. 9. lib. primo) silentium injungebatur. *R. Catumque*] Ἐχεμῶλαν innuit: silentium, scilicet, ad tempus pro æstimato solertiæ captu injectum illis, quos exploratos admittit Pythagoras, voluitque prius ἀκουστικός esse quam μαθηματικός aut φυσικός. *Lege* cap. 9. lib. 1. Agellii, et quæ Apuleius 11. Florid. sub calce: 'Prima apud eum meditatio, sapienti futuro, fuit linguam coercere, verbaque quæ volantia Poëtæ appellant, ea verba, detractis pinis, intra murum candentium dentium premere,' &c. Jamblich. c. 18. Suidas. Porphyrius. *Catumque*] *Catumque* plerique vetustiores. *Heins.*

67 *Magni*] De Deo, rerum principiis et causis, cælo, meteoris, &c. quid senserit Pythagoras, vide Porphyrium, Jamblichum, Laërtium in vita Pythag. Photii bibliothecam. Vide et Plutarchum de placitis philosophorum, et in convivialibus questionibus, nec non Philosophos, meteorologos, astronomos, &c. *Farn.*

73 *Arguit imponi*] *Arcuit* Bernegger. prim. Basil. Juret. Barberin. Arondel. et unus Voss. bene; pro vetuit: sic apud Senecam Troasi, 'affligi Phrygas Vincique volui: rueret et æquari solo Etiam arcuissæm.' Pont. lib. III. 2. 'Quam lex furtivos arcet habere viros.'

75 *Parscite, mortales*] Gravissima Pythagoræ oratio, qua hominibus disuadet, ne carnibus vescantur. Hæc autem de Empedocle, qui Pythagoræ dogmata carminibus complexus est, sumpta esse videntur. *Parscite*] Ad Porphyrium lib. v. περί ἀποχῆς τῶν κρεάτων. Jamb. cap. 24. Laërtium in vita Pythagoræ lib. VIII. Inciani Somnium. Photii biblioth. Ælian. lib. IV. 17. Philostrat. de vita Apollonii lib. cap. 6. *Farn.*

80 *Redolentia flore*] *Florem* pr. Reg.

Thuan. Bernegger. et decem alijs; utrumque dicitur: vetustiores sequor. *Heins.*

83 *Carne fera sedant jejunia*] *Sedant* prim. Moret. *Idem.*

86 *Armenia tigris*] *Armeniaque* quatuor codices cum Norico: ut VIII. 121. 'Armeniaque tigris Austroque agitata Charybdis.' Horat. 'Dictus ob hoc lenire tigris.' Claud. 'Tingunt arva tigris.' *Idem.*

88 *In viscere viscera condi*] *In viscera* vetustiores omnes. Val. Maximus lib. VI. 6. 'Uxores suas natosque ad usum nefariæ dapis verterunt: quoque diutius armata juvenus viscera sua visceribus suis aleret, infelices cadaverum reliquias sallire non dubitavit.' *Idem.*

91 *Tapis*] *Lege* orationes duas περί σαρκοφάγας, quæ adscribuntur Plutarcho.

92 *Terra creas*] *Parit* plerique vetustiores: sic et Art. Am. lib. 1. 'Nec tellus eadem parit omnia.' Et lib. 117. 'Quot nova terra parit flores.' Lucr. 'quando omnibus omnia large Tellus ipsa parit.' Prudentius Hamartigenia, 'Hoc pulchrum quod terra parit, quod gloria confert Lubrica.' Cicero lib. 11. de Natura Deor. 'Profecto terra ipsa eadem vi continetur et arte naturæ; quippe quæ gravidata seminibus omnia pariat ac fundat ex sese.' *Heins.*

93 *Cyclosum*] Ἀνθρωποφάγων. Vide quæ de Polyphemo supra lib. XIV. 205. et Æneid. 111. Odys. 1x. Eurip. in Cyclope. *Farn.*

94 *Placare jejunia*] *Pacare* meus ex veterrimo descriptus; sed nil muta. *Heins.*

95 *Male morati ventris*] Pers. in prol. vocat ventrem, 'artificem mali.' Γαστήρ κακοεργός, Odys. 2. 54. Αἰτὰ (scil. πένια) τῷ μόχθοιο διδάσκαλος, Theocr. XXI. 2. Plutarch. Cato Maj. Χαλεπὸν μὲν ἐστίν, ὃ πολέται, πρὸς γαστέρα λεγείν, ὅτα οὐκ ἔχουσιν. Gnom. Monostich. 285. λυγρὴ γὰρ οὐδὲν ἐστίν

ἀνέκτατος ἦν. Male] Incontinentis, dissoluti, *παῖδες ἀνέκτατοι* cui 'carne opus est ut satur esse queat.' Ms. margo habet 'male consueti a moribus.' *Farn.*

98 *Polluit*] Inquinavit.

99 *Movere pennas*] Volaverunt. *Tutæ*] *Securæ*, sine periculo. Neque enim tunc illis retia tendebantur. *Tunc et aves tutæ*] *Tutæ pennas* rectius *Thuas*. quart. Medic. prim. Moret. Juret. et sex alii. *Heins.*

100 *Et lepus impavidus*] *Intremidus* quart. Medic. Pro arvis vetustiores *agriæ*. Idem.

101 *Piscem*] Quin et piscium eam interdixit suis Pythagoras. An quod *ἄλσος* sint, silentii cultores, quod ipse divinum quid existimabat, ut habet *Athenæus* l. v. 16. an hoc a *Phercyde Syro* habuit? pisces enim inter numina venerantur *Syri*. Vide quæ ad lib. iv. vs. 45. supra. *Capturam piscium* redemisse *Pythagoram* scribunt *Jamblichus*, *Laërt.* *Apuleius* in *Apologia*. *Farn.*

104 *Victibus*] Facilitati vivendi. *Quisquis fuit ille Deorum*] *Virorum* *Cantabrig.* alter *Hamburg.* et duo alii; recte: nisi *mavis priorum*. *Pont.* III. 2. 'Est locus in *Scythia*; *Tauros* dixere priores.' Et postea ex antiquis libris, 'Sacrifici genus est: sic instituere priores.' Et hoc ipso libro mox, 'Est locus *Arcadiæ*; *Pheneon* dixere priores.' *Trist.* lib. i. 4. 'Atque hæc exemplis quondam collecta priorum.' *Fast.* III. 'Et tamen ante omnes *Martem* coluere priores.' Lib. iv. 'Tiberina priores *Atria* dixerunt.' *Paulo* ante præcesserat, 'Magna nec ingeniis evestigata priorum.' *Heins.*

105 *Corporeasque dapes*] Omnes dapes sunt corporeæ: sed per *corporeas* hic *σάρκεις* intelligit, carneas dapes. *Pont.*

106 *Fecit iter sceleri*] 'Quantam fenestram ad nequitiam patefeceris!' *Ter.* *Heautont.* *Primoque e corde ferarum Incaluisse potest maculatum sanguine ferrum*] *Primaque e corde ex uno*

meo et uno *Argent.* Deinde pro *patescit* prim. *Reg.* et unus *Moreti patet.* *Bernegger.* *Neapol.* *Urb.* prim. *Hamburg.* prim. *Basil.* et tres alii, *putes: putem* tres; bene: *puto* unus *Patav.* *Heins.*

108 *Nostrumque potentia letum*] *Potentia* pr. *Hamburg.* et quatuor alii: *nostroque potentia leto* pr. *Moret.* Aut scribendum *nostroque nocentia leto*; aut *nostrique potentia lethi*. *Lucanus* lib. vi. 'Omne potens animal lethi, genitumque nocere, Et pavet *Hæmonias*, et mortibus instruit artes.' Sic 'potens voti' et 'mentis' pro compos sæpe apud nostrum. *Columella* i. 1. ubi agit de *Agricultura*, ejusque scriptores recenset, 'Scrofam *Tremellium*, qui etiam eloquentem reddidit, et *M. Terentium*, qui expolivit, mox *Virgilium*, qui carminum quoque potentem fecit:' ita veterrimus codex *S. Germani*, non *carminæ*. 'Muneris potens' apud *Val. Flaccum* lib. iv. 'pennipotentes' pro avibus *Lucretio.* Idem.

111 *Et prima*] 'Prima *Ceres* avidæ gaviâ est sanguine porcæ,' &c. *Fast.* i. Mox, 'Rode caper vitem; tamen hinc cum stabis ad aras,' &c. quam aras incruentas voluit, et placetas tantum obtulit, sacrificia inanima, sunt tamen, inquit *Laërtius*, qui gallos atque hædos mactasse dicant; imo cuncta illum animata in cibum permisisse, *μὲν δὲ αὖτ' ἐν ἑσθ' ἀποτίηος βοῶς καὶ κροῦ.* Idem *Jamblichus.* Lege et 26. cap. vi. lib. *Lactantii*, et *Ælian.* var. histor. lib. v. capite decimoquarto. *Farn.*

112 *Hostia sua meruisse mori*] *Necem* *Probus* ad *Virgilium* agnoscit: ut *Epist. Hypermnestræ*, 'Quid meruere necem *patruelia* regna tenendo?' *Heins.*

114 *Vite caper morsa*] *Puto rosa:* ut in *Fastis* lib. i. 'Rode caper vitem.' *Nemesianus* *Cynægetico* de canibus, 'Obtunduntque novos adrosæ robore dentes.' Vide *Notas* lib. XIII.

vs. 680. Pro *maclatus ducitur* plerique vetustiores *maclandus ducitur*; recte. Victimæ enim duci dicebantur; aliter tamen Probus. Amor. III. 'Ducuntur niveæ populo plaudente juvenæ, Quas aluit campis herba Falisca suis.' Juvenalis Satyræ XII. initio, 'niveam Reginæ ducimus agnam:' sic codices vetusti majori ex parte; vulgati *cædimus*. Mox eadem Satyra, 'ducatur ad aras, Et cadat ante Lares Gallitæ victima sola.' *Idem*.

116 *Inque tuendos Natum homines*] *Inque legendos* Bernegger. prim. Basil. alter Hamburg. unus Moreti, unusque Palat. probe: in Catalectis Judicio coci et pistoris, 'Pythagoras populo nescis quæ suaserit olim? Si jngulatis oves, quid erit quod vestiat?' inquit. Noster, 'Horriferum contra Borean ovis arma ministret.' Scholiastes in codice Norico, 'tuendos a frigore propter lanas.' Cicero lib. I. Tuscul. 'Tum multitudo pécudum partim ad vescendum, partim ad cultus agrorum, partim ad vehendum, partim ad vestienda corpora.' Duo veteres, *inque timendos*. *Idem*.

120 *Sine fraude dolisque*] *Dolique inanocum* unus Leidensis. *Idem*.

122 *Immemor est demum*] *Tò demum* minime placet: in uno Basil. pro diversa lectione *dicum*. *Idem*.

126 *Tot dederat messes*] *Tot dederant* cum tribus libris scribendum; ut *quæ* subintelligatur; nisi mavis, *Tot tulerat messes*. *Idem*.

128 *Inscripsere*] Quin et Diis invdiam fecere; hos in partem prædæ et nidorem victimarum adsciscentes. *Farn.*

131 *Placuisse*] Non enim nisi eximæ lectæque aris admoventur hostiæ; 'placet in vulnus maxima cervix.' Auro] Neque vittis tantum præsignes ducebantur victimæ, sed et auro. *Χρυσόκεροι*, cornibus auratis et bracteatis. *Vittis insignis*] *Præsignis* castigatiores omnes; recte:

vox ea in deliciis nostro. Vide Notas ad Epist. V. Sic et infra hoc libro: 'gemino præsignia tempora cornu.' *Heins.*

134 *Fruges*] Salsas fruges, molam, farinam sale mistam, quæ frons victimæ, focus, et cultri aspergebantur.

135 *Prævisos*] Aqua in sacris adhibita, et per pelves disposita: 'An quia prævisos in aqua timet hostia cultros?' I. lib. Fastorum. *Farn.*

136 *Protinus*] De aruspicina, et extispicina, vide quæ nos ad Senecæ Œdip. act. II. sc. 2. et Thyest. VI. 703. *Farn.*

137 *Inspiciunt*] Inde haruspices sunt dicti, ab *harugis*, hoc est, victimis inspiciendis. *Scrutantur in illis*] *Rimantur* unus Voss. *In extis* unus Moreti. *Heins.*

143 *Et quoniam Deus ora movet*] Apollo me hortatur ut loquar. *R.*

146 *Magna*] 'Avia Pieridum peragro loca, nullius ante Trita solo,' &c. Lucret. IV. 1. *Farn. Investigata*] *Exestigata* Bernegger. Thuan. prim. Moret. et decem alii: placet, licet minus obvium. *Heins.*

147 *Jurat ire per alta Astra*] *Astra Alta* multi veteres: prim. Hamburg. *sub ardua alta*. Versus sublimis erit et sonorus, si rescribas, *per ardua Astra*; ut ultima litera *roû ardua* elidatur ob sequentem vocalem. Exempla vide lib. XII. 395. in Notis. *Heins.*

148 *Et inertī sede relicta*] *Relictis* cum Juniano. *Idem. Inerti*] Terra: 'bruta tellure,' Horat. Od. I. 34.

149 *Atlantis*] Qui cælum sustinere fingitur, IV. 661. *Farn.*

150 *Palantesque homines passim rationis egentes*] *Passim ac rationis*, ex vetustioribus; alii *et rationis*. *Palantesque* animos vetus codex Politiani, et unus Medic. quod placet. *Heins.*

151 *Trepidansque*] *Streptumque* Bernegger. pr. Hamburg. et tres alii. *Idem*.

FAB. III. 154 *Styga*] Veterum de

inferis sententiam lege apud Cael. Rhodig. lib. x. 12. et Tertullian. advers. gentes cap. 11. Macrobi. in Somn. Scip. l. i. 10. 11. Tuscul. quest. Cic. i. *Farn. Et nomina vana timetis*] Quid nomina multi; rectius. Pro periculis Neapol. et unus Voss. *picula*; eleganter: nam apud manes expiari crimina in superis commissa credebant. Virgil. 'Quæ quis apud superos furto lætatus inani Distulit in seram commissa placula mortem.' Pro nomina vana, uterque Hamburg. Cantabrig. Oxon. prim. Gronov. tert. Medic. et multi alii, *numina*. Heins.

157. *Abtulit*] *Abtulit* prim. Ambros. *Idem*.

158. *Morte*] *Ψυχῇ δ' ἀθάνατος καὶ ἀγή-
ρος ἢ δὲ πάρος*. Phocyl. De animæ immortalitate quid senserint saniores Philosophi, consulendi Plato in Phædone, Phædro, Timæo, Philæbo, et alii tum Platonici, Pythagorei, Plotinus, Jamblichus, Porphyrius, Proclus, Apuleius, &c. et Aristoteles, Seneca, Epictetus, Philostratus de vita Apollonii l. viii. 18. Plutarchus de placitis Philosoph. libro quarto. Tum Theologi, Tertullianus lib. de anima, capite 54. Augustinus de civitate Dei, lib. xii. 26. Lactantius lib. iii. 8. et lib. vii. 8. et 12. Eusebius præparat. Evangel. lib. i. 4. Clemens Alexand. lib. Stromat. tertio. Qui et lib. vi. Stromatum, quod et Herodotus scribit primo lib. ait Pythagoram, inter alia, et hoc *περὶ τὴν μετεμψύχωσιν τῆς ψυχῆς* dogma ab Ægyptiis duxisse. Verum quæ fuerit ipsius *μετεμψύχωσις* seu *παλιγγενεσία*, docent ipsi Pythagorici, Porphyrius, Plotinus, Jamblichus, &c. et Laërtius in vita ipsius, quam refellit Lactantius lib. iii. 18. et lib. vii. 12. et Augustinus de Civitate Dei x. 30. *Farn.*

159. *Novis domibus*] Novis corporibus: hæc autem est Pythagoræ *μετεμψύχωσις*.

160. *Ipe ego*] Primum se Æthaliden fuisse memorabat, secundo Euphor-

bum, quod testatus est, agnito scuto suo suspensio inter alia spolia, in Junonis Argivæ templo: tertio, Herminotum: quarto, Pyrrhum: quinto, Pythagoram. O miram et singularem Pythagoræ memoriam! inquit Lactant. lib. iii. 18. quem locum vide. Hoc nimirum habuit ex munere Mercurii, tum ut vivens, tum vita functus, omnium quæ contingerent memoriam retineret. Laërt. in vita Pythag.

162. *Hæsit in adverso*] *Sedit* vetus liber Politiani; eleganter. Noster Met. iii. 'plagamque sedere Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat.' Heins. *Minoris*] Menelai, cujus manu cecidit Euphorbus. *Farn.*

164. *Abanteis Argis*] Argos clarissima urbs est Peloponnesi, in quo Abas regnavit, unde Abantei Argi dicuntur; tamen ab aliis legatur *agris Abanteis*, exponaturque Euboicis. Abantes enim populi Eubœæ fuerunt. R. Vide et Laërtium in vita Pythagoræ. *Mic. Abanteis*] A rege Abante; sed et Abantes inter Iones et Achivos memorantur ab Herodoto lib. i. et Eubœæ etiam pop. sunt. *Agnoci clypeum Abanteis in Argis*] Pausanias Corinthiacis stadia quindecim abesse Mycenis hoc Junonis fanum affirmat, cujus inter alia donaria etiam clypeum hunc recenset: 'Ἐν δεξιᾷ δὲ κλῖνῃ τῆς Ἥρας, καὶ ἀνάθημα Ἀσπίς, ἣν Μενέλαος ποτὲ ἀπέλεγετο Εὐφορβὸν ἐν Ἰλῶ.' Sed et Abantis clypens Argis celebratissimus. Hyginus Fab. 273. de ludis, 'Sexto quos Argis fecit Lynceus Ægypti filius Junoni Argivæ, qui appellantur Ἀσπίδες ἐν Ἀργεῖ (sic scribe) quibus ludis qui vicit, accipit pro corona clypeum: ideo quod Abas Lyncei et Hypermnestræ filius nunciavit parentibus Danaum periisse: cui Lynceus de templo Junonis Argivæ detraxit clypeum, quod Danans in juvenia gesserat, et Junoni sacrificaverat, et Abanti filio muneri dedit.' Hinc capiendum adagium Græcum,

‘*Ὅς τῶν δ’ Ἀργυρῶν δαΐδας ἀνδράδων σαρμάρται*: et alterum, ‘*Ἀΐας δ’ τῶν δ’ Ἀργυρῶν δαΐδας*. Quæ paroemiographi non assequuntur. Aliam horum proverbiorum rationem ab Hyginiana diversam vide apud Servium ad vs. 286. libro III. *Æueid.* Allusit etiam ad hunc clypeum Maro, dum oculum Polyphemi describit, ‘Argolici clypei aut Phœbeæ lampadis instar.’ Erant enim Argolici et rotundi et maximum molis: sed ille Abantis præ cæteris illustris clypeus. Hinc clarum vocat Valer. Flaccus lib. I. ‘Canthus, in *Ææo* volvet quem barbara cuspis Pulvere: at in terra clari decus adiacet orbis, Quem genitor gestabat Abas.’ Ita scribendum: *perperam at interea in vulgatis.* Virgiliana illa respexit, ‘*Ære cavo clypeam, magui gestamen Abantis, Postibus adversis figo*:’ ubi adendum esse Servium jam monimus. *Heins.*

165 *Omnia*] *Πᾶντων μὲν ἀθάνατον ἔχει φῶς τῶν ψυχῶν, &c.* Primum quidem, animam esse immortalem affirmavit: deinde, eam diversa animalium genera subire: ad hæc, post certos temporum circuitus idem quod olim fuerat rursus fieri; et nihil omnino novum existere; et animata omnia inter se cognata esse, &c. *Laërtius in vita Pythag.* *Fern.*

169 *Utque novis fragilis*] Hac similitudine colligit Pythagoras substantiam varias quidem suscipere formas, nunquam tamen interire. *Facilis cere*] *Fragilis* prim. Gronov. unus Voss. et unus Mediceus; bene: ut apud Juvenal. Sat. XII. ‘*Accipiunt fragili simulacra nitentia cera.*’ *Heins.*

170 *Formam eandem*] *Formas easdem vetustiores.* *Idem.*

173 *Ergo*] Abstinendum ab animata suavit, propter transmigrationem animalium: ex Photii excerptis: vide et *Crinitum* lib. II. 8. et *Hierocli.* in *aurea carmina Pythagoræ.* *Fern.*

177 *Quod perstat*] Quod permaneat, a mutationeque sit alienam. *R. Ni-*

hil] ‘Constat, æterna positumque lege est, ut constet genitum nihil.’ *Boëthius lib. II. metr. 8. Fern.*

178 *Cuncta*] *Omnia in fluxu sunt et motu: mutatur rerum omnium facies: πῶς τὰ πάντα, καὶ ὁδὸν πάρος et corruptio animus, est generatio alterius.* *Idem.* *Omnisque vagans]* *Vaga vel vage Bernegger. Heins.*

179 *Labuntur tempora]* *Voluntur plurimi veteres; nil muto. Noster libro x. ‘Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis.’ Idem.*

182 *Urgeturque prior veniens]* *Sic Thuan. Juret. pr. Hamburg. pr. Moret. reliqui plerique, urgeturque eadem veniens; nisi quod eadem veniens unus Bozon. venienti unus Medic. quod placet: et pro urgetque priorem, Neapol. urgetque sequentem. Idem.*

186 *Emeneas in lucem tendere noctes]* *Oxon. Arondel. et viginti circiter alii emeritis; quod primo conspectu aridebat: ut paulo post, ‘emeritis medii quoque temporis annis.’ Fast. III. ‘Quominus emeritis exiret curibus annus.’ Seneca Agamemnone, ‘Stat ecce Titan dubius emerito die.’ Statius, ‘emeriti confinia Phœbi.’ Epigramma ineditum, quod Nasponi nostro adscribitur in vetustissimo codice, ‘Jam nitidam tamidis Phœbeus jubar intulit undis, Emeritam renovans Tethyos amne facem.’ Nunc tamen amplector *emeneas noctes*; quomodo Bernegger. alter Hamburg. Græv. et alii duodecim. Vide quæ Notavi Fast. III. 399. *Idem.**

187 *Jubar]* *Solem.*

188 *Nec color est idem cæli]* *Color plerique meliores. Heins.*

189 *Cuncta jacent]* *Tucent unus meus; ita passim auctores: hinc et ‘noctis silentia.’ vulgatum tamen non damno. Pro exit idem codex anteit. Idem.*

190 *Prævia lucis]* *Luci prim. Moret. Arondel. et duo alii; bene. Idem.*

191 *Pallantias]* *Aurora Pallantis filia.*

198 *Ipse orbis Solis.* An utlique e forma clypei, quæ rotunda? an forte concepit hoc Noster, atque expressit ex illo Plantino, 'Curate, ut splendor meo sit clypeo elarior, Quam Solis radii esse olim, quum sudam eat, solent.' Miles gloriosus I. 5. An ex illo Virgiliano *Æneid.* III. 'Argolici clypei, aut Phæbeæ lampadis instar,' de Polyphemi oculo. *Fern.*

196 *Nocturna Diana]* Lunæ, quæ semper aut crescit, aut decrescit, nec unquam in eodem permanet statu. *R.*

198 *Succedere]* Veteres plerique notæ melioris *succedere*; recte. Sic supra 'jubar hoc nitidum nigra succedere nocti' dixerat. *Heins.*

199 *Quid]* *Διαμειραι* δὲ καὶ τὸν τοῦ ἀνθρώπου βίον οὖτως παῖς, εἰκοσι ἔτη, &c. Sunt autem ætates istæ et anni temporibus accommodatæ, veri puer, ætati adolescens, &c. Lærtius in vita Pythagor. Lege et quæ Petr. Crinitus lib. v. de Honesta disciplina, cap. 9. *Fern.*

202 *Herba recens]* Multi *ovens*, prim. Vatican. prim. Basil. quart. Medic. prim. Hamburg. et octo aliis *nitens*: sic alibi, *Et nitet in summo seminis herba solo*, libro IV. Pastor. 'Vere nitent terræ: vere remissus ager.' Et postea, 'Pictaque dissimili flore nitebat humus.' Plautus Truculento Act. II. Sc. 4. ubi Disarchus de Phronesio amica, 'ver vide: Ut tota floret! ut olet! ut nitide nitet!' 'Nitidæ fruges' apud Lucretium passim; eisdem 'viridis herbarum mitior': 'nitentia calta' Virgilio Georg. II. *Heins.*

205 *Ludit ager]* *Ridet ager* bene unus Leidensis et unus Vossianus: ut apud Virgilium, 'Albaque de viridi riserunt lilia prato.' Et, 'Mistaque ridenti colocasia fundet acantho.' In Catalectis Msis. 'Rident prata rosæ: et floribus arva tumescunt.' Claudian. lib. II. Raptus, de Presen-

pina flores legente, 'Ridentes calathos spoliis agrestibus implet.' In Catalectis, 'vere omnia rident.' Apud Rutilium in Itinerario, 'indigenis ridentia lilia saxis.' Claudian. Cons. Manlii, 'docti riserunt floribus amnes.' Sic γελᾶν Græci de rebus inanimatis; ut illo Homeri *Iliad.* 7. Γέλασσε δὲ τῶσα περὶ χθὲν Σαλκῶ ἐπὶ σκαποῦρης. Et apposite Achilles Tatius ex veteri poëta de rosa, τὸ πέταλον τῇ γέφυρᾳ γελᾷ. 'Ridere argentum in domo' dixit Horatius: 'ridentia littora conchis' Virgil. in Ciri: 'tibi rident æquora' Lucretio. Vide Notas Fast. IV. 429. *Idem.*

206 *Quæ magis ardens]* *Æstuat* prim. Palat. hoc est, *æstuat*. *Idem.*

211 *Temperie medius.* *Sparvus quoque tempora canis]* *Sparvis per tempora canis* Arondel. Zulich. et tres alii; quod magis placet. *Temperiem medius* quoque prim. Vatican. et Neapol. *Id.*

217 *Speque hominum prima matrisque habitavimus alve]* Multi, *matris habitavimus*: sed *materna habitavimus alve* verum est; quomodo Thaan. quart. Medic. pr. Bonon. pr. Moret. et nonnullæ editiones ex vetustioribus: *matra* prim. Palat. Sic Græti de cane generoso, 'affectat materna regna sub alve.' *Speque hominis* pr. Vatic. *Idem.*

222 *Quadrupes]* Reptans: videturque allusum ad Sphingis ænigmas; 'Qui quadrupes foret, et bipes, et tripes unus et idem.' Vide quæ nos ad Thebaida Senec. vs. 119.

224 *Adjutisque]* *Adjutis* plerique præstantiores. *Heins. Conamine]* Adminiculo geniculis adaptato, ne varæ aut compernes fierent. Varro lib. VIII. de L. Lat. serperastrum vocat. *Fern.*

226 *Emeritis medii quoque temporis annis]* *Emensis* Thaan. unus Basil. et unus Medic. placet: *emensis* unus Patav. proxime verum. Mutarunt, qui arbitrati sunt *emensis* passivo non posse dici. *Heins.*

227 *Labitur declive*] Imo per iter declive, hoc est, devexum et deorsum vergens, perinde ut sol cum ad occasum tendit: proinde et 'senectam occiduam' dixit, quod ea ultima sit ætatum hominis, perinde ut occidentis ultima meta cursus solaris. *Micyl.*

229 *Fletque Milon*] Athleta fuit Crotoniata tantis viribus, ut uno ictu nudæ dextræ taurum interfecisse tradatur, humerisque per stadium sine fatione portasse. *R. Milo senior*] Qui, cum jam senex esset, inquit Cicero in Catone, videretque athletas se exercentes, aspexisse lacertos suos dicitur, illacrymansque dixisse, At hi quidem jam mortui sunt. Hujus miserabilem exitum refert Pausanias in Corinth. Post Agellium lib. xv. 16. alii. *Farn.*

230 *Solidarum morte ferarum Herculeis similes*] De feris a Milone occisis nil legi; præterea *fera solida* minus bene dicuntur: sed *armi ferarum solidi*, aut *terga solida*, et *cervicis*, et *pedes* bene: quomodo 'solidos canum calces' dixit Gratius. Auger de loco depravato suspicionem, quod in plebisque antiquis libris pro *morte* legatur *more*: in primo *Regio* et uno *Voss. mole*. Præterea *solidorum ferarum* prim. *Palat.* prim. *Vatican.* *Bernegger.* *Thuan.* *Urb.* et quatuor aut quinque alii. Quid hæremus? Refuge meo periculo, *solidorum mole tororum*: comparat Milonis lacertos cum toris Herculis, quos solidos proprie et eleganter vocat. *Epist. Deianiræ ad Herculem*, 'Non puduit fortes auro cohibere lacertos, Et solidis gemmas apposuisse toris?' *Amphitruo Hercule Furente* apud Senecam Act. iii. 'Teneone in auras editum? an vana fruor Deceptus umbra? tune es! agnosco toros.' ita optimus *Mediceus* liber versus istos legit. Ipse Hercules apud Ciceronem *Tusc. Quæst.* ex Sophoclis *Trachiniis*, 'o ante victrices manus! O pectora, o

terga, o lacertorum tori!' *Val. Flacco*, 'Conspicuousque totis Tiryynthiis.' Idem lib. i. Meleagri lacertos Herculeis comparat, 'Ostendisque' humeros fortes spatiumque superbi Pectoris Herculeis æquum, Meleagre, lacertis.' Lib. ii. ubi Herculem pugnaturum describit, 'Ecce ducem placitæ furis crudescere pugnae, Surgentemque toris stupet, immanemque paratu Æacides.' Auctor *Elegiæ* in obitu Mæcenatis, 'torosum' vocat: 'Lydia te tunica jussit lasciva fluente Inter lanificas ducere pensa suas. Clava, torose, tibi pariter cum pelle jacebant.' ita versus mendosissimi scribendi. *Clava torosa* inepte legabatur. 'Ducere pensa' *Claudianus* etiam dixit, et *Juvenalis*, quod 'trahere pensa' aliis: *ducere tunicas* vix Latinum est. *Jacebant non jacebat* vetus liber *Petri Servii*, quod elegans. Sed nimii jam sumus in re manifesta. Pro *Milon* pr. *Vatican.* *Grævianus*, et quatuor alii *Milo*. *Heins.*

232 *In speculo*] *Speculum* *Urb.* pr. *Palat.* *Cantabrig.* pr. *Erfurt.* pr. *Moret.* et multi alii. *Idem.*

233 *Tyndaris*] *Helena*, *Tyndari* et *Lodæ* filia, a Theseo novennis rapta, sed a fratribus *Diocuris* recuperata, *Menelao* in matrimonium data, mox a *Paride* rapta, &c. *Farn.*

236 *Lenta consumitis morte*] Sic et scripti. Putabam tamen *lento morsu*: ut, perstet in metaphora de dentibus et edacitate temporis. 'Consumere morsu,' ut lib. iv. 'Et scelerata fero consumite viscera morsu.' *Heins.*

FAB. IV. 239 Genitalia corpora] Quatuor elementa ex quibus omnia generantur. *R. Æternus*] Hoc ex *Schola Aristotelica*, cui mundus fuit ab omni æternitate.

242 *Nulloque*] *Pondere* subauditur.

245 *Ex ipsis*] Quatuor elementis. *Et in ipsa cadunt*] In ipsa resolvuntur: *Resolutaque tellus*]. Elementum alterum in aliud transire probat. Nam et terra in aquam, et aqua in aërem;

et aër in ignem; et contra ignis in aërem, aër in aquam, aqua in terram convertuntur. *Raph.*

246 *In liquidas rarescit aquas*] *Rorescit* Thuan. *marcescit* unus Moreti. 'Rorescentem terram.' 'siccescenti' Plinius opponit lib. xviii. 33. *Rarescere* hoc sensu an Latine dicatur, dubito. *Heins.*

248 *Superos ignes*] *Ætherem*, qui omnium elementorum supremus est.

249 *Reteritur*] *Resolvitur*. *R.*

251 *Hinc in aquas*] *Hic* vetustiores: et recte. *Heins.*

252 *Nec species*] *Supra* ad vs. 178. 'Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.' *Farn.*

257 *Cum sint hac*] *Malim cumque huc sint*: et mox pro *Crediderim*, *Credideris*; etsi aliter libri: lib. xii. 'Nec tu credideris tantum cecinisse futura Ampyciden Mopsum.' *Heins.*

258 *Summa tamen omnia*] *Summa* omnia Scaliger. *Idem.*

260 *Sic ad ferrum*] *Ad ferream ætatem*. *Ab auro*] *Ab ætate aurea*.

261 *Versa est Fortuna*] *Versa es* rectius in codicibus Viviani. *Heins.*

262 *Vidi ego*] *De insulis e mari enatis*, Plin. lib. ii. 86. et 87. et Senec. Nat. Quæst. lib. ii. 26. quibus locis maria recesserint, Plin. lib. ii. 85. quas terras interruperint maria lib. ii. 88. et Seneca Natur. quæst. j. vi. 29. *Farn.*

263 *Vidi factas ex æquore terras*] *Nam præterquam* quod novæ insulæ in mari nascuntur, tota *Ægyptus* olim mare fuisse narratur.

267 *Deductus in æquor*] *Devectus* malim cum uno Moreti et uno Bonopiansi. *Heins.*

268 *Paludosa*] *Terra* subaudiatur. *Ex paludibus* autem etiam nunc fertilissimi agri fiunt.

269 *Quæque sitim tulerant*] *Quæ jicca* fuerant loca a paludibus sunt occupata. *Stagnata*] *Stagna* facta.

270 *Hic novos*] *Fontes* novi sæpe numero oriuntur: maximeque ubi

sylvæ succiduntur, ut Plinius scribit; interdum etiam arescunt. *Et illis*] *At illic* meliores. *Heins.*

271 *Et antiquis tam multa tremoribus orbis*] *Hæc* mendosa sunt. Forte scribendum, *et aut quædam stimulata tremoribus ortis Flumina prosiliunt*. Pro *tam multa* Sixianus *concussa*, non male; posset et *convulsa*. *Idem.* *Tremoribus*] *Terræ* motæ causas erudite examinat Seneca lib. vi. 4. 5. 6. et seq. Plin. lib. ii. 79. Aristotel. Meteorolog. ii. 7. Lucret. lib. vi.

272 *Aut exsiccata residunt*] *Excæcata* Bernegger. *Urb.* prim. *Reg.* *Arond.* prim. *Moret.* *Polit.* prim. *Palat.* prim. *Vatican.* prim. *Gronov.* et alii nonnulli: bene. *Pont.* lib. iv. 2. 'Scilicet ut limus venas excæcat in undis.' Sic 'excæcare formam.' Petronius dixit 'Nunquid aliquo naturali vitio formam excæco.' Avienus descriptione Orbis, 'denso cæcantur stipite silvæ.' Virgil. in *Culice*, 'timor obcæcaverat artus.' Auctor Panegyrici ad Pisonem, 'Aurea rorificis obcæcat sidera nimbis.' Ita et 'oblimate' Claudianus lib. iii. *Raptus*, 'Luxus et humanas oblimat copia mentes.'

FAB. V. 273 *Sic ubi*] *Lycus* Asiæ & terræ hiatu absorptus, post 5. stadia rursus emergit. Plin. lib. ii. 103. Senec. Nat. quæst. iii. 26. *Farn.*

274 *Alioque renascitur orbe*] *Ore* prim. *Palat.* prim. *Vatican.* *Cantabrig.* quart. *Medic.* *Neapol.* uterque *Erfurt.* *Juret.* et sex aut septem aliæ cum priscis editionibus; probe: præsertim si *tremoribus orbis* paulo ante retineas. Apud Senecam, qui hos versus in *Naturalibus Quæstionibus* lib. iii. 26. citat, ambigua est lectio; nam codices quidam illic etiam *ore* agnoscunt: potest procul emergere *Lycus*, nec tamen alio orbe. *Heins.*

FAB. VI. 275 *Sic modo*] *Erasinus* fl. *Arcaidiæ*. Plin. ii. 103. *Tecto modo gurgite*] *Tucito* Seneca: hoc est tecto. *Trist.* iii. 10. ex antiquis codicibus, 'Cæruleas

ventis latius durantibus Ister Congelat, et tacitis in mare serpit aquis: sic passim scriptores, etiam de aliis rebus. Vide Notas ad Eplæt. iv. 20. Pro ingens *Erasmus* tres surgens. Pro agris vetustiores plerique arvis; Seneca undis: sed et apud illum vetusti codices agris et tecto gurgite. Heinsias.

FAB. VII. 277 *Et Mysum*] Mysiæ fl. terra haustus, fontem, alveum, et nomen mutavit, nunc Caicus dictus.

278 *Alia nunc ire*] Multi præstantiores alias vel alio; male: ripa subintellige. Heins.

FAB. VIII. 279 *Nec non*] Amasenus fl. Siciliæ. Amasenus] Sic et membranæ pleræque; nisi quod Urbin. et Berneg. Amasenos; ut et pr. Ambros. et tert. Gronov. atqui nullus in Sicilia Amasenus. Scribe Amenanos: et, ne dubites, Strabonem audi, lib. v. Καθ' ἑπὶ τοῦ Ἀμενάνου συμβαλεῖν παρὰ τοῦ διὰ Κατάρας ῥέοντος. Ἐκλείπει γὰρ ἐνὶ πολλὰ ἔτη καὶ πάλιν βεῖ. Primus locum sic emendandum esse vidit notis ad Cæsaris Commentarios Fulvius Ursinus, qui et veterem numum profert, cujus ab una parte scriptum sit, AMENANOS, ab altera, KATANAIQN. Vide quæ notamus Fast. iv. 467. ubi idem nomen mendosum exstabat. Amasenus Privernatium fluvius Servio et Vibio Sequestro. Certe in Græviano codice Amasenus; in uno Moreti, Erasmus. Heins.

FAB. IX. 281 *Ante*] Anigrus fl. Peloponnesi, ex dulci amarus potu factus est, postquam in eo lavere se Centauri ab Hercule vulnerati.

282 *Agrios*] Anigrus ex meliori. Heins.

FAB. X. 285 *Quique*] Insulæ continentis factæ. *Scythiis de montibus*] Scythiis Bernegger. et septem alii: Scythiis pr. Hamburgensis. Pro salibus amaris Bernegg. et Arondelianus pro diversa lectione, sale nunc vitatur; neque aliter Barberinianus. Heins.

FAB. XI. 287 *Fuclibus*] Anthos Lesbe ins. Pharos Egypto, Tyros Phœnicie adjectæ. *Fucunt*] *Fucunt* tert. Bonon. Heins.

FAB. XII. 289 *Leucada*] Leucadem a continenti avulsit accolarum opera: Messanam totamque Siciliam ab Italia pontus. Æn. III.

FAB. XIII. 293 *Si quaras*] Terræ motu urbes istas absorptas scribunt Oros. l. III. 8. Strabo l. I. Diod. l. XV. *Helicen et Buran*] *Burin* nostri omnes: utrumque probum est, nisi quod scriptos sequor. Senecæ in Naturalibus Quæstionibus etiam ter quaterve *Burin* dicta. Boupæ est Græcis. Plinio etiam *Bura*: ut et Ammiano Marcelino l. XVII. Heins.

FAB. XIV. 296 *Est prope*] Prope Trœzena urbem Peloponnesi, Pittheo quondam regnatam, area, exhalationum in cavernis subterraneis vi, in collem intumuit, non secus ac vesica aut uter inflatus. *Pittheam*] *Pittheam* Urbin. pr. Vatican. pr. Reg. pr. Basil. tert. Medic. et alii duodecim: sic et infra vs. 506. nonnulli codices. Heins.

304 *Direpta bicornis Terga capri*] *Bicorni capro* Bernegger. Arondel. Neapol. et quinque alii; bene: nisi quod *derepta* etiam legendum esse jam monui notis ad lib. III. vs. 52. In uno Moreti, *erepta*: ut apud Virgilium, 'Cui pellis latos humeros erepta juvenco Bellatori operit.' Statius Theb. IV. 'Quattuor indomitis Capaneus erepta juvenis Terga, superque rigens injectum molis ahenæ Versat onus.' Idem.

FAB. XV. 307 *Purima*] De fontis hujus, nec non aliorum, miraculo, vide Plin. II. 103. Curtium l. IV. Arrianum l. II. Lucret. l. VI. De Jove Ammone arietina forma culto, vide quæ nos ad Lucanum lib. IX. 512. *Cognita nobis*] *Vobis* rectius quatuor scripti. Heins.

FAB. XVI. 311 *Admotis*] Apud Athemans Epiri populos fons Dodonæus

flaccis extinguit, extinctas accendit, &c. Pfla. lib. II. 103. Solinus c. 12. Mela lib. II. 3. Lucret. lib. VI.

FAB. XVII. 313 *Phaenon*] Plin. c. 102. lib. II. et Seneca lib. III. Natur. quest. c. 20.

FAB. XVIII. 315 *Crathis*, et] 'Ο δὲ Κράθης τοῦ τοῦ λουμένου λανθοριχέειν καὶ λευκοριχέειν ποιεῖ, Strabo sexto lib. ubi et de Sybari, Eurip. in Troad. *Crathis*, et hinc Sybaris] Et hinc bene prim. Palat. et unus Leidensis. Neque aliter Vibius Sequester legit: 'Crathis confinis Sybari capillos facit aurei coloris.' *Areis*, pro *oris*, plurimi ex vetustioribus: et nostris, pro *vestris*; quod verum est. *Heins.*

FAB. XIX. 317 *Quodque*] De Salma-cide fonte Cariae dictum lib. V. 285.

§19 *Obscenæ Salmacis unda*] *Salmacidis* debebat dixisse: sed *unda* reponendum cum Bernegger. Neapol. pr. Reg. utroque Erfurt. pr. Moret. pr. Pal. pr. Vatic. et sex aliis: quomodo et magnus Scaliger in ora codicis sui emendarat. *Heins.*

FAB. XX. 320 *Æthiopesque*] Lacus quidam in Æthiopia epoti furorem inducunt aut veterum. *Farn.* *Æthiopesque lacus*] Porphyrius, de Styge, memorabile quid memorat de aqua probationis apud Indos: ubi reus, ad examen istius aquæ adductus, ex eo vel absolvitur vel damnatur: Ἀίμω λεγομένη δοκιμαστονήλου.

§21 *Mirum gravitate soporem*] Periphrasis est lethargi. R. Solinus c. 32. etiam lacum in Æthiopia dicit esse, quo perfusa corpora velut oleo nitescant. *Micyl.*

FAB. XXI. 322 *Clitorio*] Vinum tædio ventre his qui ex Clitorio lacu biberint, scribit Plin. XXXII. 2. Est autem lacus ille Arcadiæ in Peloponneso. Vitruvius lib. VIII. refert epigramma in eandem sententiam, fontis lapidi inscriptum. Præti autem filias *Βουμαρίε* laborantes Melanthus Amitha-onis filius sanæ menti restituit, mor-bique ἀνικαθάρματα in fontem conje-

cit; ut Poëta placet. *Farn.*

§25 *Amphythoon natus*] Melampus medicus, qui Præti Argivorum regis filias quatuor putantes se vaccas esse eo furore liberavit, quem ipsis Juno, ut scribit Pherecydes, ut alii, Venus, immiserat, quod illa se pulchriores esse jactarent.

§26 *Pratidas*] Præti Argivorum regis filias, quarum nomina sunt hæc, Mera, Enryale, Lysippe, et Iphianassa, quam quidem Melampus, parte regni accepta, posteaquam illas curavit, uxorem accepit. R.

FAB. XXII. 329 *Hinc fuit*] *Hinc* ex castigationibus scriptis. *Heins.* *Hinc fuit*] Lyncestis aqua, in Macedonia, vini modo temulentos facit, inquit Plin. II. 103.

FAB. XXIII. 332 *Est locus Arcadiæ, Pheneum dixeret priores*] *Phænon* multi veteres, vel *Phenon*: tres *Pheneon*; bene. Præterea locus Arcadiæ cum pr. Gronov. tert. Medic. Urbin. et sex aliis legendum: sic Pont. lib. III. 'Est locus in Scythia: Tauros dixeret priores.' *Pheneos* quoque Catullo, Virgilio, ac Statio est, ut omittam Græcos. Nullum novi in Arcadia lacum *Pheneon*: oppidum ejus nominis habeo notum (unde 'Phenei mœnia' apud Maronem libro VIII.) cujus in vicinia fons ex præruptis saxis stillare dicatur. Ejus aquam, στυγὴς ὕδωρ dictam, certis temporibus esse lethiferam. Nocte tamen esse noxiam nemo, quod sciam, præter Nasonem prodidit. Sed hæc fusius in Commentario nostro discutiemus. Emen-da interim in transcurso Lucanum libro III. 'Et Phenei qui rura colunt, quorumque labore Thessalus Æsoniam vomer proscindit Iolcon:' ubi *Penei rura* perperam legitur: Arcadiam intelligit: *Æsoniam* quoque *Iolcon* reposuimus pro *Hamonia*: sic 'Meleagreæ Calydonæ' dixit lib. VI. et 'Cinyræam Cypron' l. VIII. 'Hæmoniam' Iolcon supervacuo epitheto et otioso appellat, cum τὸ vomer *Thes-*

salus satis designet de Thessalia agi.
Heins. Est lacus] Lacum hunc Arcades Styga vocant, inquit Pausanias in Arcadicis: vide et Plinium l. iv. 6.

FAB. XXIV. 335 *Sic alias*] De ins. Delo erratica, supra l. vi. 186. et ad *Æn.* iii. De Cyaneis ins. vide quæ ad 63. vs. l. vii. et quæ ad Senecæ *Medeam* vs. 341. et ad *Hercul. Fur.* vs. 1212. Hom. *Odys.* M. Pindar. *Pyth.* Od. iv. Apoll. Argonaut. l. ii. *Farn.*

336 *Tempusque fuit quo navit in undis*] Ortygia insula, quæ et Delos vocatur, ut superius diximus, fluitare solebat.

337 *Timuit concursibus Argo*] Symplegades insulæ sunt, quæ et Cyaneæ dicuntur, contra Bosphorum Thracium, quæ a poetis olim concurrissæ finguntur, quoniam (ut inquit Plinius) parvo discretæ intervallo ex adverso intrantibus geminæ esse videntur, paululumque deflexa acie cœnentium speciem præbebant.

FAB. XXV. 340 *Nec quæ*] Præter Poetas a me citatos in Indice Poëtico tit. *Ætna*, Lucretium, Virgilium, Claudianum, &c. vide Arist. lib. de Mundo. Senec. epist. 79. Plin. lib. iii. 8. Solin. c. 11. Strab. lib. vi. Adfert Noster tres incendii causas: 1. ab animali spiritu; 2. a ventis inclusis; 3. a bitumine et sulphure. *Farn. Ætna*] *Ætnæ* Bernegger. Thuan. Aron- del. et duo alii; ut alibi sæpe. *Heins.*

348 *Materiam*] *Materiem* castigatiores. *Idem.*

351 *Luteave exiguis areascunt sulfura fumis*] Puto assiduis fumis, vel irriguis. *Idem.*

FAB. XXVI. 356 *Esse viros*] Herodotus in Melpomene pennas has interpretatur nives, et Plin. ii. 12. Mox, inquit, Riphæi montes, assiduo nivis casu, pinnarum similitudine, Pterophoros appellata regio, &c. *Farn.*

FAB. XXVII. 359 *Sparæ*] Adi auctores a me citatos ad vs. 200. et 223. lib. vii. Quin et Pamphile fit bubo. *Met.* iii. Apuleii.

360 *Scythides*] *Scythicum* mulieres, quæ se in aves, ut nostratum quædam in feles mutare dicuntur.

FAB. XXVIII. 361 *Fides rebus tamen est addenda probatis*] *Adhibenda* Neap. unus Reg. et unus Moreti; probe. Auson. Ep. xii. 'Si qua fides falsis unquam est adhibenda poetis.' Mox pro *fluidore calore* malim *vapore*; atque ita unus Palat. *Heins.* Si qua fides] *Μελισσαι βορραεις*. Aristæi inventum. Fast. i. Columella ix. 14. Varro R. R. lib. iii. 16. citat illud Archelai; *Βορραεινους περιεχμενα τετρα.* Plin. lib. ii. 20. apes in totum amissas reparari aiunt ventribus bubulis recentibus cum fimo obrutis: sicut Virgilius *Georgic.* iv. juvencorum corpore exanimato. *Farn.*

363 *Tabuerint*] Corrupta fuerint.

364 *I quoque delectos mactatos obrue tauros*] Versus mendosissimus. Videamus diversas lectiones. *Hic quoque delectos* Thuan. *In quoque dilectos* Neapol. *Hos quoque dilectos* Bernegger. *I tam delectos* Urbin. *I quoque dilectos* Cantabr. prior Hamburg. et viginti circiter alii: tres, *Dis quoque delectos*: quatuor, *Hinc quoque*: Aron- del. et tres alii, *Hos quoque*: unus Sixii *Hinc*: alius *Is*: quart. Medic. *Hic*: unus meus *Inque delectos*: *Hic quoque delectos* unus Gronov. *I quoque dilecto* prim. Palat. veterimus, vel, *Dis*: *I quoque delecto* unus Medic. *I nunc quoque delectos* unus Vatic. *I quoque delectas* Junian. *In quoque dilecto* fragm. Boxhörn. unus Ciofani *delectos*: Grævianus *Hinc quoque dilectos*. Puto scribendum esse, *I scrobe delecto mactatos obrue tauros*, vel *delecta*, est enim communis generis scroba; nam in Thuanæo optimo est *Hic quoque*. Nihil equidem evestigare possum, quod propius accedat ad scripturam veterem. An *scrobe repleto*? ut apud Virgil. 'scrobibus superatur terra repletis.' *Heins.*

366 *Nascuntur apes*] Decem antiqui *nascuntur*: et tum fortassis postem

legendam sit, *qua Rura colant*, operique vacent, in *spongiae* laborent. Idem.

387 *Rura colant*] Nam in agris e floribus remem legentes versantur. *In spem* futuri et mellis et novi examinis. R.

FAB. XXX. 368 *Pressus*] Equorum corpore vespas atque crabrones. *In-
sum pūr sphaeras yereā, pūxerū dē pūxerū.* Varro R. R. III. 16.

FAB. XXXI. 372 *Quaque*] Inde vermiculus parvus, et triduo eruca; rupto deinde cortice volat papilio. Plin. lib. II. 32. *Farn. Camis filia*] *Camis* Thuan. prim. Bonon. *albis* prim. Moret. et duo alii; *sicris* unus mens. *Heins.*

FAB. XXXIII. 379 *Nec catulis*] Ursarum fœtus nasci informes, lambendo figurari scribunt auctores non ultimi commatis. Falsum id esse, oculatus contrarii testis, asseverat Dalecampius ad Plin. hist. lib. VIII. 36. *Quem reddidit*] Malim *quod reddidit*. Heins.

FAB. XXXIV. 382 *Nonne*] Servie, quod sine pedibus nascantur, nomen habere dicuntur, quasi *amozes*. Scalligero vero de L. L. lib. IV. 94. ab opere; *κατὰ τὸ ἄνευ.* Farn.

FAB. XXXV. 385 *Junonis volucrum*, &c.] Pavones qui in tutela Junonis habentur, item aquilæ Jovis, columbæque Veneris, et cæteræ volucres ex media parte ovi, qui vitellus vocatur, videntur nasci. *Lact.*

386 *Cytheridasque*] Ne claudicet versus, lege *Cytheridasque* cum Cantabrig. et quart. Medic. Paulo ante, pro *Et aërosque pedes*, bene unus Moret. *Moæ aërosque pedes*. Heins.

388 *Quis nasci posse putaret*] *Quis fieri* unus Moreti, concinna repetitio. *Idem.*

FAB. XXXVI. 390 *Sunt qui*] Anguem ex medulla hominis spinæ gigui, accepimus a multis. Plin. lib. X. 66. circa sepulchra itaque viantur.

FAB. XXXVII. 391 *Hæc*] Præter Claudianum et alios a me citatos in Indice meo Poëtico tit. Phoenix, lege

Delph. et Var. Clas.

Tac. Annal. I. V. *Æt.* V. 58. Pier. Hieroglyph. XX. Gesnerum, alios. Phoenix jactant Indi, avem unicam, necio an fabulose, inquit Plin. X. 2. Soli sacram, vivere annos 660. casla thurisque surculis nidum construere et superemori: ex ossibus et medullis ejus nasci vermiculum; inde fieri pulum, &c. Justa priori reddere, totum nidum deferre prope Panchalam, in Solis urbem, et in arabi deponere, &c. *Farn. Ex altis generis primordia ducunt*] *Ex altis ducunt primordia rebus*, bene, unus Leidenis; neque aliter Oxon. quart. Medic. Thuan. et decem alii: nisi quod in iis, *rebus primordia ducunt*. Heins.

393 *Assyrii Phœnica vocant*] 'Aquilæ narratur magnitudine, auri fulgore circa colla luens, cætera purpureis, cæruleam roseis candam pennis distinguentibus, caputque plumeo apice honestante.' Plin. lib. X. 2. 1. Cæsar etiam mentionem ejus facit; sed nemo unquam vidit vescentem.

394 *Et succo vivit amomi*] Salmasius ad Solinum p. 1070. *sicco amomo*; quomodo et ego in uno Mediceo inveni: sed nihil mutandum; nam ex sicco amomo quid alimentum Phoenix colligeret? amomum intelligit nondum siccatum. Sic Lucanus lib. X. 'Advectumque recens vicinæ messis amomum.' Nec felicius ibidem in carmine Lactantii de Phœnice, pro, *auramque procul spirantis amomi*, reponit idem Salmasius *auramque*; atqui *aura amomi* pro ipso amomo ponitur; *aura* pro odore quem exhalat amomum. Sic 'Coricii aura croci' apud Martialem. Claudianus de Phœnice, 'et nectare dulcior aura Ostia nigrantiq Nili septena vaporat.' Priscianus in Periegesi, 'Cinnama præterea jucundæ naribus auræ.' 'Pinguës ab ovilibus auræ' apud Virgil. 'et odor sulphuris aura' apud Statium: et 'halantes sulphuris auræ' Lucretio. Exempla plura sunt in promptu. Sed hoc *ās ē vapidus*. Heins.

Ovid.

II C

397 *Duro nidum sibi construit ore]* Tò duro non aridit: plerique veteres *puro*; pr. Gronov. et unus Basil. et Noricus, *pando*; bene: sic de apro lib. x. 'Protinus excussit pando venabula rostro.' 'Panda cornua' lib. x. 270. ex vetustis codicibus, et 'panda aratra' passim alibi. *Idem*.

398 *Nardi lenis aristas]* *Lævis* pr. Palat. pr. Vatican. pr. Basil. et Oxon. cum aliis viginti. Glossa interlinearis alterius Erfurtani, 'id est, redolentis'; ut *nardi halantis* forte sit scribendum: quomodo apud Lucretium lib. ii. 'Et nardi florem, nectar qui naribus halat.' Pro *Quassaque cinnama* duo Medicei *Crassaque*; unus Basil. *Custaque*; alter Hamburg. *Custaque*: ut *εὐλοκιννέμων* intelligatur, quod maximo in pretio cortex cinnamomo detractus: sic 'cassa canna.' Vide Notas Fast. vi. 406. *Idem*.

404 *Ponderibus nidi ramos levat arboris altæ]* *Aptus tunc nidum ramis levat* Bernegg. Cantabrig. Arondel. et sex alii: totidem *Est aptus nidum*. Versus hic adulterinus est. Metuo ne et proxime præcedens et tres sequentes huc ab aliena manu sint inculcati, ita duodecim versibus totam de Phœnice historiam Næso absolverit. *Idem*.

406 *Hyperionis urbe]* Templo Solis, quod in urbe Solis est, cujus meminit Plin. lib. v. 9. *R*.

FAB. XXXVIII. 408 *Si tamen est aliquid miræ, &c.]* Hyænis utramque esse naturam annis alternis credit vulgus; Aristoteles negat, inquit Plin. viii. 80. Tales, inquit Sabinus, sunt Theologi ambigue de gravissimis rebus pronuntiantes et docentes, &c. *Farn*.

410 *Hyænam]* *Hyænem* pr. Gronov. et Junian. *Hyænen* Arondel. Græcis tamen *βαῖνα* est. *Heins*.

FAB. XXXIX. 411 *Id quoque]* Chamaeleon omnium quæ tangit refert colorem: rubrum candidumque excipit Plutarchus lib. de Adul. de quo Plin. lib. viii. 83. Tertul. de Pallio.

Pierius lib. xxvii. Alciat. embl. 88.

412 *Protinus assimulat, tetigit quoscunque colores]* *Assimulat tactu* prim. Basil. quart. Medic. prim. Bonon. et alii duodecim, recte: nonnulli et *assimilat*. *Heins*.

FAB. XL. 413 *Victa]* Ex urina lyncia, lapis lyncurius. *Farn*.

414 *Quicquid vesica remisit]* Omnis urina lyncum. *R*.

FAB. XLI. 416 *Corallum]* Prim. Palat. veterrimus et Calandræ codex *corallium*; bene: prim. Vatican. *corallium*; quatuor alii *corallum*. Vide Notas lib. iv. 748. *Heins*. *Sis et Corallium]* Ut ante lib. iv. 744. *Farn*.

FAB. XLII. 418 *Desinet]* *Desinat* malim et *tingat*; quomodo Voss. unus, et unus Argentinus pro diversa lectione; vetustiores tamen *Deseret*. Virgilius lib. i. magni operis, 'Si vacet annales nostrorum audire laborum, Ante diem clauso componet vesper Olympo:' ubi *componat* nonnulli codices. Pro et in *alto æquore* Cantabrig. in *imo*. Forte, et *Ibero Phæbus anhelos Æquore tinget equos*. *Heins*.

420 *Sic omnia verti]* Tò omnia proximo versu præcesserat: *tempora* prim. Vatican. prim. Gronov. quart. Medic. et decem alii, idque in postrema editione expressit Nangerius: sed mutationes temporum jam fuisse supra percensuit. Lege, *sic tempore verti*; 'gentes' nimirum. Deinde pro *alias gentes* prim. sec. Palat. prim. Vatican. prim. Gronov. quart. Medic. alique plurimi *illas*; bene: quod respondet τῶ *has*. *Idem*.

426 *Clara fuit Sparte]* Hic versus cum sequenti in Vatic. margini erat adscriptus: qui illos sequitur, omnino est expungendus, cum ex hoc versu promanarit. Quid enim opus bis Spartæ meminisse? Certe libri veteres ex his quinque versibus modo hunc modo illum non agnoscunt. Ego omnes tollendos esse censeo. In eo enim artificium Poëtæ imprimis consistit, ut perpetuo orationis filo mutationem

rerum omnium tanquam concatenatam pertextat: nunc in eo occupatur, ut ex ruinis Trojæ Romam prodiisse demonstrat. Inopportuna igitur, ut quæ maxime, Spartes, Mycenarum, Athenarumque, ac Thebes hic inculcatur mentio. Adde quod in postremis duobus versibus bis occurrit *nomen* et *nomen*, qualia nusquam committit Noster, nisi librariorum oscitantium culpa. Denique Athenas nil nisi nomen fuisse Pythagoræ ætate falsissimum est, quæ tum florebant unice. Sed de repetitione τοῦ *nomen* culpa amovebitur, si cum Bernegg. et altero Strozze repones *quid sunt nisi fabula Thebæ?* ut apud Statium Theb. x. 'Et mentita diu Thebani fabula muri.' Lucanus lib. vii. 'tunc omne Latinum Fabula nomen erit.' Versu denique secundo pro *Nec non et Cecropia*, bene unus Voss. *Nec non Cecropia*: nam primam in *Cecropis* nusquam corripuit Naso. *Idem. Clara*] Lacedæmon, Mycenæ, Athenæ, ab Amphione conditæ Thebæ, Œdipodæ regnatæ, urbes quondam florentissimæ, nunc prostratæ et dirutæ, urbium cadavera projecta jacent, ut Sulpitius, Epist. 5. lib. iv. ad Ciceronem. *Farn.*

427 *Amphionis arces*] Thebæ, ab Amphione amplificatæ. R.

428 *Alta cecidere Mycenæ*] *Alta* propter ædificiorum celsitatem: ant famam et gloriam: sicut 'altæ mœnia Romæ,' Æneid. i. Pont.

429 *Œdipodionis Thebæ*] Ubi Œdipus regnavit; ut Pandionis Athenæ, ubi Pandion. *Nec non et Cecropis*] Athenæ, quarum auctor fuit Cecrops. R.

FAB. XLIII. 431 *Dardaniam*] A Dardaniis conditam Romam, quam alluit Tybris ex Apennino medio proficiens. *Farn.*

436 *Quantumque*] Fictionem prædictionis hujus apposite imputat *ἀναμνησάμενος* Pythagoras, qui se temporibus Trojanis Eupherbum fuisse de-

liravit: sed vide quæ Æneæ Helenus, Virg. Æneid. iii. *Farn.*

437 *Priamides Helenus*] Priami filius. Fuit autem vates optimus. *Lact.*

438 *Dixerat Æneas*] Huic versus ille præponendus, 'Priamides Helenus,' ex fide unius mei et unius Medicei. *Heins. Res Trojana*] Sic Enn. 'Res Romana,' Imperium et opes. Virg. Æn. iii. 'Res Asiæ:' sic et 'Res publica,' et 'res familiaris.' 'Imperium, litem, Venerem, cur una notat rea?'

444 *Urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes*] *Et jam*, ut in Faustis Carmenta vaticinans, 'Et jam Dardaniæ tangent hæc littora puppes.' Nec satis arridet τοῦ *debere*. Quid si Noster scripsit? *Urbe et jam cerno Phrygios se efferre nepotes, Quanta nec est, nec erit.* Heins.

446 *Per secula longa*] Per septingentos annos. *Lact. Proceres*] Reges, Consules, alii toga et sago clari.

447 *Iuli*] Octavius Augustus, Julii Cæs. adoptione filius, qui maternum genus ad Ascanium, qui et Iulus, Æneæ filium referebat.

450 *Penatigero*] Repete quæ ex Æliano adnotavimus ad vs. 626. *Farn. Penatigero Æneæ*] Penates gerenti, quos Æneas ex Phrygia in Italiam detulit.

452 *Utiliter*] Jactura utique Phrygibus utilis, utpote in bonum cedente; e Trojæ cineribus Roma, urbium princeps et orbis capite, renata. *Farn. Utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos*] 'Quei nec Dardaniis campis potuere perire: Nec quom capta capel, nec quom combusta cremari.' Ennius Annal. xiv. Quod Virgil. Æn. vii. expolivit: 'Num Sigæis occumbere campis, Num capti potuere capi, num incensa cremavit Troja viros?' Hæc est illa recidiva Troja, quæ post casum restituta. 'Trojæ renascens fortuna.' Horat. Od. iii. 3. Πάλλω γὰρ ἑστία. Sic Gallus, 'Recidiva voluptas,' quæ post intervallum redit. Silius,

lib. iv. 'Gens recidiva Phrygum.' Enn. Ann. i. 'In Roma, Troja, revixti.' Lucan. ix. 'grata vice mœnia reddent Ausonidæ Phrygibus, Romanæque Pergama surgent.'

459 *Quæ possunt*] *Quas possint* prim. Reg. et unus mens. *Heins.*

462 *Cumulemus viscera*] *Cumulemur* eleganti Græcismo primus Palatinus inter vetustissimos: unus Leid. et Grævianus *cumulentur*. Idem.

464 *Gutturæ cultro*] *Ferro* vetustiores. *Idem.*

465 *Immotas aures*] Nulla misercordia motas.

469 *Quam transitus inde paratus*] *Qua paratus* pr. Reg. et Langerm. *quis transitus* pr. Vatic. pr. Gronov. et multi alii: sec. Medic. *quid qui paratur* pr. Hamburg. et duo alii: *quo transitus inde paratur* pr. Erfurt. et pr. Ambros. recte: *paratur* alii etiam plurimi. *Heins.*

474 *Nec volucres*] *Volucrem* ex plebisque scriptis. *Idem.*

475 *Nec formidatis cervos includite pennis*] *Illudite* pr. Palat. Cantabr. tert. Medic. Urbini. Neapol. Thuan. pr. Erfurt. uterque Hamburg. pr. Moret. alique complures: *cludite* pr. Ambros. sed frustra: sic Noster Faust. v. 'pro Libycis clauduntur rete leonibus Imbelles capræ.' Lucanus similiter lib. vi. 'feras indagine claudere.' Vide plura nostri Vlitii Notis ad Gratil vs. 49. primæ ac secundæ curæ. Apud Senecam tamen Hippolyto scribe, 'Picta rubenti linea pinna Vano ludat terrore feras: nam veterrimus Medicus *cludat*; vulgati *claudat*. Cæterum pinnis in Nasone reponendum: ita enim Gratius ac Nemesianus passim. Ausonius Ep. v. 'An cum fratre vagos dumeta per avia cervos Circumdans maculis et multa indagine pinne?' Inde 'pinnetum instrumentum in fune ad terrendas feras' Servio *Æn.* xii. et lemma in antiquo codice Gratii 'De pinnetis conficiendis.' Ita et apud Vir-

gilium bis longe veterrimi duo codices, alter Medicus, Vaticanus alter, literis uncialibus scripti, 'Punicæ formidine pinne' Georg. iii. et apud Lucanum scripta exemplaria. Pro *formidatis* plurimi codices *formidantes*. Forte, *formidandis*. Idem. *Nec formidatis pennis*] Ad pennas referatur, non enim sagittas intelligit poëta, sed revera pennas, quibus plerumque puniceis, interdum etiam odoratis, solebant venatores perterrefacere cervos, eaque loca, intra quæ cervi versarentur, circumdare. Hinc Virgilius quoque de cervis loquens tertio Georg. dixit, 'Hos non immisissis canibus, non cassibus ullis, Puniceæve agitant pavidos formidine pennæ.' *Micyl.* *Formidatis*] *Formidini-*bus, id est, lineis quibus plumæ versicolores intertextæ, eodemque ustulatæ suspenduntur, quæ cervos visæ et odore territos in veras plagas impellant.

478 *Alimenta quoque congrua*] *Mitis* omnes præter prim. Vatic. et quinque alios; quomodo Noster sæpe alibi: nil muto tamen. Memini enim 'congruum sermonem' quoque apud Plautum occurrere. *Heins.*

FAB. XLIV. 479 *Instructo*] Vide quæ adnotavi ad vs. 7. hujus lib. Sunt tamen qui alium a Samio Pythagora, Lacedæmonium scil. fuisse, Numæ ἀρχαρον, autament, quem in Italia exulantem audiverit.

480 *Ultroque*] De imperio Numæ delato, religione et pace ab eo instituta, Ægeria Nympha, &c. consulendi historici, Livius, Dionysius, Plutarchus, alii, Virgil. *Æneid.* vi. *Fern. Remeasse*] Rediisse.

482 *Conjuge qui felix Nympha*] Ægeria Nympha Numæ Pompili fuit uxori, quæ post viri interitum urbe relicta in sylvas abiit, ac tandem miseratione Deorum in fontem fingitur conversa. *Quibusque Camænis*] Auctoribus Musis. Nam omnia quæcumque Numæ statuebat, ad Ægeriæ Nymphæ, Ca-

monarum auctoritatem referebat.

484 *Ad artes*] Ad Deorum religionem, et jura, et leges, et mores colendos.

485 *Qui postquam senior*] *Quem Cantabrig.* sed tum postea pro *Deflevit Numam* refinge *Deflevit virum*: nam cū Numam, quod paulo ante præcæserat, aut ex glosemate interlineari irrepsit, aut ex geminata perperam sequenti voce nam confictum est. *Heins.* *Qui postquam senior*] Numa, cum tres et quadraginta regnasset annos, perit.

486 *Vallis Aricina*] Aricia urbs est Latii haud longe ab urbe Roma distant. *Raph.*

489 *Orestes Diana*] Dicit ritum quo ante humano sanguine sacrificabatur Deæ, postea a Lycurgo sublatum, et pro eo inatitutum, ut adolescenter verberibus in eadem ara cæderentur, unde postea *Σοφορίκας* appellati, qui sufferendis pluribus verberum ictibus vicissent. De qua re Serv. annotavit in *Æneid.* vii. Sed hic Dianæ simulachrum principio in Italiam, inde rursus in Laconiam deportatum dicit. Sed de hac re copiose Pausanias in Laconicis. *Micyl.* *Orestes*] Dianæ Scythicæ simulachrum et sacra ex Taurica in Italiam tulisse fertur Orestes cum Iphigenia sorore, et in nemore Aricino statuisset. Vide *Lil. Gyr.* Syntag. 12. et *Lactant.* lib. 1. c. 21. *Farn.*

492 *Dixerunt! quoties flenti Theseius heros, Siste modum, dixit*] *Dixerunt! ah quoties* Barberin. *Lege Dixere! ah quoties.* Deinde pro *Siste modum*, quod Latinum vix est, repono *Sit modus o, dixit.* Certe Zulichemianus *Siste modo.* Valerius Flaccus libro iv. 485. 'Teque, ait, injusti quæ nunc premis fra Tonantis, Ante precor, nostræ tandem jam parce senectæ. Sit modus: et fore credo equidem: nam vestra voluntas Quid, juvenes, sine pace Deum?' sic scribendi isti verus. Paulo post apud eundem

repono, 'Sic ait, et fatis jam jam cedentibus omnes Impulit, et diræ commovit imagine pænæ.' Bene etiam unus Vossianus *flendi: ah quoties flendi, Theseius heros, Sit modus, o, dixit!* Art. Am. II. 'Sit modus exilio, dixit, justissime Minos.' *Heins.* *Theseius*] Hippolytus, Thesei filius, vitæ ab Æsculapio restitutus, et templo Dianæ in Aricina sylvâ præfectus, ut infra. *Farn.*

494 *Sola tua est*] *Sola tibi est* prim. Moret. et duo alii. *Heins.*

FAB. XLV. 497 *Fando aliquem Hippolytum vestras si contigit aures*] *Vestras quoque* pr. Palat. pr. Vatic. tert. quart. Medic. Calandr. et viginti circiter alii: *vestras puto* Urbin. Bernegg. Oxon. Arondel. pr. Gronov. Noricus, et alii sex; probe. *Fando*: Virgiliana imitatione. 'Fando aliquid si forte tuas pervenit ad aures Belidæ nomen Palamedis:' quomodo ille et cæteri Epici sæpe. Valerius Flaccus lib. v. 474. 'Si fando hic aliquam nostro satus orbe solebat Thesaliam, si quos Phryxus memorare Pelasgos.' *Si quando* perperam nunc ibi exstat: ex quo loco apparet, etiam in Virgilio *aliquid nomen* reponi debere, quomodo in longe vetustissimo Mediceo codice exaratum offendi, Silius libro x. 'si Porsena fando Auditus tibi, si Cocles, si Lydia castra:' hinc 'fatu turpe;' quomodo 'dictu turpe' in Priapeis Epigram. xxxiii. 'Turpe quidem fatu, sed ne tentigine rumpar, Falce manu posita fiet amica manus:' ita enim vetus codex, qui penes me exstat: vulgati *Turpe quidem factu.* Sic apud Maronem 'haud mollia fatu' *Æn.* xi. *Heins.*

498 *Credulitate patris*] Thesei, qui nimium facile credidit Phædræ uxori privignum accusanti. *R.* *Credulitate*] Fabula notissima: aut notior sit, legendum argumentum Hippolyti apud Euripidem et Senecam, adeoque ipsæ tragediæ. *Farn.* *Scelerata et fraude*] Tæ et non agnoscent plurimi ex vetus-

tioribus; et abest rectius. *Heins.*

500 *Pasiphaëa*] Phædra, Pasiphaëa et Minois filia, uxor Thesei, Hippolyti noverca. *Farn.*

502 *Quod voluit finxit voluisse, et crimine verso*] Versus importune huc inculcatus a sciolo: multi veteres, *Quod voluit voluisse infelix crimine verso*: alii aliter. Pro temerare pr. Gronov. pr. Basil. et multi alii, *temerasse*. Pro *Tentatum* pr. Vatic. tert. Medic. et tres alii *Tentavit*. Forte, *Tentato*; ut concursum vitet quartus casus. Pro *Pasiphaëa quondam*, Scalliger *me quondam Pasiphaëa*; male: nam *Pasiphaëa* eadem cum *Pasiphaë*: ut Calliope, Calliopus, Hippodame, Hippodomia. Si quid mutandum sit, refingam, *Me Pasiphaëidi quondam*; vel *Pasiphaëius olim*. Mox, *Indictiæ metu magis offensæ repulsæ* ex melioribus scribe, et *dubium est* subintellige: videantur quæ notavi ad Epist. Medæ, vs. 149. nisi *τὸ magis* obrepsit in locum *τοῦ dubium*; cujusmodi errores alibi quoque commissos hic illic deprehendi. Potest etiam *Arcuit* pro *Arguit* reponi: ut ad Theseum referatur: *Arcuit, immeritumque pater projecit ab urbe*; vel *Arcuit, emeritumque nihil pater ejicit urbe*: nam pr. Vatic. *immeritumque nihil*. De *emerendi* verbo hac significatione alibi plura notamus. Sic 'emirari' pro mirari apud Horat. Od. i. 5. Reliqui fere codices, *Damnavit meritumque nihil pater ejicit urbe*; quibus cave accedas: *τὸ Arguit* potest etiam ferri, quod in *damnavit* mutarunt, qui parum intelligebant ad Phædræ hoc debere referri, non ad Hippolyti parentem. *Heins. Et crimine verso*] In me subaudiatur.

503 *Offensæ*] 'Erubuit nempe hæc, ceu fastidita repulsa.' Juven. Sat. x. de eadem Phædra. *Farn.*

505 *Hostili prece*] Imprecatione hosti conveniente, non patri. Theseus enim Neptunum patrem precatus est, ut Hippolytus filius discerperetur. *Hostiliq[ue]* Ex tribus optatis, inquit

Cic. i. Off. hoc erat ultimum, quod de Hippolyti interitu iratus optavit. Ὁ θεοί, Πόσειδον, ὃς ἐπ' ἡμῶν ἐπὶς πατήρ, Ὀρῶς ἀκούσας τῶν ἐμῶν κτενερμάτων. et Senec. Hippol. vs. 940. *Hostili prece*] 'Preces supremæ Thesei gustum opprimunt, Quales in hostis potius incidere caput.' Δῶρα τὰρ πρὸς σὺν Ποσειδάωνος κτερά. Eurip. in Hippol. Adi Horat. Od. iv. 7.

506 *Pittheam*] *Pittheam* pr. Palat. pr. Reg. et octo alii; ut supra vs. 296. *Heins. Pittheam*] Trææna urbem Peloponnesi, ubi educatus fuerat Hippolytus a Pittheo rege. *Farn.*

515 *Tum colla feroces*] Cum ex scriptis plerisque. Pro *exiliis contenta suis* Excerpta Calandræ *exiliis* sui: usus secundi casus elegans est in similibus: quart. Mediceus et unus Leidensis, *Exiliis intenta*; ut in Tristibus: 'Mens intenta suis ne foret usque malis.' *Heins.*

516 *Erectisque auribus horrent*] *Arrectisque* major scriptorum pars; et recte: nam 'erectus' paulo ante præcesserat. Ita apud Virgil. 'Auribus arrectis nocturna silentia tentat' et alibi de equo, 'arrectasque impulit aures.' Malo etiam *hærent* quam *horrent*, ne bis idem dicat. Pro *metu turbantur* sec. Vatic. et duo Medicei *terrentur*; ut Fast. vi. in eadem narratione, 'Attoniti terrentur equi.' Epist. prima, 'Hic lacer admissos terruit Hector equos.' *Idem.*

517 *Allis scopulis*] Per alta saxa.

518 *Ego ducere vana*] Ego, inquit, frustra conor retrahere frena spumis infecta. *Vana manus*] Infirma. *R.*

522 *Perpetuum axem*] Continuum. *Quæ circumvertitur axem*] Lege qua cum uno meo et Sixiano: alius meus *quo circumvolvitur*, pr. sec. Pal. Cantab. Oxon. Urbin. Berneg. pr. Reg. pr. Erfurt. aliique plurimi. Prudentius contra Symmach. 'Emicat ac volucris fervens rota volvitur axe.' *Circumflectitur* Juret. *Heins.*

525 *Nervos in atripe teneri*] *In atripe*

sec. Vatic. Boxhorn. et unus meus. Puto *vepre*. Seneca Hippol. 'inde semanimum secant Virgulta, acutis asperi vepres rubis.' *Idem*.

526 *Partim repressa relinqui*] *Depressa* legit Delrius ad Hippolytum Senecæ. Sed vulgata, quam et libri veteres agnoscunt, non est sollicitanda: reprehendere enim est, proprie ex fuga retrahere. Vide Notas lib. XIII. 235. *Idem*.

528 *Exhalare animam*] *Exhalari*, cum plerisque scriptis. *Idem*.

529 *Unumque*] 'Omnia plenis Membra fluunt venis: totum est pro vulnere corpus,' Lucan. IX. 814. *Farn*.

532 *Et lacerum fovi*] Et corpus, inquit, laniatum in ardentissima Phlegthontis aqua lavi. *R*.

533 *Apollinea prolis*] *Æsculapii* Apollinis filii. *Adi* *Æn*. VII. 765. 'Namque ferunt fama Hippolytum,' &c: et Lactantium lib. I. 10. *Farn*.

535 *Pæonia*] *Medica*. *Pæon* nomen medici apud Hom. a quo curatus Pluto; quin et *Pæan*, Apollo medicinæ inventor. *Indignante*] Minui sibi imperium, violari regni fœdera, vitæ restitutis qui interierant. *Farn*.

536 *Ne præsens auferem muneris Ausus Invidiam*] Hoc est, ne, si in Græcia viverem, Atheniensium in me invidiam concitarem, a Diana fui occultatus. *R*.

537 *Cynthia*] *Diana*; ut *Apollo* *Cynthius*; a *Cyntho* monte *Deli*, ubi nati. *Farn*.

539 *Addidit atatem*] Me natu majorem effecit, quam essem cum ab equis fui dilaceratus.

541 *Delo Cretaque*] *Creteque* *Thuan*. et alii octo: quanquam sextum casum, quo Græci carent, in nominibus *Graïis* Latina enunciatione sæpe Latini effecerunt: sic ab *Anchisa*, ab *Laërta*, ab *Atrida*. *Heins*.

542 *Hic posuit*] In *Latio* juxta *Ariciam*. *R*.

544 *Nunc idem Virbius esto*] *Virbins* dictas est *Hippolytus*, quod bis vir

fuisse videtur, et antequam ab equis fuit laceratus, et postquam vitæ fuit restitutus.

546 *Numine sub domina*] *Dianæ*, quæ juxta *Ariciam* templum habebat. *Dianæ* autem *Virbius* additur, perinde ut *Veneri* *Adonis*, *Minervæ* *Erichthonius*, *Matri* *Deum* *Attys*, &c. *R*: *Atque assentior illi*] *Acceptior* *Thuan*. *Aron*. *Juret*. sec. *Palat*. quart. *Medic*. et sedecim alii: *accersior* *Bernegger*. et *Junian*. et duo alii; vel *accerceor*: duo item *assentior*. *Aron*. *del*. pro diversa lectione *accensior*: *Grævianus* *assenseor*. *Scribe* *accenseor*; atque ita pr. *Strozzæ*, unus *Leidens*, et unus *Ambros*. eleganti et proprio verbo, quod etiam *Nasoni* redonavi-mus *Met*. III. 691. *Satius* *Theb*. IX: 'Ad cineres saltem supremaque justa tuorum Sæve veni; non his solum accensere nepotem:' ita scribo; vulgati hic: ut ab *accendere* derivetur. *Heins*.

FAB. XLVI. 548 *Radicebus imis*] *Malim imi montis*. *Heins*.

551 *Tenuavit*] In tenues aquas transmutavit. *R*.

FAB. XLVII. 553 *Tyrrhenus*] *Thusco* cuidam aranti emersit subito e terra sub vomere, pressa puer, cui inde nomen inditum *Tages*: is *Etruscos* aruspiciam docuit. *Cic*. de *Divinatione* I. II. *Lucan*. I. I. 636. *Marcellin*. lib. XXI. *Arnobius*: lib. secundo; *Crinitus* lib. X. 7. et XVI. I. *Gyrard*. *Syntagm*. I. *Obscurum* hunc aliquem, *Terræ* filium, et quasi ex gleba *Theologum* interpretatur *Sabinus*. *Farn*.

554 *Fatalem glebam*] In qua fata et futurorum præscientia continebantur. *Motis* aspexit in arvis] *Plurimi* veteres *mediis*; recte: quia 'moveri' sequitur: alioquin 'mota terra' pro arata. *Noster* lib. III. 'motæque jubet supponere terræ Vipereos dentes.' *Pont*. lib. I. 9. 'Experiar mota spargere semen humo.' *Virgil*. 'primusque per artem Movit agros.' Sic et alibi tam ille quam *Noster*. *Heins*.

557 *Ora recentia*] Ora super ex terræ gleba figurata. *Venturis fatis*] Nam Tages primus omnium haruspiciæ disciplinam Tuscis tradidit. *R.*

FAB. XLVIII. 560 *Utque Palatinis*] *Utve* veteres plerique. *Heins.*

561 *Frondescere*] Meminit hujus lanceæ cornæ Plutarchus in vita Romuli; quod prodigium significavit, statum imperii Romani armis fore florentem. *Farn.*

563 *Lentiviminis*] Flexibilis virgæ. Cornus enim arbor ramos admodum flexibiles habet.

564 *Non expectatas*] Puto *Haud expectatas*; nam 'non' bis præcesserat. *Heins.*

FAB. XLIX. Arg. *Cippus in unda*] Genuitio Cippo Prætori, paludato portam egresso, in capite subito veluti cornua emeruerunt, inquit Valerius Max. lib. v. 6. responsumque est eum regem fore, si in urbem revertisset: quod ne accideret, voluntarium ac perpetuum sibi indixit exilium. *Farn.*

565 *Cippus*] Vetusti codices magna ex parte *Cypus* vel *Cipus*. 'Genucius Cipus' est Valerio Maximo lib. v. 6. Ita enim membranæ nomen illud exhibent: ut et apud Plin. xi. 37. Exstant apud me denarii argentei, cum hac inscriptione, M. CIP. M. P. unde Cipiam gentem Fulvius Ursinus, vir de literis inter primos optime meritis, conflavit; perperam, ut puto, cum ejus nulla apud antiquos exstet mentio. *Heins.*

569 *Victor domito veniebat ab hoste*] *Remeabat* prim. et tert. Moret. Zulich. et unus Bonon. ut apud Virgilium: 'Si patrios unquam remeassem victor ad Argos.' Et, 'patriam remeabo inglorius urbem.' Val. Flaccus lib. iv. 'Proxima regna Lyci, remeat qui victor ab oris Hebriciis.' Lucanus lib. ii. 'Et Scythicis victor remeasset Crassus ab oris.' Lib. iii. 'Tecta petit patriæ: prohi si remeasset in urbem Gallorum tantum populus

Arctoque subacta.' Silvas lib. iii. 'laceros Tirynthias artas, Dum romet victor, lacrymis perfudit:' etc et alii passim. *Idem.*

570 *Et eodem cornua tollens*] *Brachia* Oxon. Polit. et sex aut septem alii; recte, ut puto: cornua hic importuna ab arguto aliquo negatore inculeta sunt. Lib. xi. 'Ad cælumque manus et splendida brachia tollens:' Ita passim Noster. *Idem.*

572 *Seu latum est aliquid, patriæ populoque Quirini*] Scripti maxima ex parte, *Seu latum est, patria latum populoque Quirini*; ne dubita, quin vere: *populo Quiriti* etiam unus ex meis. *Idem.*

576 *Quid tibi*] Vide quæ nos ad i. Lucani 617. *Farn.*

577 *Quæ simul asperit*] *Inspexit* cum prim. Bonon. Servius *Æneid.* iv. 'Aruspices proprie exta consulere dicuntur, cum inspiciant:' hinc 'inspiciæ extorum.' Apud Nostrum ipsum supra Pythagoras, 'Protinus ereptas viventæ pectore fibras Inspiciant, mentesque Deum rimeantur in illis.' Juvenalis Sat. iii. 'rararum viscera nunquam Inspexi.' Exempla plurima sunt in promptu: 'inspicere avem' formula auguralis apud Servium ad vs. 376. lib. iii. *Æneid.* unde et 'auspiciæ' sint dicta. *Heins.* *Tyrrhena gentis haruspex*] Accites ex Etruria aruspices ad lustrationes et prodigia procuranda, quin ex Romanorum principum filiis tradi sex in disciplinam singulis Etruriam populis, notum ex Cicer. lib. i. de Divinatione. *Farn.*

583 *Tu modo rumpe moras*] *Moram* Thuan. *Heins.*

587 *Procul o*] *Procul ab* veteres plerique. *Idem.*

591 *Ante tamen capitis nova cornua fronde Velat*] *Ante tamen pacali cornua lauro Velat* pr. sec. Palat. tert. Medic. Cantabr. Urbin. Neap. pr. Reg. pæ. Erfurt. uterque Hamburg. aliquæ plurimi; recte: nisi quod in uen-

multis placuit. Sic 'oleam pacalem' lib. vi. dixit, et 'pacales flammæ' in Fastis lib. i. Plinius xv. 80. de lauro, 'Ipsa pacifera, ut quam præstendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium:' et mox, postquam docuit ea fasces Imperatorum decorari, eamque in gremio Jovis Capitolini deponi, 'Non quia perpetuo viret,' inquit, 'nec quia pacifera est, præferenda ei utroque olea, sed quia spectatissima in monte Parnasso.' Ibidem docet 'suffimentum eam esse cædis hostium et purgationem,' ex Massurio. Statius Theb. xii. 'Pacifera lauro crinem vittisque decorus Accubat.' Noster Fast. iv. 'Venit Apollinea longas Concordia lauro Nexa comas.' Idem. Cornua] Coronam regium gestamen a cornu dictam volunt, ut habet Pierius lib. xli. Hieroglyph. quem adi. Bacchus cur cornutus fuerit dictus, vide quæ nos ad Senecam Hippolytum vs. 753. atque ibidem de Mosis facie cornuta seu radiata. Cornua, inquit Plinius, quadrupedum generi tantum data. Actæonem enim, et Cippum, etiam in Latina historia fabulosos reor, lib. ii. 73. Farn.

598 Priscoque Deos de more] E more veteres. Scribe cum nonnullis antiquis, priscoque Deos e more. Fastis: 'Flamen ad hæc prisco more Dialis erat.' Heins.

594 Est aut hic unus] En ait Thuan. et quinque aut sex alii. Ni pellitis idem Thuan. et Cantabr. pro nisi. Idem.

604 Succinctis pinetis] Peliacis unus Leid. eleganter. Sed nec vulgatum damno: lib. x. 'Et succincta comæ hirsutaque vertice pinus.' Zulich. non male substrictis; quomodo 'substricta illa' libro iii. de cane; et 'substricta crura' lib. xi. de mergo ave. Idem.

618 Bubus] Bubus pr. Palat. pr. Vatican. Urbin. Neapol. Bernegger. Arandel. et sex alii. Idem.

620 Auratis postibus insculpunt] Ur-

bin, a manu secunda aratis; quomodo et margo Gryphianæ editionis. Neque aliter ad Val. Maximum Pighius et Colerus: ab æreis enim postibus 'Raudusculana' ea porta est dicta. Apud Valerium lib. v. 6. legendum, 'capitis effigies æræ, qua excesserat, portæ insculpta est,' non inclusa: et paulo ante, 'in capite ejus subito veluti cornua erepserunt,' non emeruerunt: nam vetusti codices plerique crexerunt. Idem. Aratis] Auratis habent scripti et cusi codices. Præteriterim tamen aratis; ductus ratione et fide historiæ, quam habes apud Valer. Maxim. lib. v. 6. Cujus testandæ rei gratia, capitis (Cippi) effigies æræ portæ, qua excesserat, inclusa est, dictaque Raudusculana; quod olim Rauda æra dicebantur. Idem Festus, et Varro. Farn.

FAB. L. 622 Pandite] 'Pandite nunc, Heliconæ Deæ, cantasque move,' &c. mox, 'Et meministis enim Divæ,' &c. Æneid. vii. uterque ex illo Iliad. B. Ἐπερε νῦν μοι, Μοῦσαι, &c. Farn.

624 Coroniden] Æsculapium, Coronæ nepotem, Apollinis ex Coronide filium. Qui enim prodeunt, secto matris utero, huic, utpote medicinæ Deo, sacri sunt: lib. ii. 647. Circumflua Tibridis alti] Non est Latinum: nam circumflua Tibride erat dicendum; ut apud Valer. Flaccum lib. v. 'Urbs erat hic contra, gemino circumflua ponto.' Silius lib. i. 'Insula quos genuit Graio circumflua ponto.' Scripserat Naso, si genius ejus mihi perspectus est, Tibridis alveo. Certè in pr. Vatic. pr. Ambros. Neap. et dnobis Mediceis, undis: sed alveo verius. Noster ipse Fast. v. 'Tibris arundiferum medio caput extulit alveo.' Virgil. lib. vii. 'optato conduntur Tibridis alveo.' Et initio ejusdem libri de eodem Tibri, 'Assuetæ ripsis volucres et fluminis alveo Æthera mulcebant cantu.' Et mox, 'classēs infectæ Tibridis alveo?' ita enim

scripti nonnulli; non *undam*. Claudianus Cons. Olybrii. 'Est in Romuleo procumbens insula Tibri, Qua medius geminas interfuit alveus urbes.' *Heins.*

625 *Sacris adjecerit urbis*] Scripti maxima ex parte *accesserit*, vel *arceserit*, vel *accerserit*: unus *accenserit*: *acciverit* prim. Bonon. unus meus *asciverit*. Scribe, *adsciverit*. Di indigetes vel indigenæ adscititiis opponebantur: quomodo? natus et adscitus lepor' apud auctorem vitæ Pomponii Attici. Apposite Prudentius lib. ii. contra Symmachum: 'Cernis ut antiqui semper vestigia moris Gressibus incertis varie titubasse probentur Adsciscendo Deos majoribus incomptos? Seque peregrina sub relligione dicasse? Nec ritus servasse suos? quodcunque sacrorum est, Exulat, externumque inimicam venit in urbem.' Pont. iv. 9. 'Tu certe scis hoc, superis adscite, videsque, Cæsar.' Cicero de Aruspicum Responsis, 'Sacra ista majores nostri ex Phrygia adscita Romæ collocaverunt:' et Verrina vii. 'Quarum sacra Pop. Romanus adscita et accepta tanta religione tnetur.' Gratius initio Cyneget. 'Adscitæque tuo comites sub numine Divæ Centum omnes nemorum:' ita locus mendosissimus scribendus; Vulgati, *Adscivere tuo comites sub nomine divæ*; vetus codex Thuan. *Adscisuere*. 'Sub numine,' ut Hippolytus supra, 'Numine sub dominæ lateo.' *Idem*.

626 *Dira lues*] Æsculapium Epidaurum accitum Romam, amoliendæ pestilitatis gratia, refert Liv. x. dec. i. lib. et ix. dec. lib. iii. Aur. Victor 22. Val. Max. lib. i. 8. *Farn.*

627 *Squallebant corpora morbo*] *Tabo* Thuan. et decem alijs; rectius: ut apud Virgil. de peste, 'Corruptique lacus, infecit pabula tabo.' Et, 'In stabulis turpi dilapsa cadavera tabo.' *Heins.*

630 *Mediamque tenentis*] *Tenentes*

pr. Palat. pr. Vatican. tert. et quart. Medic. pr. Basil. Thuan. Urbin. Neapol. et alii plurimi; bene: Noster ipse, libro x. 'et orbe In medio positi caruerunt præside Delphi.' Hinc 'orbis umbilicus' dicti in Priapeis. Nonnus Dionys. libro ii. *μεσόμφαλον ἔξωρα βαλὼν Δέλφιος ἀδδῆντα μετέρχεο Τήρεα Πυθοῦς*. *Idem*. *Mediamque*] Parnassum montem, sub quo Delphi opp. Apollinis oraculo clari, umbilicum orbis statuunt. Strabo lib. ix. Lucan. v. 71. Claudian. præfat. ad Manlii Theodori consulatum. *Farn.*

634 *Et locus et laurus et quas habet ipse pharetras*] *Pharetræ* Arondel. pr. Reg. Neapol. pr. Basil. pr. Gronov. et alii viginti. Pro ipse nonnulli ille: pr. Palat. Hamburg. alter, et unus Medic. *ipsa*: illa *pharetras* Cantabrig. et pr. Basil. *ipsa pharetræ* Urbin. Scribe, *et laurus, et, quas habet illa, pharetræ*. Met. i. ipse Phæbus ad laurum, 'semper habebunt, Te coma, te citharæ, te nostræ, laure, pharetræ.' *Heins.*

635 *Cortinaque reddidit imo*] Phæbus in cortina existens. *Raph.* *Cortina* Poëtæ pro tripode usurpant, unde oracula dabantur, sive ea mensa fuit, ut quibusdam videtur, sive alia quædam machina, tribus pedibus seu fulcris innixa, qua conscensa, et numine afflata Pythias, vaticinari solebat. Proprie tamen cortina vas dicitur tripes, sive lebes, cujusmodi olim in templo Delphici Apollinis dedicari solebant, quibus et Delphicarum nomen inde factum, Plin. lib. xxiv. 3. De usu et varia significatione ejus vocis, ad satietatem usque annotavit Cælius libro octavo, capite decimoquinto. Illud autem hoc loco addendum, *ἄλμυρ* vocatum eam partem tripodis, in qua Pythias sive vates sedere solebat, ut est in Commentariis Aristophanis: unde et Apollo *ἐρόλμυρος* a Sophocle alibi dicitur. Quod eo potissimum pertinet, si quis forte propter similitudinem τοῦ ἄλμυρ

et. certisq; alterum per alterum Poëtas significare voluisse existimet. *Micyl. Cortinaque*] Occiso Pythone tripodis custode, inquit Jul. Scaliger, oraculum suum fecit. Cujus corio obductus tripus, inde etiam cortina fuit appellatus. Vide quæ nos ad *Æneid.* III. 'et mugire adytis cortina reclusis.' Et ad Senecæ *Œdip.* vs. 33. et ad Lucan. v. 81. *Farn.*

636 *Corpora movit*] *Pectora* castigatioribus magno numero; bene. *Heins.*

637 *Propiore*] A Roma tamen brevior est navigatio per Corinthiacum sinum Delphos, quam ad Epidaurum in Peloponnesos, ut recte H. Glareanus. Sed *Αοζίας* Apollo, interdum et vates ipsius. *Farn.*

639 *Sed Apolline nato*] *Æsculapio* Apollinis filio.

642 *Quam colat explorat*] *Explorant* castigatioribus. *Heins.*

643 *Epidauria littora*] Epidaurus, quæ et Epitaurus appellatur (ut Strabo ait), urbs est Saronico sinui adiacens, quæ et Milissia et Hæmera olim fuit dicta, templo *Æsculapii* maxime insignis.

647 *Certas ita dicere sortes*] Multi veteres *certant addicere*, aliaque lectionum diversarum monstra. Sed nihil esse mutandum jam ad Claudianum monui. Hygin. Fab. cix. 'quid ita sortes dixissent.' *Heins.*

649 *Multi retinere*] *Tenuere* unus Moreti; alius pro diversa lectione *renuere*; quomodo pr. Basil. et unus Voss. bene. Vide Notas lib. ix. 506. *Idem.*

650 *Non emittere*] *Amittere* Oxon. quart. Medic. Arondel. et septem alii: *admittere* pr. Gronov. et duo præterea: totidem *dimittere*; pr. Basil. et duo alii: nil muto. *Idem.*

652 *Umbræque telluris tenebras induerat orbi*] Hic denuo versus frigiditate ana satis prodit auctorem a Nasonis elegantia longe diversum. *Idem.*

653 *Opifer*] *Τεινον δαδυνίας* "Αυ-

ρον γυναικίος 'Ασκληπιόν, "Αρωα, παστο-
δαπάν ἀλκτῆρα νούσων. Pindar. Pyth.
III.

655 *Baculumque*] *Æsculapio* prout medico cur tribuantur insignia: baculus et draco, lege apud Phornutum de Nat. Deorum. Macrobian. Satur. cap. 10. Pier. Hieroglyph. lib. xvi. Natal. Com. lib. iv. 11. *Farn.*

656 *Casariem*] Demulcere sibi barbam: quæ cur *Æsculapio* sit promissa, vide apud Pierium lib. xxxii. Hieroglyph.

658 *Pone metum*] *Metus* plerique castigatioribus. *Heins.*

660 *Et usque nota*] Et eo usque animadvertet. *Nota*, visum ut cognoscere possis] *Nota* visu ut cognoscere possis, rectius castigatioribus. *Heins.*

667 *Ad templa Perveniunt*] *Conveniunt* bene major scriptorum pars. Adi Notas Fastor. II. 669. *Idem.* *Petiti Dei*] *Æsculapii* a Romanis postulati. R. *Operosa*] Magnificis operibus exstructa, instructa; ut mox vs. 672. fastigio aureo, solo marmoreo, &c.

669 *Aureus in serpente Deus*] *Æsculapius* qui sub aureo simulacro colebatur, in serpentem conversus. Serpentes autem idcirco *Æsculapio* sunt sacri, quia acutissimi visus a Physicis esse dicuntur. Hac etiam de causa eos incubantes thesauris custodiæ gratia antiqui finxerunt.

670 *Prænancia sibila movit*] *Misit* plerique veteres; recte. Libro III. 'longo caput extulit antro Cæruleus serpens horrendaque sibila misit,' 'Movit' paulo post sequitur. *Heins.*

675 *Cognovit numina castus*] *Castos crines* rectius pr. Palat. pr. Vatican. Urbin. pr. Reg. tert. Medic. pr. Erfurt. alique multi: at duo cum Cantabrig. et Norico *custos*. *Numen Acastus* sex pro diversa lectione: in uno Basil. *Acastos*, ut nomen sacerdotis sit: qualis ille, qui Peleum lustravit morte fraternam nocentem: sed *casti crines* bene se habent. Sic Fast.

11. 'Casta sacerdotum tempora' dixit, *Idem*.

677 *En Deus est, Deus est*] Alii *Et Deus est, Deus est*: Neapol. et quinque alii *En Deus, en Deus est*: unus *En Deus et*: multi alii *En Deus est, Deus est*. Scribe *Et, Deus en, Deus en*. Sic Sibylla apud Virgil. 'Deus ecce Deus:' et Amphiarus apud Stat. Theb. III. 'Deus ecce furentibus obstat, Ecce Deus.' Mox, *linguisque animisque* prim. Basil. et tres alii: multi *linguis animisque*: vulgo *animis linguisque*. *Idem*. *Animis*] Animo ad sacra attento, præstate sacris silentium, pia vota concipite, bona verba dicite. Mox vs. 682. 'præstant et voce et mente favorem.' *Farn*.

678 *Quisquis adest*] *Ades* multi castigatioris: in Ibide, 'Quisquis ades sacris ore favete meis, Quisquis ades sacris, lugubria dicite verba.' Deinde infra hoc, *Quisquis adest, visum venerantur numen*; non veneratur, pr. Palat. tert. Medic. Oxon. et novem alii. *Jussum numen* pr. Hamburgensis et duo alii. *Heins*. *Sis pulcherrime risus*] *Sicque o, tres scripti*. *Idem*.

685 *Tum gradibus nitidis elabitur*] *Delabitur* pr. Palat. Thuan. Urbin. Bernegger. Neapol. pr. Reg. Cantabrig. pr. Basil. Arondel. aliique plurimi; recte. *Idem*.

687 *Salutat*] 'Dilique relinquendi, &c. Rite salutati tempus in omne mihi.' Trist. I. 3. *Farn*.

688 *Injectis floribus*] *Ingestis* prim. Gronov. *Heins*.

689 *Mediamque*] *Lege quæ* Valer. Max. lib. I. 8. et quæ Pierius I. XVI. Hieroglyph.

696 *Retinacula navis*] *Navi* multi. *Heins*.

701 *Præterque Lacinia templa Nobilitata Dea*] *Dea* Thuan. Polit. pr. Palat. pr. Vatican. Arondel. et sex alii: unus *Deo*. Scribe, *Lacinia templa Nobilitata Dea*; littora, videlicet. Supra initio libri hujus, 'Littora fe-

lici tenuisse Lacinia cursu Fertur.' *Auchincloss* *lexpos* Ptolemæo. 'Templa' tamen 'Lacinia' habes apud Lucanum lib. II. 'Extenditque suas in templa Lacinia rupes.' Apud Virgilium, 'attollit se Diva Lacinia contra.' *Idem*. *Lacinia*] Lacinium promontorium, ubi Junonis templum. *Farn*.

702 *Scyllæaque littora*] Legendum *Scyllacea*, vel ex illo Virgilii, 'attollit se Diva Lacinia contra Caulonisque arces ac navifragum Scylaceum,' satis apparet. Græcis *Σκυλλάκειον* est: *Σκυλλάκειον* oppidum: idque jam vidit in Solinianis Exercitationibus Salmasius, qui adeatur. Reddenda et forte ea vox Elegiæ in obitum Mæcenatis, 'Argo saxa pavens postquam Scylaceia legit, Cyaneosque metus:' non enim Scyllam Argo præternavigavit, nisi in reditu. Apud Valerium Flacuum lib. III. 36. 'Teque etiam medio flaventem Rhyndace ponto, Spumumque legant fracta Scylaceion unda:' ita legendum ex vestigiis antiqui codicis, quo usus est Carrion. *Heins*. *Scyllæaque littora*] Scyllænna saxum est sublime, quod humilem a tergo terram alluentibus undis habet in Cherronesi faciem. Strabo lib. VI.

703 *Linguis Iapygiam*] Calabriam ab Iapyge Dædali filio dictam: quantum promontorium mihi significari videtur, quod Acras Iapygiam vocant. *R*. *Amphrysia*] Calabriæ, quæ olim Magna Græcia dicta est, litus legens, agnosco Lacinium et Iapygium promont. Caulona, Locros, Naryciorum coloniam. Verum ubi sint Amphrysia vel Amphissia saxa, nbl in Italia sint Ceraunia, vel Celonia, ubi Romechium, nec mihi vestigium apparet. In prodigiis hisce procurandis laborat Adrian. Turnebus lib. I. 22. neque tamen litat. *Farn*. *Amphrysia saxa*] *Amphissia* Urbin. Arond. et multi alii: unus Leidensis *Amphrysia*: *Amphissia* Ortelius in *Theatro Geographico* cum Barrio, et in Ad-

versarii Turnebus lib. i. 22. ut promontorium Locorum intelligatur: sed vix persuadent; nam mox 'Naryciamque' sequitur. Vossius ad Melam Argennia; cum in veteri suo codice invenisset Arangia; ut Argennum promontorium Siciliæ intelligat, quod a læva est fretum Siculum trans-euntibus. *Heins.*

704 *Columnia*] *Celennia* libri veteres majori ex parte: nonnulli, *Celennia*, *Celampnia*, *Celenia*, *Cilenia*, *Cylenia*, *Cilemnia*: Arondel. *Celannia*: Zulich. *Celennia*, cum tribus aliis. Turnebus *Columnia*, ut Columna Rhegia intelligatur, quæ Græcis *στυλὶς* quod nollem viro magno excidisset, cum nec Latini sermonis rationem haberit. Vossius ad Melam, *Cocintia*, a Cocinto promontorio; quem adi: nec video quid commodius reponi possit. *Idem.*

705 *Romechiumque*] In multis veterum *Plemiriumque*: in aliis *Romethiumque*, *Remethiumque*, *Romechiumque*, *Rometheumque*, *Remotiumque*, *Prothitionque*: primus Basil. *Ramethiumque*. Quare Vossio nostro assentior, *Lamethiumque* scribenti. *Plemyrium* Ortellius: Turnebus *Remigioque*, oblitus de remis paulo ante præcessisse. *Idem.* *Naritimque*] Lego *Naryciamque*; vel quod malim, *Naryciumque*. Nam Locorum oppidum *Νάρις* vel *Νάριον* in Græcia. Potest et *Narycioque* legi: nam in Thysiano codice *Naritiaque*; in Norico *Naritiumque*, quod verè scripturæ proximum. *Idem.*

706 *Evincitque fretum*] Cum difficultate transit per Siculum fretum, quod quidem est maxime vorticosum. *Raph.* *Fretum*] Siculum inter Scyllium Italiæ prom. et Pelorum Siciliæ.

707 *Hippotadaque*] Insulas Æolias. Videlib. iv. 663. *Temeseque*] *Temesa*, seu *Tempsam*, opp. Brutiorum, ærifodinis nobilem.

708 *Leucosiamque*] *Leucoriamque* veteres plerique: nonnulli *Leucoriamque*, vel *Leucoreamque*: *Leucoriamque*

pr. Palat. *Fæortiamque* Neapol. alter Hamburg. *Leucotoamque*: Arond. *Leconiamque*: pr. Hamburg. *Leuconamque*: unus *Louthariumque*; alii, *Leutoriamque*, *Leucericamque*, *Leucothoimque*, *Leutesiamque*: *Leucosia* certe ferri non potest, cum *Λευκωσία* sit Græcis. Scribe *Leucosiamque*; nam Græcis *Λευκασία* ita eam Strabo appellat lib. ii. et Dionysius Halicarnassensis i. apud quos est insula. Plinius quoque lib. iii. 6. 'contra Pæstanum sinum Leucasia est:' apposite; ut jam videamus, cur eam cum Pæsto Naso conjungat. *Heins.* *Leucosiamque*] Insulam Leucaniæ, in sinu Pæstano. *Rosaria*] Opp. Lucaniæ rosis nobile, 'biferique rosaria Pæsti.'

709 *Capreas*] Insul. maris Tyrrheni contra Promontorium Minervæ, Tiberii secessu notam. *R.* *Promontoriumque Minervæ*] In illius antem extremo est Athenæum, hoc est, Minervæ sacellum, quod Ulysses ædificasse narratur.

710 *Et Surrentino*] Surrentum urbs est Campaniæ vino maxime nobilis.

711 *Herculeamque urbem*] Hæc tum Heraclea, tum *Herculæum* vocatur. *Stabiasque*] Stabiæ oppidum fuit Campaniæ: quod bello sociali a Sylla deletum in villas abiit. *R.* *In otia natam*] Amœnitatē et studiorum secessu nobilem Neapolim, Horat. Epod. v.

712 *Cumææ*] Cumas. Vide quæ nos ad Eneid. vi. 2. *Farn. Parthenopen*] Neapolim in otia natam Poëta ait propter locorum amœnitatem, quæ Romanis otiiaturi conferebant. *Cumææ templa Sibyllæ*] Et post hæc Neapolim transit Cumas Campaniæ urbem, maxime a Sibyllis nobilitatam.

713 *Lenticiferumque tenetur Linternum*] Lenticum arborem ferens Linternum, quod quidem est oppidum Campaniæ, exilio majoris Scipionis, et sepulchro maxime nobile. *R.* *Tenetur*] *Tenetur* Urbis. pr. Basil. et quinque alii. *Heins.*

715 *Vulturinus*] Fluvius est Campaniæ, Vulturum urbem præterlabens. *Sinussa colubris*] Sinussa Campaniæ urbs est. *Niveisque frequens Sinus colubris*] Nugas esse de Sinuessanis hisce colubris opinor. Neminem certe ex antiquis scriptoribus evolvi, qui harum meminisset: de balneis Sinuessanis multa apud auctores mentio. Itaque dubium non est, *columbas niveas* harum loco reponi debere; atque ita pr. Bonon. et unus Medicæus. 'Campanas' certe 'columbas' Plinius commendat lib. x. 37. Vide Notas lib. iv. 48. Heins.

716 *Et quam tumulavit alumnus*] Periphrasis est Cajetæ, quam a Cajeta Æneæ nutrice denominatam esse nostri quidem sentiunt Poëtæ. Quidam vero quod in littore curvo sit posita, sic appellatum a Laconibus putant. Curva namque omnia Cajetas Lacones vocabant. *Alumnus*] Æneas, a Cajeta altus et educatus. *Graves*] Propter exhalationes palustres. Æneid. vii. 1.

717 *Antiphataque*] Formiæ. Antiphatæ Læstrygonum regi regnatæ. *Trachasque*] Tarracina, Anxur. Farn.

718 *Spissi littoris Antium*] Nihil verius hac lectione, quam primus Palat. Urbln. alique non pauci agnoscunt: eamque et Geographiæ ordo requirit, et Val. Maximi auctoritas, qui Æsculapium ait Antium advenisse. Ciofanus tamen mavult *Anxur*; quod in multis libris exstat, cum Trachas, seu Tarracina, et Anxur eadem sint civitates. Plinius lib. iii. 5. 'Tarracina oppidum lingua Volscorum Anxur dictum.' Festus, 'Anxur vocabatur, quæ nunc Tarracina dicitur.' Livius lib. iv. 'Anxur fuit, quæ nunc Tarracinae sunt.' Dionysius Antiq. Rom. lib. xiv. Ἐξ ἐπολιόρησαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν Οὐόλσκων πόλιν, ἣ τότε μὲν Ἀνξῶρ, πῦρ δ' ἀνομάζεται Ταφρακίνη. Alii codices *Ancum*, *Ancon*, *antrum*, et similia; frustra. Heins.

723 *Æquore placato*] *Pacato* prim.

Moret. Neapol. et alii xiv. Ep. x. 65. 'Ut rate felici pacata per æquora labar.' *Idem*.

727 *Castrumque*] Castrum Inni; id est, Panos, Latii opp. Farn. *Donec Castrumque*] Castrum oppidum est Latii inter Lavinium et Hostiam situm.

728 *Lavinii sedes*] Lavinium urbs est Latii Veneris templum habens. *Tiberinaque ad ostia*] Unde urbs Hostia fuit cognominata, quam Ancus Martius ædificavit, illucque coloniam deduxit. R.

729 *Huc omnes populi passim, matrumque patrumque*] *Matrumque senumque* Thuan. prim. Vatican. Oxon. et sex alii; duo *matrumque nurumque*; prim. Bonon. et unus Medic. *juvenumque senumque*: Rottendorph. præterea, *Huc omnis populus*. Censeo ab Nasone scriptum fuisse, *Huc omnis populus passim, matresque patresque Obvia turba ruunt*. Heins.

730 *Troica servat*] *Servant* multi veteres; recte. Vestales intelligit. *Idem*.

735 *Incalfacit hostia*] Dum enim victimæ jugulantur cultri sanguine calefiunt. Farn. *Conjectos*] *Subjectos* Jos. Scal. Farn.

737 *Acclivia malo*] *Acclinia* ex scriptis melioribus: *inclinia* pr. Basil. Heins.

740 *Insula*] Cur sibi in insula Tiberina sedem legerit Æsculapius, vide apud Plutarchum, problem. 94. Farn.

742 *Pharëus anguis*] Æsculapius Apollinis filius.

FAB. LI. Arg. *Hic tamen accessit*] Julii Cæsaris animæ Metamorphosis in stellam perspicue describit in gratiam Augusti Cæsaris Poëta; cum enim Augustus ludæ in honorem Julii Cæsaris, qui in senatu fuerat trucidatus, celebraret, forte cometa apparuit, quem esse Cæsaris animam Augustus ipse, advocata concione, populo Romano persuasit. R.

746 *In urbe*] Non receptus alinnde Deus, sed Indigena, Indiges. Vide quæ nos ad l. xii. *Æneid.* 'Indigetem Æneam scis ipsa;' et quæ ad 608. vs. lib. xiv. supra. Deos reliquos accepimus, inquit Valer. Maximus, Cæsares dedimus, in præfat. ad Tiberium. *Farn.*

750 *Sua progenies*] Octavins Angustus, adoptione Julii Cæsaris filius et hæres; quem C. Octavio peperit Accia, filia Juliæ, sororis C. Julii Cæsaris.

753 *Papyriferi*] Adi Melchioris Guilandini commentarium de papyro, et in eum animadversiones Josephi Scaligeri. *Farn.*

754 *Numidasque rebelles*] Numidæ populi sunt Africæ admodum feroces. R. *Victrices*] Devicto Ptolemæo rege. Suetonius in vita Cæsaris cap. 35.

755 *Cyniphiumque Jubam Mithridatque tumentem*] *Cyniphiumque*: dictum alibi. Lege præterea *Mithridateis*que nominibus: nam duæ primæ ejus nominis syllabæ sunt breves. *Heins.* *Cyniphiumque*] Mauritanis regem. Appianus videndus, Plutarch. Dion. Suetonius, alii. *Mithridateis*que] *Mithridates*, Ponti rex, cum Romanis annos 40. bellum gessit, Pharnacem filium ejus bella ferocius moventem Cæsar ex Alexandria advolsans una acie profligavit.

759 *Superi faviatis abunde*] *Caristis* eleganter prim. Bonon. et quart. Medic. hoc est, prospexistis: *caruistis* Langerm. Simili significatione apud Sillam lib. ix. 'Sat magnum hoc mi-seræ fuerit mihi cardine vitæ Solamen, cavisse meis.' *Heins.*

761 *Aurea*] Χρυσή Ἀφροδίτη Homero.

763 *Pontifici*] Infra ad vs. 778. *Conjurata*] Diomedes, filius Cenei, Calydoniæ regis, vulneravit Venerem. Homer. Iliad. E. *Farn.* *Pontifici*] Cæsari qui Pontifex erat. *Et conjurata arma moveri*] Nonnulli *conjurataque*: unus Ambros, et *jurataque*. Puta

jurataque. Adi Notas lib. v. 150. *Heins.*

765 *Quanta mole*] Quanto studio.

766 *Caput*] Vita Cæsaris.

767 *De Dardanio Iulo*] Æneæ filio, a quo gens Julia originem duxit, ut Virgil. quoque testatur: 'Julius a magno demissum nomen Iulo.' Julius autem Cæsar de gente Julia solus restabat.

768 *Solane semper ero injustis exercetis curis*] Imo *justis curis*; neque aliter plerique veteres: sic 'justi dolores' dicuntur. Trist. iv. 3. 'Incubuit justo mens ægra dolori.' *Heins.*

776 *In me acui*] Progeniem meam. In Cæsarem conjuratum a 60. amplius, Cassio, Marcello, Bruto principibus conspirationis. Sueton. c. 80.

778 *Sacerdotes*] Julii Cæs. Pontificis max. Sueton. Cæsar. c. 13. *Farn.*

779 *Nequicquam*] Neque enim prohibere potuit, quin Julius Cæs. a conjuratis trucidaretur.

784 *Terribilesque*] 'Atque tubas, atque arma,' &c. Tibull. ii. Eleg. 5. Lucan. lib. i. 578. *Farn.*

789 *Cæculus lucifer*] Obscurus, cum alioqui nitidissimus soleat esse. *Sparus vultum*] Respersum et tectum os habens. *Atra ferrugine*] Nigro colore.

792 *Ebur: cantusque*] Simulachra Deni eburnea. Seneca Thyest. vs. 701. Tibullus i. Eleg. 5. *Farn.*

793 *Verba minantia*] Minacia quart. Medic. prim. Hamburg. Arondel. et duo alii; recte. *Heins.*

794 *Victima nulla litat*] Nulla, inquit, hostia Deos significat esse placatos. Id vero Cæsari evenisse, quo die fuit trucidatus, scribit Tranquillus.

797 *Umbrasque silentum*] *Silentes* pr. Erfurt. et Medic. chartaceus. *Nocturnas etiam canes* prim. Twisdenius. Vide Notas libro iii. in fabul. Actæonis. *Heins.*

802 *Curia*] In senatu in Curia Pompeii trucidatus est Cæsar 23. vulneribus confossus. *Farn.*

893 *Tum vero Cytherea manu*] Pro manu plurimi scripti, etiam ex vetustioribus, suum: et proximo versu pro *athærea* pr. Reg. Urbin. pr. Erfurt. alter Hamburg. pr. Palat. Basil. et decem alii, interdum: *hunc densa Cantabrig.* unus Voss. et *illa Deum: in terram nubem* unus Gronov. et pr. Vatican. *ænea nube: æris* quinque: *Æneaden* unus Voss. unus Basil. *Æneadem:* duo alii *obscura:* Arondel. *athæri:* pr. Hamburg. *Pectus sed tandem.* Opinor non uno mendo adfectos esse hos duos versus. Pro *utraque*, scripti *utrumque, utroque, utrimque, uterque.* Heins.

895 *Qua prius infecto*] Paris, ut narrat Hom. cum Menelao congressus, ope et auxilio Veneris, quæ nube ipsam operuit, manus illius fugit. *R. Paris*] Homer. Iliad. I.

906 *Et Diomedes*] *Qua* prim. Vatican. Urbin. et Argent. Heins. *Et Diomedes*] Iliad. E. Farn. *Et Diomedes*] *Æneas* cum Diomede congressus facile interfectus fuisset, ut est apud Hom. nisi a Venere fuisset liberatus.

907 *Talibus hæc*] *Hinc* pr. et quart. Moreti. *Pro sola* pr. Palat. Bernegger. pr. Hamburg. Arondel. *solio.* *Pro parus,* pr. Vatic. pr. Palat. pr. Basil. pr. Erfurt. pr. Moret. Cantabrig. et pr. Gronov. cum aliis plurimis, *putas: duo putes; totidem potes.* Heins.

810 *Tabularia ferro*] *Parcæ* quippe decreta Jovis excipiunt, utpote libraræ superum archivique custodes. Martian. Capella lib. I. Farn. *Ex ære tabularia, &c.*] Immobilitatem factorum exprimit per ærea et ferrea Parcarum tabularia, quæ nec cæli ullam incommodum, nec ullas ruinas, propter soliditatem, timent: quibus fata inscribunt, quæ deleri, id est, mutari, non possunt. Pont. *

811 *Concussus cæli*] *Concursus* Callandr. pr. Hamburg. et multi alii; ut tonitrua intelligat: ita Lucretius frequenter. Heins.

813 *Inciens adamante*] *Inclusa* Urbin. Bernegger. pr. Hamburg. Arondel. et multi alii: pr. Basil. *inculpta: inclusa* placet in Trist. 'Nil adeo solidum est, adamas licet alliget illud.' Pont. lib. IV. 12. 'duro præcordia ferro Esse, vel invicto clausa adamante putem.' Idem.

816 *Hic sua*] Jul. Cæs. complevit datam a fatis ætatem; nempe 56, annos.

818 *Templisque colatur*] *Locetur* multi veteres. Heins.

819 *Natusque tuus*] Imo *sus*, pro ejus natus, quod est in plerisque scriptis. Egrege blanditur Augusto; quod sequentia satis evincunt: *tus* nullum habet sensum. Pro *nominis hæres* prim. Palat. prim. Cantabrig. Oxon. Arondel. aliique complures *numinis: muneris hæres* Zinzerling. et unus Leidensis; *nominis hujus* unus Medic. Pro *feret unus onus*, tert. Medic. et alius ejusdem bibliothecæ *urbis onus.* In Fastis, 'Una domus vires et onus suscepit urbis.' Posset et *orbis onus*; ut ad Herculem alludat. Vide Notas Fast. I. 616. Idem.

820 *Onus*] Imperii molem, vs. 1. lib. præsentis. *Cæsiq;*] Bellorum initium et causa, prætextus saltem, avunculi necem ulcisci. Suetonius Aug. 19.

822 *Illius auspiciis*] D. Brutum Mutinæ obsederat Antonius, obsidionem levavit missus a Senatu Octavius. Sueton. 10. Florus lib. IV. 4. Farn.

823 *Pharsalia Emathique*] Perperam ab auctoribus confundi Pharsalum in Thessalia, ubi depugnatum est inter Cæs. et Pompeium et Philippum in Thracia, ubi victi Brutus et Cassius ab Octavio et Antonio, dictum a nobis ad lib. I. Lucani, vs. 680.

824 *Emathique iterum madefcent*] *Emathique* prim. Palat. prim. Vatican. prim. Moret. Cantabrig. uterque Erfurt. prim. Reg. Bernegg. aliique complures: *Emathique* Urbin. Neapol. prim. Hamburg. Arondel. et octo

• præterea. Lege cum uno Argentinensi, *Emathique iterum madefacti cæde Philippi*. Petronius, ut scribendum, 'Cerno equidem gemino jam stratos Martæ Philippi;' non gemina morte, *Philippi* tamen feminino genere apud Focam Grammaticum in vita Virgilii legitur, 'jam cæde piorum Perfusas acies legitur visura Philippi,' sed illic oppidum intelligit. Heins. [*Emathii Philippi*] Macedonici. R.

825 *Magnus*] Sextus Pomp. filius Cp. Pompeii Magni, cum diu piraticam exercuisset, tandem navali pugna ab Octavio victus Mitylenas aufugit. Appian. Civil. bel. lib. v.

826 *Romanique*] Cleopatram non bene cedent nuptiam cum Antonio, quos, 'dementes ruinas, Fumus et imperio parantes,' ad Actium devincet Octavius Aug. Horat. Od. 1, 37. Florus lib. iv. 11. Sueton. cap. 17. Aug. Velleius ii. Appian. Bell. Alex. v. Zonaras lib. 11. Dio lib. 41. Farn. *Tædæ Non bene fias*] Non bene confusa nuptiis Marci Antonii: nam et regnum, et vitam amisit.

828 *Canopo*] Canopus urbs Egypti, a Canopo navis Ulyssis gubernatore cognominata.

829 *Quid tibi barbariem, gentesque ab utroque jacentes Oceano numerem*] *Gentes* prim. Reg. et octo alii. Cantabrig. alique multi *barbariam: barbariam gentesq* prim. Palat. *barbaria gentes* Zulichem. et tres alii. Scribe, *Quid tibi barbaria gentes ab utroque jacentis Oceano numerem?* Heins. *Ab utroque Oceano numerem*] Orientali et Occidentali: prædicit autem Veneri Juppiter Augustum Cæsarem totius orbis terrarum imperio potiturum. R.

832 *Animum*] Sueton. cap. 27.

834 *Mores*] Censor.

836 *Prolem*] Tiberium ex Livia Drusilla uxore, sed gravida, impetrata a Druso, successorem nominis et imperii creabit. Farn.

Delph. et Var. Clas.

837 *Cursusque*] Imperii administrationem.

838 *Nec nisi cum senior*] LXXVI. ætatis anno Aug. vitam in oculis Lævis expiravit. In numerum etiam Deorum illam fuisse receptam Poëta ait. R. *Similes æquaverit annos*] Interpretibus placet hæc ab Ovidio scripta esse, cum Augustus annum ætatis LVI. nondum attigisset, quo extinctus est Divus Julius. At quis seniore[m] aut senem vocavit Divum Julium? hæc ætas senectus non est, ut eam Augusto æquandam debeat precari. Piget pluribus hæc refellere. *Patrios annos* prim. *Mores*, et octo alii: neque aliter Bernegger. et Rottendorph. pro diversa lectione: at Thuan. alique quatuor, cum *patrios senior similes*: unus Stroz. cum *patrios senior similes*. Sed desinamus inopere. Scripserat, puto, Noster, *Nec nisi cum senior Pylios æquaverit annos*. Auguror neminem de hac restitutione dubitaturum, quod ut felicis ex voto succedat. En similem locum Pont. ii. 8. ubi Tiberium alloquitur, 'Sic pater in Pylios, Camæos mater in annos Vivant; et possis filius esse diu.' Trist. v. 5. 'Di, precor, et Cæsar. Dis accessure, sed olim, Æquarint Pylios cum tua fata dies.' Utilitur et alibi hoc adagio: ut libro Pont. i. 4. 'Nam mea per longes si quis mala digerat annos, Crede mihi, Pylio Nestore major ero.' Martialis lib. iv. in Natalem Domitiani, 'Cæsaris alma dies, et luce sacration illa, Consicia Dictæum qua tulit Ida Jovem, Longa, precor, Pylioque veni numerosior ævo.' Et libro viii. 'Terrarum domino, Deoque rerum, Promisit Pyliam quater senectam.' Heinsius.

839 *Cognataque sidera*] Ad Romuli et Cæs. stellas ascendet. R.

840 *Hanc animam interea*] In numerum Deorum, inquit Suetonius, relatus est: non ore modo decernentium, sed et persuasione vulgi. St.

11 D

Ovid.

quidem ludis, quos primo consecratos ei heres Augustus edebat, stella crinita per septem dies continuos fulsit, &c. creditumque est, animam esse Cæsaris in cælum recepti, c. 88. et Dio lib. XLV. Zonaras, alii. *Farn.*

847 *Lucem capere*] *Numen* multi veteres: at prim. Gronov. prim. Erfurt. et quinque alii *lumen*; recte. *Heins.*

848 *Emititque simul: simul evolat altius illa*] *Luna volat altius* Polit. Urb. prim. Vatic. quart. Medic. prim. Hamburg. decem alii. Sed nondum integer est locus. Scribe cum Bernegg. Thuan. et aliis nonnullis, *Emititque sinu. Luna volat altius illa.* *Heins.*

849 *Limite crinem*] *Callem* Thuan. *Idem.*

854 *Unaque in parte*] *Hac parte* quatuor: unus Voss. et in una parte; non male. *Idem.*

855 *Sic magnis*] *Magnus* Bernegger. Thuan. pr. Reg. uterque Erfurt. pr. Moret. aliique multi: cum pr. Vatic. Oxon. et pr. Gronov. pr. Palat. sic magni cecidit. *Lege magnis cecidit.* *Idem.* *Sic magnis*] Sic Horat. Od. i. 15. 'Tydides melior patre.'

859 *Triformis*] Cœli, ætheris, aëris: namque terræ et maris imperium tenet Augustus: 'Divisum imperium cum Jove Cæsar habet.' *Farn.*

860 *Terra sub Augusto*] *Sub Augusto* est plerique veteres. *Lege eo*; ut

vitetur *eo est concursus ingratus.* *Heins.* *Pater est et rector uterque*] Jupiter et Augustus. Jupiter superiorum mundi partium, Augustus vero inferiorum terræ marisque.

861 *Dâ*] *Precazione* simili librum Georg. i. claudit Virgilius, 'Dii Patritii, Indigetes, et Romule, Vestaque mater,' &c. Nec non Senec. Consol. ad Polybiam, et Plin. Panegy. ad Trajanum.

864 *Vestaque*] Sacellum Vestæ erat in Palatio; cujus in parte Apollini templum excitavit Augustus, addita porticu, cum bibliotheca.

867 *Quasque*] Cum respectu fortassis ad numinum Tutelarium nomina vera, quæ ignota esse voluerunt, ne quando hostium carmine evocarentur, Macrob. Saturnal. i. iii. 9. *Farn.*

868 *Et nostro serior ævo*] *Tardior* prim. Vatic. tert. quart. Medic. Oxon. alii quatuor. Forte, *sit nostro tardior ævo.* *Heins.*

871 *Jamque opus exegi*] *Moris* est fere Poëtarum, ut in suorum operum fine aliquid de se dicant. Horatius: 'Exegi monumentum ære perennius,' &c. Quanti vero hoc opus faceret Poëta, hinc facile apparet, quod nulla vi ipsum unquam interiturum sibi persuasit. *Jovis ira*] Fulmen. *R. Jamque*] De signaturis, quas operibus suis adfigunt Poëtæ in Exordiis et Epilogis, lege censuram Julii Cæs. Scaligeri cap. ult. lib. v. *Farn.*

FASTORUM LIB. I.

LIBRI VI. FASTORUM] Numero XII. esse debuerant; imo et fuerunt. Ipse Fastographus in Tristib. 'Sex ego Fastorum scripsi, totidemque libellos.' Sed heu perire: triste naufragium, lugete litteræ. Quo autem tempore hos scripserit, habes ex ejus vita. At de Poëtæ obitu, vide quæ scripsit Jos. Scalig. ad Eusebii annum MXXXIII.

1 Tempora cum causis] Est hæc propositio summæ totius operis bipartita: nam et dicturum se tempora pollicetur, et ortus occasusque signorum. Est autem Ortus cujuslibet Astri elevatio seu ascensus ejus supra Horizontem; vel certe apparitio ejusdem, quod antea ob vicinitatem Solis non conspiciebatur. Occasus vero est depressio, seu descensio Astri infra Horizontem, vel certe occultatio ejus, ita ut amplius cerni nequeat propter Solis propinquitatem. Itaque Ortus omnis astrorum et Occasus sumitur vel comparatione Horizontis, vel comparatione Solis. Hinc fit ut apud Poëtæ triplex sit ortus occasusque Syderum: nempe Cosmicus et Chronicus, qui duo penes Horizontem sumuntur, et Heliacus qui ad Solem refertur. *Latius per annum]* Tria autem annorum genera ex sideribus colliguntur. Est annus lunaris, dierum triginta. Est solstitialis, continens duodecim menses. Est et magnus, quem esse volunt omnibus planetis in eundem recurrentibus locum. *Ant. Tempora cum]* Ut Eratosthenes; qui rà *παιρῶμεν* cum causis et fabulis conscripsit. *Neapol.*

3. Cæsar Germanice] Perperam ali-

qui hoc opus Tiberio dicatum putant: nam hic, cui sacravit Ovidius, est Cæsar ille Drusi Claudii Neronis filius; mater ei fuit Antonia minor, patruus Tiberius Nero, sed postea adoptione pater. Vide Dionem Cassium lib. IV. Germanici vero cognomen hic meruit ob patrem; quem et posteros Senatus Germanicos dici voluit. Parens tamen defunctus eo cognomine insigniri cæpit. *Neap.*

5 Officioque] *Officii*que Fulvii Ursini liber omnium veterrimus, literis Longobardicis exaratus, qui in Vaticana extat bibliotheca, et alii nonnulli ex melioribus; recte. *Heins.*

6 Huic tibi devoto numinis dexter ades] Idem codex Ursini, cum tribus aliis, *En tibi devoto munere dexter ades*; quod et in suis Nangerius invenerat: nonnulli alii *Huic tibi devoto munere*. Opinor castigandum, *In tibi devoto munere*; sic infra: 'Inque meo primus carmine Janus adest.' Vulgata lectio sensum commodum non habet, nisi reponas *mihi devoto numine*; sed præstat altera scriptura. 'Munera' vocat simili modo hoc ipsum opus lib. II. 'Ergo ades, et paulum placido mea munera vultu Respice.' *Idem. Huic officio]* Officioso labori meo. *Tibi devoto]* Operi huic Fastorum, tibi consecrato: vel quod in perpetuum tibi devovetur, et traditur. *Paul.*

7 Sacra recognoscere] Nunc captatur attentio, cum ea se dicturum pollicetur, quæ ad Deorum religionem pertinent. Cæterum e sacris alia publica sunt, alia privata. Publica, quæ pro populo fiunt: Privata, quæ pro singulis familiis. *Ant. Annatibus*

priacis] Hic mentio fit Annalium eorum, qui dicebantur et Pontificalium libri, et commentarii Pontificum: his enim imposita erat ea cura, ut res gestas in tabulas referrent. Cic. de Oratore: 'Erat initio Historia nihil aliud nisi Annalium confectio: cujus rei memorieque publicæ retinendæ causa, ab initio rerum Romanarum, usque ad P. Mucium Pontificem Maximum, res omnes singulorum annorum mandabat literis Pontifex Maximus, referebatque in album, &c. Ilque nunc Annales maximi nominantur.' Cur Maximi dicti sint, ostendit Festi Abbreviator: Non magnitudinæ, inquit, sed quod eos exarasset Pontifex Max. Tum nec diffuse omnia in illis scripta, sed presse et stricte, brevibus, non integris notis. *Neapol.*

10 *Sæpe tibi pater, &c.*] Drusus Claudius verus pater, sive Tiberius adoptivus; malim hunc. *Legendus avus*] Octavianus Augustus, quippe qui Tiberium adoptavit.

11 *Pictos signantia fastos*] *Fastos fastus* idem Ursini codex et duo aut tres alii: *fastus* pro *fastos* etiam apud Horatium, Lucanum, alios invenies; de quo Notis ad Claudianum. Servius tamen ad Æn. iii. tanquam errorem in Lucano id ipsum notat. Horatius Epist. ii. 1. 'Qui redit ad fastos et virtutem æstimat annis:' ubi libri veterrimi *fastus* quoque. Noster lib. vi. 'Inspice quos habeat nomenclis Aricia fastus:' ita codex inter Mediceos primæ vetustatis: et hoc ipso libro infra cum uno Farnesiano, 'Ter quater evolvi signantes tempora fastus.' *Heins.* *Pictos Fastos*] Bene miscet Annales Pontificis cum Fastis: in illis enim libris quicquid erat, in his videbatur exaratum: nam qua die quicquid evenisset, *fasti* seu *nefasti*, recondendum erat in Annalibus. Sed, præter hoc, dum erant apud veteres tabulæ, quibus *Fastorum* nomen erat inditum: una, in

qua varia dierum jara incisa; solennia Deorum sacra, ludi et ferie in eorundem honorem, res et victorias aliquot insignes. Vide Valer. lib. ii. 5. Altera tabula erat, in qua nomina fere omnium Magistratum continuebantur: frequens hujus apud Scriptores mentio. *Neap. Pictos signantia fastos*] Minio vel rubrica. *Ant.*

12 *Cum Druso fratre*] Hic non filius Drusi Neronis, sed nepos ex fratre Tiberio. Germanico ergo frater erit adoptivus. *Neapol.*

13 *Cæsaris*] Potest hoc et ad Julium Cæs. referri, et ad Augustum: quorum alter relatus in Deos, alter relatum comprobavit, et templa multa sacravit, pluresque dies statos instituit, et Deorum cultum reformavit. *Aras Cæsaris*] Aras quæ Cæsari dedicatæ sunt, ob ejus merita: vel quas ipse vivens, aut Augustus consecrasset, et, cum aris, sacra quoque ab eo instituta.

20 *Ut Clario missa legenda Deo*] Ac si apud Apollinem legenda mitteretur, qui Clarius dictus est a Claro oppido in Ionia, non longe a Colophone: et a Claro insula, ubi summa religione colebatur. *Paul.* *Clario Deo*] Vigeat Clarii Apollinis oraculum Nasonis ævo: immo Germanicus eundem invisit, Auctore Tacito lib. ii. Annalium. *Neapol.*

21 *Oris*] Os pro sermone, et ipsa eloquentia. Plin. de viris illustr. 'Mithridates duarum et viginti gentium ore loquebatur.' Cic. ad Varron. 'Adolescentioris Academicæ os.' Quo et refero illud Phædri fab. i. 'Duplex fabellis os est:' pro quo perperam legitur, *mos est.*

22 *Cum tulit arma reis*] Notavit et id Suetonius. Oravit, inquit de Germanico, causas triumphales: et Dio Cassius lib. lvi. Καὶ αὐτὸς μὲν οὐδὲν ἄξιον μνήμης ἐπραξε, πλὴν ὅτι καὶ τὸν ἀπεπεδικήσεν. *Neapol.*

23 *Cum impetus*] Animi ardor. *Paul.* *Nostras artes*] Poëticas. *Ant.* *Tulit*

impetus artes] Nam inter cætera studiorum monumenta reliquit comedias Græcas. *Neapol.*

27 In anno suo] A se digesto : constituit annum suum decem mensibus. Vide Macrob. Saturn. i. 20. *Quinque his esse suo]* Sub Romulo ergo annus fuit decimestris.

29 Scilicet arma magis] Congerit hic multa doctissimus Naso, ut probet quid Romulum ad hoc induxerit : quibus forte, nota vera origine, abstinisset. Nam Romulus regni initio novum annum minime constituit ; sed solum egit, ut mensis, qui quintus ordine erat aliis, fuerit suæ genti et populo secundus, et alia hujusmodi : cum in Latio ante urbem conditam, annum decimestrem fuisse constet, et apud alias etiam gentes ; ut Athenis, &c. *Neapol.* *Quam sidera]* Anno jampridem a Numa Pompilio in duodecim menses distributo, additis Januari ac Februario : posteaque a Julio Cæsare ad cursum solis accommodato, et aliorum negligentia conturbato atque confuso, rationem temporum non sine maxima sua laude fundavit, intercalantium correctis erroribus. *Ant.*

31 O Cæsar] Germanice. *Et tamén ratio]* Quæ illum Romulum moverat ad annum ita digerendum. *Paul.*

33 Quod satis est utero] Medici opinantur, hominem gignendi summum finem decem menses. Vide Aulum Gellium libro tertio Noctium Atticarum. *Ant.*

35 Per totidem] Secunda ratio, quod decem mensibus uxor vidua domi lugubris se contineat : quod inde sumptum volunt, a tempore scilicet quo latet infans in matris utero.

37 Cura Quirini] Itidem Virg. xi. 'Talibus exarsit dictis violentia Turni.' Et Græci passim : Homer. Iliad. N. vs. 248. *Σέβρος Ἰδομενῆος.* Iliad. E. vs. 418. *Ἔνεο Ἐκτοπος... μένος ἐν κοιλίῃ.*

41 Tertius mensis] Scilicet anni Romulei. *A senibus dictus est]* Nam Maius vocatus a maioribus, hoc est, a senioribus. *Quartus]* Mensis. *Junium de nomine]* Nam Junius a junioribus dictus. *Paul.*

43 Fuit notata numero] Quasi vocata ab ordine numeri : nam quintus mensis Quintilis dictus, sextus Sextilis : inde September, October, November, December.

45 Janum] Quia mensium numero addidit : nam ab eo Januarium vocavit. *Nec acitas umbras]* Parentum, sive avorum animas : quia mensem instituit, quo illis parentaretur, hoc est, quo fierent sacrificia pro mortuis : et Februarium mensem dixit a februo, et februlare, purgare est. Sed de hoc secundo libro dicitur.

44 Mensibus antiquis præposuitque duos] Falsum : ut et alii jam viderunt : ultimus enim anni mensis Februarius ex intercalatione Numæ. Quare refinxerunt, *addidit ille duos ;* et sic tres nostri : sed rectius duo Farnesiani, unus Medic. et Gottorph. *apposuitque :* neque aliter Glossæ Rumphianæ. Vide notas ad Epist. ix. 60. *Heins.*

45 Variorum dierum] Nam ut varii nomine, varii tempore, ita variis officiis distincti.

46 Officium idem] Officii idem veterimus Patavianns, primus Medicus et quinque aut sex alii ; rectius : infra lib. ii. 'Spem capit in dominia esse soporis idem.' Sic 'idem virium,' 'idem ætatis' Tacito : 'idem juris' Lucano. *Heins.*

47 Ille nefastus] Numa ut in menses annum, ita in dies mensem divisit : diesque omnes aut festos, aut profestos, aut intercisos vocavit. Festos Diis dicatos esse, quibus insunt sacrificia, epulæ, ludi, feriæ : Profestos hominibus, ob administrandam rem privatam aut publicam concessos. His insunt fasti, comitiales, comprehendini, statii, præliarea. In-

tercisos Deorum hominumque communes esse. Vide Macrob. Sunt tamen Intercisi dies, ut Varroni placet, per quos mane et vespere nefas fas dicere: medio autem tempore, inter hostiam cæsam, et exta profecta, fas, a quo quod factu intercidit, Intercisi. *Silentur*] A prætore scilicet. *Tria verba*] Hæc sunt illa tria verba, quæ a prætore proferebantur, jus dicturo, Do, dico, addico: hoc est, do leges, dico jus, addico, damno. Vel ut Ciofanus vult: Do bonorum possessionem: dico jus: addico id, de quo quæritur. *Paul.* *Ille nefastus erit*] Glossæ: Ἀνομφδὲς, nefasti dies. Utraque tamen vocula et Græca et Latina torqueri potest ad atros; et hæc voces ab auctoribus invicem usurpantur: hoc tamen adverte discrimen, quod omnis ater nefastus, sed non contra; nam dies festus etiam nefastus. *Neapol.*

48 *Fastus erit*] Hoc est, litigari, legem intendi, cum poterit prætor jus dicere secundum leges et instituta. Nefasti dies hac nota signantur, NP. *Paul.*

49 *Nec toto perstare die*] Sequuntur dies intercisi, quorum quibusdam horis fas est, quibusdam non est, jus dicere: nam quum hostia cæditur, fari nefas est; inter cæsa et porrecta fari licet; rursus, quum adoletur, non licet. *Neapol.* *Nec toto*] Erant dies, in quibus mane, cum fieret sacrificium, jus non dicebatur, sic ea parte nefasti: perfecto autem sacrificio, cum prætor jus diceret, fasti.

53 *Est quoque*] Comitialis dies erat, cum habebantur comitia; hoc est, cum conveniebat populus ad creandos magistratus, et ad suffragia ferenda. *Includere populum septis*] Vocare populum in campum Martium, ubi septum erat, quo populus includebatur, cum creandi essent magistratus. *Paul.*

54 *Est quoque qui nono*] Is est dies nundinalis, qui festus primo fuit:

fastus postea lege Hortensia, imo fere ater; nam rebus incipiendis parum utilis habitus. Vide Dion. lib. xi. *Neapol.* *Est quoque qui nono semper*] Sunt et dies, qui Nundinales dicuntur a Nundinis, quæ a Romanis institutæ sunt, ut octo quidem diebus in agris rustici opus facerent, nono autem die ad mercatum, legesque accipiendas, Romam redirent. De his Plin. Nat. hist. xviii. Qui dies Lustricus dicitur, quo infantes lustrantur, et nomen accipiunt. *Ant.*

55 *Junonis cura*] Malim, si per liberos liceat, *Junonia*. Trist. ii. 'Proxima adoranti Junonia templa subibit Pellicibus multis hanc doluisse Deam:' ita libri veteres. Fast. vi. 'mensis Junonius,' et 'Junonale tempus.' 'Junonia sacra' Amor. lib. iii. 13. 'Junonia Iris' Met. xiv. 'custos Junonius' de Argo, et 'ales Junonia' in Amoribus: et 'volucris Junonia' Medicamin. Faciei: et 'Junonia ira' Epist. Hypermn. Apud Macrobiurn Saturnal. lib. i. 9. 'Janus Junonius.' Met. xi. 'Ante tamen cunctos Junonia templa colebat;' quomodo et illic scribendum censeo: ut et Fast. iii. 'Illic a nurbibus Junonia templa Latinis Hac sunt, si memini, publica facta die:' nam libri veteres magno numero *Junonis*; vulgati *Junoni*. Statius Theb. i. 'celsæ Junonia templa Prosymnæ Lævus habet.' Sic et 'turbam Dianiam' canes vocat infra. 'Junonius anguis' Silius lib. vi. *Heins.* *Junonis Kalendas*] Unde ab his dicta illa Juno Kalendaris. *Neap. Vindicat*] Calendæ Junoni, Idus Jovi sacræ sunt. Primi dies mensium, ut Varro inquit, nominati ab eo calendæ, quod his diebus calentur menses. Dicunturque calendæ a calo, id est, voco: unde, Macrobio teste, ipsi curiæ, ad quam vocabatur, Calabriæ nomen datum est: nam curia Calabria dicebatur. Cum initium mensium majores nostri ab exortu lunæ servaverint, jure Junoni calen-

das addixerunt, Lunam ac Junonem eandem putantes. *Ausonias*] Latinas, sen Romanas. Et hoc ideo dixit, quoniam Græci calendas non habent.

66 *Idibus alba Jovi gratior*] Idus quidem Jovi, Nonæ vero nulli Deo dicatæ sunt: quas tamen populus Romanus exactis regibus maxime celebravit, Nonarum diem Servii Tulli natalem existimans. *Cadit*] *Cadet* Uraini et quatuor alii ex melioribus. *Heins.*

61 *Hæc tibi dicta*] Mihi plerique veteres. Sequenti versu *condere* Uraini liber: duo alii *findere*. Idem.

63 *Ecce*] Solebant enim Januarii calendis bona omnia et anguria capere. *Paul.*

64 *Inque meo primum*] Meliores *primus*. *Heins.*

66 *Qui tua terga vides*] *Πρόσω καὶ ὀπίσω*.

67 *Ducibus*] Et Tiberio et Germanico, qui militiæ præsent.

68 *Otia pontus habet*] *Agit* septem veteres; quod præfero: sic lib. II. 'Luditur in castris: otia miles agit.' Et lib. IV. sub finem, 'Nil opus est istis, otia mundus agit.' Virgil. Georg. III. 'secura sub alta Otia agunt terra.' Clandianus, 'Otia sopitis ageret cum cantibus Orpheus.' Sic 'pacem agere;' et contra 'bellum agere:' de quibus alibi. *Heins.* *Otia pontus agit*] Tiberio et Germanico hæc dicta, sed præcipue Augusto. *Neapol.* *Otia*] 'Re placida atque otiosa, victis hostibus,' Plant. Truc. I. I. vs. 56. 'Pacem atque otium dare,' Amphitr. I. I. vs. 53. Ter. prol. Adolph. 'In bello, in otio.' Cæsar de B. Civ. 'Rem ad otium deducere.'

70 *Et resera natu, &c.*] Non precatur sinistrum aliquod omen: nam Janus non clusus belli index, sed poscit templi aditum ad sacrificia.

72 *Nunc dicenda bono sunt bona verba die*] Admonet Romanos, ut orta læce adsint sacrificiis, linguam coër-

ceant, animum adhibeant, deinde bona verba dicant: quoniam infelix annus portendi putabatur, si quid sinistri ominis calendis Januariis diceretur.

74 *Lirida turba*] *Lingua* meliores. Sic Martialis. Epigr. VII. 24. 'Cum Juvenale meo quæ me committere tentas, Quid non audebis perfida lingua doli?' sic corrigo: nam *audebis loqui*, quod in vulgatis est, vehementer friget. Aberrans librarii manus *lodi* pro *doli* scripserat; hinc natum postea loqui. *Heins.*

78 *Et tremulum spargit jubar*] Quod ex Virg. videtur translatum, Æneid. VIII. 'Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ahenis Sole repperctum,' &c.

79 *Vestibus intactis*] Novis. *In arces Tarpeas*] Ad templum Jovis, quod in arce Tarpeia erat. Dictus postea mons Capitolinus. Huc ergo ibant cum populo Consules et post sacra magistratum inibant. *Paul.* *Tarpeas itur in arces*] Ex more ipse ad Sext. Pompeium in gratulatione initi Consulatus anno DCCCLXVI. De Pont. IV. 4. *Neapol.*

81 *Jamque novi*] Jam lictores cum fascibus præeunt, et consules Calendis Januariis inibant magistratum. *Nova purpura*] Novi magistratus insignia: sed hæc purpura est prætexta Consularis. Hanc et togam pictam et trabeam et palmatam dictam reperio. *Neapol.*

82 *Et nova conspicuum pondera sentit ebur*] Sellam curulem dicit, qua consules utebantur.

85 *Jupiter*] Cic. I. Catilinar. 'Tum tu, Jupiter, qui iisdem, quibus hæc urbs, auspiciis a Romulo es constitutus; quem Statorem hujus urbis atque imperii vere nominamus,' et quæ seqq.

87 *Salve festa dies*] Vetusiores libri *læta*. *Heins.*

90 *Græcia numen habet*] Inde Athenæus lib. XV. 'Ὅτι τὰς δὲ παρ' ἡμῶν, διὰ κατέπα προσαγορεύομεν.

92 *Sitque quod a tergo, sitque quod ante vides*] *Idque quod a tergo est, idque alli, sed pejoris notæ.* Scribe, *Sitque quod a tergo, sitque quod ante, vides.* In fra lib. vi. 'Stulta, videt Janus quæ post sua terga geruntur.' Huc refer Persianum illud, 'O Jane, a tergo quem nulla ciconia pinsit.' *Heins.*

97 *Extimui*] Codices meliores *Obstupui.* Idem.

99 *Tenens baculum dextra, clavemque sinistra*] Cum clavi et virga ideo, quia est omnium portarum custos, et rector viarum. Sed utrumque idoneum est janitori, baculus ad vim repellendam, clavis ad claudendas et reserandas fores. *Ant.* *Clavemque sinistra*] *Adi* Macrob. Saturnal. i. *Neapol.*

106 *Ignis, aqua et tellus*] *Aqua, tellus* rectius Petavii codex et tres alii: quidam *aqua, tellus.* *Heins.*

107 *Lite suarum*] *Nelkeos* ἐξ ὁλοοῖο, ex Orphei opinione. Vide Apollon. Rhodium ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Ἀργοναυτικῶν. *Neapol.*

109 *Cælum flamma petiit*] *Altum* scripti plerique; nisi quod Ursini liber et Petavii veterrimus cum decem aliis *Flamma petiit altum*, contracte, pro *petiit*. Auctor Octaviæ, 'tectâ defendit suis Aliena telis aut petiit prædæ imminens.' Noster Met. i. viii. 'Longius it: auctor teli Pægasæus Iason.' Ennius Annal. lib. xvii. 'It eques, et plausu cava concutit ungula terram.' Statius Theb. x. 'Fractumque perit in sanguine murmur.' Sulpitia Sat. 'Ast ubi pax secura redit, oblita favorum Plebs materque una somno moriuntur obeso.' Statius via Domitiana, 'Quo non dignior has subit habenas.' Elegia in obitum Drusi, 'Auctor ablit operis, sed tamen extat opus.' Juvenalis, 'Magnus civis oblit, et formidatus Othoni.' Sic 'redit' pro redii, apud Claudianum, et sæpe apud Auctorem Herculis Ceteri: 'in' pro inii apud Statium, et 'peti' pro pe-

tili: 'adi' pro adii apud Val. Flaccum; et similia. *Altum*, pro cæle: sic apud Claudian. Rapt. l. i. de hac eadem re, 'quicquid leve fertur in altum, In medium graviora ruunt.' Virgil. Georg. ii. 'Illæ altum nidos petiere relictæ.' *Æneid.* ix. 'Qualis ubi aut leporem aut candenti corpore cygnum Sustulit alta petens pedibus Jovis armiger uncis.' Georg. i. 'Atque alius latum funda jam verberat amnem Alta petens.' Noster ipse Met. xv. 'Alta petunt aër, atque aère purior ignis.' Valerius Flaccus l. iv. 'primum pavidæ Phœneia tecta Pervolitant: mox alta petunt.' Boëthius l. iv. Cons. Philos. ubi de elementis 'pendulus ignis surgit in altum.' Sequenti versu pro loco libri omnes meliores magno numero *solo*; et recte: nam solum uniuscujusque rei fundamentum. Sic naviam solum est aqua: stellarum cælum: maris ac terræ aër. Noster Met. i. 'Astra tenent cæleste solum,' pro cælo. *Heins.*

113 *Quoniam nota parva figura est*] Libri plerique est non agnoscunt. Recte autem codex Ursini, Gottorphi. et unus Vaticanus *quondam*; ne dubita. Vossianus *nota prima*; etiam non male. *Idem.*

120 *Vertendi cardinis*] Vertendi cælli, quod assidua vertigine rotatur.

122 *Perpetuas ambulat illa vias*] *Per totas vias* vetustiores plerique: tres *per totas*: sed vulgatæ lectioni controversia haud est movenda. Sic 'ambulare maria' dixit Cicero l. ii. de finibus: 'Cum Xerxes Hellespontum jancto Athoque perfosso maria ambulavisset, terram navigasset.' Pari modo 'ire maria' et 'currere maria' dicebant. Quare non est ut possim accedere Quintiliano, cætera gravissimo scriptori, qui Inst. Orat. i. 9. 'Ambulare viam' solecismis accenset. Lampridius Heliogabalo, 'Stravit et triclinia de rosa, et lectos et porticus; ac sic ea deambula-

vit; quomodo duo codices Medicei: idque in suis Salmasius etiam invenit. *Heins.*

125 *Prævidet cæli foribus*] Id sibi veteres induxerunt ob causam quam tetigit Macrob. Saturn. i. 'Janum,' inquit, 'quidam volunt Solem demonstrari, et ideo bifrontem, quasi utriusque januæ cælestis ortus et occasus potentem; quæ exoriens aperiat diem, occidens claudat.' Ex hac opinione Janum 'matutinum' dixit Horat. Satyr. ii. 6. *Cum nitibus horis*] Hæc quoque cæli custodes: *ante rotæ opætor. Neapol.*

126 *Et redit officio Jupiter itque meo*] *Et redit officio Jupiter ipse* scripti plerique. Nimirum vera lectio est, *It redit officio Jupiter ipse meo*, quam Vossianus et septem alii agnoscunt. Statius Sylv. l. i. 'licet expositum per limen aperto Ire redire gradu.' Auctor Elegiæ in obitum Mæcenatis, 'It redit in vastos semper onusta lacus: natiuitas tamen *Itque reditque*; quod apud Virgilium, Silium, Statium, Val. Flaccum, alios occurrit; etiam apud Neatrum Trist. v. 7. *Heins.*

127 *Inde vocor Janus*] Huc spectat locus Tullii, de Nat. Deor. ii. 'Quod ab eundo nomen est ductum, ex quo transitiones perviæ Jani, foresque in liminibus profanarum ædium januæ nominantur.'

128 *Imponit libum*] Suspicio hoc illud esse, de quo Festus Pompeius: Annal. i. 'libi genus, quod Jano tantummodo libatur.' *Farræque mixta*] Molam salsam. *Neapol.*

129 *Namque modo ore sacrifico*] Ore sacerdotis, sacra facientis. *Patulcius vocor*] A patendo. Et idem vocor *Clausius*, a claudendo. *Paul.*

130 *Clausius ore vocor*] Ita vetustiores. Apud Macrob. Saturn. i. 9. *Clausus* bis dicitur, quomodo et hic multi codices. Sed duo veterrima exemplaria Macrobbii, alterum Thuanæum, Neapolitanum alterum, *Clausius* illic agnoscunt; quod et postre-

mas ejus editiones jam occupasse video. Neque aliter eum Servius Danielis nominat ad sextum Æneidos: ubi tamen *Patulcius* perperam appellatur. Quare parum abest quin opiner *Clausivium* ab Ovidio dictum contrahere; ut *Vessius* pro *Vesuvio* et similia. *Heins.* *Clausius ore vocor*] Tres apud me veteres quasi de compacto habent, *Clausius*. Sic scriptum et hoc Jani cognomentum apud Macrob. Saturn. i. 9. *Neap.*

133 *Vis mea narrata est*] Relata jam sua multiplici potestate, accedit ad causas formæ bifrontis; in qua assignanda, varia commenti sunt veteres, ut C. Bassus et alii. *Neapol.*

135 *Omnis janua habet geminas frontes*] Exteriorem et interiorē.

136 *Hæc*] Exterior scilicet. *Spectat populum*] Quasi respicit eos, qui foris sunt. *At illa*] Altera frons, quæ interior est, 'spectat larem,' ea quæ in lare, hoc est, quæ domi sunt.

141 *In tres vertentis partes*] *Vergentis* libri meliores præter Petavianum, de quo Pont. i. 9. 54. Et paulo ante lidem *perspicio* non *prospicio*. Avienus Phenomenis, 'Rursus si visum declivi tramite vergas.' *Heins.* *In tres vergentis partes*] Hinc Hecate vulgo Græcis *τρεπρόσωπος, τριμorpheus, τριδιότης, τρέγληρος*. Quid *τρέγλη*, quod in Hesychio legas. Vide et Athenæum l. viii. *Neap.*

146 *Pactus erat*] *Fassus* præfero cum melioribus. Sic Trist. ii. 'vultu fassus Telamonius iram:' atque ita sæpe Noster Art. Am. l. ii. 'Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem.' Epist. Canaces, 'Erubui, gremioque pudor dejecit ocellos: Hæc satis in tacita signa fatentis erant.' *Heins.*

153 *Operitur frondibus arbor*] *Amicitur vitibus* Ursini, Mazarinianus, et septem alii: quatuor *amicitur frondibus*; etiam non male. Pont. iii. 8. 'Non hic pampineis amicitur vitibus nimus.' Met. x. 'et amictæ vitibus

ulmi.' Ita in re simili 'pampineum' quoque 'amictum' Virgilius dixit in Culice. Hor. Sat. i. 16. 'Pomisque et pratis et amicta vitibus ulmo.' Corippus Africanus l. iv. 'cecidere securi Antiquæ quercus et amictæ vitibus ulmi.' Propertius Eleg. iii. 13. 'Et portare suis vestitas frondibus uvas.' *Arbos* etiam quinque meliores cum prima editione. *Idem*.

158 *Et luteum celæ sub trabe figit opus*] Quidam *nectit*: quomodo Amor. i. 14. 'Cum leve deserta sub trabe nectit opus.' Petaviannus et multi alii *figit*; quod impense arridet. Lutea enim opera proprie fingi dicuntur; hinc *figuli*, et *figulina*: quo alludunt illa veteris Poëtæ de Virgilio, 'Figuli soboles nova carmina finxit': similiter et cerea opera. Apud Virgilium apes 'Dædala fingere tecta' dicuntur Georg. iv. et ibidem de iisdem, 'Sufficiunt aulasque et cerea tecta refingunt'; male Salmasius *refingunt*. Cicero Officiis, 'Apum examina non fingendorum favorum causa congregantur: sed cum congregabilia natura sint, fingunt favos.' *Idem*.

169 *Tum patitur cultus ager*] Non agnosco hic numeros Ovidianos. Forte scribendum, *Tunc cultum patietur ager renovatus aratro*. *Idem*.

163 *Bruma novi, &c.*] Rationem affert Janus, in bruma solarem cursum terminari et renovari, sic ab ipsa solaris cursus renovatione renovari annum, qui ad ipsius solis cursum institutus est. Optime ergo faciunt, qui post hybernium tropicum annum inchoant, cum sol fine ulterius progrediendi facto rursus ad nos se recipit: fit enim naturale quodammodo huiusmodi principium, quo et lucis tempus augetur, tenebrarum vero et noctis diminuitur.

164 *Phæbus et annus capiunt idem principium*] Solis cursus et anni idem est principium.

165 *Postea mirabar*] *Lege scitabar*.

Sic l. iv. 'Da Dea, quas sciter, doctas Cybeleia neptes: ita enim et illic est scribendum. *Heins. Post ea mirabar, cur non, &c.*] Querit, cur prima dies non vacaret contentione et certamine. De more enim erat, Kalendis Januariis certare demonstratione artis quam quisque profiteretur: ut bono omine ab anni initio captato, idem tōto anno professuri essent. *Paul*.

169 *Quisque suas artes ob idem delibat agendo*] *Ibidem* multi ex scriptis. Alii, *obid, obide, inibi* et similia. *Legō, obit et delibat agendo*. 'Obire suas artes,' quomodo 'ohire suas res,' et 'munia sua' Ciceroni; nisi malis, *obiter delibat*, quod non minus arridet. *Heins. Ob idem*] Hoc est, ut faustum fœlixque omen et auspiciū ab initio capteret. *Prælibat suas artes*] Prægnat, et certatim præmonstrat artes, quas proficetur. *Quisque suas artes*] Hoc est, fullo falloniā, sutor sutoriam delibabat; agricolæ rusticum opus: sed hoc apage lucelli causā. Pari modo quisque supellectilem domesticam poliebat, ut toto fere anno niteret. Vide et Senec. Epist. 83.

172 *Jane tibi primum*] *Primo meliores. Heins.*

174 *Ad quoscunque velim prorsus venuste liber Fulvii Ursini*] ut *ad inquit* subintelligatur, quomodo alibi sæpe: et sane 'inquit' mox denuo sequitur. *Mazariniannus etiam velit. Idem.*

177 *Quem dextra tenebat*] *Gerebat* potiores scripti. Supra habuimus, 'Ille tenens dextra baculum, clavemque sinistra.' Pnto tamen scribendum, *baculum quod dextra gerebat*. *Adi Notas Met. ii. 681. Idem.*

178 *Omina solent esse principia*] Apud antiquos enim non solum publice, sed etiam privatim nihil gerebatur, nisi auspicio prius capto.

179 *Timidas advertitis aures*] Ita scripti nostri fere omnes: malim ad-

verteris, vel advertimur; nam *advertimus* in nonnullis exstat codicibus. Sic contra *averti* et *deverti* dicebant; de quo Amor. lib. II. 6. 'Surda miseros avertitur aure' Boëthius consolatione Philosophiæ. Sarsberiensis l. I. 13. de Nugis Curialium citat, 'Auditas voces timida perpendimus aure.' *Heins.*

180 *Consulit augur avem*] Probat omnia principiis inesse ex prima observatione in utroque augurio, oscinum et præpetum: illud aure, hoc visu captabatur. *Neapol.*

181 *Patent templa*] Deorum ædes Kalendis Januariis apertæ sunt, idque Jano duce; qui aperit et claudit. 'Caduca auspicia' dixerunt veteres, cum aliquid in templo excidebat: 'velut virga e manu,' inquit Festus. *Neapol.*

183 *Desierat Janus*] *Desierat paucis* Mazarinianus; eleganter mehercules; hoc est, pauca locutus. *Heins.*

185 *Quid vult palma sibi*] Anni novi initio, amici suis mella, palmulas, et caricas mittebant. Vide Senec. Epistol. 87. *Rugosaque carica*] Caricam ficum siccata dixere Latini. Græci τὰ σῦκα vocant, recentes, Sole adustas, *λοχύδας*. Eæ autem ideo caricæ dictæ, quia ex Caria in Italiam translata: unde eadem canneæ, a Cauno urbe ejusdem Cariæ. Sed caricæ nostri postea pro qualibet ficu sicca transmarina usurparunt. *Neapol.*

186 *Et data sub niveo condita mella cado*] Lege cum Vossiano, Arundeliano, et aliis nonnullis, *sub niveo candida mella favo*. Met. VIII. 'Candidus in medio favus est.' Nam 'rubrum cadum' Martialis melli adsignat, Epigr. I. 4. 'Flavaque de rubro promere mella cado.' 'Candida mella' etiam dixit l. III. 'Jure repertori candida mella damus:' sic codices veterrimi, non *splendida*. Codex tamen Pomponii Læti *liquida mella*, quomodo et hic unus Vaticanus pro diversa lectione: ita Virgilius non

semel; sed prima semper correpta syllaba, quomodo et Noster alibi. 'Liquentia mella' Maroni quoque dicta, et Sereno Sammonico et Calpurnio; et 'expressis mella liquata favis' Nostro infra l. IV. Sed hoc loco *candida mella* admittimus. *Heins.*

189 *Stipis adjice causam*] Antiquissimum strenarum commercium, et sub Augusto viguit. Vide Suet. lib. IV. 42. Et vetera hæc rudera: IMP. CÆSAR DIVI F. AUGUSTUS PONTIFEX MAXIMUS IMP. XIII. COS. XI. TRIB. POTEST. XV. EX STIPE QUAM POPULUS ROMANUS NERONE CLAUDIO DRUSO. T. QUINTIO CRISPINO COS. VOLCANO. *Neapol.*

192 *Putas*] *Putes* Ursini liber et quinque alii: rectius. *Heins.*

197 *Pluris opes sunt*] 'Ἐν ὀλίβῳ ἑλβια πᾶντα. Theoc. Idyll. xv. Et Idyll. xvi. Χαίρετω θῶτις τοῖος ἀνθρώπος δὲ οἱ εἴη Ἄργυρος, αἰεὶ δὲ πλεόνων ἔχοι ἥμερος αὐτόν.

199 *Dum casa Martigenam*] Hæc cubi sita addubito, si una; si duæ, altera erat in Capitolio, altera in Palatio. *Neapol.*

200 *Et dabat exiguum fluminis herbarum*] *Λαχρήν* ὄροφον λειμωνόθεν ἀμύσαρτες. Hom. Iliad. Ω. χλωπαὶ βῶπαι. Odyss. II. 'Viridante toro consederat herbæ.'

201 *Angusta in ædē*] Pro hac intellige Pompilianum Capitolium humile et vetus, quod situm in regione vi. non illud novum et celebre in VIII. ni capias de Jovis Feretrii templo, quod Romuli opus, angustum etiam; vix enim longitudine erat pedum xv.

202 *Inque Jovis dextra*] Ita veteres omnes: sed scribendum *Inque Dei dextra*, cujus alterum illud *Jovis* est glossæma. *Heins.*

205 *Nec pudor in stipula*] Hæc nuda tritici aut hordei palea, quam antiqui legebant ad sua cubilia: et unde lectus, nisi a legendo? Vide Varro. de Ling. Lat. lib. IV.

207 *Jura dabat populis posito modo*

prætor aratro] Turbant scripti codices, nec sibi constant. Ursini codex et sex alii, *consul aratro*: at optimus Ambrosianus *missus modo consul*: Vossianus cum Arundeliano et aliis *sex missis modo consul aratro*: quatuor *missis modo prætor aratro*. Sed Ursini codicem sequor. Noster infra lib. III. 'Et caperet fasces a curvo consul aratro.' Val. Maximus lib. IV. 4. 'Illi etiam prædivites qui ab aratro accercebantur, ut consules fierent.' *Heins.*

208 *Et levis lamina*] Etenim ex censoria nota damnabantur, qui quinque argenti pondo possiderent. *Paul.*

210 *Summo vertice Roma Deos*] *Summos Deos* meliores libri: vide infra vs. 308. Et mox pro *plura petunt* Ursini codex, Voss. Arund. et tres alii probæ notæ *vplunt*. *Heins.*

217 *Dat census honores*] *Dant* Arundelianus: at constructio sit, census honores, census amicitias dant. Eam vim habet repetita vox *vou census*. Sed vide notas nostras Remed. Amor. vs. 164. *Heins.* *Dat census honores*] Tangit publicam querelam eorum temporum: vide et Plin. proœm. lib. XIV. *Neapol.*

219 *Si sit stipis utile queris*] *Cur sit stipis* vetustæ editiones et scripti nonnulli. Puto, *si cur stipis utile, queris*. Nondum enim id quæsierat Naso, sed quæstionem Janus prævenit. *Heins.*

223 *Victaque concessit*] *Concedit* Ursinus, optimus Ambros. Voss. Arund. et duo alii. Mox iidem cum aliis nonnullis *majestas ista non ipse*; atque ita Naugeriani quoque. *Idem.* *Concessit novæ*] Cessit aureo nummo. *Paul.* *Prisca moneta novæ*] Non tamen ea abiit, sed in usu fuit; habitaque vilior moneta, quam nigram alibei vocat Martialis, ob mixturam plumbi. *Neapol.*

225 *Sed utimur nostris annis*] Moribus nostri temporis.

228 *Clavigerum verbis*] *Dictis* opti-

mus Ambros. et unus Moreti. *Heins.* 230 *Altera signata est*] Ita scripti: malim nihilominus in *ære altera signato*. *Idem.*

232 *Extenuasset opus*] Meliores *extenuaret*. *Idem.* *Extenuasset opus*] Excidiasset et attrivisset imaginis notam, seu nummum ipsum.

234 *Deus falcifer*] Saturnus. *Venit in ænem Tuscum*] In Tybrim Hetruriam fluvium. *Ante pererrato falcifer*] Id est, peragrato prius orbe, non ante quam nummus signaretur, ut placet rudi Scholiastæ: non ante Janum, ut videtur capiendus hic locus prima fronte; nam ille Saturno prior in Italiam venit, unde sumpsit initium Dynastia Aboriginum.

235 *Ego memini Saturnum receptum hac tellure*] Quia Italia inferior est quam Græcia, in qua mons est Olympus, finxere Poëtæ, illum ætherio Olympo ad Italiam advenisse.

236 *A Jove pulsus*] *Ab Jove* meliores. Infra lib. II. 'ab Jove crimen habet:' et III. 'Saturnus regnis ab Jove pulsus erat.' Met. III. 'Ab Jove mersa suo:' lib. XIII. 'ab Jove tentius Ajax:' lib. IX. 'ab Jove Musa parens:' et sic passim tam apud Nasonem quam alios scriptores veterum codices. *Heins.*

238 *Dicta quoque, &c.*] Varroni placet, Latium dici Italiam, quod lateat inter præcipitia Alpium et Apennini: vel sic dicta, quod Saturnus ibi latuerit.

239 *Puppim formavit in ære*] *Servavit* Ursini liber, optimus Ambros. Mazarin. et tres Farnesiani; quod et Naugerius ex suo expressit. *Heins.* *Formavit in ære puppem*] In æreo nummo navim formavere: quia navis fuerat Saturnus in Italiam advectus.

240 *Adventum testificata Dei*] Si vera hæc, cur in Græcia cussa etiam numismata cum Jano et rate? an ex Italia in Græciam, an Janus e Græcia in Italiam secum tulit? id certius:

et puto, fictum illud pro servanda adventus Saturni memoria.

241 *Cujus placidissima lævum*] Fabius Pictor: 'Is Janus sub initium auri seculi lævum latus Tiberis Hetruriae tenuit.' *Neapol.* Ipse solum colui, &c.] Saturnus cis Tybrim, et Janus trans Tybrim habitavere.

243 *Tunc ardua silva virebat*] *Incedua silva* legendum cum Naugeriano, Ursini et Ambros. bibliothecæ optimo, ac quinque aliis. Infra lib. II. 'Monte sub Esquilio multis incædus annis Junonis magnæ numine lucus erat.' Amor. III. 1. 'Stat vetus et multos incædua silva per annos.' Statius Theb. VI. 'Sternitur extemplo veteres incædua ferro Silva comas.' Quidam libri *incedua* scribunt. Heins. *Tunc ardua sylva virebat*] Fabius Pictor, in III. 'Jam modo qua fuerant sylvæ pecorumque recessus, Urbs erat.' *Neap.*

244 *Bobus erat*] *Bubus* erat meliores. Heins.

245 *Arx mea collis erat, quam vulgus nomine nostro Nuncupat*] Quem cum melioribus legendum, nempe collem. Multi veteres *Ara mea est colli*, vel *collis*; Arundelianus *Ara mea colli erat*: alii, *Arx in ea est collis*, vel *Arx in ea est colli*. Exaratum nempe fuerat *Arx mea collis est*. Repone, *Arx mea collis is est, quem: erat minus oportune hic repetitur, cum præcesserit paulo ante. Pro vulgus scribendum vulgo opinor: sed duo Farnesiani optimæ notæ cum Erfurtano, cultrix; sc. ætas, quod amplector. De hac arce Virgilius VIII. 'Hanc Janus pater, hanc Saturnus condidit arcem. Janiculum huic, illi fuerat Saturnia nomen': ita vetustissimi codices; etiam Medicæ ille. Arx hæc dicta Antipolis. Idem. Arx mea collis*] Agit hic de sua veteri habitatione, quæ fuit in Janiculo, ubi oppidum ejusdem nominis condidit. *Neapol.*

251 *Sine vi pudor ipse regebat*] Fabius Pictor: 'Ea ætate nulla erat

Monarchia, quia mortalium pectoribus non hæserat ulla regnandi cupiditas: Principes quasi justi erant et religionibus dediti: non enim arbitria illorum ab æquo, vel populus a jure innato discedebat; nullo tunc vindice aut metu, sed sua sponte retinebant fidem et rectum. Pudor ipse regebat populos et jus principes.' *Neapol.*

253 *Tuebar pacem et postes*] Defendebam pacem, cui præeram, et servabam januas.

255 *Tunc sic ego nostra resolvei*] *Resolve* septem ex præstantioribus: *tunc sic nostra ora resolveo* tres Farnesiani ex optimis et Arundelianis; placet: nisi malls, *sic ora ego nostra resolveo*. Heins.

257 *Cum tot sint Jani*] Non templa, ut interpretes volunt: unum fuit præcipuum Romæ Jani templum, at Jani plures. Occurrit sæpe in lapidibus primus, imus, et medius: ut in hoc: C. JULIUS C. L. NICOMACHUS A JANO PRIM. PAL. et in isto: C. LEPIDUS C. L. ANICETUS A JANO MEDIO. Imi fit mentio ab Horatio Epist. I. 1. Sed hi tres in foro erant Romano. Excitatos puto anno DLXXX. a Fulvio Placco Censore: de quo, 'Curavit,' inquit Livius lib. XL. 'in his et cloacam circumducendam, et forum porticibus tabernisque claudendum, et Janos tres faciendos.' Suspiciantur Eruditi, pro marmoreis arcubus et fornicatis transitionibus Janos accipiendos: Græci interpretantur *ἀγίδας*. *Cur stas sacratus in uno*] Editiones nonnullæ cum quibusdam scriptis *cur sic sacratus in uno es. Lege, cur, dic, sacratus in uno es*. Heins.

258 *Templa duobus*] Piscario et Boario. Hujus vero certus situs fuit unde calida illa aqua exiit, adversus Tatium, Jani opera, ut fingit hic apud nostrum. Eum locum dixere antiqui Lautolas. Varro L. L. lib. IV. 'Lautolæ a lavando; quod ibi ad Janum geminum aquæ calidæ fuerint.' *Neapol.*

260 *Æbalii Tatii*] Tatii *Æbalii*, regis Sabinorum; ab ipsis Laconibus illuc profectis. *Paul.* *Æbalii rettulit arma Tatii*] Vossianus pro diversa lectione *Titii*; optime: ne Tatii nomen inconcinne repetatur; a Tito, quod Tatius prænomen, Titii, et Titienses, de quibus lib. III. vs. 131. agemus. Servius ad lib. VII. Virg. 'Priscique Quirites, id est, Sabini: prisci autem ideo, quia post fœdus Titi et Romuli placuit ut quasi unus de duobus populus fieret;' sic veterrimus codex Leidensis; et Georg. II. 'sic fortis Etruria crevit:' ubi Scholiastes ineditus bibliothecæ Leidensis, 'Eleganter Italiam Etruriæ junxit, quoniam de primo loquitur Romuli imperio, Titum collegam ejus intelligi vult.' Propertius Eleg. IV. 4. 'Romula ne faciem læderet hasta Titi.' Et mox, 'Dum captiva mei conspicer esse Titi:' sic utroque loco, saltem posteriori, scribendum censeo; nisi quod *conspicer ora* cum Gronovio reponi placet, pro *esse*: nam *Tatii* nomen paulo ante præcesserat, et mox sequitur. Nec male Gottorphanus *Æbalii senia*. Heins. *Æbalii Tatii*] Nam Sabini τῶν Λακεδαιμονίων ἄνθρωποι. *Neapol.*

261 *Utque levis custos, armillis capta; Sabinos Ad summa tacitos duxerit arcis iter*] Scripti magno numero *armillis Sabinis*: recte. In Amoribus, 'Non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas.' At multi codices etiam ex optimis *Sabinos Tatios*: certe *Tatium* in nullo nostrorum comparat, quod editiones tamen nonnullas occupat, idque ex Scaligeri excerptis fortassis admittendum. Sed ut sententiam meam expromam, puto *manipulos Tatios* ab Ovidio fuisse scriptum, ac *Sabinos* ex interlineari glossemate huc irrepisse. Sic 'Tatii Cures' et 'Tatiæ prætoris turmæ' apud Propertium. Noster lib. II. ex antiquis codicibus, 'Te Tatii parvique Cures Cæcinaque sensit.' Heins.

263 *Per quem descenditis*] Hunc pu-

to, quem vocant urbis topographi 'clivum Capitolinum;' non illam postea dictum 'Publicium,' ut arguantur Interpretes, ab Ædilibus ejusdem cognominis: de quo sermo nobis erit in Festis Florilibus lib. V.

264 *In valles per fora*] *Et fora* Ursini liber et quatuor alii; Voss. et Arundel. *ad fora*: utrumque vulgatæ lectioni præstat. Heins.

265 *Et jam contigerant portam, Saturnia cujus Dempserat oppositas invidiosa seras*] Primo Petavii et Ursini liber cum decem aliis *contigerat*; quod confirmat superius *Tatium* legi debere. Pro *Saturnia cujus*, Vossianus *custos*, Gottorph. *civis*. Puto *Saturnia postea Dempserat*: nam *custos* minus arridet, quod Tarpeiam paulo ante custodem portæ appellavit. *Appositas etiam seras* præfero cum uno Vatic. et Puteaneo; de quo Amor. III. 14. Denique *insidiosa* legendum; quod multi ex melioribus agnoscunt. *Idem.* *Et jam contigerant portam*] Quæ dicta Palatina, sive porta vetus Palatii. *Neapol.* *Et jam contigerant portam*] Jam venerant Sabini magno impetu ad portam, sub radicibus Viminalis, ut inde ingredientibus arcem ascenderent. *Saturnia invidiosa*] Juno, quæ summo odio Trojanos insectata est, sic et Romanos ab illis progenitos.

268 *Movi callidus artis opus*] Male *opem* alii; quod mox sequitur. Art. Am. I. 'Usus opus movet hoc.' Fast. IV. 'Sacra Palis suberant: inde movetur opus.' Heins.

269 *Oraque reclusi*] Ipsas aquarum scaturigines.

270 *Aquas repentinas*] Repente scaturientes: nam magna via aquarum ferventium subito in adversos hostes erupit. *Paul.* *Repentinas ejaculatus aquas*] Hoc aliter se habet apud Historicos. Tabellæ vero etiam mentio apud Fab. Pictorem lib. II. et Macrobi. Saturn. I. ubi inepta quædam, ut, ex æde Jani aquam prorupisse, cum nondum ea per id tempus in nova

urbe. *Neapol.*

271 *Madidis subjeci sulphura venis]* *Calidis* Ursini liber pro diversa lectione et octo alii: quod et ex uno Ciofanus Vaticano profert. Rutilius Itiner. in hac narratione: 'Nempe tibi subitus calidarum gurgis aquarum Rupit Tarpeias hoste sequente vias:' ita etiam alii. Sed cum 'fervidus humor' mox sequatur, ne bis idem dicat, arbitror *gelidis venis* esse reponendum. G enim et C cum in veterimis libris promiscue confundantur, *venæ gelidæ* in *calidas* nullo negotio degenerare potuerunt: ut et lib. iv. 146. in nonnullis membranis factum. Noster in hac eadem fabula sub finem lib. xiv. Met. 'Jano loca juncta tenebant Naïdes Ausonia gelido rorantia fonte.' Et deinde, 'Alpino modo quæ certare rigori Audebatis aquæ, non ceditis ignibus ipsis.' Sed vide totum locum. Similis omnino diversitas lectionum in antiquissimis codicibus infra lib. iv. vs. 144. Fast. II. 'In medio gelidæ fons erat altus aquæ.' *Heins.*

274 *Quæ fuerat tuto]* *Quæque fuit* optimus Ambros. *Idem.*

275 *Ara mihi posita est]* Malim *Ponitur ara mihi.* Pro *Hæc adolet* codex Caroli Strozæ, *Hanc adolent;* puto *Hæc adolent.* Pro *cum strue* duo Vaticani *cum sale*, ut molam salsam intelligat. Possit etiam legi in *strue*: ut libris de Ponto, 'Armaque cum telis in strue mixta suis.' *Idem.* *Ara mihi posita est]* Ubi fuere antiqua illa *Λευρῆς*. Disce ex his, Nasonem, præter vulgum, ædis hujus Romulum, non Pompiliū, auctorem fuisse. Et hæc vetus opinio Varronis apud Augustinum. *Parvo conjuncta sacello]* De hoc Procopius primo de bello Gothico: 'Id vero jam sacellum totum ex ære constructum fuisse sat constat,' &c.

276 *Cum strue]* 'Jano struem commoveto,' inquit Insticum Catonis carmen. *Strues*, libi genus; de quo vide Festum. Solita hæc in sacrificiis

misceri cum fercto; imo vero nunquam hoc sine illa. Quæ qui adferebant struferctarii appellabantur. Inde in veteri lapide: PORCAM ET AGNAM STRUIBUS ET FERTIS. Fertum et ferctum pronuntiatum a prisca. *Neapol.*

277 *Motisque recluderis armis]* Legi in hac hæresi quosdam Romanorum perstitisse usque ad tempora Silverii P. M. et illius clari Ducis Belisarii. Vide Procop. I. de bello Gothico. *Neapol.* *Motisque recluderis armis]* Quod erat sacrorum. Nam is, qui belli suscepit administrationem, sacrarium Martis ingressus, primum ancilia commovebat, deinde hastam ipsius simulacri, dicens, *Mars vigila:* consule Scholiasten Virgilii, ad illa *Æneid.* VIII. 'ntque impulit arma, Extemplo turbati animi.'

281 *Pace fores obdo]* Huic portæ nomen fuit Jannalis. Vide Varronem de L. L. lib. iv. *Neapol.*

282 *Cæsareo numine]* Ursin. Voss. Arund. *nomine;* ut domum Cæsaream intelligat. *Heins.*

285 *Germanice, caussa triumph]* Hæc victoria *ἀναμφοβήτης* Cæsari Germanico, non Tiberio datur. Vide Tacit. Annal. II. 'C. Cælo, L. Pomponio Coss. Germanicus Cæsar A. D. VII. Kalendas Junias triumphavit de Cheruscis Chattisque,' &c. Fuit hoc anno DCCLXIX. male apud Eusebium anno MMXXXIII. Præter unius anni metachronismum, legitur pro *Chattis*, Germanicus Cæsar de *Parthis* triumphavit. Nunc videamus, an potuerit noster hujus victoriæ meminisse, cum plerisque eo anno sit mortuus. *Nngæ:* nam ipse natus ab U. C. anno DCCX. Hirtio ac Pansa Coss. Cui Chronologo hac de re fides, nisi ipsimet Nasoni habeam, lib. iv. Trist. 'Cum cecidit fato Consul uterque pari?' Decessit Poëta noster anno Urbis DCCLXX. Plene igitur potuit Ephemerides ejusdem anni scriptitasse, multo magis Germanici victo-

riam, quæ incidit in annum DCCLXIX. Neapol.

286 *Domitas jam tibi Rhænus aquas*] *Famulus* libri plerique veteres. Martialis lib. IX. 'Dum grande famuli nomen adseret Rheni Germanicarum magna lux Kalendarum.' Sic Idem 'famulus Istri aquas' dixit lib. V. Ausonius Mosella, 'Te rapidus Gelbis, te marmore clarus Erubrus Festinant famulis quam primum adlambere lymphis.' Rutilius, 'Ipse triumphali redimitus arundine Tybris Romuleis famulas classibus aptet aquas.' Pari modo 'Hydaspes famulus' Claudiano Mallii Cons. et 'famulus Ganges' III. Cons. Honorii: 'famulus Orontes' Sidonio Panegy. Anthemii. De *seruo aqua* quod Ciofanus hic profert, nihil ad rem facit. Heins.

287 *Pacisq[ue] ministros*] *Ministri* nomen indignum majestate domus Cæsareæ. Et sanè vetustissimus Ursini liber *magistros* agnoscit: sed nec illud quidem satis aptum. Quid ergo? Opinari scriptum fuisse *pacisq[ue] atrem*, pro *pacisq[ue] sequestrem* vel *sequestrem*, absorptis duabus prioribus syllabis in *sequestrem* a cognatis in præcedente *pacisq[ue]* voce syllabis. De uno autem Augusto hic agi, sequens versus, 'Neve suum præsta dederat auctor opus,' satis evincit. 'Pacis sequester,' quomodo et 'auctor Pacis,' Nostro Augustus dictus Pont. I. 1. Glossæ Stephani *sequester* *Μεσίτης, ἑταῖρος συνθηκοφύλαξ*. Glossæ Mos. *sequester* *ἐστὶ παρ' ὃ πολλοὶ ἐπὶ δικὸν παραδίδονται πρᾶγμα*. Vide Festum in *sequester*; et Gellium lib. XX. cap. ult. Obvia ea vox apud Jurisconsultos. 'Pacis' igitur 'sequester,' hoc est, medius et arbiter. Arbitrum et sequestrum Plautus conjunxit Rudente: 'Tu isthuc hodie non feres, nisi das sequestrum aut arbitrum, Cujus hæc res arbitrato fiat.' Silius lib. VI. 'At nova Elisæi jurato fœdere patres Consultant mau-

dare duci, pacisque sequestrem Mit-tere.' Statius Theb. VII. 'Ubi tunc fidei pacisque sequestra Mater eras?' ubi Scholiastes, 'Sequester dicitur qui certantibus medius intervenit, apud quem cujuscunque certaminis futuri pignora deponuntur. Hoc vocabulum ab obsequendo factum est; quod ejus qui electus fuerit utraq[ue] pars fidem sequatur.' Quibus similia habes apud Servium Æneid. X. Apud Lucanum lib. X. 'orator regis pacisque sequester.' Hinc Virgilio, et eidem Statio 'pax sequestra' lib. II. Theb. et Æneid. Contra 'Carnifex rapinarum sequester' Ammiano lib. XIV. 'Pudicitiam perjurii sequestrem' Val. Maximus dixit lib. IX. 1. Prudentius Cathemerin. Hymn. X. 'Nunc suscipe terra fovendum, Gremioque hunc concipe molli. Ominis tibi membra sequestro Generosa et fragmina credo.' De hujusmodi nœvis ex concursu duarum syllabarum aut vocum cognatarum exortis jam egimus ad Epist. XIV. 194. Amor. I. 13. 1. Sic Epist. XXI. 58. pro *perdere velle velle* legendum monui *perdere dure velle*. Apud Propertium Eleg. I. 1. ubi nunc inconcinne et frigide legitur, 'Ibat et hirsutus ille videre feras,' persuasum habeo, debere scribi, *Ibat et hirsutus ille ferire feras*. Et Eleg. 3. 'Illa fuit lacrymis ultima cura meis,' cum opiser manu Propertii esse *lacrymis ultima meta meis*: quomodo Noster Amor. III. 'Raditur hæc elegis ultima meta meis:' et ipse Propertius Eleg. IV. 2. 'hæc spatii ultima meta meis.' Eleg. I. 6. apud Propertium, 'Tu patrui meritis conare antequam secures, Et vetera obli- tis jura refer sociis:' 'socios,' Cyziœnos interpretantur; sed cum multi libri veteres *referre sonis* agnoscant, puto Propertium reliquisse, *referre foris*. In foro enim jus dicebatur. Rursus Elegia VIII. 'Nam me non ullæ poterant corrumpere formæ, Quin ego, vita, tuo limine acerba

querar:’ ita opinor scribendos illos versus: *corrumper* de te valde friget. Idem lib. II. Eleg. ult. ‘Amphiaraëa nil prosunt fata quadrigæ, Aut Capanei magno grata ruina Jovi.’ Tò magno non apparet in vetustis codicibus, quod magnus Scaliger etiam monuit, qui valde versus istos distorquet. Scribe, *Aut Capanei irato grata ruina Jovi*. El. III. 19. ‘Hæc amor ipse suo constringit pignora signo. Testis sideræ torta corona Deæ:’ alii de Corona Ariadneæ, alii de Luna accipiunt aut Venere; nihil horum. Lege, *Testis sideris tota corona chori*: astra designat. Sic Tibullus II. Eleg. 1. ‘Ludite: jam Nox jungit equos, currumque sequuntur Matris lascivo sidera choro.’ Idem Propertius libro eodem El. 24. ‘Limina jam nostris valeant lacrymantia verbis.’ De lacrymis amantium ante limina puellæ rem novi: sed quam insolens hoc et durum, *verbis lacrymantia limina*! Puto reponendum, *Limina jam nostris valeant halantia sertis*: de halandi verbo dixi Metamorph. lib. VII. 812. Apud Virgil. Æneid. I. ‘Thure calent aræ, sertisque recentibus halant:’ et Georg. IV. ‘halantes floribus horti.’ Tibullus libro primo, Eleg. 1. ‘Nunc levis est tractanda Venns, dum frangere postes Non pudet, et rixas inseruisse juvat:’ non est plena oratio: *et rixas* etiam post *et pudet* frigide inculcatur. Non dubito ab elegantissimo Tibullo scriptum, *inseruisse seræ*. Eadem Elegia paulo ante, ‘Parva seges satis est: satis est requiescere lecto Scilicet, et solito membra levare toro:’ *et lecto* otiosum et superfluum est, cum *toro* sequatur; quare corripibam *requiescere fesso*. Plura erant hujusmodi, quibus proferendis nunc supersedebimus, ne nimii simus. Defungemur tamen in transcurso restitutione Statiani loci, quem ex parte ad Epist. XIII. 35. castigavimus. Is exstat Sylvarum lib. V. Epicedio patris, ‘Si Delph. et Var. Clus.

chelyn Odrysiæ pigro transmitti Averno Causa minor; si Thessaliciæ Admetus in oris, Si lux una retro Phylaceida rettulit umbram, Cur nihil exoret genitor chelys aut tuæ manes, Aut mea?’ Tò Admetus valde turbat sensum; unde factum, ut versus excidisse primo sim opinatus. Non enim Admetus ab inferis reversus, Si recte perpendas *Thessaliciæ in oris*, in duabus prioribus vocibus, invenies *et Alcestin*, quæ vox a cognatis duabus proximis extrita fuit. Scribe igitur, *si Thessaliciæ Alcestin in oras*, Si lux una retro Phylaceida rettulit umbram; ita omnia in hoc Statiano loco optime sese habebunt: exstat hujus argumenti Alcestis tragœdia Euripidis. Sed ab his deverticulis ad Nasonem tandem revertamur. Idem.

290 *Hac die*] Calendarum scilicet Januariarum. *Duo templa*] Alterum Jovi, alterum Æsculapio. *Neapol.*

291 *Accepti Phæbo, &c.*] Ex Phæbo et Coronide Nympha filia Phlegyæ, filii Martis, natus est Æsculapius, qui in Epidauro urbe colebatur. *Paul.* *Accepti Phæbo*] Æsculapio ergo templum in insula Tiberina sacratum. Motus et causa dedicationis exstitit pestilentia vastans urbem et agros: hinc aditi libri Sibyllini, in quibus inventum ait Liv. lib. X. ‘Æsculapium ab Epidauro Romam arcessendum,’ &c. Arcessitus tandem hic, ne cogites signum aliquod æreum aut ligneum simulacrum; anguis sane fuit: sed pro! quot mira iste anguis est ausus? Vide Valerium de Miraculis I. 8. *Neapol.*

292 *Dividua aqua*] Bene, quia finem finditur in duas partes, ob insulæ impedimentum. *Neapol.*

293 *Jupiter in parte est*] Hoc templum si dicatum eodem die quo Æsculapii, illud incidet in ann. CDLXI. *Neap.* *Juppiter est in parte*] Ipsius insulæ: quia et ibi templum est illi consecratum.

294 *Templa nepotis*] Æsculapii, qui

Ovid.

11 E

nepos est Jovis: quoniam hic Phœbi pater, cujus ille filius.

296 *Propositi pars fuit ista mei*] *Promissi pars sit et ista* Ursini liber: Voss. et Arund. *promissi pars sit et ipsa*: Petavianus *promissi pars fuit illa*: alii magno numero. Et superiori versu *Quid velat meliores pro Quis*: dictum Epiat. Ariadnes. Heins.

297 *Felices animæ*] *Animos* Voss. Arund. duo Farnesiani cum uno Vaticano, venuste; nisi *animas* malis: nam sequenti versu *illas* est in Ursini libro et tribus aliis. Triat. iv. 10. ex vestigiis scripti codicis, 'Felices ambo, tempestiveque sepultos!' Pont. 1. 2. 'Felicem Niobem, quamvis tot funera vidit.' Epiat. Herus, 'Felices illas, sua quas præsentia nosse Crimina vera jubet.' Deinde pro *jocisque* scribendum *locisque*, ut libri meliores habent, et ab aliis jam est monitum. Supra, 'humanis numina mixta locis.' Idem. *Felices animæ*] Ad has etiam Plinius: 'Macte ingenio, este cæli interpretes, rerumque naturæ capaces, argumenti repertoires, quo homines Deosque vicistis.' Neapol.

298 *Inque domos superas*] Sic Noster de Pythagora. Metam. xv. fab. 2. 'Mente Deos adiit, et quæ natura negavit Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.'

301 *Sublimia pectora*] *Regales animos* dixit Manilius sub initium primi. Neap.

303 *Perfusa fuco*] Falso et fictitio medicata colore. Glossæ: *fuco*, χρῶμα. Neapol.

308 *Summaque sidera*] *Imaque* Petavianus; sed frustra. Initio lib. iii. 'Contigeratque sua sidera summa coma.' Supra, 'Et tetigit summos vertice Roma Deos.' Heins.

309 *Cælum metabimur*] Ad condendum nostrum parapegma: idem μετεβιβάζω dictum a Leone Philosopho. Ad hoc a patribus inventa instrumenta dioptrica; quæ primum excogitavit Hipparchus. Neapol.

310 *Ad vaga signa dies*] *Stata signa* nonnulli ex melioribus; quod et Neapoli recte approbatur. Heins.

311 *Ergo ubi nox aderit, &c.*] Cum venerit nox, quæ diem tertium calendarum Januarias præcedit. Paul. *Venturis tertia nonis*] iii. Novas Januarias Cancer mane occidit. Neapol.

313 *Querentur brachia*] *Queruntur* scripti majori ex parte. Quare et sequenti versu *subivit* reponendum, quicquid illi obnoitur. Heins.

315 *Institerint imbres nixi tibi nubibus atris Nonæ signa dabunt exoriente Lyra*] Veteres plerique nisi si tibi: alii, nisi si de vel missi de nubibus; quomodo et Mazarin. Naugerius et Neapolis recte ex suis libris, *Institerint Nonæ: missi tibi nubibus atris Signa dabunt imbres exoriente Lyra*: quomodo et quinque ex nostris cum Petaviano; qui tamen, nisi sic ibi nubibus. At Ursini codex, *Institerint Nonæ: nisi sit tibi nubilus aer*. Scribendum forte si sit subnubilus aer. Rem. Am. 'Limes erat tenuis longa subnubilus umbra.' Idem. *Institerint Nonæ, &c.*] Ostendit ipsismet *Nonis* futuram tempestatem, et Lyræ ortum heliacum: hic eodem tempore est Cæsari apud Plin. lib. xviii. 26. Neapol.

317 *Quatuor adde dies*] v. Idus Januarias Agonalia Romæ erant: initium a Numa Pompilio ducunt. Iterabant hæc festa veteres xii. Kalendas Junias. Et propriidie Idus Decembris exstat memoria in antiquo Calendario: in eo Constantini Magni notatur ipsamet dies SEPTIMONIA, et bene: ne titubet. Vide Festi fragmentum in vocula *septimonium*, sed aliqua in parte semirosum, Neapol.

318 *Luce Agonal]* Die quo Agonalia celebrantur arietis immolatione.

319 *Nominis esse potest succinctus causa minister*] Prima opinio causæ nominis, a rogando: cum rex sacrificulus mactaturus arietem, rogat po-

polant seu principem civitatis, 'Agone?' ab ea voce rogantis putat Agonalia dici. *Succinctus minister*] Is erat victimarii cultus. *Neapol.*

322 *Semper agatne rogat, nec nisi jussus agit*] Primo illud rectum, quod optimus Ambros. Læti codex et duo Farnesiani præstantiores Agone exhibent. Varro de L. L. 'Dies Agonales, per quos Rex in regia arietem immolat, dicti ab Agone? eo quod interrogabatur Princeps civitatis, et princeps gregis immolabatur.' Agones quoque popas fuisse dictos vult Statii Scholastes Theb. iv. *Pro rogat, Petavianus Ursini, Vossian. Arundel. et septem alii, rogas; unus Patavinus roges. Nec agat vel agat etiam meliores. Scribe, Semper, agone, roges, nec nisi jussus agas.* Et paulo ante, *esse potes succinctus causæ minister, non potest; quomodo unus meus; eleganter. Apostrophe est ad popam. Ita optime omnia sese habebunt. Sequentes versus eo, quo exprimendos curavi, ordine libri veteres agnoscunt. Heins. Nec nisi jussus agit*] Ex ritu Dionys. Halicar. l. vii. Antiq. *Συντελεσθελος δὲ τῆς πεμπῆς, ἱερούστων ἐθδὲς οἱ τοῦ ἑκατοῦ, καὶ τῶν ἑπτά οἱ εἰς ἑκατον.* Et paucis interjecta: *Ἐπειτα κατενέμμενοι θύω τότε τοῖς ὑπερέταις αὐτὰ ἐκείλους.*

323 *Sed agantur ab actu*] Inde Festus: 'Agonium -dies appellabatur, quo Rex hostiam immolabat: hostiam enim antiqui agoniam vocabant.' *Idem. Pars, quia non, &c.*] Altera opinio, quod pecudes ad sacrificium sponte non veniant, sed aguntur, seu abiguntur, et inde Agonalia dici.

327 *Timet hostia cultres*] Sive, inquit, ducit originem ἀπὸ τοῦ ἀγριεύειν, quod Græcis usitatissimum, pro metu angri: unde qui timet, ἀγριότης dicitur apud Diog. Laërtium. *Neapol.*

329 *Fas etiam*] Imo *Pars etiam* cum Mazarin. Læti, quatuor Farnesianis, ac aliis nonnullis. Superiora satis id edstruunt. Paulo ante *lux est ista*

etiam meliores libri. *Heins.*

330 *Nomina Græca*] *Grata* optimus Ambros. et unus Patavinus. *Lego Graia; quomodo sæpe peccatum, ut alibi diximus. Idem. De ludis fieri solitis ætate priorum*] A ludis quos veteres exercebant. Dicebantur enim ludi Agonales. Primus eos instituit Hercules in Elide, apud Jovem Olympium. *P. Nomina de ludis Graia*] Huc pertinent illa Festi: 'Agonia sacrificia, quæ fiebant in monte: hinc Romæ mons Quirinalis Agonnus, et Collina porta Agonensis. Agonium, locus in quo ludi initio facti sunt, ob hoc dictum, quia fuerit sine angulo.' Græcis angulus γωνία, locus angularis γωνιαῖος unde angulo carens ἀγώνιος. *Neapol.*

331 *Et prius antiquus dicebat Agonia sermo*] *Et pecus* Ursini liber, optimus Ambros. et sex alii, cum prisca editione; recte. Vide Festum in *Agonias* et *Agonium*. *Heins. Et antiquus dicebat Agonia sermo*] Antiqui vocabant ipsa festa Agonia. De quo Pompeius: Agonium diem appellabant, quo rex hostiam immolabat. Hostiam enim antiqui Agoniam vocabant. Agonium etiam putabant dici Deum præsidem rebus agendis; Agonalia ejus festivitatem. *Paul.*

333 *Utque ea non certa est*] Ita Ciofanus et Neapolis. Sed Ursini codex et decem alii, *nunc certa est; quod versus præcedens confirmat. Heins.*

335 *Victima quæ cecidit*] Intrudit huc multa de sacrificiis veterum, ansa sumpta ex iis quæ dixit in Agonalibus. Victimæ vero et hostiæ etymon non arridet. *Neapol.*

336 *Hostibus a domitis hostia*] *Hostibus amotis* Ursini liber et Patavinus Hectoris Trevisani; quod arridet. Nam, si vulgatam sequimur scripturam, nihil aut parum inter hostiam et victimam intererit. Nonius, 'Hostire est comprimere, coercere, dictum ab hostia. Pæuvius Teucro, Nisi coercuero protervitatem, atque

hostiro ferociam.' Ita lege. Hinc et 'Hostilii Lares, quibus immolabant, quod ab his hostes arceri putarent,' teste Festo. *Heins.*

338 *Far erat*] Idque a Jani ævo, teste Q. Fabio lib. i. de aureo sæculo. *Puri lucida mica salis*] *Liquidi salis* codex Regius; ut alterum ex glossemate irrepperit. *Heins.*

339 *Nondum pertulerat*] Suspicionem myrrham, costum, crocum, eodem tempore quo thus, nostris avis fuisse cognita; cum ex iisdem fere regionibus asportata. Thuris vero notitia ad eos quando pervenerit, dubium: multa tamen edisces e loco quodam trito Arnobii lib. vii. adversus Gentes. *Lacrymatas cortice*] Nam stillant ab ipso ligno: inde fere omnes voce *Lacryma* hac in re usi. Myrrhæ vero duæ species, liquida et dura, *στακτή καὶ πλαστή*. Vide Theophrast. *Neapol.* *Pertulerat myrrhas*] Myrrhas, quæ ex arborum cortice tanquam ex oculis lacrymæ emanant. Et ad illud alludit, quod in Metam. x. dixit: 'Est honor et lacrymis, stillataque cortice myrrha Nomen herile tenet, nulloque tacebitur ævo.'

343 *Herbis contenta Sabinis*] Hæc ante thuris notitiam veteribus in usu: hinc magnus Vates in Culice: 'Herbaque thuris opes prisca imitata Sabina:' neque post thuris inventionem sprete, sed frequens fuit ad suffitus. De hac Dioscorides: *χρῆνται δὲ τινες τοῖς φύλλοις ἀντὶ θυμιάματος*.

345 *Factis prati de flore coronis*] Ita nostri omnes. Neapolis ex uno suo *plexis*. *Heins.*

346 *Qui posset violas addere*] Sed hæc etiam postea inter flores coronarios habitæ in pretio. Vide Athenæum lib. xv. *Neapol.*

348 *Nullum culter habebat opus*] Concludit tandem, priscos illos *ἀναθήματα* Diis obtulisse, non *θυσίας*: dona, non victimas.

349 *Arvida gavisæ est sanguine porcæ*] Ab hac igitur sumpsit initium rei ani-

matæ sacrificium. Scripsit et Varro lib. ii. de Re rustica: 'Sus Græcos dicitur *βρ*, olim *thyrsus* dictus, ab illo verbo quod dicunt *θεῖω*, quod est immolare,' &c. *Neapol.*

351 *Teneris lactentia succis*] *Libri meliores sulcis*. Recte. Triest. iii. 12. 'Herbaque quæ latuit Cerealibus obruta sulcis.' Met. i. 'Semina tum primum longis Cerealia sulcis Obruta sunt.' Tibullus, 'apes sulcis credit aratis Semina.' Virgilius, 'Cum primum sulcos æquant sata.' Avienus Orbis Descript. de Ægypto, 'Vomere quæ duro, quæ longi pondere aratri Sollicitavit humum, quæ festus edere sulcis Tellarem docuit:' quomodo scribendum ex veteri libro Mediolanensi; nisi mavis credere *sulcis*. Vulgo, *rectis cadere sulcis*. Mox idem ex eodem veteri libro, 'Quæque gravi sollers committit semina sulco:' hoc est, gravido sulco. Atque ita passim auctores. Sulci etiam pro scrobibus sumuntur, in quibus arbores plantantur. Calpurnius Ecloga 2. 'Sulcos ne forte priores Languida mutata quærant plantaria terra.' Male et illic *succos* legitur. Virgilius, 'nunc te quoque medica putres Accipiant sulci.' Vide Festum in *Sulci*. *Heins.*

356 *Verba dolore dedit*] Dicta veteres plerique; recte: nam 'verba dare' alio significato dicitur: *digna dedit* Arundel. et sex alii. *Idem*.

357 *Rode caper vitem*] Expressum hoc distichon ex versiculis Eveni: *Κῆν με φάγῃς ἐνὶ βίῳ, θῶας ἔτι καρποφορήσω, Ὅσσον ἐπισκέψαι σοι, τράγε, θυμὸν μὲν*. *Neapol.* Tamen hinc] *Hic* Petavianus et alii quatuor. Lege *hic* cum uno Farnesiano, id est, viti. *Heins.*

358 *Spargi in cornua*] Ex ritu sacrorum. Virgil. Æn. iv. 'Ipsa tenens dextra pateram pulcherrima Dido Candentis vaccæ media inter cornua fudit.'

359 *Noxæ tibi deditus hostis*] 'Cum lex jubet,' inquit Festus, 'noxæ de-

dere, pro peccato dedi jobet.' Neapol.

361 *Nocuit quoque culpa capellæ*] Hæc ob erosam oleam Palladii sacrificata. Neapol.

363 *Flebat Aristæus, &c.*] Mactatio bovis initium sumpsit ab Aristæo: primus enim ille pro reparandis apibus bovem immolasse fertur. Vide in fine Georgicorum Virgil. *Aristæus*] Apollinis et Cyrenes filius. *Necatus cum atirpe*] Apes extinctas cum omni spe sobolis. Paul.

366 *Carula genitrix*] Κυρήνη. Neap.

367 *Proteus*] Redi ad Notas in Amor. II. 15. 10. et Art. I. 761.

368 *Et dabit*] Docebit, quo pacto reparare possis examina extincta. Proteus a multis Oceani et Tethyos filius creditus est: et marinorum piscium pastor. Hunc artium peritum, et in varias se formas solitum vertere tradiderunt. Mater igitur nunc instruit filium, ne mutatione formæ decipiat: sed cum primum invenerit, alliget.

373 *Ille suam faciem transformat et alterat arte*] *Alterare* Latinum vix est: etiam memini in glossis Stephani occurrere *Altero, ἐτερόω*. Quare reputatur ex Ursini et Petavii optimis libris, quod et duo Medicei agnoscunt, *transformatis adulterat*. Pont. IV. 10. 'Copia tot laticum, quas haurit, adulterat undas.' 'Transformia corpora' dixit Met. VIII. 'Ast ubi habere suam transformia corpora sentit, Sæpe pater dominis Triopeida tradit.' Scribe etiam *Ille sua*, hoc est arte, ut bene unus Patavinus. Heins.

379 *Pastor*] Aristæus. *Fervent*] Fervere et emicare pullulantes videntur.

380 *Dedit mille animas*] Mille viventes apes. Paul. *Una nocata dedit*] Inde apud Græcos apis epithetum *βοῦργατος*: et vetus illud poemata, fortassis Eumeli, diotm *βοῦργατος*, de hac Aristæi fabella suspicantur litteratores egisse. Neapol.

383 *Pasit ovis pratum*] Parum Lati-

ne profecto, pro depavit. In nonnullis vetustioribus *Pasit*. Petavii *Pasit ovis prato*: optimus Ambros. *Pasit oves pratum*: tres alii *Pasit oves*. At Ursini liber cum quinque aliis *Pasit orem fatum*; quod sequor. Heins.

386 *Placat equo Persia, &c.*] Persæ equum Soli mactant ea ratione, quod celerrimo numini celeris sit offerenda victima. *Radius Hyperiona cinctum*] *Comtum* quatuor libri: sic Virgil. lib. VII. 'Quin et Marrubia venit de gente sacerdos Fronde super galeam et felici comtus oliva.' Heins. *Radius Hyperiona cinctum*] Solem radiis vallatum, ceu telis. Recurre ad Notas in Ep. IV. vs. 159.

387 *Quæ æmel*] Quod meliores. Pro triplici virgine duo libri, *gemina*. Codex Ursini *gemina*. An *Ægæa Diana*? Aulis enim in Ægæo mari: an *Eubœa*, pro *Euboica*? quomodo apud Statium Sylvar. lib. V. Epicedio Patris, 'stupuit primæva ad carmina plebes Eubœæ.' Heins. Pro virgine] Iphigenia. *Cerva datur*] Si non erat hujus succedanea ovis; quam dixere cervariam. Neapol.

389 *Ecce canum Trivia*] Ideo κυνοφαγὴς τὰς Lycophroni nuncupatur: causa est, quod Deam, teste Eustathio, τὰν νυκτερινὴν φόβον ἀνθρώπων εἶναι veteres putarint, et omnium spectrorum. Ea per canis latratum credita eisdem evanescere. *Libare Sapæos*] Hi Thraciæ populi. Herodot. lib. VII. 'Ἐθρεα δὲ Θρηκίων, δι' ἧν τῆς χώρας ὄδον ἐποιέτο, τοσούτοι Παῖροι, Κύνες, Βλετόρες, Σανταῖοι, Δερσαῖοι, Ἰδωνοί, Σάτρας. Hos Sapæos, ab Homero Σιντας vocatos, auctor est Strabo lib. X. 'Triviam libare Sabæos.' *Sapæos* reponi debere recte vidit Neapolis; qui Thraciæ populus. Neque aliter primæ editiones et duo scripti ex nostra. Recte autem subjungit *vidi*; quia per Thraciam iter fecit missus in exilium. Heins.

390 *Accolit Hæma nives*] Adludit

hand dubie ad antrum Hecates in Thracia, quod *Ἰχθυόσος* appellatum, de quo Stephanus: *Ἰχθυόσος πόλις, καὶ ἄστυς 'Εκδρύς ἐν Θράκῃ*. Ibi solitos præcipue canes Hecatæ immolari, testis fidus Suidas. *Et quicumque tuas accolit, Æme, nives*] Quasi omnes tuos accolas, et tua nivosa saxa colentes. Æmus enim mons Thraciæ.

391 *Custodi asellus*] Priapus hic; sub cuius tutela prisca rura erant: merces obvia; propterea quidem nomen Perspectus hæc illi: 'Villicus ærari quondam, nunc cultor agelli, Hæc tibi Perspectus templa Priape dico: Pro quibus officiis, si fas est, sancte, paciscor, Assiduus custos ruris ut esse velis: Improbis ut si quis nostrum violabit agellum, Hunc tu,' &c. Neapol.

392 *Sed tamen apta Deo*] Huic Deo rectus octo ex melioribus. Heins.

393 *Festa corymbiferi celebrabat Græcia Bacchi*] Nonno quoque *κορυμβοφόρος* dicitur: quomodo et *κισσοφόρος* idem dictus poëtis Græcia. Codices tamen vetustiores *racemiferi*. Met. xv. 'Victa racemifero lyncas dedit India Baccho.' Pro *celebrabat* Petavii et Oxoniensis *celebrabas*: ut lib. iii. ex veteri codice, 'Nondum tradideras victas victoribus artes Græcia.' At Farnesianus unus, *celebrabant*. Vide Notas ad Remed. Amor. vs. 164. Idem.

394 *Quæ solito tempore bruma refert*] Intelligit *τριηνηρίδας*, Bacchi festum. Vide Herodot. lib. iv. de Gelono Budinorum oppido. Hic vero Noster locutus est ex sententia multorum, cum vere sacrum illud fuerit annum. Trieteris enim nihil aliud erat quam tres anni quadrimestres, seu duo semestres. Censorin. cap. xix. Neapol.

395 *Di quoque cultores in idem venire Lycei*] Ursini et Petavii liber cum multis aliis *Lyæi*. Mazarin. optimus cum tribus aliis vere, ut puto, *gelidi Lycei*. Sic Met. i. 'gelidi pineta Lycei' dixit, et lib. iv. 'gelidum Eri-

manthon.' Virgilius Ecl. x. 'gelidi fleverunt saxa Lycei.' Sequens distinctio rectius huic præponatur. *Heias. Dii quoque cultores*] Dii Lycæum Arcadiæ montem incolunt, ubi est sedes Panos Lycei: a quo Lycæa ludicra, quæ nos *Lupercalia* dicimus; de quibus latius in secundo.

396 *Quicumque loci non alienus erat*] Mero alienus Ursini codex et Naugerianus cum aliis nonnullis. Idem Ursini liber *locis* pro diversa lectione, quod Petavianus quoque et sex alii agnoscunt. Scribe *joci non alienus*. Di a joci non alieni; quomodo Met. iv. 'atque aliquis de Dis non tristibus optat Sic fieri turpis' et de Flora Fast. v. 'Non est de tetricis, non est de magna professis' et postea: 'non est mihi credite, non est Illa cothurnatas inter habenda Deas.' Sallust. Catilin. 'Ille eos in domum D. Bruti perducit, quod foro propinqua erat, neque aliena consilii propter Semproniam:' sic et Cicero non semel. Lucretius lib. iii. 'Ant quia non veniunt omnino aliena salutis.' Lib. vi. 'Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena.' Idem, 'Quæ nisi responsis ex animo longeque remittis Dis indigna putata alienaque pacis eorum;' ita scribe: nam codices scripti *putare*: vulgati *putando*. Pont. i. 7. etsi aliter id sumi possit, 'Sim modo pars vestræ non aliena domus;' sic *ἀλλότριος* nunc cum tertio, nunc cum secundo casu apud Græcos jungitur. Heins.

399 *Silenus*] Redi ad Met. iv. vs. 26.

400 *Qui rubroque avidas*] *Quique rubro pavidas* rectius legas cum plerisque scriptis. Nisi malis *Quique ruber pavidas* cum Ursini libro et tribus aliis. Petavianus, *Quique rubro lividas*. Mendose Horatius de Priapo, 'Obscenoque ruber porrectus ab inguine palus.' Infra, 'At ruber hortorum decus et tutela Priapus.' Et lib. v. 'At ruber hortorum custos.' Sic et

'rubicundus Priapus' ibidem dicitur, et 'ruber custos' Tibullo. *Heins.*

404 *Miscendus large*] Imo *parce*, ut decet in Barchi convivio. Atque ita Vossian. Arundel. excerpta Politiani et duo alii codices. Ne dubita. *Idem. Miscendus parce*] Alii leg. *large*. In Græco convivio vianm nostro ineminisse Græcanicæ temperaturæ: de qua Hesychius, τὸ πάλαι, inquit, ἐκινῶτο τρία ὅσους λαμβάνειν, τὸ δὲ τέταρτον ὀνόν. Sed certius, nullam fuisse communem omnibus Græciæ certam κρᾶσιν. Lege Athenæum lib. ix. a cap. 6. ad 9. *Neapol.*

407 *Ille super suras tunicam collecta*] Hoc fere illud ἐκταγμένων χλαιδῶν ἔφαυε μῆδον. Iste priscus Nymphæarum cultus, qualem nunc spectamus in earum picturis, quibus brachia detecta et femora apparent. Ejusque vestis originem inde deductam suspicatur vir magnus, quod per initia caprinæ pelles ad lumbos utrimque cinxerint, nodatas corio crurum anteriorum: merito igitur φαινομενίδες appellatæ. Quo etiam nomine dictæ mulieres Lacœnæ, quod incidentes femora retegerent: sed eis id in usu, quia tunicarum pinnæ, tunc non assui solitæ, explicabantur. *Tunicam collecta ministrat*] *Succincta* duo veteres. *Heins. Super suras tunicam collecta*] 'Virginis arma Spartanæ.' Et mox, 'Nuda genu, nodoque sinus collecta fluentea.' Virg. *Æneid.* i. Et deinde, 'Succinctam pharetra, et maculosæ tegmine Lyncis.'

408 *Dissuto sinu*] Δελωμένης ἐπωμίδος, soluta fascia pectorali. Hæc supra subuculam aptabatur. Apuleius ii. Milesiar. 'Ipsa linea tunica mundule amicta, et russea fasciola prænitente, altiuscule sub ipsas papillas sæcincta.' Fuit illa feminis usui, ut graciles fierent: ut ventrale ad cōhibendum ventris tumorem. Glossæ, *ventrale, κοιλιοδεσμος. Neapol.*

409 *Vestes trahit*] *Vestem* meliores. *Heins.*

410 *Vincula nulla pedes*] *Vincula* pro calceis, tritissimum. *Vates*: 'unum exuta pedem vinculis.' Et unde Græcis ὑπόδημα, nisi ἀπὸ τοῦ ὑποδεῖσθαι, et aliud calcei genus καμπύλον, a κάμπναι, quod corrigilis et loris reticulatim vinciretur? de quo Hesychius: Καμπύλα, κατὰ κανίσκια, κανάβια, κυνηγετικά, ἐς γόργαζοι, ἢ ὑποδήματα ποιδ. Et illud dictum καμπύλον, nostris *campagus*: cujus etymon evidens ἀπὸ τῶν καμπῶν. Vide Glossar. Gr. Barb. I. Meursii: Et ex his collige, antiquos calceis, ex eo quod vincirentur, plerumque nomina dedisse. *Neapol.*

411 *Incendia mitia*] Incutunt dulces amoris ac libidinis stimulos.

415 *Hortorum Deus et tutela Priapus*] *Dectus et tutela* Petavii et Ursini liber cum quatuor aliis; bene: sic lib. xiii. *Metam.* 'dectus et tutela Pelasgi Nominis Æacides.' *Heins.*

416 *Ex omnibus illis*] Ex omni illarum numero. *Lotide*] *Lotidos* amore.

419 *Fastus inest pulchris*] *Malo, pulchra*: aliquis sciolus interpolat, ut sæpe alias. *Heins. Fastus inest pulchris*] Huc pertinent illa Petronii: 'Quia nosti venerem tuam, superbiam captas, vendisque amplexus commodius.' Hinc alter vocat 'fastosas mæchas' in suis Epigrammatis: 'Ad nocturna jacet fastosæ limina mæchæ.' *Neapol.*

420 *Despicit*] Facit se fastidii plenam. Recurres ad *Epist.* xvi. 97.

422 *Corpora victa soprore*] *Vincta* sex libri, de quo *Met.* xi. 239. Ursini codex *jacta*; pro *tacta* aut *jacta soprore*. *Heins.*

426 *Suspensio digitis gradu*] Primo pede metuens andiri. Sic, 'suspendere vota labello,' apud Catullum, est vix labra movere, eandem ob causam. *Neapol. Suspensio gradu*] *Librato corpore.* vs. 429. Sic Ter. *Phorm.* v. 6. 'Suspensio gradu placide ira perrexi: Accessi, adstiti, animam compressi,' &c.

428 *Ipsæ sui status*] *Ipsa* aura libri meliores. *Heins.*

435 *Territa consurgit*] *Consurgens* Ursini liber et unus Patavinus; rectius. *Idem.*

439 *Morte dedit parnas, &c.*] Ob illud facinus, quia Nympham excitarat, asellus mactatus est: et inde Lampsaceni accepere morem asini Priapo mactandi. *Et hæc est*] Duo libri *hæc est*; unus Patavinus *hic est*: lego, *et hinc est*. Pro Deo mox unus Medicus mari; ut marem Hellepontiacum vocet Priapum. *Heins.*

440 *Deo Hellepontiaco*] Priapo Lampsaceno: a Lampsaco urbe, quæ est in littore Hellesponti, in ora Asiatica, Priapi patria. *Paul. Hellepontiaco Deo*] A patria hoc epithetum: *Opedrys* (sic illum vocat Euphronius Priapeiorum scriptor, in Strabone lib. viii.) et alia, a locis ubi cultus. *Neap.*

443 *Et plumis ova fovetis*] *Quæ* plumis tres libri. *Heins.*

444 *Dulces sonos*] *Modos* Patavinus et multi alii. *Idem.*

447 *Ut proxima quæque est*] Rectius meliores *τὸ* est omittunt: *id falsum* Ursini liber, et alii nonnulli: duo *id falso*: vulgati *hoc falsum*. *Idem.*

448 *Nunc datis ore notas*] Quis non meminit in angurali disciplina aves fuisse oscines et præpetes? quæ sic dictæ, quia ore et penna anspectrum facerent. *Neapol.*

449 *Volucrum proles*] *Volucris* tres scripti: sic 'turba volucris' de avibus Met. v. ex antiquis libris, 'nuper et istæ Auxerunt volucrem victæ certamine turbam.' 'Volucres pennæ' Art. Am. i. ex veteri libro. *Nunc denique* tres itidem scripti. *Heins.*

452 *Uritur in calidis alba columba foci*] *Ignitis foci* Mazarin. optime: sic 'ignitum aërem' dixit Prudentius Hamart. 'sulphure cum jam Nimbo-so ignitus cælum subtexitur aër:' usus quoque idem alibi ea voce non semel. 'Ignitum' quoque 'vinum' vider legisse apud Gellium. *Blanda*

columba præterea sex scripti; ut in Amoribus, 'Oscula dat cupido blanda columba mari.' *Idem.*

453 *Nec defenso juvant Capitolia*] Scitum istud, quo auxilio tum urbs a Gallis liberata: in illius rei memoriam de suo ævo, inquit Plutarchus, in libello *περί τῆς Ῥωμαίων τύχης* Πομπείη δὲ μέχρι νῦν ἐπὶ μνήμῃ τῶν τότε συμπαυμάτων ἢ τύχῃ, κύων μὲν ἀνταυρωμένος, χῆν δὲ μάλα σερμῶς ἐπὶ στραμῆς πολυτελοῦς καὶ φορεῖον καθήματος. Tamen ejusdem exta dat Isidi in sacris.

454 *Inachi lauta*] Alii, *Inachi vacca*: Ursini liber *Inachi bacca*: alius *Baccha*. 'Inachiam bovem' vocavit Fast. xi. et 'Phariam juvencam' alibi non semel: 'vaccam Memphitidem' Propertius, si bene memini. *Heins.*

455 *Dea noctis*] *Lege Dea Nocti*. Nox enim Dea apud Poëtas. Neque aliter præstantissimus Ursini liber. Sequenti versu provocat meliores. *Idem. Cristatus ales*] De gallo gallinaceo non male Alcimus: 'Candida Phæbeo præfulgent ora rubore, Crista riget radiis, ignea barba micat. Alæ, colla, comæ, pectus, femur, ungula, canda, Pæstanis lucent floridiora rosis. Flammea sic rutilum distinguit pinna colorem, Ut vibrare putes ignea membra faces.'

457 *Interea Delphin*] Ipsa luceAGONALI, hoc est, v. Idus oritur Delphin ἡλιακῶς. Id Cæsari apud Plin. est pridie Nonas, lib. xviii. 36. *Neapol. Clarum super æthera sidus*] Scripti præstantiores *æquora*. *Heins.*

459 *Medio discrimine signat*] Parum certo oculo hoc discerno, et ambigo de vero: nam Noster quarto Idus Januarias mediam hiemis partem hic facit: ac sic Columella de Re rustica lib. xi. 'Tertio nonas Januarii Cancer occidit, tempestas varia; pridie Nonas Januarii media hiems, Auster multus, interdum pluvia.' *Idem.* Censet tabula illa edita sub nomine Ptolemæi. *Neapol.*

461 *Proxima prospiciet*] III. Idus celebrabantur publice Carmentalia (feriæ erant stativæ); sed in qua urbis parte? Ego opinor sub Capitolio apud Carmentalem portam: ibi Carmentæ ara fuit antiquitus constituta. Vide Dionys. Halicarn. lib. 1. Antiq. καὶ γὰρ Ἐβδόμῃ θυόλας. In Kalendario Constantini notatur hoc festum, DIES CARMENTARIORUM. Neapol. *Tithone Aurora relicto*] Nupta Ursini, Petavii, Mamm. et tres alii libri; bene: lib. VI. 'Jám Phryx a nupta quereris Tithone relinqui.' Heins.

463 *Æde recepit*] Ad aquam Virginem. Consentiunt Urbis antiqui topographi, Victor et Rufus: et Frontinus de aquæ ductibus Romanis de hac eadem capiendus in his: 'Edicula fonti apposita hanc Virginem pictura ostendit.' Ista ea fortassis est, a qua nomen aquæ inditum. Neapol.

464 *Campus*] Martins. *Aqua virginis*] Hanc aquam M. Agrippa, in urbem perduxit, in agro Lucullano collectam. Virgo appellata est, quod quærentibus aquam militibus puella quasdam venas monstravit: quas sequenti qui foderant, ingentem aquæ copiam invenerunt.

467 *Ipsa mone*] Malim *Nympha, mone*. Sic infra de Carmenta vs. 633. 'Sive fugæ comites, Mænali nympha, tuxæ:' ubi plura. Lib. III. 'Nympha, mone nemori stagnoque operata Dianæ.' Heins. *A carmine ductum*] Haud dubie a nostris patribus Carmenta a carmine dicta. Vide Plutarch. ἐν ἀνέκδοτοις. τῆς δὲ Καμμέντης οἱ μὲν Ἐβδόμου μητέρα, &c. Nec aliud sibi vult numisma illud, quod Carmentam revelat in hunc modum: capnt habet muliebre vegeta forma; comam ineptam, a fronte et a facie rejectam, premit corona ex fabarum foliis atque foliculis apte contexta; cincinnis sub eadem per collum defluentibus, citharam appositam re-

spicit, ut vatem dicat, et nummus casus fuit Q. Fabio Maximo, ut ex inscripto nomine perspicio: nec fortuito huic mater Euandri a dorso denarii inclas; nam a Carmenta illustrem Fabiorum familiam et sunt qui deducant.

469 *Orta prior Luna*] Sic illa commenta est. Vide Clem. Alexandr. in admonitione ad Gentes. Minor fuit insania Atheniensium, qui se ἀνδροχθονας credidere: hi vero, ut in hujus rei indicium, cicadas aureas in capillorum cincinnis gestabant, teste Apostolio in Proverbio τερρίλων ἀνδρυστοι, Centur. XVIII. Arcadibus lunulæ in calceis usui fnere, Romanis postea ad hanc nobilitatem respicientibus. Neap. *Orta prior luna, &c.*] Arcades olim ausi sunt Antelunares se dicere, et solos se nobiles prædicare: unde a Græcis προσλήποιο vocantur. Ex quo factum putatur, ut apud Romanos qui nobilitate præstabant, lunulas in calceis ferrent. Mos autem fuit Græciæ populis, in alienas ire terras, quas fertiles esse cognoverant, et eas habitare, pulsus veteribus incolis. Sed quoniam soli Arcades ob sterilitatem agrorum pulsi non sunt, ideo se vetustate ac nobilitate cæteris præstare dixerunt.

470 *Habet nomen a magno Arcade*] Denominatur Arcadia ab Arcade, Jovis et Themistus aut Calistus filio. Vtrum Arcadia nominata est aliquando Pelasgia, aliquando Parrhasia, aliquando Lycaonia.

471 *Hinc fuit*] *Hic fuit* meliores: sic Met. v. 'Hic fuit, a cujus stagnum quoque nomine dictum, Inter Sicelidas Cyane celeberrima Nympha.' Lib. xv. 'Vir fuit hic ortu Samius.' Heins.

473 *Æthereos ignes*] Ignis æthereus, ἡ πῦρ, ὁ ἐν θουρίασιν, qui eisdem est φῶς. Hesych. φωθῆσας, ἐκθουν ποθῆσας. Neap.

474 *Ore dabat pleno carmina vera*

Dei] Lege, *Ore dabat vero carmina plena Dei:* quomodo Mazar. Voss. Arond. et tres alii; atque ita ex conjectura Scaliger. *Heins.*

476 *Multaque præterea]* Alter Puteanus pro diversa lectione *præterito*. Unus Ambros. *Multa:* vix dubito Ovidium nostrum scripsisse, *Multam præterito tempore nacta fidem:* 'præterito tempore' ut lib. vi. 'Abiue præteriti perjuria tempora, inquit. Abiue præterito perfida verba die:' ubi duo veterimī codices *præterea die*, similiter. *Idem.*

477 *Nam juvenis]* Euander. *Fugatus]* Dissensione et seditione civili. *P. Nimium vera cum matre]* Pari significatione dixit in Epistolis: 'Ah nimium miseræ vates mihi vera fuit!' *Neap.*

478 *Deserit Arcadiam]* Arcadium Strozæ codex; quod præstat: laudem intellige. *Heins.*

480 *Siste, precor, lacrymas]* *Siste, puer,* vetustæ editiones cum quinque scriptis. *Idem.*

482 *Offenso Deo]* *Insenso* Matthæus Herculani ex veteri libro notarati in codice suo; quod et marginem quarundam editionum occupavit. Sed vulgata lectio bene se habet. *Cy-dippe,* 'Nam pudet, et timeo, quamvis mihi conscia non sim, Offensos videar ne meruisse Deos.' *Idem.*

486 *Spemque metumque]* *Spemve metumve* malo. *Idem.*

489 *Ex quo exul]* In Bœotia sedem sibi delegit, Thebasque condidit. *Qui quondam pulvis]* A patre scilicet. *Ab oris Tyriis]* A Phœnicia, seu a Tyro clarissima Phœniciæ urbe. *Paul.* Vide Ovid. Met. iii. Hanc raptam a Jove fabulantur Mythici, sed vere piratæ aliquot Cretenses fnere. Vide Herodot. lib. i.

490 *In Aonia constitit]* Nam desperata sororis salute, Bœotiam habitare decrevit: ea ab antiquis incolis Aonibus sic dicta. Vide Strabonem

lib. ix. *Neap.* In humo Aonia] In Bœotia.

491 *Iason Pagasæus]* Thessalicus, a Pagasis in Thessalia. *Paul.* *Pagasæus Iason]* Ille ob cædem Menalippi fratris fugit ad Argivos: Jason interfecto Pelia Corinthum abiit. *Περγασά,* sive, cum Plinio, Pagasâ, Thessaliæ oppidum: unde sinus Pagasicus; Græcis, *Περγαστικός,* seu *Παγασικός,* ut habent Mss. Strabonis.

493 *Omne solum forti patria]* Euripideum illud expressit: *ἄσας μὲν ἀνὴρ ἀλεῖν περὶ πόλιν.* *Ἄσασα δὲ χθὼν ἀνδρὶ γενναίῳ πατρὶς.* Excelso vir animo contristari exsilio non debet. Et unde initia et principia ejusque gentis, nisi ex totidem exsiliis? Vide Senec. Consolat. ad Helviam. *Neap.*

494 *Ut volucris]* *Δεῖξόν μοι, τί διαφέρει οἴκη ἀνθρώπου, καὶ νεοσσὶ πελαργοῦ, ὡς οἰκησῖς.* Arrian. Epict. lib. i. 28. *Et volucris]* Ut avibus patria est. *Vacuò quicquid in orbe patet]* Hoc est, in aère.

495 *Errat in anno]* Horret legendum cum Ursini libro et Mazar. et quinque aliis. Noster in Ibide, 'At cum tristis hyems Aquilonis inhorruit alis.' Festus Avienus Prognosticis, 'Cum madefacta dies sub tempestatibus horret:' et Germanicus Arateis, 'Frigidus ac rapidis horrebit Aquarius Euris.' Lucanus lib. iv. 'Pigro bruma gelu siccisque Aquilonibus horrens:' ubi *hærens* perperam legitur. Virgili illa respexit 'horrida cano Bruma gelu.' Hinc 'horrida tempestas,' et 'hyems horrida,' passim apud Poëtas. *Heins.*

496 *Tempora veris erunt]* *Πρῶτα μὲν εἰρεσὶν, μετέπειτα δὲ κάλλιμος οὖρος.* Homer. Odys. A. vs. ultimo. Et Enrip. Elect. *Μόλις προβαίνουσ' ἡ τέχνη, σφαλὴ καλῶς.* Ergo, *ἀντελπίζειν* Thucyd. i.

497 *Et firmus mente parentis]* *Firmata mente* meliores; recte. Met. iii.

‘mentem firmat Deus, Excute, dicens, Corde metum.’ In mortem Drusi, ‘Firmavitque animum, destituitque preces.’ Heins.

498 *Nave secat fluctus*] Navigat Ionium et Tyrrhenum æquor. P. *Italiæque tenent*] Quo anno li in Italiam venire, disce ex Dionys. Halicarn. lib. i. Antiq. Origo gentis Romanæ: ‘Regnante Fauno, ante annos circiter LX. quam Æneas in Italiam deferretur, Euander Acas, Mercurii et Carmentis Nymphæ filius, cum matre eodem venit.’ Tunc ad rudes Italos litteræ translatae. Nescio an auctor Enander filius, seu Nicostrata mater. Antiqui versus: ‘Mente Phœnices sagaci condiderunt Atticas: Quas Latini scriptitamus, edidit Nicostrata.’ Marcus Victorius scribit, tantum cum Euandro ad nos translatas xvi. postea quasdam a Palamede et Simonide adjectas. Sed apud Euripidem Palamedes ipse totam scribendi rationem sibi attribuit. Vide Joh. Tzetzen Chiliad. x. hist. 332. Neapol.

500 *Egerat*] Multi ex melioribus *Vexerat*; forte pro *Rezerat*. Heins. *Obovis ibat aquis*] Ex Virg. viii. ‘Adversum remis superes subvectus ut amnem.’

501 *Vada juncta Tarenti*] Ita editi et scripti fere omnes, manifesto errore; meliores pauci *Terenti*: vide Festum in ea voce. Heins. *Illa*] Carmentis. *Aspicit latus fluminis*] Dextram Tyberis ripam. Terentum aliqui esse putant inter Palatium et Aventinum, locum in quem Carmentis desiliit. Paul.

502 *Per loca sola*] Sedes Aboriginum. Neap. *Solas per loca sola casas*] *Sparsas casas* scripti plerique: sic ‘sparsi lata per arva greges’ lib. ii. et lib. iv. ‘sparsi per nemus omne Dei.’ Ita et ‘sparsa mapalia,’ et ‘dispersa mapalia,’ apud auctores: ‘sparao concita mapali Agrestum manus,’ Val. Flacco lib. ii. Heins.

506 *Pinea texta*] Hoc est, navim. Loquendi modus antiquus: in xiv. Metamorph. ‘Fert ipse avidas in pinea Turnus Texta faces,’ Neap.

507 *Properans insistere ripæ*] Vetusiores magno numero *terræ*; et recte: nam alterum paulo ante præcesserat. Sequenti versu pro *Evandri manu* legendum puto *Evandra*: ut infra lib. iii. ‘Telegona manu:’ et lib. iv. ‘Parthi manu’ pro Partha. Posset et legi, *Vix, Evandre, tua vixque retenta manu est*. Heins.

510 *Novos celo terra datura Deos*] Leucotheam et Herculem: ni malis Romulum et duos primos Cæsares. Neap.

512 *Et nemorum Nymphæ*] *Sylvæ* scripti fere omnes meliores; nimirum *divæ* legendum, quod tres codices agnoscunt. Dryadas intelligit. Grattius initio, ‘Adascitæque tuo comites sub numine Divæ Centum omnes nemorum, centum de fontibus omnes.’ Posset et legi *Et nemora, et sylva*: quæ duo etiam distinxit Amor. lib. iii. 8. ‘Sed nemora et sylvæ crimina vestra tegunt.’ Ita sylvæ etiam alloquitur apud Val. Flaccum Jason lib. v. ‘Vos etiam, sylvæ, vos Colchidos hospitis oram Pandite:’ *perperam ors vel ora* illic in vulgatis. Heins.

515 *Fallor, &c.*] Nunc incipit vaticinari. *An hi colles, &c.*] An his collibus magna urbs surget. Etenim septem colles complexa est urbs ipsa, Palatinum, Capitolinum, Aventinum, Coelium, Exquilinum, Viminalem, Quirinalem. P.

516 *Cætera terra petet*] *Potent* Zulichemianus antiquissimus: vide notas Rem. Am. vs. 164. Heins.

517 *Totus promittitur orbis*] *Ἐς καλὸν φέρετο πάρος ὁ Τράϊος, ἣ γὰρ ἐν ἑπλοῖς Ἠγέσθη κόσμου πάντος ἑκαστα πάλαι*. Bassus in Anthol. ‘Omnia sub pedibus vertique regione videbunt,’ Virgil.

519 *Dardania pinus*] *Dardania* li-

bri quatuor. Pnto *Dardanides*; adi Notas lib. i. Artis vs. 172. *Heins. Tangent hæc littora pinus*] Ad Æneæ adventum post annos LX. Sed mirum quod vates hanc felicissimam Monarchiam præviderint. Exstat vaticinium Cassandræ apud Lycophronem.

520 *Causa novi fœmina Martis*] *Latina. Neap.*

521 *Functa quid induis arma*] Prædicit et cædem Pallantis: sed Turnus occisor cadet, inquit, Æneæ dextra. *Neap.*

523 *Viola tamen vinces*] Ennius Annal. xiv. 'Quei neque Dardaneis campeis potuere perire; Nec, quom capta, capei; nec, quom combusta, cremari.' Ex quo Virgil. vii. 'num Sigois occumbere campis, Num capti potuere capi? nam incensa cremavit Troja viros?'

526 *Nunc minor hic toto est altior orbe cinis*] *Non minor* multi scripti: alii *Num minor*: Uraini liber et duo alii, *Non minus*: Zulich. *Nec minus*: tres, *Num minus*: bene: vide notas Epist. xi. 19. *Heins.*

527 *Sacra et sacra altera patrem*] *Sacra altera et altera patrem* unus Vaticanus. *Idem.*

528 *Iliacos accipe, Vesta, Deos*] De templo Vestæ intelligit, quod postea Numa condidit: ubi servata sunt sacra Trojana, et Palladium, et Dii penates.

529 *Tempus erit, &c.*] Hoc ad C. Cæsarem refertur; qui et Pontifex maximus, et sacerdos Vestæ, curam erit illorum habiturus, et orbi imperatorum, et referendus in Deos.

531 *Tutela manebit*] *Manebis* unus Medicus probæ notæ; venusto. *Heins.*

533 *Nepos*] Germanicus. *Et natus*] Tiberius filius. *Dei*] Augusti. *Paul. Inde nepos natusque*] Notavit id Dio lib. LVII. sub initium, et Suetonius in eodem Principe. *Neapol.*

534 *Idcet ipse recuset*] Quamvis ipse

Tiberius recusaturus sit imperii molem:

536 *Sic Julia*] Aut Livia Augusta. *Erit novum numen*] Nova Dea. *Paul. Julia numen erit*] Hæc secunda Cæsaris Augusti conjux, quæ prius dicta Livia Drusilla, postea mariti adoptione in Juliorum domum admissa; unde in posterum ei nomen fuit Julia Augusta: quam a nepote Claudio consecratam tradit Suetonius lib. v. 11. et Dio Cassius lib. LX. Habuit et præter Virgines vestales, suam Flaminicam. Et passim in Inscriptionibus antiquis litatum Juliæ videmus, ut in his Fragmentis Fratrum Arvalium: DIVO AUGUSTO BOVEM MAREM, DIVÆ AUGUSTÆ VAGCAM. Si hi honores a Claudii ævo mortuæ Liviæ: at fere omnes filius Tiberius per modestiam imminuit, addito, ne cælestis religio decerneretur. Adi Tacitum sub initium Annalis v. *Neap.*

537 *Talibus ut dictis nostros descendit in annos*] *Talibus auspiciis* Arund. et tres alii. At Uraini. Zulich. Mazar. Nanger. Voss. et tres alii, *Talibus auspiciis nostros descendit ad agros.* 'Dicta' hic pro vaticiniis sumit: vide notas in Epist. v. 33. *Heins.*

541 *Nec mora longa fuit*] *Subit* puto, quia paulo ante præcesserat *fuit*: nisi illic mavis, *Felix, exilium cui locus ille suum*! *Idem.*

543 *Boves illuc applicat*] Malim *appulit*: ut lib. v. 'huc captas appulit ille boves:' et lib. vi. 'Appulerat ripæ vaccas (Etæus Iberas.' *Pro heros* unus Patavinus *oras*. Forte *illuc ora*. *Idem. Applicat illuc*] In Latium, apud Pallantium. *Boves Erythreides*] Armenta Geryonis: ab Erythia insula in extrema Hispania. *Paul. Ecce boves*] Paulo post Arcades quarta Græcorum classis in hanc Italiæ partem venit, duce Hercula. Vide Halicarnass. *Erythreidas*] Statim exploratas editiones in quibus *Erythreidas*, ubi leges Strabonis verba lib. III. Ἐρυθρεῖαν δὲ τὰ Γάδαρα ἵσους λέ-

πρὸς ἑκατόμβης, &c. Sed hoc parum obest; nam insulæ Gadibus adsitæ, sub uno Erythæe nomine nuncupatæ. Neapol.

544 *Claviger*] Hercules clavam ferrens. *Emensus iter longi orbis*] Quasi emensus orbem longo itinere. Nam ex Creta, ubi exercitum paravit, in Ægyptum trajecit: et peragrata Libya in Hispaniam venit, et inde in Italiam.

545 *Dum domus Tegeæa*] Domus regis Arcadici: a Tegeæa urbe quæ est in Arcadia. *Est hic*] Herculi: *Hospitium*] Quasi dum hospes ab Eundo retinetur. Paul.

546 *Lata per arva*] *Lata* Ursin. Mazar. Zulich; et quatuor alii; recte: sic lib. iv. 'Sacrarumque Melam pascua læta boum.' Fast. lib. v. ut codices duo veterrimi agnoscunt, 'Omnia tentabo lætis medicamina terris.' Et Amor. iii. 5. 'Carpebant tauri pabula læta procul.' Mox sentit pro sensu meliores itidem. Heins.

547 *Heros Tyrrhinus*] A Tyrrintho oppido in Bœotia, in quo natus est.

550 *Traxerat aversos Cacus in antra feræ*] Alii codices *boves*. Sed *aversos feræ* est scribendum; ut recte unus Farnesianus: vide Notas Ep. ix. 114. Heins. *Cacus*] Latro: qui ab ipso re dictus est Cacus.

551 *Aventina timor, &c.*] Incolebat Cacus Aventini montis sylvam, quam suis grassationibus et formidandam reddebat et infamem: eratque tam vicinis quam peregrinis infensus.

553 *Dura viro facies*] Tres apud me veteres, *Dura viro facies*. Ego quidem hic malim *dura*: licet *durus* sit idem ac *λεωπύδης καὶ κροτέψ* nam vires statim commendat. Neapol.

554 *Mulciber*] *Mulcifer* multi ex vetustioribus, quomodo sæpe apud nostrum aliosque in antiquissimis membranis occurrit. Heins.

556 *Abdita*] *Obdita* Ursini codex. Videantur quæ noto Art. Am. ii. 636. Idem.

559 *Jove natus abbas*] Petavianus abbas; ut Jove natus pro nate dixerit. Idem.

561 *Accipio, Revocamur ait*] *Accipio revocamen* Petavianus, Nauger. Ursin. Arondel. et multi alii: vide notas ad Epist. [xiii. 135. Sed et vulgata ferri potest. Valer. Flaccus lib. i. 'Accipere Deæ; celerique per æthera lapsu Diversas petiere vias.' Sequenti versu, pro victor, recte etiam vetustiores libri *ultor*. Virgil. in hac eadem narratione, 'nam maximus ultor Tergemini nece Geryonæ spoliisque superbus Alcides aderat.' Id. *Accipio revocamen, &c.*] Mugitum inclusarum sequutus Hercules ad speculancam venit.

564 *Vix movissent*] Movere potuissent. *Illud onus*] Saxum. *Bis quinque juga*] Hoc est, decem jugatorum bonum paria.

565 *Humeria*] Arondellanus, *Nititur hic humero; caelum quoque sederat illi*. Heins.

567 *Quod simul eversum est*] Primæ editiones et scripti quinque *evulsam*: Neapolis malit *avulsam*. Cum *rd est* a nonnullis absit codicibus, scribendam puto *Quo simul avulso*, vel *averso*; ut et Met. ix. 'Quo simul evulso sanguis per utrumque foramen Emicuit'; nam unus ex meis *Quo simul evulsam*: et lib. vi. 'Quo simul educto pars est pulmonis in hamis Eruta:' et utroque loco *rd est* in multis scriptis desiderabatur: nisi mavis *Cui simul*: vide Notas Amor. lib. i. 4. vs. 1. In Tristibus 'simul nobis habitare' dixit, pro cum nobis; ita enim libri veteres: sæpe in his elegantissimis peccatum. Idem. *Quod simul eversum est*] Alii leg. *Quod simul evulsam est*. Virgilius in re simili 'avulso' usus: unde sic malim in nostro legere, *Quod simul avulsam est*. Nec ambigo ita a germana manu olim scriptum. Neapol.

568 *Ictaque subsedit pondere molles humus*] *Pondere molis* primo legendum

cum castigatioribus scriptis. Deinde pro *Icta*, quidam ex melioribus *Jactaque*; tres *Lazaque*; duo *Lazaque*; Zulich. *otaque*, sic ut prima litera desideretur. Vulgatam non muto. Trist. i. 9. de navi: 'nec sœvis icta fatiscit aquis:' et 'icta hostia' pro percussa *Metamorph.* Dicentur plura mox vs. 720. *Heins.*

560 *Collata prætia dextra*] T. Lucretius lib. v. apte ad rem: 'Arma antiqua, manus, ungues, dentesque fuerunt, Et lapides, et item sylvarum fragmina rami.' *Neap.*

571 *Patrias ad artes*] Vulcani nempe filius, flammæ vomitu arcere Herculeum tentat. Hæc pleraque ex *Æneid.* viii. 'Ille autem, (neque enim fuga jam sper ulla periculi est,) Faucibus ingentem fumum, mirabile dictu, Evomit, involvitque domum caligine cæca,' &c.

575 *Occupat Alcides*] Curtius lib. ix. 'Jussit quatuor admoverti canes, qui celeriter occupaverunt feram.' *Clava trinodis*] Sic describitur a Poëtis hæc Hercules, non levis seu polita, sed rustica et inculta. *Neap.*

579 *Taurum tibi, Jupiter*] Post boves inventos aram exstruit Jovi inventori, et unum e juvenis mactat. Vide Dionys. lib. i. *Neap.* *Tibi, Jupiter*] Similitur Virgil. viii. 'tibi enim, tibi, maxima Juno, Mactat, sacra ferens.'

581 *Constituitque sibi*] Hanc dictam a Pontificibus Maximam, non ipse sibi constituit, in quo Naso fallitur, sed Evander Herculi dicavit; ob ea quæ a matre Carmenta didicerat. Vide Dionys. *Neap.*

582 *Hic ubi pars urbis de bove nomen habet*] Ubi est forum boarium: quod forum ita appellatum volunt aliqui quod ibi bovem Hercules immolaverit. Alii ab ænea bovis statua, quæ ibi posita erat.

583 *Evandri mater*] Carmentis.

584 *Quo tellus sit satis, &c.*] Nam Hercules tellurem monstris purgavit.

586 *Sic Dea*] Ipsa relata in Deas,

Possidet hanc diem] Quæ est tertia Iduum.

587 *Idibus in magni, &c.*] Idibus Januariis immolatur Jovi verrex, diesque illa relata in Fastos: in ea enim Octavius Cæsar, Augustus cognominatus est. *P.*

589 *Populo provincia nostro*] Eadem luce, anno Urbis conditæ dccxxvi. post orationem illam simulatam, habitam a Cæsare Octaviano de deponendo imperio, redditæ senatui et populo omnes pacatæ provinciæ; quæ vero nondum sedatæ, a Cæsare retentæ: sed in has omnes imperium tantum decennale voluit: hoc finito, aliud et aliud quinquennium decretum, inde rursus decennium; adeo ut toto sævo imperium tractaverit. Vix in mentem interpretibus venit, hoc sibi velle Nasonem in hoc versiculo. *N.*

590 *Et tuus avus, &c.*] Hoc est, Cæsar Octavius, Tiberii ex adoptione pater, et avus tuus, o Germanice. *Augusto nomine dictus avus*] Sed aliter. Censorinus, qui rejicit in xvi. Kalendas Februarias; Orosius, qui in viii. Idus Januarias, qui magis ad nostrum accedit; et priscus hic laps: vii. IDUS JANUARIAS, QUAE DIE PRIMUM IMPERIUM ORBIS TERRARUM AUSPICATUS EST, THURE, VINO SUPPLICENT. Tu adhære cui voles, ego a Nasone non recedam. His ergo Idibus datum Octaviano Augusti cognomen: Romuli sibi imponere animus erat, ni suspectus affectati regi fieret. Vide Dionem lib. lxi. Hinc postea omnes fere subsecuti Principes nomen illud usurparunt. Sed plerisque odio fuit. Quidam Germanici, quidam tantum Cæsares, quidam Antonini dicti: sed nemo æquavit Caligulam, qui testæ Dione, ποτὲ δὲ τοῦ θήμου βοηθῶντος, νεανίσκου Αἰγίουοντος, ἐβρισηῖναι ἐνομήσατο.

591 *Perlege dispositas ceras*] Sabinus dicit clypeos seu thoraces, qui Græcis δίσκοι καὶ θώρα. Tò vero *perlege* ostendit, in basi nomina gesta quæ ejusque subscripta: et certe ita fuit. Vide

Val. Max. lib. v. 8. Titulus, est index et *ἀεγχος* rerum gestarum. *Annoa per atria*] Libri aliquot habent, *generosa*; quidam *cinerosa*, qui respiciunt ad culinas, sitas in atriiis. *Neap. Perlege*] Oculis perlustra. *Ceras dispositas*] Statuas cereas. *Per atria annoa*] Per antiqua nobilium atria, nobilitatem generis, et clarissima facta referentes. *Cinerosa per atria*] De cinerosis atriiis nūgæ: primæ editiones et scripti plerique castigatiores *generosa atria*; probe: sic infra lib. II. 'Quo ruitis generosa domus:' et in Pont. 'O qui, nominibus cum sis generosus avitis, Exsuperas morum nobilitate genus:' duo nostri minorum gentium, *numerosa atria*; totidem *annoa*; quod nollem secutus esset Neapolis. *Heins.*

592 *Contigerant*] Alii *Contigerint*: Petavii veterrimus *Contigerunt*; bene: quomodo et Scaliger coniecerat. *Idem. Nulli viro*] Nulli unquam ex Romanis ducibus.

593 *Africa victorem, &c.*] Ut magis illud Augusti cognomen extollat, refert etiam, unde alii cognomenta acceperint: nam plerumque a victis gentibus fuere tradita. *Africa victorem de se*] P. Cornelius Scipio, ab Africa devicta Africani meruit cognomen. *Alter*] Hoc est, P. Servilius Isauricus. *Isaurus opes domitus*] Potentiam Isaurorum populorum, quos vicit, et multas eorum urbes expugnavit.

594 *Aut Cretum domitus*] Iste Qu. Metellus Creticus. Florus III. 7. de hoc: 'Nec quidquam amplius tamen de tam famosa victoria quam Cretici cognomen reportavit.' Imo etiam triumphavit, licet non adeo magna pompa: nam duces captivos subduxerat Pompeius (ornamentum erant victoriæ), de quo iuste ait questum Q. Metellum Paternulus lib. III. Vide et Dionem.

595 *Hunc Numida faciunt*] Hic etiam ex familia Metellorum: patrem

habuit L. Metellum Calvum Consulem anno DCXI. Marmora Capitolina: Q. CÆCILIVS L. F. Q. METELLVS AN. DCXLVI. NUMIDICVS PROCOS. DE NUMIDIS. ET REGE IUGURTHA.... Rosit longa ætas voculam *triumphavit*: nam Eutropius bis de eodem Rege triumphatum tradit lib. IV. semel ab hoc Q. Metello, et iterum a Caio Mario. Paternulus II. Historiæ: 'Metelli tamen,' inquit, 'triumphus fuit clarissimus, et meritum virtutisque cognomen Numidici inditum.' *Illum Messana superbum*] Legant studiosi quæ Scalig. notavit ad Eusebii Chron. num. MDCCXLII. *Neapol. Hunc*] Cæcilius Metellum, qui Jugurtham per injurias Numidiam occupantem fudit, et universam Numidiam vastavit: inde Numidicus cognominatus est. *Messana*] Quæ urbs est in Sicilia. Nam Valerius Maximus, postquam Messanam nobilissimam Siciliæ urbem cepit, *Messala* cognominatus.

596 *Ille*] Scipio Æmilius. *Traxit notam*] Titulos et cognomentum. *Ab urbe Numantina*] A Numantia nobilissima Celtiberorum civitate. *Paul. Ille Numantina*] Numantia excisa et deleta anno DCXXII. a Scipione Æmiliano Africano, veteris Africani nepote: qui meruit etiam sic dici, ob victoriam de Pœnis et Asdrubale anno DCVII. Ab ea igitur urbe Numantinus etiam cognominatus. Appian. in Iberica vide.

597 *Et mortem et nomen*] Id vero post mortem. Vide Dionem lib. LV. *Neapol. Et mortem et nomen, &c.*] Drusus Tiberii frater, et Germanici pater, cum inter Salam fluvium et Rhenum adversus Germanos belligeraret, victor oppetiit. *Mortem et nomen Druso Germania fecit*] Patri tuo: quia mortuus in Germania, et Germanicus appellatus.

598 *Me miserum virtus*] Jure: nam facit Paternulus adolescentem 'tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit, vel in-

dustris percipit,' &c.

599 *Tot sumet nomina*] Sumat meliores: et mox *torquis adempta* pro diversa lectione Ursini liber, et quinque alii cum Arundel. plures *adeptæ*, vel *adepti*: *adeptæ* Zulich. ut apud Propertium, 'Torquis ab incisa decedit umca gula.' Atque ita Quadrigarium et Varronem locutos monet Nonius in ea voce. *Heins.*

601 *Aut torquis adempti*] Denotat Manlium Torquatium, Valerium Corvinum, et sequenti disticho Pompeium Magnum: quorum tituli in ipsorum posteros translati. Legi tamen olim ademptos his familiis a non bene sano Caligula. Vide Sueton. iv. 35.

604 *Sed qui te vicit, nomine major erat*] Hec est, major omni nomine ac titulo: at codex Ursini, Voss. Zulich. Mazar. et multi alii, *te quoque major*. Quare fuit cum legendum censerem, *se quoque major erat*; ut occulte tangat clementiam Cæsaris, qua victis hostibus ignovit. Noster Epistola Briseidis, 'Vince animos iramque tuam, qui cætera vincis.' Nota et ista Claudiani, 'Tandem vince tuum, qui vincis cuncta, pudorem.' Et Martialis ad Domitianum, 'Ducum victor, victor et ipse tui:' nam, 'Fortior est, qui se, quam qui fortissima vincit Mœnia.' Succurrebat et altera conjectura, *re quoque major erat*; ut rem et nomen inter se opponat, quomodo et alibi sæpe. Idque ipsum viro elegantis tersissimique ingenii Gaspari Gevartio in mentem venerat: sed vulgatæ lectioni controversiam non esse movendam nunc judico. *Heins.* *Sed qui vicit te*] Cæsar, a quo bello Pharsalico superatus es. *Erat te quoque major*] Quia te et scientia militari, et virtute, et felicitate superavit.

605 *Nec gradus est Fabios supra*] *Ultra Fabios* meliores omnes: sic Seneca initio Snasor. 'Non magis quicquam ultra Alexandrum novimus, quam ultra Oceanum.' *Heins.*

609 *Sancta vocant angusta patres*]

Non absimilia his sunt illa Dionis lib. lxi. Πάτρα γὰρ, inquit, τὰ ἱερὰ τὰ ἀγία, καὶ λεβήρα ἀβύσσα καὶ ποταμοί τε, &c. *Augusta* vocantur *Templa*] Nam locus ubi templum extruendum per augures prius constituitur, simul constitutus dici potest Augustus, et Dīs consecrari. Ad hanc mentem Festus: 'Augustus,' inquit, 'locus sanctus ab avium gestu, &c. sic dictus, sive ab avium gustatu, quia aves pastæ id ratum fecerunt.'

610 *Sacerdotum*] Id est, pontificum: præbant enim illi verbis solennibus in dedicatione cujusvis templi. Vide Livium lib. ix. de Co. Flavio. Varronem de L. lib. v. 'Sic enim ædes sacra a Magistratu Pontifice præeunte dicatur.' *Rite dicata manu*] Non dubie, morem illum tangit, cum postem manu tenebat Pontifex, dum ara aut fannm sacrabatur: quem Valerius insinuat lib. v. 10. Idem testatur Senec. de eodem, Consolatione ad Marciam. *Neap.*

611 *Ab origine hujus verbi*] Augusti. Nam et augurium et augustum deducuntur ab avium gustu gestuve.

614 *Protegat et nostras*] Omnino *vestras fores* scribendum cum veterioribus. Tristium iii. 1. 'Cur tamen apposita velatur janua lauro, Cingit et augustas arbor opaca fores?' Unus tamen Vaticanus *meritas fores*; eleganter. *Heins.* *Protegat vestras fores*] Quasi sit in vestris foribus elementia. Nam hæc civica corona, et militum virtutis et clementiæ principum insigne clarissimum erat. *Paul.* *Querna corona fores*] Quæ eodem die cum Augusti cognomine Octaviano a Senatu concessa. Dio lib. lxi. Huc spectant nummi eidem cusi, quidam cum corona ex hac fronde, et hisce literis, OB CIVES SERVATOS: quidam cum aquila tenente unguibus quercum, et duobus arbutulis a latere (lauri sunt): alii cum orbe et iisdem ramulis, sed hacce inscriptione: PAX ORBIS TERRARUM. S. P. Q. R.

615 *Tanti cognominis heras*] intelligi Tiberium. Vid. Sueton. lib. III. 26. Neapol.

616 *Omne suscipiat, quo pater, Urbis onus*] Orbis vetustiores plerique. Met. xv. 'Ut Deus accedat cælo, templisque colatur, Tu facies natusque tuus, qui nominis hæres Impositam feret orbis onus;' sic scribendum puto: nam Medicei duo, *urbis onus*: vulgo *unus onus*. Trist. lib. v. 'O vir, non ipso quem regis orbe minor.' Heins.

617 *Respiciet Titan*] XVIII. Kalendas Februarias sunt rursus sacra Carmentalia; non iterum priori Carmentæ, sed ejusdem duabus sororibus: quarum una Porrima, altera Postverta nominata. Causa novati sacri subsequitur. Neapol.

618 *Fient sacra relata*] Iterum lata. *Dea Parrhasia*] Carmenti Arcadiæ.

619 *Matres*] Datus nuptis hic honor paulo post captos Veios. Assignanda erat Apollini decima urbis et agri capti, quam voverat in eo bello Camillus: negotium datum Tribunis militum consularibus, cumque in ærario copia non exstaret, 'Matronæ,' inquit Livius lib. v. 'cætibz ad eam rem consultandam habitis, et communi decreto pollicitæ Tribus militum, aurum et omnia ornamenta sua in ærarium detulerunt. Grata ea res, ut quæ maxime Senatui unquam fuit: honoremque ob eam munificentiam ferant matronis habitum, ut pileto ad sacra ludosque carpentis festo profestoque uterentur.' *Carpenta vehabant*] Hæc similia canathris Spartæarum virginum; de quibus Didymus: αἱ μὲν ἐπὶ κάρθορον καμαρώνων τῶν ἑλλήνων ἄρματα φέρονται. Potuisset etiam hic scribere, ἐπὶ καμαρῶν: nam hujusmodi vehicula καμάρας legi dicta a Polluce lib. x. cap. 12. Erat enim κάρθορον currus ligneus tectus, velut basterna, quam exponit Isidorus *tectum manuale*: at hæc rotarum administrabilem non habuit, et a servis

Delph. et Var. Clas.

sive pari burdenum portabatur. Neap.

620 *Ab Euandri dicta parente reus*] Vult a Carmenta nomen inditum carpentis: quæ Dea si vere dicta a carmine, ut supra dictum, qui in hoc veri umbra? Carpentis certe nomen est a carpendis et acindendis lignis a quibus constabant: hinc fabros. tignarios carpentarios prisci appellaverunt. Neap.

621 *Max honor eripitur*] Extat hæc memoria apud Plutarch. in Questionibus Rom. Sed in hoc per id tempus Porrimæ et Postvertæ faciabant.

622 *Prole novare viros*] Quidam ex vetustioribus juvare; perperam. Dixi de hoc loco ad Epist. iv. 90. Heins.

624 *Creascens onus*] τὸ ἔμπερον. Juvenal. Satyr. II. Domitianum carpit, qui Juliam, Titi fratris filiam, incestavit. Neap.

626 *Jus creptum*] *Amisum* Urinæ, Zulich. Masar. Voss. Arond. et sex alii: Pétavianus, *exertum*: tres, *exceptum*. Reliqui omnes *exemtum*, pro ademtum; quod sequor. Heins. *Restituisse jus exemptum*] Jus vehiculæ, quod eriperant.

627 *Tegeæ parenti*] Carmenti: a Tegea, oppido in Arcadia.

629 *Fas est inferre sacello*] Observato et id in aliis factitatum. Varro lib. vi. de L. L. 'Scortari est, sæpius metreticulam ducere, quæ dicta a pelle, &c. et nunc dicimus scortea ea, quæ ex corio et pellibus sunt facta. Inde in aliquot sacris ac sacellis scriptum habemus, ne quid acorteum adhibeatur, ideo ne morticinum quid adsit.' Ex hac superstitione summæ curæ fuit veteribus, ne Flaminicæ ὑποδήματα sive σαρδέλια ex morticino corio gestarent. Festus: 'Mortuus pecudis corio calceos aut soleas fieri Flaminicis, nefas habetur, &c. quoniam sua morte extincta omnia funesta sunt.' Et Servius: 'Sane Flaminicæ non licebat neque calceos neque soleas morticinas habere.'

Ovid.

11 F

Græcis est *αἰσχρὸς* sive *αἰσχρογυνή*, scortum vero *αἰσχροῦ*, *ἀσχρογυνή* ex eo fecere Latini *scortiscum* et *scordia-cum*; quod Glossis *ephippium*, quia illud e pellibus. *Neap.*

630 *Ne violent puros*] Veterimus Zulich. *Ne teneant.* Scribe *Ne temerent.* Temerare, idem quod violare res sacras Ovidio: vide Notas Am. 1. 8. et Pont. 11. 2. 227. *Heins.*

633 *Porrima placatur Postvertaque*] Placantur bene quinque libri. Sequenti versu recte *Manala Nympha*, pro *Diva*, octo codices. Virgilius certe Carmentam his 'Nympham' appellat lib. viii. Malim etiam *Postverta*; ut apud Macrobiū lib. 1. Saturn. c. 7. etiam Servio ad lib. viii. *Æneid.* ubi *Postvota*, pro *Postverta*, male scribitur. Is alteram sororem Porrimam cum Ovidio vocat, quæ Gellio est *Prosa*, Antevorta Macrobio: quare frustra est Illustrissimus Neapolis, qui Porrimam ab uno Nasone dictam arbitratur. *Idem.* *Porrina et Postverta*] Quas aliqui sorores, aliqui comites Carmentis putavere. Ideo ipsis simul cum Carmenti res divina fit. Nam Porrima dicta est, quod id quod porro, hoc est, longe ante fuerat, caneret: *Postverta*, quod postea venturum esset, prædiceret. Unde dictum est, Porrima præteritum canit, et *Postverta* futurum. *P.* *Porrina placatur*] Vetus inscriptio: DEO MERCURIO ET POSTVERTÆ C. ANTIUS TITI FILIUS EX VOTO. *Neap.*

634 *Manali Diva*] A *Manalo* monte Arcadiæ.

635 *Alterā*] Porrima scilicet. *Cecidisse putatur*] Veridica voce dixisse. *Quod porro fuerat*] Quod longe ante fuerat. *P.* *Alterā, quod porro fuerat*] Porrima scil. an ideo sic dicta, quod caneret omne præteritum, *Postverta* vero futurum? melius, meo iudicio, Varro apud Gellium: Quando igitur contra naturam forte conversi in pedes, brachiis plerumque diductis retineri solent, ægriusque tunc mu-

lieres enitantur; hujus periculi deprecandi causa aræ statutæ sunt Romæ duabus Carmentibus: quarum una *Postverta* nominata est, *Prosa* altera, a recti perversique partus potestate et nomine. *Neap.*

636 *Alterā venturum postmodo quicquid erat*] Ut etymon hoc rectius quædret, quidam codices supra *Postvota* pro *Postverta*. Sed omnem scrupulum tollunt Zulich et Mazarin. in quibus, *venturum postmodo quicquid erat.* *Heins.*

637 *Te niveo posuit templo*] Templo marmoreo, quod ea die tibi consecratum est, qua alta Moneta, excelsus Junonis Monetæ templum: quod erat in ea parte Capitolii, in qua fuerat domus M. Manlii Capitolini. *P.* *Posuit lux proxima*] xviij. Kalendas Februarias templum Concordiæ dedicatum.

638 *Qua fert sublimis*] Ostendit situm, inter forum scilicet et Capitolium, regione viii. prope ædem Junonis Monetæ. Dixit 'sublimis'; quia ad hanc a templo Concordiæ centum gradibus conscendebatur. *Neap.* *Fert sublimis gradus*] Per hypallagen: hoc est, via qua sublimibus gradibus ad Junonem Monetam itur.

640 *Sacratæ constituere manus*] *Restituere* Ursini, Nangerii, Zulich. Mazar. et sex alii; et recte: de Tiberio enim et Livia agit, de Camillo mox acturus. Immeritus igitur vapulat Neapoli Bersmannus, qui istam lectionem probet. Pro *prospicias* multi codices *prospiciens* aut *prospicies*: et pro *Nunc te* quatuor libri *Hic te*: unus *Hinc*. Forte legendum, *Ut bene prospicias Latiae Concordia turbæ, Hic te sacratæ vestituere manus.* *Heins.* *Manus sacratæ*] *Manna* pontificum.

641 *Furius antiquam*] Ita forte vetustiores libri. Alii *antiquus*, *antiqui*, *antiquo*. Recte omnino Neapolis *antiquum* ex suo codice; neque aliter duo ex nostris: sic 'indignum,' 'mirum,' et similia apud Poetas. Vide Notas Amor. lib. 1. 6. Pro co-

verat ille, Ursini, Nangerli, Zulich. Masar. tres Farnes. unus Patavinus ante; et hoc bene. Heins. Furius] Camillus. Populi superator Hetrusci] Qui Veientes vicit, Hetruriae populos. P. Furius antiqui] Aliquot inest antiquis: forte ad discrimen cuiusdam Furii junioris, seu verius filii, qui dictus Sp. Furius Camillus, et eo sedato tumultu primus praetor Romae creatus. Mens priscæ editionis codex habet antiquum: hoc est, olim victor Hetrusci populi: rectissime. Penitus reprobo exemplaria, in quibus antiquum, fidei epithetum: nam a voto ad initium primi lapidis positi ad structuram dies interfuere, non anni, ut ediasces. Neap.

642 Voverat] Voti causam postea ædam; votum certius pete e Plutarch. in Camillo, τοὺς δὲ βουλευτὰς, inquit, ἀναλαβὼν ἐβόησεν ἐπὶ τὴν σύγκλητον, &c. Nec potuit differri dedicatio ad Tiberii ævum, ut male suadet Fanensis: nam Furius ædem vovit ann. CCCLXXXVI. Tiberius suam Concordiæ consecravat anno DCCLXIV. intersunt anni CCCLXXVIII. Neapol. Voverat antiquum] Vetus Concordiæ templum.

643 Sumptis secesserat armis Vulgus] Petebat enim, ut non jam duo Consules patritii, sed alter nobilis alter e plebe crearetur. Summa fuit hac de re dissensio; sed obtinuit vulgus. Vide Livium lib. VI. 'Prope ad secessionem plebis res,' &c. Factus igitur e plebe Consul L. Sextus, datus ei e patritiis collega L. Æmilius Mamercus: contigit id ann. CCCLXXXVII. de quo et Livius lib. VII. 'Annus hic erit insignis novi hominis consulatu,' &c. In Livio vero nulla mentio templi; sed ob redactos in concordiam ordines, ludos, inquit, magnos decretos, feriisque Latinis diem unum ad triduum additum: quod non sinit Plutarchus in Camillo. Secesserat] Decesserat quatuor ex melioribus an deciderat? quale mendum

etiam ex Claudiano sustulimus sexto Consulatu Honorii vs. 252. sed vulgata scriptura bene se habet. Heins.

644 Et ipsa suas Roma timebat opes] Id quod et Tit. Liv. in præfatione operis sui confirmat. Et Sallust. Bell. Cat. 'Sed ubi iustitia et labore Respublica crevit, reges magni bello domiti, nationes feræ et populi ingentes vi subacti, Carthago æmula imperii Romani ab stirpe interiit, cuncta mari terraque patebant: Fortuna sævire, ac miscere omnia cæpit. Qui labores, pericula, dubias atque asperas res facile toleraverant, iis otium, divitiæ, optandæ aliis, oneri miseræque fuere,' &c. Roma timebat opes] Forte adludit ad leges, quas Tribuni pleb. tunc promulgarunt adversus bona patritiorum pro vulgi commodis: tres fuere; et hæc una de ære alieno, ut deducto eo decapite quod usuris pernumeratum esset, id quod superasset triennio æquis portionibus persolveretur: altera de modo agrorum, ne quis plus quingenta iugera agri possideret: tertia, ne Tribunorum militum Comitia fierent, Consulumque utique alter e plebe crearetur: hanc lucem quoque Livio debemus. Neapol.

645 Causa recens melior] Mentio nunc fit de novo templo Concordiæ; ni melius de veteri aliquo reflecto, quod dedicavit Tiberius, non ob populi dissensionem, sed ob devictum Illyricum et auctas Romanas opes. Sparcos Germania crines Corrigit] Id est, Tu in causa (subvereor ut fallar) ne eæ gentes vires propagarent: nam perdomito toto Illyrico, Germanos jungi Pannoniis non sivist, qui animos sumpserant ob mortem Quintilii Vari et ejusdem deletas tres legiones. 'Quas ob res,' inquit Suetonius, 'triumphus ei decretus est, multique et magni honores,' &c. Triumphus tamen ille non statim, sed biennio præterito celebratus: ea enim tempestate urbs tota clade Variana affligebatur.

Neapol. Sparas Germania crines Porrigit] Scripti novem *passos*; bene: Petavianus et quatuor alii *passos*. Tristibus, 'Crinibus en etiam fertur Germania passis.' Infra lib. II. 'Passis sedet lilla capillis.' Lib. III. 'Ut medium campi passis tetigere capillis': sic vetustissimi Codices, ut et lib. IV. 'audire solemus Threicias passis Manadas ire comis.' Lib. V. 'passis Accæ capillis.' initio Tristium, 'Hirsutus passis ut videre comis;' quomodo et illic veteres libri: sic et alibi frequenter Naso; ut suis locis dicitur. Pro *Porrigit* multi ex scriptis *Corrigit*; alii *Colligit*: sed frustra. Captivi tondebantur; quo alludit Naso. Hinc et 'Africam tonsam' dixit Propertius pro victa. Noster Amor. lib. I. 14. 'Jam tibi captivos mittit Germania crines: Culta triumphatæ munere gentis eris.' Claudian. lib. I. in Eutrop. 'Militet ut nostris detonsa Sycambria signia.' Heins.

647 *Libasti munera, &c.*] Ex historicis, qui aiunt, prandium mille mensis, et congiarium trecenos nummos viritum dedisse ex manubiis hosticis. N.

648 *Templaque fecisti*] Vide Dionem Cassium lib. LVI. et Sueton. in Tiberio: 'Dedicavit et Concordiæ ædem, item Pollucis et Castoris, suo fratrique nomine de manubiis.' Ex his nova opera id templum a Tiberio exstructum nondum elicio: nam licet inserat Historicus 'de manubiis,' impensas quoque scio permittas in dedicatione ædium sacrarum necessarias fuisse. Verum omnem scrupulum tollit Cassius lib. LV. 'Tiberius,' inquit, 'Kalendis Januariis quibus Consulatum invit cum Cn. Pisone, in Octavii curiam (hæc enim erat extra pomerium) convocato senatu, fœnna Concordiæ sibi met ipsi reficiendum injunxit; ut suo id et Drusi nomine inscriberet;' id vero ut vides, peregit Tiberius post annos XVII. il-

lius victoriæ occasione. N. *Quam colis ipse*] *Qua colis* multi codices: tres *qua colis ipsa*: Maz. *quam colio ipsa*: Zulich. *qua colit ipsa*. Forte, *quam colat ipsa*, nempe Germania. Heins.

649 *Et rebus et ara*] Partem refectionis Liviæ matri noster attribuit. N. *Tua genitrix*] Livia Drusilla: quam Augustus matrimonio Tiberii Neronis, et quidem prægnantem abduxit, dilexitque, et probavit unice ac perseveranter. *Et rebus*] Ad rem scilicet divinam facientibus: aut quia re ipsa concors cum viro semper vixerit, voluit etiam Concordiæ ædem constituere.

650 *Sola*] Livia. *Magni Jovis*] Augusti, quem Jovi comparat. Nam jam relatus in Deos. P. *Toro digna, &c.*] Eandem pari adulatione prosequitur Trist. II. Elegia prima.

651 *Hæc ubi transierit*] *Transierit* primæ editiones et duo scripti; totidem *transierit*. Lego, *Nox ubi transierit*: sic infra lib. II. 'Nox ubi transierit, solito celebretur honore.' Lib. IV. 'Nox ubi transierit, calumque rubescere primo Cæperit.' atque ita frequenter in his libris. 'Hæc' paulo ante præcesserat; inde natus error. Posset etiam legi *Lux ubi transierit*. Heins. *Hæc ubi transierint*] XVI. Kalendas Februarias nostro est Solis transitus in Aquarium: ut et Plinio: sic enim ille lib. XVIII. 26. 'Et cum Sol in Aquarium sentitur transire, quod fere XVI. Kalend. Febr. evenit.' Ptolemæo XVII. Cum hoc signo quantum Zodiacus emergat, vide apud Hipparchum lib. III. ad Arati et Eudæmi Phænomena. N.

652 *Curres*] Currere incipies. *Per juvenis signa regentis aquam*] Per signa Aquarii. *Signa regentis aquas*] Aquam scripti. Lege *regentis aquam*. Nam 'urniger' Aquarius dictus passim. Poëtia. Heins.

653 *Septimus hinc oriens*] X. Kalen-

das Lyra occidit occasu heliaco. *Neapol.*

654 *Toto jam lyra nulla polo*] Multi ex scriptis nullo *polo*. Forte *furro polo*; de qua voce Met. III. *Heins.*

655 *Sidere ab hoc ignis*] IX. Kalendas clara stella in pectore Leonis occidit; accipe de occasu cosmico. Columella scribit die Januarii XXVII. immergi. *Neapol.*

656 *Qui micat*] Lucet in medio pectore Leonis.

657 *Ter quater evolvi, &c.*] Evolverat Poëta Fastorum libros, nec invenire potuit diem sementinam. Sed admonitus est, statas non esse ferias. *Signantes tempora*] In quibus signata et descripta sunt tempora, et omnia quæ quibusque temporibus fiunt. *Fastos*] *Fastus* unus Farnesianus ut dixi supra initio libri primi. *Heins.*

658 *Nec sementina est*] *Sementina* Arnudel. Læti, et quinque alii: *Sementiva* septem. Ursini, Petavian. et decem alii, *Sementita*. Voss. *Sementitia*. Sed apud Varron. lib. I. 2. bis 'Sementivæ feriæ' occurrunt, quæ Festo sunt Sementinæ: sed et illic in duobus codicibus bibliothecæ Leldensis *Sementiva*; quomodo in Varronis quoque ac Catonis exemplaribus scriptis extare monet Petrus Victorius. Hinc et 'pira Sementiva' Catoni ac Plinio lib. XV. 15. ut recte libri veteres: et 'frumenta Sementiva' eidem Plinio lib. XVIII. 7. Varro lib. V. L. L. 'Sementinæ feriæ, dies is, qui a Pontificibus dictus, appellatus a Semente, quod Sationis causa susceptæ.' Scribe, *Sementivæ feriæ, dies is, qui a Pontificibus indicitur, appellatæ a semente*. 'Sementivæ' quoque dicuntur Macrobio Sat. lib. I. in veterrimo codice Neapolitano. *Idem. Nec sementina, &c.*] Qui poteras, si sementinæ feriæ sunt e conceptivis? Macrobi. Sat. I. 'Et sunt stativæ universi populi communes certis et constitutis diebus ac mensibus, et in fastis statis observationibus annotatæ:

in quibus præcipue servantur Agonalia, Carmentalia, Lupercalia. Conceptivæ sunt, quæ quotannis a Magistratibus vel Sacerdotibus concipiuntur in dies vel certos, vel etiam incertos: ut sunt Latinæ, Paganalia, Sementinæ, Compitalia. Imperativæ sunt, quas Consules vel prætores pro arbitrio potestatis indicunt. Nundinæ sunt paganorum, itemque rusticorum, quibus conveniunt negotiis propriis vel mercibus provisuri. Sunt præterea feriæ familiarum propriæ, ut Claudiæ familiæ vel Æmiliæ,' &c. *Neapol.*

659 *Indicitur*] A sacerdotibus scilicet, vel a magistratibus, cum sint feriæ conceptivæ.

660 *Non stata sacra*] Quæ non sunt fixa et certa constitutis diebus.

661 *Sic tempore certo*] *Tempora certa* multi ex melioribus; recte. Et pro *sacris*, Ursini codex alii que nonnulli *sacra est*: nonnulli *sacri est*: *sacro* Petavianus, Mazar. et unus Moreti; probe. Sequenti versu *Seminibus latis* multi ex vetustioribus. *Heins.* *Sic tempore certo*] Semen ubi jactum: a quo inditum diei nomen. Varro: 'Sementinæ feriæ dies is qui a Pontificibus dictus, appellatus a semente, quod sationis causa susceptæ.' *Neap.*

662 *Est factus ager*] Gravidus. *Seminibus jactis*] Postquam sunt jacta et condita solo semina, tunc erunt feriæ sementinæ. Quod quidem fit vel celerius vel serius, pro qualitate temporis et regionum. Jacto ergo semine, dies indicitur. Antiqui autem Deam Seriam a serendo, Segetam a segetibus appellabant.

663 *State coronati, &c.*] Post peractam sementem erit per hyemem a labore rustico vacandum, danda est tam bobus quam colonis quies, nec terra proscindenda: noxia enim est hyberna glacies proscissæ nuper terræ. *State coronati*] Putavi olim pro vincere hic coronare intelligendum; quasi, State victi ad præsepē: mo-

ris eram inscius, ex quo boves feriis serto fuo per cornua, labore vacabant. Vide Tibull. lib. II. Elegia prima. Membrana quædam habent, *vertice stare boves*. Neapol.

664 *Vere redibit opus*] Vide Maronem Georg. I. 'Vere novo, gelidus canis,' &c. Uni et alteri vati lux erit a Columella lib. II. 2. de Re rustica. N.

665 *Rusticus*] *Villicus* Ursini liber et unus Patavinus. Sequenti versu *frigida humus*, non *frigore*, idem Ursini, Zulich. Mazar. et decem alii; bene. *Heins. Aratrum*] Hoc, et instrumenta alia, si operi rustico jam usui esse non poterant, in triviis collocabantur. Ratio apud Scholiast. A. Persii ad illud Sat. IV. 'pertusa compita,' in his: 'Facta iuga ab agricolis ponuntur velut ab emeritis; quod est elaborati operis indicium; sive quod omne instrumentum existimant sacrum.' Neap.

667 *Villice, da requiem, &c.*] Apte præcipit villico, sinat otari familiam post jactam sementem: nam id villici erat munus, qui cuncto operi rustico præerat; unde villicari, villæ præesse dixerunt veteres. Comperi etiam 'villicum' pro quolibet custode seu præfecto a Poëtis receptum. *Semente peracta*] Sparso frumento sequebatur ultima aratio; post hanc longa quies terris. In ea aratione boves 'lirare' dicebantur, ut in aliis 'proscindere' et 'effringere' terram. Servius: 'Cum primo agri arantur, quando duri sunt, proscindi dicuntur; cum iterantur effringi; cum tertiantur, lirari.' Vide et Varron. lib. I. de Re rustica.

669 *Pagum agat festum*] An ob sementinas ferias? an novi festi hic mentio, cui nomen fuit 'Paganalia?' certe addubito, sed magis ad Paganalia inclino; quæ post sementinas ferias statim puto concipi solita. *Pagum lustrate*] Accensis suspicor stipulæ acervis, ut in Parilibus. Neap.

Lustrate pagum] Circuite solemnî pompa in Sementinis et Paganalibus festis.

670 *Annua liba focus*] Quivis pagus suum foculum habebat, ex instituto Servii Tullii. Vide Dionys. Halicarnass. lib. IV. *Ἡ αὐτὴ δὲ καὶ τούτων πληθὺς μὴ δυσέπερος, ἀλλ', &c.*

671 *Frugum matres*] Ut mos erat in prædicto sationis festo. Varro enim inquit, de R. R. 'Sementinis feriis in ædem Telluris veneram, rogatus ab æditimo.' *Ceresque*] Hanc Empandam in Paganalibus sacris dictam, didicimus ab antiquis. Neapol. *Placentur matres frugum, &c.*] In sementinis et paganalibus festis sacrificandum est Terræ Cererique, frugum parentibus, et farre et porca prægnanti. *Farre suo*] Quod ipsæ tradunt.

672 *Farre suo, gravidæ visceribusque suis*] Durus concursus suo, suis. Scribe, *Farre pio*: ut apud Horatium Od. III. 23. 'Mollibit aversos Penates Farre pio et saliente mica.' Et apud Tibullum Eleg. III. 3. 'Et vanum in curas hominum genus omnia noctis Farre pio placant et saliente sale.' Virgil. lib. V. 'canæ penetralia Vestæ Farre pio, et plena supplex veneratur acerra.' *Heins. Gravidæ visceribus suis*] Porcæ prægnantis.

673 *Officium commune tuentur*] Ceres enim jactit semina, Tellus recipit: hæc alit, illa curat excutitque matura.

675 *Consortes operum*] *Superis* plerique; vel, *superum*: dno operis. *Heins. Per quas correctæ vetustas*] Quasi quæ rudem vetustatem, etsylvestrem cultum ad civilem usum redegistis. *P. Consortes operum*] Glossæ, *consortes*, κοινὸί, σύγκληποι. Neap.

677 *Fructibus immensis avidos satiat colonos*] *Frugibus* castigationes magna ex parte. Pont. I. 4. simile mendum sustulimus. Zulichemianus etiam *augege colonos* pro diversa lectione; eleganter: sic: augere opibus, 'honor-

bus,' apud optimes Latinitatis auctores. Trist. II. 'Divitilis etiam multos et honoribus auctos Vidi, qui tolerant in caput arma tuum.' Fast. III. 'Jam pius Æneas regno nataque Latini Auctus erat:' sic et sæpe alibi. *Heins.*

681 *Cælum aperite*] Pellite nubes, quæ cælum nobis claudunt. *Ventis ærenis*] Serenitatem inducentibus.

683 *Cerealia dona*] Alii codices *rura*, alii *culta*. Nihil muto. Fast. VI. 'jaciunt Cerealia dona.' Vide Notas Remed. Am. vs. 173. *Heins.*

685 *Subjectis gravis*] *Suppositis* Gotthorp. etiam bene. *Idem.*

687 *Scabræ rubiginis*] Petavianus *Robiginis*, ut Dea Robigo intelligatur: vide quæ noto lib. IV. 907. *Idem.* *Scabræ rubiginis*] Quasi sine ulla asperæ rubiginis læsione. Provenit enim rubigo ex calore solis, cum adurit madefactus aquis culmos. *P.* *Scabræ rubiginis*] *Scabrum* est quodcunque asperum. 'Scabra saxa,' dixerunt Latini impolita. Barbatum et impexum hominem vocat etiam 'scabrum' Flaccus Epist. 7. libri primi. *Neap.*

688 *Palleat ulla seges*] *Ægra* libri meliores; idque recte: ut apud Virgilium, 'Arebant herbæ et victum seges ægra negabat.' Statius Theb. IV. 'Ægra solo macies, tenerique ab origine culmi Inclinata seges.' Pro *seges* etiam *Ceres* duo libri. Symmachus pro ara victoriæ, 'secuta est fames publica et apem provinciarum omnium messis ægra decepit.' *Heins.*

691 *Oculos vitiantibus*] Plautus in Milite glorioso Act. II. Scen. 3. 'Sc. Mirum est lolio viciat te, tam vili tritico. P. Quid jam? Sc. Quia lusciosus.'

692 *Surgat avena*] Dixit sterilem, quemadmodum vates: 'et steriles dominantur avenæ:' ut discernat a nativa. Græci *sterilem* dicunt *ἀλύλαρα* et *σπρόνιδος*. Lolium quoque ut vides, numeratur inter frumenti vitia: iidem $\frac{1}{2}$ *alpa*. *N.*

693 *Passuraque farra*] Nam primo far veteres torrebant; deinde sub mola in farinam redactum, pane jam facto, coquebatur iterum in furnis: sic 'bis tostum' alibi Naso meus appellat. *Neapol.*

696 *Efficiatque*] *Efficiantque* Patavinus ex melioribus. Art. lib. I. 83. ex antiquis codicibus, 'Utraque laudentur:' 'per carmina turba' præcesserat. Sic et *cassis* erant mox malim. *Heins.* *Utraque Diva*] Ceres et Tellus.

699 *Versique in pila ligones*] Pilum fuit Romanorum antiquum et vetus armamentum. De quo vide quæ ad Polybium notavit Lipsius lib. III. Militiæ Dial. IV. *Neapol.*

702 *Jampridem*] Hoc et illud supra, 'Bella diu tenuere vimos,' videntur denotare causam bellorum post victoriam Actiacam, quæ incidit in IV. Nonas Septembris. *Neapol.* *Vestro sub pede*] *Nostro* Arondel. et multi alii. Et mox *præcedet* pro *præcedit* meliores. *Heins.*

704 *Pacis alumna Ceres*] Nam et ipsa a pace nutritur. *Paul.* *Pacis alumna Ceres*] Non abeunt hinc ista Albii Tibulli, ex Elegia ultima libri primi.

705 *At qua venturas*] VI. Kalendas Februarias dicata Castorum sedes. *Neapol.*

706 *Ledæis Deis*] Castori et Polluci Ledæ filijs.

707 *Fratribus illa Deis*] *Dies* scripti plerique; sed male: quod arrisisse nobilissimo Neapoli miror. Vide quæ noto ad Elegiam in mortem Drusi, vs. 290. *Heins.* *Fratres*] Tiberius et Drusus: non quod ambo simul dedicaverint, sed quod Tiberius ipse suo et fratris nomine dedicavit. *Paul.* *Fratres de gente Deorum*] Intellige Tiberium et Drusum: vide Dionem lib. IV. sub ann. DCCLX. Sueton. lib. III. Dio Cassius dedicationem hanc rejicit ad annum DCCLXIX. *Neapol.* *Fratribus ille Deis, &c.*] *Legen-*

dum, *Fratribus illa Deis, fratres de gente Deorum*, &c. ut sit sensus, *Fratres de gente Deorum*, hoc est, Tiberius et Drusus, ex gente Deorum Julii et Augusti Cæsarum, constituere illa, scilicet templa, fratribus Deis, sive Dis Castori et Polluci. *Micyl.*

708 *Circa Juturnæ*] In regione VIII. Pub. Victor in eadem: 'Templum Castorum ad læna Juturnæ.' *Neap. Composuer]* Ea templa scilicet.

709 *Ipsum nos carmen*, &c.] Trigesimo die Januarii erit festum Pacis. Invocat igitur, et orat illam, ut diutius in orbe maneat, ne bella gerantur, nisi ad propulsandam, non ad inferendam injuriam. *Deduxit Pacis ad aram*] Quæ sita in regione urbis XIV.

710 *A mensis fine secunda dies*] Trigesima ergo Januarii ad aræ pacalis sacrificia assignata. *Neap. Hac dies*] Pacis. *Erit a mensis fine secunda*] Secunda ab ultimo die Januarii, retro numerando.

711 *Frondebis Actiacis*] Corona victrici et triumphali. Ab Actio promontorio Epiri, apud quod Cæsar Octavius Antonium et Cleopatram fudit, post quam victoriam Janum

Quirinum clauit: 'Protinus et totam pax alma effusa per orbem.' *Comos redimita capillos*] Canes alter Petavianus; quod et alii in suis invenerunt: sed nil muto. *Heins.*

715 *Quibus arma coercet, arma*] Id belli genus exoptat, quod solum ad medelam propulsandæ injuriæ. 'Justum bellum,' inquit Livius, 'quibus necessarium; et pia arma, quibus nulla nisi in armis retinquitur spes.' *Neapol.*

720 *Perfusa victima fronte cadat*] *Percussa fronte* legendum cum vetustioribus: supra, 'Hic qui nunc aperit percussi viscera tauri.' Trist. IV. 3. 'Candidaque adducta frontem percussa securi Victima purpureo sanguine tingit humum.' Prudentius Hymno S. Vincentii, 'His colla mugientium Percussa taurorum cadunt,' de sacrificiis. Alibi *icta*; ut Met. XV. 'Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.' Trist. IV. 'Victima Tarpeios inficit icta focos.' Pont. II. 'Victima pro templo car cadat icta Jovis?' Propert. Eleg. IV. 4. 'Et cadat ante meos icta juvenæa focos.' *Heins. Albaque victima cadat*] Immoletur Paci pecus alba.

FASTORUM LIB. II.

1 *Crescat et annus*] *Malo crescit cum* Max. Zulich. Voss. et aliis nonnullis. *Pro Alter ut et mensis* veteres plerique *ut hic.* Lege, *Alter ut hinc mensis, sic liber alter eat.* Lib. III. 'Nec mihi parva fides annos hinc isse priores.' Heins.

3 *Elegi, itis*] *Ite* Mazar. et sex alii; ut in Pont. 'Ite leves *Elegi* doctas ad Consulis aures.' Sequenti versa pro *Ipsa ego*, duo codices *Certe ego.* Idem. *Nunc primum, Elegi*] Quasi non antehac, sed nunc primum. *Velis maioribus itis*] Sublimiore stilo, per translationem. *Paul. Nunc primum velis*] Recta lectio, *Jam primum velis* Neapol.

8 *Ecquis istinc*] Ex ipsa re amatoria. *Esse viam ad hæc*] Sacra scilicet, et tempora describenda.

19 *Februa Romani dixere piamina*] M. Varro de L. L. lib. v. 'Rex cum feriis menstruas Nonis Februariis edicit, hunc diem februatum appellat. Februum Sabinis purgamentum, et id in sacris nostris verbum: nam et Lupercalia Februario, ut in antiquitatum libris demonstravi.' Vide et Plutarch. in Numa. Neapol.

20 *Nunc quoque dant*] *Muc quoque* decem libri. Heins.

21 *Pontifices ab, &c.*] Cum capellæ per lupercos mactarentur, gemini adolentescentes præclari sanguinolento gladio fœdatam sibi faciem attingebant. Alii illico cum lana lacte madida accurrebant, atque abstergebant sanguinem. Ergo inde expurgationibus lanæ usus erat. *Pontifices petunt lanas*] Ad expurgationem scilicet. *A rege*] A rege sacrificulo. *Et flamine*] Sacerdote. *Paul. Pontifices a*

rege petunt] Hoc est, sacrificulo: pari modo dictum ab antiquis, sine adjectione ulla sacrorum, vidisti ex loco citato Varronis; cui Tollim addimus. 'Cum ex Collegio,' inquit, 'tanto non regem, non flaminem, non pontificem videret.' Et alibi: 'Disce pontifices, vos flamines, etiam tu rex disce.' Id sacerdotium L. Brutus Consul anno post exactos Reges sacris addidit: causam institutionis pete e Dionys. lib. v. Ibi describitur quis primus illud exercuerit, imo etiam munus. Præerat sacris omnibus, non vero cuivis sacro ministro: ostendit Liv. lib. II. 'Regem,' inquit, 'sacrificulum creant: id sacerdotium Pontifici subjecere, ne additus nomini honos aliquid libertati, cujus tunc prima erat cura, officeret.' Ejus uxor erat regina sacrorum. *Et flamine lanas*] Has igitur petebant pontifices a rege sacrificulo et flamine Diali: suspicor eas fuisse rufi coloris. Vide Clem. Alexandrin. Stromat. lib. VII. *Neapol. A Rege*] *Ab Rege* meliores. Mox pro *veterum lingua*, iidem *veteri*: nonnulli tamen *vetere in.* Heins.

23 *Quæque capit licitor*] Sed flaminus; de quo Festus: 'Flaminis licitor est, qui flamini Diali sacrorum causa præsto est.' Neapol. *Domibus purgamina certis*] Primus Medic. *cernis*: Voss. Mazar. et alius Medic. *ternis*: Sarravianus pro diversa lectione *acernis*. Lege meo periculo *domibus ternis*. Scriptum fuerat *ternis*, quomodo veteres pro *ternis* dicebant, teste Nonio; hinc natus error. Sic lib. IV. ex vestigiis veteris libri, 'Uda prius spargat virgaque tergat humum.'

Propertius IV. Eleg. 9. 'Dein quemcunque locum externæ tetigere puellæ, Suffit, et hinc pura limina tergit aqua.' Varro de L. L. v. 'Februum Sabini purgamentum appellant;' et 'februare' pro purgare apud Nonium. Agit autem de domo Flaminis quæ Flaminea dicebatur; ut monet Gellius. De Lictore Flaminio nos docet Festus, quem locum ab Illustriss. Neapoli jam video occupatum. Adi eundem in *Februarius*. Heins.

24 *Turbida cum mica farra*] *Torrída* primæ editiones cum Ursini, Vosaii, ac aliis multis melioris notæ codicibus; idque etiam in Observationibus amplexus est doctissimus Gronovius. Sic 'torridas fruges' pro tostis dixit Accius Troadibus apud Servium Fuldanum lib. I. Æn. 'Nocturna saxo fruges franges torridas;' et 'Torrída limina' Propertius Eleg. III. 12. 'Torrída sacrilegum testantur limina Brennum;' de templo Apollinis a Gallis incenso. *Idem*.

25 *Nomen idem ramo, &c.*] *Idem* etiam vocatur et ex lauro ramus, quo sacerdotes expiaturi coronabantur. *Idem nomen*] *Februa* scilicet. *Qui cæsus ab arbore pura*] Quis ambigat, quin arbor pura sit ipsissima pinus? nam paulo post dicit: 'Februa poscenti pinea virga data est.' Quin ad conciliandam castitatem Thesmophorizansæ hujus foliis lectuloa sibi sternerant. Vide Stephan. *Neap. Arbore pura*] Sacris destinata, intacta securibus. Sic dicuntur, 'puri dies.' 'Pura laurea,' Propert. 'Ἐν καθαρῇ, a cæcorum cadaveribus purgato loco, δὴ δὴ νεκρῶν διεπαλνέτο χῆρος Πυρρόντων.' Hom. Iliad. K. vs. 199. 'Pura muller,' quæ morbo Campano non laborat. Petron. 'Ἀγνὸν πῦρ, Eurip. Electr. 'Tempora pura, placatis sepulcris,' vs. 33. hic. 'Hasta pura' quæ de re uberius ad Am. III. 8. 23.

27 *Ipsæ ego flaminiam*] Scribe cum melioribus *Ipsam ego flaminicam*. Flaminica, uxor flaminis: codices multi

flaminicam. Heins. *Ipsæ ego flaminicam*] Flaminis conjugem: quam et flaminam comperi dictam. Vorum scito non legi in omnibus libris *flaminicam*: in meo est *flaminiam*, id est, sacerdotalem, quæ Diali præministrabat. Joseph. Scaliger mavult *flaminia*, quasi ab ædibus flaminis. *Neap.*

28 *Pinea virga data est*] *Lego spinea*: omnibus enim spinarum generibus vim insitam nozarum depellendarum veteres credebant. De spina alba Noster lib. VI. bis. 'spinam, qua tristes pellere posset A foribus noxas, (hæc erat alba,) dedit:' ubi *virgam* frustra multi codices antiqui exhibent: quem locum ex Dioscoride aliisque erudite illustrat Neapolis. Mox eodem libro, 'Virgaque Janalis de spina sumitur alba.' Heins.

29 *Denique quodcumque est, &c.*] Ut aliquando concludat, Denique, inquit, omnia quæ ad expurgationem, a veteribus 'februa' vocabantur. *Quo corpora nostra piantur*] *Pectora nostra pietur* Ursini liber: *pectora piantur* Voss. et sex alii: *pectora piantur* tres: primus Med. et unus Bonon. *corpora piantur*; recte, qui familiaris Ovidio Græcismus. Heins.

30 *Intonso avos*] Horat. Od. II. 16. 'Non ita Romuli Præscriptum et intonsi Catonis auspiciis.'

31 *Secta quia pelle*] De hoc ritu plura nos ad Lupercalia hoc mense Februario. *Neap. Mensis ab his, &c.*] Ab his ergo mensis Februarius appellatus est, quo Luperci, hoc est, Panis sacerdotes, sectis caprarum corii, omnia circumeunt, et expurgant. *Ab his*] Lustrationibus. *Luperci*] Sacerdotes Panis. *Secta pelle*] Secto caprino corio.

32 *Lustrant*] Circumeunt. *Habent*] Habent expiationem. *Idque*] Hæc lustratio.

33 *Aut quia placatis, &c.*] In Februario non solum pro viventium expurgatione, sed etiam pro mortuorum expiatione fiebant sacrificia; quod

nisi factum esset, putabant circa sepulchra errare manes, et ex eo aëris intemperiem, tempestates, et pestilentiam existere. *Aut quia tunc*] Cum feralis dies, id est, dies in quibus fiebant feralia, hoc est, sacra pro mortuis.

34 *Ferales prateriere dies*] Qui sunt ix. Kalendas Martias. Vide quæ ad eos notabimus.

35 *Purgamine*] *Purgamina* meliores recte. *Heins.*

37 *Gracia principium moris dedit*] Primæ editiones et octo ex nostris ac totidem ex scriptis Ciofani *principium fuit*; probe. Alcimus Avitus de laude Virginitatis: 'Et quia principium tam sancti fœderis esses.' Noster infra hoc ipso libro ex veteri codice, 'Aut quia principium tu Dea lucis eras.' Et, 'Heu quantum fati parva tabella fuit!' Remedio Amoris, 'Auxilium multis succus et herba fuit.' Mazarin. *putant* pro *putat* sequenti versu; quomodo et unus Medic. ex melioribus et Vatican. Vide notas Rem. Am. vs. 164. *Heins.* - *Gracia principium moris*] Quibus? Romanis: hi fuere Græcorum simiæ: et Romanos ab eis accepisse fatemur, auctores vero negamus: nam ut *Ægyptios* omittam, Berosus apud Josephum lib. 1. Originum a Noë rem repetit: nihil antiquius fere dici potest. *Neapol.*

39 *Actoridem*] Patroclum Actoris nepotem. *Paul.* *Actoridem Peleus*] Ob necem Cleonymi seu Eanes, ut auctor Strabo lib. ix. Reliquas fabellas pete ab antiquis Mythicis. *Neapol.*

40 *Per Æmonias aquas*] Per aquas Thessalicas. *Cæde Phoci*] Occisione fratris sui, qui Phocus dictus est. *Harmonias aquas*] *Harmonidas* Zulich. Adi Notas Art. 1. vs. 172. *Heins.*

41 *Vectam franatis, &c.*] Medeam intelligit, *Ætæ* Colchorum regis filiam, quæ patrem prodidit, fratrem interemit, Athenas confugit, ab Æ-

geo Athenarum rege expurgata; et in matrimonium accepta est. *Ægeus credulus*] Quia credit illius scelera aqua elui posse.

42 *Phasida*] Medeam a Phasi. *Fovit ope*] *Juvit ope* nonnulli ex præstantioribus. *Heins.*

43 *Amphiaraides*] Alcæon, Amphiarai filius. *Naupacteo Acheloo*] *Naupactoo* Petavianus, Voss. et alii multi; ut Arctoo, Myrtoo, Lesboo. *Heins.*

44 *Acheloo, Solve nefas, dixit*] Cædis scilicet patratæ, quia matrem interfecerat, Achelous fluvius Acarnanes ab Æolis dividit.

46 *Putatis*] *Putetis* Mazar. et Zulich. rectius. *Heins.*

48 *Et ante fuit*] *Tò ante*, cave de Romuleo anno intelligas; sed de Pompiliano; nam hic agit de Juliano: Romuli annus decimestris, et a Martio inchoatus.

49 *Veteris*] Jam vides qua de causa probata nobis lib. 1. lectiô illa, *Mensibus antiquis addidit ille duos*; nam Februarius a Numa et imis manibus et intercalationi deputatus, ultimum obtinuit locum, hoc tamen a Græcis discrimine; illi, confecto ultimo mense anno intercalare tempus adjiciebant; Romani post xxiiii. Februarii, peractis Terminalibus, inserebant superfluum, quinque deinde reliquos mensis dies post *ὑπολειπόμεν* superadebant. *Neap.* *Qui sequitur Janum, &c.*] Februarius vero, qui nunc post Januarium est, tunc ultimo loco erat; duplici argumento: et quod in fine anni fiebant expurgationes, et quod finis sacrorum, et Termini festum, de quo dicemus suo loco.

51 *Primus erat Jani*] Meliores enim *Jani.* *Heins.*

55 *Principio mensis*] Kalendis Januariis templum Junoni Sospitæ consecratum. *Phrygiæ contermina Matri*] Ergo exstructum in Palatio. *Phrygiæ Matri*] Templo Cybellæ, quæ ex Phrygia advecta est.

56 *Delubris novis*] Quis auctor hujusce templi tacet Noster. Pighius lib. x. Annalium, ex nummis cuspis ann. DLXIX. suspicatur Lucium Porcium Licinium Consulem fuisse: Fa-nensis scribit hoc templum illud esse, quod Cn. Cornelius vovit sub initium belli Insubrici, de quo Liv. lib. XXII. sed fallitur: nam istud conterminum Matri magnæ locant in Palatio, regione x. Hoc vero Cornelii in foro Olitorio, regione xi. Quoniam ergo nihil certi invenimus, ideo facimus locum judicii sanioris. *Neapol.*

57 *Nunc ubi sint illis quæris sacrata Kalendis*] Urs. Patavinus et reliqui majori ex parte cum primis editionibus *Nunc ubi sunt illis quæ sunt*: Voss. et sex alii, *ubi sint illis quæris*, vel *sunt* Mazar. Zulich. et decem alii. Recte: nisi forte mavis, *Nunc ubi sunt illis, quæso, sacrata Kalendis Temp-la Deæ?* Lib. iv. 'Substitit hic Erato: mora fit. Dic cætera, quæso, Dic, inquam, parva cur stipe quærat opes:' sic et ibi videtur scribendum. 'Illis Kalendis,' ut lib. III. 'Nonis sacrata quod illis Temp-la patent.' Lib. iv. 'Pingnia cnr illis gustantur larda Kalendis.' *Heins.*

62 *Obligat ille*] Exercet aperte *τέχνην κολακευτικήν*, ut alter ad suum Domitianum.

63 *Templorum sancte repertor*] Magnus Casanbonus ad Suetonium, et post illum Neapolis, legunt *refector*: sed primæ editiones, codex Pomp. Læti, Zulich. et decem alii, *repostor*; optime. Tacitus Annal. lib. i. 'Cæcinæ dubitanti quoniam modo ruptos vetustatē pontes reponeret.' Apud Maronem *Æneid.* v. 'Ipsi transtra novant, flammisque ambesa reponunt Robora navigiis.' *Heins.* *Templorum positor*] Justa laus, imo debita. Fax erit huic disticho locus Suetonii: 'Principes viros sæpe hortatus est, ut pro facultate quisque monumētis vel novis vel reffectis et ex-cultis Urbem adornarent: multaque

a multis exstructa sunt,' &c. Nec solum sacris, sed et profanis ædificiis mirum quam deditus. *Neapol.*

64 *Sit Superi, opto, mutua cura tui*] Id est, ut sic superi tui tuarumque rerum curam gerant.

65 *Quos tu cælestibus annos*] *Quot tu Regius.* Unus Vaticanus *æquos cælestibus*; argute: sed nil muta. *Heins.*

66 *Pro tua domo*] Pro salute tuæ familiæ. *P. Maneant*] Excubent. *N.*

67 *Tunc quoque vicini, &c.*] In ipsis calendis itur cum pompa, hoc est, cum processione, ad Asylum, quod Romulus constituit: ut eo omnes qui tuti esse vellent confugerent, et ab omni essent noxa liberi. *Celebratur*] Cum pompa frequentatur. *Vicini lucus celebratur Averni*] *Asyli Ursin.* Arondel. Mazar. Zulich. Nauger. et decem alii. Hærent hoc loco interpretes, nec se expediunt. An intelligit lucum de quo Festus in *Lucaria?* quanquam Lucariorum festum in aliam diem rejiciunt Kalendaria antiqua. Ut opinionem meam dicam in re subobscura, puto *Helerni* legendum, et agi de eo Inco, de quo lib. vi. 'Adjacet antiquus Tiberino lucus Helerni:' sic enim codices veteres illic majori ex parte, aut *Hilerni*, aut *Eler-ni*, aut *Ilerni*: Ursini veterrimus *A-lerni*: tres alii *Averni*: unus Farnesiannus non magnæ fidei *Hilernæ*; quod vulgatas majori ex parte editiones occupavit. Viderit igitur doctissimus Onuphrius, qua fretus auctoritate regione Urbis XIII. *Ædiculam et Lucum Hylernæ* ponat. *Heins.*

68 *Qua advena Tybris*] Quia aliunde advenit, ut est ex Apenninis montibus, et Hetruria. *Petit æquoreas aquas*] Via qua Tybris in mare tendit.

69 *Ad penetrale Numæ, &c.*] Fit eodem die sacrificium in templo Vestæ, et in templo Jovis, in arce Capitolina. *P. Ad penetrale Numæ*] Hoc est, templum Vestale. Horat. 'Ire dejectum

monumenta Regis, Templaque Vestæ.' Ibi veteres Magistri: 'Regiam dicit Numæ Pompilii, qui ad Vestæ suam habuit.' *Neapol. Capitolinum Tonantem*] In templo Jovis Capitolini. Quod templum primus dedicavit Horatius Pulvillus.

70 *Inque Jovis summi*] *Summa arce* libri meliores, recte. Arcem Capitolinam (quam ab ipso Capitolio distinguunt passim Livius atque alii) sic appellabant *κατ' ἄσπερ* ut infra l. vi. 'Arce quoque in summa Junoni templa Monetæ Ex voto memorant facta, Camille, tuo.' In mortem Drusi, de Augusto, 'Ille vigil, summa sacer ille locatus in arce;' et alibi non raro. *Heins.*

71 *Sæpe graves pluvias*] Habes idem a Columella lib. xi. cap. 2. 'Kalendis,' inquit, 'Februarii Fidis incipit occidere. Ventus Eurius et interdum Auster cum grandine est.' *Neapol. Adopertus nubibus æther*] *Auster* Zulich. Mazar. et sex alii. Apposite Columella, lib. xi. cap. 2. 'Kalendis Februariis Fidis incipit occidere. Ventus Eurius et interdum Auster cum grandine est. Concitat Auster pluvias:' ut Art. lib. iii. 'Et tepidus pluvias concitat Auster aquas.' Hinc 'nubilus' et 'humidus' et 'pluvius' et 'udus' et 'imbrifer' Poëtis passim dicitur. *Heins.*

73 *Proximus Hesperias, &c.*] Secunda die Februarii occidit omnis Lyra. Occidantur etiam Leonis terga. *Hesperias abiturus in undas*] Quasi occasurus, mersurus se in undas Hispanas.

76 *Ubi est hodie*] iv. Nonas incipit Lyrae et medii Leonis occasus; at hujus matutinus est, Lyrae vero vespertinus. *Neap.*

77 *Dumque lyram quaeris*] *Quaeret, et demit paulo ante, meliores libri.* *Heins.* *Dum Lyram quaeret*] Quæ jam tota disparuit. *Medii terga Leonis*] Mediæ partis posterioris; nam anterior occiderat. Nunc totum coemice

occidit. Sic coemice totus oritur Aquarius, qui illi est oppositus.

79 *Quem modo celatum, &c.*] Delphinem oriri quinto idus Januariæ, superiore libro diximus. Nunc vero inquit, tertio Nonas Febr. hoc est, tertia diemensis, Delphinam occidere. *Celatum stellis*] Ornatum stellis. Nam stellas habet novem.

81 *Felix in Amoribus index*] Legat puer quæ ex Eratosthene transcripsit insignis ille Augusti libertus Poëticon Astronomicam lib. ii. 18. *Neap. Felix index*] Qui feliciter amorem indicavit. De amoribus Neptuni intellige. Nam Neptunus quo tempore voluit Amphitriten uxorem ducere, et illa, cupiens virginitatem servare, cura ad Atlantem fugisset, complures ad eam quæsitum dimisit. In his et Delphina quendam, qui pervagatus insulas, ad virginem pervenit, eique persuasit, ut Neptuno nuberet: pro quo facto delphinis effigies inter sidera collocata est.

82 *Lesbida lyram*] A Lesbo insula. *Cum domino*] Hoc est, cum Arione; qui ex Methymna urbe Lesbi fuit. Hic musicæ artis peritia nulli secundus. Ejus historia a Plin. lib. ix. delibatur, itidem et a Gellio. P. *Sew tulit ille Lyram*] Sive is Delphinus, qui vexit ad Tænaron Ariona Methymnæum. Sequitur nunc flebilis casus: ne putes fabellam: fuit ad tempora Periandri, qui claruit circa xxxviii. Olympiaden. Vide notas Jos. Scaligeri ad Eusebii annum mcccxcviii.

85 *Lupus est a voce retentus*] Lega hac voce; et sic unus Vaticanus. *Heins.*

87 *Una jacuere sub umbra*] *Umbra cubuere sub una* Zulich. Mazar. Arond. et quatuor alii; bene: sic Virgil. in Culice, 'At circa passim fessæ cubuere capellæ.' *Idem.*

88 *Et stetit in saxo proxima cervos*] Illud in saxo cum sit omnino odiosum hoc loco, non dubitem ocdi-

cis Pateanei lectionem admittere, in quo *infesta lea*: ut alibi, 'Non docet infestatos currere cerva canes.' *Idem*.

89 Cum *Palladis alite cornix*] *Corvus Mazar.* prim. Medic. et octo alii. Sed de noctuæ et cornicis inimicitii vide *Ælian.* Hist. Animal. libro III. 9. *Idem*.

91 *Cynthia*] Diana, a Cyntho monte in Delo insula.

92 *Tanquam fraternis*] Velut Apollineis.

93 *Siculas impleverat undas*] Quid mirum, si peragrarat eam insulam et universam Italiam? Vetus editio *Siculas impleverat urbes.* Neap.

95 *Inde domum repetens, &c.*] Ubi ditatus fuerat in Italia, redire volebat Corinthum ad Periantrum, in Lesbion insulam, in suam patriam. *Inde*] Ex Italia. *Puppim*] Corinthiorum navim. *P. Inde domum repetens*] Tarento ultimo profectus. Neap.

99 *Districto ense*] Alii *destricto*; quod præstat: infra sic 'deripere ensem vagina;' de quo hoc libro vs. 794. agemus. *Heins.*

100 *Cateraque armata*] *Armata est* Ursini, Voës. Arondel. Maz. Zulich. et alii complures. *Lego Cateraque armata conacia turba manus:* in quibus loquendi modis Noster est totus: sic infra hoc ipso libro, vs. 636. 'Parca precaturæ sumite vina manus.' Et lib. IV. 'montes ululatus implent, Et feriant mæstæ pectora nuda manus.' Ita utroque loco ex fide veterum librorum est scribendum. *Idem*.

101 *Dubiam puppim*] *Pinum* liber Pomp. Læti et unus Farnes. placet. *Idem*.

102 *Non hæc sunt digitis arma tenenda*] *Ferenda* quique libri. *Scribe terenda:* sic Art. Am. 'Clypeo manus apta terendo est,' ex antiquis itidem libris. *Idem*.

103 *Ille metu paridus*] Imo *vacuus*; atque ita in uno Moreti pro diversa lectione erat notatum. Met. III. 'Ille metu vacuus, Nomen mihi, dixit,

Acætes.' Met. x. 'Isque metu vacuus, naturalique pudore Deposito, celebrare domos.' Seneca Hippol. 'Tutum esse facinus credis et vacuum metu? Erras.' Mox pro *sed liceat*, duo codices cum Mazar. *si liceat*; bene, si *deprecor* quoque præcedenti versu legas. *Idem*.

107 *Induerat Tyrio distinctam murice pallam*] *Bis tinctam* primo legendum ex castigatioribus. Artis Amat. III. 'Nec quæ bis Tyrio murice lanarubres:' ubi perperam plurimi ex scriptis *de Tyrio*. Quale mendum etiam e Martiali eluendum puto in Xenii Epigr. LXXXVII. 'Murices: Sanguine bis nostro tinctas, ingratis, lacernas Induis:' *de nostro* enim et illic legitur. Nam quod in Apophor. Epigr. CLIV. habes, 'Ebria Sidoniæ cum sim de sanguine conchæ,' de diaphis illic non agi ipsum lemma Epigrammatis satis evincit. Fulgentius præfatione Mythologiæ de Caliope, 'talo tenus bis tinctam recolligens vestem.' Pro *pallam* quidam codices *Lanam*: ut Horat. 'te bis Afro Murice tinctæ vestiunt lanæ:' sed vulgata lectio præstat; *palla* enim citharædorum vestis. Stat. Theb. IX. 'bis Ceballo saturatam murice pallam' dixit. 'Sidoniæ recocta fuso purpura,' et 'bis coctus æno Sidonius murex' Apollinarius. 'Sidonium bis cocti muricis ostrum' Alcimus Avitus de laude Virginitatis. Horatius, 'Muricibus Tyriis iteratæ vellera lanæ.' Assyrio bis lauta colore Vellera' Virgil. in Culice. 'Sidonio repetita aheni Lana' Auctor Herculis Cætai. Sed modus non esset. Pro *Induerat* multi veteres *Induit et*. Legam libenter *Induitur*. Scriptum nimirum fuerat *Induit turio*, cum geminari syllaba debuerit. *Idem*. *Tyrio distinctam murice*] 'Ερηλον sive ἐμπόρφον nostri dicerent 'prætextam clavo purpureo.' Nam clavus parvulus erat aut rotunda figura, quæ vestes undique pingebantur; sive

faucia, qua illam in extremis oris orna-
bantur: Græcis *παρυφή* aut *ομφαλόν*.
Nec aliud 'distincta murice,' quam
pluribus clavis ex purpura picta seu
ex eadem fauciis prætexta: sed palla
et cultus citharædi belle depingitur
a Cornificio lib. iv. ad Herennium.
Sed codex noster sic legit hunc ver-
sum: *Induit et Tyrio depictam murice*
vestem. Neap.

108 *Reddidit icta*] *Reddit et tres*
scripti: unus Reddit tacta. Heins.

110 *Trajectus penna tempora cantat*
olor] *Threicius* est in Zulich. Mazar.
a manu prima, et uno Farnes. ac Me-
dic. Locus haud dubie mendosus,
cui medicinam non nunc fero. Pro
cæmentia tempora recte etiam *candentia*
tres scripti: olos etiam *ἀρχαῖος* Ur-
sini liber. De oloribus alibi nihil si-
mille legi; quare suspectum habeo
hoc distichon. *Idem.*

118 *Delphina se supposuisse*] Quo
alludit Propert. ii. Eleg. 25. de som-
nio naufragii, ad Cynthiam: 'Sed
tibi subsidio Delphinum currere vidi,
Qui puto Arioniam vexerat aut ly-
ram.'

116 *Ille sedet, citharamque tenet*] *Sedens*
et tenens libri meliores; vel,
sedens tenet, quod malo: *citharam qua-*
tiens nonnulli: et pro *vehendi, ferendi*.
Forte *citharamque ferit* vel *terit*. *Idem.*
Et cantat pretium vehendi] Id est, pre-
tium et mercedem vecturæ: ita ut
suave illud carmen esset uberrimum
vecturæ pretium. Et pro ipsa vec-
tura hic poni potest, in cuius merce-
dem cantabat. *P. Pretiumque vehen-*
di] Debitum seu mercedem. Terent.
'Pretium,' inquit, 'ob stultitiam fe-
ro.' Neap.

121 *Sacras Nonas*] His Patris pa-
tris cognomentum Cæsar Augustus
accepit. *Lege* Suetonium l. ii. c. 58.
Contigit hoc anno DCCLVIII. septem
annis post decimum tertium Augusti
Consulatum. Neapol. *Dum canimus*
sacras, &c.] In Nonis Februariis Au-
gustus pater patriæ est appellatus:

unde eo die festum rei tantæ cele-
brabatur. *Dum canimus sacras Nonas*] *Superius* dixit, tutela Dei carere, ac
si nulli Deorum sacræ essent: et
nunc 'sacras' appellat, ob auctos
Augusti titulos: et cum ea die eo
honore decoratus fuerit, 'sacras'
appellavit, quia publico consensu
consecratas.

122 *Maximus his factis*] *Lege fastis*
cum scriptis: pro *his* multi *hic*; *tres-*
hinc, quod placet. *Adcelebratur* etiam
sex veteres. *Heins.*

127 *Sancte*] De hoc vide Tranquill.
Poëta inquit, patres, equites, et ple-
bem hoc ei nomen dedisse.

128 *Hoc dedit*] De huiusmodi ho-
nore, vide Dionis Cassii iudicium, l.
LIII.

129 *Res tamen dedit*] Nomen hoc
scilicet. *Ante*] Antequam dederat
senatus, et populus: quia re ipsa
eras pater patriæ.

130 *Pater orbis erat*] Primæ edi-
tiones et multi ex scriptis *urbis*.
Heins.

133 *Concedes*] Rectius alii *concedas*.
Idem.

136 *Te Tatius parvique Cures*] *Tatii*
tres scripti: ut apud Propertium
iv. Eleg. 10. 'Sic Sancum Tatii com-
posuere Cures;' ita enim legi malim,
quam *Tatia*: vide notas supra l. i.
vs. 261. 'Parvi Cures' etiam Virgilio.
Idem. Te Tatius, &c.] Romulus cum
finitimis tantum pugnasset, cum Sabinis,
cum Cenniensibus, quorum re-
gem obtruncavit, cum Anteatibus,
et postea cum Veientibus. Terminus
autem imperii Romuli decimus oc-
tavus ab urbe lapsus fuit. At Augusto
principe, universus orbis Romano pa-
ruit imperio. *Tatius*, rex Sabinorum.
Ceninaque] Et oppidum hoc non longe
ab urbe fuit. *Cures*] Sabinorum op-
pidum.

139 *Rapis*] Quia fictis ludis cum
convenissent finitimi, multas rapuit.
Hic] Augustus scilicet. *Castas esse*] *Observare* pudicitiam. *Instauravit*

enim Augustus legem Juliam, ad coercendos adulteros. Unde est: 'Ubi nunc, lex Julia? dormis?' *Racipis nefas*] Quasi nefarios et sceleratos homines. *Paul.*

140 *Reppulit ille nefas*] *Submovet* meliores magna ex parte. *Trist. v. 2.* 'nullas submovet ara preces.' *Heins.* *Reppulit ille nefas*] Exemplum sit ædes Dianæ Ephesiæ, cui asyli jus antiquum ab Alexandro et Mithridate concessum; auxit deinde duobus stadiis Antonius. *Neap.* *Submovet ille nefas*] Inter cæteras Augusti laudes hæc quoque commemoratur virtus: 'evaganti frena licentiæ Injecit, amovitque culpas, Et veteres revocavit artes.' *Horat. Od. iv. 15.*

142 *Tenet nomen principis*] Augustus autem (ut testis est *Tranquillus*) 'domini' appellationem ut maledictum et opprobrium semper exhorruit. *Paul.* *Principis ille tenet*] Quam oderit Augustus 'Dominum' se appellari notarunt *Suetonius*, *Philo Judæus*, et alii: Principis vero titulum admisit ea forte de causa, ob quam et ita dici Tiberio placuit; eam subindicat *Cassius*. *Neap.*

143 *Te Remus incusat, &c.*] Exprobrat Romuli immanitatem.

144 *Pater*] Mars. Nam Martis filius Romulus creditus. *Cælestem fecit te*] Retulit te in Deos; quasi dicat, Non tuis meritis, sed patris. *Cælestem fecit patrem*] Julium Cæsarem: quia nepos et hæres ejus fuit. Solvit illi divinos honores, et pro Deo coli voluit. *Paul.*

145 *Jam puer Idæus*] Aquarius, quem quidam Ganymedem esse volunt, oritur ipsis Nonis Febr. media alvo tenus antecedit solem orientem. Quod hoc tempore fieri necesse est, sole Piscibus propinquante: cum Aquarius et oriatur et occidat capite prius quam reliquis membris. *Ant.* *Media tenus eminet alvo*] Intellige de dimidiato Aquario oriente: sic aliqui

hoc signum non totum orti volebant, ut *Aratus*, quem *Noster* in multis secutus. Vide et *Hipparch.* *rr. 14. Neap.* *Puer Idæus*] *Ganymedes* Trojanus: ab Ida monte prope *Ilion*, de qua raptus fuit.

148 *Mitior aura Deo*] *Mollior* meliores; lib. *iii.* *Artis*, 'Et Zephyus molles auraque, dixit, ades.' Vide *Notas* ad *Epist. iii. 42.* *Heins.*

149 *Quintus ab æquoreis*] Non-Idibus (ut male *Bersmannus*; nam *Idus* expressim paulo post consecrat *Fauni* festo) sed v. *Idus*: nec alia Poëta mens. *Plin.* confert in diem tertium post *Nonas* l. *xv. 3.* et l. *ii. 47.* Incerti auctoris *ῥαφῆρῃνα*, quod his *Faustis* assui solet, statuit *viii. Idus. Neap.* *Nitidum jubar extalit*] *Exerit* *Voss.* *Arond.* et septem alii: *caput exerit* *Zalich.* et *Mazar.* *Sequenti versu tempora veris eunt* pro *eunt* tres scripti; ut in *Amorib.* 'tempora noctis eunt:' et hoc ipso libro, 'Fœni sacra bicornis eunt:' et lib. *vi.* 'tacitæ tempora noctis eunt.' Opinor scribendum, *Quintus ubi æquoreis nitidum jubar exerit undis Cynthia, en primi tempora veris eunt.* *Heins.*

152 *Relinquet hyems*] *Reliquit* meliores: nonnulli etiam *relinquit* cum *Naugeriano.* *Idem.*

153 *Tertia non veniet*] *Veniet* ex melioribus *repomo*: sic sæpe *Noster* *infra.* *Idem.* *Tertia nox aderit*] *Tertio idus* *Februarias* *Bootes*, qui et *Arctophylax* dicitur, oritur. Non quod oriatur et occidat, sed cum in plastro sit, quod vertatur circa cardinem, in ipsa vertigine videatur occidere: et cum se elevat, oriri. *Arctophylax* dictus est, quasi ursæ custos.

154 *Geminis exoruisse pedes*] *III.* *Idus* est *Arcturi* ortus *vespertinus*: quæ stella sita in medio crurum *ῥοῦ* *Ἀρκτοφύλακος.* *Vetus ῥαφῆρῃνα, III.* *Idus*: 'Subsolanus spirat, *Arotarum* oritur.'

155 *Jaculatricem Dianam*] *Ἰαχῆαν*

per hanc vocant. Calisto] Veteres scribunt *Callisto*, recte. Neap. *Inter Hamadryadas*, &c.] Aggreditur nunc fabellam ipsam, quæ et in Metam. et ab Hesiodo et ab aliis pluribus refertur.

156 *Calisto sacri pars fuit una chori*] Quasi una Nympharum sacri chori inter Hamadryadas et Dianam iaculatricem.

159 *Cynthia*] Diana.

160 *Dixit eris*] *Semper* Voss. Arondel. prim. Med. Mazar. ut dixit subintelligatur. Heins.

162 *De Jove*] *A Jove* prim. Vaticanus et duo alii. *Lege ab Jove*: dictum supra l. i. *Idem. A Jove crimen habet*] Qui indutus Dianæ facie virginem compressit. Neap.

167 *Hic, ait, in sylva*] *Hac* scripti meliores. Puto *Hac*, ait, in *lympha*. Heins. *O virgo Tegea*] *O Callisto* Arcadica, a Tegea oppido Arcadiæ.

168 *Erubuit falso sono*] Non vero nomine virginis: nam virgo esse desierat. Paul.

170 *Dat mala signa moræ*] *Male* legendum omnino, vel invitis membranis. Lib. III. 'Tu quoque Thebanæ male præda tacere matris.' Trist. III. 10. 'Pellibus et sutis arcent male frigora braccis:' et l. IV. 6. 'Sic male quæ video non videoque nocent:' et l. V. 7. 'Pellibus et laxis arcent male frigora braccis:' qui loci vulgo mendosi circumferuntur. Heins.

173 *Perjura*] Quia juraverat virginem se esse servaturam. *Lycanæ*] Callisto, Lycaonis filia.

174 *Castas pollue, dixit, aquas*] *Sacras* octo libri: sed Cato Diris, 'Dulcia rura valet, et Lydia dulcior illis, Et casti fontes.' At l. II. Met. in hac fabula, 'I procul hinc, dixit, nec sacros pollue fontes, Cynthia.' *Idem.*

175 *Imperat cornibus orbem*] Implere cornibus orbem Luna dicitur, cum ex τῆς περιστροφῆς περιστρέφεται.

179 *Utque feræ*] Malim *fera peltice*. Heins.

Delph. et Var. Clas.

182 *Amata Jovi*] *Amata* Voss. Arond. Mazar. et Zulichemianus. Heins.

183 *Jam tria lustra*] Erat jam puer Arcas quindecim annos natus, cum venator factus est matri obvius. *Jam tria lustra*] Aperte Instrum nostro est spatium quinquenne (de hoc apud litteratos adhuc controversia): nam de eodem puero alibi, 'Ter quinque ferens natalibus annos.' Neap.

187 *Hanc puer ignarus, &c.*] Venator filius inscius, matrem non agnoscens, illam intermisisset, ni Jupiter miseratione motus, ambos in cælum rapnisset: eamque Arcton, filium autem Arctophylaca, nominavit.

191 *Canamque adiit Saturnia Tethyn*] *Canamque* rogat libri meliores; quidam et *petit*. Heins.

193 *Mænalian*] Arcadicam: a Mænalo Arcadiæ monte.

198 *Idibus agrestis fumant, &c.*] Idibus Februariis sunt sacrificia in honorem Fauni, cujus templum erat in insula Tyberina, in angulo superiore: et eadem die Fabii fuere ad Cremeram cæsi, de quo nunc agitur. Paul. *Fumant altaria Fauni*] In Calendariis nulla sit mentio hujus celebritatis. Forsan his Idibus iterabant veteres memoriam dedicationis: nec quidem hoc die sacratum ei fanum reperio; non ita annum, qui fuit DIX. ab urbe condita. Liv. l. XXXIV. Neap.

194 *Aquas*] Quasi in ipso insulæ angulo, quo flumen in duas partes dividitur.

195 *Hæc fuit illa dies*] Sed annis CCLXXVI. Diodorus l. XI. 'Ἐν Πόμπῃ δὲ θύραι καθιστήμεσαν Τύρος Μυωόντιος' et verius, *Μεσσηνίας καὶ Ἰδίος Ἀπέρτιος Πουλοβάλλος* et post multa subdit hanc cladem Fabiorum. Dies vero quam recenset Ovidius, cum lego Livium sub limen l. VI. si verus ille, quod ita sentio, aliquantisper anxium me habet; et miror in hanc foveam doctiss. Poëtam incidisse. Nota Historici verba: 'Tum de diebus

Ovid.

11 G

religiosis agitari cœptum, diemque ad xv. Kalendas Sextiles duplici clade insignem, quo die ad Cromeram Fabii cæsi, quo deinde ad Alliam cum exitu urbis fœde pugnatam, a posteriore clade Alliensem appellarunt, insignemque rei nulli publicæ privatimque agendæ fecerunt. Neap. *Veientibus armis*] *Arois* Mazar. Læti, Nauger. et tres alii, quod malo: nam 'arma' sequitur: cæterum Ursini liber *Volcentibus armis*; sed id contra fidem historiæ, etsi cum Volscis bellum sub eandem tempestatem gessero Romani. Heins.

196 *Cecidere*] *Ocubuerunt*.

197 *Vires et onus suscepit urbis*] Ergo quod unus erat civitatis, una gens suscepit. Paul. *Et onus suscepit urbis*] Nam Resp. in eo bello milite et pecunia inanis erat; et hanc et militem obtulit gens Fabia. Neap.

198 *Sumunt*] *Sumit* codex Læti et unus Farnesianus: vide quæ infra, vs. 638. hoc libro, mox a me dicentor. Heins.

201 *Carmentis porta dextra est via proxima Jano*] *Dextro Jano* Zulich. Mazar. Polit. Læti, et octo alii; bene; quod et Neapolis vidit. Liv. l. ii. in hac narratione, 'Infelici via a dextro Jano portæ Carmentalis profecti.' Pro Carmentis Ursini liber, Mazar. Zulich. et sex alii *Carmenti*: an *Carmenti porta*? Erat autem ædes hæc Jani extra portam Carmentalem: vide Festum in *Religioni est*. Idem. *Dextro est via*] Porta Carmentalis ea, quæ etiam solita nuncupari Veientina et Tarpeia; nam huic directo Capitolium incumbat: sed a clade Fabiorum dicta exinde Scelerata. Neap.

202 *Quisquis es, omen habet*] *Quæ fera nomen habet* Ursini liber: non probro; scelerata enim dicta, ut ex Festo patet, non fera. Sequens distichon ab Ursini, Petavii, et aliis quibusdam abest. Heins. *Omen*

Malum: quia qui per tam egressi sunt, interempti sunt Fabii.

205 *Ut celeri passu, &c.*] *Venere* ad fluvium Cremeram, qui non longe a Veis fluit: ibi castra posuere. *Rapacem*] Ideo 'rapacem,' quia tuncangebatur imbribus. *Cremetam tetigere rapacem*] *Tenere* unus Medlæ. unus Moreti, cum prima editione. Adi Notas l. iii. 219. Heins.

206 *Hibernis ille fluebat aquis*] Sub initium Brumæ Urbe profectos credibile sano est: nam post castellum prope Cremeram exstructum, et infestationes aliquas a Fabiis in agrum hosticum illatas, Kal δ μὲν, inquit Dionys. l. ix. *χομὴν ἐκείνος ἐπέλεβρα*. Neap.

207 *Distictis ensibus*] *Destructis* libri meliores; ut supra 99. Heins.

208 *Tyrrhenum per agmen*] *Hetruscum*.

209 *Libya de gente leones*] *De rupe* meliores magno numero cum primis editionibus. Heins. *Libya*] Nam Libya nutrix est leonum: et præcipue Mauritania, quæ est pars Libyæ.

211 *Inhonestaque vulnera tergo*] Cui opponitur, 'pectus percussit honestum.' Et Tacit. 'Vulnera ipso loco decora.' *Πομφη* honeste cadit: *Σύριος*, minus honeste: Hom. passim. *Vulnera accipiunt*] Phrasis Virg. 'ne vulnera tergo accipiunt.' Æn. iii.

212 *Sic iterum, sic, &c.*] Sæpe victores fuere Fabii: unde cum Veientes aperto Marte nihil proficerent, occultas insidias paravere.

214 *Armaque lecta*] *Operta* unus Puteaneus: alter, *cæca*; quod placet: unus Patavinus *cæcata*; proxima verum. Statius Theb. ii. 'Insidias natura loco cæcamque latendi struxit opem.' Heins. *Arma lecta*] Sic Virg. Æn. iii. 'Tectosque per herbam Disponunt enses, et scuta latentia condunt.'

218 *Turba latet*] *Malo latent*. Heins.

224 *Quodque vident, sternunt*] Quoque multi ex scriptis. Quodque rō

dent; spernunt Voss. Mazar. Zolich. et duo alii: tres Quoque vident spernunt; optime. Nam et Livius notat a Fabiis nimia sui fiducia fuisse peccatum. *Idem.*

237 *In apertos undique campos*] Recipies te ad Epist. v. vs. 77.

238 *Restet, adest*] *Habent* Ursini, Maz. Zolich. et decem alii. *Heins.*

239 *Silvis latratibus actus*] Alii *latrantibus*; sed elegantissime mehercule duo Mazar. duo Farnesiani, et unus Vaticanus *silvis Laurentibus*. Noster. Metam. xiv. 'Exierat tectis Laurentes Picus in agros, Indigenas fixurus apros.' Virgil. 'Ac velut ille canum morsu de montibus altis Actus aper, multos Vesulus quem pinifer annos Defendit, multosque palus Laurentia, silva Pastus arundinea:' quæ Noster hoc loco respexit. Horat. Sat. ii. 4. 'Umber, et illigna nutritus glande, rotundas Curvat aper lances carnem vitantis inertem. Nam Laurens malus est, ulvis et arundine pinguis.' Martial. Epigr. ix. 19. 'Inter quæ rari Lanrentem ponderis aprum Misimus.' *Idem* x. 46. 'Ilia Laurentis cum tibi demus apri.' Hinc et in Catalectis poetarum veterum: 'Vite Sabine, Læcon sulco, sue cognite Laurena.' *Idem.*

237 *Ut tamen Herculeæ, &c.*] Erant Fabii e sanguine Herculeo. Nam rediens ex Hispania Hercules, et, ubi postea Roma condita fuit, hospitatus, cum Arcadica puella concubuit, e qua natus est Fabius, a quo principium et originem sumsit familia Fabiorum. Provisum est ergo a Diis ea clade, ut aliquis ex Herculeæ domo superesset. *Ut tamen Herculeæ*] Hanc antiquitatem isti familiæ tribuere veteres, Silius Italicus et alii: ex Hercule scilicet et Evandri filia Vindana primum Fabium natam. Certe ante urbem conditam mentio hujus gentis: ea est, quam Remus habuit sociam.

240 *Unus de Fabia gente*] Hoc sibi

persuadere non potuit Dionys. Halicarnassensis; idque non uno probat argumento: se ea quidem super se disserit, qua vix aliud certius apud Historicos.

241 *Olim tu, Maxime, nasci*] De hoc viro incomparabili loquuntur fere omnia quæ exstant Romanorum monumenta. *Neap. Olim*] In futurum:

242 *Res restituenda*] *Ex Euxio* 'Unus homo nobis cunctando restituit rem.'

243 *Continuata loco tria, &c.*] Nocte post Idus Februarias, hoc est, decimo sexto kalendas Martias, Corvus, Anguis, et Crater oriuntur. *Continuata loco*] In eodem loco; et ob id continuata, quia occupant spacium Cancris, Leonis, et Virginis. Aut continuata, qui simul sociata sunt, Corvus, Anguis, et Hydra.

244 *Inter utrumque latet*] Cum latent mox sequatur, accedo Mazar. Voss. Arond. et aliiis multis, in quibus *jacet*; ut recte Neapolis: unus Vaticanus *micat*. *Heins.*

245 *Ille*] Sidera: scilicet Corvus, Anguis, Crater. *Idibus latent*] Quia tunc non oriuntur cosmice, hoc est, quando sol occidit. *P. Oriuntur nocte, &c.*] xvi. Kalendas. Columnellæ vesperi oritur Crater: et addit sub idem tempus venti mutationem. *Neap.*

246 *Quæ tibi cur tria sint tam sociata causam*] *Consociata* Voss. Arondel. prim. Medic. septem alii; bene. In mortem Drusi, 'Quodque etiam magno consociata Jovi es.' Horat. Od. ii. 3. 'Umbram hospitalem consociare amant.' Phædrus Fab. 68. 'Novissime interdicat, ne cum malefico Usam bonus consociet ullius rei.' Avienus Fab. 19. 'Quos meritis nullus consociaret honos.' Utitur etiam eo verbo frequenter Tullius. Pro tibi quoque probe *sibi* tres scripti cum Zulichemiano. *Heins.*

247 *Forte Jovi Phæbus*] Cætera hæc *φωρῶν* discea clarins a Mythologis.

249 *I mea dixit avis*] Statius lib. ii.

Silvar. de Corvo: 'Plangat Phœbeius ales.' *Neapol.* O mea avis] O corve. Corvus enim est sub Apollinis tutela, qui prius albus erat. At niger factus est, revelato adulterio Coronidia puellæ a Phœbo amatæ, de qua natus est Æsculapius, ut in *Metam.* 11.

250 *E vivis fontibus*] E scaturienti fonte.

251 *Corvus inauratum, &c.*] Obtemperaturus Phœbo corvus, accepit craterem deauratum, et volare occæpit.

256 *Dulcia poma mori*] *Mitia* unus Patavianus optime notæ. *Virg. Eclog.* 1. 'sunt nobis mitia poma, Castanæ molles, et pressi copia lactis.' *Horatius Epod.* 11. 'Vel cum decorum mihi poma caput Autumnus arvis extulit.' *Arnob.* lib. v. 'in puncti spatio poma extulit mitia perfectionis propriæ maturitate completa.' contra 'cruda,' vel 'acerba,' quæ et 'dura' paulo ante dixit. Noster Amoribus, 'Pomaque crudelli vellis acerba manu.' *Heins.*

262 *Fatidicum verbis*] *Versis* *Mazar. veris* *Haraburg.* Puto veri: ut *Met.* xii. 'veri providus angur Thestorides.' *Idem.*

263 *At tibi, dum lactens*] *Plin.* lib. x. 12. 'Corvi ante solstitium generant: iidem ægrescunt sexagenis diebus, siti maxime, antequam fici coquantur autumnus.' *Lactens hærebit in arbore ficus*] *Ficus* lactens est viridis et recens. Lac vocarunt Latini fici rorem, qui Græcis ὄρς, et σρακτὴ cui-dam Anonymo, qui scripsit *Alexandri* vitam. *Neapol.*

264 *Bibentur aquæ*] *Bibantur* rectius septem veteres. Est enim imprecantis. *Heins.*

265 *Monumenta perennia*] *Patentia* *Ursini* liber: sic lib. vi. 'Hæc hominum monumenta patent.' Lib. iv. ex veteri libro, 'Factum abiit, monumenta patent.' *Idem.*

267 *Tertia post Idus, &c.*] Decimoquinto calendas Martias fiunt in honorem Fauni *Lupercalia*: quæ quam-

vis a Romulo sint qui dicant instituta fuisse, tamen in Latio ab Evandro originem habuere. In Panis ergo honorem hac die constituta sunt *Lycæa ludicra*, quæ a nostris *Lupercalia* dicta sunt. Fiebant autem a nudis *Lupercis*: tecti tamen erant caprina pelle. Nam quo habitu simulacrum ipsius Dei figurabatur, eo habitu sua sacra fiebant. *Nudos Lupercos*] Fauni sacerdotes, qui *Lupercalia* sacra faciebant in *Lupercali*, ut *Varro* inquit. Locum enim, ubi sacra hæc fiebant, a Romanis *Lupercal*, a Græcis *Lycæum*. *Paul.* *Tertia post Idus*] xv. Kalendas Martias erant *Lupercalia*: nomen habuere a *Lupercis*; quorum plures sedalitates. Una fuit *Fabiorum*, alia *Quintiliorum*, et hæc antiquissimæ: addita postea ea *Juliorum* a C. illo Cæsare. Cujus institutionis mentio apud *Dionem* lib. xlii. Γεποποιός τε ἐς τοῦ Πανὸς γυμνοπαίδας τριτὴν τινὰ ἑταίραν ἢ Ἰουλίαν ἐνδύσσαν. Tria ergo Romæ *Lupercorum* collegia, quæ sacra quotannis rite facerent: hæc aliquantum remissa Augusti ævo, sed eodemmet restituta. *Sueton.* lib. 11. 'Nonnulla,' inquit, 'etiam ex antiquis cærimoniis paullatim abolita restituit, ut Salutis augurium, *Diale flaminium*, sacrum *Lupercale*.' *Nudos Lupercos*] De hoc more *Plutarch.* in C. Cæsare. Vide et *Dionys.* lib. 1. Nudum etiam corpus tum illis unctum, ut ex *Appiano* apparet lib. 11. *Bel. Civil.* Uncti igitur et seminudi discurrebant vicatim ludentes; hinc *Ludii* appellati. *Paul.*

268 *Et Fauni sacra bicornis*] Huic Deo suspicor capras illas immolatas: ex harum sanguine tunc duo juvenes fronte linita, lana, lacte madida, eam detergebant, nec sine risu. Vide *Plutarch.* in vita *Romuli*. Canes etiam in eo sacrificio cæsos, vid. apud *enndem.* N. *Sacra bicornis erunt*] *Ex* libri meliores plerique: dictum supra vs. 149. *Heins.*

270 *Latias unde petita domos*] Ex Ar-

cadia primum suspicatur cum Evandro translata: et in hanc sententiam Plutarchus Romulo et Clem. Alexandr. Strom. lib. i. de Carmenta: ἡ υἷς Ἐκάνδρος, ὃ ἐν Ῥώμῃ τοῦ Πανδῆ ἱερὸν τὸ Δουπέρκιον καλούμενον κτίσας. Hoc sanum auxerunt postea magnis ædificiis Romani, ut auctor Halicarnass. lib. i. nam vetus illud Arcadium fuit humile et in spelunca, multa fronde tecta.

271 *Coluisse feruntur Arcades*] Quippe quem ἐπιχάριον. Et sane nulla prorsus fuit urbs aut angulus in ea regione, in quo sacrum aliquod huic Pani non esset. Lege Arcadica Pausaniæ. Neapol.

273 *Testis erit Pholoë*] Φολὴ mons ejusdem regionis. Strabo lib. viii. nomen sortitus a Pholo illo Herculi intimo, ibi sepulto. Vide Diodor. Βιβλιοθ. lib. iv. *Testes Stympthalides undæ*] Stympthalus urbs in Arcadia et ejusdem nominis amnis. Pausan. lib. viii.

274 *Quique citis*] Hic desinit e paludibus Phenei. N. Est Ladon Arcadiæ fluvius: qui cum prius exitum non haberet, paludem faciebat. Postea terræ motu alveum invenit.

275 *Nemoris*] Nonacris etiam inter colles Arcadicos. Adi Plin. lib. iv. 6. Is unus e quo fluebat Stygos hydor; cujus admiranda petas e Vitruvio lib. v. 3.

276 *Attaque Træzene*] Træzen et Træzene est urbs Arcadiæ. *Parrhasiaque nives*] Parrhasiam superius Arcadiam dictam fuisse diximus, et erat etiam Parrhasia urbs. Sed hic Parrhasiæ nives, quasi nivosi omnes Arcadiæ montes. *Attaque Træzene*] Træzene non dicitur, sed Træzen apud vetustiores Græcos ac Latinos scriptores; et ut dicatur, tamen Arcadiæ ea civitas non sit, sed Peloponnesi. Lege igitur *Cyllene* cum Voss. Mazar. Zulich. et decem aliis. Puteaneus et Donsæ liber *Tigene*. Κυλλήνη, ὅρος Ἀρκαδίας unde Mercurium quidam

dictum volunt Cyllenium. Sic Met. lib. v. 'Usque sub Orchomenon, Pso-phidaque, Cyllenenque, Mœnaliasque sinus, gelidumque Erymanthon, et Elin Carrere sustinui.' Met. lib. i. 'Et cum Cyllene gelidi pineta Lycæi:' ubi *Cylleno* perperam scribitur. Lib. vii. 'Dextera Cyllene est;' non *Cyllena* cum vulgatis. Hujus montis meminit et Fast. v. Noster. Statius quoque Theb. iv. ubi varia Arcadiæ loca recensentur. Heins.

277 *Pan illic numen aquarum*] Ursini, Maz. Zulich. et octo alii, codex Pom. Læti, et tres alii, *Pan erat armenti custos, Pan numen aquarum*: quod amplector, si legas *aquarum*. Idem. *Pan illic numen*, &c.] Hinc in Græcorum Epigrammatis nil frequentius reperies, quam Pani Deo vota piscatorum: de his alicubi Zosimus Thasius: πρὸς νηφὶ Πανδῆ θέετο λίνα· ad felicem sane capturam. Neapol.

279 *Transiit Evander*] Quo tempore jam notavimus primo Fastorum. Neapol.

281 *Pelasgis*] Hoc est, ab Arcadibus. Nam superius diximus Arcadiam aliquando appellatam fuisse Pelasgiam, aliquando Lycaoniam, aliquando Gigantida, aliquando Parrhasiam.

282 *Flamen ad hæc prisco more Dialis erat*] Erit duodecim scripti: duo inest. Pro ad hæc, Mazar. et quatuor alii ab hoc; totidem adhuc; tres adhuc; unus ob hoc. Ursini liber et duo alii distichon hoc omittunt. Forte, *Flamen ad hæc prisco more Dialis erat*: Heins. *Dialis erat*] Ne titubeas. Idcirco hujus sacris flamen hic affuit, quia Pan universa natura creditus, et ipse Jupiter: norunt Mythici.

283 *Cur igitur currant*] Nunc dicendæ veniunt causæ celerrimi cursus et positæ vestis: quibus diutius insistit. Neapol. *Si currere mos est*] Sic cum scriptis plerisque. Heins.

286 *Et subitas concitat ipse fugas*] *Concitat ille feras* Mazar. unus Vati-

canus et Moreti; quam veram lectionem arbitror. Hi terrores *παυκά* vocabantur, *καὶ παυὰ δειματά* de quibus in Miscellaneis vir summus Angelus Politianus. Apposite Val. Flaccus lib. iiii. ubi de Pane, 'Ludus et ille Deo, pavidum præsepibus aufert Cum pecus et profugi sternunt dum meta juveni.' 'Concitare,' ut supra lib. i. 'fugiens concitat omne nemus;' et sic sæpe alibi. Ursini tamen codex et quinque alii *concepit fugas*; non minus eleganter: pro qua lectione erudite, ut solet, multa Gronovius Observat. lib. iv. 14. Reliqui codices *concepit feras*. Idem.

287 *Jubet ire ministros*] *Amat ire* codex Thuanens. Idem.

290 *Lana prior*] Hinc Arcades *ποσειδάων*, id est, Antelunares dicti sunt.

291 *Vita feris similis*] *Fere* et unus Vaticanus. Lege *feræ similis*, pro *ferinæ*. Sed nec male Mazarin. *Vita fere silvis nullas agitata per usus*. Sequenti versu rude vulgus erant unus Moreti pro diversa lectione, rectius quam erat cum vulgatis. *Heins. Vita fere similis*] Vid. Diod. Siculus in primo: *Τὸς δὲ ἐξ ἀρχῆς γεννηθέντας τῶν ἀνθρώπων φασι ἐν ἀράτῃ καὶ θηρίοις βλεῖν καθιστάσθαι*, &c. Neapol.

294 *Haurit a duabus aqua*] Cum neque poculi neque vini usus erat. Neapol.

297 *Nullus usus equi, &c.*] Equo vehi Bellerophon primus edocuit. *Se quisque ferebat*] Non vehebatur equo, sed ambulabat.

298 *Lana sua*] Quia non tondebatur ad hominum vestes.

299 *Sub Jove durabant*] Sub dio: hoc est sub aperto cælo: quia tectis carebant. Durabant ergo, quasi patienter perseverabant sub æthere. *Paul. Et corpora nuda gerebant*] Diodor. Siculus in primo: *τοὺς οὖν πρότους τῶν ἀνθρώπων, μηδενὸς τῶν πρὸς βίαν χρησίμων εὐρημένου, διπλότους διδάειν, γυμνοὺς μὲν ἀσθῆτος ὄντας*, &c. Primus

Pelasgus subvenit his malis. Vide et Pausan. lib. viii.

301 *Detecti*] Hoc est, nudi.

305 *Juvenis Tirynthius*] Hercules, a Tiryntho oppido. *Forte comes domine*] Cui serviebat.

306 *Favus*] Ipse Pan. *Vidit utrumque*] Herculem et Omphalen. *Ab excelso loco*] A summo monte.

309 *Humeros perfusus capillis*] De hac et alia crinium textura Lucian. *ἐν τοῖς Ἐπίοις* sub finem. Quin sic capillum gestabant; nodo ad summum verticem religabatur. Sic et Apuleius de quadam, *Metam. lib. ii.*

310 *Mæonia*] Nam Omphale domo Lydia. Mæones antiquitus dictæ Lydiæ populi Strabo lib. xiii. Herodot. lib. i. sub initium. Et nomina barbarica variis obnoxia mutationibus: nam et *Meones* antiquior scriptura quam *Mæones*. *Gatulo murice tinctam*] Compones ex auro et purpura vestem *χρῆμα δλοπόρφυρον, χρυσὸν κατὰπαστον*, sive melius *διὰ χρυσόν σφικνόν*, coloris vero purpurei, non ex lana: nam tunicæ epithetum est 'tenuis,' quod Latinis scio passim pro serico in usu. Poëta de crocota: 'Tenui succincta crocota.' Et hæc e serico fuit. *Neapol.*

311 *Tepidos umbracula soles*] Rectius decem libri *rapidus*; quo fervorem solis exprimit. *Amor. lib. iii. 5.* 'Sint rapidi Soles, sicque semper hyems.' *Heins. Tepidos umbracula Soles*] Umbraculum *τὸ σκιδνόν*: quod ex pellibus et e qualibet divite materia concinnari poterat, quæ Solis radios arceret. *Neapol.*

313 *Jam Bacchi nemus et Tmolii vineta tenebant*] Numeri in hoc verum turbati. Puteanens codex et unus Farnes. *Jamque nemus Bacchi*: duo alii *τὸ et* non agnoscunt. Lege, *Jam Bacchen nemus Tmolii vineta tenebant*: ita 'Bacchel vinlatus,' pro Bacchicis, *Met. lib. iv.* Malo autem *tenebant* quam *tenebat*, quod in plerisque est: sic Virgil. *Æn. vi.* 'Inde datam

molitur iter: jamque arva tenebant
Ultima; *Æneas*, nempe, et Sibylla.
Heins. *Timoli vineta*] *Τυμάλως* Lydia
mons, imminet Sardibus: quæ olim
regia fuit Lydorum. Hinc nostro;
'vineta Tmolii,' et Græcis celebris
ὄρος Τυμάλως, de quo Strabo lib. xiv.
Neapol.

314 *Hesperus*] *Hesperos* Petavianus:
sic his: scriptum offendi Fragmento
Prognosticorum Germanici in vetusto
codice Puteaneq. *Heins.*

315 *Laqueata et pumice vivo*] Rotun-
dus decem veteres *laqueataque*. Idem.
Tophis laqueata] Natura magistra:
nam topus est nativus. *Neapol.*

318 *Cultibus Alciden instruit illa*
mis] Quod illustrat Senec. Hippolyt.
vs. 217. 'Natus Alcmena posuit
phætretram, Et minax vasti spoliū
læonia; Passus aptari digitis smarag-
dos, Et dari legem rudibus capillis:
Crura distincto religavit auro, Luteo
plantas cohibente socco; Et manu,
clavam modo quæ gerebat, Fila de-
duxit properante fuso,' &c. Et in
Herc. Furante, vs. 65. 'Fortem
vocemus, cujus ex humeris læa Do-
num puellæ factus, et clava excidit,
Fulsiq; pictum veste Sidonia latus?
Fortem vocemus, cujus horrentes
oomæ Maduere nardo?' &c. Et alibi.
'Sed usitatum est Herculi: captas
amat. Ubique caluit, sed levi caluit
face.' *Alciden induit illa*] O viro forti
injuriā: sed quia mortalis, *ἀλίσθη-
τός*. Risit tamen id factum Herculis
Tertullianus in pallio: vocando illum,
'Scytalosagittipelligerum.' *Induit illa*
mis] *Instruit* vetustiores; recte: sic
Epist. ix. de hac eadem, ni fallor,
Omphale: 'Instruxitque manum cla-
va domitricæ ferarum.' Hinc 'instru-
menta' pro cultu. Initio Trist. 'Fe-
lices ornent hæc instrumenta libellos.'
Met. xi. 'Instruetamque fidem gem-
mis et dentibus India Sustinet a læ-
va:' hoc est ornatam; Ita libri ve-
tustiores. *Heins.*

319 *Dat tenues tunicas*] *Has ἀβρόν*

ἀβρόν vocavit Dictynus Poëta ve-
tus; traditque ab eadem in templo
Dianæ consecratas. Hesych. *Κόπα-
σις, περίσφαιμα καὶ χιτῶνες ἑλλας*. *Neap.*
Gætule murice] Purpura ex Africa.
Gætuli enim Afri sunt.

322 *Magnas manus*] *Vastas* liber
Pomponii Læti et duo Farnesiani
pro diversa lectione; quod placet:
nam 'magni pedes' sequuntur. *Heins.*

324 *Scindebant magni*] *Stringebant*
magnos quinque codices. *Idem.*

328 *Secubnere toris*] Nam in castu
fuisse debebant, qui mane se rei sa-
cræ immisturi erant: receptissimus
ritus apud veteres. In sacris Isidis
factitatum observo disertim ex Juve-
nale Sat. vi. vs. 536. ubi maritus, si
puris et observantia diebus a concu-
bitu uxorio non abstinuerat, veniam
a Dea impetrat pro violato cadurco.
Inde lectum, in quo per eos cubabant,
variis herbis substernebant, quibus
vis aliqua ad tutelam castitatis; quod
summa cura factum Athenis in The-
sophoriis. Erat autem in usu cony-
za, pinus folia, cneorum, vitex, et
cicutæ liquor, &c.

329 *Repertori citis, &c.*] Huic po-
tissimum, cujus *ῥεπαρὰ* in Limnis,
ubi fiebant τὰ ἀρχαῖότερα Διοῦρσία,
cogebantur, antequam sacra attrec-
tarent, hauc sacramenti formulam pro-
ferre: *Ἀγιστεῖν καὶ εἰμὶ καθαρὰ καὶ
ἀγρὴ ἀπὸ τῶν ἑλλαν τῶν οὐ καθαρυνόντων,
καὶ ἀπ' ἀνδρὸς στυγνοῦσας* καὶ τὰ θεόγνια
καὶ ἰοβακχεῖα γερᾶν τῇ Διορίσῃ κατὰ
τὰ πάτρια, καὶ ἐν τοῖς καθήκονσι χρόνοις.
Sunt verba Demosthenis. *Neap.* Quia
sacra parabant] Bene Zulich. Mazar.
Voss. et alii nonnulli, *πία sacra*. *Heins.*

333 *Vinoque sepultos*] Ita meliores:
quidam tamen *sepultos*; quos inter
Zulich. et Læti: codices: alii *gravatos*
vel *jacentes*. *Idem.*

334 *In dominis esse soporis idem*] *Idem*
dormire dominos, ut famulos
pntabat.

339 *Setis hirsuta leonis*] Quibus Om-
phale Herculem mentiebatur. *Neap.*

340 *Portumuit*] Quia putabat Herculem esse.

341 *Attonitusque metu rediit, cum saepe viator*] Lege saepe, viso in sepius angue; nisi vepre malis: nam in vepribus angues frequentissimi. Hinc de iis Lucretius lib. iv. 'nam saepe videmus Illorum spoliis vepres volitantibus auctas.' *Riguit* etiam Voss. Arond. Zulich. Mazar. et tres alii, ne bis idem dicat. At Ursini, Læti, Petavii, et plurimi alii, *rediit ut saepe viator*. Vide Notas Epist. vi. 31. Respexit illa principis poetarum, 'Ὅς δ' ὅτε τις τε δράκοντα ἰδὼν παλινὸς ἀνίστη Ὀφρεὺς ἐν βήσσῃ, ὑπὸ τε τρόμος ἔλλαβε γυῖα, Ἄψ' ἑ ἀνεχάρσεν, ἄχρὸς δέ μιν εἴλε παρὰς. Quæ et Maro in animo habebat. 'Improvisum aspris veluti qui sentibus anguem Pressit humi nitens, trepidusque repente refugit.' Phædrus: 'Viator est deductus in eundem locum, Feroque viso retulit retro pedem.' *Heins.*

344 *Mendaci decipiturque nota*] Id est, falso signo muliebrium ornamentorum.

345 *Ascendit*] Ostendit hæc vocula fuisse λέγων ejusdem *βαρήςιον*. Hæc pro literatiâ. *Spondaque sibi propiore*] Sponda significat hic quamlibet cubilis partem: et bene. Nam spondas dixere Latini utraque lecti latera, sed cum discrimine: nam quæ parieti hærebat interior dicta, sive pluteus; altera exterior, sive prior: in hac cubasse viros observe. *Neapol.*

346 *Et tumidum cornu durius inguen erat*] *Cupidum* Mazar. nunc Moreti *rigidum*: Gottorpli. *rigido*. Probe. Petronius, 'Rogo adolescentulus mecum nocte dormiat: nisi illud tam rigidum reddidero quam cornu.' Vide Notas Amor. iii. 7. 67. *Heins.*

349 *Cætera tentantem*] *Cunctantem* unus Medic. Dixi ad Claudian. lib. ii. in Stilichon. *Idem.*

352 *Mæonia*] Omphale Mæonia.

356 *Lyda puella*] Omphale ex Lydia. *Puella*] De eadem Propert.

'Lydia Gygeō tineta puella læn.'

357 *Fallentes lumina vestes*] En secundam causam nudi incessus: nunc pensita aliam, quæ subsequitur. *Neap.*

359 *Adde peregrinis*] *Peregrinis* Arondel. Mazar. Zulich. unam enim solummodo causam retulit. *Heins.* *Peregrinis*] Ut Græci, quicquid suum non erat, barbarum et exoticum dixeret, ita Romani peregrinam: unde his peregrina lingua quævis externa: peregrina sacra celebrantur eorum more a quibus accepta; ut hæc Impercalia, illa Matris Idææ, &c. *Neap.*

361 *Cornipedi Fæno*] *Cervipedi* Zulich. eleganter: quomodo 'Capripes' idem dictus: et 'Capripedes Satyri' Lucretio ac Horatio. *Heins.*

363 *Transiuta*] Quasi trajectory.

364 *Extæ parant*] Ex ritu antiquissimo, et exta ex victima sibi parare, eademque assa non elixa. *Neap.* *Medias sole tenente vias*] *Foveas* idem Zulich. Mazar. Voss. et Arond. *medium sole tenente diem* Læti et unus Farnes. *Heins.*

367 *Cæstibus et jaculis et missi pondere saxi*] Voss. Mazar. Zulich. et tres alii, *Vectibus*: alii nonnulli cum Petaviano *Vestibus*: unus Vatic. *Utribus*; ut harpastum intelligat. De cæstu certe minus placet, qui ludus Romanis vix in usu. Vectes, seu sudes, militare exercitium. Conjunxit hæc tria, vectes nempe, jacula, et saxa Silius etiam libro primo. 'Nunc sude, nunc jaculo, nunc saxis impiger instat.' Cæterum hoc distinctione duo codices aut tres non agnoscunt, et videtur ex superiori confectum. *Nisi etiam saxi meliores. Idem.* *Et missi pondere saxi*] Solo brachio, an funda se exercuerint, ex his non colligo, licet veteres Glossæ λισσάλεως fundibales exponant: in qua vocula nihil τοῦ σφενδόνης. *Neapol.*

370 *Et Reme dixit, agunt*] Arondel. Voss. Mazar. et unus Vaticanus *eripe*; quod elegantius omnino, et animi consternati ac præsentissimam

opem urgentia signa egregie prodit. Sic apud Val. Flaccum lib. vi. 'Mars ævus ab altis, Hostis io, conclamat, equis, agite, ite, propinquat.' Et apud Silium lib. ii. 'mihi gloria magna, State, venit pugnae.' Noster Trist. iii. 9. 'tumulo speculator ab alto, Hostis, ait, nosco, Colchidi, vela, venit.' Ita locum mendosissimum puto esse scribendum. Vide quæ illic notavi. Heins.

372 *Occurrit præda recepta Remi*] *Lege accurrit* vel sine libra: lib. vi. 'Territa voce sui nutrix accurrit alumni.' Apud Horatium Sat. i. 9. 'Accurrit quidam notus mihi;' sic præstantiores codices, non *occurrit*: ut et apud Maronem Æn. v. 'primusque accurrit Accestes.' Idem.

373 *Detrahit exta*] *Detulit* Voss. Arond. Mazar. et unus Patavinus: an *depulit*? Idem.

375 *Dicta facit, &c.*] Facit Remus cum Fabiis quod dixerat. Fabii enim erant Remi socii, et Quintilii erant Romuli.

380 *Et memorem famam, qui bene gessit, habet*] *Quod bene gessit* Ursin. Mazar. Zulich. Petavianus, et multi alii: Voss. *quam bene*; puto pro *quam*: Excerpta Politiani et opt. Medicus, *quod bene cessit*. Scribe quis *bene cessit, habent*. Met. x. 'seu quod male cesserat illi, Sive fidem dederat.' Seneca Controv. xxviii. 'Nescit, quod bene cessit, relinquere;' sic ille sæpe: vel, *si bene cessit, habent*. Epist. Herm. 'Pars hæc una mihi conjux bene cessit Orestes.' Trist. v. 12. 'An quia cesserunt primo bene carmina.' Pont. iv. 2. 'Utiliter studium quod tibi cedit, ama.' Horatius Sat. ii. 1. 'neque si male cesserat, usquam Decurrens allo, neque si bene:' ubi libri quoque veteres plerique, *gesserat*. Severus Ætna, 'Nec cuiquam cessit melius sua tempora nosse.' Vetus Epitaph. 'Nec tibi, nec nobis æternum vivere cessit.' Heins.

381 *Cur sit locus ille Lupercal*] *Quæ*

rit etymon Lupercalis; quod locus in quo Fauni sacra fiebant. Et primo ad lucem narratiuncula præfero Dionysii verba de memore, quo scapha cum geminis expositis recessit: 'Ἐλθὲν δὲ Πάρης εὖναι τὸ νέμεν, καὶ βαρὺς ἦν ἀνδρὶ τοῦ θεοῦ. Neapol.

382 *Quare diem tali nomine*] Voss. Arondel. Mazar. Zulich. et sex alii, *tanto nomine*. Forte *noto nomine*. Heins.

383 *Sylvia Vestalis calestia semina parit*] *Ilia* rectius Voss. et sex alii libri. Virgil. 'Marte gravis geminam partu dabit Ilia prolem.' Et alibi, 'Romulus, Assaraci quem sanguinis Ilia mater Educet.' Atque ita eam vocat passim Noster: ut Amor. lib. iii. 6. Trist. ii. infra lib. iii. ex veteri Arondeliano, 'Ilia Vestalis, quid enim vetat inde moveri?' Noster alibi, 'Romulus Iliades Iliadesque Remus.' Et lib. iii. 'Iliadæ fratres.' *Calestia semina partum* Bonon. venusta appositione: duo alii *calesti partu*. Heins. *Sylvia Vestalis, &c.*] Historiam aggreditur ortus et expositionis Romuli et Remi. Nam ubi expositis lupa lac tribuit, locus ille Lupercal dictus est. *Sylvia*] Quæ Rheæ et Ilia dicta est. *Paul. Sylvia*] Hinc eadem de se ipsa in iii. 'Ignibus Iliaciis aderam, cum lapsa capillis Decidit ante sacros lænea vitta focos.'

384 *Patruo regna tenente suo*] Amulio, qui fratre pulso regnum occupavit. Neap. *Vestalis*] Vestæ sacerdos, Numitoris filia. *Ediderat*] Pepererat, enixa erat partu. *Calestia semina*] Gemellos pueros semine cælesti, hoc est, Marte, genitos. *Patruo suo*] Amulio, qui Numitorem fratrem regno fraudarat.

388 *Fiant tamen, et geminos*] *Lege, ut geminos in loca jussa ferunt*. Ita sæpe apud nostrum peccatur. *Loca sola* quidam ex melioribus: etiam bene. Heins.

389 *Albula*] Fluvius, ita ab aquæ colore appellatus: sed eum in eo

merum esset Tyberinus, qui Calpeto Albanorum regi successit, Tyberis appellari cepit.

390 *Hibernis forte tumebat aquis*] M. Varro de L. L. lib. iv. 'Germanum a germanis Romulo et Remo, quod ad ficam ruminalem et hi inventi, quo aqua hiberna Tiberis eos detulerat in alveolo expositos.' Clavum ex his hiemali tempore in lucem editos. *Neapol.*

391 *Hic ubi nunc fora sunt, &c.*] Ita inundaverat Tyberis, ut æquos circa se campos occuparet. *Fora*] Hoc est, forum Romanum, et forum boarium, et piscarium.

392 *Jacent valles, Maxime Circæ, tuæ*] Circus maximus dictus est, quod circum spectaculis edificatis, ibi ludii sunt: et quod ibi circum metas fertur pompa, et equi currunt. *Paul.* *Quæque jacent valles*] Vallis Circi maximi eadem cum ea quæ dicta Murcia, cavæ clamoribus nobilis. *Neap.*

393 *Huc ubi venerunt, neque enim procedere possunt Longius*] *Nec jam procedere* bene Ursini liber, et unus Patavinus: unus Farnes. ubi nunc ventum est. *Loqe, Huc ubi perventum est.* lib. i. 'Huc ubi perventum est, consistite, præcia mater.' *Heins.*

394 *Longius*] Propter aquas ipsas. *Unus et alter*] *An alter* Arond. et Max. eleganter. Sic initio lib. iv. meliores libri, 'Sanctius, an sanus, nunquid tua signa reliqui?' Et eodem libro, 'Unaque pastorem vidisset an arva dolentem Vox erat.' Anson. 'Rex, an Tyrannus, Lydiæ Creonem fuit,' sive Tyrannus. Idem in Epitaph. 'Et jam desleras puer, anne puella, videri.' Remed. Amor. 'Daunius an Libycis missus tibi bulbus ab oris, An veniat Megaris, noxius omnis erit.' Juvenalis Satyra ii. 'O proceres, censore opus est an araspice vobis.' Gratius, 'Deus ille, an proxima Divis Mens, fuit.' Sallustius apud Servium Pulcraem, 'Perrezore in

Hispaniam an Sardiniam.' Vetus Epigramma; ut in vetustissimo codice scribitur, 'Nec sibi congressi vir nocet an mulier.' *Heins.*

395 *At quam sunt similes, at quam*] At utroque loco Ursini et Petavii eodd. bene. Martial. 'At quam non tetricus, quam nulla nubilus fra, Quam placida nostras respuit aure preces!' Est autem admirationis hic; alibi et indignationis. Vide Notas ad Epist. xii. initio. *Idem.*

396 *Ex istis iste vigoris habet*] *Ex illis iste* Zulich. Max. Arond. Voss. et multi alii; recte: unus Farnesianus et Læti codex *ex istis ille*; quod tantundem. *Idem.* *Iste vigoris habet*] Haud dabie hic Romulus. *Neapol.*

397 *Nisi fallit imago*] *Ni fallit* quatuor: unus Farnes. non. *Loqe, nec fallit.* *Heins.*

398 *Nescio quem e vobis*] *In vobis* Max. et duo alii. Excerpta Politiani et tres alii probæ notæ *Nescio quem vobis*; probe: scilicet auctorem, quod sequitur proximo versu. *Heins.*

401 *Feret opem certe*] Ad matrem refer. *Idem.* *Si non ope mater*] Nam sacerdos illico victa, in custodiam data. *Neapol.*

403 *Nata simul moritura simul*] Verba famuli lacrymantis ad puellulos. *Neapol.* *Moritura simul*] Duo veteres *peritura*. Sequenti versu opt. Patavinus *Pignora pro Corpora*; etiam venuste. *Heins.*

405 *Vagierant ambo pariter*] *Vagierunt* Petav. Ursin. et Nauger. bene, ut jam monui Epist. vii. Septem eodd. *Vagierant clamore pari: sentire putares.* Recte, si *Vagierunt* rescribas. Epist. Canaces, 'Vagitus dedit ille miser; sensisse putares.' *Idem.*

407 *Sustinet impositos, &c.*] Alveus ille cum pueris parumper innatavit. *Sustinet*] Non dejecit, sed sursum tenet. *Summa unda*] Super summam undam. *Paul.* *Cavus alveus unda*] Hæc vocula plura adsignificaverunt veteres: hic valet pro, cavato ligno. Est et

Latinis *alveus* *πύλος*, quod Græcis *solium*. Neapol.

406 *Hec quantum fati parva tabella tulit*] Dedit Petav. pro diversa lectione; *tulit* tres alii: duo *curva tabella tulit*: alter Mazar. et unus Med. *curva tabella fuit*. 'Fatum fuit'; eleganter: sic Propertius Eleg. II. 1. 'Huic misero fatum dura puella fuit.' Remed. Amor. 'Auxilium multis succus et herba fuit'; quæ vera scriptura. Amor: II. 1. 'Clausa tuo majus fanna falmen erat'; ut et illi codices vetust. Martialis Epigr. IV. 12. 'Ingenium Galli pulchra Lycoris erat.' Pro *curva tamen tabella*, malim *curta tabella fuit*: dixi Amor. II. 2. sæpe in voce *curta* peccatum: sic Trist. lib. I. 1. 'Contigerisque tuam scrinia parva domum': cum libri veteres *curva* agnoscant; ego *curta* scribendam opinor: ut et 'curta theca' apud Martialem pro *curva* lib. XI. Epigr. 59. 'Cartum latem' dixit Horatius Epist. I. 7. 'Gaudentem parvisque sodalibus et lare curto': ita veterrimi libri; non *lare certa*. 'Curta mulum' idem Sat. I. 6. et 'curtos Judæos', 9. Sic 'curta fides patriæ' apud Juvenal. Sat. XIV. et 'curtum enthymema' Sat. VI. ut illi quoque vetus codex. Heins. *Tulit parva tabella*] Alveus ipse.

411 *Arbor erat, remanent vestigia*] Quia adhuc ejus tempore trivus apparebat, nondum penitus aruerat. Paul. *Quæque vocatur Rumina*] Ut et *floua ruminalis*, a mamma: Glossæ, *rumis*; *ῥηλὴ ἀρχαῖος*. Festus: 'Mamma autem dicitur sive rumia et rumen.' Neapol.

412 *Romula nunc fœus, Rumina fœus erat*] *Rumina nunc fœus*, *Romula fœus erat*, Ursini liber, Zulich. Maz. et duo alii; recte: neque aliter in codice suo emendarat magnus Scaliger: quatuor *Rumula*, mendose. Vidit veram quoque ex Livio lectionem Illustrissimus Neapolis. 'Ruminalis fœi' præter Livium meminerant Plutar-

chus in Romulo, in Problem: et de Romanorum Fortuna, Varro de L. L. et lib. I. de sceniciis Originibus, Plinius lib. XV. 18. Tacitus Annal. lib. XIV. Servius ad Æneid. VIII. Festus; alii. Heins.

416 *Perdere*] *Prodere* Thuan. et aliter. Petav. eleganter: vide Notas Rem. Am. vs. 457. Idem.

418 *Et fugant lingua*] *Pesperam scripti multi lingua vel lambunt*. Adl. Notas ad Epist. XX. 134. Idem. *Et fingit*] Ut in quinto hujus operis de Achille juxta ægrum Chironem, 'manibus fingeat amicis.'

419 *Ubera ducunt*] Male alii *sugunt*. Trist. I. 7. 'Quæque tibi quondam tenero ducenda palato Plena dedit nutrix ubera, tigris erat.' Cicero in Ilio lib. III. Tusc. Quæst. 'Simul atque editi in lucem et suscepti sumus, in summa opinionum perversitate versamur, ut pene cum lacte nutricis errorem duxisse videamur.' Ita scribit Juvenal. Satyr. XII. 'quem jam pudet ubera matris Ducere.' Nec dubito quin in Germanici Arateis quoque reponendum sit, 'si vere Jupiter infans Ubera Cretæm duxit fidissima capræ'; ubi *multis* nunc legitur. Prudentius tamen passione S. Romani, 'Multo ante clara, quam capellam Gnosiam Suxisse fertur Jupiter Martis pater: nisi et ille duxisse reponi placet. Heins.

420 *Nec sibi promissa lactis aluntur ope*] Scripti maxima ex parte *promissi*: *Et sibi promissi* duo: *Nec sibi promissi* Voss. Mazar. et quinque alii: *Et sibi permissi* Ursin. et unus Vatie. bene. Idem.

421 *Ille loco nomen fecit, &c.*] A lupa ergo Laperca locus ille appellatus est. *Locus ille*] Ipse meliores. Heins.

423 *Arcadis dictos a monte Lapercos*] Accedit novum alterum etymon, a Lyceæo, scil. Arcadis monte. *Laperca* enim vere reddes Græce *Αἰσώνας*, et *Laperca* *Αἰσώνας*: quæ fœda itea

regione antiquissima; et congruunt aliquantum cum nostris. Vide Plutarch. in vita Cæsaris. Hæc instituta a Lycaone Pelasgi filio. Vide Pansan. sub initium lib. viii. *Neapol. Dictos a monte Luperco*] *Legē ductos*: hoc est, originem trahere ex Arcadia: sic infra lib. iii. 'A te principium Romano ducimus anno;' ubi male *dicimus* vulgo: lib. i. 'Ipsa mone, quæ nomen habes a carmine ductum;' lib. iii. de Saliis, 'a saltu nomina ducunt.' *Heins.*

427 *Fœcunda patienter verbera dextræ*] Plutarch. in Romulo: 'Mulieres adultæ non declinant verbera, proficere ea ad conceptionem et partum ratæ.' Idque non a plebeis solum, sed a nobilissimis matronis facilitatem. *Neapol.*

428 *Optatum nomen*] *Optati* concinnius Maz. *Heins.*

429 *Nam fuit illa dies*] Aperit nunc, unde mos fuerit Luperis, pellibus caprarum obvias quasque cædendi: hæc enim verbera non ex Evandri adventu, sed post annos plurimos, post raptas Sabinas, ut vides, in urbe recepta. Subjicit ergo quod in alio non reperies, ob diuturnam in concipiendo sterilitatem a sexu muliebri aditum lucum Junonis Lucinæ; cumque suppliciter medelam a Dea his malis optaret, auditum ex luo ferunt, ut hircus nuptas iniret. Quod insignis Augur Etruscus interpretatus, cædendas mulieres corio caprarum, quas Luperi Deo Pani facerent. Dictum factum: pristinæ fœcunditati matronæ restituntur, Luperis jus verberum datum. *Neapol.*

430 *Pignora rara*] Rarum fœtum: quia raro parturiebant.

435 *Monte sub Exquilio, &c.*] Lucus Junonis intactus ferro erat sub monte Exquilino. In hoc ergo luoq supplicatum est Junoni a nuptis et viris. *Incædus*] Quasi non cæduus. *Paulinus.*

436 *Lucus erat*] Vide Varronem

lib. iv. L. L. in Exquiliarum etymologia.

441 *Italidas matres, inquit, sacer hircus inito*] *Italias* multi ex melioribus scriptis: de quo Met. xv. 9. unus Farnes. *Etalides*: an *CEbalidas*? ut l. iii. 'Inde diem, quæ prima, meas celebrare Kalendas CEbalides matres non leve munus habent.' Deinde pro *sacer hircus* lege cum Maz. duobus Vatic. et Strozæ libro *capere hirtus*: Vossii *capere hircus*. Sic et 'hirtæ capellæ' Virgilio et Avieno ora Marit. *capere* enim proprie hircus castratus, a quo iniri non poterant. *Heins.*

444 *Ab Etrusca venerat exul humo*] Peperit hæc tellus peritissimos artis auguralis. Scitum illud, Attium Nævium, hujus disciplinæ virum magnum, his a patre traditum, ut eam solum ediceret.

445 *Jussæ sua terga puella*] *Maritæ* rectius tres scripti, atque in iis opt. *Mediceus. Heins.* *Sua terga puella percutienda dabant*] Vere interscapillum, quod Latinis pars sub collo, Græcis τὸ κάρπυον: unde nostrum verbum catomidiari, quod proprium in Lupercalibus: vide Scholiast. Juvenalis, ad illud, 'Agili palmas præbere Luperco.' *Neapol.*

447 *Decimo nova cornua mense*] *Motu* plerique scripti; et recte: ut in Observationibus jam monuit doctissimus Gronovius. Vide notas nostras ad Epist. xi. 46. Quidam codices *cursum*. *Heins.*

448 *Mater erat*] *Concinnius erant. Idem.*

450 *Principium lucis habes*] Quia tu nascentes ad lucem producis, inde a luce *Lucina* dicta es. *Principium tu, Dea, lucis habes*] *Eras* duo scripti; et pro diversa lectione Zulich. quod placeret, nisi verbum id ipsum clausisset pentametrum præcedentem. *Heins.*

453 *Orta dies fuerit, &c.*] Jam omnes Lupercalium causas absolvit, et longius in his immoratus redit ad iu-

stituta, hoc est, ad dierum ordinem: monetque, post Lupercalia die proxima, quæ erit decimo quarto Kalendas Martias, hoc est, decimo septimo die Februarii, credendum non esse ventis, et ob id minime esse navigandum. *Orta dies fuerit*] Eadem Lupercalium: hac Sol in Piscibus, et ventorum inconstantia per dies sex. Hanc ἀκαταστασίαν faciunt etiam Ægyptii a xxi. fere Februarii usque ad xxvi. N.

454 *Perdidit auram fidem*] Non minus elegans, quod libri tres veteres agnoscunt, *Prodidit fidem*: sic 'prodere fidem,' pro fidem fallere Sallustio Catilinaria: 'sed ea sæpe fidem prodiderat, creditum abjurat.' Cicero in Lucullo, 'Prodere officium aut fidem.' 'Prodere commissa fidei' Horatius Sat. 1. 3. quo et illa Propertii alludunt de Tarpeia lib. iv. Eleg. 4. 'Prodiderat portæque fidem patriamque jacentem.' Superiori etiam versu fuerit, pro fuerat, legendum cum plerisque codicibus. *Heins.*

456 *Carceris Æoli*] Virgil. Æneid. 1. 'heic vasto rex Æolus antro Lucantes ventos tempestatesque sonoras Imperio premit, ac vinclis et carcere frenat.' Αἰόλον, ὅτ' ἀνέμοις ἀθρηγέεσσιν ἀνδρασει. Argon. 4. vs. 765. Κεῖνον γὰρ ταμίην ἀνέμων ποίησε Κρονίων. *Janua lata patet*] Scribe *laxa* cum uno Ambros. et Gottorph. Amor. 1. 8. 'Clausa sit oranti tua janua, laxa ferenti.' Et lib. iii. 1. 'Qnam tu non poteris duro reserare cothurno Hæc est blanditiis janua laxa meis.' Sic contra 'janua stricta,' et 'adstricta.' Vide Notas Amor. iii. 1. 50. *Heins.*

457 *Jam levis obliqua, &c.*] Eadem die sol relicto Aquario, Piscium ingreditur signum. *Obliqua urna*] Oblique enim spectat et urna, qua aquas effundit versus pisces: et ideo 'obliqua.'

458 *Proximus*] *Profluvius* quioque

libri: et duo superiori verru *subsidit*. *Heins.*

459 *Te memorant*] Causam refert Piscium in cælo locatorum, quæ et ab Hygino traditur. Pisces vero duo sunt: alter Notius, alter Boreus dicitur. Boreus inter æquinoctialem et æstivum circulum sub Andromedæ brachio collocatus, arcticum polulum spectans constituitur. Alter in zodiaco extremo sub scapulis Equi, non longe ab æquinoctiali circulo collocatus spectat ad occasum: sed pariter in cursu vadunt, et eodem micant tempore. *Paul. Nam juncta micatis Signa*] Junguntur enim modo illo cælesti, quem Græci dicunt σὺνδεσμὸν τῶν ἰχθύων. *Neap.*

461 *Terribilem quandam fugiens*] Dione, Hesiodo teste, Oceani et Tethyos filia, et Veneris mater fuit: sed sæpe a Poëtis pro ipsa Venere ponitur, ut et hic. *Fugiens quandam Typhona*] Typhon unus e filiis Terræ fuit.

463 *Venit ad Euphratem*] Sed quia Syriam perluit, quam inundat, et Taurum penetrat, licet ab ipso ducat originem: hanc enim habet ἐν τῷ προσβόρῳ μέρει τοῦ Ταύρου. Vide Strab. lib. xi.

464 *Inque Palæstina*] Tres enim veteribus Syriæ: Ἀρπὰς Κόλη, Φοινίκη, Παλαιστίνη. Vide Ulpian. in lib. 1. de Censib. et apud Tibull. sic legend. contra mentem Scaligeri: 'Alba Palæstino sancta columba Syro.' Hæc Syria Palæstina, eadem quæ Judæa. Hinc et Strabo Judæos jungit cum Syris, lib. xvi. N.

465 *Populus, &c.*] Delituit Venus cum filio inter populos arbores, et cannas, et salices, qui in ripis erant.

466 *Hos tegi*] Venerem cum filio. *Hos quoque posse tegi*] Lege *his quoque* vel *hic*; nam in uno codice Vatic. hæc extat: in quatuor aliis *se quoque*. *Salices has Maz. et Zulich. Heins.*

467 *Insonuit vento nemus*] *Insonuit* Mazar. Voss. pr. Med. et quatuor

alii: sic sæpe 'habere' pro: sonare apud Poetas. *Idem.*

472 *Pro quo nunc cernis sidera nomen habent*] Voss. Arondel. Mazar. et tres alii, *dignum sidera munus*; quod secutus sum. Posset et nunc *cælum sidera munus habent* legi: sic Art. Am. 'Munus habet cælum.' *Dignum sidera nomen* alii: *Pro quo, qua cernis, sidera nomen* Nauger. Petav. Zulich. et tres alii: *nunc cernis sidera nomen* Ursin. et plurimi alii. Forte, *Pro quo nunc cerni sidera munus habent.* *Idem.*

473 *Genus hoc imponere mensis*] Quod hæc gens fuerit *Ἀπυχθῆς*, non dubium. Athenæus lib. viii. δὲ δὲ τὰ Σύρων πατρία καὶ ἡμᾶς τῶν Ἰχθυῶν ἀπεστέρησεν. Hinc Comicus ille Timocles apud eundem de Hyperide τοῦ ἐφοράγου: Τὸς ἰχθυοπάλας οὐκ ἔστιν ἡμῶν πλουτεῖν. 'Οφωράγος γὰρ ἔς τε τοὺς λάρους εἶναι Σύρους. Causa cur piscibus abstinerint, non eadem omnibus, *Neapol.*

474 *Ne violent*] *Nec violent libri meliores. Heins. Timidi Syri*] Ad religionem spectat epithetum; ut in Lemuralibus, 'timidusque Deorum.' Convenit et Syris, qui priscis fuere pietate insignes. An conjectura Scalligeri verior, alluisse Nasonem ad Syriam phrenesim? ex esu enim piscium timuit ea gens, ne sibi venter aut membrum aliud intumesceret. *Neap.*

475 *Proxima lux vacua est*] xiv. Kalendas Martias. At *tertia dicta Quirino*] xiii. Kalend. Erant Quirinalia Instituta hæc non eodem die quo Romulus esse desiit in terra, sed multo post ejus excessum. *Neapol.*

477 *Sive quod hasta Quiris*] *Cures* Ursini et Petavii liber: *curis* Mas. Zulich. et quatuor alii; recte, ut et Neapolis vidit. Adi Festum in ea voce; etiam in *Quirinus* et *Quirites*. Heins. *Priscis est dicta Sabinis*] Testes M. Varro, Festus, Plutarch. &c. Inde iidem Sabin Martem primo Curinum appellarunt, et tractu temporis Quirinum; cujus statua illis et

Romanis nihil aliud quam hasta.

478 *Bellicus a telo*] Festus: 'Caris est Sabine hasta: unde Romulus Quirinus, qui eam ferebat, est dictus.' *Neapol.*

479 *Sive suo Regi nomen*] *Suum Regi nomen meliores. Heins. Sive Quirites*] Romani. *Suo regi nomen ponere*] Quod a Quiritibus Quirinus sit dictus.

480 *Junxerat Cures*] *Sabinos. Romanis*] Nam ubi inter Romanos et Sabinos compositæ res fuere, par homines Romulo et Tatius datus est, et ex duobus populis unum fecere. P. *Junxerat ille Cures*] Hac tamen lege, ut Romani a Tatii patria Carites dicerentur, urbs antiquum ei nomen a Romulo impositum servaret. Vide Plutarch. in vita hujus Principis. *Neapol.*

487 *Quem tu tolles, &c.*] Duo veteres, in *carula cæli*. Utrumque haustum ex Ennii Annalibus, de eodem Rege in numerum Deorum adscribendo. *Neapol. In carula cæli*] Ita Regius, Petav. Zulich. et Mazar. probe. Reliqui in *sidera*, vel *ad sidera*; vide Notas Met. xiv. 814. *Heins.*

490 *Cæli pondera*] Nam Atlas fingitur cælum humeris sustinere. *Pondera movit Atlas*] Bene etiam meus liber, *pondera sensit Atlas. Pondera movit Atlas*] Sensit quinque nostri: ut Met. ix. 'sensit Atlas pondus.' Alii novit. *Heins.*

491 *Caprea dixere paludem*] *Capream* bene primus Med. sic supra 'Carmens porta,' quæ Carmentalis; 'Collis Quirinus' lib. xiv. Met. pro Quirinali. Infra hoc ipso libro ex veteri codice *penetrabilia Collatina*; atque ita passim veteres. 'Flumen Tolenum' lib. v. itidem ex antiquis libris: sic via Appia, via Flaminia, via Domitiana, via Trajana, forum Trajanum, aqua Marcia, aqua Claudia, Basilica Ulpia, horrea Sulpicia, et infinita hujusmodi in antiquis monumentis. *Idem. Caprea dixere paludem*] Aqua Nonas illas Quintiles dic-

tas aliqui putarunt Caprotinas: ego vero de etymo magis ad Varronem prodimo: 'Quod eo die,' inquit, 'in Latio Junoni Caprotinae mulieres sacrificant.' L. L. lib. v. Vide et Plutarch. postrema in vita Romuli, ἡ δ' ἡμέρα ἥ μετέλλαζεν. Neapol. Caprea paludem] De Caprotinis invenies aliquid in Art. Am. II. vs. 257.

492 Forte tuis] Viris Maz. Zulich. Heins.

493 Sol fugit, et remoueat] Malo en remoueat. Idem. Sol fugit] Notarunt hanc Solis defectionem in Romuli excessu veterum omnium monumenta: sed Dion. Halicarnass. addit rem miram in ejusdem regis conceptione observatam; quem vide, illo loco: 'Εοῦτε δὲ οὐ μὴρὰν ἀφορμὴν παρέχων τοῖς θεοποιεῖν τὰ θνητὰ, &c. Neapol.

495 Hinc tenat, hinc missis] Intonat emissis Mazar. et quinque alii: unus Patav. inmissis. Heins.

496 Rex] Romulus scilicet. Astra petebat] Quasi cælum ascendebat. Patriis equis] Equis Martis. Curru enim suo Mars illum in cælum referebat. P. Fit fuga] Græci inquirunt, diem illum Romani τὴν τροπὴν τοῦ πλάθους, id est, POPULIFUGIA, appellabant, ut habet vetus Kalendarium. Vide et Varron. lib. v. de L. L. et Macrob. Neap.

497 Luctus erat, &c.] Flebat populus Romuli mortem, et parricidii senatus accusabatur: creditumque esset, a patribus interfectum fuisse, nisi adveniens ex Alba Julius Proculus jurasset, vidisse Romulum humana forma angustiorē; et alia, quæ mox dicemus.

499 Sed procul e Longa] Scribe, Sed Proculus Longa veniebat Iulius Alba. Quomodo codex Læti: duo Farnes. unus Patav. Zulich. et Mazar. optime, et ex fide historiæ; Iulius enim Proculus passim vocatur a scriptoribus. Sic Livius, Halicarnassens, Plutarchus, Florus, Jul. Obsequens, Xiphilius, Tatianus contra Græcos,

Lactantius, Tertullianus et Augustinus non uno loco: nisi quod Proculus nonnulli ex his, omisso Iulii prænomine, appellarunt. Heins. Veniebat Iulius Alba] Hic fassus Romulum vidisse, et in eo quid humano majus, isti creditum, et sedati plebis animi, cum et dictis iurjurandum addidisset. Vide Xiphilin. sub finem Augusti. Perjurium illud velut hæreditarium postea usui fuit in omni Cæsarea consecratione. Vide et Just. Martyr. Apologia II. 'Producentes quempiam quo iurjurando confirmet, vidisse se e rogo in cælum ascendere ardentem Cæsarem!' Neapol.

500 Lunaque fulgebat] Surgebat Petav. et multi alii; etiam bene: sic Met. VIII. 'Sexta resurgebant orientis cornua Lunæ.' Heins. Lunaque fulgebat] Tu refer ad Romanum diem, qui ex media nocte in mediam noctem terminabatur. Ergo hodierna prima luce, prima parte diei, et sit etiam nox esse poterat.

501 Sepes tremuere] Prim. Ambros. sonuere, et novem alii: quidam nubes crevere, quos inter Mazar. et Zulich. et Arond. pro crepuere; quomodo recte Vossianus; addito interpretamento, 'Dis prosperæ, hominibus sinistrae:' ut ad omen alludat, quod ex sinistro fulmine ac tonitru captabant. Æneid. lib. VIII. 'Suspiciunt: iteram atque iterum fragor increpat ingens. Arma inter nubem, cæli regione serena, Per sudum rutilare vident, et pulsa tonare:' ita vetustissimus codex Medicus; perperam vulgati fragor intonat, cum 'tonare' mox subsequatur. Sequenti verâ horrueruntque, pro horruerantque, Pet. Mazar. Ursin. Voss. et decem alii; de quo ad Epist. VII. 166. Heins.

505 Et dixisse simul] Malim, dixisse viro. Idem.

506 Ne violent] Nec meliores: et sequenti versu, placentque. Idem.

508 Et patrias artes colant] 'Hæ tibi erunt artes, pacisque imponere

morem, Parcere subjectis, et debellare superbos.'

509 *Oculis evanuit auras*] Puto evanuit oculus. Scriptum fuerat nempe oculus evanuit; nisi forte malis, in tenebram ex oculis evanuit auram: ut apud Æneid. iv. 'Et procul in tennem ex oculis evanuit auram.' Heins.

510 *Convocat hic populos*] Patres primæ edit. et sex scripti cum Naueriano. Idem.

511 *Collis quoque dictus*] Non adeo verum quin titubet. Festus: 'Quirinalis collis qui nunc dicitur, olim Agonus appellabatur, antequam in eum commigrarent fere Sabini Curibus venientes, &c. a quo hanc appellationem sortitus est,' &c. N. *Templa Deo faciunt, &c.*] Verbis Proculi plebs mota est, Quirino templum dedicare in eo colle, qui ab hoc, Quirinalis dictus est.

512 *Certi sacra paterna dies*] Ergo Quirinalia stata et annua. Vide Dionys. lib. ii. Neap.

513 *Lux quoque cur eadem*] Eadem die, qua Quirini festum est, seu Quirinalia celebrantur, feriæ sunt stultorum, quas ita diffinivit Pompeius: Stultorum feriæ appellabantur Quirinalia, quod eo die sacrificant hi, qui solemnī die aut non potuerunt rem divinam facere, aut ignoraverunt: in qua quidem sententia et ipse Poëta est. P. *Stultorum festa vocetur*] Vide Plutarch. Quæst. Rom. et Festum Pompeium. Neap.

514 *Sed apta subest*] Fides Voss. et Maz. *Lego fide*, pro fidei: quomodo Noster non uno loco in Metamorphoseon libris, Virgilius, alique ex optimis scriptoribus locuti: sic 'commissa fide' pro fidei apud Horatium Sat. i. 3. 95. Heins.

515 *Veteres jaciebant ferra*] Pari significatione dictum a Demosthene καταβάλλειν στέρμα. Porro far in usu Romanis ccc. annorum spatio fuisse, tradit M. Verrius Flaccus apud Plinium Hist. Nat. lib. xviii. cibus ex eo

confectus appellatus farratum. Vide Juvenal. Sat. xi. Neap.

520 *Farra resecta*] *Secata* quidam ex melioribus: et *dedere* sequenti versu pro *dederunt*. Heins.

521 *Usibus admoniti*] Poëta inquit, veteres utilitate admonitos far torrere cœpisse, sed torrendi ignorantia damna plurima tulisse. Nam usque adeo torrebant, ut in cinerem vertetur: et casæ, ubi torreretur, sæpe adurerentur. Instituta igitur Fornaci Deæ fuere Fornacalia, quo torrendæ fruges temperarentur.

522 *Peccolo suo*] *Sua ignorantia. P. Damna tulere suo*] Nam secuta seminis iactura ex ignota torrendi ratione. Na.

524 *Nunc ipsas ignes*] *Igni Urain. Læti, Maz. et octo alii. Heins.*

525 *Facta Dea est Fornax*] A Numa habuit initium, et festa quæ Fornacalia vocata. Plin. lib. xviii. 2. 'Numa instituit Deos fruge colere,' &c. 'Is et Fornacalia instituit, farris torrendi ferias:' sed fecit indictitias, non statas. Hinc illi, qui ea die cum Fornicallia indicebantur, feriari non poterant, Quirinalibus sacra illa omīssa coacti peragere. Forte quia hæc inter popularia. Festus: 'popularia sacra sunt, quæ omnes cives faciunt; nec certis familiis attributa sunt: Fornacalia, Parilia,' &c. Opposita ergo his privata, Gentilitia et Familiaritia sacra. Neap.

526 *Ut fruges temperet*] *Ut vires temperet* prim. edit. et tres scripti. Sequenti versu nunc Fornacalia meliores. Heins.

527 *Curio legitimis*] Romulus urbem trifariam divisit, et unicuique parti unum præfecit: hi appellati fuere tribuni. Rursus unamquamque tribum in decem divisit partes: has appellavit curias, quæ triginta fuere. Singulis curiis singulos præfecit: hos appellavit curiones. Sed curionum officium erat, sacris præsidere, festa et ludos populo prædicare, et ordinibus

in militia præesse. Curio ergo, quasi ille qui curiis præerat, Fornacalia festa indicebat, nam non erant stata. *Curio Maximus indicit: nec stata sacra*] Hic caput et *ἑταρχος* xxx. Curionum. Hujus auctoritate, Curiae et illi regebantur. Græce diceret *ἀρχηλοχαγόν*. Curiones enim Dionysius *φρατρίδοχους* καὶ *λοχαγούς* appellavit: inde Curiallum conventus *φρατρίαστῶν σύνοδοι*. Et observandum, Curionem maximum ad annum U. C. DCLIV. semper ex patribus creatum, ex plebe vero deinceps. Liv. lib. XXVII. *Legitimis verbis*] Ut illa apud Aἰνὸβ. lib. VII. LAVATIO DEUM MATRIS EST HODIE. JOVIS EPULUM CRAS EST, &c. 'Legitimum' erat, quicquid certa formula dicebatur sive ediscebatur.

528 *Indicit*] Hinc Curiones sive Cusones in Carmine Saliari, hoc est, Calatores, sive Sacrorum præcones. *Neapol.*

529 *Multa tabella*] Nam a singulis curiis singulae tabellæ, et erant numero quinque et triginta. Romulus triginta instituit, sed postea quinque superadditæ fuere. *P. Pendente tabella*] In ea exaratum, ut hæc populi pars in Titia curia cogeretur, pars in Titata, pars in Saucia, reliqua in attributis cuique curiis: hæc velut ædificulæ erant, in quibus, qui urbem cohererent, singillatim in sua quisque sacra faceret. *Neapol.*

532 *Sacra relicta*] Opt. Ambros. Voss. Arond. Mazar. et tres alii *relata*; bene: sacra in diem extremum *relata*. Paulo ante dixerat, 'Et referunt certi sacra paterna dies.' Libro I. 'Respiciet Titan actas ubi tertius Idas, Fient Parrhasiæ sacra relata Deæ.' Sic 'ferre' et 'referre leges' vel 'jura.' Martialis lib. VI. 'Inlia lex populis ex quo, Faustine, relata est:' ita quidam scripti, non *relata*, quod tamen non damno. Propert. I. Eleg. 5. 'Et vetera oblitis jura referre foris:' quomodo Notis ad præcedentem librum illa castiganda

Delph. et Var. Clas.

Orkl.

esse monuimus ex vestigiis membranarum: nunc jura refer sociis illuc scribitur inconcinne. *Heins. Extrema die*] Extrema parte diei, posteaquam cæteri sacrificium absolviassent. *P.*

533 *Est honor et tumulus*] Quirinalibus Feralia succedebant, sed post dies tres. In his justa piis manibus solvebantur: quod hoc etiam mense Græci peragebant. Hesych. *Μιαρὰ ἡμέραι τοῦ Ἀρθεστηριῶνος μηνὸς, &c.* Notum Anthesterionem inter menses Atticos Februarii et Martii Romani partem complexum. *Neapol.*

534 *In exstructas munera ferre pyras*] *In exstructas pyras* Mazar. et unus Vatic. recte: tumulos et sepulcra intelligit. Sic lib. V. 'Et tamen extincto cineri sua dona ferebat, Compositique nepos busta piabat avi.' Idem Mazar. *ferre pyras*. Lege, *Est honor et tumulis, animas placate paternas, Pervaeque in exstructas munera ferre pyras*. *Heins.*

535 *Pietas pro divite grata est Munere*] *Malo gratis*; ut *τὸ* est subintel. ligatur. Pietas apud gratos manes est pro magnò munere. *Idem.*

537 *Tegula porrectis*] *Prorectis* excerpta Politiani et unus Medic. Lege *projectis coronis*: et sic alter Mas. pro diversa lectione. Coronæ post exacta convivia a domum abeuntibus projiciebantur. Amor. I. 6. 'At tu non lætis detracta corona capillis, Dura super tota limina nocte jace. Tu dominæ, cum te projectum mane videbit, Temporis absumti tam male testis eris.' Epistola Cydippæ, 'Projicit ipse suas deducta fronte coronas, Spissaque de nitidis tergit amoma comis.' Val. Max. lib. VI. 9. 'coronam capiti detractam projecit.' *Idem.* *Velata coronis*] Hæc etiam solitæ in sepulchra mortuorum afferri: ideo eadem nostro, lib. III. Trist. sunt 'Feralia munera.' Et in lapide priaco hæc lego: ET AD MONUMENTUM ITUM ADITUM AMBITUM ADQUE HAUSTUM CORONARE VESCI MORTUUM MORTUAS

11 H

MORTUOSVE OSSA INFERRERE UT LICEAT. Scito hæc non omnibus paruisse, sed iis quibus a monumenti domino permissum: quibus non nominatim ex-cipiebantur. N.

538 *Et sparsas fruges, parvaeque mica salis*] Quidam ex melioribus *sparsaeque*; non male. Ursin. Petav. et unus Vatic. *parvaeque*. Pute, *Et parvae fruges, parvaeque mica salis*: parum molis salis. Heins.

539 *Inque mero mollita Ceres*] Hæc aut panis vino madidus: aut farina vino subacta. Vide Festum. Neapol.

540 *Testa relicta via*] *Testa reperta* Naugerianus; non male. Lego tamen *relecta*, pro *recollecta*: ut apud Horatium, 'Omniem relegit Idibus pecuniam,' pro *recollegit*. Fractam testam et inutilem inuit. 'Curta'm' dixit infra vs. 645. ubi vide quæ notamus. Simile mendum sustulimus Met. VIII. 178. ubi *filio relicto*, pro *relecto*, male legebatur. Heins.

541 *Nec majora veto*] Multum sane consumsit antiquitas in his epulis monumentariis. Vide Tertullianum de resurrect. carnis. Neapol. *Nec majora veto*] Non prohibeo, quod majora facias sacrificia.

544 *Iuste Latine*] Latinum genitum ex Fauno et Marica Nympha Virgil. dixit. Paul. *In terras, iuste Latine*] Bene in Latium: nam ritus antiquior, et a Plutone initium suum habuit. Vide et Diod. Sicul. lib. v.

545 *Solemnia dona*] Prima tulit ille patris reliquiis in Sicilia nostra ubi condita. Neapol. *Patris Genio*] Deo loci: pro ipso loco in quo pater erat sepultus.

546 *Edidicere novos*] Pios plerique scripti: Arond. suos. Heins.

547 *Gerunt pugnacibus armis Bella*] *Legunt* Maz. Voss. Zulich. Idem Maz. et duo alii *deservisse* sequenti versu pro *deservire*. Idem.

548 *Parentales deservire dies*] Diem parentium sacrorum, in quibus pro parentibus seu majoribus extinctis

epulae sepulchris forebantur. Paul. *Parentales deservire dies*] Tibi sit in hoc fides, mi magister: nam si eam annuum sequimur, non meminimus legisse, Parentalia aliquando ob bella intermissa. Neapol.

550 *Suburbanis regis*] Hi enim ante urbem excitabantur. Neapol.

553 *Latosque ululasse per agros*] Vossianus *Lattosque*; ut et tres Medice; haud dubie recte: sic lib. III. 'quid in Latios illa veniret agros?' Lib. v. 'Exul ab Arcadia Latios Evander in agros Venerat.' Met. xiv. ex antiquis libris, 'Lattoserrat vesana per agros' plurimi *latos ululasse*. Mox pro *sicent* meliores *sunt*. Heins.

556 *Prodigiisque venit fumeribusque*] Has species miraculorum repulsa vide in Arnobio lib. VII. adversus Gentes.

557 *Vidua cessate puella*] His igitur diebus vitabantur vidua nuptiæ, ut novis feriis et atris aliquot lucibus: sed ferias minime religiosas aiebat olim solus Verrius Flaccus, idque non futili ratione. Vide Macrob. Saturnal. I. Neapol.

558 *Exoptat pueros*] Ac si hi impuri: ita est; nec alia causa dixerunt Græci τοῦ Ἀθεογενέτους ἡμέρας μωπὰς, ut ex Hesychio probavimus. *Pinea teda*] *Pinea*, an *spinea* legendum, in incerto est: cum spinus et pinus utraque pro face novis nuptis in usu fuerit. Illud maneo, accensam e foculo maritæ, non viri. Varro apud Nonium de vita P. R.

559 *Matura videre matri*] Idem vetat cuique virgini, ætate etiam nubili. Neapol.

560 *Hasta recurva comas*] Hæc acutæ celibaris, diversa ab acutæ comatoris, qua compago crinium sustinebatur, et quæ Græcis βέλων. De celibari vide Festum et Plutarch. qui δόπριον vocat, ut Noster in Quæstionibus Romanis. Neapol.

561 *Conde tuas, Hymenæe, faces*] *Κηροὶ γαρύλλους*. Neapol.

563 *Feribus celentur opertis*] Ut arcerentur ab aspectu funesto: qua de causa hoc etiam vetitum iis qui rem sacram facturi erant, ut Pontifici, flammī Diali, et aliis ministris: quin statuas Deorum in viis positas, si illac funestum aliquod transferendum erat, panno velatas memini legisse. *Neapol.*

567 *Nec tamen hoc ultra, quam cum de mense supersunt*] *Hæc* meliores, et *tot de mense supersunt*; optime: sequens pentameter confirmat. *Heins.*

568 *Quot habent carmina nostra pedes*] Si recte verba capio, ostendit xii. Kalendas Februariarum finita Feralia: sic remanent e mense dies undecim, et his includo diem ipsum Feralem; in quo Vates aberrat a veteribus Kalendariis, quibus Feralia sunt die xxi. Februarii. Suspicio ego, incepisse Feralia a vi. Idus, terminataque xii. Kalendas; hæc inquit, non ultra, 'cum tot de mense supersunt.' Et non elicitur ex his per undecim dies continuata Feralia; sed per aliquot: nam supra dixit, 'dies Parentales.' Vide et Athenæum lib. xii. de Februarii etymo. *Neapol.*

569 *Hanc, quia justa, &c.*] Ab hoc igitur, quod epulæ sepulchris ferantur, feralis dies dicta est, et 'feralia sacra.'

571 *Ecce anus in mediis*] Recenset nunc quid actum ultima Feralium luce. Ut vides, ancila cum puellulis Nymphæ Mutæ nescio quid magicum parant. Præerat hæc Dea compependis linguis. Debet Regi Numæ suum cultum. Vide et Plutarch. Nunc ambigas quid velint hoc sacrificio veteres, et cur potissimum Parentibus adjunxerint: forsân ut nos edocerent, manes convitio non lacescendos. *Neapol.*

573 *Tacite*] Dæm Mutæ. *Nec tamen ipsa tacet*] Quia silentibus nititur. *Non tamen ipsa tacet*] Vix tamen ex melioribus nonnulli. Pro anus annosa superiori versu, quod paulo durius

videtur, *vinosa* maliti: hoc enim si volebat, poterat *longæva* aut *grandæva* dixisse: certe liber Gottorpi. *vinosa*. *Mex* dicit, 'ebriaque exit anus.' Anus vino deditas esse notum est; qualis illa apud Plantam *merobiba*; et apud Græcos *comicos* passim. Lib. v. Fast. de sacris Bacchi, 'Cur anus hoc faciat quæris? visosior ætas Hæc erat, et gravidæ manera vitis amat.' Sic 'vinosus senex' Anacreon Nostro Art. iii. dictus, et Homerus Horatio 'vinosus.' Propertius iv. Eleg. 5. 'Terra tuum spinis obducit, lena, sepulchrum, Et vetula invisam sentiat umbra sitim' ita locum mendosum esse scribendum opinor; de quo pluribus ad ipsum Propertium. *Heins.*

573 *Tria thura ponit*] Id est, tria thuris grana. *Sub limine*] Et cur sub limine? qua transituri essent detractores, quorum linguas compeccere volebant. *P.*

574 *Mus sibi fecit iter*] Tria igitur grana thuris jactat ad limen, qua murum aditus ad sua domicilia. *Neapol.*

575 *Cantata tenet cum fusco licia plumbo*] *Ligat* sex ex vetustioribus, et decem alii; quomodo magicis istis in Ciri Virgiliana, 'Terque novena ligat triplici diversa colore Fila.' Deinde novi, et plumbum esse quod nigrum vocetur, et esse ejus quoque usum in magicis; contra 'albi plumbi' meminisse cum aliis, tum Laetentiam. Sed cum in multis veteribus sit *bonbo*, vel *dumbo*, amplector quod in Pollitiani codice et uno Patavino pro diversa lectione erat notatum, *rhombo*. Amor. i. 8. ubi licia cum rhombo conjungit, 'Scit bene quid gramen, quid torto conelcta rhombo Licia, quid valeat virus amantis equæ.' Erat enim rhombus 'figura tetrapleuros, non tamen recti anguli' apud Geometras. In rebus magicis trochus est seu turbo qui rotabatur, licis nunc versicoloribus nunc pullis nexus, unde 'Staminea rhombi rota' apud Pro-

pertium. Hesych. 'ῥόμβος, περιφορὰ κινήσει. Suidas ῥόμβον interpretatur: hinc ῥομβεῖν, σφαιροῦν et ῥομβότης παράταξις apud rei militaris scriptores: et apud Eubulidem comicum, Δημοσθένους ῥομβοστρατηγῆρα, pro Demosthenicæ linguæ volubilitate, eleganter dicitur. Apud Theocritum in Pharmaceutria ῥόμβος χάλκεος est, quem τροχὸν χάλκεον Scholiastes interpretatur. Quare possit vulgata lectio ferri hoc Ovidii loco, ut rhombus plumbeus subintelligatur. Apud Propert. 'magico torti sub carmine rhombi:' et 'torti magica vertigine rhombi' Lucano lib. vi. Martial. Epigr. xii. 60. 'Cum secta Colchona vapulat rhombo;' ubi rectius legas *Iolco rhombo*: nam lib. ix. idem *Thessalico Lunam deducere rhombo* dixerat. Sic 'Iolcos venenorum ferax' Horatio. Apud Propertium etiam male vulgo legitur, 'Colchis Colciacis urat aëna focus,' pro *Iolciacis*: nam in Thessalia Æson ab illa recoctus. In Ciri Virgiliana, 'Tentat Iolchiacis animum desigere votis:' quod mendum etiam plerosque Ovidii codices ex veterrimis occupavit lib. vii. Met. illo versu, 'Victor Iolciacos intrat cum conjugē portus.' *Heins. Licia*] Quæ neverit virginea manus. *Cantata*] Incantata. *Cum fusco licia plumbo*] Licia ad implicandas linguas, plumbum ad reprimendas adhibet. *Ant. Cum fusco licia plumbo*] En utrumque ad rem magicam. Vide Psellum lib. de Dæmonibus. *Fusco plumbo*] Hujus duo genera, nigrum et candidum. Lege cap. Plin. xvi. et sequens lib. xxxiv.

576 *Nigras versat in ore fabas*] Quod actum etiam in Lemuralibus. *Paul. Et septem nigras versat in ore fabas*] Per fabas nigras mortui referebantur: quibus ut silentium datum est, ita detrahentibus silentium incuteretur.

577 *Quodque pice adstrinxit*] Demum caput aut vere humanum, aut ex alia materia huic simile, pice line-

bat, et acu pingebat a cranio ad mentum. Legitur in antiquo nostro codice: *Obsuto mento torret in igne caput*. Dein vivis carbonibus admotum, aridum jam vino conspergebat. *Neapol.*

578 *Obsutum menta torret in igne caput*] Diu fateor me hæsisse in hoc loco: nam, quod in nonnullis exaratum *menta* offendebam, parum aberat quin *lento igne* scribendum arbitrarer; ut Triat. iii. Eleg. 11. 'Et falsum lento torruit igne bovem:' et mox, 'hunc lentis carbonibus ure:' et Arte Amat. 'Ignibus hic lentis uretur, ut humida tæda:' ita et alii passim. Nunc, dum veterrimos codices consulo, longe aliter videtur. Naugerianus certe et Ursini, *Obsutum menta*: Petav. et unus Put. *Obsutum menta*; Zulich. *Obsutum mena*; quomodo et in Mazariniano fuisse a manu prima videtur. Lege *Mena caput*. Singula nunc videamus. Primo *Obsutum* bene se habet, etsi libri ex fidis- simis nonnulli *Obsutum* suggerant. Obsuebatur enim acu et pice os mænæ. Virgil. Georg. iv. 'huic geminæ nares et spiritus oris Multa reluctanti obsuitur:' ita venerandæ vetustatis Mediceus, non *obstruitur* cum vulgatis. Florus lib. iv. 12. 'unius os sum, prius abscissa lingua.' Lege *os obsutum*; 'obsuta lectica' Suetonio in Tiberio cap. 64. Noster Metam. x. 'Jamque gravem crescens uterum perstrinxerat arbor, Pectoraque obsuerat, collumque aperire parabat:' ita censeo scribendum, non *obstruere*. 'Os consuere' apud Senecam Epist. xlvii. 'sic fit ut isti de domino loquantur, quibus coram domino loqui non licet. At illi, quibus non tantum coram dominis, sed cum ipsis erat sermo, quorum os non consuebatur, parati erant pro domino porrigere cervicem.' Sic Noster supra, 'veribus transsuta salignis exta:' ubi male multi ex scriptis *transfusa* vel *transjecta*. 'Transsutos Cædipi pedes' dixit

Seneca Phoenissia. Nunc de mæna. Mæna pisciculus marinus, qui Græcis *μαῦρις*, non magni pretii, et sale condiri solitus in vasis sive orcia. Hinc Persius, 'Mænaque quod prima nondum defecerit orca:' atque hoc est quod Martialis vult Epigr. xii. 32. 'Fuisse gerres atque inutiles mænas Odor impudicus urcei fatebatur, Qualem marinæ visit aura piscine:' ubi nollem doctissimum Rondeletium hæsisse, ac *kircii* pro *urcei* reposuisse. Mænas enim salliri solitas ex Plinii quoque loco non uno apparet. Oponit eas acipenseri Cicero lib. ii. de Finibus: 'Qui voluptatem contemnunt, eis licet dicere, se acipenserem mænæ non antepone.' Ad exilitatem earum alludit Martialis, cum 'breves mænas' alicubi vocat, ut et Arnobius cum 'pisticum et mænarum dominum' Neptunum appellat. Glossæ Stephani, *Μεῖρις ἰχθύδιον*. Lege *Μαῦρις*: quicquid ordo literarum isti lectioni repugnat. Hujus usus plurimus in sacris inferis, quomodo hic apud Nostrum. Eustathius in Hommerum: *θύεται μαῦρις τῇ Ἑκάτῃ, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν τῇ Σελήνῃ διὰ τὸ δοκεῖν ἔστιν οἷς μαῦριων αἰτία εἶναι*. Hinc *μαυρίδας* καὶ *τρεγλίδας* Ἑκάτης βρόματα vocat Antiphanes ἐν Ἀγροίῳ apud Athenæum lib. vii. Nihil igitur mirum, si Deæ infernæ, qualis Tacita hæc nostra, idem, qui et Hecatæ, piscis dedicetur: deinde Deæ Mutæ, mutum animal. Quid quod Mæna Deæ Tacitæ sacra potest videri, ob cognationem nominis, siquidem Athenæus lib. vii. docet id in multis obtinuisse: ac propterea *τρεγλὴν* sacram fuisse Hecatæ, quod illa *πρωτότης καὶ τρεγλήνος* sit dicta. Ἀπολλόδορος δὲ ἐν τοῖς περὶ θεῶν, τῇ Ἑκάτῃ φησὶ θύεσθαι *τρεγλῶν διὰ τὴν τοῦ ὀνόματος οἰκείωσιν* τρεγλῶν γὰρ ἡ θεὸς. Addit et canas, cur citharus piscis Apollini, Mercurio boces, exocætus Baccho, Veneri phalaris, aptha Neptuno, atque ita porro pascas alii aliis Dis consecrentur. Est autem cognatio nominis in-

ter mænā piscem et Deam Tacitam, quod illa etiam Mania sit dicta. Mania certe Macrobio in Saturnalibus, et Arnobio mater Larum, quemadmodum nostro et Plutarcho in Numa Tacita. Eandem Laram et Deam Mutam vocat Lactantius, quomodo et Noster paulo post appellabit. Alii Larundam: sed Maniæ nomen illi proprium fuisse in carminibus Saliaribus ex Varrone lib. viii. L. L. dicimus. Mænā igitur cum Eustathius loco supra jam allato deducere videatur ἀπὸ τοῦ *μαίνεσθαι*, ac Furias etiam seu Eumenidas *μαῦρας* dictas fuisse ex Pansania liqueat, nihil impedit nomen manæ inde quoque derivari. Caput præterea mænæ ad fulmen expiandum adhiberi Plutarchus nos docet, eumque ritum a Numa promanasse. In cujus vita, fabulam de Jove Elicio recensens, a nostro quoque narratam libro Fast. iii. hæc addit inter alia, *Ἐπεὶ δὲ ἐγνώσαν ἑλαυνότες ἰσχυρὰν καὶ ἀφικτον ἔλασιν, ἔλλα τε προσπίσσαι πολλὰ τῶν μελλόντων, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς κεραυνοῖς ἐκδιδοῦναι καθαρὸν, ὃς ποιεῖται μέχρι νῦν διὰ κρομμύων, καὶ τριχῶν, καὶ μαινίδων* ἐνιοι δὲ οὐ τοὺς δαίμονας φασιν υποθέσθαι τὸν καθαρὸν, ἀλλ' ἐκείνους μὲν καταγαγεῖν τὸν Δία μαγεύσαντας τὸν δὲ θεὸν ὀργίζεμενον τῇ Νουμᾷ, προστάσσειν ὥς χρὴ γενέσθαι τὸν καθαρὸν κεφαλᾷς ὑπολαβόντος δὲ τοῦ Νουμᾶ, κρομμύων, εἰπεῖν, ἀνθρώπων. Τὸν δὲ αὖθις ἐκτρέποντα τὸ τοῦ προστάγματος δεινὸν, ἐπερέσθαι θρέϊν. Ἀποκρυνάμενον δὲ τοῦ Διὸς ἐμψόχοις, ἐπαγαγεῖν τὸν Νουμῶν, μαῦρις. Arnobius initio lib. v. ubi ex Val. Antiate eandem rem narrat, 'Jovem diu cunctatum expiabilis dixit capite fulgurita, regem respondisse cæpitio: Jovem rursus, humano: retulisse regem, sed capillo: Deum contra, anima, mænæ subjecisse Pompilium.' Ita scribendus locus mendosissimus; vulgati, *piscis subjecisse Pompilium*: sed codex Regius τὸ *piscis* non agnoscit; vox anima absorperat sequentem vocem *manæ* ob cognā-

tionem literatam, quod et alii jam sunt subodorati. Apud Plantum Pœnulo Act. v. 5. 'Deglupta mæna;' ut libri meliores agnoscunt illic: ejus loci oportune me admonuit ocellus ille bonarum artium Gronovius meus. Male viri eruditi ex *mæna* illic *Manadem* concinnant. 'Degluptam mænam' vocat lepide hominem glabrum et nullius pretii: recte etiam fœmineum pisciculi molliusculi nomen dat citædo. Sic Fidus Cornelius Nasonis Gener Corbuloni 'Struthiocamelus depilatus' dicitur apud Senecam de Constantia sapientis. Præterea hominem fetidum et male olentem hoc convitio designat, quomodo 'halec viri' paulo ante dixerat: ita enim scribo. 'Halec viri' igitur, fæx viri, et quidem salsamentaria, quæ omnium putidissime olet: unde et 'putre halec' Martiali dicitur. Pergit convitiando Plantus, et addit, *Ἀλαγopās hama*: ita enim rectius leges cum Ms. Camerarii, quam *Ἀλ. ἀγopās*. 'Ἀλαγopās' forum salsamentarium: hamæ vasis odor est ingratus. Fœtorem quoque hominis designat, cum 'aliti ulpicique plenum' paulo post nuncupat. Salsamenta autem esse gravissimi odoris quis nescit? quod jam supra in loco Martialis de urceo, in quo mænæ fuerant conditæ, vidimus; qui ad illustrationem hujus Plantini nonnihil facit. Denique mænarum etiam noster meminit in Halientico, 'Fœcundumque genus Mænæ, Lamyrosque, Smarisque.' Ita enim est scribendum. Atque hæc pluribus forte, quam par erat: sed in loco hactenus non intellecto si feliciter, ut spero, versati sumus, periculum non est, ne dicamur nimii fuisse. *Heins.*

581 *Hostiles linguas, &c.*] Egreditur postea e loco anus, peracto sacro, et dicit anus, Vinximus, id est, alligavimus. *Vinximus ora*] Proprie dixerant veteres, cum arte magica quidam functione aliqua prohibebatur, ut a

saga hic fingere usus maledici. *Nasop.*

583 *Protinus a nobis requires*] *Fortitan requiras* duo veteres; ut sæpe alibi. *Heins.*

585 *Immodico Juturnæ victus amore*] *Indomito captus amore* libri meliores magno numero: quidam tamen *vinotus*; de quo infra Fast. iv. 224. *Idem.*

587 *Inter coryleta jacebat*] *Latebat* rectius Voss. et tres alii. *Idem.*

589 *Latium quæcunque tenebant*] *Quotcunque unus Med.* alius *quotcunque tenebas*; venuste. *Idem.*

592 *Summo concubuisse Deo*] *Jungere membra* meliores magno numero cum prima editione: vide notas Rem. Am. vs. 407. Propertius tamen 'Dicitur et nudæ concubuisse Deæ' de Endymione lib. ii. Eleg. 15. *Summo Jovi codex* Pomp. Læti, quomodo Virgil. et alii. Noster ipse supra hoc libro, ut est in nonnullis codicibus, 'Inque Jovis summi cæditur arce bidens.' *Idem.*

593 *Nam quæ mea magna voluptas*] *Nam quæ est* meliores plerique. *Placet nam quod* cum uno Mediceo: Gotthorp. *quoniam.* *Idem.*

596 *Fluminea corpora mergat aqua*] Duo libri *mandet*. Puto, *fluminea corpora mandet aquæ*. Attius Philoctete apud Ciceronem Tuscul. lib. ii. 'Hen quis salsis fluctibus' *mandet* Me ex sublimi vertice saxi? *Idem.*

597 *Annuerant Nymphæ Tyberinides omnes*] Primo *annuerunt* cum Naugeriano et uno Mediceo legendum. Deinde scripti plerique *omnes Tyberinides undæ*: duo, *Nymphæ Tyberinides undæ*. Lege *omnes Tyberinides undæ*. Similes errores notavi Epist. vi. 107. *Heins.* *Omnes Tyberinides undæ*] *Omnes Nymphæ Tyberinides.*

598 *Quæ colunt thalamos tuos*] *Nymphæ quæ colunt Anienem fluvium: Ilia diva*] Lege, *Ilia diæ*: ut apud Ennium, 'Ilia diæ, nepos, quantas ærumnas tetulisti?' *Idem* *Annal.* i. apud Servium Georg. iii. 'Dium ex se Anchisen generat:' ubi *Pium*

perperam hanc scribitur, claudicante versu. Sic Homero sæpe ἔσσι 'Ἀχάλλεος et ἔσσι 'Ὀδυσσεύς, et ἔσι γυναικῶν et ἔσι θεῶν. Δία Θεῶν Iliad. E. ἔσι Καλλέῳ Odys. E. Etiam de civitatibus. Sic 'ΜΑΛΙΣ ἔσι habes Iliad. B. et ἔσι 'Ἀρίσθην Odys. Γ. Λακεδαιμόνα ἔσι, et similia. 'Dia Camilla' Virgilio. Plura vide Met. iv. 535. Fl. Sosipatro 'dius Ulysses' quoque dicitur; ubi de tropis agit: quomodo in veteri codice ejus legi monet Pierius Valerianus ad lib. II. Eneidos Virgilianæ. Heins.

590 *Forte fuit Nais Lar nomine]* Lara Mazar. Zulich. Læti, et sex alii; quomodo et ex Lactantio Neapollis; optime. Lara etiam est Varroni. Lala antiquis dicta, ἀπὸ τοῦ λαλεῖν. Hoc vult Ovidius. *Idem. Lar nomine]* Legend. *Lara nomine.* Firmianus: 'Quis cum audiat Deam Mutam, tenere risum quæ? hanc esse dicunt ex qua nati Lares, et ipsam Laram nominant vel Larundam: quod verissimum.' *Prima sed illi Dicta bis syllaba]* Lalara, inquit, fuit ei primum nomen. *Neapol. Illi antiquum nomen erat]* Syllaba prima his dicta: hoc est, *Lala*.

601 *Ex vitio positum]* Hoc est, ex garritate linguæ: λαλέω enim Græce loquor. *Sæpe Almo]* Qui erat ejus pater. Almo fluvius est paulo extra urbem, via Hostiensi, qui ex paludibus oritur, non longe a templo divi Pauli. *Paul. Dixerat Almo]* Almon opt. Ambros. et unus Patav. sic et Met. xiv. veteres nonnulli, et Fast. iv. 338. Heins.

602 *Nata, tene linguam]* Fingit hanc Naidem Almone satam. *Neapol.*

603 *Juturna sororis]* Lacus Juturnæ erat juxta Pallantium, non longe a templo Vestæ.

605 *Miserataque nuptas]* Nuptam rectius nonnulli: alii *nymphæ* vel *nympham*. Heins.

607 *Quaque est non usa modeste]* Malim, *quaque est minus usa modeste.* Idem.

Quaque est non usa modeste] Non sane modo: sic Cic. 'Prima commendatio proficiat a modestia. Quantum moderatius, alias modestum et temperantem vocamus.' Livinus etiam hoc explicat: 'Rebus secundis modeste ac moderate utendum.' Et Plaut. in Bacchid. iv. 7. 'sine modo et modestia sum.' 'In modestia enim modus est,' Cic. Offic. II. Hinc explicatur illud Taciti Annal. II. 'Modestia hyemis.' Hæc est illa *εὐποροσύνη*.

608 *Mercuriumque rogat]* Monet Ursini, Voss. Zulich. Maz. et quatuor alii; rectius: et pro *Eripit hunc, Eripit* iidem. Forte, *Mercuriumque monet, Ducat ut ad manes:* vel etiam, cum libri proximo Pentametro nonnulli habeant *Nympham hæc inferna,* legi possit, *Duc hanc ad manes (locus ille silentibus aptus) Nympham, ait: inferna Nymphæ paludis erit.* Heins.

612 *Duci tum placuisse suo]* *Placuisse* Deo scripti pierique cum prima editione. *Idem. Duci Deo]* Hinc ψυχοστόλος 'Ερμῆς. Tryphiod. ψυχοποιός. Ψυχαγωγός πομπεύς, Æschyl. Eumen. Νεκροποιός, Lucian. in Dial. Mercur. et Maia.

615 *Fitque gravis, &c.]* Ex Mercurio facta est illa gravis, peperitque duos filios, qui appellati sunt Lares, et præsunt custodiæ urbis, et servant compita. *Geminosque parit]* Hæc igitur Larunda, sive Diva Muta, est Mania Macrobii. *Neapol.*

616 *Semper in ade Lares]* In urbe scripti iidem; et recte. Lares enim non familiares tantum; sed publicos etiam seu viales designat, qui in compitis colebantur. Heins.

617 *Proxima cognati, &c.]* Inter feralia pro mortuis sacrificia convivium fit inter cognatos et affines, undecimo calendis Martias, hoc est, decimonono die Februarii. De quo Valerius ita: 'Convivium etiam solenne majores instituerant, idque Charistia appellavere, cui præter cognatos et

affines nemo intererat: ut si qua inter necessarias personas querela orta caset, inter sacra menses, et inter hilaritatem animorum, adhibitis concordie fautoribus tolleretur.' *Proxima cognati disere Charistia*] VIII. Kalendas Martias erant Charistia. Bene Kalendarium Constantini Magni: IX. *FERALIA*. VIII. *CHARISTIA*. VII. *TERMINALIA*. In Rurestri, post Parentalia et Lupercalia, legitur, *CARA COGNAT. MALLEM CARI. COGNAT.* id est, Caristia cognatorum. Vide Valer. lib. II. 1. 'Convivium etiam solemne majores instituerunt, idque Charistia appellarunt,' &c. Dies ergo ille totus deditus convivis: hinc eundem, Festum epularum, dixerunt. *Neapol.*

618 *Ad socios turba propinqua Deos*] Pro diversa lectione in quatuor scriptis *dapes* inveni; in uno *patres*; in alio *cibos*. Quare arduum non fuit *socias dapes* conjectare; quod unus Medicus postea confirmavit: 'socias dapes' vocat ea convivia, quibus festum illud dabatur. Vide quæ notat Illustriss. Neapolis ad hunc locum. Glossæ Steph. *Cara cognatio, Tychi overyrelas*. Martial. Epigr. IX. 55. 'Cara daret solenne tibi cognatio munus.' Quo alludens 'caros' etiam pro cognatis posuit Ausonius præfatione Parentalium, et Carm. IX. 'sociæ dapes,' ut alibi 'socii lares' et 'penates,' de quibus nonnihil Epist. v. 126. et 'sociare hospitium,' mensas,' penates,' et similia. Hinc Valerio Flacco 'jungere Penates,' pro hospitale fœdus inire, libri tertii initio, 'manibusque datis junxere penates;' ut vere restituit Gronovius noster. 'Sacrare laribus fidem' idem Valerius eodem libro, 'Nec tibi Thessalicos tunc profuit, Ornyte, reges Hospitii, aut mente moras fovisse benigna, Et Laribus sacrasse fidem.' ubi *diem* perperam nunc legitur. De Chalybum gente idem lib. IV. 'Hospitii quis nulla fides.' 'Fidas hospitii ædes' Noster dixit VI. Fast. v. 689.

ut libe recte codices scripti. *Heins.*

628 *Inuocari veniant*] Arcet ab hac mensa Atreus et Thyestes, Medeus et Inones, Philomelas et Progneus, Tereus, et tandem capita quæ bona cecideri et crimini debent. *Neap.*

624 *In partus mater acerba suus*] Tuos rectius codex Hamburgensis. *Heins.*

637 *Tantalida fratres*] Fratres Tantalidis similes, ut Atreus et Thyestes fuere, Tantalii nepotes, Pelopis filii.

628 *Ruricolis*] Agricolis. Ino Phryxi et Helles noverca, Athamantis uxor, agricolis adusta semina dabat: quæ cum minime nascerentur, sequuta est annonæ caritas, &c.

631 *Dis generis date thura boni*] Bonis multi ex scriptis: ut in illo Virgiliano, 'vos o mihi manes Este boni:' ubi videatur Servius. *Heins.* *Dis generis*] Diis ejusdem cognationis. *Concordia*] Dea. *Paul.* *Dis generis date thura boni*] Vos mentis recti consciæ. In antiquo meo est, *date thura bonis*. Non reprobo scripturam: nam boni manes, et boni lemures (alios vocarunt noxios et aversos) erant Dii lares, quibus modo supplicabant pro incolumitate reliquæ familiæ: huc spectat vetus hic lapis: *LARIBUS PRO SALUTE ET INCOLUMITATE DOMUS Q. SERTORII.* *Neap.*

633 *Ut grati pignus amoris Nutriat intactos missa patella cibos*] *Grati pignus honoris* Voss. Arond. Ursin. Petav. Zulich. et multi alii melioris notæ: ut in Trist. III. 4. 'Ante volebatis, gratique erat instar honoris, Versibus in nostris nomina vestra legi:' sic recte vetus liber. Martial. Apophor. Epigr. XXXIV. 'Militiæ decus en, grati gestamen honoris, Arma tribunitium cingere digna latus.' Ita versus isti videntur esse legendi de Parazonio, ex vestigiis veterimorum codicum. Cæterum pro *Nutriat intactos cibos*, quod Latinum non est, *inventos cibos* Hamburg. *intactos cibos* Arond. *immissos cibos* undecim alii:

quinq[ue] *inctos cibos*: Voss. *intinctos Larcs*; quomodo Zulich. et Mazar. a manu prima: cujus scripturæ fugitiva etiamnum vestigia apparebant. Logo nulla fere mutatione et conjectura indubitata, *inctos Larcs*. Larcs enim in marmoribus ac signis æneis antiqua exprimuntur incincti, seu succincti: ut Persius loquitur, 'Cum primum pavidus custos mihi purpura cessit, Bullaque succinctis Laribus donata pendit.' Sic 'incincta Diana,' et 'incincta Hebe,' et 'incinctus tunica mercator,' pro *succinctus*, apud Nostrum. Denique alter Maz. et unus Medic. *uncta patella*, quomodo et Persio, 'uncta vixisse patella semper, et assiduo curata cuticula sole.' Unus Farnes. *incta*; Zulich. *jussa*. Sed cum *missa* vox sit convivalis, unde et 'missus,' pro cibo, et 'missilla,' pro donis, nil temere matem. Lib. vi. 'Fert missos Vestis pura patella cibos.' Et lib. v. 'Accidere in mensas ut rosa missa solet.' Art. lib. i. 'Hinc detur capiti missa corona tuo.' Hinc et 'missæ pulle fruges' apud Lævium in auguralis sacri descriptione. *Heins.*

634 *Missæ patella cibos*] Tibullus alicubi Larcs compellans: 'Adsitis, Divi; nec vos e paupere mensa Dona nec e parvis spernite fictilibus.' Quid hic, 'parva fictilia,' nisi veteres patellæ? hinc 'patellarii Dii' Plauto; et a Varrone scriptum: 'Deos colere ac dare in patellam, *μυκτρὸν κέρας*.'

635 *Placidus nox humida somnos*] *Nox ultima* Voss. Arondel. Maz. unus Vatic. et Farnes. haud dubie recte. Atque ita fuerat in Zulichemiano a manu prima. Solenniora apud veteres convivia in multam noctem aut primam quandoque lucem protrahuntur, quod vespertino tempore instituerentur. Sic Met. vi. fabula Prognès, 'lucis pars ultima mensæ Est data, nox somno;' ita codices vetusti: nam *lucis pars optima*, quod vulgo legitur, contra ritum veterem

pugnat, ut dixi illic loci. Bene igitur *nox ultima* hoc loco, ut appareat tempus indulgendo genio fuisse datum solito spatiosius: atque ita Virgilianum illud, 'suadentque cadentia sidera somnos,' intelligendum esse opinor; ut extremam noctis partem designet. Propert. l. iv. Eleg. 4. 'Et jam quarta canit venturam bricinia lucem, Ipsaque in Oceanum sidera lapsa cadunt. Experiar somnam.' *Heins.*

636 *Largæ precaturi sumite vina manu*] *Parca* Mazar. et pro diversa lectione Vossianus; optime: ne dubita. Non enim pocula describit in salutem Principis haurienda, quod volunt interpretes, sed libationem, quam parco mero in focum aut mensam effuso fiebat; ut jam videbimus. Duo codices *precatura manu*; unus Medic. *manus*. Lege, *Parcæ precaturæ sumite vina manus*, ut supra monuimus: sic antea, hoc libro, de Fabiis, 'Sumite gentiles arma professa manus.' Lib. iv. 'Et feriunt molles taurea terga manus.' Trist. i. 'Et feriunt mœstæ pectora nuda manus.' Trist. iii. 'Sumite plebeis carmina nostra manus.' *Idem.*

637 *Et bene vos, bene tu patria pater, optime Cæsar*] *Bene te* meliores omnes; recte: de quo vide quæ notavi lib. i. Arte Am. 601. Nec accedo codicibus, qui *bene nos* habent. Augusto Cæsari hic Ingeniose blanditur, idque ex ritu Græcorum, qui finito convivio poculum hauriebant *δίδος οὐράρῃος καὶ ἀγαθῶν δαίμωνος* dictum, ut ex Athenæo aliisque sat liquet: horum loco Ovidius Cæsari Patriæ Patri et Laribus libandum suadet. Nam *ἀγαθὸν δαίμονος* nihil aliud quam Genii; ut recte Servius etiam notavit ad Georg. iii. '*ἀγαθὸν δαίμονος*, quos Latine genios vocant.' Genii autem Laribus iidem. Agi autem de vino non bibendo sed in focum effundendo, illud quod sequitur, 'suffuso mero,' abunde ostendit, ac proinde *Parcæ*

vini recte superiori versu a nobis
 posui. Appositae omnino et ad rem
 Horatius Od. xv. 5. ad Augustum;
 'Condit quisque diem collibus in ovis,
 Et vitem viduas ducit ad arbores:
 Hinc ad vina redit lætus, et alteris
 Te mensis adhibet Deum. Te multa
 prece, te prosequitur mero, Defuso
 pateris; et Laribus tuum Miscet nu-
 men, uti Græcia Castoris, Et magni
 memoret Herculis.' Hanc libationem
 etiam Hercules in usu fuisse Athenæus
 lib. xv. docet. *Φιλόχορος ἐν δευτέρῳ*
'Ἀρτίδης καὶ θεομῆς, φησιν, ἐπέθη τότε
προσφέρονται μετὰ τὰ σιτία πᾶσιν ἄκραι
τούμενος, ὃν γέϋμα καὶ δαΐγμα τῆς δωρά-
ματος τοῦ ἀγαθοῦ θεοῦ. Deinde mensas
 fuisse amotas ex eodem constat;
 quanquam Eustathius in Odyss. Γ.
 id mensis iam remotis factitari soli-
 tum asseverat. Sed et in conviviliis
 si viri principis salutem poculum liba-
 rent, eidem bene precabantur, ut hic
 Augusto Ovidius. Apud Lucianum
 in Cataplo Megapenthes tyrannus jam
 mortuus, καὶ μὴν σπένδοντες ἐν τοῖς
 συμπόσις, μεγάλη τῇ φωνῇ ἐπηύχοντο
 μοι; πολλὰ καὶ ἀγαθὰ. In eo quoque
 gratificatur Augusto noster, atque ex
 fide historię agit, quod cum Laribus
 adjungit, cujus Genius inter duos
 Lares medius in compitis esset dedi-
 catus; de quo infra, 'Mille Lares
 Geniumque dncis, qui tradidit illos,
 Urbs habet, et vici numina trina co-
 lunt.' *Idem.* Et bene vos] Nota for-
 mula hæc inter scyphos et pocula
 antiquorum. Vide Plantum in Per-
 sa, Act. v. Scen. 1. et in Sticho Act.
 v. Scen. 4. Bene tu patriæ pater, op-
 time Cæsar] Piaculum enim fuit apud
 antiquos, in quavis publica sive pri-
 vata mensa, suo etiam Principi non
 bene precari. Vide Ambros. de He-
 lia et jejuniis cap. 18. Neapol.

638 Dicite suffuso per sacra verba
 mero] Quidam veteres post sacra: sint
 bona verba Mazar. Voss. Læti, pr.
 Ambros. atque alii nonnulli. In Zu-
 lich. Hamb. et Grottoph. sint sacra:

Petav. Arondel. Ursini et plurimi alii,
 in sacra, hiant versu. Lege, sint ra-
 ta verba, vel, ter rata verba; aut ter
 bona verba, ut Tibullus II. Eleg. 2.
 'Dicamus bona verba.' Ternarius
 numerus boni erat augurii, etiam ob-
 servatus apud Græcos. Apostolius
 in Paræmiis, Ἔθος εἶχον οἱ παλαιοὶ
 μετὰ τὸ δεῖπνον πίνειν ἀγαθοῦ δαίμονος,
 ἐπιβροφούντες ἄκρατον, καὶ τοῦτο δὲ τρι-
 τόν. Neque aliter in sacrificiis. Gra-
 tius Volcanalium descriptio: 'Des-
 lapsis ultima rebus Auxilia, et meriti
 si nulla est noxia tanti, Tot miserare
 animas, liceatque attingere fontes,
 Sancte, tuos; ter quisque vocantes
 pinguia libant Thura foco:' ita ver-
 sus isti scribendi. Noster Fast. IV.
 778. 'hæc tu conversus ad ortum Dic-
 ter, et in vivo perlucet rore manus:'
 quomodo bene optimi codices. Vale-
 rius Flaccus libro I. 'Ipse ter æquo-
 reo libans carchesia patri Sic ait Æ-
 sonides.' 'Sint rata verba,' ut supra
 hoc libro, 'Tu fore dixisti: sint rata
 dicta Jovis.' De ratis votis ac verbis,
 vide Notas ad Epist. XVI. 15. Noster
 lib. superiori, 'Efficiatque ratas utra-
 que diva preces.' Lib. III. 'Vox ra-
 ta fit, patrioque vocat de nomine
 mensem.' Met. III. 'Prima fide vo-
 cisque ratæ tentamina sumsit Cæcula
 Liriope:' quæ vera scriptura. Ita
 'ratum opus' in Ibide dixit, 'Quæ-
 que ratum triplici pollice netis opus.'
 Heins.

639 Nox ubi transierit] VII. Kalendi.
 Martias erant festa Terminalia dies
 N. P. ut notatur in Calendariis.

640 Indicio qui Deus arva suo] Is
 a Numa Pompilio primo cultus et in-
 stitutus. Ut enim contenti reculis
 propriis non ambirent alienas, fecit,
 ut unusquisque suum agellum cir-
 cumscriberet, et finibus lapides infi-
 geret. Vide Dionys. lib. II. Neapol.

641 Sive lapis, sive es Stipes] Ex
 utroque confecta sacra illa indicia
 rei alienæ: hinc illud: ἢν ἐλάω καὶ
 πάντα λίθον τὸ δὲ προσκυκνύοντες. Inde

passim et lapidis et stipitis nomine terminus exauditor. Tertullianus aliis ubi, nec fallor, vocavit 'palos terminales,' alius 'cancellos:' hinc 'cancellore,' 'cancellatio,' pro limitati-
one in Siculo Flacco.

642 *Ab antiquis*] Hi Græci sunt, qui *répous* dicunt: nos, una mutata littera, *terminos*. Neap. *Tu quoque nomen habes*] *Namen* cum melioribus legendum. Gottorph. et tres alii, *sic quoque*. Heims.

648 *Te duo diceras*] Agrorum utrimque possessores. Hoc erat sacrificium privatum; publicum vero, quod fiebat *dupperet* sexto ab Urbe lapide: de quo Noster paulo post. Vide Plutarch. in vita Numæ. N.

644 *Binaque dona ferunt*] *Binaque liba* Ursin. Voss. Arond. Zulich. Mazar. Nanger. et multi alii cum prima editione. Supra lib. i. 'Et date pagani annua liba focis.' Juvenalis Sat. xvi. apposite de Termino 'saxum Quod mea cum vetulo coluit puls annua libo.' Pro parte etiam superiori versu optimus Ambros. Mazar. Zulich. Voss. Arondel. et multi alii ex melioribus. Heims.

645 *Huc ignem curto fert rustica testu*] *Curta testa* Nang. et quidam alii: *curto testu* Ursin. et Mazar. *curto testo* Petav. Zulich. *testo*, pro *testo*. Omnia bene: nam *testum* idem cum *testa*. Similis diversitas lectionum Fast. l. v. 'Et fumant testu pressus uterque suo.' Nonius Marcell. 'Testa genere feminino sæpe invenitur: neutro apud obscuræ auctoritatis sed summos scriptores legitimus;' ubi de *testa* nihil. Petronius, 'Necdum superaveram cellulae limen, cum animadverto Enothem cum testo ignis pleno venientem.' Nam testa ignem petebant. Auctor Rhetoricæ ad Herenniam, 'de tanto patrimonio testam, qua sibi petat ignem, non reliquit.' Sed et *testu* veteres dicebant; quod Charisius indeclinabile, ut *genus*, ponit. Unde Varro lib. iv. de L. L.

'Testantium, quod in testa calidè coquebatur.' Perperam vero plurimi veteres *curva testa*, pro *curta*. Suprà 'media testam relictam via' habemus. Martial. Epigr. iiii. 11. 'Curtaque Ledæ sobrius bibat testa.' Sic et 'curtam antliam' dixit idem Epigr. ix. 19. ubi *curvas* perperam nunc legitur, 'Sed de valle brevi, quas det sitientibus hortis, Curta laboratas antlia ducit aquas.' Ita optime libri veteres; *ducti* pro *hauriti*: sic 'ducere poculum,' 'ducere abetura;' de quo supra: *vulgatum illud tollit aquas* frigidiusculum est. 'Curta calicem' idem dixit Epigr. i. 98. 'Nec curta Chiones. Antiopeæ calix.' Et lib. xii. 'Matella curto rupta latere meiebat.' 'Curta ofellam' pro minuta habes Apophor. cccxx. 'Rara tibi curta craticula sudet ofella.' Ita optime Thuanus liber, non *Parva craticula*, nisi quod nos curta reposuimus conjectura ducti, quod meminissemus *parvam* a Juvenale etiam dici *ofellam*. Sat. xi. 'exiguæ frustis imbutus ofella.' 'Rara craticula,' quomodo apud eundem Juvenalem Sat. xi. 'Sicci terga suis rarependentia crate.' 'Tabellam curtam' habes et apud Prudentium *reple opop.* Hymno xii. 'Buxa orepan cerata genis impasta cruentis, Rubetque ab ictu curta et humens pagina:' sic scribunt veterissimi codices; idque in suis Giselinus invenit non intellectum. 'Dolia curta' Lucretio lib. iv. Juvenalis 'curtum temone jugum' dixit Sat. xii. Cæterum quemadmodum 'testa hic curta,' sic 'tegula curta' Propertio iv. Eleg. 5. 'Horruit argenti tegula curta foco:' ita vetus liber; nt et recte legit Salmasius, non *pergula*. Idem Eleg. 7. 'Læsit et objectum tegula curta caput.' Sic eidem lib. iv. 5. 'Sit tumulus lenæ curto vetus amphora collo.' *Idem. Curva fert, &c.*] Vaticanus verius, *curto testu*. Pauperis est habere fictilem nec integram patet-

lam, et rupto latere guttum. *Neapol.*

647 *Concisaque construit alto*] Sic Uraini liber. Reliqui arte majori ex parte; duo apte. *Destruit* unus Patav. ex optimis. Forte *conciat superstruit ara*. Nam alter Patav. *aræ*. Tibullus tamen II. Eleg. 5. 'At sibi quisque dapes et festas exstruet alte Cespitibus mensas cespitibusque torum.' *Heins.*

649 *Irritat cortice flammæ*] *Invitat* alii; quod Grutero arridebat: nil muta: dixi Am. II. 4. 'Irritare flammæ' non semel habes apud Corn. Severum in Ætna. Sed scribe pro *Tum, Dum. Dum sicco primas irritat cortice flammæ*: et sic unus Vaticanus. *Idem.*

650 *Stat puer*] Hunc communi consensu litterati auspicantur, quem Græci παῖδα ἀμφιδάλῃ vocant, Latini *Camillum*. Inclino: sed quid dissimulem? lente. Mallet, boni senis filiolum pro puero intelligi: nam colonia ejusdem etiam erat proles. *Neap.*

651 *Inde ubi ter fruges*] Dionysium de sacrificiis ad eundem vide. *Neap.*

655 *Spargitur et cæso communis Terminus agno*] *Cæsa agna* Junianus; et placet, quia 'lactens porca' sequitur: ita enim meliores omnes, non lactans. Horat. Epod. II. 'Vel agna festia cæsa Terminalibus, Vel hædus ereptus lupo.' Mox pro *vicinia simplex* multi veteres *supplex*: 'simplices colonos' Manilius dixit lib. IV. et Noster supra de Fabiis 'simplex nobilitas.' *Heins.* *Spargitur*] Et ubi sacra illa Numæ lex de servandis puris a sanguine his sacris? abiit. Audi Plutarchum: Νῦν μὲν ἐμψύχα, immolant, &c. *Neapol.*

657 *Celebrantque dapes*] Frequentes adsunt. Celebrare, pro frequentare, jam satis notum est. Hinc, mercatus celebris. Cicero: 'Domus mea quotidie celebratur.'

663 *Signasse olim Thyreatida terram*] Quem locum Thucydides in Cynosuria esse, inquit, ad Argivi et La-

cedæmonis agri confinia. Tyream Herodotus Argivorum et Lacedæmoniorum contentionem et pugnam fuisse asserit. Nam inter eos pactum fuit, ut utrumque trecenti dimicarent. Occubere Argivi omnes, præter Alcenum et Mathinum. Spartani, seu Lacedæmones, præter Othryadem ducem eorum, omnes cæsi. Ob quod dedecori ascribens Othryades, quod cæteris pro patria cæsis solus superesset, inter extinctorum cadavera seipsam interemit. *P. Thyreatida terram*] Sic recte veteres. Thyreatis terra pars erat terræ Argolicæ, Lacedæmonii tamen interceptam tenebant. Vide Thucyd. lib. IV. *Thyreatida terram*] Ita scripti potiores: tres tamen *Thyreida*; ut apud Statium dicitur, 'Lacedæmonium Thyrelectura cruorem.' Sed a Θυρέα seu Θύρη, οἱ οἰκοντες θυρεάται ὡς τεγέται καὶ θηλυκῶς θυρεάται, inquit Stephani Epitome. Nihil igitur muta. *Heins.*

664 *Missa trecenta forent*] Imo sexcenta: ex his tres solum supervivere. Vide Herodot. lib. I. Atrox hæc pugna fuit; si bene supputo, anno MCCCCLXXII. nam paulo post captus Cræsus, et Sardes, quod rejicitur in MCCCCLXXXIII. *Neapol.*

667 *Quid nova, &c.*] Tarquinius Priscus, cum esset Jovi Optimo famum constructurus, de loco augures consuluit: responsum est, In Tarpejo colle. Sed cum ibi multæ essent Deorum aræ, visum est auguribus, ut de unaquaque ara Deos consulerent, an se moveri concederent. Dii cæteri genique permisere, in alia loca suas aras transferri. Terminus autem et Juventa minime annuerunt. *P. Quid? nova, &c.*] Opus inceptum a Tarquinio Prisco ex voto; sed a nepote Superbo absolutum. *Neap.*

669 *Inventus in ade*] *Conventus* Maz. Voss. et tres alii; probe: sic Met. XV. veteres codices, { Incerti quid agant procures ad templa petiti Conveniunt operosa Dei. Fast. III,

‘Conveniunt nuptæ dictam Junonis in eodem.’ Lib. vi. ‘Convenere patres, et, si bene floreat annus, Numinibus nostris annua festa vovent.’ Statius Theb. xii. de ara Misericordiæ Athenis, ‘Huc victi bellis, patriæque esede fugati Conveniunt.’ Heins.

670 *Restitit*] Inde prodiit ænigma illud perantiquum tribus versibus senariis: ‘Semel minusne, an bis minus sit, non sat scio, An utrumque eorum, ut quondam audiui dicier, Jovi ipsi Regi noluit concedere.’ N.

672 *Foramen habent*] Servius lib. ii. ‘Unde in Capitolio superna pars tecti patet, quæ lapidem ipsum Terminum spectat: nam Terminum non nisi sub divo sacrificabatur.’ Non tamen huic soli: cuius enim Numini, cui in loco aliquo fulgurito ara erecta, sine tegmine veteres faciebant, sed his plerumque. Vide et Vitruv. lib. ii. 2. *Neap.*

673 *Terminum, post illud, &c.*] Ex illo, Terminum ubicunque fixus est, effodi non potest. Et pœna erat, quam superius diximus, in eos, qui aut occulissent, aut transtulissent Terminum.

676 *Hominem præponisse Jovi*] Quia Jovi non cessaisti, non cedas homini.

678 *Clamato Tuus est hic ager, ille tuus*] Sic vetustiores nonnulli: alii plurimi *Tuus est hic ager, ille tuus*; vel *Suus est hic ager, ille tuus*: Gottorph. et unus Medic. *Meus est hic ager, ille tuus*. Pato, *Clamato, Meus est, est ager ille meus*: sic apud Stat. ‘meus, ille meus,’ quomodo et alii loquuntur: quanquam et alterum *Hic meus, ille tuus*, satis arridet. Epist. Med. ‘Clamarem, Meus est, injiceremque manus.’ Am. i. 4. ‘Et dicam, Mea sunt; injiciasque manus.’ Metam. iv. ‘Vicinus, et Meus est, exclamat Nais.’ Heins.

679 *Est via, qua, &c.*] In privatorum agris supra terminos a privatis sacrificabatur, in confinibus autem urbium publicæ sacrificia fiebat. *Quæ populum ducit in agros, &c.*] Est

via, per quam itur Laurentum, quæ fuerat regia Latina. Dicta est via Laurentina, quæ est inter viam Hostiensem et Appiam.

680 *Dardanio petita duci*] Hoc est, Æneæ, quia illuc appulit, et post mortem Latini regnavit.

681 *Ille lanigeri*] Multi ex scriptis *Illic*; Arondel. *Illic*; quod placet. Mox Stroz. et unus Med. *Nunc dicenda mihi Regis fuga*. Heins.

682 *Sextus ab Urbe lapsi*] Num hi antiqui agri Romani fines? haud dubie ita est: ideo sacerdotes ibi sacram Deo Terminum agebant, nec aliam ob causam ob *μυκρὸν* ambarvale sacrificium extendebatur. Vide Strabon. lib. v. *Neap.*

685 *Nunc dicenda mihi*] Vigesima tertia dies mensis Februarii, hoc est, septimo calend. Martias, appellata est Regis fuga, quando Tarquinius Superbus cum filiis ejectus est.

686 *Sextus ab extremo*] Quintus legit ex uno suo veterrimo Neapolit; quomodo calendaria antiqua exigant scribi. Nostri omnes pro vulgata stant lectione, præter unum Hamburg. in quo, *septimus extremo*. Heias. *Quintus ab extremo*] Sic legend. nec alio die notatur in Fastis lapideis Regifugium. Alii falso ad Calendas Junias differunt, ut Macrobi. Saturn. lib. i. 12. Non ambigo quin Macrobius deceperit carmen Ovidii v. Fast. cum canit 9. Calend. Junias: ‘Quattuor inde notis locus est: quibus ordine lectis, Vel mos sacrorum vel fuga Regis inest.’ Sed in his nulla mentio Regifugii: sed tantum harum litterarum, q. r. c. f. quæ significant, Quando Rex, id est, sacrorum, Comitio fugit. Fusius ad V. de hoc ritu prisco nos vide ad eodem versiculos. *Neapol.*

688 *Vir injustus*] Id ipsum regni initium aperuit, quod occiso Servio Rege socero invasit. Multa hujus Tyranni impia referunt severioris notæ Historici; multa quidem, quæ non

III, Theophilus Patriarcha Antiochenus lib. III. Imo omne convitium comprehendit Latinus Pacatus Panegyrico ad Theodosium. Neap.

689 *Ceperat hic alias, &c.*] In Volscos bellum movit, Suessam et Pometiam vi captas diripuit, Gabios fraude cepit. *Alias evertat urbes*] *Avertat* Nangerii liber, ex nostris Erfurtensis et unus Vaticanus: ut sit furari, furto occupare, vel etiam aversas sibi reddiderat. *Heins.*

692 *In medios hostes venit*] Transfugit Gabios. *Proles manifesta Superbi*] Sextus patri simillimus, qui minimus ex tribus erat, ut scribit Naso, ex Historico Patavino: si Dionysium sequimur, natu maximus. *Neap.*

694 *Hoc cupiunt fratres*] Rectius Petav. et tres alii cupiant: ut Epist. Deianiræ, 'Hoc velit Eurystheus, velit hoc germana Tonantia.' *Heins. Fratres*] Titus et Aruns.

696 *Verbera passus erat*] Eaque in foro publice. *Neap.*

697 *Luna fuit*] Plena luce splenduit. Regredere ad Epist. x. vs. 17.

698 *Notata videt*] Ad Idem fere sensum torat 'notare' Petronius in Satyrico: 'Sequitur ego frontes notans inscriptione solerti, ut videamini stigmatibus esse puncti.' *Neapol.*

702 *Perdendi Gabios quod sibi monstret iter*] Quod vel quo Voss. quo etiam in multis aliis; in nonnullis qui. *Prodendi* quoque Junianus; quomodo et infra vs. 710. pro *Traduntur maria*, unus Moretanus *Produntur*. *Heins.*

703 *Hortus Sectus rivo aquæ*] Dividit. Lucret. lib. vi. 'Qua via seeta semel liquido pede detulit undas.' Sic eleganter dicitur, 'secare viam.' Virgil. 'Secare medium agmen:' pro compendio viæ uti. Ut Silius: 'Falcaci gyro campum secat.' *Διασφρασσειν μέλινθον*. Homer. Odys. B. 218. Πύλαγος μέσον τέμνειν. Odys. F. 174.

706 *Lilia summa*] Poëta lilia decussa inquit, Dionysius et Livius pa-

pavera dicere: eo dotem ipsum oportere spectatissimos cives perdere. *Paul.* *Lilia summa metit*] Imitatus factum Thrasybuli Milesii, qui rogatus a Periandro per quemdam, necessaria moneret ad imperium diuturnum, agrum minus cum legato petit, et aristas cædit altiores: si quietem, innuens, Rex tuus querit in regnis, extinguat validiores. *Neap.*

711 *Ecce nefas, &c.*] Gabiis receptis, Tarquinius pacem cum eorum gente fecit, fœdus cum Thuscis renovavit, inde ad negocia urbana animum convertit. Hæc agenti, ut Livius cum Poëta concordans inquit, portentum terribile visum. *Paul.* *Altaribus anguis Exit*] Tria simul triste aliquod portendebant: visus coluber in ara, rapta exta, et ignis extinctus: sed duo postrema non recenset Livius; nec illud in altari sedisse, sed e columna lignea (eam templi Capitolini veteris suspicor) elapsum in regiam prorupisse. *Neap.*

714 *Qui dederit primus oscula*] Præstantiores plerique princeps, non primus; quomodo apud Virgilium libro xi. 'princeps turmas invasit Asylas.' Et apud Statium Theb. xii. 'Cujus in Ogygio princeps stet lancia muro.' Noster ipse supra hoc libro, 'Et comitum princeps tu mihi, dixit, eris.' *Heins.*

715 *Properata dederunt*] Tulerunt iidem codices præstantiores magno numero. 'Oscula ferre' passim apud Nasomem aliosque occurrit. Apud Liviam libro i. in narratione hujus rei, 'Imperium summum Romæ habebit, qui vestram primus, o juvenes, osculum tulerit.' *Idem.*

717 *Brutus erat stulti sapiens imitator*] Effigiem indolis suæ, tanquam per ambages, ostendebat in cornu illo baculo, qui aurum habebat inclusum.

719 *Ille jacens pronus*] Malim *Ille cadens*. Livius, libro i. quem Noster in aliis quoque narrationibus studiose

expulsi, 'Brutus alie ratus spectare Pythicam vocem, velut si prolapsus cecidisset, terram osculo contigit.' Noster Met. viii. 'Pronus ab arboribus cecidit radice retentus.' Heins.

731 *Cingitur interea*] Ex fide Ananimum. Neap. *Cingitur interea, &c.*] Ardea 23. millia passuum ab urbe distans. Hanc obsedit Tarquinius, causam prætexens quod Ardentes Romanos exules suscepissent, conspirarentque cum eis de redivo.

732 *Longas obsidione moras*] *Lentus moras* Mazar. Zulich. Voss. et sex alii: sic 'lentum duellum' habes apud Horatium Epist. i. 2. et ii. 2. Heins.

735 *Tarquinius juvenis socios*] *Lage juvenis socios*: agi enim de patre Tarquinio, non filio, quæ sequuntur evincunt, 'ex illis rege creatus ait.' Idem. *Tarquinius juvenis*] Nescio cur ambigant interpretes, an hic Tarquinius sit Sextus, cum de eodem paulo post legeriat: 'Interea juvenis furialis regis ignes concepit:' et mox ipsemet, multa secum animo volutans, 'Cepimus audendo Gabios.' Neap.

737 *Dum nos sollicitos pigro tenet Ardes bello*] *Difficilis Ardes* Arond. Voss. Zulich. Maz. Læti, aliique complures: et recte: sic 'Janua difficilis,' apud Nostrum Met. viii. et Propertium 'difficiles fores' Eleg. i. 6. ad quas facilis non erat accessus. Artis Amatoris libro i. 'Tempore difficiles veniant ad aratra juveni.' Heins.

739 *Ecquid in officio torus est socialis*] Numquid nos reciproce amant uxores nostræ? num servant conjugales leges? Neapol.

739 *Mutua cura*] *Mutua amor*. Virgil. 'Mea cura, palumbæ.' *Mutuum sentire.* Caesar. B. Alex.

732 *Et fervet multo*] *Fervet* Mazar. Zulich. Voss. Arondel, et octo alii ex præstantioribus. Superiori etiam versu *Quisque suam laudent*, non *laudat*, Gættorphanus; venuste: de quo alibi est dictum. Heins.

733 *Surgit cui dederat*] Scribendum vel invitis membranis *Surgit*; ut Collatini socios alloquentis oratio hinc incipiat. Idem. *Collatis*] Oppidum fuit prope Romam, sic dicta, quod ibi opes aliarum civitatum fuerint collatæ, a quo porta Romæ Collatina appellata est. P. *Clarum Collatia nomen*] Tarquinius Collatinus Egerii F. Neapol.

739 *Fusio*] Erat id vinolentia nota.

740 *Posito pervigilare mero*] Lege Lævium; sed non meminit vini, cuius potus grave crimen sexui muliebri: scita lex illa Romuli. Inde ex Polybio Athen. lib. x. *Ἀσθὶν δὲ τὸν ἀδωρὸν τῆς γυναικὸς μέστω ὀλῶν*, &c. Nota hos mores et oscula hæc licita. Vide et Dionys. Halicarn. Neap.

741 *Inde cito passu petitur Lucretia, cuius*] *Lucretia*: *nebat* Mazar. Zulich. duo Farnesiani, unus Medicæ, et pro diversa lectione Vossianus; quod egregie auget felicissimæ brevitatæ artificium in hac narratione. Verum proximo *calathi lanæque molles erant*, non erat, sex scripti. Heins.

742 *Ante torum calathi*] Antiquæ nostræ matres in atrio, ubi et lectus stratus, lanificio operam dabant. En hæc omnia uno exemplo. Asconius. *Æmilium Probum etiam vide in Præfatione ad suos Caesares. Fornicatio pars erat in ædibus, in qua mulieres habitabant; ut ἀδωρῆς, in qua seorsim viri.* Neap.

743 *Data pensa trahebant*] A Lucretia præscripta: hoc matrifamilias incubebat. Neapol.

744 *Sic ait illa*] *Ipsa* Mazar. Zulich. Arondel. et quinque alii: et mox *contra manu, pro nostra*, totidem. Heins.

746 *Lacerna*] Hinc elicias, lacernam fuisse vestem militarem. Eadem dicta 'penula' Tertulliano et Suetonio: qui etiam in vita Claudii, 'tanicas russulas militares' appellavit. Vide et Interpretem Juvenalis, in illa: 'trita donare lacerna.' Neapol.

747 *Nam plura audire potestis*] *Soletis* Læti codex et unus Farnesianus. *Pro auditis etiam audistis* multi veteres. Heins.

749 *Postmodo victa cades: melioribus, Arden, restas*] Versus de mendo suspectus. Cogitabam aliquando, *Dummodo victa cadas, melioribus, Ardea, restas*; ut sit *voventis*. *Idem*.

751 *Sed enim temerarius ille Est meus*] *Pro illis duo veteres ultro*. In uno Vaticano satis antiquo, *esto*. Forte, *sed enim temerarius est o, Est meus*. Mox, *pro qualibet ruit*, multi veteres *quotibet*; unus Moreti, *quemlibet petit*. Posset et legi, *quamlibet enae furit*, ut apud Valerium Flaccum libro 1. 'Hic Pelens, hic ense furens agnoscitur Jason:' quod ex Carrionis codice non fuerat mutandum. *Idem* Valerius lib. vi. 105. ut castigandum censeo; 'Te quoque venturia, ingens Ariasmene, sæclis Tradiderim, molem belli, lateque furentem Undique falcato deserta per æquora curru.' *Pari modo et apud Propertium* corrigo iv. Eleg. 6. 'Dixerat: et pharetræ pondus consumit in arcus: Proxima post arcus Cæsaris hasta furit;' non *fuit*, quomodo frigide nunc legitur. *Idem*.

755 *Desinit in lacrymis, inceptaque fila remisit*] *In lacrymas* reponere ex castigatoriis scriptis. Deinde multi veteres *intentaque fila remittit*; quod et Nangerius in posteriori editione Aldina est amplexus. Sed Met. vi. de Arachne, 'Aspicit hanc torvis; inceptaque fila reliquit.' *Idem*.

757 *Lacrymæ decuere pudicam*] *Cedere pudicæ* Ursin. et octo alii; probe: neque aliter codex Nangerii: nonnulli *cedere pudicæ*; proxime veram: 'cadere lacrymæ' passim nostro aliisque dicuntur. Val. Flaccus libro 1. 'lacrymæ cedere canenti.' *Idem*.

759 *Pone metum, veni*] *Venio* plerique præstantiores; ut apud Statium Theb. xi. 'Eumenis ejecit fractis E-

theoclea portis, Clamantem, Venior.' *Idem*.

761 *Furiales regnis ignes*] *Furiantes* Marar. Ursin. et sex alii. Puto *furiales ignes*: sic 'furiosa mens' apud Maronem. Mox *captus amore*, non *raptus*, Arondel. Voss. et octo alii. *Idem*.

764 *Nulla factus ab arte decor*] Sine fæco et pigmento; unde Noster alibi, 'Scitis et inducta candorem querere cera: Sanguine quæ vero non rubet, arte rubet.' Malim legas, *candorem querere creta*. Neap. *Nulla ab arte decor*] 'Nulla mala re expolita fœmina, ut quæ ornantur sibi.' Ter. Hinc Eurip. Electr. recte monet: ἡρώδης ἀνδρὶς ἦν ἐν δόμῳ ἐλὼς καὶ ἀνδρὶ δίδραχμὸς ὡς οὐδὲν κακίον. Et Menand. in fragm. 25. ἡρώδης ἀνδρὶς ὡς οὐδὲν κακίον, καὶ ὁ χρυσὸς.

766 *Quoque minor spes est*] *Minus* primus Mediceus et duo alii. Forte, *Quoque spei minus est*. Proximo versa dederat *cantum* meliores, non *cantus*. Heins.

772 *Injectæ collo sic jacuerat coma*] *Neglectæ comæ* reponantur ex auctoritate codicis Ursini, quatuor Farnesianorum, Mazar. Zulich. Arondel. aliorumque complurium. 'Hypsipyle neglecta comam,' Statio Theb. iv. Unus Moreti *Impexæ*; non male. *Idem*.

776 *A vento qui fuit, unda timet*] *Qui fuit ante sex vetores*. *Idem*.

780 *Vimque metumque*] *Detumque* cum præstantioribus. *Pro injunctis* stimulis amoris malim *incesti amoris*.

782 *Audentes forsque Deusque juvat*] *Alii forsque Venusque et juvant*; vel *forsque metusque*. Codex Politiani *forne Deusne*; quomodo et Læti codex et unus Patavinus ex melioribus: huc et Vossianus alludit, in quo *Forsve metusve*. *Legè Viderit audentes forne Deusne juvet*. *Viderit fors et Deus, uter audentes juvet*. Vide de hoc loquendi modo quæ notamus Pont. 1. 2. 'Forsue Deusne,' ut apud

Stuprum Theb. II. 'audenti Deus et Fortuna recessit.' Apud Ciceronem saepe habes, 'De laetis Fortuna viderit.' Mesent. apud Maron. 'ast de me Divum pater atque hominum rex Viderit.' *Idem.*

787 *Penetrat Collatini*] *Collatina* unus Medicus: quomodo apud Maronem, 'Hi Collatinas imponent montibus arces.' *Idem.*

788 *Comiter*] Dionysius: 'Ἐξίτην ἀνδρὶς ἐς οὐρανὸν τοῦ ἀνδρὸς πολλὰ προθυμὰ τε καὶ φιλοποροῦν.' *Sanguine junctus erat*] Nam Tarquinius Collatinus, nepos Tarquinii Superbi, Sexti filii consobrinus. *Neapol.*

791 *Pescant sua tempora somnum*] *Somni* meliores. *Heins.*

792 *Aurata vagina liberat ensem*] *Auratum* concinnius libri meliores, ut recte vidit Neapolis. *Iidem deripit ensem*, etsi non ignorem alterum quoque elegans esse. Met. vi. 'Quo fuit accinctus vagina liberat ensem:' ubi pari modo *deripit* in scriptis nonnullis veteribus exaratum: ut lib. x. 'Pendenti nitidum vagina deripit ensem.' Sic 'ensem destringere,' non *destringere*, in antiquissimis codicibus passim legitur. *Idem. Auratum vagina*] Ensis auratus idem ac auro vinctus ad capulum, χρυσόδετος. Ni melius, manubrium vere fuisse ex solido auro et argento confectum. *Neapol.*

795 *Utque thorum*] Livius: 'Sinistraq; manu mulieris pectore oppresso, Tace, Lucretia, inquit, Sextus Tarquinius sum, ferrum in manu est; morieris si emisero vocem.' In eandem ergo sententiam et verba cum Poëta conveniunt.

801 *Famina pugnans*] *Pugna* meliores: et qui necet proximo pentametro octo scripti, pro *vetet*: et *ensis adest*, pro *erat*, Ursini codex optimus cum tribus aliis. *Heins.*

802 *Urgentur pectora palmis*] *Urgetur* ex veteri libro Modius in Novantiquis Lectionibus, eleganti Græcismo: sic supra, 'Carpitur attonitos Delph. et Var. Clas. Ovid.

absentis imagine sensus:' atque ita passim noster. *Nunc primum* sequenti versu unus Moreti et Farnes. *Idem.*

807 *Pro crimine ritam*] *Per crimina* scripti: et *adulter erit*, pro *ero*, mox meliores. *Idem.*

809 *Famulum*] Hoc terrore obstinatum pudicitiam vicit: quæ non precibus, non metu mortis movebatur, victa est metu dedecoris. *Paul. Cum quo depressa fereris*] Nihil hic ποιητικόν: totum pura puta veritas. *Neapol. Cum quo depressa fereris*] *Quocum*] liber optimus Læti. *Puto qui cum.* *Heins.*

816 *Et posita*] Forte, ut *posita venit uterque mora*; *Utque vident habitum.* *Idem.*

824 *Non oculos ideo sustulit*] *Ad eos sustulit* Zulich. Mazar. Voss. et alii septem: Ursini cum sex aliis *adeo*. Posset etiam *ab humo legi.* *Idem.*

825 *Hoc quoque Tarquinio*] *Ad stuprum* respicit: quasi exclamet Laetitia, Expugnatum mihi quoque muliebri decus Tarquinio debemus. *Neapol.*

829 *Dant veniam*] Et Livius: 'Consolantur ægram animi, avertendo noxam a coacta in auctorem delicti: mentem peccare, non corpus: et unde consilium abfuerit, culpam abesse,' &c. *Conjuxque coacta*] *Coacto* meliores. *Heins.*

830 *Ipsa nego*] Hæc Phædra in casu pari Theseo conjugi dixit apud Senec. in Hippolyto, Act. III. 'Tentata precibus restiti: ferro ac minis Non cessit animus; vim tamen corpus tulit. Labem hanc pudoris eluet noster cruor.' *Neapol.*

831 *Fixit sua pectora ferro*] *Fixit cultro* meliores. 'Culter' est etiam Livio, et D. Halicarnasæo ξιφίδιον. Val. Maximus lib. vi. I. 'ferrum' vocat, ut vulgati apud nostrum codices: quod sequendum duco, cum 'cultrum' mox sit dicturus. *Heins.*

837 *Sua nomina fallit*] Ostendit se non esse 'brutum.' *P. Sua nomina*

foliis] Cognomen hoc L. Junii Græci interpretantur *Φλίστιος*. *Neap.*

840 *Ore minante*] *Micante* unus Medic. *Lege minace*. *Heins.*

842 *Qui mihi numen erunt*] Manes sunt defunctorum genii, quos antiquitas venerata ut Deos. *Neap.*

844 *Virtus dissimulata*] Celata est. *Miki*] A me; quia tyranni metu stultum se simulaverat.

845 *Illa jacens ad verba*] *Adversa* octo veteres; quod placet. *Heins.*

847 *Fertur in exequias*] Hoc distichon sequenti concinnius postponatur. *Idem.*

849 *Vulnus inane*] Erat ante curiam jacens Lucretiæ corpus, spectaculum populo crudele, patebat vulnus. Convenerant jam non modo qui in foro erant, sed in urbe tota. Congregato ergo populo omni, Brutus longam habuit orationem, quam Dionysius refert.

851 *Capit annua Consul Jura*] Nam creati fuere duo consules, qui summam in rempublicam potestatem haberent, L. Junius Brutus, et Tarquinius Collatinus.

852 *Dies illa fuit suprema*] *Ultima Regnis*] Quia ex illo reges defecere. *Neap.* *Tarquinius cum prole fugit*] Anno ab urbe condita CCXLIV. Regno præfuit annos XXXVIII. seu verius XXXVII. *Capit annua Consul*] Abit prima ætas (sic vocarunt illam sub regibus), accedit secunda. Universa potestas datur Consulibus, sed duobus libertatis vindicibus, L. Junio Bruto, et L. Tarquinio Collatino. Vide *Florum*. *Neap.* *Dies regnis illa suprema*] Caligula primus speciem principatus convertisse videtur in

regni formam; sed regis regniq[ue] nomen non usurpatum, nisi inclinato jam Romano Imperio, a Gothis, Francis, et Vandalis. *Idem.*

853 *Fallimur*] Incipiunt circa Februarii finem redire hirundines: 'Tum blandi soles, ignotaque prodit hirundo.' Redeunt ergo his diebus: metuunt tamen ne revertatur hyema. *Prænuntia venit hirundo*] Videtur rejicere hirundinum adventum in diem XXII. sive XXI. die IV. post Solis ingressum in Pisces: in eadem sententia Eudoxus. *Neap.*

857 *Jamque dua, &c.*] Tertio Kalendas Martias Equiria. celebrabantur frequenti equorum cursu; quæ a Romulo Marti instituta ad instar Consualium. *Neapol.*

858 *Junctis curribus urget eques*] Nam singulis missibus quatuor aut plures quadrigæ laxato repagulo certatim sese effundebant ad palmam: inde 'æmuli currus' Jul. Solino in Polyhist. *Neapol.*

859 *Permansit Equiria nomen*] Varro lib. v. de L. L. 'Equiria, ab equorum cursu: eo enim die currant equi in campo Martio.'

860 *Perspicit ipse suo*] *Prospicit* rectius veteres multi. *Heins.*

861 *Locum tua tempora poscunt*] *Legō sua*: nam tuo nomine mox sequitur. Sic supra, 'Poscunt sua tempora somnum.' *Idem.*

864 *Jam mihi linter*] *Mea linter* quatuor codices: sic in veteri exemplari Fast. vi. 'Ferte coronatæ juvenum convivia lintres.' Sic et *lembus* foemini generis in antiquis codicibus Clandiani, ut *Phaselus*. Virgil. 'Centauro invehitur magna.' *Idem.*

FASTORUM LIB. III.

Bellice, depositis] Ordinem mensium per Romulum, et postea per Numam, primo libro exposuimus, multaque in secundo. Venimus nunc ad tertium et librum et mensem, quem primum Romulus instituit: et tanquam primum anni mensem Marti genitori suo dicavit. Hnjus die prima ignem novum Vestæ aris accendebant, et in regia et curiis, et in flaminum domibus, laureæ veteres novis mutabantur. Eodem mense ad Annam Perennem sacrificatum itur, ut annare, perennare commode liceat. Mercedis evolvebant magistris, comitia auspicabantur, vectigalia locabant, &c.

2 *Mars, ades]* Invocat in ipso initio Martem, a quo nomen mensei inditum, sed inermem, exemplo Palladis, quæ vacat pacis et belli studiis. *Neapol.*

6 *Non minus]* Num minus meliores, ut monui ad Epist. xi. 19. atque ita Neapolis. *Heins.*

8 *Quid agas]* Quod cum melioribus; jam dixi Art. Am. ii. 702. *Idem.*

9 *Romana sacerdos]* Amor. lib. iii. 6. monui rectius videri legendum, *Trojuna*. Sequenti versu pro *semina magna*, Ursini liber et unus Patav. *semina digna*; ut et Nauger. *Idem.*

11 *Silvia Vestalis]* Ilia Arondellianus: vide quæ supra observamus, ad lib. ii. 383. Sic et infra paulo post vetus liber Moreti *Ilia fit mater*. *Idem.*

12 *Sacra lavaturas, &c.]* E more cotidiano Vestalium. Vide Plutarch. Silviam credibile e flumine Tiberino tunc undam hausisse. *Neapol. Mane petebat aquas]* Intelligit non de Tyberi, quod volebat Neapolis, sed de Numicio: Servius ad illa Virgilli

Æn. vii. 'Fontis stagna Numici.' 'Quod ait fontis stagna, verum est. Nam Numicius ingens ante fluvius fuit, in quo repertum est cadaver Æneæ et consecratum: post paulatim decrescens in fontem redactus, qui et ipse siccatus est, sacris interceptus. Vestæ enim libare non nisi de hoc fonte licebat.' *Heins.*

13 *Mollem declivo tramite ripam]* *Molli declivem* præstantiores omnes; unus Farnes. *molli declivam*. Sic 'per decliva' pro declive Met. ii. 206. in optimis membranarum. *Idem.*

14 *E summa coma]* E capitis summitate. *P. Ponitur e summa]* Mos gestandi quodcumque pondus, non magis veteri Latio receptus, quam aliis gentibus. Noster de Argivis, in Amatoriis: 'Cum premeret summi verticis urna comas.' *Neapolis.*

15 *Fessa resedit humo]* Humi meliores: quare frustra est Carrio, qui ad lib. i. Val. Flacci *sedere humo* passim apud auctores contendit legendum. *Heins.*

17 *Dum sedet]* 'Omnia sunt dulces hæc invitantia somnos, Aura, umbra et cantus, lenæque murmur aquæ.'

19 *Furtim victis obrepsit ocellis]* *Subrepsit* scripti plerique: *victis furtim subrepsit* opt. Ambros. ntrumque bene. Epist. Herus, 'Sed movet obrepens somnus anile caput.' Perperam alii *victos oppressit ocellos: subrepsit* Voss. Maz. et quatuor alii; bene: nisi Nasonem contendimus scripsisse, *victos obrepsit ocellos*; quod verbum Lucanus quoque cum quarto casu conjungit. Vide quæ noto Met. vii. 155. *Heins.*

21 *Potiturque cupita]* *Cupitam* opt.

Ambros. Læti, et unus Farnes. quomodo etiam legit hoc loco Diomedes Grammaticus. *Idem.* Potiturque cupita] Illa quam cupivit.

22 *Fefellit ope*] *Ἐρεπηνεύσας*, pro abdidit, occultavit. *Neapol.*

24 *Conditor urbis erat*] *Eras Mazar.* pr. Med. et Politiani Excerpta; bene. Sequenti versu nec scit meliores, non nescit. Zulichemianus eleganter, *Languida cum surgat, nescit cur languida surgat.* *Heins.*

30 *Ante sacros lanea, &c.*] Ex se ipsa a Pontifice convictæ jam adimenda. Dionysius de Oppia seu Opimia ad supplicium damnata: *Ἀδὴν μὲν τῆς κορυφῆς ἀφελόμενοι τὰ στέμματα, καὶ πομπέουρες δι' ἀγορᾶς, ἐντὸς τεύχεων ᾤσαν κατέουσαν.* Insigne erat, quod ut Vestalibus proprium, ita aliis cuivis numini consecratis. *Neapol.* *Lanea vitta*] *Laurea vitta* multi ex scriptis: alii *citta soluta*, pro voluta. Omnia bene. 'Laneam vittam' Virgilius quoque dixit. De 'laurea vitta' habes supra initio Trist. II. 4. 2. 'Et dabitur merito laurea vitta Jovi:' ita enim scripti meliores. *Heins.*

34 *Sua sidera summa coma*] *Nova coma Maz.* *Zulich.* *Voss.* *Arondelet* et quatuor alii. *Idem.*

36 *Corque timore micat*] 'Usque metu micuere sinus.' *Redeas* ad Not. Var. Epist. I. 45. ubi multa præclara Nobiliss. *Heinsius.* Et Epist. v. 37.

37 *Martia picus, &c.*] Portendebat hoc, educandos esse eos a lupa et pico. Unde *Plutarchus*, in vita *Romuli*, ait lupam quandam, ac volucrem picum, adeo summa cum benevolentia infantibus astitisse, ut et hæc ubera benigne, et ille alimenta plurima contulerit.

40 *Dum sua visa refert*] *Sata* pr. Med. an *rata*? *Heins.*

44 *Restabant nitido jam duo signa Deo*] *Soll*, qui nitidis orbem radiis illustrat. *Duo signa*] Duo menses. *Paul.*

45 *Vesta simulacra, &c.*] *Ficta hæc.* Nec simulacrum ullum fuit unquam in æde Vestæ.

46 *Oculis opposuisse manus*] *Simile* evenit scelestæ illi *Tulliæ*, viso parentis signo in sano *Fortunæ.* *Neapol.*

47 *Ara Deæ certe tremuit*] Hanc in denariis videre licet cum carbonibus in medio accensis, et his litteris in ora, *VESTA. SC.*

48 *Et subit cineres*] Fere extincta: quod super omnia gravia et timenda Romani habebant. *Neapol.*

54 *Expositis*] *Τοῖς χαμαὶπρόθετοι.* *Neap.*

55 *Nutrix Laurentia*] *Alter Mazar.* *Larentia* pro diversa lectione; quomodo et unus *Mediceus.* Sequenti versu *Larentalia* ex uno suo *Neapol.* recte: ita enim in Calendariis mar-moreis id festum, ita a *Varrone*, *Festo*, *Livio*, *Halicarnassæo*, aliis appellatur. Sic certe in *Livii* et *Halicarnassensis* vetustis scribi exemplaribus monet *Sigonius.* Codex *veterri-mus Egmondianus Prudentii* lib. II. contra *Symmachum* vs. 562. *Larentina* quoque agnoscit. *Heins.*

57 *Cum Larentalia dicam*] In meo, *Larentalia.* Firmat Festus editionem in his: 'Larentalia, conjugis *Fausti*, nutricis *Remi* et *Romuli*, Larentiæ festa.' Sunt in veteri Calendario mense Decembri x. Kal. quod et *Macrobio* observa: 'Primo Satur. x. Kal. feriæ sunt Jovis, quæ appellantur Larentalia.' Sacra faciebat flamen Martialis, teste *Plutarcho*, in *Romulo.* *Acceptus genii*] Ob Saturnalia. *Iberus* epigrammaticus ad *Fuscum*: 'Otia dum medius præbet tibi grata December.' Ad geniales hos dies alludit, cum fera clausa, et otium caudicis, studiis etiam intermissio. *Neapol.*

58 *December*] Dicimus ergo Decembrem acceptum genii, ob Saturnalia, quæ eo mense fiebant, quo convivia voluptuosa celebrabantur. *P.*

60 *Jam nova, &c.*] Antiquo verbo utar, *pilabant.* Festi Abbreviatio:

‘Pilat, pilos habere incipit.’ Novam
‘barbam exponunt Glossæ. *πρωτόθρηνη*,
quæ Lucilio dicta, barbula prima.
Neap.

63 *Illadæ fratres*] Romulus Remus-
que Illæ filii. *Armentorum ministri*]
Hoc est, pastoribus.

64 *In sua jura boves*] *In sua rura*
meliores. *Heins.*

65 *Ut genus audierant, animos pater*
editus auget] *Audierunt bene Patav.*
de quo *Epist. vii. vs. 166.* neque ali-
ter *Nauger.* Deinde *pater agnitus Ur-*
sin. duo *Patav.* duo *Medicei:* ut
Epist. Parid. ‘Regius agnoscor per-
rata signa puer.’ Et *Epist. Hypsi-*
pyles: ‘Si quæris, cui sint similes,
agnosceris illis.’ *Idem.*

66 *In parvis casis*] *In paucis Ursin.*
pri. Farnes. Zulich. Mazar. Nauger.
Petav. et octo alii. Idem.

68 *Longævo avo*] *Numitori jam se-*
miori. Paul. Restituuntur avo] *Cæso*
Amulio, Numitori regnum Albanum.
Neapol.

71 *Quæ fuerant silvæ, pecorumque*
recessus] *Qua pr. Ambros. Læti, alii-*
que complures: quomodo apud *Pro-*
pertium Eleg. iv. 1. ‘Hoc quodcun-
que vides, hospes, qua maxima Roma
est: eam enim esse veram scriptu-
ram jam alii viderunt. Deinde, *ne-*
morumque recessus duo codices; ut
apud *Lucanum lib. v.* ‘*Castalios cir-*
cum latices nemorumque recessus.’
Mazar. aliiq. dno pecudumque reces-
sus; forte pro *specuumque.* *Heins.*
Pecorumque recessus] Qui in palatio:
ea propter ejusdem pars dicta ‘*pe-*
cuscum,’ auctore *Festo:* cujus et *me-*
minit Varro de L. L. lib. iv. Neapol.

74 *Pignora multa*] *Sarrav. et dno*
alii pignora certa: quod in suis quo-
que *Naugerius* invenerat. Sic *Met.*
lib. ii. ‘*Pignora certa petis, do pig-*
nora certa timendo.’ *Infra hoc libro,*
‘*Imperii pignora certa dabo.*’ Et
mox, ‘*Jupiter imperii pignora certa*
dabit.’ *Pont. lib. iv. 13.* ‘*Qui dede-*
rant animi pignora certa sui.’ *Seve-*

rus in Ætna, ‘*Certaque venturæ præ-*
mittit pignora flammæ.’ *Heins.*

75 *A te principium Romano dicimus*
anno] *Repone ducimus ex potioribus*
scriptis: sic *Germanicus Arateorum*
initio, ‘*Ab Jove principium magno*
deduxit Aratus.’ *Idem.*

76 *Mensis erit*] *Eat Zulich. Mazar.*
Voss. Arondel. et tres quatuorve alii;
quomodo lib. ii. initio, ‘*Alter ut it*
mensis, sic liber alter eat.’ *Eris Pe-*
tav. cum aliis duobus. Idem.

81 *Pallada Cecropidæ, &c.*] Quæque
externa regio suum habet numen.
Latini tamen Martem præ cæteris
colunt. Colunt *Pallada Athenæ, Creta*
Dianam, Lemnos Vulcanum. Ce-
cropidæ] *Athenienses, a Cecrope rege,*
qui in *Attica* regnavit. *Minois Creta*]
A Minoë primo Jovis et Europæ filio.
Colit Dianam] *Cajus templum est in*
Dictæo monte Cretæ: unde et *Dyc-*
tinna appellata est.

82 *Telus Hypsipylea*] Hoc est, *Lem-*
nos insula, ab Hypsipyle Thoantis
filia, quæ in ea regnavit. Paul.

83 *Junonem Sparte, &c.*] *Spartani*
et *Mycenæi* ante alios Deos *Junonem*
colebant, et *Arcadia Faunum.* *Sparta*
eadem quæ et *Lacedæmon* in *Laco-*
nia. Pelopeiadesque Mycenæ] *A Pe-*
lope: tum quod fuit in *Peloponneso,*
tum quod ea regia *Pelopidarum.*

84 *Mænalis ora*] *Arcadia, a Mænalo*
monte.

87 *Fastos*] *Fastorum libros. Pere-*
grinos] Non intelligas *Græcos* aut
Barbaros, sed *aliarum urbium in Ita-*
lia. P. Peregrinos inspicere Fastos] In
his invenies etiam mensem hujus no-
minis. Vide *Censorin.* de die nat.
‘*Varro,*’ inquit, ‘*Romanos a Latinis*
nomina mensium accepisse arbitra-
tur,’ &c. *Neapol.*

88 *Nomine Martis*] *Erit inscriptus*
Martius mensis. *Albani* cum annum
decem mensium haberent, habent et
ipsi mensem *Marti* dicatum, eumque
tertio loco numerabant: *Phrisci au-*
tem quinto, Hernici sexto, Aricini

vero et Tusculani eodem loco habebant, quo Albani.

90 *Sextus apud*] *Habet* Vossian. et prior Puteaneus. *Heins. Hernica terra, tuos, &c.*] Fuit sextus apud populos tuos. Hernici populi sexto loco Martium numerabant. Via Latina sunt Hernici, in quibus est Anagnina urbs, olim insignis, ut Strabo ait.

91 *Inter Aricinos Albanaque tempora constat*] *Constant* Ursin. et quatuor alii; ut constructio sit, 'inter Aricinos et Albana mœnia constant tempora.' *Restant* Mazarin. Zulich. *restat.* Heins. *Constat*] Convenit idem ordo mensis inter Albanos, Aricinos, et Tusculanos. *Paul.*

92 *Telegoni mania*] Telegonus Ulyssis ex Circe filius, a quo Tusculum conditum aiunt Laurentes quinto loco, et Æquiculi decimo loco Martium numerabant, Forenses vero quarto.

93 *Laurentes*] A Laurento oppido, ubi regia Latini fuit. *Bis quintum*] Nam decimo loco Martium mensem habebant. Æqui et Æquiculi sunt inter Marsos et Sabinos, utrisque finitimi. Et Alba erat Æquorum caput. *Æquiculus acer*] *Asper* præstantiores magno numero. Virgilius lib. vii. 'Horrida præcipue cui gens, assuetaque multo Venatu nemorum, duris Æquicola glebis.' Eidem paulo ante 'Saticulus asper:' et 'asper Acarman' Statio in Achilleide. *Heins.*

94 *Turba Forensis*] Forum Appii Politianus intelligebat. Hæret et Neapolis in hoc loco. Sed Ursin. Zulich. aliique decem ex melioribus nostris *turba Currensis*, cum veterrimo Nangerii libro; ut Cures Sabinorum intelligat. *Idem.* *Turba Ferensis*] Hoc est, Ferentini, a Ferentino oppido, quod Strabo via Latina ponit, et est in ipsis Hernicis. *Paul.* *Turba Forensis habet*] Pro Forensis turba vult intelligi Scaliger, Ferulorum gentes: qui Feruli, Sabinorum oppidum. Strabo lib. v. *Ἰσθμὸς δ' ἐστὶ καὶ αὐτὸς ὁ Ἰσθμὸς τῆς ἡπείρου, πρὸς ἡδονῶν καὶ ἡλίου* &

καρναύων ἐποικίς. Doctiss. vero Geographus, 'Forum populi,' oppidum situm in Albano monte, cuius accolas vocat Plin. l. iii. c. 5. Foro-populicenses.

95 *Cum proavis Sabinis*] Peligni, ut vides, genus Italicum; sed Ithyricum Festo Pompeio: tua tamen fides certa mihi, Naso, in rebus incertis. *Neapol.*

96 *Hic genti quartus utrique Dena*] *Hic* legendum ex Arondel. Voss. aliisque tribus: nonnulli, atque inter illos Zulich, et Mazarin. *hic uterque*; proxime verum. *Heins. Quartus Dena*] Martius quartus anni mensis. *Hic genti utrique*] Sabinis et Pelignis.

101 *Nondum tradiderat*] Unus Medicus, *Nondum tradiderat.* Heins. *Victoribus artes Græcia*] Intrinsecus igitur post bella Punica; et Romanum illud robur ac severitas paululum mutata; vide Manut. lib. 1. in Quæsitis: cui adde Strabonis locum lib. ix. ubi contrarium docet, et cunctas scriptor ille Imperii auctas opes his disciplinis refert acceptas. *Neapol.*

103 *Qui bene pugnavit, Romanam noverat artem*] Virgil. vi. 'Excudent alii spirantia mollius æra: Credo equidem, vivos ducent de marmore vultus: Orabunt cassas melius, callique meatus Describent radio, et surgentia sidera dicent: Tu regere imperio populos, Romane, memento. Hæc tibi erunt artes, pacisque imponere morem, Parcere subjectis, et debellare superbos.' His semper artibus Romana potentia crevit.

105 *Quis tunc, &c.*] Nondum Romæ habebatur ulla astrologiæ disciplinæ ratio, sic nec astrorum cursus obervatus: quia nondum penetraverant in Græciam Latini, nec in Phœniciam aut in Ægyptum. *Aut Piciadas Atlantæ*] Atlantis ex Plotino filius. Videtur hoc dicere: Quis observaverat sidera aut verna aut hyemalia? *Hyades enim artem hyemem referunt;*

Pleiades vero oriuntur in vere, inde Vergiliæ.

107 *Esse duas Arctos*] Ursam majorem et minorem.

108 *Sidonius*] Hoc est, a Phœnicibus, a Sidone urbe. *Cynosura petatur*] Hoc est, minor ursa, ad cujus observationem Phœnices navigant. *Heliæm notet*] Majorem ursam, ad cujus observationem Græci navigant.

109 *Signaque quæ perecissent*] Duodecim illa signa, quæ sunt in sodiaco. *Longe anno*] Anno solari, qui constat ex duodecim mensibus, quibus duodecim illa signa sol permeat: nam in unoquoque signo mensem unum absumit.

111 *Non observata per annum*] Et inobservata Ursini, opt. Ambros. Mazar. Zulich. Voss. Arendel. et sex alii ex melioribus. Met. iv. 'At puer at vacuis it inobservatus in herbis.' Martialis Epigr. viii. 33. 'Aëra per vacuum delapsa sedentis in ipsos Fluxit Aretellæ blanda columba sinus. Flaxerat huc casu, nisi inobservata maneret, Permissaque sibi nolle abire fuga;' ita opinor scribendum: *Luxerat hoc casus nunc legitur*. Crederes casu huc fluxisse, inquit. Posses et legere, *Lapsa erat huc casu*. Heins.

112 *Constabat sed tamen esse Deos*] De Diis hæc præter rem videntur. Censeo corrigendum, *Libera currebant et inobservata per annos Sidera, constabat sed tamen esse suos*: certe in præstantissimo Zulichemiano codice vò *Deos* a manu secunda erat, erasa veteri scriptura: *constabant sed tamen esse deos* veterrimus Petavianus. *Idem*.

113 *Signa tenebant*] *Movebant* Mazarin. Vossian. et quinque alii. Tum *Vossius* proximo *quæ magnum prodere crimen erat, non perdere*, alter Bononiensis. Sic 'signa movere:' et 'prodere signa' apud Lucanum. *Idem*.

114 *Perdere crimen erat*] Ob hoc legi, cœrcitos milites pæne hordeatæ, decimatione, disinctione, exer-

citu spectante. Legi, amictos vestis muliebri, pæna morte graviore rata.

115 *Ille quidem fano*] *Illeque de fano* legendum; idque ex auctoritate unius Vaticani, et prioris Bononiensis: neque aliter editio Gryphiana; quomodo et Scaliger in ora codicis sui castigarat: ut mirer in contraria ivisse Ciofanum. Forte tamen verior scriptura, *Ille quidem e fano*; quam alter Puteaneus confirmat. *Heins*. *Ille quidem fano*] Donatus in Terent. Eunuch. Sibi sertum vel coronam ex manipulo herbæ vel hujusmodi conficiebant, quod pro signo sequebantur. *Sed erat reverentia fano*] Quanta, inquit, tuis aquilis. *Neapol*. *Ille quidem fano, &c.*] Prima Romanorum signa fuere fœni manipuli, unde 'manipulares milites' dicti. Verum postea signa Romanorum fuere aquilæ, lupi, leonæ, &c.

117 *Pertica longa*] Hasta radis pertica, velut ex nemore erat avulsa. *Portabat maniplos*] Suspensos, manipulum fœni.

118 *Unde manipularis*] A manipulo dictus manipularis. Vetus nomen et ante urbem conditam. Vegetius vocat manipulum, contubernium, unde et lidem contubernales. *Neap*.

120 *Lustra minora*] Nam ex quinque annis decimestribus, lustrum mensibus l. constabat.

122 *Hic numerus magno tunc in honore fuit*] *Hic nostris* Vossianus, et Mazarinianus. *Heins*.

123 *Per quos numerare solemus*] Plurimum enim digitis numeros computamus. *Sed quod*] Venimus usque ad decimum, numero crescente: cum numeramus, ascendimus usque ad decem; postea resumitur primus numerus decimo additus, ut decem, postea undecim, viginti, postea viginti unum: sic de reliquis. *Paul*,

127 *Inde patros centum*] *Patres tantum* ex potioribus scriptis; quomodo et Scaliger castigarat in ora codicis sui, et Lipsius de Militia Romana &

127. Vnde Livium libro primo cap. 8. et 17. *Heins.* *Inde pares centum*] Centuriam ætate et robore æqualem divisit in decurias. *Neapol. Spacis novis*] Per quæ numeramus. *Inde pares*] Non modo in anni computatione servatus est denarius numerus, sed etiam in militia, cum centurias, hastatos principes, pilanos equites, et omnes ordines denario numero divisit.

128 *Hastatos instituitque decem*] Hi in acie primi pugnam capessabant, deinde principes, postea triarii: sed hoc, stante Repub. nam sub Cæsari- bus principes hastatis et triariis antepositi. Vide Ald. Manut. in Quæsitis l. 1. Epist. 3.

129 *Et totidem princeps*] Hinc primus, secundus, tertius princeps, usque ad decimum; qui caput erat istius ordinis. Peculiare etiam illis nomen, 'principales, et principia legionum.' *Totidem pilanus habebat*] Pilani iidem cum triariis, ut ex M. Varrone colligimus; et cum vexillariis, ut ex Livio, Tacito, &c. *Neap.*

130 *Legitimo quisque merebat*] Legitimum interpreteris publicum et legibus datum. Equo publico merere, dixerunt Græci, *Ἀποσπῆσθαι ἵππον*. *Merebat equo*] Non solum ergo pedatum genera in decem quæque partes distributa, sed et equitum. Vide Varron. l. iv. de L. L. *Neap.*

131 *Quin etiam ille*] Romulus. *Partes totidem Titienibus dedit, &c.*] Etiam denario numero divisit tribus, Titiensem, Ramnensem, et Lucerem: nam unaquæque tribus in decurias decem divisa est. Titieneses a Tatio, Ramnenses a Romulo: Luceres, ut ait Junius, a Lucumone. Sed omnia hæc vocabula Tusca. *Titienibus ille*] *Titienibus* optimi codd. et recte: quomodo et apud alios scriptores in veterimis membranis exaratum occurrit; ut apud Livium, Florum, Propertium, Festum in *Sex Vestæ*, Servium, Varronem de L. L. et sane

cum Livius l. 18. 'Ramnenses a Romulo, ab Tito Tatiensses appellatos' affirmat, nihil necesse erat Titi prænomen addi, nisi eo *Titien- sium* relatam voluisset originem. Masarinianus tamen hoc loco *cupientibus*. *Heins.*

137 *Quæ toto peratitit*] En orditur a prima: cujus et meminit Solinus Polyhist. cap. 8. 'Romani,' inquit, 'initio annum decem mensibus computabant, a Martio aspicientes,' &c. *Neap. Laureæ flaminibus*] Quæ pependit in flaminum domibus.

139 *Posita viret, &c.*] Macrobi. Saturn. l. i. 'Eodem quoque ingrediente mense, tam in regia curiisque atque Flaminum domibus laureæ veteres novis laureis mutabantur.'

140 *Ante tuas itidem*] *Fit idem* Ursin. prim. Ambros. Zulich. Nauger. alique complures. *Heinsius.* *Curia priæca fores*] Curie priæcæ erant, Forensis, Vellensis, Rapta, Velitia, et reliquæ xxvi. In harum unaquæque et cœnaculum erat, et focus ad rem sacram, ex Romuli instituto. Auctor Dionys. l. ii. Novæ totidem xxx. quæ postea exstructæ, in quas evocata sacra ab antiquis: sed illarum quattuor, quas supra retuli, et de quibus nunc Naso noster, exaugurari per religionem licitum haud fuit. Vide et Festum. *Neap.*

141 *Vestæ quoque ut nileat folio*] *Folio nileat* plerique veteres. Mox pro *laurea cana* alter Petavianus *laureæ vitæ*. *Heins.*

143 *Arcana*] Dixit, quia non licebat ingredi maribus. *P. Fieri notus ignis in æde*] Habes id ex Solino; cui addo Macrobi. in hæc verba: 'Hujus etiam prima die ignem novum Vestæ aris accendebant, ut, incipiente anno, cura denique servandi novati ignis inciperet.' Subdit deinde: 'Hoc mensæ mercedes exsolvebant magistris; comitia auspicabantur, vectigalia locabant.' *Neap.*

147 *Initi memorantur, &c.*] Usque

ad finem, inquit, belli Punici, imo usque ad annum DC. urbis conditæ, Q. Folvio et T. Annio Coss. hi primi Calendis Januariis suum magistratum interunt: qui dies deinceps, stante Imperio Romano, solemnis ineundis Consulatus est habitus. *Neap.*

150 *A numero nomina quous habet]* In numero decem codices antiqui. *Heins.* *A numero nomina habet]* Nam Sextilis a sex, September a septem, October ab octo, &c.

151 *Primus Pompilius]* Numa Pompilius. *Oliviferis Romam deductus ab æris]* Accitus in regem ex Sabinis arvis olea abundantibus. *Paul.* *A numero nomina, &c.]* Vide Solin. loco citato vs. 143. *Neap.*

153 *A Samio]* A Pythagora Philosopho, qui Samius fuit.

153 *Sive hoc a Samio]* Æquus est absolute Sophus Pythagoras. *A Samio doctus]* Tu in hunc *ἄνθρωπον* Miror. interim audi Tullium lib. IV. Tuscul. 'Pythagoras fuit in Italia temporibus eiusdem, quibus L. Brutus patriam liberavit.' Nec fallitur: calculum addit Strabo, Livius, &c. *Neap.*

154 *Egeria sua]* Quam suam conjugem esse fingebat. Egeriam enim (ut Dionysius inquit) fabulati sunt Nympham quandam fuisse, Numam doctentem sapientiam regiam. *Paul.* 155 *Errabant tempora]* Quia annus ad solis cursum non perficiebatur: et menses verni, factum est eo errore, ut hyberni aliquando essent. *Etiā tunc]* *Etiā nunc* plerique veteres: unus Regius *etiam non.* *Lege etiamnum.* Mox pro in multis complures scripti ut multis. *Heins.*

156 *Cura fuit]* Quasi fuit inter cæteras præcipua, ut annum ad certiorē ordinem redigeret. Sed cum intercalationibus esset erratum, remendavit Augustus, sublato omni errore intercalari. *Hæc quoque cura fuit]* Vide Dion. Cassium l. XLVIII. *vātra te ἐρωθέην, καὶ τὰς ἡμέρας, &c.* præter Mercedinum, quem ex

more in Februarium inseruit: nam LXVII. illos dies distribuit inter Novembrem et Decembrem. 'Felt is annus,' inquit Sueton. l. 40. 'que hæc constituebantur quindecim mensium, cum intercalario, qui ex consuetudine in eum annum inciderat.' *Neap.*

157 *Tanta propaginis auctor]* Tanta sobolis, pater Augusti, avus Tiberii, et proavus tuus, o Germanice. *P.*

161 *Moras solis]* Hoc est, tempora quæ eundo et redeundo sol absumit. Aut ipsa solstitia intellige, hybernium et æstivum. *In sua regna rediret]* Rediret sol e Cancro in Capricornum, et e Capricorno in Cancrum. *Paul.* *Quibus in sua signa rediret]* Regna Ursin. opt. Ambros. Zullich. Mazur. Voss. Arondel. et plures melioris notæ; ut Zodiacum regna Solis appellet: sed vulgatum placet. *Heinsius.* *Ille moras Solis]* Quæ Lunares excedant diebus XII. Finitur autem Lunaris annus spatio dierum CCCLV. hanc ob causam mensis Lunaris dies habuit XXXI. tempus vero bimestræ LIX. unde cavus unus et plenus alter esse debet. Hoc anno usi olim Romani, et obscura intercalatione; sed nunquam fere notum illis certum aliquod anni tempus. Causam dat Galen. comment. in l. Epidem. *Neap.*

164 *Tempora quinta]* Dixit: Non quod quinis annis fiat intercalatio, sed quaternis, hoc est, in fine cuiusque anni, sed quia de quinto in quintum numerando utrumque intercalatum.

165 *In lustrum accedere]* In quinquennium.

166 *Quæ consumatur]* Consumatur Ursin. Petav. et multi alii: sed 'consumi dies' Latine et eleganter dicitur; sic 'diem apparando consumere' Terent. Adelph. et Sulpicius ad Ciceronem Epist. Famil. IV. 12. Noster Trist. V. 5. 'Consumatque annos, sed diuturna, suos.' Paulo ante, pro *tempora quarta*, Petav. pr.

Ambros. Arondel. et plurimi alii cum primis editt. *quinta*: Maz. Ursin. et quinque alii *iuncta*. Heins.

170 *Matrona cur tua festa*] Quinque recenset causas: cuique suus inest locus. Solemnitas hæc Martii erat Kalendis: dies dictus Matronalia; fuitque quondam primus anni festus: crepta illa ex Sabino Romuloque instituta. Vide Plutarch. in ejus vita. Hinc Juvenalis Kalendas Martias nuncupat 'femineas:' et Tertullianus, 'Matronales ferias.' Tunc solite minuscule illæ invicem missitare, ut auctor Plautus in *Milite Glor.* 'Da mihi vir Kalendis, quæ mittam quom Martia venerint.' *Neap.*

171 *Posita dixit mihi casside Mavors*] *Cuspide* pr. Ambros. Zulich. et quinque alii; bene. Sequens versus id comprobatur: initio libri, 'Bellice, depositis clypeo paulisper et hasta, Mars, ades.' Et mox, 'Palladis exemplo ponendæ tempora sume Cuspide.' *Heins.*

175 *Juvat hac quoque parte morari*] Uterque Mazar. Zulich. Gottorph. et alii quatuor *movet*: ut supra, 'Illa Vestalia, quid enim vetat inde moveri?' Et l. v. 'Sacra Palis suberant: inde movetur opus.' *Idem.*

178 *Memori pectore dicta nota*] *Tene* duo veteres. *Idem.*

181 *Mania jam stabant*] Et quadriennium excursum a condita urbe ad raptum et discordiam cum finitimis. Vide Dionys. l. ii. *Neap.* *Populis angusta futuris*] Ita distinguit. *Heins.*

185 *Capiebat munera somni*] Quiddam ex melioribus *carpebat*, quos inter opt. Ambros. ut apud Virgil. 'placidam carpebant membra quietum:' et 'carpere noctem securam' Val. Flacco. *Idem.* *Munera somni*] Expressit Homericum illud, *ὄνειρον δάπνην ὄνειρον.* *Neap.*

189 *Spernebat generos inopes viciniâ dices*] Ursin. Petav. Arondel. et sex alii *spernebant*; vere: supra lib. ii.

'Conveniunt celebrantque daptes vicinia simplex.' Met. ii. 'Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo Rure senex: Battum vicinia tota vocabant;' ita optime vetustiores libri: et l. iv. ex optimo Florentino, 'et hamum vicinia nulla premebant.' Lib. viii. 'meritasque luent vicinia pœnas;' sic et ibi scribendum censeo. Fast. ii. 'Quo ruitis, generosa domus? male creditur hosti.' Lib. iii. ex veteri libro, 'Ergo ut tyrannum celebrare frequentia possint.' 'Chorus clamant.' Fast. iv. 'At chorus æqualis cumulatâ flore canistris, Persephone clamant.' Apud Prudentium *Psychomachia* ex vetustissimo codice Puteano, 'Auribus intentis expectant concio.' *Heins.*

191 *Et oves parisse nocet*] *Boves parisse* rectius alter Ambros. et pro diversa lectione Farnes. optimus; quomodo et Mazar. a manu prima. *Idem.*

195 *Externis dantur connubia gentibus*] *Extremis* legendum, ut meliores libri. *Idem.*

199 *Festa para Conso*] Deo consiliorum. *P. Festa para Conso*] Antiquissima hæc in Italia, et ab Evandri adventu. Dionys. l. i. Romulus ergo omissa sacra iterat, inventa fortuito ala quadam subterranea: sed de ficta hac sive vera causa Historici non conveniunt; non ob quod ea tamen effecta. *Neap.*

200 *Illo festa die dum sua sacra canes*] Scripti præstantioris notæ non pauci *Illo* vel *Illo facta*: Mazar. *Illo facta*: *Ipsa festa* pr. Med. Gottorph. et tres alii; quod placet. Sed versus est suspectus, ne quid dissimulem. *Heins.* *Dum sua sacra facio*] Intellige certamen equorum: ob quod Strabo l. v. *Consualia* vocat, *Ἀγῶνα ἵππων*, et sacrificia quæ ad aram fiebant; de quibus Dionysius l. ii. Alii pro *fascis* tegunt *canes*. Nec displiceret, si torqueri posset ad satiationes nati tibi: nam de illismet ludis, in quibus

hæc raptæ Sabinae, scripsit Noster in Arte l. i.

201 *Et quos dolor attigit*] Hi sunt Cenninenses, Crustumerini et Antennates: isti primi impetum fecerunt, non Curites sive Sabini; sed felicitibus præliis a Romulo fusi. Neap.

202 *Janque fere raptæ*] Hæc quot fuerint dubium: xxx. aiunt quidam. Plutarch. cxxvii. Jubas apud eundem dclxxxiii. Hunc vetustiss. scriptorem secutus Dionys. Halicarnass. *Matrum quoque nomen habebant*] Triennium enim exactum erat, ab initio solum belli Sabini ad amicitiam contractam raptarum precibus. Neap.

205 *Dictam*] Constitutam ab ipsis. *Paul. Dictam Junonis in ædem*] 'Dictam,' quasi conductam; Græcum *οὐράσεον*.

206 *Quas inter mea sic est nurus amica loqui*] Oras multi veterum; quod magis arridet Epist. Med. 'Orsus es infido sic prior ore loqui.' Cicero de Oratore, 'Dicere in foro orsus est Hortensius admodum adolescens.' *Quas inter medias est nurus*, vel sic, etiam nonnulli ex antiquioribus: et superiori versus pro *nupta Junianus Nympha*: sic Epist. prima pro nuptis ponitur. 'Grata ferunt Nymphæ pro salvis dona maritis.' Heins. *Mea sic est nurus*] Socer hæc narrat: ergo Herulia Romuli uxor. Jam habes certum, quod in Scriptoribus plerumque dubium. Neap.

207 *Quoniam hoc commune tenemus*] Legebam aliquando quod jam commune; sed tres veteres, namque hoc: Mazar. et tres alii, *quæque hoc*. Lego, *quæque hoc commune tenetis*. Heins.

209 *Sed utra Di sint pro parte rogandi*] Td sint abest a nonnullis. Mazar. *Dei pro parte*: alii *tres utraque Dei*: unus *utra Di*. Forte *sed utraque Dei pro parte*. At Stroz. *sed qua Di sint pro parte rogandi*. Idem.

210 *Pater arma tenet*] Tenent. melius nonnulli ex præstantioribus: et

malimas, pro *malitis*, versa proximò; et mox *Consilium nobis dabo*, non *vobis*. Idem.

215 *Jam steterant acies ferro mortique paratæ*] *Stabant* meliores. Marti etiam Gottorph. et quinque alii: sed valgata scriptura ferri potest; quomodo apud Maronem, 'stat ferri acies mucrone corusco Stricta, parata neci.' Idem.

216 *Jam lituus pugne signa daturus erat*] *Jam lituus tubicen signa* Mazar. a manu prima: Zulichemianus, *Jam lituo tubicen*. Offendit haud dubie ex grammaticis non neminem, quod lituum det tubicini, ac improprie sit locutus noster. Idque haud immerito. Ut dicam quod res est, opinor Ovidium scripsisse, *Jam liticen pugne signa daturus erat*. Festus, 'Litus appellatus est, quod litis sit testis. Est enim genus buccinæ incurvæ: quo qui cecinerit, dicitur liticen.' Nonius, 'Siticines, ut liticines a lituo, ut tubicines a tuba.' Sic et cornicines et tibicines dicti: 'cicuticines Panes' Sidonio Apollinari: 'Cornicines' habes apud Juvenalem plus uno loco. Vox parum nota loco Ovidiano corrumpendo occasionem dedit. Idem.

219 *Ut medium campi*] Campus hic locus in quo prælium committendum. Unde apud Cyprianum, 'Exercitum ad campum ducere.' Neapol. *Sciatis tetigere capillis*] Passis Mazar. Zulich. Ursin. Voss. et Arondel. *sparsis* Læti codex et quinque alii: vide Notes lib. i. 646. *Medium campi tenere*, pro *tetigere*, octo codices: quomodo etiam nonnulli lib. ii. 205. 'Cremeram tenere rapacem,' Amor. iii. Eleg. vii. 'Mœnia, quæ campi jugera pauca tement.' Fest. vi. ex antiquis libris, 'Hoc, ubi nunc fora sunt, vñs tenere palædas.' Lib. ii. 'Populus et cannæ riparum summa tenebant,' Met. vi. 'tenet ima lacunæ Lenta salix juncique leves cannæque palædas.' Trist. i. 9. 'Quæque tenent

Ponti Byzantia littora fauces.' Met. ii. ex antiquis libris, 'Cujus ebur nitidum fastigia summa tenebat.' Libro ix. ex iisdem scriptis, 'frondes caput omne tenebant.' Adi Notas Met. xi. 257. Superiorem versum meliores etiam *pignora ferunt*, non *tenent*. Calpurnius Eclog. v. 'natosque tepenti Ferte sinu tremulos.' Horatius, 'pellitur paternos in sinu ferens Deos' Et uxor et vir, sordidorque natos.' Noster Met. ix. 'Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum, Dulce ferebat onus.' Heins.

220 *Procubuere genu*] Imo sic immotæ mansere, donec a circumstantibus erigerentur. Neapol.

224 *Posse coactus erat*] Exprimeret saltem primam litteram: per hanc infantes affectus suos præcipuos effecerunt; et a, solum illis ad loquelam. Neapol.

225 *Animique cadunt*] *Animusque* Mazar. et unus Ambros. Et mox pro *scuti dulcior usus*, Mazar. Zulich. Arond. prim. Ambros. et quinque alii, *scutis*. Heins.

229 *Inde diem primasque meas*] *Diem* quæ prima meliores miro consensu; recte. Pro *Æbalia matres*, prim. Ambros. Læti et septem alii *Æbalides*: sex cum Arond. *Æbalidæ*: quatuor *Italides*. Vide quæ noto lib. superiori vs. 441. et Epist. viii. 73. *Idem*.

230 *Æbalides matres*] Laconicæ, id est, Sabinæ. *Primas meas calendas*] Diem calendarum Martiarum, mihi dicatarum.

231 *Aut quia committis*] *An quia* Ursin. Mazar. Voss. Arondel. bene; sic sæpe Noster: supra lib. i. 'An quia prævisos in aqua timet hostia cultros?' Infra, 'An quia cum colerent præsci studiosius agros?' &c. Lib. v. 'An quia maturis albescit messis aristis?' Sequenti versu malim etiam *Finierunt*: de quo ad. Epist. vii. Heins.

233 *Vel quod Ilia*] Virgo Vestalis,

Numitoris filia. *Erat de me mater*] Pepererat ex me Romulum. P. *Vel quod erat de me*] Altera causa: ut meis auspiciis eam felicitatem matronæ consequantur in filiis, quantam Ilie meæ dedi, quæ tales Heroas peperit. Neapol.

235 *Quid? quod hiems*] Incertus adhuc hanc tertiam subiicit; quod mense Martio terra mater focanda sit; qualis et matrona fieri cupit. Neapol.

236 *Victæ sole tepente nives*] Ita Ursin. prim. Ambr. Voss. Arond. et pauci alii; reliqui *lapæ*: Maz. *nive-tæ*. Sed opinor scribendum *ictæ*. Auctor Elegiæ in mortem Drusi, 'Liquitur, ut quondam Zephyris et solibus ictæ Solvuntur teneræ vere tepente nives.' Vide Notas Met. v. 389. Heins.

237 *Detonsæ frigore frondes*] Alii ex vetustioribus *excussæ*, vel *excussæ*: quomodo Art. Am. iii. 'Ut Borea frondes excutiente cadunt.' Fast. v. ex veteribus libris, 'Et subita frondes excutuntur aqua.' Fast. iv. 'Excussaque mora rubetis.' Lib. v. 'foliis excussa pruina est:' sed nil muta. Sic 'tondere brachia arborum' Virgil. dixit: hinc 'tondere prata' et similia passim apud Poëtæ. *Idem*. *Detonsæ frigore frondes*] Quæ rigore frigoris deciderant ex arboribus.

238 *Uvidaque in gravido palmitis gemma tumet*] Alii *Humidaque*: primæ edit. opt. Ambros. Mazar. et reliqui majori ex parte *Vividaque*; recte: Zulich. *Vivæque*. Lucretius l. i. 'vivida tellus Tuto res teneras effert in luminis oras.' Germanicus Arateis de Sirio, 'Discernitque ortu longe satæ: vivida firmat, At quibus haud vegetæ frondes, aut languida radix, Exanimat:' ita scribo ac distinguo; nam duo veterrimi codices, quibus usus sum, *aductæ frondes*. Unde vir magnus, cui illum auctorem castigatum debemus, *adulæ*. 'Haud vegetæ frondes,' sunt ægræ; ut Noster lo-

quiter supra, 'palleat nigra seges.' Si malis adfectas frondes, vel haud lata nil repugno. Nam ad non raro pro est vel haud in vetustissimo codice Vossiano scribebatur. 'Valles vivificare lymphæ' dicitur Avienus in Equo: sic et 'viva plantaria' Virgilius in Georgicis. Cæterum libri veteres plerique in *tenero palmite*, non *gravido*: et *tenero* etiam Mazar. pr. Ambros. et tres alii: tamen libro primo, 'Et nova de gravido palmite gemma tumet.' Sic 'pampineo gravidus autumno ager' apud Virgilium in Georgicis: et 'gravidus culmus aristas:' et 'gravidæ fruges.' Idem 'gravidam imperiis Italianæ' quarto Æneidos: et decimo 'gravidam bello urbem' dixit eleganti translatione. Val. Flaccus l. ii. 'sic fata querelas Abscidit, et curis gravidam lacrymisque reliquit:' ita scripserat Valerius; nam *pavidam* insulse nunc legitur. Lucanus libro v. 'Nocte sub extrema pulso torpore quietis, Dum favet amplexu gravidum Cornelia curis Pectus.' Heins.

229 *Se tollat in auras*] Emergat in aëra, et attollat se.

240 *Ocultas vias*] Subterraneas.

241 *Pecoris nunc hora creandi*] In Zulichemiano erasa vetus scriptura, in Mazariniano quoque ex parte: Ursini liber et unus Vatic. *pecori est nunc hora creandi*. Scribe *pecori nunc hora creando est*; sic loquebantur. Met. iv. 'at opi brevis hora ferendæ est:' quomodo et ibi scribendum. Statius Theb. i. 'quando hæc variis sermonibus hora est.' Virgil. initio Georg. 'qui cultus habendo sit pecori.' Georg. ii. 'Principio arboribus varia est natura creandis.' Noster lib. xv. Met. 'Cum dedit huic ætas vires, onerique ferendo est.' Auson. Epist. xxiii. 'sed iniqua ferendo Ceditio est oneri.' Martial. Epigr. xi. 78. 'Viribus hic oneri non est.' Heins.

242 *Larum*] Nidum.

243 *Tempora colunt fecunda*] Celebrant principium varis. Paul.

245 *Addæ, &c.*] Quarta ratio, quia Cal. Martis in valle Exquilina nuptæ templum Junoni Lucinæ dedicarunt, pro assequenda fecunditate. Cumque Juno præsit nuptis, et sit Martis mater, jure ob Martis reverentiam Marti mulieres Cal. Martis sacrificant. P. *Excubias ubi Rex Romanus agebat*] *Habebat* multi ex melioribus: sic *φυλακὰς ἔχει* apud Græcos. Voss. pr. Ambr. et octo alii, ibi *Rex*. At Ursin. et Mazar. *Regi Romanus habebat*; quod tamen minus aridet, cum 'habet' proximis versibus præcesserit ac sequatur. Pro *Esquilias nomina*, Mazar. *Esquilias nomine*; et sic tres alii. Zulich. pr. Ambros. Læti, et octo præterea, *Esquilias nomina*. Lego, *Addæ quod excubias Regi Romanus agebat, Quæ nunc Esquilias nomina collis habet*: posset et *Esquilias collis*; ut lib. ii. 'Monte sub Esquilio.' Varro, 'Esquilias alii scripserunt ab excubiis Regis dictas, alii ab eo quod exculta a Rege Tullio sunt.' Heins.

246 *Qui nunc nomina collis habet*] Vocantur nunc Exquilie, ab excubando, seu excolendo.

247 *Junoni templa Latinis*] Sed cognomento Lucinæ. Varro lib. iv. de Exquilis quarum par Cispus mons in sacris appellatur. Neapol.

248 *Hæc publica facta die*] Festus: 'Martias Kalendas matronæ celebrant; quod eo die Junonis Lucinæ ædæ coli cœpta sit.' Neapol.

249 *Quid moror*] Ultima causa hæc: Juno, inquit Mars, nostra parens, et præest nuptiis, et mulctricas puerperiorum: unde Tertullianus: 'In partu Lucinæ et Dianæ ejulatur.' Quid mirum igitur, matronæ filium his Kalendis potissimum colant? Neapol.

251 *Matrum me turba frequentat*]

Frequentant sex scripti; unde consuebam olim, matres me jure frequentant: unus Farnes. matres tua vota frequentant. In Zulich. hæc omnia essent erasa. In Masar. a manu prima: *matres me turba frequentant.* Scribe levi mutatione, *matris me turba frequentant.* Nihil certius: sic in Amorib. ad Cupidinem, 'Pieridum vates non tua turba sumus.' Sequenti etiam versus reponendum nos, pro eos, ex fide optimorum exemplarium. Omnia jam sunt perspicua. *Heins.*

263 *Gaudet florentibus herbis Hac Dea]* *Arvis* duo Farnesii. Puto *florantibus aris.* Triast. III. 13. 'Fumida cingatur florentibus ara coronis.' Virgilius, 'Thore calent aræ, sertisque recentibus halant.' Cæterum prim. Ambros. et Læti codex legant, *Ferte Dea flores: tenero de flore coronas Nec tite: de tenero cingite flore caput.* Idem.

257 *Si qua tamen gravida est]* Malim, *Si qua tamen gravida es, resoluta crine preceris, Ut solvat partus molliter illa tuos:* ut infra, 'Nubere si qua vales, quamvis properabitis ambo, Differ.' *Idem.*

259 *Quis mihi nunc]* Hactenus cum Marte locutus est; nunc scripturus festam Saliorum, Egeriam nympham implorat. Accedit sermo de Saliis: ille instituti anno VIII. Numa regnante. Pestis urbem invaserat, lacrymæ passim ad Deos, cum divinitus scutum æneum e cælo excidit; quod in urbis salutem missum ab Egeria sua Numa tradidit; id servandum Rex ille Saliis dedit: neve furtum pati posset, XII. alia cælari curavit, a Mamurio quodam. Ad Saliorum collegium creati primitus XII. idque liquet ex Livii lib. I. Ille cognomento erant Collini et Agonenses seu Quirinales. Nam Quirinalis collis qui nunc dicitur, olim Agonus appellabatur. Fuere et Salii cognomento Palatini: forte quia sacra in Palatio facerent: ubi et eorum sa-

crarium refertur a Sexto Ruffo, et P. Victore. Magister Saliorum seu caput collegii et *ἱεργος*, habebat potestatem legendi et ejiciendi. Statim post Kalendas Martias, ante Placis occasum, Ancilia mota dicit Ovid. *Neapol. Caletia Arma ferant]* Ancilia ipsa.

260 *Mamuriumque sament]* Cantando Mamurii nomen repetunt. Volast enim ipse Mamurius in mercedem clypeorum, quos fecit instar illius cælestis, cani carminibus Saliorum.

262 *Nymphæ]* Et Periphrasi Egeriam ostendit. *Numa conjunx]* Cum qua Numa congressum se habere dicebat. *Ad tua facta veni]* Veteres *facta*, vel *sacra*: utrumque vulgatus lectioni præferendum. *Heins.*

263 *Vallis Aricina: sylva præcinctus]* Locum esse dicit in Aricina valle, ubi latet Hippolytus, et Dianæ simulacrum ex Tanrica advectum, cui mitiore jam ritu fiunt sacra. Inde rivulus defluit. Aquas Egeria suggerit: quæ mavis grata, Numæ uxor et consilium fuit. *Paul. Vallis Aricina]* Erat in sinistra viæ parte, qua Ariciam descenditur. Vide Strab. lib. V. *Silva præcinctus opaca]* Bene: nam sanum situm in loco. *Neap. Præcinctus]* Circundatus.

264 *Antiqua religione sacer]* Hoc ideo dictum, quod consecrata ibi ara Dianæ ante Albam condita.

265 *Hic latet Hippolytus loris direptus equorum]* Alii *jacet* cum Ursin. Voss. Arondeliano, frustra: ipse Virbius Met. xv. 'Numine sub dominum lateo, atque accenseor illi.' *Furiis distractus* Voss. Arondel. Masar. Zulich. pr. Ambr. et multi alii: Ursin. et Nanger. *furiis direptus*; utramque bene. Fast. vi. 'Hippolyte infelix, velles coluisse Dionem, Cum consternatis deripereris equis.' Art. Am. 'Hippolytum pavidi diripistis equi.' At Virgil. in hac narratione lib. VII. 'Turbatis distractus equis.' *Heins.*

Hippolytus directus] Fabulam hanc floside transtulit Seneca ex Eurip. cui nocuit ἀνθρώποις καλός, *Infelix decet*: καὶ τίμα δυσμερὸν ἄνθρωπος. Argon. IV. 4.

266 *Nemus nullis illud aditur equis*] *Initur* rectius Mazar. Zulich. et duo alii: sic Artis Am. libro III. 'Ipsa nemus tacito clam pede fortis init.' *Heins.* Unde *nemus nullis illud initur equis*] Invenies aram Taraxippi in Pausan. Eliacor. 2.

267 *Licia dependent*] His suspensa dona votorum compotum. *Longas sepe*] Murum quo nemus septum.

268 *Merita Dea*] Huc pertinent Strabonis illa lib. XIV. καὶ ἡ Ἀρεμὺς ἀπὸ τοῦ ἀρεμίας τοῦτο. *Multa tabella*] Hens tu, etiam antiqua noster iste mos tabulas votivas in templo suspendendi; quid dubitas? Strab. lib. VIII. de Epidaurio templo Æsculapii. Addo Tibulli testimonium: 'Nunc Dea, nunc succurre mihi: nam posse mederi, Picta docet templis multa tabella tuis.' *Neapol.*

270 *Portas ab urbe facies*] Ad ritum spectans Statius in Hercule Surrentino: 'Fumat Aricinum Triviae nemus.'

271 *Regna tenent manibus fortes*] *Fortesque manu* Voss. Arond. Mazar. Zulich. et tres alii: sequor. *Heins.* *Regna tenent fortes*] Hic 'regnum' idem ac sacerdotium: nam qui sacerdos, ibi dictus 'Rex Nemorensis'; inde sacerdotium 'regnum.' Luc. Pharsal. III. 'qua regna Dianæ.' *Fortes manibus*] Is igitur Sacerdos sacri illius memoris, qui viribus excellens: hunc si tractu temporis præstantior alter vinceret, primo interempto, sacerdotium occupabat. De barbarico hoc more Strabo lib. V. *Pedibusque fugaces*] Quivis δραπετής, non qui cursu velocior. *Paul.* *Regna tenent fortes*] 'Regnum' appellat poeta, eo quod sacerdos Triviae illic rex vocabatur, et sicut dicimus 'Aricinam memoralem,' ita et regem nemo-

remem, et regna Dianæ dicta. *Regna*] Ipsius Dianæ.

272 *Defuit*] Per lucam Cynthiam. *Lapidosis rivus*] Inter lapides fluens. *Incerto marmure*] Quasi tam levi susurro, ut vix auribus percipiatur. *Paul.* *Incerto marmure*] Nam id ubi sit ambigitur. Sermo Nasoni est de fontibus, quibus lacus ille impletur. De his Strabo et pro *lepida*, Scalig. legit Ἰντρέπη. De Juturna locum audiens. Hic fons in eo tractu. *Neapol.*

274 *Inde bibi*] *Bibes* Mazar. et Zulich. *bibis* pr. Ambros. Læti, et quinque alii: *bibis* Ursini, Petavii, et cæteri majori ex parte. Malim *bibunt*. *Heins.*

275 *Egeria est*] Hæc τῆς θαλυσσῆς ἐκδύμους cum Juturna. *Neapol.*

279 *Data leges*] Dedit enim populo leges, quas ab Egeria accepisse simulabat. *Ne fortior omnia posset*] Firmior plerique veteres; et recte: ut ad Livium jam monuit doctissimus Gronovius. Plinius lib. I. Epist. 12. 'Ego tamen tanquam et juvenis et firmissimi mortem doleo.' ita vetustissimus codex Medicus. Noster Trist. 'Firma valent per se, nullumque Machaona querunt;' et alibi, 'pectus firmitus ære.' Silius lib. III. 'Inde ubi flore novo pubescet firmior ætas.' Lucanus libro II. 473. 'nudatam deseris arcem, Scipio, Luce-riæ: quanquam firmissima pubes His sedeat castris:' ita vetusti codices, non *fortissima*. Pro *data* leges unus Vatican. *rata leges*; quomodo et forte scribendum Trist. v. 9. 'Sic mea lege rata vineta atque inclusa Thalia.' *Heins.*

283 *Visa jam vertitur ara*] Ex Næmæ nova lege. Vide Plutarch. Solitum ergo antiquis in adorationis ritu corpus dextroversum circumagere: hoc adstrictè significat τὸ *vertitur*. Manifeste Plautus in Cureulione: 'Pæ. Quo me vertam nescio. Pæ. Si Deos salutas, dextroversum censeo.' Athen. lib. IV. Erat et apud

antiquas, in adoratione solennis manus ad os admota; quod et Minutius Felix observat: inde huiusmodi oscula, 'labrata' dixerunt veteres; imo statuas ipsas Deorum, et imagines Imperatorias, quæ isto osculo adorabantur. Sic exponunt Græci *λάβρα*. *Neapol.*

289 Cui *Dea*, &c.] Egeria territam Numam consolatur, monetratque Jovem posse placari. *Placabile fulmen*] Et moditorium (utor veteri verbo) nam latens fatum apernit. *Neapol.*

291 *Ritum planti Tradere*] *Prodere* Ursin. Voss. Mazar. Zulich. alii sex; hæc. Est enim 'Prodere,' in lucem proferre. Quare et sequenti versu sit legendum *Nec sine vi prodent*: sic lib. v. ex optimis codicibus, 'Cansam facundo prodidit ore Deus.' 'Prodere Ænigmata' Auson. Epist. v. ad Theonem. Vide quæ de eo verbo notavimus ad Claudianum initio libri primi de Raptu Proserpinæ. *Heins.*

292 *Romani numen utrumque soli*] Quasi uterque Deus Latium tuetur. Picus Saturni filius, quem in picum avem Martiam Circes beneficio versum dicunt. Sed Latini eum pro Deo coluerunt. *Favvus*] Hujus Pici filius, pater Latini.

293 *Adhibe tu vincula captis*] *Adhibeto* rectius Ursin. Mazar. Zulich. Voss. Arond. prim. Ambr. Læti et multi alii: quatuor tamen *adhibe tua*. Redde Ovidio suas elegantias et scribe, *adhibe sua vincula captis*. Trist. iv. 7. ex fide membranarum, 'Cur quoties alicui chartæ sua vincula demsi, Illam speravi nomen habere tuum?' Et Art. Am. iii. 'Arida neo vinculis crura resolve suis.' *Heins.*

294 *Edidit arte capi*] *Erudit* venuste Voss. Arond. Ursin. pr. Ambros. Maz. Zulich. Nanger. cum tribus aliis. Infra hoc ipso libro, 'Illa etiam stantes radio percurrere telas Erudit.' Trist. ii. 'Romanas erudiuntque nurus.' Art. Am. ii. 'Erudit infirmas ut sua mater aves.' *Idem.*

295 *Lucus Aventino*, &c.] Erat in Aventino colle sylva, quæ solo aspectu inesse aliquid numinis indicabat: locusque erat herbidas, unde et aqua scatebat, de qua Picus et Faunus haurire consueverant. Ibi ove mactata, dispositisque circa poculis, Numa in insidiis latuit. *Lucus Aventino suberat*] Varro de hujusce collis Etymo: 'Olim,' inquit, 'paludibus mons erat ab reliquis disclusus,' &c. *Neapol.*

298 *Vena perennis aquæ*] *Ἐβρον ἀέννηον ὕδωρ ἐνδὲ λίπεδδὲ πέτρῃ, Ἵδατι γεννηθῆναι ἀκράτῃ*, Theocrit. Idyll. xxii. 37. Et in Epigr. Δ. ἀέννηον δὲ Πέτρῃον ἀπὸ σπιλάδιον πύρρῃσι τηλεδίδει, &c.

300 *Fonti Rex Numa mactat ovem*] Hædus victima proprior. *Neapol.*

301 *Disponit pocula Bacchi*] *Disponit* legendum esse jam monui Art. Am. i. 231. *Heins.*

302 *Cumque suis*] Hi numero bisenti. Vide Arnob. Advers. gentes. *Neap.*

303 *Sylvæstria numina*] Picus et Faunus sylvarum præsides.

306 *Addit in arcta manus*] Ridet hos nexu Arnobius. *Neap.*

307 *Pugnando vincula tentant Rumpere*] *Tentando* pugnant prim. Ambros. Læti, et plurimi alii; probe: nisi quod malo, *luctando vincula pugnant Rumpere*. Met. lib. vii. 'jamdudum vincula pugnat Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.' Met. ii. 'Ille tamen pugnat molles evincere somnos.' Fast. ii. 'Et solida ramos figere pugnat humo.' Lib. vi. 'Injiciuntque manus, puerumque avellere pugnant.' Quibus locis multi veterum *tentat vel tentant* perperam. In Ibide, 'Naufragii tabulas pugnat habere mei.'

312 *Cornua Favvus ait*] Capripedem et cornutum hunc finxit antiquitas. *Neapol.*

314 *Habent fines numina nostra suos*] Quasi quia licet Dii simus, præfinita

tamen est nobis potestas, et velut circumscripta in agris et montibus. *Paul.*

315 *Et qui dominemur*] Belle in alio veteri, et qui dignemur. *Neap.*

316 *Arbitrium est in sua tecta Jovi*] *In sua tela* Mazar. Zulich. Voss. Arond. et sex alii, ut de fulmine agatur. Atque ita Janus quoque Vlitius noster legendum conjiciebat ingeniose, ut solet. *Heins.*

321 *Veniet valida perductus ab arte*] *Valida veniet deductus ab arte*, vel *arce*, Voss. Arond. pr. Ambr. Max. et multi alii: plures, *summa deductus ab arce*. 'Deducere' verbum magicum: hinc 'carminibus deducere Lunam' passim apud Nostrum et alios Poetas. Græcis scriptoribus *κατάγειν τὴν σελήην*; sic *κατάγειν τὴν Δία* Pletarcho in Numa hac ipsa narratione. De eo verbo plura ad Propertium Passeratius, et nos suo loco. 'Summam arcem' cælum quoque vocat lib. i. Met. de Jove, 'Quam pater ut summa vidit Saturnius arce.' Et lib. ii. de eodem, 'summam petit arduus arcem.' *Idem.*

323 *Quæ carmina dicant*] Quasi quibus carminibus seu incantationibus utantur. Videntur mihi verba illa Pontificis cum fulmina condebat: de quibus veteres Glossæ Juvenalis. *Neap.*

328 *Elicium*] Sic dictus ab eliciendo; vel quod ara est ei consecrata in Aventino, ad elicienda consilia, quibus manes placarentur, et prodigia fulminibus facta purgarentur. *Paul. Eliciumque vocant*] Habuerunt quoque Græci τὴν Δία καταβόρην, quod *Elicium* interpreteris; illius meminuit Pollux lib. ix. hujus Varro lib. v. Sic Elicii Jovis ara in Aventino, ab eliciendo. *Neap.*

333 *Ut rediit animus*] Hæc vera lectio, quicquid turbant libri veteres. Diximus Notis ad Epist. vi. *Heinsius.*

337 *Ambage remota*] *Remissa Stroz-Delph. et Var. Clas.*

se codex. Vide Notas Epist. vii. 149. *Idem.*

340 *Eruta cepa meis*] Studet Numa tristius avertere. Plutarch. in eodem. *Neap.*

341 *Sumes, ait ille, capillos*] *Summos*, malo cum quatuor nostris, quod et in suis invenerat Naugerius. *Addidit hoc omen Mazar. pro Addidit hic, Hominis.* In Zulichemiano vetus scriptura erat erasa. *Heins.*

343 *Cui Numa ait, &c.*] Mactabo tibi piscem, et piscis animam tibi dabo. Et in his Numæ lenitas cognoscitur, cum non sit secutus Barbarorum morem, qui humana victimæ patabant Deos placare. *Paul. Piscis, ait*] Car *μωλὶς* polius oblata, non alius, nescio. Dianæ olim immolabant, ob causam quam citat Enstath. *Neap.*

343 *Hic*] Rebus: id est, cepa, capillis, pisce.

344 *Colloquio non abigende Deum*] *Meo rectius* pro diversa lectione Arondelianus; quomodo et duo alii. *Heins.*

346 *Imperii pignora certa*] Ancile: cui ad imperii tutelam eadem fides præstita ac Palladio, Diis Samothracum, et igni Vestali. *Neapol.*

347 *Super æthera notum*] *Motum* scribe cum Voss. Arond. pr. Ambr. Zulich. Max. aliisque nonnullis. Lib. ii. 'Cum subito motas tremuere cacumina sylvarum.' Et post, 'Cum subito motu sepes tremuere sinistræ.' Silius lib. iii. 'Te strages memorum, te moto turbida cælo Tempestas, cædesque virum, magnæque ruinæ Idæi generis, lacrymosaque fata sequuntur:' sic scribe ex veteribus libris. Propertius Eleg. ii. 16. 'Vidisti moto sonitus procurrare cælo:' ubi *toto percurrere cælo* nunc legitur, etiam in scriptis. 'Tonitru cælum omne ciere' Maroni. Idem Silius lib. xv. 'Addidit augurio fulmen pater, et vaga late Per subitum moto strepuere tonitrua mundo.' *Heins.*

Ovid.

11 K

351 *At certe credetis, ait*] *Credemus scripti plerique.* Sed vere Sarrav. et duo alii *credemur.* Mox *sequatur meliores, pro sequetur.* Idem.

352 *En audi crastina quisquis ades*] Puto scribendum, *crastine*, pro quisquis crastinus aderis. Idem.

356 *A veniente die*] *Adveniente scripti plerique.* Idem.

359 *Solio concessit acerno*] *Eburno pr. Farnes. pr. Ambros. et tres alii.* Idem.

360 *Stantque silentque viri*] *Sedentque multi probæ notæ; sed male.* Met. XIII. 'Consedere duces, at vulgi stante corona.' Idem.

363 *Caput velatus*] Ex ritu sacrorum, quæ nonquam interrumpenda. 'Salva res est, saltat senex:' qui, reliquis metu dilapsis, solus continuaverat exultans. Quod et notatur ex Virgilio nostro: *Æneid.* III. 'Purpureo velare comas adoportus amictu, Ne qua inter sanctos igneis, in honore Deorum, Hostilis facies occurrat; et omnia turbet.' *Niveo velatus amictu*] Galea sacerdotali. Veteres Glossæ Juvenalis: 'Tiara galea sacerdotis quæ per malas veniens mento subligatur.' Videtur pileus Judaici sacerdotis. *Neapol.*

364 *Jam bene Dis notas manus*] Quas bene Dii noverant, et ob ejus religionem, et quia Deorum alloquio fretus.

367 *Totum jam sol emoverat orbem*] *Evolverat* quinque veteres; quomodo apud Statium Achill. I. 'Jam premit astra dies, humilisque ex æquore Titan Rorantes evolvit equos.' Virgil. 'Interea magnum Sol circum volvitur annum.' Sic et 'evolvere peotore questus' Valerio Flacco lib. IV. At Vatic. unus, et Thuan. *emerserat.* Eleganter sane: sic contra 'demergere orbem' idem infra dicitur vs. 517. ut ex veteribus libris emendamus. Val. Cato in Diris, 'Monstra repentinis terrentia sæpe figuris Cum subito emersere furenti corpora pon-

to.' Manilius l. v. 'cū jam vicesima Cancrī Septimaque ex undis pars sese emergit in astra.' *Heins.*

368 *Et gravis*] Malim *En gravis.* Provenit, alter Puteaneus *vergit*; non male. Sic infra, 'Stella Lycaoniam vergit declinis ad Arcton.' Idem.

371 *A media cælum regione dehiscere cepit*] *Visum est* quidam veteres. *Mazarinian.* *A media subito cælum discedere visum est*; neque aliter *Vossianus*: elegans sane et proprium discedendi verbum hoc loco; quod Nonius pro hiare, dividi, distendi interpretatur. Virgil. 'unde hæc tam clara repente Tempestas? video medium discedere cælum, Palantesque polo stellas: sequor omina tanta.' Ubi Servius, 'In Auguralibus etiam libris, inter ostenta cælum discessisse dicitur.' Cic. de Divinatione lib. I. 'Exponitque initio belli Marsici et Deorum simulacra sudavisse, et sanguinem fluxisse, et discessisse cælum; et ex hoc occulto auditas esse voces.' Idem in Arato, 'pedibus subito percussa Dianæ Insula discessit:' hoc est, ut Aratus ipse, *Ἠῆσαν ἀναβήξασα μέσας ἐκδέρπετο κοιλῶνας.* Neque aliter capiendum illud Lucretii initio lib. III. 'mœnia mundi Discedunt.' Idem Cicero Offic. lib. III. 'Hinc ille Gyges inducitur a Platone, qui cum terra discessisset magnis quibusdam imbribus, descendit in illum hiatum.' Idem.

372 *Cum duce turba suo*] *Suos meliores.* Idem.

377 *Quod ab omni parte recisum*] *Ancile* igitur licet ex nostri sensu colligam fuisse rotundum, non tamen hujusmodi penitus credam; sed adeo oblongulum, ut in nummis vidisse meminī. Festus vero dicit: 'Ancile appellatum, quia ex utroque latere erat recisum, ut summum infimumque latus (vel latius) pateret.' Quæ si bene capio, non alia Festi mens, quam ancilis schema delineare. Etymon ergo ejus deduci posset ex eo, quod easet

ἐγκλον τὸ σχῆμα, aut quod ἐν ἀγκλῶν gestaretur: an quod averruncandæ pestilentie causa, ἀκλῶς significatio in omine sit? *Neapol.*

378 *Quemque notes oculis*] *Quaque* Nanger. Zulich. Mazar. Ursin. Petav. et quinque alii. Sed apud Isidorum lib. xviii. 12. *Quemque* legitur; et superiori versu *Idque ancile vocat*, non *Atque*; quomodo etiam Ursin. Voss. Mazar. Zulich. Nanger. et octo alii. *Heins.*

381 *Plura*] Undecim alia. *Plura jubet fieri*] Non ab uno, sed a pluribus: ut inter tot aliiis ad verum cæleste σχῆμα exprimeret. *Neapol.*

383 *Mamurius*] Plutarchus inquit: Veturium Mamurium, unum e summis opificibus, usque adeo similitudinem effluxisse, ut neque Numa jam ipse dignosceret: qui præmil loco petiit, ut suum nomen inter carmina Sallii canerent. *Paul.*

384 *Difficile est ulli dicere, clausit opus*] Illi in nonnulla: Ursin codex illud, ut refertur ad τὸ opus; quod sequor. *Heins.*

387 *Dederat nomina*] Jam delegerat Marti gradivo duodecim juvenes, quos a saltando *Salies* appellavit. *Paul.* *A saltu nomina*] Sallii, inquit M. Varro, a saltando: quod facere in Comitio quotannis et solent et debent. Vide Plutarch. et Dionys. lib. ii. τὸ δὲ Πρωμῆλον ἀπὸ τῆς συντόνου κωήσεως, &c. et alibi: Κνωόνται γὰρ πρὸς αὐλὸν ἐν θυμῷ τὰς ἐνοπλίους κωήσεις, &c. *A saltu nomina ducta*] Dicta plerique veterum: quæ saltu nomina ducunt, Voss. qui saltu nomina ducunt Sarrav. Zulich. Maz. At idem Zulichemianus tamen manu prima, a saltu nomina ducunt; vere: quomodo et duo alii. Supra lib. i. 'Ipsa mone, quæ nomen habes a carmine ductum:' ubi etiam male scripti pluri dictum: Horatius Od. iii. 26. 'tua sectus orbis Nomina ducet:' et Sat. ii. 1. 'et qui Duxit ab oppressa meritum Carthagine nomen:' et Sat.

ii. 2. 'Avidienus, Cui Canis ex vero ductum cognomen adheret.' Silius lib. xi. 'Quos fugitis socios? quosve additis? ille ego sanguis Dardanians, cui sacra pater, cui nomina liquit A Jove ducta Capys:' ita ex optimo codice illa scribenda. 'Ducere notam,' Noster supra primo libro, 'Ille Numantina duxit ab urbe notam.' Cæterum 'a saltu nomina ducunt' brevis et elegans loquendi modus, ut τὸ qui subintelligatur; quomodo passim veteres historici, sed locis plerumque ab inscita manu interpolatis, ut ad Livium abunde docuit Cl. Gronovius. Virgil. lib. ii. 'juvenisque Chorcæbus Mygdonides: illa ad Trojam forte diebus Venerat:' ita recte omnium veterrimus Mediceus; vulgo illis qui ad Trojam. Idem Maro lib. i. 'Urbs antiqua fuit; Tyrii tenuere coloni.' Propertius Eleg. iv. 4. 'Urbi festus erat: dixere Pallia patres.' *Heins.*

388 *Armaque*] Ea qui fuerint diximus. Unum addi potest et debet, quo habitu induti: hunc accurate descriptum invenio apud Dionysium lib. ii. quem vide. *Neapol.*

390 *Nomina nostra sonent*] Dictum factum: ut addita non multo post Lucia Volumina: nec hi solum, verum alii (sic postea receptum, grassante adulatione) in sacrum hoc carmen inserti, Germanico mortuo, auctore Tacito, inter alios honores decretum, 'ut nomen ejus Saliari carmine caneretur.'

392 *Mamuriumque vocant*] Fabrum quemdam hunc fuisse, fabulosum multis: M. Varroni, cui Veturium Mamurium nihil aliud quam vetus memoria. *Neapol.*

394 *Differ*] Ad condita usque ancilia eadem superstitione per id tempus nihil publice geri poterat, nullum iter alicui fas erat aggredi. Vide Sueton. lib. viii. Mota dicebantur, dum illa Sallii per urbem circumferebant. *Neap.* *Habent parva commoda*

magna moræ] Ex Æneid. ix. 'Rem magnam, pretiamque moræ fore.'

397 *His etiam Lucibus*] His tribus diebus. *Conjux Dialis*] Uxor flaminis Dialis: hoc est, sacerdotis Jovia. *Paul. Apicem distincta Dialis*] Veteres: *apicati sancta Dialis*. Apicatus, qui gerit apicem. *Conjux apicati sancta Dialis*] Miras denuo turbas libri veteres hic excitant. Sed nos, omissis cæteris, ad fidos potissimum convertamur. Vulgatam tætur Ursini codex et Nauger. *capitis distincta dialis* Petav. *apicatis cura* Mazar. prim. Ambr. et plurimi alii: *capitis distincta*, Arondel. aliique tres: *apicalis cincta* Voss. *apicali cincta* Zulich. Excerpta Politiani, et duo Medicei *apicati cincta*, recte. Vides etiam *in cincta* in omnibus fere vetustioribus apparere. Festus: 'Cincta Flaminica veste velata.' Quare fortassis lib. vi. etiam scribendum, 'Tum mihi sic conjux cincta Dialis ait:' ubi *sancta* nunc legitur. *Heins.*

398 *Debet habere comes*] Ut etiam per dies xiv. mensæ Junio, donec stercus ex æde Vestæ delatum: ut in vi. Fastor. dicturi sumus. *Neapol.*

399 *Tertia nox demissa suos ubi moverit ortus*] Et hic non leviter turbatum est. Ursin. Voss. Arond. Mazar. pr. Med. Naug. quinque alii *de mensæ*: Zulich. excerpta Polit. duo alii, *demensæ*: tres cum opt. Ambros. et Læti codice, *dimensæ*: Petav. cum aliis quatuor *dimensæ*: nonnulli *demissæ* vel *dimissæ*, vel *immissæ*: quatuor *demensæ*. Probe unus Vatic. et editiones veteres *emensæ*. Val. Flaccus lib. v. 'Altera lux haud læta viris emersit Olympo.' Noster Met. xv. ex antiquis codicibus, 'Cernis et emersas in lucem tendere noctes.' Statius Theb. i. 'quid si peteretur crimine tanto Limes uterque poli, quem sol emersus Eoo Cardine, quem porta vergens, prospectat Ibera?' ita vetus codex. Noster paulo ante ex antiquis libris, 'totum jam Sol emer-

serat orbem.' Cæterum pro *ortus* libri veteres multi *ignes*, cum Petav. et Voss. id est, stellæ. Ita passim Noster in hoc opere. *Heins. Tertia nox*] Quinto Nonas Martias, hoc est, tertia die mensis noctu cosmico casu alter e piscibus occulitur.

401 *Hic*] Qui nunc occulitur. *Paul. Austria hic est*] Ideo *Nórtus* appellatus. alter *Bórtus*: sed hic et *Χελιδνίας* et Solitarius, et *Ἰχθὺς ὁ μέγας*. Vide Theonem. *Neap.*

402 *Aquilonibus Proximus*] Ipsi septentrioni. *A vento nomen uterque tenet*] Nam a noto notius; a borea boreus dicitur, sive aquilonaria.

403 *Cum croceis rorare genis*] *Rutilare* Zulich. Mazar. et unus Vatic. pro diversa lectione. Neque aliter Sarrav. et nuns meus: duo *rorare comis*. Si quid mutem, *rutilare comis* libenter reponam. Vide quæ de 'coma rutila' noto ad Metamorph. lib. v. 440. *Heins.* *Cum croceis*] Tercio Nonas Martias, hoc est, quinta die ipsius mensis occidit Arctophylax.

404 *Quintæ tempora lucis ager*] III. Nonas occidit Arctophylax cosmice. *Neap.*

407 *At Vindemitor*] Vindemitoris stella. *Non effugiet*] Visus scilicet tuos, quemadmodum Bootes: quia non mergitur tunc, sed exurgit tertio Non. Martias. *P. At non effugiet Vindemitor*] Hac eadem Vindemiatoris ortus *ἀποβύχως*. *Neapol.*

408 *Causam trahat*] Ducat originem. *Parva docere mora est*] *Dicere parva* nonnulli: *parva referre* Maz. Zulich. Voss. et sex alii; quomodo sæpe noster. *Heins.*

409 *Ampelon intonsum*] Crinitum puerum.

410 *In Ismaris jugia*] In Ismario monte Thraciæ.

411 *Tradidit huic vitem*] Distichon hoc adulteram et nugatoriam manum sapit. *Heins.*

414 *Liber in astra tulit*] *Vehit* Voss. Arondel. Zulich. Mazar. et pr. Farnes.

nempe tigribus, ut et Ariadnam. Propertius, 'Tigribus in cælum vecta Ariadna tuis.' *Idem.*

416 *Sextus ubi e terra*] *Ubi Oceano* Ursin. Voss. Arond. Zulich. Maz. Nanger. et tres alii; bene: sic apud Maronem, 'Oceanum intereasurgens Anrora reliquit.' *Scandit et carpit* etiam libri meliores. Pro *alatis equis* pr. Ambros. Maz. Zulich. et tres alii *elatis*: hoc est, elatis e mari. Claudian. de Sole, 'Blandius elato rubeant temone jugales:' sic et alii sæpe. Sed et 'alipedes' eosdem equos alibi vocat in Metamorph. *Idem.* *Sextus ubi e terra, &c.*] Pridie Nonas Martias. Augustus Pontifex Max. designatur, ut haberet omni ex parte jus *ab-rogæperoplæ*. Vide Sueton. in eodem. Liquidum hoc etiam ex Dione Cassio lib. LIV. Annus fuit ab urbe condita DCCXLI. diem vero, quem suggerit noster firmat vetus Kalendarium: in quo ante Nonas hæc legimus: PR. NA. HOC DIE CÆSAR. PONTIF. MAX. FACT. EST. Eodem mense, sed post dies quatuor (res mira) Tiberius filius dignitatem hanc adit. Lapis Rom. 'Quem diem, quo frequentior quotannis sit, servabimus vi. Idus Martias, quia hac Tiberius Cæsar Pont. Max. felicissime creatus est.' N.

417 *Castæque colis penetratia Vestæ*] *Canæque* Zulich. et a manu prima Mazar. bene. Virgil. v. 'Pergamumque larem et canæ penetratia Vestæ Farre pio et plena supplex veneratur acerra.' Lib. IX. 'Assaracique larem et canæ penetratia Vestæ Obtestor.' Et lib. I. 'Cana Ceres et Vesta.' Martial. lib. I. 'vicinum Castora canæ Transibis Vestæ, virgineamque domum.' Legitur quidem apud Propertium Eleg. II. 39. 'Ibat et hinc castæ narratum somnia Vestæ:' sed controversa est ea scriptura, cum in aliis libris sit in *casta veste*; quod Passeratius tnetur. Puto *caræ matri* legendum; vel *incanæ matri*: ut pluribus ad ipsum Proper-

tium asseremus. Interim vide de similibus in Propertio nævis quæ notavi supra lib. I. vs. 287. Sic et 'Cana Tethys' Pœtis dicta, quomodo 'Cana Vesta' hoc loco. *Heins.*

418 *Gratare, Iliacis thuraque pene focis*] *Cratera* optime Ursini, Zulich. et Maz. codices; ut in illo Virgillii, 'Craterasque duos statuam tibi pinguis olivi;' nam et crateres sacrificiis adhibiti. Hos cum acerra similiter conjungit in Robigalibus Fast. IV. 'Cumque meri patera thuris acerra fuit.' Et apud Horatium Od. I. 20. 'Verbenas, pueri, ponite, thuraque Bimi cum patera meri.' *Idem.*

419 *Quos maluit ille mereri*] *Quem* Mazar. Zulich. et Stroz. bene: quem honorem Pontificalem maluit mereri, quam alios innumeros titulos. Mox *honos* meliores, pro *honor*. *Idem.*

420 *Pontificatus honor*] Hujus exemplo, secuti Cæsares munus id sacrum: non neglexere ad Gratianum usque: qui primus ex iis sancte respuit hunc morem. Vide Zozimum lib. v. *Neap.*

422 *Juncta vides*] Scripti vetustiores omnes *videt* aut *vident*: an *viden*? *Heins.* *Imperii pignora juncta vides*] Hoc est, Vestales ignes, et Pontificem Cæsarem, quæ sunt duo imperii pignora.

423 *Di veteris Trojæ dignissima præda ferenti*] Ursin. Nanger. Excerpta Polit. *De veteris Trojæ dignissima præda favilla*; optime: non enim de Dis omnibus e Trojæ ablatis, sed de una Vesta nunc agitur. Argute igitur ignem Vestalem vocat prædam e favilla Trojæ ablatam. Sic et Propertio Eleg. IV. 4. 'Vesta Iliacæ felix tutela favillæ' dicitur. Quare et pro Numina mox *Lumina* forte rectius legas. *Heins.* *Dignissima præda*] *Æneæ*, qui vos e mediis hostibus tanquam prædam eripuit.

425 *Ortus ab Æneæ sacerdos*] Cæsar a Julio nepote progenitus. *Tangit cognata Numina*] Vestam et penates.

426 *Tuere*] Deendas et serves,

Cognatum caput] Cæsarem August. qui a Trojanis originem ducit.

427 *Ignes*] Vestales. *Bene vivitis*] Inextincti estis. *Bene*] Sub optimo Pontifice.

429 *Una nota est Martis Nonis*] Libri vetustiores, *Una nota est Marti: Nonis sacrata quod illis*: recte; *Marti* pro *Martio*. 'Una nota,' quia quæ superius narrat de Pontificali honore Cæsari delato, pridie Nonas Martias acta sunt, ut liquet ex antiquis Kalendaris, templum Vejovis ipsis Nonis dedicatum. 'Nonis illis,' ut lib. iii. 'illis sacrata Kalendis Tempa Deæ.' *Heins.* *Una nota est Martis Nonis*] Martiis, inquit, Nonis dicata Vejovis mædes: erat in regione viii. P. Victor in eadem: 'Ædes Vejovis inter arcem et Capitolium.' Prope Asylum exædificavit hanc Romulus, ad augendam Asyli religionem. Vide Dionys. lib. ii. *Neap.*

430 *Templa putant lucos Vejovis ante duos*] Tuos primæ editiones, et Politiani excerpta cum quatuor aliis: quo prim. Ambros. et tres præterea alludunt, in quibus *suos*. Sed nil mutantandum. Livius, 'Locum, qui nunc septus densis sentibus, inter duos lucos Asylum aperit.' Sic et Dionys. Antiq. lib. ii. τὸ γὰρ μεταξὺ χωρὶον τοῦ τε Καπιτωλίου καὶ τῆς ἄκρας, ὁ καλεῖται νῦν κατὰ τὴν Ῥωμαίων διάλεκτον, μεθόριον δυοῖν δρυμῶν, &c. ubi de Asylo agit. *Heins.*

432 *Huc dixit*] Inquit meliores: et pro *Quilibet* unus Moreti ac Juniani *Cuilibet*. Idem.

438 *Aspice deinde: manu fulmina nulla tenet*] Lege ex melioribus scriptis, *Aspice deinde manus: fulmina nulla tenet*: vel, *Aspice deinde manus: fulmina nulla tenent*; quomodo alii nonnulli cum primis editionibus. *Idem.*

439 *Gigantes*] *Gigantas* Ursin. Læti, Erfurt. et tres alii. Sic etiam lib. v. 37. scribendum et Trist. lib. ii. 'domitos Jovis igne Gigantas:' et lib. iv. 7. 'serpentipedesque Gigantas:' et

Pont. iv. 7. 'affectantes cælestia regna Gigantas.' Apud Silium quoque non uno loco sic peccatur. Plura ad Metam. lib. i. 137. *Idem.*

443 *Stat quoque capra simul*] Extat etiam cum Jovis imagine effigies Amalthææ capræ, quæ suo lacte Jovem pavit. *Stat quoque capra simul*] A. Gellius Noct. Atticar. v. 'Immolatur illi ritu humano capra; ejusque animalis figmentum juxta simulacrum est.'

445 *Vegrandia farra coleni*] *Colono* multi ex melioribus. At Ursin. Petav. Voss. octo alii *colone*. *Lege colone* cum Erfurtano; ut lib. ii. 'Sumtum de tepidis ipsa colona focus:' et lib. iv. 'tenebat Rus breve cum duro parca colona viro.' *Heins.* *Vegrandia farra*] Dicta, ait, antiquitus, quæ male creverunt; id est, male grandia et minuta: nam veteres *ve* syllabam ad rei parvitatem præponebant: unde minutam fabam, *vegrandem* quoque dixerunt; minores flamines, *veflamines*. *Neapol.*

446 *Vesca parva vocant*] Hodie etiam in Marsis nostris, lingua vernacula, quæ parva sunt, *vesca* dicuntur. *Paul.* *Vescaque parva*] Hinc vescus pro imbecillo et exsucco. Plin. de Tritano refert: 'Vesco corpore, sed eximilis viribus fuisse.' Glossæ, *vescus*, ὀλιγοστος, ὀλιγοδής. *Neapol.*

448 *Non magni Jovis*] Adolescentis sive pueri: forte malum numen; et cui nocendi potestas, non juvandi. Papias Vocabulista: 'Vedius Pluto, vel Orcus;' id est, malus Divus. *Neap.*

449 *Variabunt sidera cælum*] *Vallabunt* quatuor Farnesiani et tres alii cum Zullichemiano. Nec audiendi Bersmannus et Gruterus, *vacuabunt* reponentes. Sic Epist. iv. de Sole, 'frontem radiis vallatus acutis.' *Heins.*

450 *Gorgonei colla videbis equi*] *Iis* dem Nonis Pegasus oritur Heliace. *Neapol.*

451 *Creditur hic*] Bene 'creditur,'

de re fabulosa. Pegasus alii e sanguine Medusæ natus voluit, cui Perseus caput dicitur abstulisse. Alii Neptuni et Medusæ filium dicunt, et alatum fuisse fabulantur. *Ant.*

452 *Prosiluisse comis*] *Jubis* Ursin. Naug. Maz. Zulich. et tres alii: Oxon. pro diversa lectione *jugis*. Val. Flaccus lib. 11. de Furiis, 'ast illum nocte remensa Eumenidum canis et sparsæ juba reppulit hydræ.' *Heins.* *Prosiluisse comis, &c.*] Sic vulgus Poëtarum. Vera opinio est, Pegasus fuisse navis nomen, qua vectus Bellerophon appulsus est ad montem Telmissum temporibus Amisodari; monstraque ibi quædam evertit. *Neap.*

455 *Jamque nova frena receperat*] Jam apud Pyrenem sub Acrocorintho deprehensus a Bellerophonte, acceperat nova frena.

456 *Fodit aquas*] *Fudit* Maz. Zulich. prim. Ambros. Læti, Voss. et quatuor alii. Avienus in hac fabula, 'cornuque excita repente Lympha Camœnalem fudit procul Hippocrenen.' *Heins.* *Aonias fodit aquas*] Callinonem seu Pegaseum fontem in Helicone ab Aonia montana regione Bœotizæ. *Paul.* *Ungula fodit*] Unde fons ille dictus a Græciâ ἰκνὸν κρήνη, fons caballinus. *Neapol.*

458 *Quinque decemque micat*] Sunt Hygino XVIII.

459 *Veniens nocte Coronam*] VIII. Idus, die XXI. post Solis ingressum in pisces, ut placuit Eudoxo. *Neapol.*

461 *Perjuro conjuge*] 'Siccine me patriis abductam, perfide, ab oris, Perfide, deserto liquisti in littore, Theseu?' &c. Ipsa Ariad. apud Catull. in Argon. ex Apollon.

462 *Fila regenda viro*] *Legenda* Naug. Maz. Zulich. Arond. Ursin. et quinque alii; recte: ut jam monui ad Epist. x. 104. Vulgatam lectionem frustra ex Virgilio et Catullo Beramannus tuetur: aliud enim est 'regere vestigia filo,' aliud 'regere fila.' Persius Sat. v. 'Quæ dederam

supra, relego, funemque reduco.' ita enim in veterrimis codicibus extare viri eruditi monuerunt: et potest ad funem referri. In aliis, minus bene, *repeto*. *Heins.*

463 *Quid flebam rustica, dixit*] Codices septem, *quid flet ah rustica? Lege quid flebas rustica?* vide Notas Epist. x. 75. *Idem.*

465 *Depexis crinibus Indos*] *Depexos* in melioribus: et venit, pro *redit*, sequenti versu. *Idem.*

466 *Eo victor ab orbe*] Adi Antholog. Gr. poëtar. lib. 1. 38. Epigr. XI. Εἰς Βάκχον.

471 *En iterum fluctus*] *En*, id est, *Hec*, tam hic quam versu sequenti opinor legendum. *Heins.*

476 *Causa relata*] *Novata* Zulich. Adi Notas Remed. Amor. 729. *Idem.*

479 *Quid me in desertis*] Tolle τὸ in cum scriptis melioribus. *Perituram* etiam pr. Ambros. et Læti, promorituram. *Idem.* *Morituram, Liber, &c.*] Non Chil, ut nugantur interpretes, sed Diæ insulæ, quæ sita juxta Therram Κυπριαίων περιέχεται. Ibi relictam a Theseo, et inventam a Baccho, scribit in Arte et Metam. *Neapol.*

483 *Ausus sollicitare*] Sollicitum et anxium reddere. *Ausus es ante oculos adducta pellice*] Similiter ille apud Plaut. in Trucul. v. vs. 83. 'Meosne ante oculos ego illam patiar alios amplexarier?' Item in Mercat. v. 2. 102. 'Quia seortum sibi ob oculos adduxerat in ædes.' Hinc Terent. Heauton. v. 4. 'Non mihi per fallacias adducere ante oculos? Pudet dicere hac præsentem verbum turpe.' Et in Eunuch. iv. 7. 'Quæ mi ante oculos coram amatorem adduxisti tuum? Quid cum illo ut agas?' Dicitur etiam 'obducere,' 'obductare.' Plaut. Mercat. Argument. vs. 7. Et Act. iv. 4. 46. et alibi.

486 *Hæc ego verba loquor*] *Queror* unus Patav. lege, *quoties hæc ego verba queror? verba loquar* Ursin. Patav. et alii nonnulli: 'loqui' pro queri sæpe

irrepat apud Nostrum. Poterat et
sera queror reponi. *Heins.*

489 *Ne sciat hoc quisquam*] Scribe
Ne sciat; ut et apud Lucanum, ubi
similiter peccatur, 'Ne sciat hoc
quisquam, nisi tu, quæ sola meorum
Conscia votorum es.' *Idem.*

495 *Vitio tibi gratior ipso est*] Malim
si gratior cum uno Ambros. Met. XIII.
'Quid tamen hoc refert, si se pro
classe Pelasga Arma tulisse refert?'
Epist. Paridis, 'Quid tamen hoc re-
fert, si te tenet ortus ab illis?' Epist.
vi. 'Quid refert, scelerata plam si
vincit?' *Idem.* *Vitio tibi gratior ipso
est*] Duo veteres: *gratior ipso est*,
ipsa nigredine. *Neapol.*

498 *Assueti semper amare virum*]
Lego, *Conjugis assueti semper amare
virum*: nam assuetum erat in uno Far-
nesiano. *Heins.* *Assuevi semper amare*]
Nam prius Theseum, deinde te ar-
dentissime amavi, servavique fidem
inviolatam.

499 *Ceperunt matrem*] Pasiphaë;]
nota fabula.

500 *Me tua: sed lædit ille pudendus
amor*] Ursin. pr. Ambros. Læti, pr.
Med. Voss. alique plurimi, *Me juvat
et lædit*: Petavianus, *Me viat et lædit*:
Me tua me lædit, vel, laudat pro diversa
lectione Sarrav. at Arond. Zulich. et
Mazar. *Me tua me laudant*. Scribo:
Ceperunt matrem formosi cornua tauri,
*Me tua: at hic laudi est, ille pudendus
amor*. Ita sensus et lex carminis
postulant. *Heins.* *Me tua*] Sic probat
et matri et filia placuisse caput cor-
nigerum. *Neapol.*

507 *Dixerat, audierat*] *Audiebat*
recte Ursin. Petav. Voss. Maz. Zulich.
Epistola Hypermnestra, ex optimo
libro, 'Et tamen audibam, quodque
verebar erat.' *Heins.*

511 *Sume*] *Sumis* Voss. et Arond.
sume alter Petav. bene: et sequenti
versu *Jam*, pro *Nam*, sex libri. *Idem.*

512 *Libera nomen eris*] Nam ut ego
Liber dicor, tu quoque Libera diceris.

518 *Monumenta coronæ*] Inde hanc

cælestem quis dixit 'Gnossiam': quis
'monumentum desertæ puellæ': et
hic Manilius in Sphæra: quis, signum
ἀποχορεύς 'Απίδδης. *Neap.*

517 *Sex ubi sustulerit, totidemque
omiserit orbes*] *Totidem cum deseret vel
deserit libri multi*; quos inter Ursin.
et Petav. quidam cum demserit, vel
quot demserit; alii aliter: Mazar.
Zulich. Voss. *dimiserit*: pr. Ambros.
Læti, alique nonnulli, *demiserit*:
Strozz. *totidemque remisit*: *totidem
dimiserit* Arond. Scribe, *Sex ubi
sustulerit, totidem demiserit orbes*. Sic
lib. iv. 'Ensiger Orion æquore mer-
sus erit.' Sic contra 'emergere'
supra in notis ad vs. 367. 399. *Heins.*
Sex ubi sustulerit] iii. Idus Martias
erant Equiria in Campo Martio.

519 *Altera gramineo*] Dixit 'altera',
quia prima acta, iii. Kalendas mense
Februarii hæc legimus: B. EQ. NP.
Bulengerus priora fuisse scribit, ut
equitatus lustraretur; altera, ut nu-
merus integraretur: sed testem non
adhibet. *Neapol.*

520 *Quem*] Campum. Tybris in *latus
urget*] Quasi ambit ab uno latere,
aquis curvis, flexis et sinuosis, Campus
Martius juxta Tybrim, ubi sæpe fie-
bant ludi et certamina: circum erant
porticus pulcherrimæ, et horti ne-
morosi. P.

521 *Qui tamen ejecta*] Qui exunda-
tione Tiberina, si forte fit accessus, in
campo quodam montis Cæli Equiria
agebantur. Campus minor etiam vo-
catus ille Cælii montis. Vide et
Festum. *Neapol.*

522 *Cælius accipiet*] *Accipiat me-
liores.* *Heins.* *Cælius*] Est unus e
septem urbis collibus; cui primum
Tusculum fuit nomen. *Mastarna.*

523 *Idibus est Annæ*] Vide Macro-
b. i. Saturn. Tunc annem populus
auspicato transibat, et Annæ Peren-
næ re divina facta, omnibus licitum
annare et pereunare illud solitum
precari. Hilaris olim fuit illa dies.
Ludi Romæ etiam aliquando excitati,

an quotannis, non affirmo. Vide Appian. lib. II. bellor. Neapol.

524 *Non procul a ripis, &c.*] Qui aliunde advenis; nam ex Etruria. Ergo in campo Martio prope Tybrim fiebant sacra genitalia a plebe. *Paul. Non procul a ripis*] Ubi nemus Annæ Perennæ, de quo Martial. Epigr. IV. 46. inter Anienis confluentem et Milvium pontem. Neap.

526 *Et accumbit*] Malim et accumbunt cum pare quisque sua. Heins.

527 *Pauci tentoria ponunt*] Usus verbo militari, nec male: animadverto ex Athenæo lib. IV. ubi quædam festa apud Lacedæmonios prorsus his paria, et cum hisdem tabernaculis, vocat imitamentum militaris disciplinæ. Neap.

528 *Sunt quibus e ramis*] Lege, e ramis, ut ambiguitas sermonis vitetur. Supra, 'Nunc avis in ramo tecta larremque parat.' Heins. *Frondeæ factæ casæ est*] Adludit ad trichilas et umbras, quæ et Neptunalibus excitari solitas. Vide Sext. Pompeium. Neap.

529 *Pars sibi pro rigidis*] *Pars* ibi rectius veteres magna ex parte. Puto scribendum, *Pars*, ubi pro *Phrygiis columnis statuere columnis, Desuper extensas imponere teges*. 'Phrygiæ columnæ,' ex marmore Phrygiæ factæ. Certe Bononiensis unus *rigidis* pro *rigidis*. Tibull. 'Quidve domus prodest Phrygiis innixa columnis? Tænare sive tuis, sive Chariste tuis.' Juvenalis Satyra XIV. 'vigilare cohortem Servorum noctu Licinus jubet, attonitus pro Electro, signisque suis, Phrygiæque columna.' Sic et 'Tænaris columnæ' Propertio libro III. Eleg. 2. 'Quod non Tænaris domus est mea fulta columnis.' 'Paris columnæ' Prudentio *repl. oreph.* hymno 88. Petri et Pauli, 'Subdidit et Paris fulvis laquearibus columnas.' Sic et 'Pænæ columnæ' Propertio II. Eleg. 31. 'Quæris cur veniam tibi tardior? aurea Phæbi Porticus a magno Cæsare aperta fuit. Tota erat in spatium Pænæ digesta columnis:'

ita scribendum; malè nunc legitur in *speciem*: quod quid sibi vellet non sunt assecuti viri magni, et merito. Scaliger in *species* legebat, et picturas volebat intelligi. Æstuvavit etiam in hoc loco Passeratius. 'Tota in spatium,' pro in totum spatium, per omne spatium. Noster Metamorph. lib. II. 'Porrigit in spatium signorum membra Deorum,' de porticu. Statius lib. I. Sylvarum de porticibus ad Claudiam uxorem, 'Templaque et innumeris spatia interstincta columnis.' Cicero pro Muræna, 'A quibus si domus nostra celebratur, si interdum ad forum deducimur, si uno basilicæ spatio honestamur, diligenter observari videmur et coli,' ubi *basilicæ spatium* habes: hinc et 'spatiari?' Noster quoties agit de ambulationibus in porticu aliqua. Hæc in transcursu. *Extensas* pro *extensas* vetustiores codices. Heins.

530 *Extensas imponere comas*] Cameras his similes et in bellica necessitate reperio. Neapol.

532 *Quot sumunt cyathos*] *Suntant* veteres plerique. Heins.

533 *Ebibat annos*] De veterum computandi ritu consules Athen. XV. 13. Etiam partes assis. Martial. Ep. I. 28. 'Quincunces, puto, post decem peractos.' Et Epigr. II. 36. 'Quincunces, et sex cyathos, benesemque bibamus.' Videntur etiam certos tenuisse numeros. 'H πέντε πίπν, η τρία, η μη τέτταρα. Athen. lib. X. 7. qui hoc accipit de aquæ κρᾶσι. Horat. Od. III. 19. 'tribus aut novem Miscentur cyathis pocula commodis.'

535 *Quidquid didicere*] Præclarus ad hanc corruptelam locus Aristidis in Oratione, De non agendis comediis.

536 *Ad sua verba manus*] Jactare manus, pro saltare. Propert. 'Jactabat truncas ad cava buxa manus:' id est, saltabat ad tibiam. Sic et Græcis, βάλλειν χεῖρας, pro eodem. Sed illa, 'ad sua verba,' saltationis

motum ostendant compositum ad cantilenam. Ex. gr. si lugubres quid caberent, lugubres quoque motus exprimerent; et sic in aliis. Has v. saltationes voci subservientes, 'hypo-chremata' appellarunt. Vide et Luciani libell. *ἐπὶ ὑποχρεμασίου*. Neapol.

537 *Durus cratere choreus*] Multi veterum *longas*; alii *latus* vel *lentas*, vel *unctas*. Meliores tamen pro vulgata scriptura pugnant; et recte. 'Durae' enim choreæ sunt incompositæ, nullam artem præferentes, quibus 'molles' opponuntur: quomodo 'mollia membra movere' pro saltare apud Lucretium sæpe. Idem lib. v. apposite de incompositis choreis et arte carentibus, 'Atque extra numerum procedere membra moventes Duriter, et duro terram pede pelleræ matrem.' Sed et ipsi coloni Virgilio passim et nostro 'duri' dicti. Heins.

539 *Spectacula vulgi*] *Vulgo* pr. Ambros. et Læti codex: et turba vocant pr. Medic. bene. Idem.

541 *Occurrit nuper*] Occurri Zulich. et Mazar. probe; modo distinctio adhibeatur commoda. Metuo autem ne post hoc distichon versus nonnulli desint. Idem.

543 *Quoniam rumoribus errat*] Errant rectius sex scripti: et mox *tacenda* pro *tegenda* Zulich. et pr. Ambros. cum decem aliis: *timenda* Mazar. Metus tamen est, ne quid mendii hic lateat. Nam Mazar. *Quæ tamen hæc dixi*: in Zulichemiano vetus scriptura erat erasa. Idem.

546 *Arserat exstructis*] Malim et *structis*: quidam codices *instructis* vel *extinctis*. Idem.

547 *Compositusque ignis*] Imo *cinis*, ut meliores magno numero; hoc est, conditus ac humatus cinis. Dixi Art. xii. 786. Idem. *Compositusque cinis*] In amphoram, de more, aut vasculum missus. *Tumuli que in marmore*] Tumulus, aggestus terræ super vasculum, *χθῆμα* sive *τῶμας*: in hoc statuebatur cippus lapideus, Græcis *στῆλη*. Neap.

548 *Hoc breve*] Ratio, cur pressa epitaphia cippis inscriberent, non alia, quam, ut ea cito viatores perlegerent, nec illis tædio esset longum carmen: ideo etiam grandi nota incidi solita. Neap.

552 *Maurus Iarba*] Pro Iarbas, ut Marsya et Marsyas: et Græci scribunt *Ἰάρβας*. Neap.

555 *Diffugiunt Tyrii*] Elisæ in fuga comites. Neap.

557 *Tertia nudatas acceperat aræ messes*] *Mandas* prim. Ambros. quod placet: ut Epist. v. 'quid aræ semina mandas?' nisi quod non minus aridet *nudandas messes* cum Max. et Zulich. ut *nudari messes* dicantur, quomodo Medic. Faciei: 'nec tu dubita nudare lupos': hoc est, ut ibidem loquitur, de palea sua eximere: si tamen ille locus est integer. Heins.

564 *Et est illis visa subesse soror*] *Et est illi scripti* fere omnes; nisi quod Petav. illa. Puto, et *his illi visa subesse soror*. Idem.

565 *Nacta ratem comitesque fugæ*] *Comitemque* sex libri. Seneca Medea, 'Profugere cogis? redde fugienti ratem, Vel redde comitem: fugere cur solam jubes? Non sola veni.' Sic Epist. Hypsip. 'Intrasses portus tuæ comesque meos;' pro comites. Trist. i. 3. ex antiquis libris, 'Non mihi servorum, comitis non cura legendi.' Idem.

567 *Fertilis est Melite sterili vicina Cosyra*] *Melita vicina Cosyre* Ursini codex: quomodo et Scaliger coniecerat legendum. Sed nil muto. *Κόσυρα* enim et *Κόσσυρα* Græcis est, non *Κοσόρη* quæ vicina est Melitæ, non Epiroticæ, sed alteri in freto Libyco sitæ, ut ex Plinio, Strabone, aliis manifestum est: idque vidit curis ad Cratium secundis nostrar Vilitius. Idem. *Fertilis est Melite insula*] Hæc insula est in Libyco mari, inter Sicillam et Africam, distans a Pachyno Siciliam sexaginta millia passuum: ex ea portantur catelli, quos Melitæos voca-

bant. *Sterili vicina Coeyra*] Insula est in eodem mari, quæ et olim et nunc *Gozus* dicitur. *Paed. Vicina Coeyra*] Duplici *ss.* scribunt Græci. Ptolemæus: Πεδάγμια δὲ νῆσοι εἰσι τῆς Ἀφρικῆς αἰθῆ Κόσσουρα νῆσος, καὶ πόλις Μελίτη, &c. *Neapol.*

670 *Rex ibi Battus*] Hic ille, inquit Silius, qui Cyrenem condidit; imo in ea urbe scribit idem Annam a Batto receptam: sed hæc pugnant cum exacta temporum ratione. Carthago a Didone condita anno periodi Julianæ MMDCCCXVIII. Battus Cyrenem condidit MMXVULXXXIV. nondum ergo hic natus Didonis morte et Annæ fuga a Carthagine. *Neap.*

673 *Et tamen hospitii*] *Æternum* quidam. Forte, *Ne tamen hospitii servaret ad ultima munus, Extinxit magnas Pygmalionis opes.* Heins.

674 *Pygmalionis opes*] Hic Annæ et Eliæ frater, filius Pygmalii, si credimus Menandro Ephesio, qui conscripsit historiam Περί τῆς Τυφίας Βασίλειας. Plerique volunt Beli Regis etiam Tyrii, sed hic non numeratur in ea Dynastia.

675 *Signa recenserebat*] *Recensuerat* meliores. Pro *exilibus* sequenti versu *exilibus* Sarra. et tres alii. Pro *paranda* Maz. Voss. Arond. et quinque alii *exilio petenda*: Zulich. *exilibus petenda*; bene: refer non solum ad Annam, sed ejus quoque comitatum: supra dixerat, 'Nacta ratem comitesque fugæ.' Heins. *Signa recenserebat*] Jam fluxerant duo anni, ex quo e Carthagine fugit, veneratque tertius, cum insequente Pygmalione magna classe, rex illam a se dimisit, rursusque illa miserrima se fugæ credidit. *Recenserebat Sol*] Renumerabat. *Signa bis nam*] Duodecim illa quæ sunt in sodiaco, per quæ it et redit, annum conficiens.

681 *Lapidei*] Quia ex Apenninis labens per saxa fluvii. *Lapidei Crathidis*] Hunc Calabriæ fluvium quis novit? De etyme ejus vide Strab.

lib. VIII. Huic sane confinis est Sybaris, cum quo forte miscetur. *Neap.*

682 *Pavus ager: Cameræ incolæ turba vocat*] *Pavus ager* Voss. et Arond. quomodo lib. v. 'Pavus ab arboribus spectabilis undique campus.' Livius quoque similiter 'purum et patentem campum' dixit lib. iv. *Unus mens turba vocant*; ut sæpe alibi. Heins.

685 *Vela cadunt primo, et dubia libratur ab aura*] Duriore numeri. In *aura* Thuan. *Tò et abest* a Voss. Arond. Zulich. Mazar. et tribus aliis. *Iidem vibrantur.* Lego, *Vela cadunt: primo dubia libratur ut aura, Finitis remigio, navita dixit, aquas.* Idem.

687 *Torto limo*] Nihil aliud sunt quam funes quibus vela laxantur, aut in altum panduntur. *Neap.*

694 *Utitur: at votis is quoque poscit opem*] *Aut votis Dis quoque Ursin.* ut *votis Dis* Nauger. aut *votis etiam* Voss. Arondel. Petav. pr. Ambros. et multi alii: a *votis* Zulich. a manu prima: alii *ac vel et: pro is sex libris his*: Mazar. et unus Med. hic. *Lege, Utitur, at votis: hic quoque poscit opem: vel, vix quoque poscit opem.* De votis nautarum periclitantium alibi dicemus. Heins.

696 *Opposita lumina veste tegit*] *Apposita veste* libri quatuor. Sic lib. iv. ex scriptis, 'ante oculos apposuitque manum.' Initio tamen libri hujus, 'Vestæ simulacra feruntur Virgineas oculis opposuisse manus.' Idem.

699 *Ducitur ad Laurens*] *Figitur* Mazar. Zulich. pr. Ambros. Læti, Voss. Arond. et sex alii; bene: idque doctissimo Gronovio memini probatum ex illis Virgillii, 'scopuloque infixit acuto.' Eonius, 'Tonsillas rapiunt, configunt littus, aduncas.' Lucanus de classe Cæsaris tempestatibus jactata, 'Lassa Palæstinas uncis confixit arenas.' Claudianus bello Gildonico, 'Quassatis cupio tellurem figere rostris.' Seneca Hercule Furiente Act. II. 'Deprensus hæsit Syr-

tium brevibus vadis, Et puppe fixa maria anperavit pedea.' Et Agam. 'Hærent acutis rupibus fixæ rates.' Atque inde Noster in Ibide, 'Viscera sic aliquis scopulus tua figat, ut olim Fixa sub Enboico Graia fuere sinu.' Propertius III. Eleg. 6. 'Ah miser Alcyonum scopulis affigat acutis!' ubi affigat perperam reponunt. *Idem.*

602 *Miscueratque duos*] Trojanos et Latinos. *Neapol.*

607 *Anna est, exclamat Achates*] Malm, Anna en. Heins.

609 *Heu fugiat*] Quo fugiat pr. Ambros. Maz. Voss. Arondel. et multi alii; Quid Zulich. *Idem.*

612 *Admonitu mortis, Eliasa, tua*] *Admonitus motus tui* Ursin. Petav. et tres alii; sed nihil mutandum. In Epist. Hyperm. 'Mens fugit admonitu.' Rem. Am. 'Admonitu revocatur amor;' et sic sæpe Noster. *Idem.*

619 *Corpore digna*] Quidam vetustiores pectore cum Maz. Zulich. Voss. Arondel. *Idem.*

627 *Tyrios induta paratus*] Vestes purpura et auro intextas. Vide et Virgil. *Eneid.* IV. *Neapol.*

633 *Falsumque Lavinia vulnus*] *Tacitumque* duo Medic. unus, *captumque*. Forte, *cautumque vulnus*. Sequenti versu *dissimulatque fremens, non metus*, Ursin. Mazar. Zulich. Nanger. et tres alii. Heins.

635 *Præter sua lumina mitti*] Ferri veteres fere omnes. Male præterea habitus erat a distinctione locus: et pro *cum videat* rectius Zulich. Maz. Polit. et tres alii, *vidit*. Pro *lumina* denique Læti codex et sex alii, *limina*. *Idem.*

637 *Non habet exactum*] *Non tamen* Mazar. pr. Ambros. et tres alii: bene, ut rō est subintelligatur. In *Amoribus*: 'Et non exactum est, corpus an umbra forem.' *Idem.*

638 *Et parat insidias*] *Præparat* Ursin. Zulich. Mazar. Vossian. Arondel. et alii quidam: præfero vulgatam. *Idem.*

641 *Effuge ne dubita mæstum, soror, effuge tectum*] *Mæstum fuge dicere tectum* Ursin. Mazar. Zulich. Petav. Arondel. et plurimi alii; *ducere* Vossianus: quidam *fuge desere* cum Læti codice; duo alii *fuge me duce*: prim. Med. *mæsto discedere tecto*; alius *mæstum tibi linquere tectum*. Locus fæde interpolatus, cui medicina nostra nunc vix succurrit. *Tectum* certe minus bene *mæstum* dicitur. *Et fuge ne dubita* Ursin. quidam rō *Et* omitunt. In Zulichemiano codice posterior hujus versus pars erat erasa. Forte, *Heu fuge, ne dubita, funestum, ait, heu fuge tectum*: quomodo umbra Hectoris ad Æneam, 'Heu fuge nata Dea, teque his, ait, eripe flammis:' et ipsa Dido ad Annam in hac ipsa narratione. Apud Silium lib. VIII. 'His, soror, in tectis longæ indulgere quieti Heu nimium securâ potes?' *Idem.*

644 *Ille timor*] Quem conceperat ex crepitu januarum. *Audacem*] Ad fugam scilicet. *P.*

645 *Cumque metu rapitur*] *Quaque* Ursin. pr. Farnes. Voss. Nanger. Mazar. Zulich. et tres alii: rectius omnino. Puto tamen scripsisse Ovidium, *quaque metus rapuit*: ut Epist. Laod. 'huc illuc, quo furor egit, eo.' Epist. Med. 'Quo vocat ira, feror.' Heins.

647 *Tumidis rapuisse Numicius undis*] Atqui 'placidum' infra vocat; et undas ejus 'tacitas.' 'Serpere' quoque dicitur, et quidem 'cursu tacito.' Met. XIV. 'Littus adit Laurens, ubi tectus arundine serpit. In freta flumineis vicina Numicius undis: Hunc jubet Æneæ quæcunque obnoxia morti Abluere, et tacito deferre sub æquora cursu.' Silius lib. VIII. 'Haud procul hinc parvo descendens fonte Numicus Labitur, et leni per valles volvitur amne.' Pr. Ambros. *rapidis undis*; et Vossianus, qui pro diversa lectione *cupidis*; recte; quomodo etiam Arondel. Mazar.

Zulich. prim. Farnes. et tres alii. Epistola Acontii, 'Inque mei cupidus rapta ferere sinus:' et sic sæpe alibi. *Idem.* Numicius] Flavius, qui labitur ex Aricina sylva per Laurentem agrum, ubi submersum Æneam dicunt.

650 *Signa notaque]* Notata Ursin. *Heins.*

652 *Tacitas aquas]* Tennes Zulich. Mazar. prim. Ambros. et duo alii; totidem *rapidus:* et sequenti versu pro *placidi Numici*, Zulich. Mazar. Arondel. prim. Ambr. Voss. Nauger. et tres alii, *rapidi;* sed male. Posset tamen *placiti* legi; quomodo Met. i. 702. 'placitum Ladonis ad amnem' pro *placidum* reposuimus. *Idem.*

658 *Themis putat]* Quæ in Parnasso oracula reddebat. *Inachiam bovem]* Hoc est, Isidem, quæ prius Io dicebatur, Inachi regis Argivorum filiam, a quo et Inachus fluvius. Quæ violata ab Jove, mutata deinde in vaccam, cum diu errasset, in Ægyptum tandem venit: ubi restituta Isis appellata est, et Osiridi Jovis filio nupsit. P.

659 *Nymphæ Atlantida]* Unam e filiabus Atlantis, quam volunt Jovis fuisse nutricem. *Ant.*

661 *Hæc quoque, quam, &c.]* Hanc forte aniculam quandam fuisse Bovillanam: quæ cum plebi victum necessarium præbuisset eo tempore, quo indignans suam vicem a magistratu abisse, a patribus secessit in Sacrum montem; ob id, inita pace, illi a grata plebe signum erectum, et festa annua constituta.

662 *A veri disidet illa fide]* A vera *fide* Ursin. Zulich. Mazar. pr. Ambr. Læti, pr. Med. et septem alii; bene. Dixi Notis ad Epist. xvi. 60. *Heins.*

663 *Plebs vetus]* Contigit anno Urbis conditæ cclx. *Neapol.* Nullis etiam nunc tuta tribunis] Sat tuta Maz. et sequenti versu pro erat codex Ursin. pr. Ambros. Maz. pr. Far-

nes. et alii nonnulli *abit;* quod præstat. *Heins.*

664 *Fugit; et in, &c.]* Consulibus invitis, L. Sicinio quodam auctore: nolebat jam ferre diutius Magistratus et Senatus superbiam, avaritiam nobilium fœneratorum, imo crudelitatem: sæviebant illi vinculis et verberibus in pauperum et civium corpora, ob debita. Legito fusius Historicos. *Sacri vertice montis]* Hic tumultus, qui trans Anienem primus occurrit via Nomentana: ibi plebs post reditum in urbem Jovi Fauno aram posuit. Vide Dionys. lib. vi. Exinde mons ille sacer appellatus: videtur ergo antea nomen aliud habuisse. *Neapol.*

665 *Defecerat illis]* Illos Ursin. Voss. Petav. Sarrav. et tres alii. Neque aliter loqui solere Nasonem jam monui Amor. lib. i. 8. 98. *Heins.*

667 *Suburbanis Bovillis]* Quæ erant in suburbano. Nam duæ fuerunt Bovillæ: alterum in Latio, oppidum prope Lavinium, de quo hic agitur: alterum in Campania, prope Sinuessam. P. *Suburbanis Bovillis]* Hoc etiam epitheto donavit Propertius oppidum istud vetus Latinorum. Gentes dicti Bovillani; Græcis Βοῦλλαῖοι: illud eisdem Βοῦλλαῖ. De nominis origine vide Non. Marcellum cap. 11. *Neapol.*

668 *Multæ sedulitatis anus]* Munda *sedulitatis* unus meus, cum Mazar. Neque aliter Zulichemianus a manu prima; de quo lib. rv. 108. dicitur; alii duo *mitræ:* supra tamen habes, 'Consilium multæ calliditatis.' *Heins.*

669 *Mitra canos incincta capillos]* Quid mitra, explicat Servius ad illud de Paride in vi. 'Mæonia mentum mitra,' &c. Palliolum videtur fuisse muliebre, et capitis tegmen sive tænia: nam Græcis *μίτρα, ταινία, διδῆμα*. Ergo eadem cum rica, quæ capitale. Glossæ *capitale, κεφαλίδεσμος*. *Neapol.* *Canos incincta capillos]* Redimita libri

meliores; parum refert. *Helius*.

673 *Pace domi facta*] Reconciliata est per Agrippam Meneziū, miri eloquii virum; istac tamen lege, ut plebs haberet suos annuos Magistratus, quibus auxilio esset Latio adversus Consules et Nobilitatem, neve cui patrum ea munia capere liceret. Creati Tribuni pleb. primi L. Junius Brutus et L. Sicinius Bellatus. *Signum posuere*] Huic ergo putat aram et signum positum Ovidius, non Jovi *Æquivalere*, ut recensuit accuratissimus Dionysius. *Neap. Signum posuere perenne*] Lege *Perennæ* cum pr. Ambros. et quatuor aliis. *Helius*.

674 *Quod sibi defectis illa tulisset opem*] *Tulisset* meliores; recte: scribendum olim opinabar, *Quod dape defectis illa tulisset opem*: ut 'Casilinales alimentorum facultate defectos' dixit Val. Maximus lib. vii. 6. sed nihil est mutandum. 'Defectis' pro deficientibus: de quo passivi verbi usu nonnihil dixi ad Epistolam v. 160. sic 'defecta ætas,' et 'defecti anni.' In Epistola Penelopes Sabinianæ, 'Defectis Hecuben potius legisse sub annis.' Auctor Elegiæ in obitum Mæcenatis, 'Viscera defecti mutavit in arietis agnum Ætis:' ita scribendum; nam vetus liber *disjecti*; vulgati *dissecti*. Eundem arietem Noster libro Metamorph. vii. 'innumera effugit annis' vocavit. Martialis, 'Dulcia defecta modulatur carmina lingua Cantator Cycnus funeris ipse sui.' Lucanus libro ii. 'licet ille solum Defectumque vocet, ne vos mea terreat ætas. Dux sit in his castris senior, dum miles in illis.' Libro iv. de Antæo, 'cum tetigere parentem, Jam defecta vigent renovato robore membra.' Et ibidem de equo, 'Et defecta gravis longe trahit illa pulvis.' Lib. v. 'Vos defecta senes exhansta sanguine turba.' Libro vi. de Scæva moribundo, 'labentem turba suorum Exclpit, atque

humeris defectum imponere gaudet.' Val. Flaccus libro vii. 'solo morret defecta cubili:' hoc est, languida, deficiens. Libro ii. 'Truces manicas defectaque virginis ora Respicit.' Et mox, 'Annæ: meque precor defectaque Pergama monstris Eripe.' *Idem*.

675 *Nunc mihi cur cantent*] Hujus rei etiam meminit Martialis Epigr. iv. 64. 'Et quod virgineo canore gaudet Annæ pomiferum nemus Perennæ;' ita enim scribo: legitur nunc, *Et quod virgineo cruore gaudet*. Nec interpretes quid sibi velit 'ornor late virgineus' assequuntur. Noster infra de hoc nemore, 'Inde joci veteres obscenæque dicta canuntur.' Si quis apud Martialem malit, *virgineo rubore gaudet*, ut ad obscenâ illa carmina respiciatur, nil repugno. Pergamus bene mereri. De eadem Anna simul et Martialis. Is Epigr. vi. 47. 'Sive Numæ conjux Triviæ te misit ab Anna; Sive Camenarum de grege nona venis:' ita viri eruditi jampridem emendarunt, cum ante legeretur *astro* vel *amne*; quomodo libri etiam nonnulli, quos inspeximus. Sed quid est 'Triviæ Anna?' certe nemus illud ad Tyberim non longe ab Urbe situm erat et ex Janiculo spectari poterat, ut Martialis nos docet. Alterum erat in agro Lavinio ad Numicum flumen. Sic et Egeria duplici loco colebatur: nam et Camenarum nemus illi sacrum erat prope urbem, et Aricinæ quoque Dianæ sacris accensebatur. 'Triviæ' igitur Egeria potest dici, Anna non potest. Codex Thuanus *Tribia amris*: Rottendorphi, *Tibia Anna*. Lege meo periculo, *Sive Numæ conjux Tyria te misit ab Anna*. Intelligit aquæ ductibus fontem hunc derivatum fuisse ex Numicio, qui est in Lavinienti agro, per nemus Egeriæ. *Idem*. *Nunc mihi*] In his festis Annæ obscenî quidam lusus referebantur, cum verbis quoque obscenîs.

Eam Poëta causam affert, quod nbi Anna relata est in Deos, Mars ejus operam petit ad Pallada concilian- dam, cujus amore tenebatur. Quod cum illa se facturam promississet, re- tulit postea, se illam tandem exorasse, et amatorem quodam joco delusit, de quo paulo post.

682 *Vulnus ale*] Redi ad Epist. iv. vs. 20.

683 *Coëmus in eum*] Alibi dicit, 'Non venit in idem.' *Χωρομήσαι.* Argon. iv. vs. 419. *Σάλλογον ποτήσα- μένοι. Σικάνω προς ἄλλαλα.*

688 *Evicta est precibus*] Scripti mul- ti. *Et victa est.* Sed Regius Sarra- vianus recte, *Evictas precibus vix dedit illa manus.* 'Evincere' pro vincere saepe apud Nostrum; sic Met. ii. 'Ille tamen pugnat molles evincere somnos.' Trist. iii. 1. 'Evictus longo tempore Cæsar erit.' 'Dare ma- num' etiam usitatissimum: sic Val. Flaccus libro i. 'Hanc mihi militiam, veterum quæ pulcior ætis, Annue, daque manum:' ubi *animum* male nunc legitur. *Heins.*

689 *Credit amans*] *Gaudet Urain.* Mazar. Voss. Arondel. pr. Ambros: et duo alii; utrumque bene. *Idem.*

690 *Anna tegit vultus*] Flammeo: Plin. lib. ii. 8. 'Latei video hono- rem antiquissimum in nuptialibus flammeis.' 'Flammeum,' ait Nonius, 'est luteum tegmen, quo novæ nup- tæ velabantur, vestis pudori similis; quam et propter pudorem accipiebant.' Et Juvenal. 'Lutea demissos velarunt flammea vultus.' Hinc et Græci vocant *φουνίδα*. 'Notandum quoque boni omnis causa nubentes fuisse amictas ejusmodi flammeo, eo quod Flaminica, id est, uxor Flami- nis dialis, cui divortium facere illicitum, assidue illo utebatur.' Scalig. ad Varron. § δὲ πέντε πορφύρεοι Προσχομένη πέπλοι παριδών ἐκέρπει Argon. lib. iv. 1661.

693 *Ludis amatorem*] *Ridet prim.* Ambros. Voss. Arondel. Mazar. Zu-

lich. et sex alii; bene: nam 'elutum Deum' præcesserat. Sic Fast. ii. 'Ridet amatorem Lyda puella suam.' *Heins.*

695 *Obacanaque verba*] *Dicta me- liores;* recte, pro dicteris. Met. xiv. 'Addidit obacanis convitia rustica dictis:' Hinc 'dicta jocosa,' 'ridicu- la,' 'procacia,' 'vernilia,' 'amara,' 'salsa' passim apud auctores. *Heins.*

697 *Præteriturus eram*] *Iladem Mar- tiis Idibus mors fuit C. Julii Cæsaris.* Appian. lib. ii. Annas ab U. C. DCCLX: ut auctor Entropius lib. vii. Dies ille nominatus 'parricidium,' quod ex Suetonio liquet lib. r. 88. ac de- cretum, ne unquam eodem Senatus ageretur: atrum enim pronuntiavit. Vide Dionem lib. XLVII. *Neapol.*

698 *Vesta locuta*] *Diva Junian.* cu- jus *Vestas* interpretamentum. *Heins.*

699 *Meus fuit ille Sacerdos*] Quia tunc erat Pontifex Maximus, ad quem sacrorum omnium suprema cura per- tinebat. Vide Cassium et Plin. de Domitiano Epist. iv. 11. *Neap.*

700 *Petiere*] Quasi me ipsam vul- nerarunt: nam qui Pontificem meum violarunt, mihi ipsi manus injece- runt.

701 *Ipsa virum rapui*] Eripui ego e manibus eorum Cæsarem, et in cor- lum retuli. *Reliqui, &c.*] Umbram sine corpore.

704 *Templa dicata foro*] Sed hic ho- nos cum aliis a triumviris decretus; ut Dio testatur lib. XLVII. et Appian. lib. ii. de foro in quo excitata pompa funeris. Aram illam plebs eo in loco; quo rogas fuerat, extruxit, ut Cæ- sari tanquam Deo sacra ibi fierent: sed Consulum jussu illico subversa; auctores etiam supplicio affecti, eo- dem Cassio teste. Templum ei erec- tum triennio ab obitu, cæpto Anno U. C. DCCXII. M. Lepido, et L. Blan- co Cons.

705 *At quicumque nefas ausi*] Ho- rum nomina vide in notis Casauboni ad lib. i. Suetonii. *Neapol.*

706 *Polluerant pontificale caput*] *Lege polluerunt.* Placet etiam pontificale decus cum Zuplichemiano, aut sacrum ex uno Vatic. sic Propert. 'furto polluit ille Jovem.' Arcadiæ sacrum pontificale Desæ dixit lib. i. *Heins.*

707 *Testes estote Philippi*] Campi ubi Brutus et Cassius principes conjuratorum, alter sua, alter servi manu confecti sunt, et Cæs. Octavio ultori victoria parata. *P. Testes estote Philippi*] Vix quisquam triennio supervixit: at hic de Cassio et Bruto loquitur, qui ad Philippes profligati. *Neap.*

709 *Hoc opus, hæc pietas*] Laudat Octavianum Augustum a pietate, qui auspiciatus rerum gestarum gloriam ab ultione paterna: hinc passim virtus illa in hoc Cæsare laudata; imo in nummis posteris relicta. *Neap.*

711 *Postera cum*] Scorpius ipse propter magnitudinem membrorum in duo signa dividitur, quorum priorem partem Libram dixerunt. *Postera cum teneras*] xvii. Kalendas Apriles Scorpius medius occidit, eadem fere die Euctemone, Geminus post Solis transitum in Pisces. *Neapol.*

712 *Scorpius*] *Scorpius* Petav. bene: sic idem infra lib. iv. 'Scorpius in virides præcipitat aquas.' *Heins.* *A prima parte*] Post chelas.

713 *Tertia post Idus lux est*] Hoc est, decima septima die Martii festum erit Bacchi, quo die ab liba populus conveniebat in ejus honorem, et pueri relicta prætexta virilem togam sumebant. *P. Tertia post Idus*] xvi. Kalendas erant Liberalia Libero patri sacra. Sic cogor scribere, ut sequar vetus Kalendarium, quod ad unguem et noster sequitur; unde suspicor hic nolentem Ovidium lapsus: nam iii. post Idus est xv. Kalendas. Quod si verum tempus Liberalium, non succedunt Quinquatria xiv. Kalendas: et hoc certissimum. *Neap.*

716 *Parvus incermis eras*] Quidam

ex melioribus erat. Forte legendum *partus incermis eras.* *Refero* Zulich. superiori versu. *Heins.* *Parvus eras*] Parvi nominis: quia non creditus Jovis filius.

718 *Matris opus*] Rectius *onus* quatuor scripti; quomodo etiam infra legendum puto, 'Non pater in Baccho matris haberet onus:' sic sæpe Noster; ut Met. x. 'Jam matrem tendebat onus.' Supra, 'Maturumque utero molliter aufer onus.' *Epist.* iv. 'Enixa est utero crimen onusque suo.' *Epist.* xi. 'Et positum est uteri crimen onusque mei.' *Heins.*

719 *Sithonas et Scythios longum est narrare triumphos*] Multi *Bistonas*; quod tantundem: plures *τὸ* est non agnoscunt. Unus Moretti et Hamburgensis *longum enumerare*; ut lib. iv. ex veteri codice, 'Illa Deos omnes (longum enumerare) creavit.' Et apud Statium Theb. ii. 'longum enumerare Phæros.' Met. lib. i. 'Longa mora est, quantum noxæ sit ubique repertum. Enumerare.' *Idem.* *Bistonas longum est memorare*] Nolo nunc commemorare Thracas, qui Bistones dicuntur, a Bistone fluvio.

720 *Gentes thuris et Inde tuas*] Gesta hæc Bacchica vera, quidam ex antiquis credit, ut Megasthenes cum paucis: Eratosthenes vero de rebus Indicis bene meritus, *ἀνὴρ καὶ μὲδων.* Uterque apud Strabonem lib. xv. *Neap.*

721 *Tu quoque Thebana mala præda, &c.*] Nec dicam nunc de Pentheo Thebano, aut Lycurgo Thracio. Pentheum enim Thebis Bacchi sacra spernentem, atque prohibentem, Agave mater confecit: ejus fabula refertur in Metam. iii. Et Lycurgum dicunt, dum Bacchi vites incideret, crus sibi abscidisse. *Mala præda matris*] Qui ab Agave matre tua Thebana discerptus es. *Mala præda tacere matris*] *Lege mala præda* cum primo Ambrosiano et Læti codice. Vide Notas libro ii. 170. *Heins.*

729 *Adde Egeum*] Vide Diocl. Siculum lib. III. Bibliotheca. Neap.

728 *Tyrrhena monstra*] Tyrrhenos natus, in delphinos subito conversos.

726 *Causas exponere, quare Vilis anus populos ad sua liba vocet*] Exprobre Voss. pr. Ambros. Mazar. et septem alii. Pro vilis anus Nauger. Mazar. Zullo. Ursin. et tres alii. *Vitisator*; quomodo Accio apud Macrobius aliisque Bacchus dictus. Sed pro vulgata scriptura pugnat Varro de Liberalibus, loco jam a Neapoli adducto. Pro *Tyrrhenaque monstra* paulo ante unus Med. *Tyrrhena monstra*, eleganti appositione. Heins.

726 *Vilis anus populos ad sua liba vocet*] Vetula quæ liba finxerit, ad ea populum vocat: nam ab ea accipit populus in festo Bacchi. Paul. *Populos ad sua liba*] Illa, seu mellis illæ, nam plures erant, quæ transeuntes quolibet ad liborum emptionem invitabant, et pro emptore sacrificabant, libi empti parte fœculo indita. Vide Varro. lib. v. de L. L. Fiebant et Liberalibus ludi Scenici; idque sub finem narratiunculæ noster adsignificat. Neap.

729 *Gange subacto, &c.*] Postquam domnisti et subegisti populos totius orientis, Indos præsertim, per quos Ganges fluvius septem alveis fuit in oceanum.

731 *Cinnama*] Quæ quidem nascuntur in Æthiopia Troglodytide, teste Plin. *Captivaque thura*] Captivorum Arabum, quos subegisti, tu primus ea Dîs iacendisti.

728 *Ducunt Libamina nomen*] Plutarch. *Διατὶ τὸν Διόνυσον Λίβερου νόμῳ καλεῖται*, &c. Ab hoc etymo lux jam advenit illis paulo post: 'Sive, quod es Liber, vestis quoque libera per te sumitur, et vitæ liberioris iter.' Neap.

726 *Succis quia dulcibus*] Vide Athenæum lib. III. *Σκῆς ἐκαστοῦ γένην ὡς Δελφ.* et Var. Clas.

νόος ἐκ γάλακτος ἱερῶν τε καὶ μέλιτος, ὃς Τρομαῖος λίβον καλεῖται. Neap.

727 *Arenoso ab Hebro*] Hebrus Thraciæ fluvius prope Ænon urbem in mare Ægeum influit. P. *Satyrus comitatus*] Bene Noster hos alicubi vocat, 'præviam Dei turbam.' Neap.

730 *Jamque erat ventum*] Rhodope mons est Thraciæ. *Pangæaque flumina*] Ad fluvios e Pangæo scaturientes. Pangæum enim Thraciæ promontorium Bessis conterminum, et Macedoniæ junctum. *Pangæaque flumina ventum*] Non video quæ sint illa flumina Pangæa. Quare fuit, cum *culmina* censerem scribendum; at Zullo. Mazar. et tres alii, *Pangæa florida*, recte, propter apes: sic Trist. v. 6. 'Florida quam multas Hybla tætur apes.' Hinc et 'Hymettus semper florens' Nostro dictus Met. VII. et 'florigæ apes.' Met. xv. Heins.

740 *Cum crepuere manus*] Concrepuere meliores plerique: ut lib. v. 'Temesæaque concrepat æra.' Martialis, 'Et Tartessica concrepat æra manu.' Petronius, 'Cum intrans cymbalistria et æra concrepans omnes excitavit.' Apud Propert. 'Cymbala Thebano concrepuere Deo.' Idem. *Comitum manus*] Satyrorum et Mænadum. *Æriferæ manus*] Quæ cymbala ferebant: illa enim ex ære, et cava, unde Propert. 'æra rotunda Cybeles.' N.

741 *Ecce novæ volacres*] Apes, illio tunc ignotæ.

742 *Quoque movent*] Sex quoque: Læti liber. *Quaque*. Heins. *Æra sequuntur apes*] Vide Plinium Hist. Naturalis lib. XI. c. 20. Neapol.

745 *Lavisque senex*] Qua vocula adspicit Sileni calvitium. Glabro capite hunc depinxit vetustas, et ore deformi. Neapol.

746 *Quærebant favos per nemus omne favos*] Dulces unus Vaticanus; forte rectius, ut *κακοφάρμα* vitetur: nisi malis *νέσος favos*; ut lib. I. 186.

Ovid.

11 L

'Et data sub niveo candida mella favo.' Medicamine quoque faciei legitur malum, 'Adjice de niveis Attica mella favis:' ubi similiter *Ævis* nunc legitur. In illo etiam Propertiano versu de Ulyssæ, 'In mare cui soli nil valere doli,' *soliti doli* est scribendum; quod Lipsius jam vidit. *Heins.*

751 *Ramoso stipite nexu*] *Nexus* Petav. prim. Ambros. et Læti. Scribe, ut de asello nexu intelligatur, *Constitit ipse super ramoso stipite nexum.* Idem.

754 *Oraque prima notant*] *Summa* Ursin. pr. Ambros. Nanger. Mazar. Zulich. et sex alii. Lege, *oræque sima.* Quis nescit Silenos ac Satyros esse almos? Lucret. lib. iv. 'Simula, Silena, ac Satyra est:' vulgata tamen lectio ex istis Virgilianis defendi potest, 'Primaque ferratis innectunt ora capistris.' Idem.

757 *Concurrant Satyri*] *Occurrunt* quatuor libri. Puto *Accurrunt*: vide Notas lib. ii. 372. Sic et apud Silium libro x. optimæ membranæ, 'Transfixus gladio propere accurrentis Amorgi.' Et libro xv. 'Pulveris in clypeis vestigia vias movebant. Id properi signum accursus:' ita scribendum: vulgo mendose legitur, *Et propere signum ad cursus.* Idem.

759 *Ridet et ipse Deus*] Bacchus. Non sine artificio fabellas hujusmodi immiscet, quoniam sacra et festa Bacchi joco et risu absolvebant. *P. Linumque induere*] Ad ictuum medellam. Optimum, aqua etiam ex raphani foliis faciem linire: habes e Plinio lib. xx. c. 4. *Neap.* *Linumque inducere monstrat*] Malim *limoque*; ut ora, quod sequitur, subintelligas: 'Inducere,' est linire: sic 'auro linere' et 'auro inducere' dicebant. Consule Notas Met. iv. 408. *Heins.*

762 *Splendida mella*] *Candida* meliores omnes: de quo dixi l. v. 186. Superiori versu pro *fruitur* liber Erfurtanus *potitur.* Idem.

764 *Famine cur prestat*] *Prestat*

Ursin. Petav. et unus Patavinus; bene: nam de libis agit. Reliqui magno numero *prestat* vel *præstat*, proxime verum. Idem.

764 *Famineos choros*] *Mænadas.*

765 *Cur anus hoc faciat*] *Hæc faciat* multi ex scriptis: sed refer ad libum. 'Libum facere,' ut Noster Fast. iv. 'et nos faciamus ad annum Pastorum dominæ grandia liba Palh' *Heins.*

766 *Hæc erat*] *Hæc est* rectius Læti liber et alii nonnulli. Idem *amans* pro *amat*; ut et Nanger. Ursin. Mazar. Zulich. prim. Ambros. et alii nonnulli. Idem.

767 *Cur hedera hæc cincta est*] *Has* vetulas coronatas hedera sacrificasse, jam supra consuevit M. Varro. *Neap.*

769 *Nysiadas Nymphas*] A Nysa urbe Arabiæ, quibus ab Jove nutriendus est datus puer. *Querens novercæ*] *Dam* quæretet privignam Juno, quæ eum perdere volebat. *P.*

770 *Hanc frondem cunis opposuisses ferunt*] *Apposuisse* pr. Medic. et sex alii: *opponere novis* Maz. Zulich. Vosa. Arondel. pr. Ambros. et unus Vatic. Superiori quoque versu lidem *Nysiades Nymphas* pro *Nysiadæ Nymphas.* Lege *apposuisse novis*; et vide quæ notavi Epist. vii. 100. *Hanc frondem cistis* Hamburgensis. *Heins.*

771 *Toga libera, &c.*] Dicit, eos, qui jam ad xvi. pervenissent, *Liberalia* potissimum expectasse, ad togam ejusdem fere nominis assumendam. Addam firmandæ totius rei hoc quod sequuntur: 'Ergo non tyronum celebrare frequentia possit, Vix dies dandæ non aliena toga.' 'Tyrones,' apud veteres erant, quibus deposita prætexta ob statem adultam, virili jam seu libera, seu pura, seu recta (*ovderqua* hæc hujus togæ) amictul dabatur: unde tyrocinium ipsa ætate. *Neap.*

772 *Luce geri pueris, candidæ Bache, tua*] Valde turbant hoc loco *Novi* veteres; plerique tamen; *Novi* fide

tuis, vel *tua*; vel *Luce feris pueris tua*: *Luciferi tua* Petav. alii aliter. At Uraïn. Mazar. Zulich. pr. Ambros. et sex alii, *Lucifero pueris, candida Bacche, tua*, eleganter et vera: hoc est, *tuo die, tuo festo*. Sic Propert. 'memento Venturum paucis me tibi Luciferis,' pro paucis diebus. Supra Past. i. 'Non habet officii Lucifer omnis idem.' Lib. ii. 'Nec tamen hoc ultra, quam tot de mense supersint Luciferi, quot habent carmina nostra pedes:' et alibi non raro. Tibullus Eleg. i. 3. 'illum nobis Aurora nitentem Luciferum roseis candida portet equis.' Sic et 'Aurora' et 'Phœbus' pro die, 'Luna' pro nocte. Heins.

773 *Juveniaque videris, &c.*] Hinc ille Euripidi *ἑπλήροφος*. Fuit et apud antiquos Bacchus *ναυαρόφωτος*. Græci suam innunt causam, *ὅτι τὸ τοῦ ἀρχαίου πάρος ναυονορόφωτος*. Neap.

774 *Et media est ætas inter utrumque tibi*] *Inter utrumque* alter Mazar. sed frustra. Claudian. 'Mista duplex ætas inter juvenemque senemque.' Noster Met. xii. 'Hæc ætas inter juvenemque senemque; Vis juvenilis erat.' Heins.

775 *Son quia tu pater es*] Vel quia Liber pater diceris.

779 *An quia cum colerent*] Quartam ob causam cogitur referre humilia iustitia Scenicorum ludorum: de quibus loquitur ex sententia Varronis de Vita popul. Rom. A rusticis scil. illa prefecta. Vide et Tertull. lib. de Spectacul. Priaci studiosius agros] De more auctor Columella; de eodem etiam mutato, de quo conquestus initio operis. Neap.

783 *Rusticus populus*] Qui rurierat. Ad ludos veniebat in urbem] Diebus festis urbem repetebat ex agris, ut ludis interesset.

786 *Cum tædifea Dea*] Qui hoc tempore sibi et Cereri simul eduntur. Fæles enim soli Baccho fiebant, postea illas cum Cerealibus junxit,

nec ab re, cum Dionysius secundus Cereris filius creditus sit. Ipsaque Ceres 'tædifea' dicitur, quod tæda accensa filiam Proserpinam quærebat. Sacerdotesque ejus tæda quoque sacra celebrabant; unde appellati sunt *τæδοῦχοι*. Paul. Nunc habet illa Dea] Forsan huc pertinent illa Cypriani: 'Cæterum reliqui, dum urbem famas occupasset, ad vocationem populi acquisiti sunt ludi Scenici, et Cereri et Libero dicati postmodum.' Neap.

787 *Tyrum celebrare frequentia possit*] Possint unus Medicus, de qua locutione vide Notas supra, vs. 181. Heins.

791 *Itur ad Argeos*] Eodem die quo Bacchi sacra solennia fiunt, et die qui præcessit, itur cum pompa ad templum Castoris et Pollucis. Ad Argeos] Ad Argeorum, hoc est, Lacedæmoniorum Deorum templa. Itur ad Argeos] xv. et xvi. Kalendas Aprilis sacra in Argeis factitata: quid illi, Glossæ explicant, *Argi ara, ἀργεῖον ἀρα*: emendat Scaliger, *Argi ara*: malim, *Argea ara*, ut sit idem numerus; cum sint etiam plures urbici Argei. Varro lib. iv. de L. L. et Livius: 'Multa alia sacrificia, locaque sacris faciundis, quæ Argea Pontifices vocant, dedicavit.' Hinc legimus passim in vetustate nunc quintum, nunc sextum Argeorum sacrarium. Neap.

792 *Hæc si commemini præteritaque die*] Naugerius edidit, *sicut memini*; quod in plurimis scriptis occurrit, etiam pr. Ambrosiano: alii *si quid memini*: sed vulgata scriptura bene se habet; quomodo Plautus saepe; Terentius etiam, Cicero, atque alii. Heins.

793 *Vergit declivis ad Aroton*] *Declivis* multi ex scriptis. At Uraïn. Vossian. pr. Ambros. Læti, pr. Farnes. *proclivis*. Lege *proclivis* cum uno Mediceo et uno Farnesiano: sic et 'acclinis,' 'declinis,' 'reclinis' dicitur.

bant. *Idem.* Ad Arcton, &c.] Ad urbem Lycaonia filiam. *Paul.* Vergit declivis ad Arcton] Eodem xvi. est Milvii occans vespertinus. Plinius facit uno die tardiozem, lib. xviii. 26.

794 *Milvius*] *Milvus* libri meliores; ut et paulo post, de quo Amor. lib. ii. 6. 34. *Heins.*

796 *A Jove*] *Ab Jove* meliores: dixi lib. i. 236. *Idem.*

797 *Validos Titanas*] Fratres suos.

798 *Quæque fuit satis debita*] *Quæque sit in satis* duo libri: in Zulich. vetus lectio erasa. Codex Læti et alii tres, *dedita*. Puto, *Quæque sibi satis debita*. Pro *tentat opem* etiam *poscit* Mazar. Voss. Arondel. pr. Ambros. pr. Farnes. Posset et *satis edita*: infra, 'Quam sterili terræ Delphicus edat opem.' *Heins.*

805 *Immolat hunc Briareus*] Hic ille gigas centimanus; a quo Κάριονες dicta Αἰγυῖα: nam illi fuit nomen etiam Ægeon, teste Hesychio. *Neap.*

807 *Attulit illi Milvus*] *Illa* quidam; nonnulli etiam *abstulit illa* vel *illi*. *Heins.*

809 *Una dies media est*] Decimoquarto Calendas Apriles, hoc est, decimonono die Martii, incipiunt Quinquatria Minervæ, quinque diebus continuis celebrantur: qua quidem ratione multi putant, a quinario dierum numero Quinquatria dicta. Alii a Quinquatro die; de quo Pomp. Quinquatrus festivus dies dictus, quod post diem quintum iduum celebraretur; ut triatrus, et sexatrus, &c. Verum hæc Quinquatria festa Poëta ita dicta ostendit a quinque diebus junctis. Primo enim die fiebant sacrificia, tribus sequentibus gladiatores in theatro certabant, quinto die erat lustratio tubarum sonitu, et sacrificia quoque fiebant. *Paul.* *Una dies media est*] xiv. Kalendas festum erat Minervæ, cui nomen Quinquatrus, Quinquatres, et Quinquatria. *Neapol.*

810 *Nominaque a junctis quibusque diebus habent*] Multi ex scriptis *Numinaque adjunctis quinque diebus habet*, vel *habet*. Lege, *Nomina quæ junctis quinque diebus habent*. Alludit enim ad nomen Quinquatrum. Moreti codex, *Muneraque adjunctis q. d. habet*. Puto scribendum, *Una dies media est, ut fiant sacra Minervæ: Munera quæ junctis quinque diebus habet*: ut ad numerum tam Circensia quam gladiatoria respiciat. *Heins.*

811 *Sanguine prima vacat*] Quia prima dies solemnitatis cenabatur Minervæ γυνήλιος. Hujusce diei mentionem facit Athenæus lib. iii. *Nec fas concurrere ferro*] Nec prælusionibus illis, quæ ensibus obtusa fieri solitæ, et integro etiam die perdurare.

813 *Altera tresque super*] Reliquia quatuor diebus gladiatores in circum nudis gladiis batuebant. Ludus hic gladiatorius in Panathenæis etiam observatus; sed post Athenas dominæ urbi subditas, adeo ut mos a Romana religione videatur tralatus. Philostratus in vita Apollonii Tyanæi lib. iv. 7. *Strata celebrantur arena*] Rectius veteres *ruas*, hoc est, æquata et de industria sic sparsa. Instravit quondam insania Principum pro illa minium et chrysocolam: non e solo usque ad superficiem, nam hæc dementia; sed post multam arenæ injectionem, minium aut aliud leviter sparsum. *Neapol.* *Rasa celebrantur arena*] Placet hæc lectio Illustrissimo: Neapoli et Ciofano. At Nauger. Mazar. Zulich. Ursin. Voss. Arond. et xiv. alii *strata*: sic Triast. ii. 'Martia cum durum sternet arena solum.' Am. xi. 14. 'Sternetur pugna tristis arena tuæ.' Propertius iv. Eleg. 4. 'Nec cum lascivum sternet arena forum.' Prim. et sec. Ambros. Læti, et alii xii. *fusa arena*: Excerpta Polit. prim. Med. Sarrav. et Arond. pro diversa lectione etiam non male, *oparæ*. Art. Am. i. 'Sparsaque solli-

cito tristis arena foro.' Duo alii, plena: vide quæ Neapolis hic notat. Heins.

815 *Pallada nunc pueri*] Hi eloquentiam a Minerva totis Quinquatriis expectebant. Vide Juvenalem Sat. x. Hinc etiam illis festis certamina Oratorum et Poëtarum exhibita. Neap.

817 *Lanam mollire puellæ Discant*] *Discite jam*, Maz. duo Farnes. et totidem alii: Arondel. *Discite et plenas*. Scribe, *lanam mollite, puellæ: Discite jam plenas exonerare colos*. Cogitabam aliquando latere verbum parum obvium, ac scribi posse, *Discite et enetas exonerare colos*: hinc *pernere*; et, quod rarius verbum, *renere*, de quo Elegia in mortem Drusi diximus. Idem. *Lanam mollire*] Carminare, ἔρια ζαλνν, a quo ζάχνον, instrumentum ad purgandas lanas rudes: hæc Græcis, ἀργὰ ἔρια.

819 *Radio percurrere*] Stamini tramam interponere. Neap.

820 *Denset opus*] *Denset* vetustiores magno numero cum primis editionibus. Sic et in Metamorph. non semel: ut lib. xiv. 'Cantato densetur carmine cælum;' ita codices veterissimi: de quo verbo pluribus ad Claudianum. Sic apud Horatium Od. i. 27. 'Mista senum ac juvenum densentur funera' libri veteres, quos ego alique vidimus. Prudentius Cathemerin. 'Densetur cuneis turba pedestribus.' Idem Hamart. 'Surgit in auxilium Chananeus, atque agmina denset.' Et postea, 'quamvis densata graventur Nubila:' ita illis locis codex Puteaneus vetustissimus et literis majoribus Romanis scriptus. Silius lib. iv. 'sociata examina densent Infandi Senones.' Et lib. xiv. 'Perculsi cuneo Pœni densentur in unum;' sic optimæ membranæ: et puto alibi quoque apud eundem sic scribi debere, quicquid obstant libri veteres. Virg. Ciri: 'Quem circa tristes densentur in omnia pœnæ.' Neque aliter apud alios auctores

passim in optimis libris legitur: hinc *condensari*. Utitur utroque verbo passim Laetius. Heins.

821 *Maculas læsis de vestibus*] Infectis: id est, collite eam fullones, qui vestes et pannos omni macula expurgatis. P.

822 *Quisquis athena parvas*] Infector et affector: de quibus vocibus vide Festum. 'Athena' vero 'parare,' nihil aliud, quam in iis apta quæque miscere ad lanas fucandas: unde 'Sidonium athenum,' in quo purpureas tingebant. Neapol.

823 *Nec quisquam invita faciet*] *Faciat* quatuor libri. Heins. *Nec quisquam faciet bene vincula*] Calceos.

825 *Manibus collatus Epæo*] Hic opifex equi Duratei. Neap. Epæo] Ἰπποῦ κέσμων δεικνὺν Δουρατίου, τὸν Ἑκείδης ἐποίησεν ὄνν Ἀθήνῃ. Homer. Odyss. Θ. vs. 492.

826 *Irata Pallade mancus erit*] *Invita* Mazar. Znlch. prim. Ambros. Læti, prim. Med. decem alii: quod placeret, nisi jam præcessisset. Notum adagium, quo Cicero non semel, Horatius, alii utuntur. *Mancus erit*] Quasi manuum ope carens, si illa irascatur. Ergo id agendum, ut placata sit.

827 *Vos quoque Phæbea*] Curæ quoque fuit Palladi Medicorum tutela: ea propter et ipsi Medicæ cognomentum. Neapol.

829 *Nec vos turba*] Scholasticorum scilicet. Pro his enim dictum est, qui sub feris magistris nihil profecerunt. Pont. *Censu fraudata magistri*] Hic mentio fit veteris Minervæ: quo non dato, Rhetoribus et Grammatistis fraus et dolus aperte fiebat; illud autem hoc mense solum, patet ex Macrobo. Saturn. i. 'Hoc mense mercede,' inquit, 'exsolvebant magistri, quas completus annus deberi fecit.' Frandum caussam si quæris, dabant feræ per id tempus, cum a parentibus data pro magistris stipendia ludis et bellariis pueri destina-

bant: metu et pudore postea ad scholas accedere non audebant. Sic didascalii sine mercede, sine discipulis assediti remanere: ideo Noster ad hos: Vos quoque Minervam non spernite; nam attrahet illa novos discipulos. Vide Horatii epist. ultim. *Neapol. Turba feri sensu fraudata magistri*] Jam in Miscellaneis Politianus *census* vidit esse scribendum, atque illum secuti Bersmannus et Neapolis. Neque aliter duo Ambros. et quinque alii ex nostris: quatuor *census* cum Mazariano. Lege *census fraudata*: ut sit Græcismus, quales passim alibi apud nostrum occurrunt. 'Censum' magistrorum minerval vocat, quo alebantur: sic de piscatore Met. iv. 'Ars illi sua census erat: cum traderet artem, Accipe quas habeo, studii successor et hæres, Inquit, opes.' *Heins.*

831 *Quique moves*] Cælum est γλῶφαιον: quo non unus, sed plures utuntur. *Tabulamque coloribus*] Quique estis ὅχλαυροι. De encaustice loquitur et Auson. 'Ceris inurens januarum limina.'

832 *Mollia saxa marmæ*] Addit et marmorarios: sed hic Publio non mens, omnes vere opifices numerare; inde sic claudit hæc disticha: 'Mille Dea est operam:' quibus fax a Lactantio Firmiano lib. i. 18. *Neap.*

835 *Cælius ex alto*] In Cælio monte apud radices templum erat Palladis capte: quod illi consecratum est suo natali, hoc est, primo quinquatr. die. Sed cur 'capta' dicatur disputant. Ego dicerem 'captam Minervam,' quod illi eo die, eo in loco legitime constituto, auctoritate senatus a pontificibus consecrato, potissimum sacrificetur. Nam Pompeio Festo teste, captum locum dicimus ad sacrificandum legitime constitutum.

837 *Capta delubra Minervæ*] Alii *castæ*. Sarravii codex et quinque alii *capite*. In vulgatis P. Victorii de re-

gionibus Urbis exemplaribus *capta* etiam dicitur. *Heins.* *Capta delubra Minervæ*] Hæc numerantur a Topographis inter viii. ædicularum regionis secundæ: situs, ut vides, erat ad radices Cælii. *Neapol.*

838 *Quæ*] *Templa. Natali capite habere suo*] Non ab initio, ex quo nata est; sed ea die mensis Martii qua olim nata est, hoc est, ipso die quinquatro.

840 *Ingenium solers*] Tallius Epist. ii. 2. Philisto nostro: 'Siculus ille capitalis, creber, acutus,' &c. Sic et apud membranas veteres Pollionia: 'capitalis jocus,' pro astuto et ingenioso: 'Capitali enim, inquit, joco regna promeruit.' De Regilliano agitur: quem locum vide. Vulgo legitur, *militaris. Neap.*

844 *Et hoc signo littera prima docet*] *Et hoc ipsum littera prisca*, bene Ursin. Arond. Mazar. et septem alii. *Heins.*

845 *Capitis quæ pendere penas Ex illo jubent furta recepta loco*] *Furta reperta* Ursin. Mazar. pr. Ambros. Voss. Arond. xiii. alii; bene: id est, deprehensa. Plantus Mostellaria, 'Male facta vestra repperi radicitus.' Virgil. 'Annuit, atque dolis risit Cytherea repertis.' Amat id verbum Noster: sic Trist. ii. 'Ingenio est pœna reperta meo.' Fast. iv. 'Si non turbassent signa reperta soes:' et initio lib. iv. 'Venerem repertam' dixit; ut habent codices vetusti. *Initio* lib. v. 'Tethys et extremo sæpe reperta loco est:' ita et illic priscum exemplar. Art. Am. i. 'Flammaque in arguto sæpe reperta foro est.' Supra hoc libro, 'in gelidis herba reperta focis.' Trist. iv. 5. 'Unica festanis ara reperta meis.' *Idem.* *Quæ pendere penas*] Conveniunt his verba Festi: 'Capitalis locus, ubi si quid violatum est, capite violatoris expiatur.' *Neap.*

849 *Summa dies*] Et quintus quinquatruum dies, qui x. Kalendas Aprilis.

lis, scribitur his notis Kalendario veteri, TUBILUS. N. P. et alter mense Maio, qui x. Kalendas Junias. Ergo Tubilustrum bis in anno Romano celebratum: Minervæ semel mensis Martio, Vulcano semel mense Maio. Observa reconditum morem ex nostro, forsitan in alio non leges: et sub finem lib. v. et nos ibi. *Neap.*

850 *Forti sacrificare Dea*] *Deo* Ursin. Mazar. et a manu prima Zulich. ut Deum pro Dea dixerit Græcorum more. An 'fortem Deum' Martem innuit? cui sacra sint Tubilustria hæc mensis Martii, quemadmodum altera illa mensis Maii Vulcano. *Heins.*

851 *Nunc potes ad solem*] Undecimo Kalendas April. Sol relictis Piscibus init Arietem, qui quidem aureum vellus habuisse dicitur. Eo Phryxus in Colchos delatus est. Vide Hyginum.

852 *Hic here*] Hoc est, xv. Kalendas Sol in Ariete. *Here* est *χθής*. *Neap.*

853 *Scelerata fraude novercæ*] Dolo Iunus uxoris Athamantis, novercæ Phryxi et Helles. *Paul.* *Seminibus fastis*] Vide Hyginum lib. II. Poët. Astronomicum.

854 *Ut solet*] Surgere scilicet ex semine.

855 *Mittitur ad Tripodas*] Quid 'tripus,' notum: hoc idem dixere Antiqui tripodium. Gloss. Mss. 'Tripodia, id est, scabellum quod tres pedes habet, vel mensa in sacris Apollinis,' &c. Quicquid igitur tribus fulcris sustinebatur, sic dici potuit. *Neapal.*

857 *Hic quoque*] Qui missus ad oraculum fuerat. *Corruptus*] Ab ipsa noverca.

859 *Utque recusantem*] Utque duo veteres; rectius. Deinde *Compulerunt* sequenti versu, pro *Compulerant*, cum Petaviano: unus Puteaneus *Compulerint*; proxime verum. *Heins.* *Cites*] Thebani scilicet, propter antihæ caritatem. *Et tempus*] Ipsa

sterilitas temporis, cum videretur provenire ex æris intemperie. *Et Ino*] Noverca.

860 *Regem*] Athamantem.

861 *Velati tempora vittis*] *Remis* Ursin. Nanger. Mazar. Zulich. Arond. pr. Ambros. et pr. Farnes. utrumque bene; sed sequor vetustiores codices: sic apud Virgil. lib. VII. 'induit albos Cum vitta crines, tum ramum innectit olivæ.' Nihil magis obvium apud Poëtis in descriptione victimarum aut sacrificiorum. *Heins.*

863 *Mater*] Nephelæ mater Phryxi et Helles. *Fortis pependerat æthere*] Quæ conversa in nebulam, in aëre pendens: *νεφέλη*, nebula est.

865 *Inque draconigenam*] *Draconigeram* quidam ex vetustioribus; sed frustra. *Heins.* *In draconigenam urbem*] Thebas in Bæotia, quas Cadmus posuit, qui in eo loco draconem interemit: ex cujus satis dentibus nati sunt, qui Cadmum in ea urbe condenda juverunt: ideo draconigenæ dicti. *Draconigenam urbem*] 'In nostro olim Thebano genere plusquam mira memorant: Martigenam ille aggreßus belluam magnus Europæ quæstor, angineo Repente hostes peperit seminio,' &c. *Plaut.* in suppos. Amphitr. *Κόδρους, ὁ δὲ ῥήγνους Εὐρώπης*. Apollon. Argonaut. III. 1177. ubi invenis totam hanc fabulam. 'Semine Cadmi Emicuit Diræa cohors,' *Lucan.* lib. IV. 'Seges clypeata virorum,' *Metamorph.* III. Ammiannus Marcellinus hoc refert ad improvisam multitudinem, subito ad arma prorumpentem.

868 *Per freta longa*] Quibus postea nomen fuit Hellespontus. *Neap.*

870 *Cum de se nomina fecit aquæ*] Pontus Helles, mare illud angustum inter Ægeum et Propontida.

875 *Littoribus tactis*] *Captis* Voss. Arond. Mazar. Zulich. pr. Ambros. Læti, et quatuor alii: et mox iidem majori ex parte *ad Colchas domos*. *Heins.*

876 *Percontis in Colchas domos*] Ad Æeten regem Colchorum.

877 *Tres ubi Luciferos*] Si numerus a xiv. Kalendas, ut fieri debet, erit Ovidio Æquinoctium vernali xi. Kalendas: nec multum sane discrepat ab antiquis. Columellæ est die xxiii. et xxv. Plinio hæc eadem, et Kalendario vet. in quo: DIES HOR. xii. NOX HOR. xii. ÆQUINOCTIUM VIII. KAL. APR. Neap.

878 *Æqua diurna feret*] *Feres* Mazar. Petav. pr. Ambros. Læti, et octo alii; et Ursin. et unus Vatic. cum Politiani excerptis *ferens*: ut hæc ad sequentia referantur; sed præstat alterum: sic infra, 'Templa feres, et me victore vocaberis ultor.' Heins.

879 *Inde quater pastor*] Post quatuor dies completos, id est, vi. Kalendas, Janus placandus, et terna hæc tranquilla numina, Pax, Salus, et Concordia. Bonum ergo aliquod urbi hoc die accessit: ita est; sicque notatur in Kalendario antiquo, Hoc die CÆSAR ALEXANDRIAM RECEPIT. Neapol.

880 *Canuerint*] Albescent. Hac

periphrasi, a reductione capellaram et rore, vespertinum et matutinum tempus significat.

882 *Romana Salus*] Dictane sic? non suspicor. Qui ergo? 'Publica.' Sed quid discriminis inter Publicam et Romanam? sacrificia tamen Publicæ facta repperi. Vetus fragmentum fratrum Arvalium; SALUTI PUBLICÆ VACCAS II. eidem et statuas erectas. Vide Dionem lib. liv. Vocat hic autem *diuoriam*. *Salus*] Hæc Salutis sedes a C. Junio Bubulco Censore locata in colle Quirinali juxta portam Salutarem: voverat Consul bello Samnitico, sed dedicavit Dictator. Livium lib. x. vide: hoc fuit anno cdlii. Ex his elicias, falso aliquos arbitrari, Salutem ab Augusto consecratam. Sane Princeps ille ejusdem augurium tantum abolitum renovavit, ut scribit in Augusto Suetonius. Neap.

884 *Luna colenda*] Templum hoc et Lunæ et Dianæ dictum. Diana enim eadem cum Luna. Vide Tacitum de Servii Tullii Dianio, quod incensum Neronianis temporibus, Annal. lib. xv. Neapol.

FASTORUM LIB. IV.

1 *Alma, fave, dixi*] *Alma, fave* vati quatuor veteres : ut *rd dixi* subintel- ligatur ; quod elegans. *Heins.*

5 *Scis, Dea, respondi*] *Venustus* videtur, si legas, *scin, Dea?* ut jam monui ad *Epist. Medem* : nam in *Got- torph.* ultima litera *roû scis* erat er- sa : *Voss.* et *Arondel.* *Sic.* Deinde *æther,* pro *aër,* meliores. *Idem.*

7 *Saucius aut sanus nunquam tua sig- na reliqui*] *An sanus* iidem ; recte, ut jam monui lib. II. 394. Tum *nunquid* meliores quoque pro *nunquam.* *Idem.*

8 *Tu mihi semper opus*] Scripti plu- rimi *onus.* *Lege honos* cum uno *Va- tie.* ex antiquioribus. *Idem.*

15 *Mota Cytheræa*] *Cytheriaca* qua- tuor veteres cum *Zulichemiano.* *Sic* ' *Cytheriæ aquæ* ' *Epist. Didus.* *Idem.* *Mea tempora myrto*] *Arbuscula* eidem sacra. *Neap.*

19 *Si qua tamen*] *O Germanice,* si quid est in *Fastis* quod ad te perti- neat, præcipuus est hic mensis : quo- niam *Veneri* dicatus est, a qua qui- dem progenita est *Julia* domus, in quam tu adoptatus es.

20 *Cæsar, in Aprili, quod tuearis, ha- bes*] *Quo tenearis* *Ursin.* *Zulich.* *Nau- ger.* et sex alii : at *Mazar.* *quo tenear- is habe : quo tuearis* *Voss.* et *Arond.* *Remed. Amor.* ' *Da vacuæ menti,* quo teneatur, opus.' *Superiori* versu ' *pars te de fastis dicere debet,* ' non *tangere,* *Mazar.* *Lege ducere,* id est, oblectare, trahere. *Heins.* *Quo te- nearis, habes*] Ob adoptionem in *Juliam* familiam. *Neap.*

21 *Descendit origine mensis*] *Pluri- mi* ex melioribus *imagine.* *Heins.*

23 *Pater Iliades*] *Romulus,* *Ilia* fi- lius, et urbis conditor. *Longum* scribe-

ret annum] Quia revera non adeo breve spatium tempus decimestre : non ad discrimen anni lunaris, ut voluit ma- gistelli. *Neapol.*

24 *Vidit, et anctores rettulit ipse suos*] *Tuos* *Ursin.* *Petav.* et quatuor alii. *Sensit* etiam *pr. Ambros.* et *Læti* codex. *Heins.*

26 *Quod sibi nascendi*] *Nascenti* plo- rique veteres : et sequenti versu in *gente* *reperitam,* non *receptam,* meliores ; recte : ut dictum supra lib. III. 846. *Idem.*

29 *Revolutaque quarrens Sacula*] *Re- voluta* *requirens* *Erfurtanus* ; ut sit ap- positio. *Idem.*

30 *Cognatos venit ad usque Deos*] *Id* est, usque ad *Jovem* et *Venerem.*

31 *Dardanæ Electra*] *Sumit* san- guinis initium a *Dardano,* secundo *Ilii* Rege ; cujus filius *Erichthonius,* hujus *Tros* ex *Astioche,* hujus *Assa- racus,* hujus *Capys,* hujus *Anchises* : primi tres regnum tenere ; hos se- cuti *Ilus,* *Assaraci* frater, *Laomedon,* *Priamus.* *Neap.* *Quis nescit Atlan- tide natum*] *Veteres* *codices* *nesciret,* probe ; ut per interrogationem hæc dicantur : quatuor etiam libri *cretum* pro *natum.* *Heins.*

33 *Erichthonius*] *Fuit* filius ex *Ba- thea* filia *Teucris,* quem fortunatissi- mum *Homer.* vocat. *Tros* est *gene- ratus* ab illo] Ex *Erichthonio* et *Cal- lirhoë* natus est *Tros.*

34 *Assaracum creat hic*] *Assaracum* *Petav.* et unus *Vatican.* et tum *lego* *Assaracum* *Capyn* : sic et *Electran* superiori versu alter *Petavii,* *Græco- rum* more ; ut in *Trist.* libro II. ' *Qui legis* *Electran* et *egentem* *mentis* *Oresten.* ' *Heins.*

35 *Proximus Anchises*] *Anchisen* Max. et Voss. nempe creat. *Proxi-mus*, Cypys. *Idem*.

37 *Hinc satus Æneas*] *Hoc satus* bene unus Vatican. nisi *hinc* malis: ut paulo post *Posthumus hinc*; ita enim meliores libri, non *hinc*: sic supra, 'Hujus Erichthonius.' *Idem*.

41 *Qui quod sylvis fuit ortus in altis*] Ita meliores; cum ante legeretur *sylvis est natus*: quatuor alii, *fuit altus in altis*. Unus Med. *fuit actus*: pr. Ambr. *fuit artus*: alter Put. *sylvis nutritus*. Heins.

43 *Isaque, Latine, tibi*] Ex hoc loco detracti sunt duo versus. Poëta enim primo loco meminit Sylvii Posthumi, deinde Latini. Verum medius horum fuit Æneas Sylvius, Sylvii primi filius, et hujus Latini pater. Virgilius quoque utriusque meminit, et Sylvii Posthumi et Æneæ Sylvii. Mansit postea *Sylvius* omnibus cognomen, qui Albæ regnarunt. *Alba*] Sylvius Alba Latino patri successit, regnavitque uno et quadraginta annis.

44 *Epitus*] *Epitior* Ursin. Patav. *Epicos*. Lege *Epitos*: et sic Met. xiv. quidam codices. Heins.

45 *Ille dedit capta repetita vocabula Troja*] Cypius emendat magnus Scaliger notis ad Eusebium, et Canonum Isagogicorum lib. iii. Paulus Merula ad Annales Ennii, *Cypis*. Pollitianus in ora codicis sui *Cypis*, incertum, an ex veteri libro: *Capetum* unus Vaticanus: alius *patriæ*: alter Petav. *capta*: *Ille dedit Capis repetita* Servius ad lib. vii. Æn. citat: et. certum est *Cypios* nomen hic latere. Pro *repetita* Mazar. et tres alii *residita*; nec dubito in pr. Ambrosiano ita fuisse: erat enim erasa vetus scriptura. In Vossiano quoque et primo Farnesiano aliisque duobus sic pro diversa lectione erat exaratum: de qua voce multis ad Clodianum Idyllio Phœnicis egi. Totum igitur versum lego hoc modo, *Edidit ille Cypyn, residita vocabula Troja*, vel *Ille Cypyn genuit*.

Met. x. ex vestigiis veterum codicum, 'recidivaque mortis imago Annua plangoris peraget simulamina nostri.' *Idem*. *Ille dedit capta*] Non semel monet me Josephus Scaliger, ut legam, *Ille dedit Cypii*, et in Animadversionibus ad Eusebium, et in Canonum Isagogicorum lib. iii. Facio lūbens: nam in hoc Albano Capye vult Ovidius repetitum esse nomen illius veteris Dardanidæ. Neapol.

47 *Cumque patris regnum post hunc Tyberinus haberet*] Non respondet Ovidiano nitori hic versus. Veteres plerique, *Accipiens regnum post hunc Tyberinus ab illo*, nihilo melius; nisi forte legas *Tyberinus avitum*: sed Met. xiv. 'regnum Tiberinus ab illis Cepit.' Heins.

49 *Jam tamen Agrippam natum Remulumque nepotem*] Agrippam genitum Zulich. pr. Ambros. et Læti. Pro *nepotem* veteres multi *nepotes*; quod est contra fidem Historiæ. Forte scribendum *Remulumque ferocem*. Nam Met. xiv. utrumque filium facit Tiberini: atque illic etiam 'ferocis' utitur vocabulo, 'de quo [Tiberino] Remulusque feroxque Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis Fulmineo perit imitator fulminis ictu:' vides hominem stolide ferocem et alterum Salmonea describi. Mox addit, 'Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti Tradit Aventino.' Quid ni ergo 'ferox' Remulus, quo 'moderatior' sit Acrota seu Agrippa, quem ferocem et ipsum jam appellavit? *Idem*.

52 *Tradita regna Proca*] Proca deinde post Aventinum annos tres et viginti regnavit.

53 *Sequitur diri Numitor germanus Amul*] Livius inquit: Proca deinde regnat. Is Numitorem atque Amulium præcreat. Numitori, qui stirpis maximus erat, regnum vetustum Sylviæ gentis legat. *Diri germanus Amul*] Et ob id dirum imperium et oradele vocat, quia fratrem regno ejecit.

54 *De Numitore*] Numitor duos filios habuit: Lausum, quem Dionysius Ægestum vocat: et Iliam, quæ et Rheæ. *P. Cum Lauso*] Halicarnassensis, τὸν υἱὸν τοῦ Νομίτορος Ἀγέστον, appellat; Plutarchus in Parallelis, Ἀλυστορ.

55 *Ense cadit patris Lausus*] Petav. *patrio.* Lege *patris*: quomodo codex Junianus. Vide omnino quæ notamus ad Amor. lib. iii. 6. 49. Sic Homerus κατ'ἐγγύον φέρων pro fraterna cære; et similia passim apud Græcos ac Latinos. Paulo ante pro *duri Amuli*, quinque veteres *diri* rectius: supra lib. ii. 'Hoc ubi cognovit contentor Amulius æqui, Nam raptas fratri victor habebat opes.' *Heins. Iliad*] Quæ Rheæ Sylvia dicta est.

60 *Diis generis dedit*] Veneri et Marti, unde genus duceret. *Tempora continuata*] Continuatos menses, Martium et Aprilem.

61 *Graio sermone*] Macrobius primo Saturnalium: 'Secundum mensem nominavit Aprilem, quasi Aphrilem, a spuma, quam Græci ἀφρὸν vocant, unde orta Venus creditur: et hanc Romuli fuisse asserunt rationem, ut primum quidem mensem a patre suo Marte, secundum ab Æneæ matre Venere nominaret: et his potissimum anni principia servaret, a quibus esset Romani nominis origo.' *Neapol.*

63 *Græco rem nomine dici*] *Grato* Mazar. dno alii, *Graio*; rectius. Puto tamen scribendum *patrio* nomine: sic Seneca in Epigrammatis, 'Corsica Phœcale tellus habitata colono, Corsica quæ patrio nomine Cyrus eras: ita vetustissimus codex, non *Graio* nomine. *Heins.*

64 *Italia nam tellus Græcia major erat*] Non omnis tamen Italia, sed pars Italiæ magna Græcia vocata est. *Paul. Græcia major erat*] Legas omnino Isaac Casauboni Castigationes in lib. vi. Strabonis sub initium, et Philippi Claverii lib. iv. 16. Italiæ antiquæ.

65 *Venerat Evander*] De Evandri et Herculis adventu in Italiam non iterabo hic quæ notavimus in primo. *Neap.*

68 *Albula*] Tybris. Quia longe ante Albam conditam venit in Latium Hercules: et tum dicebatur fluvius Albula.

69 *Dux quoque Neritius*] *Neritius* meliores; et recte. Vide quæ noto Remed. Amor. vs. 264. *Heins. Dux Neritius*] Ulysses a Nerito. Neritos appellata est Leucate, quæ Lærtis fuit, patris Ulyssis. *Testes Læstrygones extant*] Testantur Ulyssem venisse in Italiam. Læstrygones fuere apud Caletam. Hi et Anthropophagi vocati, qui e sociis Ulyssis duos devorant. *Paul. Testes Læstrygones extant*] Ipse Ulysses apud Homerum in Odysseæ x. 80. et ibid. vs. 133. *Neap.*

70 *Circes nomina littus habet*] 'Proxima Circes radantur littora terræ.' Virgil. vii.

71 *Ubi*] Propter Anienem fluv. qui inde fluit. *Paul. Et jam Telegoni*] Tusculum ab hoc conditum, non opus ut probem. Hujus oppidi vix exstant hodie pauca rudera prope Frascatinum.

72 *Argolica quæ posuere manus*] Quod posuere Mazar. Zulich. pr. Ambros. Petav. et decem alii; recte: et de solo Tibure intellige. Horat. Od. ii. 6. 'Tibur Argeo positum colono:' hinc et 'Herculeum Tibur' dictum. Catillus quoque Coras et Tiburtinus Tiburis conditores 'Argiva juventus' Virgilio appellantur. Sequenti etiam versu *Atrides Halesus* legendum, non *Atridæ*, cum Ursini libro et Naugerii aliisque multis. *Heins. Argolica quæ posuere manus*] Strabo lib. v. de Tybure et Præneste: φαῖ δ' ἘΛΛΗΝΙΚΑΣ ἀποτόρεας. *Neapol.*

73 *Venerat Halesus, &c.*] Alii dicunt Halesum fuisse Agamemnonis filium: quibus magis assentiendum puto.

74 *Terra Faliaca putat*] Verissimum,

mutato *H* in *F*: cum Servio loquor. Urbi autem Falerii et Falisca fuit nomen.

75 *Suasorem Antenoræ pacis*] A quo Patavio sua origo. Cato in Origini-bus de Venetis: 'Mixta his nobilis stirps Trojana; a quibus Patavium suo conditore inclytum.' Quid hæc Trojana stirps nisi Antenor? Quare Poëta 'suasorem pacis' dixerit, lege, si lubet, Dictyn Cretensem lib. v. et in Homero Iliade E. vs. 348. *Neap.*

76 *Appule Daune*] Daunus filiam conjugem Diomedi dedit, qui urbem condidit, quæ appellata est Harpos, et Apuliam a socieri nomine Dauniam appellavit. *Paul.* Et generum *(Eni-dæ)* Testantur hujus adventum Diomedæ insulæ contra littus Apulum. Fœtus: 'Diomedis campi in Apulia appellantur, qui ei in divisione regni, quam cum Dauno fecit, cesserunt: quæ non præterit Strabo lib. vi. in Italia descriptione. In ea regione percussit Diomedes Colchicum draconem, qui per id tempus totam devastabat: quamobrem publicæ statuæ heroi erectæ.

77 *Serus ab Iliaci*] Adsignificat, diu post hos Æneam in Italiam venisse: quo igitur anno? clare ingerit, post Trojæ excidium. Ipsa condita anno orbis *MMXXIV*. stetit *CCXCIX*. Id mihi satis bonæ fidei auctores probant: necessario capta anno *MMCCCXXIII*. et bene. Sic Jos. Scallger ad Eusebii annum *MCCXLI*. Capta Troja Trojani Ænea duce in Thraciam venere, ubi tota bruma hiemarunt: ineunte vere in Siciliam translati; morati sunt ibi ad finem anni incœpti. Anno secundo in Italiam iere: in qua, icto fœdere cum Latino Rege, acceptaque agri parte, Lavinium condiderunt. Adventus igitur Æneæ fuit anno ab orbe condito *MMCCCXXV*. *Neap.*

79 *Hujus erat Solymus Phrygia comes unus ab Ida*] Cujus Mazar. et Voss. Deinde comes exul bene Oxoniensis

liber. In Zulichemiano erasa hæc erant. In Hamburgensi *et unus erat omisum*: sic lib. iv. 'Nuper ab Etrusca venerat exul humo.' Pro *Solymus* plurimi veteres *Solemus*: in veterrimo codice Silli Italici *Solimius* dicitur passim. *Heins.* *Hujus erat Solymus, &c.*] Venit etiam cum Ænea Solymus, qui in Pellignis Sulmonem Ovidii patriam condidit. *Phrygia comes unus ab Ida*] Unus ex illis qui Æneam comitati sunt ab Ida monte Phrygiæ.

80 *Sulmonis mania*] Nam ipse eam urbem Solymon a nomine suo dixit. Deinde Sulmo dicta est. *Paul.* A quo *Sulmonis*] Vix in hoc veri umbra: nam Virgilius Æneæ comites in uno sistit Latio. *Neapol.*

82 *Scythico quam procul illa solo est*] Quæ quidem verba indicant Ovidium in Scythia scripsisse hæc. Inchoavit tamen Romæ, sed in Ponto perfecit.

83 *Euge age tam longas sed supprime*] *Ergo age veteres*: et Ursin. cum quatuor aliis, *longas et supprime*. Primus vero Ambros. *Ergo ego? tam longas sed*, cum Glossa, 'ibo: subandi in exilio.' Zulich. et Mazar. *Ergo ego tam longe?* eleganter: vide Notas ad Epist. xii. 207. *Heins.*

85 *Quo non Livor adit*] *Abit Mazar.* Zulich. pr. Ambr. et quinque alii. *Idem.*

86 *Invideantque*] Cyngius et Varro.

88 *Fataque terra patet*] *Parit* tres veteres. Vide Notas Met. xv. 92. *Heins.*

89 *Ab aperto tempore dictum*] Macrobius primo Saturnalium: 'Sed Cincius in eo libro, quem de Fastis reliquit, ait imperite quosdam opinari, Aprilem mensem antiquos a Veneræ dixisse,' &c. *Neap.*

91 *Dignissima temperat annum*] *Orbem* Mazar. Zulich. Petav. Ursin. Voss. Arond. aliique plurimi cum prim. Ambros. *Heins.*

93 *Juraque dat caelo, terræ, et nata-*

libus radiis] Ex Lucret. l. i. 'Alma Venus, cœli subter labentia signa, Quam mare naverim, quæ terras frugiferantes Concelebras,' &c.

98 *Longum est numerare*] *Longum enumerare* rectius unus Vatican. ut jam monui supra lib. III. 719. Ursin. et sex alii *longum est narrare*: quatuor memorare. Heins.

101 *Et idem*] *Lege at idem cum melioribus*. Unus etiam Vaticanus *Cum mare mas aries pro trux aries*. Idem.

104 *Nemus omne tremis*] *Vel tremant* Vossianus; quod amplector. Idem.

108 *Venerunt cultus multaque cura solo*] *Mundaque cura solo* Ursin. Petav. Arondel. Nauger. et plurimi præterea: alii octo cum Maz. Zulich. prim. Ambr. et Læti codice *mundaque cura sui*; optime: nam de solo nugæ sunt. Sic supra lib. III. 'Pauper sed mundæ sedulitatis anus:' ita veteres libri. Art. Am. 'munda verba.' Vide quæ noto Amor. i. 8. 39. Idem.

111 *Duram exorare puellam*] *Eloquentique fuit dulce* Mazarin. Idem.

113 *Mille per hanc artes notæ*] *Mazar. Zulich. Ursin. et duo alii notæ*; bene. Sic supra lib. i. 268. 'Ipse meæ movi callidus artis opus.' Remed. Amor. 'Quin etiam quacumque caret tua fœmina dote, Hanc moveat blandis usque precare sonis.' *Artes inisæ* prim. Ambros. etiam bene. Idem.

120 *Læva manum*] *Redibis ad Remed. Amor. vs. 5.*

121 *Calentes duas*] *Pallada et Junonem. Trojano iudice*] *Paride. Neapol.*

122 *Ah nolim victas hoc meminisse Deas*] *Dictas hoc mernisse* Mazar. Zulich. et prim. Ambros. Pro *Ah tres Has*; unus *Hanc*. Forte *Quam nolim!* ut Met. IX. 'Quam nolim rata sint!' Heins.

126 *Vere nitent terræ*] 'Emicuere rosæ, violæque, et molle Cyperon, Albaque de viridi riserunt illia præ-

to,' &c. Petron. Et infra; vs. 490. 'Pictaque dissimili flore nitebat haemus.'

132 *Hybernas jam timuisse minas*] *Meminisse* codex Ursini, prim. Ambros. et duo Patavini optime notæ. Heins.

134 *Vittæ longaque vestis abest*] *Quæ vittatæ non estis, ut sunt Vestales virgines et pudicæ matronæ. Paul. Longaque vestis abest*] *Anceps*: an e veteribus legam abest? nam hæc editio impudiculas tangit, illa matronas. Neapol.

135 *Aurea redimicula*] *Aurea ornamenta*. Verum 'redimicula' tæniæ sunt, sive vittæ pendentes a posteriore parte mitræ. Paul. *Redimicula demite collo*] *Jubet amoveri monilia*; et cætera ornamenta a Veneris simulacro: ut eo deterso, in ejus Festo exactius et suis redimiculis et rosis atque aliis floribus exornetur. Ant. *Redimicula demite collo*] *Solvite libri meliores, quos sequor*. Heins.

136 *Demite divitias: tota lavanda Dea est*] *Hunc versum et sequentem addidi ex Ursini, utroque Mazar. Zulich. Arondel. et multis aliis: quorum tamen plerique juvanda Dea est, vel videnda*. Idem. *Tota lavanda Dea est*] *Huc pertinent fectores, unctores, vestitores Deorum; quorum meminit Senecæ quoddam fragmentum, Firmicus, &c.*

138 *Nunc alii flores*] *His ipsis Calendis Aprilis: idque factum in templo Veneris Verticordiæ, de qua sermo paulo post. Eo etiam die erat lavatio matronarum prope templum Fortunæ virilis. Neapol.*

139 *Vos quoque sub viridi*] *Calendis Aprilis nuptæ Veneri sacrificant, et apud templum Fortunæ virilis, quod erat in ripa Tiberina, myrto coronatæ lavantur. Eam rationem huc rei affert poëta, ut si quid vitii notaretur in corpore, præstaretur Fortuna virilis, ut viros lateret. Sed cur sub myrto? quoniam sub ea latuit arbore, cum*

cáveret sibi a satyris: et quod ea arbor sub tutela Veneris esse putetur.

141 *Sudantes rore capillos*] *Rorantes* nuda meliores omnes; recte: sic Mét. v. 'Rorantesque comas a fronte removit ad aures.' *Heins.*

143 *Opposita texit sua tempora myrto*] *Lege opposita myrto*, ut pr. Ambros. Læti; et novem alii: ac vide notas Epist. vii. 110. Deinde reponendam corpora: cum mellioribus omnibus. *Heins.*

144 *Tuta fuit facta*] Eo modo se ipsam tutata est a satyris. *Vocare referre jubet*] Puto libet, vel jussit. 'Referre' pro imitari. *Heins.*

145 *Fortuna thura virili*] Sita hujus sedes ad Tiberim: in hac erat statua illa lignea Servii Tullii. De auctore, ne iterem scriptionem, dicam in vi. quarto Idus Junias, ubi locus ad hæc aptior. *Neapol.*

146 *Gelida qui locus humet aqua*] *Ca-lida* Ursini. Mazar. prim. Farnes. et duodecim alii; quod sequor: etsi non satis constat ubi hoc factum sit. Vide Notas lib. i. 271. *Heins.*

148 *Corporis omne videt*] *Patet* Voss. Arondel. plurimique alii: quod si sequamur, superiori versu pro *Accipit* cum nonnullis legam *Aspicit*; ne bis idem dicat. *Idem.*

149 *Ut tegat hoc, celatque viros*] *Viride* Ursini codex et quatuor alii mellioris notæ: sic et Terentius Phormione, 'si hoc celeatur patri, in metu sum.' *Idem.*

151 *Tritum papaver Sumere*] Libare contusum papaver, aut papaveris succum lacte et melle mixtum, quod et dulce est gustu, et dulcem somnum provocat: hæc a multis die nuptiali dabantur, in omen futurum, et diuturnæ voluptatis cum nupta. *Paul.*

152 *Mella liquata favis*] Forsan his exprimit coetam antiquorum, de quo Plinius xix. 8. *Neap.*

156 *Bona fama manet*] *Manent* Voss. bene. *Heins.*

158 *Cumaram consuluisse animum*] *Adi-*

ti sunt libri Sibyllini. Convenit in hoc Plutarchus ibidem, et Valerius Maximus lib. viii. 15. ubi habes, quam fuerit electa ad sacrandum numinis simulacrum: et adi Phinium lib. viii. 35. *Neapol.*

159 *Templa jubet Veneri fieri*] *Posita* sedes in via Salaria extra partem Col- linam regione v. Panvinus, et alii in summaria Urbis descriptione.

160 *Inde Venus ceræ nomina corda tenet*] *Numine corda* veteres plerique, vel *nomine corda*. Sed scriptura vulgata controversiam movere noti. Pausanias in Atticis *'Αρροβίης ἐν- ορροπίας* describit. *Heins.* *Vero nomina corda tenet*] Dicta Verticordia: hæc Græcis est *'Αρροβίης ἐνκορροπία*. *Neap.*

164 *Scorpius*] *Scorpius* Petav. lege *Scorpius*: de quo supra lib. iii. 712. *Heins.* *Scorpius in virides*] Calendis Aprilis Scorpii occasus matutinas: idem sentit Columella.

165 *Nex ubi transierit*] iv. Nomus Pleiadum occensus heliacus. Nec aliud quod sequitur, 'humeros relevare paternos,' quam, cælo decedere. Vide Petavium, in suo Uranologio varia- rum dissertationum lib. vii. 6. *Neap.* *Nex ubi transierit*] Secunda die Aprilis, erit ortus Pleiadum: quæ, quia in Vere oriuntur, Vergilius dictas sunt.

167 *Semustamque facem*] Hanc faciebant rustici e pluribus virgulis: quarum fasciculus hodie etiam lateris pauperum. De laterarum usu antiquissimo vide Athen. lib. xv. 13. *Neapol.*

169 *Incipient humeros relecare paternos*] Hameros patris Atlantis, qui cælum sustinere dicitur. *Paul.*

171 *Sen quod in amplexus*] *Amplexum* meliores: et incipient paulo ante. *Heins.*

174 *Maian et Electram Taygetumque*] Scripti meliores *Electan*, ut supra diximus: iidem *Taygetumque*. *Idem.* *Maianque* Ex qua Mercurius. *Et Electa*

trum] Ex qua Dardanus. *Taygetemque*] Ex qua Lacedæmon, et mons Taygetus ab ea denominatur in Laconia.

176 *Et facti sola pudore latet*] Hyginus lib. II. Poët. Ast. 'Hæ numero septem dicuntur,' &c. *Neapol.*

178 *Ante oculos opposuitque manum*] *Apposuitque* tres calamo exarati. *Heins.* *Ante oculos opposuitque manum*] Ne videret eversionem Trojanæ gentis: idcirco latet ea stella.

179 *Ter sine perpetuo*] *Pridie* Nonas Aprilis erant Megalesia festa Magnæ Matris Idææ. Livius I. XXIX. *Neap.*

181 *Inflexo cornu*] De hoc ipso Athenæus lib. XV. τὸ κέρως ἀντὶ προσδιδρυσσιν ἀνέλογον τῇ τῶν σαλπύγγων κἀδωσι. N. *Berecynthia tibia*] Phrygia, a Berecynthio monte Phrygiæ: tam quod hæc sacra e Phrygia advecta, tum etiam, quod obliquam tibiam Midas in Phrygia adinvenit. *Berecynthia tibia*] Quod Remulus opprobrat Trojanis, *Æneid.* IX. 'ite per alta Dindyma, ubi assuetis biforem dat tibia cantum. Tympana vos buxusque vocat Berecynthia Matris Idææ.'

182 *Et festa parentis erunt*] Idææ Cybelis, Magnæ Matris Deorum, quæ e Phrygia Romam advecta est: ideo *Idææ*, ab Ida Trojana.

183 *Ibunt seminares*] Velut antambulones: igitur quidam e sacerdotibus ante statuam Matris Idææ ibunt, quidam humeris superimpositam ferrent, Herodianus lib. I. Sed sis, exprimum quid sentiam: Megalesia et Hilaria eadem suspicor; et sic audaces legerem et expungerem aliqua in Macrobio primo Saturnalium: 'Præcipuam autem Solis in his cærimonis verti rationem hinc etiam potest intelligi, quod ritu eorum κατὰ βόσκου finita, simulationeque luctus peracta, celebratur lætitiæ exordium pridie Nonas Aprilis, quo tempore Sol diem longiorem nocte præcedit.' *Neap.* *Seminares*] 'Cum semiviro

comitatu,' Virgil. 'Ferro mollita juvenus,' Lucan. X. Hinc Cæsar: 'Ex viris Gallos fieri, ex Gallis nunquam viros.' Hinc et Atys nova mulier vocatur. Catull. de Berecynth. Et vir sterilis. *ibid.*

185 *Ipsa sedens*] Simulacrum ipsius. *Feretur*] In ipsa pompa. *Molli comitum cervice*] Cervice mollium et effeminatorum comitum.

186 *Exulata*] Ululata celebrata.

188 *Marte suo vacent*] Per translationem a bello, vacent a litibus.

190 *Lotos adunca sono*] *Lotos* antiquis pro tibia: nam eorum aliquæ e loto arbore. *Neapol.*

191 *Da, Dea, quam sciter*] Ita Pollitianus et Nangerius conjecerunt. Nam veteres plerique *quam sciter*; tres *quem sciter*; Zallich. *quam sciter*; alii aliter. Scribo, *quam sciter*: Musas innuit: atque ita unus Patavinus ex melioribus: vide notas lib. I. 166. Deinde proximo versu idem Patavinus pro diversa lectione *Audit*: quod confirmant unus Vatican. unus Moreti, et Regius: atque ita diu est quod scribendum conjeci. Vulgo *Vidit* perperam legebatur. *Heins.* *Da, Dea*] Dic tu, Dea, causam hujus sonitus. *Cybeleia*] Ipsa Deorum Mater. *Neputes, &c.*] Musas Jovis et Memoriae filias.

192 *Et has jussit*] Musas. *Cura adesse meas*] Et respondere, et docere, si quid esset in quo dubitarem.

196 *Quod teneri nomen amoris habes*] Nam *ἔρως*, *ἔρωτος*, amor; unde et ipsa Erato dicta.

201 *Rheæ*] Quæ et Ops, Jovis mater, Saturni uxor.

203 *Pro magno teste vetustas*] *Magna teste* rectius unus Patavinus. *Heins.*

205 *Veste latens saxum*] Lapis hic *abodis* a Grammaticis dictus: iidem 'Græci,' inquit, 'βαρυλον vocant:' ni 'veste latens' explices *ἐν σκαργαροῖς ἐλημένον πέτρων*. *Neap.* *Celesti gutture sedit*] *Viscere* Zallichem: præbet sic sæpe Noster. *Heins.*

207 *Ardus Idæ]* Mons Idæus in Creta altus, et ascensu difficilis: *Jam dudum resonat]* Ex quo natus erat Jupiter, resonat mons tinnitibus æris, ne vagiens puer audiat. *P. Timi- tibus Idæ]* Quodam armorum strepitu tunc a Curetibus invento; de quo Diomedes lib. III. Vide Athenæum lib. IX.

208 *Tutus ut infanti]* Hinc in Cretensi historia apud Geographum lib. IX. *Οἱ Κουρήτες Διὸς τροφεῖς λέγονται, καὶ φύλακες, εἰς Κρήτην ἐκ Θρυγίας μεταφερθέντες ὑπὸ τῆς Πέας. Neap.*

209 *Pars manibus clypeos]* *Clypeos manibus* veteres; nisi quod pr. Ambros. Læti codex et unus Vatic. *clypeos sudibus*: quomodo et Lactantius agnoscit lib. I. Divinar. Instit. Mazar. et Zulich. *rudibus*; proxime verum. Hyginus fab. 139. 'hastas' vocat: 'Ne pueri vagitus exaudiretur, impuberes convocavit, eisque clypeola ænea et hastas dedit, et jussit eos circum arborem euntes crepare, qui Græce Curetes sunt appellati.' *Ἐγχειρίδια* sunt Halicarnasseo lib. II. *Pars tundit inanes]* *Pulsat inanes* Ursin. liber, et unus Patav. et unus Vatican. sed aliter Lactantius qui et *habent* cum vulgatis sequenti versu; licet *agunt* Voss. et quatuor alii agnoscant. *Heins. Pars clypeos manibus]* In Lactantiō Firmiano lib. primo legitur, *Pars clypeos sudibus*, similior vero lectio: nam ὑπὸ τῶν ἔγχειριδίων sonitum in clypeolis excitabant. *Galeas, &c.]* Ex hoc tempore in hujus rei memoriam isti ἐνόπλιον ὄρχησιν instituere; et primum, ut vides, in Creta: unde Κρητικὴν nuncupata. Vetus Commentator Sophoclis ad Ajacem: *τῶν δὲ ὀρχήσεων ἡ μὲν Βερεκυνθιακὴ λέγεται, ἡ δὲ Κρητικὴ, ἡ καὶ Πυρρίχη.* Quæ hæc Pyrricha? eadem cum armata illa Curetica; vero verius. Vide in Joannis Menursii Orchestra. Unum addo, quod addi debet, πρόλιον hanc Κουρητικὴν a Callimacho dici Hymno in Jovem, quam

ἐνόπλιον Scholiastes exposcit: inde, πρόλιον eandem faciunt cum Pyrricha, quia ἐνόπλιος. *Neapol. Galeas inanes]* Item Virg. IX. 'galeam ante pedes projecit inanem.'

211 *Res latuit patrem]* Pr. Ambros. Læti, Excerpta Politian. Vossian. Arondel. Mazar. Zulich. et sex alii cum Lactantio, *Res latuit, prisci quæ manent imitamina facti*: sed vulgata lectio longe elegantior. *Heins.*

212 *Deæ comites]* Ipsi ministri Cybeles, qui eam in pompa comitantur. *Raucaque terga]* Tympana ipsa ex tergis, hoc est, ex coriis, rauce sonantia.

214 *Phrygios modos]* Flebiles et effæminatos. Consule Eurip. fab. XIII.

215 *Cur huic genus acre leonum]* *Leones* Ursini codex et unus Vatic. cum Naugeriano; quod Bersmanni quoque editionem occupavit: elegans et vera lectio. Sic et apud Virgilium in optimo Mediceo legitur, Georg. 'At rapidæ tigres absunt et sæva leones Semina.' Lucretio tamen, 'genus acre leonum sævaque sæcla.' *Heins.*

217 *Feritas mollita per illam]* Hinc Hierapoli in septis templi Deæ Syriæ ursi et leones erant mansueti, qui neminem læderent. *Neapol.*

219 *Caput est onerata]* *Ornata* Læti codex et multi. Nonnulli etiam *turrita corona*: ut apud Claudian. 'turrita Cybele Me quoque Saturno genuit.' Propertius, 'Claudia turritæ rara ministra Deæ:' ubi cura malim; alii *turrigera*: sed *turrita* præstat; cum alterum mox sequatur. *Heins.*

220 *An primis turres urbibus]* *Phrygiis urbibus* bene Ursini liber et unus Vatic. *Idem.*

223 *Phryx puer]* Facetus est Ciophanus, qui hunc putat Æneam, cum sit ille Attis Matris Idææ amasius; fuit sane domo Phryx. Plin. I. v. 29. *In sylvis]* Nam pastor et agrestis. Arnobius lib. IV. de Saltatione, qua Cybele repræsentabatur.

224 *Turrigeram caelo junxit amore Deam*] *Vixit* Ursin. Petav. Nanger. et quinque alii: sic supra lib. II. 'Jupiter immodico Juturnæ vinctus amore;' libri veteres: et idem Trist. 1. 7. 'Temporis et longi vinctus amore tibi.' Epistola Acontii, 'Sed neque compedibus, nec me compesce catenis: Servabor firmo vinctus amore tibi.' Statius Theb. VIII. 'devinctus amore pudico.' Hinc 'nodi Veneris' Lucretio; et Nostro Epist. IV. 'Imposuit podos qui Venus ipsa suos;' et 'vincula Veneris.' Virg. 'Veneris dic vincula necto:' nam apud Lucretium lib. I. rectius legas 'in gremium qui sæpe tuum se Rejicit æterno devictus vulnere amoris' cum tribus veterimis libris, quam *devinctus*, et *Reficit*: *Rejicit*, etiam agnoscit Scholastes Statii Theb. III. Idem Lucretius 'Veneris compagem' appellat, et 'nexum.' *Heins.*

225 *Templa tueri*] Tutelam, custodiam gerere. 'Templi tutela fuere,' Metam. VIII. 'Quis tutelam gerit harum ædium?' Plaut.

228 *Ultima, qua fallam, sit Venus*] Pr. Ambros. et sex alii cum Erfurtano *quam fallam*; bene: sic Epist. Paridis, 'metuis Venerem temerare maritam, Castaque legitimi fallere jura thori.' Vide Notas Epist. II. 37. *Idem.*

229 *Et in Nympha Sagaritide*] Finxit hujus nominis Naladem a Sagaro Phrygiæ flumine. *Neapol.*

230 *Hinc penas exigit ira Deæ*] *Huic* Ursin. pr. Ambros. Mazar. et tres alii: de quo ad Claudianum jam monui, VI. Cons. Honorii. *Heins.*

231 *Succidit*] Ipsa Cybele. *Naiada*] Nympham ipsam Sagaritida. Ostendit illam Poëta Nympham fluminis, cum dicat Nalada. Et ostendit Hamadryada: cum Hamadryades sunt Deæ arborum, quæ cum his nascuntur et moriuntur. Sic nunc illam succisam, inquit, in arbore, tanquam Hamadryada: quia succidit arborem

Delph. et Var. Clus.

in qua illa vivebat, vivente arbore: moriente arbore mortua est ipsa.

232 *Fatum Naiadis erat*] Nam quamdiu servata est arbor incolumis, servata est et Nympha.

233 *Credens thalami procumbere tectum*] Vel *tegnam* Zulichemianus; Max. *tecta*; quomodo etiam pr. Ambr. Læti, et tres alii. Scribe *tigna*: ut Metam. lib. IV. 'Summo quo pendet aranea tigno:' et lib. VIII. 'Sordida terga suis nigro pendentia tigno.' 'Tigna' pro Tabulatis Propert. Eleg. IV. 3. 'Sive in finitimo genuit stans noctua tigno.' Vide Met. XIV. 534. ubi plura. Prudentius lib. II. contra Symmachum, 'Adscribunt saxis Lachesis male fortia fila, Tectorumque trabes fusis pendere rotatis Credunt, atque ipsis tribuunt decreta tigillis.' *Heins.*

234 *Dindyma*] Dindyma enim montes sunt in Phrygia: unde et Cybele Dindymene dicta.

235 *Remove modo verbera clamat*] In Voss. et Arond. *modo verbera summove clamat*: Mazar. *metu verbera summove*. In Zulichemiano omnia erasa: latet nescio quid mendi. *Heins.* Et *clamat*, *Modo tolle faces*] Videbatur videre Furias ipsum insectantes facibus et verberibus. Ideo, 'Tolle faces:' Remove verbera: noli, Dea, cruciare me facibus et verberibus. P. *Remove modo verbera*] Ex his fortassis postea mos ille mansit verberandi Cybeles ministros, si deliquissent in sacris: ultimum eruo ex Plutarcho adversus Colotem. *Neapol.*

236 *Sape Palæstinas jurat adesse Deas*] Palæste locus est in ora Epiri, apud Oricon, quo e navibus descendit Cæsar, cum iret cum exercitu adversus Pomp. Lucan. in V. Pharsaliæ: 'Lapsa Palæstinas uncis confixit arenas.' Furias adesse jurabat Atys, cum furore percitus esset.

239 *Meritis do sanguine penas*] *Meritas* de Arond. et octo alii: unus Medic. *dum*. Lege *meritas dem san-*

Ovid.

11 M

guine pennis. Dixi Epist. xix. vs. 31. Heins.

242 *Subito signa relicta viri*] Malim subito viro. Vide Notas Epist. xviii. 160. *Idem. Signa relicta viri*] Non solum in corpore, sed etiam nulla in cultu. Lucianus περὶ τῆς Συρίας Θεοῦ. Ὡς γὰρ μὴ ἡ Πρία ἔρεμε, βίον μὲν ἀνδρῶν ἀπεπαύσατο, μορφήν δὲ θηλέων ἡμεύσατο, καὶ ἐσθῆτα γυναικῶν ἐνεδύσατο. Ad hujus imitationem Hierapoli quotannis veris initio se castrabant, et muliebri vestitu in posterum incedebant. Neapol.

244 *Cædunt jactatis vilia membra comis*] *Lævia* putabam legendum: quomodo supra lib. iiii. 'Ut Satyri lævisque senex tetigere saporem.' Sed et 'viles Galli' Arnobio dicuntur. Superiori versu *furor* hinc, pro hic, bene Ursini codex: malim etiam *ivit* in exemplum quam *venit*. Heins. *Jactatis comis*] Capitis jactatio peculiare Gallis. Neap. *Jactatis comis*] 'Ubi capita Mænades vi jaciunt hederigeræ.' Τρυφερὸν πλόκαμον εἰς αἰθέρα βύπτων ἑαυτὰν χαίτας δαίμων.

249 *Dindymon*] Apollonii Scholiastes: Δίνδυμον ὄρος Κυζίκου ἐπὶ τῆς Πρίας. In eo enim et templum habuit. Ammianus lib. xxii. *Et amaram fontibus Idan*] *Iden* meliores: sic supra iidem, 'Ardua jamdudum resonat tinnitibus Ide.' Heins.

250 *Iliacas opes*] Nam omnis Phrygia illi sacra. Ilium in Troade, Troas in Phrygia minore. Stephanus: Ἰλιον, πόλις Τρωάδος. Neapol.

252 *Sacriferas sequuta rates*] Naves Æneæ sacra ferentes.

253 *Nondum Latio sua numina posci*] Nondum advenisse tempus, quo in Italiam transferretur.

254 *Assuetis subatiteratque locis*] *Constitit* etque multi: ut alibi, 'Mater et Æneæ constat in urbe sui.' Heins. *Assuetis subatiterat*] Substitit tunc in Phrygia, ubi esse consueverat.

255 *Jam sæcula quinque*] Et insuper annos 48. Neapol.

257 *Fatalia verba sacerdos*] Curæ fuit hoc per id tempus Decemviris. Invenies Duumviros inspexisse libros Sibyllinos, invenies xv. viros; sed Duumviri antiquiores Decemviris: unde colligas, paulatim auctum hoc sacerdotium. Neapol.

258 *Inspicit*] Causam inspectionis Appianus suggerit in Annibalicis. *Inspectum tale fuisse ferunt*] Refert, Erfurtanus; ut de sacerdote intelligatur. Heins.

259 *Mater abest*] Μητήρ passim apud Græcos est Cybeles, non addito τῶν θεῶν. Neapol.

260 *Casta est accipienda manu*] Respexit Poëta ad oraculum, quod fuit, ut ab optimo viro exciperetur.

261 *Patres ambagibus errant*] Malim hærent, tam hic quam infra hoc libro, 'Expedit errantem nemori gratissima conjux.' Sic et 'pendere in re dubia' dicebant. Heins.

263 *Consultitur Pæan*] Apollo. *Consultitur Pæan*] Mutavit rerum ordinem: nam prius missi Legati, postea Oraculum consultum. Livius lib. xxix. Neapol. *Accersite*] Bene vestustiores arcessite. Heins.

265 *Mittuntur proceres*] Ex his unus M. Valerius Lævinus, qui bis Consul fuerat, ac res in Græcia gesserat; alter M. Cæcilius Metellus Prætorius: additus Sulpitius Galba Ædilitius; duo Quæstorii, C. Tremelius Flaccus, et M. Valerius Falco. *Tenebat Attalus*] Sed ille (nam plures Asiæ Reges Attali) qui Romanos in bello Galatensi contra Philippum juvit. Livius lib. xxxix. et Strabo lib. xiii. Neapol.

266 *Attalus*] Rex Pergamensium. *Rem negat ille viris*] Ah, mi Naso, parum φιλαλήθης clamat id falsum historia. 'Is Legatos,' inquit Livius, 'comiter acceptos Pessinuntem in Phrygiam deduxit: sacrumque iis lapidem, quem matrem Deum esse dicebant, tradidit.' Neapol.

272 *In Phrygios avos*] Herodianus

libro primo de Cybeles simulacro: *Ἐνυχον δὲ βῆδιν, συγγένειαν προβαλλόμενοι καὶ τὴν αὖτ' Αἰνείου τοῦ Φρυγῆος εἰς αὐτοὺς διαδοχὴν καταλέγοντες.* Ob hanc forte consanguinitatem ultimus Attalus cognomento Philometor, nullo relicto ex suis superstitite, heredes nominavit Romanos. *Neapol.*

276 *Caelestum Matrem*] Alii *Caelestem*: sed frustra: Sic 'caelestium matres' infra hoc ipso libro. Gratius de Gigantibus, 'Nonne vides veterum quos prodit fabula rerum Semideos? illi aggeribus tentare superbis Æthera, tum matres ausi tractare Deorum:' sic locus mendosissimus scribendus. *Heins.*

277 *Fertur tutissima nati*] *Justissima* Mazar. Zulich. Voss. Arondel. et duo alii; *cultissima* totidem; quod placet: hoc vult a Dis Marinis fuisse cultam. *Idem.*

279 *Rhæteumque capax*] Pri. Ambr. Læti, et multi alii *repax*: bene. Vide infra notas vs. 568. *Idem.* *Rhæteum capax transit*] Apud Rhæteum promontorium, in faucibus Hellesponti, apud Trojam, ubi Achivorum portus et Achaia castra. Ideo *capax* dixit; ubi tam magnæ classis fuit statio. *Sigeaque littora*] A Sigeo promontorio, itidem Hellesponto imminenti. *Paul.* *Rhæteumque capax Sigeaque littora*] Utrosque illos *ἀγκῶνας*, qui in mare protendantur; de quibus Strabo lib. XIII. His convallibus certe nomen inditum ab iisdemmet urbibus Sigeo et Rhætee ibidem sitis.

280 *Et Tenedum et veteres Eetionis opes*] *Tenedon veteres* libri nonnulli; atqui Thebis is imperavit. Politianus *Emathionis* legebat, Samothraciam intelligens; aut *Ænopionis*, Chion: sed frustra. Scribe, *Et Theben veteres Eetionis opes*. 'Eetioneas Thebas' Noster dixit Met. XII. Homerus lib. Iliad. A. *Θήβην ἱερὴν πόλιν Ἑρῖωνος*; ut et Iliad. X. at II. 2. *Ἀνδρομάχῃ, θυγάτηρ μεγαλήτρος Ἑρῖωνος*, 'Herlian δε θυγάτηρ Ἑρακλέωυ ἑλένησιν, Θήβην Ἑρακλείην

Καλικεσσ' ἀνδρῶσιν ἀνδρῶσιν. Q. Calaber lib. III. *Ἀλμυρόν τε ζαθέην, Κίλιαν τ' αἰτὶ πτολιθῶρον, Θήβην Ἑρῖωνος ἑλέην.* *Heins.* *Et Tenedum*] Hæc jacet extra Hellespontum, opposita Sigeo littori. *Neapol.*

281 *Cyclades*] Quæ sunt in *Ἐγῶο* insulae, quæ Delum circumstant. *Paul.* *Lesbo post terga relicta*] Illis scilicet insulae, ex his una Lesbos, quæ sita sunt ante Cariam, Ioniam, Æolidem, usque ad Troaden: item illis, quæ ante Græciam usque ad Macedoniam et confinem Thraciam; Eubœa, in qua urbs Carystus, Scyro, Peparetho, Lemno, Thaso, Imbro, et aliis. *Neap.*

282 *Quaque Carysteis*] *Carysteis* Vossianus: sic 'Naupactous' libro primo ex codicibus scriptis. *Heins.*

283 *Transit et Icarium*] Mare scilicet: quod est inter Samum et Miconum. Sed hoc a læva relinquit.

286 *Et Veneri sacra Cythera petit*] Cytheram insulam, quæ est inter Maleam et Cretam. Insula est Veneri sacra.

287 *Petit mare*] Siculum. Quia Trinacria dicta est a tribus eminentibus promontoriis, Pachyno, Lilybæo, Peloro. *Ubi tingere ferrum*] *Fingere* unus Bononiensis et unus Vatican. Silius libro VIII. 'Non totidem Ilva viros, sed lætos fingere ferrum Armarat patrio, quo nutrit bella, metallo:' sic scribo; vulgati *lectos tingere*: vetus codex *latos gignere*; non male. Sed apud Virgilium de Cyclopius lib. VIII. 'alii stridentia tingunt Æra lacu.' Et lib. XII. 'Ensem quem Dauno ignipotens Deus ipse parenti fecerat, et Stygia candentem tinxerat unda.' Noster Met. IX. 'ceu lamina candens Tincta lacu stridit.' Unde fit, ut in hoc Nasonis loco nihil opiner mutandum. *Heins.*

288 *Æmonidesque solent*] Scripti fere omnes *Æmonides* aut *Agmonides*; bene: idem, qui Virgilio, Pyracmon. Arpes est Apollodoro, *μετὰ τοῦτους δὲ αὐτῶ τεινοὶ Γῆ Κίλιαντας Ἀρπην, Ἰρε-*

ρόπην, Βρόπτην, ὃν ἑκάστος εἶχεν ἕνα ὀφθαλμὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου. Sed lege 'Αργην. Callimacho hymno Dianæ, Μήτηρ μὲν Κύκλωπας ἐξ ἐπὶ παῖδι καλίστρει 'Αργην ἢ Στερόπην. Hesiodus Theogon. Βρόπτην τε Στερόπην τε καὶ 'Αργην ὀβριμόθυμον. Ita et Eustathius in Homerum. Steropes aliis est Astero-ropes: sic et Sterope una Pleiadum, nonnullis Asterope. *Idem.*

289 *Æquoraque Afra legit*] Dno lib-ri *Littora*. 'Littora legere' passim obvium apud Poëtas, et 'saxa legere.' Pro *Respicit a remis* alii veteres *Despicit* vel *Prospicit*. *Idem.* *Æquora*] Mare Libycum. *Sardoa regna*] E mari Libyco flectenti in oram Latino-rum et ostia Tiberina, est Sardinia, magna insula, a sinistra: ideo, 'a sin-istris remis' dixit.

292 *In altum Dividit*] Qua in mare influit. *Et campo liberiore natat*] Per latiora spacia: nam illoc fertur per alveum, postea exit in mare Tyrrhe-num.

295 *Natique virique*] Junianus na-tæque, et tres alii: Ursini liber et Patav. optimus *natique nurusque*: lege *natæque, nurusque*. Metam. xv. ex veteribus libris, 'Huc omnis populus passim, matresque, nurusque, Obvia turba ruit, quæque ignes, Troia, ser-vant Vesta tuos.' *Heins.*

296 *Sanctos focos*] *Castos* alter Pe-tavii, quod placet: sic et Vesta pas-sim 'casta': ut et de Cerere infra, 'Parva bona Cereri, sint modo casta, placent.' Triat. iv. 2. de Vestalibus, 'quæ sine crimine castos Perpetua servant virginitate focos.' *Idem.*

300 *Sedit limoso pressa carina vado*] *Arenoso* alter Put. quomodo libro pri-mo, 'Radit arenosi Tibridis unda latus.' Pro *pressa* priscae editiones et scripti tres *fessa*; etiam bene: pos-set et *pressa* pro deprensa legi; ut apud Horatium, 'Otium Divos rogat in patenti Prensus *Ægæo*.' *Idem.* *Limoso vado*] Naso tribuit siecitati, quod Historici defectui patii Tiberini.

Huc omnino adscribendus Strabonis locus, lib. v. *Neap.*

305 *Clauso referebat ab alto*] *Ab alto*, ab antiquo. Nihil ergo *Alta* legi necesse, cum Neapoli: sic in Pont. lib. iv. 7. 'At tibi progenies alti fortissima Dauni.' Virgil. 'Deiphobe armipotens, genus alto a sanguine Teucri.' Et apud eundem lib. ix. 'Thebana de matre nothum Sarpedonis alti Conjecto sternit jaculo.' Ju-venalis Satyr. vi. 'Quædam de nu-mero Lamiarum et nominis alti': ita scripti. Sat. viii. 'Tunc licet a Pico nnumeres genus, altaque si te Nomina delectant.' Et, 'Plaute, tumes alto Drusorum stemmate, tanquam Feceris ipse aliquid, propter quod nobilis esses.' Noster Trist. iv. 4. 'In quo pars altæ nobilitatis erat.' Pont. ii. 3. 'Quique dolor pectus tetigisset Cæsaris alti.' Auctor elegiæ in obitu Mæcenatis, 'Regia eras genus Etrusci: tu Cæsaris alti Gloria.' sic scribo, non *almi*. Epicedio Drusi, 'Hoc domus ista docet per te mea Cæsaris alti.' Horatius Od. iii. 4. 'Vos Cæsarem altum, militia simul Fessas cohortes urbibus addidit, Finire quærentem labores, Pierio re-creatis antro.' Silius libro viii. 'Tul-lius æratas raptabat in agmina tur-mas Regia progenies, et Tullo sanguis ab alto.' Clausum? igitur 'altum' pro antiquo et veteri posuit. Silius lib. xiii. oratione Scipionis ad Appum, 'Gens o veteris pulcherrima Clausi'; ubi *Claudi* perperam legitur. *Idem* lib. xvii. 'Hic prisca ducens Clau-sorum ab origine nomen Claudia.' Claudiam quoque gentem a Claudio deducit Virgilius lib. vii. *Æneidos.* *Heins.* *Claudia Quinta*] Cum viri frustra conarentur, ex clarissima Claudiorum familia virgo Claudia processit: quæ cum casta non crede-retur, Deam ipsam obtestata, ut suæ testimonium pudicitiae perhiberet, exiguo deinde conamine funem tra-hentem navis sequuta est. *Clauso*

ab alto] A quo emanavit domus Claudia. *P. Referebat ab alto*] Hæc vulgaris editio: forte legendum, *ab Atta*. Claudius ille princeps Patritiæ hujus familiæ recens a Sabinis Atta Claudius appellatus, priusquam Appius Claudius diceretur. Livius lib. III. Neap.

307 *Casta quidem, sed non est credita*] *Lege sed non et credita* cum melioribus: dixi Met. IV. 273. Heins.

309 *Cultus et ornatus varie prodixisse capillos*] Ursin. alii quidam, *Cultus et ornatus variis prodixisse capillis*: at Mazar. Zulich. Næger. prim. Ambr. et alii nonnulli, *ornatis varie prodixisse capillis*; recte: nisi mavis, *ornato capillis*. Pro *prodixisse* male quidam *fudixisse* aut *ponnisse*. Sæpius enim in publicum prodire suspectum in femina; quod et *procedere* dicebant. Propert. El. I. 2. 'Quid juvat ornato procedere, vita, capillo?' Tibullus lib. IV. 'Urit, si Tyria voluit procedere, palla.' Noster Art. Am. 'Nec prodite graves insuto vestibus auro.' Idem Propertius Eleg. II. 25. 'Vidistis quandam Argiva prodire figura.' Tibullus Eleg. I. 9. 'auroque lacertos Vinciât, et Tyrio prodeat apta sinu.' Idem. Et *ornatis*] Calamistria inustus: hoc est, ornatus capillis; item gemmis distinctus. *Cultus Olfuit*] Ut quæ non ornantur sibi. 'Tibi me exorno ut placeam,' Plaut. Mostell. I. 3. 135. 'Dudum exissem, nisi me ornassem vobis,' idem in Stich. V. 5. 3.

310 *Ad rigidos promtaque lingua sonos*] *Ad rigidos senes* scribendum cum Petaviano, Mazar. Ursin. Læti, aliique plurimis ac primis editionibus: *rigidi senes*; bene: 'ad' pro apud. Triat. II. de alea, 'Hæc est ad nostra non leve crimen avos.' Pont. lib. I. 6. ut scribendum puto, 'Omnis an ad magnos culpa Deos scelus est?' P. Syrus, 'Bonum ad virum cito moritur iracundia.' Idem, 'Casta ad virum matrona parendo imperat.' Se-

quenti versu pro *vesti* quidam ex melioribus *veri*. Pro *ridet* plerique *riist*. Heins.

315 *Ter tollit ad æthera*] *In æthera* multi veterum: et paulo ante *ad agmina* Ursin. et Petav. Idem.

325 *Exiguo conamine*] Ita ut luctamen abesset.

326 *Mira, sed in scena*] *Sed et scena* meliores: et *loquar* pro *loquor*: et mox in *astra* pro *ad astra*. Heins. *Sed in scena testificata*] Ut adhiberi fides debeat.

329 *Tiberina priores Atria dixerunt*] Nemo ex antiquis atriorum Tiberinorum meminit. Ursin. Læti, Nanger. pr. Ambros. et sex alii, *Hostia*: de Tiberinis ostiis passim veteres. Heins.

330 *Inde sinister abii*] Vertit se in sinistram, ubi est reflexus fluminis: putavere antiqui esse regiam numinis Tiberini. *Tiberina Ostia*] 'Heic mihi magna domus, Celsis caput urbibus exit.' Virg. VIII.

331 *Religant in stipite funem*] *A stipite* - Arond. Vossian. Mazarin. Zulichem. et quinque alii: ut apud Virgilium, 'Gramineo ripæ religarat ab aggere funem.' Heins.

335 *Ante coronarunt puppem*] *Puppi* multi ex melioribus. Alter Ambros. *coronarum*; quinque alii *coronata*. Scribe, *Ante coronata puppi sine labe juvencam Mactarunt*. Idem.

336 *Operum conjugique rudem*] Quæ nec arasset, nec taurum sustinisset.

337 *In Tiberim qua lubricus influit Almo*] Almo parvus est fluvius, qui intersecans Hostiensem viam, non longe ab illo flexu init Tiberim. Aliqui putant esse illum qui est inter portam urbis Hostiensem et templum divi Pauli. Almo] Almon sex veteres: vide notas libro II. 601. Sequenti versu *ab amne* plerique meliores, non in *amne*. Heins.

338 *Nomen perdit ab, &c.*] Almo parvus fluvius amittit suum nomen, cum influit in Tiberim.

339 *Purpurea cœnis cum veste sacra-
dæ*] Haud dubie ἀρχυπεδς, qui nos-
tris proprio nomine Archigallus. Sed
quare purpurea illa vestis in hoc sa-
crificio? an quia bacchantibus, quo-
rum hic unus, assolitum ἐ πορφύρεα ἐσ-
θῆναι incedere? an quod uni Archi-
gallo huiusmodi color in usu? ut Hi-
erapoli observatum in sacrificiis Deæ
Syræ. Vide et Lucianum. Reliquis
ergo Gallis alba erat vestis, sed in ea
urbe: nam Pessinunte versicoloriam
gestabant. *Neapol.*

340 *Dominae sacraque lavit aquis*] Domina, et sacra, nihil aliud quam parvus lapis, et hunc facit Arnobius coloris furvi atque atri, angulis prominentibus inaequalem; unde magnes vere creditus. Causam lotionis non video: scio quotannis postea repetitam; scio simile quid apud Argivos sacritatum cum simulacro Minervæ. *Neapol.*

341 *Exultant comites*] In ululationibus hæ voces illis frequentes, εἰς, εἰς, εἰς, εἰς, εἰς, εἰς, εἰς, εἰς, εἰς, εἰς. *Neap.*

342 *Tauræ terga manus*] De tympano Antipater: Ἀθήναι γὰρ τότε βόρ-
σθης Ταυρέων κερατὶ δοῦντο βίαις λίαν. Asinum etiam ad tympanum exco-
rarent Galli apud Phædrum. *Neapol.*
Forint tauræ terga] Tympana ex
taurorum corio.

345 *Porta Capena*] Qua exitur in
viam Appiam.

347 *Nasica accepit: templi non per-
stitit auctor*] Tunc extitit pr. Ambr.
Læti, Zulch. Erfurt. et tres alii;
quod probo. Quanquam a M. Livio
et C. Claudio censoribus primo struc-
tum, si Livio credimus. Falsum ergo
non perstitisse auctorem templi. Duo
non extitit. Heins. *Nasica accepit*] P.
Scipio Nasica, qui vir optimus a se-
mata iudicatus est, Deam excepit in
ingressu urbis. *Templi non perstitit
auctor*] Hic ipse Nasica templum
Deæ non construxit, sed Q. Cæcilius
Metellus, ex donis Deæ collatis tem-
plum in regione portæ Capenæ Ma-

tri Deorum erexit, instauravitque
illud postea Augustus, et ludos con-
stituit.

348 *Ante Metellus erat*] Sed hic et
Augustus templi refectores. Primi
ex S. C. erexere e fundamentis M.
Livius et C. Claudius Censores. Lege
Patavinum lib. xxxvi. *Neapol.*

349 *Mora fit: sic cætera quæro*] Si
cætera quæram Ursin. pr. Ambros.
Mazar. Zuliohem. Voss. et tres alii;
bene: multi si quæro: legebam olim,
dic cætera quæro. Heins.

350 *Parva cur*] Hanc 'exiguam'
dixit in libris Ponticis. Hanc vicatim
colligebant Phrygii generis vir et mu-
lier per eos dies quibus Diva per ur-
bem ferebatur. Et erogatio illa an-
xia fuit, non menstrua. Μητρὰ γαρ-
τῶν, inquit Eustathius esse, τὸ μετὰ
τοῦδε καὶ τοῦδε τοῦτον περιβαῖναι,
καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ ἀγέτω τροφῆς. Inde
Μητρὰ γάρται, qui stipem cogeant
Matri Deorum cum tabella, ut ait
Comicus ἐν Ἑρώδῃ. His mendican-
tibus solitus olim dicere Antisthenes,
Ὁ τρέφω τὴν μητέρα τῶν θεῶν, ἢ οὐ
θεοὶ τρέφουσιν. Observandum tamen,
huiusmodi munus nunquam ut civis
Romanus exercebat Senatum permi-
sisse. *Neapol.*

353 *Cur vicibus factis incant con-
vivia*] Rationem paulo post reddit,
quod ipsa Dea sedem bene mutavit
ex Phrygia in augustius domicilium:
inde vicissim hoc tempore inibant
Romani convivia, quod prisco verbo
dictum mutitare. Unde questio illa
apud A. Gellium lib. xviii. 2. 'Quam
ob causam Patritii Megalensibus
mutitare soliti sint, plebs Cerealiibus?'
*Neap. Incant convivia quæro. Tunc
magis indictas*] Incant convivia quædam,
et concelebrant sequenti versu veteres
plerique. Sed et illud Tunc magis
habui aliquando mendosum. Nec du-
bitabam sub iis verbis nomen aliquod
latere peculiare, quo istiusmodi con-
vivia ludis Megalensibus instituta de-
signarentur. Gellius autem nos de-

cet lib. II. 24. et lib. XVIII. 2. *mutitare* sive *mutitare* (nam de lectione non satis constat) dixisse veteres, pro convivia inire Megalensibus: atque huc alludere Ovidium ex sequenti versu colligebam. *Mutitare* autem veram esse lectionem apud Gellium opinor, ut *mutitare* sit dictum pro *mutare*: unde *mutuiter* pro *mutuo* apud Varronem, teste Nonio. Quare et 'mutuista' hæc convivia censebant fuisse dicta: ac proinde in nostro scribendum (nam libri meliores *Tum magis*) *Cur vicibus factis incunt convivia, quæse, Mutuista, indietas concelebrantque dapes?* Pro vicibus factis etiampestis legendum suspicabar. *Heins.*

354 *Concelebrant*] Cum celebritate frequentant. *Indietas dapes*] Nam indiesbantur ab ipsis sacerdotibus.

356 *Cupiant omen idem*] Prosperæ mutationis. *Mutatis sedibus*] Cum e convivio in convivium se recipiant.

358 *Cum Dea*] Erato.

360 *Illa*] Cybele. *Deus peperit*] Jovem, Junonem, Neptunum, Plutonem. *Illa Deos*] En causam. *Neapol.*

360 *Principium dati honoris*] Hoc est, primum ludorum honorem: nam cum ludi Diis exhibeantur, primus honos Matri Deorum debetur: ideo ipsi primi et magni dicuntur ludi.

361 *Qui se excidere*] A Gallo Phrygiæ flumine: auctor Stephanus, et Herodianus libro primo.

362 *Cum tantum a Phrygia Gallia distet humus*] Cum tanto Ursin. Petav. et alius. In Mazar. Voss. et Arond. et duobus aliis rō a non apparet; alter Puteanus *Gallia humus*: sic 'Gallia mulieres' apud Salustium pro Gallia, teste Nonio. *Heins.*

363 *Inter, ait, vridem Cybelem*] Musa causam appellationis ad Gallum flavium refert, cujus aqua epota furorē gignit. Is labitur per ea loca Phrygiæ, ubi Matris Deum erant templa. *P. Aliaque Celæna*] Et mons et urbs vetus in eodem sita est hujus nominis. Strabo lib. XII. de Mæan-

dro. Dixi octus; nam desit, civesque in Apamæam novam urbem translati, haud procul a veteribus Celænis: cujus migrationis auctor olim fuit Antiochus Soter. *Neapol. Aliaque Celæna*] Celæna in Phrygia collis quidam est, ut Strabo inquit, in quo urbs fuit ejusdem nominis.

367 *Herbesum moretum*] Græci vocant *μωρτῦν*. Omne tritum fere 'moretum' dixere veteres. Glossæ, *moretum*, *τρίμμα*, quod ἀπὸ τοῦ τρίβειν, id est, *conterere*. Alia, *intritum*, *ἐμβροχῆ*, quod ἀπὸ τοῦ βροχεῖν, id est, *madefacere*. Ergo *ἐμβροχῆ*, et *moretum*, et *intritum* unius facio significatus. Sed quod Galatis *ἐμβροχῆ*, Gr. *ἐμβροχῆ* quæ vox pure respondet Latinis *perfusio*: hæc in moreto consiciendo necessaria. Erat enim ex oleo et aceto, quod in allia, apium, ratam, coriandrum, bulbum, et caesum infundebatur. *Neapol.*

369 *Uti narrantur*] Memorantur meliores. *Heins.*

371 *Elia miscetur cascus herba*] Imo *elia* cum pr. Ambros. Petav. Zulich. Maz. aliisque multis: atque ita in Apophoretis Adrianus Behotius. Varro de R. R. lib. I. 47. 'Ba summa integenda binis tabellis dextra et sinistra deligatis, herbæque elidendæ, et dum teneræ sunt, vellendæ.' Reddendum id verbum quoque Horatio opinor Od. III. 26. 'Quid mori cessas? potes hac ab orno Pendulum zona bene te secuta Elidere collum?' ubi nunc *ledere collum* circumfertur. Naso Met. XI. 'Atque onus infelix elia fauce pendit.' Lucanus libro II. 'Hic laqueos fauces eliaque guttata fregit.' *Idem.*

373 *Cognoscant primos cibos*] Quilibet Saturni tempore vesci consueverant.

373 *Postera cum caelo*] Octavo Idus April. hoc est, sexta die mensis, erit festum publicæ Fortunæ: cujus templum a Cæsare consecratum est in

colle Quirinali, post Africanam victoriam, de Scipione et rege Juba. *Pallantis*] Pallantis ex Titanum genere filia. *Motis astris*] Pulsis sideribus, quæ adventa majoris luminis obscurantur. *Paul. Primos cibos*] Cæsus certe ex antiquissimis est. Athenæus lib. iv. *Neapol.*

374 *Lena levari equos*] *Lavarit* sex scripti; quomodo Passeratius etiam ad Propertium: sed frustra; ut jam monui ad Claudianum. 'Tollere' dixit lib. v. de Aurora, 'In matutinis lampada tollit equis.' *Heins.*

375 *Sacra est colle Quirini*] *Valle* multi ex melioribus; male. Vetus Kalendarium, *FORTUN. PUBLIC. PR. IN COLL.* Festus Rufus de Regionibus Urbis, 'Ædes Fortunæ Publicæ in colle.' Cæterum opinor legendum *colle Quirino*; ut Metam. xiv. 'lucum pete, colle Quirino Qui viret:' ita enim meliores libri. Horat. Epist. ii. 2. 'cubat hic in colle Quirino:' sic et ibi scripserim libens. Vetus exemplaria apud eundem Od. i. 2. 'populo Quirino.' Apud Nostrum supra lib. ii. et iii. 'collis Esquilus' et 'Esquilus mons,' 'Caprea palus,' 'penetralia Collatina,' 'Carmens porta,' et similia. *Idem.*

376 *Hac Fortuna die publica*] Duo sunt templa in Fastis Ovidianis Fortunæ Publicæ dedicata, unum hic Nonis Aprilis, alterum viii. Kalendas Junias. Unum vero Romæ fuit a Latinis Græcisque (*ῥόχον ἡγουσιν* hi nuncuparunt) sic dictum in monte Quirinali. Merito ergo argutanter multa interpretes, sed nemo sane eorum sanæ mentis. In fragmento Kalendarii antiqui inscriptio veterum pagina cxxxv. in quo, post notas illas, q. R. C. F. id est, Quando Rex comitiavit fas, qui dies est ix. Kalendas Junias, statim sequebantur hæc, *FORTUN. PUBLIC. PR. IN COLL.* hoc est, Fortuna Publica primigenia in colle. Sequitur ergo, quod versus mense Maio loquatur de Fortuna Primige-

nia; quæ etiam, ut vides, Publica dicta; mense vero Aprili de ea quæ tantum Publica cognominata: utraque templum habuit in colle Quirinali.

377 *Tertia lux (memini) ludis erit*] *Erat Ursin. pr. Ambros.* multique alii: unus *eat.* Mazar. et Zulich. ac octo aut novem præterea, *Tertia lux memini ludis erat: at mihi quidam*; optime; quomodo et Gruterus in schædis suis conjecerat. Mox pro *contingens* plerique veteres *continuus.* *Heins. Tertia lux, memini*] Hoc est, tertia post Nonas, quæ vi. Idus Aprilis, ludi fiebant: idque etiam monet vetus Kalendarium. Dubium, an hoc fecerint Romani in Jahanam victoriæ æviternam memoriam, sitque ludus aliquis continuatus ex tot quos tunc edidit summus ille Princeps. *Hæc mihi quidam*] Malo, *quondam*, ut inest Mss. Scribebat in exilio. *Neapol.*

379 *Hæc, ait, illa dies*] Habes diem: annus vero fuit dccvii. ab U. C. triumphus Cæsaris iv. *Neapol.*

381 *Dux mihi Cæsar erat*] Eo tempore ergo sub Cæsare militabam. *Mernisse Tribunus*] *Tribunal* Mazar. Zulich. Voss. et tres alii; ut stipendium sit militare Tribunal: sed nil mutandum censeo. *Heins.*

382 *Mernisse Glorior*] Ad gloriam mihi ascribo sub Cæsare militasse. *Officiis præfuit meis*] Quia ille imperator, et ego sub eo tribunus.

384 *Inter bis quinos*] Ergo juxta Tribunal sedit Ovidius; non quia ex equestri familia, sed quia Decemvir. Hoc munus exercuit Noster paucos annos, opinor, antequam Urbe discederet, et ad hunc magistratum pertinebat Centumviro congregare, ad judicia reorum peragenda: cui rei initium ex Augusti institutione.

385 *Subducimur tæbre*] *Seducimur* Arond. et septem alii, cum Mazar. Zulich. et Erfurtano: hoc est, separamur; bene. Quomodo Epist. *Leandri*, 'Seducit terras hæc brevis unda

duas.' Max. *Enaiger Orion* meliores pro *Enaifer*; quomodo etiam Art. lib. II. 'comesque Bootæ *Enaiger Orion* aspiciendus erit.' *Heins. Subito subducimur imbre*] Eodemmet die. Plinius lib. XVIII. 26. 'Cæsari VI. Idus significatur imber Libræ occasus.' *Neapol.*

387 *Ante tamen quam summa dies*] Erit Orientis occasus bellacus. Sed heus quam mensis dices hanc ultimam spectaculorum? Kalendarium Constantinianum Magni ludos Megalesiacos terminat IV. Idus: nam III. Idus facit natalem Severi. *Neapol.*

389 *Proxima victricem*] Quinto Idus April. hoc eat, nono die mensis, ludi fiunt ad honorem Cereris in Circo maximo; primum tamen fiunt Equiria. *Proxima victricem*] Prædie Idus Aprilis erant Cerealia: quas non ex Festis antiquis Urbis. *Neapol.*

391 *Circus*] Maximus, scil. quem Tarquinius Priscus extruxit inter Aventinum et Palatium. *Numeroque Deorum*] Quasi multis Deorum imaginibus. *P. Pompa celebrer*] Expressim de hac Cereali M. Varro de R. R. *Pompa*] Dii Romæ quotannis Circensium diebus solenni pompa in carpentis traducebantur: idque proprie pompam vocari affirmat Lips. lib. II. Antiqua. Sic Prudent. de Vesta: 'Fertur per medias ut publica pompa plateas, Pileto insidens molli.' *Θεῶν πομπή*, Herod. III. Et noster Amor. III. 'Ore favent populi tum, cum venit aurea pompa, Ipsa sacerdotes subsequiturque suas.'

392 *Palma petetur equis*] Ludi constabant ex pluribus equitum cursibus, teste Tacito. Prodigii loco olim habitum, pro hiæ gladiatorios exhibitos. Vide Dionem lib. XLVII. anno DCCCXII. N.

393 *Hinc Cereris ludi*] *Hic Ursin.* et tres alii. *Lage Hi Cereris ludi.* Pro indice causæ præstantiores omnes indice causæ; et bene: sic supra, 'Index lætitiæ fertur ad astra sonus:'

et apud Lucretium lib. II. 'indice mente.' Apud Livium lib. VII. 'clamor omnium assensus index:' et lib. XXIII. 'clamor favoris index:' et lib. XXXVI. 'clamor capti oppidi index.' Plinius lib. VIII. 16. 'Leonum animi index canda, sicut et equorum aures.' Pont. IV. 13. 'Unde saluteris, color hic tibi protinus index.' Met. IX. 'Esse quidem læsi poterat tibi pectoris index Et color et macies.' Rutilius Itinerario; 'Index semirutæ porta vetusta soli.' Avienus Phænomen. 'vero sollers mox indice diascet.' Sic et 'Index cura Deum' Statio Epicedio in Patrem. *Heins. Hinc Cereris ludi*] Hoc est a duodecima mensis die incipiunt Cereales. *Neapol.*

395 *Panis erat primis*] *Messis erat* Zulich. et Mazar. a manu prima. Patavinus quoque unus melioris notæ *Messis erat*; probe: messem pro pane ponit. Superiori versu *patet* pro *patet* unus Medicæus; et id placet. *Heins.*

397 *Vivax e cespite gramen*] *Viraci cespite* Ursin. Nauger. et alii nonnulli: *vivo de cespite* Bononiensis. *Idem.*

399 *Postmodo glans nata est*] *Orta est* quatuor libri. *Idem.*

401 *Prima Ceres homine ad meliora alimenta vocato*] Versus paulo durior: homini Mazar. Zulichem. Voss. pri. Ambros. et tres alii: *ad alimenta* abest a tribus. Forte; *Prima Ceres hominum victu ad meliora vocato.* *Idem.*

405 *Chalybis jam massa placebat*] *Chalybe jam* Petav. *chalybeia* Nauger. bene. Sed nondum sanatus est locus. Ursin. Mazar. Zulich. unus Vatic. et unus Patav. *chalybeia massu latebat*; optime: quo et alludent prim. Ambros. et Læti, in quibus, *chalybeaque massa latebat.* *Latebat* etiam in Erfurtano aliisque nonnullis. *Idem.*

406 *Heu heu perpetuo*] Alii *Heu vel Eheu.* At Læti Codex, pr. Bonon. et tres alii, *Heu quam perpetuo*: ut in Amoribus, 'Heu quam, quod studeas ponere, ferre grave est!' Trist. III.

4. 'Hen quam vicina est ultima terra mihi!' *Idem*.

407 *Et vos orate coloni Perpetuum pacem pacifloumque ducem*] Optate meliores; bene. Deinde *at vos* Arondel. Vossii, et tres alii; etiam rectius. Mazar. Zallch. et multi alii *perpetuumque ducem*; quod et in suis invenerat Naugerius. Lib. i. 'Jane, face æternos pacem pacisque sequestrem, Neve suum præsta deserat auctor opus.' Et eodem libro, 'Utque domus, quæ præstat eam, cum Pace perennet, Ad pia propensos vota rogate Deos.' Et de Vesta lib. iiii. 'Quos sancta fovet ille manu bene vivitis ignes: Vivite inextincti, flammæque duxque, precor.' *Idem*.

409 *Farra licet*] Ceres non exigit opulentum sacrificium, sed farre et sale contenta est, et thure, et succensis tædis. *Micæque salientis honorem*] Micæ salis.

411 *Unctas accendite tædas*] In ludis enim Cereris tædæ accensæ feruntur, quod raptam filiam accensa quæsierit.

412 *Sint modo casta*] Modo pia et casta mente offerantur.

413 *Succincti ministri*] Vos qui succincta veste sacra ministratis: qui mos succingendi a Gabinis emanavit. *Paul. Cultros remove*] Antiquissima lex fuit inter primævos Italiæ populos, qua pari poena homicida et bovicide damnabatur: ratio apud Ælianum Πουδλῆς lib. v.

414 *Ignavam sacrificatæ suæ*] Ignavam pr. Med. pr. Farnes. Gottorph. et multalii. *Heins. Ignavam sacrificatæ suæ*] Forsan ad illud Platonis Comici adlusit ἐ τῶν 'Εοπραῖς τῇ ὁδῶν, quem dixisse refert Clemens Alexandrinus Stromaton lib. vii. non oportere nos ex omni quadrupede occidere quam suam: nam et caro habetur in delictis, et nihil ex porco redit præter setas, grunnitum, et lntum. *Neapol.*

418 *Plura recognosces*] Malim recognoscis. Mox pro *cu possidet*, Zallch.

et alter Ambros. *id.* Heins.

420 *Trinacris*; a positu nomen *adepta loci*] Quæ a situ et forma triangulari Trinacris est appellata. *Paul.*

421 *Grata domus Cereri*] Imo non habuit Diva gratiorem, tum ob frumentationem, tum ob cultum: de illius religione mira Cicero Verrina iv. Et post subdit, fanum illud habuisse bina Cereris simulacra, unum marmoreum, alterum æreum modicum cum sacibus, sed excellens et perantiquum. Si templi auctorem quæris, is Gelon fuit Syracusanus; Diodorus Siculus lib. ii.

422 *Culto solo*] Meo veteri est, *celso*, ex situ, qui arduus et acclivis. *Neapol. Est Enna*] Enna quæ feracem habet agrum: quod oppidum est in media fere insula. *Enna*] Henna meliores tam hic, quam infra; de quo ad Claudianum Raptu Proserpinæ. *Heins.*

423 *Frigida*, &c.] Nympha Syracusii fontis, quam Arethusam vocant, Deas ad convivium vocarat. Accesserat et Ceres: quod ideo fictum esse a Poëtis constat, ut occasio daretur amanti raplendæ virginis, absente custodia matris. *Frigida*] Ob aquæ stigiditatem.

427 *Locus est*] Vasta illa specus celebris hoc raptu apud veteres, et soli fertilitate. *Neapol.*

429 *Tot fuerunt illic*] Ursini liber *florant*; quod placeret, nisi *florē* sequeretur. Scribo *Tot vernant illic*: et sequenti versu *florē renidet humus*, pro *nitēbat*. Nam unus Patavinus melioris notæ, *ridebat*, alius *virebat*. Exaratum fuerat *florē videt*, aut *nitet* pro *renidet*: et *verant* pro *vernant* superiori versu; hinc natus error. 'Vernæ rosæ' Past. v. 192. 'Vernantia lilia' Columella, 'Cum Cereris proles vestris intenta choreis Equoris Hennis vernantia lilia carpsit.' Sic Met. xv. 'florumque coloribus almus Ridet ager:' ita enim vetustæ codices; ubi plura. Apposite Prudentinus *repi ôte*.

436. Hymno S. S. Petri et Pauli Apostolorum, 'Sic prata vernis floribus reuolunt.' *Heins.*

432 *Plenos flore refertos sinus]* Vestres refertos multi ex scriptis: vestros replat alii nonnulli; bene. *Idem.*

433 *Animos oblectat inanis]* ANI delectat ex melioribus. Sed vere Petav. et Uraia. *prolectat*; quo spectant etiam primus Med. et Politiani Excipita, cum quatuor aliis, qui *profectat* agnoscunt. Sic 'prolicere,' de quo dixi Art. Am. II. 718. Prudentius Amertig. 'Ast alim, quas nullus amor prolectat edendi.' Ausonius Epist. XIV. 'editionis alienae prolectat audaciam.' Cyprianus sub finem epist. I. 'prolectet aere religiosa mulcedo.' Apuleius Met. XI. 'Carnem etiam avigulae prolectante verno vapore concentus suaves adsonant.' Usus etiam est eo verbo Cicero, ut et Ammianus Marcellinus: sic et 'electare' Plautum dixit: et 'allectare' Cicero Catone: 'inlectare' Val. Flaccus l. IV. 'Haud procul inlectans Argum, languentia cantu Lamina cuncta notat:' sic scribo; *inlectans* perperam vulgo; de Mercurio Argum cantibus demulcente est sermo: hinc et 'illex cantus.' *Prolicere* restituiamus apud Nostrum l. II. Artis, vs. 718. ubi adeantur notae. *Idem.*

434 *Et non sentitur sedulitate labor]* Alibi dicit, Studio 'fallente,' minuante, 'laborem.'

435 *Calathos e vimine nexos]* Textos Voss. pr. Ambros. Zullich. Mazar. Laeti, pr. Farnes. et multi alii; quod sequer. Claudianus lib. II. Rapt. 'nunc vimine texto Ridentes calathos spoliis agrestibus implet.' Martial. Epigr. IX. 74. 'Clausula mihi texto cum prandia vimine mittas.' Nemesianus Eclog. II. de lascinia, 'Quae licet interdum contexto vimine clausa.' Virgil. 'Sed lento fuerint alvearia vimine texta.' Statius Theb. I. 'Gramineos dedit herba toros et vimine querno Texta domus.' Sic pas-

sim veteres. Noster l. VI. 'Et paries lento vimine textus erat.' *Heins.*

437 *Ille legit calthas]* Caltham Glossae exponunt *βουφθαλμον*. At Plinius hanc a buphthalmo, et bene, discriminat: nam licet sint flores fere colore similes, non tamen iidem. Caltham ille facit violae marinae concolorem, sed amplioribus foliis. *Neap.*

440 *Pars thyma, pars rorem, pars meliloten amat]* *Pars casiam* bene optimus Ursini liber et Naugerianus: tres alii *paraeque rosas*: multi *pars rores*: Strozæ codex *pars rorem*: alius *pars violas*. Virgil. 'Tum casia atque aliis intexens suavis herbis.' In Ciri, 'Narcissum casiamque herbas incendit olentes.' Elegia in obitum Maecenatis, 'Hic tibi corycium, casias hic donat olentes.' Cum nardo coniunxit Noster Met. XV. De casia vide Plinium. *Heins.*

441 *Sunt et sine nomine flores]* Et sunt scripti potiores. Puto scribendum, *Plurima lecta rosa est, lecti sine nomine flores*. *Idem.*

442 *Liliæque alba legit]* Claudianus in raptu de eadem: 'Et aut violas aut candida lilia carpit.' *Neap.*

445 *Patruus]* Pluto: nam frater Jovis et Cereris.

448 *Abecideratque sinus]* *Excideratque* multi veterum. Virgil. lib. V. 'Tum pius Aeneas humeris excindere vestes Auxilioque vocare Deos:' ita vetustissimus Mediceus. *Heins.*

449 *Diff]* Patefacta est Plutoni via: hoc est, antrum illud apertum, per quod ad inferos descendebatur. *Namque diurnum]* Lege *jamque* cum uno meo. *Heins.*

451 *At chorus æqualis]* Facit Proserpine comites ejusdem fere ætatis. *Neap.* *Cumulatæ flore ministræ]* *Cumulatis canistris*, primæ editiones, codex Naugerii, et ex nostris quatuor; bene. Corippus, 'Qualia sæcundi convectant munera campi Agricolaæ, cum prata virent, plenisque canistris Lilia cana ferunt.' Noster lib. II. 'Stat puer, et manibus lata canistra

tenet.' Utitur eadem voce Met. II. et VIII. etiam Virgilius, Statius, alii. Calathos vocavit supra; et I. VI. ubi Flora, 'Inque leves calathos munera nostra ferunt.' *Heins.*

452 *Ad tua dona veni*] Vennste pr. Ambros. *ad tua vota*: hoc est, ad tua gaudia. Sequenti versu lege cum melioribus *Ut clamata silet*; vulgo perperam *Et*. Idem.

454 *Ferunt maesta pectora nuda manu*] *Maesta* Ursin. Nanger. et unus Patav. lege *maesta manu*. Repetit hunc versum Trist. I. I. 3. Vide Notas I. II. 100. Supra, 'Et ferunt molles taurea terga manus.' Idem.

456 *Filia, clamata, ubi es*] *Dixit* præstantiores. Idem.

457 *Ut quas audire solemus*] *Quales audire* iidem; et *passis comis pro fusis* sequenti versu. De quo ad I. I. 646. Idem.

458 *Menadas ire comis*] Dionysianas illas: quibus nomen hoc ab insania. *Neap.*

460 *Et quærit fœtus*] *Queritur* unus Vatican. ut Rem. Am. 'Et queritur vitulum mater abesse suum.' *Heins.*

465 *Erroris summa fuisset*] *Errori* elegantius Zulichemianus: Nanger. *errorum*. Idem.

466 *Non turbassent*] Rostro terram evertendo. *Signa reperta*] Ipsa vestigia.

467 *Leontinos*] Qui fuere in Sicilia, inter Lilybæum et Peloridem mediterranei, prope Centuripinos. *Anisena*] Plinio teste, Anises in Sicilia fluvius est. *Anisenaque flumina cursu*] *Amenenaque* Petav. *Amena*que Zulich. Mazar. et multi alii: quidam *Antenaque*, vel *Amasenaque*; et similia. Sed *Amenenaque* tam hic, quam I. XV. Met. scribendum esse ex Strabone primus monuit Fulvius Ursinus; et post illum, in Sicilia Philippus Cluverius. Ursino eam emendationem Ciofanus sublegit. Neque aliter Muretus in codice suo castigarat, adscripto insuper Strabonis loco: pr. Ambros. *Armena*que. Malim etiam

cursu, quia 'cursu' paulo ante præcessit. *Heins.*

469 *Præterit et Cyanen*] *Cyane fons* est in agro Syracusano. *Præterit et fontes lenis Anapi*] *Leni fluxu* labentis. *Anapus* *Cyanæ* commiscetur.

470 *Non adeunda Gela*] Quasi qui facile pertransiri non potes. *Vorticibus*] Propter aquas vorticosas. Nam *Gelas fluvius magnus prope Camerinam*.

471 *Ortygiam*] *Ortygien* meliores: sic et in *Metamorphosi*. *Heins.* *Ortygiam*] Insulam ante Syracusas. *Liquerat Megares*] Hoc est, Megaram ipsam in Sicilia, cujus Strabo meminit. *Pantagiamque*] Qui fluvius est prope Megaram. *Paul.*

472 *Simetheas*] Catoni risum excuteret Bersmannus cum sua nota, 'Simæthos insula;' cum *Ælæados* sit flumen prope Catanam, et Cyclopus scopulos: accolæ dicunt, *la Jaretta*. *Neap.*

474 *Nomina falsis*] Licet hæc nescias, de Messana an Drepano intelligas: nam utraque habet a falce nomen: ex chorographia tamen, et ex eo quod multo post nominet Erycem, ad cujus pedes sita civitas Drepanitana, Messanam præfatis verbis describi non ambigo. *Neap.*

475 *Himera*] Est oppidum inter Pelorum ac Lilybæum, quod Zanclei condiderant. Himera quoque nomen est fluvii ejus insule non incelebris. *Didymen*] Ex insulis Lipareorum, quas et *Æolias* dicimus, Siciliæ adjacentibus, una est. *Agrigentaque*] Veteres *Arcacantaque* aut *Agragantaque*. Lege *Acragantaque*: δ' *Ἀσπρύας* Græcis, Latinis *Agrigentum*. Gratius 'Cantatas Graiis Acragas.' Virgil. I. III. ubi Siciliam describit, 'Ardens inde Acragas ostendat maxima longe Mœnia:' ubi Medicæ veterissimæ *Agragens*; et sic plerique omnes, nisi quod in uno vetustissimo Vaticano *Acragas*. 'Acragantinus Empedocles' apud Lucretium I. I. 'Ἀσπρύας'

τῶος, nam *Agragantius* tres vetustissimi codices, quos inspexi, non *Agri-gentius*: et sic apud Plin. l. xxxv. 16. Etiam apud Silium scribant antiqua exemplaria. Pro *Tauromenon-que* unus Patavinus *Tauromenenque*; recte: atque ita apud veterem poetam Græcum nescio quem legisse me sum certus: locus tamen nunc non succurrit. *Ταυρομένη* Straboni est: aliis *Ταυρομένηον*. Melan etiam pro *Melan* meliores paulo post, quomodo et *Camerinam* mox dicit. *Sacrorum* etiam *bonum* non *sacrarum* aliquot scripti. Heins.

477 *Camerinam*] Oppidum prope Gelam fluvium. *Thapsum*] Quæ parva est insula juxta Syracusas, parvæ fluctui. *Heloria*] Græci: 'Ελωρος, πόλις Σικελίας, ἀπὸ 'Ελώρου ποταμοῦ. Neap.

478 *Quaque jacet Zephyro*] Patet meliores; et recte. Rutilius Itinerario: 'Inque omnes ventos littora nuda patent.' Rufus Festus Ora Maritima, 'Pætanion autem est insula, ad Zephyrum jacet, Patulusque portus,' ubi male legitur, *ad se fumum latet*. Heins. *Semper apertus Eryx*] Hic mons Siciliæ dictus est ab Eryce Veneris et Bætæ filio, qui ab Hercule casus dicitur. Imminet autem Eryx mari ea parte, quæ ad Italiam spectat, inter Drepanum et Panormum. In ejus vertice planities est, ubi fuit Erycinæ Veneris templum, omnium Siciliæ templorum ornatissimum.

479 *Jamque Lustrarat*] Circulerat. *Peloriadem*] Arcem Pelori. *Lilybæum*] Lilybæum, seu Lilybæi montis juga. *Pachynum*] Promontorium.

480 *Terræ cornua prima suæ*] Ingeniosissimo Jano Vlitio videbatur legendum *cornua trina*; ut ad etymon Trinacriæ alludat; nec dissentio: vide Notas Met. xiii. 724. Heins. *Cornua prima*] Promontoria, in tribus Siciliæ angulis, Pelorus ad septentrionem, Pachynus ad ortum, Lilybæus ad anstram.

482 *Ut amissum cum gemit ales Ityn*]

Ut Terens in upupam conversus gemit filium Ityn nomine, jam in avem quoque conversum. Vide Metam.

484 *Nomen utrumque*] Et Persephones et filia.

489 *Jam color unus inest rebus*] 'Cum rebus nox abstulit atra colorem.' Virg. Cui contrariam: 'rebus jam luce relectis.'

491 *Typhoëos Ætna*] *Ætnæ* meliores: sic sæpe alibi. Heins.

496 *Non homini facilis*] *Regio Ursin*: Voes, pr. Ambros. Læti, Mazar. Zulich. Nauger. et multi alii: et sequenti versu meliores magna ex parte *Quo simul advenit pro simul ac venit*. Tamen l. ii. 'Quæ simul ac tetigit Juturnæ stagna sororis.' Idem.

498 *Junxit*] Meliores Jungit. Id.

499 *Effugit ad Syrtis*] Et Syrtis idem. Lege etiam *Charybdi* ex uno Mediceo pro *Charybdis*. Idem.

500 *Nisi canes*] Male alii *Scyllæ*, et *Phorcei* unus Ambros. de quo ad Sabini Epist. i. est dictum. Pro *naufraga monstra* quidam turba ex melioribus. Idem.

501 *Bimaremque Corinthum*] *Corinthon* alii. Idem.

502 *Sic venit*] Ceres. In portus tuos] Nam exentibus Peloponneo per Isthmum statim occurrit Attica.

504 *Nunc quoque triste vocant*] Mater lingua 'Αγέλαστρον πέρπων. Vide Aristophanis Schollastem, et Hesychium in 'Αγέλαστρος. Hoc saxum fuit prope puteum Καλλιχορον dictum: ibi primum aliquid in honorem Cereris celebratum. Neap.

507 *Qui nunc Cereulis Eleusis Dicitur*, hic *Celei rura fuerit senis*] *Eleusin* meliores: de quo ad Epist. iv. Deinde, quo nunc Ursin. et unus Patav. quod Petav. et tres alii. Et sequenti versu hoc: Ursin. et unus Patav. hæc fuisse: alius hoc fuisse. Lege, quo nunc *Cerealis Eleusin*, Dicitur hoc *Celei rura fuisse senis*; nempe, loco. Dicitur pro dicuntur: sic Commodianus in Instructionibus de Jove, 'Dicitur et fulmen Cyclops illi fecisse.'

Fragmentum vetus de nominibus, quod Val. Maximo attexitur: 'Fertur enim Caiam Cæciliam Tarquinii Prisci uxorem optimam ianificam fuisse.' Heins.

508 *Hæc Celei rura fuerit senis*] Videtur adsignificare, post Cereris adventum Eleusim conditam, et in loco ubi erant Celei rura. Quod immanis anachronismus, sive τὴν ἀπράγην conferas in tempora Lyncei cum Eusebio, quod et indicat Tatianus Assyrus in Oratione contra Græcos; sive certius, ad Thesei seculum; cum Eleusis in Attica condita cccc. et aliquot annis antea ab Ogyge. Hunc facit urbis auctorem Africanus ἐν τῇ τῇ Χρονολογικῇ.

509 *Excussa que mora rubetis*] Mora etiam dicuntur, quæ rubi ferunt. Neap. *Excussa mora rubetis*] Mora agrestis, a rubis excerpta aut decussa.

511 *Redigebat monte capellas*] Rupe Ursin. et unus Patav. bene: sic Remed. Amor. 'Ecce petunt rupes præruptaque saxa capellæ.' Pont. l. i. 9. 'Ipse ego pendentes (liceat modo) rupe capellas, Ipse velim baculo pascere nixus oves.' Virgil. Eclog. i. 'Ite mea felix quondam pecus, ite capellæ. Non ego vos posthac viridi projectus in antro Dumosa pendere procul de rupe videbo.' Martial. l. xiii. 'Pendentem summa capream de rupe videbis: Casuram speres: despicit illa canes.' Avienus Fab. xxvi. 'Viderat excelsa pascentem rupe capellam, Cominus esuriens cum leo ferret iter.' Heins.

514 *In solis locis*] Jugis Voss. et novem aut decem alii. Idem.

515 *Perstitit et senior*] Restitit Zulich. Mazar. pr. Ambros. Arondel. et alii nonnulli; etiam rectius. Idem.

517 *Mitra capillos Presserat*] Ferebat in capite mitram, more gentis Phrygiæ et Mæoniæ.

522 *Decidit in sinus*] 'Sinum lacrymis implevit obortis.' Æneid. iv. Quod ex Homer. Iliad. ix. 566. δακρυ-

ρὸ δὲ δάκρυον ἀδύρει. *Lucida gutta*] Emicuit ex oculis gutta in ipsos oculorum albus, ad lacrymæ similitudinem. *Lucida gutta*] *Lucide* pr. Ambros. *liquida* Medic. alius, *livida*. Heins.

523 *Fleat pariter molles animis*] *Molles animi* rectius Zulich. pr. Ambros. Læti, et tres alii: sic 'Felices animi' Fast. i. 'indociles animi' l. ii. Idem.

524 *Iusti senis*] *Lassi* Zulich. pr. Ambros. et duo alii. Idem.

525 *Sic tibi quam raptam quaris*] *Querere* Zulich. Mazar. et multi alii; etiam probe. Idem.

527 *Cui Deus, sic, inquit*] *Duc, inquit*, Ursin. Nanger. Voss. Arond. Mazar. Zulich. et quatuor alii: sic Trist. iii. l. 'Duc, age, namque sequar.' Seneca Troad. 'Duc, duc, Ulysse: nil moror: dominum sequor.' Idem. *Scisti qua cogere posses*] Quasi scisti uti ea oratione qua facile me ad obsequendum impelleres, cum sospitem mihi filiam optaveris. Neap.

528 *Seque levat saxo*] Surgit e tristi lapide. Neap.

529 *Dux*] Ipse Celens senex. *Comiti*] Cereri.

534 *Excelsius famam*] Nam vires reficere non decreverat, nisi Proserpina inventa. At gustati papaveris hanc causam rettulit Servius: 'Cereale papaver; vel, quod est esui, alcut frumentum; vel, quo Ceres usa est, ad oblivionem doloris.'

536 *Tempus habent mensæ sidera visa sibi*] Non ero nunc multas in annotandis diversis codicum scripturis. Optime Zulich. Mazar. Vossian. Læti, et sex alii, *Tempus habent mystæ sidera visa cibi*: multi alii *mista sibi*; proxime verum. Genuinam lectionem ex vestigiis veterum librorum jam est odoratus doctissimus Gronovius Observ. l. iv. 15. *Mystæ* proprie sacerdotes Cereris aut Epoptæ: ipsa sacra *μυστήρια* per excellentiam dicta, aut *ἐκρυσσμένα*. Noster Epistola Phyllidis, 'tædisferæ mystica sacra Dem.' Heins.

535 *Posuit jejunia*] Hinc in Myste-
riis Eleusiniis illa: Ἐρῆστευσα, ἐπιον
τὸν κυκεῶνα, ἔλαβον ἐκ κίσσης. *Neap.*

539 *Mater Menalina vocatur*] *Me-
nalina* Petav. et pr. Ambros. *Materna*
Mazar. *Melanira* Ursin. et duo alii:
Zulich. et unus Vatic. *Metania*. Scri-
be *Melanira*. *Μετάνειρα* est Nicandro
in Theriacis, ejusque Scholiastæ,
Nonno Dionys. I. xxvii. et xlvii.
cui ἀρχαίη dicitur κατ' ἐξοχήν, ut et
Nicandro. *Μετάνειρα* vocat etiam
Apollodorus libro primo his, Aristi-
des in Eleusinia Oratione, Athenago-
ras Legatione pro Christianis, et Jo-
annes Tzetzes in Hesiodum. *Μεγά-
νειρα* Pausaniæ in Atticis, et Scholi-
astæ Nicandri Alexipharmacis men-
dosc dicitur. Male etiam *Meganira*
Diomedî Grammatico. Apud auc-
torem Argumentorum in Fabulas Na-
sonianæ Met. I. v. 'Torrida ad ca-
sam cujusdam anus nomine Misme,
aut, ut alii volunt, Megnira, devenit.'
Lege *Metaniræ*. Hephæstionis Scho-
liastes, de Cerere, καὶ πλανομένη πα-
ρ' ἐνέηθη τινὶ ὀνόματι Κελεῶ, καὶ τῇ αὐτοῦ
γαμετῇ νῆρι. Scribe, καὶ τῇ αὐτοῦ γα-
μετῇ *Μετάνειρα*. Hujus nominis scor-
tum etiam nobile fuit Athenis, cujus
meminit Athenæus I. iii. et xiii. non
semel, a Lysia atque Isocrate ama-
tum: nisi diversæ fuerunt et cogno-
mines. *Heins.*

546 *Et in ceris aurea mella suis*] *Te-
neris favis* Ursin, Zulich. et duo alii.
Forte *cereis favis*; de quo Metam. lib.
vii. ubi similiter *creteis regionibus*:
pro quo codices plerique *cretis*. Idem,

550 *Sustulit illa suo*] Apollodorus
loco citato: 'Celeo tum ex Melanira
conjugæ filius erat; hunc in sinu suo
absumptum Ceres alebat,' &c. *Neap.*

554 *Obruit*] Involvit. *Humanum
onus*] Corpus quod hominis erat.

555 *Pia et amens*] Pia, quoad en-
ram filii; amens, quia sua impruden-
tia abstulit divinitatem a filio, quam
erat illi Ceres concessura.

559 *Sed primus arabii*] Non desunt,

qui Osiridi aratri inventionem tri-
buant, qui Buzugi; et his subscribit
Heyschius: erudite omnium Mare
nomen hujus subicit in principio
Georgicon. Neap.

561 *In dracones Transit*] In currum,
quem dracones agunt. *Inque dra-
cones Transit*] Forte inde *dracones Scan-
dit*: sic contra Art. Am. I. iii. 'cy-
gnis descendere tempus, Portarunt
collo qui juga nostra sua.' Mox ali-
gero axe meliores. *Heins.*

563 *Piræaque tuta recessu*] *Παρόδος*,
portus Atheniensium tatisaimus, ca-
tena claudi solitus, et aliis accuratæ
custodiæ generibus. Vide Thucydi-
dem I. ii. *Neap.*

564 *In dextrum quæ jacet ora latus*]
Qua jacet ora quidam: nonnulli *qua
jacet Ossa*. *Heins.* Et in *dextrum quæ
jacet ora latus*] Reliquit Atticam to-
tam, quam quidem e summo per Æ-
gæum in Cycladas abeuntes ad dex-
tram relinquunt.

566 *Ioniumque capax*] *Rapax* me-
liores omnes. Sic 'Rhætæumque
rapax' supra; ubi similis diversitas
lectionum. Apud Senecam Thyeste,
'rapax æstus Siculi maris.' Sic et
Elegia in obitum Mæcenatis 'Danu-
bique rapax'; ut quidem illic scri-
bendum. Similiter 'rapidum mare,'
'rapidi finvii.' *Heins. Legit*] *Trans-
it. Ionium rapax*] Magnum mare
Ionium, quod inter Ægæum et Adria-
ticum sinum est.

567 *Longum petit Hællæspontum*]
Protenditur enim ab Ægæo in Pro-
pontida.

568 *Alta*] Sublimis ipsa Ceres.
Diversum locis pererrat iter] Quasi
per diversa loca filiam quærens erra-
bat.

570 *Subest*] Cereri per aëra de-
vectæ. *Libæ*] Libyæ populus. *Me-
roë*] Insula Nili est. Civitates in ea
sunt plures: sed cæteris nobilior
Meroë. *Siccaque terra*] Subest etiam
Æthiopia, et plaga torrida. *Paul.*

571 *Nunc adit Hesperios*] Reflec-

tesa in occidentem cursum; occidentis quoque populos perlustravit. *Hesperios*] Italos, et Hispanos. *Rhenum*] Fluvium ex Alpibus profluentem. *Rhodanum*] Fluvium Gallie. *Padum*] Per Cisalpinam Galliam labens.

575 *Liquidique immunia ponti*] Maro de iisdem bene: 'Metuentes æquore tingi.' *Neap.* *Immunia*] Quæ aquis occidnis non immergantur.

576 *Proxima signa polo*] Stellas Arcticæ polo-propinquas.

577 *Namque omnia nosse potestis*] Quia in sublimi parte cæli estis, et inde nunquam disceditis, omnia prospicere et cognoscere vobis datur. *Paul.* *Parrhasides stellæ*] Alloquitur utramque Arcton, sive ursam, Helicem videlicet et Cynosuram, quas a Parrhasia, id est, Arcadia, Parrhasides vocat. *Ant.*

580 *Helicæ*] Ursa major.

581 *Crimine nox vacua est*] Noctu, inquit, non contigit raptus. *Neap.*

588 *Dimidium cura debet habere tuæ*] Quasi cum ex te genita sit, et mihi et tibi communis filia, communis quoque filie cura tibi esse deberet.

593 *Victore Gyge*] Ita libri: Scalliger *Gye*: vide Notas Amor. lib. II. 1. 12. *Heins.* *Gyge*] Quid tristius evenire mihi poterat, in gigantomachia, te victo et prostrato? *Neap.*

598 *Ille pudendus, ait*] Paullum aliter in Metamorphosi: 'Neque erit nobis gener ille pudori.' *Neap.*

599 *Non ego nobilior*] Non sum præstantior nobilitate: nam ex iisdem parentibus nati sumus. *Posita est mihi regia cælo*] *Cessit mihi regia cæli* Gotthorp. *Heins.*

600 *Alter*] E fratribus Neptunus. *Alter*] Pluto. *Possidet inane chaos*] Vacua Erebi regna.

605 *Caducifer*] Mercurius virgam serpentibus nexam ferens, quem 'caduceum' vocant.

607 *Soleit jejunia granis*] Sic filia reddi ab inferis non potuit: inde malo punico abstinnerunt Thesmo-

phorizansæ, quæ Cereri τῆς Θερμοφύης a sacris erant. *Neapol.*

608 *Punica quæ in lento*] Tollè rð in cum scriptis. *Heins.*

612 *Tartarea valle*] *Tænaria* Mazar. Zulich. Ursin. Petav. Vossian. et multi alii: bene. Tænara pro Tartaro passim apud Poëtæ. Prudentius Apotheosi, 'ubi Tænara tristia vasto In præceps dejecta chao.' *Idem.*

615 *Tam dæmum cultumque*] *Vultusque* Mazar. Zulich. Voss. et Ascond. Mox pro *Largusque* iidem, pr. Ambros. et sex alii, *Longaque.* *Heins.*

617 *Cessatis messis*] Adiudit ad ea quæ finxit in Metamorphosi, de mœsta et irata Cerere: 'Nescit adhuc ubi sit; terras tamen increpat omnes, Ingratasque vocat, nec frugum munere dignas,' &c. *Neap.*

619 *Alba decent Cererem: vestes Cerealibus albas*] Quidam decet: nec minus arridet, quod nonnulli præferunt, *Alba decet Cererem; vestem Cerealibus albam.* *Heins.* *Alba decent Cererem*] Tertullianus in suo de Pallio, ubi et distinctos colores in antiqua superstitione cuique nominal proprios annumerat: 'Cur istas,' inquit, 'non spectas, vel illos item habitus, qui novitate vestitus religionem mentiuntur,' &c.

620 *Pulli velleris*] Tenebricæ vestis, et tetrici supra caput velleris. *Neap.*

621 *Cognomine victor Jupiter*] Hujus ædem statuunt antiqui Urbis Topographi in regione x. P. Victor in eadem: 'Ara Palatina, ædes Jovis Victoris, domus Dionysii.' Vovit illam Q. Fabius Maximus Rullianus Consul contra Samnites anno Urbis conditæ cdlviii. Livius lib. x. *Neap.*

623 *Hac quoque, ni fallor*] Iisdem Idibus atrium Libertatis exstructum; melius dixerim refectum, si nulla mens Nasoni ad Gracchum: nam hic nomine Tiberius primus Romæ dedicavit. Fides testis Plutarchus. Instauravit postea Senator ille nobilis Asinius Pollio. Suetonius lib. II.

Hic Asinius atrium, puto, de novo polivit; certum est addidisse bibliothecam, quæ omnibus pateret, et hanc Scriptorum iconibus adornasse. Ad calcem moneo, in hoc atrio publica acta signata, etiam antequam illud augetur bibliotheca; cum anno DLXXXV. id usui fuisse certum sit ex Livio lib. XLIII. Ceterum ubi atrii situs fuerit, video consentire omnes in regione XIII. Neap.

624 *Atria sua*] Ab Asiaio Pollione in Palatio extracta.

625 *Luce secutura*] XVIII. Kalendas Maias. *Tulos pete, navita, portus*] Ob grandinem imminentem: hanc etiam eadem luce minatur Columella lib. II. 2.

627 *Sit licet et fuerit*] Scilicet Ursin. Petavinus et sex alii: *Sit licet ut fuerit* Mazar. Zulich. prim. Ambros. Voss. Arondel. et quinque præterea. *Lego Scilicet ut fuerit*; quamvis fuerit. Pro tamen hæc meliores hæc. Heins. *Mutinensia Cæsar*] Præcipue vero C. Pansa et A. Hirtius. Vide apud Historicos annum quo contigit horum Consulatus, qui DCCX. Neapol.

628 *Hac Grandine*] Hac die grandinosa. *Contudit*] Concussit et fudit. *Mutinensia arma*] Arma Antonii ad Mutinam. *Militia sua*] Suis militibus. *Contudit arma*] Perculit Voss. Ambros. Mazar. Zulich. Ursin. Petav. alique multi; nisi quod *perculit* in nonnullis: pr. Ambros. *pertudit*; optime: plus est enim *pertundere* quam *contundere*: quomodo supra de Divo Julio, 'Perfida magnanimi contudit arma Jubæ.' Lib. VI. 'Jamque suburbanos Etrusque contudit arma:' sed et *perculit* bene se habet; ut ad rō *grandine* alludat hoc verbo: quare et vulgata lectio ferri potest. Sic 'grando contudisse vites' dicitur Horatio Epist. I. 8. Vide Nonium in *Percello*. Heins.

629 *Tertia post Veneris*] Hoc est, xv. die April. immolantur terræ gravidæ fordæ boves in curiis: quod

Delph. et Var. Clas.

sacrificium a Numa institutum ferunt in agrorum et pecorum sterilitate. *Post Veneris surrexerit idus*] Post Idus April. P. *Tertia post Veneris*] XVII. Kalendas erant Fordicidia. Neap.

631 *Forda ferens bos est, secundaque*] Glossæ, *fordas, ἑγκυνοφόρας*. Varro de R. R. lib. II. *horda, ἀρχαῖκός* pro *fordæ*. Pari modo antiqui dixere, herctum et ferctum, foëtia et hostia. Neap.

633 *Gravida quoque semine terræ*] *Gravida nunc* pr. Ambros. Voss. Arondel. Mazar. Zulich. concinnius. Et paulo ante *ferendo* pro *ferendo* Zulichemianus ἀρχαῖκός. Heins.

635 *Ter denas curia vacuas*] Una ergo in unaquaque curia cæsa. Triginta numero curiæ erant, teste Livio, et Dionysio. Varro lib. V. de L. L. Neap.

637 *Ministri*] Sacrorum. *Visceribus vitulos rapuerunt*] Qui concepti intra viscera vaccæ adhuc retinentur, dum immolantur matres: sic e mactatæ victimæ visceribus rapiuntur.

639 *Quæ natu est maxima*] Prima Vestalium. *Ignem cremat vitulos*] Eos qui e visceribus rapti erant cremat et redigit in cinerem. Paul. *Quæ natu maxima virgo est*] Vestalium virginum vetustissima hæc Tacito nominatur, Dioni ἡ πρεσβεύουσα. Neapol.

646 *Obsesso stabat solo*] Tellure, quam obsidebat, ubi surgere fructiferas fruges non patiebatur.

647 *Edebat*] Emittebat. *Partus acerbos*] Immaturos.

650 *Mænalis relicta Deo*] Fauno seu Pani Arcadi, a Mænalis Arcadiæ montibus.

652 *Hic geminas Rex Numa mactat oves*] Huic mactat plerique veteres; sed frustra: 'hic,' in hac sylva. Superiori versus pro *Ille*, Ursin. Mazar. Voss. quatuor alii *Ille*. Puto, *Inde* dabat. Heins.

654 *Sternitur in duro vellus utrumque*] Quibus incumbendum. Hac voce uti veteres. Servius ad illa, 'Pellibus incubuit stratis,' &c. 'Incubare pro-

Ovid.

11 N

prie dicuntur ii, qui dormiunt ad accipienda responsa.' *Neapol.*

656 *Tempora fronde tegit*] *Premittit* Voss. Mazar. et sex alii: placet. *Heins.*

659 *Vesper ubi est, tectum*] *Veste rudi tectus* Mazar. Zulich. Ursin. prim. Ambros. Læti, multique alii: quidam *Vesper ubi est tectus.* Lege *Veste rudi tectum*; corpus videlicet. *Idem.* *Supra nova vellera*] In his omnino quiescendum, consilium a numine petenti. *Strab. lib. vi. Neap.*

661 *Interca*] Cum Numa nocte concubia quieti se dedisset, venit Faunus, et monuit placandam esse tellurem duum boum morte, ita ut una juvenca cæsa duas exhiberet. Mæstum regem hujus oraculi ambage docuit Egeria mactandam esse bovem gravidam: quo facto, reddita est agris et pecoribus fecunditas.

662 *Somnia nigra trahit*] Recte Euripides: ὦ πότνια χθονί, μελανοπτε-
ρῶν μᾶτερ ὀρελποῦ. *Neap.*

664 *A dextro talia verba toro*] *Talia dicta* Mazar. Zulich. Voss. Arond. sex alii: ut lib. i. 'Talia non tacito dicta dolore dedit.' *Heins.*

666 *Dat sacris animas una necata duas*] *Det una juvenca* plurimi ex scriptis; nonnulli *Det una necata*, vel *Detque*: unus Medicus ex melioribus *Datque satis*, hoc est, frugibus; non male. Nam supra dixerat, 'Sæpe Ceres primis dominum fallebat in herbis.' Vetustiores libros secuti sumus. *Idem.*

667 *Numa visa resolvit*] Zulich. Erfurt. et decem alii *revolvit*, recte; quomodo etiam Neapolis. Sequenti versu legendum *cæcæque jussa* cum libro Ursin. Maz. Voss. prim. Ambros. Læti, aliisque multis, non *visa*, quod præcesserat. *Idem.*

669 *Expedi errantem*] *Malim hærentem*; ut inonni supra vs. 261. *Idem.* *Conjunct*] Egeria. *Nemori gratissima*] Aricino. *Expedi errantem nemori*] Solvit ambiguitatem, et regem errore liberavit.

670 *Bovis gravis*] Hæc est juvenca, quæ duas habet animas. *Neapol.*

671 *Fecundior annus Provenit*] *Felicior* Zulich. et quatuor Vaticani: *felix* enim pro faciendo passim sumitur apud veteres. *Heins.*

673 *Hanc quondam Cytherea*] Venus, quæ præest Aprili mensi, post Mutinensem victoriam, præcipitem hanc Fordiciorum diem impulit, ut acceleraret dies sequens, qui est decimus sextus calendarum Maiarum, quo die Octavius Cæsar adolescens creatus est a militibus imperator.

674 *Admissos præcipit equos*] *Æthereos* Arond. et multi alii; hoc est, solares. *Heins.* *Et præcipitavit*] *Præcipites* et celeres egit. *Paul.*

675 *Quam primum luce sequenti*] XVI. Kalendas Cæsar Augustus Imperatoris nomen adeptus, prænomen illud solitum secutorum Principum: nam pro gestis bellicis vicies reportavit. Dio Cassius de anno quem Cæsar quinto Consulatu auspicatus, lib. LII. *Neapol.*

676 *Prospera signa*] Victores milites sub felicibus signis. *Augusto juveni darent*] Octavio adolescenti.

677 *Sed jam præteritas ubi quartus Lucifer Idus*] *Quartus* ubi plerique veteres; sed sequor quod primæ editiones, Mazar. Petav. aliique nonnulli agnoscunt, *quartas tibi*: ut apud Virgil. 'tibi deserit Hesperus Eten.' Pro *Hyades Dorida nocte tenent*, malim *petunt* cum Voss. Arondel. Mazar. Zulich. et sex aliis. *Heins.* *Sed jam præteritas*] xv. Kalendas Sæculæ se vesperi celant; eodem die Cæsari apud Plin. lib. xviii. 26. *Neapol.*

678 *Hæc Dorida nocte tenent*] Occidunt, et tenent mare. Dorida Hesiodus inquit Oceani ex Tethi uxore filiam esse, ex qua magnus nympha-
rum numerus natus est.

679 *Tertia post Hyadas*] XIII. Kalendas ludi iterum in Circo fiebant: sed eis a Cereali-
bus in hunc usque diem nulla fuit Romæ pausa. *Neapol.*

680 *Carcere*] In ipso repagulo, unde ad cursum emittuntur.

681 *Iunctis ardentia tædis*] *Victis* Petav. *Lege victis* cum Ursini libro. *Ferrat vulpes* Strozæ codex. *Heins.*

688 *Frigida Carseolis nec olivis apta ferendis Terra*] *Carseoli* malim, si per libros veteres liceat; ut per appositionem hæc dicantur, *frigida Carseoli Terra*. Nam *Zulichemianus pars coli*. *Idem.* *Frigida Carseolis Terra*] *Carseoli* numero multitudinis nrbs erat. *Carseolani* dicuntur coloni. In via *Valeria* sunt, medio quidem spacio inter urbem et Marsorum municipium. Erantque *Carseoli* una ex claris *Æquorum* urbibus. *Ad segetes ingeniosus*] A natura felix ferendis frugibus.

684 *Ingeniosus ager*] 'Ad cæli mores, solique ingenia.' Plin. lib. XIV. 1.

686 *Sed assiduus humida semper aquis*] *Obvia* veteres magna ex parte. *Scribe vrida*; atque ita *Oxonienis* pro diversa lectione: vide *Notas* Amor. III. 5. 6. *Heins.*

687 *Solitas intravimus aëdes*] *Fidas* *Zulich.* *Voss.* *Arondel.* et octo aut novem alii: lib. VI. 'Hospita Carmentis fidos intrasse penates Diceris.' *Idem.*

690 *Unde meum præsens*] *Malo mihi.* *Idem.*

694 *Seu curvæ falcis*] *Sive cavæ falcis* pr. *Mazar.* *Læti*, pr. *Ambros.* *Farnes.* et v. alii: alter *Maz.* *sive citræ*: *sive cavæ* pr. *Ambros.* *Læti*, pr. *Farnes.* et sex alii; quomodo a manu prima *Mazar.* et *Zulich.* *Idem.*

695 *Hæc modo verrebat stantem tibicine villam*] Ita *Ursin.* *Mazar.* *Zulich.* *Nanger.* *Voss.* et tres alii; bene: *quatuor stanti tibicine villam*: quidam *telan*, male; nam de tela mox ager. *Nonnulli raro tibicine pratium*: *Zulich.* pro diversa lectione *stanti tibicine telam*. Alii aliter: nos veram lectionem expressimus. *Idem.* *Tibicines*] *Structuræ* quibus ædificia sustinentur. *Neapol.*

700 *Adversusque*] *Adversumque* *Sarrav.* *Gottorph.* et duo alii, *ἀπὸχρῶς*. *Heins.* *Frigoris arma parat*] *Sibi*. *indumenta* texit ad arcendas hiemes. *Neapol.*

703 *Vulpem convalle salicti*] *Quidam* ex melioribus *de valle*: *Ursini* codex et unus *Patav.* *sub valle*. *Heins.*

704 *Illa cohortis aves*] *Sic* usus etiam hac vocula *Varro* de R. R. lib. III. 3. *Cohors* est *Græcorum χορτος*, sive *elarius περίβολος*. Inde nos atrium dicimus cortile; et cortillos vocamus casulas quasdam in rotundum conjunctas, quas multa habitat vicinia. *Neap.*

709 *Monumenta manent*] *Patent* unus *Moreti*, non male: vide *Notas* lib. II. 265. *Mox pro dicere certam*, lege cum *Ursin.* *Voss.* *Nanger.* et tribus aliis *vivere captam*: *dicere certam* *Mazar.* *dicere certam* *Zulich.* *cernere cunctam* unus *Vatic.* *ducere certam* *Bonon.* *Forte ducere captam.* *Heins.* *Monumenta manent*] *Remansit* apud posteros memoria.

710 *Carseolana vetat*] *Carseolis* igitur lege prohibitum nominare vulpem; a qua ruinam olim segetes passæ. *Neap.*

711 *Utque luat panas genus hoc*] *Gens hæc* *Ursin.* *Arondel.* *Petav.* *Mazar.* ac multi alii. *Sic* de cane *Met.* III. 'Spartana gente *Melampus*.' *Gens* et natio idem quod genus. Vide locos *Controversos* *Roberti Titii* lib. VIII. 18. *Heins.*

713 *Postera cum veniet terras*] *Decimotertio* *calendas* *Maias* sol, *Ariete* relicto, *Taurum* init: qui inter astra constitutus dicitur, quod *Europam* incolumem transvexit in *Cretam*. *Paul.*

714 *Cum Memnonis mater*] *Aurora.*

715 *De duce lanigeri pecoris, qui perdidit Hellen*] *Prodidit* optime *Petav.* *Mazar.* *Ursin.* *Arondel.* excerpta *Politiiani*, ac septem alii. *Germanicus* *Cæsar*, 'Nobilis hic *Aries* aurato vellere, quondam Qui tulit in *Colchos*

Phryxum, qui prodidit Hellen.' Hinc idem 'proditor Helles' dictus Martialis. Epigr. ix. 71. 'Quid mernit terror Nemees, quid proditor Helles.' Lucan. iv. 'Sed postquam vernus calidum Titana recepit Sidera respiciens delapsæ proditor Helles:' quibus locis libri etiam nonnulli veterum *portitor*: quomodo et apud Columellam in Horto, 'Mox ubi Nubigenæ Phryxi nec portitor Helles Signorum et pecorum princeps caput efferet undis:' ita scribitur locus ille, tam in vulgatis libris quam in veterimo codice S. Germani: cui medicinam nunc non adhibeo. In Catalectis, 'Proditor est Helles et proditor Europæus:' ubi etiam *portitor* nonnulli codices. Sic equi aut aurigæ vectorem prodere dicebantur. Virgil. 'Leucage nulla tuos currus fuga segois equorum Prodidit.' Claudian. laude Serenæ, 'Prodidit Œnomai deceptum Myrtilus axem.' Apud Hyginum lemma cap. 250. 'Quæ quadrigæ rectores suos prodiderunt.' Silius lib. xvii. 'Corruit asper equus, confixaque cuspide membra Huc illuc jactans rectorem prodidit hosti.' Seneca Œdipo, 'Seginior cursu somnipes in ipso Concidit gyro, dominumque prono Prodidit armo.' Lege præterea hoc loco, *E duce lanigeri pecoris...sol abiit*: lib. vi. 'Sol abiit e Geminis, et Cancri signa rubescunt.' Heins.

716 *Egresso victima major adest*] xii. ergo Kalendas Maias Sol in Tauro. Neapol.

718 *Posteriora latent*] Nam ex eo non videtur nisi *ἡμυρόμιον*. Hallucinetur Hyginus, cum scribit, 'reliquum hujus corpus obscurius videri;' nam non aliter quam semisectus pingitur in schedographia. Neapol.

720 *Junone invita munus amoris habet*] Quasi locata est in celo ea imago ab Jove, in præmium amoris, repugnante etiam Junone. Nam aut est imago tauri, quo transvecta est

Europa in Cretam, aut est imago vaccæ, in quam Io conversa fuit.

721 *Palilia*] *Parilia* Patav. et Mazzar. sic et lib. vi. 257. Ursini codex, et Met. xiv. 774. plerique veteres *Heins. Palilia poscor*] xi. Kalendas Maias erant Palilia. Convenit et veteri Calendario: in eo Constantini Magni eadem dies notatur, N. UNUS; id est, Romæ natalis, ante Urbem conditam pastorale hoc sacrum extitisse. Tibullus ii. Eleg. 5. et Plutarchus in Romulo: qui sane testes gravissimi. Neapol.

724 *Officio si tua facta meo*] *Tua festa pro meliores. Heins. Officio pio*] Redi ad Not. Epist. vi. vs. 17.

725 *Certe ego de vitulo cinerem*] Is erat e triginta bubus, quas maxima Vestalis cremarat Festis Fordicidia. Hunc vero et stipulam fabalem, quam paullo post vocat 'culmen inane' (dentis enim fabis sola et arida incensa) Februa appellat; quia sic dictum, ut nosti, quodvis purgamentum. Neap.

726 *Februa tosta*] Sic initio lib. ii. ubi agit de febris, habes 'Torrida farra.' Hic tamen libri veteres multi, quos inter prim. Ambros. Læti, Mazzar. Zulich. *februa casta*: sic alibi, 'Casta placent superis;' et supra hoc libro, 'Parva bonæ Cereri, sint modo casta, placent.' Hinc et 'mola casta' in sacris, de qua Servius Eclog. viii. 82. Vide quæ noto Pont. ii. l. 33. Ursini liber et unus Patav. *fercula tosta*. Superiori versu alii *stipulasque fabales*; alii *stipulamque fabalem*. Forte *stipulaque fabali*: nam Patav. *stipulamque fabalis*. Sequenti versu rectius veteres *transitui* quam *transitui*: ita enim optimos anctores locutos notant Grammatici. Heins.

728 *Udaque rorales laura misit aquas*] *Virgaque rectius*: sic 'pinca virga' lib. ii. Pro *rorales aquas* meliores plerique *roratas*: ut Epist. Horus, 'Merasque roratis nata beatæ aquæ'

Met. iv. 'Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.' Fast. iii. 'Mollis erat tellus rorata mane pruina.' Tres alii *rorantes*: vulgatum alibi non legi. *Idem*.

730 *Jam mea vela*] *Tua vela* Mazar. et Zulich. et pro diversa lectione Voss. Lege, *navalibus exi Puppis, habent ventos jam tua vela suos*. *Idem*. *Habent ventos vela suos*] Κάλλιμος οὐρος, Hom. Odyss. A. vs. 639. πύμπετοι πρῶτα, Eurip. Helen. ἐσθλὸς ἑταῖρος, idem in Electra.

732 *Vestæ munere purus eris*] *Mundus* unus: *purus abis* pr. Ambros. Læti, et unus Moreti. Forte, *abi*. *Heins*.

733 *Sanguis equi, &c.*] Ad lustrationem in Palilibus immiscebatur sanguis equinus, cum adusti nondum nati vituli, sed e mactatæ matris utero exerti, cinere, et fabarum culmis, et ex his super prunas impositis fiebat suffitio. *Sanguis equi suffimen erit*] Bene Plutarchus in Romulo: 'Ἐν ἀρχῇ δ' (ἐκ παλαιῶν) οὐδὲν ἐμψυχον ἔθουν. Mutatum, ut vides postea. Vide Festum in *Caviares hostiæ*; et eundem in *Equus October*. Neapol.

735 *Crepuscula lustrat*] Vetus Kalendarium rustre in mense Aprili: OVES LUSTRANTUR.

736 *Unda prius spargat virgaque verrat humum*] Janus Vlitius noster *Uda*; quomodo et Læti codex: sic libro v. in simili purgatione, 'Uda fit hinc laurus, lauro spargantur ab uda Omnia, quæ dominos sunt habitura novos.' Pro *verrat* unus Patavinus optime notæ *vergat*; quomodo et in Zulichemiano a manu prima. Forte *tergat*: de quo lib. ii. 28. Superiori versu pro *lustrat*, multi ex melioribus scriptis *lustrat*: Petav. Voss. Arond. plurimique præterea *lustra*; ut pastorem alloquatur. *Heins*. *Virgaque verrat humum*] Præcipuum hoc in sacro quovis lustrali. Et fuit apud antiquos purgatio, quæ dicta exueræ, ab everriatione, certe scoparum ge-

neræ. Non ignorant ista docti. Neap. 738 *Longa corona fores*] De more Juvenalis, 'Necte coronam Postibus, et densos per limina tende corymbos.' *Neap*.

739 *Cærulei fiant puro de sulphure fumi*] Voss. Arond. Mazar. Zulich. prim. Ambros. Læti, et octo alii *vivo sulphure*, quod verum est. Remed. Amor. 'Nec fugiet vivo sulphure victus amor.' Sic passim auctores. *Heins*. *Vivo de sulphure*] Θεῖον κῦρ. Et in Metam. iii. vocat 'vivacia sulphura.' Tibul. Eleg. i. 5. 'Ipseque ter circum lustravi sulphure puro.' 'Cæleste sulphur,' Stat. in Theb. xi. Καθαρὸν δὲ πυράσσει δῶμα θεελῶ. Eurip. Helen. Θεῖον δὲ σμυνοῦ θεσμὸν αἰδέρος μυχῶν 'Ὡς πνεῦμα καθαρὸν οὐρανοῦ.

740 *Tectaque fumanti sulphure balet ovis*] Primo *tactaque* legendum cum Ursini, Naugerii, Zulich. Mazar. et sex aliis: sic Remedio Amoris, 'Ut pœne extinctum cinerem si sulphure tangas.' Propertius Eleg. iv. 9. 'Terque menm tetigit sulphuris igne caput.' Et lib. v. ex veteri codice Noster, 'Rursus aqua tangit, Temestæaque concrepat æra.' Et Met. xi. Mare dicitur 'summas aspergine tangere nubes': postea hoc ipso libro ex antiquis codicibus, 'Ignibus et sparsa tangere corpus aqua.' De eadem lustratione 'tangere oculos olivo' apud Persium Satyr. iii. quomodo in optimis membranæ exaratum illic offendi. Lib. vi. 'Tactaque eritposito rore bis uda seges:' ut et ibi legendum censeo. Sic et 'contingere' dicebant: vide Indicem Lucretianum Gifanii in eo verbo. Propertius Eleg. iv. 3. 'Seu voluit tangi parca lucernamero.' Præterea *fumaci sulphure* unus Moreti; de quo dixi Amor. lib. ii. 6. 28. *Heins*.

741 *Ure mares oleas*] *Maris rores* Mazar. Zulich. et decem alii: *Maris rorem* notat ex suis Naugerius. *Idem*. *Ure mares oleas*] Nec abest a pricis libris vulgata lectio, *Ure maris rores*.

φύλλα τῆς λιβανόριδος. Et hanc legi pro thure nani fuisse veteribus. *Tedamque herbasque Sabinas*] Sulpbur et tedam adhibitam in tribus purgationibus, auctor Servius lib. vi. *Neap.*

743 *Libaque de milio*] Constabant, ni fallor, ex milio et faba. Tale quid Diis rusticis dabatur etiam Autumno. Vide Festum.

744 *Rustica præcipue est hoc Dea læta cibo*] Cibo est Mazar. ut *τὸ ἐστ* geminetur. Lege, *Rustica præcipue quo Dea læta cibo est.* Idem. *Dea rustica*] Pales.

745 *Adde dapes in utrumque suas, dapibusque resectus*] In utramque Petav. Arondel. Vossian. Ursin. et plures alii: *multramque* codices plurimi præterea: duo in *utraque*. Lego *Adde dapi multramque suas*. De dape enim jam egit superiori versu: nisi *multtrumque* malis, ut Horatio, 'injuasæ veniunt ad multra capellæ.' Pro *resectus* Petav. Arondel. prim. Ambros. plurimique alii *resectis*: Voss. Polit. et plures, *resectis*: Ursin. aliique nonnulli *relictis*: quinque *remotis*: duo *refertis*: placet *resectis*. Heins. *Adde dapes multramque suas*] Dapes hic sume antiqua significatione. Vide Festum. *Dapibusque resectus*] Alii habent, *dapibusque paratis*, alii, *relictis*; Vaticanus, *resectis*. *Neap.*

749 *Sive sacro pavi*] *Sacra* alii; ut ad arborem referatur. Heins.

750 *Pabulaque e bustis*] Bustum hic locus, in quo aliquis sepultus. *Neap.*

751 *Si nemo intravi*] *Seu* bene unus Vaticanus. quomodo mox etiam legendum *Seu mea falx*. Heins.

753 *Lucum spoliavit opaco*] Vetus superstitio, qua quivis sacer lucus erat incæduus, nec ramum aut folium fas erat inde conlocare, nisi sacrificium præcessisset. Ea super re ex Catone Plinius nos admonet lib. xvii. cap. ultimo. *Neap.*

754 *Unde data est ægra*] Sic plurimique vetus scriptura; in alia, *teneræ*. Utraque ad verum: nam agnis, aut ægris ovibus, pastorum est

froundium aut herbarum fusciam in stabula ferre. *Neapol.*

756 *Agresti sano*] *Perperam Fanno* plerique veteres. Ursini codex veram lectionem refert. Heins.

758 *Mota quod obscuras ungula fecit aquas*] Arond. Nota. Lege *Lota*. Kalendarium Rusticum Mense Maio, OVES TUNDUNT. LANA LAVATUR. Et superiori versu cum melioribus *Nec noceat*, pro *Ne*, reponendum. Propertius Eleg. iv. 1. 'Lotus et Hesperia quid Capricornus aqua.' Idem. *Mota ungula*] Pecus gradiens turbavit aquas limpidas. *Neapol.*

759 *Fontanaque placa*] Maz. Zulich. et duo alii *præsta*; forsitan recte. Heins.

761 *Videamus labra Dianæ*] 'Αραμβόθους, λουτρά. *Neap.*

763 *Pelle procul morbos*] Petita jam venia incipit precatio pastoralia: quam, quæso, conferas cum Lustrico Catonis carmine. *Neap.*

765 *Neve minus multas redigam*] Oves intelligit: sed Ursin. Voss. Arondel. Nanger. pluresque alii *multo*; nec pauciores cum Mazar. Zulich. prim. Ambros. Petav. *multos*. *Tò minus multo* arridet. Sic Val. Max. lib. iv. 4. 'Unus in agro Veiente fundus, minus multo cultores desiderans, quam dominos habebat.' Ubi nihil necesse *multos* reponi cum Lipsio. Heins. *Neve multas redigam*] Ne reducam vesperi minorem ovium numerum, quam mane in pascua eduxi.

770 *Vimina rara*] Fiscellarum. *Dent viam liquido sero*] Ut bene excoletur caseus.

772 *Stabulis meis*] *Stabulo meo* meliores. Heins.

775 *Quæ precor, eveniant: et nos faciamus ad annum*] Lege *evenient: at nos faciamus*. Pont. ii. 1. 'Quod precor, eveniet.' Epicedio Drusi, 'Eventura precor.' Vide Notas Met. iii. 524. Heins.

778 *Dic quater, et vivo perluce rore manus*] Læti codex et primus Ambrosianus, *Dic ter, et in vivo*. Scribe,

Hæc ter, et i vivo perlucet rors manus: ut jam monui ad Epistolam xiv. 126. Vide Notas lib. ii. 638. Lib. vi. 'Protinus arbutea postes ter in ordine tangit Fronde: ter arbutea limina fronde notat.' *Idem.*

779 *Dum licet*] Tum scribendum cum Zulich. Mazar. pr. Ambros. aliisque nonnullis: quidam etiam Tunc. Pro *lac niceum* Zulich. *lac mistum*; probe. Vide Festum in *Burrannica potio*. *Idem.* *Cratere camella*] Camella vas erat ligneum, cui hæc portio infundenda. Hoc vasis genus Polluci est σκάμλλα. *Neapol.*

780 *Lac niceum potes, purpureamque sapam*] Hæc potio dicebatur burrhànica, a colore burrho. Festus: 'Burrhanica potio, lac commiatum sapa, a rufo colore, quem burrhum vocant.' Unde eleganter, homines a vino rubentes 'burrhos' apud eundem dictos inveni. Ille color *κόκκινος* est Græcis: unde *κόκκινος* ejusmodi cutis homines Comici dixere. De hac ita Nonnius: 'Sapa, quod nunc mellacem dicimus, mustum ad mediam partem decocum.' *Neapol.*

781 *Moxque per ardentis stipula crepitantis acervos Trajicias celeri strenua membra pede*] *Trajiciat strenua turba* Ursini liber: et *Moxque fac superiori versu. Lege Moxque face. Trajicias strenua turba* alius Vatican. Propertius Eleg. iv. 4. de hoc eodem festo, 'Cumque super raros fœni flamman- tis acervos Trajicit immundos ebria turba pedes;' ita scribo: vulgati legunt *immundas dapes*; quod contra fidem sacri: idque jam a Passeratio occupatum serus animadverti: unus Patav. et Gottorph. *Transilias*. Ut forte sit scribendum, *Moxque ter ardentis stipula crepitantis acervos Transilias celeri strenua turba pede*: ut supra, 'Certe ego transilui positas ter in ordine flammas:' nisi *Trajicias* malis; quomodo Virgil. lib. vi. 'Jam medium ætherio cursu trajecerat axem.' Sic 'transferre' Catullus,

'Transfer omine cum bono Limen aureolos pedes:' aut *Trajicias strenua membra*, ut D. Brutus apud Cicero- nem Epist. Famil. ii. 'Si se Alpes Antonius trajecerit.' Val. Maximus lib. v. cap. 1. ex antiquis codicibus, 'Quibus se bene ac tuto cum suis in Africam trajiceret.' *Heins.*

783 *Moris mihi restat origo*] In multis est prima, quod sibi suaserint in- esse igni vim quamdam abatersivam, et malorum medelam: et hæc fuit antiqua opinio Judaica et Græcanica, inde immista in Romanam religio- nem: et stetit, ut mireris, usque ad tempora Justiniani τοῦ βωτομήτου. Tunc congregata G. Synodus Trul- lensis, et ineptiæ hæc cum aliis abo- litæ. *Neapol.*

785 *Vitiumque metalli Excoquit*] *Metallis meliores*; ut apud Virgil. Georg. i. 'ast ollis omne per ignem Exco- quitur vitium.' *Idem* *Æneid. i.* 'Ac primum silici scintillam excudit Achates:' ita veterrima exemplaria. *Heins.*

788 *Discordes ignis et unda Dei*] Forte *dissortes*: de quo ad Epist. pri- mam Sabini. *Idem.*

790 *Ignibus et sparsa tingere corpus aqua*] *Tangere meliores plerique*: ut supra vs. 740. jam monuimus. *Idem.*

791 *An quod in his vitæ causa est*] Quod duo hæc humanam et animan- tium vitam contineant, quod ex his nascendi initium sit. *Hæc perdidit exul*] Nam hæc exilio damnatis inter- dicta sunt. *Hæc perdidit exul*] Malim *perdit et. Heins.*

792 *His nova fit conjunx*] Quia hæc nuptiali die in limine ponebantur. Redeuntes autem ab exilio ignem supergredebantur, aqua aspersi; quod purgationis genus vocabant 'suffi- tionem.' *Hæc duo magna*] Iguem et aquam.

794 *Nimias Deucalionis aquas*] *Vivas* pr. Ambros. Læti, et quatuor alii; unus *multus*; alius *veras*. Forte *re- teres*: certe latet mendum. Pro *Cre-*

dant lego *fidant*, vel *Prodent*, vel *Prædant*: nam præcesserat ‘vix equidem credo.’ *Heins.*

795 *Pars quoque cum saxis pastores saxa feribant*] *Ferebant* plerique scripti. *Lege terrebant.* Lucretius lib. I. ‘Cum lapidem lapidi terimus.’ Plautus *Asinaria* I. 1. ‘Num me illuc duels ubi lapis lapidem terit?’ Idem Lucretius lib. V. ‘Mutua dum inter se rami stirpesque teruntur.’ Val. Flaccus lib. II. ‘tracto pars frangit adorea saxo Farra, citum tritis aliis de cotibus ignem Excudit, folisque et sulphure pascit amico.’ ita scribendus locus mendosissimus: vulgati pessime, *strictis aliis de cautibus ignem Ostendit foliis*: Virgiliana mimesis, ‘Ac primum silicii scintillam excudit Achates, Suscepitque ignem foliis:’ et quæ ibi porro sequuntur. Idem in *Georgicis*, ‘Et silicis venis abstrusum excuderet ignem.’ *Extundit* primo exaratum fuit: hinc *Ostendit* factum in Valerio. Forte etiam *pistores* legendum in hoc Nasonis loco; agit enim de mola manuali. *Idem.* *Saxis saxa*] Hoc fuisse puto primo adinventum ad scintillas elicendas; postea venit usus petreæ focariæ a ferro percussæ; postea τοῦ λίθου πυρίτου, et misti coloris: cujus generis et εὐρυπύρους vidi plurimos. *Neapol.*

798 *Hoc argumentum*] Alter Petav. *argumentis.* Sed Junianus recte *argumenti.* Vide Notas Epist. VIII. 104. *Heins.*

800 *Victo cui dedit ignis iter*] *Malim cum dedit.* Sequenti versus pro *Hoc tamen* multi ex melioribus *Nunc tamen*; unus Patavin. *Num tamen.* Idem. *Innocuum dedit iter*] Sine ulla corporis læsione. Ut in *Æneid.* II. ‘flammæque recedunt.’ *Paul.*

801 *Hoc tamen est vero propius, &c.*] En Noster etiam initium Palilium non facit antiquius Urbis natali; nec dissentit a Tibullo et Plutarcho: nam agit de sacro Palis sic celebrari cœpto, et cum his stipularum acervis;

quod originem duxisse putat ab incensis antiquis tuguriolis, cum rusticolis in nova novæ Urbis migrarent. Ad-dita igitur sub Romulo transitio per flammam, suffimenta illa; sed equus victima multo post. *Neapol.*

805 *Saltisse pecus, saltisse colomos*] *Saluisse* ex auctoritate Prisciani et meliorum codicum reponatur. *Heins.*

806 *Natali nunc quoque, Roma, tuo*] Nam eodem II. Kalendas illa condita. *Neap.*

807 *Ipse locum vati casus facit*] *Casus vati* plerique veteres. Ursmi fiber et unus Vatican. et Petav. eam Naugeriano, *Ipse locus casus vati.* Scribo, *Ipse locus casu vati facit*: et adi quæ de hac locutione notamus ad Epist. II. 89. *Heins.*

808 *Ades factis, magne Quirine, tuis*] *Lege fastis*, vel *festis*, vel *sacris*; quicquid obnituntur libri veteres: qui error et alibi in hæc libris occurrat. *Idem.*

809 *Luerat pomas frater, &c.*] Numitorem ab Amulio fratre regno dejectum, et Numitoris filium per insidias obtruncatum, Sylviam filiam Vestæ relegatam, conceptos natos, expositos, educatos, adultos Romulum et Remum, interfectum Amulium, superius diximus. Regnum deinde Numitori restitutum.

810 *Pastorum vulgus erat*] *Pastoris* Zulich. Puto scribendum, *Pastores gemino sub duce vulgus erant.* *Heins.*

812 *Ambigitur nomina ponat ater*] Ursin. Petav. et multi alii, *mania*: sequentia confirmant, ‘Arbitrium Romulus urbis habet;’ quanquam et de nomine verum: unde Ennius, ‘Certabant urbem Romam Romanam vocarent.’ *Idem.* *Ambigitur nomina ponat ater*] ‘Romamne Romanamne vocarent.’ *Enn.*

815 *Alter inquit nemorosi saxa Palati*] *Adit* Voss. et sex alii; ne his eodem verbo utatur. *Heins.*

817 *Pacto Statur*] Hæc vera lectio, quicquid turbant codicum nonnulli

Met. II. 'Stemus ait, pacto velox
Cyllenius isto.' *Idem.*

819 *Apia dies legitur*] Hanc jam
habet. Hora fuit postsecundam ante
tertiam plenam: ut ex Tarrantio in-
signi Mathematico scribit Julius So-
linus. Annus fuit secundus Olympi-
adis VII. si Eratostheni credimus.
Neap. Mania signet aratro] Infra
825. 'designat mœnia sulco.' Ex
Æneid. v. 'Interea Æneas urbem de-
signat aratro.'

821 *Fossa fit ad solidum*] *Ad solitum*
plurimi scriptorum; sed frustra. Val.
Maximus lib. II. 4. 'Is quod eo loci
nullam aram viderat, desiderari cre-
dens ut a se construeretur, aram
empturus in Urbem perrexit, relictis
qui fundamentorum constituendorum
gratia terram ad solidum foderent.'
Virgil. Georg. II. 'Ante locum ca-
pies oculis, alteque jubebis In solido
puteum demitti, omnemque repones
Rursus humum, et pedibus summas
aequabis arenas.' *Heins.*

822 *Et de vicino terra petita solo*] *De alieno et finitimo agro, in omen*
propugnandi agri et imperii. *Paul.*
Terra petita solo] Vide Plutarchum in
Romulo. *Neapol.*

823 *Plena imponitur ara*] Ne tanta
res fieret sine re divina.

824 *Fungitur igne focus*] *Fünditur*
vetustiores plerique; alii *funditur* vel
flagitur: an *fungitur igne*, ut 'oculi
lacrymis funguntur' Epistola Her-
miones? et Fast. I. 'Functus erat
dapibus?' *Heins.*

825 *Inde premens stivam*] Ut sulcus
terram imprimeretur. *Designat mania*
sulco] Ex ritu finitimo. Vide et Var-
ronem de L. L. lib. IV. Obiter mo-
neo, ritum hunc, et alios servatos in
libris, quos vocabant Rituales: de his
Festus: 'Rituales nominantur Etrus-
corum libri, in quibus perscriptum
est, quo ritu condantur urbes, aræ,
ædes sacrentur,' &c. Res ipsa sua-
det, me silente, Romulum præcepta
hæc prælegisse. *Neap.*

823 *Tonitru dedit omnia lævo*] Cur
hævum dextro felicius, fiet palam ex
his Plinii: 'Fulmina læva prospera,
quia sacrificantis vel precantis latus
lævum, dextrum est ejus qui postulata
largitur.' *Neap.*

829 *Factam vomere fossam*] *Factos*
sulcos Gottorph. *tactam fossam* Zulich.
Maz. et duo alii: *versam terram* Læti:
tactam terram unus Moreti: *factam*
terram pr. Med. *pressam terram* pr.
Ambros. *fractam terram* unus Pata-
vinus. Vulgatum non mutem temere.
Paulo ante habuimus, 'Fossa fit ad
solidum.' *Heins.*

843 *Retro Celer occupat ausum*] *Pro*
retro nonnulli *rastro*; sex *ultra*; unus
ristro: in Maz. et Zulich. erasa erat
vetus lectio. Scribe *rutro*: de quo
rustico instrumento vide Nonium,
Festum, et Varronem de L. L. Auc-
tor de Viris illustribus in vita Procæ;
de Romulo Roman condente, 'edixit,
ne quis vallum transiliret: quod Re-
mus irridens transilivit, et a Celere
Centurione rutro fertur occisus:' ita
libri veteres; nam vulgati perperam
rastro: quæ totidem quoque verbis
exhibet vetus Fragmentum de Ori-
gine gentis Romanæ P. Victori sub-
nexum: nisi quod ibi 'rutro vel ras-
tro fertur occisus;' cum posterius
illud vel *rastro* sit delendum. Similis
etiam diversitas in Chronico Euse-
biano, 'Romæ Palilibus, qui nunc
dies festus est, Remus rutro pastorali
a Fabio Romuli duce occisus est ob
transmissum saltu vallum.' Halicar-
nassæus in hac de morte Remi histo-
ria *σκάφιον* hoc instrumentum rusti-
cum appellat: *Πλήθει τῷ σκαφίῳ κατὰ*
τῆς κεφαλῆς καὶ ἀπὸ τοῦ ἀποκτείναι. Huc
etiam respiciant ista Varronis *περὶ*
ἀρχῆς apud Nonium, 'Cui, ceu Celer,
δὲ ἐνδὲς λήμματος λόγος Antipatri Stoici
filius rutro caput displanat:' ita le-
gendus iste locus, qui mendosissimus
circumfertur: *λόγος Antipatri* filius
tantundem est, ac si Antipatrum Pa-
trem τοῦ λόγου diceret; quomodo Epi-

carus pater veri dictus. Sic *perd-melos inconstantia* filius eidem Varroni lege Mævia apud Nonium in *Bitira*: atque ita sæpe veteres de rebus inanimatis. Noster in *Ibide* 'tela rustica' vocat rutrum, quo Remus obtruncatus est, 'Utque Remo muros auso transire recentes, Noxia sint capiti rustica tela tuo.' *Heins.* *Celer occupat ausum*] Rastro, seu rutro pastorali. Antiquæ membranæ Chronici Eusebiani: 'Remus rutro pastorali de Fabio Romuli duce occiditur.' *Neap.*

845 *Lacrymas Devorat*] 'Fletumque resorbent,' Silius lib. xxi. Et Noster, *Heroid.* Epist. xi. 'Et cogor lacrymas combibere ipse meas.'

848 *Sic meos muros*] Ipsa verba *Titi* Livii. *Neap.*

852 *Invito frater adempte*] Verius volenti dixisses; nec aliud mihi umquam suadebis. Cicero *Officiorum* iv. 'Species enim utilitatis animum pepulit ejus; cui cum visum esset utilius, solum quam cum altero regnare, fratrem interemit.' *Neap.*

855 *Tunc juvenes*] Imo *juvenem* cum scriptis: et mox *ulli credere* rectius quam *illi* ex antiquorum nonnullis lego; quod et *Naugerius* vidit. *Heins.*

856 *Subdita flamma rogo est*] Inde sepultus in *Remuria*: qui locus in summo *Aventino*: ubi ille de condenda urbe fuerat auspicatus. *Neap.*

858 *Victorem terris impositura pedem*] 'Omnia sub pedibus vertique regieque videbant.' *Virg.*

863 *Idem Vinalia, &c.*] ix. Kalend. erant sacra *Vinalia*: quæ duplicita; et quæ celebrata hoc mense, *Plutarcho* dicta *'Appodiora'*; et quæ mense *Sextili* xiv. Kalendas *Septembres*, auctore *Festo*, et veteri *Kalendario*. *Priora* putarunt viri docti *Veneri* sacra, posteriora *Jovi*. N.

865 *Numina vulgares*] Hoc festo meretriculæ *Veneris* *Erycinæ* templa adibant; et oblati floreis manusculis cuncta expetebant, quibus populo

placerent. *Neap.*

866 *Multa professarum*] Sic dictæ famosæ hæc mulierculæ: nam se vulgare non poterant, nisi præcederet apud *Ædiles* professio. *Multa Venus*] Non damno hanc lectionem; præferam tamen *Culta*, si per libros veteres liceat. *Vulgatam* tamen lectionem si tuemur, rō *Multa*, non cum *professis*, ut ad *Arnobium* doctissimus *Heraldus* opinatur, sed cum *Venere* erit construendum. *Heins.*

868 *Dignaque verba loco*] *Joco* scripti potiores; probe: 'jocum' ponit alibi quoque pro *lusu* *Venereo*; ut lib. ii. *Artis Amor.* 'Accedant questus, accedat amabile murmur, Et dulces gemitus, aptaque verba joco.' *Epistola Sapphus*, 'Crebraque mobilitas, aptaque verba joco.' *Supra Fast.* i. ut quidem legendum, 'Di quoque cultores gelidi venerere *Lycæi*, Et quicunque joci non alienus erat. Panes, et in *Venerem* *Satyrorum* prona juvenus.' Sic et sæpe aliis locis. *Idem.*

871 *Collina proxima portæ*] *Strabo* lib. vi. *Dedicata* *Romæ* hæc ædes anno *DLXXII.* de quo agens *Livius* lib. xl. 'Ædes,' inquit, 'duæ eo anno dedicatæ sunt, una *Veneris* *Erycinæ* ad portam *Collinam*, altera in foro *Olitorio* *Pietatis*.' *Neap.*

872 *A Siculo nomina colle tenet*] *Tenant*, templa videlicet, multi ex scriptis. *Remed. Amor.* 'Est prope *Collinam* templum venerabile portam: Imposuit templo nomina celsus *Eryx*.' *Heins.* *A Siculo nomina colle tenet*] Ubi et templum habuit ditissimum: de quo etiam *Strabo* libro vi. Vide et *Diodorum* lib. iv. *Neapol.*

873 *Syracusas Arethusidas*] *Oppidum Siciliæ* nobilissimum. Accipendus enim hic *M. Claudius Marcellus*, qui fuit *Syracusarum* gloriosissimus expugnator, plurimaque inde signa in urbem intulit, primusque *Hannibalem* docuit vinci posse. *Ant. Arethusidas*] Ab *Arethusa*, *Syracusii*

fontis Nympha.

874 *Bello Eryx*] Etiam Erycem montem armis cepit.

875 *Est translata*] E Sicilia in urbem. *Carmina vitacis*] Pace tua dicam, mi Ovidi, hallucinaris: nam hæc Veneris ædes prope portam Collinam non dedicata monitu carminis Sibyllini, sed vovit sponte L. Porcius Ligustino bello, dedicavit Porcius L. F. Licinius, ut ex Livio vidimus, anno DLXXII. Fateor allam eidem Veneri vovisse Q. Fabium Maximum jussu libri fatalis, sed ante hanc positam annis xxxiv. Servilio Geminio et C. Flaminio Coss. Vide et Livium lib. xxii. Hoc igitur anno vota, sed dicata DXXXVIII. L. Postumio Albino et T. Sempronio Coss. et lib. xxiii. Neapol.

878 *Sic Jovis ista dies*] M. Varro de L. L. lib. v. 'Vinalia a vino: hic dies Jovis, non Veneris.' Neapol.

880 *Etruscas Turnus adorat opes*] Adoptat Zulichemianus; optime: hoc est, adsciscit: externas et auxiliares copias suis adjungit. Vatinius apud Ciceronem Epist. Famil. lib. v. 9. 'Ego autem quem potius adoptem aut invocem, quam illum, quo defendente vincere didici?' Heins.

885 *Vulnera testor*] Testes a manu prima optimus Mazarinianus et tres alii; elegantius utique: sic Met. lib. XIII. 'sunt et mihi vulnera testes:' ut duo vetusti codices illic exhibent. Curtius lib. iv. 'Nec duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt: quippe vulnera, quæ quisque excipit, virtutis indicia sunt.' Apud Virgilium, 'vos coryli testes et flumina Nymphis.' Et apud Propertium II. Eleg. 9. 'sunt nobis sidera testes.' Horat. 'Testis Metaurum flumen:' atque ita passim veteres. Idem.

893 *Hostica vindemia*] Fructus vindemiae hostilis: hoc est, musta Rutulorum. *Vota est*] Promissa. *Tyrreno Regi*] Mezentio regi Etrusco- rum.

894 *Musta feras*] Feras Petavianus: est enim voventis. Heins.

895 *Vota valent meliora*] Vota Æneæ, quæ magis pia fuere, cum Jovi vinum voverit.

898 *Redduntur merito Jovi*] Pro victoria Æneæ.

899 *Jupiter illa vindicat*] Illam Ursini, primus Ambrosianus, Mazar. Zulich. alique multi: nempe, diem. Mox quæ restant non restent meliores. Heins.

901 *Sex ubi quæ*] Et est sensus: Cum Aprili sex tantum dies super- fuerint, hoc est, septimo calendas, in medio curau ver erit. Tunc enim et Rubigalia celebrantur, ut Plinius docet. Ant. *Sex ubi quæ restent*] VII. Kalendas ver meo Publio bipartitur; quod Columellæ ipso die Palilium, XI. Kalendas. Neapol.

903 *Et frustra pecudem quæres Helles Athamantidos*] Frustra requires arietem Phryxi et Helles, Athaman- tis Thebani f. Et frustra pecudem quæres] Eodem VII. Aries occidit acronycho occasu. Neap.

904 *Exoriturque Canis*] Mira et nova fateor. Numquam audivi a nata Astrologia, post Arietis occasum, imo post Tauri ortum, Canem exoriri. Quidam mallet, *exoriturque capra*. Sed ad quid? sequuntur Rubigalia, quæ ad occasum Canis instituta et celebra- ta. Vide Plin. lib. XVIII. 29. Suspicio hinc mihi de menda venit; et adlubet scribere: *Signa dabunt im- bres, effugietque Canis*. Hic enim mo- to Tauro statim cedit navi Argæ. Virg. primo Georg. 'Taurus, et aver- so cedens Canis occidit astro.' Fir- mat etiam nostram emendationem; quod ille in occasu vehemens, gelidus, pluvius. Neap.

905 *Hac mihi Nomento, &c.*] Cum Poëta ex suburbano Romam rediret, ut ipse inquit, occurrentem turbam habuit, Rubigini sacrificaturam, cui sacerdos canem et ovem immolat. *Nomento Roman*] Nomentum in via

qua in Sabinos itur, ad decimumquintum ab urbe lapidem. *Paul.*

906 *In media candida turba via]* Candida turba sunt Flamines, qui ad Rubiginem placandam properabant, albo induti vestimento: color is erat sacrificantium. *Media via]* De hac Servius: 'Ab hoc oppido via Nomentana dicta, qua incipiebat a Viminali porta.' et priscus lapis: *VIA NOMENTANÆ PATRONUS.* *Neap. Candida turba]* Rectius pompa primus Ambros. Mazar. et septem vel octo alii: sic 'pompa' vocat comitatum illum Prudentius, qui Martyres ad supplicium ductos sequebatur, *repl oreφ.* Hymno primo, 'Quo viros dolore tortor, quave pompa ornaverit:' ita enim ex vetustissimis libris scribendum; non *pæna.* Heins.

907 *In antiquæ lucum]* Displicet lectio; sed sic plerique, præter duos optimos, qui habent *antiquum.* Quanto melius ad lucum, quam ad Rubiginem epithetum referre? Antiqua sane Rubigalia non diffiteor: instituit Numa Pompilius anno regni sui xi. vide Varronem lib. i. de R. R. *Lucum Rubiginis]* Panvinus in Topographia Urbis, lucum et ædem ponit in regione v. sed ædem expressim via Nomentana extra portam Catulariam. *Rubiginis ibat]* Libri duo e meis, *Robiginis;* et certe verius: nam ei venit etymon, ut suspicor, a colore robo; qui Græcis *ῥαρός.* Hiñc 'robos' boves a rusticis vocatos, auctor est Festus in vocula *robum.* Expresse vetus Senatus Consultum apud Gellium lib. iv. 6. *SI QUID SUCCIDANEIS OPUS ESSET ROBUS SUCCIDERET.* Vulgo male legitur, *ROBIGUS ACCEDERET.* *Neap. Rubiginis]* *Robiginis* duo codices ex iis quos inspexit Neapolis; atque ita ex nostris veterrimus Petavianus; et mox *Robigo:* sic idem codex libro primo supra, 'scabræ Robiginis experts.' Pro Robigine Dea Deus Robigus est Varroni et Festo: hinc Robigalia apud eosdem, et in

Veteri Kalendario. 'Robigus' etiam Gellio lib. v. 12. Apud Virgilium quoque libro primo Georg. codex Mediceus longe vetustissimus, aliique, quos Pierius Valerianus consuluit, 'ut mala culmos Esset Robigo;' ubi Servius: 'Inde et Robigus Deus, et sacra ejus septimo Kal. Maias Robigalia appellantur.' ita scribe; vulgo *Rubigus Deus* et *decimo Kal. Maias Rubigalia:* sed Festus bene *septimo Kalendas* habet: nam et eo die Kalendarium in marmore antiquo *ROB.* hoc est, Robigalia agnoscit. Idem Virgilius eodem libro, 'Exesa inveniet scabra robigine pila.' Georg. ii. 'Nec scabie et salsa lædit robigine ferrum:' quomodo et illic iidem vetustissimi codices. Apud Columellam quoque lib. x. scribendum censeo, 'Hinc mala Robigo virides ne torreat herbas.' Et apud Prudentium contra Symmachum: 'Nunc consumit edax segetem Robigo maligni Aëris ex vitio.' Neque aliter vetusti codices apud Horatium Od. iii. 23. 'Nec pestilentem sentiet Africum Fœcunda vitis, nec sterilem seges Robiginem.' Heins.

908 *Extæ canis flammis]* Rufus esse debebat; imo catulus, et lactens. Columella.

912 *Et tremat in summa læne cacumen humo]* *Læve cacumen* omnino scribendum cum nonnullis membranis; quod codex unus Moreti recte interpretatur *sine rubigine:* læve enim scabro opponitur. Heins.

916 *Frumenta in amissis habet]* Quia jam amissa existimat.

919 *Culmos Titan incalfacit udos]* Quod et principio Georgicæ Poëta notavit in hisce, 'ut mala culmos Esset Rubigo.' Bene *esset:* nam penitus rodit et occidit segetes. Rubigo autem tunc sævit in sata, cum illis udis soles magui superveniunt. *Neap.*

923 *Durum amplectere ferrum]* *Contere* primus Ambrosianus et Læti co-

dēx: et mox etia mundus agit, non agat, meliores. *Heins.*

927 *Vomer aduncus]* Vomis Læti exemplar: ut apud Virgilium Georg. primo in veterimis membranis, 'sulco attritus splendeat vomis.' Et mox, 'Vomis et inflexi primum grave robur aratri.' Deinde perperam *Ruris opus* quidam ex præstantioribus. Tristium lib. III. 'Ruris opes parvæ, pecus, et stridentia plaustra.' *Idem.*

930 *Astrictum sentiat esse]* Cognoscat in vagina hærentem.

933 *Dixerat]* Flamen. *Villis solutis]* Non implicitis, non ut apud Virgil. 'Tonsisque ferunt mantilia villis:' sed solutis. *Paul.* *A dextra villis mantele solutis]* Manu dextra sacerdos ille Quirinalis cum patera et acerra gestabat lintenum mappa longiusculum, tergendis manibus peracto sacrificio. *Mantele*, Græcis χειρῶνακτρον. Confunditur tamen apud omnes mappa cum manteli. Vide Martialem in Epigrammate, cui lemma, 'Gausapa, vel mantele.' *Villis solutis]* His contrarium, tonsis villis. Nec 'villosa lintea' apud Martialem ea sunt, quibus villus per omnia insurgit; tonsa, quibus derasus; sed quibus subtemen de industria relictum; tonsa, quibus nullum. *Villos* igitur *solutos* explico, subtemen e linteo pendens. *Neapol.* *A dextra]* Ad dextram agnoscit Priscianus, lib. VI. *at dextra* Ursini et duo alii. *Mantele* etiam vetusti; ut apud Virgil. 'tonsis mantelia villis,' Mediceus codex longe veterrimus, aliique omnes vetusti. Sic 'mantella' apud Lucillum, et 'mantellum' apud Plautum. *Heins.*

935 *Thura focis cinumque dedit]* Imo dari, quicquid libri veteres dissentiunt, ut ad τὸ vidimus referatur: nisi malis τὸ vidimus parenthesi includi. *Heins.*

939 *Est canis, Icarium]* Immolari canem, pro Caniculæ sidere: cujus exortu accendi solis vaporem quis ig-

norat? igitur canis immolatur, ne nimio aestu noceat frugibus. *Quo sidere moto]* Cum movetur in ipso orta. *Paul.* *Quo sidere moto]* Quo exorto: sic postulat hic sensus; nam moveri sidus proprie est, quod ἀπὸ τοῦ ἀπαρῶν ἐκ τοῦ φανεροῦ procedit; et contra, quod ἀπὸ τοῦ φανεροῦ ἐκ τοῦ ἀπαρῶν. *Neap.*

941 *Canis hic imponitur ara]* Huic parissimum festum fuit apud Græcos, si bene memini: Κυνοφῶρτος illi dixere. Athenæus lib. III. *Neapol.*

942 *Et quare fiat]* Quare pereat Zulich. Maz. Voss. Arond. et octo vel decem alii; quod verum est. *Heins.*

943 *Cum Phrygis Assaraci Tithonia fratre relicto]* Tithoniam conjux recte Virgilio ac Silio Italico Aurora dicitur; ut et Nostro infra initio lib. V. sed Tithoniam, ut hoc loco, παρπονυμῶς recte dici non opinor: et tamen sic locuti quoque alii. Statius inprimis Sylvar. lib. I. Epithalamio Stellæ, 'Nec si alma per auras Te potius pressa veheret Tithonia biga.' Et libro I. Thebaidos, 'Clara laboriferæ cælo Tithonia currus Extulerat.' Et lib. XII. 'trepidas subito Tithonia nubes Discutit, ac reduci magnum parat æthera Phæbo.' Et apud Valerium Flaccum initio lib. III. 'Tertia jam gelidas Tithonia solverat umbras.' Et libro V. 'Alma novo crispans pelagus Tithonia Phæbo.' Sed iis omnibus locis, et si qui alii apud poëtas veteres occurrunt, Titania reponendum censeo. Fuit enim Hyperionis Titanum unius filia, soror Phœbi et Lunæ: hinc et Luna pari modo Titania est dicta. *Heins.* *Cum Phrygis Assaraci]* IV. Kalendas Maias incipiebant Floralia. Vide Plin. lib. XVIII. 29. 'Itaque iidem Floralia IV. Kalendas ejusdem Maii instituerunt, Urbis anno DXXVI.' scribe, anno Urbis DXXIII. nam L. et M. Publicio plebis Ædilibus, ut dicemus, instituta. *Neap.*

944 *Sustulit immenso ter jubar orbe suum]* Immenso ore sex libri: emerso

orbe Pateani codex. *Lege emerso ore*; ut Amor. lib. i. 13. 'Jam super Oceanum venit seniore relicto, Flava pruinosum quæ vehit axe diem.' De *emergendi* verbo vide quæ notamus lib. iii. 399. *Heins.*

947 *Festum Florale*] *Sacrum* vetustiores. *Idem. Exit Festum Florale*] Differtur in sequentem diem: nam propter consecrata ab Augusto sacella, Apollini et Vestæ sacrificatur. *Paul. Exit et in Maias*] Scribit igitur solemnitatis partem sub finem mensis Aprilis agitari; quod reliquum, mense Maio. Diem ille libro sequenti facit vi. Nonas Maias. In Calendario Constantini Magni prima Floralia invenio pridie Kalendas Maias, altera v. Nonas. *Neap. Sacrum Florale*] 'Honoribus [Galba] ante legitimum tempus initis, præter commissiones ludorum Floralium, novum spectaculi genus, elephantos funambulos edidit.' Sueton. 'Aprici videre senes Floralia nostra.' Juven.

949 *Aufert Vesta diem: cognati Vesta recepta est Limine*] *Aufer* Ursini, primus Petavii, Mazar. et decem alii: *Aufers* alter Petavii; et tum *recepta* es sit legendum. Præterea *cognato limine* Arondelianus, et quatuor; venuste: sic 'cognatæ aquæ' Fast. iii. 'cognata lumina,' et 'cognatum caput' Fast. iv. atque ita passim. *Heins. Aufert Vesta diem*] Ne fallaris: in hunc Vestalia non incidunt, sed in vi. Idus Junias. Nunc translatio

celebratur sacri ignis in domum Palatinam. Mos fuit, Pontificem Maximum ædes publicas juxta Vestam incolere: cumque Augustus Pontifex jam designatus Palatium vellet inhabitare, Vestam ad se transtulit, id est, a regione viii. in x. ubi situm: cuius partem tunc publicavit. Vide Dionem Cassium. *Neap.*

951 *Phæbus habet partem*] In altero Palatii angulo templum erat Apollinis Palatini: unde illa nostri Nasonis in extrema Metamorphosi: 'Vestaque Cæsareos inter sacrata penates, Et cum Cæsarea tu, Phœbe domesticæ, Vesta.' Vides duo numina in una domo dicata. Sueton. 'Additæ porticus cum bibliotheca Latina Græcæque.' De hac initio lib. liii. Dio Cassius, et Horatius, Epistola 2. ad Florum, libro primo: 'Tangere vitet Scripta, Palatinus quæcumque recepit Apollo.' Latina, scilicet, Græcæque, quæ divisim in Palatio locata. Hinc colligo, quod unaquæque bibliotheca suos custodes habuerit. *Neap.*

953 *Laurus prætextaque quercu*] Ornata et cincta hinc inde lauris, aut prætexta coronis. Erat enim quercus illa Palatina cum lauris ante fores Augusti. In Metamorph. 'Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.'

954 *Tres æternos Deos*] Augustum, Apollinem, Vestam. *Paul.*

FASTORUM LIB. V.

1 *Queritis unde putem, &c.*] Maium Romulus tertium posuit, de cuius nomine inter auctores dissensio est. Nam Fulvius Nobilior in Fastis, Romulum dicit, postquam populum in majores junioresque divisit, ut altera pars consilio, altera armis rempublic tueretur, in honorem utriusque partis, hunc Maium, sequentem Junium vocasse. Poëta autem de origine mensis dubium se esse fatetur; quare a Musis petit ut certior causa referatur. *Neapol.*

2 *Non satis est liquido cognita causa*] Ea propter tria adducit *Ætyma*, mensem hunc aut a Majestate, Honoris et Reverentiæ filia dictum, aut a Majoribus, aut a Maia Mercurii matre. Primi nemo meminit nisi noster, secundum est ex sententia Fulvii Nobilioris. Vide Macrobius primo Saturnalium. Tertium ex opinione Cincii; licet hic Maiam Vulcani dicat uxorem. *Neap.*

3 *Ut stat, et incertus*] Theognis: *Ἐν τριβύχῃ δ' ἱστῆται. Idem.*

8 *Grata Medusæ signa tenetis equi*] Ita libri veteres constanter. Malim nihilominus *Graia*: sic Noster sæpenumero. Met. iv. 'Si tamen in tumido quondam concreta profundo Spuma fui; Graiumque manet mihi nomen ab illa:' ubi simili errore erat peccatum. Infra, 'Ora micant Tanti septem radiantia flammis, Navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.' Lib. vi. 'vi stando Vesta vocatur, Causaque par Graii nominis esse potest.' Plura loca posset congeri, si hoc ageretur. *Heins.*

9 *Dissensere Deæ*] *Dissedere* primus Farnesianus, eleganter: sic Met. xv.

'Dissidet et variat sententia.' Sed si silent, quod sequitur, cur dissenterent dicuntur? rectius igitur forsitan Junianus *Assensere*: ut sub finem libri vi. 'Sic cecinit Clío: doctæ assensere sorores.' Sed puto *Desedere* reponendum esse pro *Consedere*. Idem.

18 *Sidera*] Ceteræ stellæ soli cedere nolebant. *Par erat*] Quia nulla erat discretio personarum, et dignitatis. *Paul. Omnis honor*] *Honus* vetustiores: quomodo et mox vs. 23. Junianus. *Heins.*

20 *De mediâ plebe*] *Τῶν τοῦδ' ἄνδρα* Græci dicerent. *Sedere Deus*] Ac si postea sedes unicuique pro meritis assignatæ. Hanc distinctionem mihi visus Homerus adsignificasse in Iliad. A. *Neapol.*

21 *Et latus Oceano quisquam Deus advena junxit*] Metuo, ut ab Ovidii manu sit hic versus. In Zulichemiano vetus lectio penitus erat erasa. Mazar. *Nec latus Oceano quis quando leve tegebat*: alii etiam multi *Nec. Lege, Nec latus Oceano, quamvis grandæva tegebat Tethys*: ea enim Oceani uxor. 'Tegere latus,' ut apud Horat. Sat. ii. 5. 'Utne tegam spurco Damæ latus?' *Heins. Et quisquam Deus advena*] Aliunde adveniens. *Latus Oceano junxit*] Ausus est sedere prope Oceanum, Deorum omnium parentem.

22 *Themis*] Quæ fuit soror Saturni. *Extremo saepe recepta loco*] Cum nemo esset qui eam revereretur, et cederet.

24 *Corpora*] Deorum ipsorum, et heroum. *Legitimis toris*] Qui essent illis lege constituti.

25 *Hinc nata Majestas quæ mundum*

temperat omnem] *Hinc sala Majestas, hos est Dea censa parentes*, Mazarinianus et unus Farnesianus ac Medicus. Venuste, et, si quid iudico, vere. Vide omnino quæ notamus ad Epist. vii. 47. Neque aliter fuisse videtur in Zulichemiano; nam vetus scriptura erat illic deleta: quidam etiam *His sala*. Heins.

26 *Magna fuit*] Semper una, et eadem. Neapol.

29 *Pudor et Metus*] Majestatis individui comites. Neap.

30 *Vultus composuisse suos*] *Cultus* Ursini codex: et placet. Heins.

31 *Intravit mentes suspectus honoris*] Cum prius nulla ratio haberetur honoris. Paul. *Suspectus honorum*] *Cultus* et admiratio digniorum. Neap.

37 *Mille manus illis dedit, et pro cruribus angues*] Non agnosco hic numeros Ovidianos, etsi minime nescius hanc agnoscere a Scholiaste Statii lectionem ad Theb. lib. v. Opinor scribendum, *Mille manus et mille dedit pro cruribus angues*. Nisi distichon totum ab interpolatoris manu est, quod parum abest quin persuadeatur ut credam. Paulo ante pro *Terra feros partus*, quidam *ferax*; alii *ferax*: ut '*ferax partus terra*' dicatur, quomodo in *Amoribus* lib. ii. 16. '*Terra ferax Cereris*.' *Gigantas* quoque Ursini et Læti codex; ut alibi non semel. Vide supra lib. iii. 439. Heins.

44 *Culta manet*] Multi ex melioribus *firma*, quatuor *tuta*. Sequenti versu *illa* pro *inde*; et *conjug* pro *custos* nonnulli. Forte *consors*: ut Claudiano *Justitia*, '*consors adjuncta Tonanti*.' Idem.

46 *Et præstat sine vi sceptrum tenenda Jovi*] *Timenda* multi ex melioribus: pri. Ambros. et Læti, *tremenda*: quatuor *tenere*. Idem.

47 *Coluerunt Romulus illum*] *Hinc* Principi *majestas* in jure tribuitur. Vide Julum Paulum lib. iv. Sentent. tit. 5. et leg. 7. §. Hoc ceterum. D. Ad legem *Juliam* *majest.* et *Legem*

ultimam C. De legib. Neap.

49 *In honore suo*] *Pio* meliores magno numero. Heins.

51 *Ebur curule*] *Eburneam* et conspicuam signis oculum sellam, pro ipsis ædilibus. Paul. *Ille datus fasces*] *Dignitates* *Consulares*, *Ædilitias*, *Prætorias*, omnem denique Magistratum. Neapol.

62 *Sæpe ferebat opem*] Ita veteres constanter. Pro *sæpe* tamen *turba* reponendum videtur, vel quid simile; ut sit ad quod referatur *et illa* in superiori versu. Heins.

63 *Patuit tunc curia seros*] Adiudic ad *Leges* illas annarias. Neapol.

64 *Nomen et ætatis mite senatus habet*] *Erat* longe venustius decem ex melioribus. Heins.

66 *Unde petatur honor*] Vide *Latium* *Pacatum* in *Panegyrico Theodosii*.

67 *Et medius juvenum*] *Loco* digniori. Neap.

68 *Et interior*] Si duo vero erant, prælatus senex in iitione, aut sessione, et ad dextram positus. Neap.

69 *Verba quis auderet coram aene dicere*] *Τελευταῖοι δὲ οἱ νεώτατοι, λόγον μὲν οὐδένα λέγοντες, ἐπὶ γὰρ ἦν δι' ἀλαχύνῃ τὸ τε Πρωτοῖς τοῦτο, καὶ νέος οὐδὲς ἐπὶ τὸν σοφώτερον εἶναι ἤξιον πρεσβέρος.* Dionys. Halicarn. vii. Ab U. C. anno. 263.

70 *Censuram longa senectia dabat*] *Senibus*, inquit, habita reverentiâ, æque ac morum magistris. Neapol.

71 *Selectaque corpora patres*] *Iidem* *pectora*; utique et hoc melius: de consilii enim non de virium præstantia agitur. Propertius Eleg. iv. 1. '*Pellitos habuit rustica corda patres*.' Sic apud Maronem, '*juvenes, fortissima frustra Pectora*.' Et alibi, '*lectos juvenes, fortissima corda, Defer in Italiam*.' Silius libro vi. '*Juvenes parat aspera bello Pectora captivos*.' Mox, pro *tribuisse vocabula*, *iidem* *posuisse*, etiam recte. '*Nomina ponere*' *Nostro* *uultatum*. Virgilius

Nb. viii. 'Sæpius et nomen posuit Saturnia tellus.' Silius libro viii. 'Sed populus nomen posuit metuentior hospes.' Horatius Epist. i. 7. 'Si velles, inquit, verum mihi ponere nomen:' quæ illic gennina est præstantissimorum codicum scriptura. Virgilius libro vii. 'Laurentesque ab ea nomen posuisse colonis.' Heins. *Selectaque pectora Patres Dixit*] Patres conscriptos. Sic eleganter Liv. dec. i. lib. ii. 'Traditumque inde fertur, ut in senatum vocarentur, qui patres, qui que conscripti essent. Conscriptos videlicet in novum senatum appellabant lectos.'

72 *Summa relata*] Τὸ σῶμα. Terentius Phormione: 'Ad te summa rerum redit.' Neapol. *Urbis summa*] Sic Cæsar, 'belli summæ præficere aliquem:' 'Summam belli committere fortunæ:' et quasi sub uno ictu exponere.

76 *Avum sustinuisse nepos*] Avø pr. Ambros. Læti, Maz. Zulich. pr. Farnes. et quatuor alii probæ notæ; quod non est de nihilo; ut *negare* vel quid simile subintelligatur. Libro tamen xiv. Met. 'Has rogat auxilium; nec Nymphæ justa petentem Sustinere Deam.' Heins.

77 *Nec leve propositi pignus successit honoris*: Junius a juvenum nomine dictus adest] *Proposito honori* Læti co-dex, et primus Ambrosianus, et tres alii: quidam *propositum*; quinque *præpositi*; quod sequor. Deinde in Zulich. et Mazar. *successor* a manu prima, et *habet* pro *adest*. *Successor* etiam est in uno Farnes. et Mediceo: et *habet* in Ursini optimo, primo Farnesiano et nno Patavino. Scribe, *Nec leve præpositi pignus successor honoris Junius a juvenum nomine dictus habet*: nisi *præposito honori* mavis. Heins.

82 *Qui terram*] Μαλιν Quæ; aliter tamen libri vetusti. *Idem*.

83 *Cum cæliifero Atlante*] Nonnulli *stellifero*. Sed Virgilius quoque 'cæliiferum' Atlantem dixit; et summus

Delp. et Var. Clas.

Virgilio Imitator cum Silio Italico Valerius Flaccus, si per correctores ignavos et incitos licuisset. Is ergo Valerius lib. v. 411. 'stat cæliifer Atlas Oceanus, genibusque tumens infringitur unda:' nunc in vulgatis libris *stat ferreus Atlas*; quod scolorum commentum est: cum enim syllaba una aut altera librariorum supinitate excidisset ipso vocis initio, proferre reposuerunt *ferreus*, metro magis consulentes, quam auctori nihil absonum aut ineptum molito: nam si respiciebat ad materiam, ex qua statua illa Atlantis facta, *æneus* potius dicendum erat, quam *ferreus*: atque ita forte scribendum. Idem Atlantem *cani* epitheto donarat, recte atque erudite. Sed ne hoc quidem illi licuit per librariorum. Locus est lib. ii. 621. 'stupuitque fragore Canus, et occiduis regnator montibus Atlas:' ubi *Jaxum*, si Dis placet, inculcarunt satis importune, et præter rem. Nota sunt illa Virgiliana de Atlante, 'Nix humeros infusa tegit, tum flumina mento Præcipitant senis, et glacie riget horrida barba.' Silius Italicus libro primo de Atlante apposite, 'Candet barba gelu, frontemque immanibus umbris Pineæ silva premit: quasant cava tempora venti, Nimboaque ruunt spumantia flumina rictu. Tum geminæ laterum cautes maria alta fatigant.' Secundo versu *quasant* pro *cauant* reposuimus ex conjectura. Quarto pro *fauces* ex fide optimi codicis *cautes*. Recte igitur *canus*, qui et senex sit, et glacie ac nive obsitus. *Idem*.

89 *Ladonque rapax*] *Ladoque* multi ex scriptis: et *Mænalos* pro *Mænalus* Zulich. et optimus Patavinus. Mazar. et duo Medicei, *Mænalon*; recte forsan: quanquam enim Grammatici veteres Mænalus et Mænala in plurali agnoscant, Stephanus tamen *περὶ πόλεως* ita videtur distinguere, ut *Μαλιν* urbs sit Arcadiæ, τὸ *Μαλινάλον* mons. *Idem*. *Ladon rapax*] Fluvius

Ovid.

11 O

Arcadiæ. *Et Mænalus ingens*] Mons est Mænalus. P.

90 *Condita prior*] Nam Arcades se ante lunam natos putabant.

91 *Exul ab Arcadia*] *Arcadiis* prim. Ambros. opt. Patav. Maz. Zulich. agris nimirum. *Heins.*

94 *Casa rara fuit*] 'Rara domorum Tecta vident.' *Æneid.* VIII.

97 *Nonacrius heros*] Evander a Nonacri Arcadiæ monte. *Et matri parer*] Ut debet filius matri parere. *Et vati*] Et illi quæ futurorum præcia.

100 *Alipedis Dei*] Mercurii.

101 *Succinctis Faune Luperis*] Quia currebant cum subligaculis circa pudenta, ut notavimus in II. *Nesp.*

102 *Cum lustrant celebres vellera secta vias*] *Verbera* veteres plerique. Sed frustra; nisi *tergora* cum duobus amplectendum censes: *celer* etiam iidem veteres. Et pro *vias* Læti, pr. Ambros. et multi alii, *manus*. Puto, *Cum lustrant steriles tergora secta manus*; vel *vellera secta*: *tergora* nempe caprina. Lib. II. in hac de Luperis narratione, 'Ille caprum mactat: jussæ sua terga puellæ Pellibus exsectis percutienda dabant.' Et ibidem de Luperis, 'Nupta quid expectas? non tu pollentibus herbis, Nec prece, nec magico carmine mater eris. Excipe sæcundæ patienter verbera dextræ. Jam socer optatum nomen habebit avi.' Juvenal. Sat. II. 'steriles moriuntur, et illis Turgida non prodest condita pyxide Lyde, Nec prodest agili palmas præbere Luperco.' Ubi Scholiastes, 'Steriles mulieres februantibus Luperis se offerebant, et ferula verberabantur:' et mox, 'palmas ideo dicit, quia aut catomis cædebantur, aut manibus vapulabant.' Ergo tam manus quam terga cædebantur. Plutarchus in Cæsare, de Luperis, πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐν τέλει γυναικῶν ἐπιτήδες ὑπαντῶσαι παρέχουσιν, ὥστε ἐν διδασκάλῳ, τῷ χεῖρε ταῖς πληγαῖς, πεποισμένοι πρὸς εὐτοκίαν κυβοῦσαι, ἀγόνους δὲ πρὸς κύσιν ἀγαθὸν

ἔχου. Plura de Lupercalibus idem in Romulo et in Romanis Quæstionibus. Ex his itaque Plutarchi ac Juvenalis locis jam liquet, cur *steriles manus* in Nasone censeam reponendas. Servius *Æn.* VIII. ubi de Luperali sacro: 'Nonnulli propter sterilitatem hoc sacrum dicunt a Romulo institutum, ideoque et puellæ de loro capri cæduntur, ut careant sterilitate et sæcundæ sint.' Pro *cinctis luperis* male *succinctes* quidam codices agnoscunt. Puto et eandem vocem Statio reddendam esse Sylvar. lib. V. Epicedio patris, 'et tua multum Verbera cinctuti formidavere Luperi;' eam *succincti* in vulgatis libris dicuntur. *Heins.*

106 *Pleiadum numero fla*] *Numero* Ursini codex multique alii; qui loquendi modus Ovidio familiaris. Mox pro *laudata est*, quatuor scripti *laudatque*: scribe *laudatque voce sororum est*. Idem. *Pleiadum numero*] Quæ septem fuere. Aliqui ad septem planetas referunt, aliqui ad vocum discrimina. *Septena Pleiadum numerum fla lura*] Καὶ καθαρῶτα λόγας ἐνταχρόνους ἐλεφαντῖνας κρῖνες. Dionys. Halic. lib. VII. ἐντὰ δ' ἐλαφ ὑμῶν κιδαρῶτας νόμοι. Tzetz. Chilliad. Hist. I. 17. Consule Athenæum lib. IV. 23. et seqq.

111 *Prima mihi nocte videnda*] *Kalendis* Maiis Capella oritur heliace; post hæc Ptolemæo: β. inquit, Ὁρῶ ἰδ' ὧ'. δ καλούμενος αὐτὸς ἀνταῖα. Columellæ eadem die qua nostro Fastographo. *Nesp.*

113 *Sidus pluviale*] Scripti, duobus aut tribus exceptis, *signum*. Mox pro *Cretæa* Ursini et optimus Patavinus *Cretæa*, &c. Moreti codex *Cretæaque*. Puto *Creteide nobilis Ida*; vel *Curetide*: de quo dixi ad Met. VIII. ubi 'Caretida terram' pro Creta habes. *Heins.* *Olenia Capella*] Capræ, Hælices Nymphæ, Oleni filiæ: vel ab Oleno oppido in Bœotia.

123. *Cinxique decentibus herbis*]

Cinchumque rectius nunc Vaticanus : *decoribus herbis* Ursini, Arondel. prim. Med. plurimique alii. Sed *recentibus* cum opt. Patav. Mazar. Zulich. prim. Ambros. Læti, et duodecim aliis scribendum : tres *virentibus*. Virgil. 'Thure calent aræ sertisque recentibus halant.' Hinc apud Theocritum Idyll. xxvi. *νεῖσσαντες βασιλ*, aræ herbis floribusve recentibus vinctæ. Propertius iv. Eleg. 6. 'Spargite me lymphis, carmenque recentibus aris Tibia Mygdoniis libet eburna mediæ.' Noster Met. viii. 'pendentia vidi Serta super ramos, ponensque recentia, dixi, Cara Deum Di sunt.' Fast. iii. 'Vesta quoque ut folio niteat velata recenti.' Lib. rv. 'Sparguntur juncti flore recente boves.' Sic 'flore recenti vincere comam' Senecæ Thyeste Act. v. ubi perperam *decente* respondent. In Priapeis, 'At o Priape sæpe floribus nova Tuas sine arte deligavimus comas.' Heins.

125 *Res cæli*] Imperium. Æn. iii. 'Res Asiæ.'

127 *Sydera nutricem Fecit*] Capram in sydera transmutavit. *Nutricis fertile cornu Fecit*] Fecit illud cornu capræ.

128 *Quæ domina nunc quoque nomen habent*] Quod habet meliores plerique : cornu Amalthæum intelligit. Heins.

132 *Longa vetustas*] *Multa vetustas* Mazar. Zulich. Voss. pr. Ambros. Læti, et quatuor alii; recte : nam 'longa senecta' mox sequitur : vide quæ notamus Remed. Amor. vs. 632. *Idem. Saxo nocet*] Quod vetustate exesum.

133 *Quod præstant oculis*] Hoc primum notes, Lares etiam antiquis creditos, quos nunc vocamus genios tutelares. Nunc ad etymon deveniam. Plutarchus : 'An Præstitæ sunt qui præsent?' Hac etiam de causa Jovem PRÆSTITEM reperi legi.

135 *Stant quoque pro nobis*] Hi speciales Capellæ genii cuique ad custodiam præfecti. Græci dixere, *ἐνέτρ*

τας τῶν ἀσθρονέων πραιμύτων. Et præsent manibus urbis] Hos vocarunt Generales, qui regna, urbes, populos curant. Neapol.

137 *Et canis*] At veteres plerique. Heins.

139 *Servat uterque domum*] Glossæ : *Lares, θεοὶ κατοικίδιοι*. Domi vero nulla fuit illis certa sedes : nam eos in focis positos reperio, in cubiculo, et in compluvio, et in porticu huic annexa. *Domino quoque fidus uterque*] Canum *φιλοδοσσοτελειᾶν* indies experimur, et non custodiam? custodes ipsos, ut mireris, *κίνας* veteres dixere. Neapol.

140 *Compita grata Deo*] *Compita* αἱ συντρέχεια. Glossæ, *Competit, συντρέχει*. Persii vetus interpres ad illud Sat. iv. 28. 'Pertusa compita,' 'Sunt loca in quadrivisiis, quasi turres, ubi sacrificia pro finita agricultura rustici celebrant. Merito *pertusa*, quia per omnes quatuor partes pateant.' Patentes, vel compita dicuntur, ad quæ plura itinera competunt. Hinc Lares Compitales, et Compitalia festa, quæ Laribus in Compitis fiebant. Varro de L. L. lib. v. Neapol.

141 *Et turba Dianæ*] Canes Dianæ dicati.

145 *Mille Lares habet*] Mille Larium simulacra. *Genium ducis*] Mercurii. *Qui tradidit illos*] Qui genuit Lares, cum Laram Nympham jussu Jovis ad inferos ducens gravem redderet. *Qui tradidit illos*] Ne mireris venalem hanc *κολακελᾶν* in exsule ad suum Principem. Moneo, ne eruat ex his aliquis, ab Augusto primo Larum cultum Romæ traditum. Quid ille novi addiderit, vide apud Sueton. lib. ii. 31. Neapol.

146 *Urbs habet*] In quovis enim compito, in quovis larario domestico duo aderant, et cum his Augusti Genius, qui inter eos apud veteres cultus : hoc a nostris multis in locis adnotatum. Neapol. *Et vici numina trinus celant*] In urbibus et compitis vicorum colebantur duo Lares, et ipse genius.

148 *Jus habet*] *Dedit* aliquanto rectius Læti, primus Ambros. Arondel. Maz. et sex alii. *Heins.* *Interea Dea canenda Bona est*] Agendum est de Dea Bona, cujus festum Kal. Maias celebratur. Hanc etiam Faunam, Opem, et Fatuam pontificum libris indigitari: Bonam, quod omnium nobis ad victam bonorum causa est: Faunam, quod omni usui animantium favet: Opem, quod ipsius auxilio vita constet: Fatuam, a fando. Infantes partu editi, non prius vocem edunt, quam terram attigerint. *P.* *Dea canenda Bona est*] Iisdem Kalendis Maiis sacra erant Bonæ Deæ, ut auctor etiam vetus scriptor Cincius primo Saturnalium. Hanc Græci *Γορραυελας* dixere: Latinis est sane Dea polynominis. Victima in ejusdem sacrificio sus erat prægnans: illud vero *Damium* appellatum. Vide causam in Festo. *Neapol.*

149 *Est moles nativa loco res nomina*] Poëta templum Bonæ Deæ in Aventino describit, quod Claudia virgo consecravat: postea vetustate collapsum Livia Augusta restituit.

152 *Regna dedisti aves*] *Signa* Urini codex et unus Patavinus, cum Naugerii libro. Superiori versu *Hunc remus institerat* Zulkhemianus a manu prima, non *Huic*. Sic 'insistere limen,' 'insistere vestigia' dixit Virgilius: 'insistere viam' et 'iter' Plautus Terentiusque. *Heins.*

153 *Oculos exosa viriles*] Adeundus Tullius de Aruspiciis responsis.

154 *Lentiter acclivi iugo*] Vide ut explicat sedem Bonæ Deæ subsaxanæ, de qua cum antiquis Publius Victor regione XII. *Neapol.*

155 *Veteris Clausorum nominis hæres*] Hæc Appia illa Claudia probatæ pudicitie femina. *Neapol.*

156 *Corpore passa virum*] *Nefas* primus Farnesiatus pro diversa lectione; forte rectius: quia 'secuta virum' mox sequitur; nisi illic *sum* malis, ut ad *τὸ maritum* referatur. *Heins.*

Virgineo nullum corpore passum virum] Fuit enim virgo Vestalis, et spectatæ pudicitie testimonio quoque Matris Deum.

157 *Livia*] Coniunx Augusti. *Restituit*] Templum illud, cum esset vetustate collapsum. *P.*

160 *Tollet equis*] *Tollit* meliores: et *inducunt* pro *inducunt* paulo post. *Heins.*

163 *At simul inducunt*] Hic Noster, sul oblitus, posuit statim post solis occasum Hyadum ortum: scribere debuisset, matutinum. *Neapol.*

165 *Septem radiantia flammis*] Septem flammeis stellis, quæ sunt in fronte Tauri.

166 *Hyadas Græcus ab imbre vocat*] Nostri *Suculas*, Græci a pluvia appellant. Tyro Libertus apud Noctes Atticas lib. XIII. 9. in quo A. Gellius *ἀναστροφολογητὸν* se vel puero ostendit. *Neapol.*

167 *Pars Bacchum nutrisse putat*] *Putant* veteres nonnulli; venustius. Mox *nisibus* pro *nixibus* pr. Farnes. pr. Ambros. et sex alii. Vide notas ad Epist. IV. 126. Et deinde *τὸ est* pro *lanugo* meliores non agnoscant. *Heins.* *Pars Bacchum nutrisse putat*] Ex Pherecyde et aliis vide quod restat mythici apud Hyginum Fabularum cap. 192. illum nostri Ovidii intimum. *Neapol.* *Tethyos neptes*] Filias Æthrae Nymphæ, filia Oceani et Tethyos.

169 *Nondum stabat Atlas*] Nondum Atlas conversus erat in montem sui nominis, ut sustineret humeris cælum.

171 *Stirps Oceani Æthra*] Filia Oceani.

172 *Et Nymphas*] Peperit etiam Hyadas sorores. *Sed prior ortus Hyas*] Natus est Hyas, antequam nascerentur sorores.

176 *Fuit præda*] A iæmna Libyca laceratus est. *P.* *Præda cruenta lea*] *Glossæ, lea, λέαινα.* *Neapol.* *Præda cruenta lea*] *Feræ* Zulich. Mazar. Voss.

Arond. Læti, opt. Patav. et quatuor alii; probe: nam 'leæ' et 'leænæ' jam præcesserant. *Heins.*

182 *Ille*] Pietas. *Dedit cælum*] Nam propter pietatem in cælum relatae sunt. *Hys*] Ab Hya fratre Hyades dictae sunt.

183 *Mater ades florum*] Eadem die celebratur festum Floræ, quod ex Aprili in Maium translatum est, Flora cum magnas opes ex arte meretricia quævisisset, populum Roman. scripsit hæredem, certamque pecuniam reliquit, cujus ex annuo sœnore ejus natalis dies celebraretur, editione ludorum, quos appellant Floralia. Quod quia senatui flagitiosum videbatur, ab ipso nomine argumentum sumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur. Deam finxerunt esse, quæ floribus præsit: eamque oportere placari, ut fruges cum arboribus aut vitibus bene prospereque florescerent. Eam colorem sequutus in Fastis Poëta, non ignobilem Nympham narravit, quæ sit Chloris vocitata: eamque, Zephyro nuptam, quasi dotis loco id accepisse muneris a marito, ut haberet omnium florum potestatem.

188 *Ille vel ille*] *Vel iste* meliores: et mox *Ipsa doce quæ sis* non acis: et respondit Diva pro respondet, et efflat pro adflat. *Heins.* *Ille vel ille, &c.*] Et Aprilis et Maius convenit tum celebritati.

189 *Circus in hunc exit*] Ludi qui in circo, seu theatro fiunt, transferuntur in hunc mensem. *Clamata verba theatri*] Verba jocosa, quæ in theatro cum clamore proferuntur. *P. Circus in hunc exit*] Plures Romæ Circi; notum: sed unus Floræ dictus in regione vi. Hic igitur ludi per id tempus editi: quis addubitet? erant vero venatorii, et mansuetorum animalium. Horum congressio voluptatis fuit, et incruenta. Sæpe tibi occurret in Valerii Martialis Epigrammat. Alias etiam ludos iisdem festis datos

reperio. *Neap. Clamataque verba theatri*] Ex his collige, et in circo lusum, et scena lasciviente. Ad hanc pertinet theatrum, in quo vulgi licentia, et a piissimis toties detestata impudicitia. Arnobius lib. vii. 'Existimat tractari se honorifice Flora, si suis in ludis flagitiosas conspexerit res agi, et migratum a lupanaribus in Theatra.' *Πορναίων* locum diceret, in quo editi ludi Scenici: nec fallor. *Neap.*

190 *Hoc quoque carmen*] Nostrum. *Cum Circi munere eat*] Cum ludis theatralibus.

196 *Littera Græca sono*] X. mutatum in F. a *Χλωπς* factum Flora, ut a *χλωος flos*: utraque tamen vox recepta Latinis. *Neapol.*

200 *Repperit illa Deum*] Nupsit enim Zephyro. Vide Turnebum lib. i. *Adversariorum* cap. 7. *Neap.*

203 *Jus omne rapina*] Concessit illi omnem mei rapiendi potestatem. *Boreas* enim ex septentrione flat.

204 *Premia ferre domo*] Rapere ex Athenis Orithyiam regis Erechthei filiam.

205 *Dando mihi nomina nuptæ*] Alii *nymphæ*; et tum numina malim cum uno Patavino. *Heins.*

207 *Semper nitidissimus annus*] *Tepidissimus* opt. Patav. prim. *Farnea*. *Maz.* et a manu prima *Zulich.* et duo alii: sed infra mox habebis, 'Si bene floruerint oleæ, nitidissimus annus.' Pro *semper* *Zulich.* et duo alii *per me*; unus *Moreti vere est*; liber *Strozzæ vere*: lege, *veri nitidissimus annus*; nempe est. *Idem.*

217 *Conveniunt Horæ*] Quæ cæli portas servare dicuntur. *Pictis vestibus*] Varii colora. *Munera nostra legunt*] Colligunt nostros flores. *Pictis incinctæ vestibus Horæ*] *Pictis floribus* tres veteres; quomodo 'incingi mitra' alibi dixit: certe *Horæ στεφανοφόροι* Alcæo dicuntur: et *παιδαρθεμαί* Pindaro Olymp. Od. xiii. sed nil temere mutandum: nam et pictis ve-

tibus flores subintelligi possunt. Sic et Sileii theatris veste floribus contexta inducebantur, teste Halicarnasseo lib. vii. Orpheus in Hymnis, Ὅραι θυγατέρες Θέμιδος καὶ Ζηῆδος ἑταῖρας, Εὐνομίη τε, Δίκη τε, καὶ Εὐφροσύνη, Πάλλους ἐννέμεναι δροσερόδῳ ἑσθὼν πολυθρόνων. *Idem.*

219 *Protinus accedunt*] *Accipiunt* Mazar. Zulich. *arripiunt*, quod placet: *accidunt* optimus Patav. *Idem.*

223 *Therapnæo de sanguine*] Prima converti Hyacinthi pueri sanguinem in purpureas violas. *Therapnæo*] A Therapne vico Laconie. *Paul.* Prima *Therapnæo*] *Θερπναι* oppidum Laconie.

224 *Scripta querela suo*] At et lugentibus aptæ syllabæ in foliis inscriptæ, ob interitum amasil Apollinis: aive sint illæ τοῦ Ἀλκίνοῦ, si verum ex Ajacis sanguine editum, ut scribit Columella. Inde de hoc flore duplex fabula Plinio lib. xxi. 11. *Neapol.*

226 *Quod non alter et alter eras*] Quod non eratis duo, quod non eras alter a tertio quem amabas, sed idem eras: nam imagine tua captus interliti.

227 *Quid Crocon aut Actin referam*] Acis non in florem, sed in amnem, mutatus apud Poëtæ, si quid memin. *Attis* Pomponii Læti codex, et unus Medicæus melioris notæ exhibent; quod et in suis invenerat Clofianus. Plurimi ex antiquis *Athim* vel *Atym* vel *Asim*. *Athim* Zulichemianus. Vossianus *Atyn*. *Actyn* Ursini codex. *Legō Attyñ*; cujus oruor in violam mutatus, ut ex Arnobii lib. v. apparet, qui multis fabulam hanc persequitur. Sequenti versu pro sanguine, quod paulo ante præcesserat, veterissimi maxima ex parte *vulnere* agnoscunt. *Heins.* *Quid Crocon referam*] Juvenem Crocum in florem quoque conversum. *Aut Actin*] Puerum a Nymphis amatum, et in flores sui nominis conversum. *Cinyraque creatum*] Adonin Cinyræ regis ex Myrrha

filia natum, quem Venus amavit, de quo in Met. x. ab apro interemptum in florem demutavit.

229 *Per nostras editus artes*] Flora fuit, quæ mæstæ Junoni, ob natam Minervam ex mariti vertice sine ope conjugis, florem ostendit in Achaia: quo tacto, Juno sine viro secunda Martem peperit. Id tetigit Festus in Gradiivi etymo. *Neapol.*

233 *Facta mariti*] Ita libri veteres; malim nihilominus *furta*: qui frequens error est in antiquis libris; neque aliter alter Petavianus. *Heins.*

241 *Cur ego desperem*] *Desierim* octo ex melioribus: tres *despicerem*. Forte *despuerim* vel *respuerim*, quod præstat. Mox *latis terris* pro *latis Maz.* et *Zulich.* hoc est fertilibus: dixi supra lib. i. 545. *Latis* perperam Ursini codex et Patavinus unus. Infra vs. 280. *Latam dioces habebat humum* cum Patavino. *Idem.*

245 *Vex erat in cursu*] Adhuc Juno loquebatur: cum nescio quid volentis aliqua proferre notavit in Floræ vultu: ac ne tum quidem hæc verbum adjecit. *Neapol.*

250 *Testificabor aquæ*] *Testificatur* magis arridet cum optimo Patavino, Maz. Zulich. et tribus aut quatuor aliis. *Heins.*

251 *Mihi missus Flos*] Dabit quod petis flos advectus ab agris Oleni urbis.

253 *Qui dabit, Hoc, dixit*] Ita distinguere. Sequenti versu aliud agebat Illustrissimus Neapolis, dum legit, *Tangit et intacto concepit illa sinu*: agitur enim de Junone, non de sterili juvenca. *Heins.*

257 *Læva Propontidos*] Ad sinistram Propontidis; quod mare illud est inter Hellespontum et pontum Euxinum.

259 *Habeto, dixit, in urbe locum*] Ac si Martis opera Floralia instituta. Res ridicula. *Neapol.* *Qui memor*] Cum vel Tum veteres plerique. *Heins.* 261 *Fornitæ in teneris, &c.*] Not

modo est mihi data potestas in flores, unde sarta et coronæ fiant: aed in arbores quoque et in segetes: quæ si bene floruerint, fertilitatem pollicentur.

262 *Tangit numen et arva meum*] *Tangunt* præstulerim cum Erfurtano et uno Patavino. *Heins.*

265 *Nitidissimus annus*] 'Nitidissimus' dixit, respectu eorum, quæ oleo perunguntur.

266 *Poma quoque eventum*] *Pomaque* *proventum* Naugerii, Ursini, et unus Patavinus codex; recte: sic 'proventus anni,' et similia, apud Rei rusticæ scriptores. *Heins.*

269 *Advena Nile*] Qui aliunde advenis in Ægyptum. *Lentes, advena Nile*] Quas Poëta Peleusiacas vocat in Georgicis.

269 *Condita cellis*] 'Εν τοῖς οἰκῶσι. *Neapol.*

272 *Et cyttis*] Fruticem esse cyttisum inquit Plinius; summis landibus prædicatum, pabulo ovium.

274 *Corpora quoque ipsa vident*] *Virent* Mazar. et Zulich. a manu prima; eleganter: 'viridis ætas,' 'virides anni,' et similia, passim apud Poëtas: sic et Græci, unde γέννη χλωρόν apud Theocritum; quod Horatius est imitatus. *Heins.*

276 *Jus tibi dicendi est*] *Discendi* meliores plerique, omisso *est*: vidit jam ex suis Ciofanus. *Idem.*

277 *Ludorum quæ sit*] Scribit, Ædiles Plebis, qui dicti L. Publicius Malleolus et M. Lucius Malleolus, cum plurimos locupletes agros Populi Romani occupasse animadvertissent, ad populum reos adduxisse; ex quo factum ut peculatus damnarentur. Multatitia illa pecunia ad clivum sternendum et Florales ludos, quos numquam Roma viderat, deputata. *Neapol.*

283 *Populi depascere saltus*] Ex quibus tantum olim ille vectigal emungebat: quia novi vectigalis nomen semper odio fuit. 'Saltus' vero vocabant, ubi erant pastiones, auctore

Festo Pompeio. Unde 'saltuarii pastores' Jurisconsulto in L. D. VIII. De fundo instruct. et instr. legat. Scias etiam, eundem esse, populi saltum, et scriptuarium agrum. *Neapol.*

285 *Servabat sua publica vulgus*] *Servabant* optim. Patav. Putabam aliquando scribendum, *Vindice versabant nullo sola publica vulgus*: hoc est, vertebant. Noster Pont. II. 7. 'Tempus in arvorum cultu consumere dulce est: Non patitur verti barbarus hostia humum.' quidam legunt *pascua*; quos inter Dematarns in Rosinum: quomodo unus Medicens: alii duodecim *pabula*. Mox *delata licentia* pro *perducta* notat ex suis Nangerius; quod placet. *Heins.*

287 *Perducta*] Relata est. *Ad ædiles Publicios*] Qui publica procurabant.

289 *Mulctam subiere nocentes*] Ad id promulgata postea lex Thoria. *Neapol.*

291 *Mulcta data est ex parte mihi*] Ex ea tunc tibi ædes extracta juxta Circum maximum, et instituti proprii ludi. De æde Tacitus Annal. II. 'Iisdem temporibus,' id est, anno Urbis DCCLXIX. 'Deum ædes vetustate aut igni abolitas, cæptasque ab Augusto, dedicavit: eodemque in loco ædem Floræ,' &c. *Neapol.*

292 *Victores*] Illi qui exegerant a delinquentibus mulctam: aut victores Romani.

293 *Parte locant clivi*] Omnino clivum cum vetustioris notæ plerisque reponatur; quod Neapolis jam vidit. *Qua tunc* etiam, non qui, Zulichemianus. *Heins.* *Parte locant clivi*] Locarunt circum aut theatrum pro meis ludis in parte clivi, Capitolini scilicet.

294 *Publiciumque vocant*] Marc. Varro de L. L. lib. IV. 'Clivus Publicius, ab Ædilibus plebeis Publiciis, qui eum publice edificarunt.'

295 *Negavit*] Eo igitur tantum anno illi exhibita. Sed florum damnis

iram ostendit, et longa oblivia: nam per LXVI. annos solidos iterum Floralia sua non vidit: diuturna sane pausa. *Neapol.*

297 *Honor*] *Honos* præstantiores. *Heins.*

305 *Flammis ardentibus arsit*] Nota est fabula apri Calydonii, Ætolix a Diana immissi, quod ei Ceneus rex Meleagri pater non sacrificaverat. Aper a Meleagro occisus est, et datum amicis spoliū, cum ab avunculis illi ereptum esset, avunculos et ipse interemit. Althea mater promior animo in fratres, quam in filium, stipitem diu servatum, in quo erat filii fatum, flammis inject: et eo ardente, arsit infelix Meleager. *Paul.*

Respice Thestiaden] Meleagrum Thestii ex Althæa matre nepotem. *Neapol.*
307 *Respice Tantaliden*] Niobem Tanti filiam. *Eadem Dea vela tenebat*] Idoneum sensum non elicies, ni legas, *eadem Dea tela tenebat.* *Neapol.*
Respice Tantalidem] Agamemnonem, qui dictus est Atrei filius ex Merope. Atrei autem pater est Pelops, Pelopis Tantalus. *Eadem Dea vela tenebat*] In Aulide retenta sunt vela Græcorum. *Virgo, &c.*] Sensus est: Diana quidem est virgo, et clemens esse debuit: his tamen ultra modum ulta est acceptam injuriam, morte Meleagri, et Iphigeniæ sacrificio. *A. Tela tenebat*] Imo *vela*, ex fide historiæ; neque aliter scripti: de Agamemnone ad Trojam profecturo, et in Aulidis portu cum adversis ventis luctante agitur: dormitavit hic Neapolis. *Heins.*

308 *Et spreto bis tamen ulta focus*] Bis vindictam sumpsit de his qui suas epernebant aras: nam de Calydonia domo, et de Niobe.

309 *Hippolyte infelix, velles coluisse Dionem*] Quam contemnebat semper, et pro Venere Dianam colebat. Sic ipse apud Enrip. vs. 102. *Πρόσωθεν αὐτὴν ἄγνους ὦν ἀσπάζομαι.* Et deinde ad ancillam, vs. 113. *Τῆς σὴν δὲ Κέ-*

πρὸς πολλὰ ἔγχε χαίρειν λέγει.

310 *Diriperetis equis*] Vide quam supra mortale ingenium depingat hanc mortem Annæus Seneca Acta v. in Tragedia cui nomen Extincti. *Neapol.*

311 *Collecta obliuia damnis*] *Correcta* tres scripti; totidem *collata*: *collecta* optimus Patav. *Heins.*

313 *Fierem manifesta*] Ut populo ostenderem, qua pœna affecta ob ludorum præteritionem. *Neapol.*

314 *Exigerent*] *Exigerem* plurimique scriptis. *Heins.*

320 *Dos mihi vilis erat*] Viles erant horti et flores.

322 *Grandine læsa seges*] *Ceres* pr. Ambros. et sex alii: ut Amor. lib. iir. 7. 'Carminē læsa Ceres sterilem vaneſcit in herbam.' Mox pro *frondes decutiuntur* pr. Farnes. et quinque alii *excutiuntur*. Vide notas lib. iir. 237. *Flores* etiam alter Puteaneus; sic supra: 'Si bene floruerit vinea, Bacchus erit.' *Heins.*

327 *Convenerē patres*] Anno Urbis DXXC. L. Postumio Albino et M. Popilio Læna Consulibus: horum jussu quotannis incœpta exhiberi Floralia; cumque cura ludorum pertineret ad Ædiles plebeios, spectaculum edidit Ædilis unus ejusdem anni C. Servilius C. filius Casca. *Neapol.*

329 *Annuimus votis*] *Voto* libri veteres. *Heins.*

330 *Persolvere mihi*] *Rite* *covere* *Pi-*gius emendat in Annalibus ex scripto codice p. 361. quod leges prosodiæ non ferunt. *Idem.*

331 *Quare lascivia major*] *Nndatæ* tunc in scena mimæ. Et quid non actum impudentius sub Floræ clypeo? Adegere ea festa, ut e theatro semel aufugeret Cato, nec denuo exinde viseret. Valerius Maximus lib. ii. 10. *Neapol.*

335 *Tempora subtilibus cinguntur tota corona*] Censorio scribendum, quicquid scripti codices dissecunt, *tempora*

potā; hoc est, potu madida: tecta est in editione Gryphii et quinque manu exaratis: *ῥὸ potā* confirmatur a sequentibus. *Heins.*

337 *Ebrius incinctis*] Scribe, *incinctus philyra conviva capillos. Philyra*] Delirant qui philyram dicunt hic esse *feminae corollariae* nomen; Philyris antiqui utebantur pro lemniscis in coronarum plexione. *Neapol.*

339 *Ad durum limen amicae*] 'Durum limen' alibi dixit 'inimica claustra'; quæ pessulo clausa noctu amatores excludabant: ipsi tunc ea soliti unguentis ungere.

340 *Cantat*] Ejusmodi cantilena Latinis occentatio: unde, 'ostium occentare.' *Neapol. Habent unctæ mollia sarta comæ*] Jam de sertis comarum supra dixerat. Opinor itaque scribendum *habent unctæ mollia sarta fores*: amicarum enim foribus sarta appendebant, et illinebant unguentum; de quo ritu multi. *Lucret. lib. iv. 'At lacrymans exclusus amator limina sæpe Floribus et sertis operit, postesque superbos Unguit amaracino.'* Apud Persium quoque *Sat. v. illo loco, 'dum Chrysidis udas Ebrius ante fores extincta cum face canto, videtur reponendum, Chrysidis unctas ante fores. Heins.*

342 *Vinctis bibuntur*] Ab his qui caput habent floribus coronatum. *Paul.*

349 *Turba quidem cur hos celebret*] *Celebrent* pr. Bononiensis. *Heins.*

350 *Non ex difficili cognita causa fuit*] Plurimi ex vetustioribus *causa petita fuit: sex petita mihi est: petita subest* *Zulich. Maz. Voss. pr. Farnes. opt. Patav. alique quatuor: duo petenda subest. Lib. ii. 'Parva quidem causa, sed apta, subest.'* Lib. iv. 'Causaque, cur jubeat, (discite) certa subest.' Et postea, 'an sua causa subest:' et infra hoc libro, 'huic signo fabula nota subest.' *Idem.*

353 *Dum floreat, uti*] Hoc idem pluribus eleganter, ut solet, expressit primo *Amorum Eleg. 6. Neapol.*

354 *Contemnunt spinam*] *Contemni* bene *Mazar. Zulich. prim. Farnes. opt. Patav. et quatuor alii. Heins.*

355 *Cur tamen*] In Cerealiibus ludis albæ vestes adhibentur, ab aristarum colore: sic in Floralibus pictæ et variæ, ab ipsa florum varietate. *Paul.*

356 *Sic est hæc cultu versicolore decens*] *Glossis versicoloria sunt τρικλῆ-χροα. Vestis versicolor Græcis τρικλῆ-χρῆς, ut et τρικλῆ. Sed cur in Floralibus hæc gestari solita? quia flores varii etiam coloris. Luxuriosis olim proprius hic habitus. Unde forte in his festis receptum puto, quia ad meretrices celebritas pertinebat. Neap.*

358 *Et color*] *At color* pr. *Ambros. Læti, Mazar. Zulich. et duo alii; placet. Et mox Accidere in mensas, pro Decidere, veterum plerique; etiam probe: sic Lucretius lib. iv. 'Ætheris ex oris in terrarum accidere oras,' pro cadere dixit: ita enim rectius libri veteres quos vidi, quam ad oras. Varro Parmenone apud Nonium in Trabs, 'Alia trabs pronis in humum accidens proximæ frangit ramos cadens.' Seneca Hippol. Act. ii. 'Terræ repente corpus exanimum accidit:' ita optimus Medicus, non cadit. Idem Troasin 'accidere ad genua' dixit. Lucretius 'res nova mira que menti Accidit:' et idem sic passim. Livius Andronicus apud Nonium in Struces, 'Quæ Castalia per struces saxæ lapsu accidit.' *Heins.**

360 *Ut rosa missa solet*] *Mensas olim floribus ornatas, in deliciis fuisse, notum. Sed mentiar, ni Noster adludit ad sparsionem, quæ de tecto et desuper fiebat. Neapol.*

361 *Lamina restabant*] Hoc monitum vult sub finem, ludos diurnos etiam per noctem continuasse veteres, et facibus accensis: quod voluptatum illecebris aptissima videatur licentia nocturna. *Neapol.*

371 *Cur tibi pro Libycis clauduntur*] *Clauduntur* pr. *Ambros. Læti, et quatuor alii: ut superiora illa 'dixit et*

illa, Licet,' vel dixerat illa, ut est in Erfurtano, per Parenthesin legantur. *Heins.*

379 *Nocte minus quarta*] Tertia nocte post Kal. Mai. oritur Chiron Centaurus Saturni et Philyræ filius. Qui Æsculapium et Achillem nutrisse existimatur. Pietate igitur et diligentia effecit, ut inter Deos annumeraretur. *Nocte minus quarta*] v. Noas Centaurus fertur in ortum. *Neap.*

381 *Pelion Æmonia*] Describit ubi, et quales erant Chironis aedes. *Neap.*

382 *Summa virent pinu*] *Viret* codex unus ex meis, alius itidem ex Medicis; eleganti Gracismo. Met. lib. iv. 'Imminet æquoribus scopulus; pars ima cavatur Fluctibus, et tectas defendit ab imbris undas; Summa viret:' ubi perperam a nonnullis *virent* reponitur. Eodem libro, ex fide optimorum codicum, 'Quaque patet nunc terga cavis superobscita conchis, Nunc laterum costas ferit ense.' *Heins.*

383 *Philyrides*] Chiron: a Philyra Nympha, Oceani et Tethyos filia: ex qua Saturnus in equum versus, Chironem genuit, a qua Philyrides nominatus est.

385 *Ille manus in lyricis modis*] 'Philyrides puerum cithara perfecit Achillem.' Ovid. i. de Arte. Senec. in Troad. vs. 892. 'Jam trucis Chiron pueri magister, Tinnulas plectro feriente chordas, Tunc quoque ingentes acuebat iras Bella canendo.' Deinde lassus Achilles ab Agamemnone ad alios transtulit usus, quod et Pyrrho exprobratur, 'Interque cædes Græcis, atque uistas rates, Seguis jacebat, belli et armorum immemor, Levi canoram verberans plectro chelym.' Ibid. vs. 19. 'Οἴμπος τὸν Ἀχιλλῆα πεπαισῆκε τὴν ὀργὴν πένοντα τὴν πρὸς τοὺς Ἀγαμέμνονα διὰ Μενελάου, ἥς ἐμαθε παρὰ τοῦ σοφιστῆρος Χίρωνος. *Ælian.* l. viii.

387 *Venerat*] Ad Chironem. *Jussu ultima*] Ultima quæ ab Eurytheo essent nutu Junonis imposita: volent

ultimum laborem fuisse Cerberum, quem ab inferis traxit. *Paul. Venerat Alcides*] Vide Hyginum lib. ii. Poët. Astronomicum. *Neap. Exhausta parte laborum*] *Exacta* quidam veteres cum primo Ambrosiano. *Heins.*

389 *Stare simul Troja duo fata*] Duos viros, qui diversis temporibus Trojam exciderunt: Herculem, qui sub Laomedonte Trojam diruit: et Achillem, qui postea Hectorem interemit.

393 *Respicit interea clavem*] *Perspicit* Zulich. et quatuor alii: sic Met. ii. 'Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur, opusque Perspicit.' *Heins.*

399 *Ingemit Chiron*] Cum esset saucius. *Paul. Trahitque e vulnere ferrum*] *E corpore* rectius vetustiores plerique: nam *vulnera* mox sequitur. *Heins.*

400 *Et gemit Alcides*] *Ingemit* Zulich. Mazar. alter Petavianus: tres *Adgemit*; ut Trist. i. 2. 'Adgemit et nostris ipsa carina malis.' Statius Theb. ii. 'Flent mæsti retro comites, et uterque gementi Adgemit.' Sic Horatius Arte Poëtica, 'Ut ridentibus arrident, ita flentibus adflent:' ita jam pridem Theodorus Marcellius in notis ad Poëtam illum suis monnit scribendum. *Idem.*

401 *Lectas Pagasæis collibus herbas Temperat*] Jam notasti supra, hunc Medicinæ etiam operam dedisse; imo fertur magni illius Archiatri præceptor. *Neapol. Pagasæis montibus*] Thessalicia, a Pagasis. Pagasæ in Thessalia sunt, Pherarum emporium.

402 *Vana vulnera mulcet ope*] Nangerii, Ursini, et octo alii, *varia*; ne bis idem dicat: nam vanam fuisse opem proximis verbis est designaturus. *Heins.*

406 *Tempora nulla dabit*] *Dabunt* optimus Patav. et sex alii; quæ loentio est imprimis elegans; atque ita vitabitur *καυχήρια* omnis, cum 'Stabat' proxime sequatur. *Idem.*

407 *Siabat ut ante patrem*] Hæc, et quæ sequuntur, edocent quantus debeat magistris amor et honor. *Neapol.*

408 *Flendus Peleus erat*] Pater a filio: quasi dicat, Non aliter ille flevisset morientem patrem.

410 *Morum, quos fecit, præmia doctor habet*] Valde metno, ne hic versus grammaticæ aut pædagogici alienijus commentum sit, cum oscitantia libraril genuinus Ovidii esset omissus, adeo nihil spirat præter merum frigus et Latinitatem semibarbaram. *Heins.*

414 *Bis septem stellis*] Hygino sunt 24. præter stellas hostiæ, quam supra Aram tenens immolare videtur. *Neap.* *Corpora cinctus eras*] *Tempora* Naugerii, Ursini, et unus Patavinus. In toto Chironis corpore stellas xx. recenset Scholiastes Germanici, xxiv. Hyginus. *Heins.*

416 *Nox aptum tertia tempus erit*] iiii. Nonas Lyra oritur ortu acronicho. *Neapol.*

417 *Scorpius*] *Scorpion* duo veteres. *Lego, Scorpio:* et mox *notandus erit* cum melioribus, non *videndus*. *Heins.*

418 *Media parte videndus erit*] Pridie Nonas altera pars Scorpii occidit cosmice. Columella: 'Pridie Nonas Maias Nepa medius occidit.' *Neapam* pro *Scorpione* usurpat. *Neapol.*

419 *Hinc ubi protulerit*] vii. Idus Maias sacris Lemuralibus triduum impendebatur. *Neapol.*

421 *Nocturna Lemuria*] *Glossæ, Lemuralia; Æopral rñs 'Eorlas.* Vide *Zosim.* lib. iv. de *Valentiniano:* Cui Larum, nisi Lemuralibus nocturna sacra facitata? sane hoc nomine certum est comprehendere et bonos et noxios genios. *Neapol.* *Ritus erit veteris nocturna Lemuria sacri*] Puto scribendum *Ritus eunt.* Pro nocturna quidam veteres celebrare; unus celebrare: ut sit, *Ritus eunt veteris (celebrare) Lemuria sacri.* Sic lib. ii. 'Fauni sacra bicornis eunt.' Vide

notas lib. ii. 146. *Heins.*

423 *Pia Februâ*] Lustrationes postea Februario mense institutas. *Februâ norant*] *Norat,* scil. annus, prim. *Ambros. Mazar. Zulich. et duo alii.* *Heins. Annus erat brevior*] Proponit hic veterem hunc ritum a Romulo institutum nunquam omissum; licet Numa additum anno Februarium, totum placandis defunctis et lustrationibus addiderit. *Neapol.*

424 *Dux mensum eras*] Pro, mensium. Non erat adhuc tibi dicatus primus anni mensis. *Paul.*

425 *Sua dona ferebant*] Unde *Feralia* dicta illa mense Februario. *Neap.*

429 *Nox ubi jam media est*] Addit qua noctis hora hæc *trayloquata* fiebant. *Méon* quoque *victra* lib. iiii. Apollonius observat ad *Magica;* sed quartam suspicatur aptissimam Auctor anonymus, nec temere: invenio tamen passim apud veteres, quovis tempore noctis magos similia sacra operatos; de die etiam, dummodo locus, in quo illa agenda, fuisset tenebris obsitus. *Neap. Somnoque silentia præbet*] *Somnoque silentia præbet* meliores magno numero. *Heins.*

432 *Vincula nulla pedes*] Forte, ne hypodema quidem in tacitis sacris vel tantillum rumoris excitaret; an quia, quod verius, moris erat magis nudo pede sacra sua peragere, ut apud Senecam *Medea,* 'Secreta nudo nemora lustravi pede.' *Neapol.*

433 *Signaque dat digitis*] Sed cum strepitu; non enim vult, qui sacra facit, ut umbra sibi penitus tacito occurrat: clare hoc sensus inquit. *Neap. Medio cum pollice junctis*] Est crepitus ille, qui fit manibus nostro ævo in quavis saltatione, sive comica sive rustica, digito scilicet medio adeo preesse juncto cum pollice, ut lapsus in palmam strepitum edat. Hunc vero superstitiosum ritum, ne umbra accedat ante jactum fabarum, præter nostrum, non habeo qui mihi astruat. *Neapol.*

435 *Cumque manus pure fontana per-*
luit unda] *Manus puras* multi ex anti-
quis: ut Met. ix. 'purasque ad si-
dera supplex Cressa manus tollens.'
Terque manus pr. Ambros. unus Far-
neas. et Læti liber. Puto, *Terque ma-*
nus puras fontana ubi perluit unda, vel
proluit, ut est in aliis. Sequenti ver-
su *accipit ante*, non *ore*, multi ex anti-
quis; sed male. Lib. ii. 'Et septem
nigras versat in ore fabas.' Heins.
Fontana perluit unda] Ante quodvis
sacrum præcedebat *χέρων*. Quem
hæc latent? Neapol.

436 *Nigras fabas*] Quia nigris Le-
muribus sacra fiunt. Assumebatur
autem hoc legumen parentando, quia
mortuorum animas in fabis esse qui-
dam tradiderunt: in quarum floribus,
auctore Festo, luctus literæ apparere
videntur. *Accipit ore fabas*] Fallor,
an purior e Vaticanis petita lectio?
accipit ante fabas. Neapol.

439 *Hæc novies dicit*] Forte quia
hic numerus in magico isto sacro ne-
cessarius. Neapol.

441 *Rursus aquam tangit*] *Aqua Ma-*
zariniensis; recte, ut puto: 'aqua
tangere,' lustrare; ut ad æra con-
crepata respiciat: dixi lib. iv. 740.
Heins. *Temesæa æra*] A Temesæ urbe
Bruntiorum, quam Ausonii condide-
runt. Erat ibi ærarium, et ærifodi-
narum locus. Paul. *Temesæa æra*] Non
quod hæc vis insita huic Temp-
seo metallo, sed quia nobile illud
Tempus apud scriptores. Dixit vero
'Temesæa' Græcatis: Latinis est
Tempus, quæ Græcis, *Τεμύση*. Strabo
lib. vi. *Concrepat æra*] Æris tinnitum
aptum ad spectra solvenda credidit
vetustas. Vide Theocriti Scholias-
tam. Neapol.

447 *Pleiade nate*] Mercurius, ex
Mala una Pleiadum natus. *Virga po-*
tenti] Caduceo. P. *Pleiade nate, mone*]
'Ἀποστροφὴ ad Mercurium, ut sibi
pandat Lemuralii nominis originem.
Neapol.

448 *Sæpe tibi Stygii regia visa Jovis*]

Sæpe tu ad inferos in Platonis regiam
descendisti, cum nuncius sis utro-
rumque Deorum, supernorum et in-
ferorum.

450 *Ex ipso cognita causa Deo est*]
Ita meliores. Heins.

451 *Romulus ut, &c.*] Remum ex-
tinctum frater magnificentissime hu-
mavit in Remoria. Noctu per quie-
tem visa est imago Remi astare lecto
Faustuli et Laurentiæ nutricis, que-
rique de miseranda sua morte, et
crudelitate Celeris, qui eum intere-
merat; orareque, ut a Romulo illud
precibus impetrarent, quo suo nomine
diem signaret. Romulus ea causa
instituit diem illi festum, appellavit-
que *Remuria*. Mutata deinde est
prima litera, et Lemuria dicta: post-
ea ab illo, umbræ Lemures appellatæ
sunt.

457 *Visa est assistere lecto*] Ut in-
dicet, non quidem apparuisse Remi
umbram, sed visam esse somni elu-
sione: licet vere vivis mortalibus
apparere animæ possint. His paria
illa Maronis: 'In somnis ecce ante
oculos mortuissimus Hector Visus ad-
esse mihi.' Neap.

460 *Qui modo talis eram*] *Qualis*
eram Zulich. Mazar. Ursin. pr. Am-
bros. Arond. alique multi ex melio-
ribus. Sic apud Plautum Mostella-
ria: 'Hem vide quæ sim, at quæ fui
ante!' *qualis* pro quantus, ut *talis*
pro tantus. Plautus Captivis, 'Quid
me oportet facere, ubi tu talis vir
falsum autumas?' Sallustius de Mar-
co, 'Tamen ad id locorum talis vir
consulatum appetere non audebat.'
Phædrus, 'Quæso tam augustam
talis vir ponis domum?' Heins.

463 *Nunc sum elapsa*] Quidam ex
scriptis *τὸ sum* non agnoscunt. *Idem*.

468 *Perdidit*] Mitior nempè fuit
ferinus animus humano. Huic par
dictum Bianoris, quo concludit cele-
bre Epigramma super Arionis fabula:
Κτενέμεθ' ἀνθρώποις, ἔχθοντες οὐρανῶν.
Neap.

409 *Animam per vulnera reddas*] Precatur interfectori simile mortis genus. Fuit ethnicorum sententia, animæ a corpore sejunctæ remanere potestates sensitivas. Neap.

471 *Pietas aqualis in illo est*] Putabam aliquando *aqualis*; hoc est, *al qualis*, vel *at qualis*, vel *Di, qualis*; ut dixi Epist. xviii. 102. Mox pro *manibus ille multi ex mellioribus in mea fata*: et pro *nostro honore*, pr. Ambros. et Læti codex *festo*. Heins.

476 *Lubrica prensantes effugit umbra manus*] Ex Virgil. vi. 'Ter conatus ibi collo dare brachia circum; Ter frustra comprehensa manus effugit imago, Par levibus ventis, volucrique simillima somno.' Ex Hom. Od. A. vs. 205. Τῖς μὲν εἰσπρήθηεν, ἔλκειν τὲ με θυμὸς ἄνωγε, Τῖς δὲ μοι ἐκ χειρὸν σκιῇ εἶκελον, ἣ καὶ ὄνειρος, Ἐπταρ' ἐμοὶ δ' ἔχος ἔδν' ἡγρόσκειτο κηρόθι μᾶλλον.

481 *Aspera mutata est in lenem*] R. in L. a Remuria pronuntiatum Lemuria. Neap.

483 *Animas dixere silentum*] Glossæ, *Lemures, νυκτερινοὶ δαίμονες*. Neap.

486 *Ferali tempore*] In Feralibus mense Februario.

490 *Mense matum*] *Malas* in melioribus. Heins.

491 *Sed tamen hæc tria festa*] Lemuria, et continentia a nuptiis, et templa clausa. *Sub eodem tempore*] Quia iisdem diebus.

492 *Inter se nullo continuata die*] Nam hi sex continuis diebus. Primus, tertius, quintus sacri sunt Lemuralibus: hinc capies vetus Kalendarium, in quo sic illa notantur:

A. LEM. N.

B. C.

C. LEM. N.

D. NP. LUDMARTIN CIRC.

ELEM. N.

493 *Quorum si mediis, &c.*] Incidebant media Lemuralia in v. Idus Malas; ergo in idem tempus occasus Orionis. *Bæoton Oriona*] Ex patria. Neap. *Bæoton Oriona quaris*] A Bæ-

otia: si vis videre stellas Orionis.

494 *Signi est causa canenda mihi*] Canam quis fuerit Orion, et qua causa cælo locatus sit. Poëta fabulam hanc refert: Jovem, Mercurium hospitio receptos ab Hyreo, qui cognitis Diis bovem immolat. Cum ab his, sobolem concedi peteret, minxisse in corium bovis, et jussisse humari. Decimo mense natum puerum: Uriona ab urina appellatum; deinde Oriona.

496 *Mercuriusque vias*] Tres etiam Varino sunt; sed hic pro Mercurio ponit Ἀπόλλωνα Palæphatus. Servius, Homeri Scholiastes, ut Naso. Neap.

498 *Et pronus*] Mazar. et Zulich. *pronum* optime; unus Moreti *promtum*. Heins.

499 *Forte senex Hyreus*] *Hyrtheus* Mazar. *Hirteus* Zulich. unus Moreti *Hyereus*; unus Puteani *Hereus*: alii aliter. Scaliger *Iereus*; optimus Ursini liber tam hic quam infra *Hyrieus*: vere omnino, ne dubita: sic et lib. vi. 'proles Hyriea' scribendum. Τριεύς Græcis est, quem Orionis patrem faciunt Parthenius Eroticus cap. 30. Antoninus Liberalis Metamorphosi xxv. Palæphatus περὶ μυθῶν. Scholia antiqua in Homeri Iliados lib. B. et X. et in Nicandrum: ubi tamen perperam ὀριεύς pro ὀριεύς nunc legitur. Narrat quoque fabulam ex Aristomacho Scholiastes Germanici et Hyginus duobus locis poetico Astronomico: sed utrique pro *Hyrieo* est *Erythreus*; nescio an mendose. Hunc Neptuni et Halcyones filium facit Homeri Scholiastes, et Palæphatus, ut et Hyginus poetico Astronomico fabula Tauri: ubi tamen *Hyrea* pro *Hyriea* solenni errore scribitur. In Mythologia Hygin fab. 157. inter Neptuni filios 'Rias ex Alcyone Atlantis filia' memoratur; etiam corrupte, pro *Hyrieus*. Scholiastes Statii Theb. ix. ubi agit de Driante Orionis filio, 'Avus enim'

Drias Neptuni filius fuit,' lege *Hyrieus*. Apud Hyginum quoque fab. 194. in hac narratione male omnino legitur, 'Jovis, Neptunus, Mercurius in Thraciam ad Byrseum regem in hospitium venerunt;' cum reponendum sit *ad Hyrieum regem*. Cætera hujus fabulæ fœdis etiamnum modis illic corrupta sunt. Scholiastes Statii Theb. III. 'Neptunus cum ad Cœnopionem regem in hospitium venisset:' ubi, cum vetustus codex *ad Orionem regem* exhibeat, *ad Hyrieum regem* non dubito esse reponendum. Notetur autem in transcurso Hyrieum quibusdam regem dici, quem Ovidius angusti agelli cultorem facit. Similiter variant auctores de Celeo Tripolemi patre. Quidam Cœnopionis filium faciunt Orionem, quos inter Servius ad l. I. et X. *Æneidos*, ac Scholiastes Statii Theb. III. sed de loco Statii mendoso vidimus ut fortasse Servius pari etiam modo sit castigandus: alii enim rectius Cœnopionis generum dicunt, cujus filiam Meropen duxerit uxorem; quam Apollodorus Sidenæi uxorem adsignet ante Meropes nuptias. Apud Parrhenium de Orionis et Hæmus Amoribus fabula minus nota occurrit. Noster ei Lyrican amicam dat l. II. Art. Amat. si sana illic lectio est, 'Pallidus in Lyricæ sylvæ errabat Orion:' sed *Dirceæ sylvæ* scribendum videri suo loco monui. Cæterum Scholiastes Statii ad Theb. l. VII. *Pelaëum* dat Orioni patrem: ubi vetus liber *Pelaëum* agnoscit. Apollodorus e terra natum asserit, vel etiam ex Neptuno et Euryale, idque Pherecyde teste. Hesiodus apud Nicandri Scholiasten ex Neptuno et Gelone Minois filia. Atque hæc de Hyrieo et Orione. *Idem*.

506 *In hesterno stipite parvus erat*] Sic explicat; quod Græci uno verbo *Zêrupov*. Neap.

507 *Ipsæ genu nixus flammas excussit qd aura*] *Genu posito* Læti, unus Far-

nes. et pr. Ambros. utrumque rectum est. Deinde probe Zalich. Massar. optimus Patav. pr. Farnes. et quatuor alii, *flammas excussit aura*: cui verbo frequens apud Tullium usus est. Sic 'aspidos suscitare ignes' Virgilio duobus locis: 'excitare fœculum bucca' Juvenalis Satyra III. Noster l. VIII. Met. de Philemoni, 'ignes suscitât hesternos.' Male ergo Neapol. amplectitur *extreme stipite*, quod est in quibusdam scriptis. Adi Notas Met. IV. 662. Amor. III. 7. 'hesterna languidiore rota.' Trist. I. 3. ex vestigiis veterum librorum, 'Contigit hesternos ore tremante focos.' Heins.

508 *Et promit quasque*] *Proferat* multi ex melioribus: nam 'promit' mox sequitur, 'Promit fumoso condita vina cado;' ubi tamen Massar. *Prodit* eleganti locutione, cum uno Patav. et Gottorphiano. Met. IV. ex optimo codice, 'lævaque a parte Medusæ Ipse retro versus squallentia prodidit ora.' *Æneid.* II. 'illos patrefactus ad auras Reddit equus, læti que cavo se robore produnt:' ita monet in vetustissimo codice Longobardico legi Pierius Valerianus, non *premunt*. Idem.

509 *Minor inde fabas*] Quid ponat præter legumina? Hæc apud veteres invenies in victu pauperum, aut Philosophorum. Neap. *Olus alter habebat*] *Habebant* Strozæ liber: et paulo post, pro *spumat* uterque, multi *spumant*; Læti, pr. Ambros. et quinque alii *fumat*: lege *fumant*: sic apud Juvenalem Satyra XIV. 'grandes famabant pulvis ollæ.' Pro *testu* plurimi veteres *testo*; alii *testa* minus bene: dixi l. II. 645. Heins.

515 *Ut rediit animus*] Hæc vera lectio, quicquid turbant libri veteres. Vide Notas Epist. VI. 31. *Idem*.

517 *Primis diffuderat annis*] Juvenalis: 'Capillato diffusum Consule potat.' Vinum veteres ætate æstimabant; quis ignorat? hinc optimi,

amariore calices. Seneca Epistola 64. 'Quomodo in vino nimis vetere ipa nos amaritudo delectat.' *Diffundat annis*] Diffusum vinum est *ναυραγνιζόμενον*. Neap.

519 *Flumineam utram*] Fluvialem aut palustrem herbam.

520 *Incubere thoris*] *Discubere* duo veteres: ut Met. VIII. 'Discubere thoris Theous comitesque laborum.' Heins.

523 *Terra rubens crater*] Forte *Testa rubens*: nam crateres ex aere solebant confici. Sic et 'Testa rubens,' Sedulio in præfatione carminis Paschalis, 'At nos exiguum de paupere carpsimus horto, Rubra quod appositum testa ministrat olus.' *Idem*. *Terra rubens*] Erat crater fictilis ex creta rubra. Paul. *Pocula fagus erant*] Ex poculo ostendit curtam etiam Hyrci suppellectilem. Neap.

525 *Cara fuit conjux prima mihi cura juvenis*] *Prima mihi cura juvenis* Mas. Zulich. prim. Farnes. et quinque alii. Lege, *Cara fuit conjux prima mihi cura juvenis*: vel *primus juvenis*, ut Strozæ liber et unus Moreti: multi alii, *prima mihi cura juvenis*. Ursini codex, *Cara fuit conjux cara mihi prima juvenis*. Pro *Cognita* Masar. Zulich. pr. Farnes. et quatuor alii *Condita*; ut ad urnam referatur. Heins.

530 *Sed pater*] Et pater bene Zulich. Masar. et alii quatuor. *Idem*.

532 *Constiterunt*] Unus Farnes. *Constiterunt*: et tum *Annuerunt* quoque legendum. Scribe etiam *juvencæ*: vaccam ab iis initam describit. *Idem*. *Pudor est ultiora loqui*] Corium juvenci permixtere. Neap.

533 *Tum texere madentia*] Terga scilicet: hoc est, corium madidum urina.

536 *Littera prima sonum*] Ov scilicet verterunt in o: diversæ tamen sentit Strabo, qui de Oreo monte scribit l. x. Δοκεῖ δὲ καὶ ὁ Ὀπλιὺν ἐν τῷ αὐτῷ ὀνόματι ὀνομασθῆναι. Neap.

541 *Scorpion immisit Tellus*] Pepe-

rit Terra scorpionem, et in Orionem misit.

545 *Sed quid et Orion*] Post occasum Orionis, et Urialen, festum Martis Ultoris: quod Poëta videtur statim subdere occasui Orionis. *Sed quid et Orion*] Fictio poetica de cita Orionis et siderum immersione, ut dies illa illacescat, qua Cæsar Octavianus in foro a se structo templum Martis Ultoris consecravit. Hanc esse suspicor, quæ notatur in veteri Calendario IV. Idus Maias: *NP. LUDI MARTI IN CIRC. Neap.*

547 *Liquido jubar equore tollit*] Vitreo pro diversa lectione alter Masarinius; ut 'vitrens pontus' Horatio: multi alii *nitido*. Mox pro *arma sonabant* malim *sonarunt*; ut in Ibide, 'læva sonavit avis,' non *volant*, ex antiquis libris. Heins.

548 *Lucifero præveniente*] Stella Veneris, quæ prænunciat diem.

552 *In Augusto conspicienda fore*] Ipsemet Princeps in ipso monumento Ancyran: *ULTORUM TEMPLUM, FORUM AUGUSTUM, ET TEMPLUM APOLLINIS, &c. FECIT*. Suetonius in eodem: ubi et votum, et quæ in causa, et annum etiam habes, cap. 20.

553 *Et opus*] Docta sane sequens causa. Sed forsitan et adeo magnifice struxit, ut parentis etiam mortui desiderium aliqua in parte adimpleret: de quo Suetonius Jul. cap. 44. Neap.

556 *Bella movere docet*] Et quid nisi hoc illa superius præfati Historici adsignificent, 'ut de bellis triumphisque hic consuleretur Senatus?' Idem antea in Capitolio agi solitum.

559 *Persepici*] Libri meliores, tam hic quam paulo post, *Præsepici*. Heins. *Operis fastigia summi*] Ergo Martis signum positum etiam in templi trichoro. Vitruvius: 'Ornantque signis fictilibus aut ære inauratis earum fastigia:' imo hodiernis statuas illius, cui templum consecratum, in ipso fastigio conlocare. Hinc, inquit, videt operis summi fastigia, fo-

quid' Horatio Od. 1. 32. 'Non eget Mauris jaculis,' ita enim meliores scripti: quomodo alibi 'Maurum undam' et 'Mauros angues' dixit. Silias libro III. 'juga Pyrenes venatibus acer Metiri, jaculove extendere praelia Mauro.' Heins. *Signa retenta manu*] Quae M. Crasso ademerant. Neap.

581 *Quid tibi nunc solita sagitta*] *Solitas sagittas* Erfurt. quare legabam, *Quo tibi nunc solitas mitti post terga sagittas?* at jam monui ad Epist. IV. *Heins. Et campis, et equis*] Nolo ad hæc alium habeas interpretem præter Dionem Cassium lib. XL. Neap.

583. *Crassorum funera*] M. Crassi patriæ, et Publii Crassi filii, et legionum quæ cum his fuere. *Paul. Crassorum funera genti*] Hoc etiam Noster tetigit peregrinie in Arte: 'Parthe dabis pœnas: Crassi gaudete sepulti; Signaque barbaricæ non bene passa manus,' &c. Neap.

585 *Armis Caesaris*] Nisi Cæsar Augustus Romanum imperium tueretur.

589 *Ille notas veteres*] Nam per 32. annos solidos poliri non valuit hæc macula in armis Romanis. Neap.

590 *Agnorunt suos*] Romanos scilicet milites. Ant per hypallagen intelligas, Romani agnorant sua signa recuperata.

595 *Nomen Bisulto*] Merito quoque his est Ultor cognominatus: nam Augustum juvit in ultione paterna, et Parthorum injuria ulciscenda. *Nomenque Bisulto*] Lege *Bisulto* cum Zulich. Mazar. plurimisque aliis: nonnulli *Bisultum* minus bene: Ursini liber, *numenque bisultum*. Sequenti etiam versu *Et meritis meliores*, pro *Emeritis*. Heins.

597 *Solemnes Ludos Circi*] Circum Vossian. Arondel. et plurimi alii; ut sit appositio; in qua assiduus Nester. Sic apud Livium lib. xxx. 40. libri meliores, 'Cerealia ludos Dictator et Magister Equitum ex Senatus con-

Delph. et Var. Clas.

sulto fecerant:' et lib. XLIX. 29. 'Ludi Taurilla facti sunt.' Nec pauciores *Circo*. Sed ne quid dissimilem, placeat impense cum Mazar. Zulich. et Hamburgensi legi *Solemni ludos Circo*. Idem. *Solemnes ludos Circo*] Ergo eodem die ludi in Circo Marti fiebant: nec aliud sibi volunt notæ illæ, quas supra citavi e Kalendario veteri. Jurarim Jovem lapidem, illos quos olim vovere Consules in bello contra Caesaris percussores, quotannis postea exhibitos. Dæd lib. XLVIII. sub finem anni DCCXXXV. Neap.

598 *Non visa est fortem acena docere Deum*] Scena, ubi levia referuntur, non convenit rebus Martiis: sed in Circo opus est nunc et equorum cursu certare, et Martios ludos exhibere.

601 *Non dubitis auctoribus*] Agit de his quos ipsemet videt: nam Columellæ incipit metas die nona mensis, Ptolemæo decimaquinta.

603 *Idibus ora prior*] Pridie Idus Tauri caput oritur ante solis ortum. Neap.

605 *Tyria puella*] Europæ; a Tyro Phœniciz: nam filia regis Agenoris. *P. Præbuit, ut taurus*] Festus: 'Alii eam a prædonibus raptam, et nave, quæ Jovis tutelam, effigiem tauri, habuerit.' 'Tutela' est pictura aliqua numinis in puppe, a qua nomen naves accipiebant: 'tauri effigies' parasemon; quod in prora. Neap.

607 *Læva retinebat amictus*] Iisdem pæne verbis Lucianus in Dialogo Ζεφύρου καὶ Νότρου. Apud Græcos ῥάπλος et usum præbuit pallii, et tunicae. Varro de L. L. lib. IV. Neap.

610 *Sidoni*] O Europa, a Sidone urbe Phœniciz. *Aspicienda Jovi*] Accipienda prim. Ambros. et duo alii: hoc est, Jovis tergo. Mox lege *tergum demittit* cum Mazar. Zulich. et multis aliis. *Plures dimittit*; proxime verum. *Vulgati dimisit*. Heins.

617 *Sidoni*] Europa. *Te Jupiter*

Ovid.

11 P

implet] Gravidam fecit, et de te Mi-
noem genuit.

619 *Phariam dicere juveneam*] Iai-
dem, illam Inachi filiam. *Neap.*

621 *Tunc quoque priacorum*] Iisdem
Idibus scirpea simulacra in Tiberim e
ponte jacta. Vide Dionysium. *Virgo*
simulacra virorum] Intellige Vestalem:
non tamen una aderat, sed omnes, et
cum his Pontifices, et Prætores ali-
que mystæ. *Neap.* *Virgo simulacra*
Deorum Mittere roboreo scirpea ponte
solet] *Vulgo simulacra Deorum Mitti*
solent codex Politiani et Ursini, nisi
quod in illo posteriori *solet*; et pro
vulgo, *virgo* cum vulgatis: optimus
Patav. *Tu quoque priac. virgo s. viro-*
rum Mit. rob. scir. pon. soles: eo et
septem alii alludunt, in quibus *Tu so-*
let. 'Virgo' ad vestales referendum,
de quibus Festus in Argei; quæ ta-
men non solæ faciebant hæc simula-
cra, sed pontifices etiam, ut Halicar-
naeus nos docet: quare *vulgo* ma-
gis arridet cum Politiani codice.
Varro, 'Argæi fiunt ex scirpeis. Si-
mulacra sunt hominum xxiv.: et
quotannis a Ponte sublicio sacerdo-
tibus publice jaci solent.' Præterea
pro *virorum* Gotthorp. et septem alii
Deorum, pro *reorum* ut puto; frequenti
errore. Sic Pont. lib. i. 4. scriben-
dum censeo, 'I nunc et veterum no-
bis exempla reorum, Qui forti casum
mente tulere, refer.' Et in Ibide,
'In te transcribet veterum tormenta
reorum, Manibus antiquis causa qui-
etis eris.' Quibus locis *virorum* nunc
legitur. Claudianus lib. ii. in Rufin.
'veteresque reos ex ordine quærit.'
Hic tamen nihil censeo temere mu-
tandum, cum totum distichon sic, ut
nunc legitur in vulgatis libris, a Lac-
tancio citetur lib. i. Inst. Divin. *Heins.*

622 *Roboreo ponte*] Hic, ut vidisti,
est sublicius: sic dictus a sublicis.
His tantum sine ære aut ferro stetit
diutius suffultus: inde *ἐξυλιν γέφυραν*
nominat Plutarchus. Scio etiam Græ-
cos vocasse *λεπὰ*: forte, 'Quod eo,'
inquit Varro, 'sacra et uls et cis Ti-

berim non mediocri ritu fiebant.' Au-
ipse vere sacer habitus a populo?
Neap.

623 *Post decies*] Sexagenarios; an-
tiqua et propria vocula *casnæres*. *Cas-*
næ est Festo senex, sed Oscorum lin-
gua. *Neap.*

624 *Sceleris crimine damnat avos*] Arguit majores sceleratæ cædis, et
summæ immanitatis; quasi dicat:
Non ita sunt majores tanti sceleris
arguendi. Et hoc ideo, inquit, quia
putabant aliqui eundem morem in
Italia fuisse, qui apud Pleros Scy-
tharum populos servatur, ubi sexage-
narii necantur: ut ea ratione institut-
um arbitrarentur in Latio, sexage-
narios e ponte in fluvium mitti soli-
tos: quod poëta negat, cum majores
non sint tanti sceleris accusandi. *P.*

626 *Fatidici dicta fuisse senis*] *Fuere*
meliores. Pro *senis* optimus Medi-
ceus, *Dei*; ut de Apolline agatur:
sic lib. ii. 'Fatidicum verbis fallere
velle Deum.' Certe 'seni' proximo
versu denuo sequitur. Sed Dodonæ-
um fuit Oraculum; ut ex Macrobio
lib. i. 7. et Lactantio lib. i. Institut.
Divinar. discimus. Quare scriben-
dum *fatidici Jovis*. Prior syllaba in
senis ex ultima præcedentis vocis fuit
repetita, quod errori causam dedit;
et sic Erfurtanus a manu prima.
Heins. *Fatidici dicta fuisse senis*] Il-
la retine ipsamet verba: ΣΤΕΙΧΕΤΕ
ΜΑΙΟΜΕΝΟΙ ΣΙΚΕΛΩΝ ΣΑΤΟΤΡΝΙΑΝ
ΑΙΑΝ, Η Δ' ΑΒΟΠΗΓΕΝΩΝ *ΚΟΤΤΑΤ-
ΝΟΤ ΝΑΞΟΞ ΟΧΕΡΤΑΙ, ΑΙΞ ΑΝΑΝΙΧ-
ΘΕΝΤΕΞ ΔΕΚΑΤΗΝ ΕΚΠΕΜΨΑΤΕ ΦΟΙ-
ΒΟ, ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΞ ΑΔΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΑΤΡΙ
ΠΕΜΠΕΤΕ ΦΟΤΑ. *Neap.*

627 *Falcifero seni*] Saturno ferenti
falcem.

628 *Thuscis excipiantur aquis*] Ti-
berinis. Hoc igitur responsum fuit,
ut duo deicerentur in fluvium, et sic
Saturno litaretur.

629 *Donec Tirynthius*] Hercules a
Tyrntho oppido Bæotix. In hæc ve-
nit arva] Latina: victo in Hispania
Geryone. *P.* *Donec in hæc venit*] Hic

mittus oraculi mentem interpretatus, omnemque ἀσποροβόλῃ ab Italia rejecit.

630 *Leucadio Deo*] Imo modo cum Naugerii, Ursini, Maz. Zulich. et duobus aliis; nec aliter Lactantius. Vide Strabonem lib. x. de hoc ritu. *Heins. Leucadio sacra peracta Deo*] Vide Strabonem lib. x. *Neap. Tristia sacra*] Ob humanam victimam. *Leucadio modo*] Sacra quæ parantur eo modo, quo sacrificatur Apollini ad Æcium in mari Leucadio: nam immolatur humana victima.

635 *Tibri doce verum, tua ripa vestustior*] Nomen Tiberinum invocatur, ut veram causam referat. Quæ quidem ab illo ad Herculis comites refertur, qui in illis collibus, ubi postea urbs est condita, remanserunt. At cum amore patriæ tangerentur, aliqui ex his in morte mandabant, ut mitterentur in Tibrim, quo ab undis in patriam reportarentur. Hæredes vero non parebant, sed humabant extinctos, et scirpeas imagines in fluvium dejiciebant.

639 *Hæc loca desertas*] Multa hujus narrationunculæ extant apud Festum in voce *sexagenarios*, sub initium loci; cujus partem tempus edax absumpsit. *Neap.*

640 *Sparsus boves*] *Sparsos* meliores. *Heins. Utraque ripa*] Et Latina et Hetrusca.

641 *Et quem nunc gentes Tyberim noruntque timentque*] *Tyberis* Ursini et unus Puteaneus; *Tyberin* prima editio. Putabam aliquando *Tyberinum* horrentque timentque. *Heinsius.*

646 *Tunc mihi*] Nondum in meas aquas immersus Rex Tiberinus. *Neap.*

647 *Pallantius heros*] *Evander. Juvenem*] *Herculem.*

648 *Caco debita pœna fuit*] *Pœna venit* Mazar. Zulich. pr. Ambros. pr. Medic. opt. Patav. Voss. et septem alii; bene: dixi ad *Trist. II. 4.* ex veteri libro, 'Cujus in eventu pœnæ clementia tanta est, Venerit ut nos-

tro lenior ira metu; non ut fuerit, quod est in vulgatis. Lib. IV. 5. 'Dum veniat placido mollior ira Deo.' Sic 'Venit amor gravius quo serius' Epistola IV. et alia his similia passim, de quibus vide *Passeratium* ad Propertii Eleg. I. 5. vs. ult. *Heins.*

649 *Erythreida prædam*] *Armenta*, quæ fuere Geryonis, qui regnavit in Erythra insula, ad dextram faucium freti Atlantici in Hispania.

651 *Magna pars horum desertis mansit in agris*] *Venerat agris* Ursini, pr. Ambros. Mazar. Zulich. et tres alii. Scribe, *venerat Argis*: hinc enim Argei dicta simulacra scirpea, quæ in Tyberim jactata: de quibus *Halicarnassens* lib. I. Varro loco quem supra adduximus, et Festus in *Argei*. *Argis* enim comitatum omnem Hercules in Latium excurrere adduxerat. Sic Virgil. lib. x. 'Egregium Antorem latus inter et illa figit, Hercules Antorem comitem, qui missus ab Argis Hæserat Evandro.' *Heins.*

652 *Spemque Laremque suum*] *Malim remque*. Porphyrius Panegyrico ad Constantinum, 'servire volunt, mirabile dictu! Remque Laremque suum.' *Idem.*

655 *Mittite me in Tyberim*] Td in libri quidam non agnoscunt: *me Tyberis* Strozzeæ codex. Scribe *Mittite me Tyberi*. Sic infra 'Tybri jactatur imago;' ubi non est audiendus Neapolis, qui in *Tyberim* ex antiquis codicibus reponit. *Idem. Mittite me in Tiberim*] Nam κακὸς mortuus putabatur apud Græcos in aliena terra situs.

656 *Pulvis inanis eam*] Prius cremari volebant: non mirum: mandabant ex more suæ gentis. *Neap.*

661 *Hactenus et vivo subiit*] *Ut rico* Ursini, Mazar. Vossian. Arondel. plurimique alii: ut Epist. Sapphus, 'Hactenus; ut media cætera nocte silent.' *Heins.*

663 *Clare nepos Atlantis*] Invocat nunc Mercurium: quoniam Idibus

Maia est ejus festum, quo die fuit illi a senatu sedes apud Circum maximum consecrata. *Nepos Atlantis*] 'Mercuri, facunde nepos Atlantis:' ut Horat. inquit: nam ex Maia illius filia natus. *P. Clare nepos Atlantis*] Apostrophe ad Mercurium, cum de sede eidem sacra et sacrificio sit acturus. *Neap. Quem montibus olim*] Virg. VIII. 'Vobis Mercurius pater est, quem candida Maia Cyllenes gelido conceptum in vertice fudit.'

664 *Pleias una*] Maia ex Pleiadum numero. *Edidit Jovis*] Peperit Jovi filium. *Montibus Arcadiæ*] In Cyllene monte Arcadiæ; unde Cyllenius dictus.

665 *Pacis et armorum Arbitrator*] Pro caduceo dictum, quo pacem serit, et bella indicit. *Superis iunisque Deorum*] Horatius Oda 10. libro primo: 'Superis Deorum Gratus, et imis.' *Neap.*

666 *Qui carpis iter alato pede*] Quique volas, quoties 'pedibus talaria nectis Aurea.'

668 *Quo docente*] *Favente* opt. Patav. Læti, pr. Ambros. Mazar. Zulich. Voss. et duo alii; quod magis arripit. *Heins. Quo didicit culte lingua favente loqui*] Quod ab Ægyptiis, qui Mercurium primum verba in ordinem redegiisse, vocumque Harmonias invenisse credebant. Diod. Sicul. lib. 1. 2.

669 *Templa tibi ponere patres*] Iisdemmet Idibus, sub annum post Romam conditam CCLVIII. Per id tempus etiam collegium mercatorum institutum. *Spectantia Circum*] Sed maximum ibi locant prisca Topographi, Mercurii anum, de quo noster. *Ædiculas, aras, et alia ille habuit per urbem loca sibi consecrata.* *Neap.*

670 *Hæc tibi festa dies*] Mazar. Zulich. Ursin. pr. Ambros. et sex alii. *An pacta? an sacra?* quod posterius in multis scriptis occurrit. Sic et supra non semel factis pro festis aut sacris legitur. Mox præfertur et rogat

pr. Parnes. pr. Medic. Arondel. Götterph. et tres alii. *Heins.*

673 *Est aqua Mercurii*] Hoc solum testimonio probant viri docti, extra portam Capenam via Appia aquam fuisse ita nuncupatam; qua populus, qui negotio et quaestui operam dabat, his Idibus lustrari solitus. *Neapol.*

675 *Huc venit incinctus tunica*] Cingulo; e quo marsupium auri monetalis propendebat. Hic vetus mercatorum habitus. *Neap. Incinctus tunica*] *Tunicas* Mazar. Zulich. Læti, opt. Medic. pr. Ambros. Voss. et duo Farnesiani, eleganti Græcismo; nisi malis *tunicam*: quod pro diversa lectione in uno Moreti erat notatum. Mox pro *urna suffusa lege suffusa*; nam Ursini præstantissimus *suffitam*: optimus Medicus pro diversa lectione *suffitas*: Nangerii liber *suffecta*: Mazar. Zulich. et unus Vatic. *suffit aquam, suffit et haurit aquam*, quæ turbatissima sunt. Pro *quam gerit*, idem Ursini codex *ferit*: puto *quam gerit*, urnam nempe. Propertius IV. Eleg. 9. 'Suffit et pura limina sparsit aqua:' sic scribo. *Heins.*

679 *Lauro vorante*] Aquis madente.

680 *Incipit et solita dicere voces*] Scripti fere omnes recte, *Et peragit solita fallere voce preces*: nisi quod *solitas preces* est in nonnullis. *Peragit preces voce solita fallere*; ita construendum, quod decepit Neapolim, impulitque, ut pro vulgata lectione pugnaret. *Heins.*

682 *Præterita perfida verba fide*] *Dis* scripti fere omnes, paucis exceptis, illique minus castigatis. Unde Scaliger et Gruterus *præterita die* pro *dici*; ut *fide* pro *fidei* passim apud Nostrum: *præterito die* Mazar. et Zulich. Puto scribendum, *præteritis perfida verba Deis*; hoc est, neglectis, apertis. Met. VIII. 'solas sine thure relictas Præteritæ cessasse ferunt Latoidas aras.' Epiatola Cydippe, 'Præteritæ tuas de tot cœlestibus aras.' Sequenti versu *falsos* pro *falsos* Zu-

Nēb. et alii fies scripti; sed nil muta: sic Art. Am. 'Per Styga Junoni falso ferare solebat Joviter.' *Idem*.

684 *Numina casta Jovis*] *Numina magna* opt. Patav. prim. Farnes. Mazar. Vossian. aliique multi; et recte. Sic Am. lib. II. 8. ubi etiam de perjurio agit, 'Per Veneris feci numina magna fidem.' Sic et 'Di magni' passim dicti. *Idem*.

686 *Improbata verba*] *Dicta* Mazar. Zullich. Voss. pr. Farnes. opt. Patav. et duo alii: 'verba' jam precesserat. *Idem*.

687 *Et pereant veniente die*] *Pateant* Zullich. Mazar. Ursini, Voss. pr. Farnes. et decem alii. Recte. Pateat ac detur, inquit, die veniente aditus ad nova mihi perjuria. Vulgatam lectionem si admittamus, bis idem dixerit. *Idem*.

689 *Da modo lucra mihi*] Hinc apte Agorastoei apud Plautum respondet Milphio servus in Pœnulo: 'Ag. Ecquid amare videor? Mi. Damnum, quod Mercenrina minime amat. Ag. Namque Ædepol, lucrum amare nulum amatorem addeceat.' *Neap.*

691 *Pœccentes ridet*] *Pœccentem* Ursini, pr. Farnes. et quinque alii; omnino bene: nam ad mercatorem, de quo supra, est referendum: opt. Patav. Mazar. et Zullich. *pœccenti*. Heins.

692 *Se memor Ortygius surripuisse boves*] Memor se furto subtraxisse Phœxas vaccas regis Admeti, quæ sub custodia Phœbi erant. *Ortygius*] A Delo insula, quæ Ortygia dicta est. *Paul.* *Se memor Ortygius*] Observa sales mei Nasonis. Furti vero crebra mentio fit a Græcis: unde, Homerus jure hunc vocat in hymnis *ἄρχοντα φηλητῶν*: quippe fraudes primus commentus, et lucra illicita. *Neapol.*

693 *At mihi pande precor multo meliora petenti*] *Tanto meliora* Mazar. Zullich. Ursini. pr. Ambros. et cæteri fideiiores plerique; recte: nisi quod pro *pande* in quibusdam *parce*, perpe-

ram. Sic 'tanto melior' apud Plautum et Phædrum. Vide Gronovii nostri *Observat.* lib. II. 21. Seneca *Epist.* XXI. 'Tanto melior surge et respira.' *Heins.*

694 *In Geminis Phœbus eat*] Relicto Tauri signo, Geminorum signum ingreditur. *Neapol.*

695 *Cum totidem de mense dies*] Quot facta Herculis: ergo xv. Kalendas nostro Sol in Geminis. In eandem conjicitur a Columella. *Neapol.*

697 *Dic, ego respondi*] Malim, *Dic age*: nam rō ego a manu recentiori erat in Zullichemiano, veteri lectione erasa: et sequenti versu pro *reddidit ore* prim. Ambrosianus et Læti codex cum uno Patav. *Prodidiit*; bene: dixi lib. III. 292. *Heins.*

699 *Phœben Phœbesque sororem*] Phœben et Elairam. Harum proci antiqui, Idas et Lynceus frater: cum quibus postea certamen initum.

700 *Ille pugil*] Hac arte callebat Pollux. *Neapol.* *Tyndarida fratres*] Castor et Pollux Tyndari privigni: nam Jovis ex Leda Tyndari conjuge filii.

701 *Et frater et Idas*] Lynceus et ipse Idas. *Bella parant*] Contra Castorem et Pollucem.

704 *Ex causa*] *A causa* pr. Ambros. Mazar. Zullich. *Lege e causa*. Heins.

705 *Œbalida*] Castor et Pollux Œbalii, hoc est, Laconici.

707 *Liber ab arboribus locus*] Locus purus, patens, apertus. Stat. Thebaid. VII. 'Colle per excelsum patulo, quem subter aperto Arva sinu, nullique a montibus obstant Despectus.' Ex Em. *Annal.* XVI. 'Montibus obstipis obstantibus.' Tacit. *Annal.* II. 'pura humo inter arborum truncos.' Liv. III. 4. 'Signis collatis dimicatum puro ac patenti campo.' Et Lucan. lib. VII. 'Explicat hinc tellus campos effusa patentes.'

708 *Constituerant illo nomina fida loco*] *Constituerant* unus Patavinus. Quantivis pretii lectio est, quam Zu-

lichemianus exhibet, *Constiterant illic: nomen Aphidna loco*: neque aliter in Mazar. fuisse videtur; nam *illic* disertim apparebat, cæteris vocibus in menda cubantibus. Aphidnas Laconicas distinguit ab Atticis Stephanus *περὶ πόλεων*, quas Dioscuri post raptam a Theseo Helenam expugnarunt. Apposite omnino Stephanus, *Ἀφιδνα, δῆμος Ἀττικῆς, τῆς Λεοντίδος φυλῆς, ἀπὸ Ἀφιδνου αὐτόχθονος. Ἔστι καὶ πόλις Ἀφιδναί. Ἔστι καὶ τῆς Λακωνικῆς, ὅθεν ἦσαν αἱ Λευκίπιδες Φοίβη καὶ Ἰλδέιρα*. Quamquam Theocritus in Dioscuris et Pindarus Nemeis Od. x. qui historiam luculentis versibus descripserunt, ad Apharei tumultum pugnam hanc commissam fuisse asseverant. Aphareus autem cum Messeniis imperarit, fit verisimile, monumentum ejus ista in regione extitisse. Certe Apollodorus in hac fabula in Messeniorum tractu concurrisse Dioscuros cum Ida Lynceoque contendit. Habes et historiam apud Hyginum fab. 80. sed ubi pugna sit commissæ, non addit: apud quem perperam *Laira* pro *Ilaira* appellatur, altera Leucippidum, et Ἐλδέιρα pro Ἰλδέιρα apud Scholiasten Pindari. Cæterum Avienus in Arateis videtur innuere Lencippas fuisse raptas a Dioscuris bello Atheniensi, quod ob raptam a Theseo Helenam gerebatur: sed quemadmodum bella duo confundit, ita etiam Atticas Aphidnas cum Lacedæmoniis. Locum ecce, ut in veterimo codice Vossiano legitur, 'At capiti suberunt Gemini, prolesque Tonantis Egregia, et patrio post redita numina cælo. Nam Lacedæmoniis cum Mars caluisset Aphidnis, Castora Cecropii tulit inclementia belli: At frater lucemque et fata superstitis ævi. Protinus alternæ germanos tempora vitæ Jupiter attollit, cælique in celsa receptans Æternæ flagrare facis jubet ignibus ambos.' Neque aliter Hyginus in Geminis: 'sed qui de Castore et Polluce di-

cunt, hoc amplius addunt, ut Castor in oppido Aphidnis sit occisus, quo tempore Lacedæmonii cum Atheniensibus bellum gesserunt.' Ita emenda. Perperam vulgati in *oppido Ariadnis*. Heins. *Constiterant nomina fida*] Castor et Pollux, qui mutæ fidei clarum nomen habent.

709 *Trajectus Lynceo Castor ab ense*] Theocritus in Dioscuris ait Lynceum a Castore interfectum: Apollodorus lib. iii. *βιβλιοθήκης*, Castorem ab Ida, a Polluce Lynceum. *Lynceio*] Pro Lynceo: ut Cepheia, et paria. *Neap.*

712 *Cervix humeros tegit*] *Premitt* meliores. Heins.

719 *Alternæ fratrem statione recepit*] *Redemit* probe veteres plerique. Maronis illa cogitabat, 'Si fratrem Pollux alterpa morte redemit.' Sequenti versu *sidus utorque* Zulich. pr. Farnes. et sex aut septem alii, non *utrumque*. Sic lib. iii. de Pico et Fauno, 'Romani numen uterque soli.' Heins. *Alternæ statione*] Ut alternis vicibus essent in cælo.

721 *Ad Janum redeat*] xii. Kalendas Junias Agonalia urbs iterabat. Hæc die notantur hæc festa in veteri Calendario. De etymo ad Janarium te Naso meus rejicit. Vide et ibi nostri laboris plura. *Neapol.*

725 *Proxima Vulcani lux est, quam Lustria dicunt*] Primus ad Festum incomparabilis Scaliger vidit *Tubilustria* esse reponendum. Certe in veterimo Ursini, Zulichemiano, Mazariniano, opt. Patavino, et tribus aliis *ubilustria*: in optimo Mediceo *tubilustria* erat emendatum; neque aliter in ora codicis sui Politianus. Scribe nulla mutatione, *Proxima Vulcani lux es: Tubilustria dicunt*. Heins. *Proxima Vulcani*] x. Kalend. *Tubilustrium* erat: de quo Varro lib. v. de Lingua Latina: 'Tubilustrium appellatur, quod eo die in atrio sutorio sacrorum tubæ lustrantur.' *Quam lustria dicunt*] *Mavult* *θαιμύριος ἀνὴρ*,

Tubilustria dicunt. Assentior Iubens. *Neap.*

726 *Lustrantur pura tubæ*] Ab ipsis tubicinis moturis aciem classicā, antequam abeant. *Quas ille*] Vulcanus. *Faci*] Quas conflantur ab opificibus, quibus ille præest.

727 *Quatuor inde notis*] *Loci* Zulich. Mazar. et unus Farnes. *Heins.* *Ordine lectis*] Postquam quatuor ipsas dierum notas legeris. *Paul.* *Quatuor inde notis locus est*] Quatuor signis, quibus dies notantur in Fastis. *Ant.* *Quatuor inde notis*] Sequens Maii dies, id est, ix. Kalendas, sic notatur in Kalendaris, q. r. c. v. Anceps Poëta de interpretatione, hinc ait: 'Vel mos sacrorum, vel fuga Regis inest.' Sciendum, Regi sacrorum neque Magistratum gerere, neque verba ad populum habere fas fuisse: propterea in Comitum ire non licebat nisi hoc die, qui notatus est in Kalendaris. Ibat enim in Comitum sacrificii causa: quo prope- ranter parato, fuga se e Comitio eripiebat. Hinc per breves quattuor litteras, q. r. c. v. interpretantur QUANDO REX COMITIO FUGIT, De more Plutarchus in libello τῶν Κεφαλῶν. *Neapol.*

728 *Vel mos sacrorum*] Quod servetur consuetudo sacrorum, et immolationis victimarum. *Vel fuga regis*] Tarquinii: nunc vero pro eodem sa-

crificia sunt, etiam quod tandem victus, postea fugerit omni spe destitutus.

730 *Cui templum datum*] Consecrata tibi ædes. Sed hæc in fine subsequentis libri repetemus. *Paul.* *Cui templum luce sequente datum*] Hoc est, viii. Kalendas. Jam liquidum, hanc publicam esse Primigeniam. Vovit hanc Primigeniæ ædem se Consule P. Sempronius anno Urbis conditæ DCLIX. Vide Livium lib. xxix. et lib. xxxiv.

731 *Hanc ubi dives aquis*] Eodem viii. Kalendas Aquila oritur vesperi. *Neapol.* *Ubi Amphitrite*] Uxor Neptuni. *Dives aquis acceperit*] Aquas unus Patavinus: *susceperit* pri. Farnes. et pri. Medicus. *Lege, dives aquas suscepit.* *Heins.*

732 *Rostra videbis avis*] Aquilæ. *Grata Jovi rostra*] Ob Ganymedem raptum.

733 *Auferet*] *Auferat* bene Zulichemianus, pr. Ambrosianus et alii duo: nonnulli *Aufert.* *Heins.* *Auferet ex oculis veniens*] vii. Arctophylax heliace fertur in occasum; et vi. heliacus Hyadum ortus. *Neapol.*

734 *Continua die*] Quæ illi proxima erit: hoc est, trigesimo die Maii. *Sidus Hyantis erit*] Hyas apparebit, qui fuit Atlantis ex Æthra filius. *Paul.*

FASTORUM LIB. VI.

1 *Hic quoque mensis*] Junius Maium sequitur. Poëta triplicem mensis causam affert. Aut quod a Junone, Junonius. Aut ab Hebe, quæ in perpetua juvena est, Junius propter ipsos juvenes. Aut a Romanorum Sabinorumque concordia.

2 *Ipsæ leges*] *Lege* Urpini, Nangerii, et unus Patavinus. Læti, et pr. Ambros. *legus.* Mox loquantur pro loquantur meliores. *Heins.*

6 *Sacra semina mentis*] Sic Phemius Musicus Ulyssi. *Odyss.* X. 347. *ὅθεν δὲ ποίησιν ἐν φρεσὶν ὅπως Παιδείας ἐνέ-*

quæ. 'Et sunt in tante non parvum pectore numen,' Silius lib. XIII. ubi prolixè Homerum prædicat. Hinc etiam *al Moïrou tou edrapou thyarapes.* Pausan. in Bæotic.

13 *Præceptor arandi*] Hesiodus; qui fatetur se vidisse Musas. At ego vidi reginam Junonem. *Præceptor arandi*] Ob illud opus quod inscribitur, 'Opera et dies:' ubi de Re rustica præcepta tradidit. P.

14 *Ascreas cum sequetur ovis*] Ascrea, hujus patria. Ibi fuit vati ovium cura. *Neap.* *Ascreas*] Ab Ascrea, quæ est in Bæotia, juxta Heliconis partem.

15 *Nec quas Priamides*] Nec vidi eas Deas, quas Paris Priami filius.

16 *Ex illis una fuit*] Juno videlicet, et soror et simul Jovis conjux. *Neap.*

17 *Quæ stat in arce Jovis*] In maximo templo Capitolino: in quæ tria delubra, medium Jovis, dextrum Minervæ, lævum Junonis. *Neap.*

26 *Junius nomen habet*] Sacer hic mensis mihi, a Junone Junonius est appellatus. P. *Nomine nomen habet*] Macrobius primo Saturnalium. *Neap.*

29 *Si genus aspicitur*] Quasi, si ratio generis est habenda. *Prima parentem Feci*] Prima ego ex illo genita sum. Verum, ut in lib. IV. diximus, Jupiter et Juno simul nati sunt.

31 *Quondam Saturnia Roma est*] Vide Terentium Varronem de colle Capitolino. *Neap.*

34 *Juncta sunt templa*] Capitolio: in arce enim tria erant templa simul juncta, Jovis, Junonis et Minervæ.

35 *Pellex dare nomina mensi*] Pellicem vocat Maiam Atlantis filiam, quæ suo Jovi concubuit; et jure. *Neap.*

39 *An facient*] *Faciunt* multi ex scriptis: at prim. Ambros. et octo alii *faciant.* Heins. *An facient mensem lucis*] Cum mensis ex lucibus, hoc est, ex diebus, constet. *Ab illis*] Lucibus, scilicet, dicar ego Lucina. *Neap.*

42 *In genus Electra*] In Trojanos,

qui ab Electra matre Dardani progeneriti sunt.

43 *Causa duplex ira*] Ganymedis raptus, adeo toro nostro extitit; formæ vero, judicium Paridis. Hi homines uterque Trojani: a quibus Romani originem deducunt. *Neap.*

45 *Pamiteat, quod non feci*] *Fecit* meliores. Heins.

47 *Pamiteat Sparten*] Tres sibi cariores urbes. Iliade Δ. *Ἀργος το, Σπάρτη το, καὶ τῆς πόλεως Μυκῆς.* *Neap.*

48 *Veterem Samem*] De Samo Ionica intelligit, quæ insula est in mari Icario, ubi nata putatur Juno.

49 *Adde senem Tatium*] Regem Sabrinorum: quasi adde Sabinos omnes, qui me pie colebant. *Junoniusque Faliscos*] *Junoniusque* eam scriptis. Heins.

52 *Hic color, hic tenax*] *Color* et *tenax* castigationes. *Idem.*

53 *Ipsæ mihi Matres*] Septimo arguit a jure tutelæ, quoniam Mars filias eam urbem maternæ fidei commendavit.

55 *Centum celebratur in aris, &c.*] *ἑκατόβολαι.* Revera multa erant in Urbe Junonis fana, luci, delubra, aræ, ædes, ædiculæ sub cognomine Caprotinæ, Jugæ, Juliæ, Lucinæ, Matutæ, Martialis, Monetæ, Sororiz, Scopitæ, Reginæ: et adhuc aliquot me fugiant. *Neap.*

57 *Nec præstat*] *Præstat* Zulich. et unus Patavinus. *Lege Ne præstat.* Heins.

58 *Suburbani dant mihi munus idem*] Qui sunt in oppidis agri Romani, seu, ut melius dicam, qui in urbicaria degunt regione; quæ ad centesimum usque lapidem extendebatur. Urbicaria igitur et suburbicaria regio est ille tractus, qui urbi circumjacebat, et ab Italia separabatur: nam inter annonariam regionem nullo modo urbicaria includebatur: hæc etiam Romana nuncupatur in veteri inscriptione, nec certè diversa.

59 *Inspice quæ habent*] *Laga,* in-

quit, mensum Junoniam in Fastis municipalibus, Aricinis, Laurentinis, Lanavinis, Tiburtinis, Prænestinis; nec cum harum urbium auctoribus ullum mihi sanguinis vinculum. De Fastis Prænestinis non silebo illud, publicatos olim ab insigni libertino Verrio Flacco. *Neap. Aricia fastos*] *Fastus* pr. Medic. de quo egimus supra initio libri primi. Mox metri ratio exigit reponamus *Laviniumque*, pro *Laviniumque*, cum scriptis nonnullis: Ursini codex *Laviniumque nomen*, pro *Laviniumque*; eleganter. Fuit enim ingens illic lucus Junoni Sospitæ sacer, quod ex Æliani Hist. Animal. et Ciceroe dicimus: quanquam Ælianus Lanuvium cum Lavinio confundit. Apud Silium quoque Italicum non semel pari modo peccatur. *Heins.*

60 *Laviniumque nomen*] Ibi illi fuit ædes lucusque summæ religionis: illæ Romani, Republica afflictæ, confugiabant. Vide Livium lib. XXII. *Neap.*

61 *Aspice Tibur*] *Inspice meliores.* *Heins.*

62 *Prænestinae Dæe*] Prænestæ opidum, ubi et templum Fortune, et ædes Junonis.

66 *Herculis uxor*] Hebe, Junonis filia, Herculi nupta. *Paul.*

66 *Signa dolentis erant*] Scripti plerique *vigoris vel doloris*; quidam etiam *decoris*; duo *ruberis*; unus *pudoris*: nil mutò. Fast. iv. de Cerere, 'Maximæque in vultu signa dolentis erant.' *Heins.*

67 *Non ego, si toto*] Insurgit primo pro se Hebe, sive Juventas; et memorat antiqua officia conjugis in urbem collata: secundo juvenum causam tuetur.

72 *Et favens causas forsitan ipse meos*] Alii *faveat ipse*, ut ad Junonem respiciat. *Heins.*

77 *Quid grave*] Car est alicui molestum? aut quid magni momenti est? *Si, Romane, posteritasque memoret*] Quæ memora tenuisti beneficia a viro meo

collata. *Tibulum mensis dedisti Herculi uxori*] Ornasti me honore mensis, quæ Herculi nupta sum. *Romane, dedisti*] *Dedistis* Vossianus et duo Medicei; ut ad posteritatem quoque referatur. *Heins.*

82 *Aventinam humum*] Nam erat in spelunca montis Aventini, ubi ab Hercule interemptus est.

83 *Populum digessit ab ætate*] In seniores et juniores. *Neap.*

84 *In partes duas*] Senatum et plebeios, seu senectutem et juventutem.

85 *Pugnare paratior illa est*] Ratio apud Plutarchum in libello, An seni sit gerenda Respublica.

86 *Hæc ætas bellum suadet, illa gerat*] *Lege cum sex scriptis suadet, at illa gerit*; vel *suadet et illa gerit* cum Ursini et nonnullis aliis libris præstantioris notæ. Amor. l. i. 9. 'Ille fores domine servat, at iste ducis.' Et mox, 'Hic portas frangit; at ille fores.' *Heins.*

88 *Junius est juvenum*; qui fuit ante, senum] Sic distingue. *Junius hic* Zülich. Puto, *Junius hinc juvenum*; qui fuit ante, senum est: 'qui fuit ante,' qui præcessit, Maius videlicet. *Idem.* *Junius est juvenum*] Nam a junioribus Junius dictus. *Qui fuit ante*] Mensis qui antecessit. *Est senum*] Nam a senioribus, hoc est, a majoribus, Maius denominatus.

91 *Longas Concordiæ lauro*] Hæc, repulsa utraq; Dea, nescio an docte et scite, probat a junctis Romulo et Tatío Sabinorum Rege mensem Junium sic dictum, quasi Unum, sive Jungium.

92 *Placidi numen opusque ducis*] *Munus opusque* Hamburg. Jenian. et alter Petavianus: sic hæc duo conjunxit etiam Pont. lib. iv. Eleg. prima, 'Tutelæque feror munus opusque tum.' Infra hoc ipso libro, 'Ite Deam læti Fortem celebrate Quirites, In Tyberis ripa munera Regis habet.' In obitum Drusi, 'Nec sua

conspiciet (miseram me!) munera Drusus, Nec sua pro templi nomina fronte leget.' Art. Amat. lib. i. de Concordiæ Templo, 'Aut ubi muneribus nati sua munera mater Addidit; externo marmore dives opus.' Trist. lib. ii. ex antiquis libris, 'Venerit in magni templum tua munera Martis:' ubi *nupina* in vulgatis nunc circumfertur. *Heins. Placidi numen opusque*] Augustus hic, an Tiberius? malim Tiberium; cum et scribat Noster in primo sub finem, templum huic Divæ posuisse. *Neap.*

93 *Hac*] Concordia. *Ubi narravit Tatium*] Bella Tatii, regis Sabinorum, in Romulum gesta, et inita postea fœdera.

97 *Dicta triplex causa est*] A Junone, Hebe, Concordia.

98 *Res est arbitrio non dirimenda meo*] *Lis dirimenda* ab Ovidio scriptum fuisse existimo; ut Juriscons. passim; etsi vulgata lectio membranas omnes habet auctores. *Heins.*

100 *Pergame*] Trojana mœnia. *Plus lædunt, quam juvet una duæ*] Veluti plus potuere Trojanos lædere Juno et Pallas, quam juvare potuerit Venus. *P. Quam juvat una*] *Juvet* Arond. prim. Farnes. Gortorph. et decem alii. *Heins.*

101 *Dea Cardinis hac est*] Hinc cuidam ex antiquis Cardinea hæc dicta, sive Cardea; prius, inquit Noster, nominata Crane; quasi dicas, ni fallor, *κραινόν*. Hujus festum, ut vides, erat Kalend. Junii: eandem diem in sequentibus dat templo Junonis Monetæ, templo Martis extra portam Capenam, templo Tempestatis, quibus vetus Kalendarium iv. nonas his notis A. F. MART. CAR. MONET. N. *Prima dies tibi*] Aggreditur nunc festorum rationem, et Calend. Jun. festum esse Carnæ Deæ inquit. Sacrum enim illi in Cœlio monte, Calen. Junii. Junius Brutus voti reus fecit. Et Poëta Carnam, quasi cardinam dicit, quod cardini-

bus præsit: et fuisse Nympham quandam, quæ Crane appellata sit, et Jano placuerit.

103 *Unde datas habent vires*] Puto *ratas*; sed pro vulgata lectione stant libri veteres. *Heins. Obscurior ævo*] Quasi vetustate certior fama non habetur. *Datas habeat vires*] Quis Carnæ dederit vim vertendi cardinis, et claudendi, aperiendi.

105 *Adjacet antiquus Tiberinus lucus Helerni*] Malo antiqui *Helerni* cum pr. Ambrosiano et duobus aliis: *antiquus Tyberini lucus Mazar.* Cæterum de *Helerno* et diversis hoc loco lectionibus vide quæ notamus lib. ii. 67. *Heins. Helerni*] Helernum et locum vocant, et loci Genium. *Tiberino*] Tres apud me veteres habent, *Tiberinus lucus Hilernæ*: ac si sensus, prope lucum Hilernæ adsidet alius, quo Pontifices sacra ferunt. *Neapol.*

107 *Inde*] Ab Helerno. *Est nata Nympha*] Nata Carna. *Carnem dicere*] Prius enim Crane, deinde Crana appellata.

110 *Tendere*] Nodis contexta retia.

112 *Pudenda tibi*] Tum præstantia formæ, tum etiam spectatis moribus. *P.*

113 *Huic aliquis juvenum dixisset*] Deest particula: pro, si dixisset. *Neap.*

116 *Ducis in antra, sequar*] *Sequor* meliores: sic apud comicos sæpe, 'I præ; sequor.' Trist. iii. 1. 'Duc age; namque sequor:' sic et ibi veteres. *Heins.*

117 *Credulus ante iit*] *Ante iit* alii; plurimi *ante subit*: alii aliter. Sed recte, si quid judico, Regius et prior Bononiensis, *antra subit*. Lib. ii. 'Antra subit tofis laqueataque pumice vivo.' *Idem.*

124 *Nil agis, et latebras respicit ille tuas*] Lege, *Nil agis en*; quomodo Arondelianus. Sequenti etiam versu censeo scribendum, *Nil agis en: dixit*? cum scripti ac vulgati pepperam *dixit* agnoscant. Sunt enim non Jani, sed

poëtæ interpellantis: certe dixi est in Juniano, Erfurtensi, et uno Vaticano: unus Patavinus dico. Vide Notas ad Epist. xii. 71. *Idem*.

126 *Occupat amplexu*] Hui, hui, tu ille Janus, de quo Augustinus vii. Civitatis divinæ? 'De Jano non mihi facile quidquam occurrit quod ad probrum pertineat.' *Teque potitus ait*] *Speque potitus* Ursini et unus Patav. probe. Simile mendum insedit Elegiam primam lib. iii. Pont. 'cupias, ut spe potiaris, oportet;' ubi *re* male legitur. Sic Met. lib. xi. 'spe potitur tandem:' sic et 'auso potiri' passim. *Heins.*

127 *Jus pro concubitu*] Erat illud, ut a foribus et omni limine noxia et infesta omnia depelleret, tum nocturna spectra, tum alia infesta: ea vis insita erat spinæ albæ, quam Janus ei dederat: hinc introducit striges quondam illam abegisse, quæ Procæ infantis faciem in cunis laniant. *Neapol.*

128 *Posita virginitatis*] Quam ego violavi.

130 *A foribus*] *Laribus* duo veteres. *Mox fraudant malo quam fraudabant.* *Heins.* *Erat alba*] Plura enim sunt spinarum genera, quæ a Plinio referuntur. *Paul.* *A foribus noxas*] *Dioscorides* de Rhamno: *Λέγεται δὲ καὶ κλῶνας αὐτῆς, θύρας ἢ θυροὶ προστεθέντας, ἀποκρούειν τὰς τῶν φαρμάκων κακουρίας.* Rhamnus et alba spina synonyma. Quod observandum duxi, omnibus spinarum generibus veteres noxarum pellendi vim ingenitam credidisse.

131 *Non quæ Phineia mensis*] Tangit hic Harpyias, quæ cibos et mensas Phinei fœdarunt. His, inquit, sunt striges haud multo dissimiles. *Neapol.* *Sunt ætidæ volucres*] Striges aves esse dicunt nocturnas, magno capite, rostro et unguibus aduncis, et quæ noctu infantium cunas adoriuntur, fodiuntque rostro corpusculum, et

sanguinem hauriunt. Multi putant non aves, sed mulierculas esse, quæ se veneficio quodam, cum volunt, in striges vertunt.

133 *Stantes oculi*] *Æn.* vi. 'Stant lumina flamma.' *Δυσαντ(βλεπτος.... ὀφθαλμῷ δ' ἔρα οἱ πύρρ' ἀμπετον.* *Homer.* *Iliad.* xiii.

135 *Puerosque petunt*] Huc pertinet illa Isidori: 'Hæc avis vulgo amma dicitur, ab amando parvulos: unde et lac præbere dicitur nascentibus.'

137 *Lactentia viscera*] Sic Noster *Metam.* xv. 201. 'Nam tener, et lactens, puerique simillimus ævo Vere novo est:' annus scil.

140 *Quod horrenda stridere nocte solent*] *Lege horrenda voce*, vel contra libros veteres. Lib. ii. *Artis Amatoriæ* etiam *noctis*, pro *vocis*, legitur. *Isidorus Etymolog.* 'Strix, nocturna avis, habens nomen de sono vocis; quando enim clamat, stridet.' *Virgil.* lib. ix. 'tum vox horrenda per auras Excidit.' *Val. Flaccus* lib. i. 'vox reddita tandem, Vox horrenda viris.' Sic 'horrendi clamores' apud *Virgil.* Noster *Fast.* iv. 'horrendo lotos adunca sono:' et 'horrendum murmur' in *Ibide.* Janus *Vliti*us *horrendum stridere* legebat: ut apud *Virgilium* lib. vi. 'bellua Lernæ Horrendum stridens:' sed de nocte jam præcesserat. *Heins.* *Quod stridere solent*] A stridendo igitur, quod noctu strident, striges dicuntur. *P.*

141 *Seu carmine fiunt, &c.*] An detur lycanthropia, haud nostrum inquirere: sed passim legitur apud *Ethnicos*, de quadam vetula. *Isidorus*: 'Striges, mulieres volaticæ.' *Glossarium*: *Striga, λωστρυγὼν, καὶ γυνὴ φαρμάκῆς.* Sed volaticæ dictæ, ob metamorphosin in animal volatile. *Neap.*

142 *Næniaque in volucres falsa figuratus*] *Nænia* *Marsa.* *Ursini*, *Naugerii*, unus *Patav.* et unus *Mediceus*; optime: dictum *Art. Am.* lib. ii. 102.

Hanc etiam lectionem in uno suo Neapolis invenit: in alio *Nænia saga*; etiam non male. *Heins.* *Næniæque in volucres*] Nænia hic non carmen lugubre, sed verba quæ concipiebantur ad lycanthropiam. *Figurat*] Horat. Epoden libro ad Canidiam: 'Caputque Marsa dissilire nænia.' *Neap.*

143 *In thalamos venere Proæ*] Proca ille Rex Albanus: sed purum fictum. *Neapol.*

150 *Nova hyems*] Autumnus. Sic Virgil. 'Estate nova,' pro Vere.

153 *Materque paterque*] Aventinus cum conjuge, parentes Procæ.

157 *Spargit aquis aditus, et aquæ medicamen habebant*] Duo veteres, unus Vatican. alter Bononiensis et quæ: lege, sed quæ medicamen habebant. A quas lustrales intelligit. *Heins.*

158 *Cruda bimestre tenet*] Solita illa plerumque elixa Diis offerri. Servius: 'Reddi exta dicebantur, cum probata et elixa aræ superponebantur.' Vide et Arnobium lib. vii. Hoc tamen sacro nec cruda postea aræ cremanda imposita; quia sub dio, ut vides, ea locat, quæ rapere volaticas illas credebant: unde jubet ne præsentem exta respiciant; ut præcipit ille in Lemuralibus lib. v. post jactum fabarum, ut legumen, umbra sibi ipsi, legat.

161 *Pro fibris*] Pueri. *Fibras*] *Suillæ. P. Pro fibris sumite fibras*] *Λοβδς τοῦ ἡπατος*, Græci dicerent. Hujus vero divortia notat Hesychius vocasse aruspices *πῶλας* eaque accurate solita ab iisdem inspicit.

162 *Hanc animam vobis pro meliore damus*] 'Hanc tibi, Eryx, meliorem animam, pro morte Daretis, Persolvo.' *Hanc animam vobis*] Alieni fati vicariam. Videtur alludere ad eos, qui sponte mortem pro alio obibant: Græcis *ἀντίθυχοι* dicti. *Neap.*

163 *Prosecta sub æthere ponit*] *Æthere* meliores: et sequenti versa quique sacris adant Voss. et sex alii, non

adsint sacris. *Heins.* *Prosecta sub æthere ponit*] Sunt, quæ nostri aliter dixere prosicias, et præsicias, sive prosicia, exta secta jam in exiguas miculas. Glossæ exponunt *θυσιασθίων ἀραπύδς*. His opponuntur, quæ vocat Arnobius, 'solida animantium viscera.' *Neap.*

165 *De spina sumitur alba*] *Ponitur* Arondel. Voss. et plurimi præterea veteres; recte: nisi cum Jano Vlitio nostro malis subditur. *Heins.*

167 *Nec aves cunas violasque*] Fugere et alia antidota adversus has. Scita carmina apud Festum, quibus soliti Græci illas avertere. Juvit etiam alium puero annexum, et utriusque brachio hyæne viventis oculus erutus. *Neap.*

169 *Pinguia cur illis*] Huic Deæ, ut superius diximus, pulte, fabacio, et lardo sacrificatur, quod vires his rebus maxime corporis corroborarentur. Poëta aliam causam affert, quod antiqua Dea antiquis cibis contenta sit. *Pinguia cur illis*] De sacrificiis quæ Divæ Carnæ fiebant, vide Macrobius primo Saturnalium. Naso referet ad frugales antiquorum mores et cibos.

170 *Mixtaque cum calido farre*] Hæc puls fabaria, seu fabata. Unde 'fabataria' dicta vasa, quibus hujusmodi oibus conditus infundebatur, pulmentarium ex faba et farre; Græcis *ἐρνος* dictum, quod nomen genericam adsignificans quodvis pulmentarium ex leguminibus confectum. Unde Athenæus lib. ix. vocat *ἐρνος ἑψημα*, juscum ex istis paratum. *Neap.* *Sic faba farre rogas*] Lege, si rogas: quanquam scripti cum vulgatis hic consentiunt. *Heins.*

173 *Piscis adhuc illi populo*] Alii *illis populis*; vel *illic populi*. Putabam aliquando, *Piscis adhuc vitis populi sine fraude natabat*; nondum pretium piscibus erat positum. *Idem.* *Piscis*] Illis nondum erat usus edendorum piscium, ut nec ostrearum. *Paul.*

174 *Tuta fuerit scia*] Nihil his fro-

quentius postea in cornis prisca sæculi, imo ante cornam: nam ad gustationem et *πρόφαγα*, ut ita loquar, illis usum. Vide Macrobius III. Saturnaliū.

175 *Quam præbet Ionia dives*] Ignoti Latinis, inquit, erant attagenes: dixit, 'Ionicos,' non quod in reliquis Asiæ provinciis rarus hic ales; sed quia Ionicus sapore reliquos Asiaticos longe superabat. Attagen, nos ex Græco habemus; Latinis est, Rusticula, sive Gallina rustica.

176 *Nec quæ, &c.*] Gruibus et cygnis oculos consuebant, et in tenebris ad victum saginabant. *Neap.* *Nec quæ*] Similiter de gallina altii Mart. in apophoret. Epigr. 62. 'Pascitur et dulci facilis gallina farina: Pascitur et tenebris: ingeniosa gula est.' *Gaudet avis*] *Avem* Ursini, Vossii, unus Vatic. et Medicus, venuste et vere: sic apud Virgillum, libri meliores, Eclog. II. 'Invenies alium, si te hic fastidit, Alexin.' *Heins.*

178 *Nec tellus captas miserat ante feras*] *Arte* pro diversa lectione alter Puteaneus. Quid, si legatur *tellus Afra*, vel *Inda*? Si arte mavis, intellige de leonibus, tigris, pardis, elephantis, et similibus, qui Romam capti mittebantur ad spectacula. *Idem.*

181 *Sextis quicumque Kalendis*] Si numeres Kalendas a Januario, hæ Junia erunt VI. Frequens loquendi modus Juriconsultis. Sed observa Junias ob hujusmodi esum dictas Fabarias. In Calendario Constantini Magni prima dies mensis Junii sic notatur, FABARICI. *Neap.*

183 *Arce quoque in summa*] Kalendis Junii ædem Junoni Monetæ consecrarunt, in ea parte Capitolii, in qua fuerat domus Marci Manlii Capitolini. *Junoni Monetæ*] Consecrata sub appellatione 'Junonis Monetæ.'

184 *Ex voto memorant*] Hujus nec verbum quidem in Plutarcho, sed tantum de diruta Manlii domo; quasi hanc ob causam in ejusdem area a

Senatu ædem Monetæ collocatam.

185 *Ante domus Manli fuerat*] *Fuerant* Mazar. Zulich. Sarrav. et alii tres scripti; templa videlicet. *Heins.* *Ante domus Manli fuerat*] Vide Livium lib. VII. *Neap.*

186 *Qui A Capitolino reppulit arma Jove*] Reppulit Gallos, cum jam essent occupaturi arce.

189 *Damnatus crimine regni*] Ob id saxo Tarpeio dejectus; locusque idem in uno homine, et eximie gloriæ monumentum, et pœnæ ultimæ fuit. *N.*

191 *Lux eadem Marti festa est*] *Iisdem* Kal. Junii Marti litabant extra portam Capenam, ubi templum habebat. Id in Livio lego: 'Cum omnes extra portam Capenam ad Martis ædem convenire juniores armatos jussisset.' Hæc ædes a Lucio Sulla Felice restituta, aucta, ac supra centum columnas imposita: postea diruta precibus Stephani Pontificis Maximi, cum jussu Gallieni ibi cogeretur sacrificare.

192 *Dextræ porta Capena viæ*] *Tectæ viæ* veteres plerique, nisi quod in nonnullis *rectæ*: sed Via Recta campi Martii hic locum non habet. Emenda. Martialem Epigr. III. 5. 'Protinus hunc primæ quesitum i limina Tectæ: Quas tenuit Daphnia, nunc tenet ille Lares.' Ita ex vestigiis membranarum scribendum, quicquid isti *tectæ viæ* viri docti obloquuntur. *Heins.* *Tectæ porta Capena*] An Appia est Via tectæ, hoc est, lapide strata, quæ a Capena porta incipiebat? an nostro inhærebis Codici, in quo *dextræ*? ac si bivium extra portam fuisset, dextraque via templum istud positum. *Neap.*

193 *Te quoque, Tempestas*] Hæc illustrentur ex veteri lapide Romæ ante XL. annos effosso, et de L. Scipione intellige, qui Corsicam expugnavit; non de M. Marcello, quod interpretes volunt. *Heins.* *Meritam detraha fatemur*] Tempestatis ædem ajunt votam a M. Marcello, qui bello Pa-

nico secundo Syracusas vicit, Oceani periculo liberato, cum in Corsicam et Sardiniam navigaret. Situs ædis fuit in Appia etiam extra portam Capenam, ut illa Martialis. *Neap.*

194 *Cursus aquis*] In mari prope Corsicam.

195 *Hæc hominum monumenta*] Manifesta sunt, quæ ab hominibus facta sunt. *Si querimus astra*] *Queritis* Ursini et tres alii; ut sæpe alibi Noster. *Heins.*

196 *Tunc*] Eodem die Calendarum. *Præpes adunca*] Oritur Aquila. *Præpes*] Præpetes aves, quæ volatu exhibent augurium. Oscines, quæ ore canunt. *Tunc oritur*] Eisdem Kalendis ostendit ortum totius Aquilæ vespertinum: cui adstipulatur Columella et Plinius.

197 *Postera lux*] iv. Nonas Hyades oriuntur heliace. *Neap. Evocat*] Ab ipso oriente. *Taurinæ cornua frontis*] Quoniam Taurus ab ortu surgit.

198 *Multa aqua*] Ob pluviam, quam Hyades inferunt.

199 *Mane bis fuerit*] Bis illuxerit. *Manebis bis fuerit*] Pridie Nonas Junii Bellonæ ædes consecrata in circo Flaminio versus portam Carmentalem. In hac dabatur Senatus Legatis exterarum nationum, quas in urbem admittere nolebant; item ducibus e bello revertentibus. *Neap.*

200 *Factaque erat posito rore bis uda seges*] De hoc loquendi modo ad Ep. xx. 82. Hic tamen *Tactaque rore* malim reponi; ut supra 'tactæ rore querentur aves.' Vide notas lib. iv. 740. *Heins.*

201 *Hac sacrata die Dicitur*] Hoc est, ædes Bellonæ bello Hetrusco consecrata fuit. *P. Tusco Bellona duello*] In eo castra hostium ab Appio capta, imo direpta, præda ingens parta, et militi concessa, septem milia et trecenti occisi, duo milia et centum viginti capti. *Neap.*

203 *Appius*] Claudius, qui bello Samnites, Sabinos, et Thuscos domuit, viam usque Brundisium lapidi-

bus stravit. *Pyrro qui pace negata*] Hic Pyrrhus Epirotarum Rex supplicias Tarentinis dedit, indicto eis a Romanis bello: ipse in Italiam venit anno Urbis conditæ CDLXXIII. sibi que junxit Samnites, Lucanos, Brutios. Vastavit multam Italiæ partem; deinde a Romanis petiit pacem eo pacto, ut oppida jam victa fas esset ei retinere: negatum hoc Appii cæci stimulis. Is postea victus, et ex Italia pulsus anno Urbis conditæ CDLXXVIII.

204 *Multum animo vidit, &c.*] Tunc enim captus utroque oculo, imo et surdus id temporis esse cupivit; ne quosdam in Senatu audiret ad sædam pacem inclinantes. *Neap. Multum animo vidit*] Inde apud Ennium ita increpat senatum: 'Quo vobis mentes, rectæ quæ stare solebant?'

205 *Prospicit a tergo summum brevis area Circum*] Summus Circus pars anterior Circi. Quid ergo *Prospicit a tergo*? si de tergo areæ accipis, debet legi *respicit*; prospicere enim a tergo nemo dicitur: si de tergo templi interpretaris, peccas in historiam. Area enim hæc ante ædem Bellonæ erat, ut ex Festo in *Bellona*, et Pub. Victore in Regione ix. discimus. Optime igitur Ursini liber veterrimus, et unus Patavinus *Prospicit a templo*. Mutarunt nempe locum, qui Ædem Bellonæ templum dici posse non opinabantur. *Heins.*

206 *Parva columna notæ*] Optime: nam vere parva, et columella. Vide Festum Pompeium. *Neapol.*

207 *Belli prænuntia, mitti*] Idque ecce clarius e Dione de M. Antonino in Marcomannico bello. *Neap.*

209 *Altera pars Circi*] In reliqua parte Circi Flaminii erat ædes Herculis Magni Custodis: Fragmentum veteris Kalendarii: HERCULI MAGNO CUSTODI IN CIRCO FLAMINIO. Anctorem hujus templi fateor me ignorare. *Neapol.*

210 *Quod Deus*] Multi Qui: Janianus Quam, nempe alteram partem:

sic in Tristibus ex antiquis libris, 'Quam prius a miti Cæsare munus habet,' nempe *vitam*. Art. Am. II. 'Munus habe cælum; cælo spectare sidus.' Heins. Quod munus] Quam ædem. Deus] Hercules. Euboico carmine habet] Ex inspectione carminis Sibyllini. Euboico] Cumæo.

211 Qui Nonas Lucifer ante est] Ursini, quo. Lege, qui Nonas Lucifer anteit. Sequenti versu Sylla probavit opus non est sollicitandum, nec mutandum in rogavit, quod amico meo viro doctissimo videbatur. Censorum proprie est probare. Vide veterem inscriptionem apud Neapolim hoc loco. Heins.

212 Si titulos quæras] Ipsius templi, quo titulo signetur. Sylla probavit opus] A senatu enim conditum, probatumque a Sylla dictatore, qui ex universis fortunis Herculi decimam sacrificans, opipara populo fecit convivia. Paul. Sylla probavit opus] Nullus mihi nec vetus nec novus scriptor, qui hoc probet.

213 Sancto Fidione referrem] Scribe Sanco; et Sancus sequenti versu cum optimo Ursini libro et duobus Medicis. Adi præterea Neapolim. Hoc loco pro Semo pater, libri veteres constanter Semi pater, nisi quod in nonnullis mendose Semi caper. Nihil muto. Nam quod Neapolis ex Reatina inscriptione notat et ad Rostratum Duillii Ciacconius, SEMI PATRI SANCO, apud Gruterum p. xcvi. aliosque SEMOPATRI legitur; et apud Propertium Eleg. IV. 10. 'Sic Sancum Tatiae composuere Cures;' quo loco videndus Passeratius. Et apud Festum in Prædia, 'In æde Sanci, qui Deus fidius putatur.' Livius lib. VIII. 20. 'Semonem Sangum' vocat: sed et illic Sancus est scribendum, ut et Σάκκον pro Σάκκρον apud Halicarnasæum et Plutarchum in Problematis Romanis: quanquam Augustinus utrumque nomen in libris de Civitate Dei videtur agnoscere. Nam in ve-

teri inscriptione, SANCTO SANCO SEMOMI DEO FIDIO SACRUM, et SANCO titulis potius quam nominibus Semonis adscribendum. Ovidius certe non nisi tera ejus nomina agnoscit. Si tamen a sanciendo orbe dictus est, utrumque nomen ex Augustini sententia possit admitti. Apud Silium Italicum libro VIII. ubi nunc legitur, 'Ibant et leti pars Sanctum voce caneant,' codex Oxoniensis Sangum pro Sancum. Heins. Sancto, Fidione referrem] Hic Deus præcipue cultus a Sabinis: et Fidius, et Sabus, et Sanctus, et Semipater vocatus. Sed puto diversum Sanctum a Sabo, ex quo Sabinos nomen accepisse M. Cato in Originibus tradit his verbis: 'Nomen esse impositum ex Sabo Divi Sanci Gentilis filio.' Mens sane Poëtæ fuit, ut existimaret a Sancto originem Sabinos, sed a Sabo nomen traxisse: Sanctus enim fuit primus Sabinorum Rex. Relatus ergo in Deorum synodum a Sabinis, imo a Romanis. Neap.

214 An tibi, Semo pater] Non suadet Inscriptio Reatina. Neapol.

216 Nomina tera] Trina quinque scripti: ut lib. v. 'vici numina trina colunt.' Plura diximus alibi. Heins. Sic voluere Cures] Sabini: a Curibus, quæ erat urbs opulentissima. Paul.

217 Donarunt æde Sabinis] Hi ergo populi templi auctores. O si verum! Sed vereor ne verior Dionysius lib. IX. qui scribit, Spurium Postumium Consulem dedicasse anno Urbis conditæ cxcviii. ultimum vero Tarquinium extruxisse; gloriam tamen inscriptionis Postumio ex S. C. concessam. Forte ob odium in Tarquinos. Neap.

219 Nostris diuturnior annis Filia] Hujus nomen non legi: hoc teneo, ex ea nepotes Ovidium habuisse; idque ipsomet attestante in Tristibus: 'Filia me mea bis prima secunda juventa, Sed non ex uno conjuge, fecit avum.' Tangit filię Σάραλλας. Neap.

221 Hanc ego cum vellem genero dare]

Optima codici Vossiano interpretatio adscripta: 'Hæc fuit uxor Fidi Cornelii Fabii,' recte. Seneca libro de Constantia sapientis cap. 17. 'In Senatu sentem vidimus Fidum Cornelium Nasonis generum.' Hinc Senatorem fuisse colligo. De genere hoc Ovidii nihil notatum ab iis, qui vitam ejus contexuerunt. *Heins.*

226 *Conjux sancta Dialis*] An cincta? ut libro III. 397. ubi plura. *Idem.*

227 *Donec ab Iliacæ*] Usque ad XVII. Junii diem.

228 *In mare Tiberis aquis*] Cui credam, Festo, Varroni, an nostro? Illi aiunt delatum in locum certum, imo hunc porta clausum ad venerationem: Naso vult jactum in Tiberim. *Hæreo.*

229 *Detenso crinem detexere buxo*] Velim videre qui intelligat, et nos doceat quid sit *detensum buxum*: duo libri *detenso*; tres *detensum*; duo *detensos crines*; prima editio *detensa*; Læti codex *detonsa*. Scribe omnino *detonsa buxo*, hoc est pectine buxæ, qui Martiali 'buxus multifido dente' Apophoretis, 'Quid faciet nullos hic inventura capillos, Multifido buxus quæ tibi dente datur?' *Idem* lib. XII. 'dentem' pro pectine dixit, 'Exiguus secto comentem dente capillos.' Tibullus Eleg. I. 9. 'Aut tennes denso pectere dente comas.' *Dentatus* et *dentosus*, ut *moratus* et *morosus*, *comatus* et *comosus*, similiaque. Si cui *dentosa* vox insolentior videbitur, *dentata* licet reponat. Sic apud Petronium, 'descendentes ab aure capillos dentata manu ducere.' *Heins.* *Detonso crinem depectere buxo*] His ergo diebus Flaminicæ Diali vetitus concubitus, ungues ferro secare, capillum depectere: quod ei etiam præcipue non fas per id tempus quo ad Argeos itabat, ut xv. et xvi. Kalendas Apriles: noster mense Martio. *N.*

230 *Ferro subsecuisse licet*] Diebus licitis segmina subter arborem siliquam terra operiebantur. Vide le-

ges Flaminii et conjugi impositas ex libris Sacerdotalibus apud A. Gellium lib. x. 16. *N.*

231 *Quamvis Jovis ille sacerdos*] Licet sit flamen Dialis.

232 *Quamvis sit mihi datus*] Ut divortium facere non possimus. Hæc ergo fieri non possunt, donec placidus Tiberis detulerit purgamina in mare ab Iliacæ Vesta: usque quo purgatum erit templum Vestæ Iliacæ, et omnia quæ sunt in eo, munda et nitida reddita, et sordes et ipsa purgamina jacta in Tiberim, ferenda in æquor. *Paul.* *Perpetua sit mihi lege datus*] Quid istud est? ergo divortium Flaminicæ vetitum fuit? ita; nam univira et unicuba esse debebat. *Neap.*

234 *Ignæ cum pura veste nitēbit humus*] Optime Scaliger, *Vestæ nitēbit humo*; neque aliter in uno Farnesiano: et Matthæi Herculani libro erat emendatum, *pura humo*, æde purgata post sterces ablaturum. Codex præterea Bononiensis *virebit*: ut apud Horat. Epod. XVII. 'nec Sicana fervida Virens in Ætna flamma:' ita enim codices multi. Apud Martial. 'virens flamma,' de quo vide commentatores. *Heins.* *Ignæ cum humus*] Terræ globus: quæ in templo sustinet ignem Vestalem. *Pura veste nitēbit*] Cum erit jam purgata et nitida.

235 *Tertius post Nonas*] VII. Idus Arctophylax occidit mane. *Neap.*

236 *Et a tergo non habet ursæ matrem*] Respexit ad fabulam, cum Arca filius adultus matrem in ursam mutatam insequeretur. Nunc cum occidat, non timet insequentem filium.

237 *Tunc ego, &c.*] Eodem die fiebant ludi in campo Martio, qui Tibrales dicti sunt ad honorem Tiberidis: et festum a piscatoribus celebratur. *Tunc*] Septimo Idus. *In gramine campi*] In gramineo campo Martio.

238 *Et dici, lubræ Tybri, tuæ*] Di-

dici meliores: et mox repellaras pro repellabas. Heins.

240 *Æra recurva*] Γραμμή ὑγκύρτα, dixit Homerus in *Odyssea*.

241 *Mens quoque numen habet*] Post infelicem illam Romanorum cladem ad lacum Trasymenum. *Delubra videmus Vota*] Suasu Decemvirum. Post inspectos libros Fatales, ædem vovit Attilius Prætor, dedicavit T. Octacilius Crassus. Vide Livium lib. xxxii. et xxxiii. N. *Mens quoque numen habet*] Quia consecrata, et inter Deos collocata.

242 *Perfide Pæne*] O Hannibal, qui nunquam servabas fœdera, cum tua bella timerent Romani, voverunt ædem Menti. *Perfide Pæne*] 'Senatorum unum infestum perfidiæ Carthaginiensium succlamasse ferunt: per quos Deos fœdus icturi essent, cum eos, per quos ante ictum esset, fefelissent? per eosdem, inquit Asdrubal, qui tam infesti sunt fœdera violentibus.' Livius lib. x. Decad. 3. Hoc etiam attingit Cic. de Offic. i. 'Cum Latinis, Sabinis, Samnitibus, Pœnis, Pyrrho de imperio dimicabatur. Pœni fœdifragi, crudelis Annibal, reliqui justiores.'

243 *Letho Consulis*] Morte Pauli Æmilii ad Cannas. *Paul. Letho Consulis*] C. Flaminii. *Neapol.*

244 *Maurus pertinuere manus*] Vires Afrorum.

245 *Spem metus expulerat*] Alii abstulerat: ut infra, 'Abstulerat vires corporis ipse timor.' Heins.

247 *Mediis sex lucibus Idus*] Ostendit quo die consecrata: hoc est, eodem vii. Idus. *Neap.*

249 *Tibi nunc operata resolvimus ora*] v. Idus erant sacra Vestalia, ut monent Kalendaria. De festo M. Varro lib. v. 'Dies Vestalia, ut virgines Vestales Vestæ sacrificent.' *Neapol.*

255 *Quorumque errore tenebar*] Trahebar. prim. Farnes. et Ambros. et Læti, cum quatuor aliis: ut lib. v.

Delph. et Var. Clas.

'Ne tamen ignores, vulgique errore traharis.' Metam. ii. 'Utque viam teneas, nulloque errore traharis: sed et alterum rectum est.' Heins.

258 *Æde recepta Dea est*] *Recepta sua est* rectius pr. Ambros. et Læti liber. Pro *Palilia* superiori versus *Parilia* Ursini codex: dixi lib. iv. vs. 721. Pro *Romam*, eodem versu, *numen* Mazar. Zulich: alique plurim. Voss. Arondel. Erfurt. duo alii, *numen*. Forte, *Dena* quater memorant abiisse *Palilia*, *numen* *Cum flammæ custos æde recepta sua est*. Idem. *Æde recepta Dea est*] Recte: nam sequitur hanc ædem, 'Regis opus placidi,' id est, a Numa templum conditum. *Recepta Dea est*] Et ubi antea sacra hæc Vestæ? Ilium certe habuit primitus; postea ab Ænea Lavinii constituta: inde in Albam longam transiit Ascanius, Numa vero in urbem. *Neap.*

261 *Quæ nunc ære nitent, stipula tunc tecta virebant*] *Ære virent* plurimi veterum: *ære vides, stipula tunc tecta virebant*, Mazar. Arondel. ac itidem plurimi alii. At vere Ursini, Naugerii, et tres alii, *Quæ nunc ære vides, stipula tunc tecta videres*. Heins.

262 *Lento vimine textus erat*] Hic in ipsa nova æde, ni fallor, postea religione servatus eadem, qua vetus illa Romuli casa: et hunc puto Festi 'penum.'

263 *Qui sustinet atria Vestæ*] Atrium erat ubi illæ degebant. Plinius: 'Virgines, cum vi morbi atrio Vestæ coguntur excedere, matronarum curæ custodiæque mandantur.' Illud igitur fuerat pars regis, quam 'parvam' alicubi vocat, hic 'magnam.' *Neapol.*

265 *Quæ nunc manet*] Rotunda scilicet est: nec alia dicitur fuisse antiquæ ædis forma. *Neap.*

266 *Forma causa probanda subest*] Malim *sua est*; quia 'subest' denno occurrit versus proximo. Mox *Vesta eadem est quæ terra* Ursini codex et

Ovid.

11 Q

duo alii, non *et terra* cum vulgatis. *Heins.* *Forma templi*] *Ædes Vestæ* ideo rotunda facta est, ad pilæ similitudinem, quod eam *Deam* crederent *Terram* esse. *Ant.*

267 *Vesta eadem est*] Non sunt di-
verna, sed sunt idem : nam *Terra Ves-
ta* dicitur. *Vigil ignis*] *Inextinctus.*
Subest utrique] *Vestæ et terræ.* *Sub-
est ignis*] *Vesta* in templo habet ig-
nem inextinctum.

268 *Significant sedem suam*] Nam
terra est in medio loco totius mundi,
et focus ille est in medio templo : sic
ostendunt suam sedem.

271 *Ipsa volubilitas*] Hi sex versus
in *Ursini* libro et sex aliis leguntur ;
a cæteris absunt. *Heins.*

276 *Terræ mundus haberet onus*] *Ter-
ram haberet onus* elegantius *Ursini*,
Læti, et duo alii : unus *Medicens*
terras. Mox *Syracusia* lege ; nam in
Syracusia tertia syllaba producitur :
a *Syracusia* Συρακούσιος et poetice
Συρακόσιος. Sic ‘versu *Syracosis*’ *Vir-
gilius* *Elogia* sexta, ut habent vetus-
tissima exemplaria. Apud *Claudia-
num* quoque in *Epigrammate* de hac
Archimedis Sphæra ‘*Syracosis* se-
nex’ scribendum, et apud *Priscianum*
de *Ponderibus*, ‘*Prima Syracosii*
mens prodidit alta magistri.’ Et
apud *Nostrum* in *Ibide*, ‘*Utque Sy-
racosis præstricta fance poetæ.*’ Et
Pont. lib. iv. 3. ‘*Ille Syracosis* modo
formidatus in urbe.’ Neque aliter
apud *Silium Italicum* passim in ve-
tustissimo codice exaratur. Pro *Ar-
te* etiam *Arce* reponendum cū opti-
mo *Patavino* et duobus aliis. *Achra-
dinam* intelligit, editiorem *Syracusa-
rum* partem, ubi servatam fuisse hanc
Sphæram ex *Athenæo* docemur, lib.
v. in descriptione navis illius cele-
berrimæ, quam *Archimedes Hieroni*
Regi construxit, βιβλιοθήκην ἔχον ἐν
αὐτῇ κατὰ δὲ τὴν ὁροφὴν πῶλον, ἐκ
τοῦ κατὰ τὴν Ἀχραδίνην ἀπομαμαμμένον
φλοιστροπίου. *Silius* lib. xiv. quatuor
partes urbis *Syracusanae*, ‘quatuor

arces’ vocat : ‘*Nunquam* hoste intra-
tos muros, et quatuor *arces.*’ Idem
ibidem ‘*arces*’ non addito numero :
‘*Inde Syracosis castris circumdedit*
arces.’ *Florus* ‘*tres arces* totidem-
que muros’ *Syracosis* assignat. Cæ-
terum locum *Athenæi* de hac *Sphæra*
esse intelligendum vox πῶλον satis e-
vincit, nam φλοιστρόπιον dixit, quod cur-
sum per duodecim signa *Solarem* ex-
primeret ; scio aliter interpretari viros
doctos. *Clandianus* de hac *Sphæra*,
‘*Percurrit properum mentitus signi-
fer annum, Et simulata novo Cynthia*
mense jedit :’ ita lego ; vulgati pro-
prium annum. *Paulo* ante etiam scri-
bendum, ‘*Inra poli, rerumque fidem,*
legesque dierum *Ecce Syracosius*
transulit arte senex :’ nam vetustio-
res libri, *legesque Deorum* ; vulgata
exemplaria virorum. Idem.

277 *In aëre clauso*] In ipsa templi
concavitate. *Arte Syracusia*] *Geo-
metria.* Nam sicut *terra* in aëre
pendet, ita intra templum *Vestæ* glo-
bus ille, quo *terra* referebatur, pen-
dere videbatur. Sed id geometrica
arte *Archimedis*, qui *Syracosis* in ea
floruit. Hic *sphæram* commentus di-
citur, qua mundi et elementorum ra-
tionem oculis subjecit.

279 *Tantum accessit ab imis Terra*] In
ejus, inquit, medio puncti instar
hærebat tellus. Scias illam e vitro
fabricatam : ut id perspicere posset,
motus etiam ipsi cælestes, siderum
ortus, et occasus mentitus *Signifer*,
simulacra *Cynthia*, ut cum *Claudiano*
loquar. *Neapol.*

282 *A pluvio vindicat imbre tholus*] *Græci*
hujusmodi templum dicerent
πυλὸν θολοειδὴν.

283 *Cur si virginibus*] Duplicem as-
signat causam, cur *Vestæ* virginibus in-
serviant. Prior est, quod inter soro-
res tantum ipsa remanserit viri im-
patiens : altera, quod *Vesta* sit eadem
cum igne, a quo nihil generatur.
Neapol. *Virginibus ministris*] *Virgi-
neis* meliores. *Heins.*

292 *Corpora nulla vides*] Veriorem sententiam hic noster secutus. Placuit enim Sophis quibusdam, ignem nostrum, et elementarem, sua quoque creare animalia. *Neap.*

294 *Comites virginitatis amat*] *Habet* Ursini, Læti, prim. Ambros. et novem alii. *Heins.*

296 *Simulacra curvo nulla subeasse tholo*] Nulla esse simulacra sub ipsa testudine templi.

300 *Par Graii nominis*] Nam *Eorl-av* Græci ducunt ἀντὶ τοῦ ἱερῶν. *Neapol.*

303 *Hinc quoque vestibulum dici reor*] Primorem illam domus partem a Vestæ, hoc est, igni: nam in vestibulo erat focus. *N. Inde precando Dicimus, o Vesta, quæ loca prima tenes*] Hic denuo discrepant libri veteres. Ursini, pr. Ambros./Zulich. Mazar. alii-que nonnulli, *inde precando Quæ famur Vesta*: alii plures *unde precando Quæ famur vestra est, vel Vestam*: unus *Quæramus Vesta*: alius *Quæramur*: duo *unde precando Adfamur Vestam*; non male. Latere mendum certum: sed medicina non est in promptu. Scribendum videtur tamen, *inde precantes Præfamur, Vestam, quæ loca prima tenes*; vel *inde precamur Præfati Vestam*: nam *precamur* est in plurimis antiquis. Tibullus Eleg. III. 2. 'Præfatæ ante meos manes, animamque precatæ:' ubi male *animamque rogatæ* multi codices antiqui, quod tamen approbatores suos invenit. Nec melius magnus Scaliger, *animamque rigatæ*; ut *rigatæ* cum manus constratur. Virgil. lib. XI. 'Ut primum placati animi et trepida ora quierunt, Præfatus Divos solio Rex inest ab alto.' *Heins.*

305 *Olim considerare scamnis*] Vide Athenæum lib. IX. et Isidorum de vita Populi Romani: 'Majores nostri sedentes epulabantur.' *Longis scamnis*] Hæc, si memini, alibi dixit 'cava.' Compacta ergo tribus tabulis, aut quatuor, si subtus ali-

am habebant in arculæ formam. *Neap.*

307 *Cum sunt sacra, &c.*] Vacuna a vacando dicta, quæ præest vacantibus et ociosis: cui cum agricolæ a laboribus ruris cessarent, et post perceptos fructus requiescerent per hyemem, vota solvebant et sacrificabant. *P.* Sed Varroni lib. I. Rer. divin. Minerva est: 'Quod ea maxime hi gaudent, qui sapientiæ vacant.' Anna sacra Romæ habuit, ut vides, et templum, in quo illa factitata. *Neap. Belli*] Idque ecce clarius e Dione de M. Antonino in Marcomannico bello.

309 *Venit in hos annos*] Pervenit in nostra tempora. *Aliquo de more*] Quoniam, ut antiqui solebant, ita nunc in Vacunalibus sedetur, et in Vestalibus.

310 *Pura patella*] Tres Vaticani curva: an curta? de quo Fast. II. 645. sed bene vulgatam lectionem interpretatur Neapolis. *Heins. Pura patella*] Purgata et nitida. *Fert missos cibos*] Qui mittuntur a piis clivibus. *Vestæ*] Ipsi numini libantibus. Junxit enim illud, Deos colere, et in patellam dare: pro cibis et munusculis, quæ Diis libanda mittuntur. *P. Pura patella*] Purum omne aptum sacrificiis: sed vere purum hic nihil aliud quam detersum. Hinc verbum 'purare,' pro purgare, passim Varroni et Catoni usitatum.

311 *Panis dependet asellis*] In honorem Vestæ hoc tempore asini molitorii coronabantur a pistoribus. Inter causas recenset fabulam quandam, quæ apud Lactantium exstat, quam vide. Quod attinet ad formam panis, quæ asinario collo imponebatur, in modum coronæ fuisse existimo; veluti olim distribuit populo Romano Aurelianus Imperator, ut testatur Flavius Vopiscus. *Neap.*

314 *Et Fornacali Deæ sunt sacra*] Nam in Fornacalibus a Numa institutis, Deæ fornaci convenientia sa-

era sebant. *Fornacali sunt sua sacra Dea*] Primæ editiones, et quatuor scripti, *stata sacra*, quod et in suis Neapolis invenerat; id tamen metuo, ut ferri possit: certe libro II. 'Curio legitimis tunc Fornacalia verbis Maximus indicit, nec stata sacra facit.' *Heins.*

315 *Panem focus ipse parabat*] Non enim in furno, sed in foco, et sub cinere, panis coquebatur: quoniam pistores Romæ non fuere ad Persicum usque bellum, annis ab urbe condita super quingentos octoginta. Ipsi panem faciebant Quirites: mulierumque id opus maxime erat. *P. Focus ipse parabat*] Olim, inquit, furnus fari torrendo inserviebat, at pani coquendo ipsi foci cineres. Merito ergo pistores festum agunt Vestæ focorum Dominae. *Neapol.*

320 *Fabula plena joci*] *Parva joci* libri meliores magno numero. *Heins.*

323 *Convocat et Satyros*] Qui Bacchum comitabantur.

324 *Silenus*] Bacchi nutricius. *Paul. Nemo vocarat, adest*] *Silenus* creditus musca dialium conviviorum. *Neap. Silenus*] Bacchi alumnus.

325 *Nec licet, et longum est*] *Scribo, Nec libet*: ita sæpe peccatum, ut monimus ad Epist. Sapphus. *Heins.*

327 *Di temere errabant*] *Hi* cum melioribus: nam de Diis agi satis liquido superiora evincunt. *Idem. In opaca vallibus Ida*] *Fingit festum in Phrygia* apud dilectos Cybelæ colles. *Neap.*

335 *Dubium est*] *Tollo rō est*: ita præstantiores libri. *Heins.*

338 *Et fert suspensos gradus*] *Aut quia erectus in digitos incedebat. Dicante*] *Tremente.*

341 *Longi Deus Hellesponti*] *Priapus*, numen Lampsacenorum, qui sunt in Hellesponto.

345 *Lampsacus*] *Lampsacos* nonnulli: et sequenti versu *Apta asini* pro *Hinc asini* meliores omnes. Sed emunctæ naris quilibet facile odoretur hoc distichon ab aliquo homine male

feriato hic præter rem esse inculcatum, ut et alibi non raro factum. *Heins. Lampsacus*] *Priapi* patria in Hellesponto. *Solita est mactare*] *Hinc* carmen illud incertiauctoris: 'Lampsaceos melior non imbuet hostia cultros.'

350 *Dicam Pistoris*] Libri veteres *Discent pistoris* vel *Dicant*: quidam etiam *Discent pistoris*. *Lego Dic jam, vel Discite.* *Heins. Dicam pistoris*] *Docet* cur Jupiter pistor aram habuerit in monte Tarpeio; cujus constituendæ hanc causam ferunt: Galli nrbe capta, cum solam potiendi Capitolii spem in fame obsessorum reponerent, Romanis ex arce Jovis monitu panes jaculantibus, ad fiduciæ speciem spectaculo stupefacti, ad mittendæ obsidionis fœdera descenderrunt, existimantes Romanis frumenti copiam superesse. Unde postea repulsis Gallis Jovi pistori ara in Capitolio constituta. *Ant.*

355 *Quæ sit fortuna meorum*] *Malorum* scripti meliores constanter magna copia. *Trist. iv. Eleg. prim.* 'Nec tamen, ut veni, levior fortuna malorum est.' *Unus locorum, alius deorum; tertius viarum.* *Vulgatæ* lectioni non temere moverim controversiam. *Marti enim sacra Roma.* *Heins.*

361 *Jamque suburbanos contudit*] *Jam* *Roma* bello vicerat Sabinos, Ceninenses, Fidenates, Latinos omnes, et Volscos. *Etrusca arma*] *Phaliscos* et *Vejos.*

362 *Spes*] *Imperii* propagandi. *Erat in cursu*] *In* prosperitate rerum bene gestarum, et bene gerendarum. *Nunc lare pulsa suo*] *Quia* pulsæ cives.

363 *Vidimus triumphales occubuisse senes*] *Trucidatos* a Gallis eos senes, qui olim de hostibus triumphaverant, omnibus honoribus in republica functos. *Picta Veste*] *Ipsa prætexta. Picta Veste*] *Clare* subdit hanc fuisse triumphalium. *Heins. Ærata per atria*] *Cerata* *Lipsius* *Epistolicis Quæstionibus* lib. IV. 5. quod jure impro-

bat Neapolis. Si quid mutandum re-
fungam, *reserata per atria*; sic lib. iv.
Metam. 'reseratis aurea valvis Atria
tota patent.' *Heins.*

364 *Triumphales senes*] Hi sunt,
quos *θριαμβικούς ἀνδρας* appellat Plu-
tarchus in Camillo, cum enarrat hanc
Urbis calamitatem. *Neap.*

366 *Sede*] *Æde* quidam; reliqui
fere mendoſe, *Code. Putent* præterea
unus Patav: *Mox Nil opis* legendum
cum scriptis. *Heins.*

371 *Capessent*] *Capessant* et *cadant*
meliores. *Idem.*

374 *Monte suo clausos*] Obsessos in
monte Tarpeio. *Paul. Turba premit*
Premunt unus Vatic. *Heins.*

375 *Quirinus*] Romulus vaticinii
peritus lituum manu gerere consue-
vit, hoc est, baculum siue nodo adun-
cum, ut Livius scribit: quo idem rex,
urbem conditurus, regionem descrip-
sit. *Ant.*

380 *Sedes tuas*] *Latium tuum* prim.
Ambros. et Læti. *Mox Mollitumque*
malim, quam *Mollitamque*: et *Jusse-
rat, at fratris*, quam *et*; et *tempora*
noctis eunt, quam *erant*: de quo pos-
tremo vide Notas lib. ii. 149. sed per
libros veteres vix licet. *Heins.*

381 *Quodcumque est Cereris solidæ*] *Quidquid*
frumenti habetis, molæ sub-
jicite. *Neap.*

383 *Virgo Saturnia*] Vesta Saturni
filia.

388 *Tradere vultis*] *Mittere* Ursini,
Vossii, et unus Patavinus; non inve-
nusta repetitione. *Heins.*

389 *Somnus abis*] Excitati sunt e
somno Quirites. *Querunt*] Inquirunt
inter se duces. *Novis ambagibus acti*]
Nova et dubia verborum circuitione,
aut obscuris Jovis monitis.

390 *Quam opem*] Quod auxilium.
Tradere nolint] Nollent aliis dare, et
jubeantur ab Jove in hostes mittere.

391 *Esse Ceres visa est*] *Ecoe* Ursini,
Nangerii, et octo alii. *Heins.*

392 *Scutaque longa sonant*] Ut sig-
net Gallicana. *Neap.*

393 *Hoste repulsæ*] Repulsis et cæ-
sis a Camillo Gallis.

395 *Festis Vestalibus illa*] *Illac* ple-
rique. *Heins.*

396 *Qua nova via*] Per quam a Ve-
labro ad Romam ascendebant, jünge-
batur foro, et viæ sacræ, tendebatque
prope Palatium, ubi et nunc ædes est
sub appellatione divæ Mariæ in via
Nova. *Romano juncta foro*] Quod in-
ter Capitolium et Palatium est.

397 *Vidi descendere nudo*] Causam
positi calcei censet ex antiqua neces-
sitate in eos annos perdurasse (nam
olim ad templum euntibus paludes
aliquot transeundæ), non ex numinis
reverentia: ad quam respexit etiam
apud antiquos nudipedis incessus.
Neap.

398 *Obstupui tacitos sustinuique gra-
dum*] Octo aut decem veteres *gradus*.
Puto, *Obstupui, tacitos sustinuique gra-
dus*. Val. Flaccus lib. iii. 'Ter taci-
tos egere gradus.' Sic 'incessu tacito
progredi' apud Virgilium, et 'pas-
su tacito præterire' apud Claudianum.
Noster Art. Am. 'tacito pede labi-
tur ætas.' *Mox vicina loci pro loco*.
Heins.

401 *Hic, ubi nunc fora sunt, udae
tenuere paludes*] *Hoc* Ursin. Zulich.
Mazar. et tres alii; novem *Hæc*;
utrumque bene: Voss. et duo alii,
Hac; et sic passim Noster. Vide
Notas lib. iii. 219. *Idem.*

402 *Anne redundantis fossa madebat
aquis*] Plurimi ex vetustioribus, *Mane
redundanti fossa madebat aqua*; quos
cave audias. Trist. lib. ii. 10. 'Sive
igitur nimii Boreæ vis sæva marinas,
Sive redundatas flumine cogit aquas.'
Sic et 'singultati soni' Trist. iii. 5.
Idem. Anne redundanti aqua] Inun-
datione Tibridis effusis aquis.

403 *Siccus qui sustinet aras*] Quorum
erant hæ aræ in lacu Curtii? nescio,
nisi *aras* Poëta dixit pro *aram*; ut
toties in hoc Opere, templa pro tem-
plum: istud est haud dubium; et
illam Saturni significat. Victor in

regione VIII. 'Ara Saturni in lacu Curtii.' *Neap.*

405 *Qua Velabra solent in Circum ducere pompas*] Quā solet duci pompa triumphalis armorum victricium. Triumphantes enim cum pompa per Velabrum transibant.

406 *Nil præter salices*] Vide Varro- nem de Aventini collis etymo. *Neap.* *Crassaque canna*] *Cassaque* duo melio- res Farnesiani, et Mazarinianus a ma- nu prima; eleganter. Sic 'cassam nucem' pro vacua dixit Plautus: et 'cassis ostrea testis' Serenus Sam- monicus cap. 10. Apud Silium lib. VII. 698. 'cassa sonipes exterritus umbra' scribendum; ubi *crassa* per- peram legitur. Sic 'cassa flamma' Remed. Amor. et 'cassa terræ fer- tilitas' lib. v. Met. ex antiquis libris; et 'cassa cinnama' lib. xv. *Heins.*

407 *Suburbanas rediens per undas*] Per stagnantes aquas, cum inundas- set Tiberis.

408 *Ebria verba jactit*] *Malim dicta*, si per libros liceat: vide Notas lib. III. vs. 695. Propert. Eleg. I. 16. 'Te non ulla mea læsit petulantia lingua, Quæ solet irato dicere tuta loco:' ubi veteres libri, *tota loco*. Scribe *pota joco*: 'jocum iratum' vo- cat diceria et scommata; nisi mavis *probra joco*. *Heins.* *Ebria verba jactit*] Propertius: 'Mutæ jace verba fa- villæ.' *Neapol.*

410 *Ceperat amne Deus*] Cum non erat nomen hoc Vertumni: qui sic dictus ab amnis cursu mutato. *Neap.*

419 *Dardanius Ius*] Dardani pro- nepos. *Nuper nova maria fecerat*] Ilium urbem a se denominatam con- didit.

421 *Signum caeleste*] Pr. Ambros. et Læti, *vitale*; puto pro *fatale*. *Heins.* *Signum caeleste*] Τὸ ἀγαλμα Παλλᾶδος. Ferunt hoc fuisse ligneum veteres Grammatici. *Caeste Minervæ*] Hoc signum vetustas credidit nulla mortali elaboratum industria; inde dictum *σωτὴρὲς*. Plin. lib. XII. capite primo:

Signum vero stantis an sedentis offi- gie conspiceretur, res adhuc in in- certo. Strabo tamen lib. XVII. auc- tor est, Palladium, quod sua ætate Ilienses habebant, rectum stetisse: unde colligit, non esse primum illud antiquorum Iliensium: hoc enim se- disse probat ex Homeri versus Iliade Z. *Neapol.*

423 *Vidi templumque*] *Fragmina* scil. et templi rudera: nam ante Ovidii natalem a Fimbria incensum; sed fortassis postea reffectum. Ibi autem semper asservatum signum aliquod Minervæ, certo certius: nam Strabo lib. XIII. ut vidisti, agit de Palladio suæ ætatis. *Neap.*

424 *Hoc superest illie*] Ursini codex *illi*. *Heins.*

425 *Consulitur Smintheus*] Quum Palladium e cælo cecidisset, Ius consuluit Apollinem Smintheum, cu- jus statuæ mus pedibus subjacet. Est enim 'smintha,' mus, lingua Cre- tensium.

430 *Cura venit*] *Redit* idem liber et unus Patavinus. *Heins.*

431 *Sic ipsa volebas, Ex quo judicio forma revicta tua est*] *Volebat* meliores et suo est vel sua est. Idem. *Sic ipsa volebat*] Voluit Pallas furto surripi, irata Trojanis ob judicium Paridis. *Ant.*

433 *Seu genus Adrasti*] Seu rapuit te nepos Adrasti regis Argivorum, hoc est, Diomedes, Tydei et Deiphy- les Adrasti filiæ filius. *Paul.*

434 *Eripuisse ferunt*] Vix Latinita- tis ratio constabit huic versui, nisi cum Sarraviano codice *eripuisse datur* rescribas: unus Farnesianus *eripuis- set eam*: an *eripuerit Deam*? *Heins.*

435 *Auctor in incerto: res est Roma- na; tuctur Vesta, quod assiduo lumine cuncta videt*] Sic veteres; non, in in- certo est. Nihil hic sani. Primo scri- bendum videtur *res est Trojana*; hinc passim 'Troica' et 'Iliaca' Vesta dicitur. Cætera expedire possem variis conjecturis, quæ perplexa val-

de et intricata sunt, sed ne quid te, lector, morer, versum utrumque ab interpolatoris illa manu, quam Ovidius passim est expertus, fuisse proeunum censeo. Doctissimus Gronovius ad Statium et Livium *juncta videt* velit reponi. *Idem. Auctor in incerto*] Nam alii volunt, raptorem fuisse Demophoontem, et ob furtum occisum ab Agamemnone. Hoc vero scitu dignum, centumvirale judicium Athenis tunc primum et ob hanc causam institutum. Harpocraton: *Ἐξε δὲ τὸ δικαστήριον τῆς τοῦ Παλλὰδίου ἀποτυχίας, &c.* *Res est Romana*] Non adeo, certe id proferas: nam, pro, quot urbes Palladia Iliaca sibi vindicarunt! Vide Strabonem l. vi. *Neap. Res est Romana*] Nam nunc Romæ est. *Tuetur Vesta*] Servat Palladium in suo templo.

437 *Quo tempore Vesta Arsit*] Contigit incendium hoc anno Urbis DXXII. Q. Lucatio et A. Manlio Consulibus. Arsit iterum Vestæ templum sub Commodo Bradua secundum et Aproniano Consulibus, cum fere tota urbs corruisset, tunc flammis consumptum templum Pacis illud clarum, ædificiaque pæne innumera: de qua strage fuit Herodianus libro primo. *Neapol.*

438 *Tectis obruta pæne suis*] *Adytis suis* elegantius prim. Ambros. et Læti. *Heins.*

441 *Demisso crine ministra*] Hic locus luci est iis, qui dubitant, an Vestales comam aluerint. *Neapol.*

443 *Provolat in medium*] Divinitus quasi missus: nam pridie ei evenit quod in his scribit Valerius Maximus libro primo cap. 4. de Auspiciis. *Neap. Magna, Succurrite, voce*] *Viva voce* optimus Farnesianus et tres alii; ut apud Horatium Arte Poëtica, 'Respicere exemplar vitæ morumque jubebo Doctum imitatore, et vivas hinc ducere voces.' 'Vivam humum' paulo post Noster dicet: sic codex Vossianus veterrimus. Mox *officium pro auxilium*, et *flammis pro palmis*,

plurimi ex antiquis; sed frustra *Heins.*

444 *Metellus*] Qui Pontifex erat.

447 *Dubitatis? ait*] Strozæ liber, *dubitatis adhuc*; ut *τὸ αἰὶ* subintelligatur. *Heins.*

449 *Haurit aquas*] Quibus sese aspergens expurgaret.

450 *Non adeunda viro*] Nam vetitus maribus ingressus in adyta Vestæ: quis hæc nescit? Ibi erat ignis, Palladium, et alia arcana urbis præsidia, hæc formula junctim hæc omnia invocabant. *Neapol.*

452 *Sit Roma soluta*] Libera omni periculo. *Capitis damno mei*] Meo supplicio.

453 *Factum Dea repta probavit*] Imo et jure Senatus: nam, præter alios titulos honorum, concessum, ut curru veheretur ad curiam; quantivis pretii res apud Romanos. Pulcra igitur præmia; sed juvit uterque oculus amissus, qua de causa sacerdotium illi negatum. Sic Lex jubebat; quæ ea: SACERDOS INTEGRO SIT. *Neap.*

455 *Sacro sub Cæsare flamma*] *Sacræ* in melioribus: et *temerasse* mox pro *temerare*; Sarravianus *temerata*, ut ait Græcismus. *Heins. Sacro sub Cæsare flammæ*] Vide beneficia collata ab Augusto in Vestales apud Suetonium libro primo cap. 21. *Neap.*

459 *Quam violavit*] Violatur enim Vesta, quæ et Tellus est. *Paul. In illa Conditur*] *In illam* meliores: et sequenti versu *τὸ est* non agnoscunt. Mox lego, ut *Tellus Vestaque numen idem est*; non et: jam supra dixerat, 'Vesta eadem est quæ Terra.' *Heins.*

461 *Tum sibi Callaico*] Eodem Vestalium die, anno urbis DCXVIII. D. Junius Brutus sexaginta Gallæcorum millia, qui Lusitanis ex Oceani montibus auxilio venerant, aspero et difficili bello oppressit: unde Callaici cognomen rettulit. Adi Strabonem, Florum, et alios. Sed heus! memi liber habet, *Tum sibi Gallæo*: an male? non hercle. Velleius Pater-

culus lib. II. 'Gallæci cognomen meruit.' *Neap.* Cognomen ab hoste fecit] In hoste liber Ursini et Zulichemianus, quod arridet. *Heins.*

464 *Nec juvant] Ne juvent meliores. Idem.*

466 *Letho est ultimus datus] Captus et ipse a Surena duce Parthorum, ultimo loco extinctus est.*

469 *Dementur oculis] Dementur et terant iidem. Heins.*

471 *Delphina videbimus, inquit] Statim post Vestalia, et ante Matralia, ut vides, hoc est, Idus, facit Delphini ortum vespertinum: idem sentit Columella. Neapol.*

473 *Jam Phryx a nupta] III. Idus erant Matralia, sacra Matris Matutæ: eodem die Calendario veteri, et Constantiniano. Neap. Phryx] Trojane: nam Laomedontis filius. Querere relinquit] Querere, quod te Aurora relinquit.*

474 *Eois exit aquis] Surgit ab Oriente. Sic indicat diem, quo Matralia celebrantur. Est enim Matutæ Deæ festum, quæ a Græcis Leucothea dicitur.*

476 *Thebæa Dea] Lencothæ Cadmi conditoris Thebarum in Bæotia filia. Paul. Thebæa reddite liba Deæ] Vide M. Varronem. Neapol.*

480 *Servi templa dedisse manus] Hac ipsa die a Servio Tullio matri Matutæ ades sacra dicata; postea, captis Vejis, a M. Furio Camillo relecta: nec alia Pintarchi mens in ejus Vita. Hanc iterum reperio restitutam anno DCLI. Q. Fulvio Flacco, Appio Claudio Pulcro Coss. Neap.*

482 *Arceat enim] Imo unam admittit; quam rursus matronæ pugnis cretam a templi limine ejiciunt. Neap. Libaque tota petit] Petat cum Mazar. Zulich. pr. Ambros. opt. Patavino, Voss. et duobus aliis. Heins.*

484 *Dirige vatis opus] Iter Thuan: natus iter Junian. et unus Medicus; ut alibi Noster. Sic libri primi initio, 'Excipe pacato, Cæsar Germanice,*

vultu Hoc opus; et timide dirige navis iter.' Remed. Amor. 'Rectaque cum sociis me duce navis eat.' Et, 'Naviget hinc alia jam mihi linter aqua.' Sed quid moramur in re protrita? Pro redimite capillos superiori versu Mazar. Zulich. pr. Farnes. et opt. Patav. *distincte*: neque aliter Scholiastes Statii Theb. VII. *Idem.*

485 *Arserat obsequio] Hæc breviter tota fabula. Ferunt, уста Jovis opera Semele, Dionysium ex incenso fere utero a Mercurio sublatum; infantulum statim Ino excepit, et nutrit: id cum graviter Jovis conjux tulisset, quod natum ex pellice educandum accepisset, fecit, ut Athamas, vir Inus, furore percitus Learchium filium occideret: tum uxor, arrepto Mellerta, ob Athamantis timorem, in mare proximum se cum filio projecta. Hinc post varios casus in Latium adducta, ibi a Nicostrata, Evandri parente, comiter accipitur; et una cum filio ab incolis Arcadibus in Deoram numerum referantur, mutato nomine Inus in Matutam, Melicertæ in Portunum. Græci dixerunt matrem Λευκοθέα, filium Παλαίμωνα, sed post immortalitate donatos. Accipit Ino Te puer] Apollonius Argonauticum lib. IV. Bacchi nutricem facit quamdam nomine Matrin, Aristæi filiam: sed aliter, et cum Nasone, Orpheus in Hymnis. Neap.*

487 *Rapta quod pellice natum Educet] Raptum veteres magno numero. Scribe partum quod pellice natum educet; partum ex pellice natum. Mox pro sed imagine falsa, lege furiis et imagine falsa cum Ursini, Voss. Mazar. Zulich. pr. Ambros. Læti, et sex aliis. Quidam sub imagine. Scholiastes Statii Theb. VII. 'in imagine falsa.' Heins.*

488 *Sanguis sororis erat] Ideo educabat, quia erat filius Semeles, quæ erat soror Inus.*

489 *Athamas] Vir Inus. Agitur furiis] Juno induxit illi furiam: quæ*

percitur ille, Learchum filium, putans
lesennæ catulum, interemit. *Imaginem
falsam*. Cum lesennæ catulum existima-
ret.

490 *Learche*] Qui filius eras Atha-
mantis et Inus.

492 *Omnia justa*] Perperam Can-
terus Novar. Lect. lib. 1. 8. *omina*
legit, ut monuimus Trist. iv. 10. 80.
Heins.

495 *Est spatio contracta brevis*] Con-
creta Scholiastes Statii Theb. vi.
Heins. *Est spatio contracta brevis*] Per
topographiam Isthmum Achaicum
ostendit, ubi se in mare præcipitem
dederit Ino. *Contracta terra*] An-
gusta. *Spacio brevis*] Nam sex tantum
millibus passuum. *Freta bina repellit*]
Duo maria, Ionium et Ægæum.

496 *Una terra*] Unus Isthmos. *Pul-
satur*] Alliditur. *Duobus aquis*] Mari
Ægei et mari Ionio.

498 *Mittit in alta iugo*] E petra
Moluride: vide Attica Pausaniæ.
Neap.

501 *Nondum Leucotheæ*] Per mare
ergo vehitur mortalis adhuc Ino, et
nondum relata in Deos, verso primo
nomine in Leucotheam. *Neapol.*

502 *Vorticibus densis Tybridis*] Rec-
tius legas *densi*. Met. lib. ix. 'Vor-
ticibusque frequens erat, atque im-
pervius amnis.' *Heins.*

503 *Lucus erat, dubium Semele Sti-
mulene vocetur*] *Stimulene* vetustiores;
et recte; contra Neapolis. 'Stimu-
læ lucum' vocat Scholiastes Juvenalis
ad Sat. ii. Stimulus quoque Deæ fit
mentio apud Augustinum de Civitate
Dei. Huc illud paulo post alludit
'*Latias Saturnia Bacchas instimulat.*'
In veteri inscriptione apud Gruterum
occurrit *Lucus SEMELES*, ut et apud
P. Sextum Rufum de Regionibus Ur-
bis, et Livium lib. xxxix. 12. Pro-
vocetur Voss. Mazar. Zolich. tres alii
vocantur. Puto vocatus: vel quod ma-
lum dicatus vel dicetur: *Lucus erat, du-
bium Semele Stimulene dicatus*. Idem.
Semele, &c.] De Iulo Semeles vetus

memoria est in Sexto Rufo regione
ii. et in hoc antiquo marmore: DIIIS
MANIBUS M. CÆCILIO SP. F. SUO RUFO
SOLIARIO AB LUCO SEMELES, &c.
Neap.

504 *Manades Ausonias*] Bacchi sa-
cerdotes Latias, quæ Orgia celebra-
bant.

505 *Arcadas esse Audit*] In uno Pa-
tavino, *Arcadas audit*, venusta repe-
titione. *Heins.*

510 *Vestris choris*] *Nostris* melio-
res: et mox *effusis in sua colla comis*,
non per sua: minimum refert. *Idem.*
Non venit amica] Nam venit explora-
trix rerum nostrarum.

512 *Pignus habet*] Filium.

515 *Puerumque avellere pugnant*]
Revellere meliores. *Heins.*

516 *Ille*] Ino. *Quos ignorat*] Nam
peregrina nondum cognoverat Deos
Italos.

517 *Dique virique loci*] *Dique Deæ-
que* Mazarinianus: quod prætulerim
omnino. Virgilius Georgicis, 'Dique
Deæque omnes, studium quibus arva
tueri.' Propertius Eleg. iii. 10. 'Di-
que Deæque omnes, quibus est tutela
per agros;' sed nihil necesse. Met.
lib. ii. 'Inde Deos, hominesque vo-
co, nec contigit ullum Vox mea mor-
talem.' *Heins.*

518 *Aventini saxa feris*] Vox ipsa
inclamantis exandita est ex Aventino;
ubi erat Hercules. Eo enim tempore
illuc appulerat, ex Hispania rediens.

523 *Matertera Bacchi*] Verba sunt
Herculis: O Ino, soror Semeles, ma-
tris Bacchi.

524 *Te quoque vexat? ait*] Belle:
nam uterque patiuntur Junonis fla-
gellum. *Neapol.*

527 *Rumor ut est velox*] Divulga-
tum est nomen Inus per Latium, et
suscepta ea hospitio a Carmenti, quæ
vaticinata est eos, hoc est, Inum et
filium, in Deos referendos, futuraque
numina ponti: alteram quoque Leu-
cotheam a Graiis, a nostris Matutam
nuncupandam: alterum præfuturum

portibus, et a nostris Portunum, a Græcis Palæmona nominandum. *Agilatis pervolat alis*] Quam celerrime transfertur. *Pervolat alis*] Malim *provolat*; ut supra 'Provolat in medium.' Sequenti versu male turbant libri veteres. Sensus est, Nomen tuum, o Ino, frequens est in ore omnium. Mox *Carmentis*, pro *Carmen-tis*, Læti codex. *Heins.*

531 *Tegeæa sacerdos*] Carmentis a Tegæa oppido Arcadiæ. *Liba sua properata manu*] Quæ celeriter ipsa suis manibus fecit.

538 *Nunc quoque*] Hoc etiam tempore. *Festis Matralibus illam*] Cum Matralia celebrantur; offeruntur enim liba, quorum offerendorum mos ab his libis, quæ Carmentis obtulit, originem habuit. *P.*

534 *Gratior arte fuit*] Nam gratiora illa liba properata, quam si parasset illas dapes splendidas, et summo artificio conditas.

535 *Nunc resigna*] Aperias tu mihi. *Nunc*] Cum ederim.

536 *Qua licet*] *Qua libet* Voss. et tres alii; unus *Quæ libet*. Forte *Quamlibet*: de quo ad Epist. vi. 140. *Heins.*

542 *Huc populo prospera semper ades*] *Dextera* quatuor veteres; quod magis arridet. Sic ad Janum libro primo, 'Dexter ades ducibus.' *In vestris aquis*, non *nostris*, meliores. *Idem.*

545 *Leucothoë Gratis*] A Græcis appellabere Leucothea, ab albicante mari: ut Matuta, a matutino tempore. *Nostris*] Latini appellabant te Matutam; et præeris matutino tempori: nam *matutinus* a Matuta dicitur. *P.*

546 *Jus eris omne tuo*] Vide Festum Pompeium in *claudere*.

547 *Quem nos Portunum*] *Portunum* veterrimi libri, tam hic quam apud Virgilium aliosque. *Heins.*

549 *Annuerat: promissa fides*] *An-*

nuerat tres libri: unus Patav. *promissa fide*. Puto *Annuerat promissa fide*, vel *Adfuerat promissa fides*: sic 'fides pollicita.' Lib. iii. 'Pollicitam dictis, Jupiter, adde fidem' Met. xi. 'Pollicitamque fidem tangenda singula tentat.' *Idem.* *Posuere labores*] Juxta responsum *defuncta laboribus*.

551 *Cur tetet ancillas*] Repelluntur a templo Matutæ ancillæ omnes, præter unam quam alapis cædunt et impellunt.

552 *Si sinat illa*] *Ipsa* meliores: et mox pro *Cadmea* codex Læti *Cadmei*; et sic a manu prima fuisse videtur in Mazariniani libro: tres alii *Cadmeia*; quomodo 'Cadmeis Agave' Virgilio in Calice. *Heins.*

553 *Cadmei*] O Ino, Cadmi filia. *Una tuarum*] Antiphæra una ex ancillis tuis.

559 *Pia mater adoret*] Nam ipsa parum fortunata parens, felicior matertera: vidit id etiam Plutarchus in libello τῶν Κεφαλῶν: ubi habes, in Matris Matutæ sacris liba tosta offerri solita, ancillas ab ejus templo repulsas; pro quibus matronæ eo festo precabantur. *Neapol.*

560 *Ipsa parum fatiz parens*] Cum alterum extinctum a patre vidisset, cum altero se præcipitem dedit.

562 *Ipsa suis*] *Ille* plerique meliores: et pro *illi* versu superiori, Ursini, Læti et duo alii, in *quam*; prim. Ambros. et Junian. inquit. Videtur aliquid latere. *Heins.*

563 *Hanc tibi, Quo properas*] Fabulosum est quod auctor hic dicit, P. Rutilium consulem admonitum fuisse a matre Matuta, ne properaret in Marsos: sed ingeniose a Poëta fictum est, ut Rutillii interitus aptius Matralibus jungeretur. *Ant.* *Memorant dixisse, Rutilli*] Eodem die festo matris Matutæ anno Urbis DCLXIII. P. Rutilius Lupus in bello Marsico occisus. Florus falso scribit, L. O-

carena, non Rutillum, in ea pagus occubuisse.

564 *Marso consul ab hoste cades*] Miror cur potius Marso, non Lucano, non Venusino dixerit: cum, præter Marsos, Malini, Vistini, Maruceni, Picentes, Ferentani, Hirpini, Pompeiani, Venusini, Japiges, Lucani, Samnites, et aliæ propinquæ gentes contra urbem Romam consurrexerint. *Neapol.*

565 *Accessit verbis*] Nam ut illa prædixerat, ille eo die interiit. *Flumen, &c.*] Liris amnis: ad Lirim enim pugnatum est, cum consul periit. *Paul. Flumenque Tolon*] Sic scriptus hic amnis apud Orosii quædam et Freculfi exemplaria, ubi de hac clade: in aliis, *Teloni*. *Neap. Flumenque Theloni Purpureum*] *Toloni* Znllich. *Ursin.* et cæteri plerique; vetustiores alii *Toloni*; Voss. et duo alii *Telenum*; unus *Tolenum*. Apud Appianum, Orosium, Paulum Diaconum, et Freculfum etiam variatur in hoc nomine. *Purpureo* etiam alter Bononiensis, ut scribendam putem, *flumenque Tolenum Purpureo mistis sanguine fluxit aquis*. Est autem hic amnis tam Tolennus quam Tolenius dictus: 'flumen Tolenum;' ut apud Horatium, 'Testis Metaurum flumen:' et 'flumen Rhenum' alibi. *Heins.*

567 *Pallantide casus eodem*] Interemptus eodem die. *Pallantide*] Dixit propter Auroram, quæ dicta est Pallantis filia. *P. Proximus annus erat*] Id est DCLXIV. Timeo immanem prochronismum. *Neapol.*

568 *Didius*] Non hic sese expedit Neapolis; et merito. Is videatur. Vossii et Mazarini codex *Vidius*: in altero Ambrosiano pro diversa lectione *Tullius*: Erfortanus *Dilius*. Forte *Julius* legendum; ut L. Julium Cæsarem innuat, qui A. U. C. DCLXIII. cum Rutilio consul fuit. Hunc enim Florus lib. III. 18. bello Marsico in prælio vulneratum et post mortuum

scribit. Quanquam lapsus fuisse Florum plerique contendunt, qui pro Rutilio Cæsarem supponat. Amplius cogitandum. *Heins. Didius hostiles*] De Tito Didio mentio crebra in bello Marsico. Fuit unus ex Prætoribus L. Sexto Cæsari annexis. Vide Appianum libro primo: suspicor loqui Nasonem de strage, quam Didius accepit a Sertorio juxta Bætim in Hispania, cujus meminit Plutarchus. Sed hæc fuit anno DLXXIII. totoque decennio, ni fallor, decipitur Ovidius. *Neap.*

569 *Lux eadem*] Quæ Matralium. *Fortuna, tua est*] Non illius cognomento Sejæ, ut blaterat Fanensis, sed Virilis; cujus auctor etiam Servius Tullius. Vide Dionysium lib. IV. In hac erat simulacrum ligneum istius Principis, sed velato toga capite: hoc quam ob causam, multis disserit. *Neap. Lux eadem, Fortuna*] Eodem die Matraliorum: hoc est, decimo die mensis Junii, est festum Fortanæ, cui delubrum eodem in loco idem Servius dedicavit, ubi erat ejus simulacrum, sed pannis velatum. Huic rei triplicem affert Poëta rationem. *Et locus*] Idem: nam boario sedes consecrata: vel quod habeat sacellum junctum.

570 *Quis latet iste togis*] Quid iste quatuor libri: codex Læti et pr. Bonon. *quis latet æde*; quod et Neapolis est secutus. *Heins.*

575 *Arsit enim magna*] Sic vulgo creditum. *Neapol.*

576 *Cæca non fuit*] Effingitur enim cæca Fortuna, quia merentes deprimit, immerentes extollit: in Tullio non fuit cæca, quia semper illi prospera affulsit.

578 *Fenestella porta*] Hæc vera lectio, quicquid libri veteres obloquuntur, in quorum nonnullis *fenestralis*, vel *fenestrata*. Plutarchus τῆς Πομπαιῶν πόλεως, φερόμελλαν πύλην vocat. Idem in Quæstionibus Ro-

manis Problem. xxxv. *πάλιν θαλσσεσπαρ* mendose: ut puto. *Heins.* *Fenestella nomina porta tenet*] Porta appellatur fenestra. An quia Servius rex secundissima fortuna usus, cum Fortuna rem habuisse creditus est, cum per fenestram ad eum penetraret? *P.* *Unde Fenestella*] De hac lege quæ scribit idem fusiis *ἐν Αἰρίοις*, et judicium præstantissimi viri Onuphrii Panvinii in Urbe Roma. *Neap.*

579 *Nunc pudet*] *Fortuna facti.* *Vultus amatos*] *Vultus Tullii*, quem amavit.

584 *Donec cum positis occultare togis*] *Eam positis* meliores; imaginem scilicet: sic infra, 'Signum erat in solio residens sub imagine Tulli.' *Quidam compositis*; mendose. *Evolucra*, Vossianus pro diversa lectione. *Libens legam, Donec cum appositis involvere togis*: de quo ad *Epist. vii. 100.* et *Epist. ix. 86.* *Heins.*

586 *Nos tamen adductos intus agemus equos*] *Itidem Amor. lib. iii. 2. 13.* 'Nunc stringam metas interiore rota;' ubi invenies annotata nostra. *Silius lib. xvi.* 'At quis interior cara et prudentia Circi.' Et *Noster de Arte, lib. ii. 426.* 'Interior curru meta terenda meo est.' *Currus ergo interior brevior orbe convertitur.*

587 *Conjugio parato*] *Imo peracto.* quod libri castigatiores agnoscunt. *Heins.*

589 *Quid juvat esse pares*] *Verba ipsius Tullie ad Tarquinium*: Quid prodest, si in patrandis scelere pares sumus? *Nostræ cade sororis*] *Quia sororem meam tibi nuptam veneno confecisti.* *Me cade tui fratris*] *Quia veneno ego fratrem tuum et virum meum peremi.*

590 *Pia vita placet*] *Vota placent* alii: prima editio et dno scripti, *pia jura*; quod arridet. *Ment. viii.* 'Mens ubi materna est, ubi sunt pia jura parentum?' Sic et ibi recte, pro *vota*, libri meliores. *Heins.*

592 *Regnum factum est dotale*] *Facito Ursini et quinque alii*; opt. *Pattav. fatio*; pr. *Ambros. facis* est; *Mazar. Zulich. multique alii, facio*; quod placet: unus *facias*; alius *faciam*. *Puto, Sit caput, ut regnum, facio dotale parentis*: vel, *Stet capite, ut regno, pactum dotale, parentis*: vel, *En caput, ut regnum, facio dotale*; ut apud *Horat.* 'propria hæc mihi munera faxis.' *Idem.*

594 *Indictas exige dotis opes*] *Lege, i, dictas exige dotis opes*; et sic codex *Strozæ. Terentius Heant. Act. v. 5.* 'Cnr non accersi jubes filiam, et quod dixti dotis, firmas?' *Martialis lib. xii.* 'Preluxere faces, velarunt flammæ vultum, Nec tua defuerunt verba, Thalasse, tibi. Dos etiam dicta est.' *Cicero pro Flacco*, 'Quæcunque sine hoc auctore est dicta dos, nulla est.' Sic et 'doti dicere' passim apud *Juriconsultos. Servius ad Georg. i. 31.* 'Servit: quia quodcumque in manum convenerat, omnia protinus, quæ doti dicebantur, marito serviebant:' sic et ibi scribendum. *Val. Flaccus lib. vi.* 'en cuius thalamis Ætia virgo Dicta manet.' 'Dicere' pro polliceri et addicere. *Cornelius Nepos vita Eumenis*, 'Hoc tempore data est Eumeni Cappadocia, sive potius dicta; nam tum in hostium erat potestate.' Vide plura apud *Nonium in Dicere*: ubi 'dicta dos' etiam ex *Varrone* *Mysteriis* et *Afranio Fratris* notatur. Posset et legi *en dictas*. *Simile mendum expunximus Epist. xiv. 126.* ubi pro *insuper adde*, reponendum, *i, superadde*. Apud *Maronem pro Tyrrenas, i, sterne acies*, multi ex veteribus libris, *internæ*. *Fast. iv. supra*, cum in membranis præstantissimis esset, 'Dic ter, et in vivo perlue rore manus,' refinximus *i, perlus*. *Martialis Epigr. x. 20.* 'Si tibi mens eadem, si nostri mutua cura est, I quocunque loci: Roma duobus erit;' sic ista autumo esse constituenda: Si paria mecum, inquit, facis amando,

quocunque demum iveria, ubicunque fixeris pedem, Romanos nobis ipsis præsentis præstabimas: hoc est, mutæ consuetudinis voluptas nihil votorum summæ abesse aut ultra a nobis desiderari patietur. Vulgati libri *In quocunque loco*; satis frigide. *Idem*.

595 *Regia res scelus est*] Dictum impium: et fere par vulgato illi Atrei ad L. Annæum Senecam in Thyeste Actu II. 'Sanctitas, pietas, fides, Privata bona sunt: qua juvat Reges eant.' *Regia res scelus est*] 'Nulla sancta societas nec fides regni est.' Cicero ex Enn. lib. I. Officior. *Ἐπερ ἀδικεῖν χρή, τυραννίδος πέρι Κόλλιστον ἀδικεῖν τ' ἄλλα δ' εὐσεβεῖν χρεών*. Eurip. in Phænis. Sed chorus respondet, *Ὀὐκ εὖ λέγειν χρή μὴ ἐπὶ τοῖς ἔργοις καλοῖς*. Hinc Cicer. Offic. III. 'Ipse autem socer in ore semper Græcos versus Eurip. habebat, quos dicam, ut potero, incondite fortasse, sed tamen ut res possit intelligi: Nam si violandum est jus, regnandi gratia violandum est, aliis rebus pietatem colas.' Et deinde subjungit: 'Capitalis Eteocles, vel potius Euripides, qui id unum, quod sceleratissimum fuerat, exceperit.' Illa dominandi libido vocatur *φιλάρχια* Halicarnasæo lib. I. de Romulo et Remo. 'Sua' enim 'retinere privatæ domus, alienis certare regiam laudem esse.' Tacit. Annal. xv.

598 *Ad arma ruit*] *In arma* Zulich. Ursini, Vossii, multique alii; quod placeret, nisi τὸ in superiori versu præcessisset. Vide Notas Epist. III. 136. *Heins*.

599 *Hinc cruor et cades*] *Hinc cades* Voss. Arondel. et quinque alii; ut Fast. II. 'Hinc tonat, hinc missis abruptitur ignibus æther.' *Idem*.

609 *Certa fides facti*] In plerisque *facti est*: alter Putean. *factis*. Deinde *Post tamen hoc*, non hæc, meliores. *Idem*. *Sceleratus ab illa Vicus*] Vide Varronem de L. L. lib. IV. Dionysius lib. IV. ipsum vicum *Κύπριον* (seu rec-

tius *Ὀλβιον*, licet idem sit: ita tamen lego, ut sequar veteres editiones) alt nominatum. *Neapol*.

612 *Acta loquor*] *Loquar* Ursin. Arond. multique alii: prim. Ambros. et Læti, *acta canam*: lib. V. 'Facta canam, sed erant qui me fluxisse loquantur.' *Heins*.

613 *Signum erat in solio residens*] Erat simulacrum, quod sedere in regio solio videbatur.

620 *Positi prima pudoris erit*] Nam quoad velata erit imago, semper vos pudebit tanti sceleris, quod sustinuitis regum optimum trucidari. Sinite ergo tectam esse imaginem, ne, cum velamine ejus, pudorem quoque vestrum deponatis.

622 *Solennes preces*] *Solenni voce* meliores. *Heins*.

624 *Qui rex in nostra*] Atqui septimus rex Romanorum Tarquinius fuit Superbus. Sed Ovid. hoc loco T. Tatium regibus connumerat, quem Romulus in societatem regni recepit.

625 *Signo tamen ille pepercit*] In ipso incendio non exarsit Tulli effigies: non marmorea, sed lignea, ut mireris. Vide Dionysium lib. V. *Neap*.

627 *Pater Tulli Vulcanus*] Narratur hæc etiam fabella ab Historicis: sed olim plebeis animis credita ex successu in illis flammis. Hujus verus pater fuit princeps quidam vir in Corniculi expugnatione occisus. *Neapol*. *Ocrisia mater*] Libri veteres *Cressia*, vel *Cressia*. Scribe *Ocrisia*. 'Ὀκρησία' vocat Plutarchus. Tabula ænea Lugduni, quæ orationem Claudii Imp. continet de civitate Gallis danda, *SERVIVS. TULLIVS. SI. NOSTROS. SEQUIMUR. CAPTIVA. NATUS. OCRISIA*. 'Ὀκρησία' vocat semper Halicarnasæus. In vulgatis Arnobii exemplaribus lib. V. *Ocrisia* est. Apud Festum in voce *Nothum*, *Oclisia* perperam dicitur. *Heins*.

628 *Præsignis facie*] *Præsigni faciem* Mazar. et Zulich. Lege *Præsignis faciem*; familiaris Nasonis Græcismus.

Metamorph. XII. ex veteri codice; 'Cinctaque adest virgo matram numerumque caterva Præsignis faciem.' Idem. Ocrisia Corniculana] Ex Cornienulo Latinorum oppido.

639 *Tunaquil]* Regina Tarquinii Prisci conjunx. *Sacris de more peractis]* Rectius paratis alter Bonon. et unus Farnes. Quomodo enim peracta sacra, si vinum foco post affunderetur? Unus Moreti, *sacris litatis*; ut apud Virgil. 'sacrisque litatis Indulge hospitio.' Met. XIV. 'sacrisque ex more litatis Littora adit nondum nutricis habentia nomen.' Lib. XIII. 'fibris de more litatis Regis tecta petunt;' sic et ibi veteres nonnulli. Heins.

632 *Aut visa est]* Aut ita apparuit.

633 *Jussa foco captivæ sedet]* Fovet duo Farnesiani et unus meus; quod arridet: 'fovet,' nempe membrum istud virile. Heins.

636 *Idque comis flammeus arsit apex]* Inque coma meliores. *Hæsit apex]* pro diversa lectione Sarravianus. Plurimi veterum *exit apex*; perperam. Idem. *Flammeus hæsit apex]* Res nota: quod et finxit Maro Mantuanus in Ascanio. Neapol.

637 *Te quoque magnifica]* Eodem IV. Idæ Junias templum Concordiæ Virillis dedicatum a Livia prope ejusdem nominis porticum, in martyrema, suspicor, Concordiæ maritalis: nam subdit: 'Quam caro præstitit illa viro.' Augustum enim sibi devinxit hac arte. Neapol.

639 *Ubi Livia nunc est Porticus]* Hanc *περύκτωρ* vocavit Strabo lib. V. quam scriptores Græci fere omnes *ερεός*. Sane credibile, in ea statuas adaptatas toto pæne orbe selectas: quin antiquissimas tabulas habuerit, non addubito. Hic fere fuit proprius harum porticum ornatus: Athenis fuit celebris illa, quæ prius dicta *Βεωιαδέκτειος* postea, a varietate picturarum parietibus incrustata, ἡ Ποικίλη. Neapol.

640 *Immenas tecta fuisse domum]* Noster hic agit de superba illa domo Vedii Pollionis, quam defunctus Augusto legavit, ut testatur Dio Cassius lib. LIV. Dedicata hæc Liviana anno Urbis DCCCLXIV. Vide Dionem lib. LVI. Neap. *Tecta fuisse domus]* Fuisse meliores: et paulo ante *primo viro*, non *caro*, Ursini codex et unus Patavinus; *sacro* Erfurtanus; alius *claro*. Heins.

641 *Urbis opus domus una fuit]* Ex Virgil. V. 'Ingentemque Gyas ingenti mole Chimæram, Urbis opus.'

643 *Æquata solo]* Καταρθεύσα. Halicarn. lib. III. de Alba: Καὶ τὸ τεῖχος ἤρειπον ἐκ θεμελίων. Idem, lib. IX. Κατακάρψας τὸ τεῖχος. Idem, III. de Latinor. urbe. Lucan. I. 'in planum effundere muros.' 'Ὀστ' οὐδ' ἔχρος γὰρ τεῖχ' ἔλκει σάφης. Eurip. Helen. Nullo sub crimine regni] Non quod auctor crimine affectati regni damnaretur, quemadmodum domus M. Manlii Capitolini.

646 *Totque suas heres]* De Augusto hæc legimus in Suetonio cap. 56. Quoties ei aliquid relictum ex ignoti testamento, capere quidquam non sustinuisse: at legata, vel partes hereditatum a quibuscumque parentibus relicta sibi, aut statim liberis eorum concessisse; aut, si pupillari ætate essent, die virilis togæ vel nuptiarum cum incremento restituere consuevisse. O magnum Principem! Neapol.

647 *Sic agitur censura]* Censor ergo per id tempus Augustus, quo domum Pollianum solo æquavit. Supputemus. Mors et legatum Vedii incidit in annum DCCXXXIX. M. Livio Drusio et L. Calpurnio Pisone Coss. Augusto post reditum Syriæ qui fuit anno DCCXXV. Præfectura morum cum Censoria potestate (notum, illum æque Censoris nomen ac Dictaturam refugisse) ad quinquennium decreta. Videatur et Suetonius lib. II. 27. Idem.

648 *Cum iudex*] *Vindex* Voss. prim. Farnea. Maz. Zulich. et nonnulli alii; bene. Sic de eodem Augusto, Trist. v. 11. ex vestigiis veterum membrarum, 'Eripuit cum me vindicis ira tibi.' Lib. III. 6. 'Fortunamque meam metuens, non vindicis iram.' Lib. II. 9. 'Quicquid id est, habui moderatam vindicis iram.' Lib. III. 3. 'Non gravior merito vindicis ira fuit.' Pont. I. 7. 'Iudicium nobis igitur cum vindicis adsit.' Heins.

649 *Nulla nota est veniente die, quam dicere possis*] *Ducere* Vossian. et decem alii libri veteres. Legendum puto, *quam ducere possim*. Sic apud Horatium, 'qua notam duxit niveus videri.' Propertius Eleg. I. 5. 'Et timor informem ducet in ore notam.' Tibull. Eleg. I. 6. 'et mensæ ducat in orbe notam.' Noster Trist. II. 'Et tacitam mensæ ducat in orbe notam.' Claudianus bello Getico, 'excepti telis immaue relatu Prodigium miramque notam duxere futuri.' Noster Epistola Acontii, 'venisse volubile malum, Verba ferens ductis insidiosa notis:' ita scribendum, cum *doctis notis* illic legatur. *Discere* Thuanus: *dicere possim* in Zulichemiano et Mazariniano. *Idem*. *Nulla nota est veniente die*] Die subsequenti: hoc est, tertio idus Junias, nullus est in Fastis festorum titulus.

650 *Invicto sunt data templa Jovi*] Adeo rara memoria, imo nulla hujus templi apud patres nostros; ut credam, 'invictum' pro epitheto hic positum, non pro cognomine, sub quo ædes revera sacrata. Fit igitur hic mentio de templo aut Jovis Sponsoris, aut Latialis: sed hoc divinare est.

651 *Et jam Quinquatrus*] De majoribus diximus in Martio sub finem: de minusculis Varro de L. L. lib. v. Festus Pompeius: 'Minusculæ Quinquatrus appellabantur Idus Janiæ; quod is dies festus erat tibicinum, qui Minervam colebant.' *Narrare minores*] Ita in Panathenæis apud Athe-

nienses lego majora et minora. P.

652 *Nunc ades*] *Malim Huc*. Heins.

654 *Quid personæ, quid toga longa*] Quare personati eunt, et muliebri ornatu cum longis vestibus? *Paul.* *Quid toga longa volunt*] Hac lectione quid melius potest esse aut certius? Stola quidem erat vestis matronalis. Sed et toga etiam antiquitus vestis feminea: imo *longam* addidit, ut has matronales adsignificaret: nam viriles haud erant trans crura prodigæ; muliebres ad talos usque demissæ. *Neap.* *Quid toga longa volunt*] Stola Zulich. Mazarinian. opt. Patav. Vossian. duo Farnesiani, probe; quomodo scribendum Pighius quoque viderat in Annalibus; distincta tamen, ut opinor. Nam Herodotus lib. IV. apud Sauromatas notat stolam viris mulieribusque communem fuisse. Certe apud Romanos solis mulieribus erat in usu. Quare Plutarchus Problematis Romanis in hac historia *ἑσθητάς γυναῖκας* pro stolis dixit: et Val. Maximus lib. II. 5. 'varia veste velatas' describit. Plutarchus ibidem, *ἐτύχαον δὲ οἱ πολλοὶ διὰ τὴν παννυχίδα καὶ τὸν πότον ἐν ἑσθῇ σιν ἀνθιναῖς καὶ γυναικείαις ὕστες*. Frustra quoque Neapolis negat stola pro toga in antiquis libris reperiri. Stola igitur vestis tam virorum quam mulierum apud quasdam nationes, sed et tibicinum aut citharædorum. *Ælian.* lib. III. 43. *ποικίλης ἱστορίας*, de citharædo a Sybaritis occiso, *φοβηθὲς ὁ κιθαριστὴς σὺν αὐτῇ στολῇ κατέφυγεν εἰς τῆς Ἥρας βωμόν*. Halicarnassæns lib. II. *Ῥωμαίων δὲ τῶν αὐθιγενῶν οὕτε μητραγυρτῶν τις οὕτε καταυλούμενος πορεύεται διὰ τῆς πόλεως ποικίλην ἐνδεδυκὸς στολήν, οὕτε ὀργιδῶν τὴν θεὸν τοῖς Φρυγίοις ὀργιασμοῖς*. Vide Nonium in Stola. Heins.

656 *Possem utinam doctæ verba referre Deæ*] *Pactæ Deæ* plurimi veterum. Probe Vaticanna unus *Pace velim doctæ verba referre Deæ*. Met. VII. 'liceat mihi vera referre Pace Deæ.' Sic Trist. v. 12. 'Pace novem

vestra liceat dixisse sorores.' Ita frequenter præstantissimi scriptores. *Idem.*

661 *Tempusque secundum*] Fuit annus urbis ccccxli. M. Valerio et P. Decio Coss. Per id tempus collegium tibicinum prohibitum a Censoribus Appio Claudio et C. Plantio in æde Jovis vesci. Sed haud hæc prima causa urbici discessus; alia præcæserat, quæ sequitur. *Neapol.*

662 *Gratæ frangeret artis opes*] *Gratæ* optimus Patav. prim. Farnes. Mazar. Arond. alique nonnulli; et recte: quod ex *stolæ* usu præter morem Romanum liquet: de quo supra *artis opus* etiam Ursini, optimus Patavinus et quatuor alii. Sic lib. i. 'Ipse meæ movi callidus artis opus;' ubi male *opem* substituunt libri quidam. *Heins.*

663 *Adde quod Edilis*] Huic scilicet honori sublato, eundem Appium Claudium ea tempestate qua *Edilitatem* agebat (exercuit hanc anno cxxi. cum P. Cornelio Arvina) tibicines damnosus quodam edicto irritasse, quo sumptus funebres coarctavit, et in duodecim tabulas præscriptum reduxit: statuitque, ne quis plures quam decem ex iis in exequiis adhiberet. Pighius inter hoc et superius distichum multa desiderari censet: fallitur; quid enim hæc significant, 'Dulcis erat mercede labor?' ac si diceret, Præmium antiquitus levasse laborem: quod præmium? nisi jus rescendi in æde Jovis, quod postea illis ereptum. *Pompa qui funeris irent*] *Pompam* veterrimus Ursini et Strozæ codex: venuste: sic 'exequias ire;' de quo dixi Amor. lib. ii. 6.

664 *Artifices solos*] Ii pariter et Græcis *τεχνῖται*: commune nomen musicis, thymelicis, et histrionibus. *Neap.*

665 *Exsilio mutant urbem*] Sed *αὐτομάτως*. Valerius: 'Tibur irati se contulerunt.'

668 *Nulla toros*] *Choros* multi veterum. *Heins.*

671 *Turbamque cæstrum Contedat*] Invitat tibicines ad cæstrum.

673 *Vinis oculisque animique nata-*
bant] 'Sensus deperditus omnis,' Propert. Eleg. i. 3. Πῖνον ἀκηδέσσω. Smyr. lib. ii. 'Ἀμφὶ δ' ἄρ' ὀφθαλμοὶ σπρεφεδίσκων. Βαρβόρτο δὲ οἱ φρένες. Hinc *olvos πανδαμύτρον*, Odyss. ix. 373.

674 *Præcomposito ore*] Verbis fictis.

675 *Quid cessus convivas solvere*] *Convivia* cum Ursini, Mazar. Zalich. Læti, opt. Patav. quinque aliis. *Heins.*

676 *Auctor vindictæ nam venit ille suæ*] *Jam venit ecce tuæ* meliores; vel *nam venit*: sic Rem. Amor. 'Publicus assertor dominis oppressa levabo Pectora: vindictæ quisque favete suæ.' Vidit ita legendum esse quoque Pighius; et paulo ante *Servierat*, quæ in re assentientes habet vetustos codices. Cæterum paulo aliter hanc historiam narrat Livius libro ix. 36: Val. Maximus lib. ii. 5. et Plutarchus in Problematis Romanis. *Idem. Auctor vindictæ, &c.*] Instrumentum hic pro libertate. Βεβλῆκα ἢ βέβλος, inquit Græci Jurisconsulti; quæ supra servi caput imposita, a Prætoris manumittebatur. *Neapol.*

680 *In planstro scirpea lata fuit*] *Sirpea lata* habent tres antiqui; duo *sirpea nata*; multi *scirpea nata*: Thuani *natta*; Gryphianæ editionis margo *scirpea larva*. Scaliger et Muretus *natta* conjiciunt; ut Læti codex et unus Vatic. Salmasius ad Historiam Augustam et illum secutus Neapolis *sirpea lata*; ut *sirpea* sit substantivum: quod nescio an alibi occurrat. Certe vox *natta* non est in usu Latinis, nisi scriptoribus posteriorum temporum. Plutarchus ἀμάξας δέφεσι κύκλῳ περικαλυπτομένης vocat, qui in omnibus fere hujus historiæ cum Nasone consentit: quare fuit cum *Scortea* legendum putarem. *Heins. Sirpea lata fuit*] *Sirpare* veteribus, pro colligare, Græcis πλέκειν. Ergo, *sirpea* colligatum τὸ πλέγμα. Tegitacula igitur quædam e vimine contexta circa planstrum

est (hanc) supra Plutarchus facit pel-
libus circumquaque contextum) sudi-
bus munita, ut expanderetur, ne ali-
quid decideret. *Opus* Latinis. Isi-
derus: 'Capsum, carruca undique
contexta.' *Neapol.*

681 *Motus*] Plaustrī illa agitatio.
Motus] Quod efficacies est ad incu-
tiendum soporem.

682 *Turba redire putat*] *Putant* unus
liber. *Heins.*

683 *Per Exquilias*] Per portam Ex-
quiliam, quam Tyburtinam quoque
vocant. Hoc tempore vocatur porta
sancti Laurentii.

684 *Et mane*] Cum illnecsceret.
In medio plaustra fuere foro] Et Livius,
'Nec prius sensore, quam plaustris
in foro relictis, plenos crapulæ eos
lax oppressit.'

685 *Callidas ut posset specie numero-
que Senatum Fallere*] Ita libri scripti,
quos videre mihi contigit, constanter.
Editiones nonnullæ *Claudius*; quo-
modo manu recentiori erat scriptum
in Ursini libro, et in codice Pomponii
Laeti pro diversa lectione; Mazarin.
Callidas; libri veteres *Neapolis* *Cau-
sius*: quare is Pighio assentitur *Annal.*
lib. 1. corrigenti *Plantius*. A. U. C.
CXXII. De lectione *Causius*, *Nea-
polis* non sua sed Pighii fide usus est;
omnes emendationem amplector. Idem
poscent, pro *posset*, reponit, et pro
Senatum, *Sanatum*; feliciter: vide
Festum in *Sanates*. Ursini tamen co-
dex, prim. Med. et quatuor alii *Senat-
us*. Mazar. Zulich. opt. Patav. prim.
Farnes. Arondel. *Paratus*. Pighii e-
mendationem rejicit Vossius Gram-
matici opera, lib. II. 17. quod *Sanat-
us*, tanquam 'sanatæ mentis,' Festo
dicantur; atque ita prima repugnet
syllaba: sed quid si nugatus sit *Fes-
tus*? certo rō *Senatum* ferri non pot-
est. Quanquam enim Livius, Val.
Maximus ac Plutarchus in nonnullis
a se invicem hic dissentiant, in eo ta-
men conveniunt, quod tibicines repe-
tisse a Tibertibus per *Senatum* Ro-

Delph. et Var. Clas.

manum asseverent; ut opus non fu-
erit *Senatum* falli. *Heins.* *Claudius*
ut posset] Variant et scripti et cusi:
Pighio adsentior, qui scribit, *Plantius*
ut posset. Hic collega fuit Appii Clau-
dii, ut diximus: quem verisimile ope-
ram dedisse, ut tibicines levatis gra-
vaminibus in integrum restitueren-
tur; non Appium Claudium, qui ti-
bicines non semel offenderat, quid-
piam illis indulsisse. *Neapol.*

686 *Esse jubet*] *Ire* Gryphius et duo
veteres; recte: et mox *redisse*, pro
redire, meliores; nisi quod codex Ur-
sini *venire*. *Heins.*

690 *Contra collegæ jussa sui*] Suo-
rum collegarum; si qui erant, qui
Tybure remansissent. Quoniam ita
constituerant, non redire, nisi resti-
tuto priore honore, et jure epulandi:
sed ita personati non videbantur fe-
fuisse collegas. *Senatus* tamen om-
nia restituit. *Paul.* *Contra collegæ*] *Appii* Claudii. *Jussa redisse sui*] Hoc
placuit Plantio, ne populus haud una-
nimi amborum consensu in urbem re-
stitutos animadverteret: non quod
uni eorum psephismata collegæ re-
scindere potestas ademta. Passim
videmus, ut Censorum alter e *Senatu*
aliquem ejiciat, retineat alter: tribus
alter moveat, vetet alter: exemplum
in Livio lib. XL. sub finem. Hinc quo-
rundam Censorum concordia pro re
singulari notata ab Historicis. *Neap.*

691 *Res placuit*] Et tibicinibus et
senatui. *Idibus*] Et Junii scilicet.
Cultu novo licet uti] Ornatu. Datum
enim est, ut tridnum quotannis orna-
ti, cum cantu, atque ea quæ tunc erat
solennis licentia, per urbem vagaren-
tur. *Licet Idibus uti*] Malo *libet* cum
Hamburgensi; vel *juvat* cum Oxon.
et uno Vatic. *Heins.*

695 *Habet tali meo nomine festa*] *A-
git* meliores; quidam *ait*, proxime ve-
rum. Met. XI. 'festum genialiter egit
Per bis quinque dies.' *Idem.*

697 *Terebrato buxo*] Perforato. *Per-
rara*] Pauca enim erant in antiqua ti-

Ovid.

11 R

bia. Immo volunt tria tantum fuisse, a tribus in cantu et sono vocibus, gravi, acuta, et flexa; postea plura facta sunt.

700 *Vidi et virgineas*] Delent meliores τὸ et. Heins.

701 *Ars mihi non tanti est; valeas, mea tibia, dixit*] Voss. et dno alii cum Naugeriano *valeas, ars optima, dixi*; et tum legam, *Ars, mihi non tanti es*: pr. Bonon. *cava tibia*. Idem. *Valeas, mea tibia, dixi*] Nil aliud hic *valeas* quam Græcum ἴσπε. Neapol.

702 *Excipit abjectam*] *Ejectam* Putean. et Dousæ excerpta: hoc est, aqua ejectam. Lib. II. de Campo Martio, 'Qui tamen ejecta si forte tenebitur unda.' Mox *at unum*, non et, Læti codex; probe. Heins.

703 *Satyrus*] Satyrum appellat Marsyam regem, qui geminam tibiam adinvenit: et fluvius est ejusdem nominis in Mæandrum cadens. Paul.

704 *Afflatam sentit habere sonum*] *Inflatam* rectius Mazar. Zulich. A. rond. Læti, et sex alii: nonnulli *efflatum* vel *efflatam*, frustra. Lib. IV. 'furiosaque tibia flatur:' et 'inflexo Berecynthia tibia cornu Flabit.' Metam. XI. 'infiato Berecynthia tibia cornu.' Emenda Propertium Eleg. III. 3. 'Nec tibi sit rauco prætorica classica cornu Flare, nec Aonium cingere Marte nemus;' ubi perperam *Flere* nunc circumfertur; quod et Januam Douzam video deprehendisse. Heins. *Afflatam sensit habere sonum*] Inde doctior, geminas tibias inflavit. Primus fistulam *πολυδάκτυλον*, sive *σύνπρυγα*, invenisse dicitur; capistrum etiam, quo tibicines os sibi substrangebant: de quo Scholiastes Aristophanis, et alii. Neap.

705 *Et modo dimittit digitos*] *Digitis* Naugerii Mazar. Zulich. Ursini, A. rond. opt. Patav. et sex alii; vere. Heins. *Modo concipit auram*] Totam hanc artem mire expressit elegans Cyprianus in libello de Spectaculis. Neap.

707 *Prosecut et Phæbum*] Provocat vit Marsya Apollineam in certamen cantus, cum in Nisam urbem ad Dionysium venisset cum Cybele.

708 *Cassa recesserunt a cute*] Pependit illa Celsænia. Herodotus de hac lib. VII. Paul.

710 *Ars colit*] *Colat* meliores. Sequenti versu, pro *nox*, legit hæc Bernmannus, atque ita Mazar. a manu prima, et plurimi alii. *Pro veniet*, Naugerii codex *venit*. Lege, *Tertia lux veniat*. Sic passim Noster in his Hbris loquitur. Heins.

711 *Tertia nox veniet*] Erit tertia, si includas Idulim; nec alia mens Nasonis: nam Hyadum ortum conjicit in diem, qua stercus ex æde Vestæ deferitur in Tiberim: id. solemniter actum a veteribus XVII. Kalendas Julius. Thyene, una Hyadum: cujus mentione indicat earum *ἐπιπλάττω*. Neap. *Dodona Thyene*] *Dodoni* meliores: et mox *Agenorei bovis* pro *Agenoreæ*. Respicit enim tanrum, a quo Europa rapta est. Heins.

712 *Agenorei fronte bovis*] In fronte Tauri, qui cælo figuratus est, de quodiximus superius. Et de Hyadibus superiore libro: quæ cum sint in fronte Tauri, secunda die Maii matutine surgunt. Nunc vero tempestivius surgunt, et media nocte apparent. Fuere ipsæ numero septem, et Nymphæ Dodonides appellatæ. Ultima earum Thyene est.

717 *At pater Heliadum*] Eadem luce cum Sole Orion simul emergit; nec est cur ambigas, an agat de ortu cosmico. Neap. *Pater Heliadum*] Phæbus: hoc est, ipse Sol. Nam Heliades dictæ Solis filix.

719 *Tollet humo*] Elevabit a tellure. *Proles Hyrea*] Orion, Hyrei filius. *Validos laceptos*] *Kapreῖον* dixit xirum Aratus. Neap. *Proles Hyrea*] *Hyriæa* Ursini et opt. Patav. *Hyrtea* Zplich. *Hyrsea* Mazar. Lege *Hyriæa*; dixi lib. V. 409. Heins.

721 *Voleas Equosque fugatos*] Eo-

dem xv. anno Urbis cccxxii. A. Postumus Tubertus insignem victoriam adeptus in Alcido ex expugnatis uno tempore Equorum Volscorumque castris. Adi Livium. *Neap.*

723 *Tuberte triumpho*] *Tuberte* Latini codex: tertius Mediceus et Polit. *Tuberte*, quod verum est. Pro *Postume* veteres plerique *postmodo*. Heinsius.

724 *Vectus es in nivis*] Meminit et triumphi Diodorus Siculus libro xii.

725 *Jam sex et totidem lucas de mense superant, &c.*] Decima octava etiam die Junii sol, relictis Geminis, ingreditur Cancerum, et in Aventino dedicata est imago Palladi a senatu. *Jam sex et totidem*] xiii. Kalendas Sol transit in Cancerum. *Neap.* *Superant*] Malim *superant*. Heins.

729 *Jam, o Laomedon, oritur tua nux*] Aurora conjux tui filii Tithoni. *P. Jam tua, Laomedon*] xii. Kalendas erat Summani sacrum: eodem die in fragmento veteris Calendarii, in quo tantum pars Maii et Junii, his literis, CC. SUMMANO AD CIRC. MAX. Nigra pecus inferis immolabatur. *Neapol.*

730 *Cana pruina fugit*] Arond. mulque alii ex antiquis *ima* vel *una*. Sed recte Ursini, Vossii, et sex alii, *ada*; quamquam vulgatam lectionem non damno: duo *orta*; totidem *cana*. Heins.

731 *Quisquis is est, Summano*] Quicumque Deus sit Summannus. Huic Deo Romani nocturna fulmina assignant, cum diurna Jovi attribuant. Ea ratione volunt aliqui Summanum esse Platonem dictum, quasi Summum Manium. *Paul.*

732 *Pyrrhe, timendus eras*] Anno secundo belli Tarentini. Sed cultus antiquior, et a Tatio Rege, ut volunt prisca Annales apud M. Varronem. *Neapol.*

733 *Hunc quoque*] Imo Hanc, id est, Auroram, cum Voss. Sarrav. et quatuor aliis. Heins. Cum *Galatea*] Nympha maris, filia Nerei et Doridis. Sed

pro ipso mari in hoc loco. *Hanc quoque cum patriis*] Eodem xii. nocte incunte oritur Ὠκεῖος. *Neap.*

737 *Notus amor Phadra*] Hoc μολόγημα nihil moror. Vide Hyginum Poët. Astron. lib. ii. *Neapol.*

738 *Credulus ille*] Theseus, qui dictis uxoris fidem adhibuit.

739 *Non impune pius*] Hoc distichon agnoscit Ursini codex cum duobus melioris notæ Patavinis. Idque Naugerius ex suo in postremam editionem admittere non dubitavit. Cave tamen credas Nasonis esse. Heins.

745 *Multum indignante Diana*] Ἐγὼ γὰρ ἀπὸ τῆς ἄλλης ἐξ ἐμῆς χειρὸς, Ὅς ἀν μάλιστα φίλτατος κυροῖ θροῶν, Τόξοις ἀφύκτοις τοῖςδε τιμωρήσομαι. Ipsa loquitur in Hippol. Enrip. vs. 1420.

746 *Coronides*] Æsculapius, Apollinis et Coronidis Nymphæ filius.

750 *Glauco manibus illa prius*] Hunc etiam vult vitæ redditum ab Æsculapio: quod factum a Polydio scribit Apollodorus: quem omnino vide lib. iii. Bibliotheces sub initium. *Neapol.*

751 *Tunc cum observas*] Nullum commodum sensum eliceris ex hoc disticho. Quare certus sum, id quoque spurie esse notæ. Heins.

752 *Unus et auxilio*] Cum Æsculapius de Glaucō ad vitam revocando mente agitans, in secessu quodam serpentem baculo percussam interfecisset, alter herbam ore ferens accurrit, et mortui caput ea contigit: quo facto, ambo inde incolumes recesserunt. *Ant.*

755 *Nemorisque sui, Dictynna, recessu*] Vel tui Sarrav. Scribe, *Lucus cum nemorisque tui, Dictynna, recessus Celat*: nam in Zulichemiano *recessus*. Heins. *Dictynna recessu*] De hoc cognomento Dianæ adi Diodorum Siculum Βιβλιοθήκης lib. v. quæ Επειρωτικής dicta. *Neap.*

756 *Virbius ille*] Miso enim priore nomine, Virbius est appellatus.

757 *At Lachesis Clothoque dolent sua*

filia teneri, Et fieri regis jura minora sui] Pro *Lachesi*, in uno Farnes. Regio, meo, est *Limenus*: Putean. *Limens*: aliis *Limeneus*: Erfurtanus *Climeneus*: in Mazar. Zulich. pr. Farnes. aliisque nonnullis erasa vetus lectio, etiam in Vossiano, ubi relicta ad marginem priscae lectionis interpretatio ridicula, 'Limines sive Liminus Deus dicitur esse liminis.' Deinde meliores omnes, *hæc filia teneri, Hic fieri regni. Latet haud dubie mendum. Scribe, At Clymenus Clothoque dolet; hæc filia reneri. Hic fieri regni jura minora sui.* Posset et *Clymenos* legi: singula videamus. Cur Pluto *Clymenus* dicatur, causam dat Auctor Etymologici: *Κλύμενος* ὄνομα κύριον ἦρως, παρὰ τὸ κλύω τὸ δοξάζω. Ἔστι καὶ ἐπιθετον ἔδου τουτίστῃν ὁ πάντα καλῶν πρὸς ταυτὸν, ἢ ὁ ὅτερ πάντων ἀκούμενος. In Anthologia Græcorum Epigrammatum libro tertio, capite eis ὄρνιν, Epigrammate Anytes, Οὐκ ἔτι λυγρὰ σε κατ' ἀρνέειν Ἀκιδὸς οἶκον Ἀκρεα μελιζομένην ὕψεται ἡἷλιος. Ἡδὴ γὰρ λαϊμῶνας ἐπὶ Κλυμένου πεσέσθαι, Καὶ δροσερὰ χρυσέας ἄνθεα Περσεφόνας. Et eodem libro, capite eis ποίητας, Antipatri epigrammate eis Ὀρφέα, Ὅς καὶ ἀμειλίχτοις βαρὺ Κλυμένοιο νόημα Καὶ τὸν ἀκήλητον θυμὸν ἔθελε λύρην. *Clymenus*, igitur Pluto; quod paucis hactenus fuisse notum opinor: quapropter et recte additur, dolere illum, 'regni sui jura fieri minora;' cum *Clotho* doleat 'reneri sua filia:;' nam *reneri* legendum esse vidit ad Herodis Attici inscriptionem Salmasius. Adi Notas nostras *Epicadio* in mortem *Drusi*, vs. 444. *Heins.*

760 *Noverat artis opem*] *Moverat* Zulich. opt. Patav. Læti, et tres alii; bene: nisi *foverat* *ope* mavis: nam tres scripti *voverat*. Superiori versu exemplo veritus Ursin. pr. Patav. et Mazar. *extemplo* Zulich. *Idem.*

762 *Propter te fieri, quod vetat, ille facit*] *Flecti* Mazar. *fieri* Sarra. et multi alii: quidam *quod facit ipse ve-*

tat: duo facit. *Idem.*

764 *Si vetat*] *Valeat* meliores: et *sint testes*, pro *sunt*. *Heins.*

769 *Postera lux melior*] viii. Kalendas Syphax ille a Scipione Africano secundæ prælio dirutus; tertio victus et captus a C. Lælio et Massinissa Rege: nec multo post, Cyrtæ regni caput, Sophonisba uxor, et regia familia, anno Urbis DL. *Neap.*

770 *Hasdrubal ipse suis*] Id fuit antea, anno Urbis DXLVI. C. Claudio Nerone et M. Livio Salinatore Coas. *Neap.*

773 *Fortunæ Fortis honores*] Nam sunt eodem viii. Kalendas Junias. De hac celebritate M. Varro de L. L. lib. v. *Neapol.*

776 *In Tiberis ripa*] 'Secundum Tiberim,' ait Varro; nimirum ultra flumen; nam Fortis Fortunæ templum situm in Transtiberina regione; vel ex eo patet, quod Naso subdit vel ponte vel navicula illud adeundum. *Neap.*

779 *Lintres*] Naviculæ coronatæ. *Forte juvenum convivium*] Juvenes simul epulantes.

783 *Serva quia Tullius ortus*] Ex captiva Ocrisia Ocriculana. *Neapol.*

787 *Zona latet tua*] Non videtur eo tempore zona Orionis. *Zona latet tua nunc*] Eodem viii. Kalendas, subdit et vii. etiam latere: vi. ergo heliace oritur. *Neapol.*

790 *Tempus solstitiale*] Solstitium æstivum: quod Poëta ostendit sexto Kal. Quintiles, Columella octavo Kalend. P. *Tempus solstitiale die*] Non viii. Kalendas, et eodem die festo Fortis Fortunæ: nam manifesto solstitium eodem die Naso facit, quo exortum Orionis, ut Aëtius et alii.

791 *Lucifero subeunte*] v. Kalendas dicata Larum, et Jovis cognomento Statoris ædes. *Neap. Lares delubra tulerunt*] Fnerē illis templa consecrata. De his diximus in secundo libro; et in quinto. Sed quinto Kalend. Quintil. dedicata sunt illis templa in

ea parte urbis, ubi erant Corolarie.

792 *Ubi sit multa corona*] Ubi sunt coronarum artifices, præsertim Phillyra et Olycera.

798 *Tempus idem Statoris erit, quod Romulus olim*] *Statoris habet* Zullich. at quatuor alii *Stator ædis habet*. Lege ex Ursini libro, et uno Patav. *Tempus idem Stator ædis habet, quam Romulus olim Ante Palatini condidit ora jugi*; et sic in ora Sarraviani pro diversa lectione; ut jam monuit in Observationibus doctissimus Gronovius: qui videndus lib. iv. 15. *Heins. Statoris erit*] Nam erit festum Jovis Statoris. Cujus templum Romulus voto dedicavit, bello Sabino, cum Romana acies inclinasset.

794 *Ante Palatini ora jugi*] Nam inter Palatinum et Capitolium constitutum est templum.

796 *Templa, Quirine, tuæ*] Loquitur de antiquo illo templo, quod statim Romulo posuerunt in colle Quirinali, post relata Julii Proculi: illud postea sex supra septuaginta columnis ornavit Cæsar Octavianus, iterumque dedicavit. Vide Dionem lib. lrv. *Neapol.*

797 *Natale Kalendis*] *Camænis Scalliger. Heins. Tempus natale Iuleis*] Die crastino erunt Kalendæ Juliæ. Sed 'natale tempus, Iuleis' dixit, quod hoc mense natus est Julius Cæsar, ex sacra Iulæa domo. Et cum prius 'Quintilis' diceretur, in honorem Julii Cæsaris Julius appellatus est, quod hoc mense, quarto die iduum Julius ipse procreatus fuerit. *P. Cras est natale Kalendis*] Relinquit vacuum diem unum: et sumus, inquit, in ultima mensis luce; qua resecta ædes Herculis Musarum: cras erunt Kalendæ Juliæ. *Neap.*

799 *Addixerit isti*] *Adjunxerit* Sarravii codex et quinque aut sex alii: plurimi, etiam ex melioribus, *adduxerit*. *Heins.*

800 *Victa nocere*] Juno, quæ victa tandem est virtute illius. *Victa nocere*] Fessa jubendo.

801 *Clari monumenta Philippi*] Tacet antiquum templi auctorem, et nominat juniorem. Antiquus fuit Fulvius Nobilior. Habeas secundum: is fuit Philippus Augusti vitricus, qui jam vetustate collapsum restituit: tale nihil apud antiquos. *Neap.*

802 *Martia*] Lege *Marcia* et hic et alibi; idque cum Ursini libro et duobus aliis. *Heins. Marcia casta*] Hæc filia fuit Martii Philippi, quam Cato Uticensis, post divortium Attiliæ, puellam admodum uxorem duxit. *Paul. Marcia casta genus*] Hæc illa eadem, quæ summe dilexit nostri conjugem. *Neap.*

803 *Sacrificio ab Anco*] 'Sacrificio' dixit, quoniam natus est ex filia Numæ Pompili, qui tot sacrificia et cærimonias instituit.

804 *Nobilitate fuit*] *Sua meliores* magno numero: et mox *respondet*, pro *respondit*; recte. Nam erat etiamnum in vivis Marcia. *Heins.*

808 *Laudamus magnas Deas*] Laudare solemus Junonem, Pallada, Dianam, Venerem, et cæteras. *Tu turpe putaris*] *Tam turpe* iidem: *forma pro formam* etiam concinne unus Medicæus. *Heins.*

809 *Nupta illi*] Philippo. Ipse Martius Philippus, antequam habuisset Acciam matrem Augusti uxorem, habuit sororem matris Cæsaris.

812 *Increpuitque lyra*] *Lyram* Ursini, Sarravii, et tres alii. *Epist. Briseidis*, 'Threicium digitis increpuisse lyram:' quem versum repetit Amor. ii. 11. In Ibide, 'Terque cruentatas increpnuere manus.' Trist. i. 3. 'Increpuit quantis viribus unda latus.' 'Increpat sonitum tuba' apud Virgil. *Æneid.* ix. Propertius l. iiii. 'Increpat absumtum nec sua mater Ityn.' Calpurnius *Eclog.* v. 'At si-

mul argutæ nemus increpuere cicadæ.' Sic et 'concrepare' supra l. v. 'Rursus aquam tangit, Temesmaque concrepat æra.' Atque hæcenus, quæ ad Fastos Nasonianos observavi. Cæterum in Ursini veterissimo codice et literis Longobardicis sive Saxonice, quas vocant, exarato, tum etiam in duobus Patavinis melioribus, uno præterea Vaticano, ac Sfortianæ bibliothecæ codice, quem obiter Romæ inspexi, subjungebantur versus hi quatuor: 'Si novus Jani sacris numerabitur annus, Quintilis falso nomine dictus erit. Si facis; ut fuerant, primas a Marte Kalendaras, Tempora constabunt ordine ducta suo.' Vaticanus hoc initium libri septimi constituebat. At amicissimus Gronovius noster monuit me inspectam sibi fuisse in Norico vêtustam Nasonis editionem, cui Celtes

Protacius, qui primus post renatas literas poësin in Germania instaurovit, manu sua adscripisset; reliquos sex Fastorum libros servari apud Presbyterum in pago prope Ulmam, principiumque septimi libri in illo codice tale exaratum fuisse: 'Tu quoque mutati causas et nomina mensis A te qui sequitur, maxime Cæsar, habes.' Sed ut dicam ingenne, quod res est, opinor Celtem Protacium non tam decepisse, quam fuisse ab aliis, qui visum sibi atque inspectum hunc codicem affirmarent, deceptum. Nam Lactantius in Divinis Institutionibus aliique veterum eum locos complures ex Fastis Nasonianis profesant in medium, ex libris tamen deperditis nihil prorsus producant: ut certum sit, reliquam Fastorum partem jam ante multa sæcula intercidisse. Hæc.

TRISTIUM LIB. I.

ELEGIA I.

Horum librorum exemplaria etsi præsto fuere non pauca, nullum tamen inter illa, quod multum senii aut vetustatis præ se ferret, præter Vaticanum unum et Hamburgense: cum Vaticano Politiani schedæ ut plurimum conspirant: quanquam ne illi quidem codices ad ætatem sexcentorum annorum adsurgant. Reliqui recentioris sunt notæ, qui suo loco designabuntur. Eos inter Combii codex Venetus et unus Palatinus palmam facile ferunt. *Heins.*

1 *Parve liber*] Vel solam hanc elegiam, vel certe totum opus de Tristibus, aut (quod magis placet Ciofano, Pontano, et aliis) primum librum intellige.

3 *Quam decet exulis esse*] Exules enim in squalore erant.

5 *Nec te purpureo*] Nec purpureo amictu induaris. *Vaccinia*] Vaccinia violas esse purpurei coloris, Servius scribit. Plinius vero scribit fruticem esse in Gallia purpureum, idoneum ad tingendum. *Purpureo succo*] *Fuco* Polit. Hamburg. Vatic. et alii octo aut novem ex castigatioribus; recte: ut ad Claudianum jam monui l. i. in Rufinum vs. 208. Absconum enim prorsus istum *velare succo*. Sequenti hexametro *charta notetur*, pro *notetur*, vennate Rottendorphianus liber; in uno Mediceo pro diversa lectione *ligetur*. Forte pro *linatur*: quale mendum quoque sustulimus e l. iii. Artis Amator. vs. 232. ubi plura de *linendi* verbo notamus. Horatius Arte poetica, 'speramus carmina fingi Posse

linenda cedro, et lævi servanda cupresso.' 'Illini' quoque 'minio' habes apud Plinium xxiii. 7. 'Enumerat actores Verrina, quibus credere sit necesse, Jovis ipsius simulacri faciem diebus festis minio illini solitam, triumphantiaque corpora.' 'Perunctum cedro libellum' dixit Martialis. *Heins.*

7 *Nec titulus minio*] Inscriptiones et tituli elegantiae causa fiebant rubrica, hoc est, minio, aut cinnabari. Belg. *Vermillioen*. P. *Nec cedro charta notetur*] Cedrus arbor est, quæ cariem vetustatemque non sentit. *Mer.* Succo aut oleo cedrino linebantur chartæ, et diuturnitatis a carie et odoris ergo. Plin. xvi. 29.

8 *Candida cornua*] Cornua appellat superiorem et inferiorem chartæ partem: frontem vero, ipsam paginam. *Mer.* *Candida nec nigra cornua fronte gerat*] Scribebant antiqui in altera tantum paginarum facie, perpetuo ductu, ad extremum usque folium: in quo firmitudinis gratia cylindrum seu bacillum teretem cedrinum, eburneum agglutinabant, pro modo latitudinis membranae præcisæ, eundemque nominabant umbilicum; quod sicut umbilicus in medio ventre, sic ille libro jam circumvoluto medium esset. Hujus bacilli capita, superne et inferne eminentia, argento, auro, aut ebore ornatus causa præmuniebant; et hæc cornua dicebant. Postea paginas instar spiræ convolutas complicabant, indeque volumen nominabant, a volvendo. *Pont.* Vide

et Paul. Manut. in Epist. Fam. III. 7. qui dicit, extremas partes, extra volumen eminentes, ob cornuum similitudinem, cornua vocari: quibus et ornamentum aliquod addi solitum. Dicit ergo Ovidius libro suo: Ne geras candida cornua, quæ indicia sunt fortunæ lætioris, sed atrata. C.

9 *Hæc instrumenta*] Hæc ornamenta prædicta.

11 *Gemina*] Utramque chartæ platiem intelligit, puta anteriorem et posteriorem: quæ ambæ prius pumice radebantur; tum ob elegantiam, tum ne asperitas calamus offenderet ac retardaret. Sic et Martial. lib. II. librum suum alloquens loquitur: 'Cedro nunc licet ambule perunctus, Et frontis gemino decens honore, Pictis luxuriis umbilicis, Et te purpura delicata velet, Et cocco rubeat superbus index.' *Fragili pumice*] Erant autem pumices in usu poliendorum librorum gratia. Laudatissimi sunt in Melo, Scyro, et Æoliis insulis. Probatio in candore, et in minimo pondere, et ut quam maxime spongiosi atque aridi sint, ac teri faciles. Unde Ovidius non immerito 'fragilem' appellavit.

12 *Sparis comis*] *Passis* editiones antiquæ et inter scriptos codices multi; probe: nihil frequentius occurrit apud Nasonem. Hafnienais *comas* pro diversa lectione; ut usitato Græcismo videatur reponendum, *Hirsutus passas ut videre comas*. Mox etiam *sensit* meliores. Heins.

13 *Liturarum*] Macularum. Ovid. 'Quasunque aspicias, lacrymæ fecere lituras.'

17 *Si quis, ut in populo nostri non immemor illo, Si quis, qui, quid agam forte requireret, erit*] Multi *immemor extat*: duo cum prima editione illi. Scribe *illic*. *Requirat* etiam castigatior. Pro *Si quis* posteriori versu, quæ repetitio inconcinna est, si quid video, *Civis* rectius reponatur, utcumque, membranis omnibus invitis: *Si*

quis, ut in populo, nostri non immemor illic Civis, qui, quid agam, forte requireret, erit: 'ut in populo,' Pont. 4. IV. 5.¶ Si quis, ut in populo, qui sitis et unde requireret.' Et Trist. II. 'Per patriam quæ te tuta et secunda parentis est, Cujus, ut in populo, pars ego nuper eram.' Pont. I. 7. 'Cætera sit sospes cultorum turba tuorum, In quibus, ut populo, pars ego parva fui.' Horatius Sat. I. 6. 'vestem famulosque sequentes, Ut magno in populo, si quis vidisset.' Virgilius, 'Ac veluti magno in populo, cum sæpe coorta est Seditio.' Heins.

20 *Dei*] Augusti Cæsaris.

21 *Teque ita tu tacitus*] Scripti *Atque ita tu*, vel *te*: codex Barberinus præterea, qui inter meliores est, *cautus* agnoscit; de quo mox videbimus. *Tacitus* enim dici vix potest, quæ loquentem inducit: et eadem vox paulo post iteratur minus concinna. Heins. *Atque ita tu tacitus*] Ut ordo. Atque ita tacitus quærenti plura; te legendum dabis: ne forte loquere ea quæ non est opus loqui. Innuit autem tres de Arte amandi libros.

22 *Ne quæ non opus est forte loquere, dabis*] *Cave* veteres nostri: et plerique *quod pro quæ*: primæ editiones *Ne quod opus non est*. Puto, *Atque ita te cautus quærenti plura legendum*. *Ne, quod non sit opus, forte loquere, dato*. Heins.

23 *Mea carmina*] Meos libros amatorios. Legitur etiam *mea crimina*: Scripsisse amatoria, et nescio quid vidisse, duo sunt Nasonis peccata.

24 *Et peragat pluribus reus*] Et non tantum a Cæsare, sed etiam ab omnibus condemnabor. 'Agere' enim 'reum,' est reum accusare; reum facere, inter reos referre. *Publicus*] Ut qui in Rempub. commiserim.

26 *Causa patrocinio non bene major erit*] *Pejor* sex scripti *argute*: et paulo ante *Ne causæ defendas* scribendum, pro *Tu*; quidam enim veteres *Me*; alii *Te*. Heins.

30. *Pena levis*] Minor quinque veteres: ut l. III. 6. Mutatoque minor ais mea penna loco.' *Idem*.

31. *Ne sit miser ipse*] Ille scripti: et misero pro miseri in versu proximo. *Idem*.

32. *Quaque volet; rata sint*] Malim *Qua vocet, o rata sint: vel ab rata sint*. 'Abolata ira' immerito offendit Ciofanum, ut parum Latine dictum: nam 'auferre iram' elegans non minus est, quam 'auferre iurgium' apud Plantum, et apud Virgilium 'anctum auferre'. Posset tamen et *sublata ira* legi, vel *sedata*: vel denique *pacata*, cum *placata* sit in nonnullis, quod superiori versu præcesserat. Mox scribendum, *Ut perages mandata, liber*; dum perages; vulgati et scripti *peragas*. Heins. *Abolataque principis ira*. Verecunde Poëta reditum præcatur. Ciofan. legend. *conset, placataque*. Mer. *Quaque volet, rata sint*] Quaque optabit, ex animi sui sententia contingant. Alibi: 'Quæ præcor ut fiant.' Ciofan.

37. *Ut res*] Rem hic appellat negociam in cuius questione quæritur locus, tempus, modus, occasio. *Illa tempora*] Tempus hic est opportunitas. Mer. *Judicis officium*] Digressio, qua sua carmina, quæ nulla animi tranquillitate nulloque satis commode loca scripta esse ait, excusat. Ciof.

39. *Deducta*] Translatio a lana, quæ in amittatorem deducitur.

40. *Nubila sunt subitis tempora nostra melior*] Imo *pectora*; quicquid libri veteres dissentiant. 'Nubem animi' dicit infra Eleg. 3. familiaris est supinis libris hic error. Sic infra Eleg. 3. 39. hoc libro 'pectora lætana'; ubi *tempora* hactenus legabatur: 'animum serenum' dixerat superiori versu. Heins. *Tempora nostra*] Tristia. Sic Cicero multum sæpe inter vocabula attitur. Dicit etiam, 'Valere temporibus': cum nempe ex alterius incommodo sua quis capit commoda: 'In turbido enim minus

perspicue apparet quid rerum agatur.'

42. *Me fera jactat hyems*] Erat enim in Scythica regione Poëta, quæ magnis frigoribus vexatur: vel ut Ciofan. vult, per *hyemem*, asperam tempestatem intelligit; quia credit hunc librum in itinere scriptum.

45. *Hæc quoque quæ facio*] *Hoc quoque quod facio* vetustiores. Lege, *Hæc quoque quod facio*. Heins. *Judex mirabitur*] *Æquus rerum æstimator* meliores versus a me non requireret; imò mirabitur, tali tempore tam bonos à me scriptos. Pont.

47. *Da mihi Mæonidem*] Fec me Homero parem. Bersman. *Et tot circumspice casus*] Nil mutant libri veteres. Censeo nihilominus scribendum *circumspice*: quo verbo Tullius ac Livius non semel utuntur. Heins.

53. *Tituli tangebar amore*] *Honore* malim cum tribus scriptis. *Idem*.

54. *Querendi nominis*] Comparandæ famæ, sic l. v. 12. 'Nominis et famæ quondam fulgore trahebar, Dum tulit antennis aura secunda meas.'

57. *I tamen et pro me*] Tu tamen i pro me Polit. Vat. et tres alii: alter Politiani, *I nunc et pro me*. Scribe, *I tamen, i pro me*. De venusto hoc loquendi modo vide quæ ad Remedia Amoris noto vs. 213. Sequenti versu probe meliores libri magno numero *possem nunc meus esse liber*; eleganter; quod et in suis invenerat Naugerius: vulgati perperam *posces non meus esse*. Heins.

59. *Quod venias*] *Venies* præstiterit. *Idem*.

61. *Ipsæ colore*] Nigro et lugubri habitu, et versibus quibus conscriptus es. M.

65. *Quid sis meus*] *Quia sis meliores*, et recte: de quo alibi est dictum. Trist. l. II. ex antiquis libris, 'Unquæ tunc gaudet miles, quia vicarit hostem.' Heins.

67. *Non cum præceptor amoris*] Non tincto, artem amandi, ut fratres mei

tres. Et Pont. II. 10. 'Naso parum prudens artem dnm tractat amandi. Doctrinæ pretium triste magister habet.'

69 *An in alta palatia*] *Ut in alta Junianus*; placet: sic l. III. *Artis Amatoria*: 'Scilicet expectas, ut te in convivia duram.' Heins.

71 *Augusta*] Augustum, sanctum et religiosum significat. Ovid. in *Fast.* 'Sancta vocant augusta patres, augusta vocantur Tempia sacerdotum rite dicata manu.' Et loca quoque religiosa, et in quibus augurato quid consecratur, augusta dicuntur ab auctu, vel ab avin gestu gustuve. *Dique locorum*] Apollinem Palatinum, Dianam, Jovem opt. max. Junonem, Minervam, alios Deos Deasque: vel potius intellige Augustum, qui vivens divinos meruit honores.

73 *Esse quidem*] Sic l. v. 2. ad uxorem: 'Quid dubitas et adire times? accede, rogaque: Cæsare nil ingens mitius orbis habet.' Tum et aliis locis ejus clementiam laudat. *Pont.*

77 *Si qua*] *Si qua veteres.* *Secedere* etiam Thuanens liber; duo alii *decodere.* Heins.

80 *Tangere nolle*] *Jungere* fragmentum Boethornianum: ut Met. II. 'Jungere equos Titan velocibus imperat Horis.' *Idem.*

81 *Jovis arma*] Augusti iram.

88 *Quicunque Argolica de classe Capharea fugit, &c.*] Græci quoque, qui semel tempestatem evaserunt, apud montem Capharea, semper loca illa devitant. Quibus exemplis colligit, se quoque loca, unde fulmine prostratus est, fugere statuuisse. Sane Nauplius Palamedis pater, ut filii necem ulcisceretur, elevata facula signum dedit ex Caphareo, Euboicæ promontorio, Græcis naufragio laborantibus: qui credentes ignes indicare portam tutissimum, inter asperimos scopulos naufragium fecere. *Mer.*

87 *Ergo cave Liber et timida*] Red-

de suos numeros Nasoni, et scribe, vel invitis membranis. *Ergo age, cave Liber, timida circumspice mente.* Nunquam enim, quod sciam, posteriorem *rovi* ergo syllabam corripuit. 'Ergo age,' usitata passim Nasoni formula; infinita sunt in promptu exempla. Combianus codex proxime ad verum *Ergo, cave liber.* Posset et *cave liber* reponi. Pro *Ut satis* idem Combianus et Boethornii fragmentum *Non;* forte pro *Num*; alii octo *An*: videtur *Et satis* scribendum. Heins.

88 *A media plebe*] A medioeri turba.

90 *Icarius nomine fecit aquas*] *Icarius nomina fecit aquas* scribendum cum Moreti libro; quod et Gryphianam editionem occupavit: *aquoreas aquas* septem vetustiores; unde Politianus *aquoreis nomina fecit aquas*; et sic Vossianus pro diversa lectione: sed cum in uno Vaticano *signat aquas* offenderim, id pro vera amplecti lectione non dubito. *Trist.* III. 4. 'Quid fuit, ut tutas agitare Dædalus alas, Icarus immensas nomine signet aquas?' quo loco etiam *fecit* in multis veterum: et pro *immensas* in tribus *aquoreas*; in quatuor *Icarius.* *Epist. Paridis,* 'Nec qui Myrtoas crimine signet aquas.' Heins.

91 *Difficile est tamen hic remis utaris an aura*] *Hinc remis octo meliores;* quidam etiam in *aura*, ut *Pont. lib. II. 6.* ex antiquis exemplaribus 'remo tamen utor in aura:' sed hic aliud vult Noster: *an ala* codex Petri Ser-vii, quo me donavit. Scribe, *Difficile est remis tamen hic utaris an ala Dionæ:* 'ala' pro velo: sic apud Virgil, 'velorum pandimus alas:' et apud Claudianum 'scissis velorum debilis ala,' de navi. *Idem.*

94 *Si vires frugerit suas*] Sic lib. III. 8. 'Forſitan hoc olim, quum se sati-averit ira, Tunc quoque sollicita mente rogandus erit.'

96 *Et ante tamen pauca loquatur*] *Lo-cutus* Bersmanni liber et tres ex nos-

tris. Scribe, ut parenti meo videbatur, at ante tamen pauca locutus, adi: vel loquatur per parentem. Mox felicior ipse cum melioribus. Heins.

97 *Luce bona*] Fœlici die, et fœlicior ipso tuo domino: nam supra dixit: 'Hei mihi, quo domino non licet ire tuo.'

100 *Achilleo more*] Ut fecit Achilles, qui Telephum a se hasta percussam, eadem sanavit, ut Ovid. in primo de Remedio Amoris: 'Vulnus Achilleo quæ quondam fecerat hosti, Vulcanis auxilium Pelias hasta tulit.'

102 *Nam spes est animi nostra timore minor*] Animo multi veteres: an magno timore? Heins. *Spes est timore minor*] 'Liceat sperare timentis,' Lucan.

105 *In nostrum penetrali*] In nostrum cubiculum. Mer.

106 *Scrinia parva*] Curva libri meliores magna ex parte. Placebat olim reponi curia; de qua voce copiose egimus ad Fastos: nunc nil muto. Heins. *Scrinia curva*] Arculas. Horat. 'Ne me Crispini scrinia lippî Compilasse putes.' Bersman.

107 *Fratres*] Libros.

108 *Quos studium*] Quos eodem omnes studio, vigilia, et cura genni. Pont.

109 *Titulos ostendit apertos*] Ostendit Vatic. et sex alii meliores. Idem cum opt. Palat. aliisque quatuor, geret pro gerit sequenti versu; duo gerunt; unus gerent. Heins.

113 *Hos tu*] Malo Quos. Sequenti versu pro *Telegonas*, quod nihili est, cum melioribus reponere *Telegonos*. Idem. *Vel si satis oris, &c.*] Oa Lati-

nus non raro significat audaciam, impudentiam.

114 *Ædipodas Telegonasque*] Similes Œdipi ac Telegoni, ac per hoc Parricidas: uterque enim patrem suum, quamquam nescientes, interfecerunt: ita illi me auctorem ac parentem suum in exilium, quod mihi mortis instar, et morte etiam acerbius est, pepulerunt. Pont. Ciof.

115 *Deque tribus*] De tribus libris de Arte amandi. *Parentis*] Patris Ovid. si tibi curæ et cordi est, et illum offendere vereris. *Si qua est tibi cura*] Si quæ tibi cura cum tribus scriptis; quod mollius. Heins.

117 *Sunt quoque mutata*] Metamorphoseon opus intelligit.

118 *Ab exequiis meis*] A meo exilio, quo consternatus Poëta non potuit tanto operi postremam manum imponere. Nam illo discessu e patria, quasi ad rogum visus est efferri.

124 *Tarda causa moræ*] *Tarda via* Polit. Vat. et Rottendorph. Paulo ante malim alio tempore quam aliquo. Heins.

125 *Et si quæ subeunt*] Quod si cum uno Medic. et Hafniensi. Mox pro *laturo* opt. Vatic. Polit. Palat. et quatuor alii *lateri*: nescio an satis Latine pro Augusti sæculo. Sueton. tamen in Caligula 'latorem' pro tabellario dixit. Idem.

128 *A terra terra remota mea*] Tua est liber Servii. *Lege a terra tua*; quo tu properas; nisi *ad patriam* excidit; *a patria terra remota mea*: quod verum puto; nam suam terram Pontum vocat alibi non semel. Idem.

ELEGIA II.

1 *Di maris*] Deos maris intelligit, Neptunum, Glaucum, Tritones, Palaemonem, Phorcum; quos in quinto Æneid. libro eleganter Virg. describit.

2 *Quassata rates*] Ex Virgil. Æneid. iv. 'Quassatæque rates, et non tractabile cœlum.'

5 *Pro Troja stabat Apollo*] Homerus quinto Iliad. ostendit Apollinem fuisse Trojanis. Hinc etiam Paridis sagittam in Achille etiam corporis partem, quæ vulnerabilis esset, direxit. *Pont.*

8 *Veneris numine*] Alii *munera*. Heins.

9 *Sæpe ferox cantum*] Neptunus iratus quod Ulysses prius Palamedem nepotem insontem perdidisset, deinde Polyphemum filium occæcasset, decem annos per mare illum insecutus est: cui semper affuit Pallas. Quod ideo finxit Homerus, quoniam ille comitem habuit prudentiam, quam poëtico ritu Minervam nuncupavit: qua comite, omnia horrenda subiit, omnia adversa superavit. *Paul.*

10 *Patruo suo*] Neptuno Jovis fratres: cujus erat filia Pallas.

12 *Quis vetat*] *Quid vetat* cum Thuaño et Bersmanni codice. Vide Notas ad Epist. Ariadnes. *Heins.*

15 *Jactat mea verba*] *Dicta* cum Pont. et octo aliis: nam *verba* præcesserat. *Idem.*

19 *Montes voluntur aquarum*] Hyperbole. Sic et Maro: 'Sequitur cumulo præruptus aquæ mons:' et 'Fluctusque ad sidera tollit.'

21 *Quantæ diducto*] Virgil. 'Hi summo in fluctu pendent, his unda dehiscens Terram inter fluctus aperit' *Subsidunt æquora*] Magis ma-

gisque profundæ apparent aquarum valles. *Pont.*

23 *Quocunque aspicio*] Buslidianus et Combii, *aspicies*. Scribe, *Quocunque aspicias*: Pont. lib. i. 4. 'Quocunque aspicias, campi cultore carentes, Vastaque, quæ nemo vindicet, arva jacent.' Infra Eleg. 3. 'Quocunque aspiceres, luctus gemitusque sonabant.' *Aër* etiam pro *æther* plerique: et *tumidis* pro *tumidus* sequenti versu Polit. Palat. Hamburg. et quatuor alii. *Heins.*

25 *Fremunt immani marmure ventis*] Turbine duodecim veteres: ut apud Virgilium Æneid. vi. 'præcipitemque immani turbine adegit.' *Idem.* *Immani turbine*] Magna ventorum volubilitate, nec sine fragore, proxima quæque prosternente. Apuleius de Mundo: 'Turbo enim dicitur, qui repentinis flâbris prosilit, atque universa perturbat.'

26 *Nescit cui domino*] Causa subjicitur. Quia cum sint quatuor venti, Eurus ab ortu luctatur cum Zephyro ab occasu; et Boreas a septentrione spirat adversus Austrum a meridie. Quare in medio relictum pelagus necessario extumescit, et cui pareat nescit, id est, cujus flatibus obtemperet. *Pont.*

29 *Sicca Arcto*] Id est, æquoris ex parte, ut alibi loquitur; vel revera sicco, ut 'siccos Aquilones' dixit lib. iii. 10. Manilius lib. i. 'Alter ab excelso decurrens limes Olympo, Serpentis caudam, siccas et dividit Arcos.' Tres tamen antiqui *Scythica Arcto*. *Heins.*

30 *Nunc Notus adversa prælia fronte geris*] 'Venturi prælia venti.' Virgil.

Quod Æschyl. pulcre in Prometh. *σπερὶς δ' ἀνέμων πνέματα πάντων εἰς ἅλλα, ἵδμεν ὅστις πρὸν ἀποδυσκρέματα.* 'Alpini Boreæ nunc hinc nunc flatus illinc Inter se certant.' Virgil. *Æneid.* iv. Id quod ex perenni fonte. 'Ὅς δ' ἄνεμος δύο πόντον ὀλίγον ἔχοντα, βορέης καὶ ζέφυρος, τό τε ὄρηκεθεν ἕρως, ἔλθοντ' ἐξαιώης, &c. Homer. *Iiad.* I. a vs. 4. *Adversa fronte*] Est enim Notus Boreæ oppositus, siquidem a meridie fluit.

32 *Ambiguus ars stupet ipsa metus*] Sic Palinur. *Æneid.* v. 'Heu! quidnam tanti cinxerunt æthera nimbi? Quidve pater, Neptune, paras?'

33 *Nec spes est ulla salutis*] *Nec spes, nisi vana, salutis* Combianus liber, multa numerosius. Legebam aliquando, *nec spes super ulla salutis est.* Heins.

36 *Ors neaturas accipiemus aquas*] Bonæ locutio. Sic Virgil. *Æneid.* vi. 'Gemuit sub pondere cymba sutilis, et multam accepit rimosa paludera.' Et *Æneid.* iii. 'Sed neque vim plumis ullam, nec vulnera tergo Accipiunt.'

38 *Scitque gemitque*] *Fletque* Regius liber. Heins.

41 *O bene*] *Di bene* octo aut novem ex melioribus: ita Statius, Claudianus, Ausonius, alii; quomodo et 'Di melius' et 'Di meliora.' *Idem.*

43 *At nunc ut peream*] Quamvis naufragio mihi vita adimatur, incolu mi mea uxore, vivere quidem mihi videbor. Ciofan.

45 *Quam celeri micuerunt*] Quam celeriter coruscavit! quod fit, quum flatus aut vapor longiore nititur tractu. Quum vero in nube luctatur, tonitrua eduntur: quum erumpit ardens, fulmina. Plin.

48 *Grave balista onus*] Gravia pondera et saxa, quæ vibrantur balistis. Est autem balista, tormentum, quo saxa majora et graviora mittuntur. Vide Vitruv. lib. x. 16. Veget. lib. iv. 22.

50 *Posterior nemo est, undecimoque*

prior] Fluctum intelligit, quem Ποῖςιν 'decimum' sive 'decumanum' appellant, qui maximus esse solet. Unde 'Decumanam' etiam 'portam' in castris maximam, et ab hoste aversam, appellat Livius. Vide et Pollitian. in Miscellan. vi.

51 *Non letum timeo*] *Nec scripti. Heins. Genus est miserabile leti*] Grave enim, ut docet Homerus, perire naufragio: quia anima ignea est, et extingui videtur in aqua, elemento contrario. Tum quia sic morientes piscibus esca fiunt, nec tumulto mandantur.

53 *Est aliquid fateque suo ferroque cadentem*] *Cadenti* duo veteres. Forte *cadentis.* Reliqui fere *cadendum*, pro *cadentem.* Mortui enim non ponunt se in terra, sed ponuntur. Lege etiam *fateque suo ferroque*, quæ eo spectant, ut mortem spontaneam a violenta distinguat. Sequenti versu in pluri- *mis solita humo pro solida*; hoc eat, quod Tristium lib. iii. 4. dicit 'tactam nascenti humum.' 'Et cinis in tumulto positus jacuisset avito, Tactaque nascenti corpus haberet humus.' Virgil. *Æn.* ix. 'Sit qui meraptam pugna pretiove redemptam Mandet humo solita; aut, si qua id fortuna vetabit, Absenti ferat inferias, decoretque sepulchro.' Heins.

55 *Et mandare suis aliqua et sperare sepulchrum*] Scripti fere omnes *aliquid sperare*: vel, *aliquid et sperare*: tunc aliquod; Combianus *aliquo.* Unus Vaticanus *aliqua sperare sepulchra.* Scribe, *Est mandata suis aliquid sperare sepulchra*: ita et numeri, qui duriores erant, constabant versui, et sensui. 'Mandata sepulchra' ut Fast. lib. v. 'Dispicet hæredi mandati cura sepulchri.' *Idem.*

60 *Utraque turba*] Et cæli et maris Dii. *Mer.*

62 *In loca jussu, &c.*] In Ponticam oram.

63 *Si quoniam merui penam, me pendere cultis*] *Pendere* unus Medicana

pro diversa lectione; Rottendorphianus *prendere*. Præterea prim. editio et duo scripti, *si quam promerui*; *sex si quoque quam merui*; totidem *quamquam merui*: opt. Vatican. *si merui penam quamquam*: duo quis *quam merui*: alia veterrima editio *quis commerui*. Scribe, *Si, quam commerui, penam me pendere vultis*. Trist. lib. II. 'An semel est penam commeruisse parum?' 'Pendere penam' familiaris locutio Nasoni: Fast. III. 'capitis quæ pendere pœnas Ex illo jubeat furta reperta loco:' atque ita passim. *Heins.*

67 *Cruoris Copia*] Mortis mem. potestas, quæ penes Cæsarem est, &c. *Clofan.*

68 *Quodque dedit*] Vitam quam mihi concessit Augustus. *Feret*] Adimet.

69 *Puto crimine læsi*] *Læsos* concinnus septem veteres: et sequenti versu pro *jam precor* Comblanus et Medonii codex *vos precor*: Servii liber *Di precor*, etiam bene. *Heins.*

73 *Ut mare subsidat*] *Considat* meliores omnes: et mox *nam minus* pro *non* reponere; de quo ad Epistolam Canaces. *Idem. Ventis ferentibus*] *Ventis* secundis et portantibus me in Ponticam regionem.

76 *Aro*] Navigo. Virgil. 'Et vastum maris æquor arandum.'

78 *Oppida non Asia, non mihi visa prius*] *Non loca visa prius* cum castigationibus. Asiam enim viderat cum Maximo Pont. lib. II. 10. 'Te duce magnificas Asiæ perspeximus urbes.' Notavit hanc quoque lectionem ex suo codice in Observationibus doctissimus Gronovius. *Heins. Oppida non Asia*] Mernit enim sub M. Varone, et cum eo in Asiam profectus est.

79 *Alexandri in urbem*] Alexandriam intelligit, quam in Ægypto conditam de suo nomine appellavit. *Mer.* Eam luxui, ludis, et jocis, ac vitæ molli et voluptariæ deditam fuisse,

indicat Quintil. lib. I. ubi nientium parentum erga liberos indulgentiam accusat. *Nesp.*

80 *Delicias tuas*] Tuos jocos. *Nile jocosus*] Nilum ideo 'jocosum' appellat, quoniam Canopi erat Serapidis templum, quod ab Alexandria 20. stadiis distabat: eo ingens ex Alexandria turba per fossam ad solennia descendebat. Nam die ac nocte naviculis plena erat virorum ac mulierum impudenter canentium ac saltantium cum omni dissolutione, a quorum jocis Poëta 'Nilum jocosum' appellavit. Quia totam Ægyptum fuisse his moribus, indicat Martialis. lib. IV. 'Nequitias tellus scit dare nulla magis.'

81 *Quod facile est opto ventos*] *Lege faciles ventos*, vel sine assensu veterum librorum: *possit* pro *posset* scripti. Præterea forte scribendum, *Quo faciles*. Amor. lib. III. 2. 'Vis tamen interea faciles arcessere ventos.' *Heins.*

82 *Sarmatis tellus*] Sarmatia regio est, cujus pars sita est in Euröpa, pars vero in Asia. Illud notandum, Sarmatas a Romanis, a Græcis Sauromatas appellari. Eos nunc Polonos appellamus.

84 *Jam fuga tarda*] *Tam tarda* cum quinque scriptis: et mox cum plerisque *Exilem viam*, non *Exilii*. 'Exilem viam' pro brevi et compendiosa dixit. *Heins.*

85 *Tomitas*] Tomos urbs fuit in Getico litore: sic dicta, quoniam illic Medea fratrem trucidavit. *Mer.*

89 *Jussa me advertite terræ*] Sic Virgil. V. 'Et tandem læti notæ advertuntur arenæ.'

90 *Supplicii pars est in regione mori*] *Hac regione* quinque veteres. Scripserat, *pato*, Ovidius, *Supplici pars est in regione mei*: hoc est, quod libro III. 10. dicit, 'Ergo tam longe pateat cum maximis orbis', Hæc est in penam terra reperta meam? Pro *mei*, *meri* a librario aberrante erat factum;

hinc natum mori. 'Pœnæ suæ tellurem' vocat Trist. III. 2. 'Et pœnæ tellus eat mihi tacta mœæ.' Non dissimili modo dixit Trist. III. 8. 'Sive mei causa est in regione mali.' Et Pont. III. 1. ad Ponticam regionem, 'tu pessima duro Pars es in exilio: tu mala nostra gravas.' Augēt exilii pœnam locas, in quem sum relegatus. *Heins.*

91 *Ferte rapidi mea corpora venti*] Dis est quod *carbasa* conjeci legendum, cum eam mihi postea lectionem confirmavit Gottorphianus; Hamburgensis *cornus*; etiam non male: ut mali cornua intelligat, de quibus Met. XI. 'Cornuæque in summa locat arbore.' *Idem.*

92 *Ausonio fines*] Italiam fines. Vi enim tempestatis referebantur in Italiam, relicto priori cursu.

99 *Imo ita si scitis, si me meus abstulit error*] Plurimi *vos scitis*: posset et legi *Di scitis*; Medonianus, *malus error*. Similis diversitas lib. II. 'Illa namque die, qua me malus abstulit error; alii enim *meus*: sed Virgil. 'Ut vidi, ut peri, ut me malus abstulit error!' Met. X. ex antiquis libris, 'retinet malus error amantem.' Arondel. *meus impulit error*. *Heins.*

101 *Quod licet e minimis*] *Lege Quamlibet* cum tribus scriptis: et vide quæ notamus ad Epistolam VI. 140. Tres alii *Quemlibet*; quinque *Qualicet*:

alii aliter. *Idem.*

102 *Si satis Augusti publica jussa mihi*] Locus haud dubie corruptus: *jussa tui* quatuor veteres; Gottorph. *jussa mei*; an *Augusti Dei*? quomodo 'Augustos Deos' dixit Pont. III. 6. Politiani prior, *visa mihi*: fragmentum Boxhornii, *cura fuit*. Non me expedio ex hac Charybdi. *Idem.*

103 *Si dixi felicia sæcula*] Duxi major veterum pars; nil mutandum. Met. XII. 'felicem diximus illa Conjuge Pirithoum.' *Idem.*

104 *Cæsare tura piis*] *Pius* meliores: quidam *prius* vel *Deis* vel *pia*. *Idem.* *Cæsaribusque*] Tiberium, ejusque filios Germanicum Drusumque intelligit.

106 *Alta cadens obruat unda caput*] Duo *alta maris*; totidem, *alta ruens*; unus *alta meum*. Putabam aliquando *alta nocens obruat unda caput*: nisi quod id paulo longius abijt a vulgata lectione. *Heins.*

107 *Evanescere*] *Vanescere* meliores. *Idem.*

109 *Non casu vos, sed sub conditione vocati*] Nihil turbatius hisce numeris. Primo *casus* scribendum cum vetustis quinque: ut Met. XIV. 'quis te casuave Deusve Servat, Achæmenide?' Deinde plurimi, *sed vos sub conditione*; longe rectius: fragmentum meum, *sed o vos sub conditione*. Scribe, *Non casus, sed ea vos conditione vocati*. *Idem.*

ELEGIA III.

3 *Tet. mihi chara*] Patriam, uxorem, domum, amicos, urbem, &c. *Ciclan.*

4 *Tunc quoque*] *Nunc quoque* Rotendorph. rectius. *Heins.*

7 *Fuerat ante apta parandi*] *Fuerant*

eleganter Barberin. *paranti* liber Petri Servii: *piandi* pro diversa lectione Combianus. Richelianus *paratu*, pro, *paratui*; quod verum puto. *Heins.*

9 *Comites non cura legendi*] *Comitis* Barberin. et pro diversa lectione

Gettorphianus; optime: 'comes' pro comites. Dixi Fast. III. 565. *Idem*.

13 *Animi nubem dolor ipse removit*] Malim *animo*, ut Puteanus. Met. VIII. ex antiquis membranis, 'Destinat hunc Minos thalamo remove pudorem.' *Idem*.

14 *Et tandem sensus convalescere mei*] Sic Cæs. B. G. VIII. 'Animos consolatione sanat.' Et eleganter Sueton. in August. 'Annona convaleuit.' *Convalescere*] Cæperunt respirare. *Mer*. *Et tandem sensus convalescere*] Ubi me collegi, animusque rediit. Seu, animum recepi, qui a nebula illa et offusa caligine emeruit. *Pont*.

16 *Qui modo de multis*] Inter eos, qui in amicitiam officio manserant, Carum, Celsum et Maximum enumerat, lib. III. 5.

19 *Nata*] Filia Perilla, quæ viram in Africam secuta fuerat.

20 *Et adhuc Capitolio cernens*] *Et ab hac* repono, cum plerisque antiquis: hoc est, postquam hanc aspexi. Sic frequenter loqui amat Noster. *Heins*.

30 *Quæ nostro frustra*] Frustra, inquit, quia nobis non profuerunt, quæ præsentia numinum ea inhabitantium vicinos quoque tueri debuisset. Læres credebantur custodire domos, quibus focus erat sacer: ideo et Lærium nomine et focus et universa domus vocari cæpta est. *P*. Vide et Gyrard. Syntag. xv.

31 *Numina vicinis*] Jovem Capitolinum, et cæteros designat, qui in Capitolio colebantur. Unde Manlius apud Liv. ita inquit: 'Jupiter optime maxime, Junoque regina, ac Minerva, cæterique Dii, Denique, qui Capitolium, arcemque incolitis.' Vale-dicit ergo et Diis et loco.

33 *Urbs alta*] Roma, quæ in septem collibus sive montibus posita erat. *Cic*.

35 *Clypeum*] Deorum præsidium, clypeum appellat. Ad tutelam vestram citius et ante vulnera, seu ante damnationem meam, confugere me

oportebat, ut ab exilio me conservaretis. *Pont*.

37 *Celesti viro*] Augusto: qui et vivus et mortuus divinos meruit honores.

39 *Ut quæ sentitis pæna quoque sentiat auctor*] *Ut quod vos scitis plerique veteres: et possum pro possum*. Legendum fortasse, *Ut, quod vos scitis, pæna quoque si sciat auctor, Placido possum non miser esse Deo*. Superiori Elegia, ubi Deos alloquitur, 'Imo ita vos scitis.' *Idem*.

42 *Singula medios præpediente sonos*] Lacrymis verba implentibus. Sic Noster Rem. Amor. vs. 596. 'Ruptaque singula verba dolentis erant;' ubi reperies a nobis adnotata. *Medios sonos*] Media et imperfecta verba. *Impediente sonos*] Barberin. *præpediente*: ut Epist. Hypermnestra, 'Et subitua dextra præpedit ossa tremor.' *Heins*.

43 *Illæ etiam ante Læres passis prostrata capillis*] *Pr*. Polit. *intracta*: alter cum duobus aliis *abstracta*; unde Pelitianus ipse *atrata*. Certe Hamburg. *attrata*: at *pr*. Vatic. *attacta*: Barber. *projecta*: duo *atrata* pro *abstracta*; at Met. IX. 'adsternunturque sepulcro:' alii, *abstracta*, *abstracta*, *attracta*, vel *adstrata*, vel *estrecta*, et similia. *Idem*.

44 *Exstinctos focos*] Quidam scripti cum editis nonnullis *extractos*: *externos* *pr*. Vatic. et sex alii; unus Vatican. *externos*: lege *hesternos*; et vide Notas Fast. 507. Virgilius lib. VIII. 'Et primum Herculeis sopitas ignibus aras Excitat, hesternumque lærem, parvosque Penates Lætus adit:' quanquam in nonnullis vetustissimis libris *externumque lærem* illic legitur; quam scripturam damnat Servius, et 'hesternum Lærem' interpretatur, cui pridie sacrificaverat. Sed et 'extincti foci' recte se habent: nam 'ignis exstinguebatur' in exilium ituris. Vossianus antiquos: ut Fast. IV. 'Detis et in veteres thurca grana focos.' *Idem*.

45 *In adversos effudit verba Penates*]

Scribe in aures. Horatius Od. III. 23. 'Mollibit aversos Penates Farre pio et saliente mica.' *Idem.* *Effudit*] Quia nihil profecit, adversis et aversis penatibus. *Pont.*

47 *Nox præcipitata*] Auroræ vicina. Et est notatio imminētis diluculi. *Nox præcipitata*] Virgil. de more Græc. 'Et nox præcipitat.'

48 *Veraque ab, &c.*] Auroram designat, qua Plaustrum cæleste in orientem vertitur. *Parrhasia*] Arcadica, ab oppido appellata, fuit enim Callisto filia Lycæonis regis Arcadiæ.

50 *Ultima sed juna*] Diebus scilicet elapsis, intra quos urbe et Italia junsus eram excedere. Qui enim relegabantur, lis dies excedendi a præsidibus dari solebat. *Borac.*

52 *Vel quo festinas*] *Festines* meliores. *Heins.* Quo, vel unde] Quo, in extremum orbem: unde, a patria. In locum teterrimum a jucundissimo: et neutra de causa festinandum. *Pont.*

55 *Ter limen tetigi*] Adeo sinistrum omen putabant veteres limen offendere cum domum ingrederentur, domove egrederentur, ut id, quod tum facturi erant, prospere sibi contingere non posse crederent. *Ciof.*

64 *Dulcia membra*] Amicos, domesticos, servos, aut etiam divitias: hæc enim omnia sunt membra domus.

66 *Thæsa fide*] Amore fido, qualis fuit Thæsei in Pirithoum.

70 *Amplectens*] Meliores *Complectens.* *Heins.*

75 *Sic doluit Priamus, tunc cum in contraria versus Ultores habuit proditiōnis equos*] *Sic doluit Metius*, Combianus et unus Bononiensis, quod Naugerius quoque videtur probasse in priori editione, secutus illos, qui legunt præterea, in *contraria versus equos*. Si de Priamo intelligamus, malim in *contraria versæ proditiōnis* legi; ut ad raptum Helenæ alludat: nam *raptus* est in uno codice. Sed comparatio parum ad rem facit, quocumque modo

Delph. et Var. Clas.

legas. Meti autem injecta mentio plane præter rem est. Quare certum hoc distichon ab illa manu esse, quæ sapius apparet per hos libros, parum tempestiva. Habebat autem in mente superiora ista, 'Hæc facies Trojæ, cum caperetur, erat,' quisquis hos versus confixit. *Idem.*

80 *Miscuit hæc lacrymis tristia dicta meis*] *Suis* quinque scripti: rectius. Vide notas Epist. XVII. 251. Nonnulli etiam verba. *Idem.*

81 *Simul hinc simul ibimus ambo*] *Ibimus*, inquit plerique veteres: et *simul ab* nonnulli. Scribo præterea, *Num potes avelli?* de quo ad Epist. XVI. 364. Val. Flaccus lib. v. 'Minyæ clamore morantur Avellique negant.' *Idem.*

83 *Ultima tellus*] Scythica et Septentrionalis regio. Vel potius, quia eo in loco Ovidius navem conscendit. *Ciof.*

85 *Te jubet a patria*] *E patria* multi. *Heins.*

86 *Me pietas: pietas*] Summam atque incredibilem movet commiserationem. Quasi dicat, Ego volens abibo, non imperio Cæsaris. *Ciof. Pont.*

90 *Hirta per ora*] Per faciem barbatam: in luctu enim capillum et barbam non tondebant. *Mer.*

91 *Tenebris obortis*] Animi defectio significatur. *Ciof.* *Illæ dolore amens*] Multi *gemens*; in uno *gravis*: in Combianus et tribus aliis *dolore mei*; quod sequor. Proximo versus, pro *media domo*, duo *via*. Scripserat puto Ovidius, *Vidua domo*: nam *rd media* prorsus otiosum ac superfluum est. Narrat quæ post digressum suum facta sunt. *Heins.*

95 *Deplorasse Penates*] *Complorasse* plurimi veterum: quomodo etiam ad Sylvas Statii Gronovius. *Idem.*

100 *Non periisse mei*] Quatuor *voluisse*: unus Gallicus *posuisse*; bene; nisi *caluisse* malis. *Idem.*

101 *Virat, et absentem, quoniam sic futa tolerant, Vivat*] Non placet repe-

Ovid.

11 8

titio *vos Vivat*. Nec juvant tamen libri veteres. An *Julet*, pro adjutet, scripserat Noster? an *Di dent auxilio sub-*

levet usque suo; vel, *Di facite auxilio*; vel *date ut auxilio*? Scaliger *Tutet*. Sed non persuadet. *Idem*.

ELEGIA IV.

1 *Tingitur*] Hinc exordium faciendum novæ Elegiæ, idque ex fide castigationum codicum, quod nescio quomodo typographicæ operæ neglexerunt. Monuit quoque in Epistolis Tanaquillus Faber. *Heins*.

2 *Turbat aquas*] Arcturi enim ortus et occasus gravissimas ciet tempestates. *Bersm*.

3 *Findimus æquor*] 'Infundunt pariter sulcos, totumque dehiscit Convolsu remis rostrisque tridentibus æquor.' Quod et Historicis familiare. Livius III. 8. 'Plurimis remorum ordinibus scindentibus vortices.' Etiam de aëre: 'Liquidum talaribus aëra findit.' Quod ex Homer. Odyss. Γ. vs. 174. Πέλαγος μέσον τέμνειν. Et Odyss. E. vs. 409. Καὶ δὴ τότε λαῖτμα θιαυμήλας ἐπέρσασα. Et Odyss. N. vs. 88. Ὡς ἡ βίμφα θέουσα θαλάσσης κύματ' ἔταμνεν.

5 *Quantis nigrescunt æquora ventis*] *Increscunt* rectius multi veterum. *Heins*.

6 *Erutaque ex imis*] Talia sunt, *Æneid*. I. 'Evertitque æquora ventis.' 'Furit æstus arenis,' &c.

8 *Pictos Deos, &c.*] In puppi velut quoddam sacrarium erat, et in eo imagines aut statuæ Deorum navis tutelarium. Ab eo, cen insigni, naves appellabantur, et ipsum *παρασημον πλοίου*. Vide Turneb. XI. 2. P. *Pictos Deos*] Deos pictos intelligit in ipsa puppi.

9 *Pinea texta*] Paris Helenæ: 'Textitur et costis panda carina suis.'

Veteres enim dicebant, 'texere naves;' et locum, in quo naves fabricabantur, textrinum: Græci *πανήγιον*. *Pont*.

12 *Jam sequitur victus, non regit arte, ralem*] *Victum* rectius legas, nisi sequitur totis præferendum putas: ut Fast. III. 'nec jam moderator habenis Utitur, at votis.' Et infra El. 10. 'Ipse gubernator tollens ad sidera palmas Exposcit vq̄tis, immemor artis, opem.' Duo antiqui *fluctus*; tres *centos*. Totidem *gelido pallore*, non *gelidum*, superiori versu. *Heins*.

13 *Proficientia rector*] *Vector* multi veteres. Vide *Notas Artis* lib. III. 555. *Idem*.

19 *Nam procul Illyricis*] Hinc potest intelligi, non de mari Thusco, quod etiam Ionium appellatum diximus, intelligendum esse, ut quidam falso existimarunt: sed de magno, prope Illyriam, quam Ovidius in Pontum navigans, a læva habuit: sed mutatis, ea a dextra, a fronte Italia sita erat, ad quam vi tempestatis ferri videbatur. *Illyricis lava de parte relictis*] Scribendum, *Illyrici relictis*. Illyricum regio: de quo ad Claudiolum. Tanaquillus Faber Epist. XXIII. *Illyriis relictis* legit: sic apud Propertium, 'Dic alias iterum naviget Illyrias.' *Heins*.

22 *Pareat illa Deo*] Quæ illa? plurimi veterum *unda*. Sed probò et sequor τὸ *aura*; quod in decem castigationibus offendi. *Idem*.

23 *Timeoque repelli*] Barberin. et

unus Patav. *revelli*, ab Italia scilicet. *Idem*.

25 *Parcite, carulei vos saltem numina ponti*] Prim. Polit. prim. Vatic. et unus Bononiensis cum Rottendorphiano, *Vos parcite numina ponti*. *Idem*.

26 *Jovem*] Augustum.

28 *Si modo qui perit*] Si modo ego tanquam mortuus, relegatus ad Sarmatas. *Non periisse potest*] Si perditus servari potest.

ELEGIA V.

1 *Numerande sodales*] *Memorande veteres* plerique. Scribe præterea, *nusquam memorande*. Pont. iv. 'O mihi non dubios inter memorande sodales.' Martialis, 'O mihi post nullo, Juli, memorande sodales.' *Heins*.

5 *Consilium vivendi mite dedisti*] *Fuisti* unus Medicus; eleganter. Trist. iv. 2. 'Hortator pugnae consiliumque fuit.' Epist. Helen. 'Quæ mihi sunt comites consiliumque duæ.' *Idem*.

7 *Positis pro nomine signis*] Veretur Poëta amici nomen exprimere, propter Augustum.

10 *Animi debitor*] *Animæ* plerique meliores. *Heins*.

11 *Spiritus hic vacuas prius extenuandus*] Prius me vita deficiet: prius moriar. *Bersm*.

20 *Infernas aquas*] Fingunt enim Poëtæ, ad rapiendam Proserpinam, inferos adiasse Theseum ac Pirithoum.

22 *Furia tuæ*] Furor tuus: quo agitaris, ob matrem interfectam.

24 *Hyrtacida Nisi*] *Niso* tres libri. *Heins*. *Hyrtucida*] Hyrtaci filio.

27 *Dum juvat*] Opt. Vatic. *juvet*. Puto *favet*. *Heins*.

28 *Indelibatas*] *Illæsas*. *Mer*. *Indelibatas*] *Opes* integras, nullo adhuc casu et detrimento immixtas. *Cuncta sequuntur*] Quia felicibus ad voluntatem fluunt omnia. *Pont*.

30 *Agminibus comitum*] Turba cli-

entium, seu potius, assentatorum. *Pont*.

35 *Rebus succurrite læsis*] Alii *lassis*: meliores *lapis*; quod sequor: quam et alterum potest admitti. Sic Trist. v. 2. 'Quo ferar? unde petam lapsis solatia rebus?' ubi similis diversitas in scriptis exemplaribus: et Pont. ii. 2. 'Nunc tua pro rebus nitatur gratia lapsis;' ubi veterrimus Sarravianus *lassis*: ut et Eleg. iii. 'Respicias antiquum lapsis in rebus amicum.' Gratius Cynægetico, 'Te primum, Vulcane, loci pacemque precamur, Incola sancte, tuam, des lapsis ultima rebus Auxilia:' perperam *ipsis rebus* nunc legitur. Neque aliter Virgilius alique ex optimis scriptoribus passim. *Heins*.

41 *Causa mea est melior*] Conjuratorem et conspirationem contra Augustum intelligit: de qua lib. ii. c. iii. El. 5. *Mer*.

45 *Desiderat omnes*] *Desideret* tres meliores: et *petat*, pro *petit*, proximo versu. *Heins*.

51 *Pars etiam quædam*] Ingenium intelligit, quod præ nimio dolore nequit dignum aliquid componere. Vel certe famam designat, quam peritarum dicit hac exilii nota, vel inter Scythas nihil componendo.

52 *Possit tegi*] Possit celari pars hæc, quæ necum morietur. *Mer*. Vel velim posse ignorari me tacente.

Quæ illa fuerint, liberum est cuivis nostrum divinare. *Pont.*

53 *Si vox in fragilis, pectus mihi firminus esset*] *In fragili mihi pectore firmior* Junian. prim. Polit. prim. Vatic. et alii quinque: dno præterea ex nostris et Bersm. *pectus mihi firminus are.* Scribe, *Si vox in fragili mihi pectore firmior are.* Homeri illa respexit Iliad. B. *Φωρή δ' ἄφρητος, χάρκεον δέ μοι ἥτορ ἐπέη,* quod jam alii viderunt. *Heins.*

56 *Materia*] Malorum copiam, materiam appellat.

57 *Pro duce Neritio*] Pro duce Ulysse. Est autem Neritus mons frondosus in insula Ithaca, quam tenuit Ulysses.

61 *Nos freta sideribus totis distantia*] *Notis* Combianus et unus Bononiensis. *Heins.*

62 *Sors tulit in Geticos Sarmaticosque sinus*] *Detulit in Geticos Caesaris ira sinus*] an *Depulsi*? prim. Polit. et prim. Vatic. *Detulit Sarmatis ora:* ut infra, 'Sarmatis est tellus, quam mea vota petunt.' Trist. iv. 10. 'Juncta pharetratis Sarmatis ora Getis.' Lib. v. 3. 'Juncta tenet crudis Sarmatis ora Getis.' Sic et 'Sarmatis umbra' Pont. lib. i. 2. Pont. ii. 7. 'Frigore perpetuo Sarmatis ora riget.' Unus Vatic. *Fera tulit.* Idem.

63 *Sociosque fideles*] Tres *fidosque sodales:* tantundem est. Ne bis idem dicat, videtur scribendum, *certosque sodales:* ut apud Martialem, 'fidis homo certus amicis.' *Idem.*

67 *Non mihi Dulichium*] Dulichium insula est ex Echinadibus una, quæ

postea Dolicha appellata fuit. Fuitque hæc insula Ulyssi subdita, ut docet Strab. *Ithaceve*] Ithaca insula est, quæ ad stadia 80. in circuitu patet. Corcyræ insulæ maximæ adiacet Neritia Ithacæ tellus optatissima, et ipsa Ulyssis patria. *Sameve*] Samos, sive Same, insula est, quæ olim quatuor continebat urbes, ex quibus una Samus; eadem Cephalenia appellatur. *Ithaceve Sameve*] *Sameve* pr. Vatic. reliqui *Samorve:* utrumque probum: de quo Remed. Amor. vs. 264. *Heins.*

68 *Pena non est grandis*] Non magna molestia est. Etenim non urbes sunt quæ comparari possint cum urbe Roma: a qua abesse summam capio molestiam, et vitam ipsam instar mortis mihi esse duco. Et vide quam venuste contraria contrariis in universa hac sui et Ulyssis collatione, referat: quæ plurimum artis et eloquentiæ habent. *Ciafen.*

72 *Invalida vires ingeniumque mihi*] *Lege* cum plerisque scriptis, *ingenusque:* ut apud Martialem, 'Vires ingenæ, salubre corpus.' Idem Epigr. iii. 46. hæc dno quoque conjunxit: 'Invalidum est nobis ingenuumque latus.' Idem Epigr. xii. 4. 'ingenuam pigritiam' quoque dixit. *Heins.*

78 *Jovis ira*] Augusti odium: qui his temporibus est illi summus Jupiter. *Mer.*

80 *In nostris, &c.*] Homerus sapienter finxit, et fabulis rerum veritatem texit: ego causam fingendi nullam habeo. *Pont.*

ELEGIA VI.

1 *Lyde*] Lyde amica fuit Callimachi, quam ardentissime amavit. *Clario poëta*] Callimacho Apollinis vati. *Clarius* enim Apollo appellatus est, a Clario luco. Strabo lib. xiv. Ovidius in Met. 'Mibi Delphica tellus, Et Claros, et Tenedos, Patareaque regia servit.'

2 *Coo suo*] Suo Phileui.

4 *Minus misero*] Feliciori marito.

5 *Te mea supposita est*] Accipiens dum est de possessionibus, in quas involabant homines alienorum cupidi, quarum fructibus in exilio ipse vivebat. *P. Supposita veluti trabe fulta ruina est*] Non damno quidem hanc lectionem, quam libri veteres agnoscunt, veriolem tamen auguror fore si carina reponas. Intelligit trabes illas, quæ subductis in littus navibus subjiciebantur. Hæ Græcis *φάλαγγες*, vel *φάλαγγια*: de quibus Pollux et Hesychius: Nonius quoque in *Palangæ*. Varro de vita pop. Rom. 'Cum Pænis in fretum obviam venisset nostris, et quosdam cepisset, crudelissime pro Palangis carinis subjecerat, quo metu debilitaret nostros.' Isidorus Etym. lib. xix. 2. 'Pulvinos' videtur appellare. Minucius Octavio: 'Et cum ad id loci ventum est, ubi subductæ naviculæ substratis roboribus a terrena labe suspensæ quiescebant.' *Heins.*

7 *Ut spoliū non sim*] *Ut ne sim* tres veteres. *Idem.*

8 *Naufragii tabulas*] Reliquias naufragii mei; reliquum fortunarum mearum. Quas cum Cæsar non ademerit, ipsi tamen adimere nefarie conantur.

9 *Cupidusque cruoris*] *Sitiæneque* unus Mediceus; venusto: vide Notas nos-

tras ad Claudianum de Raptu Proserpinæ, lib. iii. 282. *Heins.*

11 *Aut ut edax vultur*] Vultur ex cadaveribus sibi escam quærit. Interficat autem nihil nec destruit animantium. Vide Arist. lib. vi. *Aut ut edax vultur*] Nam et vulturis nominantur, qui captant bona aliena, et ea per fas et nefas occupare nituntur.

12 *Sub nulla positum cernere possit humo*] *Sub nuda* Scaliger et editiones nonnullæ; perperam: corpus sub nulla tellure positum, est inhumatum corpus. *Sub nulla humo*] Nondum inhumatum.

14 *In mea bona*] In meas fortunas. *Mer.*

23 *Sive tibi hoc debes*] Seu natura te hoc docuit; seu Liviæ exemplo didicisti. *Bers.* *Nullo pia facta magistro*] Nulla magistra multi ex melioribus. *Heins.*

24 *Mores*] Sanctissima instituta. *Cum nova luce*] Cum die natali; cum nascereris.

25 *Famina seu princeps*] Seu Liviam, quam præcipua fide coluisti, imitata es. Amerbachius ad Martiam, Martii Philippi vitrici Augusti filiam, contendit referendum.

30 *Nostra ora*] Nostra verba. Aliquem pleno ore laudare verbis multis et grandibus. *Pont.* *Nostra ora*] Pro sermone et fabulis. Phædr. in prol. lib. i. 'Duplex fabellis os est.' Qua de re alibi. Etiam pro fiducia: 'Si satis oris habes.'

32 *Extinctum longis excidit omne malis*] *Kaxoφopία* est extinctum, excidit; etsi minime ignoro 'excidere' hac significatione usitatum esse Ovidio; de quo Remed. Amor. vs. 348.

est dictum. Primus tamen Politiani, pr. Vatic. et sex alii *occidit*; quod sequor. *Heins.*

33 *Inter*] Inter claras mulieres.

34 *Bonis animi tui*] Tua virtute. *Mer.* Esses præ omnibus conspicua, ob bona animi tui, quæ maximam et solidam laudem merentur. *Pont.*

ELEGIA VII.

1 *Nostris similes*] Nostri sex meliores: et mox *Bacchia sarta* pro *Bacchica*. Adi Notas Met. iii. 517. *Heins.* *In imagine*] In effigie gemmæ insculpta. Vide Plin. lib. xxxvii. Ex hedera enim poetæ Elegi coronabantur, sicut ex quercu Heroici. Propert. 'Ennius hirsuta cingat sua dicta corona, Mi folia ex hedera porrige, Bacche, tna.' De hedera legito Plin. lib. xvi. et Theophrastum lib. iii.

5 *Hæc tibi dissimula, sentis tamen omnia dici*] Scripti plerique cum primis editionibus *senti tamen optime dici*; et hoc pro hæc. Lege, *Hoc tibi dissimulas, sentis tamen, optime, dici.* *Heins.* *Dissimula*] Finge hæc non dici tibi, ne Augustum lædas. *Sentis tamen, optime*] Intelligis tamen, optime amice, me tibi hæc dicere.

6 *Qui me fersque referasque*] Qui fers et repræsentas; aut qui fers et extrahis anulum, in quo est gemma habens vultus meos insculptos. Vide Macrob. Saturn. lib. vii. 13. *Fersque referasque*] *Ferasque* scribendum videtur: sic Trist. iii. 8. pro *fertque feretque*, scripti fere omnes *fertque refertque*. *Pont.* iv. 1. 'Auxilium vitæ fertque refertque meæ:' ubi censeo reponendum *feretque*, quod sequentia ibi requirunt. *Heins.*

8 *Qua potes*] Tres itidem scripti *qua potes*. Idem.

13 *Hominum dicentia formas*] *Narrantia* tres scripti. Idem.

15 *Sicut bona multa meorum*] *Din* est quod vidi scribendum *bene multa*; quod pr. Vatic. Hamburg. et tres alii confirmant. In Catalectis, 'Triga mihi paucos inter dilecta sodales, Triga sodalitiis pars bene magna mei,' atque ita passim veteres: *bene* enim pro valde, ponitur: ut 'bona pars' pro magna pars. Trebonian. Institut. lib. iv. Tit. 6. §. 12. 'actiones bene multas' dixit. Similis error apud Propertium commissus El. iii. 22. ubi legendum, 'An tibi nescio quæ visa est formosior? an tu Non bene de nobis crimina ficta jadis?' *Idem.*

17 *Sub stipite*] Sub torre, in quo Meleagri fata erant.

18 *Thestias*] Althea Thestii filia. Thestius enim Pleuroniam tenuit: qui Curetum ductor, socer quidem fuit Cenei, Altheæ vero pater. *Et melior matre fuisse soror*] Althea meliorem se, et fratrum a Meleagro interemptorum amantiorem ostendit, quam filii. Sic et in Metam. viii. 'Pugnat materque sororque, Et diversa trahunt unum dno nomina pectus. Incipit esse tamen melior germana parente.'

20 *Viscera nostra*] Nostros libros: quasi meos partus. *Rogis*] Flammæ omnia rapienti.

27 *Non tamen*] *Nec* veteres: et *Nesciet*. *Heins.*

29 *Mediis incudibus*] Nondum absoluto opere. *Mer.* Sic et opus ali-quod 'elimare' dicimur.

33 *In prima fronte libelli*] Scribe *primi libelli*. Inapte enim Metamorphoses 'libellus' vocentur, quas ipse lib. II. 'Majus opus' sit appellaturus. Sic alibi, 'Sex ego Fastorum scripsi totidemque libellos.' Et, 'Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli, Tres sumus,' de Amorum libris:

atque ita passim alibi. *Heins.*

35 *Orba parente suo*] Privata patre et autore operis, qui in exilium ejectus est.

37 *Edita ab illo*] *Ipsa* meliores. Pro *faveas* etiam *foveas* agnoscunt quatuor.

40 *Emendaturus erat*] *Eram* scripti potiores. *Heins.*

ELEGIA VIII.

1 *In caput suum*] Caput dicitur fluminis origo: 'Heic mihi magna domus celsis caput urbibus exit,' *Æneid.* VIII. de cæruleo Tibri. Et noster *Metam.* II. 254. 'Nilus in extremum fugit perterritus orbem, Occulitque caput, quod adhuc latet.' *In caput suum*] Inductio est, ex iis constans quæ fieri nequeunt. *Pont.*

12 *Afflictumque*] *Malo Adflictumne.* *Heins.*

15 *Amicitia sanctum et venerabile nomen*] *Quondam venerabile* quidam veteres: et *numen* liber Petri Servii; ut *Pont. lib.* II. 3. 'Illud amicitia quondam venerabile numen Prostat, et in quæstu pro meretrice sedet.' Sic et ibi veterrimus *Codex Sarravianus.* *Idem.*

17 *Ingenti prostratum mole*] *Ærum* nis oppressum. Calamitatis suæ magnitudinem vocat ingentem molem, a qua velut ruina magna oppressus sit.

19 *Lacrymas dimittere*] *Lacrymam* meliores; ut passim alibi *Noster*: et mox *queri*, pro *loqui*, *Gottorphanus.* *Heins.*

22 *Et vocem populi*] *Supremum* salve et vale conclamare. *Bersm.*

30 *Junctus amore*] Bene opt. *Palat.* et unus *Medicens* *vinctus amore*: nam 'fœdere juncti' paulo ante præcesserat. Vide *Notas Fast.* IV. 224. *Heins.*

34 *Adscitus toties in genus omne joci*]

Lege loci cum multis veterum: de joci et seriis jam ante egerat. *Idem.*

35 *In æquoreos ventos*] *In Æolios* *Rottendorphianus* pro diversa lectione. *Idem.*

37 *Placida urbe Quirini*] *Romam* designat, in qua homines non sævos, sed mites nasci solitos innuit.

41 *Silicis venæ*] 'Et stant marmoreo membra perusta gelu.' Et *Noster* in *Met.* IX. 'Nec rigidos silices, solidumve in pectore ferrum,' vs. 615. *Ἐπεὶ σιδαιερῶν, ὅσα κολοσσός.* *Theocr.* *Idyll.* XXII. de *Amyco.*

42 *Semina pectus habet*] *Habent* unus *Gallicanus*: sic 'pectora somnus,' 'terror,' 'mœror habet,' et similia passim apud *Nostrom.* *Adi Notas ad Epist.* XII. 170. *Heins.*

45 *Aut mala nostra minus quam non aliena putares*] *At mala*, et *putasses* meliores. Deinde *quam nunc* unus *Vaticanus*; vere: quomodo etiam doctissimus *Tanaquillus Faber* vidit scribendum *Epistola* XXIII. *Combianus* pro diversa lectione, *quia nunc.* *Sensus* est: *At saltem mala nostra minus a te aliena putasses, quam nunc putas.* *Idem.*

48 *Ut tempora prima*] *Ut superiora* tempora, quibus amicitia nostra erat arctissima. *Carcent numeris suis*] *Carcent* suo ordine: ut mihi in amore non respondeas, ut antea.

ELEGIA IX.

1 *Detur inoffensa vita tibi tangere metam*] Concinnius quatuor antiqui *metam tibi tangere vita*: et mox *possint*, pro *possent*, meliores. *Heins.*

4 *Duros Deos*] Deos mihi difficiles, Cæsarem inclementem.

10 *Nullus ad amicos ibit amicus opes*] *Currit exemplar vetus Bernmanni.* Ego *visit* reponendum censeo. Adi *Notas* Amor. lib. II. 2. 21. *Heins.*

13 *Fortuna lumina*] Auram et felicitatem fortunæ.

16 *Eoentu vera fatenda meo*] *Malim mihi.* *Heins.*

20 *Cauta terga*] *Ipsi* cauti et sibi consulentes: vel certe cauta turba, hoc est, turba sibi cavens, ne quid Augustus in eos mea causa gravius moliretur. *Mer.*

24 *Quolibet invito*] *Quamlibet* sex veteres; probe. Dixi *Notis* ad *Epist.* VI. 140. *Heins.*

27 *De comite Argolico postquam cognovit Orestem*] *Oreste* plurimi veteres. *Scribe Argolici Orestæ.* Nam *Pylades Phocens*, non *Argolicus*. Amor. lib. II. 6. 'Quod fuit Argolico juvenis Phocæus Orestæ.' Vide *Notas* ad *Epist.* VIII. 9. *Idem.* *De comite Argolico*] *Pacuvius* tragediam scripsit, in qua continebatur quomodo *Orestes*, cupiens a se furias remove ex morte matris conceptas, oraculum consuluit, cui respondit, ut ad templum *Dianæ* in *Tauricam* regionem proficisceretur: quo quum pervenisset, comite et duce itineris *Pylade*, *Thoas* rex de more eum mactare volebat. Cæterum ignorabat uter esset *Orestes*. *Pylades Orestem* se esse respondit, ut pro illo necaretur. *Orestes* autem, ita ut erat, *Orestem* se esse perseverabat: quo-

rum fidem ita *Thoas* probavit, ut *Oresti* ignosceret. Rem aliter et plenius refert *Ovid.* lib. III. de *Ponto* ea Elegia quam ad *Cottam* scribit. *De comite Argolico*] *Pylade*. De eo qui simulabat se esse *Pyladem*, ut *Orestes* potius quam ipse servaretur.

29 *Quæ fuit Actoridæ*] *Patrocle*, Actoris filio. Amor *Patrocli* et *Achillis* notus est *Homeri* carmine.

30 *Hectoris ore*] Ore inimici. Summam ac solidam esse laudem, cum quis ab hoste laudatur, docet *Aristot.* lib. I. *Rhetor.* *Ciof.*

31 *Thæseus comes iret amico*] *Isset* multi veteres: unus *Mediceus* et *Barberinus* pro diversa lectione comitavit amicum; puto comitaret. *Pont.* libro II. 3. 'Pirithoum *Thæseus Stygiæ* comitavit ad undas.' *Met.* XIII. ex optimis exemplaribus, 'Ille tamen vivit, quia non comitavit *Ulysen*.' *Pont.* I. 10. 'Funera non potui comitare.' Lib. II. 2. 'Quem pia vobiscum proles comitavit euntem.' *Trist.* V. 4. ex veteri libro, 'Teque *Menætiaden*, te qui comitavit *Orestem*, Te vocat *Ægiden* *Euryalumque* suum.' Atque ita passim *Noster*. *Propertius* *Eleg.* II. 7. 'Quod mea si teneræ comitarent castra puellæ, Non mihi sat magnus *Castoris* iret equus.' ita scribo versus mendosissimos, a *Scaligero* aliisque frustra tentatos. Nam codices vetusti magna ex parte, *Quod si vera mea comitarent castra puella*; turbato ordine litterarum: 'teneræ puellæ' perpetuum epitheton *Nostro* plurimis locis. *Passeratius* aliique conjecturam *Scaligeri* de *Romanis puellis* approbarunt; male. *Heins.*

35 *Est etiam miserris pietas*] *In miseris veteres nonnulli. Puto scribendum, Ista etiam in miseris pietas vel ab hoste probatur: aut misero pietas vel in hoste probatur: hoc videtur velle Noster. Est etiam miserrisque fides, Aron- del. Heins.*

37 *Nunc est fortuna mearum*] Duo veteres non est: et tum sequenti versu legendum *ullus pro nullus*; quomodo Patavinus unus. Met. XIII. 'Non hæc est Fortuna domus.' *Idem.*

39 *At mea sint proprio quamvis mortissima casu Tempora, profectu facta serena tuo*] Nihil hic sani est. Pr. Vatic. et quinque alii, *At mea sunt.* Deinde veteres plerique cum primis editionibus, *Pectora pro sensu. Lege, At mea sunt, proprio quamvis mortissima casu, Pectora pro sensu facta serena tuo.* Aliquid diximus de hoc loco supra Eleg. I. 40. Excerpta Vossii tamen, *pro sensu: pro ventu* Combianus pro diversa lectione. Sed puto post *sensus tuos*, ea significatione, qua lib. IV. 6. 'Mensque mali sensum nostra recentis habet.' Et Ponticis, ut quidem scribendum, 'Felicem Nioben, quamvis tot funera vidit, Quæ posuit sensum saxeæ facta mali.' Epistola Paridis, 'sentis mea vulnera, sentis.' *Idem. Ut mea sint proprio*] Sunt qui hanc elegiam cum superiore conjungant, sunt qui etiam separent: mihi omnino videtur disjungenda. Amico enim gratulatur, quod studio et doctrina magnam sit laudem consecutus: quod ita fore olim se nulla divinandi peritia, sed ratione et conjecturis, cognovisse dicit. Simul ostendit eum sibi rectius consuluisse, quod gravioribus disciplinis operam dederit. At contra dolet sibi studia poetica et lasciviorum Musam nocuisse. At habet, ut sit sensus horum versuum, cum superioribus collatione quadam junctis, hoc modo: Hic quidem mearum rerum status est, ut eas lacrymis præsequi satis non possim: sed tamen ut illæ se habent, et quamvis mortis-

simus ipse sim, tamen posteaquam de tuis successibus, tuoque profectu (hoc enim verbum magis probō, quam quod quidam legunt, *pro sensu*) aliquantum exhilaratus fui, &c. *Micyl.*

41 *Hoc tibi venturum*] *Hoc eventurum* pr. Polit. pr. Vatic. unus Medicus, et Rottendorph. bene: alii *ego venturum*, vel *mihi venturum*. Pont. III. 4. 'Di quorum monitu sumus eventura locuti.' Epicedio Drusi, 'Eventura precor.' Mox *minor aura*, pro minus, meliores. *Heins. Hoc tibi venturum*] Pro, eventurum. Id intelligit, quod sensum nominavit.

43 *Istem ratem*] Te ipsum et ingenium.

44 *Nemo plurius emendus erat*] *Habendus erat* pr. Vatic. et pr. Palat. *habendus erit* alter Polit. Rottendorph. et duo alii; probe. Sic Cicero Philippica VI. 'Pluris hic habetur, quam alibi;' pro æstimatur. Juvenalis Satyra X. ex antiquis codicibus, 'Visne salutare sicut Sejanus, haberi Tantundem?' ubi in vulgatis est *habere*. *Heins.*

48 *Scena manet dotes*] Dotes istæ aliquando magno theatro spectabantur. *Bersm.*

49 *Hoc mihi*] *Hæc meliores. Heins. Hoc mihi non evium fletu*] Non divi- navi hæc tanquam haruspex ex animalium extis: inde extispices, extispicium. *Tonitruæ sinistri*] Divinabant etiam per fulgura, quæ observabant. *Læva* (auctore Plinio) prospera existimabantur: quoniam lava parte mundi ortus est: tum quæ nobis sinistra sunt, ea superis dextra demitti creduntur. Vide Plutarch. Quæst. Rom. 78. *Pont.*

50 *Linguæ*] Per linguam avis, intellige oscines; id est, aves quæ voco augurium faciunt. Per 'pennam' autem designat præpetes, quæ volatu dabant auguria. *M.*

53 *Qua quoniam vera est*] Pr. Polit. pr. Vatic. pr. Pal. et Rottendorph. *vera est*: in Vatic. pro *est* erat emen-

datum sunt; vere: alter Palatinus rata sint. Supra Elegia prima, 'Quæque vovet, rata sint.' Epist. Paridis, 'Quæ rata sint, nec te frustra promiserit opto.' Met. ix. 'rata sint sua visa precatur:' sic et passim alibi. *Heins.*

56 *Studiis meis*] *Studio meo* scripti. *Idem.* *Laumen*] Famam et gloriam.

57 *Artes severæ*] Vel philosophiam dicit, vel ingenuas disciplinas et studia eloquentiæ.

58 *Dissimiles illis*] Quia nostræ artes non sunt severæ.

59 *Scis artibus illis*] Libris de Arte amandi. Eodem modo excusat se lib. ii. ad Augustum: 'Crede mihi distant mores a carmine nostro. Vita verecunda est, Musa jocosa mea est.' Sic et Catallus: 'Nam castum esse

debet plium poetam ipsam, versuculos nihil necesse est.'

65 *Qua potes excusa*] Multi veteres *Quam potes*: de quo Remed. Amor. vs. 325. dixi; malim etiam *amicum causam* quam *amici*. Sic 'amicum nomen' Art. Am. i. 585. ubi plura: et 'amica lima' Pont. ii. 4. Sic 'ungues amici' Juvenali Sat. v. ex antiquis codicibus, 'custos affixus ibidem, Qui numeret gemmas unguesque observet amicos;' ubi *acutos* nunc legitur: 'fessos opibus solatur amicis' apud Maronem Acastes, *Æneid.* v. et ibidem ex vetustissimo codice Mediceo, 'Emicat Euryalus, et munere victor amico Prima tenet:' et 'dictis solatur amicis' eodem libro. *Heins.*

ELEGIA X.

1 *Minervæ*] Minervæ simulacrum navis insigne et tutela. Solebant enim in navibus Dii pingi, ut Minerva, Apollo, et alii, in quorum tutela esse navem volebant. Non esse idem *ῥαπορῆμων* et tutelam navis, et in hac Ovidiana navi, tutelare numen fuisse Minervam, ex consuetudine puppi impositam: galeam autem Minervæ, insigne seu *ῥαπορῆμων* navis. *Tutela Minervæ*] Continet hæc Elegia breve quoddam Hodoiporicum, sive Itinerarium Poëtæ, non quidem totius profectionis ejus a Roma in Pontum, sed quantum ejus ab Hellesponto ad locum exilii reliquum fuit. Orditur autem a laude navis ejus. Ac Merula in ea opinione est, ut putet de duabus intelligendum esse; ego de una, eaque sola navi, qua Poëta e portu Corinthi in Thraciam usque delatus fuerit, quæ deinde per angustias Hellesponti in

Propontidem, indeque rursus per Bosphorum Thracium in Pontum, atque ita sinistro mari Tomon abierit. Versus autem de duabus navibus supra citatos metaphorice accipio, ut puppis altera pro cursu, serie, itinere terrestri ponatur, eo sollicit de quo ipse infra dicit, 'Nam mihi Bistonios placuit pede carpere campos,' &c. Nam et alibi de diversis profectionis suæ viis meminit.

2 *Et a picta casside nomen habet*] A galea quam illa armata gerit, galeata appellatur Minerva. Verbum *habet*, non ad Minervam, sed ad nomen navis, referendum videtur: ut intelligamus ipsam navem, a picta galea, *κορθαλαρον*, aut simili aliquo cognomine, appellatam fuisse.

8 *Nec sævis victa madescit aquis*] *Icta* fatiicit duo veteres; quod et in Eurfano Zinzerlingus invenerat; multi alii *icta madescit*; minus bene. Vale-

rius Flaccus de Halcyonum nido lib. 1. 'Icta fatiscit aquis donec domus, haustaque fluctu est.' Dubito tamen an non et illic *Victa* sit legendum. Certe apud Maronem lib. 1. 'Jam validam Ilionei navem, jam fortis Alethæ, Vicit hyems.' Tibullus Eleg. 1. 6. 'Heu canimus frustra: nec verbis victa fatiscit Janua;' sic codices duo vetusti, non *patescit*. Virgil. *Æn.* 1. 'laxis laterum compagibus omnes Accipiunt inimicum imbrem, rimisque fatiscunt.' Idem *Æn.* x. 'saxis solida æra fatiscunt. *Heins.*

9 *Primum mihi cognita terris*] Nam Peloponnesus, auctore Plin. l. iv. 4. jacet inter duo maria, *Ægeum* et *Ionium*, platani folio similis propter angulosos recessus. Angustia, unde procedit, *Isthmos* appellatur. In eo loco erumpunt e diverso, quæ dicta sunt maria: *Corinthiacus* hinc, illinc *Saronicus* appellatur sinus. *Lechææ* hinc, *Cenchreæ* illinc, angustiarum termini longo et ancipiti navium ambitu. Sed tamen et *terris*, non usque adeo incommode legetur, pro *oris* scilicet acceptum. In *Cenchris* autem etiam figura Synthesis admittenda est: ut *Cenchreis* trisyllabum pro dissyllabo in scansione veniat. *Mer.*

12 *Palladio numine tuta fuit*] Imo fugit cum melioribus. *Heins.*

13 *Secet ostia Ponti*] Ostia sunt aditus fluminum in mare. *P.*

15 *In mare*] In Hellespontum. Nam mare alia aliis cognomina accepit. Ubi enim primum se coarctat, Hellespontum vocamus. Ubi se expandit, Propontis dicitur. Ubi iterum se pressit, Thracius Bosphorus. Ubi iterum se effundit, pontus Euxinus. Qua paludi committitur, Cimmericus Bosphorus.

17 *Fleximus in lævum cursum*] Ex Hellesponto in Propontidis sinistram partem navigationem fleximus. *Ab Hectoris urbe*] Id est, Ilío, quæ ex *Ægeo* Hellespontum ingredientis erat a dextra, ut sit sensus: Quum pri-

mum in *Ægeo* adhuc navigans habui illum a fronte, flexi iter in lævam partem, ubi erant loca illa, quæ statim subjungit. Cæterum illud ausim affirmare, aut carmina aliqua deesse, aut hanc navigationis descriptionem falsam esse. *Mer.* Micyllus dubitat num idem locus de Lemno potius accipiendus sit, cujus regem aliquando fuisse Actorem Hyginus dicit. Ut sit sensus: Postquam ad Hellespontum venimus, in lævam fleximus cursum; et ab Actoris urbe, id est, insula Lemno, in Imbrum (hanc enim per Imbriam terram accipio) proximè navigavimus, inde in Samothraciam, &c.

18 *Imbria terra*] Terram Imbriam eam dicit, quam Selimbriam Plinius, Ptolemæus, cæterique appellant: illa enim et Pirinthus in Propontidia litore fuere. Nisi malis intelligere, illum non ingressum fuisse Hellespontum, sed *Ægeum* ei vicinum appellasse Hellespontum, ut diximus.

19 *Zerinthia litora nacta*] *Nacti* pr. *Vatic.* *nactis* Junianus; hoc est, postquam nacti sumus. Unus *vecta*. Combrianus pro diversa lectione *natat*. *Heins.* *Zerinthia*] Id est, ipsius Thraciæ: nam in Thracia Zerinthum fuisse, scribit Lycophron, sacram Hecatæ. Fuit et Zerinthus in Samothrace insula, unde fortasse regi- oni nomen dedit Ovidius.

20 *Threiciam Samon*] Samothraciam insulam in mari *Ægeo* circa Thraciam.

21 *Saltus ab hac contra*] *Ab hac terra* plerique veterum; quod amplector: nisi quod *ab hac ora* rectius scribetur. Pro *Tentyra* veteres plerique *Epira* vel *Empyra*. Combrianus pro diversa lectione *Tempyra*; quomodo et duo alii: recte. Livius lib. xxxviii. 41. 'Inde *Æniorum* fines, præter Apolliniam, Zerynthium quem vocant incolæ, templum, superant. Aliæ angustiae circa Tempyra excipiunt, (hoc loco nomen est,) non minus contra-

gossæ. Pacassatergo Ortelius, qui cum Merula *Stentora* emendandum censet. Arondel. *Tencira*. Heins. *Saltus brevis*] Traiectus non longus. *Mer.*

23 *Nam mihi Bistonias*] E Samothracia digressuræ erant duæ naves: quarum altera, quæ Ovidium vehēbat, sinistrum Propontidis cursum, altera vero dextrum tenuit. *Bistonias campos*] Threicium littus. *Pede*] Vello: pars pro toto. *Mer.* *Nam mihi Bistonias placuit pede carpere campos*] Hunc locum Merula, cum sententiæ suæ de duabus navibus, de qua a principio meminimus, repugnare videret; 'pedem' pro fune, quo vela navium reguntur, 'campos' autem pro æquore sive mari, exposuit. At si alteram expositionem recipias, de una navi, eaque sola quæ Poëtæ fuit, qua in hoc loco relicta, in terram egressus ille, reliquum iter, aut partem saltem, per Thraciam itinere terrestri fecerit: sua ac propria significatio verbis manet, neque versus ipse quicquam difficultatis habet.

24 *Hellespontiacas illa reliquit aquas*] Non parum difficultatis etiam hic versus habet, præsertim in verbo *reliquit*. Nam quo modo dicamus navem, quæ Dardaniam petebat, in ipsis faucibus Hellespontii sitam, Hellespontum reliquisse? Aut igitur dicamus, deesse loco huic aliquid; vel pro verbo *reliquit*, *relegit*, aut simile aliquid, rependum esse; ut sit sententia: Ego quidem per campos Bistonias proficisci deinceps constitui: illa autem (navis scilicet) Hellesponti relegit sive repetivit aquas, transeundo scilicet dextrum latus, et petendo Dardaniam in ipsis faucibus sitam, &c. Aut certe Hellesponti nomen ita accipiendum, ut eam tantum maris partem significet, quæ citra fauces est. Et sic recte intelligitur reliquisse Hellespontum navis, quæ, eo jam superato, ipsas fauces ingressa fuit. *Micyll.* *Illam reliquit aquas*] Medonias *relegit*. Puto *peregīt*; aut quid

simile: nam quomodo reliquit Hellespontum, quæ Dardanium et Lamp-sacum et Abydum in ipsis Hellespontii faucibus sitas aditura sit? *Heins.*

25 *Dardaniamque petit*] Dardania urbs fuit in litore Hellespontii sita. Nam post Abydum promontorium est Dardanium, et civitas Dardana, 70. stad. ab Abydo distans. *Petit* autem pro petivit ultimam producit, ut verba omnia syncopam habentia. *Auctoris nomen*] Nomen Dardani, Jovis filii, qui eam condidit.

26 *Et te ruricola Lampasce*] Lamp-sacum etiam pervenit ab urbe Dardania. Fuit autem Lamp-sacus urbs insignis ad mare sita, quæ portum optimum habuit: prius Pitiusa vocabatur. Per Deum autem ruricolam Priapum intellige: qui vir fuit ex Lamp-saco urbe Hellespontii: de qua pulsus, propter obscenitatem. Vocat autem Deum ruricolam, quoniam in hortis colitur.

27 *Per angustas undas*] Vastum enim mare præjacens Asiæ, et ab Europa porrecto Chersonesi littore expulsam, angusto meatu irrupit in terras, septem stadiorum intervallo Europam discludens Asiæ; hasque angustias Hellespontum vocant. *Vectæ male virginis*] Helles, quæ hausta fluctibus peritit.

28 *Seston Abydena*] In Europa enim Seston urbem, in Asia Abydon fuisse, scribit Plinius. In medio vero utriusque urbium Hellespontus fuit.

29 *Hincque Propontiacis hærentem Cyzicon oris*] Puto scribendum *Propontiacis surgentem Cyzicon*: nam in edito colle sita erat. Val. Flaccus lib. 11. 'Nec procul ad tenuis surgit confinia ponti Urbs placidis demissa jugis: rex divitis agri Cysicus.' Sed et Apollonius Rhodius in ejus descriptione, Ἔστι δὲ τις αἰκία Προποντιδος ἐνδοθι νῆσος, Τυτθὸν ἀπὸ Φρυγίης πολυλήϊου ἡπείροιο εἰς ἄλλα κεκλιμένη, ὅσσον ἢ ἐκμύρεται ἰσθμὸς, Χέρσῳ ἐπικρηθεὶς κατακείμενος ἐν δὲ οἱ ἀκτὰς Ἀμφίδω-

ποι, κέρου δ' ἐνὶ πόντος Ἀλκίονα. Recte autem addit *Hæmonia gentis opus*; nam ab Æneo Thessalo Cyzici patre exstructam fuisse nos docet Scholiastes Apollonii. Posset et *vergentem* legi in Nasone. Nam declivem Valerius describit. *Heins.*

30 *Cyzicon Æmonia nobile*] Cyzicon oppidum fuit ad Propontidem: quod, ut Florus scribit, fuit nobile arce, mœnibus, portu, turribusque marmoreis: Asiaticæ plagæ littora lustravit. *Mer.* In hac urbe fuit religiosum magnæ matris delubrum. *Clef. Gentis*] Gentis Thessalæ, propter Cyzicum Thessalum, et Minyarum unum, ut diximus. Minyæ enim familia fuit, quæ olim Orchomenon in Bœotia tenuit. Postea in Thessalam migravit ad Iolcum. Unde Argonautæ oriundi sunt. *Mer. Cyzicon Æmonia*] Cyzicum, Æmonia gentis, hoc est, Thessalorum opus vocat, non quod Cyzicus ipse ex Minyis sive Thessalis unus fuerit, sed quod pater Cyzici Æneus Thessalus natione fuit.

31 *Quæque tenent Ponti Byzantia littora fauces*] A Cyzico se deinde venisse dicit ad Thracium Bosphorum, in cuius littore sinistro in Pontum Euxinum navigantibus erat Byzantium, urbs cum natura loci munitissima, tum ad fertilitatem omnium rerum opportunissima.

32 *Gemini maris*] Propontidis et maris Euxini: inter quæ maria sunt fauces, quæ Thracius Bosphorus appellantur.

33 *Propulsoque fortibus Austri*] *Flatibus Austri* veteres magna ex parte. Medonius *flatibus Austria*. Scribe *flatibus Austri*: ut apud Statium Theb. xi. 'ceu circumflantibus Austri Alternus procumbit ager.' Si quis *flatibus Austri* malit, ecce paria Met. vii. 'Lethiferis calidi spirarunt flatibus Austri;' ita enim codices nonnulli antiqui. Lib. xi. 'Auster et ingenti jactatam flamine solvit.' Ci-

caro Cornificio Epist. lib. xii. 'Auster adversus maximo statu me ad tribules tuos Rhegium retulit.' *Heins.*

34 *Instabiles Cyaneæ*] In Pontodum sunt, mille et quingentis passibus ab Europa, quatuordecim millibus ab ostio, Cyanæ, ab aliis Symplegades, id est concurrentes, appellatæ: traditæque fabulis inter se concurrissæ, quoniam parvo discretæ intervallo, ex adverso intrantibus geminæ cernebantur. *Cyaneæ instabiles*] Redibis ad Not. Epist. xii. vs. 121.

36 *Alta sub Anchiali maria findat iter*] *Tendat iter* sex meliores. Pro *Alta* primæ editiones, pr. Polit. pr. Vatic. pr. Pal. et tres alii, *Vectæ*; septem *Apta*; quinque *Acta*; unus *Antra*; alius *Arcta*. Latet mendum. Forte *Lecta*; ut 'legere littus.' *Heins.* *Sub Anchiali maria*] Anchiala, seu Achialia, seu Anchialos, castellum fuit ab Apolloniatis conditum, quæ et Pollonia dicebatur. Fuit autem in ora Getici littoris.

37 *Inde Mesembriacos portus*] Ab Anchialo, inquit, navis mea in portum Mesembriacum perveniat. Mesembria enim, Megarensium fuit colonia: quam antea Menebram vocabant. *Et Odesson*] Ita appellant eam urbem, Milesiorum coloniam.

38 *Dictas nomine Bacche tuo*] Dionysiopolim dicit, quæ urbs fuit in eadem ora.

39 *Et quos Alcathei*] Calatim urbem videretur designare Poëta, quæ in littore Getico sita, antea vocabatur Acervetis. *Alcathei manibus*] Septem *Alcatheis*; de qua dictum Art. Amat. alii *Alcatheis*. *Heins.*

40 *Profugos constituisse larem*] *Lares* plurimi veterum. Sed lego *profugum larem*. Met. iv. 'Hac Tyron, hac profugos posuistis sede penates.' *Idem.*

41 *Ad urbem Miletida*] Ad urbem Istropolim, a Milesiis conditam. Ea autem a sacro Istri ostio occurrebat ad stadia quingenta. Inde dextror-

sum habenti litus fuit Tomos oppidulum alterum, ad 250. stadia: de quo hic magis placet intelligas, quam de Istropoli. Nam ejus exilii locus fuit Tomos, non Istropolis. *Mer. Miletida*] Tomi enim Milesiorum colonia. Ex hoc carmine conjicio, Ovidium hanc suam et a se tam laudatam navem rursus conscendisse. Quorsum enim optaret, ut sospes Tomos contingeret? *Pont. Miletida urbem*] Malo *Milesida*; nam a Mileto Milesius deducitur. *Heins.*

42 *Centulit ira*] *Computit* ex quinque scriptis: et sequenti versu *contigerit* pro *contigerint*, probe, complures. Quidam *Hoc vel Hic. Lege, Hanc si contigerit.* Idem.

43 *Cadet agna Minervæ*] In Metamorph. iv. vaccam Minervæ solitam mactari ait. Sed jam cum in exilium proficisceretur, eam pecuniæ vim

qua vaccam emere posset non habebat: ideo agnam offert, utpote cujus beneficio salvus eo pervenerit. *Ciofan.*

45 *Vos quoque Tynderides*] Castor et Pollux, numina nautica. *Mer.*

47 *Symplegadas ire per altas*] Uterque Politiani, prim. Vatican. multi- que alii *per arctas*, optime. Priscianus Periegesi, 'hic sunt Symplegadas arctæ:' et postea, 'E regione jacet locus hic Symplegadas arctæ.' Seneca Hercule Furente, 'quæ pontum Scythen Symplegas arctat.' Statius Theb. v. 'ora Cyaneis arctata vadis.' Sequenti versu *Bistonidas aquas* pro *Bistonias* primus Vaticanus. Sic lib. ii. 9. 'Bistonis ingenio terra superba tuo est.' Adi Notas Art. Amat. lib. i. 172. Mox malim *loci cum diceret potantur*, quam *potamus*. Heins. *Symplegadas ire per arctas*] Redibis ad Not. Epist. xii. vs. 121.

ELEGIA XI.

3 *Aut hæc me, gelido tremere cum mense Decembri*] Hanc meliores. *Decembri* etiam pr. Vatic. Barberin. et Rottendorphi. *Lege gelidi Decembris*: sic lib. ii. bene codex vetns, 'Talia induntur fumosi mense Decembris;' ubi *fumoso Decembri* nunc circumfer- tur. *Heins.*

4 *Adria*] Mare Adriaticum, ita ap- pellatum ab Adria urbe Illyrico mari proxima. Vide Plinium lib. iii. 16.

5 *Bimarem Isthmum*] Peloponnesi Isthmum, qui alluitur mari Ægæo et Ionio. Isthmus autem dicitur ea terræ angustia, quæ inter duo maria iter porrigit ad Cherronesum, ut diximus.

6 *Nostræ fugæ*] Mihi in exilium proficiscenti. *Ciofan.*

8 *Cycladas Ægeas obstupuisse puto*] Cyclades insulæ sunt in mari Ægæo, quas duodecim tantum fuisse scribit Strabo. Dictæ autem sunt, quod circa Delum, in cyclon, id est, in orbem, sitæ sunt: ut Plinius scribit. *Mer.*

10 *Ingenium non cecidisse*] Ingenio nihil perniciosius mæroribus et angoribus, quibus illius vis omnis exeditur. *Pont.*

13 *Nimbosis ab hædis*] Ab hædis nimbum et tempestatem inducentibus: hi autem in ortu et occasu tempestatem pluviæ faciunt.

14 *Sæpe minax Steropes*] Pleiades

intelligit. Fuit autem Sterope una ex septem Pleiadibus, quæ fuere filiae Pleiones et Atlantis. Hæ Vergiliæ a nostris appellantur, quod in vere oriuntur.

15 *Custos Erymanthidos ursæ*] Arc-tophyllaca intelligit, in cuius zona est stella Arcturus, cuius ortus et occasus tempestates gravissimas facit.

16 *Aut Hyadas seris hauserat Auster aquis*] *Auxerat* libri nonnulli; sed frustra. Videtur enim ad nomen Austri alludere. Statim de tempestate Theb. ix. 'cum Pliadas haurit, Aut nigrum trepidis impingit Oriona mantis.' In Catalectis Pithæi, 'At Notus e medio solis dat flamina cursum, Austrum rite vocant, quia nubila flatibus haurit.' Pro *seris aquis* plerique veteres, meliores certe, *sævis*. Scribi aliquando placebat, *Aut Hyadas pluvias hauserat Auster aquis*; sive *auxerat*. Sic Arte Amat. 'Et tepidus pluvias concitat Auster aquas.' Hinc 'pluviae Hyades' Senecæ Medea: 'nondum pluvias Hyadas poterat vitare ratis:' ita optimus Medicus; quomodo viri docti coniecerant: nam Hyades ἀπὸ τοῦ θεῦ dictæ. Noster in Fastis, 'Navita quas Hyadas Graius ab imbre vocat.' Sed et 'sævæ aquæ' pro procellosis; hinc 'nimbose Hyas' Claudiano; 'Hyas inserena' dicta Statio. Sic præcedenti Elegia, de nave, 'nec sævis victa fatiscit aquis.' Sic et 'sævi venti,' 'turbines,' 'procellæ sævæ' ac 'tempestates' apud Poëtas passim. Putabam aliquando *paverat auster*: Rutilius sub finem lib. i. de Oceano, ubi et Hyadum mentio, 'Sive alio refluus nostro colliditur orbe, Sive corrusca suis sidera pascit aquis.' Heins. *Aut Hyadas sævis hauserat auster aquis*] Tauri caput conspersum est stellis frequentibus, quas stellas Græci Hyadas vocitare consueverunt, a pluen-do. Vide Gellium lib. xiii. 9. *Mer. Hauserat aquis*] Pro exhauserat, et quasi evacuaverat aquis, ἐπεβολύκας.

Aut certe καθ' ὁπάλλαγην, ut ait dictum pro, Hyades hauserant, hoc est, attraxerant et concitarent austrum et pluvias. *Micyl.*

19 *Contenti strident Aquilone rudentes*] *Stridunt* meliores ἀρχαῖκός. Fast. vi. 'Causa, quod horrenda stridere voce solent.' *Distenti* etiam *rudentes* est in Barberiniano: et mox tres codices *cumuli*, pro *tumuli*. Heins.

23 *Quocunque aspexi*] *Aspicio* nonnulli. Forte *aspicias*; ut supra Notis ad Eleg. ii. 23. *Idem*.

31 *Barbara pars læva est*] Designat Thraciæ littus, quod Ponto alluitur: quod scribit Strabo desertum esse, petrosum, importunosum. *Mer. Avidæ substructa rapinæ*] Alii leg. *Avidæ submissa*, &c. dedita et quasi mancipata. *Bersman.* *Barbara pars læva est*] Intelligamus, hanc Elegiam statim post superiorem scriptam, cum ex Samothracia ipsam Thraciam veneretur Poëta: Barbarosque dici eos, qui in ora Thraciæ ad lævam habitarent. Aut certe, ut ponamus, per Thraciam parte saltem aliqua fecisse pedibus iter Poëtam, posteaque ad navem reversum: atque ita tamen Elegiam hanc scripsisse. *Micyl.* *Avidæ substructa rapinæ*] Uterque P. latinus multique alii, *substrata*: pr. Vatic. atque septem præterea *substructa*: totidem *subjecta*, ut forte sit scribendum *avidæque objecta rapinæ*, vel *instructa*. Heins.

36 *Si spe sint, ut sint*] *Si spe sunt, ut sunt*, meliores: et mox *scripsimus*, pro *scribimus*. Puto, *Si spe sunt, ut erunt, inferiora tua*. Infra, 'Si quæ meis fuerint, ut erunt, vitiosa libellis.' *Idem*.

38 *Nec consuele meum lectule corpus habes*] Antiqui, meditationi aut scriptioni operam daturi, in lectulis suis lucubratoriis se componebant. *Pont.*

44 *Modum carminis*] Finem scribendi. *Ille sui*] Illa hymns statuat modum sui, id est, desinat sævire.

TRISTIUM LIB. II.

6 *Cognoscere vellet*] *Vellet* meliores; nisi quod in Hamburgensi *vellet*: quinque alii *poscent*. Proximo versu pro *meo* reponendum *mea*, videlicet carmina; atque ita Puteanus codex. Patavinus *mea*. Distichon hoc, ne quid dissimulem, genuinæ notæ non esse habeo persuasum. *Heins.*

8 *Jampridem inuisa*] *Jampridem* vias multi veteres: quatuor meliores *Jamdamum* vias; quod sequor. *Idem.*

11 *Hoc pretium vitæ*] *Cura* rectius usus Bononiensis, Arondelianus, et tres alii pro diversa lectione; nam 'vitæ' præcesserat paulo ante: neque aliter Bersmanni liber. Infra, 'Hoc pretium curæ dulce recentis erat.' Atque ita jam in notis suis meus parens. *Idem.* *Hoc precium vitæ*] Hoc præmium vitæ anteactæ: quod scilicet pœnam ingenio reperi. *Mer.*

14 *Cultori suo*] Mihi Ovidio, qui eas colui ac sectatus sum. *Cieſen.*

16 *Saxa memor refero rursus ad icta pedem*] *Malum pedem* meliores magno numero: alii non pauci *meum*. 'Pes malos' pro læso pede. Art. Am. III. quamquam diverso sensu, 'Pes malus in nivea semper celetur alata.' Pro *Icta* duo veteres *Acta*. *Lege Saxa icta*; designat studium poeticum. Pro *refero* malim etiam *referor*; ut ait Græcismus. Præterea unus Vaticanus pro diversa lectione, *Læsum saxa pedem rursus ad icta fero*; ut fortassis sit scribendum, *Saxa malum referor. læsum ad icta pedem*. *Heins.*

17 *Scilicet ut victus*] Rectius et cum

uno Bononiensi; et tum distinctio mutanda. *Idem.*

19 *Teuthrantia regna*] *Mysia* regna, quæ tenuit rex Teuthrantes: qui virili stirpe carens, Argiopen filiam Telepho despondit, eumque reliquit regni successorem.

20 *Feret*] *Feret* duo veteres; et *leniat*. *Heins.*

21 *Musaque quæ movit*] *Quam* meliores. *Idem.*

24 *Carmina turrigera*] De Ope Saturni conjuge intelligas, de qua ita scribit Macrobius. Opem Saturni conjugem crediderunt, et ideo eodem mense Saturnalia et Opalia celebrari consueverunt; quod Saturnus ejusque uxor tam fragum quam fructuum repertores esse credantur. Itaque omni jam fœtu agrorum coacto, ab hominibus hos Deos coli, quasi vitæ cultioris auctores, et Terram, *Opem*, cujus ope humanæ vitæ alimenta quærentur. Huic Deæ sedentes vota concipiunt, terramque de industria tangunt, demonstrantes ipsam matrem terram esse mortalibus appetendam. *Turrigera Opi*] Opi coronam turritam gerenti. Ea enim est terra, ut diximus: cui superpositæ sunt civitates, quas insignitas terribus constat, ut etiam Servius scribit. *Mer.*

25 *Jussu et Phæbo dici*] *Seculares* ludos designat, qui fiebant post centum annos. Horat. in carmine, quod de Secularibus ludis cantatum est, id tempus hoc modo designavit: 'Certe nunc denos decies per annos

Orbis et cantus, referatque ludos Ter die claro, totidemque grata Nocte frequentes.' Quibus versibus patet, Seculares ludos centesimo decimo anno fieri solitos. Ludi autem celebrabantur omnibus theatris omnium generum, et sacrificia templis omnibus fiebant noctu pariter atque interdium. Primus autem Valerius Publicola consul post reges exactos Seculares ludos instituit. *Mer.* *Jusserat et Phæbo dici*] Cauebatur carmen sæculare Apollini et Dianæ tanquam Diis ἀλεξικακῶν et ἀνομιότοιοις, maiorum depulsoribus. *Pont.* *Quo tempore ludos Feecit*] Ludos sæculares intelligit, qui Dione teste lib. LIV. anno U. C. DCCXXXVI. quinto celebrati sunt. Alludit autem hoc loco Poëta ad præconis consuetudinem, qui convocato ad horum ludorum spectacula populo, ita dicebat: Hos ludos qui facturi sunt, nemo vestrum vidit, nec visurus est.

38 *Ab ingenio meo*] Erga me virum ingeniosum. *Ciofan.*

35 *Nunc ubi*] *Hic ubi* plerique. *Heins.*

40 *Utere more Dei*] More Jovis post tonitrua serenitatem inducentis; ex quo latenter reditum precatur. *Nomen habentis idem*] Perperam in multis, *numen.* Fast. I. ad Augustum, 'Quod tu per terras, hoc in æthere Jupiter alto, Nomen habes: hominum tu Pater, ille Deum.' *Heins.*

43 *Tu veniam parti superata cape dedisti*] Nam Tranquillus ita scribit in Augusto: 'Clementiæ civilitatisque ejus multa et magna documenta sunt, ne enumerem quot et quos diversarum partium venia et incolumitate donatos, principem etiam in civitate locum tenere passus sit.'

46 *Vidi qui tulerant in caput arma tuum*] Consule Sueton. in vita Aug.

49 *Quod vicerit hostem*] Rectius alii quia. Vide Notas Trist. lib. I. 1. 65. *Heins.*

50 *Sic victum cur se*] Sic hostis tuus Delph. et Var. *Clas.*

recognoscit se victum justa de causa. *Mer.*

53 *Per tertia numina*] Per aquas. Potius cælum intellige. *Ciof.*

62 *Plenos nominis esse tui*] Duo veteres numinis, cum 'vestri præconia nominis' paulo post iterum sequatur: vel tanti nominis, ut Gottorphanus. *Heins.*

63 *Inspice majus opus*] Aspice Metamorphosin.

65 *Invocies vestri, &c.*] Laudat in Metamorphosi, et in calce potissimum, Julium Cæsarem et Augustum.

69 *Fama Jovis superest*] Nihili hæc sunt. Pute scribendum esse *Fama Jovi par est.* Cum Jove enim Cæsarem confert non raro, ut paulo ante jam partim vidimus. Simile mendam Gratii codices insedit, ubi legendum 'Vix oneri par illa suo,' pro *super.* Apud Statium de Melampo, 'Seque oneri negat esse parem.' Val. Flaccus lib. I. de Hyla, 'Velit ille quidem: sed dextera nondum Par oneri, clavæque capax.' *Heins.*

72 *Credibile est latum*] Alacrem Combianus. *Idem.*

73 *Te celebrant alii*] Maronem in primis designat. *Mer.*

78 *Delicias meas*] Vel libros Amorum, vel certe amatoria præcepta intellige.

79 *Carmina ne nostris sic te venerantia libris*] Plurimi veterum quo te venerantia, vel quæ, vel quoque. Sed meliores quæ. Nonnulli etiam, pro ne, nunc agnoscunt: et sequenti versu *Indicio pro Judicio*; et possunt pro possint. Sed quo te vertas, omnia subobscura sunt. Quare et hoc distichon inter spuria numeretur. *Heins.*

81 *Esse sed irato*] Ostendit latenter multos, et eum potissimum qui legit ejus delicias Cæsari, fuisse sibi iratum, propterea quod sciebat eum esse Augusto infestum. Vel certe dicit se omnibus fuisse inivisum, posteaquam ejus carmen damnavit Augustus.

Ovid.

11 T

86 *Ipsa suo quadam pondere tracta ruunt*] Quondam meliores: de quo vide notas ad Epist. xvii. 71. Deinde tecta sex libri; quod sequor. Et si hoc distichon etiam sit ex suspectis, quod versibus duobus superioribus jam sit complexus ea, quæ hoc continentur. *Heins.*

89 *At memini vitamque meam*] Mei in plerisque scriptis. Vulgata lectio defendi potest ex illis quæ notamus ad Epist. v. 45. *Idem.*

90 *Prætereuntis equo*] Probasse mores ipsius argumento esse ait, quod ab eo, ut Censore, equo donatus sit. Loquitur autem de equo transvectionis. Dionysius lib. vi. scribit, in honorem apparitionis Castorum, ejusque victoriæ, quæ ad lacum Regillum parta est, equis sedentes transvehi, incipientes a templo Martis extramurano perrexisse per forum, juxta ædem Castoris. Fiebat autem hæc transvectio Idib. Quintilibus, quo die apud lacum Regillum prospere pugnatum est, Castore et Polluce auxiliantibus. In transvectione autem equites vehebantur coronati olivarum ramis indutique trabeis punice coloris, secum gestantes ornamenta præmiæque omnia fortitudinis, quæcumque in præliis ob rem bene gestam a ductoribus suis acceperunt.

91 *Quod si non prodest*] Hic denuo grassatus est interpolator nescio quis. Certe versus hic cum sequenti semibarbarus est. Pro gloria quatuor scripti gratia; quod præstat. Pro crimen adeptus, quod Latinum vix est, forte adortus est scribendum; ut apud Virgilium, 'Simulato numine Bacchi Majus adorta nefas;' ubi tamen adorta in nonnullis scriptis, sed meliores pro vulgata stant. Pont. lib. ii. 2. 'Est mea culpa gravis, sed quæ me perdere solum Ausa sit, et nullum majus adorta nefas;' ita libri veteres. Sic 'maris æquor adorti' Val. Flacco lib. i. et 'tantum æquor adorti' lib. iv. Sed ne sic quidem

hoc distichon genuinum esse ausim asseverare. *Heins.*

93 *Nec male commissa est*] His duobus versibus designat se Poëta centumvirum fuisse. In eo enim judicio causæ testamentariæ, et hæreditariæ, criminalesque etiam audiebantur. Centumviri autem a numero virorum dicebantur. Nam quum Romæ essent quinque et triginta tribus, terni ex singulis tribubus eligebantur ad judicandum: et licet quinque supra centum fuerint, tamen, ut facilius nominarentur, centumviri sunt dicti. Eorum vero judicium 'centumviralis hasta' nominabatur: quod posita in foro hasta, centumviri judicabant. *Fortuna reorum*] Sors eorum, qui centumvirali judicio subiciebantur.

94 *Usque decem decies*] Tò *Usque* frivolum et otiosum hoc loco. Duo veteres *Utque*; unus *Vixque*. Scribe omnino, *Lisque decem decies inspicienda viris*. Centum viros litibus judicandis designat. Ne dubita de hac restitutione. *Heins.*

95 *Res quoque privatas statui*] Hic Ovidius videtur ostendere, se ex quarta decuria judicem, hoc est, triumvirum electum, judicasse de levioribus summis. Per centumvirale judicium docet, se judicia publica: per privatas vero causas, privata etiam judicia triumvirum exercuisse.

99 *Ultima me perdunt*] *Produnt* unus Gallicus. Sic infra hoc ipso libro Combianus, 'Prodiderint cum me duo crimina.' *Heins.*

103 *Cur aliquid vidi*] De causa relegationis Ovidii multi multa scripsere; in quibus non deest, qui credat eum vidisse ejus incestum cum filia Julia. Et crebrius et gravius hanc noxam deplorat, quam illam alteram, cui stultitiæ nomen imponit. *Pont.*

104 *Cur imprudenti cognita culpa mihi est*] *Cognita causa* veteres octo; ut cognitor in causa aliqua fuisse videatur, et hoc etiam nomine offenderit Augustum. *Fast. v.* 'Non satis

est liquido cognita causa mihi.' *Heins.*

106 *Non minus*] Puto num minus: de quo vide Notas ad Epist. xi. 19. Et ipse, pro ille, multi veteres. *Idem.*

109 *Illo nostra die*] *Namque die* multi; et rectius. Nonnulli etiam *meus error.* *Idem.*

113 *Notanda est*] *Tò est* puto delendum cum multis veterum. Deinde, *pro sit*, quidam *fit.* *Idem.*

114 *Unde sit in neutrum conspiciendus eques*] Auctor vitæ Pomponii Attici: 'Supellex modica non multa, ut in neutram partem conspici posset.' *Idem.*

115 *Vel census*] Vel fortunis. Equestris census erat, quadringenta sestertia, hoc est, decem millia Philippæorum.

122 *Sed non exiguo*] *Sed tamen* pr. Pal. et duo alii. Lege, *Nec tamen.* *Heins.*

124 *Ematurerit*] Matura facta fuerit, et lenita. Et Columella lib. vii. 'Et quum maturuit suppuratio, rescinditur ferro.' Vide Gell. lib. x. cap. 11.

126 *Ut fuerit nostro lenior ira metu*] *Lenior illa* meliores; recte: nam *tò ira* præcesserat, et proximo versu de novo iteratur. Leidensis etiam *Venerit ut nostro*; venuste. Vide Notas ad Fast. v. 648. *Heins.*

127 *Citraque necem*] Citra animadversionem in vitam et fortunas. *Bersm.*

130 *Tanquam vita parum muneris esset*] Laudat Cæsaris clementiam, cui vita Ovidio concessa parvum beneficium videbatur, nisi etiam illi fortunas suas concessisset.

132 *Selecto*] Fuerunt enim quatuor decuriæ iudicum primo, pluribus discretæ nominibus. Namque aliæ tribunorum æris, aliæ iudicum. Quidam nongenti, quidam selecti vocabantur. Plin. lib. xxxiii.

133 *Ita principe dignum*] *Dignum est* plerique; Buslidianus a *principe dignus.* Puto ac *principe dignis.* *Heins.*

135 *Quamvis inmitte minarque*] *Immane* prim. Polit. et opt. Palat. bene. *Idem.*

137 *Quippe relegatus*] Relegare est; in insulam aliquem, vel in alium locum mittere. Differtque exilium, ut Jurisconsultis placet, a relegatione; quod exilium est perpetuum, relegatio fit ad tempus.

138 *Parcaque fortuna sunt ibi verba mea*] *Parcaque* quinque veteres: *Parvaeque* pr. Vatic. et duo alii. Pro *ibi* plerique *tibi.* Quinque *sunt data*; ut Pont. ii. 7. 'Verbaque fortunæ vix puto posse dari.' Pont. ii. 1. 'Tandem aliquid pulsa curarum nube serenum Vidi, fortunæ verba dedique meæ.' Lib. v. 7. 'Exterior curis et dare verba meis.' Sex *sunt tua verba.* *Heins.*

139 *Mentisque potenti*] *Compoti* mentis; cuius mens de potestate sua non exiit. Uti contra impotens dicitur, qui temperare affectibus non potest; quique animi commotiones in potestate non habet sua. Cic. ad Famil. Epist. iv. 9. 'Ferociores impotentioresque.' Cato, de præda militibus dividenda, non longe a principio: 'Doni victa libertas nostra impotentia muliebri.' Sic, 'Juno impotens.' 'Aquila impotens,' qui sine more furit, Horat. Od. iii. 30. 'Impotentia quædam animi a temperantia et moderatione plurimum dissidens,' Cic. Tusculanar. Epist. lib. iv. Et lib. v. 'Distrahuntur in contrarias partes impotentium cupiditates.' Πολλὰ δ' ἀτάσθαλ' ἔρεξα, βίη καὶ κρείττελ' εὐκωρ. Homer. Odys. 3. vs. 138. *Sana gravior mentique potenti*] *Sano* liber Strozæ. Scribe *Sano mentisque potenti.* Seneca Thyeste, 'ferus ille et acer Nec potens mentis truculentus Atreus.' *Heins.*

145 *Sperabimus: atque Hoc unum fieri*] Lege, *Sperabimus æque:* nihilominus sperabimus: præter morem Ovidii in ultimo versu nova periodus incipit. Posset etiam legi *sperabimus*

usque. Paulo ante *sævi Jovis* castigatiores, non *sævo fulmine*. Idem.

147 *Mitissime Cæsar*] *Princeps* meliores: et sequenti versu *fata*, pro *facta*, cum Juniano ac Vossiano: alibi, 'Cum video quam sint mea fata tenacia, frangor.' Idem.

155 *Qui dant tibi longa dabuntque Tempora*] Scribe, *qui dent tibi*; quod argurantis et voventis est. Confirmat unus Vaticanus. Statius Sylvar. iv. 'At tu, si longi cursum dabit Atropos ævi, Detque precor.' Noster Ponticia, 'Di tibi dent annos: a te nam cætera sumes.' Idem.

158 *Cujus et in populo*] *Ut in populo* multi veterum; vere: quod et in suis Zinzerlingus invenerat. Adi Notas lib. i. l. 17. Idem.

161 *Livia sic tecum*] Liviam Drusillam dicit, quam Augustus repudiata Scribonia duxit uxorem. Eam a matrimonio Tiberii Neronis, et quidem prænantem, abduxit, dilexitque et probavit unice, ac perseveranter, ut scribit Tranquillus. *Impleat annos*] *Meliores compleat*. Trist. iv. 'Et jam compleret genitor sua fata.' Heins.

165 *Sospite sic te sit natus quoque sospes*] Alii aliter. Vossianus *Sospite sic tecum sit natus sospes*; quod arripit. Idem.

166 *Imperium regat hoc*] Malim *Hoc regat imperium*: et mox cum Juniano *Utque tui faciunt*; non *Ut faciuntque tui*. Vossianus etiam bene, *Utque tui sidus faciunt juvenile nepotes*. Idem.

167 *Efficiantque tui*] Ordo est: Et tui nepotes, Caius scilicet, qui in Lycia periit, et Lucius, qui Massiliæ, ut alibi diximus. Appositive, sidus juvenile, efficiant, ut natus Tiberius eat in tua et parentis tui nomina: hoc est, te et patrem Julium imitetur. Mer.

168 *Per tua perque tui facta parentis eant*] Imo *sui parentis* cum tribus scriptis. Germanicum et Drusum filios Tiberii intelligit. Qui de Caio et Lucio interpretantur, jamdudum mor-

tuis, toto cælo aberrant. Heins. *Per tua facta*, &c.] Inaistant avi et parentis tui vestigiis, imitando illorum facta. Beram.

169 *Sic assueta tuis semper Victoria castris*] Victoria Dea fuit, quam Apuleius Metam. ii. 'palmarem Deam' appellat.

170 *Nunc quoque se præstat*] Scribe *Huic quoque*. Tiberio nimirum blanditur, ut ex sequentibus satis apparet. Heins.

171 *Ausoniumque ducem*] Tiberium designat, qui nunciata Illyrici defectione, transiit ad curam novi belli, quod gravissimum omnium bellorum post Punicam, per quindecim legiones, paremque auxillorum copiam triennio gessit: quo temporis spatio domuit totum Illyricum: quas ob res triumphus ei decretus est, quem distulit, mæsta civitate clade Variana. Nihilominus urbem prætextatus et laurea coronatus intravit. Potes etiam intelligere (quod magis placet) Germanicam expeditionem, quam Drusus Tiberii frater, et Augusti privignus suscepit Augusti auspiciis, ut Florus scribit. Mer.

174 *Deoque tuos*] Apollinem, Julium Cæsarem, et cæteros Deos, Augusti familiares. Vel *ἐκ παραλλήλων* dictum, ut idem significet, auspicium et Deos tuos. Mer.

175 *Dimidioque tui*] Propter egregium amorem, quo ducem suum hunc Augustus diligebat, vocat ejus dimidium, ut Horat. Virgilium, dimidium animæ suæ. *Præsens et respicis urbem*] *Et respicis* quinque: *præsens et aspicias* sex: duo *præsentem respicis orbem*: unus *præsens hæc respicias*. Heins.

182 *Olim placandi spem*, &c.] Sensus est, Nec immemor hujus nominis, nec tolle spem mihi olim tui placandi; ut particula negandi bis repetatur: 'olim,' aliquando. Ciofan.

183 *Non precor ut redeam*] Nec meliores. Heins.

187 *Ultima perpetiar*] Vitam extrema per omnia ducp. *Medios ejectus in hostes*] *Projectus* sex veteres. Lib. III. 4. 'Fidam projecto neve negate manum.' Trist. v. 1. 'Sic ego Sarmaticas longe projectus in oras:' et sæpe alibi. Duo *irs actus*, pro *exactus*. Heins.

189 *Solus ad ingressus*] Imo *egressus*, quod plerique veteres agnoscunt: malim tamen *egressum*, ut *ναυαφωρία* vitetur. Heins. *Septemplex Istri*] Istri ortus est in Germania, qui per innumeras lapsus gentes, Danubii nomine, immenso aquarum auctu, et unde primum Illyricum alluit, Ister appellatur, sexaginta amnibus receptis, medio ferme numero eorum navigabili, in Pontum vastis sex fluminibus evolvitur, quorum nomina Plinius ostendit lib. IV. sed plenius Herodot. *Ad egressus*] Ad ostia, per quæ Danubius in mare se exonerat.

190 *Parrhasia virginis*] Callistus ex Arcadia: quæ in ursam mutata a Jove, in Septentrione locata fuit: sic dicta a Parrhasia urbe Arcadiæ.

191 *Jazyges*] Jazyges populi fuere Scytharum, quos Plinius scribit campos et plana tenuisse. *Colchi*] Colchi, auctore Dionysio, fuere ad extremum Ponti, Caucasio monte adhærentes, olim ex Ægypto profecti: Colchos accipere etiam eos licet, qui Medeam fugientem persecuti, cum illam apprehendere non potuissent, circa Tomos et insulas Brigeidas consederunt. *Meteraque turba*] Aut urbem Meteram eam intellige, quam Ptolem. supra Thyram fluvium ponit, penes Daciam, et Metonium appellat. Aut certe Neurea, ut Neuros intelligas, apud quos oritur Borysthenes, ut est auctor Plinius. *Getaque*] Getae Strabo eos appellatos dicit, qui ad Pontum in orientem vergebant: Dacos vero, qui in oppositum versus Germaniam et ad Istri fontes, quos olim Davos vocatos fuisse arbitratur.

196 *Astricto gelu*] Cimmericus Bos-

porus, qui Asiam ab Europa separat, ita glaciatur, ut mare illud pedibus plerumque pervium sit, ut Plinius docet: quam glaciem dicit Poëta esse paulo ultra terras ad quas relegatus est. Vel certe intellige Ponti partem, quam brumali rigore durari diximus supra.

197 *Hactenus, &c.*] Usque ad Danubium: quem dicit esse terminum Romani Imperii. Vicina Basternæ et Sauromatæ hostes occupant. *Euxini sinistri*] Pontici maris: qui est a sinistra navigantibus ad Cimmericum Bosphorum. *Pars est Romana*] Est ditionis Romanæ.

198 *Basterna*] Basternæ populi fuere ad Oceanum septentrionalem versis. Eos Ptolemæus scribit fuisse in Sarmatia Europæ. Hos Tacitus Pencinos nominat, dubitatque Sarmatiane an Germanis adscribat. *Proxima tenent*] Tenent loca Istro vicina.

200 *Hæsit*] *Hæret* meliores. Heins.

202 *Pax quoque adenta*] *Demta* duo veteres; quod mollius. *Idem*.

203 *Non bene summovet*] Non bene arcet. *Mer*.

207 *Perdiderint cum me*] *Prodiderint* Combianus; de quo dixi supra vs. 99. Heins.

209 *Nam tanti non sum, renovem ut tua vulnera, Cæsar*] Duri præter morem Ovidianum numeri. Tò ut a multis abest veterum: quidam etiam *non sum tanti*; et ut *renovem*. Forte scribendum, *Nam tua non tanti est renovari vulnera, Cæsar*; vel *renoventur*. *Idem*.

211 *Turpi crimine lectus*] *Carmine factus* meliores magno numero. Malo, *turpi crimine luctus*. Hinc taxare et taxatores scenici dicti, quod alter alterum maledictis tangat. Vide Festum in *Taxat*. *Turpi crimine læsus* in Arondelliano. *Idem*.

217 *Ex te pendentem*] *A te* sex; totidem *In te*; nonnulli *De te*. Forte *E te*. Heins.

218. *Inferiora*] Ut fuere mea carmina de Arte amatoria.

223 *Advertere numen*] *Lumen* sex veteres; sed nil necesse. Seneca Thyeste, 'Alpheus stadio notus Olympico Advertat placidum numen.' *Heins. Lusibus ineptis*] Inepto carmine.

225 *Nunc tibi Pannonia est*] Natio ingens circa Istrum. Hi Pæones a Græcis, a Romanis Pannonii appellati fuere: et ab illis inter Illyrios numerabantur. Vide Florum. *Nunc Illyris ora domanda*] Post finem bellorum civilium Augustus, ut Florus docet, reliqua bella gessit adversum exterarum gentes, qua districto circa mala sua Imperio diversis orbis oris emicabant: nova quippe pax, necdum assuetæ frenis servitutis tumidæ gentium inflatæque cervices ab imposito nuper iugo resaliebant.

226 *Rhætica nunc præbent*] Rhæti ad Italiam usque pertinent, quæ supra Veronam et Comum est. *Thracique arma*] Thraces quoque cum cæteris desciverant: qui et signis militaribus, et disciplina, armis etiam Romanis assueti fuerant. Pausanias etiam scribit, nullam nationem, præter Galliam, Thracia majorem esse.

227 *Nunc porrigit arcus Parthus*] Augustus, auctore Justino, finito Hispano bello, in Syriam ad componendum orientis statum pervenit: metumque Phraarti injunxit, ne bellum Parthiæ vellet inferre. Itaque tota Parthia captivi ex Crassiano sive Antonii exercitu recollecti, signaque eum his militaria Augusto remissa. Sed et filii nepotesque Phraartis obsides Augusto dati: plusque Cæsar magnitudine nominis sui fecit, quam armis alius Imperator facere potuisset.

230 *Bellaque pro magno Cæsare Cæsar habet*] Obiit pr. Vatic. et optimus Palatinus. Livius lib. iv. 'Quia duo Consules obire tot simul bella nequiverunt.' Virgilius, 'Et lituo pugnas insignis obibat et hasta.' Val. Flaccus lib. iii. 'duras obiit horrida pug-

nas.' 'Obire prælia' etiam occurrunt apud Lucretium. Decem alii *bella agit*; quod Gronovio lib. ii. 8. Observationum merito probabatur. Art. Am. lib. i. 'Bellaque non puero tractat agenda puer.' Gratius, 'Quod nisi et accessus et agendi tempora belli Noveris.' Sic Græcis *ὄνειν τὸν πόλεμον*. 'Degere bellum' Lucretius, 'bellum ducere' Virgilius dixerunt: quomodo 'ducere,' 'degere,' 'agere vitam' Latinis scriptoribus in usu; nisi quod *cernere bellum* nonnulli in Lucretio reponendum esse censent, me non renitente: posset et *ducere bellum* legi, ut *degere* primo scriptum fuerit. *Heins. Bellaque pro magno Cæsare*] Sensus est, Drusus bella gerit pro Augusto. Appellat autem Drusum, Augusti iprivignum, Cæsarem: ut etiam Germanicum in Fastis. Alii hoc loco non Drusum, sed Drusi filium ex Antonia Cæsaris nepte, quem Augustus octo legionibus apud Rhenum imposnerat, ascribique per adoptionem a Tiberio jusserat: ut Tacitus auctor est lib. i.

234 *Et morum*] Augustus, impetratis a senatu decem adiutoribus, unumquemque equitum rationem vitæ reddere coëgit. *Mer.*

237 *Miror in hoc igitur*] *Miror* septem aut octo meliores: et sequenti versu *Nunquam*, pro *Unquam*, idem; recte: si interrogationis notam addas. *Heins.*

239 *At si, quod mallet, vacuus fortasse fuisses*] Quatuor *vacuus tibi forte*: alii multi, etiam ex melioribus, *vacuum fortasse fuisset*: nil muta. *Idem.*

247 *Vittæ tenues, insignis pudoris*] Virgines designat et inuuptas per 'vittas.' Vide Turneb. lib. xxiii. 5. et lib. xxix. 4.

251 *Omnes rigidas submovimus*] *Rigide* cum Juniano et Vaticano fragmento; alius *rigida*. Pont. iii. 2. 'An sit ab his omnis rigide submota libellis, Quam lex furtivos arcet habere viros?' *Heins.*

254 *Quodque trahat, quamvis non doceatur, habet*] *Trahatur quoque* pr. Politiani, qui verum mendosum esse opinabatur: pr. Vatic. opt. Palat. aliique nonnulli *Quoque trahat*: duo *Quaque*; alius *Quique*. Heins.

257 *Est studiosa sinistri*] Studet res in sinistram et contrariam partem accipere, proclivis ad deteriora.

259 *Sumpserit annales*] Si sumpserit libros, gesta pop. Rom. continentes. *Nihil est hirsutius illis*] Nihil est illis severius; nam rerum gestarum memoriam continent; non voluptuosa et lasciva. 'Hirsuti' autem severi videntur. *M.* Et non solum sine ullis ornamentis conscripti sunt *Annales Romani* ab iis quos recensui, sed etiam horridulo ac prisco illo genere sermonis. *Pont.* *Nihil est hirsutius illis*] Alii istis: prim. Vaticanus *nihil est irrisimus illis*. Forte legendum, *Sumserit Annales* (*nihil est hirsutius*) Enni; a pluribus enim *annales scripti*: recte autem *hirsutius*; hoc est, rigidius, severius. Heins.

260 *Facta sit unde parens Italia*] Quomodo Italia, seu Rhea Sylvia, gravis a Marte geminis peperit.

262 *Aeneadem genitrix*] Romanorum mater. *Unde sit*] Unde ducat originem: eo scilicet alludens, quod et Aeneas ex adulterio Veneris et Anchisæ natus fuerit.

265 *Non tamen idcirco*] Distichon suspectum. Vs. 243. simile carminis initium. Heins.

267 *Urere tecta Comparat*] Alii *Apparat* vel *Capere*. Idem.

270 *Quaque juvet monstrat*] *Juvans* prior Politiani; quod placet; ut *re nocens* opponatur. Idem.

277 *Quiddam vitii quicunque hoc concipit*] Quicumque existimat hoc, quod carmen, possit etiam nocere. *Et tandem vitium*] Scripti plurimi, *At quoddam vitium*: pr. Polit. et multi alii, *At quædam vitia*: prim. Vatic. et Palat. *Et quædam vitiat*: Putean. *At quondam vitia*. Barberin. *Aut quic-*

quid vitii quique hinc conceperit: Me-donianus, *At quiddam vitium*. Lego, *At quiddam vitii*; nam in Arondeliano, *At quoddam vitii*. Heins.

278 *Et nimium scriptis arrogat ille meis*] *Abrogat* scribe cum multis veterum: quo verbo Livius alique optimi Latinitatis auctores utuntur. Nonnulli etiam *derogat*. Idem.

281 *Quam multis*] *Quæ* Richelianus, ut ad theatra referatur. In nonnullis *multi*. Idem.

282 *Durum sternit solum*] Hoc dicit, quia ludi gladiatorii exhibebantur in foro arena constrato.

283 *Tollatur Circus*] Idem apertius in primo de Arte amandi ita ostendit: 'Ne te nobilium fugiat certamen eorum: Multa capax populi commoda Circus habet.'

285 *Amator eodem Conveniat*] *Eadem* plerique. Heins.

289 *Quum steterit Jovis æde*] Quum venerit in ædem Jovis Capitolini.

291 *Junonis templum*] *Junonia* lege ex primis editionibus et Gryphiana. Vide Notas Fast. i. 55. Proximo versu pro *indoluisse Deam*, plerique *hanc doluisse*: et mox *queret* pro *quærit*. Heins.

293 *Natum de crimine*] *Natum* de lite Erichthonio nomen impositum *ἀνδρὶ τῆς ἐπιδος καὶ χθόρδς*, id est, ex certamine atque humo. Auctor Lactantius Fabulam refert Servius et Ovidius libro *Metam.* secundo.

295 *Venerit in magni templum*] Martis ultoris designat, quod Augustus bello Philippensi pro ultione paterna susceptum voverat; in quo voluit de bellis triumphisque consuli senatum: sanxitque, ut provincias cum imperio petitari ex eo deducerentur, quique victores rediissent, eo insignia triumphorum inferrent. *Mer.* *Tua numina*] Quem tu præcipue colis. *Pont.* *Stat Venus ultori*] Quasi dicat, Succurrit adulterium Martis cum Venere. Intelligit autem ædem Veneris genitricis junctam Martis templo. *Inter-*

plum magni tui numina Martis] *In magni templum tua munera Martis*, rectius multi veteres: vide Notas Fast. vi. 92. Heins.

298 *Egerit Ionio Boeperioque mari]* 'Hoc quondam monstro horribiles exercuit iras Inachis Juno pestem meditata Juvenem.' Virg. Georg. iii. *Οίστρον καλοῦσιν αὐτὸν οἱ Νέλλου πέλας.* Æschyl. Supplic. *Φοῦληντι μὲντι βοῶν φασγῆρι τυκείω.* Coluth. Theban. *Ἰσχυς ἰδὲ φοιταλὴν δὲ πόδεςσιν ἐφ' ἄλμυρὰ βοῶν κέλευθα.* Mosch. Idyll. ii. 44.

299 *In Venerem Anchises]* Lege *in Venere*: et mox *in Luna* et *in Cerere*; quomodo fere primus Vaticanus: sic loqui amat Noster. *Iasion* etiam pro *Iasius* plerique: utrumque rectum est. Met. ix. 'queritur canescere mitis Iasiona Ceres.' Heins. *In Luna Latmius heros]* Endymionem designat, a Latmio monte Carie cognominatum.

300 *In Cerere Iasius, &c.]* Fuit Iasius, de quo hic Poëta intelligit, filius Jovis et Electræ, fraterque Dardani et Armonis Cadmi uxoris, qui sumpta uxore Cybele, Corybantum genuit, a quo Corybantes appellati sunt. Ex Iasio autem et Cerere Plutonem natum fabulæ tradunt. Quin in gratiam Iasii constat frumenti copiam a Cerere dono datam in nuptiis Armonis: auctor Diodorus.

303 *Et procul a scripta]* *At procul ab scripta* meliores. Pro *ingenuas manus* quatuor veteres *marus*. Heins. *A scripta solis meretricibus arte]* Ab Arte amandi, quam solis meretricibus scripsimus, rejectis virginibus et matronis.

305 *Quæcumque erumpit]* *Irrumpit*, et quo pro qua recte multi vetustiores. 'Irrumpere' dicebantur, qui adyta non initiati subibant. Sic Fast. vi. de Metello Vestam ex incendio auferente, 'Dixit et irrumpit: factum Dea rapta probavit.' Trist. v. 1. 'Quæ tamen irrumpant, quoque ve-

tantur, eunt.' Pont. i. 8. 'Nec tamen irrumpo, quo non licet ire.' Sequenti versu pro hæc quatuor hoc; id est, hoc ipso: quod Grutero et Bersmanno arridebat. Heins. *Quæcumque erumpit]* Arguit a simili ream esse illam, quæ prohibita et rejecta inaspexit ejus præcepta: quemadmodum ea quæ prohibente sacerdote erupit, quo non licet.

309 *Nudas]* Scilicet meretrices: quæ nudæ Floralia magna licentia celebrabant. Fuit autem Flora mæller, quæ quum magnas opes quæstu meretricio quæsisisset, populum Romanum scripsit heredem, certamque pecuniam reliquit, cujus ex annuo fœnore natalis ejus dies celebraretur editione Indorum, quæ Floralia dixerunt: quod quia senatui flagitiosum videbatur, ut scribit Lactantius, ab ipso nomine argumentum sumi placuit, ut pudendæ rei quædam dignitas adderetur: Deamque esse finxerunt, quæ floribus præset, quam prius Chlorim appellatam fuisse scribit Ovidius in Fastis: eamque Zephyro nuptam, quasi dotis loco id accepisse muneris a marito, ut haberet florum omnium potestatem.

312 *Nec domino pœna res ea causa fuit]* De Lenone interpretantur. Sed cur Lenoni potius ob id pœna decernatur, quam Ædilibus, qui Floralia exhibebant? Quare aut versum hunc adulteratum esse censeo, aut scribendum, *Nec damno scenæ res ea visa fuit.* In Combiano pro diversa lectione *Roscia causæ*. Certe Roscius comædus librum ediderat, in quo causam histriionis agebat eamque comparabat cum eloquentiæ studio. Meminit hujus scripti Macrobius Saturnal. lib. ii. 14. Sed abruptus nimis sit transitus a Vestalibus ad Roscium. Heins.

315 *Manifestaque culpa fatenda est]* *Fatendum est veteres multi. Idem.*

318 *Vexata est iterum]* Troja iterum dicitur vexari carmine, quum ejus

casus et ruina, quasi vera clades, describitur.

319 *Et multas vulnera fratrum*] Per multas vulnera fratrum, Eteoclis et Polyniois mortem intellige, qui mutuo lotu cecidere, ut Diodorus scribit, et Statius cecinit: ex quo Thebanum bellum designat.

320 *Sub duce quamque suo*] Septem enim reges contra Eteoclem pro Polynice conspirarunt, scilicet Adrastus Argivorum rex, Amphiarus, Hippomedon, Capaneus, Tydeus, Parthenopaeus, et Polynices, pro quo bellum gestum est Adraستي ductu et auspicio. In oppugnatione autem Thebarum horum ducum unusquisque portam sibi oppugnandam sumpserat.

321 *Non mihi*] Nec meliores. Heins.

322 *Illud opus*] Vel bellum Thebanum et reliqua, vel Augusti gesta. *Mor. Magna fertilitatis*] Ingenii fertilitas, uberis ingenii. *Berom.*

323 *Forsan et hoc dubitem*] Alii *Forsitan hoc*: pr. Vatic. et tres alii *Forsitan hoc*. Lege *Forsitan et dubitem*. Heins.

327 *Sed detrectare videbar*] Septem aut octo veteres *detrectare*; pr. Polit. et Hamburg. et Patean. *derecitare*: an pro *depretiare*? quo verbo Paulus usus lib. xxii. D. ad legem Aquiliam. Glossæ ineditæ, *Depretiati, ελαττωθέντες*. Sed nescio an id sæculi Ovidiani sit verbum. Usus et eo Tertullianus non semel. Duo alii *detrectare verebar*; unus *dedecorare*; alius *decertare*. Idem.

340 *Et falso movi pectus amore meum*] Puto *fovi*. Idem.

343 *Hæc mihi, cur didici? quid me*] *Quod didici, quod me docuere meliores*. Idem.

350 *Strinxerit nomen meum*] Læserit meam famam.

354 *Musa jocosa mea*] Alii *mea est*: mihi rectius vetus. Superiori etiam versu legatur concinnius, *distant mores a carmine nostri*. Heins.

355 *Magnaque pare mendax operum*

est et facta meorum] *Magnaque pare operum mendax et facta meorum Plus sibi permisit, cum melioribus*. Idem.

356 *Compositore suo*] Me Ovidio, qui ea composui.

358 *Auribus apta refert*] Pr. Polit. et tres alii *feret*: pr. Vatican. et duo præterea *feres*: quatuor *ferens*; quod sequor. Superiori etiam versu pro *voluntas* repesui *voluptas* cum pr. Vatican. et duobus aliis. Heins.

359 *Esset atrox*] Esset crudelis, propterea quod tragœdias scripsit.

364 *Tota Musa*] Anacreontis Musa: is enim Teon patriam habuit, ut est auctor Strabo.

365 *Lesbia quid docuit Sappho, nisi amare puellas*] Sappho Lesbica prima plectrum reperit, libros lyricos composuit, epigrammata, iambos, et elegias: hujus autem poemata lasciva erant. Et Horat. 'Vivantque commisi calores fidibus puellæ.'

367 *Nec tibi, Battiae, nocuit*] Battiaes Callimachus appellatur, a Battio generis sui auctore, qui Cyrenem condidit, ut Strabo, Herodotus, et Justinus scribunt. Composuit autem poemata omni genere carminum: Lyden puellam amavit, de qua etiam elegias scripsit.

370 *Et solet hic*] Malo hæc; fabula videlicet. Heins.

371 *Ilias ipsa quid est aliud nisi adultera*] Nisi turpis adultera cum primis editionibus. Epist. Laodamiæ, 'Quid petitur tanto nisi turpis adultera bello?' Idem.

373 *Quid prius est illic flamma Chryseidos, aut qui*] Lege utique cum melioribus: illi etiam pro *illic* in iisdem. Idem. *Quid prius est illi flamma, &c.*] Quid in principio statim Iliados describitur? certe Agamemnonis amor in Chryseida.

374 *Rapta puella*] Briseis Achilli erepta ab Agamemnone: cujus rei causa ortæ sunt inter eos inimicitie.

376 *Petita viris*] Imo *prostita*; quod

priscæ editiones et multi ex scriptis agnoscunt. Vide Notas ad Epist. II. Sabini. *Heins.*

377 *Venerem Martemque ligatos*] Athenæus lib. I. 12. item lib. XII. in principio, satis honeste hanc fabulam interpretatur; Cantorem, inquiens, apud Homer. *Odyss. 8.* Phæacas dehortari voluisse a malis moribus, quibus laborabant. Quod et ipse auctor fabulæ videtur significare egregio hoc epiphonemate: *Ὅν ἀπερὶ κατὰ ἔργα.* Adi et Plutarch. de Poëtis audiendis. *Quid nisi Mæonides*] Aut legendum est, *Quid non Mæonides*; aut *Quis nisi*: quod posterius quinque scripti agnoscunt. *Heins.*

380 *Duas Deas*] Calypso et Circe.

384 *Nobilis est Canace*] Canace ex fratre Macareo filium peperit: quo scelere comperto, seipsam jussu patris interfecit. Macareus vero in templum Apollinis Delphici confugit.

385 *Quid, non Tantalides*] In Peloponnesi civitate Mars ex Ægina Asopi filia genuit Cænomaum: hic unicam filiam Hippodamiam habuit. Finem vitæ ab oraculo sciscitanti, responsum est, tunc fati illam concessurum, quum filia Hippodamia nupsisset. Vide Fab. apud Ovid. *Servium* et alios.

386 *Pisæm*] Hippodamiam ex Pisa civitate Arcadiæ. *Phrygiis equis*] Psilla et Harpina, quos equos Pelops e Phrygia veniens secum duxit. *Eburnus*] Eburnus Pelops vocatur a Poëtis, quoniam Tantalus ejus pater, volens Doorum tentare divinitatem, eis invitatis filium suum epulandum apposuit; a quo omnes Dii abstinerunt, excepta Cerere, quæ brachium ejus consumpsit. Postea Dii, petente Tantalo, quum voluissent ejus filium revocare ab inferis, Ceres ei eburneum brachium restituit. Quod ideo fingitur, quia Ceres ipsa est terra, quæ corpora universa consumit, ossa tantum reservans.

388 *A læso amore*] Ab amore Medæ ab Jasone violato.

389 *Fecit amor ambitus volucres*] Terei tragediam intelligit. Nota est fabula Ovid. *Metamorph.*

390 *Quæque suum læget*] Progenem designat, Terei regis Daulidis uxorem, quæ Itym filium occidit, et patri epulandum apposuit propter sororem Philomelam violatam: postea mutata fuit in Iusciniam.

391 *Si non Aëropen*] Atrei tragediam intelligit. Notum est autem Aëropen, Atrei uxorem, cum Thyeste concubuisse, quod egre ferens Atreus, liberos ei epulandos apposuit: quæ sol, ne pollueretur, aufugit. Illud notandum, Græcos Atrei uxorem non Europen, sed Aëropen, nominare.

393 *Aversos solis*] Quasi refugientes atrocitatem illius spectaculi. *Bersm.*

396 *Tyndaridasque*] Et Clytæmnestræ filiæ Tyndari ex Leda, uxorisque Agamemnonis, quæ cum Ægistho Thyestis filio, dum bello Trojano maritus interfuit, adulterium commisit.

397 *Nam quid de tetrico*] Bellerophon filius fuit Glauci, vir munere Deum eximii tum roboris, tum decoris. Vide Fab. apud Apollodor. I. II. et Ovid. *Metamorph.* lib. IX. Vide Homer. II. VI.

399 *Quid loquar Hermionem*] Hermionem Menelai, vel, ut alii malant, Thesei et Helenæ filiam fuisse constat, quæ Oresti Agamemnonis filio desponsata fuit. *Quid te Scharœia virgo*] Atalantam intelligit Scharœiæ regis Scyri insulæ filiam, cujus fabulam habes apud Ovid. *Metamorph.* lib. X.

400 *Teque Mycenæo*] Cassandram designat, Priami regis filiam, quam post Trojæ excidium Agamemnon Mycenæ captivam duxit, captus ejus amore.

401 *Quid Danaën Danaïque nurus*] Filia Danai in Tragediis notæ; nullæ

notæ Danaï durns. Quare repone cum primis editionibus et scriptorum multis *Danaëque nurum*. Andromeda Persæ uxor, et: proinde Danaë nurus. *Heins. Danaëque nurum*] Andromedem designat. *Matremque Lyæi*] Scribit Diodor. Junonem zelo et ira motam, sumpta unius ex Semeles ancillis forma, ad ulciscendum injuriam, assuasit illi, a Jove petere, ut ea majestate honoreque concumberet, quibus cum Junone consuesset. Cui cum Jupiter annuisset, cum tonitru ac fulmine ad Semelen descendit: quæ insolita re territa expirans, abortum fecit: quem Jupiter absconditum in femur quum tenuisset, partus tempore editum, in Nysam Arabiæ urbem tulit: ubi a Nymphis educatus infans, a patre locoque appellatus Dionysius est. Fabulam etiam refert Ovidius *Metamorph. lib. III.*

402 *Harmonaque et noctes quæ coiere duas*] Quidam codices *Alcmenam et noctes*: quæ lectio perperam suos approbatores invenit. Politianus ex vestigiis antiqui codicis, in quo *Hermionam*, refingit *Harmoniam*; frustra. Vulgata scriptura bene se habet, cuius argumenti extat etiamnum Sophoclis Antigone. Propertius, 'Quid non Antigones tumulo Bæotius Hæmon Corruit ipæ suo saucius ense latus?' Noster in Ibide, 'Nec tibi, si quid amas, felicius Hæmone cedat.' Præterea legendum, *noctes cui coiere duæ*. Alcmenæ et Jovis amores innuit, quanquam alii tres noctes coisse contendunt, unde Hercules Lycophroni *τρίσπερος λέων* dicitur. *Heins. Harmona*] Antigone, contempto edicto, ne quis Polynicen mortuum sepeliret, eum, quoniam frater erat, humavit. Deprehensa, jussu Creontis regis jugulatur ex lege ad tumulum Polynicis. Hæmon, qui eam impatienter amabat, perfosso pectore gladio, ibidem sibi mortem conscivit. Eum sequuta est mater Enrydice do-

loris impatiens. *M.* Ego Poëtam de utraque fabula dicere voluisse puto, Hæmonis scil. et Alcmenes: nisi quod contra vulgarem traditionem, duas noctes pro tribus in unam coisse dicit: quod tamen et ipsum, certo aliquo auctore fecisse videtur. *Micyl. Harmona*] 'Quid? non Antigones tumulo Bæotius Hæmon Corruit, ipse suo saucius ense latus? Et sua cum miseræ commiscuit ossa puellæ, Quæ sine Thebanam noluit ire domum?' Propert. *Eleg. II. 8.* Fabulam invenies apud Sophocl. *Antigonen.*

403 *Quid generum Pelia*] Per *generum Pelia*, Admetum accipe, qui Alcesten Pelia filiam majorem nata, despondente Jasone, post Peliam Medæ fraude peremptum, duxit uxorem. Designat autem hic Ovidius Alcestitis tragœdiam quam Euripides scripsit. *Quid Theæse*] Tragœdiam de Theseo intellige, qui natus est ex Æthra Pitthei filia, ac Neptuno, in Træzene nutritus penes Pittheum maternum avum: ac signa ab Ægeō sub saxo posita recognoscens, Athenas venit. Is ut Herculis virtutes imitaretur, ad ea certamina animum adjecit, quæ laudem et gloriam sibi essent allatura. *Quidve Pelasgum Iliacæ*] Protesilaum. Pelasgum autem vocat, quia Thessalus fuit. Pelasgi autem Thessaliam a principio tenere.

404 *Qui sate primus humum*] *Pede* nonnulli. *Heins.*

405 *Pyrrhique parens*] Deidamia Pyrrhi mater, Lycomedis Scyrorum regis filia, apud quem Thetis Achillem sub muliebri habitu celavit: quoniam a Proteo acceperat, illum peritum esse in bello Trojano. *Huc Herculis uxor*] Megaram dicit, quam Creon rex Thebarum, cognita Herculis virtute, illi uxorem dedit urbisque ei veluti filio curam permisit.

406 *Huc accedat Hylas*] Hylas puer fuit, comes Herculis, quem amisit in Ionia juxta Mysiam: et quum com-

pertum, extinctum esse in fonte, instituta sunt sacra, in quibus ejus nomen clamabatur in fontibus. *Illicque puer*] Et Ganymedes Trojanus, filius Trois regis, et frater Ili et Asaraci.

408 *Vixque meus capiat*] *Capiat* rectius duo veteres. *Heins.*

409 *In obsecrans risus*] Tractantur etiam plerumque in tragicæ res obsecrans, quibus ridet spectatores. *Mer.*

410 *Multaque præteriti verba pudoris habet*] Multa habet in quibus pudor est præteritus, a quibus abest verecundia: ut mox infra loco in vulgatis mendoso, 'apud quos Rebus abest omnis nominibusque pudor.' Simili modo locutus est Noster Amor. lib. iii. l. 22. 'Dum tua præterito furta pudore refers.' Quare non possum accedere Tanaquillo Fabio in Epistolis reponenti, *præteriti pudoris*. Nec felicius illi conjectura successit in altero Nasonis loco Artis Amatorum, lib. i. ubi pro *Præteritum tulerit, reddideritque nihil*, reponi vult, *Nam præteritum tulerit, reddideritque nihil*, cum vulgata scriptura nihil sit acutius ac elegantius. *Heins. Præteriti pudoris*] Violati, neglecti pudoris, impudica verba. *Pont.*

418 *Junxit Aristides*] Aristides libros quosdam edidit, qui Milesii appellabantur, de luxuria et deliciis compositi. Fuere autem Milesii deliciis luxuque notabiles. *Junxit secum*] Ingenio suo accommodavit. *Milesia*] Delicias et lasciviam Milesiorum. Fner enim perquam impudici. *Junxit Aristides Milesia crimina secum*] Milesiacorum Aristides scripti apertissimi præter Plutarchum in Crasso meminuit in Parthicis Appianus; etiam Arrianus in Epictetum lib. iv. 9. (etiam dissimulato operis nomine) et Harpocration in *Δερμωτής*. Hæc Milesiaca una cum seria historia, quæ passim ab antiquis laudatur,

Aristides videtur edidisse. Viri docti legunt *Finxit* vel *Pansit Milesia crimina chartis*; quibus conjecturis non possum subscribere: sunt enim audacissimæ. *Heins.*

414 *Aristides*] Milesius poëta fuit, qui Milesiaca poemata, et de rebus impudicis scripsit, ejus Plutarch. in Crasso, Lucianus in Amoribus meminertunt: et annotavit de eodem Ang. Politianus Miscellan. xvi. *Micyll.*

417 *Nec qui composuit nuper Sybaritida fugit*] Puto legendam, *turpem Sybaritida*. Hemitheon cynædus Sybarita turpiusimum librum scripsit de re Veneria apud Lucianum *τὸς ἀνάλκωρος*. Idem in Pseudologista Mithonis Sybarite meminit turpissimi scriptoris. Hinc 'Sybaritici libelli' apud Martialem Epigr. xii. 96. *Heins. Nec qui composuit*] De Sybaritidis Politianus annotavit Miscell. xv. *Sybaritida*] Opus Hemitheonis plerum Sybaritanæ lasciviæ. Fuit autem Sybaris oppidum Calabriae, inter Crathim et Sybarim fluviis.

418 *Et qui concubitus non tacere aude*] Malim quæ: ut Philœnis et Elephantis intelligantur, quarum fœdissima scripta passim circumferebantur. Sic certe codex Hamburgensis, et tres alii. Hinc in Priapeis, 'Quot tot figuras, quot Philœnis invenit, Non admovente, pruriosa discedit.' Ita versus mendosissimi ex vestigiis librorum veterum sunt restituendi: nam codex vetustus Frederici Ubal dini, quo tot figuras non admoventis. Philœnis Leucadia, ejus versus spurcissimi *τὰς τομίδας ἐχνηδραν ἀποδοτῶν* a Polycrate Sophista Atheniensis dicebantur esse conscripti. Teste Æschryone in Philenidis Epicædie apud Athenæum lib. viii. Huic adjungitur a Xenophonte, lib. ii. *Ἀπομνημονεύματα*, Nico Samia et Callistratæ Lesbia versibus itidem obscenis infames: citat locum Xenophontis Athenæus lib. v. Quibus omni-

būs antiquiorem Astyanasam landat Hesychius et Suidas Helenæ ancillam. Mentio etiam est Cyrenes apud antiquos, quam *Ἰσθακίχων* dicebant. *Heins.*

421 *Peregrinis ab armis*] Ab externorum scriptorum voluminibus.

423 *Utque suo Martem*] Quemadmodum, inquit, sunt poëtae, qui gravia scribere, ut Eanius et Lucretius, sic quidam lasciva opera edidit, ut Catullus, et alii. *Martem*] Prællum et Annales, versu heroico.

424 *Eanius ingenio maximus*] Quoniam poëta ille usus est inventione, et sententiis egregiis, sed verba non multum ornatis.

425 *Explicit ut causas rapidi*] Hic locus bifariam accipi videtur posse. Vel ut simpliciter ignem accipiamus materialem, et quo quotidie utimur; vel ut ad fulmen, et ejus causas referamus, propter epitheton 'rapidi.' Ac de fulminis causa, et unde idem generetur, libro sexto Lucretius agit. *Micyl.*

426 *Casurumque triplex*] *Casurum*que recte unus Bononiensis; neque aliter Bersmannus. Egimus de hoc loco in Elegia de morte Drusi, vs. 362. *Heins.* *Casurumque triplex vaticinatur opus*] Ut carmen hoc intelligatur, Senecam vide in epistola postrema octavi libri Epistoliar. ad Lucillum. Disputat autem eo loco Lucretius, mandum esse interitum: contra eos, qui æternum fore senserunt. Hoc Ovidius vaticinari vocat, veluti prædictionem quandam ejus quod futurum esset facere. *Micyl.*

431 *Per fuit exigui Calvi*] Calvus orator diu cum Cicerone iniquissimam litem de principatu eloquentiam habuit: violentus accusator fuit. Carmina quoque ejus, quamvis jocosa fuerint, plena tamen fuere ingentis animi. Eum 'exiguum' appellat Ovidius, propterea quod fuit parvæ naturæ.

432 *Sua facta*] Furta ex tribus

scriptis. Lib. II. Artis, 'Flecte iter, et monitu detege furta meo.' *Heins.*

433 *Quid referam Ticide*] Ticide poëta scripsit elegias de Perilla, quam amavit. *Quid Memmi carmen*] C. Memmi poëtae pariter et oratoris meminit Plinius in Epistolis, et Tranquillus scribens illum objecisse C. Cæsari, stetisse ad cyathum et vinum Nicomedi regi. *Mer.*

434 *Rebus adest nomen, nominibusque pudor*] Nihili hæc sunt: quare assentior Bernardo Rottendorphio viro doctissimo, ac de studiis meis egregie merito, qui emendat, *Rebus adest omnis nominibusque pudor.* Nihil certius ea conjectura. *Heins.*

435 *Cinna quoque hic comes est*] Q. Helvius Cinna poëta fuit, qui scripsit Smyrnam, quam decem annis elimavit, ut Servius docet. *Cinnaque procacior Anser*] Anser poëta fuit Antonii, qui ejus laudes scripsit.

436 *Et leve Cornifici*] Cornificius poëta a militibus destitutus interiit, quos sæpe fugientes galeatos lepores appellarat: hujus soror Cornificia insignia condidit epigrammata. Leve autem opus appellat propter amatoria, quæ in eis continebantur. *Parque Catonis opus*] Valerius Cato fuit Birsenni cujusdam libertus ex Gallia, qui grammaticen docuit: visusque est peridoneus præceptor, maxime ad poëticam tendentibus. Is scripsit præter grammatices libellos etiam poëmata: ex quibus præcipue probata fuit Lydia et Diana: quæ hic Ovidius intelligit.

437 *Et quorum libris Nomine nunc legitur dicta*] Neque enim de Ticide Ovidius hic nunc intelligit, sed de illis, qui suo ac vero nomine Metellam, quæ hactenus sub Perillæ nomine sive a Ticide sive ab alio celata fuerat, celebrarunt, quorum tamen nomina ipse hic reticet, sive metri necessitate coactus, sive etiam honoris gratia. *Micyl.*

438 *Nomine nunc legitur dicta, Metelle, tuo*] Scribe, *dicta Metella suo*. Tici-da enim Metellam appellarat Perillam; quod ex Apuleio discimus. Nunc alios nescio quos memorat, qui eam suo et vero nomine decantarint. Forte hoc distinctioni superiori præponendum. *Heins.*

439 *Is quoque Phasiacas Argon qui duxit in undas, Non potuit*] Varronem Attacinum intelligit, qui Leucadiam amavit. Varro etiam scripsit Argonautica, Apollonium imitatus: vel potius in Latinum vertit.

441 *Nec minus Hortensius*] Hortensius et Servius Sulpitius, quamvis fuerint optimi oratores, mansuetioribus tamen Musis operam dedere: Sulpitii etiam meminit Ausonius, cuius poema prurire dixit, propter carminis lasciviam.

443 *Vertit Aristidem Sisenna*] *Aristiden* meliores. Scribe etiam *Sisena*: ita enim in antiquis numis id nomen exaratum occurrit. *Heins.* *Vertit Aristidem Sisenna*] L. Sisennam inter oratores enumerat Cicero. Doctus vir erat et studiis optimis deditus, quærens reipublicæ, non sine facetiis: Transtulit e Græco in Latinum Aristidæ libros Milesios: de quibus antea diximus.

445 *Nec fuit opprobrio*] Cornelius Gallus, res tenens Romanas, Ægypti procurator, exhausit civitatem Thebarum, plurimis interceptis: reversusque quum furti accusaretur, metu nobilitatis acriter indignatus, cui negotium cognoscendum dederat imperator, stricto incubuit ferro, ut docet Ammianus Marcellinus. Servius scribit illum Ferojulensem fuisse, translatisque in Latinum Euphionem: et de Citheride Volumnii liberta, et a se amata, quam Lycorida appellavit, scripsisse libros quatuor.

447 *Credere juranti*] Quod hic dicit Ovidius, facit Tibullus in Elegia sexta. Dicit enim amicam Deliam sibi negare cum ulio alio se rem habere:

quod ille fatetur esse incredibile: ita enim inquit: 'Illa quidem tam multa negat: sed credere durum est: Sic etiam de me pernegat usque viro.'

448 *Hoc etiam de se*] *Hinc* duo veteres: Combianus et tres alii *Hic*: unus *Hæc*. Scribe *Sic*. Tibulli illa respexit Eleg. i. 6. 'Illa quidem tam multa negat, sed credere durum est: Sic etiam de me pernegat usque viro.' *Heins.*

449 *Fallere custodem*] *Malim custodes*. Idem Tibull. 'Ipse miser docui, quo posset ludere pacto Custodes: eheu nunc premor arte mea!' *Idem*: *Fallere custodem*] Id etiam de se ita proficitur Tibullus: 'Ipse miser docui, quo posset ludere pacto Custodes: heu heu nunc premor arte mea!'

451 *Sæpe velut gemmam*] Id ita esse Tibullus cecinit: 'Sæpe velut gemmas ejus signumque probarem, Per causas memini me tetigisse manum.'

453 *Digitis sæpe est nutuque locutus*] Tibullus: 'Neu te decipiat nutu, digitoque liquorem Ne trahat, et mensæ ducat in orbe notas.'

455 *Et quibus e succis*] *Fucus* unus Medicus. Scribe, *Et quibus is succis*. Tibull. 'Tunc suceos herbasque dedij, quæ livor abiret, Quem facit impresso mutua dente Venus.' *Heins.*

457 *Denique ab incauto*] Imo ille cum uno Vaticano: idem eodem loco Tibullus, 'At tu fallacis conjux incaute puellæ, Me quoque servato, peccet ut illa nihil.' *Heins.*

459 *Scis cui latretur*] Tibullus: 'Ille ego sum, nec me jam dicere vera pudebit, Instabat tota cui tua nocte canis;' et alibi: 'Et simulat transire domum, mox deinde recurrit Solus, et ante ipsas excreat usque fores.' *Ipse*] Ipse Tibullus, ut ex versibus supra citatis. *Cum solus obambulet*] *Obambulat* rectius multi: et *cur excreat*, non *cui*; quomodo Scalliger etiam ad Tibullum. *Heins.*

464 *Et jam te principe notus erat*] Arondelianus pro diversa lectione motus. Puto natus erat; quod verum. Natus enim Tibullus eodem anno, quo Noster; cæsis Mutinensi bello Hirtio et Pansa consulibus: qui annus ab urbe condita septingentesimus decimus; Triumviratu luctuosus ac funestas. Innuit igitur natum Tibullum post cæsos jam consules, quorum in locum se ac Pedium cognatum Cæsar fecit subrogari, idque Senatu invito, jam tum ad imperium non occulte aspirans, ut ex Suetonio satis apparet. Auctor Dialogi de Oratoribus, 'Nam ut de Cicerone ipso loquar, Hirtio nempe et Pansa Coss. ut Tiro libertus ejus scripsit, VII. id. Decembr. occisus est, quo anno Divus Augustus in locum Pansæ et Hirtii se et Q. Pedium Coss. suffecit.' Quo et Noster respexit, cum Augustum jam tum civitatis Principem innuit fuisse. *Idem.*

472 *Ad vestros avos*] *Nostros* repone cum præstantioribus scriptis. *Idem.*

473 *Quid valeant tali*] Describere alii poetæ talorum ludum. Vide Turneb. lib. XXVII. 3. *Quo jactu*] Quo puncto: *Venus* enim talis victoriam afferebat, et *Canis* jacturam. *Senio* vero interdum lucrosus, unde a Persio dexter appellatur: interdum damnosus, ut designat Tranquillus in Augusto.

474 *Figere*] *Fingere* plerique veteres. *Heins.* *Figere*] Talos Græci ἀσπράγδους vocant, ipsamque ludum ἀσπράγδιον, et ἀσπρίον. Sunt autem unius tali superficies, sive facies quatuor: quarum prima, quæ et unitatem significat, *Kύων*, hoc est, *Canis*, et *χίος* item, dicebatur. Illa autem quæ huic opposita atque adversa erat, *ἔξῃς*, hoc est, *Senio*, et *κῶος* item: reliquæ duæ numeris notabantur, ternario puta, et quaternario; nam binarius et quaternarius in

talis non erant: auctor Pollux lib. IX. *Micyll.*

475 *Tessera quot habeat numeros, &c.*] *Locus* hic obscurior est, et ubi facilius sit aliorum expositiones refellere, quam certam aliquam afferre: propterea quod multo alia ratio ludendi veterum fuit atque nunc est. Primum enim quem numerum distantem dicemus? nisi eum forte accipiamus, qui ex tribus reliquis dissimilis ac differens sit. *Micyll.* *Quot habeat numeros*] *Quot numeros habeat* cum scriptis, ne peccetur in leges metri. *Heins.*

477 *Discolor miles*] Calculus tuus diversi coloris. Nam calculi seu latrones olim fiebant ex vitro, et in duas partes diversi coloris, divisi, alii appellantur milites, alii hostes. *Grassetur*] Insidiatur hosti, dum miles deprehensus obsidetur. *Recto limite*] Recta et aperta via, ne videatur grassari.

478 *Quum medius gemino calculus hoste perit*] Falluntur, qui eundem ludum esse putant eum, de quo hic dicitur, et qui nostra ætate Scachis, et veteris imitatione, latrunculorum vocatur: id quod ex ipsis verbis Poëtæ intelligitur, cum inquit, 'Cum medius gemino calculus hoste perit:' et rursum, 'Nec tuto fugiens incommitatus eat.' *Micyll.*

479 *Et mage velle sequi*] *Locus* mendosus. Libri meliores, *Ut mage velle sequens*, vel *male*: *Combianus maga.* *Heins.* *Velle sequi*] Velle hostem insequi. *Et revocare priorem*] Et revocare præcedentem calculum, ne forte per imprudentiam longius elapsus, ab hostibus capiatur.

480 *Nec tuto*] *Ne* rectius quidam. *Heins.*

481 *Parca sedet ternis*] *Sed internis* pr. Pal. et pr. Vatican. nil muta. Sic apud Juvenalem Sat. prima, 'sportula primo Limine parva sedet.' Et Satyra II. 'ingens Cæna sedet.' Sic

et alii scriptores ex melioribus amant loqui. *Idem.*

485 *Ecce cuncti formas*] Docuere alii etiam formas et genera pilarum, quas quatuor fuere. Erat pila trigonalis omnium minima, dura, pilo plena. Dicta a Trigone, qui locus erat in thermis, triquetra, id est, triangulari figura, quam Græci *τρίγωνον* vocant: hæc reddebatur tam dextra, quam sinistra manu. Erat præterea pila Paganica, a pagis, id est, villis dicta, quod pagani ea uterentur; ea laxior erat, et pluma plena. Erat et tertium pilæ genus, quod ex pelle fiebat, et spiritu inflabatur, pugno reddi solitum, non palma, ut reliquæ pilæ. Erat præterea quantum pilæ genus, quod Harpastum appellabatur, sive Phæninda. Fiebat e pannu, aliquando ex pelle; lana, tomentove implebatur: laboriosum erat hoc ludi genus. Vide Mercurial. in arte Gymnast. lib. II. 5. *Mer. Formas, jactusque pilarum, &c.*] De pilis, et earum vario usu, Pollucem vide lib. IX. *Micyll.*

487 *Fuscandi cura coloris*] *Fucandi* ex tribus. *Heins.*

488 *Hic epulis leges*] Inter quos etiam Apicius.

489 *De qua fingantur pocula*] Apud Romanos olim eo pervenit luxuria, ut fictilia vasa essent in maximo pretio. Samia maxime laudabantur in esculentis. Imo eo pervenit luxuria, ut etiam fictilia plaris constarent quam Murrhina.

491 *Talia luduntur*] Talia vasa celebrantur a poetis Saturnalibus Decembri mense. *Fumoso Decembri*] Id est, Saturnalibus, quas celebrabantur Decembri mense. 'Fumosum,' propter ignem, qui eo mense maxime fieri solet ad frigus dissolvendum. *Mer. Talia luduntur*] Talia intellige carmina, sive poemata, ut sit dictum: Talia per lusum componuntur eo mense, quando Saturnalia aguntur, quibus

diebus summa rerum licentia est. *Micyll. Fumosa menses Decembri*] Duo Decembria. Lege, *fumosi Decembria* cum Barberiniano: ut monui lib. II. 10. §. *Heins.*

492 *Qua jam non ulli composuisse nocet*] *Damno fuit ex melioribus. Idem.*

495 *Denique non video tot de*] *Nec video de tot meliores*: unus etiam Bononiensis prodiderit proximo versu. *Idem.*

497 *Quid si scripsissem mimos*] Mimi erant poemata sine reverentia lasciviam imitantia, quas a mimographis, id est, scriptoribus mimorum, ludis ad comediæ formam composita in scenis agebantur.

498 *Juncti crimen amoris habent*] *Vetiti amoris* multi veterum; hoc est, adulterii: sic 'vetiti Hymenæi,' et similia: potest tamen et alterum ferri; ut Trist. IV. 1. 'Cum mecum juncti criminis acta rea est.' Doctissimus Tanaquillus Faber [Epist. III. *ficti amoris* conjiciebat. *Heins.*

499 *Cultus procedit adulter*] *Lege cautus*; vel *multus adulter*. Sequenti etiam versu pro *stulto viro* malim *luso*; quod tamen timide affirmo. *Idem.*

501 *Nubilis hæc virgo*] *Hos* ex tribus scriptis; hoc est mimos. Et mox *e magna parte* pro *ex totidem*. *Idem.*

507 *Quodque minus prodest parva est lucrosa poetæ*] *Quoque* quatuor, duæ *Quæque*: plena etiam pro *parva* Junianus; et pro *minus* unus Medicæus *minis*. Scribo, *Qua minis prodest, scena est lucrosa poetæ*: vel, *Nec minus et prodest scena, et lucrosa poetæ est. Nec minus* subintellige, quam *ipsis minis*. Tanaquillus Faber Epistola XXXVIII. *Quæque mihi parva est, fraus est lucrosa poetæ*; quæ longius abeunt a veteri scriptura. *Idem.*

508 *Prætor emit*] Prætores enim seu Ædiles ludos faciebant, et a poetis fabulas emebant, quas ludorum

die recitari jubebant: unde legitur Andriam Terentii actam ludis Megalensibus; aliam ludis funebribus.

513 *Totus quibus utitur orbis*] Utitur Gottorphanus: vide Notas Met. v. 342. Heins.

514 *Scenica spectasti letus adulteris*] Rectius omnino *lentus* sex meliores. Vide Notas Epist. xix. 81. Apud Horatium Epist. ii. 1. 'lentus spectator' spectatori sedulo opponitur, 'Exanimat lentus spectator; sedulus infat.' Silius lib. xii. de Hannibale Romanam obsidente, 'Nunc aditus lustrat, clausis nunc cuspidibus pulsant infesta portas, frusiturque timore paventum. Nunc lentus celsis aetans in collibus intrat Urbem oculis:' ita vetusti codices. Tibullus Eleg. iv. 11. 'Nam mihi quid prosit morbos evincere, si tu Nostra potes lento pectore ferre mala?' ubi *lento* ante Scaligerum male legebatur. Initio ejusdem epigrammatis scribendum in Tibullo, 'Estne tibi, Cerinthe, tua pia cura puellae, Dum mea nunc vexat corpora fessa calor?' ubi *placiture puella*, Qui mea nunc vexat perperam legitur. Estne tibi de me cura, inquit, dum febricito? *Idem*.

517 *Sua pulpita*] Quae erant ante scenam, ubi ludicra exercebantur. Vide Philandrum in Vitruvium libro v. 6.

518 *Quodque licet nimis*] Libet recte mihi veteres. Heins.

522 *Sic quae concubitus, &c.*] Obscure hic designat Ovidius, quod Tranquillus apertius denotat in Tiberio his verbis: 'Cubicula plurifariam disposita tabellis ac sigillis lascivissimarum picturarum ac figurarum adornavit,' &c.

525 *Utque sedet vultu*] Ajacem et Medeam Timomachi innuit, maximo pretio ab Augusto redemptos: de quibus Plinius lib. xxxv. Medea Timomachi laudatur Ansonio et Plutarcho, etiam in Anthologia Graeca. Heins. *Utque sedet vultu*] Tabulas

Delph. et Var. Clas.

Ajacis et Medae intelligit, a Caesare autem eadem Veneris Genitricis dicatas, ut est auctor Philus.

527 *Sic madidos digitis*] Venerem designat ab Apelle pictam, de qua ita Plinius scribit: Venerem exeuntem e mari Divus Augustus dicavit in delubro patris Caesaris, quae Anadyomene vocatur. Consenuit haec tabula carie, aliamque pro ea Nero in principatu suo substituit Dorothel manu. Apelles inchoaverat aliam Venerem Coli, superaturus etiam illam priorem. Invidit mors peracta parte: nec qui succederet operi ad praescripta lineamenta inventus est.

530 *Pars tua facta canit*] Canant rectius quidam. Heins. *Tui generis*] Lucil, Caii, Tiberii, Drusi, Germanici, et aliorum.

535 *Nec legitur pars ulla magis*] Quantum Aeneidos dicit: qui propter carminis lasciviam et affectus plurimum delectat, et magis quam caeteri legitur. *De corpore toto*] De toto opere.

537 *Teneraeque Amaryllidis ignes*] *Teneraeque* libri meliores; et *Amaryllidos*. Heins.

539 *Scripto peccavimus isto*] Uno tres veteres. Bucolica enim Ovidius non scripsit. *Idem*.

542 *Irrequietus eques*] *Ille quietus* emendatum Lipsio de Militia Romana lib. i. 5. sed repono *jure quietus* ex tribus antiquis. Multi alii *inrequietus*; proxime verum. *Idem*.

546 *Distat et a meriti tempore parva sui*] In multis *admissi sui*. *Idem*.

547 *Esse remissum*] Esse abjectum, humile, et lascivum; vel 'remissum,' idem quod solutum.

551 *Idque tuo nuper*] Ovidius relegatus in Pontum, Faetorum libros, plerisque additis ac mutatis, Germanico Drusi privigni Augusti filio inscripsit, ut ejus precibus ab Augusto reditum impetraret: quum eos antea Augusto dicasset, ut ex hoc carmine percipi potest.

Ovid.

11 U

563 *Et dedimus tragicis, &c.*] Tragediam Medeam dicit. Ostendere videtur, quantum vir ille præstare potuerit, si ingenio suo temperare quam indulgere maluisset.

561 *Aspiceres quantum dederis]* *Aspicias* multi; unus *Aspicias*: recte. *Heins.*

565 *Candidus a salibus suffusus felle refug]* Locus hic non videtur sanus. *Suffusus* multi: a *nimis suffusus felle* tres veteres: *Hamburgensis* a *nimo suffusus felle*; sed apud Ausonium *Carm. iv.* in *Rhetoras* habet '*Salibus modestus felle nullo perlitis*.' ita enim ex veteri libro scribendum. Sequenti versu pro *littera mista*, quidam vetasti *vincta*, vel *juncta*. Forte *tincla*. *Idem.*

566 *Venenato joco]* *Mordaci joco.*

567 *Tot scripti millia nostri]* *Tanaquillus* *Faber* *Epist. xxxviii.* volebat corrigi, *tot scriptis, millia, nostris.* *Heins.*

568 *Unus ero]* *Unus ego* quinque veteres: sic ante, '*Quem sua perdiderit Musa, repertus ego.*' Totus locus non inconcinne sic constituetur, *Inter enim populi tot scriptis millia nostris Quem mea Calliope lasserit, unus ego*: Inter populi enim tot millia, quem lasserit scriptis nostris mea Calliope, unus ego sum. *Idem.*

571 *Quenquam insultare jacenti]* *Insultasse* meliores. *Idem.* *Insultare jacenti]* *Ὀχ' δολὴν κταμένοισιν ἐπ' ἀνδρῶν ἐχέρδασθαι.* *Homer. Odys. X. 412.*

576 *Victus eris]* *Eris placatus.*

TRISTIUM LIB. III.

ELEGIA I.

Venio timide liber exulis] Alii *timidus*; malim *timidi exulis*: sic infra, '*res timida est omnis miser.*' *Heins.*

11 *Clauda quod, &c.*] Festive elegiacum, quo utitur, '*claudicare*' ait; et culpam vel in pedem qui desit, vel in longitudinem perambulati itineris confert. *Pont.*

18 *In qua scribebat]* *Scribebam* *Strozzæ.* *Lege scribebat*; atque ita *Zulichemianns.* *Heins.*

23 *Quod non tribuere poëta]* *Parenti* tres pro diversa lectione: sic infra hac ipsa Elegia, '*nostro placata parenti* *Idem* sub dominis *aspiciare domus.*' Et mox, '*Quærebam fratres*: exceptis scilicet illis, Quos suus optaret

non genuisse parens:' ita scripti. Hinc et libros suos passim '*natorum*' nomine donat: supra lib. i. 1. ad librum, '*si qua est tibi cura parentis.*' *Pont. iv. 5.* '*Quidque parens ego voster agam.*' Sic et *Amatoris* *Artis* libros *Œdipodas* et *Telegonos*, hoc est *parricidas*, appellat supra lib. i. 1. *Idem.*

25 *Duc age: namque sequar]* *Unus sequor.* *Puto jamque sequor*: ut apud *Comicos*, '*I præ: sequor.*'

26 *Longinquo ab orbe]* *E Scythia.*

28 *Hæc est a sacris]* *Viam sacram* designat, foro *Augusti*, qui in *Capitolio* habitabat, vicinam: dictam, quod per eam ab arce, id est, a *Ca-*

pitolto, ad augures sacra ferebantur : vel quod in ea fœdus ictum sit inter Romulum et Tatium.

29 *Hic locus est Vestæ*] Vestæ templum rotundum, in quo servabatur Palladium, cum igne perpetuo, qui a Virginibus Vestalibus servabatur. Et hoc multi putant a Romulo prius erectum. Dionysius tamen lib. II. scribit, id a Numa ædificatum in foro existente in medio Capitolii et Palatii loco, idque anno urbis quadragesimo, ut in Fastis docet Ovidius. Atrium autem Vestæ fuit Numæ regia, vel potius pars regie.

30 *Hæc fuit*] *Hæc* scripti. *Heins.*

31 *Porta est, cit, ista Palatii*] Ea porta prius Saturnia, dein Pandania appellata fuit : affirmant Varro et Sallustius.

32 *Hic Sator*] Scribe *Stator*. Jovis Statoris ædem intelligit : ita Combli codex ; neque aliter Politianus in orationis exemplaris, et Gronovius Observat. lib. IV. 15. *Heins.* *Hoc primum condita Roma loco est*] Nam Pelasgi Arcades ex urbe Pallantio exeuntes, duce profectionis Evandro, in uno ex septem collibus sedes posuere, qui in medio ferme est Romæ, Pallanteum vocantes eum locum, a patria sua in Arcadia. *Hoc primum condita Roma loco*] 'Arcades his oris, genus a Pallante profectum, Qui regem Evandrum comites, qui signa secuti, Delegere locum, et ponere in montibus urbem, Pallantis proavi de nomine Pallanteum :' Virg. VIII. non longe a principio ; ubi veram Pallantei originem et causam vides.

33 *Videas fulgentibus armis, &c.*] Hæc ades Augusti in Palatio factas laudat Ovidius, quas etiam in septimo Maro describit, easque in Lauro-lavinio vult fuisse ; ut Servius docet. *Mer. Fulgentibus armis*] Solebant enim postes, portas, et vestibula ædium, atria quoque spoliis et armis, quæ hostibus ademissent, exornare, clypeis, galeis, &c. Nec aut consumpta refici, aut

fracta redintegrari mos erat. Præterea ædibus abalienatis non licebat ea emptori refigere. *Pont.*

35 *Jovis est*] Est Augusti.

37 *Cujus ut accipi dominum*] Numeri opt. Pal. *Heins.*

39 *Opposita lauro*] *Apposita lauro* plerique veteres ; recte : ut monuit ad Epist. VII. 100. Sequenti versu *Augustas fores* agnoscant etiam multi ex antiquis, non *comas* ; et hoc probe : neque aliter ex suis Nangerius et Ciofanus. Pro *arbor opaca tres querna corona*, ut Fast. lib. I. ad Germanicum, 'Protegat et vestras querna corona fores.' *Idem.* *Velatur janua lauro*] Laurus ante Cæsaris januam erat : de qua ita Plinius lib. XV. cap. ult. 'Laurus triumphis proprie dicatur, vel gratissima domibus janitrix Cæsarium, Pontificumque, quæ sola et demos exornat, et ante limina excubat.'

41 *An quis*] Num meliores. *Heins.*

42 *Leucadio Deo*] Deo Apollini. Amat Apollo laurum propter Daphnen in eam commutatam. Augustus enim in ore sinus Ambracii, Actium cum nobili templo Apollinis condidit, haud longe a Leucate promontorio, a quo Deus Leucadius dictus est : seu a Leucadia peninsula, quæ olim Neritos appellata, haud longe dicitur sita, auctore Plinio.

43 *Ipsæ quod festa est*] Festam laurum appellat, quoniam Romanis ea lætitiæ victoriarumque nuncia fuit : facitque omnia festa et læta, omniumque mentes laurus exhilarat : deponebaturque etiam in gremio Jovis optimi maximi, quoties lætitiā victoria novam attulisset. *Pacis an ista nota est*] Paciferam laurum fuisse, docet Plinius his verbis : 'Ipsæ pacifera, ut quam præstendi etiam inter armatos hostes, quietis sit indicium.'

47 *Causæque suppositæ*] Superior pars januæ frondibus lauri ornabatur, cui subjecta erat corona querna, quæ ei dabatur, qui civem servasset,

et civica dicebatur. Hinc civicae coronæ militum, virtutis insigne clarissimum. Illud notandum, civicam coronam illignam primo fuisse: postea magis placuit ex esculo Jovi sacra. Leges autem ejus, qui civica corona donebatur, legito apud Plin. libro decimosexto, cap. 4. *Scripto testata*] Perperam *testante* plurimi ex scriptis. Pont. iv. 7. 'Vincitur Ægyptos; testataque tempus in omne Sunt tua, Vestalis, carmine facta meo.' Sic et 'comitata' passim passim apud Noster. *Heins.*

50 *Pulsus in orbe latet*] *Jacet* cum primo Politiani et sex aliis: infra. Eleg. 2. 'Quid mihi nunc animi dira regione jacenti?' et, 'Lassus in extremis jaceo populisque locisque.' Pont. lib. i. 3. 'Orbis in extremi jaceo desertus arenis.' Eleg. 7. 'Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum?' Lib. i. 8. 'Deque tot expulsi sum miles in exsule solus: Tuta (nec invidéo) cætera turba jacet;' ita vere codices antiqui: et lib. ii. Pont. 9. initio, et lib. iii. 1. 'Ut minus infecta jaceam tellure labora;' atque ita passim Noster. *Idem.*

53 *Vereorque locum, vereorque potentem*] *Parentem* unus Vatic. alius *potentes*: an *penates*? unus etiam *venerorque potentem*. *Idem.*

54 *Trepido metu*] *Rapido* plerique; unus *pavido*. *Idem.*

59 *Inde timore pari*] *Tenore* maxima scriptorum pars. Pont. libro i. 11. 'Et peragit soliti vena tenoris iter.' Epistola Didus, 'vitæque novissima nostræ Prosequitur fati, qui fuit ante, tenor.' 'Tenor vitæ' Epistola Helene, 'Dumque tenor vitæ sit sine labe meo.' *Idem.* *Tenore pari*] *Pari* ordine, quo per Urbem hactenus inaccessi.

60 *Intonsi Dei*] Apollinis Capitolini. *Mer. Candida*] Propter marmor, quo tecta et ornata erant: vel propter elegantiorē structuram. *Pont.*

61 *Ubi sunt*] Malim ubi *stant*: nisi

sequenti versu cum priscis editionibus et scriptis nonnullis reponis pro *barbarus, stat ferus*; ut lib. i. Art. Am. 'Quaque parare necem miseris patruelibus anas Belides, et stricto stat ferus ense pater.' *Heins.*

62 *Stricto barbarus ense pater*] 'Potuitne ulticia Graia Virginibus dare tela pater, lætasque dolorum sanguine securos juvenum perfundere somnes?' Statius Thebaid. lib. v. Hinc Æschyl. in Prometh. *Toud' é's' éxôpods rods êpôs êlêoi kôrpus.* 'Pater Collaudat ipse, foribus excubans, nefas, Et lustratenses.'

63 *Quæque viri docto*] Bibliothecam intelligit, quam Augustus edificavit in parte domus Palatiæ. *Veteres fecere novique Pectore*] *Cepere* antiqui fere omnes. Avienus Prognosticia, 'cape sollers singula mente.' Hinc 'capax animus:' et 'concupere mente;' quod passim apud scriptores occurrit. Veram lectionem jam vidit sagacissimus Gronovius Obaervat. lib. ii. 2. qui illic conculatur. *Heins.*

65 *Quærebam fratres*] Quærebam in eadem bibliotheca cæteros libros ab Ovidio compositos: tanquam fratres meos ab ipso genitos.

66 *Non gemisese pater*] *Parentem* in melioribus scriptis et priscis editionibus. Malim etiam *optarit*; nam *opturat* est in quibusdam. *Heins.*

67 *Custos e sedibus illis*] *De sedibus*, nonnulli. Scribe *me sedibus*. *Idem.*

68 *Sancto loco*] Quia quasi quoddam templum sapientiæ, quia nihil sanctius ac venerabilius. *Pont.*

69 *Alterā templā peto*] Sunt qui hic de templo Magnæ Matris intelligant. Plerique de templo Vestæ: magis placet, propter sequens carmen, Libertatis atrium intelligas, quod ab Asinio Pollione erectum est. *Vicino Theatro*] Theatro Marcelli, aut Corneli Balbi, propinquo. *Mer. Altera; templā peto*] Quid si de templo, sive æde Herculis Musarum intelligamus, quem Musagetem Græco nomine vo-

caruat? ejus auctor extitit Martius Philippus, ut Sueton. tradit. Bersman. vult esse Veneris Victicis templum vicinum Pompeii theatro. Vel, ut alii, Marcelli. *Micyl.*

73 *In genus auctoris miseri*] In liberos, filios infœlicis Ovidii.

74 *Et patimur fugam*] Et nos libri Ovidii fugamur.

75 *Et illi*] Et Ovidio.

77 *Neque enim mihi turba roganda est*] Malim roganda es. Deos enim alloquitur. *Heins.*

ELEGIA II.

2 *Lycaonia sub axe*] Sub Septentrio-
mali plaga, sic appellata a Callisto
Lycaonis filia, quæ in majorem ursam
mutata, Lycaonia a Poëtis nomina-
tur.

3 *Nec stirps Latonia*] *Latoia* qua-
tuor veteres. Junianus *Latoica*. Met.
viii. 'In quibus auratam proles La-
toica fertur Deposuisse lyram:' ita
meliores scripti. Et postea, 'Ipsa
suis licet hanc Latoia protegat armis.'
lib. xi. 'Laomedonteis Latoius ad-
stitit arvis.' Lib. vii. 'Inde Calau-
ræ Latoidos aspexit arva.' Trist. v.
1. 'Cum faceret Nioben orbam La-
toia proles:' ut scribendum esse cen-
seo. Hinc et *Latous* pro *Latonijs*
passim apud poëtas Apollo. Codices
tamen vetustissimi libro vii. et viii.
Letoides et *proles Letoia*. Sic apud
Græcos *Ἀηρότες, Λαρότες*, Æolice. In
versibus Varronis *Λαρό* pro *Ἀηρό*.
Apud Ausonium Epitaph. heronum
xxvii. in veterrimo codice Vossiano
'*Leti* nomina *Laëtoidum*.' Apud
Horatium Od. i. 81. 'Fœni paratis et
valido mihi, Letoë, dones:' ita anti-
quissimæ membranæ in bibliotheca
Academiæ Leidensis. *Heins.* *Stirps*
Latonia] Apollo Latonæ et Jovis fi-
lius, Musarum dux et præses, *μουση-
γάρης*, Poëtarum Deus.

4 *Sacerdoti*] Ovidio. Sunt enim
poëtæ Apollinis et Musarum sacer-

dotes.

8 *Pontus*] Pontus Euxinus, cui ad-
jacet Tomitana ora. *Mer.*

9 *Quique fugax rerum*] Qui forum
et lites vitabam. *Pont.*

12 *Diversæ viæ*] Maris et terræ, in
quibus utrisque dura passus est citra
mortem. *Idem.*

13 *Suffectique malis*] Hoc est, in-
duruit. *Mer.*

15 *Ventis dubius jactabar et undis*]
Terris dubius veteres plerique: sic
lib. xv. 8. 'Non ita Dis visum, qui
me terraque marique Actum Sarmat-
icis exposuere locis.' *Heins.*

18 *Et penæ tellus mea*] Et terra
mei exilii. Designat autem Tomon.

19 *Nil nisi flere libet*] Vacat Haf-
niensis. Met. x. 'tam denique flere
vacavit.' *Heins.*

20 *De verna aqua*] De nive, quæ li-
quescit vere, et fit aqua.

23 *Nostri sepulchri Janua*] Sæpius
se mortem evasisse dicit.

28 *Quam Deus unus habet*] Quos
plerique veteres; et recte. *Heins.*
Deus unus] Augustus. *Mer.* *Par-
ticipes iræ*] Lib. i. Eleg. 2. oravit Deos,
ne magni Cæsaris iræ subscriberent,
quos hic dicit participes iræ unius
Dei, Augusti scil. cum quo in caput
Nasonis conspirasse censendi sunt.
Pont.

ELEGIA III.

1 *Hæc mea, si casu] Si conjux scripti* quidam et prisce editiones. *Heins.*

3 *Ignoti orbis] Scythiæ, ad quam* perquam pauci accedunt: et ideo 'ignotum orbem' appellat. *Mer.*

4 *Incertusque mea pene salutis eram]* Versus suspectus. *Heins.*

5 *Quem mihi nunc animum]* Scribe cum Leidensi codice, *Quid mihi nunc animi;* et vide quæ notamus ad lib. 1. *Metam.* vs. 359. *Putes* etiam, pro *putas*, multi veteres. *Idem.*

8 *Terraque nescio quo]* Quia inculta, sterilis, inamœna. *Pont.*

14 *Et subit affectu nunc mihi quicquid abest]* *Affecto* scribendum cum uno codice; idque jam vidit politissimus Naugerius: 'adfectus,' graviter ægrotaans. *Seutonium Tiberio,* 'Affectum reperit, sed tamen adhuc spirantem,' *Festus,* 'Adfecta fœmina vel in bonam partem dicitur, velut honorata: vel in malam, quasi in extremum periculum adducta;' sic recte castigavit *Passeratius:* nam libri nonnulli veteres *adfectata:* vulgati *adsectata.* *Heins.*

16 *Et plus in nostro pectore parte tenes]* *Bersmannus* ex suo codice reponit *pectore cura tenes;* quomodo et sex nostri. Plures alii *partis habes.* Nil muta. *Trist.* v. 11. 'Barbarus et tecti plus quoque parte tenet.' *Cy-dippe,* 'Omnia cum faciam, cum dem pia tura *Dianæ,* Illa tamen justa plus tibi parte favet.' *Lucretius* lib. 11. 'Plus ut parte foras emergant exsiliantque.' *Virgilius* initio *Georgic.* 'Scorpius et cœli justa plus parte relinquit.' *Idem.* *Et plus in nostro]* Plus quam partem tenes, seu potissimam partem in pectore meo tenes. *Pant.*

21 *Si jam deficiam suppressæque lin-*

gua palato] *Locus* corruptus; nec juvant libri veteres. Scribe, *Si jam deficiat suppressæ lingua palato,* vel *Si me deficiat:* regit enim id verbum *Ovidio* semper quartum casum. *Locus* huic geminus *Pont.* 1. 3. 'Et jam deficiens, sic ad tua verba revixi, Ut solet infuso vena redire mero.' Superiori versu pro *amenti ore* primus *Vatic. amenti.* *Lege amenti ore.* *Heins.*

22 *Instillato mero]* *Vino* leviter infuso: vinum enim reficit vires.

23 *Dominam]* Te uxorem. *Resurgam]* Convalescam.

25 *Tu forsitan istic]* *Illic* meliores. *Heins.*

27 *Liquet hoc carissima nobis]* *O carissima* cum tribus libris. Vide *Notas* ad *Epist.* 1. 101. *Idem.*

34 *Vel præcepisset mors properata fugam]* *Primæ* editiones plurimique scripti, *præcessisset.* Si quid mutem, *refugam prævenisset* aut *prævertisset:* *dilata fuisset* *Hamburgensis* etiam; magis poetice. *Trist.* v. 4. 'Sæpe etiam moriens tempus reminiscitur illud, Quod non præventum morte fuisse dolet.' *Idem.*

35 *Integer]* *Incolamis,* nondum mulctatus exilio. *Bersm. Reddere vitam]* *Lucem* recte primus *Vaticanus* et *Leidensis.* *Heins.*

43 *Nec cum clamore supremo]* *Solebant* cadavera ablui calida aqua, et per intervalla conclamari. *Servabantur* enim septem diebus, et calida abluebantur aqua, et post ultimam conclamationem comburebantur.

44 *Languentes oculos claudet amica manus]* *Primæ* editiones et plurimi ex scriptis *Labentes oculos condet:* recte 'Labentes oculi,' quos 'fugientes' vocat *Epicedio Tibulli.* Vide

quæ noto ad Eleg. 5. lib. III. Amor-
ram. Propertius, 'Quamvis labentes
premeret mihi somnus ocellos.' Idem
Eleg. 1. 8. 'Dum me jucundis lapsam
sopor impulit alis,' ubi male *lassam*
Lipsius Ant. Lect. l. iv. 11. reponit:
et l. II. Eleg. 15. 'Illa meos somno
lappos patefecit ocellos:' male illic
lassos nunc extat: nam nisi jam *lap-
sos* non poterat Cynthia patefacere.
'Oculi morte cadentes' Statio lib.
III. Sylvarum ad Claudiam uxorem.
'Condere oculos' pro Claudere etiam
familiari Nostris est. Idem Propertius
lib. IV. Eleg. ult. 'Te Lepide, et
te Paule, meum post fata levamen,
Condita sunt vestra lumina nostra
manu:' ita enim malo, quam *vestro
sinu* quod nunc legitur. *Heins.*

46 *Indeploratum*] Non defletum,
ἄκλαυστον. *Indeploratum* barbara terra
teget 'Ἀκλαυστος, ἔταφος'. Sic Plant.
insepultum defodere. Hinc defleti
dicebantur, quibus plenus mortis ho-
mos redditus. Lucan. VIII. Τὸ γὰρ
γέρας ἔστι θάνατος. 'Membra toro
defleta reponunt.' Virgil. VI. Ubi
hunc ritum plene describit.

47 *Ecquid, ubi audieris*] *Ut audieris*
rectius multi. *Heins.*

53 *Lux mea*] Ne quis putet, in me-
reticis tantum blandimentis frequen-
tari illa, lux, vita, desiderium, anima,
&c. etiam in conjugalibus, &c. usur-
pantur: et justius utique in his quam
in illis. P. *Raptus ero*] Malim ego.
Heins.

58 *Tunc me periisse putato*] Ejecto
e patria mors est civilis.

57 *Quod potes*] *Quam potes* multi.
Nonnulli etiam *Qua*. Vide *Notas*
Remed. Amor. vs. 325. Heins.

58 *Ad mala jam pridem*] *Ad qua*
multi veteres recte: nec pauciores
Us qua. Quid si reponatur? *Quorum*
jampridem non rude pectus habes. Sic
'juvenci rudes operum' Fast. I. et
'draco somni rudis' Met. VII. ex
antiquis libris. *Idem.*

59 *Atque utinam percant animæ*] U-

tinam, inquit, ex Epicureorum sen-
tentia, cum corporibus animæ intere-
rent. Nam ita aversabatur Barba-
ros illos, ut ne post mortem quidem,
sola anima inter illorum animas esse
velit; et potius in nihilum recidere
cupiat.

60 *Pars mea nulla*] *Pars mihi* quin-
que scripti; rectius: et *vacuam au-
ram* mox pro *vacuas auræ* plerique.
Heins.

61 *Nam si morte carens*] Hoc Py-
thagoras apud Ovidium in *Metamor-
phos*. apertius docet: 'O genus at-
tonitum gelidæ formidine mortis!
Quid Styga, quid tenebras, et numina
vana timetis, Materiam vatam, falsi-
que pericula mundi? Corpora sive
rogus flamma, seu tabe vetustas Abs-
tulerit, mala posse pati non ulla pu-
tetis. Morte carent animæ.'

67 *Non vetat hoc quisquam*] *Nec* sex
antiqui. Puto *Nec vetet hoc*. *Heins.*
Non vetat hoc quisquam] Nemo sepul-
turæ officium negat. *Fratrem The-
bana peremptum Supponit, &c.*] Anti-
gonem designat, Œdipodis Thebarum
regis filiam, quæ fratrem Eteoclem
sepelivit: quamvis Creontes rex The-
barum eos qui in bello Thebanum pe-
rierant insepultos jacere voluisset, ut
elegantissime cecinit Papinius in ul-
timo Thebaidos.

69 *Et amomi pulvere, &c.*] Amomum
est genus herbæ odoratissimæ: Ar-
menicum cæteris præstat, fulvi colo-
ris, habensque lignum subrufum, ab-
unde odoratum. In conservandis
enim cadaveribus amomum adhiberi
solet, ut docet Trist. III. Eleg. 3.
Ciof.

70 *Condita pone loco*] *Solo* primæ
editiones et scripti plerique. *Heins.*

75 *Quisquis amasti*] *Quicquid* opt.
Vatic. alii tres *quicquid*: Medonians
quicquid. Puto si *quid amasti*, pro, si
amasti. Sic Fast. III. 87. 'si quid
vacas,' pro, si vacas. Eplst. VI. 'si
quid adest,' pro, si adest, ex mem-
branis. *Idem.*

76 *Molliter ossa subent*] In cippis inscribebantur hæ litteræ S. T. T. L. Sit tibi terra levis.

77 *Hoc satis in tumulo est*] In titulo est prim. Polit. et decem alii; recte: nisi quod malum in titulo: titulum sepulchralem innuit. *Heins.*

81 *Feralia munera*] Inferias dicit. Quomodo autem inferiæ mortuis fierent, et quomodo in his uterentur ca-

renis, docet Ovidius lib. xi. Fastorum. *M.*

83 *Deque tuis lacrymis*] Magis Ovidianum erit si legas *Deque suis lacrymis*. Vide Notas ad Epist. xx. 76. *Deque tuis lacrymis æria*] De floribus quibus tumuli conspergerentur, et coronis sive sertis quibus ornarentur. Plin. lib. xxi. 3.

ELEGIA IV.

5 *Vive tibi*] Tecum habita. *Mer.* *Vive tibi*] Platoni est τὰ ταυρὸν ὑπάρχων. Vide Stephan. Schediasm. lib. i. 11. Jubetur autem sua mediocritate esse contentus. *Berem.* *Præclara*] Præclara atria.

7 *Nam quanquam soli*] Distichon hoc nugatoris alicujus est, non Nasonis. Superiori versu, pro *prælustri arce*, veteres majori ex parte *igne*: nil muta. Lib. i. 1. 'Venit in hoc illa fulmen ab arce caput.' *Heins.*

10 *Plus timoris*] Majorem formidinem.

11 *Aspicis, ut summa*] Levis cortex solet in summa aqua natare, nec mergi: at retia magno plumbi pondere mergi solent. Per corticem autem levem, et homines tennes; per plumbum vero, potentes designat, qui ut plumbum graviore casu clientes præcipites trahunt quo volunt.

14 *In qua debebam*] Debueram rectius tres veteres. *Heins.*

15 *Dum tecum vixi*] Scribe, *Dum mecum vixi*; sic supra 'Vive tibi.' Pari modo 'aecum habitare' et similia occurrunt apud antiquos. *Idem.*

19 *At miser Elpenor*] Elpenor apud Circe ebrius, dum sociorum strepitus abeuntium audit, et abire prope-

rat, pronus e longis lapsus scalis, cœlum fregit. *Miser Elpenor*] Homer. Odys. A. 'Hic, nimius quondam vini, jam pocula damnat: Quique ait ostendit sobrietatis honos.' Et Odys. K. 'Mentis inops, victusque more, non utilis armis Elpenor pretium triste bibentis habet.'

20 *Flebilis umbra*] *Debitis* meliores magno numero; quod et ad Statium deprehendit acutissimus Gronovius. Alluditur ad lapsum Elpenoris. *Heins.*

23 *Icarus immensus nomine signat æquas*] Diximus de hoc loco supra lib. i. 1. 90. Superiori versu lege *agitaret*, pro *agitaret*; ut τὴ signat melius id respondeat. *Idem.*

24 *Non habuere*] Puto nonne habuere; quicquid membranis obnituntur. *Idem.*

25 *Bene qui latuit, bene vixit*] Quicunque humili fortuna contentus latuit, tutus vixit. *Mer.* *Adde Subas.* Horat. 'Nec vixit male, qui natus moriensque fefellit.' *Berem.* *Intra Fortunam*] Præfero *infra Fortunam*, ex quatuor scriptis: nec aliter lego apud Propertium l. iii. Eleg. 8. 'Mæcenas eques Hetrusco de sanguine regum Infra Fortunam qui cupis esse tuam.' Seneca Medea Act. iii. 'Fortuna

semper omnis infra me stetit: ita optimus Medicus. Noster infra lib. v. 8. 'Non adeo cecidi, quamvis dejectus, ut infra Te quoque sim, inferius quo nihil esse potest.' *Heins.*

27 *Non foret Eumedes*] Male *Eumides* et *Emetrides*, et similia, scripti. *Addat Euphros* vbi: Homero Iliad. X. *Idem. Non foret Eumedes orbis*] Delonem designat, Eumedis filium. Virgil. in XII. Æneid. Hic (ut Iliad. lib. x. scribit Hom.) missus speculator ad Græcorum castra, pactus pro remuneratione Achillis equos, in Diomedem et Ulyssem incidit, qui speculatum quoque ibant ad Troianos: illi promissa impunitate, Trojanorum consilia ab eo didicere. Inter cætera facti certiores de adventu Rhæsi, Delonem interficiunt: Thracum castra aggrediuntur; equi inde abducti sunt.

29 *Nec natum flamma*] Phaëthonta intelligit, de quo diximus supra. Dicitur autem Phaëthon, a luce ardoris sol, ut scribit Servius; *phaëthō* enim lucidum significat. Ab irato enim Jove fulmine ictus, in Padum cecidit, qui ab eo Eridanus Græce dicitur. *In arbore natus*] Heliades accipe, quæ in populos mutatae sunt, ut notum est ex secundo Ovidii Metam.

30 *Cepisset genitor si Phaëthonta Merops*] Eleganter dictum: Merops Phaëthontem non cepit, quia Phaëthon est autem Phaëthon, a luce ardoris hoc patre, seque Solis filium volebat credi. Cave igitur quicquam in hoc loco mutes cum iis, qui *Flexisset* reponunt. *Heins. Genitor Merops*] Clymeneus maritus, et Phaëthontis pater putativus. *Mer.*

32 *Propositiue precor*] Memor rectius editiones nonnullæ, et scripti quatuor apud me. *Heins. Propositiue memor, &c.*] Non significat mutationem consilii, ut Merula exponit, sed moderationem: ut sit sensus: Moderata propone tibi, ac tempera cupiditatibus tuis, ne, dum altiora coarxis, in periculum incidas. *Micyll.*

37 *Vidi ego te tali vultu*] Aut *luctu* est legendum, aut scribendum versu proximo, *Qualis credibile est ora fuisse mihi*: sed priori conjecturae accedo. *Heins.*

41 *Semotum amicum*] Plurimi veteres et editiones præcæ *submotum*; quod efficacius. Pont. III. 4. 'Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum.' Trist. IV. 2. 'Hæc ego submotus, qua posuim, mente videbo.' Eleg. 9. 'Ut Scythicis habitem longe submotus in oris.' *Idem.*

44 *Amicitias et tibi iungo pares*] Sic et Curtius: 'Nam et firmissima inter pares est amicitia.'

45 *Quod adhuc non exulat*] Cæus fama adhuc non potuit exulare, propter claritatem et memoriam.

46 *Scythicus Pontus*] Mare Euxinum, quod Scythiam alluit.

47 *Proxima*] Quidam codices novam hinc elegiam ordinant; non male. *Heins. Erymanthidos Ursa*] Ursæ Arcadicæ, ab Erymantho monte in finibus Arcadiæ; per quem, ursam majorem significat.

49 *Bosporus*] *Bosporos* prim. Vatic. Combil, et tres alii. *Scythiaque paludes* etiam plurimi scripti cum priscis editionibus. Vide Notas ad Epist. Hypsip. *Heins. Bosporus*] Cimmericum Bosporum accipe, non Thracium. Committitur autem paludi, quam Mæotidem appellamus. Cimmericus autem appellatur, a Cimmerico oppido Scythiæ. *Et Tanais*] Tanais, a septentrione ad meridiem vergens, in mediam fere Mæotida defluit, et Europam ab Asia dividit, ut Curtius docet. *Mer.*

50 *Virque satis noti nomina pandæ lecti*] Scribo *soli*; et nomina *rauca*: hoc est, nomina ingrati et barbari soni. Sic infra Pont. 'Et raucum Getæo marmur in ore fuit:' hoc est, dissonum. Potest tamen et ferri *ro lecti*, ut locos parum notos *rauca* nomina per appositionem appellet. Infra Eleg. 10. 'Sauromatæ cingunt feræ

gens Bessique Getæque; Quam non ingenio nomina digna meo? *Heins.*

57 *Ante oculos errat domus, urbs, et forma locorum*] Numeri duriorez satis arguunt verum esse mendosum. Errant in multis veterum; unus aderat; alius hæret; Medonianus, *Ante oculos urbs ac hæret fortuna locorum.* Hamburgensis inter vetustiores, *Ante oculos domus urbis erat et forma locorum.* Puto scribendum, *Ante oculos urbisque domus et forma locorum est.* Sequentia confirmant, 'Conjugis ante oculos, tanquam præsentis, imago est:' ait domos urbis et locorum formam oculis suis observari. Vide Notas Pont. II. 4. vs. 7. 'Stare' et 'eas ante oculos' usitatum nostro. Pont. II. 10. 'Ante tuos oculos, ut modo visas, ero.' *Idem.*

61 *Levat hæc*] Hoc cum scriptis posterioribus. *Idem.*

64 *Dicere quos cupio*] Malo cupiam. *Idem.*

67 *Gratque erat inotar amoris*] Honoris bene unus Vaticanus: ut jam monui Fast. II. 633. *Idem.*

73 *Scitetamen*] Etiam hoc distichon importune hic videtur inculcatum.

Idem.

75 *Et quæ quisque potest*] *Quam potest*, pro quantum, plerique veteres: dixi Remed. Amor. vs. 325. Deinde pro ore, optimus Vaticanus cum alio et Rottendorph. aliqua; neque aliter optimus Palatinus. Sic Virgilius, 'Et si non aliqua nocuisses.' Pont. II. 7. 'Adjavat in duris aliqua præsentia rebus:' sic ex vestigiis veterum libri lego. Et Pont. II. 8. 'Præsentibus aliqua prosit habere Deos:' ubi similiter in vulgatis peccatur. Lib. III. 4. ubi perperam aliqua *ope*, nonnulli scripti, 'Et regum vultus, certissima pignora mentis, Juvissent aliqua forsitan illud opus.' Et eadem Elegia, ut scribendum puto, 'Et gaudere aliqua res mihi visa nova est.' *Idem.*

76 *Mœnum*] Auxilium. *Mer. Fidem projecta*] Projectus hic est neglectus, contemptus: quo numero sunt auxiles. *Pont.*

78 *Rogetis idem*] *Opem rectius* Combii, Hamburgensis, et alii nonnulli. Sic Pont. de Pompeio, 'Submissa fugiens voce rogavit opem.' *Heins.*

ELEGIA V.

1 *Usus amicitia*] Consuetudo, ipse amicitia.

2 *Non ægre possit*] *Potes* scripti. *Heins.*

4 *Nave mea vento forsitan eunte suo*] Hoc est, quia tum fortassis navis mea suo, id est, secundo vento ferebatur, eaque fortuna mea caset, ut a te impensius amarer. *Micyll.*

5 *Cunctique meam fugere ruinam*] *Metu fugere* primæ editiones, pr. *Vatic.* alique multi; quod Ciofano ar-

ridebat. Scribe *metu fugere ruinam*; ut optimus Palatinus et Nangeriani codices agnoscunt. *Heins.*

11 *Vivisque notavi*] An *videre* et *notare* non est unum idemque hoc loco? veteres fere omnes, *vivisque* cum primo Politian. an *vivisque notavi*? *Idem.*

15 *Brachique exorpi*] *Accepi* veteres. *Idem.*

18 *Scis Charum veri nominis*] Quia Charum illum appellaverat, ostendit

in ejus vi verbi verum amoris nomen designari: *χρῆς* enim *gratiam* significat et *amorem*. *M.* *Scis charum veri nominis*] Hoc est, Intelligis te interea Chari nomine, loco proprii nominis appellari, quando proprium tuum quod est, periculi causa ponere aperte non licet. Quod propterea a poeta additum videtur, ne quid ipse in nomine errasse videretur. *M.*

26 *Posse Dei*] *Malim Deo*: nam alter *Polit. Duci*. *Heins.*

27 *Sive hoc contingere fas est*] *Sive id veteres*. *Idem.*

29 *Quæque tibi est lingua facundia*] *Quidam* *rd* est non agnoscunt. *Scribe tibi lingua est*; atque ita *Medonianus*. *Idem.*

31 *Quo quisque est major, magis est placabilis ira*] *Quo quis enim major venuste optimus Vaticanus et tres alii ex melioribus*. *Pro ira* *Gottorph.* *ira*: lego, *magis hoc placabilis ira est*; vel *magis huic*. *Vide Notas Metam. viii. 399.* '*Ira magis placabilis*,' pro *placabilioris*. *Idem.*

38 *Dardanii senis*] *Priami petentis ab Achille Hectoris cadaver*. *Dardanii lacrymas non tulit ille senis*] *Sed pretio redemptus Hector*. *Quod Virg. salse tangit*: '*Exanimumque auro corpus vendebat Achillea*.' *Ad quod alludit Plaut. Mercat. ii. 4.* '*Achillem orabo, aurum mihi det, Hector qui expensus fuit*.'

39 *Quæ ducis Emathii*] *Alexandrum Macedonem dicit*. *Macedonia enim ante Emathia cognominata est*. *Nam Porum, cum et ipsum, gravi prælio superatum, captivum abdaxisset, postea non solum dimisit, sed et ampliore regno donavit*. *Micyll. Pharo*] *Leidensis Perus*: quod *Nangerio* probatum et *Fabricio* et *Bersmanno*. *Unus Gallicus foros*: hoc est, *Peros*: recte. *Pro Præclarique duo Pompeique*; unus *Dardaniique*; *codex Petri Servii Pharique*. *Locus manifeste corruptus*. *Quenam enim hæc sint*

exequiæ non exprimit; nec Pori sunt, qui Alexandro supervixit. *Scribe, Dariique docent funeris exequia*. *Primum enim et secundam in hoc nomine syllabam produxit etiam in Ibide Noster*, '*Utque necatorum Daril fraude secundi*.' *Et Claudianus epistola ad Hadrianum*, '*Darium famulis manibus doluisse peremptum Fertur et ingenti solatus fata sepulchro*. *Tradita captivo spatiosior India Poro*.' *Vides Porum et Darium etiam hic conjungi*. *Darius Græcis Δαρίος*. *Darsus in veterrimis Curtii libris*. *Heinsius.*

40 *Præclarique docent funeris exequia*] *Darii regis, cui funus fecit magnificentissimum*.

41 *Flexas ad mitius iras*] *Ad amicitia quidam*. *Heins.*

42 *Junonis gener est*] *Herculem dicit, qui Heben Junonis filiam uxorem duxit, ut Seneca in Octav.* '*Dens Alcides possidet Heben, Nec Junonis jam timet iras, Cujus gener est, qui fuit hostis*.'

50 *Est habuisse meos*] *Meum alii; quod Nangerius et Ciofanus sequuntur*: quatuor mihi. *Heins.*

53 *Spes igitur superest facturum ut molliat ipse*] *Pro facturum ut molliat, Hafniensis, ut nostram molliat*: *Combianus pro diversa lectione, futurum; ut et quidam alii: prim. Palat. futurum*. *Scribe, Spes igitur superest, ut molliat ipse, futurum Mutati pernam conditione loci*. *Vulgata scriptura parum Latina est, nisi reponas facturum ut molliat ipsum*. *Idem.*

55 *Hoc utinam nitidi solis prænuncius ortus*] *Carmen mendosum*. *Hæc utinam quatuor scripti; unus Noë; Barberin. et Hafniensis Hunc*. *Scribe, Hunc utinam nitidi Solis prænuncius ortum Afferat admisso Lucifer albus equo*: '*ortum*' pro die oriente posuit, aut Solis exortu. *Apposite Seneca (Edipo, 'Jam matutinos prædicit Lucifer ortus*.' *Vide infra notas lib.*

iv. 2. vs. 73. *Idem.* *Hoc*] Ut pœna mutetur.

56 *Admisso equo*] Celeri equo. *Ela-*

gantissime enim equi 'admitti' dicuntur, cum impollentur: ita carus et alia. *Clef.*

ELEGIA VI.

1 *Non vis*] *Nec vis* meliores. *Heins.*

5 *Populo testatus*] Probatus populo.

7 *Quique est in caris animi tibi candor amictis*] *Quique erat* tres veteres: unus *Qui fuit*. Sed lege *raris amicis*. Sequenti versu pro isti meliores ipsi: et pro ipse tres optimi iste. Puto ipsi *Deo*: hoc est, Augusto. Sed subest etiamnum aliquid mendi his versibus. *Idem.*

8 *Quem colis ipse*] Quem suspicis et veneraris. Fortasse Augustum designat. Vel certe, amas: et amicum aliquem denotat suppresso nomine.

9 *Nil ita celabas*] Notatio intimæ familiaritatis ab effectis. *Berom.* *Ut non ego conatus essem*] Scribe, cui non ego conatus. Cum tertio enim casu frequenter jungit hanc vocem *Noster*. *Metam.* vi. 588. *Heins.*

10 *Pectoribusque dabas multa tegenda meis*] Tanaquillus Faber in epistolis reponit, ex conjectura, *cuncta tegenda*: jam enim superiori versu dixerat *noster*, nihil sibi celatum fuisse ab hoc amico. *Idem.*

11 *Cuique ego narrabam*] Lege *narrarem*. *Idem.*

16 *Omne bona et claudunt*] Td est abest a plerisque scriptis. Hoc etiam distichon male feriati nescio cujus interpolatoris est. Sequentibus etiam versibus otiosa illa repetitio *roû* tamen suspecta est. *Idem.*

18 *Seu ratio fatum*] Ex Stoicorum sententia, *Fatum* esse inevitabile dicit. De vi autem, et fati necessitate,

vide *Gell.* lib. vi.

21 *Et si quas fecit tibi gratia vires*] *Si quid vales gratia* apud Cæsarem. *Mer.* *Vires*] Auctoritatem cum potestate juvandi amicos. *Berom.*

26 *Principiumque mei*] Puto *Præcipuumque*. *Heins.*

27 *Nec breve, nec tutum est*] *Leve* *Gottorphanus*; bene. Td est etiam omittunt plerique. At *Pont.* libro i. 6. 'Nec leve, nec tutum peccati quæ sit origo *Scribere*.' Sic et ibi veteres nonnulli. *Idem.*

29 *Tempus illud*] Quo Augustum læsi.

30 *Fît novus ipse dolor*] *Pudor* pr. *Vatic.* pr. *Pal.* et tres alii ex melioribus. Quod si admittamus, sequens distichon erit delendum, quod non uno nomine est suspectum; in quo possunt pro possint veteres plerique: et *cæca nabe* pro *nacte* octo antiqui aut novem. *Heins.*

36 *Nomina si factis*] *Facto* plerique; *fatis* *Arondelianus*. *Idem.* *Nomina si facto*] Si velis nomina rebus respondere.

37 *Quæ si non ita sint*] *Pont.* i. 2. pari modo: 'Ut tamen hæc ita sint, munus tua grande voluntas Ad me pervenit.' Proximo versu cum melioribus *suburbana hæc* pro *hic*. *Heins.*

38 *Suburbana hæc sit mihi terra*] Sit mihi quasi suburbium. Vel non modo, inquit, ad longius proficiscar exiliam, sed etiam volo ut suburbana alicujus orbis *Scythiæ* magis periculosa et

hostibus exposita, quam Toros, ad majus supplicium, si non loquor vasa, sint mihi exilium. *Alium locum*] Quin

tu me alio deportandum curas, causam non dico. *Pont.*

ELEGIA VII.

9 *Ad Musas reverti*] Cicero libros suos vocat veteres amiculos.

11 *Studiis communibus*] Studiis poeticis: quæ mihi tecum communia sunt. *Ecquid inheres*] Numquid das operam? *Ecquid inheres*] *Ut quid* duo veteres: et nam pro non sequenti versu unus Vaticanus; quod et Ciofanus notarat. Sed recte *mors non patrio*; quia res insolens apud Romanos poetria. *Heins.*

12 *Non patrio*] Pro externo ac Græco more; propter illud, quod infra sequitur, 'Sola tuum vates Lesbica vincet opus.' Ut intelligamus, lyrica illam scripsisse, Sapphus exemplo, quod genus carminis Latinis hactenus inusitatum et seu peregrinum fuerat. Id quod et Horatius testatur, quum dicit, 'carmina non prius audita.' *Micyll.*

14 *Et raras dotes*] *Caras* prim. Vat. Rottendorph. et Gottorph. *claras* Richeliani; puto, *Claritas dotes*. Superiori versu *cum fatis* scripti omnes et primæ editiones, non *cum facie*: utrumque rectum. 'Natura cum fatis dedit,' pro, Natura et fata dederunt. De facie ejus et forma post agat. *Heins.*

15 *Hoc*] Scilicet tuum ingenium. *Pegasidas ad undas*] Ad fontem Musarum, quem equus alatus Pegasus, pede fodiens, effecit. Fabulam refert Hyginus. Ovid. *Metam.* iv. Designat autem Ovidius se primum filiam docuisse artem poeticam.

18 *Utque pater nata*] *Pater* nemo

pr. Politian. *pater Veneris* alter ejusdem, et Hamburgensis, et unus Me-diceus; duo *venis*; Junianus *juveni*; alius *veni*; duo *nati*; quatuor *venæ*; totidem, *Utque patet venæ*: latet ulcus. *Heins.*

19 *Iguis tidem*] Idem calores Apollinei: ardores ingenii.

20 *Sola vates Lesbica*] *Sola vates* Sappho ex Lesbo insula. *Vincet opus*] *Vincat* bene Leidensis. *Heins.*

23 *Dum licuit, tua sæpe mihi*] Puto *tua sæpe tibi*: nam de recitante Perilla proximo hexametro habes. Mox etiam *Sæpe tuis iudex*, hoc est verisus, opinor scribendum. *Idem.*

27 *Quia me læsere libelli*] Malim quo: vel *extemplo*. *Idem.*

28 *Facta ruina meæ*] *Facta secuta* sex septemve ex melioribus: duo *fata secuta*: codex Servii *pars bona facta*. Muretus conjiciebat *facta remissa*: nam sequitur, 'Ergo desideræ remove doctissima causas;' quod probō: atque ita in Epistolis Tanaquil-lus Faber. *Idem.*

30 *Famina nulla Neve vir a scriptis*] Quidam *famina non sit Devia*, nec; quod secutus est eruditissimus Gronovius *Observat.* lib. ii. 3. alii scripti *famina nulla Devia ne*, vel *de scriptis*: duo *Nec juvenis scriptis*. *Idem.*

32 *Et tua sacra redi*] An castra? ut *Epist.* Herus, 'In tua castra redi, socii desertor amoris.' *Idem.*

34 *In antiqua fronte*] In fronte jam senio confecta.

35 *Injiciet manus formæ*] Formam

sibi vindicabit, et tursam reddet. *Damnosa senectus*] Senectus quæ juvenes damno afficit.

36 *Strepitum passu non faciente*] Id est, gradu qui non sentitur. Obrepat enim non intellecta senectus.

39 *Sunt et opes modica*] *Sunt tibi opes* plerique. *Heins.*

42 *Irus et est subito, qui modo Crassus erat*] *Cossus* pr. Polit. multi alii *Crassus*: alii aliter: nil muta. Propertius, 'Lydas Dulichio quid distat Crassus ab Iro?' Superiori versu, pro. *Nempe dat et quodcumque*, unus *Mediceus, cuiusque*. Scribe, *Nempe dat has cuiusque libet*; opes nimirum. Pro et nonnulli id. Posset et legi, *Nempe dat ut quodcumque libet Fortuna, rapitque*: ita et rapit, etiam rapit: sed hoc durius. *Idem.*

43 *Singula ne referam*] *Quid referam* nonnulli: ut Amor. i. Eleg. 5. 'Sin-

gula, quid narrem? nil non laudabile vidi.' *Idem.*

45 *En ego*] Tollit interdum spiritus: poëta, et se ita sperata æternitate sua in medio miseriarum suarum consolatur. *Pont.*

49 *Qui licet*] Invidiosum hoc Cæsari. Repone igitur *Quilibet* cum membranis plerisque, et antiquis editionibus, *Heins.*

51 *Dumque suis victrix septem de montibus orbem*] *Omnam de montibus orbem* Vatic. Polit. et Palat. meliores, cum quinque aliis; bene: duo totum. *Idem.*

53 *Quam studii maneat felicior unus*] Quæ habeas feliciorem fortunam ex studiis poëticis, quam ego habui.

54 *Qua potes*] *Quam* octo veteres. Vide Notas ad Remed. Amor. vs. 326. *Heins.*

ELEGIA VIII.

1 *Triptolemi currus*] Currum intelligit, quem a Cerere accepit Triptolemus: fabulam refert Lactantius. Ovid. in Met. et in quarto Fastorum. *Mer. Consendere currus*] *Consistere currus* pr. Pal. pr. Vatic. et unus *Mediceus*; etiam probe. Sequenti versu pro *ignotam humum* Richelianus *ignoram*. *Heins.*

2 *In ignotam humum*] Ignotam semini, quia nunquam expertum erat terram. *Pont.*

3 *Medæ dracones*] Medea post Pelix necem, fraude interempti, junctis curru draconibus aufugit, dicente Ovidio in Metamorph. 'Quæ nisi pennatis serpentibus isset in auras, Non exempta foret pœnæ.'

8 *Patriæ dulce repente solum*] *Patriæ tecta relicta meæ* Vossianus pro diversa lectione. *Heins.*

9 *Desertaque domus vultus*] *Lege vultum*, ut *κακοφωρία* vitetur. *Idem.*

10 *Conjugis ora meæ*] *Mihi* Buslidianus: recte. *Idem.*

11 *Stulte, quid hæc frustra*] *Quid hoc* multi veteres. Lege, *quid o*: et vide Notas ad Epistolam primam. Sequenti versu opt. Vatic. et Rottendorph. tulit, pro *michi*; *Quæ non ulla tulit fertque feretque dies*. *Idem.*

13 *Augusti numen adora*] *Augustum numen* cum Hafniensi et Medoniano: sic Pont. iv. 6. 'Certus eras pro me, Fabiæ laus, Maxime, gentis, Numen ad Augustum supplice voce loqui.' Et lib. iii. 1. 'E quibus ante omnes Augustum numen adora.' Eadem Elegia 'Augusta domus:' ubi perperam *Augusti* in vulgatis. Fast. i. 'Et tuus Augusto nomine dictus avus.' Et lib. v. 'Spectat et Augusto præ-

textum nomine templum.' 'Caput Augustum' sub finem Metamorphoseon. 'Augustæ aurea' Pont. i. 8. 'Pax Augusta' Pont. ii. 5. 'Augustus Deus' Pont. iii. 6. 'Augustum forum' Fast. v. Pont. iv. 5. et 15. *Idem.*

14 *Et quem censis?* Læsi ex quinque scriptis: hinc 'læsi principis ira' Trist. iv. 10. et lib. i. 4. 'Nî fuerit læsi mollior ira Dei,' de Augusto. *Idem.*

17 *Possim* unus Italicus. Mox pro *timeo* malim *timeant*. *Idem.*

19 *Cum jam satiaveris iram*] *Cum se satiaverit ira* Junianus; eleganter. Epistola Acontii, 'Cum bene se quantumque volet satiaverit ira.' *Idem.*

21 *Quod minus est*] Quæ res est minoris momenti, quam reditum concedere. *Mer.* Vel: Interea quod est minus, licet mihi magni sit muneris loco, oro ut jubeat me ex hoc loco quovis gentium migrare. *Berm.*

23 *Nec aqua faciant*] Nec aquæ, aut alia elementa in Scythia mihi prosunt.

24 *Hei mihi perpetuus*] *Et mihi* pr. Vatic. et pr. Palat. bene. Pro *corpora* unus Gallicanus *pectora*: Art. Am. ii. 'Aëre non certo corpora languor habet.' Vide Notas ad Epist. xii. 170. *Heins.*

30 *Nova hyems*] Pro principio et

prima parte hyemis. Sic est ver novum, adultum, et senescens. *Pont.*

31 *Mea membra tenet*] Tanquam capta occupat, et in sua potestate habet. *B.*

32 *Causa doloris*] *Laboris* pr. Polit. et tres alii. *Heins.*

35 *Veluti spectabile corpus*] Tanquam si esset corpus conspicuum, et dignum spectatu. *Mer.*

36 *Adstans Fortuna forma videnda mea*] *Legenda* uterque Polit. pr. Vatic. plurimique alii ex melioribus: Hamburg. *legenda*: Petri Servii liber *luenda*: an *tuenda*? pro *videnda* tres alii *verenda*; quod arrisit Gronovio in Observationibus ii. 3. Præterea *adstat* meliores. Ego 70 *legenda* contra optimas membranas non ausim damnare. Videtur enim ad edictum Cæsaris alludere, quo proscriptus erat, quod chartæ consignatum secum avexisse Nostrum est verosimile. *Heins.* *Fortuna forma mea*] Qualitas et deformitas illa meæ conditionis.

37 *Cumque locos*] *Locum* scripti. *Heins.*

40 *Quod non offendas, &c.*] Quod non ferro me interficiendo ulciscatur injurias.

41 *Civiliter*] Me legibus puniendo, non vi et armis: sed ut civem tractari decuit.

ELEGIA IX.

1 *Hic quoque*] Hic etiam in Getica ora sunt urbes Graiæ, non lingua et moribus, sed origine.

3 *Huc quoque Miletus*] Milesii Tomon quoque tenere, quemadmodum etiam Istropolim, aut quemadmodum aliæ quoque Græciæ coloniæ litus Geticum tenere. Fuit autem Mille-

tus urbs quondam Ioniz totius, belli pacisque artibus princeps, a Miletu appellata.

5 *Sed vetus Axiæ nomen, &c.*] Hic aperte significat, Tomon locum a cæde Absyrti nominatum: ubi postea urbem condidere Milesii, servate prioris nomine loci.

7 *Quæ curâ pugnantis*] Quæ Argo navis facta cara et tutela Palladis armatæ, quam pictam habuit. Aut ingeniose, curiose, et perite factam intellige. Hyginus etiam docet, eam Argo a celeritate Græce appellatam; vel ab Argo ejus inventore.

8 *Per non tentatas*] Primam navem eam fuisse ait, in quam Argonautæ conscenderunt. *Cicf.*

11 *Quem*] Patrem Medæ. *Mor.* *Æetes rex, fuga filie cogita, classe celeriter instructa, eam, ut fugientem retraheret, velis remisque insecutus est. P. Tantalus ab alto*] Ab alto colle Getici littoris. *Speculator*] Aliquis ex Argonautis, vel ex indigenis Scythiis, qui collem ascenderat, prospecturus an eos, qui rapto aureo vellere auferant, ex Colchide aliqui insequerentur.

12 *Hospes, ait, nosco Colchide vela venit*] *Vela dari* plerique veteres cum priscis editionibus. *Colchida* etiam plurimi: opt. Vatic. *Cholchidus*: duo *vela dedit*; pr. Polit. *vela vellit*; Zulichemianus *vela sequi*. Sed frustra. Scribō, *Hostis, ait, nosco, Colchidi, vela, venit*. Ait, Colchidi, hostis venit, nosco vela. Hæc est constructio. Apposite autem perplexa utitur oratione speculator: quod proprium est consternatorum et trepidantium. Vide Notas Fast. II. 370. *Heins.*

13 *Dum trepidant Minyæ*] Argonautæ sic appellati fuere a regionis Thessaliæ.

18 *Pallor in attonita Virginis ore fuit*] *Ore sedet* tres scripti; quod amplector. Met. II. 'Pallor in ore sedet, macies in corpore toto: neque aliter ex Pirkelmeriano sive Aron-

deliano Gronovius Observat. II. 3. qui adeatur. Vide et quæ note Remed. Amor. VI. 208. Scribe præterea *attonito virginis ore* cum Gottorphanis; vulgati *attonita*. *Heins.*

20 *Et pater est aliquis fraude morandus*] *Tenendus* pr. Polit. et pro diversa lectione Gottorphanus. Scribe, *Tenetur, Aut pater est aliquis fraude tenendus, ait*. Si quis rē morandus malit, nil repugno. *Idem.*

23 *Vicinus, inquit*] Meliores magna copia, *Vicinus*; de quo alibi. *Idem.*

28 *Triste retardet iter*] *Moretur* Vatic. Pal. Polit. meliores, et duo alii. Putabam aliquando *justus moretur iter*. Ephr. Horus, 'Quoque tuum miror causa moretur iter.' *Retardandi* verbo tamen usus est supra Eleg. VII. *Idem.*

33 *Inde Tomos dictus locus hic*] *Tomos* pr. Vatic. et quinque alii: pr. Polit. et sex alii ex melioribus *Tomis*: recte. Nam et Straboni I. VII. *Tópus* est: etsi legisse in eo videatur Stephanus *Tópus*, quæ eandem de Aegyptio historiam recenset. *Tópus* etiam Constantino Porphyrogeneto Themat. II. 2. atque ita apud Nostram quidam veteres Pont. IV. 14. 'Tam mihi grata Tomis.' Hinc *Tomita* et *Tomitanus* derivantur. Scaliger *Tomi* emendabat: quomodo Apollinaris Sidonius, 'Et te carmina per libidiosa Notum Naso tener Tomosque missum.' Ptolemæo quoque *Τομολ. Tomos*, Plinio. *Idem. Inde Tomos dictus*] A dissectione, seu dilaceratione, a *τέμνω seco*.

34 *Consecuisse sui*] *Subsecuisse* quinque; unus *desecuisse*; Leidensis præsecuisse: nil muta. *Heins.*

ELEGIA X.

8 *Nunquam tangentibus æquor*] Septentrionem designat. Ideo autem revera non cadit, quia quum super nos sit polus Arcticus, semper a nobis videtur. Sic Maro: 'Arctos Oceani metuentes æquore tingi.'

4 *Barbaria*] *Barbaris* Hamburgensis: sic infra l. iv. 1. 22. veteres codices. *Heins.*

6 *Sauromata cingunt fera gens*] Plinius scribit Pontico littori varias gentes appositas; alias Getas, Dacos a Romanis dictos; alias Sarmatas, a Græcis Sauromatas. *Bessique*] Bessi populi fuere Thraciæ finitimi.

7 *Medio Istro*] Medio inter Tomitanam urbem et Sauromata, carent enim navigiis quibus trajiciant.

8 *Liquidus*] Non gelu astrictus. *Bella*] Quia hostes non possunt aquam transare.

12 *Axe tremente*] Axe nutante nimio vento.

16 *Bima*] Nix duorum annorum.

19 *Pellibus et sutis arcent mala frigora braccis*] Scribe *arcent male*; quicquid libri veteres dissentiunt: neque hic tantum, sed et l. v. 7. 'Pellibus et laxis arcent male frigora braccis.' Vide Notas Fastor. lib. ii. 170. *Heinsius.*

20 *Oraque de toto*] Facies tantum non occultatur. *Bersm.*

22 *Candida barba*] Cana seu candida facta gelu, et quasi argenteis ramentis aspersa. *Pont.*

23 *Nudaque consistunt Vina*] Lege *Udaque*; quod Combianus liber confirmat. Virgil. Georg. iii. 'cæduntque securibus humida vina.' *Heins.* *Udaque consistunt formam servantia tenta Vina*] Vina quoque nimio fri-

Dolph. et Var. Clas.

gore gelata, vase fracto, formam ejus retinent.

25 *Ut cuncti concrecant frigore rivi*] *Juneti* quinque veteres; reponere *vincti*: quomodo in Rottendorphiano postea inveni. Pont. l. ii. 2. 'Terraque pacis inops, undaque vincta gela;' ubi perperam Ciofanus *juncta*que ex suis codicibus. Pont. iii. 1. 'Tu glacie freta vincta tenes;' quæ et illic vera est scriptura. In Priapeis Epigr. lxxiii. 'Rigetque cruda barba vincta crystallo:' sic scribe; vulgati *dura juncta crystallo*. Noster supra Eleg. 2. 'Vinctus ab assiduo frigore Pontus habet,' ubi *Ustus* nunc legitur, non male. *Heins.*

27 *Papyrifero amne*] Nilo, papyrus ferente.

28 *Multa per ora*] Septem enim ostiis Pontum influit.

29 *Cæreuleos latices*] Aquas fluentes et cæreuleas. *Ventis durantibus*] Ventis astringentibus et congelantibus.

30 *Tectis in mare serpit aquis*] *Strictis* unus. Richelianus pro diversa lectione *tactis*; quod et Bononiensis unus adstruit. Monui Met. xv. 275. *Repit aquis* præterea Arondelianus. *Heins.* *Tectis aquis*] Coopertis ipsa glacie. *In mare*] In Pontum Euxinum.

33 *Per novos pontes*] Novos appellat glaciem, sub qua currit Ister in Pontum. *Subter labentibus*] *Subtus* Zulich. *Heins.*

40 *Summa fuit*] *Fluit* Buslidianus et Vossii alter. *Idem.*

42 *Angustæ aquæ*] Hellespontum designat, cujus angustiae in latitudinem sunt stadiorum septem.

43 *In auras*] Nam delphini (auctore

Ovid.

11 X

Plinio) tanta vi exsiliunt, ut plerumque vela navium transvolent vento.

45 *Jactatis alis*] Venti enim a Poëtis finguntur esse alati. *Jactatis alis*] Hinc auster ales. Virgil. viii. 'Treis imbris torti radios, treis nubis aquosæ Addiderant, rutili treis ignis, et alitis austri.'

47 *Ut marmore*] Plerique veteres in. Puto seu marmore. Versu proximo pro *findere remus, stringere* duo veteres, non male; totidem *findere*: quatuor *pendere*; forte pro *tundere*: fodere Combianus. Heins.

50 *Sed pars ex illis*] Lege, *Et pars*. Idem.

55 *Hostis equo pollens*] Sanromatas arbitror designare Ovidium. Plinius enim l. viii. scribit, Scythas equitatus et equorum gloria strepere.

61 *Pars agitur victis*] Pars capta

vincitur et in servitatem abripitur. *Post*.

71 *Non hic*] Thraciæ regio, quæ Istro pelagoque contingitur, nec cælo læta est nec solo: eorumque quæ seruntur, maligne admodum patiens. *Pampinea umbra*] *Ulmo* unus Medicus; venuste. Calpurnius, 'Inter pampineas ponetur vitibus ulmos.' Heins.

73 *Nec haberet Acontius*] Cydippes et Acontii fabula nota est Ovidii Epistola.

75 *Aspiceret nudos*] Duo *Aspicio*; unus *Aspiciet*, pro *Aspicias*. Vide Notas l. i. 1. Prim. Vatican. cum alio, *Aspiceret*; ut ad Acontium referatur. Sed verius puto refingendum, *Aspicere est*. Heins.

78 *In parvas meas*] *In parvam meam* plerique. Idem.

ELEGIA XI.

1 *Si quis es*] *Quisquis es*, puto, scripserat Noster. Heins.

3 *Nutritus lacte ferino*] *Eductus* quinque: pr. Vatic. pr. Polit. et sex alii *et pastus*. Scribe, *es pastus*. Idem.

5 *Quis gradus ulterior Restat*] Quod aliud malum superest, quod iratus mihi cupias accidere?

6 *Cernis abesse malis*] *Malim credis*. Heins.

8 *Mænalis ursæ*] *Parrhasis* duo veteres: sic Fast. iv. 'Parrhasides stellæ;' et Met. ii. 'Parrhasis erubuit,' de hac ipsa. Idem. *Mænalis ursæ*] *Ursa* Arcadia. Callisto enim, quæ postea in ursam mutata dicitur, fuit ex Arcadia.

19 *Vulnera cruda retractat*] *Vulnus* quod nondum coivit renovat.

21 *In causa facili*] *In causa* non difficili ad probandum.

25 *Non sum qui fueram*] *Non sum ego quod fueram* cum pr. Vatic. et uno Mediceo. Uterque Politiani et quidam alii *Non sum quod fueram*: nonnulli etiam, *Non sum ego qui fueram*; bene. Propert. Eleg. i. 12. 'Non sum ego qui fueram: mutat via longa puellas.' Heins. *Proteris*] *Conculcas*, pedibus teris. *Inanem umbram*] *Umbra* sine corpore, id est, me sine illis viribus.

27 *Hector erat tunc cum bello certabat*] Quo pacto cæso Hectori insultarint Græci invenies Iliad. X. Ὡς δέ τις εἶπεσκεν ἰδὼν ἐς πηλοῖον ἄλλον ὦ πῶποι, ἡ μάλα δὴ μαλακώτερος ἀμφαφάσθαι Ἐκτωρ, ἡ δὲ ὅτε νῆας ἐνέτρησεν πυρὶ κηλέφ. 'Ne strato illudas ignobile vulgus Achivum: Egregie functum sit violare pudor. Non ita spirantem quisquam tetigisset in armis: Nunc

impune licet corpus inane premas.' *Οὐ γὰρ ἐσθλὸν καθαροῦσι κερτομεῖν ἐν ἀνδράσιν.* Servius tradit, moris fuisse antiquitus ut interemtis hostium duces omnis percuteret exercitus.

28 *Et idem Tractus ab Hæmonio non erat Hector equo*] *At idem cum pr. Vatic.* Deinde *Vinctus ad Hæmonios equos* cum pr. Polit. eodem Vaticano, et Rottendorphii codice, optimoque Mediceo: quo alludunt multi alii, in quibus *Vectus ab Hæmonio equo.* Heinsius.

30 *Hæc simulacra*] Hoc corpus sine viribus, et hanc fictam imaginem. Simulacra enim proprie sunt mortuorum imagines, quæ ex desiderio mortuorum ortæ sunt: ut qui jam defecerant, vivere viderentur. His autem verbis Poëta se quasi mortuum esse designat, nec quicquam præter simulacrum restare significat.

32 *Sollicitare*] Inquietare. *Manes meos*] Animam quæ a meo corpore discessit.

37 *Carnifici*] Crudelissimo homini.

38 *Mersa parum*] *Masta* malo cum Barberiniano et Gottorphiensi: tres *mensa*; unus *versa*; Zulichemianus *pressoa.* Heins.

40 *Qui falsum lento torruit igne bovem*] Phalarim designat, Agrigentinorum tyrannum: de quo Paulus Orosius.

41 *Quique bovem Siculo fertur*] Perillum dicit. Eam crudelem fuisse Plin. asserit: et Propert. 'Nonne fuit satius tristi servire tyranno, Et gemere in tauro, sæve Perille, tuo?' Met.

42 *Et dictis artes conciliasse*] Et verbis ornasse munus atque artificium suum, illudque fecisse acceptum. *Pont.* *Et dictis artes conciliasse suas*] *Ἡ χάρις οὐ μακρῶν λόγων δεῖται.* Nestor apud Eurip. Troad. Formula conciliandi in Plant. Truc. II. 7. 27. 'Jussit orare, ut hæc grata haberes tibi.'

43 *Numere in hoc usus rerum est, sed*

imagine] Hæc sunt Perilli verba ad Phalaridem regem.

52 *Ipse tuum præsens imbue, dixit, opus*] Unus Mediceus melioris notæ, *indue*: sed nihil temere mutandum est. Pro *præsens*, quæ vox est nihili, Gottorphanus *primus* pro diversa lectione. Scribe *princeps imbue opus*: cujus *τὸ primus* interpretamentum est. De voce *princeps*, vide quæ noto Fast. II. 714. Heins. *Imbue*] Incipe. Imbuere enim (auctore Servio) est proprie inchoare et initiare. *Mer.* Vel tu primus experire. Nolo hinc discedas impunitus. *Pont.*

54 *Exhibuit geminis ore gemente sonos*] *Ngæ* sunt de geminis sonis: diu est quod *querulos sonos* reponendos hic vidi; idque quinque veteres confirmant. Trist. v. 1. 'Ipse Perilleo Phalaris permisit in ære Edere mugitus, et bovis ore queri.' Pro *Exhibuit* tres scripti cum Hamburgensi *Emissit.* Præterea pr. Polit. *ore fremente*; multi alii *tremente*: sed Propert. 'Et gemere in tauro, sæve Perille, tuo.' Silius libro XIV. de Perillo, 'Ille ubi torreret subjectis corpora flammis Mutabat gemitus mugitibus, actaque veras Credere erat stabulis armenta effundere voces.' Heins.

55 *Quid mihi cum*] Quid crudelitatem Phalaridis et Perilli Siculi refero? *Inter Scythiasque Getasque*] *Scythicasque* plerique; alii *Scythicasque*, vel *Scythasque*. Sed verum est quod melioris notæ Vatic. Polit. Comblian. et Mediceus agnoscunt, *Scythiamque*. Passeratius ab lib. II. Propertii Eleg. 16. *Scythiasque* legit ex veteri libro: sed non persuadet. Naso Amor. lib. II. 16. 'Sed Scythiam, Ciliacasque feros, viridesque Britannos;' pro *Scythas*. Heins.

57 *Utque sitim nostro possis explere cruore*] Hierocles cum Bizantii esset iudicio damnatus, et virgis concisus, manante ex corpore lacerato sanguine iudicem adpersit, subjiiciens illud Ulyssis apud Homerum, *Κύκλωψ,*

τῆ, πλεόντων, ἐπεὶ φάγες ἀνδρῶν κρέα.

62 *Neptuni minor est ira*] Homer. Odyss. E. et Odyss. N. 'Perpetuo rebus pater Ennosigæns Ulyssis Additus.' *Quam Joris*] Quam Augusti. *Rescindere*] Noli iterum crimina mea lacerando commemorare et retrac-
tare.

63 *Rescindere crimina noli, Deque gravi duras vulnere tolle munus*] *Rescindere vulnere* reponere cum melioribus duodecim; nam alterum vix Latinum est. Sed offendi bonos censores, quod *τὸ vulnere* sequenti versu denuo occurrebat; ubi vel invitis libris *ulcere* refingendum. Rem. Am. 'Vulnus-que novatum Scinditur.' Met. xii. 'quid me meminisse malorum Cogis,

et obductum leviter rescindere vulnus?' quæ vera est scriptura. Libro 1. 'Immedicabile vulnus Ense recidendum est.' Ita et locus iste scribendus, ut illic monebimus. *Heins.*

66 *Facta cicatricem ducere*] Imo *Fata* cum prim. Vatic. Combiano, et tribus aliis. *Idem.*

71 *Non est quid timeas: fortuna miserrima nostra est*] *Tuta est* sex septemve veteres. Forte, *Non es, quem timeam: fortuna miserrima tuta est.* Pont. lib. ii. 2. 'Tuta petant alii: fortuna miserrima tuta est. Nam timor eventus deterioris abest.' *Idem.*

73 *Neve hoc ego fingere credar*] *Tibi credar* rectius duo veteres: *me credas* Leidensis. *Idem.*

ELEGIA XII.

2 *Longior antiquis visa Mæotis hyem*] Latet mendum. *Tardior antiqua* prisæ editiones. Arondelianus *Largior*. Bersmannus, *meavit Hyems*. Forte *Bootis* vel *Boreis hyems*, ut infra lib. iv. 8. 'axem Boreum' dixit. Sed ne sic quidem satis intelligas quid velit. Sunt qui reponendum contendunt, *Longior a vobis versa Mæotis hyems*: hoc est, Hyems Mæotica jam pridem a vobis, qui in Italia degitis, versa est: cui conjecturæ assensum præbere non possum. Cogitabam aliquando, annisque peracta *Tardior antiquis visa Mæotis hyems*. *Τὸ Mæotis* etsi non ignoro quomodo defendi hic possit, tamen valde suspectum est. *Heins.* *Mæotis hyems*] Hyems Scythica. *Mer.* *Longior antiquis*] Micyllum torquet diphthongus in voce *Mæotis* correpta; et ille Eleg. lib. i. 1. de Ponto affert hanc lectionem, *Tardior antiquis visa recedit hyems*. Quibus

verbis significat, se jam annum in Ponto fuisse, istamque tamen exactam hyemem multo sibi longiorem, visam, quam præteritas ac veteres, quibus Romæ vixit. Hæc ille. Ego vocem *antiquis* non alio, quam ad antecessas hyemes referri posse arbitror. Nisi dicamus eam hyemem, de qua hic loquitur, visam senibus Tomitanis tam longam, ut ejus similem non meminerint. De syllaba in *Mæotis*, secunda correpta, certandum non puto. *Pont.*

3 *Impositamque sibi*] *Æquinoctium* vernum describit. *Qui non bene pertulit Hellen*] Ariès, qui postea inter sidera collocatus fuit, Phrixum et Hellen per Hellespontum transtulit. Sed Hellen decidisse in Hellespontum, quam ob causam hic Ovidius Arietem dicit non bene pertulisse Hellen.

4 *Tempora nocturnis*] Arietis signum

ingreditur Sol mense Martio, et vernum æquinoctium efficit. *Pont.*

6 *Ruræque quæ nullo nata serente ferunt*] Valde turbant hic libri veteres: pr. *Polit.* *Rustica quæ nullo terra serente venit*: sic etiam alter; nisi quod *is gerit*; quomodo et alii nonnulli. At pr. *Vatic.* pr. *Pal.* et quatuor præterea ex melioribus, *Rustica quæ nullo nata serente venit*: quidam, *Rustica quas nullo terra serente vehit*, vel *gerit*: quidam etiam, *Pomaque quæ nullo terra serente vehit*, vel *rura vehunt*. Sed de pomis nugæ, cum agatur de verno tempore, non autumnali: alii aliter. Puto scribendum, *Rustica quam nullo terra serente dedit*; nam *violam*, pro *violas*, scripti quatuor vetustiores agnoscunt: potest et *gerit* legi, quod in quibusdam exstat. *Heins.*

8 *Indocili gutture*] Non docto gutture: hoc est, quod a nullo doctum fuit nisi a natura. *Vernat*] Vere lætatur, lascivit.

9 *Ut male crimen matris deponat*] Ut deponendo in eis cunis et nidis pullos, videatur pia, et velle crimen filii, quem occidit, ea educatione celare, nec mala mater dici. Nota est fabula Progneas, quæ Itym filium interfecit, et patri Tereo epulandum apposuit, ut ulcisceretur vim sorori turpiter illatam. Vide Ovid. *Metam.* vi.

10 *Sub trabibus cunas*] 'Cunas' hirundinis nidos appellat.

11 *Herbaque quæ latuit*] Frumentum quoque apparere ostendit.

12 *Turgescit*] Tumet, *ὄργη*. Et Virgilius: 'Zephyrisque tepentibus auras Laxant arva sinus.'

17 *Junctisque ex ordine ludis*] Ludos Megalenses intelligit, qui fiebant vi. Id. Aprilis, vel ut est apud Liv. lib. xxix. pridie Idus: quod eo die Cæsar Jubam Mauritanæ regem devicisset. *Ciofan.*

18 *Cedunt verbosi*] Non dicitur jus Romæ eo tempore, quo in scena ludi celebrantur.

19 *Lusus equo nunc est*] *Equis* vel *equi* in multis veterum. Scribe *Usus equi nunc est* cum Combiano, Rottendorphiano, et duobus aliis. *Fast.* ii. 'Nullus adhuc erat usus equi.' *Metam.* iv. 'Quem nec bella juvant, nec tela, nec usus equorum.' *Virgil.* *Georg.* iii. 'Sive boum, sive est cui gratior usus equorum.' *Heins.*

20 *Celeri orbe*] *Celeri* agitatione. *M. Vertitur orbe trochus*] *Horat.* ad *Pisones*: 'Ludere qui nescit campestribus, &c. Indoctusque pilæ discive trochive quiescit,' &c. *Vertitur trochus*] *Voluitur* prim. *Polit.* et sex aut septem alii. *Heins.*

22 *Tingere gaudet aqua*] *Romani* veteres campum Martium vicinum *Tiberi* delegerunt, in quo juvenus post exercitium armorum sudorem pulveremque dilneret.

23 *Studiis distantibus*] *Favoribus* diversis. *Studiisque favor distantibus ardet*] 'Tum vero ingeminat clamor, cunctique sequentem Instigant studiis.' *Virgil.* v. in certamine navali. *Ἐκνεύφημυσαν δὲ πᾶντες.* *Argon.* *Apoll.* iv. vs. 295. *Μετ' ἐβόημυς ἐβόησαν.* *Homer.* *Ἐβόησεν βοὰ χαρᾶς.* *Eurip.* *Electr.* 'Fremituque secundo.' *Virgil.*

24 *Cumque tribus resonant terna Theatra Foris*] *Proque tribus* scribendum cum plurimis veterum: hoc est, quod ante dixerat, 'junctis ex ordine ludis Cedere verbosi garrula bella fori.' *Heins.*

28 *Nec fodiantur*] *Vix fodiantur* ex tribus scriptis. *Idem.*

31 *Si tamen incipiunt aliqua huc adnare carinae*] Scripti plerique, *Incipiunt aliqua tamen huc*, vel *Incipient*: *Medonianus Incipient.* *Idem.*

32 *Hospitaque in Ponti littore puppis adest*] *Erit* plerique veteres. Scribe, *Incipient aliqua tamen huc adnare carinae, Hospitaque in Ponti littora puppis eat*: vel, *Incipient si quæ*; et *littore puppis erit.* *Idem.*

36 *Non nisi vicinas tutus araret a-*

quas] *Ararit* scribe, sic sensu exigente: nam *arabit* duo; totidem *ararat*. Pro *tutus* etiam bene *cautus* in Vossiano. Remp. Amor. 'Præterita cautus Niseide navita gandet.' Claudian. in Eutrop. 'Cautior ante tamen venturum navita Corum Consulit.' *Idem*.

40 *Certe gratior hujus erit*] *Usus* erit priscæ editiones et quidam scripti. Superiori versu pro *Græca* unus Italicus *grata*. Lege *Graia* voce. *Idem*.

44 *Et fieri famæ paræque gradusque potest*] Quasi dicat: Rumor ille poterit ad partem aliquam, seu gradum

veritatis pervenire.

47 *Teque rebellatrix tandem*] De Tiberio intellige hoc loco, non de Druso. Nam Drusus jam multo ante, lapsu equi, perierat. Tiberius autem, occiso paulo ante Quintilio Varo, in Germaniam missus hoc tempore fuit, ut cladem acceptam ulcisceretur, et Germanos in ordinem redigeret. Hunc ergo optat Poëta, devicta, ut ipse ait, rebellatrice Germania, cum triumpho redire, idque se ex aliquo audire posse. *Mer*.

53 *Non velit hoc esse penetræle*] Non velit hanc esse domum.

ELEGIA XIII.

1 *Quid enim fuit utile nasci*] *Gigni* meliores; nisi quod pr. Polit. pr. Vatic. et Medic. *nobis*. Heins.

3 *Miseros exulis annos*] *Miseri* Rottendorph. *Idem*.

5 *Pudor ullus adesset*] *Inesset* plerique. *Idem*.

7 *Quoque loco primum*] *Sulmone*, quum primum natus fui. *Sum male cognitus*] *Sum* infelicitèr cognitus; malis et infortuniis exillii.

9 *Inque relinquendo*] *Relinquendum* pri. Polit. et duo alii. Scribe, *Jamque relinquenda* (quod idem fecere sodales) Tu quoque dixisses tristis in Urbe, *Vale*. Heins.

12 *Extremum gelidi misit in orbis humum*] *Malim Getici orbis*. *Idem*.

13 *Scilicet expectas solitum tibi moris honorem*] *Soliti* in nonnullis scriptis. Puto *soliti* mihi moris honorem. *Idem*.

14 *Vestis ut alba*] *Quam* induebant qui natalem celebrabant.

15 *Fumida cingatur*] *Solebant* enim die natali honorem Diis exhibere; et

Genio potissimum, cujus aram sertis coronatam thure vaporabant. Tibullus: 'Urantur pia thura focis, narrant odores.' *Mer*.

16 *In igne sonet*] *Crepet* Vossianus; ut in Fastis, 'Et crepet in mediis laurus adusta focis.' Sed lib. iv. 2. 'Thuraque in igne sonant.' *Idem*. *Sonet*] Nam a sonitu et crepitu, tam thuris quam lauri ardentium, felix omen captabat. *Pont*.

17 *Libaque dem pro te*] *Dem* proprie plerique. Sed prim. Polit. *dem pro me*; quod sequor. Heins. *Libaque dem pro te geniale notantia*] *Servius* scribit, libum placentam fuisse, quæ farre, melle, et oleo constabat, et apta erat sacrificiis. Eaque die natali discumbentibus apponebant: nemo autem prius gustabat, quam is qui suum natalem celebrabat; omnes autem, qui libum gustassent, bene precari oportebat. Genius Deus est, cujus in tutela ut quisque natus est vivit: sive quod nos genitos suscipiat ac tueatur.

18 *Ore favente*] Εὐφημοῦντι. Favere autem est bona fari.

19 *Non ita sum positus, non sunt ea tempora nobis*] *Non ita suppositus* pr. Vaticanus. Versus est aut mendosus aut adulteratus. Hafniensis, *nec sunt tam prospera nobis*. Heins.

21 *Funeris ara mihi ferali cincta cupressu*] *Cupresso* meliores. Malo etiam *Funeris ara*. Sic 'funebres cupressos,' et 'funebre bellum,' media syllaba correpta dixit Horatius. Sic 'funebria sacra' Trist. iv. 4. In Ibide tamen, 'Jam stat, ut ipse vides, funeris ara tui.' *Idem*.

22 *Flamma parata rogis*] *Reperta* quinque veteres: pr. Vatic. et qua-

tuor alii *peracta*. *Idem*.

24 *Nec bona verba*] Tibullus: 'Dicamus bona verba, venit natalis ad aras.' *Mer*.

25 *Si tamen est aliquid nobis, &c.*] Hoc dicit, quia natalem celebrantes, a Diis aliquid petebant.

27 *Pars pene novissima Ponti Euxini*] *Pontus* multi veteres. Scribe, *Dum me terrarum pars pene novissima Pontus, Euxini falso nomine dictus, habet*. Heins.

28 *Euxinus falso, &c.*] Nam circa Euxinum loca sunt asperrima, et fera, gentesque etiam immites, quum ab inhospitali feritate rectius Axenus appellaretur.

ELEGIA XIV.

1 *Antistes*] Qui alios omnes antecedis, q. προορδνς: ducta appellatione vel a re militari, vel a sacrorum consuetudine. *Bersm*.

2 *Quid facis*] *Qui facis scripti*. Heins.

5 *Suscipis*] *Conficis* octo vetustiores: plures *Conspicis*; nec pauci *Colligis*, quod sequor: unus *Excipis*; alius *Exigis*. *Idem*.

8 *Retine nomen in urbe meum*] *Corpus* major pars veterum; argute et vere. Sic lib. II. de scriptis Virgilianis, 'Nec legitur pars ulla magis de corpore toto, Quam non legitimo fœdere junctus amor.' *Idem*.

11 *Sape per externas*] *Extremas* multi; et placet. *Idem*.

13 *Palladis exemplo*] Tertio Fastorum Ovid. 'Aut quia de capitis ferat sine matre paterni Vertice cum clypeo. prosiluisse suo:' unde et *ἀντροπ* Græcis dicta; quia Sapiëntia

solius Dei munus sit, et cum voluptate corporis non consistat. Quam ob causam Musas quoque virgines finxit antiquitas. *Pont*.

15 *Hanc tibi commendo*] Opinor legendum *Hæc*: et sequenti versu *sarcina* major erunt. Heins.

17 *Tres mihi sunt nati*] Tres illos de Arte amandi libros significat. *Contagia nostra*] Nostra mala: nam et ipsi ex urbe ejecti sunt.

18 *Sit tibi turba*] *Sint* Richelianus. Heins.

19 *Sunt quoque*] *Lege sint*: nempe, curæ tibi. *Idem*.

20 *De domini funere*] Subita enim relegatione opus illud inemendatum emissum est.

34 *Parvaeque vena*] *Malim parcaeque*. Sic 'pauperem venam' et 'divitem' alibi dixit. Heins.

37 *Per quos invifer*] *Sustenter* multi veteres. *Idem*.

48 *Sape aliquod verbum*] Hic denuo sociolus aliquis importune grassatus est. Sequitur enim mox, 'Verba mihi desunt.' *Idem*.

51 *Qualemcumque leges*] *Igitur pr. Polit. pr. Vatic. pr. Palat. opt. Medic. et Rottendorphianus*: quidam *legis*: liber Petri Servii tamen. *Idem*.

TRISTIUM LIB. IV.

ELEGIA I.

7 *Cantat*] *Cantet* cum scriptis: præcedentia id exigunt. *Heins.*

12 *Arundineo carmine*] *Fistulæ can- tu.*

15 *Abducta Lyrneside*] *Abducta* Hippodamia Brisei filia. Lyrnesum autem oppidum fuit in ora Trojana, contra Lesbon, Hippodamiæ patria: unde ipsa Lyrnesia appellata est. Excusi quidam habent, *Briseide*. *Briseide tristis Achilles*] *Lerneside* plurimi ex antiquis: prisce editiones *Lyrneside*: Arondelianus *Lerneide*. Scribe *Lyrnesside*. *Λύρνησος* enim Græcis hoc oppidum, uni Hesychio *Λόρνησος* est. *Heins.*

16 *Æmonia lyra*] *Lyra* Achillis Æmonii, hoc est, Thessali. Æmon enim rex fuit Thessaliæ, a quo Æmonia Thessalia cognominata fuit, quæ postea ab ejus filio Thessalo appellari cæpta fuit.

21 *Sola nec insidias inter, nec militis ensem*] Versus haud dubie corruptus. *Inter nec Thracia tela* octo veteres: *interque Threicia tela* decem: unus *intra nec Threicia tela*: Barberinius, *inter crudelia tela*: alius *inter Tirtintia tela*: alius item, *interque irentia tela*: Combii, *hominum nec Thracia tela*: alii aliter. Scribo, *Sola nec insidias, Threici nec militis ensem*: vel, *Sola nec insidias,*

nec iter, nec Thracia tela. Videtur enim expositus gladiis latronum Thracum fuisse. Pont. lib. iv. 5. de se: 'Sanguine Bistonium quod non tepefecerit ensem, Effectum cura pectoris esse tui.' 'Threcus miles' pro Thracus: sic apud Horatium Epist. i. 16. in vetustissimo Leidensis Bibliothecæ codice scribitur, 'ut nec Frigidior Threcam nec purior ambiat Hebrus:' non Thracem. Plura notavimus ad Epist. xix. 26. Apud Ciceronem lib. i. Officiorum de Alexandro Pherno, 'in cubiculum veniens, barbarum, et eum quidem notis Threiciis compunctum, destructo gladio jubebat anteire:' quæ fere totidem verbis apud Valerium Maximum habes lib. ix. 18. In Ciceronis codicibus nonnullis *Langius* et Lambinus *Threiciis* moneant legi: atque ita in antiquissimis Cartii libris Franciscus Fabricius se testatur invenisse. Quomodo in Fastis Capitolinis M. LICINIUS M. F. M. N. CRASSUS PROCOS. A. DCCXXV. EX THREICIA ET GETIS IV. NON. JUL. Cæterum in Valerio Maximo quidam Codices *Thracis* habent: ex duobus meis unus vulgatam scripturam agnoscit: alter *Thraiciis*. Legendum ex eodem isthic loci *Hoc rege inferior Alexander*: non *infelicior*, quod est in vulgatis.

Thracæ apud Festum. Vide quæ notamus ad Epist. xrx. 26. Unus Vatic. etiam non male, *nec dñi militis casum*. Sequenti versu *barbariemque, pro barbariamque*, multi veteres; monui supra lib. iiii. 10. *Heins.*

26 *Cum mecum juncti*] *Adjuncti* multi ex præstantioribus. Forte, *ah juncti*. Idem.

29 *Vis me tenet ipsa sacrorum*] *Sororum* sex veteres; quod placet: hoc est, Musarum. Vide Notas Met. iv. 470. ubi 'sorores' pro Furiis ponuntur: nam ex contextu orationis satis agnosci potest ac deprehendi, de quibus sororibus agatur. Deo codices *vis me tenet ipsa locorum*. Infra lib. iv. 10. 'Aonias sorores:' et lib. v. 12. 'novem sorores' dixit. *Idem. Vis me tenet ipsa*] Nequeo hæc studia depomere. *Pont.*

31 *Sic nova Dulichio*] *Homerus* Odyss. ix. scribit, Ulyssem tempestate æctum in Africam ad Lotophagos accessisse, ejusque socios, gustata loto, reditum in patriam oblitos fuisse: quos invitos et fientes coëgit Ulysses navem conscendere. Fuere autem Lotophagi populi in Africa, a loto arbore appellati, cujus fructus sunt magnitudine fabæ, colore croci, tam dulcis, ut advenis incutiant patriæ oblivionem; ut docet Plinius libro decimotertio.

34 *Materiam culpæ suæ*] *Malim curæ suæ*: hoc est, flammæ vel amoris. Vide Notas Rem. Am. vs. 49. *Heins.*

41 *Bacchiis*] Phæbas vates Apollinis, quæ Baccho orgia celebrat, furore correpta, qualis mater Penthei, et similes describuntur Metam. iii. *Sauvia*] Deo plena. *Suum non sentit vulnus*] Non sentit suum furorem.

42 *Dum stupet Idæis exulata jugis*] *Prim. Politiani Idonis*. Lege *Edonis*, et vide Notas Remed. Amor. vs. 593. Superiori versu pro *Bacche*, pr. Vatic. et codex Petri Servii *Bacchia*. Certe *Bacxides* Aristoteli in Problematis, et

Plutarcho eandem, quæ aliis *Bacxæ*. Hesychius *Θυδς Βακχίς: οί δὲ Μαιρδα*. Pro *Idæis jugis* pr. Polit. pr. Vatic. multique alii cum primis editionibus, *modis*: quomodo Statius Theb. v. 'velanti Teumesia Thyas Rapta Deo, cum sacra vocant, Idæaque suadet Buxus.' Cæterum *Edonis jugis* amplector præ vulgata lectione *jugis Idæis*. Sic 'Edonns Boreas' Maroni *Aeneid.* xii. 'Edonæ hyemes' apud Statium et Claudianum: et 'Edoni venti' apud Valerium Flaccum. Produxit quoque secundam syllabam Horatius, 'non ego levius Bacchabor Edonis.' Quare frustra sunt, qui *Edonius* pro *Edono* reponunt. In *Edonis* tamen ambigua est syllaba, quomodo et in *Sidonis*: sic 'matres Edonides omnes' apud nostrum lib. xi. Met. et apud Propertium, 'Nec minus assiduus Edonis lassæ choreis:' cum Lucanus corripuerit, 'Edonis Ogygio decurrens plena Lymæo.' Quo loco Salmasius Solinianis exercitationibus *Odonis* reponi jubet; cum *Odones* sint populus Thraciæ: sed non meminerat *Silium* quoque Italicum secundam syllabam corripuisse. Virgilius in Ciri secundam in *Bistonis* producit, 'Sæva velut gelidis Ciconum Bistonis in oris, Ictave barbarico Cybeles antistita buxo.' Sed fortassis illic reponendum, *Sæva velut Ciconum gelidis Edonis in oris*. *Heins.* *Dum stupet*] *Dum est attonita. Idæis modis*] Vocibus, vel modis, quibus Bacchi sacerdotes utuntur in Ida monte Cretæ, Matrem Deum clamitantes.

43 *Sacro mea pectora thyrsos*] *Viridi thyrsos* pr. Vatic. Rottendorph. alter Polit. et octo alii. *Heins.* *Thyrsos*] In sacris Bacchi sacerdotes ejus gestabant thyrsos, hastas pampinis circumvolutas; pampineas hastas vocat Virgil.: ipsi thyrsigeri dicti. *Pont.*

46 *Sentit habere Deos*] *Adeas* septem veteres. Forte *sentit habere*. 'Habere Deos iratos;' ut apud Pe-

tronium, 'Junonem meam iratam habeam.' Sed distichon est suspectum. *Heins.*

48 *Temporis adversi sic mihi sensus abest*] *Adest* Gortorph. Medonianus *abst*; pr. Vatican. *tempus hebet*. Scribe, *Sensus hebet*: sic alibi, 'Da mihi, si quid ea est, hebetantem pectora Lethen.' 'Hebes sensus' apud Ciceronem occurrit. *Idem.*

55 *Meque tot adversis cumulat*] *Cumulant* nonnulli. *Idem.*

60 *Dum miser Euxini littora sava peto*] *Jussa* bene Medonianus; nisi quod *littora leva* rectius scribetur cum Buslidiano. Trist. i. 2. 'Obligor ut tangam levi fera littora Ponti.' Pont. lib. iv. 9. 'Is quoque, quo lævus fuerat sub præside Pontus:' quæ et ibi vera lectio. 'Sinistrum Pontum' alibi non uno loco appellat, et passim ad id nomen alludit. *Idem.*

61 *Ut veni*] Posteaquam in Scythiam perveni. *Nec tamen levior*] *Nec* tamen in præsentia, minori quam antea me afficit poena. Quasi dicat: Credideram me tantum doliturum; quod patria carerem: sed alia etiam mala non leviora, quæ statim Poëta subjungit, me angunt.

66 *Vera quidem vidi, sed graviora fide*] Combianus et unus Vaticanus optime, *Vera quidem, vera sed graviora fide*. Vide Notas ad Epist. xvi. 39. *Heins.*

68 *Ilum*] *Illi* rectius Gortorph. Junianus, et Moretanus codices. *Idem.*

70 *Tutum viribus esse loci*] Aut scribe *turribus*; aut, quod pro diversa lectione in Combiano erat notatum, *manibus*. Sic Trist. v. 2. 'Vixque brevis tutum murus ab hoste facit.' *Idem.*

71 *Aspera militiæ certamina*] Juvenis enim Ovidius in Asia militavit.

75 *Tumultus*] Timoris: quod Getæ armati contra nos adventare nuntiabantur.

76 *Induimus trepida protinus arma manu*] Combianus longe venustius, *In-*

duimur; qui Græcismus Nostro valde familiaris. Ausonius Idyll. xxxix. 'Ut trabeam pictamque togam mea præmia Consul Induerer.' Met. xiv. ex veteri libro, 'Induitur scalas, lecturum poma potares.' Ibidem, 'dum Martius arma Induitur miles.' Sic et ibi scribendum puto. *Heins.* *Trepida manu*] Nos trepidi, festinabundi in timore tanto.

78 *Mænia lustrat equo*] *Cingit* tres scripti apud me, sed non ex melioribus; quomodo et ex Pircheimeriano, quem ego Arondelianum voco, Gronovius Observat. lib. ii. cap. 3. Sed vulgata lectio non est sollicitanda. Pont. i. 2. qui locus huic geminus: 'His eques instructus perterrita mænia lostrat, More lupi pavidas circueuntis oves.' Virgil. Æn. ix. 'Lustrat eques muros, aditumque per avia querit.' Silius libro i. 'Ipse caput quassans circumlostravit anhelo Mœnia sævus equo.' *Heins.*

79 *Utque rapax pecudem*] *Prædam* pro diversa lectione Gortorphianus; eleganter: hinc 'Prædones lupos' vocat Met. x. Vox est venatoria. Vide Notas ad Claudiani Fescennina in Nuptias Honorii. Actæon 'præda suis canibus' dicitur Trist. ii. *Idem.*

80 *Fertque refertque lupo*] *Fertque* trahitque primæ editiones et præstantiores scripti magno numero; quod mutari non debuit. *Idem.*

81 *Portarum sede receptum*] *Portarum sepe* pro diversa lectione Rottendorph. Moret. Barberin. et Medon. optime: *sepe* pro *septo* dixit. Varro certe l. i. de Re Rustica *sepe*, *septum*, et *sepi-mentum*, parum inter se differre ostendit: 'cui sepi-mentum est, quod virgultis solet obseri, sepes ex agresti ligno.' Vide Notas Met. iv. 80. *Idem.*

82 *Hostis habet*] *Agit* longe elegantius multi ex antiquis: hoc est, quod supra dixerat, 'fertque trahitque.' 'Agere' et 'ferre' frequenter conjungunt historici: apud quos etiam

obvium 'agere prædam,' 'agere captivos,' et similia. Trist. v. 10. 'Cum minime credas, ut avis, densissimus hostis Advolat, et prædam vix bene visus agit.' Seneca Medea Act. III. ex optimo codice Mediceo, 'Ex opibus illis, quas procul raptas Scythas Usque a perustis Indiæ populis agunt.' Vulgati petunt. Idem.

84 *Telo virus habente perit*] *Cadit* Junian. et pro diversa lectione Gotthorpi. et Rottendorpi. Supra lib. III. 'Pars cadit hamatis misere confixa sagittis.' Fast. v. 'Et cecidit telia Hasdrubal ipse suis.' Idem.

86 *Fati tempora lenta mei*] *Longa* scripti plerique. Idem.

91 *Ipse mihi, quid enim, &c.*] Quod lego ac compono, meo iudicio examinandum permitto. Careo enim amicis, quorum cum Romæ essem, in meis carminibus corrigendis iudicio uti solitus sum. Ciof.

93 *Cui nunc hæc cura laborat*] *Mea* cura quinque. Puto ea cura; vel,

quod malim, *Cui nunc, mea Musa, laboras?* *Anne ea Sauromata scripta Getaque legent?* Heins.

98 *Inque sinum mæsta labitur imber aqua*] *Δελωρο δὲ δάκρυα κόλποι.* An hoc etiam de oculorum sinu? Imber enim vehementer depluit.

99 *Qui sim fuerinque recordor*] Alii quis: sed Hafniensis et Vossianus *quid sim*; ut Met. II. 'Quid fuerim quid simque vide.' Supra Trist. lib. III. ex antiquis codicibus: 'Non sum ego quod fueram:' atque ita passim. Vide Notas ad Epist. Medæ vs. 13. Heins.

101 *Studiis irata sibi*] *Irata malignis* rectius Hamburg. et quinque alii scripti. Sequenti versu *rogos*, pro *focos*, multi veteres: nil muto. Idem.

103 *Atque ea de multis*] *Atque ita* Barberin. Putean. et Buslid. recte: ea enim ferri non potest, cum 'ista' sequatur. Supra lib. III. 'Atque ita divellit.' Epist. Leandri, 'Atque ita contactus.' Neque aliter passim Noëter. Idem.

ELEGIA II.

1 *Jam fera Caesaribus Germania*] De Tiberii expeditione intelligendum, non Drusi. Nam hic aliquot annis ante in Germania perierat, quam Poëta relegatus fuit. Micyll.

2 *Victa potest*] *Potes* Hamburg. et tres alii. Heins.

3 *Atque velantur*] *Velentur*; et mox *sonent* et *insciantque* meliores scripti. Idem.

4 *Thuraque in igne sonant*] Thura etiam cremantur in templis Deorum immortalium. *Insciantque diem*] Diem fumo obscurum reddunt, et offuscant.

5 *Adducta securi*] Reducta, ut graviore incidat pondere. Æneid v. 'du-

rosque reducta Libravit dextra media inter cornua cestus.'

6 *Sanguine tingit humum*] *Tingat* cum prim. Vatic. multi alii *pulset*; quod Gronovio placebat Obs. lib. I. 13. *Mox parent pro parant* cum Hamburg. et uno Italico. Heins.

7 *Donaque amicorum*] *Dona*, quæ Imperatores templis Deorum sibi faventium; vel dona amicorum, quæ pro Imperatoribus amici ipsorum Diis promiserant. *Pont. Dona amicorum*] 'Ipse sedens niveo candentis limine Phæbi, Dona recognoscit populorum, aptatque superbis Postibus: incedunt victæ longo ordine gentes.'

8 *Cæsar uterque*] Augustus et Tiberius.

11 *Cum bonis nurius*] Ego non Tiberii aut Drusi uxores accipio, cum Tiberii quæ erat Julia videlicet, Augusti filia, jam relegata esset: sed Germanici et Drusi junioris, quorum alteri Agrippina, Julæ et Agrippæ filia, alteri Germanici soror Livia, nupta erat, ut ex Taciti libro primo et secundo manifestum est. Dicuntur autem nurus non tantum a parentibus maritorum, sed et ab avis.

12 *Munera dat*] *Det* meliores; recte: et mox *latetur* pro *latatur* iidem; duo tamen *latantur*. Scribe *latentur*. Heins.

13 *Et pariter matres*] Ob filios hospites. *Et quæ sine*] Vestales.

16 *Parvæque cujus eram pars ego nuper*] Fuit enim Ovidius eques, et equestri ortus familia.

18 *Non nisi parva venit*] Scribe *tarda venit*: nam 'parva' paulo ante præcesserat. Possit et *sera* legi, vel *rara*: sed prima conjectura magis aridet. Heins.

19 *Ergo omnis populus*] *En* duo veteres; unus, Sic: metuo ne mendum lateat. *Idem*.

20 *Cumque ducum titulis*] Captivi et loca imaginibus scriptisque in triumphum deferebantur. Propert. 'et titulis oppida capta legam.' *Mer*.

22 *Ante coronatos*] Triumphantis currum trahebant equi candidi quatuor: qui et ipsi lauro coronabantur. *Pont*.

23 *Vultus versos*] Vultus mutatos; nam qui primo fuerant feroces, tunc erant humiles et abjecti. *Pro tempore*] Habita temporis ratione, quod poseit, ut victi ferociam ponant. *Aliis pro tempore versos*] Hoc est, mutatos et dejectos. Malim tamen *mutatos*. Heins.

24 *Terribiles aliis*] Cernet, inquit, populus alios captivos truci vultu, tanquam si essent victores, quod his solet evenire, qui sui sunt immemores.

26 *Noverit illa*] *Ipsa* rectius unum Mediceus; et *Is* pro *Hic Medonius* versu proximo. *Idem*.

27 *Hic qui Sidonia*] *Mycoris* est narrantium, et digito commonstrantium: Hic fuerat hostium summus Imperator. *Pont*.

29 *Lumen miserabile fixit*] *Figit* multi. Heins.

33 *Fraude locorum*] Germanum transfugam denotat, qui in hostium insidias præcipitavit Romanos, aut in loca duxit iniqua.

34 *Squalida prolixis qui tegit ora comis*] Veterum plurimi *demissis*, vel *dimissis*: prim. Vatic. et sex alii *promissis*; quod verum est. Sic de Gallia Livius lib. viii. bello Maced. 'Proceræ corpora, promissæ et rutillatæ comæ, vasta scuta, prælongi gladii.' Vide Festum in *promissum capillum*. Superiori versu pro *inclusit fraude*, primæ editiones et scripti quidam *illusit*. Heins.

35 *Illo ministro*] Ministrum sacrorum intelligit, ex Druidibus aliquem. Scribit enim Cæsar lib. Commentar. vi. nationem omnium Gallorum esse admodum deditam religionibus; atque ob eam causam qui sunt affecti gravioribus morbis, quique in præliis periculisque versantur, pro victimis homines immolare, aut se immolatos vovere, administrisque ad ea sacrificia Druidibus uti: qui pro vita hominis, nisi vita hominis reddatur, non posse numen Deorum immortalium placari arbitrabantur, publicæque ejusdem generis instituta habent sacrificia. *Mer*. *Illo qui sequitur*] Videtur hoc loco Poëta ad ea alludere, quæ apud Tacitum referuntur libro primo de ingressu Germanici in saltum Teutoburgensem, et de facie locorum, circa quæ Varus cum legionibus suis occisus fuerat. *Micyl*.

41 *Cornibus hic fractis*] *Infractis* duo veteres. Claudianus de Rheno, 'Cornibus infractis adeo mitescere cogit.' 'Infracti adverso Marte Latini' apud

Virgil. *Et erit, pro erat, prim. Polit.* ac duo alii. *Idem.*

48 *Purpureus*] In veste purpurea, quam aureis intextam sideribus triumphantes gestabant. *Mer.*

50 *Undique jactato flore*] Item populus Rom. floribus aspergere, coronas et lemniscos projicere solebat in eos, quos cohonestare volebat. *Pont.*

51 *Tempora Phæbea lauro cingentur*] *Lege cingetur*, et refer ad militem laureatum. Poterat alioquin *cingeris* dixisse. Hanc conjecturam confirmat Arondelianus liber, quem, dum hæc eduntur, serus nunc consulo. *Heins.*

53 *Ioque Miles Io magna voce triumphæ canet*] Io vox est clamantis, qua triumphantem imperatorem exercitus sequens utebatur. Vide Horat. Od. lib. iv. 2. 'Tuque dum procedis Io triumphæ, Non semel dicemus Io triumphæ Civitas omnis, dabimusque Divis Thura benignis.'

53 *Ipo sono plausuque*] Nam citharædorum ac tiliarum turba ad Hetruscæ similitudinem pompæ Imperatorem præcedebant. Hi succincti, coronisque aureis redimiti, suo quisque ordine psallentes canentesque prodibant. *Fremituque calentes*] *Canentum* pr. *Polit.* pr. *Vatic.* pr. *Pal.* et sex alii; recte: duo *canentes*: Combianus non male *paventes*. *Heins.*

55 *Inde petes arcem et delubra*] Tolle *et* cum septem scriptis, familiaris Nostro appositio; sic infra Eleg. 4. ex antiquis libris, 'Hæc regio magni penetralia mundi.' *Idem.* *Arcem*] Capitulum. *Et delubra faventia votis*] Templum Jovis Capitolini: qui favit votis Imperatoris ad bellum exeuntis et pop. Romani. *Mer.*

56 *Laurea vota Jovi*] *Vitta* uterque

Polit. pr. *Pal.* multique alii. Vide *Notas* ad Fast. ii. 30. *Pr. Vatic.* *laurea juncta*: Junianus et Putean. *laurea sarta*. *Trist.* ii. 'Ponet et in nitida laurea sarta coma.' *Pont.* iii. 4. 'Quid mirum, sertis exhausto floribus horto, Si duce non facta est digna corona suo?' ita vetus codex. *Lucanns* lib. x. 'Accipiant sertas nardo florente coronas.' *Propertius* Eleg. ii. 33. 'Cum tua præpendent demissæ in pocula sertæ;' coronas subintellige: ita enim *Charisius* legit; et vetustus codex, quo *Neapoli* sum usus; non *tua sarta*. *Cornelius Severus*, 'Huc ades Aonia crinem circumdata sarta.' Hic tamen *et* *laurea vota* non temere in aliam lectionem mutandum. *Heins.* *Laurea vota*] In Capitolium quum esset ventum, Imperator victor Diis gratias conceptis verbis agebat. Tum victimæ cædebantur et corona aurea cum pretiosis manubiis et spoliis opimis Jovi dicabatur, et in gremio ejus deponeretur, vel templis dicabatur. *Pont.*

69 *Atque procul Latio*] *Utque* quatuor scripti. *Lege Atque.* *Idem.* *In orbem diversum*] In Scythiam procul positam ab Italia, quasi ea sit alter orbis.

73 *Illā dies veniet*] *Scribe veniat*; est enim optantis. Sic *Trist.* iii. 5. 'Hunc utinam nitidi solis prænuncius ortum Adferat admissio Lucifer albus equo.' Et, 'Hunc Aurora diem, spectacula tanta ferentem, Quamprimum croceis roscida portet equis.' Et *Pont.* lib. i. 4. 'Memnonis hanc utinam lenito Principe mater Quamprimum roseo provocet ore diem.' *Heins.*

ELEGIA III.

1 *Magna minorque*] Ursa minor Cynosura dicitur; major, Helice. A Phœnicibus potissimum Cynosura inter navigandum observatur; Sidon quippe in Phœnicia: Major autem a Græcia. P. *Utraque sicca*] Neutra occumbit, nec in Oceanum descendit. *Mer.*

5 *Ætheriamque arcem*] Polum arcticum: qui circulus est brevissimus, ab Ursis nominatus, quæ sunt astra vicina polo Septentrionali, atque ideo nequeunt occidendo terram contingere. P.

8 *Iliades*] Iliæ filius. *Transiitisse*] *Transiitisse* scripti meliores: ita Noster passim. *Heins.*

9 *In meam dominam*] In meam uxorem. *Nitidos vultus*] Propter stellarum nitorem, quo nihil nitidius.

11 *Hei mihi, cur timui*] *Cur nimium quæ sunt manifesta requiro* primæ editiones et quatuor scripti; bene; nisi *maius timide*: nam prim. Vatic. et prim. Pal. *timeam*; duo alii *timeo*. *Heins.*

12 *Cur labat ambiguo spes mea mixta metu*] *Mihi mixta* quatuor; quod præstat: at Arondelianus *spes bona mixta metu*; ut Epistola Canaces, 'spes bona det vires.' Malim etiam *victa metu* quam *mixta*: certe in uno Italico *nixa*. *Idem.*

13 *Crede quod est, et vis*] *Quod vis* quinque veteres. Arondeliannus, *quamvis*. *Idem.*

15 *Quodque polo fixæ*] *Positæ* Vossian. ut Met. II. 'Quæque polo posita est glaciali proxima serpens.' *Idem.*

19 *Tunquam præsentibus hæret*] *Præsentis inhæret* septem veteres; recte: vide quæ noto Epist. v. 45. *Idem.*

21 *Ecquid ubi incubuit*] *Ut incubuit* multi veteres cum priscis editionibus; quomodo Noster sæpissime. *Idem.*

22 *Somnus abit*] *Abest* pr. Polit. pr. Vatic. et duo alii. *Idem.*

25 *Et veniunt æstus*] *Tunc veniunt* unus Italic. Combii liber *Conveniunt*, et Barberin. *quæstus*; nam de æstu animi jam egit. Scribe, *Num veniunt quæstus*: et superiori hexametro, *Num subeunt curæ*; nam multi veteres *Tum*: pr. Pol. *Nec*. *Idem.* *Æstus*] Sollicitudines. Virgil. *Æneid.* lib. VIII. 19. 'magno curarum fluctuat æsta.'

28 *Mæsti signa doloris amor*] Eleganter pro diversa lectione Barberin. *casti doloris*: Leidensis *tacti*. *Heins.*

29 *Thebana perentum*] *Cruentum* plerique veteres. Multi etiam *trahi*, pro *rapi*, versu proximo. *Idem.* *Thebana*] Andromache, filia Eëtionis Thebarum in Cilicia regis.

30 *Thessalico ab axe*] A curru Achillis Thessali. *Mer.*

41 *Spiritus hic per te*] *Pro te* codex Petri Servii. *Lege prope te*: ut Art. Am. 'Vel prope te nato lucide Cydne croco.' Infra IV. 4. 'Atque meam terram prope sunt funebria sacra.' *Idem.*

42 *Corpora nostra*] *Pectora* Combii et tres alii. *Idem.*

46 *Tactaque nascenti*] Solebant infantes, simul ac editi essent, humi deponere, et Opem Deam invocare, quæ nascentibus opem ferret. Quos antem alere decreverant, eos humo tollebant, cui rei Deam Levanam præficiabant: quæ scilicet pueris de terra levandis præesset. *Pont.*

47 *Denique dum vixi*] *Ut et vixi* primæ editiones et scripti novem: quinque *et ut*; quod placet, si recte

locum distinguis. *Heins.*

57 *Utque proba dignum est*] *Proba* plurimi ex castigatioribus; optime: regit enim ea vox non secundum minus, quam sextum casum. Adeatur exactissimus Vossius opere Grammatico lib. i. de Constructione cap. 11. Vide et Nonium in ea voce. Virgil. 'magnorum haud unquam indignus avorum.' Idem *Æn.* xi. 'Huc petiture veni, capias ut digna Camillæ Præmia:' sic veterrimus Medicus aliique multi ex præstantioribus codices, non *Camilla*. Silius lib. viii. 'Ducit avis pollens, nec dextra indignus avorum Scævola.' Noster Art. lib. iii. 'Curia consilii quæ nunc dignissima tanti est:' ita priscae editiones et scripti nonnulli. Pont. iv. 8. 'At nihil hic dignum poteris reperire pudoris:' sic et ibi vetus codex et plurimi. Met. lib. v. 'utinam modo dicere possim Carmina digna Deæ.' Et lib. vi. 'accedit eodem Digna Deæ facies.' *Idem.*

58 *Addebat veris*] Et vera de me prædicabas; et falsa etiam non pauca veris adjuuebas, quo te beatiorum faceres. *Pont.*

62 *Non debet dolor hinc*] Concinnus duo veteres, *Non dolor hinc debet*. Malim etiam *rubor* quam *pudor*: quia 'pudeat' præcessit. *Heins.*

63 *Cum cecidit Capaneus*] Capanensis fuit unus ex septem regibus qui Thebas obsederunt, superbus et Deorum contemptor: qui provocans scilicet Jovem ipsum, eoque invito capturum Thebas se minitans, in oppugnatione Thebani muri a Jove ictus cecidit.

64 *Non legis*] Num pr. Vatic. Rotendorph. et duo alii; bene. *Heins.* *Euadnen*] Capanei uxorem. *Erubuisse viro*] Pro, propter virum, aut viri casum. Quasi dicat, Maritum etiam in adversis amavit Euadne, quod in ejus rognum ardentem se nimio amore præcipitavit.

66 *Ipsæ suis Phaëthon inficiendus erat*] *Tuis* eras Junianus; magis poetice. *Heins.*

76 *Publica virtutis per mala facta via est*] *Virtuti* rectius legas cum uno Vaticano. Lib. i. 3. 'Et mihi facta via est.' *Idem.*

77 *Ars tua, Tiphys, jacet*] *Latet* Patavinus: scribe *vacet*. Et sequenti versu, *ars tua, Phæbe, vacet* cum Gotthorphanio; plurimi alii *vocat*; vulgo *jacet*: 'vacet,' iners ac otiosa sit, nullum usum habeat, nihil habeat quod agat, aut in quo occupetur. Sic Met. viii. initio 'vacare victoria' dicitur, quæ non est occupata, et in dubio hæret: 'Inter utrumque vacat dubiis Victoria pennis:' ita enim ex vestigiis veterum codicum scribendum videtur. Sic ager 'vacare' dicitur, qui non excolitur: sic 'vacuum novale' Pont. lib. i. 4. Quare præter rem illud Trist. iv. Eleg. 8. 'Tempus erat nec me peregrinum ducere cælum, Nec siccam Getico fonte levare sitim: Et modo, quos habui, vacuos secedere in hortos:' alibi enim laudat *hortos suos*. Quare scribo *vacuum*; hoc est otiosum: *horti* enim *vacui* minus bene dicuntur, *arva vacua* bene: de quibus Met. iv. 341. Sic 'aures vacuæ,' et similia. Lib. ii. ad Augustum, 'At si, quod mallet, vacuus fortasse fuisses.' Pont. lib. iv. 5. 'Tempus ab his vacuo Cæsar Germanicus omne Auferet:' ubi nunc legitur *vacuum*. *Idem.*

81 *Dat tibi nostra locum tituli fortuna*] *Malim titulis*. *Idem.* *Tituli*] *Laudis*. *Caputque conspicuum*] Et tna pietas habet quo tollat caput conspicuum.

84 *Et patet in laudes area magna*] *Area lata* primæ editiones; et sex scripti: ut Epist. Penelop. 'Et patet in curas area lata meas.' Malo præterea *En latet*; quomodo unus Vaticano. *Heins.*

ELEGIA IV.

6 *In Latio foro*] In Romano foro. Messalinum autem hic poetam arbitror designare.

7 *Quod minime volui*] Maluissem te vero nomine appellare: nunc ab adiunctis et signis te significare cogor. *Pont.*

8 *Ignoscas laudibus ipse tuis*] *Ista tuis* alter Polit. Apud Paternulum, 'Familiare est hominibus omnia sibi ignoscere.' *Heins.* *Ignoscas laudibus tuis*] Quasi dicat, Laudibus tuis ascribas, si cognosceris signis supradictis.

12 *Posse nocere puto*] *Put* quatuor veteres concinnius. *Heins.*

13 *Quid enim civilius illo*] Ita meliores: tres tamen *communius*, quod ex Pirckheimeriano, sive Arondeliano, doctissimus probat Gronovius Observat. lib. II. 12. qui videndus. Sic apud Ciceronem Catone Majore, in veterrimo codice meo, 'Cæteris in rebus commune erga Lysandrum et familiarem fuisse;' non *comem*, quod est in vulgatis, sed quia 'de communi bono' mox sequitur, minus placet. Lib. III. 8. 'At quoniam semel est odio civiliter usus.' *Idem.* *Ipse pater patriæ*] Scribit L. Florns, Augustum ob ingentia facta Dictatorem perpetuum appellatum fuisse, et Patrem Patriæ: tractatumque etiam in senatu, an quia condidisset imperium, Romulus vocaretur: sed sanctius et reverentius visum fuisse nomen Augusti, ut scilicet jam tum, dum terras coleret, ipso nomine et titulo consecraretur.

21 *Tamen hoc ego crimen habeo*] *Amabo* bene prim. Vatic. et Leidensis. *Heins.* *Tamen hoc ego crimen habeo*] Quasi dicat, Augustus hoc crimen meum esse dicet, non tuum: ideo non est verendum, ut hanc ob

causam ille prosequatur te odio.

23 *Est injuria nostra*] *Nostri* duo veteres. Forte *nostro*: tecum, qui noster es. Sed numeri in hoc versu duriores. Nec multum hæc ad rem faciunt: quare tollantur, licet. *Heinsius.*

25 *Ne sim tibi crimen amicus*] *Amice* plerique veteres. *Lege tibi crimen amico.* *Idem.*

26 *Invidiam auctor habere potest*] Ego Ovid. possum dici fuisse criminis causa.

29 *Potes hæc meminisse*] *Hoc* primæ edit. et libri scripti. *Heins.*

30 *Me iudice*] Me etiam judicante ingenium meum non esse tantum, quantum illi apparebat. *Mer.*

31 *Illo ore*] Illa gravitate orationis suæ, qua nobilitabatur, de versibus meis pronuntiabat iudicium suum. *Pont.*

32 *Pars magnæ nobilitatis*] Partem magnæ nobilitatis intelligit eloquentiam, quæ inter cæteras Messalini nobilitates erat magna pars.

34 *Sunt data verba*] Dedit verba, non rem, quemadmodum pater tuus existimabat. Credebat enim me ingenio ad summum dignitatis gradum perventurum, quum in præsentia ejectus sim in exilium præter ejus opinionem. Est autem 'dare verba,' ut Donatus scribit, decipere eum, qui quum rem expectet, nihil invenit præter verba. *Auctori tuo*] Patri tuo, qui tibi auctor fuit hujus amicitiae, probando ingenium meum, et loquendo honorifice de meis studiis. *B.*

35 *Nec tamen sunt data*] Quamvis dixerim me patri tuo verba dedisse, ne credas tamen me dixisse quod enim deceperim, quod exilii nota affectus fui: quod videtur esse alienum

ab eo quod ille de me senserat. *Sed in omnibus actis, Ultima si demas*] Sed vitam meam probabis, et intelliges me non dedisse verba, si totius vite mee cursum potius quam finem inspexeris.

37 *Scelus esse negabis*] Malim negaria. Heins.

39 *Prius obfuit error*] Plus nonnulli; male: dixi Pont. lib. II. 3. 9. *Id.*

41 *Coſuntia rumpe vulnera*] *Rumpam* Vaticanus optimus, optimus Mediceus, et tres alii; sequor: ipse enim rumpit vulnera retractando, quorum mentionem injicit. *Idem.*

45 *Idque Deus sentit*] Me scilicet culpa carere. Deum autem Augustum intelligit. *Lumen*] Vita.

46 *Mihi detractas opes*] Opes mihi ademptas: ut exulibus fieri solet.

51 *Mitius exilium pauloque quietius oro*] *Opto* meliores, et propinquius: sequor. Sub finem libri II. 'Tatius exilium, pauloque quietius oro: ' ubi *Mitius* et *opto* pari modo in nonnullis veterum. Heins.

53 *Tantaque in Augusto clementia*] *Quantaque* alter Politiani et duo alii; bene: et *Hoc* sequenti versu pro *Huc* cum melioribus. *Idem.* *Tantaque in Augusto est clementia*] De Augusti clementia legito Tranquillum.

58 *Nec placidos portus hospita navis habet*] *Adit* pr. Vatic. et quinque alii castigatiore; bene: tres alii *puppis habet*. Heins.

59 *Quæ prædam sanguine quarunt*] *Quarant* quatuor veteres. *Idem.*

62 *Pene sub ejusdem frigoris axe jacent*] Primæ editiones et scripti quinque *sideris igne*. Combianus et duo alii, *sideris axe*, quod verum est. *Id.*

63 *Ubi Taurica*] Ubi regio illa crudelis, de qua Herodotus libro quarto, et lib. III. de Ponto Eleg. 2.

64 *Cæde phætrata spargitur ara Deæ*] *Pascitur* pr. Vatic. pr. Polit. opt. Medic. et Moreti codex pro diversa lectione; nihil verius. Sic et in Virgiliana *Æneidos* dedicatione,

Delph. et Var. Clas.

ubi nunc circumfertur, 'Corniger hos aries humiles et maxima taurus Victima sacratos tinget honore focus;' cum in veteri codice Neapolitano Sannasarii legatur *sparget honore*: vix dubito quin reponendum sit *pascet honore*. Val. Flaccus, 'Tum quocunque loco meritas tibi plurimus aras Pascet honos.' Plura ad Claudianum Notis in III. Cons. Honorii vs. 101. et Amor. lib. III. 8. Heins. *Cæde*] Morte hospitum. *Phætrata pascitur Deæ*] Deæ Dianæ, quæ tanquam venationis Dea sagittis nititur. Hæc retia ad venandum invenit, ex quo et Dictynna est cognominata. Colebatur autem circa Ephesum, Pontum, Persidem, et Cretam: unde Ephesia, Ctesia, Tarrapolia, ac Persea.

67 *Hic*] In Taurica regione. *Virgo Pelopeia*] Iphigenia, filia Agamemnonis, ex Pelopis genere. *Pro supposita cerva*] Pro cerva, quam loco Iphigeniæ subjecit Diana, ut docet Servius in enarratione ejus versus, 'Sanguine placastis ventos, et virgine cæsa.'

69 *Pius an sceleratus*] Unde quum Areopagitarum judicium subiisset, variatis hominum sententiis, non solum divina, sed etiam Deæ sapientissimæ sententia absolutus fuit, ut docet Cicero in oratione pro Milone.

71 *Phocæus*] Pylades, ex Phocide regione, filius Strophii: fidissimus ejus et individuus comes.

73 *Tristem ducuntur ad aram*] *Barberin.* et fragmentum Vatic. pro diversa lectione *Triviæ ad aram*; quod et Vossianus confirmat: recte. Pont. III. 2. locus huic geminus, 'Protinus immitem Triviæ ducantur ad aram, Evincti geminas ad sua terga manus.' Heins. *Ad aram*] Ad Dianæ Tauricæ, ut de more Deæ sacrificarentur.

76 *Alter ab alterius funere maestus erat*] *Lege ob alterius funera*, quod Hamburgensis et Strozæ codex adstruunt cum Regio et Moreti libro: nonnulli *ob funere*. Heins.

78 *Barbara vitta*] Vitta, qua vin-

11 Y

ciebantur eorum capita, qui Deo alicui immolabantur. Virgilius, 'Et circum tempora vittæ.'

79 *Cum vice sermonum fratrem cognoscit*] *Æneid.* vi. 'Hac vice sermonum roseis Aurora quadrigis Jam medium ætherio cursu trajecerat axem.'

81 *Deæ signum*] *Dianæ simulacrum.* *Mer.* *Crudelia sacra perosa*] Non postulabat Diana sibi hujusmodi hostiis sacrificari; sed erat Thoantis immanitas, ut ei hospites mactandos censeret. *Pont.* *Lata Deæ signum transfudit*] *Eurip.* Iphigenia Taur. Quem locum, ut potuimus, ita tamen ut intelligi possit, sic reddimus: 'Thoanta caput callida prendunt via. Sacris refluxum postibus læti

efferunt Penetrabile signum.'

82 *In meliora*] Vide Fab. *Enrip.* quæ inscribitur Iphigenia. *Mer.* Anfugiens cum fratre Iphigenia, transfudit secum Deæ signum in loca meliora, quæ moribus, quæ humanitate. *Pont.*

83 *Regio magni pene ultima mundi*] *Magni penetralia mundi* Barberin. et Gottorphanus eleganti appositione. Pontum abstrusam et interiorem orbis partem appellat. Monui supra hoc libro *Eleg.* ii. 55. *Heins.*

85 *Atque meam terram*] *Distichon* etiam hoc Ovidianæ venæ vix est ut censeatur. *Idem.* *Meam terram prope*] *Prope* Tomitanam urbem.

88 *Placato Deo*] *Placato Augusto,* et reconciliato.

ELEGIA V.

1 *Inter sors prima sodales*] *Pars meliores:* tamen in *Pastis*, 'matris sors ego prima fui:' et *Met.* xiii. 'Fæmineæ sortis' pro prole fæminea. Sic *Epist.* viii. legebam, 'Sors hæc una mihi conjux bene cessit Orestes,' non *pars.* *Heins.* *Pars prima*] *Princeps,* inter amicos meos *disparebam.*

4 *Infusa Pallade*] *Oleo infuso.*

5 *Portus fideles*] *Amicitie munera* et confugium. *Mer.* Vel non dubitasti me tueri tuo patrocínio. *Bersam,*

7 *Cujus eram cæcus non me sensurus agentem*] *Unus Vatic.* et *Bualidianus censurus.* Vide quæ noto ad *Epist.* vii. 47. Superiori hexametro lege cum scriptis *Qui veritus non es,* pro *est.* *Heins.*

9 *Temporis hujus*] *Hujus mei infortunii;* vel vis adversæ fortunæ. *Mer.*

11 *Tu tamen agnosce*] *Scribe Te agnosce;* sic lib. i. 7. 'Hæc tibi dis-

simulas, sentis tamen optime dici.' *Heins.*

14 *Famæ conciliare*] *Immortalitati consecrare.*

16 *Intempestivus nominis obstat honor*] *Honos* duo veteres. *Scribe obest honos.* *Heins.*

18 *Teque fuisse pium*] *Teque fuisse mei rectius* *Combianus* et octo alii. *Idem.*

19 *Remis luctare*] *Omnem adhibere conatum.* *Paræmiæ* nos admonet, 'remis velisque contendere.' *Pont.* *Remis luctare*] *Quod fit adverso flumine.* *Virg.* viii. 'Advorsum remis superes subvectus ut amnem:' cui contrarium: 'Mitis ut in morem stagni, placidæque paludis sterneret æquor aquis, remo ut luctamen abesset:' 'acuto in murice remi Obnixi crepuere.' *Æneid.* v. *Quod luctamen est,* ad Ovidii *fortunas accedens.*

20 *Dum veniet placido mollior aura Deo*] Veniat meliores magno numero: nisi quod pr. Vatic. pr. Polit. opt. Medic. et tres alii *venit a placido*. Pro *aura* quatuor *hora*; octo *ira*: quare aut legendum *placido mollior ira Deo*, aut *mollior aura mari*, vel *salo*: ut persistat in figura inceptæ orationis. Vide Notas Fast. v. 648. *Heins.*

24 *Indeclinatæ amicitia*] Amicitia non imminutæ, sed firmæ.

27 *Sic æquet tua nupta virum bonitate perenni*] Tò perenni parum huc quadrat: et 'perennes' jam præcesserat. Forte, *Sic æquet tua nupta suum probitate parentem*. *Heins.* *Sic æquet tua nupta virum*] Sic Virgil. *Æneid.* vi. 'conjug ubi pristinus illi Respondet curis, æquatque Sichæus amorem.' Quod arripuit Stat. *Thebaid.* ii. 'Tydea jam socium cœptis, jam pectore fido Æquantem curas.' *Virum*] Te maritum. *Mer.* *Sic æquet tua nupta*] Sic uxor tua moribus tuis respondeat: Te probitate et religione æquet. *Pont.*

28 *Rara querela*] Prim. Vatic. *rata*; plurimi *nulla*; etiam bene: apud

Martialem 'Lis rara.' *Heins.*

29 *Socius sanguinis*] Frater tuus.

30 *Frater*] Pollux. Et quum Jupiter cælum Polluci daturus esset, ejus precibus factum est, ut sex mensibus Castor in cælo esset, totidem Pollux: dicente Ovidio: 'Jamque tibi Pollux cælum sublime patebat, Quum mea, dixisti, percipe verba, pater: Quod mihi das uni, cælum partire duobus,' &c. Quod ideo fingitur, quia eorum stellæ ita se habent, ut occidente una, oriatur altera; vel quia alternis diebus lucent. Hyginus scribit Castorem et Pollucem omnium fratrum inter se amantissimos fuisse: quod neque de principatu contenderunt, neque ullam rem sine communi consilio gesserunt: pro quibus officiis eos Jupiter inter notissima sidera constituisse existimatur.

31 *Sic juvenis similitique tibi sit natus*] Forte *sic superet, similitique tibi sit*. Epist. Didus, 'Sic superent, quoscunque tua de gente reportes: hoc est, superstites sint.' *Heins.*

ELEGIA VI.

1 *Tempore rusticola*] Hæc quæ sequuntur, apud alios, a superioribus separata leguntur: ut ab hoc loco nova, et quæ ordine sexta sit, elegia incipiat. Nec male omnino, ut mea fert sententia. Nam et sententia alia a superiore est: et cum hæc querelam miseræ suæ continuat, illa autem impetitionem; hæc promiscue ad omnes amicos sive lectores, illa ad solum eum cujus nomen ex circumstantiis describit, pertinere videtur. *Micyll.*

3 *Lentis*] Flexibilibus.

4 *Duros lupos*] Dura frena. *Lupata*

autem intelligit. Est enim lupatum, frenum asperum, quo equi ferociiores coercerentur: sic dictum, auctore Servio, a lupinis dentibus, qui inæquales sunt.

7 *Inda Bellua*] Elephantes, quia paulatim magistris parere consueverunt: nam regem adorabant, genua submittebant, coronas porrigebant, funibus subibant. *Mer.*

9 *Racemis*] Racemi proprie sunt vineæ minores, granis exilioribus; qui plerumque a vindemiatoribus sub pampino latentes fallentesque relictî, post colliguntur.

11 *Tempus et in canas*] Tempore etiam frumenta nascuntur, et ad maturitatem perveniunt. *In canas semen perducit aristas*] Pro *semen* unus Vatican. *semper*: Buslid. *speciem*. *Lege spicam*, vel *aegetem* aut *measem*. Pro *perducit* pr. Vatican. et alii plurimi *producit*. Heins.

12 *Ne sint tristi poma sapore facit*] *Cavet* eleganter Leidensis. *Idem*.

13 *Dentem terram findentis aratri*] *Multi terras findentis* vel *acidentis*: Barberin. et opt. Medic. cum duobus aliis et priscis editionibus, *terras renovantis*; et placet. 'Renovare terram,' pro arare, passim veteres et Noster sæpe: ut Met. I. 'Nec renovatus ager gravidis canebat aristis.' Infra Eleg. 12. 'Fertilis assiduo si non renovetur aratro, Nil nisi cum spinis gramen habebit ager.' *Terras patientis* pr. Vatican. An forte scribendum, *Attonuit dentem tempus patientis aratri*; ut Amor. lib. I. Eleg. ult. 'Ergo cum silices, cum dens patientis aratri Depersant arvo.' *Idem*.

14 *Rigidos silices*] *Rigidas* meliores magno numero; sic et alibi. *Idem*.

16 *Mæstaque corda levat*] *Domat* Barberin. et fragmentum Vatican. placet. Epist. Phædræ, 'duraque corda doma.' *Idem*.

21 *Nec quæsitâ tamen spatio patientia longo est*] *Non quassata* unus Vatican. et Arondelianus: sed nil mutandum. *Idem*.

23 *Scilicet et veteres*] Dicit malum vetus sibi ita recens videri, quemadmodum jugum plerumque et frenum juvenis et equis, qui quamvis diu

illis assueti fuerint, tamen tanquam novam molestiam plerumque rejiciunt. *Juga sæpe juvenci*] *Juga curvæ* alter Palat. placet; ita sæpe Noster: quandoque et 'panda juga:' supra hac Elegia, 'Præbet et incurvo colla premenda jugo.' Heins.

29 *Est quoque non minimum*] *Non nihilum* Rottendorphianus cum Leidensi, et Combrianus pro diversa lectione: *non nimium* quatuor alii. *Idem*.

31 *Fortior in fulvo*] Exemplis arguit, multo magis gravare mala vetera quam recentia. *Luctor*] Qui lucta ludit et palæstra. Fuere autem tria athletica certamina, in quibus certabant corporibus suis cursores, pugiles, et luctatores. Alii quinque statuunt, saltum, cursum, discum, jaculum, luctam.

33 *Nitidis arenis*] In campo recenter arena strato.

38 *Quæ mala sunt longa multiplicata die*] *Et mala* recte veteres: unus cum Bersmanni libro *quam*; quomodo et Gronovius conjiciebat. *Longo* etiam *die* nonnulli. Heins.

46 *Et quæ nulla mihi carior*] Scribo, *quæ nemo mihi carior*: nisi malis, *Et mihi quæ nil est carius*. *Idem*.

48 *Sic mala, quæ video, non videoque, nocent*] An urbis facies et sodales absentes pro malo numerat? non puto. *Scribe male nocent*: et adeantur quæ notavi Fast. II. 170. Quidam scripti cum primis editionibus *sic me movent*. *Idem*.

49 *Quæ me solatur*] *Soletur* meliores. *Idem*.

ELEGIA VII.

1 *Bis me Sol adiit gelidam post frigore brumam*] Alii *gelida post frigora brumæ*; sed minime placet illud *me Sol adiit*. Forte, *Bis ver Sol adiit, gelida post frigora brumæ*: nam Aries Pesci succedit. *Heins.*

2 *Bisque suum tacto Pisce*] Hoc dicit, quia sol a Capricorno, Aquario, et Piscibus hyemem transigit. *Mer.*

7 *Cur quoties alicui dum chartæ vincula demsi*] *Chartæ suæ vincula plurimi veteres*: duo *demi* sua vincula *chartæ*. Vide Notas ad Fast. III. 293. Sequenti versu *e multis* meliores, non *ex*. *Heins.* *Cur quoties alicui*] Ex his duobus versibus facile refelli potest eorum opinio, qui volebant nomen scribentis, et ejus ad quem scribimus, literis jam signatis inscribi: quum aperte hic possimus videre, intus tantum appositum fuisse nomen scribentis.

11 *Ora Medusæ Gorgoniæ*] *Medusæ crimes in serpentes mutavit Minerva*, quod cum Neptuno in ejus templo concubuit, ejusque caput ad terrendos hostes ægidi imposuit.

13 *Esse Chimæram*] De Chimæra forma Homerus lib. sexto Iliados ita scribit: Anterius leonem, posterius vero draconem, medio autem capram, atque terribiles ex ore flammarum globos cum spiritu effundentem. Vide Natal. lib. ix. 4.

15 *Quadrupedesque homines*] *Lege, hominum cum pr. Polit. pr. Vatican. et quatuor aliis: duo hominis. Heins.* *Quadrupedesque homines*] Centauros. *Cum pectore pectora junctos*] Centauro- rum enim pectora humanis pectoribus juncta fuere: habuere enim partem pectoris humanam, partem equinam.

16 *Tergeminumque virum*] *Herylum aut Geryonem intelligit, quos terge-*

minos fuisse docet Virgilius. Justinus scribit, Geryonem non triplicis naturæ fuisse, sed tres fratres tantæ concordie extitisse, ut uno animo omnes regi viderentur. Horatius: 'Qui ter amplum Geryonem Tityonque tristi Compescit unda.'

17 *Sphingaque*] Sphinx bellæ est pilo fusco, geminis mammis in pectore, muliebri facie, pedibus ac cauda leonis, pennis autem volucris. Ferunt Sphingem juxta Thebas ænigma hospitibus proposuisse: quod satis notum. *Et Harpyas*] Hesiodus duas tantum dicit Harpyas fuisse ex Themante et Electra natas, scilicet Ællo et Ocypeten: tertiam addidit Maro, Celæno. Earumque formam ita describit: 'Virginei volucrum vultus, fœdiasima ventris Proluvies, uncæque manus, et pallida semper Ora fame.' *Serpentigerasque Gigantes*] Legitur etiam, *Serpentipedesque Gigantes*: hoc est, Gigantes, quorum pedes in serpentum volumina desinebant. De quibus Macrob. lib. Saturn. I. *Serpentipedesque Gigantes*] *Gigantas* cum Rottendorphiano. Vide Notas Fast. III. 439. *Heins.*

18 *Centimanumque Gygen*] *Gyan* Rottendorph. alii multi *Gygæ*; prim. Pal. *Giam*: consule Notas Amor. II. 4. vs. 10. *Idem. Centimanumque Gygen*] Gyges, auctore Hesiodo, Cœli et Terræ filius fuit, fraterque Briarei et Cotti, quorum singulos centum manus habuisse dixit, et capita quinquaginta. Hi Titanes dicti sunt, ac decennale bellum cum Saturni filiis gesserunt. *Semibovemque virum*] Minotaurum denotat, natura duplici: nam usque ad humeros taurus, cætera homo fuit.

ELEGIA VIII.

5 *Ut posito deberem sine laborum]* Forte, *posita deberem sine labori*: 'posita,' ut vitetur ambiguitas. *Heins.*

10 *Rura paterna]* Me, qui sum dominus eorum. Erant autem in Pellinis.

11 *Inque sinu dominae, charisque nepotibus]* Sodalibus primæ editiones et plurimi scripti. Sed distichon etiam hoc vix genuinum est. *Heins.*

14 *Hos ego sic annos ponere dignus eram]* *Canos ponere* pr. Pal. et quinque alii. Sed neque 'anni' neque 'cani' hoc sensu satis Latine ponuntur. Quare refingo *annos condere*: sic 'condere ætatem' apud veteres; ut et 'condere soles.' *Idem.*

16 *Sarmaticis locis]* *Jugis* quatuor libri veteres. *Idem.*

17 *In cava ducuntur]* Navium exemplo, quæ longa navigatione procellis agitata, in navalibus reponuntur, se senem dicit placida quiete uti debuisse.

21 *Miles ubi emeritis non est satis utilis armis]* *Miles* ut plerique veteres: et *annis pro armis*; recte: nam rō arma sequitur. Martial. 'Emeritos Musis et Phæbo tradidit annos.' *Idem.*

22 *Ponit ad antiquos]* Milites singuli perfuncti militia, donabantur septenis, pluribusve aliquando jugeribus terræ, quo possent reliquum vitæ agere. Solebant autem, quum

a militia discederent, arma alicui Deo suspendere: quam rem non modo milites faciebant, sed etiam gladiatores. Quem morem designat Horatius in Epistol. lib. i. 1. 'Veianius armis Herculis ad postem fixis latet abditus agro.'

27 *Vacuos secedere in hortos]* *Lege vacuum*, hoc est, otiosum. Vide supra Eleg. III. vs. 77. *Heins.*

33 *Decem lustris]* Quinquaginta annis. Lustrum autem tempus quinquennale.

34 *Parte premor vitæ deteriore meâ]* *Ætas* enim post annum quinquagesimum solet esse deterior.

41 *Peragenda sub axe Boreo est]* Tolle cum melioribus scriptis rō est. *Heins.*

43 *Hæc mihi si Delphos]* *Lege Delphi* cum pr. Polit. quomodo et Scaliger in ora codicis sui: quinque alii *Delphis*. Hoc etiam meliorea. *Idem.*

44 *Esse videretur]* *Viderentur* Gott. venuste. *Idem.*

45 *Nil adeo validum est]* Suspectum distichon. *Idem.*

50 *Plus tamen exiti]* Ostendit nomen in eo suam vim et potestatem, quod me supra meritum punivit, et quantum collibuit; non quantum mea noxa commovit. *Pont.* *Plus tamen exiti]* Malim *exitio*: plus ad exitium contulit. *Heins.*

ELEGIA IX.

4 *Pœnituisse tui]* Pœnituisse ejus, quod in me fecisti. *Mer.* Pœnitet aliquem sui, cum consilia et facta sua damnat, sibi que displicet. *Pont.*

6 *Tempora Tisiphonæa]* Tempora flagitiosa, furialia, et nocentia: id est, cupias non dici meo versu, semper flagitia operam dedisse, et nocuisse,

ut Tisiphone furia. *Mer.* Cupiasque eradere vitæ Tempora Tisiphonæ] Hoc est, Fac te damnes, et cupias ex vita tua eradicare, sive penitus, si modo possis, tollere, id quod est Tisiphones proprium, hoc est, invidiam et studium nocendi. Vel: Cupias eradere tempora Tisiphonæ vitæ tuæ, pro studeas abolere, et ex vitæ tuæ rebus actis tollere, ea quæ scelerate aliquando fecisti. *Micyl.*

11 Omnia mihi jura reliquit] Quod jus est civi in maledicum et obrectatorem, hoc mihi Cæsar non ademit. In jus per amicos vocaturum subindicat. *Pont.*

13 Et patriam, modo sit sospes] Modo sospes erit Vaticanus optimus. Scribe sospes eat. *Fast.* iv. 'sospes eas semper parens.' Vide Notas in Epihedium Drusi, vs. 472. *Heins.*

16 Et sua tela] Malim in sua tela: hoc est, in arma poetica. *Idem.*

18 Siccaque sint oculis proxima signa] Per signa intelligit Ursam majorem et minorem, quibus Septentrionem designat. 'Sicca' autem appellantur, quia nunquam occidunt.

21 Ibit in occasum] Quicquid a me de te dicitur, id cum aliis scriptis meis celebrabitur per totum terrarum orbem. *Pont.*

22 Hesperia vocis] Carminis Latini. *Mer.* Testis et Hesperia] Hesperiam vocem intellige, non Latinam tantum, sed eam quæ in Hesperia, hoc est, occidente edetur. Ut sit dictum: Ejus vocis, sive querelæ, quæ in occidente edetur, testis erit Eous, sive is qui in oriente degit: ut ait *ὀριγένης* ejus quod præcedit. *M.*

23 Trans altis audiar undas] Trans latas antiqui quatuor; quod præstat. *Heins.*

25 Nec tua te sotent] Ne tua scribe. *Idem.*

26 Perpetuæ crimen posteritatis eris] *Kal rois ἐσσομένης πρὸς τὸν θάνατον*, Homer. quod et in bonam et in malam partem accipitur.

27 Et nondum cornua sumsi] Nec dum mihi cornua pr. *Vatic.* et tres alii: pr. *Polit.* et duo nondum mihi: pr. *Palat.* et non mihi. *Heins.* Nondum cornua sumpsi] Nondum sumpsi calammum et chartam, quibus te petam, ut cornibus taurus feras in arena secum depugnantes. *Pont.*

29 Circus adhuc cessat] Nondum taurus in Circo irritatur. Effigies enim hominum ex sæno veste rubra cooperto, fieri solebant, quibus objectis ad spectaculum præbendum tauri irritarentur. Postea ita luxur inolevit, ut Phœniciis vestibus uti fuerint. *Spargit tamen acer arenam Taurus*] Tamen sese taurus paulatim ad pugnam accendit: quibus verbis inimico idem minatur se facere. *Spargit tamen acer arenam*] *Spargit jam torvus* pr. *Vatic.* pr. *Palat.* et tres alii. *Heins.*

31 Cane, Musa, recessus] *Prim.* *Vatic.* *prim.* *Pal.* et septem alii cum primis editionibus receptus; bene: ut jam monui *Metam.* libro primo vs. 340. *Idem.* Cane, Musa, receptus] Receptus, seu receptui canere dicimus, cum tubæ signo exercitus et prælio revocatur.

32 Dum licet Anic] Non lædendo me ulterius.

ELEGIA X.

1 *Ille ego qui facram] Fucrim pr. Vatic. et tres alii; probe. Heins.*

3 *Sulmo mihi patria est] Sulmo oppidum fuit Pelignæ regionis, distans ab urbe millibus passuum 90.*

5 *Editus hinc ego sum] Hic meliores. Pro ut tempora noris, Richellianus, si tempora quaris: nam 'noris' præcesserat. Sic in Fastis, 'Tempora si veteris quæris temeraria damni.' Heins.*

6 *Quam cecidit fato consul uterque pari] Hircium et Pansam consules designat, qui apud Mutinam pugnantes contra Antonium, pop. Rom. hostem judicatum, ceciderunt.*

7 *Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis hæres] Si quis et a proavis usque est, vel Si quid, vetustiores magno numero: alii aliter. Lego, Si quid id a proavis usque est vetus ordinis hæres. Amor. lib. III. Eleg. ult. 'Si quid id est, usque a proavis vetus ordinis hæres.' In Ponticia, 'Si genus excutias, equites ab origine prima Usque per innumeros inveniemur avos.' Heins. Si quid id, a proavis] Ordo est: Et sum factus eques non nunc et recens modo munere fortunæ, sed longa successione, et unde a majoribus hæres sum dignitatis equestris. *Fortuna munere]* Non modo divitiis, quæ sunt bona fortunæ: qui enim quadringenta sestertia possidebant, equestri dignitate donabantur, et 14. ordinibus in theatro spectandi gratia sedebant.*

9 *Genito sum fratre creatus] Genito jam rectius in Medoniano: duo alii genito sine. Heins.*

12 *Una celebrata est] Idem dies natalis mihi illique celebratus.*

13 *Armigeræ festis de quinque Minervæ] Secundum diem ex quinque Minervæ consecratia designat. Prima*

enim die ludi gladiatorii, et sequentibus diebus, non exhibebantur. Fecisse autem quinquatria Minervæ festa XIII. Cal. April. hoc est, 20. die Martii, dicta a quinquattro die, quod post diem quintum celebrentur. Vide Alex. ab Alex. lib. II. 22. et ibid. Tiracuell. Natus ergo Ovid. XII. Calend. April. scil. 21. Martii.

14 *Qua fieri pugna] Quæ veteres. Heins.*

16 *Ab arte viros] Insignes ab arte, accipio eos qui artibus quibuscunque docendis insignes ac celebres tum fuere. Micyll.*

18 *Fortia verborum] Fortia verba vocat, oratorum orationes, propter summam eloquentiæ vim, quæ animos quo vult adducit, et unde vult deducit.*

19 *Celestia sacra] Poësin intelligit. Mor.*

20 *Inque suum furtim] Quia pater fieri me poetam volebat: itaque eo inscio factitabam veraculo. Pont.*

22 *Maonides] Homerus.*

24 *Et quod tentabam scribere] Rectius plurimi ex antiquis dicere: nam 'scribere' præcessit. Heins.*

28 *Liberior toga] Togam virilem designat, quam nobiles adolescentes apud Romanos sumebant in festo Liberi patris, XVI. Kalend. April. deposita prætexta.*

29 *Induiturque humeris] Pr. Vatic. Junian. et duo alii cum priscia editionibus, humeros; quod mihi religioni fuit non monere. Sic et Met. IX. in nonnullis scriptis, 'Induiturque humeros Lernæ virus Echidnæ.' Heins. Cum lato purpura clavo] Lato clavo utebantur et nobiliores et senatores, qui ab ea Laticlavi appellabantur. Martialis: 'Dum te posse negas,*

nisi lato, Gellia, clavo Nubere, nupisti Gellia cistifero.'

31 *Jamque decem, &c.*] Jam annum vicesimum compleverat. *Pont.*

33 *Primos honores*] Magistratus qui primo adolescentibus dabantur: ut aedilitas, quaestura, triumviratus, ceterique qui minores dicebantur. Triumviram hic se fuisse innuit. Ceterum varii fuere hujus nominis magistratus.

34 *Deque viris*] *Eque* scripti potiores: et *opus*, pro *onus*, proximo pentametro. *Heins.*

35 *Clavi mensura*] Mensura vestis senatoriae, per quam senatoriam designat dignitatem. *Mer.* *Clavi mensura coacta est*] Latus clavus senatorum gestamen proprie erat, quo illi a reliquis ordinibus distinguebantur. Intellegit ergo Poëta, solam dignitatem senatoriam reliquam fuisse, quam adhuc consequeretur: sed ab ea consequenda abstinisse se, quia id onus humeris suis majus fuisset; eoque mensuram clavi, hoc est, latitudinem, coactam apud se, id est, coarctatam et quasi accisam fuisse. Quod autem supra dixit, 'Indeiturque humeros cum lato purpura clavo:' id eo modo accipiendum fortassis, ut dicamus statim post sumptam virilem togam, etiam clavi dignitatem consequutum, veluti spem quandam senatorii ordinis. Sed postea, cum videret se ei honori, vel ut ipse ait, oneri esse imparem, eandem deposuisse. *Micyl.*

37 *Nec mens fuit apta labori*] Nonnulli erat *apta*. Si quid video, scripserat Ovidius, *nec mens satis apta labori*: et erat, pro *eram*, versu proximo; quomodo supra, 'Non domus apta satis, non hic tibus utilis agro.' *Heins.*

40 *Semper amata*] *Amanda* pr. *Vatic.* *Idem.*

44 *Quaeque nocet serpens, qua juvat herba, Macer*] Multi veterum *juvet*. Lege cum primo *Poët. nocet*, et *juvet*. Noster *Remed. Am.* 'Parva necat

morsu spatiosum vipera tantum.'

Idem. Quaeque nocet serpens] *Æmilius Macer*, poëta Veronensis, herbas, serpentes, et volucres carmine complexus est: qui (ut scribit Eusebius) 30. Olympiade in Asia periit. Vide *Scalig. poet. lib. vi. 6.*

47 *Ponticus Heroo*] Ponticus poëta heroico carmine Thebanum bellum scripsit. *Battus quoque clarus Iambe*] Alii *Bacchus*. Lege *Bassus pede clarus Iambo*. Noster alibi, 'Jungitur herois cum brevior pede.' Et in *Fastis*, 'heroi res erat ista pedis.' Meminit tam Bassi quam Pontici poëtarum *Propertius. Heins.*

48 *Dulcia convictus*] Convictores mei fuerunt, *quosdam*.

49 *Numerosus Horatius*] Horatius optimus poëta, vel a copia vel ab elegantia numerosus dictus. Vel etiam a varietate numerorum ac pedum, quos lyrica metra recipiunt. Natus est ante Ovidium annis 22.

50 *Dum ferit Æuonia carmina culta lyra*] *Aonia lyra* quatuor veteres: an *Æolia lyra*? Horatius de se ipso, 'Dicar, qua violens obstrepit Auidus, Princeps Æolium carmen ad Italos Deduxisse modos.' *Æolica* enim dialecto lyrici Græci potissimum usi: hinc 'Æolia lyra.' Diximus jam nonnihil ad *Amor. ii. 18. Heins.* *Dum ferit*] Dum plectro chordas feriendo cantat: hoc est, dum pariter sonat lyra, et cantat carmina.

51 *Nec avara fata*] Nec Deorum volentates; quas ideo 'avaras' appellat, quoniam celerius Tibullum rapuerunt, quam fas erat: admodum enim juvenis periit.

52 *Tempus amicitiae*] Quia periit me puero, aut antequam possem eum videre. Alii tamen volunt, eodem anno, et etiam eadem die cum Ovidio natum. Unde extat Ovidii de ejus morte Elegia.

53 *Successor fuit hic tibi, Galle; Propertius illi*] Lege *fuit is*; ut melius conveniat *q̄ illi. Heins.*

65 *Melle, Cupidineis*] Fatetur aperte, se animo nimis molli et effœminato fuisse, cum se nugis illis scribendis dederit. *Pont.*

67 *Minimoque accenderet igne*] *Igni Rottendorph. Heins.*

68 *Nomine sub nostro fabula nulla fuit*] Hoc dicit: Nulla unquam de me fuit fabula, vel rumor ullus sinister, quod notatus fuerim infamia. *Mer.*

69 *Pæne mihi puero*] Vix pueritiam egresso, scil. anno circiter 16. cum primam uxorem duceret. *Nec digna nec utilis uxor*] Tres uxores subinde duxit. Cum duabus prioribus fecit divortium: cum tertia diu vixit, quæ exulem non erubuit. *Pont.*

73 *Seros permansit in annos*] *Socios annos* tres libri: ut Epistola Phyllidis, 'Promissus socios ubi nunc Hymanæus in annos?' *Heins.*

75 *Filia me mea bis prima*] Turbati numeri, quos ita concinna, *Filia me prima mea bis facunda juvena*. Idem. *Filia mea*] Perilla.

78 *Novemque Addiderat lustris altera lustra novem*] Hoc est, ad nonagesimum annum pervenerat.

80 *Matri proxima busta tui*] *Lege justa tui*: alterum Latinum vix est. Val. Flaccus lib. v. 'Tum comiti pia justa tulit.' Statius Theb. vi. 'quid inania fertis Justa rogis?' Theb. xii. 'Certamen, qui justa ferant, qui funera ducant.' Sic 'dare justa,' Fast. iii. 'Germanæ justa dat ante suæ.' Lib. vi. 'Et dederat miseris omnia justa rogis;' quod male mutant. Statius Theb. ix. 'certe tumulos supremaque victis Justa dabas;' ubi male *Busta* nunc legitur. Familiaris ista vox Statio. Lucanus lib. ix. 'nunquam dare justa licebit Conjugibus:' quomodo illic veterrimus codex Vossianus. Sic et 'peragere justa' Noster; Met. ii. 'injustaque justa peregit;' quæ ibi vera est scriptura. *Heins. Matri proxima busta tui*]

In eodem matris sepulcro patrem condidi.

85 *Si tamen extinctis aliquid nisi nomina restat*] Sensus est: Si tamen aliquid restat defunctis hominibus, præter nomen. Hoc est: Si quis sensus est post hanc vitam, animæque hominum, ut traditur, immortales sunt. *Micyl. Nisi nomina restant*] *Restat* ex scriptis nonnullis: et mox *parentales* pro *parentalis*. *Heins.*

87 *Parentales umbræ*] O animæ parentum meorum.

88 *Sunt in Stygio foro*] Cognoscuntur hominum scelera a iudicibus infernis. *M.* Qui sunt Minos, *Æacus*, Rhadamanthus; hi enim de criminibus eo venientium cognoscunt. *Pont.*

92 *Quæ vitæ quaritis acta meæ*] Qui tres scripti; quod præstat. *Heins.*

93 *Pulsis melioribus annis*] 'Sed enim gelidus tardante senecta Sanguis hebet, frigentque effœtæ in corpore vires.' Virg. lib. v. 'subeunt morbi, tristisque senectus.' *Pulsis melioribus annis*] Deteriores anni sunt senectutis, quia multa senem circumvallant incommoda. *Pont.*

94 *Antiquas miscueratque comas*] Nigris albas insperserat.

95 *Pisæa oliva*] Oliva qua apud Pisas coronabantur victores in Olympico certamine.

96 *Abstulerat decies*] Decem Olympiadas; quinquaginta annos.

102 *Ipseque multa tui non leviora fuga*] Td *Ipseque* mendosum est: *Ipse* optimus Mediceus: alii duo *Ipseque*: unus *Ipse ego*: pr. Polit. *Ipse*; recte: nisi quod scribi malo, *A quis multa tui non leviora fuga*. De famulis enim et comitibus queritur etiam Pont. ii. 7. 'Recta fides comitum poterat mala nostra levare: Ditata est spoliis perfida turba meis.' Muretus, teste Ciofano, *Et quæ multa tui*. Scaliger asterisco locum notarat. Richelianus *Ipse morte tui non leviora mala*. *Heins.*

105 *Oblitusque mei*] *Toga* idem Ri-

chellanus. *Idem.* *Obitusque mei*] Et oblitus pristinae meae tranquillitatis naturaeque meae tenerioris, et vitae molliter actae.

106 *Insolita cepi temporis arma manu*] Tum prius Scaliger. perperam: sic 'temporis vultus' Nostro Metam. XIII. 'Temporis illius vultum referebat Achilles, Quo fers in iusto petiit Agamemnona ferro.' Et 'temporis solatia' apud Anson. Parentalib. 'Admittunt alii solatia temporis ægre;' ita scribe; nam ægri perperam legitur: potest et *id temporis* cum *insolita* construi. *Heins.* *Cepi temporis arma*] Cæpi tempori cedere, et necessitati parere, ut virum fortis decet.

107 *Occultum polum*] Per occultum polum, Australem; per conspicuum vero, Septentrionalem intelligit. Virgilius: 'Hic vertex nobis semper sublimis, at illum Sub pedibus Styx

atra videt, manesque profundi.' *Mer.*

111 *Circumsenior armis*] *Circumsenior* meliores. *Heins.*

116 *Sollicita lucis*] Vitæ, quæ me sollicitum et anxium reddit. *Mer.*

118 *Tu medicina venis*] *Malis* Hafniensis; Hamburgensis *malis* pro diversa lectione: ntrumque præstat lectioni vulgatæ. *Heins.*

119 *Ab Istro*] A Tomitana urbe, Istro flumini finitima.

122 *Ab exequiis*] Post mortem.

123 *Detrahet præsentia*] Lacerat viventium opera. *Mer.*

127 *Cumque ego praeponam*] *Utque* Junianus. *Heins.* *Utque ego praeponam multos mihi*] Gallum, Tibullum, Propertium.

130 *Non ero tuus*] Non sepeliar totus, aut oblivioni tradar: sed mea fama supra terras sese attollet, siamque immortalis. *Mer.*

TRISTIUM LIB. V.

ELEGIA I.

1 *De Getico Littore*] De littore Tomitanæ urbis, quæ littori Getico adiacebat. *Nostri studiosæ*] Duo veteres missum, *studiosæ.* *Heins.*

2 *Premiis quatuor meis*] Libellis Tristium, antea Romam missis.

6 *Materia sua*] Materię Poëtæ, quæ est tristic.

7 *Integer et latus*] *Donc eram latus* pr. Polit. pr. Vatic. pr. Pal. et duo alii; male: supra, 'Integer hanc potui nuper bene reddere lucem. *Heins.* *Integer*] Non relegatus. *Lata et ju-*

venilia] Libros de Arte amandi significat.

9 *Perago præconia*] Sum præco, et scribo. *Subiti casus*] Subitæ relegationis. *Mer.*

10 *Sumque argumenti conditor*] Ipsemet mihi materiam ad scribendum suppeditavi, alii aliunde sumunt; quoniam calamitatis meæ, quam deplo, habeo, præter me, auctorem neminem. *Pont.*

11 *Caystrius ales*] Cygnus ad Caystrum fluvium pervolans.

12 *Ore deficiente*] Deficiente spiritu, vel corpore. *Deflere* Dicitur summum necem] Dicitur plorare mortem suam; quod docet etiam Aristoteles, de Natura animalium, libro nono. At mihi neque hæ aves præ dolore videntur canere, neque cygni: sed quia Phœbe sacri sunt, ut arbitror, divinatione præditi, præsagiant alterius vitæ bona: ideoque cantant, alacriusque gestiunt ea die, quam superiori tempore. *Mer.*

14 *Ne fatus*] Ne relegatio mea. *Eat mihi tacitum*] A me silentio prætereatur. Vel, ne quasi summo cum silentio diem meum obeam. *Mer.*

16 *Præmones, nunquam scripta quod ista legat*] Versu hoc, *Quod*, aut perperam huc irrepissey credo; aut novo atque inusitato modo, pro ut, positum esse, dicendum est. *Micyll.*

18 *Atque alii quorum nomina magna vigent*] Pro quo pr. Polit. pr. Pal. pr. Vatic. et quatuor alii ex melioribus, optime, *Aptior ingenium come Tibullus erit*: qui, quin genuinus sit ipsius Nasonis, dubitari non potest. *Emilius Probus* in *Dione*: 'Dion autem præter nobilem propinquitatem, generosamque majorum famam, multa alia ab natura habuit bona: in his ingenium docile, come, aptum ad artes optimas.' *Tacitus Annalium lib. vi.* 'Artabanum, Scythas inter eductum, ob sævitiam execrati, come Tiridatis ingenium Romanas per artes sperabant.' Sic 'comis anus' in *Fastis*: 'comis amica' et similia passim apud *Nostrum*. *Cicero* in *Limone*, 'Tu quoque, qui solus lecto sermone, Terenti, Quiddam come loquens.' *Heins.* *Quorum nomina magna vigent*] Qui sermone omnium celebrantur, et manibus teruntur. *Pont.*

19 *Nos non essemus in isto*] *Non nos* quidam ex melioribus: ne nos pr. Pal. quod placet; nisi mavis nec nos. *Heins.*

20 *Musa locuta mea est*] *Jocata* *Combil* et fragmentum Vaticanum: quo-

modo et *Vossianus* pro diversa lectione; vere: sic 'jocosam' *Musam* suam vocat. *Trist. ii.* 'Vita verecunda est, *Musa* jocosa mihi.' *Lib. iii. 3.* 'Quodque magis vita *Musa* jocosa mea est.' Simile mendum apud *Phædrum* non semel deprehendimus; ut *lib. iv. initio*, 'hoc sunt jocati modo;' ubi *locuti* perperam nunc legitur. *Id.*

22 *Lusor amoris adest*] Imo *abest* cum melioribus. *Idem.*

23 *Quod superest, socios*] Bene pr. *Polit.* et *Rottendorph. animos*; ac sequenti versu *nominis* sui non mei: pr. *Vatic. animum*: et mox *e vobis* fragmentum Vaticanum. *Idem.*

30 *Numerare potest*] *Valet* *Combianus*. Mox *quot fluvius Tybris arenas* puto; non *fluvius*. *Idem.*

34 *Pieridumque choro*] *Opinor* præstare *Pieridumque choro*: sic infra *Eleg. 3.* 'Quique prius mollem: vacuamque laboribus egi In studiis vitam *Pieridumque choro*.' Sic et *Pont. i. 6.* 'Pieris invigilate choria.' *Idem.*

36 *Idem fortuna qui modus*] *Desinam* lacrymosa scribere, cum desinet causa lachrymarum mearum. *Pont.*

44 *Sit semel illa joco luxuriata meo*] *Joco suo* *Hafniensis*; placet: nisi quod scribendum puto, *Sat semel illa joco luxuriatu suo est*. *Tanaquillus Faber* in *Epistolis*, *Sit satis illa malo luxuriata meo*, quod *Zulichemianæ* membranæ confirmant; in quibus, *Sit semel illa meo luxuriata malo*. *Semel* quoque non *satis* reliqui castigatores. Mox *Barbariem* pro *Barbariam* meliores. *Idem.*

47 *Interea nostri quid agant nisi triste libelli*] Puto, qui *dent* nisi *triste*: nam *Combianus* *agent*. Sic *Pont. lib. i. 1.* 'Non minus hoc ille triste, quod ante dedi.' *Idem.*

48 *Tibia ista*] *Iste sonus funestus*: id est, hoc triste scribendi genus. Solebant autem majores funera ad tibiam efferre. Vide *Hier. Magium Miscell. lib. i. 13.* *Brod. lib. iv. cap. 30.*

56 *Tu' actus inhiibes*] Scripti *Tu* sine interrogationis nota. Heins.

57 *Quum faceret Nioben orbam*] Niobe Tantali filia fuit soror Pelopis, et Amphionis uxor, quæ septem filios, totidem filias peperit, summo decore præstantes. Tali prole superbiens admodum gloriabatur, se Latonæ præferens numero filiorum. Itaque ira motam fabulæ Latonam ferunt, Apollinique ut Niobes filios, Dianæ ut filias, arca interficerent mandasse. Vide Ovid. Metam. vi.

59 *Per verba Levare*] Levare malo cum uno Patavino. Paulo ante etiam legendum *Num tamen*, pro *Non*. Heins.

60 *Hoc facit, &c.*] Hæc causa facit, ut Progne querulo cantu dolorem levat: quæ fuit filia Pandionis regis Atheniensi. Vide Fab. apud Ovid. vi. et xi. Metam. et Apollodor. lib. iii. *Halcyonasque*] Ceyx filius Luciferi habuit conjugem Halcyonem, a qua quum prohibitus ivisset ad consulendum Apollinem de statu regni sui, naufragio periit. Cuius corpus quum ad uxorem Halcyonem delatum fuisset, illa se præcipitavit in pelagus. Et conversi sunt ambo in aves marinas, quæ Halcyones vocantur. Fabulam narrat Ovidius libro undecimo Metamor.

61 *In gelido Pæantius antro*] 'Saxum illud Lemnium clamore Philocteteo funestare.' Cic. de finib. lib. ii. ubi hanc fabulam præclare in suos usus transfert. 'Contempla hanc sedem, in qua ego novem hyemes saxo stratus pertuli.' Attius. *Μηδὲ σὺν ῥοφῶν ὅμῃ ἔχων*. Sophocl. Philoctetes. *Pæantius*] Philoctetes Pæantis filius:

Vide Ovidium Metam. xiii. 'Non te Pæantia proles Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet. Qui nunc (ut memorant) sylvestribus abditus antris, Saxa moves gemitu, Lærtiadæque precaris,' &c.

63 *Strangulat inclusus dolor*] Ostendit dolorem compressum graviter hominem conficere.

66 *Si mihi quod prodest, hoc tibi*] Pr. Pol. pr. Vatic. pr. Pal. et tres alii, *Sic mihi quod prodest si*. Forte, *Id, mihi quod prodest, si tibi, Lector obest*. Heins.

70 *Aut quis*] Quid unus Vaticanus. Adi Notas ad Epistolam Ariadnes. vs. 86. *Idem*.

71 *Ipsæ nec hoc mando*] *Ipsæ* pr. Polit. et duo alii: quidam *Ipsæ nec emendo*: pr. Vatican. *Ipsæ nec emendo*. *Idem*.

74 *Ingeniosus eram*] Ero multi vterus. Putem eo: ut in Amoribus, 'Turpiter huc illuc ingeniosus eo.' *Idem*.

75 *Captatur gloria*] Captantur sæcula Leidensis. *Idem*.

76 *Ingenio stimulos*] Ingenii meliores. Puto Ingeniis. *Idem*.

78 *Quæ tamen irrumpunt, &c.*] Tamen usque recurrunt; quamvis coner scribendo curas levare, non tamen possum.

79 *Cur mittam quaritis istos*] Isto reponere. Tanaquillus Faber in Epistolis, *isthoc* pari sensu: ut Romam subintelligas. Heins.

80 *Vobiscum cupio*] Cupiam Junianus. *Idem*. *Quolibet modo*] Versibus: quandoquidem non licet corpore. *Mer*.

ELEGIA II.

5 *Sufficit*] Durat, sustinet. *Mer.*

6 *Et magis infirmo*] Non, inquit, tempus est, ut magis sim infirmus et invalidus: nam corpus multis malis vexatum occalluit, et assuevit omnia perpeti. Sunt qui legant per interrogationem, *An magis infirmo*, &c. An ideo firmum mihi corpus, quia unde infirmum sit, amplius nihil est?

12 *Tempore*] Diuturnitate temporis. *Mer.* *Grandibus accedunt*] Magna incommoda ab annis incrementum accipiunt, et gravius animum discruciant. Sic Cic. Philipp. v. 'Omne malum nascens facile opprimitur: inveteratum fit plerumque robustius.' *Pont.*

13 *Pœntius*] Philoctetes.

14 *Vulnus ab angue datum*] Virus primæ editiones et unus Vaticanus cum Arondeliano. *Heins.* *Pestiferum vulnus*] Sagittam Herculis intellige, hydræ veneno infectam. Nota est fabula. *Pestiferum vulnus ab angue*] 'Cui viperino morsu venæ viscerum Veneno imbutæ tetros cruciatus ciunt.' Attius. Deinde tamen restitutus est arte Machaonis. 'Tarda Philoctetæ sanavit crura Machaon.' Propert. lib. ii. 1. Alii sagittis Herculis, veneno armatis, vulnus accepisse tradunt.

15 *Telephus æterna consumptus*, &c.] 'Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.' *Mer.*

19 *Parte doloris*] *Laboris* sex libri; quod magis arripet. *Heins.*

20 *Exiguum pleno*] Alibi dixit se non fluctibus, sed toto Oceano fuisse obrutum, miseriarum suarum multitudinem et magnitudinem volens exprimere. 'Mare' dixit ἀρχαῖος pro mari. *Pont.*

21 *Multum restabit acerbi*] *Acervi*

pr. Pal. pr. Vatican. et tres alii: malim *acervo*; pœnæ, videlicet. *Heins.*

22 *Totius instar erit*] Ostendit tantam esse malorum magnitudinem, ut etiam si quid detrahatur, nihil sibi imminutum videatur.

24 *Quoddec soporiferum*] Papaveris sativi tria sunt genera. Candidum, cujus semen tostum in secunda mensa cum melle apud antiquos dabatur. Alterum nigrum. Tertium genus *Tyram* vocant.

26 *Quod tenerum pennis æera pulsat avis*] Quot cum scriptis: malim etiam *sulcat*. *Heins.*

30 *Strictas in mea*, &c.] De nece sibi a comitibus in itinere intentata hæc accipe.

33 *Trajicerer*] In locum clementiorum mittere ab Augusto. *Est cruenta*] Est capitalis, quod quenquam occiderim.

37 *Quid dubitas, et tuta times*] *Quid tuta* tres antiqui, nervosius. *Heins.*

40 *Subtrahis et fracto*] *Effracto iugo* prim. Polit. et quatuor alii: *efracto* pr. Vatican. Sic 'Effractum ebur' restitui apud Claudianum de bello Gildonico, vs. 136. *Idem.*

43 *Viderit*] Ipse Cæsar providerit, posteaquam a cæteris destituitur.

45 *Alloquar en abeens absentia numina supplex*] *Alloquor* potiores. Præterea scribendum puto, *præsentia numina*; quod acumen non intellexere insciti libraril. Trist. ii. Augustam vocat 'præsentem conspicuamque Deum:' et Pont. lib. i. 3. de eodem, 'Quamque dedere mihi præsentia numina vitam, Non adimat stricto squalidus ense Getes.' Metam. xv. 'Pandite nunc Musæ præsentia numina vatam.' De Baccho Met. iv. 'neque

enim præsentior illo Est Deus.' Cicero Tuscul. Quæst. lib. i. 'Hercules tantus et tam præsens Deus habetur.' Vossii excerpta *cælestia numina*. Heins. *Alloquor en absens*] Mirum est, quam ob causam hæc quæ sequuntur a superioribus divellant quidam: cum per se posita neque exordium ant caput habeant: et superiores proximi versus omnino cum sequentibus hic cohæreant. Est enim hæc sententia: Quando igitur cæteri vos omnes deseritis me, neque quisquam pro me deprecari sustinet, ego ipse ad aram, hoc est, ad Cæsarem accedam, enimque, licet absentem, absens supplicibus verbis, quatenus fas est hominem cum Deo loqui, alloquar, et orabo, in hunc modum videlicet: O arbiter imperii, &c. *Micyl.*

46 *Cum Jove*] Cum Augusto.

47 *Arbiter, &c.*] *Arbiter*, inquit Festus, dicitur iudex, quod totius rei habeat arbitrium ac facultatem.

50 *Non ipso, quem regis*] Tanti faciende, quanti totus simul orbis: par orbi.

52 *Ad pacta tibi sidera*] Ad cælum tibi promissum.

54 *Quod superabis*] *Superare*, superare, restare.

57 *Nec mea concessa est aliis fortuna*] Nec mihi fortunas meas ademit Augustus; quod exulibus fieri solebat.

59 *Quoniam meruisse videbar*] *Quia me meruisse videbam* pr. Polit. pr. Vatic. pr. Pal. et tres alii ex melioribus. *Heins.*

62 *Scindere puppe*] *Findere* sex; quod mollius. *Idem.*

63 *Deformia*] Littus proprie maris est, ripa fluminis. Interdum generaliter appellatur littus, quicquid

juxta aquam est.

64 *Gelido sub axe*] Septentrionali. *Mer.*

66 *Canenti gelu*] *Canentia* frigora alibi appellavit, quod quasi canitiem terræ inducant. 'Obusta,' quia et frigus urere dicitur.

68 *Gruiaque quod Getico*] Propter colonos e Græcia eo deductos. *Victa loquela sono est*] Meliores plerique *juncta*: alii nonnulli cum priscis editionibus *mista*. Nos veram lectionem exhibuimus. Sic infra Eleg. 7. 'In paucis extant Græcæ vestigia linguæ, Hæc quoque jam Getico barbara facta sono.' *Heins.*

70 *Vixque brevis tutos*] *Tutum* rectius Patavin. et Zulichem. Lib. iv. 1. 'Vixque sui tutum mœnibus esse loci.' *Idem.* *Brevis murus*] Id est, humilis, non altus, *ὑψόρεπον*. *Pont.*

71 *Pacis fiducia nunquam*] Nunquam certa est pax.

73 *Panthea Charybdis*] *Zancleæ Charybdis*: sic enim Poëtæ eam appellant; ab urbe Siciliæ Zancle, sic appellata a specie falcis. Siquidem (auctore Thucydide) falcem Siculi Zanclem appellant: nam loca ea curva fuisse docet etiam Strabo.

74 *Atque suis ad Styga mittat aquis*] *Scribe aque suis*. *Heins.*

76 *Leucadii Dei*] *Leucadio* Deo uterque Polit. pr. Vatican. opt. Medic. et Regius: alter etiam Politiani *apta* pro *alta*: an *Leucadio* modo? ut Fast. v. 'Tristia Leucadio sacra peracta modo:' ita enim ibi veteres nonnulli. At Trist. iii. 1. 'An quia Leucadio semper amata Deo est?' *Idem.*

77 *Quod petimus*] *Petit* bene duo veteres; unus *patitur*; multi *patimur*. *Idem.*

ELEGIA III.

1 *Qua te celebrare poëta*] Bacchi festum celebrabatur xv. Calend. Apriles a Poëtis; concitantur enim et ipsi ut sacerdotes Bacchi, atque ideo et hedera coronantur. Ejus sacra Julius Cæsar primus Romam transtulit. De hujus Dei sacris legito Ovid. Fast. III. *Mer.*

3 *Innectunt tempora*] Magnus olim sertorum usus in diebus festis, sacrificiis, symposiis, quia signum lætitiæ. *Pont.*

4 *Et dicunt laudes ad tua vina tuas*] Scribe *ad sua vina*: sic frequentissime Noster. Pro *vina* unus *festa*, alius *jussa*. Forte *musta*. Heins.

5 *Dum me mea fata sinebant*] Quam nondum eram relegatus ab Augusto. Virgil. 'Dum fata Deusque sinebant.'

7 *Stellis Erymanthidos ursæ*] *Cynouridos* præcipui ex antiquis; et recte. Heins. *Erymanthidos ursæ*] Ursæ Arcadicæ, ab Erymantho monte Arcadiæ appellatæ.

18 *Desinit esse Dei*] *Deum* rectius pro gentili Theologia liber Leidensis. Heins.

20 *Quo non exiguo*] *Qua* meliores. *Idem.*

21 *Nec patria*] Thebæ.

22 *Strymona*] Strymon fluvius est, qui in confinio Thraciæ et Macedoniæ ex Æmo decurrit: ibi per æstum maxime græves morantur. Unde Maro eas 'Strymonias' appellavit. *Marticolamque Geten*] Belli cupidos Thracas.

23 *Persidaque, et lato spatiantem*] Persis tota altissimis vallatur montibus, initium capiens a portis Caspiis, qua iter in austrum, atque usque ad mare protenditur: quod ab ea Persicum est appellatum. *Ganges*] Ganges

Indiæ fluvius est maximus omnium fluminum, quæ in tribus continentibus memorantur. Vide Plin. lib. vi. 18.

24 *Decolor Indus*] Quidam *discolor*: utrumque probum: dixi ad Metam. Heins. *Decolor Indus*] Indiæ populus niger et mali coloris, ob nimium Solis ardorem. Plin. lib. vi. 17. *Mer.*

26 *Stamina*] *Carmina* Strozæ liber: de qua voce ad Claudianum lib. II. in Entrop. vs. 458. Heins. *Bis genito bis, &c.*] Bis genitum appellat Bacchum, quoniam primum ex Semele, deinde ex femore Jovis in lacem venit: hinc bimater et *διόττορος* dictus.

29 *Quem magna locutum*] Capaneum.

32 *Admonitu matris*] Ad Semelem Bacchi matrem referas, quæ Jovis fulmine conflagravit: quemadmodum Poëta Angusti ictu prostratus est. Vide Natal. lib. v. 13.

33 *Circum tua sacra poëtas*] *Sua sacra* duo Vaticani; ut sæpe apud Nostrium: et *sua vina* paulo ante. Heins.

35 *Sic altera degreget ulmum*] *Sic altam* meliores; quod verum est. *Idem.*

36 *Incluso mero*] Vino intus latentis. Hoc ideo dicit, quoniam Bacchus vini usum mortalibus tradidit. 'Laticemque Lyæum.' Virg.

37 *Sic tibi cum Bacchie*] Tradunt Bacchum in exercitu mulierum copiam circumduxisse, armatam hastis pampinis involutis: Silenum quoque pædagogum ac nutritorem, qui ei plurimum ad virtutem et gloriam resque bellicas profuit: Satyrosque etiam, quorum opera in saltationibus ac tragœdiis oblectabatur: eorum enim risu ac joco vitam omnem felicem traducebat. Vide Natal. lib. v. 7. *Satyrorum gnara juvenus*] Ita

uterque Pollitiani: multi *grata* cum priscis editionibus, vel *lata*; alii *graja*, vel *prosa*, vel *lecta*, vel *gnara*, vel *ignava*, vel *sacra*: sed perperam. Codex Petri Servii *nava*; ut Pont. lib. i. 10. '*nava juvenis*,' pro *gnava*, in antiquissimis libris legitur; ubi pari modo variant scripti codices. Calpurnius Eclog. v. '*Jam dudum gnavam potes exercere juventam*:' venit enim ἀντὶ τοῦ *navare*. Silius lib. v. '*Laurigeris decus illud avis, navaque juvenis Florebat*:' ita illo loco vetustissimus codex Coloniensis; vulgati *vana*. Pari modo et alibi non semel in Silio peccatum. *Heins.*

38 *Attonito non tacere sono*] Et sacrificiis celebreris, in quibus hominum clamore et strepitu cymbalorum ac tympanorum omnia resonabant. *Attonito sono*] Sono bacchantum et furentum in tuis sacris. Sic in primo de Arte amandi: '*Sonnerunt cymbala toto Littore, et attonita tympana pulsa manu.*'

39 *Ossa bipenniferi*] Sic male cubent. Insignes inter eos in quos animadvertit Bacchus, ferunt Græcum Penthea, cujus fabulam habes apud Ovid. in Metamorph. et Lyeurgum Thracem. Ovidius enim scribit Lyeurgum Thracum regem fuisse, qui Bacchum Deum esse negabat: ob quod cum donaretur securi vites incidere, crura sibi amputavit. Unde

'bipennifer' appellatur. Ovid. in Metamorph. '*Penthea, tu venerande, bipenniferumque Lyeurgum Sacriligos mactas.*'

40 *Pentheos umbra*] Penthei anima. Vide Metam. III.

42 *Clara corona tuæ*] Zulichemianus *Cressa corona*; optime. Vide omnino Notas lib. i. Artis, vs. 557. *Heins.* *Clara corona*] Ariadnen a Theseo in Naxo insula destitutam Bacchus uxorem duxit. Fabulam refert Ovid. in i. de Arte amandi. De Corona vero Ariadnæ legito Hyginum, qui rem multis verbis prosequitur. *Mer.*

43 *Pulcherrime*] Quis ipse Bacchus et Apollo semper juvenes, imberbes, et virgines facie. *Pont.*

50 *Deponat lacrymis*] Scripti plerique *Opponat*, vel *Apponat*. Idem.

54 *Nullaque judicio*] Si nullius vestrum carmen notavi unquam: aut, si in quenquam vestrum mordacem verbum nunquam distinxi.

56 *Proxima non illis*] Si arbitror proxima vestra carmina antiquis non esse inferiora. '*Proxima*' autem, aut vicina, aut nuper a vobis edita.

58 *Nomen habere meum*] *Habete* cum melioribus. *Heins.* *Nomen habete meum*] Solo nomine sim vobiscum, quandoquidem corpore non possum propter Augustum: vel, mei memores estote.

ELEGIA IV.

8 *Postulat ille sibi*] *Postulet* malo cum Hamburgensi et Arondeliano. Versu proxime sequenti malim quod *aprico prato* quam *aperto*; etsi vulgatum minime damnum. Horatius Epist. i. 14. '*Multa mole docendus aprico parcere prato.*' Et Arte *Delph. et Var. Clas.*

poëtica, '*Gandet equis canibusque et aprici gramine campi.*' Od. i. 8. '*cur apricum oderit campum.*' Od. III. 18. apud eundem habes '*aprica rura*:' et '*apricos flores*' Od. i. 26. *Heins.*

12 *Ictus ab angue*] Vel sagitta, vel
Ovid. 11 Z

nano hydrem illita, percussus: vel re-
vera a serpente ictus.

15 *Fert tamen, &c.*] Virtutis est, ut
secundam fortunam moderate, ita ad-
versam ferre patienter. *Pont.*

17 *Numinis*] Augusti. *Mer.*

20 *Annumerare solet*] *Connumerare*
Arondel. Heins.

21 *Nam quod opes*] Jam nonnulli ex
præstantioribus. *Idem.*

23 *Carus ille*] Carior multi ex me-
lioribus, ut et priscæ editiones; recte;
q̃ distinctione locum erigas. *Idem.*

25 *Te qui comitatus Oresten*] *Comi-*
tatus nonnulli; comitatus fragmentum
Vaticanum. Vide *Notas Triest. lib. i.*
8. 31. *Idem. Menasiadem*] Amicissi-
mum: ut Patroclus, Menœtiji filius,
Achilli fuit.

26 *Egiden*] Thesœum, Pirithoi ami-
cum, Ægei filium. *Euryalumque suum*]
Nisi et Euryali amor notus est car-
mine Virgiliano.

28 *Sunt ubi sibi*] *Sua multi ve-*
teras. Heins.

33 *Contagia*] *Consternationem. Su-*
bite cladis] *Subiti exilii.*

37 *Sensit tamen omnia*] *Sensit me-*
liores. Heins.

40 *Demaduiet*] Valde maduisee,
quum scilicet in meo complexu hæreret,
et ubertim flens, lacrymis tuis eaq̃
perfunderes. *Pont.*

43 *Memoremque piæque*] *Mede-*
pianus tuumque. Et mox meliores
tuum solitus jurare suumque. *Heins.*

44 *Sic diem videat*] *Sive vivat.*

48 *Nec sinet ille, tuta*] *Nec permitt-*
tet te frustra apud illum collocasse
beneficium. Ille enim 'littus arat,'
qui operam perdidit, et frustra laborat.
Mer.

50 *Qui bene te novit*] *Novit tres*
scripti. Forts, *Cum bene te novit.*
Heins.

ELEGIA V.

3 *Laertius egerat heros*] *Malim ege-*
rit. Heins.

4 *Diem*] *Natalem uxoris Penelopes.*

5 *Nostrorum obita malorum*] *Longo-*
rum Buslidianus. Heins.

9 *Araque gramineo viridis de capite*
fiat] *Genio natalem celebrantes, aram*
erigebant, quam floreis sertis orna-
bant. Fæminæ vero Junoni sacrifi-
cabant.

11 *Da mihi thura, puer*] *Thura, ali-*
que etiam odores, eodem die ureban-
tar. Tibull. 'Urantur pia thura fo-
cis, urantur odores, Quos tener e
terra divite mittit Arabs.'

14 *Candidus*] *Felix. Mer.*

18 *Navis eat*] *Puppis eat duo vete-*
res. Heins.

24 *Consumatque annos*] *Consumetque*
Petri Servii codex. Lege Consumet-
que: quanquam et vulgata lectio bene
se habet. Vide Notas Fast. III. 166.
Idem.

25 *Sed ne contagia fati*] *Sed vereor*
ne fata mea infelicia annorum uxoris
felicitatem corrumpant.

39 *Consilium fugiant cætera pane*
meum] *Octo veteres tuum. Puto Con-*
silium suum: et sequenti versu, Con-
silio, commune sacrum cum fiat in ara.
Consilium Rottendorph. et priscæ edi-
tiones; quod Ciofano arridebat: frus-
tra. 'Consilio,' data opera. Virg.
Æn. libro VII. 'Consilio hanc omnes
animisque volentibus urbem Affertur
mur.' Livius belli Maced. lib. xxi.

'Secutus tamen sua sponte est, velut consilio petitus esset, ut vilior esset Regi Hannibal esset:' ubi 'sua sponte' et 'consilio' opponuntur. Sic 'consulto' aliquid facere. Propert. Eleg. II. 34. 'Nec si consulto fulmina missa tenent,' Existimabam aliquando rē Consilio irrepsisse huc ex superiori versu, et scribendum esse *Ogygia ara*, hoc est, Thebana. *Consilium* unus Medicus. Forte pro *Consilio*. Heins.

34 *Fratribus*] Eteocli et Polynici: bella nota sunt Diodori et Papinii monumentis: mutuis enim ictibus cecidere.

35 *Ipsa sibi discors*] Quum Polynici cadaver impositum fuisset Eteoclia rogo, subito flamma discessit: canente Papinio libro Thebaidos duodecimo: et Lucanus, 'Scinditur in partes, geminoque cacumina surgit Thebanos imitata rogos.'

38 *Battiades*] Callimachus poeta. [Qui hoc scripserat, s. de fumo in duas partes eunte, in sacris Eteocli et Polynici.]

40 *Terga dederis*] Fugeris Italiam versus, ubi erat Poëta uxor.

41 *Hæc lux*] Hic dies natalitius.

43 *Edidit hæc mores illis heroibus æquos, Quis erat Eurytion Icarusque pater*] De fœminis agit: quomodo ergo *heroides* in heroas mutatae? veteres multi *heroidibus*, vel *herodibus*, vel *erroribus*. Bononiensis *hebroidis*. Scribe *herois* cum Scaligero, *ἡρωίδων*, qui sic in ora codicis sui emendarat, et cum Salmasio. Tum vide quæ nota Epist. XIII. 137. Statius Sylv. lib. III. ad Uxorem, 'Heu ubi nota fides totque explorata per usus, Qua veteres Latias, Graiasque heroidas æquas?' Sed nondum sanatus est locus. Quænam enim Eurytionis illa filia? Scaliger Antigene Pelei uxorem intelligebat. Sed quorsum tam obscurum nomen? Scripti veteres, *Eutychion*, *Euchion*, et similia: Erition Rottendorphianus, primus Poli-

timus Eteocli, alter Eetion optime et verissime. Andromachen intellige, notissimæ podicitæ feminam. Apud Homerum, Iliad. II. 'Ἀνδρομάχη θυγάτηρ Μεγαλήτρος' *Heriuros*. Eetionis nomen quoque varie mendosum apparet in scriptis exemplaribus Fast. lib. IV. 'Et Theben, veteres Eetionis opes:' et Met. XII. ubi Eetionens Thebas appellat. Vide Notas Fast. IV. 298. Trist. I. Eleg. 5. 'Nec probitate tua prior est aut Hectoris uxor Aut comes extincto Laodamia viro.' Lib. V. Eleg. ult. 'Cernis ut Admeti cantetur et Hectoris uxor.' Heins.

45 *Nata pudicitia est, mores*] *Moris*, vel *morum*, vel *secum*, libri veteres; hoc est, tecum; atque ita quoque Tanaquillus Faber in Epistolis: sed *moris* meliores. Latet aliquid. Putem *et mos*: nisi quod 'morbis' mox sequitur. Forte *et honor*, vel *honos*. Idem.

49 *Aduersis probitas exercita rebus*] Sic Virgil. 'Iliacis exercite fatis.'

51 *Durus vidisset Ulysses*] Non vidit tantum, sed tulit etiam et perpressus est. Quare scribo, *subiisset*; pro vulgata lectione tamen stant scripti omnes. Pont. I. 5. 'Durius est igitur nostrum, fidissima conjux, Illo, quod subit Æsone natus, onus.' Sic 'periculum subire,' 'pœnam,' 'laborem,' et similia passim apud Ciceronem aliosque occurrunt. Heins.

52 *Sine laude foret*] Sine laude pudicitæ, quam ipso absente totis 20. annis conservavit, et reditum ejus patienter expectavit. Pont.

53 *Victor Echionias*] Capaneum designat, de quo diximus. In *arces Echionias*] In arces Thebanas. Echion enim fuit unus ex sociis Cadmi, qui cum eo Thebas condidit.

54 *Evadnen*] Uxorem Capanei: cujus mors nota est.

55 *Cum Pelia tot sint genita, cur*] Pelius filius fuit Neptuni ex Tyro nympha filia Salmonei regis, ut scribit Homerus. Refert enim hanc con-

suevissæ circa ripas Enipei fluminis delectari. Eam Neptunus, sumpta Enipei forma, virginem cepit, et cum ea concubuit, genuitque Peliam et Neleum. Pelis Thessaliæ regis filius fuerant Astropæa, Antonoë, Alcestitis. *Cur nobilis una est*] *Cur cognita nobis plerique veteres*: nihil mutò. *Heins.* *Cur nobilis una est*] Alcestis. Eurip. Alcest. Quod sic Latine reddimus: 'Ast sola conjunx pro suo spondet viro: Alcestitis illa, mulier insigni fide Migrare sponte voluit annos in suos Charum maritum.' Hinc Propert. Eleg. II. 6. 'Felix

Admeti conjunx, et lectus Ulyssis, Et quæcunque viri fœmina limen amat.'

56 *Misero viro*] Infelici marito Admeto.

57 *Alter*] Quam Protesilanus; qui cum primus e navi in littus Trojanum descendisset, primus de Græcis est interfectus, quicum nupta erat Laodamia.

59 *Et tua quod malles*] Mallem prior Politiani et optimus Mediceus, cum excerptis Vossii. *Implemēt* etiam duo. *Heins.*

ELEGIA VI.

5 *Quam si tu tempore nostro*] *Non tempore nostro* pr. Polit. et tres alii; tres nunc: sed plerique *tempore duro*; quod et Clofano probatum. Trist. I. 4. 'Tempore sic duro est inspicienda fides.' Pont. I. II. 6. 'Tu quoque per durum servato tempus amico.' Malim tamen *quam tu si*. *Heins.*

10 *Deseruit levitas*] Ipse Antomedon levis fuisset, si in medio prælio curram Achillis, quem regebat, deseruisset. *Pont.*

11 *Nunquam Podalirius*] *Nunquid* cum Combiano. *Heins.* *Podalirius*] Æsculapius filios reliquit Machaonem et Podalirium, qui arti paternæ dediti, quam ad Trojam cum Agamemnone navigassent, plurimum Græcis in eo bello curandis summo studio vulneribus opitulati sunt, magnam ob id gloriam adepti.

25 *Motam*] Mentem esse commotam. *Agamemnone natum*] Oresten. *Mer.*

26 *Dirisse in Pyladen verba proterva putas*] *Improba verba*: duo tristia ver-

ba: unus *impia*: alius *aspera*; ut Pont. II. 6. 'Aspera confesso verba remitte reo.' *Heins.* *Verba proterva*] Convitia et contumelias in illum evomuisse, ut insani solent. *Pont.*

27 *Quod vel pulsavit amicum*] *Quod non plerique: an ne non pulsaris?* Combiano *quia non pulsarit*. Mox malim *num minus*, pro *non*. Vide Notas ad Epist. Canacea. *Heins.*

29 *Hoc est cum miseris*] Distichon hoc suspectum est. *Idem.*

31 *Ceditur et cæcis*] Solemus etiam obsequi et cedere de via, cæcis transeuntibus. *Et quos prætexta*] Tertium genus hominum designat, quibus etiam obsequimur, magistratibus et consulibus, quos designat per 'virgarum fasces,' qui a lictoribus præferbantur.

32 *Imperiosa*] Plena imperii; vel ostentatrix imperii. *Virgaque*] Vide num virga lictoris potius intelligenda sit hoc loco, quæ ille obvios e via submovebat, cum fasces nihil jubere aut imperare soleant, sed insignæ tantum

magistratus sint.

34 *Non habet in nobis ullius ira la-*
sum] Solet enim usu venire, ut quos
injuriae inuisos faciunt, gratiosos mi-
seriae reddant; ut est apud Valerium.

36 *Illo, quo quereris*] Quod multi
veteres: quod queris Hamburgensis
et Leidensis: quo reris pr. Politiani;
recte. Pro *minimum minimumque la-*
borum Gottorphanus pro diversa lec-
tione *minimum de parte*: quod ex suis
codicibus probat et in ultima edi-
tione exprimendum curavit Nauge-
rius; frustra: elegans est loquendi
modus. Sic Penelopea Epistola, 'ni-
mium nimiumque oblite tuorum.' Pro
laborum etiam *malorum* nonnulli co-
dices vetusti; quod versus proximus

videtur requirere: ut jam monuit in
Epistolis Tanaquillus Faber. *Heins.*

37 *Celantur arundine fossae*] Zinzer-
lingus ex Erfurtano codice *celebran-*
tur notat; quod verum est: de eo
verbo ad Metamorph. l. iv. fabula
Thisbes. *Idem.*

38 *Florida Hybla*] Hybla urbs seu
mons fuit Siciliae: ejus ager floribus
abundabat, ubi optimi mellis copia.

39 *Gracili Limite formicae grana re-*
perta] *Aeneid.* iv. 'It nigrum campis
agmen, praedamque per herbas Con-
vectant calle angusto: pars grandia
tradunt Obnixae frumenta humeris,'
&c.

45 *Compece tumores*] *Timores* ex
scriptis. *Heins.*

ELEGIA VII.

2 *Aequoreis jungitur Ister aquis*] *Additur* pr. Pol. pr. Vatic. pr. Pal.
et multi alii ex melioribus: nonnulli
cum primis editionibus, *Ister aditur*.
Sed cum Ister ibi se exoneret in
Oceanum, *ad* *additur* admittendum
dixi. Pont. iii. 5. 'His ubi caeruleis
jungitur Ister aquis.' *Heins.*

11 *Inter Graecosque Getasque*] *Malo*
Graecosque cum codice Combii. *Idem.*
Inter Graecosque] Graecorum enim co-
lonia fuit Tomus.

15 *Coryton et arcum*] Custodia sa-
gittarum. *Aen.* x. 'Corytique leves
humeris, et letifer arcus.'

17 *Verissima mortis imago*] *Lege*
Martis vel contra auctoritatem mem-
branarum: sic 'Marticolam Geten'
vocat alibi. *Heins.*

19 *Stricto cultro*] *Fixo* plerique ve-
teres: ut Fast. ii. 'Nec mora, celato
figit sua pectora cultro.' *Heins.*

23 *Atque utinam vivat, et non moria-*
tur in illis] *Scribe vivas, et moriari,*

cum Richeliano; conversa ad se ora-
tione, ut metro consulatur: vide quae
notavi ad Epist. x. 75. nisi malis vi-
vat, non et moriatur. Pro *vivat* in pr.
Vatic. *vidues*. *Idem.*

25 *Pleno theatro*] Magna hominum
frequentia, qui recitationi meorum
carminum intersunt in theatro.

29 *Non tamen ingratus*] Homini
ingenue displicere non debet, memo-
riam sui vigere apud alios.

32 *Pieridesque meas*] *Pieridasque*
cum scriptis. *Heins.*

34 *Vulneribusque meis*] Ego, acceptis
vulneribus, nihilominus telis sanguine
meo ante cruentatis me obijcio et
offero, dum versus scribere non de-
sisto. *P.*

35 *Euboicis fluctibus*] Undis maris
Aegei, quod Euboeicam insulam alluit.

36 *Graia Capharea currere puppis*
aqua] *Caphaream aquam* pr. Vatic.
Combii, Rottendorph. et multi alii
ex antiquis, ut et priscae editiones;

bene: Pont. l. 1. 4. ex veteri codicē, 'Quo duce trabs Colchas sacra currit aquas.' Et Pont. II. 6. ex membranis, 'Nunc mihi naufragio quid prodest discere facta, Quam mas debuerit currere cymba viam?' Præterea unus Bononiensis *Nastra puppis pro Grævia*: quomodo et Arondelianus. *Heins. Caphaream aquam*] Aqua ejusdem maris Egæi. Quasi dicat, Audet iterum navigare per illud mare, in quo semel naufragium fecit. Est autem Caphareus mons Euboicæ insule, Hellespontum versus. Alladit autem Poëta ad naufragium illud, quod Græci Troja redeuntes, circa Caphareum fecerunt; insultante illis Nauplio, propter cædem Palamedis. *Mer.*

39 *Falloque labores*] Dolores plerique meliores. *Heins.*

45 *Sive homines, viz sunt homines hoc nomine digni*] *Sive homines spectro* Leidensis et Arondelianus. Puto, *Sive homines, hominum viz hi sunt nomine digni.* Idem.

47 *Non metuant leges*] Nec nonnulli. Lege, *Nec metuant leges, et cedit viribus æquum*; quod magis elegantim Ovidianæ respondet. *Idem. Sed cedit viribus æquum*] Nullum jns armis est potentius: et quisquis viribus præstat, is æquiora semper et facere et dicere existimatur. *Pont.*

49 *Pellibus*] Rhenonibus et braccis: cæterum ex loco notabis obiter, non solum subligacula, quas *ἀραυπλῆς* Græce vocant, braccas dici, sed et laxiores vestes, longioresque: tabulis enim frigora arceri solent, non iis, quas proprie braccas dici volunt, *Arcent mala frigora braccis*] Ita et

scripti. Reponendum tamen, *arcent mala.* Vide Notas Fast. III. 170. *Heins.*

51 *Grævas vestigia lingue*] *Quæ rectius quinque veteres.* Idem.

53 *Utatur hoc non est populo*] *Mallim Ulmo* eam uno Bononiensi. Tum vis est cum optimo Mediceo et pr. Polit. et sequenti versu pro *Quatibet, Quamlibet*; nam Palat. *Quotibet.* Vide Notas ad Epist. vi. Idem. *Qui forte Latine*] Qui ponit esse interpretes inter Latinum et Tomitanum. *Mer.*

55 *Ipse ego Romanus vates*] *Ille ego* plurimi veteres; et recte: supra h. IV. 10. 'Ille ego qui fuerim tenerorum lusor amorum.' Amorib. 'Ille ego Musarum puris Phœbique sacerdos.' Pont. l. 1. 2. 'Ille ego sum, lignum qui non admittar in ullum; Ille ego sum, frustra qui lapis esse velim.' Eleg. 3. 'Ille ego sum, qui te colui.' Et mox, 'Ille ego, qui dixi vestros Hymeneon ad ignes.' *Heins.*

57 *Et pudet et fateor*] Plerique ex antiquis *En pudet*; quomodo et prisca editiones. *Idem.*

64 *Studij signa sinistra mei*] Forte *sacra sinistra.* Idem.

65 *Sic animum tempusque traho*] Eo modo animus quiescit, et fallitur, et tempus ita producit. *Reduco*] Removeo tantisper a molestiis. *Mer.*

66 *Semoveoque mali*] *Submoveoque.* *Heins.*

68 *Premia si studio*] Satis magnam præmium me arbitror consecutum, si tranquillitatem animi subinde carminibus faciendis adipiscar. *Pont. Si consequar*] *Consequor* pr. Vatic. et unus Medie. *Heins.*

ELEGIA VIII.

6 *Nostra quibus possunt*] Malo possint cum Gottorphanis: duo alii possent. Heins.

9 *Ultrix Rhamnusia*] Rhamnusia, quam Græci Nemesis vocant, Dea indignationis credebatur. Indignabatur enim superbos et elatos. Mer.

14 *Ille cibo*] Ipse meliores. Idem.

17 *Sed modo læta manet*] Si manet læta, non est inconstans. Irrepsit hoc verbum ex præcedenti versu: nec tamen satis video quid pro eo debeat reponi, nisi forte, *læta venit*. Idem.

19 *Flos fuit ille caducus*] Erat plerique, et recte: nam 'fuit' sequitur. Idem.

20 *Exemplo Deum*] Deorum exemplo, qui solent veniam mortalibus concedere. Aut, qui magis prosint, quam obsint. Et ipse] Etiam ipse Augustus. Accessurus est] Est perventurus in numerum Deorum.

26 *Hæc sunt a primis proxima videris*] Mea est pr. Polit. quinque alii mea. Puto mihi. Heins.

ELEGIA IX.

4 *Cruciat sine te*] Omnibus paginis te celebrassem.

8 *Si modo nostra ferunt*] Ferent quinque veteres: et legar, pro legor, multi superiori versu. Heins. Scripta octusatem nostra ferunt] Sunt ad posteriores perventura.

10 *Hic te maneret honor*] Hic tibi plurimi ex antiquis: utrumque probum est. Heins.

12 *Post magnos Deos*] Post Jovem et Augustum. Vel Deos appellat Augustum et ejus liberos. Mer.

15 *Cumque perhorreret*] Perhorruerit septem meliores: quare et mox spectari pro spectaret repono; nam spectavit Patavinus. Heins.

19 *Seminecem*] Solus post Augustum servasti me. Pont. Stygia revocasti solus ab unda] Sic ille apud Co-

micum: 'Solus ab Orco mortuam me reducem in lucem feceris.'

22 *Plenius esse*] Quam precari, ut Di cum Cæsare tibi sint amici et propitii.

26 *Hæc*] Beneficia. Mer. Argutis] Eruditis. Pont.

28 *Nunc quoque quamvis est jam jussa quiescere*] Turbati numeri: unus Vaticanus et Palat. Quam quoque nunc quamvis est jussa quiescere. Scribe, Sit quoque nunc, (quamvis est jussa quiescere) quin te Nominet invitum, vix mea Musa tenet. Primæ editiones, Nunc quoque jam quamvis est jussa: vix se tenet mea Musa, quin te nominet vel invitum. Pro quiescere etiam silescere videtur reponendum: sic de ventis supra lib. II. 'Sed modo considant, intermissique silescent.' Heins.

28 *Luctantem frustra*] *Latrantem* plurimi: *Idem*. *Copula dura tenet*] Copula hic pro eo fune accipitur, quo canes a venatoribus alligati ducuntur; vulgo lassum appellant. Cingulum vero circum collum, melium appellat Varro de Re rustica l. 11.

29 *Nondum reserati carceris*] Nondum aperti termini, unde equi incipiunt currere.

30 *Nunc ipse fronte*] *Pressa fronte* Leidensis. *Heins*.

31 *Sic mea lege data*] An rata? Vide Fast. III. 279. *Idem*. *Vincta*] Ligata: imperato scil. sibi silentio. *Mer*.

32 *Vetiti*] Abi te vetiti, qui non pateris nomen tuum in carminibus

meis poni.

33 *Nec tamen officio*] Grave est ladi ab amico, et per officium accipere detrimentum. *Pont*.

35 *Si non meminisse putares*] *Nisi non*, vel *nisi me* multi ex scriptis: duo *nisi*; et *memuisse* unus. Lege, *nisi si meminisse putares*: nisi putares me tui esse memorem: 'nisi si' Nasoni usitatum. Adi Notas Epist. iv. 3. *Heins*.

36 *Non prohibet vox*] Gratam animi recordationem non vetas.

37 *Lumen vitale videbo*] *Natale* videbo tres libri: octo *vitale* tenebo: *solare* videbo Richel. primæ editiones *solare* tenebo. Puto lumen *solare* tenebor. *Heins*.

ELEGIA X.

13 *Mendax cognomine*] Qui potius est inhospitalis.

14 *Vere terra sinistra*] Vere terra, ut in sinistra parte sita, sic etiam infelix.

16 *Quæ nisi de rapto*] *Sibi non rapto* omnes meliores. *Heins*. *Quæ sibi non rapto vivere turpe putant*] Herodotus in recensendis Thracum moribus, docet eos e bello atque rapto vivere, idque pulcherrimum ducere.

17 *Tumulus defenditur ipse*] *Defenditur ægre*, multi ex antiquis: recte. *Heins*.

18 *Ingenioque loci*] Situ et natura loci.

19 *Cum minime credas, ut avis*] *Ut aves* rectius scripti nonnulli cum priscis editionibus. Deinde Richel. *Cum bene vix credas*. *Heins*.

22 *Noxia tela*] *Martia* Vossianus; *tela noxia* Gottorph. pro diversa loci-

tionem. Vide Notas Remed. Amor. vs. 45. *Idem*.

23 *Est igitur rarus, qui jam colere audeat*] Quid audeat colere? Scribe rus qui colere audent: quæ vox exciderat ob cognationem posterioris syllabæ in rarus: hanc conjecturam postea in Codice Medoniano confirmatam deprehendi, in quo rus qui colere audeat. *Idem*.

28 *Barbara turba*] Getæ, qui una cum Græcis Tomon habitant.

31 *Quos ut non timeas*] Quorum pr. Pal. pr. Vatic. et quinque alii. *Heins*.

32 *Pellibus et longa corpora tecta coma*] *Pectora* quidam veteres: at unus Bononiensis cum priscis editionibus *tempora*; quod temere Ciofanius damnarat: nam 'comatos' passim Getas describit, et pellibus operire capita etiamnum solent per septentrionem. *Idem*.

34 *Pro patriæ cultu*] Pro habitu Græco, qui est cultior et civilior. *Pont.*

37 *Quia non intelligor*] Qui quinque veteres. Puto, qui non intelligor. *Heins.*

49 *Utræque parna gravis*] Et carere scilicet amicorum consuetudine, et in Scythia vivere.

50 *Forſitan*] Ne absolute affirmando Cæsarem offendat, et iniustitiam coarguat. *Pont.*

ELEGIA XI.

1 *Nescio quis*] Sic per contemptum quandoque loqui solemus, quum indignum quem æstimamus nomine-mus.

5 *Quam quod cui minime vellem sum causa pudoris*] *Quam quia* nonnulli ex melioribus, et *sim*: quare reat etiam proximo versu est legendum. *Heins.*

8 *Principis ira*] Prim. Polit. et opt. Medic. *judicia*. Lege *vindicis*: nam 'judice' sequitur. Vide Notas Fast, vi. 648. *Idem.*

11 *Ipsum*] Me offendisse Cæsarem,

13 *Quassa tamen, &c.*] Hoc exilium est mihi instar procellæ, quo agitor, non submergor. Submersus fuisset, si me interemisset. *Pont.*

16 *Qui merui*] Rectius *Quæ* libri quatuor. *Quam* pr. Palat. *Heins. Vi-*

tio meo] Meo errore.

17 *Facinus non adfuit ullum*] Illi octo ex melioribus. *Heins.*

20 *Mite fuit*] *Venit* Hamburgensis: vide Notas Fast. v. 648. *Idem.*

22 *Tuta est*] Non potest perire. *Suo iudice*] Augusto iudice. Is enim iudicavit me non exulem, sed relegatum: quæ pena mollior erat. *Mer.*

26 *Teque velint*] Id est, velint esse te Deum nobiscum.

27 *Sed ut in mare flumina*] Hoc dicit: Ita meæ, ut populi preces ad Deos perveniunt, quemadmodum et parva flumina mare ita ingrediuntur, ut magna. *Mer.*

30 *Nomine mendaci*] Falso: non enim sum exul. *Pont.*

ELEGIA XII.

5 *Per adversas agitur fortuna*] Nihil frequentius Ovidio, quam conditionem suam comparare cum procellis, tempestatibus, &c. *Pont.*

8 *Festos choros*] Chorus multorum

vocibus constat, ut docet Seneca et Macrobius.

9 *Luctibus an studio videor debere teneri*] *Studii* unus Vatic. Lege *Luctibus an studii*: 'studium' et alibi pro

studio pœtico dixit; ut supra Eleg. 1.
 • Tot mala pertulimus, quorum medicina quiesque Nulla, nisi in studio est, Pieridamque mora.' *Heins.*

11 *Das hæc invalido pectus mihi]* Mihi invalido. Sed rectius legas *hic valido*: hic apud Getas. Deinde versu proximo pro *Anyti rei*, reponere cum prim. Vatic. Combiano, Rot-tendorph. *Idem.*

12 *Anyti]* Socratis, quem Anytus accusavit. Tres enim fuere Socratis accusatores, Melytus, Anytus, et Lycon. Melytus quidem ob pœtas ei infestus; Anytus ob artifices, atque reipublice gubernatores; Lycon denique gratia rhetoram. Accusatio autem habuit se ferme in hunc modum: Socrates injuste agit, juventutem depravans, ac Deos quos civitas putat, ipse non putans, sed alia quædam nova diæmonia. Plato docet eundem tanta fuisse sapientia et fortitudine, ut noluerit pro se aut causam dicere, aut quousquam pecari. *Mer.* *Fama refert Anyti quale fuisse rei]* Pro genitivo rei, malitiam reo legere, dativo esse; ut sit sententia: Quale pectus reo Anyti, hoc est, Socrati fuisse fama refert. Nam et ἀμφιβολία lectio hæc tollet, et verbi quæque gratia aliquantum conciliabit, vitata similitudine casus in utraque cæsura. *Micyl.* *Anyti reo]* Ἀλλὰ καὶ τὸ πρῶτον, ὃ Κρίτων, εἰ ταύτη τοῖς θεοῖς φίλον, ταύτη γινώσκω. ἐπεὶ δὲ ἄνθρωπος καὶ μέλιτος ἀποκτείναν μὲν δύνανται, βλάψαι δὲ οὐ. Epictet. de Socrate, cap. ultim.

14 *Plus valet humanis]* Versus parum appositus, ac proinde suspectus. *Heins.*

21 *Ingenium longa rubigine læsum]* Vel plenum Arondelianus. Forte resum. *Idem.* *Longa rubigine]* Longa

componendi destitutum. *Mer.*

26 *Uthius ibit equis]* Equos rectius nonnulli. *Heins.*

28 *Cymba vacavit aquis]* Vacabit meliores: Hamburg. *vacavit*; recte Puteanus *negatur aquis*. *Idem.* *Vacabit aquis]* Si in ripam subducta, diu hæsit in arenis.

29 *Me quoque despera]* Despero cum pr. Pal. et quatuor aliis: et mox laborum pro dolorum nonnulli. *Heins.*

33 *Uti nunc quoque sumpta]* Nihilominus imperare mihi non potui quin scriberem. *Pont.*

44 *Successus]* Quia mihi male successit.

47 *Tamri fabricator aheni]* Perillus? de quo jam dictum est. *Mer.*

49 *Nil mihi debebat]* Debuerat me flores: et mox pro *Sed fugerem*; veteres plerique *Si fugerem*, vel *Cum fugerem*. *Heins.* *Nil mihi debebat]* Prudentis enim non est, ad id redire, unde detrimentum acceperit.

51 *Studium fatale]* Si regrediar ad studium meum, quod mihi fato quædam nocuit, inveniam ardua carmida idonea. *Pont.* *Retentem]* Repetam.

55 *Omnia barbarica loca sunt]* Barbarica prim. Polit. Lege barbarica; nempe vocis. Sequenti versu pro *omnia sunt* Getici; plerique veteres *omnia quæ possunt*, vel *possint*; nam 'Getice' sequitur: alli, barbarici vel Sarmatici soni. Hoc quoque distichon in suspectis est. *Heins.*

58 *Nam didici]* Jam priscæ editiones et scripti non pauci: rectius. *Idem.*

59 *Nostra teneri]* Levare alter Polit. et multi alli; tres *vacare*; quatuor *revelli*. Nil temere mutem. *Idem.*

62 *Parva favilla]* Parvus ignis et cinis est fructus studii mei.

67 *Magistrum]* Me Ovidium.

ELEGIA XIII.

2 *Mittere si quisquam quo caret*] *Mittere rem si quis qua caret.* Heins.

3 *Traxi contagia corpore mentis*] Id est, ipsum corpus præ nimio mentis dolore cepit male valere.

9 *Ingentia pignora*] Magnas significationes amoris.

10 *Per numeros omnes*] Per omnes modos.

12 *Remque piam præstus*] Officio satisfacis, dum me tueris, meamque causam agis; et interim dum raro scribis, verba mihi aegras, absentem non alloqueris cubbrum, quod non magni laboris foret. *Pont.*

14 *Nullus morosus*] Quasi dicat, nihil abs te requiram amplius, si hanc veluti ex formoso corpore labem aut maculam unicam sustuleris.

15 *Pluribus accusem*] Pluribus verbis officium tuum accusarem. *Fieri*

nisi posset] *Possit meliores.* Heins.

19 *Quod precor*] Ut falso de te querar. *Robur pectoris tui*] Mentis tuæ constantiam in me amando, credere nequeo esse labefactatam.

22 *Trinacris Hybla*] Hybla civitas Siciliæ.

27 *Consumere longa loquendi*] Loquendo scripti: et pro sermoni desiciente die reponere sermonem cum Rotendorphiano et Puteaneo: prim. Vatic. *sermone.* Vide Notas Amor. i. 8. 98. Heins.

30 *Peragunt*] Manus linguæ obeant, quod epistola solet efficere.

32 *Versibus hoc paucis*] Lege hic cum uno Gallico. Heins.

34 *Atque tuis distent*] *Aque scribendum;* ut Caroli Strozze viri nobilissimi et humanissimi codex. *Idem.*

ELEGIA XIV.

1 *Quanta tibi dederim nostris monumenta libellis*] *Dederint nostri monumenta libelli* Hamburg. et unus Vaticanus; recte. Heins.

2 *O mihi me charior*] Exprimit hunc amorem III. 8. 'Omnia cum subeant, vincis tamen omnia, conjux.'

4 *Tu tamen ingenio*] Versus ex ingenio meo profecti te illustrabunt. *Pont.*

6 *Non potes in maestos abire rogos*]

Non potest fama tua penitus deleri, quemadmodum corpus assumitur rogo.

9 *Nostrorum malorum*] Meæ calamitatis. *In parte*] Cum mecum dolenter feras exilium meum.

11 *Non ego divitias dando*] Distichon notæ minime probæ. Heins. *Phara*] Quam dedi. Intelligit autem famæ immortalitatem.

13 *Perpetui fructum, &c.*] Non in-

termoriatur nomen tuum, propter æternitatem scriptorum meorum. *P.*

15 *Adde quod et rerum sola es tutela mearum*] *Solam tutela* pr. Polit. et duo alii: *es rerum sola et Junian.* Scribe, *Adde quod, (ut rerum sola es tutela mearum.)* Heins.

16 *Non parvi honoris onus*] Quasi dicat: Quamvis sit onus et labor res meas tueri, tamen erit magno honori.

19 *Perota*] Persevera in amore conjugali.

23 *Par eadem nostra*] In nostra ruina parem te ostendisti. Vel parem ejus demonstrandæ occasionem habes.

24 *Conspicuum virtus hic tua ponat opus*] Malo, *Tollat onus*: vel, quod præstat, *prodat opus.* Heins. *Conspicuum*] Quasi quandam statuum nunc tibi virtute tua erige, conspicuam omnibus. *P. Virtus*] Tua fides conjugalis.

25 *Esse bonam facile est*] 'Casta est quam nemo rogavit.' *Ubi quod vetat*] Vetet meliores. Heins. *Bonam*] Fœminam et uxorem: sed virtus in arduis cernitur.

29 *Quam, &c.*] Quasi dicat: Rari sunt, qui non sequantur fortunam potius quam virtutem. Ex quo designat esse difficile uxori in fide permanere, et fortunam mariti adversam non deserere. Solet enim usu venire, ut quo se fortuna, eo et favor hominum inclinet.

31 *Si tamen est pretium cui virtus ipsa petitur*] *Si qua tamen pretii sibi merces ipsa petiti est*, primæ editiones, pr. Polit. et veteres plerique: quidam *petita est.* Buslidianus *petenti*: pr. Vatican. *Si qua tamen pretium sibi merces ipsa petitur*; atque ita Rot-tendorph. Lege, *Sic tamen et pretii sibi merces ipsa petiti est, Si qua parum lætis ardua rebus adest.* Tale aliquid requirit sensus. Nihil frequentius hac sententia apud Philosophos. Claudianus, 'Ipsa quidem virtus pretium sibi.' Silius, 'Ipsa quidem virtus sibimet

pulcherrima merces.' Piget plura at-
texere. Heins. *Si qua tamen*] Subau-
di, est virtus: hoc est, si quis bonus
invenitur, quem non gubernet for-
tuna, sed virtus ipsa. Quia vix re-
peritur aliquis qui gratis velit esse
probus. *Precium sibi merces ipsa pe-
titi est*] Ipsa virtus est premium sui
meriti: quia vir bonus non ducitur
fortuna, nec aliud præmium quærit,
quam virtutem. Virtus enim per se
appetitur. Quibus verbis denotat,
optimam uxorem non debere mariti
fortunam sequi, sed semper constan-
ter in fide persistere; etiam in re-
bus adversis. *Si qua tamen*] *Ὅρου τὸ
συμφέρον ἐκεῖ καὶ τὸ εὖσεβές.* Epictet.

33 *Ut tempus numeres*] Hic denud
nugator aliquis Ovidianam induit per-
sonam: in pentametro tamen pro et
loca mirantur puto scribendum *loca
rimatur.* Heins.

35 *Teneat laudabilis ævo*] *Maneat*
unus Vaticanus; ut sit appositio:
qualis apud Virgilium libro vii. 'lo-
cus Ardea quondam Dictus avis, et
nunc magnum manet Ardea nomen.'
Mox Vossianus ut *Hectoris.* Idem.

36 *Penelopeia fides*] Sic alibi Nos-
ter 'Thesæa fides.' 'O mihi Thesæa
pectora juncta fide.' De fide antem
Penelopes Homerus et alii multa tra-
diderunt: inter quæ et nos hæc ita
Latine reddidimus: 'Absentem mul-
lier laudat cordata maritum. Illo Pe-
nelope nomine clara fuit.' Odyss.
xviii. 253. *Ἐλ κείνός γ' ἐλθὼν τὸν ἑμὸν
βλὼν ἀμφιπολεῖτο, Μείζων κε κλέος ἐνῆ
ἑμὸν καὶ κάλλιον ὄντω.*

37 *Admeti uxor*] Hujus fabulæ me-
minit Apollod. lib. i. qua nempe ra-
tione Apollo totum annum Admeto
servierit. Item lib. iii. Tzet. Chi-
liad. i. histor. 53. Ovid. Metam. lib.
ii. fab. 11. Lucian. Dialog. 10. Pa-
pinus Stat. lib. vi. *Felix Admeti con-
jux, &c.* Propert. Eleg. ii. 6. Hinc
Indit Juvenal. Satyr. vi. in fine. Clau-
dian. Laude Serenæ Reginæ, vs. 12.
Hectoris uxor] Sic ipsa apud Eurip.

in Troad. Σὲ δ', ἃ φίλ' Ἑρώρ, εἴχω
 ἄδ' ἀποῦρά μου.

38 *Iphias*] Evadne, Iphias filia.

39 *Phylaccia*] Laodamia sic dicta a Phylace Phthioticæ regionis Thessaliæ urbe, quæ sub ejus mariti Protesilai imperio fuit, ut docet Strabo lib. ix. vel a Protesilai avo Phylace, Iphicli patre. *Micyl.*

40 *Iliacam celeri vir pede pressit humum*] *Primo pede* unus Vatic. et alter Palat. ex fide historiarum. In superiori versu non placet illud *Ut vivat fama*; malim *vivat fama*: sic 'vivere sibi,' 'vivere alteri.' Art. Am. 'sed famæ vigilare juvet.' *Heins.*

41 *At nece nil opus est*] *Morte nihil opus est* plerique veteres: tres *Mortisque nil*. Excerpta Vossii, *Nil opus est letho*; bene: Gottorph. *Letho nil opus est*; sic Pont. lib. iii. 1. ubi vulgo legebatur *Morte nihil opus est*, veteres nonnulli præferunt *Nil opus est letho*. Vetiustiores tamen *Morte nihil opus est*: quare minimum abest, quin censeam reponi debere, *Morte tibi haud opus est*. Mox *puppis est pro navis*

multi veteres. Si in promptu fuissent codices hujus operis aliquanto vetustiores castigatioresque iis, qui in manus hactenus nostras inciderunt, poteramus Tristibus recensendis curam magis operosam adhibuisse. Sed cum in nullo Nasonis poemate pejus nobis prospectum fuerit a membranis antiquis ac fidis, inter sordes exemplarium mendosissimorum diu hærendum esse non duximus; secundis curis elegantissimum poema curatius illustraturi, si subsidii aliquanto præstantioribus instruemur. *Idem.* *Nil opus est letho*] Quod ad exempla referendum: Alcestidis scilicet, quæ pro marito Admeto mori sustinuit, n̄ est apud Euripidem: Evadnes, quæ et ipsa rogum mariti concessit, eademque se cremari passa est: et Laodamiæ, de cujus obitu et morte supra annotavimus, &c. *Micyl.*

44 *Vela damus*] Quasi dicat: Hæ amore magis impulsus ad te scribenda putavi, quam quod arbitrarer te præceptis et monitis meis egere. *Pont.*

EPISTOLARUM EX PONTO LIB. I.

EPIST. I. BRUTO.

In castigandis hisce libris codices fuere mihi præsto aliquanto vetustiores iis, quos Tristia suppeditarunt, neque illi tamen ejus notæ aut auctoritatis, ut exactam locis male adfectis, qui plurimi passim hic illic occurrunt, medicinam fecerint. Primus omnium commendandum se offert V. Amp. Claudii Sarravii codex

Gallicus ante annos octingentos exaratus; sed mendose admodum, nec ille integer, ut qui in Elegia secunda tertii libri deficeret. Proximum vetustate Argenteratæ bibliothecæ exemplar, quod annorum circiter septingentorum senium præ se ferret: in eo liber quartus cum parte tertii considerabantur. Nec ætate multo in-

seriores, ex Medicis unus, nobilissimus Rogerii Twidenii equitis Baronetti iisdem usus Anglicus; et Remigii Feschii V. Cl. codex. Post hos primus Vaticanus, Basileensis secundus, tertius Farnesianus, quartus Barberinus, Gottorpianus quintus, sextus et septimus Hafniensis, Regiæ in Gallia octavus bibliotheca. Præterea unus Putanorum fratrum, alter Bathasaris Moreti, tertius V. Cl. Patricii Junii. Hi ante quadringentos, aut quingentos annos exant. Reliqui notæ recentioris, Thunæi duo, totidem Medicei, Combianus unus, sex Vaticanus, duo, quos munificentia V. A. Bernardi Medicei Senatoris Tolosani possideo, tres Vossiani, unus Batavianus, et Leidensis bibliotheca, et Rotendorpianus, et Boxhornianus, et Arendellus, et a Petro Servio Medico Romæ mihi donatus. Denique, quæ negligi nequaquam debent, lectiones diversæ ex optimo veteri rimoque libro ad oram Gryphianæ editionis a magno Scaligero notatæ, et aliæ ex Mediceo exemplari, quo Politianus usus fuerat. *Heins.*

P. OVIDII NASONIS DE PONTO LIBER PRIMUS] Nihil magis inscitum aut barbarum hac inscriptione, quam cave credas ab tersissima nostri Nasonis manu esse. Libri veteres plerique nullam omnino inscriptionem agnoscunt; nisi quod Sarravianus omnium veterrimus et Combianus inter meliores numerandus, sub finem libri secundi, EX PONTO LIBER II. EXPLICIT. Barberinianus, EXPLICIT LIBER OVIDII IN PONTO. Opinor Ponticorum, aut EPISTOLARUM PONTICARUM titulo libros hosce quatuor a Nasone insignitos fuisse. Trist. v. 2. 'Ecquid, ut e Ponto nova venit epistola, palles?' *Heins.*

AD BRUTUM] *Bruto* optimi codices: atque ita semper deinceps per casum tertium: recte; quod semel loco hoc a me moneri suffecerit. *Idem.*

1 Jam non novus incolæ] Incolam

neq̃ novum se vocat, prout veteri, *Ἰνδὸς Ἀνδρόγυρα*. Nam jam quartum præp̃ annum in Ponto agebat, id quod infra mox apparet Eleg. 8. Cæterum, ut hoc addamus, septem omnino annos in Ponto vixisse poëta videtur, atque intra tres priores ea, quorum titulus est 'Tristium,' scripsisse: reliquis autem, hæc quæ 'de Ponto' inscribuntur, ut ex ipsa libris apparet. *Miegl.*

2 De Getico littore] De littore maris Euxini, quod Gæta accolunt.

6 Hoc clausuræ iter] Perierit scribendum: præcepta amatoris, ne hi quoque de Ponto libelli possint in publicum prodire.

9 Nec tamen accedens] Non scripti et mox pro Quid veniat, idem Quid veniant; nisi quod in nonnullis Quid veniant, quod Georgio Fabricio aridebat; paucicquam: ego veteriores sequor. Trist. III. 5. ad epistolam de Porilla, 'Quicquid ager, cum te scierit venisse, relinquet: Nec mora, quid venias, quidve, requirer, agam.' Eleg. XII, ejusdem libri, 'Sedulus occurram nantæ; dictaque salute, Quid veniat, quæram, quiseve, quibusve locis.' Metam. XI. 'Quid veniat (cognovit enim) scitatur.' Virgil. Æn. 1. 'Quæ fortuna viris, classem quo littore linquant, Quid veniant cuncti.' Et lib. VI. 'Fare age, quid venias.' Sic et alii scriptores. *Heins.*

15 Quamvis non sit miserabilis index] *Quamvis*, non est plerique veteres. Versu proximo pro hoc malim *hic*, si per antiquos liceat codices. Invenies his in libris non minus triste illo quod jam ante dedi. *Idem.*

17 Rebus idem] Eadem est materia hujus operis, quæ est de Tristibus. Titulo differt] Differt indice. Et epistola cui sit] Differt etiam hoc opus ab eo de Tristibus, quoniam in hoc ad quem scripta sit epistola titulus docet: id vero in opere de Tristibus apprimatur.

19 Nec vos hoc vultis] Nec vos vultis

vestra nomina in hoc opere p[ro]p[ri]i, propter Augusti metam, Sed non prohibere potestas] Sed nec e[ss]e scripta multi Heins.

22 Servatis legibus] Non scribendo lasciva: id ne facerem, legibus cautum fuit.

24 Doctus et in promptu] Brutus enim qui Julium Cæsarem occidit, vir fuit excellens omni genere laudis, et philosophiam Latinis literis prosecutus fuit. Carmina Brutus habet] Scrima omnino rectius in Twisdeniano, Combiano, Boxhorniano, et Putaneo a manu prima; quod in Pirokimeriano sive Arondeliano Gronovius noster testatus jam est se invenisse Observationibus ad Silvas Statianas. Omnino recte. Bruti enim, præter librum de Virtute Ciceroni, Senecæ, Plutarcho, aliis laudatam, etiam versu extabant, et quidem satis lascivi, ut ex Plinio Epist. lib. III. 5. discimus. Auctor dialogi de claris Oratoribus, 'Fece[re]unt Brutus et Cæsar carmina non melius quam Cicero, sed felicius, quia illos fecisse pauci sciunt.' Heins.

26 Non tamen arma tuli] Non tamen bella gessi, ut M. Antonius et Brutus.

29 Si dubitas de me] Si dubitas mea causa hos meos libellos excipere. Laudes admittite Deorum] Excipe illos Augusti causa, cujus laudes in illis continentur.

31 Adjunct in bello] Est argumentum a minori: Ramus oleæ, quod signum pacis est, adjuvat in bello prætententem: multo igitur magis debet javare, non signum, sed ipse auctor pacis, id quod faciunt libri mei. Micyl. Pacata ramus olivæ] 'Paciferaque manu ramum prætendit olivæ.' Æn. VIII.

35 Enceaden] Augustum, ab Ænea oriundum, propter patrem Julium Cæsarem, qui genus suum ad Iulium Ascanium Æneæ filium referebat.

36 Et patriæ pater hic] Augustus est pater patriæ. Ipsius, ille] Ille

Atchlaes non nisi Æneæ fuit pater.

37 Ut limine cogat obire] Ut Isidis sacerdotes, astra Ægyptia ferentes, pollat e limine.

39 Ante Deum matrem] Quam matrem Deum canit tibicen inter sacrificandum. Cornu adinco] Tibiam obliquam intellige, dextra parte unam, sinistra duo foramina habentem, quam Mida in Phrygia invenit, ut Plinius docet. Cornu tibicen quincio] Abunco Argentinus. Puto obunco. Met. lib. XI. tamen. 'adinco tibia cornu.' Penthæi fabula. Heins.

41 Scimus ab imperio fieri nil tale Diana] Vir doctus in nuperis epistolis pro Dianæ reponit Cybeles: audacter mahercales, cum nihil sit mutandum. In codicis Twisdenii margine hæc glossa erat adscripta, 'In Ariæno nemore juxta Romam habuit Diana templum: ibi erant vaticinationes.' Nihil verius: quomodo et intelligendum esse locum jam vidit sagacissimus Gronovius Observat. lib. IV. 7. Idem. Scimus ab imperio fieri nil tale Diana, &c.] Simpliciter exponeo Vaticinator, Dianæ nomine, exigit stipem sive pecuniam a consulentibus, sive hæc quibus vaticinia reddidit. Et tamen scimus ipsam Dianam nihil tale imperare, hoc est, haud quaquam jubere ut ille pecuniam ab hominibus auferat. Tamen unde se alac non ei deest, ex benignitate videlicet oraculum consulentium. Micyl.

42 Unde tamen vivat vaticinator] Tamen sacerdos Dianæ, causa Deæ prædicando futura, donatur victu et donis. Quibus verbis colligit, ut sacerdoles coluntur Deorum causa: sic libros continentem Augusti laudes minime esse ex urbe pellendos, sed potius excipiendos summa veneratio.

43 Ipsa movent animos] Hoc dicit: Movetur Deorum causa ad venerandum sacerdotes predictos; nec debemus putare esse turpe, credulitate nostra sacerdotes venerari Deorum

causa. *Superorum numina*] Nomina veteres nonnulli. *Heins.*

45 *Pro sistro, Phrygiique*] Pro sacerdotibus Isidis et Cybeles: quos per sistrum et tibiam e buxo designat.

46 *Gentis Iulæ*] Augusti ex gente Julia oriundi, ab Iulo Æneæ filio. *Nomina sacra fero*] Complector in meis libellis sacrum Augusti nomen.

47 *Vaticinor*] Sum vates Apollinis et sacerdos. *Locum date*] Sinite me per urbem incedere. *Sacra ferenti*] Mihi portanti nomina gentis Iulæ.

49 *Nec, quia vel merui*] Quamvis, inquit, in me Augustus sit iratus, non recusat tamen a nobis coli nostro carmine.

51 *Linigeræ Isidis*] Hæc vera lectio, quicquid membranæ inter se pugnant. Vide Notas ad Artem Amator. libro 1. 79. *Heins. Linigeræ Isidis*] Isidis cuius sacerdotes lino tecti sacra Deæ celebrabant.

52 *Isiacos ante sedere focos*] Sedere ante altaria Isidis ei sacrificaturi, posteaquam post poenitentiam Dea placata illi veniam dedit.

53 *Alter*] Scilicet Isiacus sacerdos. *Ob huic similem culpam*] Ob tale crimen. *Privatus lumine*] Privatus oculis tanquam perjurus. Quoties enim per Isidem iurantes fidem non servabant, putabantur a Dea visu privari.

55 *Tulia præconia*] Talem vocem fatentium sua crimina, et se ita meritos.

56 *Sua quid valeant numina*] Quid possint Deorum vires. *Teste*] Aliquo nocente, in quem animadverterint.

61 *Cumque sit exilium magis est*] Ita veteres constanter. Censeo nihilominus scribendum esse, *Quamque sit exilium, magis es mihi culpa dolori.* Nam τὸ ἐστὲν versu proximo rursus sequitur, ubi *penas* cum Argentoratensi malo, quam *penam*. Similis loquendi modus infra Eleg. 4. 'Junctior Hæmonia est Ponto, quam Roma sit

Isiro.' *Heins.*

62 *Estque pati penas*] Rationem assignat, cur magis doleat crimine quam exilio. Quia magis me angit peccatum meum, quam poena et exilium. *Quam meruisse*] Quam peccatum commisisse, quo videar dignus tali poena.

63 *Quibus est manifestior ipse*] In quibus Diis ipse Augustus magis apparet, quia a nobis videtur. Vivens enim divinos meruit honores.

65 *Mors faciet certe*] 'Ultima poenarum mors est.' *Lucan.*

66 *Ne non peccarum mors quoque non faciet*] Versus hic præter rem est, et præter Nasonianam elegantiam. Præcedens etiam nonnihil suspectus, *Heins.*

67 *Non igitur mirum est, si mens mea tabida facta*] Si mens mihi Juniæ; tres alii Nil igitur mirum: utrumque bene. *Idem.*

68 *De nive manantis*] Contabescit animus meus, et dolore colliquecit, ut nix ad ardorem solis. *Pont. De nive manantis aqua*] Εἰς χυλὸν ὡς τις κωτεράκετο μακρὸν ὅπ' Αἴμιον. Theocr. Idyll. vii. 76. Et Idyll. xxiii. 31. 'Α δὲ χυλὸν, λευκὰ, καὶ τὰκεῖται ὁλκάς μακρὸν.

69 *Vitiata terebine navis*] Hæc vera scriptura est, quam meliores membranæ adstruunt: perperam alii *putredine*. Robertus Constantinus in Lexico voce 'Οξὺα corrigit *vitiata terebine navis*; insulse. Inter terebinthem et tineam hoc interest, quod altera sit marina, altera terrestris. Vide Plinium lib. xvi. 41. 'Teredo' eadem quæ Termes; Græcis τερψίδω. Isidorus Etymol. lib. xii. 5. *Heins.*

71 *Roditur rubigine ferrum*] Cato de R. R. 'Ferrum rubigo interficit.'

72 *Carpitur*] Consumitur. *Curamus morus*] Curas edaces appellat Horat. Gr. θυμοδακτεῖς, θυμοβόροι.

77 *Hoc mihi si superi, quorum omnia sunt omnia; credent*] Cave reponas, quorum sunt omnia; cum pro recepta scriptura

et codices vetusti, et ipsa ratio pugnent. Adeantur quæ notamus ad librum v. Metam. vs. 343. *Heins.* *Si Superi, quorum sumus*] Si Dii, in quorum sum potestate. Augustam autem latenter intelligit.

79 *In locum vacuum*] In locum ca-

sentem arcu Scythico: hoc est, in locum magis quietum, et remotum ab hac Scytharum asperitate. *Scythias ab arcu*] Ab armis Getarum, qui peculiariter arcu utuntur.

80 *Si precor*] *Si precor* meliores. *Heins.* *Duri oris*] Inverecundi oris.

EPIST. II. MAXIMO.

1 *Qui tanti mensuram nominis implet*] Qui nominis magnitudinem æquas ac superas animi nobilitate. Per mensuram autem tanti nominis, Maximi appellationem intelligo.

2 *Genus*] Maximorum familiam.

3 *Quomodo cecidere*] Bello Hetrusco, quod gestum est contra Velentes, cum in acie cecidisset Q. Fabius. Vide Florum lib. i. 12. Historiam refert Ov. in Fast. ii.

4 *Non omnes Fabios abstulit*] Non prius omnes Fabios delevit. Unus enim ex ea gente ob impuberem ætatem domi relictus, propagavit genus ad Q. Fabium, qui mora Hannibalem fregit. Quod factum a Diis fuisse dicit Ovidius, ut Fabius, ad quem scribit, nasceretur. Quidam Herculem apud fluvium Tiberim cum muliere indigena congressum habuisse asserunt, et Fabium virum optimum genuisse. Unde non immerito gens Fabia habuit hæreditaria Herculis sacra.

6 *Quisque loquar tecum*] Quique nonnulli veteres: et mox *Hei mihi*, pro *Hæc*; bene. *Heins.*

9 *Videris*] *Tu Videris* elegantissimum est. Propertius, Eleg. ii. 15. 'Viderit hoc, si quam jam peperisse pudet.' Noster Epistola Medæ, 'Viderit ista Deus, qui nunc mea pectora vernat.' Artis Amator. lib. iii. 'Vi-

Delph. et Var. Clas.

Ovid.

derit utilitas: ego coepta fideliter edam.' Lib. ii. 'Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo.' Remed. Amor. 'Viderit, Hæmonia si quis mala pabula terræ Et magicas artes posse nocere putat.' Et ibidem, 'Nona terebatur misera via. Viderit, inquit: Et spectat zonam pallida facta suam.' Fastorum ii. 'Viderit, audentes Foras Deasne juvet.' Trist. v. 2. 'Viderit: ipse sacram quamvis invisus ad aram Confugiam.' Lucanus lib. ix. 'conditor artis Viderit ista Tages.' Statius Theb. iii. 'Viderit hoc bello viridis mahus.' Petronius, 'Videris tamen, inquit: non ero tui similis.' Neque aliter Cicero et optimus quisque ex ævi aurei scriptoribus. Loca plura adscripsi, ut suas Nasoni elegantias assererem. *Idem.*

11 *Viderit hæc aliquis, tibi me scripsisse, &c.*] Interrogative lego prius distichon, ut sit oratio dubitantis, utrum fateri velit, sive audeat, se ad Maximum de suis rebus ex professo et nomine non celato scribere, an minus; ut posterius distichon quasi per subjunctionem huic respondeat: videlicet, volle atque auctore esse. Dubitare autem se fingit, propter Augustum potissime. Deinde etiam, ut attentionem paret, magnitudinem suæ miseriæ tantam esse innuit, ut taceri

12 A

ac dissimulari nullo modo possit.
Micyl.

15 *Hostibus in mediis*] In mediis Getis, qui urbem infestant.

17 *Geminæ ut causas, &c.*] Ut duplici causa et via lethum afferant, ferro scilicet et veneno.

20 *Mors lupi clausas*] Ovilibus enim clausis obambulans lupo insidiari solet.

23 *Veluti vallata*] Veluti circumdata. *Veluti vallata sugitta*] Respicies ad Not. Epist. iv. 159.

25 *Nec fronde nec arbore tecti*] Læti non invenuste unus Vaticanus. *Heins.*

29 *Nisi cum stupor*] Nisi cum mentis torpor, et quasi quædam alienatio a sensu.

31 *Felicem Nioben*] Niobe filia fuit Tantali et Taygetæ, uxorque Amphionis. Quæ et orbata viro et filiis, apud urnas eorum in lapidem versa dirigit. Legito Ovid. in Metamorph. *Quamvis tot funera vidit*] Quamvis viderit tot filios mortuos.

32 *Quæ posuit sensum saxea facta malis*] Mali Puteaneorum et Moreti exemplar; vere. Trist. iv. 6. 'Mensque mali sensum nostra recentis habet.' Pont. iv. Eleg. ult. 'tantummodo vita relicta est, Præbeat ut sensum materiamque mali.' ita libri veteres. *Heins.*

33 *Vos quoque felices*] Heliades, id est, Solis filias, sorores Phaëthontis dicit: quæ fraterna funera juxta Eridanum deplorantes, conversæ dicuntur in alnos, ut voluit Maro.

35 *Qui non admittit*] Admittit sequentia requirunt; atque ita Sarravianus. *Heins.* *Lignum in ulum*] In ulam arborem.

36 *Ille ego, &c.*] Nequicquam etiam cupio in lapidem mutari, ut Niobe.

37 *Ipsa Medusa oculis*] Phorcus ex Cetho coajuge tres habuit filias eximie pulchritudinis, Euryalem, Sthenionem, et Medusam. Fabulam refert Ovidius Metam. iv.

38 *Amittet viros suos*] Quia non mu-

tabit me in saxa.

40 *Sic mea penna*] Fit idem Sarravianus alique nonnulli: et mox *Amittet*, pro *Amittet*, Politiani Excerpta et unus Vaticanus. *Heins.*

41 *Sic inconsumptum Tityi*] Tityi exemplo docet suum dolorem semper renasci. Hic amavit Latonam; propter quod Apollinis telis confusus, et hac poena damnatus apud inferos afficitur, ejus jecur vultur exedit. *Tityi jecur*] De quo Æn. vi. 'Nec non et Tityon, terræ omniparentis alumnus, Cernere erat: per tota novem cui jugera corpus Porrigitur, rostroque immanis vultur adunca Immortale jecur tundens, fecundaque pennis Viscera, rimaturque epulas, habitatque sub alto Pectore: nec fibris requies datur ulla renatis.'

43 *Medicina publica cura*] Somnus enim solet esse curarum medicina. Unde Iris apud Ovid. Metam. ii. ita loquitur: 'Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum; Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris Fessa ministeriis mulces, reparasque labori.'

45 *Veros imitantia casus*] Cum sint falsa, videntur tamen vera esse.

46 *Et vigilant sensus*] Et mei sensus, inquit, vigilant, somniando ea quæ mihi damnata afferunt.

48 *Captivos in fera vincula manus*] Ad fera vincula scripti maxima ex parte. *Heins.*

49 *Imagines somni*] Jucundioribus somniis, quibus interdum deludor. Somni dixit per Synæresin pro somniis. Ut Virgil. 'Nec cura peccat.' Ludunt nos somnia in utramque partem. *Pont.*

53 *Sic ubi percepta est brevis et non vera voluptas*] Numeros Nasonianod hic non agnosco. A Patavino verbum substantivum aberat. Forte, *Sic ubi jam percepta brevis nec vera voluptas*. Mox *status iste*, non *ille*, scripti meliores: et postea *pruinosi equi*, non *pruinosa noctis*; etiam in Amoribus *dine-*

rit Noster, 'Longa pruinosa frigora nocte pati.' *Heins.*

54 *Ab admonitu*] Post recordationem patriæ, amicorum, et conjugis, quæ tanquam bona mihi erepta esse doleo.

55 *Caput hoc*] Seipsum designat.

56 *Quam male mutato posse carere loco*] Videtur scribendum *male mutando*: hoc est, qui mutetur cum alio loco quantumvis malo. Hoc est, quod postea est dicturus, 'Nec petito ut bene sit, sed uti male tutius.' Sic lib. II. 2. 'Sit tua mutando gratia blanda loco.' Pont. IV. 14. ex antiquis libris, 'Nulla mihi cura est, terra nisi muter ut ista.' Vide Gronovium *Observat.* lib. III. 1. Sic Elegia de Nuce, 'solem mutare,' non vitare, quod est in multis veterum. Quare frustra sunt, qui hoc loco scribendum contendunt, *Quam male me tuto posse carere loco*. Idem. *Male mutato loco*] Loco exilii ubi sum mutato cum alio loco malo, sed tamen minus turbulento.

58 *Salvo pudore*] Habita pudoris ratione. Quasi dicat, De reditu nullam verbum facies, ni forte velis haberi inverecondus.

59 *Suscipe, Romana*] In vulgatis codicibus novæ hoc elegiæ exordium est. Nos vetustissimorum exemplarium auctoritatem sumus secuti. *Heins.*

75 *Magna molimina*] Magna pondera reip. hoc est, detinetur Augustus majoribus oneribus, adeo ut præ illorum magnitudine non possit his locis et meis malis cognoscendis vacare. *Illud numen*] Augustum Cæsarem dicit.

77 *Nen vacat*] Nec scripti. *Heins.*

79 *Iazyges*] Qui hodie Transylvani.

80 *Taurica*] Tauricam Cherronesum intelligit, ubi Iphigenia Agamemnonis filia, Orestis soror, colebatur: cui et naufragos immolabant, et quoscuque Græcos illuc delatos.

81 *Quæque aliæ gentes*] Ut sunt

Iazyges, Getæ, Basternæ, Daci, et Alani Tauris contermini. Est autem ordo: Et non vacat Augusto quærere, quid aliæ gentes faciant; quæ meant, id est, vadunt, celeri equo per dura terga amnis, hoc est, Istri, ubi Ister constitit frigore.

83 *Maxima pars hominum*] Scribe *horum, vel harum*, videlicet gentium. Lib. II. 1. 'Maxima pars horum vitam veniamque tulerunt:' ubi *hominum* in nonnullis etiam libris. Proximo versu Polit. Argent. et duo alii *timent*; recte, si *curant* pro *curat* reponas. *Heins.* *Maxima pars hominum*] Quæ gentes supradictæ sunt ita multæ et bellicosæ, ut Romanam potentiam non eurent. Ex quo periculum suum ostendit esse maximum.

86 *Quamlibet et longis cursibus aptus equus*] *Quamque libet* prisca exemplaria; quod mutari non debuit. *Heins.*

88 *Quodque sequens*] Alia causa etiam dat Scythis animos, quod propter aquarum penuriam non timent ut eos hostes insequentur.

89 *Ira viri mitis non me misisset in istam, Si satis hæc illi nota fuisset humus*] Alterutrum redundat, aut *id istam* aut *id hæc*; quæ dno nisi barbare non possunt conjungi. Pro *humus* aliquando reponebam *humum*; in istam *humum*. Nunc parum abest, quin refingendum censeam, *non me misisset in Istrum*. Infra lib. III. 4. 'Nec mea verba legis, qui sum submotus ad Istrum.' Trist. lib. II. 'Solum ad egressum missus septemplex Istri:' atque ita passim. Præter flumen Istrum in hoc tractu etiam *Ἰστρος* oppidum, quod *Istrus* Latinis. Plinio *Istropolis*. Arriani Periplus *Ἰστροπας* vocat: quo spectat nummus argenteus apud me cum inscriptione *ΙΣΤΡΙΩΝ*. Fuit autem Milesiorum colonia, ut et Tomi. Pro *viri mitis* cum sex septemve nostris *Dei. mitis* reponendum: quod Naugerius in suis quoque invenerat. Deum passim Augustum appellat. *Heins.*

92 *Vitam sui dedit ipse, cap[us]* Premi Polit. Thuan. et duo alii: ut Trist. lib. v. 'Terreor hoste meum pene premente latus.' *Idem.*

94 *Ullis Getis]* Quasi dicat, Non misit me Augustus Tomon, ut a Scythia interficerer.

97 *Nisi quod facere ipse cœgit]* Nisi quod ego illum compeli, scribendo carmina et præcepta amatoria.

99 *Quorum]* Subandi, Deorum. Augustus enim vivens divinos meruit honores.

101 *Utque diu sub eo, sic sit sub Cæsare terra]* Alii *Roma*; sed neutrum bene: certe 'terra' præcedenti versu jam occurrebat. Quatuor, *Utque diu sub eo sit publica sarcina mundi*: quinque, *sit publica sarcina terra*; quod in Erfurtano etiam invenerat Zinzerlingus: nunc, *sit publica sarcina cura*: Moreti liber pro diversa lectione *sit publica sarcina rerum*: Sarravianus admodum mendose *Utque diu sub eo, sic sit publica sarco terra*: Combianus, *Utque diu sub eis*: alius *sub eo est*. Locus mirifice turbatus: nam versu proximo pro *est* plurimi etiam veteres *eant*. Timide dico, dico tamen, videri reponendum, *Utque diu subsint huic publica pondera rerum*; videtur enim vox una aut altera excidisse. Paulo ante, pro *justissimus ipse est*, priscae editiones et scripti satis multi cum Argentoratensi *mitissimus*; quomodo 'Deum mitem' paulo ante appellarat. *Heins.* *Utque diu, &c.]* Et ut olim, inquit, terra fuit sub imperio Cæsaris, sic etiam in posternum semper subjecta sit.

104 *Ora resolvo]* Ora aperi, pro me Augustum orando.

105 *Non petis ut bene sit, sed uti male tutius]* *Non pete quod Puteanus.* Unus Vaticanus *Non petit*. *Lege Non petito ut bene sit, vel Non petito bene sit.* Scaliger, *Neve pete ut bene sit*; etiam non male. *Heins.* *Sed uti male tutius]* Sed petis ut exulem in loco magis tuto; quod apertius et sequenti

carmine indicat.

108 *Squalidus Getes]* Getes immundas, horridus, et impexus.

109 *Subeam pacatius arvom]* Malim subeant cum uno Hafniensi, ut ad ossa referatur. *Heins.* *Subeam arvom]* Ubi tumuler.

111 *Male compositos]* Male sepultos.

112 *Bistonii equi]* Equi Getarum Thraciam incolentium. Est autem Bistonium stagnum in Thracia.

113 *Si superest aliquis sensus]* Si superest anima post mortem. Animam autem sempiternam esse, primum omnium dixit Pherecydes Syrus, ut est auctor Cic. in lib. i. Tusc. Quæst. *Aliquis post funera sensus]* *Aliquid sensus* cum Argentoratensi et uno Vaticanano: sic lib. ii. 2. 'Si quid habet sensus umbra diserta.' *Heins.*

114 *Terreat ut manes]* *Et manes* plerique veteres; duo *Terruerit*; totidem *Terreat hic*, quod sequor. *Idem.*

116 *Movissent si tamen ante tuum]* Si tamen, o Maxime, ea flexissent antea mentem tuam. Horat. 'Si vis me flere, dolendam Primum ipse tibi.'

121 *Non tibi Theromedon]* Intellige de Theromedonte illo crudelissimo, de quo alibi Ovid. ita inquit: 'Theromedonteos ut qui sensere leonem.' Ille enim stabula habuit leonum, quos corporibus humanis aiebat. *Crudusque rogabitur Atreus]* Et non rogabis pro me crudelem quendam, ut fuit Atreus. Horat. ad Pisones: 'Aut humana palam coquat exta nefarius Atreus.'

122 *Quique omnes homines]* Diomedem intelligit, qui habuit equorum præsepia, ob equorum feritatem, ærea: ferreis catenis equi viribus prevalidis vinciebantur: cibus aiebantur non his quos terra fert, sed hospitum divertentium carnibus.

125 *Qui vincit semper, victis ut parcere possit]* *Vicit*, et posset Sarrav. et tres alii. *Heins.*

127 *Multa metu pœna*] Sic Tacit. 'Pœna ad paucos, metus ad plures perveniat.'

133 *Duxi vestros Hymenæon ad ignes*] Dixi priscæ editiones cum multa manu exaratis; quod explodit Fabricius, non ego. Sic 'canere Hymenæon,' Met. XII. 'Ecce canunt Hymenæon, et ignibus atria fumant.' Statius Genethliaco Lucani, 'Et vestros Hymenæon ante postes Festis cantibus ipsa personabo.' Claudianus lib. II. Rapt. Proserp. de Jove, 'nimbis Hymenæon hiulcis Intonat:' ita scribendum esse illic jam monui. Cave enim credas ab Hymenæo tonnisse. Terent. Adelph. 'Tibicina et Hymenæum qui cantent:' ubi Donatus, 'sic accipe hymenæum in nuptiis, quemadmodum *ἑρπύριον* in funere, vel in sacris hymnum.' Heins. *Hymenæon*] Carmen nuptiale. Deum autem nuptiarum posuit pro ipso epithalamio. De Hymenæo alibi plura diximus. *Vestros ad ignes*] Ad vestras tædas, quæ nubentibus præferantur.

140 *Est inter comites Martia*] Martia hæc, non Catonis, ut hic Merula tradit, sed Maximi uxor fuit, id quod ex primo Taciti apparet, ubi ita legitur: 'Quippe rumor incesserat, paucos ante menses Augustum electis consciis, et comite uno Fabio Maximo, Planasiam vectum, ad visendum Agrippam,' &c. Quod Maximum uxori Martiæ aperuisse, illam Liviæ, C. Nanum id Cæsari, &c. Quod autem eadem filia fuerit Martii Philippi, vitrici Augusti, ex sexto

Fastorum patet. *Micyl.*

141 *Matertera Cæsaris*] Ex Julia C. Cæsaris sorore, et M. Accio Balbo nata est Accia Augusti mater, quæ post mariti Octavii mortem Martio Philippo nupsit, qui ab Anco Martio genus traxit. Et ex eodem Philippo, et Acciæ sorore, ac matertera Augusti defuncta, antequam Acciam duceret Philippus, Martiam natam volunt, dicente Ovidio in Fast. Credendum est ergo Ovidium hic significare suam uxorem tertiam de demo Fabiorum, puellam admodum, primo sororem Acciæ, et Augusti materteram, et Martiæ matrem coluisse, deinde ejus filiam Martiam.

143 *Ipsa sua melior fama*] Ipsa, inquit, Claudia melior quam erat ejus fama (parum enim casta ferebatur) non eguisse divino auxilio, si eam Martia et Cæsaris matertera laudasset: quasi dicat: Uxor mea pudicissima est, quandoquidem utitur consuetudine talium matronarum. Historiam refert Livius de bello Punico libro nono, Valerius Maximus lib. V. Lactant. lib. II. 8.

144 *Divina ope*] Auxilio Cybeles, ut suspicionem violatæ castitatis poneret.

146 *Transilienda*] Est silentio prætereunda: quia paulo ante notatus fui infamia, et relegatus propter præcepta amatoria.

147 *Sarcina vestra est*] Erat enim ex Maximorum familia.

149 *Vestras aras*] Vestra auxilia, vos precando tanquam suos Deos.

EPIST. III. RUFINO.

Abest tota hæc epistola a Saraviano codice. Argentoratensis post proximam epistolam collocabat. *Heins.*

10 *Ut solet infuso vena redire mero*] *Affuso* Twisdenius; quod præstat. Vide quæ notamus ad Artis lib. i. 650. In Epicedio Drusi, 'Aridaque affusa guttura tinxit aqua.' Alludunt huc et duo alii codices, in quibus *effuso mero*. Pro vena nonnulli *flamma*, vel *vita*. Forte *Vesta*, pro igni. Silius libro vi. 'Procedit renovata focus et paupere Vesta Lumina prætendens.' *Idem.*

12 *Sint sana*] Sint sine dolore.

13 *Ut multam nostro demas de pectore curæ*] Argent. et quinque alii *nostra de gurgite curæ*; eleganter et vere, si quid video. Sic 'gurgis vitiorum' Ciceroni. *Heins.*

16 *Vulnera cruda*] Vulnera recentia. Hoc dicit, Recens dolor nullas admittit consolationes.

19 *E molli pulmone*] 'Mollem' probe vocat. Vulnerato enim pulmone homo perimitur: nam spongiosus est, ideoque spiritus capax. *Sanguis*] Sanguis ejectus illato vulnere.

20 *Certo limite*] Vita non ambigua, quia moritur. Ex quo docet causam suam esse perditam et deploratam.

21 *Epidaurius*] Æsculapius qui in Epidauro civitate colebatur.

26 *Aut si sis*] *Aut ut sis* plerique veteres: et *extenuanda*, pro *attenuanda*.

27 *Præcepta*] Rationes quibus usus es in literis tuis.

28 *Pectoris arma*] Consilia e pectore tuo profecta, quibus me obarmo, contra mœrorum morsus. *Pont.*

30 *Quod tua fecerunt scripta retexit opus*] *Texerunt* Patav. et unus Hafniensis. *Scribe texerunt*: et vide quæ

noto initio Remedii Amoris. *Heins.* *Quod tua, &c.*] Quod tu ad me scripsisti. *Retexit*] Destruxit. Vel, revocat me ad mœrorem, unde me epistola tua avocarat: vel, obliterat monita tua. *Pont. Mer.*

31 *Sive pium vis hoc, seu vis muliebre vocari*] *Sive hoc muliebre* plerique: nonnulli etiam, *Sive pium jus hoc.* *Heins.*

33 *Fumum de patriis focus*] Homer. Odyss. A. vs. 57. ἀντὶς Ὀδυσσεὺς ἰδμενός καὶ κάρην ἀνδρῶν ἐσθλῶντα νόστον 'Hs γαῖης, θάρσει ἱμπεραι. 'Ille solam patriæ mavult, regna aspera saxi, Quam promittentis munera summa Deæ.'

36 *Dulcedine cunctos Ducit*] Rectius duo Vaticani *dulcedine captos*. Met. i. 'Arte nova vocisque Deum dulcedine captum.' Met. xi. 'quarum dulcedine captus Pana jubet Tmolus cithara submittere cannas.' Juvénalis de Statio, 'tanta dulcedine captos Allicit ille animos.' *Heins.*

37 *Quid melius Roma*] Exemplis probat, omnes patriam cæteris locis anteferre solitos esse. *Huc*] In Scythiam. *Mer.* *Scythico quid frigore pejus*] Nomine frigidus, omnia illius barbaræ regionis incommoda complectitur. *Pont.* *Scythico quid frigore pejus*] *Littore pejus* codex Scaligeri et duo alii: rectius etiam hoc. *Heins.*

39 *Cum bene sunt clausæ cavea Pandione nata*] Sint plerique veteres: sit Argentinus, Farnesianus, et unus Vaticanus; optime: nec hanc Miccylli conjecturam Fabricius improbare debuit: duo ex nostris cum Aldina editione, *cum bene sit clausa Pandione nata*: verum proxime. *Idem.* *Pandione nata*] In Aldina editione legitur, *Cùm bene sit clausa cavea Pan-*

diene nata, &c. Videlicet ut de sola Philomela intelligatur: hæc enim in sylvis nidificare solet. Sed quid si legas, *Cum bene sit clausæ cavea Pandione nata?* ut sit sensus: Quantumvis bene est lusciniæ cavea inclusæ, nititur tamen exire in sylvas suas: 'Bene esse,' pro bene ac commodè vivere, posito. *Micyl.*

40 *Nititur in silvas quæque redire suas*] Illa redire Argent. et decem alii; probe: nisi pro quæque mavis reponi usque. Heins.

43 *Exilii morsus*] 'Quoniam hæc te cura remordet.'

44 *Cedere*] Amoveri. *Fomentis tuis*] Remediis tuis et consolationibus.

49 *Orbis extremi*] Extremi septentrionis et terrarum. *In arenis*] In Getico littore.

51 *Non dulces educat uvas*] Herbas Argent. et multi alii. Heins.

61 *Veterum nobis exempla virorum*] Scribe veterum reorum, vel invitis membranis; et Notas adi ad Fast. lib. v. 621. Heins.

63 *Et grave magnanimi*] *Igrave* malim apposita repetitione, si quid video. *Idem.* *Magnanimi Rutili*] P. Rutilius doctus et philosophus deditus vir fuit, summæ innocentie. Is quæstor Asiam injuriis publicanorum liberavit: sed invidia equestris ordinis, qui tunc judicia exercebat, repetundarum damnatus, in exilium missus est: quum postea ei ob Syllanam victoriam in patriam redire liceret, maluit in exilio esse, quam aliquid contra leges fecisse videri.

65 *Virum*] Rutilium.

66 *Smyrna*] Smyrna urbs fuit Ionie ab Amazone Smyrna appellata, quæ Ephesum tenuit: ea urbs est una ex iis, quæ sibi Homeri natales vendicant. *Nullo loco*] Nulla alia urbe. Smyrna, inquit, cum sit urbs præclarissima, minorem afferret dolorem in ea exulanti, quam aliæ urbes: quasi dicat, Si quis exul locum gratum quærit, eam urbem præ cæteris eligat.

67 *Non doluit, &c.*] Diogenem intelligit, qui Sinopeus fuit Icesii mensarii filius: quem fugisse aiunt, cum ejus pater publice mensam haberet, ac falso pecuniam signaret. Inde Athenas veniens, Antisthenem secutus est.

69 *Arma Neoclides*] Themistocles Atheniensis Neoclis filius fuit, qui universæ Græciæ magnæ saluti fuit bello Persico. De Themistocle plura legito apud Herodotum, Thucydidem, Justinum, ac Æmilium Probum.

70 *Primum fugam*] Hoc dicit, quid sæpius fugit: sed primo Argos pervenit, ut dictum est.

71 *Pulsus Aristides patria*] Aristides Lysimachi filius Atheniensis, æqualis fere Themistocli, itaque cum eo de principatu contendit.

72 *Quæ prior esset*] Quæ esset clarior, patriane, an sedes ubi exulabant.

73 *Cæde puer, &c.*] Patroclus Menæti filius, et Actoris nepos, cum in Opunte oppido Locridis luderet astragalus, cum Aphidamantis filio Clisonymo, (vel, ut alii volunt, Eane,) iratus ob surreptos astragalos eum interemit, et in Thessaliam confugit ad Peleum. *Opuntia reliquit*] Ex Opuntia urbe Locridis natum esse Patroclum, testatur etiam Homerus.

74 *Thessalicam humum*] Urbem Thessaliæ Phthiam, patriam Achillis.

75 *Exul ab Æmonia*] Mos fuit apud antiquos, ut reus homicidii exularet. In regum tamen legibus lectum est noxios homicidii arietis damno penam luere. *Pirenida ad undam*] Ad Corinthiam urbem. De Corintho legito Strab. lib. viii.

76 *Quo duce trabs Cólcha sacra cucurrit aqua*] Opinor Nasonem scripsisse *Colchas aquas*; ut jam monui Trist. lib. v. 7. nam unus Mædic. et prima editio, *Quo duce Colehiacas Argo cucurrit aquas.* Heins. *Quo duce*] Jasone. *Trabs sacra*] Argo navis Palladi sa-

creta. *Colcha aqua*] Per aquam Colchidis regionis. Intelligit autem mare Ponticum, quod Colechos alluit.

77 *Liquit Agenorides*] Agenor rex Phœnicie iussit Cadmum querere sororem Europam, lege impia, ut non reverteretur nisi ea inventa: qua diu frustra quæsit, exul Cadmus in Bœotiam venit, ubi Thebas ædificasse dicitur; ut in Met. docet Ovidius. *Sidonia mania*] Urbem Phœnicie Sidoniam, a piscium ubertate sic dictam: nam placem Phœnicis Sidon vocant.

78 *Poneret ut muros*] Ut urbem Thebanam conderet. *In meliore loco*] In ipsa Bœotia.

79 *Venit ad Adrastum Tydeus*] Tydeus Œnei, cum in Calydone Alceïdem Lycetheumque nepotes occidisset, ex Ætolia Argos aufugit: cui Adrastus benigne suscepto, quodam responso motus filiam Deiphylum uxorem dedit. *Calydone*] Ex Calydone urbe Ætolie. *Venit ad Adrastum*] Eurip. Supplic.

80 *Et Teucrum*] Post finem belli Trojani Teucer, morte Ajacis fratris invisus patri Telamoni cum non reciperetur in regnum, Cyprum concessit, atque ibi urbem nomine antiquo patrie Salamina condidit. *Veneri grata humus*] Cyprus insula in qua Venus colebatur. *Teucrum*] Eurip.

Helen. Quod nos conatibus lætamine reddere: 'Telamone cretus Teucer a Troja reddit, Troja cremata. Patrio pulsus solo, A cæde fratris, Pharia visit littora.'

83 *Tyber erat*] Nondum enim Romani propagaverant imperii fines.

85 *Nulli datus omnibus avis*] Rotendorphianus, omnibus ex his; quod placet: omnibus illis Arondelianæ. *Heins.*

86 *Quæ facit non ita multa*] Quæ tua sapientiâ consequitur ita multa, ut velles: non enim ea potest dolorem tollere. *Ex dictis tuis*] Ex rationibus adductis.

87 *Si possent*] Possint meliores. *Heins.*

89 *Ne me frustra amare labores*] Servare scripti: et paulo ante pro *præceptis posse colore tuis*, unus Hæstienais *fomentis*; quomodo paulo ante vs. 44. *Idem.*

90 *Nec juvat admota*] Alias *juvat* legitur, ut sit sensus: Nec uger ipse perditus sive desperatus, javer ope et cura tua admota: quæ lectio melior ac planior est. *Micyl.*

92 *Sed sum*] Sim præcæ editiones. *Heins.*

98 *Tua voluntas*] Tuus erga me animus et amor. *Grande munus*] Loco magni muneris.

EPIST. IV. UXORI.

4 *Nec juveni lusui qui placuere, juvant*] Qui placere placent concinnius Thuanens unus. *Heins. Nec lusui*] *Ἐπιθυμῶν ἡδύν.* Eurip. in Bacch. 'Nihil pol jam istæ res mihi voluptatis ferunt: Satietas tenet studiorum istorum.' Terent. Hecyr.

6 *Ætatis facta est*] Malim *Ætati*. *Heins.*

8 *Continuusque labor*] Et assidua ac quotidianus corporis cruciatus, sollicitudines, angore.

10 *Pylio Nestore*] Nestor ex Pylo urbe Laconie. Nestor autem a poetis tertiam hominum ætatem vixisse fertur, id est, tercentum annos. Plinius tamen in lib. vii. scribit eum pervenisse ad 90. annum. Triginta

videlicet annis, pro una ætate computata.

13 *Vacuo neotchi*] Agro sine nemine.

14 *Fructibus assiduus*] Et hic *Frugibus* cum Twissdenio et altero Thuanæo. Vide Notas Fast. lib. i. 677. *Heins.*

15 *Ad Circi certamina*] Ad pugnam ludorum Circensiam, in quibus aliquando et pueri nobiles equis ludicrum Trojæ inire solebant, auctore Cor. Tacito. *Mer. Certamina*] In genere de omnibus equestribus certaminibus, quæ in Circo fieri solebant, intelligendum. *Micyl.*

16 *Quæ nunquam liquidis*] Est autem ordo verborum: Navis illa, quantumvis firma, solvetur in æquore, quæ nunquam carebit aquis, sicca ipsa, sive in sicco existens. *Micyl.*

17 *Series immensus laborum*] *Malorum* Sarrav. Argent. Scaligeri, et duo alii: in Tristibus, 'Si tanti series sit tibi nota mali.' *Heins.*

18 *Otia*] Quietem et tranquillitatem mentis intellige: vel, quies conservat corporis valetudinem.

19 *Quia veneris*] *Quod veneris* meliores. Proximo versu *τὸ α* Sarrav. Polit. alique omittunt. *Heins.*

20 *Si modo non*] Si modo, inquit, geata alicujus clari viri non præponantur factis hominis vilis et abjecti: quasi dicat, si modo non voluerit aliquis labores Jasonis meis præponere; propterea quod majoris est auctoritatis, quam ego.

21 *Utraque terra*] Terra et orienti et occasui subjacens.

22 *Æmonia*] Thessalia, unde solvit Jason. *Ponto*] Colchidi, quæ Ponto adjacet. *Quam Roma*] Quam urbs, unde ad Tomitanam civitatem Istro propinquam perveni.

23 *Primos*] Primarios homines: Castorem scilicet, et Pollucem, Her-

culem, alios, quos Valer. Flac. enumerat in lib. i.

24 *Deservere fugam*] *Destituere vestustiores. Heins.*

25 *Nec Atmyntore natus Quas fugerem docuit*] *Agenore* Sarrav. Argent. Scaliger. et multi alii; ut de Phigeo intelligatur; recte: quod Naugerius et Micyllus jam viderunt. Hinc apud Val. Flaccum libro iv. 'magno prognatus Agenore Phineus.' *Heins. Nec Agenore*] Intelligit Phineum Poëta, qui Jasoni viam, quam sequeretur, indicavit, et quo pacto petras Cyaneas transiret, ostendit: Vocat autem Phineum Agenoridem etiam Apollonius, ut cum ait: 'Ἐρδα δ' ἰνδύτων εἰκον' Ἀγγοπιδῆς ἔχε θυρεὺς. *Micyl.*

26 *Ilum furtivæ*] Jason, inquit, habuit Medeam, quæ, ejus amore capta, illi ad rapiendum aureum vellus opera, arte, et consilio profuit.

27 *Non didiciisset amans*] *Amor* Sarrav. Argent. et tres alii. 'Amoris præceptorem' se passim Noster appellat. *Heins.*

28 *Oscula ferre comis*] *Genis* præstat cum uno Hafniensi et tribus Vaticanis. Superiori versu pro *talem te* quidam *te talem*. Censeo scribendum, *O ego, Di faciant, vel talem cernere possim*. Idem.

29 *Sperato nunquam*] *Malim sperando*; vel *sperato nusquam*. Idem.

30 *Cæsaribus cum conjuge*] Per Cæsares, Augustum et ejus filios, per conjugem vero, Liviam Augusti uxorem intellige.

31 *Memnonis mater*] Aurora Tithoni uxore, materque Memnonis. *Lenitæ Cæsare*] *Principe* scripti. Proximo versu pro *provocat* duo veteres *provehit*. Forte, *provehit axe*, ut in Amoribus: 'Flava pruinosa quæ vehit axe diem.' *Heins.*

EPIST. V. MAXIMO.

2 *Ut sua verba*] Quamvis exulis et habentis Cæsarem iratum. *P.*

7 *Sic mihi*] Veteres *Et mihi.* Heins.

11 *Animum contendere*] Libet quidem applicare animum ad tales curas: sed non eundem contendere, id est, in talibus curis accurate et cum diligentia versari. Cic. dixit 'animo contendere.' *Pont.*

12 *Nec venit in duros*] *Ad duros* in vetustioribus. *Heins.*

14 *Mollior ipse*] Ille meliores. *Idem.* *Fato meo*] Mea infelicitate: quasi dicat, Versum facio fortunæ meæ haud dissimilem: hoc est, durum; nam res meæ duræ sunt.

16 *Digna lini*] Digna deleri.

19 *Scilicet incipiam*] Debeo, inquit, mordacius uti lima in corrigendo carmine, et laborare circa anumquodque verbum.

20 *Ut sub iudicium*] Et vetustiores. *Heins.*

21 *Nisi Lycus in Hebrum Confluat*] Prior in *Lycus* syllaba passim corripitur; etiam apud Nostrum, *Pont.* iv. 10. Combianus pro diversa lectione *Lixus.* In Patavino *Nilus*; quod amplector: similia habes *Amor.* lib. rr. 17. 'Sed neque diversi ripa labuntur eadem Frigidus Eurotas populiferve Padus:' quæ adagii vicem obtinent. *Propert.* Eleg. i. 12. 'Tam multa illa meo divisa est millia lecto, Quanta Hypanis Veneto dissidet Eridano:' sic scribe, non *Quantum.* *Idem.* *Nisi Lycus in Hebrum Confluat*] Nisi aquam aquæ, hoc est, curam curæ addas. Est autem *Lycus* flumen ingens, quod in *Mæandrum* infuit, a quo *Laodicea* *Lycus* proxima nominatur. Mons urbi imminet nomine *Cadmus*, ex quo *Lycus* fuit.

22 *Et frondes Alpibus addat Athos*]

Et frondes etiam addant nemora nemoribus.

23 *Parcendum est animo*] Ignoscendum est menti meæ afflictæ, si non facio optima carmina.

24 *Subducunt oneri*] Scribe *subducant*, vel contra libros. *Heins.* *Colla perusta*] Colla labore consumpta; et ita attrita, ut perusta videantur.

25 *Iustissima causa laborum*] *Laboris* quidam. Lege, *At puto fructus adest iustissima causa labori.* *Heins.*

26 *Et sata cum multo favore*] Sicut ager fertilis, si eum colas, semen creditum multiplicatum reddit, ita ingenium bonum, si cura, meditatio, studium accesserint, longe evadet fecundius. *Pont.*

28 *Opus*] Libros de Arte Amat. designat.

30 *Et tecum quero sæpe quid inde potam*] *Et mecum* quero nonnulli veteres, et *feram*: ut infra, 'si te distantia longe Pleiadum laudent signa, quid inde feres?' *Heins.*

32 *Sum fides maxima*] Sum maximum, quod poetæ sint insani, exemplum: quod quam carminis causa relegatus sim, adhuc carmen scribo.

33 *Sterili ab arvo*] A studiis poetici, quæ nullum mihi fructum attulere.

44 *Tempus iners*] Tempus sine ulla exercitatione.

46 *Incertas manus*] Manus ignatas victoriæ aut jacturæ.

49 *Moris patri*] Disciplinæ Romanæ.

50 *Et trahar arte loci*] Et vivam his artibus, quibus vivitur *Tomi.*

51 *Hoc studium*] Hanc jaculandi artem.

52 *Magis gracili corpore valet*] Magis viget, quam tenue et macilentum

corpus meum.

53 *Cum bene quasieris quid agam*] Ponto, *Cum bene quasierim, quod agam.* Heins.

56 *Hac messem satis est si modo reddat ager*] *Hanc satis est messem* Basileensis et Petri Servii codex. Deinde scripti plerique cum priscis editionibus, *Si mea reddit humus, vel reddat.* Idem. *Hanc messem*] Hanc utilitatem, ut mala obliviscar, dum studiis poetici operam do. *Si mea humus*] Si meum ingenium.

60 *Adest*] Remota est: quia nec gloria, nec spes reductus, aut alia causa mihi offertur, qua debeam facere optima carmina.

61 *Sollicita poliam mea carmina cura*] Lima unus Vossianus et Hafniensis: ut supra, 'Scilicet incipiam lima mordacius uti.' Heins.

63 *Sed gloriol Istrum*] *Si gloriol* Putean. alius, *quia: lege si gloriol.* Mox *Ingenio*, pro *Ingenium*, veteres plerique. Idem.

65 *Hoc ubi vivendum est, satis est si consequar arvo*] Tolle priori loco verbum substantivum cum sex scriptis; et repone *consequor* cum melioribus plerisque. Idem. *Ubi vivendum est*] Quasi dicat, Satis erit mihi, haberi poeta apud Scythas: nec est curandum, an parum docte scribam.

67 *Quid mihi diversum*] *Quo mihi* Sarav. Scaliger. Argent. et quatuor alii; optime. Vide Notas Art. Amat. lib. 1. 303. Sequenti versu malim, *Quem Fortuna dedit, Roma sit ille, locum.* Heins. *Quid mihi*] Subaudi, prodest. *Contendere*] Ire. *In diversum*] In Romanam civitatem. *Fama*] Fame causa. Quid prodest mihi, inquit, laborare, ut fama mea Romam perveniat.

68 *Roma sit ille locus*] Ille locus Scythiae, quem fortuna mihi assignavit, habeatur mihi pro Roma: quasi dicat, Sufficit mihi, si in Scythia tantum fama mea sit non vulgaris. *Mf.*

69 *Hoc theatro*] Si mihi ab his plauditur, sufficit. Pont.

72 *Penna deficiente*] Tot millibus distat. Venti enim a Poëtis alati finguntur.

73 *Procul urbe Quirini*] Longe a Romana civitate; quam Quirinus, hoc est, Romulus, condidit.

74 *Aspicit hirsutos Getas*] Videt Getas hispido et barbato: nam sunt sub Urso majori in septentrionali plaga.

75 *Vix credere possum*] *Possim* Polit. et duo alii: et mox *transiluisse* meliores pro *transiliisse*. Heins.

78 *Res juvat ista nihili*] Juvat legendum. Idem.

79 *Quo tibi*] Vide Notas Art. Amator. libro 1. vs. 303. quibus adde locum Propertii iv. Eleg. 3.

'Nam mihi quo, Pœnis si purpura fulgeat ostris?' ubi perperam tibi purpura tunc legitur. *Positus* etiam eleganter. Pont. libro 1. 2. 'Non vacat in qua sint positi regione Tomitæ Quærere.' Infra Eleg. 7. 'Ecquis in extremo positus jacet orbe tuorum?' Lib. iv. 6. 'Quale tamen potui de cœlite, Brute, recenti Vestra procul positus carmen in ora dedidi.' Eleg. 8. 'Clausaque si misero patria est, ut ponar in illo, Qui minus Ausonia distet ab urbe, loco.' Infra lib. ii. 10. 'Ipse quidem positus cum sim sub cardine mundi, Qui semper liquidis altior exstat aqulis,' sic et ibi codices veteres: ut et lib. iii. 3. 'Effice sit nobis non implacabilis ira, Meque loco poni commodiore velit.' Lib. iv. 2. 'Si quis in hoc ipsum terra posuisset Homerum.' Silius initio lib. iii. 'Extemplo positos finiti cardine mundi Victor adit populos.' Sub occasu positi Iberi' apud auctorem Herculis Cætæi. Idem. *Calida Syene*] Syene oppidum fuit supra Alexandriam quinque millibus stadiorum. 'Calidam' autem appellat Syenen, quoniam directe lo-

cata fuit sub tropico aestivo, id est, sub Cancro, in extremo torrida zona.

80 *Aut ubi Taprobanen Indica tingit aqua*] Plerique veteres pingit. Scribe *cingit*: quod Moreti codex confirmat. Epist. Acontii, 'Insula Coryciis quondam celeberrima nymphis Cingitur Ægeo nomine Cea mari.' Metam. iv. 'Decolor extremo qua cingitur India Gange.' Epist. Ariadni. 'Omne latas terræ cingit mare.' *Heins.* *Aut ubi Taprobanen*] Taprobane insula est, quæ distare dicitur ab australissimis partibus, quæ sunt apud Conjaços meridiem versus, septem dierum navigatione. Anetor Strabo lib. xv.

81 *Altius ire libet*] Placet etiam per altiora et cælestia idem probare.

Longe distantia] Longe remota, tanquam in cælo existentia.

82 *Quid inde facer*] *Ferus* meliores. *Heins.*

85 *Tunc quum mea fama, &c.*] Tunc quum damnatus fui: eo enim tempore fama mea periit. *Veeque, quibus perii*] Alloquitur Poëta amicos. Neque illos tacere de se jubet: sed vereri se ait, ne id faciant: quandoquidem hoc vulgare ac tritum est, scilicet, ut adversis rebus laborantem etiam amici deserant. Fama enim, inquit, mea cum domino suo ab urbe fugit, sive abiit, eoque etiam vos amicos arbitror jam mei exilii ac fugæ, quæ mortis inatar mihi est, non amplius meminisse.

EPIST. VI. GRÆCINO.

7 *Artibus ingenuis*] Liberalibus disciplinis.

9 *Melliora fide*] Meliore animo, quam tu; aut non vacando magis ulli rei, quam ingenuis artibus: aut quia eas bene intelligis, et fideliter interpretaris.

10 *Militiaque labor*] Ex quo designat eum rei militaris studiosum, et cum per illam licet liberalibus disciplinis operam dare. *Mer. Quam sinis officium*] Scribe *Qua*, ut sit dictum pro quatenus, hoc sensu: Neque quicquam meliore fide sequitur studia humaniora, quam tu, quatenus id quidem per officium et labores militares abs te fieri potest. Nisi quis et *Quam* eodem modo pro, quantum, positum malit. *Micyl.*

18 *Hanc quoque fortunam sensi*] *Hoc quoque* Sarrav. Argent. Twisd. et octo alii: Barberin. *Hoc quoque fortuna*; proxime verum. Scribe *Hoc quoque*

fortunam sensi: idque in primo Mediceo et uno Thuaneo postea invenit. *Heins.*

15 *Tecum tunc aberat*] Hoc est, tu cum tuis solatiis procul eras. *Mentis agra*] Quas meæ menti tristi allatarum fueras, si affuisses.

17 *Fer opem precor cunctis unam*] Malim unum; quod unum superest. Superiori versus rectius unus Vaticanus *Magnaue pars animæ*, quam *animi*, quod est in vulgatis. Infra Eleg. 9. 'Accipe pars animæ magna, Severe, meæ.' Pont. iii. 4. ut scribendum et illic, 'Magnaue pars animæ mecum vixistis amici.' Metam. viii. 'o me mihi carior, inquit, Pars animæ consiste meæ.' Lib. iii. 1. 'Ultima pars animæ dum mihi restat ades.' *Heins.* *Eminus*] Procul a mea regione.

18 *Alloquio tuo*] Tuis verbis et literis.

21 *Nec breve, nec tutum est*] *Nec leve nec tutum veteres nonnulli.* Adi Notas Trist. lib. i. 6. *Heins.*

25 *Si culpa vocanda est*] *Vocandum est* præstat cum altero Thuaneo. *Idem.*

26 *Omnis an in magnos culpa Deos scelus est*] Quis dubitet? sed scripserat Naso, *ad magnos Deos*; vel, quod magis arridet, *Omnis an ad magnos turba scelesti Deos? Ad Deos*] Vide Notas Fast. iv. 310. Trist. lib. II. 'Scilicet in Superis etiam Fortuna laenda est; Nec veniam læso numine casus habet.' *Idem.* *Omnis at in magnos culpa*] At, inquit, solent Dii magni culpam omnem, hoc est, minimum quodque crimen, scelus maximum ducere. Vel blandiendo Augusto dicit, ne quidem leviter errandum esse dominis: una enim quæque culpa in eos, vel levicula, habetur pro magna.

28 *Ex toto*] *Prorsus.*

30 *Sola remansit*] Quod ideo fingunt Poëtæ, quia neminem unquam destituit spes.

31 *Hæc facit*] *Ὀφρα δ' ἄρ' ἡπ' Ἀπίστος, ἔσται δ' ἄρ' ἡπ' ἑνός* del. Eurip. Her. Fur. Cic. ad Famil. 'Optare optima, cogitare difficillima, ferre quæcunque erunt.' Et Senec. 'Nemo confidat nimium secundis, Nemo desperet meliora lapsis.' 'Jam tentas remos, post tibi ventus erit.' *Κάλλυμος ὄφρος.* Homer.

33 *Hoc facit ut videat*] Spes etiam facit, ut naufragas in medio mari

destitutus, quamvis nullas vident terras, speret se evasurum.

36 *Vena deficiente*] Viribus collapsis. Id enim inter signa mortis enumerat Plin. in VII.

42 *Arguit*] *Arceat* rectius tres scripti; quod Fabricius damnare non debuit: 'arcere' pro prohibere. Infra lib. III. 2. 'Quam lex furtivos arceat habere viros.' *Heins.*

46 *In bonitate Dei*] In Augusti clementia. *Mer.*

47 *Qui ne difficilis mihi sit, Græcine, precare*] *Labora* Feschiannus; quod placet. Deinde *Qua ne alter* Thuani. ut ad bonitatem referatur. *Heins.* *Qui ne difficilis mihi sit*] Ita est humanus et misericors Cæsar, ut tamen rogari velit. Ergo roga eum pro me, &c. *Pont.*

48 *Confer et in votum tu quoque verba meum*] *Tu quoque vota* Moreti liber. Puto *tu* tua verba vel vota. Mox incipiant pro incipient duo veteres. *Heins.*

49 *Inque Tomitana*] Sensus est: Et nunquam reditum in patriam impetrem, sed moriar in exilio Tomitano, si non est mihi exploratum, te desiderare reditum meum. *Inque Tomitana jactam tumultatus*] Locus hic suspitione mendæ non caret. Neque enim hæc cum præcedentibus satis coherent. Quare aut deesse aliquid putamus, aut verbis ipsis vitium inesse aliquod, aut eosdem hos versus ad finem referendos esse.

50 *Si non liquet*] Si non est manifestum. *Vovete*] Vovendo optare.

EPIST. VII. MESSALLINO.

4 *Hæc me Nasonem*] Malim *Hæc tibi Nasonem.* *Heins.*

6 *Ecquis tuorum*] Nunquis tuorum amicorum aut clientum. *In extremo orbe*] In ultima septentrionis plaga.

Jacet] Aut habitat; aut revera tanquam mortuus et prostratus jacet. Hoc autem dicit non sine magno dolore.

6 *Qui precor esse tuus*] Qui Ovidius

cupio ut sim tuus, nec a te destituar.
Mer.

7 *Dii procul a cunctis*] Faxint Dii, ne quisquam cultorum tuorum has gentes præsens noverit. *Pont.*

8 *Gentis abesse velint*] *Habere* Sarravianus, Argent. Combii, et Moreti: hoc est, procul habeant. *Heins.*

10 *Si vita est mortis habenda genus*] Si exilium meum debet appellari vita.

12 *Grandine pugnet hyems*] *Pulsat* rectius decem scripti. Sic 'verberata grandine vineæ' apud Horatium. *Heins.*

13 *Nec pomis facta nec uvis*] Sarrav. Argent. pr. Med. Fesch. multique alii *pomo*: et versus proximo cesset pro cessat meliores. *Idem.*

17 *Verbis istis*] Quibus dixi me olim fuisse in turba tuorum cultorum.

19 *Utque sit hoc verum*] *Idque sit ut verum* plerique: quidam *Utque sit id verum*. Malim, *Sed sit ut id verum*. *Heins.* *Mentito*] Quod me tunc esse scripsi. Hoc autem dicit, ne amicum offendant, timentem Augustum lædere.

20 *Gloria nostra*] Si gloriior me fuisse tibi amicum.

21 *Cæsaribus notus*] Cognitus Cæsari Augusto, et ejus liberis. Potentium enim amicitiam consecantur omnes.

23 *Nec tamen irrumpo*] Nec tamen illuc accedo, quo non licet: hoc est, non te adeo, nisi verecunde: te enim venerari soleo. Itaque nil faciam te invito.

25 *Utque tibi fuerit*] Quamvis nihil amplius habueris, quam quod atria tua frequentaverim salutandi gratia. *Utque mihi fuerit tecum nihil amplius*] *Honesta* locutio. Ter. Andr. 'Num quidquam amplius tibi cum illa fuit, Charine?'

26 *Uno ore minus*] Minus uno homine. *Quam prius*] Quam antea. *Mer.*

28 *Studii causaque faxque mei*] *Malim duxque*: nam in Combiano *fixa*. Lib. II. 8. 'Primus ut auderem com-

mittere carmina famæ. *Impallit*: 'ingenii dux fuit ille mei.' *Heins.* *Faxque*] Et lumen, splendor: aut certe ardor et incitator.

29 *Et lacrymas*] Et subaudi, dedimus; hoc est, deflevimus carmine, sen oratione.

30 *Et dedimus medio*] Mos in funebribus laudandi defunctos, Romanis vetustissimus.

31 *Tanto mihi junctus amore*] *Scribe* tibi cum Sarraviano, Combiano, Twisdeniano, et Vaticano primæ notæ. Versus subsequens confirmat. *Heins.*

32 *In Atridis*] In Agamemnone et Menelao. *Tyndaridisque*] Et in Castore et Polluce.

35 *Si minus*] Si putas hæc nocitura: hoc est, si arbitraris, hoc quod dico, fratri obesse posse. *Hac quoque me, &c.*] *Profitebor*, inquit, hac in re mentitum me fuisse: quemadmodum etiam de te dixi, quod fueris mihi amicus.

36 *Potius*] Quam, subaudi, velim quicquam scribere, et affirmare quod obsit fratri.

37 *Et nulla potentia vires*] Nam cum nulla potentia tanta sit, quæ possit prohibere, sive facere, quo minus alicujus alterius amicus aliquando peccet; neque Augustus ita inhumanus, aut sævus erit, ut propterea fratrem tuum persequi aut odiasse velit, quia ego, amicus illius, aliquando peccavi.

41 *Excusabilis*] Quia imprudenter peccavi. *Quod nisi delictis*] *Sensus* est: Si delicti mei magnitudo tanta esset, ut non posset excusari, Augustus me occidisset, et non relegasset.

42 *Parva relegati*] *Relegari* cum scriptis: et *ista domus* paulo ante pro illa. *Heins.*

43 *Qui prœvidet omnia Cæsar*] *Pervidet* lege, vel contra libros: *Puteaneus prœvidet*. Sequenti Elegia, 'Cunctaque mens oculis pervidet ista suis,' quomodo et illic scribendum. *Met.*

xiv. ubi similiter erat peccatum, 'socerum, qui pervidit omnia, Solem Accipe.' Horatius, 'Cum tua pervideas oculis mala lippus inunctis;' quanquam *prævideas* illic sunt qui legant; non male. Mox *Stultitiam meam* Sarrav. Argent. et tres alii. *Id.* 45 *Quaque ego permisi, &c.*] Hoc est, Pepercit mihi eatenus, sive quantum cum ipse merito atque delicto meo permisi illum, tum etiam causæ qualitas passa est. *Micyl.*

50 *A Jove]* *Ab Jove* puto; ut semper alibi. Vide Fast. 1. 236. *Heins.* *Ab Jove]* *Ab Augusto.*

51 *Ipse suas quamvis vires inhiheret Achilles]* *Ipse suas etiam* Sarrav. et alii multi ex vetustioribus: lege ut jam. Infra lib. iv. 8. 'Ut jam nil præstes, animi sum factus amici Debitor.' Epistola Cydippes, 'Durius ut ferro jam sit tibi pectus, Aconti, Tu veniam nostris vocibus ipse petas;' qui locus etiam pessime erat habitus. In Amoribus, 'Ut jam servaris bene corpus, adultera mens est:' et initio, 'Ut jam nulla tibi nos sit legisse voluptas.' Artis lib. 1. 'Ut jam fallaris, tuta repulsa tua est.' Lib. iii. 'Ut jam decipiant, quid perditis?' Sequenti versu pro *dabat* Feschianus et quatuor alii *tulit*. *Heins.* *Suas ut inhiheret]* Quamvis non magno impetu eam emitteret.

52 *Pelias]* Hasta Achillis fraxinea.

53 *Judicium vindicis]* Judicium ultoris Augusti intellige, quod ultus fuit crimen meum admissum, me relegando.

56 *Hoc quoque]* Hoc etiam, ut do-

num tuam minus colerem, quam deberem: quemadmodum etiam fuit in meis fatiis, ut relegarer.

59 *Quæ tua est pietas]* Et cujusmodi tuus est amor erga fratrem. Ostendit autem, Messalino se amicum esse debere causa fratris, quocum magnam sibi fuisse amicitiam docet.

61 *Emeritis]* Amicis jam functis officio erga amicum, et postea quiescentibus; vel valde meritis. Virg. 'Eduæ coryli nascuntur:' ut sit sensus: Quod si de nobis bene meritis debemus semper gratiam referre; ad fortunam tuam felicem pertinet novos amicos parare, etiam si nihil de te meriti sunt. Quasi innuat debere Messalinum poetam sibi novum amicum conciliare, et ipsi favere.

62 *Sic est fortuna tua]* Sic ad te, qui es potens, et uteris feliciori fortuna quam ego, hoc pertinet. *Promeruisse]* Beneficiis conciliasse et juvisse.

64 *Ut des]* Dandis magis, quam accipiendis beneficiis, amicos pareat.

66 *Officii causam pluribus esse dat]* Te esse causam, quod plures beneficia consecuti fuerint. *Mer.*

67 *Quolibet]* Vel in numero amicorum tuorum, vel amicorum fratris tui.

69 *Mala Nasonem Si non ferre doles]* Si non tristaris me Ovidium in exilio inquietissimo versari.

70 *At meruisse dole]* Saltem dole quod meritis sum relegari ab Aug. quasi dicat, saltem dole quod fuerim infelix.

EPIST. VIII. SEVERO.

3 *Neve reges*] *Rex* cum plurimis scriptis. *Heins.*

4 *Summa satis nostri sit tibi nota mali*] *Scribe si tibi*; atque ita Sarravianus: 'satis,' pro satis est. Superiori Elegia, 'Nec tamen irrumpo, quo non licet ire, satisque, Atria si nobis non patuisse negat:' ita plurimi ex scriptis. *Idem.*

6 *Dura bella*] *Dura* Feschiannus. *Idem.* *Pharetrato Geta*] *Geta* populo sagittifero; sagittis enim veneno illis in bello Getæ utebantur.

7 *Deque tot expulsis*] *Et de tot civibus exulantibus.* *Solus sum miles in exule*] *Solus sum miles pariter et exul*; bello scilicet et exilio damnatus.

8 *Catera turba latet*] *Jacet* Politiani codex et septem ex nostris; recte. *Adi Notas Triast. lib. III. 1. 50.* *Mox facta scias pro leges* Gottorph. et Rotendorph. *Heins.* *Catera turba*] *Reliqui Romani exules præter me.* *Turba jacet*] *Non armis vexatur.*

11 *Binominis Istri*] *Istri* habentis duo nomina. Danubius enim usque ad Axium oppidum appellatur: inde vero usque ad mare Ister dicitur.

12 *Et positu loci*] *Et ipsius loci situ.* *Mer.* In arduo scil. et saxoso loco et prope inaccessio. *Pont.*

13 *Ægyptus*] *Ægyptus* e gente Caspia, quæ nomen portis et mari dedit: ut est auctor Plin. lib. vi.

14 *Proprio nomine dixit*] *Hoc est, Ægyptum.* *Opus*] *Urbem a se conditam.*

15 *Hanc trux Odrysiis*] *Hanc ferus* scripti omnes, utrumque rectum. Superiori Elegia, 'Truxque Getæ armis, grandine pulset hyemæ.' *Heins.* *Ferus Geta*] *Crudelis et immitis ille*

populus. *Odrysiis peremptis*] *A Getis interfectis incolis ejus oppidi, qui erant ab Odrysiis Thraciæ urbe oriundi.* *Inopius Maris parentis*] *Incanis ferro superatis.*

16 *Et in regem sustulit arma*] *Et intulit ac cepit arma in regem civitatis.* Vel certe ademisse submovitque arma, illum enim noluit interficere, cum reliquas ejus copias in bello occidisset. Vel 'constulit,' hoc est, distulit arma; nam capta urbe, regem fugientem insequi noluit.

17 *Ille memor magni generis*] *Generis magni* in nonnullis. *Twisdonianus*, non male, *Ille memor generis, magna virtute quod augeat.* *Heins.* *Ille*] *Rex scilicet.* *Virtute quod augeat*] *Quod genus propria virtute ille magis clarum facit.*

18 *Adest*] *Cum magno exercitu ad oppidum captum revertit.*

19 *Merito cæde nocentum*] *Morte quam meriti fuerant nocentes Getæ, a quibus oppidum improvise captum dixerat:* nam ad unum omnes interemit.

21 *At tibi rex*] *Nunc vertit sermonem ad regem qui virtute oppidum Tomo finitimum recepit.*

23 *Teque quod et præstat*] *Optat etiam Ovidius, ut rex ille sit charus Romanæ civitati et Cæsari.*

25 *Sed memor unde abii*] *Quia aliquantulum digressus fuerat ab eo quod superius scripserat, a diverticulo ad rem redit.*

27 *Scythicas detrusus in oras*] *Stygias oras* Sarravianus, Polit. Argent. Combii, et tres alii: sic infra, 'A Stygiis quantum sors mea distat aquis?' *Heins.*

35 *Nunc marmore testis*] *Vitruvius*

lib. v. Post scenam porticus sunt constituendæ, uti, cum imbres repentini interpellaverint, habeat populus quo se recipiat ex theatro. Potes etiam, per theatra tecta marmore, intelligere theatrum M. Scauri, quod maximum omnium quæ unquam fuisse humana manu facta.

37 *Gramina nunc campi*] Herbas campi proximi campo Martio.

38 *Stagnaque et Euripi*] Et aquæ stantes in Euripis. Hoc dicit: Et canales ac ductus aquarum, qui Euripi appellantur, mihi subeunt: quas res Romani maximo impendio parabant. *Stagnaque et Euripi, &c.*] Aquam virginem intellige, quam Agrippa ædilis, in agro Luculliano collectam, Romam perduxit, Coss. C. Sentio et Sp. Lucretio. Virgo autem appellata fuit, quod quærentibus aquam militibus puella virguncula quasdam venas monstravit, quas secuti qui foderant ingentem aquæ modum invenerunt. *Micyl.*

41 *Amisos agros*] Agros relictos, non autem ereptos ab Augusto: quod exilibus fieri solebat, non relegatis.

42 *Peligno solo*] In terra Pelignæ regionis; in agro Sulmonensi.

43 *Nec quos pomiferis positos in montibus hortos Spectat Flaminia Claudia juncta viæ*] *Piniferis in collibus* scripti præstantiores magno numero. Columellæ lib. x. 'dumosus positi sub collibus horti.' Idem alibi collibus insitos monet debere esse hortos. Pro *Claudia* recte *Clodia* Sarravianus; prima editio *Cludia*. Clodia enim appellabatur hæc via, per quam iter Roma Lucam, Pistorium, et Florentiam fiebat, ut ex Itinerario Antonini discimus; hoc est, per Apenninum: ut jam constet, quinam piniferi colles sint Nasoni, cum Apenninus pinum etiamnum frequentissimam ferat. In Tabula Peutingeriana, 'Ad sextum via Clodia.' In Gruteri Inscriptionibus pag. CCCXCIX. et pag. CCCXLVI. mentio sit CURATORIS. *VIA.*

Delph. et Var. Clas.

CLODIÆ. ANNIÆ. CASSIÆ. GEMINIÆ. seu CIMINIÆ. *Heins.*

44 *Spectat Flaminia Claudia*] Alia hoc loco Claudia accipienda videtur, quam quæ Appia via alias dicta fuit. Et videndum, num potius de ea via hoc loco intelligendum sit, quæ præprie Claudia dicta fuit, in parte Hetruriz, non procul a lacu Cimino, ubi et præfecturæ Claudii, et forum Claudii aliquando fuisse. De quibus locis et Plinius meminit lib. III. 5. Ut sit sententia Poëtæ: Se jam neque hortos, sive agros, quos in Pellignis habuit, desiderare, neque eos quos juxta Flaminiam coluit, eo loco ubi Flaminia et Claudia via junguntur. Vide *Micyl.*

47 *Consita quondam*] Malim quondam; atque ita unus Vaticanus. Mox *contingere possit* meliores. *Heins.*

52 *Baculo nixus*] Hærens baculo de more pastorum.

54 *Sub juga penda*] Sub curva juga.

56 *Assuetis illis minas*] Minas quibus assueverunt uti Getæ.

57 *Capulum pressi moderatus aratri*] *Pressi aratri* Sarrav. Polit. et multi alii: sed et vulgata scriptura ferri potest. Triast. III. 10. 'Nec quisquam presso vomere sulcat humum.' *Heins.* *Capulum*] Stivam. *Aratri pressi*] Aratri depressi.

58 *Mota humo*] Proscissa terra.

59 *Purgare arva*] Mahas herbas evellere. *Longis ligonibus*] Ligonibus habentibus longum capulum.

60 *Et dare aquas*] Et irrigare.

61 *Unde sed hoc nobis*] Subaudi, opto. *Quos inter*] Inter nos Tomitanos: *Et hostem*] Et Getas qui Tomon infestant.

62 *Discrimen minus facis*] Sic Virg. 'Leti discrimine parvo.'

64 *Fortia flæ*] Prosperam vitam, cujus fila non facile rumpuntur.

65 *Campus*] Campi Martii certamina et exercitationes. *Densus modus porticus*] Aliquando tenet te, inquit, porticus aliqua cum hortis nemoreosis.

Ovid.

12 B

66 *In quo penis tempora rara*] In quo raro causas defendis: quam rem sollicitati ascribit. Mart. 'Lis nunquam, toga rara, mens quieta.'

67 *Umbria te revocat, nec non Albana petentem, Appia ferventi ducit ab urbe rota*] *Ducit* in arva rota meliores: et *Umbria nunc revocat*. Pro nec non duo nunc non. Forte, *Umbria nunc revocat, te nunc Albana petentem*. Heins. *Umbria te revocat*] In Umbriam revertis, quæ in medio Sabinæ ac Thuscæ olim jacebat. *Albana petentem*] Te euntem in Albanum prædium: Alba autem Marais finitima fuit in excelso

saxo locata.

68 *Ferventi rota*] Veloci curru.

69 *Foris hoc optes*] Scribe *his optes* cum Sarraiano, Politian. et tribus aliis, ac prima editione. Heins.

17 *Ad nimium est*] Quia nunquam tibi præstabit Augustus, ut relegatus in agrum tuum perveniam.

72 *Et voti contrahe vela tui*] Et voti tui desiderium restringe.

74 *Pars bona*] Magna pars. Terentius utrumque jungit. Eunuch. 1. 2. 'Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.'

EPIST. IX. MAXIMO.

9 *Sæpe refert*] Sæpe repræsentat. *Lusus gravitate carentes*] Jocos ejus minime severos.

10 *Cum liquida fide*] Cum pura et certa fide.

11 *Densus istis*] *Istis* scripti meliores: et postea, *nec fuit ipse comes pro ille*. Heins. *Densus*] Crebrius. *Istis*] Id est, temporibus Celsi, quando una eramus Romæ.

12 *Summa fuisse*] Enlase postrema.

14 *Concidit*] Corruit. Designat autem tempus quo jussit eum Augustus in exilium ire. *In domini caput*] In caput et perniciem meam.

16 *Fortuna nec fuit ille comes*] Ille a me discedentem fortunam secutus est. Illi enim sunt fortunæ comites, qui quo se illa, eo et ipsi, et eorum favor inclinât.

17 *Mea funera*] Meam calamitatem exiliumque.

21 *Custos invisus*] Celsus mihi infestus, quod custodiebat ne me interficerem.

22 *Continuus*] Remoratus est. Prom-

ptas in mea fata] Expeditas et paratas ad me interficiendum.

23 *Ira Deorum*] Ira Augusti et ejus liberorum.

25 *Quantum Debeat auxilium*] Quantum auxilii in uno Vaticano; rectius. Heins.

29 *Cum suis*] Subaudi viribus. *Fratris vires*] Vires fratris Maximi, qui Augusto quoque erat charus.

34 *Nisi te jus dante*] Nisi te ei cedente, ut longa navigatione me adiret. Vel etiam: Non alio, seu nomine nisi te, dante jus longæ viæ, ut sit in gratiam Maximi dietum.

36 *Terrarum domines Dæe*] Augustum ac ejus liberos.

39 *Si modo non census*] *Nec* nonnulli. Heins. *Si modo non census*] Quia dixerat, Celsum non fuisse minorem aliquo ex amicis Maximi, ostendit id verum esse si hominum ingenia et mores consideramus, non fortunas aut majores. *Si modo non census*] 'Ἐν ὁμοίᾳ ὁλοῖα πότῃ. Theocrit. Idyll. xv. Πολλοὶ γὰρ πλοῦτασιν

καὶ τοὶ ἀγαθοὶ δὲ πένητες· Ἄλλ' ἡμεῖς
αὐτοῖς οὐ διαμενόμεθα τῆς ἀρετῆς τὸν
πλοῦτον, ἐπεὶ τὸ μὲν ἐμπεδόν ἐστι, Χρή-
ματα δ' ἀνθρώπων ἄλλοτε ἄλλος ἔχει.
Solonis vs. apud Plutarchum, in ejus-
dem vita.

40 *Sed probitas*] Sed virtus. Sic
Juven. 'Nobilitas sola est atque uni-
ca virtus.'

42 *Cum fugerem*] Cum in exilium
proficiscerer. *Quas dedit ipse mihi*
Ille meliores. Heins.

43 *Raros mores*] Mores nobiles, qui
in raris esse solent.

44 *Venturi*] Τοῖς ἐσομένοις πύθο-
μαι. Hom.

46 *Hoc solum est isthic, quod licet
esse meam*] Ita et scripti. Sed liquet
esse reponendum: sic Trist. lib. i. 1.
simili modo peccator in libris vetustis,
'Dissimulare velle, te liquet esse
meam.' Heins.

47 *Ungere corpus*] 'Tarquinii cor-
pus bona femina lavit et unxit.'
Ennius.

49 *Quod potuit*] Qui potuit castiga-
tores. Heins.

51 *Magni funus honoris*] Τὸ γὰρ γέ-
ρας ἐστὶ θάνατον.

52 *In gelidos fudit amoma sinus*]
*Fertit meliores magno numero. Lege
versit aut verxit*; quod est apud Dio-
medem. Gronovius vergit, Observat.
Hb. II. 7. qui videatur. Sic Met. IV
506. scribendum monuimus ex sen-
tentia doctissimi Grævii, 'vergit fu-
riale venenam Pectus in amborum:'
ita utuntur plerumque in sacris infe-
ris hoc verbo scriptores. Male etiam
multi ex scriptis ærema. Juvenali:
'Et matutino sudans Crispinus amo-
mo, Quantum non redolent duo fu-
nera.' Persius Sat. III. 'tandemque
beatulus alto Compositus lecto cras-
sisque lutatus amomi.' Noster Trist.
III. 2. 'Osaque cum foliis et amomi
pulvere misce.' Idem.

54 *Vicina humo*] Terra sepulchro
suo contigua, vel Romæ proxima.

EPIST. X. FLACCO.

6 *Sed peragit*] Et cum melioribus.
Pro febribus anhelis Twisdenius acutis;
quod placet: vox medicis familiaris.
Heins.

7 *Os hebes*] Os est tardum et im-
potens ad conciliendum cibum.

11 *Latices epulasque Deorum*] His
exprimit quid sit nectar et ambrosia.

12 *Gnava juventa*] Scripti plerique
grata, vel *Gratia*; quod posterius am-
plexus est doctissimus Gronovius:
unus ex nostris *flava*; alius *gnava*:
Sarrav. Scaligeri et Argent. *nava
Juventa*; recte: ita enim scribebant,
ut passim in veterrimo codice Siliij
Italicij. Seneca Hercule Cæteo, 'In

tempore ipso gnavus occurrit Lichas;
ubi veterrimus Medicus novus: hoc
est *navus*. Vide Notas Trist. lib. v.
3. 37. Heins. *Juventa*] Grati minis-
tri. Imo Hebe, quæ Latinis Juventa
dicitur. Fingunt autem Poëtæ He-
ben Diis ministrare pocula. *Formosa
manu*]. Candida et pulchra manu:
Mer.

16 *Delicias ne mala nostra vocet*]
Lege vocent, cum duobus antiquis.
Heins.

17 *Scilicet is status est*] Ironice hoc
dictum est, ex quo designat se præ
nimio dolore non posse deliciis va-
care.

21 *Qui cibus est*] Somnus enim corpori multum conducit: unde Ovid. *Metam.* ita cecinit, 'Somne, quies rerum, placidissime Somne Deorum, Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris Fessa ministeriis mulces, reparasque labori.'

24 *Quorum materiam dat*] Locus, ubi exulo, est asper; et ideo mihi præbet materiam dolorum.

27 *Parvus in exiles succus mihi peruenit artus*] Malim *Parvus* vel *Rarus*. Deinde *peruenit* multi veteres. Forte *peruenit*. Heins. *Parvus succus*] Modicus humor et sanguis.

25 *Unda locusque nocent*] Nocet, inquit, aqua et aer, vel loci asperitas.

28 *Vix mens tristitia nostra tulisset onus*] Malim *mens mæsta* cum quinque scriptis et præcis editionibus. Heins.

39 *Fractæ phaselo*] *Fragili Barberino*. bene: apud Horat. *Od.* III. 2. 'fragilemque mecum Solvat phaselum.' Prudentius lib. II. contra Symmach. 'Instar erant tenuis cymbæ fragilisque phaseli.' Supra *Eleg.* 5. 'Nos fragili ligno vastum sulcavimus æquor.' Horatius *Od.* I. 3. 'Illi robur et æs triplex Circa pectus erat, qui fragilem truci Commisit pelagoratem.' Et illum imitatus Seneca *Medea*, 'Audax nimium, qui freta primus Rate tam fragili perfida rupit.' *Idem. Telus non*] Terra mollis, cujus illius non potest navis frangi: hoc est, locus tutus.

43 *Non finiat*] Non sinat me semper esse exulam.] Non finiat iram: id est, det saltem mitius exilium.

EPISTOLARUM EX PONTO LIB. II.

EPIST. I. GERMANICO CÆSARI.

1 *Huc quoque, &c.*] Disputat hoc loco Merula de Tiberiine ovatione, an de Germanici triumpho, *Eleg.* hæc intelligenda sit. Scripsit enim hæc Ovid. prox. ante obitum Augusti anno, cum jam quadriennium in Ponto fuisset. Tiberius autem ovavit prox. post cladem Varianam anno, tertio antequam hæc ab Ovidio scriberetur; id quod ex Suetonio apparet. Et de triumpho Illyrico elegiam hanc intelligimus, qui eodem anno, quo hæc a Poëta scripta sunt, gestus fuit, proximo scilicet ante mortem Augusti: id quod ex Suetonio colligitur. Et vide Micylum hac de re latius disserentem. *M.*

2 *Vix venit*] Vix accedit: quasi dicat, In Scythiam, quo vix ventus Notus potest pervenire, accessit fama Cæsaris triumphali.

6 *Fortunæ verba dedique meæ*] Et decepi fortunam meam.

7 *Nolit ut illa*] *Ulla* cum tribus scriptis legendum. Heins.

11 *Quod certus furor est audere fatari*] Quam rem, ut fruatur hac lætitia Poëta invito Cæsare, cum audeam profiteri, insania quædam videtur.

12 *Si velat*] *Vclat* meliores; et

juvat pro rigat versu proximo: de quo dictum Art. Amat. lib. i. 647. Heins.

14 *Tenax lappa*] Herba illa adhaerens. Quod autem inter segetes nascatur lappa, docet etiam Maro, cum inquit, 'Subit aspera sylva, Lappaeque, tribulique, interque nitentia culta.'

15 *Frugiferum Numen*] Numen Cæsaris, quale est Jovis irrigantis et bonas et malas herbas. Per quod victoriam Cæsaris intelligit.

16 *Invita ope*] Gaudio quo nollet me Cæsar affici.

17 *Gaudia Cæsarea mentis*] *Gentis* videtur scribendum, cum subiungatur, 'privati nil habet illa domus.' Cæsarea gens; quomodo 'gens Flavia,' 'gens Claudia,' 'gens Æmilia.' Heins.

18 *Privati nil habet illa domus*] Cæsarium domus nil habet proprium, sed cum omnibus commune; quasi dicat, Victoriam Cæsar patriæ et civibus suis, non sibi, comparare solet.

19 *Gratia, fama, tibi*] Famae gratias agit, quod per eam factus est certior de pompa Cæsarei triumphi.

21 *Indice te*] Te fama indicante. *Visenda ad ducis ora*] Ad videndum Cæsaris conspectum.

27 *Numine caelesti*] *Lumine* ex tribus scriptis. Heins. *Numine caelesti*] Voluntate divina.

28 *Cum populi cultu, &c.*] Sic ut aspectus cæli serenissimus et jucundissimus, cum hilarissimis populi vultibus congrueret et quasi conspiraret. Pont.

29 *Cum magna vocis honore*] *Magno* unus Vaticanus. Heins. *Cum magna vocis honore*] Cum laude eorum militum, quorum virtutes magna voce laudavit imperator, deinde etiam donis militaribus de more donavit.

30 *Bellica dona*] Dona militaria: ut armillas, hastas puras, torques, phaleras, et alia id genus.

31 *Pictas vestes*] Vestes triumphales, quibus triumphantes imperatores utebantur.

33 *Justitiaque sui castos placasse parentes*] Nemo intelligit, ut opinor, quid hæc sibi velint. Sarravianus, Combianus, et unus Medicus, cum prima editione et Scaligeri Excerptis, *Justitiamque sui caste placasse parentis*; optime: nisi quod priores duo *castæ* mendose: 'caste placare Deos,' ut 'caste colere Deos,' Ciceroni Epist. ad Terentiam 'caste Deos adire:' in leg. XII. Tab. 'caste sacra facere,' et similia passim in sacris. Vide Notas Fast. iv. 726. Cæterum unice hanc emendationem illustrat noster ipse infra lib. III. 6. de Augusto: 'Principe nec nostro Deus est mansuetior ullus: Justitia vires temperat ille suæ. Nuper eam Cæsar facto de marmore templo, Jam pridem posuit Mentis in æde suæ:' unde liquet versu proximo scribendum, *Illo quæ templum pectore semper habet*; nempe Justitia. Vulgati et scripti *quo templum*: nisi quod Aron-delianus pro diversa lectione *Illo quæ*. Hæc prælo commissurus eram, cum incidi in magni Scaligeri ad Propertium animadversiones, ubi pari modo Nasonianum locum castigatum offendit, idque sub finem libri tertii. Heins. *Parentis*] Augustum vitricum, quem patrem appellat per adoptionem, et Liviam matrem designat.

36 *Roratis rosis*] Rosis rore aspersis, et recentibus, aut mane cum rore collectis.

37 *Protinus argento*] Portata sunt, inquit, de more in ea ovatione triumpho simili, oppidâ ex argento, ad similitudinem captarum civitatum, una cum viris superatis ab ipso Tibério.

39 *Fluminaque, et montes, et in altis profusa silvas*] In altis silvis plerique veteres. Excerpta Scaligeri, Combianus, et tres alii, in altis pascua sil-

vis; quod placet: nisi mavis, *Flaminique in montes et in altas profusus silvas* nam Junianus in montes. Arondellanus, *Flaminique et fontes et latis profusus silvis*: Idem.

40 *Cum strus juncta suis*] *Mista sua* plerique veteres, nisi quod nonnulli *mista suis*; recte. *Heins.*

41 *Deque tropaeorum, quod Sol incenderat, auro*] *Incenderet* Sarrav. Argem. alique nonnulli. Basileensis recte *incenderit*. Præterea unus Vaticanus *Deque triumphato auro*: quomodo in Fastis, '*Deque triumphato viscera tosta bove.*' Idem.

42 *Romani tecte feri*] Domus finitima foro Romano, vel re vera trabes et tecta atrii, quod Cæsar Romanum forum esse voluit, ut eo ad jura simul convenirent, ut docet Appianus. Sane laquearia, quæ postea et in privatis domibus auro tegebantur, post Carthaginem eversam.

43 *Tulisse addita collis Vincula*] *Tulisse* catenas, quibus eorum colla alligata erant. *Mer.*

44 *Pæne hostes quot satis esse fuit*] Hoc est, tot numero, quot in toto aliquo exercitu hostium satis esset, fuisse: sive qui justum exercitum complere ac facere potuissent. *Micyl.*

46 *In quibus et belli summa caputque fuit*] *Summa caputque Bato* Sarrav. et Scaligeri codex; optimè: intellige Batonem Panoniorum, vel, ut alii, Dalmatarum ducem, cujus Dio, Paternulus, Suetonius, alii meminerunt. Veram lectionem jam vidit Scaliger, qui adestur ad annum MXXXIII. Chronici Eusebiani. *Tulerunt*, pro *tulare*, versu superiori scripti. *Heins.*

47 *Cur ego posse regem mihi*] Capta occasione, hostium exemplo docet sibi etiam sperandum esse Augustum iratum posse placari, et leniorem fieri. *Cæsaris iram*] *Nominis Sarrav.* Scaliger. Argem. et multi alii: Politi cum quibusdam *principis*. Idem.

48 *Deos*] Augustum et Tiberium. *M.*

49 *Pertulit hoc*] *Hæc* Polit. et non alii: reliqui. magna ex parte *hic*. *Heins.* *Pertulit hoc idem nobis, Germanicæ, rumor*] Tiberio ascribuntur a Merula falso, quæ de Germanico et ejus filio adoptivo, et ex fratre Druso nepote, a Poëta dicuntur. Est enim hæc apostrophe ad ipsam Germanicum, quæ Poëta, velut alloquens illum, ostendit se eadem fama, quæ de Tiberii triumpho audierit, etiam de Germanici expeditione in Germaniam, et de oppidis ab eo aliquot jam captis, audivisse. Vaticinatur igitur et illi similem triumphum de Germanis ei quem Tiberius de Illyria modo gessit, &c. Quare quæcunque deinceps ad finem usque dicantur, omnia ad Germanicum referenda erunt. Cui Poëta et longos annos optat, victoremque in Capitolium scansorum dicit, eademque gaudia exhibiturum patri, (adoptivo scilicet, Tiberio; nam verus pater Drusus jam multo ante in Germania perierat,) quæ ille antea suis parentibus, Augusto scilicet et Livia, exhibuisset. Atque eum se triumphum carmine tum celebraturum ait, itidem ut hunc Tiberii, de quo in presentia agitur, si modo vitam eo usque perdaxerit. Ex quo loco etiam illud non obscure colligi potest, Ovidium ante mortuum esse, quam Germanicus de Cheruscis et Chattis triumphavit. Triumphavit autem Germanicus Coss. C. Cello et L. Pomponio Flacco, qui annus post obitum Augusti quartus fuit. *M.*

50 *Oppida sub titulo nominis esse tui*] *Sub titulos* castigabat Muretus; male: nam illa Tibulli, '*Ite sub imperium sub titulumque lares,*' longe alia significatione dicuntur. *Heins.* *Sub titulo esse*] Esse subjectos titulo, in quo erat tuum nomen.

52 *Ingenio loci*] Natura loci, ut putat in montibus sita.

53 *Cætera*] Omnes virtutes intellege, et bellicas artes.

65 *Sunt quædam oracula vatium*] Reponere, vel sine auctoritate veterum librorum, sunt quiddam: hoc est, sunt aliquid. Vide Notas Art. Amator. lib. III. 755. Proximo versu, pro *Nam*, malim *Jam*. Heins.

67 *Tarpeias scendere in arces*] *Scendere turres* quinque veteres. Forte *rupes*. Propert. 'Tarpeium nemus et Tarpeia in rupe sepulchrum.' Ita logebatur patre meo, non *Tarpeia turpe*. Idem.

58 *Equis*] *Equis triumphalibus*. Quatuor enim equi albi, currum triumphalem trahentes, etiam lauro coronabantur.

61 *Jam nunc hæc a me*] Ordo est: O maxime juvenum et bello et toga, jam nunc nota quæ a me vaticinante dicta sunt. Vel manda memoriam hoc meum vaticinium.

65 *Imbuero Scythicas sagittas*] *Induere* Leidensis: 'Induere pectora telis' habes Amor. lib. II. 10. Idem. *Imbuero Scythicas sagittas*] *Madefecero* Scytharum jacula meo sanguine.

67 *Me salvo*] Me in patriam deducto per te: vel me incolumi, et non interempto a Scythis. *Dabitur templis*] *Templis* dicabitur. Coronæ enim triumphaturis in templis deponebantur. *Dabitur tua laurea templis*] *Dabitur tibi* conellinius multi ex scriptis: a te vel per te dabitur. Heins.

68 *Omina mea*] *Mea vaticinia*. *Bis dices, &c.*] Narrabis me bis vera tibi vaticinatum fuisse, et quod triumphum adeptus fueris, et quod me servaveris: de triumpho Tiberii, de quo Eleg. 2. lib. IV. et de tuo, Germanice, qui eventurus est.

EPIST. II. MESSALLINO.

2 *Pulsus ad Euxini sinistra*] Relegatus in Pontica regione, quæ ingradientibus in parte sinistra apparet.

8 *Licet*] Quia si Poëta est exul, ejus carmina non sunt relegata cum Poëta.

9 *Non ego concepi*] Non cogitavi, non in animum induxi. Rationem autem assignat Poëta, quæ ostendit non tanta esse ejus crimina, ut mereantur cum eo carmina sua relegari: siquidem non bella gessit contra Jovem, quemadmodum gigantes. Est autem ordo: Non ego concepi clara sidera posse tangi mea manu, si Ossa tulisset Pelion: hoc est, si Ossa mons habuisset Pelion montem superimpositum.

10 *Tangi posse*] Posse violari, quemadmodum voluere gigantes.

11 *Nec nos, Enceladi*] Enceladus Terræ filius fuit: quem fulmine ic-

tum, Ætnæque suppositum, scribit Virgil. in Æneid. III.

13 *Nec quod Tydida*] Nec etiam Venerem violavi, quemadmodum Diomedes.

15 *Sed quæ me perdere solum Ausa sit*] Sed quod crimen mihi tantum nocuerit, non aliis. Nam quæ aliis nocent, majora sunt crimina, quam ea quæ sibi tantum. Ex quo designat, ut sæpius dixit, peccatum suum errorem potius dicendum, et ideo dignum venia.

18 *Hæc duo nomina*] Imprudentis, scilicet, et timidi.

21 *In totum nomen Iuli*] In omnes ex gente Julia.

23 *Sed licet arma feras*] Mallum ferrox, ut ad rō mineris referatur. *Pro efficiis*, versu proximo, Polit. et Arondel. efficius. Heins.

25 *Puppis Achæmeniden*] Notum est

quemadmodum Achæmenides, comes infelicis Ulyssæ, in Sicilia Æneæ navem ascendit, seque ac Trojanos omnes liberavit a Cycloпом sævitia, ut elegantissime describit Virgil.

26 *Myso duci*] Telepho regi Mysiæ, provinciæ Phrygiæ, quæ adjacet Hælesponto: cujus historiam abunde diximus in primo de Remedio amoris. *Pelias hasta*] Hasta Achillis. Hoc igitur et sequenti exemplo Augustum sibi inimicum minime timendum esse colligit Poëta: siquidem hostes sæpe numero etiam benigni extitere in eos quos oderant.

27 *Templi violator*] *Temerator* Feschianus; rectius. Festus, 'Temerare, violare sacra et contaminare, dictum videlicet a temeritate.' Apud Virgil. 'Ultus avos Trojæ, templa et temerata Minervæ.' Propert. iv. Eleg. 10. de ara Herculis, 'Hæc nullis unquam pateat temeranda puellis:' ita scribe: *veneranda* male illic extat. Tibullus iii. Eleg. 5. 'Non ego tentavi nulli temeranda virorum Audax laudandæ sacra docere Deæ.' Noster Fast. i. ex vestigiis vetustissimi libri, 'Ne temerent puros exanimata focos.' In Ibide tamen, 'Utque Jovis Libyci templum violare parentes.' Apud Velleium quoque lib. ii. 'Omnia pretio temerata, vendente rempublicam consule;' ubi *temperata* nunc legitur. *Temerare*, corrumpere: sic 'fluvios temerare venenis' Nostro Met. vii. et 'corpora nefandis dapibus temerare' Met. xv. Tacitus Histor. iv. 53. 'injectæ fundamentis argenti auriq; stipes, et metallorum primitiæ nullis fornacibus victæ. Prædixere haruspices, ne temeraretur opus saxo aurove in aliud destinato.' Adi Notas Amor. lib. i. 8. 19. *Heins.*

29 *Dixerit hoc aliquis*] Respondet huic quæstioni. Posset enim aliquis dicere, Exemplis probas, poëta, minime timendum esse offensum Augusti numen: ego vero consilium tuum censeo non esse tutum, ab ini-

mico salutem et bona petere. Quod et fatatur Ovidius: sed addit, se cogi quasi in tempestate in quemvis portum confugere. *Pont.*

30 *Mos navis*] *Puppis* Polit. et sex alii. *Heins.*

31 *Fortuna miserrima tuta est*] Quia nihil miseriæ accedere ad summam potest: nec enim summa foret. *Pont.*

33 *Qui rapitur fatis*] Nonnulli ex antiquis omittunt hoc distichon, quidam proximum. Alii ex ambobus unum faciunt, utroque mediorem versum omisso. Ego utrumque distichon superfluum et tollendum esse censeo. Certe in Sarraviano ita legebatur, *Qui rapitur....Perrigit spinas duræque saxa....* hiatus in priore ac posteriore versu relicto. *Heins.*

36 *Perrigit ad spinas duræque saxa manus*] Qui, inquit, fatis rapitur, solet cuicumque loco etiam aspero manus admove, ut majus periculum evitet. In vetustissimo exemplari hoc carmen ita legitur, *Sæpe creant molles aspera spina rosas*; ut sit sensus: Ex spinis sæpe nascitur rosa, hoc est, ex tristi fato plerumque nascitur lætum. Quibus verbis designat, posse accidere, ut adversa Poëtæ fortuna, si confugerit ad hostes offensos, mutetur in melius.

37 *Accipirem metuens*] *Accipitremque timens* vetustiores; sed si superiores versus tollantur, vulgatæ lectioni non est movenda controversia. *Heins.*

38 *Audet in humanos*] *Ad humanos* scripti. *Heins.*

40 *Infectos canes*] *Infectas* Combii et Feschii; ut sæpe alibi Noster. Vide Notas Met. iii. 140. *Idem.*

42 *Vocibus obde forem*] *Obde* sciam veteres quinque. Vide Notas Art. Am. ii. 636. *Idem.*

44 *Tarpeio tenante*] Jove Capitolino.

45 *Legatus*] Vel nuncius, vel orator.

47 *Jam prope depositus*] *Confectus*;

exanimatus; sepultus: sic Plant.
'Vino depositus,' id est, Vino sopi-
tas.

48 *Si modo servor*] *Servor* nonnulli.
Heins.

49 *Pro rebus*] Pro rebus meis af-
flictis.

50 *Principis aeterni*] Augusti im-
mortalis.

50 *Non est confessi*] Causam assignat, cur non tentet se a Messalino defendi, ut ex eo probet se non ob eam causam venerari hominis linguam. *Confessi causa rei*] Causa mea, quam confessus sum esse infirmam.

57 *Erroris origine factum*] *Imaginem* rectius multi: sic lib. III. 3. 'Tu licet erroris sub imagine crimen ob-umbres.' *Heins.*

58 *Tale monere*] *Movere* cum melioribus plerisque. *Idem.*

59 *Vulneris id genus est*] Causam assignat, cur inter excusandum erroris mentionem fieri non utile esse innuat. Appellat autem crimen, quo Augustum laesit, vulnus, idque insanabile esse dicit.

60 *Tutius esse puto*] *Putem* cum Haffiansi. Sequens distichon nonnihil est suspectum. *Heins.*

62 *Cineres meos*] Quasi dicat, velle posse celari cineres suos, ut ejus crimen etiam cum eo lateat.

63 *Quasi me nullus deceperit error*] *Fatendum* est me peccasse. *Ut vita fruar*] Fortasse Augustus iratus, mihi vitam, quam concessit, adimeret.

65 *Vultusque remisit illos*] Hoc est, vultus illos severos et graves, quorum nutu aive intuitu totum imperium commovetur, deposuerit atque exilararit. *Micyl.*

71 *Pulvinaria*] Accipe pro thalamo, sive conjugio, quod pulvinariorum nomine appellat, adulandi gratia, tanquam de Diis loquens, quibus in templis pulvinaria sterni solebant. *Micyl.*

72 *Filius*] Tiberius Liviae filius et Augusti per adoptionem. Hic autem,

ut diximus, domuit totum Illyricum, quod intra Italiam, regnumque Noricum, et Thraciam, et Macedoniam, interque Danubium flumen et sinum maris Hadriatici patet. Quas ob res triumphus ei decretus est, quem distulit, moesta civitate clade Variana.

73 *Præterit ipse suos*] Aliam causam assignat, ob quam Augustum lætum esse docet. Animum, inquit, majorem annis gerit Germanicus nepos Tiberii ex fratre Druso, sed filius per adoptionem. Is postea annum agens quartum atque trigesimum, diuturno morbo Antiochiæ obiit, non sine veneni suspitione, fraude Tiberii, ministerio vero et opera Cn. Pisonis, qui sub idem tempus Syriæ præerat. Auctor Tranquill.

74 *Nec vigor est Drusi nobilitate*] Fortior atque animosior est quam pro ætate sua. Nec Drusus nobilior est quam fortior, sed pariter excellit animo ac nobilitate. Drusum autem intellige, non patrem Germanici, fratrem Tiberii, is enim multis ante annis perierat in Germania: sed Drusum Tiberii ex Agrippina filium, cujus uxor Livia fuit, Germanici soror. Vide Tacitum lib. IV. Mox per nurus, intellige Agrippinam Germanici, et Liviam Drusi, uxores: per neptes et nepotes, Germanici ac Drusi junioris liberos: ut fuere, ex Germanico quidem Caligula, qui Tiberio successit; Agrippina, quæ primum Domitio nupsit, unde Nero natus fuit, mox Claudio imperatori cohabitavit; item Nero et Drusus, qui post a Tiberio interempti; Julia et Drusilla, de quibus Tacitus lib. II.

75 *Adde nurus, neptesque pias, charoque nepotes*] *Adde nurum neptemque pias natoque nepotum* Sarravianus, Pott. et tres quatuorve alii. Argent. Scaliger. multique præterea, recte, *Adde nurus, neptemque pias, natoque nepotum*: quidam etiam *natoque nepotis*, vel *nepotes*. Julii in Pandataria exulantis non meminit, nec Julii

neptis. Neptes intellige Agrippinam Germanici uxorem, et Livillam Drusi filiam. Nurus intellige Antoniam Drusi uxorem, Livillam, quam dixi, filiam Drusi: utpote Caii Cæsaris uxorem, et Æmiliam Lepidam Lucio Cæsari destinatam, quæ et nurus Cæsaris propterea in veteri inscriptione Bergomensi appellatur. Nati nepotum sunt, quos Augustus videre potuit, Germanici liberi et Drusi, quorum ante meminit. Plinius lib. v. 18. auctor est Augustum eo, quo supremum obiit diem, anno M. Janium Syllanum neptis suæ nepotem jam vidisse genitum. Heins. *Chæroque nepotes*] Caium, Lucium, et Agrippam, Julæ et Agrippæ filios intellige. Vel Germanici junioris liberos accipe, sub nepotum nomine, ut crebro reperies apud auctores.

76 *Cæteraque Augusta membra*] Per membra domus Augustæ, cæteros propinquos et familiares intelligit. *Membra domus*] Plinius etiam eleganter membra domus appellat 'partes domus.'

77 *Adde quieti Subdita montana brachia Dalmatiae*] Parum Latine dicitur *Dalmatia quieti subdita*: quare aut *Quiriti subdita* scribendum, aut *Pineti*, quicquid pro vulgata lectione stant membranæ veteres. Codex Regius *quieto*; Sarrav. *quietis*. Pines dux Dalmatarum a Batone proditus. Sed cum *Pianetam* vocet Velleius, *Illyrio* Dio, priorem conjecturam duco veriorē. Heins. *Pæonas*] Hi Pæones a Græcis, a Romanis Pannonii dicebantur, et ab illis inter Illyrios numerabantur. *Adde triumphatos*] Non de Dalmatico Augusti triumpho accipi debet; qui statim post devictum Antonium et Cleopatram actus fuit, annis prope quadraginta antequam hæc ab Ovidio scripta sunt: sed de Illyrico Tiberii, qui proximo ante obitum Augusti anno gestus est: id quod et particula *modo* innuit, quod Pæonas modo triumphatos inquit;

quasi diæas, nuper, aut etiam eodem hoc anno.

79 *Nec dedignata est*] Illyrii quoque sub Alpibus agebant, imasque valles earum, et quedam quasi claustra custodiebant, abruptis torrentibus implicati. In hos expeditionem suscepit ipse Augustus, fierique pontem imperavit. Vide Florum.

80 *Famulo vertice*] Capite subdito: ad pedes Tiberii se prosternere et victum fateri.

82 *Tempora Phœbe virginis neca tulit*] Scribendum est, utonque membranis dissentientibus, *Pene virginis*, nam Daphne Penei fluminis filia. Noster Met. 1. 'Nympha precor Peneia mane: non insequor hostis! Doctissimus Gronovius ad Statium ex Pirkheimeriano codice, *Phœbe conjuge*: at Phœbus ipse Met. 1. ad Daphnē, 'quoniam conjux mea non potes esse, Arbor eris certa, dixit, mea.' Martialis ad Apollinem, 'Fertata vota patri: sic te tua diligit arbor:' sic legendum ex optimis membranis, non uxor. Heins. *Tempora neca*] Caput circumdatum. *Phœbe virginis*] Laurigera corona. Alludit autem ad Daphnē virginem amatam a Phœbo, quæ postea mutata fuit in laurum.

83 *Quem cæstem*] Quem Augustum triumphantem, et proficiscentem ad Capitolium. *Vobiscum*] Cum sua prole, et te Messallino, quem tanquam unum ex ducibus Augusti; hic Poëta innuit tunc prosequentem fuisse triumphantem imperatorem. Mer. *Quem pæa vobiscum*] Per prolem, Tiberii filium accipio, Drusum, qui eorum patris comitatus fuerit, cum cæteris ducibus, quos hic sub voce *vobiscum* intelligit. Nam ut de Tiberio et Ætiano triumpho accipiamus, repugnat temporum ratio, id quod supra quoque monui: et item quod sequitur, 'Digna parente suo, nominibusque datæ.' Neque enim adhuc nomina Cæsaris aut Augusti acceperat Ac-

titio triumpho Tiberius. At si de Druso intelligamus, tam de Cæsaria appellatione quam de proprio nomina intelligere licet, quasi qui se dignum Druso patruo, et item Cæsariæ gente gereret. Quare et superioris, 'Cæsareum pedem,' non Augusti pedem, sed Tiberii expenso, qui tam Cæsaris nomen, ab Augusto jam pridem adoptatus, gerebat. *Comitavit eantem*] Malim *evanitem*. Suetonius in Tiberio: 'Rhætico atque Vindelico bello gentes Alpinae, Pannonice Breuvos et Dalmatas subegit. Germanico quadraginta millia dedititiorum trajecit in Galliam: quas obres et ovans et curru urbem ingressus est.' Paria habes apud Dionem l. LXI *Heins.*

84 *Nominibusque datis*] Malim *ratia*. Germanicus nomen suum non una de Germanis victoria tantum fecit: hunc atque Drusum una cum Tiberio triumphasse post bellum Pannonicum confectum ex Dionē discimus, etsi Drusus ipse bello non interfuisse: *Idem*. *Nominibusque datis*] Et digna nominibus ab Augusto ipsis impositis. Omnes siquidem Cæsares dicebantur, tam filii quam nepotes.

85 *Fratris animis*] Proinde similis Cupiditibus, qui inter se sunt fratres. Intelligit enim Cupidinum simulacra, qui fuere in aede Veneris Genitricis: sunt tamen qui per fratres, naturalium filiorum Augusti, Caii et Lucii simulacra intelligant: qui tanquam nepotes et successores Julii Cæsaris, in aede Veneris Genitricis, sub ipsius Cæsaris simulacro locati fuere, et per piam prolem accipiant Tiberium ac Drusum privignum, adhuc infantes. Vel ut alii volunt, similis Castori ac Polluci fratribus.

86 *Deus Julius*] Apollonius lib. II. de Bellis civilibus auctor est, Julium Cæsarem erexisse Veneri Genitrici templum. Hic per *Julium* intelligimus ejus simulacrum fuisse in aliquo

loco eminentiori ipsius templi Veneris: aut certe statuum ejus equestrem, quem erat supra limen adis Veneris Genitricis.

87 *Hic*] Subaudi, Augusti conjugis, Itheris, et cæteris. *Quibus omnia cedere debent*] Quasi dicat, Quibus neminem magis lætari victoria parta et triumpho credendum est.

89 *Venit in certamen amoris*] Certat in amando Cæsare: hoc est, cum reliquis de amore contendit erga Augustum, et nemini concedit in amore Messalinus.

90 *Hec parte*] In hoc certamine. *Parte secundus erit*] Eris multi veteris. *Heins.*

91 *Hanc colit ante diem per quam decreta merenti*] Colat SATTAU. et *quaque decreta*: plurimi quamquam Argant. *quaqueque decreta parenti*: nonnulli etiam *Hanc colit*, vel *Hæmo*. Forte, *Hanc colit, ante diem per quem decreta merenti*: ut de Tiberio intelligatur, qui Messalino lauream ante diem decreverit. Certe Valerium Messalinum Pannoniam prefectam huic bello interfuisse Dio testatur: nec dubium quin inter legatos Tiberii fuerit, quibus hoc bello confecto ornamenta triumphalia impetravit ab Augusto, teste Suetonio et Dionē: hoc est, quod 'vobiscum comitavit ovantem' paulo ante dixerat, tecum nempe et cum cæteris legatis: nam et Messalam Corvinum Messalini patrem jam senem a Tiberio adolescente observatum fuisse testis est Suetonius: ut verisimile sit, ipsi quoque Messalino eum fuisse. *Idem*. *Hanc colit*] Hanc Augusti prolem venerat Messalinus. Vel hanc lauream et victoriam Augusti, seu lætitiā. Ut dicat: Ipse Messalinus colit hanc lætitiā, per quam et ipse postea etiam lauream meruit: quasi dicat, ipsam quoque lætitiā debere sibi etiam operferre in hujusmodi lætitiā apud Augustum, cujus et ipse particeps fuit. *Ante diem, per quem decreta*] Ante

tempus et annos Messalini: juvenis enim admodum triumphavit. Ordo est: Per quam lanrea decreta merenti ante diem venit comis honoratis.

98 *Felices quibus hos*] *Quibus* O Sarrav. et unus Vatic. *Heins.*

94 *Ducis ore*] *Ore* Augusti. *Deos equiparante*] Diis simili. Triumphantem enim Jovis optimi maximi ornatu decorati, sellis curulibus, toga prætexta, tunica palmata, et toga picta, et corona triumphali, laurea que, curra aurato per urbem vecti, in Capitolium ascendebant. *Mer.*

96 *Pacis inope*] Hostilibus incursionibus obnoxia. *Juncta gelu*] Perpetua glacie concreta.

97 *Si tamen hoc audis*] *Hæc* meliores. *Heins.*

101. *Hoc petit et frater, quamvis*] Hoc est, Idem hoc etiam, videlicet ut pro me Augustum depreceris, frater tuus ab te petit: nisi quod aperte hoc non facit, illud metuens, ne ea deprecatio tibi fraudi sit apud Augustum. *Micyl.*

104 *In turba parte tua*] In parte tuorum clientum.

105 *Male uos*] Quia ingenii et carminum causa relegatus sum.

106 *Artibus exceptis*] Exceptis libris de Arte amandi: quasi innuat, Messallinum in reliquis ejus ingenium probasse, in artibus vero amatoris componendis damnassemper.

109 *Sic igitur vestra vigeant*] Vivant Barberin. malo vireant. Vide Notas ad lib. 1. Raptus Proserpinæ Claudiani. *Heins.* *Penetrabilia*] Sacra et Dii.

110 *Cæsaribusque*] Et Augusto, Tiberio, Druso, Germanico, et reliquis.

112 *Eximar ut Scythici de feritate loci*] *Eximat* Sarrav. alique nonnulli. *Eximat me* Argent. Lege, *Eximat ut Scythici me feritate loci.* *Heins.*

113 *Sed tendit in ardua virtus*] *Malim tendat.* Idem.

115 *Nec tamen, &c.*] Facultatem impetrandi demonstrat ex humanitate et facilitate Cæsaris, quam e contrariis exaggerat. Non ages cum homine fero et inhumano, quales Polyphemus et Antiphates. *Pont.*

116 *Antiphatesque*] Antiphates fuit Læstrygonum rector.

123 *Qui quoniam patria*] *Malim a patria:* et superiori versu *Venit et ad partes,* pro vires. *Heins.*

124 *Ante ipsos Deos*] Ante Augustum et liberos.

125 *Quos colis ad superos*] Singulis familiis Dii peculiares et pecularia sacra erant. Sacerdotum autem partes orare pro aliis. *Pont.* *Perfer mandata*] *Hæc fer* rectius plerique veteres: et mox in *mea verba* pro ad Polit. et Moret. *Heins.* *Sacerdos*] Amicus et charus Augusto, uti sacerdotes Diis. *Mer.*

EPIST. III. MAXIMO.

1 *Nomen virtutibus æquas*] *Imple* Scaligeri codex et alii nonnulli: ut lib. 1. 2. 'Maxime, qui tanti mensuram nominis imple.' *Heins.*

3 *Quid enim status hic a funere dif-*

fert] Quid enim hæc conditio exilis aliud est, quam mors quædam? Est autem hoc per parenthesis dictum: quia statim subjungit se Maximum coluisse usque ad extremum vitæ,

hoc est, usque ad tempus illud quo relegatus fuit.

5 *Non aversatus*] *Non inficiatus* alter Medonii. Mox, pro si modo vera fateatur, forte rectius reponatur *fatendum*: in qua locutione multus est Lucretius, aliique optimæ notæ auctores. *Heins.* *Non aversatus*] *Non rejiciens.* *M.* Dum me quamvis relegatum et calamitosum pro amico agnoscis. *Pont.*

9 *Cura quid expedit prior est*] *Prius scripti.* *Heins.*

11 *Nec facile invenies*] *Invenias* Argent. et sex alii. *Idem.*

12 *Virtutem precium, &c.*] Qui existimet virtutem esse per se expetendam, non autem præmii gratia. Quam rem Juvenal. ita reprehendit: 'Quis enim virtutem amplectitur ipsam, Præmia si tollas.'

13 *Ipsos decor recti*] *Ipsa* virtutis pulchritudo.

15 *En detrahe menti*] *Et* Argent. et duo alii: quinque cum Twisdenio nil. Scribe, *i, detrahe*; ut monui *Amor.* III. 3. *Pro quod prodest si reflexeris quo proest, reddideris versum molliorem.* *Amor.* 'Me miserum monui, quo paucas proest in heras.' *Idem.*

16 *Nemo petendus erit*] *Nemo* invenietur, qui velit virtutem colere.

18 *Computat articulis*] *Supputat* scripti meliores. *Heins.* *Sollicitis articulis*] *Digitis* hominis solliciti et curiosi in ratiocinando. In digitis enim computatio fieri solebat.

19 *Illud amicitia quondam venerabile nomen*] Sic Cicero, 'Fructum,' inquit, 'amicitiæ, ipsam intelligo amicitiam.' *Venerabile nomen*] *Numen* Sarav. *Heins.*

20 *Prostat*] *Vendite* est, tanquam meretrix. Non enim homines amicitia ducti amicos eligunt, sed utilitate: et eo pacto videntur amicitiam constituere, hoc est, ad meretricandum præbere.

21 *Non ut torrentibus undis*] *Non*

cum Barberin. *Lege non, cum torrentibus undis.* *Heins.*

26 *Aura secunda*] Sic Horat. *Od.* I. 5. 'nescius auræ fallacis.'

27 *Tumuerunt æquora vento*] *Unus* Voss. *notho*; unus *Hafniens.* 'morbo.' Forte *Coro.* *Heins.*

29 *Nosse fateri*] *Videri* meliores. *Idem.*

33 *Te, nihil exacto*] *Ordo* est, *Probitas et officium sua sponte juvant te fatentem, exacto nihil nisi nos peccasse.* *Exacto*] *Alicui* exigenti an ego peccaverim. Vel certe adverb. ut *exacto* pro *exacte* accipias: et est magna laus *Maximi*, quod Poëtæ amici crimen quantum potest nititur celare: nec nisi instanter requisitus etiam eam peccasse asserit. *Exigere* enim est, per vim aliquid petere. Vel, *exacto peccasse*, hoc est, per vim errasse: quasi aliqua vi me ad peccandum impulsam. Vel peccasse *exacto*, scilicet tempore, hoc est, præterito. Alii legunt *Exacto* hoc est, ex facto tantum peccasse, non voluntate.

34 *Officiumque*] *Et officium* tuum erga amicos. *Sensus* est: *Verum* est quod dixi, te esse dignum non petere ab aliis exemplum permanendo in fide erga me, sed dare aliis: quia te juvant et probitas et officium erga amicos: quod sponte sua præstat, non precibus, aut præmio aliquo.

37 *Terpe putas abici*] *Abigi* scribendum vel contra fidem membranarum. *Heins.*

41 *Cerne quid Æacides*] 'Ingemit Æacides, pleneque affusus amore, Omnia, ait, solvam, dulcis amice, tibi. Teque colam inferiis, non mortis honore carebis. Attollam factis digna tropæa tuis.' *Adi Homer. Iliad. V.*

42 *Instar et hanc vitam*] *Putat* igitur, et meam hanc vitam instar mortis esse: hoc est, me quoque pro mortuo habere: et ut *Achilles* *Patroclo*, ita tu mihi officium amicitie præsta. *Micyl.*

43 *Pirithoum*] Hujus meminit Virg. *Æn.* vi. 'Nec vero Alciden me sum lætatus euntem Accepisse læu, nec Thesea Pirithoumque. Hi dominam Ditis thalamo deducere adorti.'

44 *A Stygia quantum mors mea distat aqua*] *Stygiis aquis* plerique veteres. Scribe, *A Stygiis quantum mors mea distat aquis*: nil certius. In *Tristibus*, 'Sorte nec ulla mea durior esse potest:' atque ita alibi passim. Val. Flaccus lib. ii. 'Ductor, ait; quod, virgo, tibi nomenque genusque Quæ sors ista, doce.' Simili errore *mors* et illic nunc legitur. *Heins.*

45 *Juvenis Phocæus*] Pylades Strophii Phocænsis filius. *Phocæus Orestis* Sarrav. et unus Vaticanus bene. Vide *Notas Epist. Hermiones. Heins.*

49 *Qui prius esse solebas*] Quid Sarrav. Argent. et tres alii: duo quod; recte. Adi *notas ad Epist. Medeam. Idem.*

54 *Sic eadem prodest causa*] Sic eadem causa prodest mihi, quia mihi succurris defendendo, nec tanquam victus me deseris, sed magis reluctans et illi repugnans. *Noctis*] Quia illa mihi adversatur et superat, tenetque in exilio.

55 *Juvenis rarissime*] *Carissime* plerique veteres; septem *juvenum rarissimo*. Lege *juvenum rarissime*; vel cum *Polidani codice, juvenum clarissima. Heins.*

56 *Stantis in orbe Dea*] *Fortuna* superpositæ rotundo lapidi; quoniam instabilia sunt ejus munera.

57 *Non sunt hæc*] *Non sunt ea meliores. Heins.*

60 *Humeris fulta carina tuis*] *Ruinæ* bene Sarrav. Argent. et sex alii: ut in illo apud Nostrum, 'Te mea superposita veluti trabe fulta ruina est:' atque ea lectio priorem editionem meam jam occuparat. Tamen alius eam sibi postea vindicavit. *Lucanus lib. viii.* 'Tu, Ptolemæe, potes Magni fulcire ruinam.' Sic *carina*

pro *rapina* nunc legitur *perperam* in *Ælogia* de obitu Mæcenatis, inter *Emblema* Scaligeri, 'Irreligata ratis minquam defessa rapina It. redit tal vastos semper onusta lacus.' Val. Flaccus libro vii. 'ratis infandis quos sola rapinis Sævaque pascit hyems.' *Idem.*

63 *Cæsaris altis*] Ad altitudinem seu fastigium imperii referendam est *Pent.*

67 *Tua littera*] *Tua epistola. Mer.* *Tunc tua me primum*] Non antea: Quid enim solaretur, quem nondum contem comperisset? *Mer.*

68 *Læsin Deum*] Augustum offensam.

70 *Ante tuos ortus*] Antequam nascereris: tunc enim patre tuo utebar familiariter.

74 *Nunc tibi cogor onus*] *Me tibi cogis veteres* plerique; sed non prebo. *Heins.* *Vetus onus*] *Vetus amicus* tibi molestus et onerosus: qui tuis in pueritia mea fui oblectationi.

76 *Qui non inferior*] *Quæ meliores. Heins.*

77 *Ut auderem committere carmina famæ*] *Ut auderem carmina mea in publicum edere.*

81 *Ut una*] *Ut unus meliores; et recte. Heins.*

83 *Ultima Italici ora*] Ubi navem conscendi. Significat ætem *Brundisium*, vel aliud oppidum.

87 *Inter confossum medium dubioque negantem Hærebam*] *Tu melius abest a Sarraviano et duobus aliis: Voss. dubius: alius medius. Lege cum Argent. et Barber. Inter confossum dubie dubioque negantem. Heins.* *Inter confossum*] *Non affirmabam nec negabam* verum esse, quod ad te de casu meo rumor pertulerat.

89 *Exemploque nivis, quam molliis aquaticus Auster*] *Diu est quod solvis* scribendum vidi; idque fragmentum Vaticanum confirmat. *Metam. iii.* 'Quippe color nivis est, quam nec vestigia duri Calcavere pedis, nec

solvit aquaticus Auster.' Hinc et *nives solute* passim apud Nostrium. Lucanus lib. ix. 'calido non ocyus Austro Nix resoluta cadit.' Lib. iv. 'Rhiphas huc solve nives;' sic et alibi idem. *Heins.*

91 *Hæc igitur referens*] *Repetens* velit reponi vir doctus: hoc est recordatus, ut ille interpretatur. Atqui vulgata scriptura eundem sensum habet. Vide quæ notamus ad Epistolam Cæones. Idem vir doctus in epistolis paulo post castigandum censebat, *Respicis veterem lapsis in rebus amicum*; nihilo felicius: nam *Respicis antiquum amicum*, quod in vulgatis est, minime sollicitari debet. Antiquus amicus enim idem, qui et vetus, opti-

mis scriptoribus dicitur. Sic proxima Elegia, 'Tu comes antiquus, tæ primis junctus ab annis.' *Idem.* *Hæc referens*] Hæc igitur animo tuo subijciens tecumque reputans. *Pont.*

95 *Lapsis in rebus*] *Lassis* meliores omnes hoc loco: vide Notas Trist. lib. i. 8. 85. *Heins.*

95 *Optandi*] Eligendi pro tuis commodis.

96 *Commoda mille precor*] *Scribe precor.* *Heins.*

97 *Sed si sola mihi dentur tua vota*] *Sed si solum mihi daretur optandi copia ejus rei quam cupis.*

100 *Hæc prima*] Scilicet, ut esset parens salva cum Cæsare.

EPIST. IV. ATTICO.

4 *An languida cura*] An amor debilitatus longo tempore? *Deserit pariter suas*] Suum officium. *Mer.*

16 *Cura erat*] Nam in eo laborabas, ut putarem mea carmina a te emendata populo placere, et tuum judicium tanti facerem, quanti judicium totius populi. *Mer.* *Hoc pretium curæ*] Recentis labores meos in carminibus, hoc dulci pretio, approbatione videlicet tua, compensabam et solabar. *Pont.*

17 *Lima rarus liber esset amici*] *Amice* quinque aut sex veteres: in duobus ultimæ duæ literæ *roæ amici* erant. *Scribe lima amica*, et adi Notas Trist. lib. i. 8. 65. *Heins.* *Lima amici*] Tua et amici hominis castigatione ac judicio.

18 *Non semel facta Natura*] Non semel, sed sæpius expunxi, quæ tu non probabas.

19 *Nos fora viderunt pariter*] Nos eodem tempore in forum descendimus, auspicaturi causas forenses. Solebant enim adolescentuli Romani togam sumere, et barbam ponere, eloquentiamque in foro auspicari. Dicebantur ipsi tyrones, et illa actio tyrocinium. *Nos porticus omnis*] Una etiam deambulabamus sub porticibus Romanis.

20 *Nos cunctis curva theatra locis*] *Junctis locis* reponendum: ut plerique scripti. Proximi sedebamus in theatris. Prior Thuanus *terna theatra*: sic supra Trist. iv. 'Proque tribus resonant terna theatra locis.' *Heins.* *Nos etiam*] Sacram viam intellige. *Curva theatra*] Theatra sinuosa. *Junctis locis*] Locis finitimis.

25 *Longa dies citior*] Citius Sarrav. Argent. et sex alii: et pro tempore, *idem idere.* *Heins.*

26 *Eris*] Nonnulli *erat*. Puto, *est*. Sic Met. i. 'euntem Detinnit sermone diem.' *Idem*.

27 *Nec Babylon æstus*] *Æstum* scripti potiores. *Idem*. *Nec Babylon æstum*] Nec in Babylonia civitate calor iugens erit, quam Semiramis condidisse dicitur, fuitque caput Chaldæarum gentium: ibi est maximus calor propter australem et orientalem plagam finitimam.

28 *Calthæque*] Caltha violæ genus est gravis odoris, et Maro caltham luteolam appellat; quam et eandem

esse cum calendula crediderim. *Pæstus rosas*] Rosas nascentes apud Pæstum oppidum, quas sunt gravioris odoris quam caltha. Pæstum enim oppidum fuit Lucanæ, a Græcis Possidonia appellatum, a Doriensibus conditum, ut docet Plinius. Virgilius: 'Biferique rosaria Pæsti.' *Mer*.

30 *Non ita pars fati*] Hoc est, pars aliqua meæ fortunæ prospera non ita periit, ut credam te mei oblivionem cepisse.

33 *Tuare sodalem*] *Tuare* meliores omnes. *Heins*.

EPIST. V. SALANO.

SALANO] Ita scripti potiores, cum SOLANO perperam legatur hactenus: quatuor veteres SALINO. *Heins*.

1 *Condita verba*] Verba composita. *Disparibus numeris*] Versibus elegis.

7 *Modico usu*] A parva consuetudine.

9 *Euxino Ponto*] *Extremo* Polit. Combii, et multi alii. Tam paulo ante pro *junctus ab usu* duo veteres *cognitus usu*. *Heins*.

11 *Brevem feri mihi Caesaris iram*] *Salvi Caesaris* Sarrau. Argent. prim. Med. alique complures. Sic supra Eleg. iii. sub finem, 'Ut tibi sit salvo Casare salva parens:' tres alii *salvo mihi* cum Twisdeniano. *Idem*.

13 *Moribus tuis*] Tuae benignitati: hujusmodi enim vota manant a benignis moribus.

15 *Doctissime*] Malim mitissime cum fragmento Vaticano: *justissime* Aronhel. *Heins*.

17 *Vix hac invenias totum (mihi crede)*] Augustam pacem non tantum, quæ ab Augusto parva sit accipio, ut Merula, sed et sacram venerabilem-

que: perinde ut angusta templa, angusta loca dicimus, hoc est, sacra et veneratione digna. *Mic*.

19 *Tu tamen hic scriptos*] *Huc structos* Sarrau. duo *instructos*; tres *hæc structos*. Reliqui omnes fere, *hic structos*. Scribe *hic ductos*. 'Ducere' et 'deducere versum' Nostro familiare. Trist. v. 1. 'Ipsa nec emendo; sed ut hic deducta legantur. Non sunt illa suo barbariora loco.' Supra, 'Inque tot adversis carmen mirabitur ullum Ducere languenti me petuisse manu.' Et Trist. i. 10. 'Sæpe maris pars intus erat: tamen ipse trementi Carmina ducebam qualiacunque manu.' Pont. iv. 2. 'Ducitur et digitis littera rara meis.' 'Deductum carmen' Nostro Pont. iv. 1. et Virgilio in Bucolicis. *Heins*.

22 *Plaudis*] Gratularis. *E rivo*] Ex parva poetice facultate. *Magna facis*] *Trahis*, eleganter, unus Vatican. *Heins*.

24 *Vix sibi cum miseros*] Sensus est: Grata sunt et læta quæ pro me facis: quamvis vix credibile sit, miserum

quæque posse, illa re gaudere, et illi
tam placere. Vel hoc dicit: Gratum
est a te probari carmen meum, quod
tuo iudicio aliquid esse existimo;
nam meo iudicio nihil est quod cre-
dam. Vix enim in hac miseria mihi
ipsi placeo, nedum carmina mea.

28 *Tantæ sumere molis onus*] *Opus*
meliores plerique. *Heins.*

29 *Gravitasque nitorque*] *Gravitas*
ad rerum magnitudinem, nitor vero
ad pulchritudinem et nobilitatem il-
larum refertur.

30 *Nec potui capti pondera ferre mei*] *Nec*
potui æquare versu meo rerum
magnitudinem; quia non respondebat
carmen meum rebus gestis, quæ erant
maiores meo versu.

31 *Illic quam laudes*] In describendo
tamen huiusmodi triumpho, quamvis
non ita eleganter rei magnitudinem
assecutus sit, laudandam tamen esse
dicit voluntatem officiosam.

32 *Materia debilitante jacent*] *Debi-*
litata meliores: et *Quod si forte liber,*
non *Qui*; et *Hoc tibi facturo*, pro *Hæc*.
Heins.

33 *Liber*] Carmen meum de trium-
pho Germanici.

37 *Non ego laudandus*] Docet, ne
videatur arrogans, libellum suum non
esse laude dignum; sed si qua laus
accesserit huiusmodi operi, id adscri-
bendum esse candori et ingenio ipsius
Salani,

42 *Participem studij*] *Studij* melio-
res; neque aliter scriptores Latini.
Et versu proximo iidem codices *compes*
antiquus, pro *antiquis*. *Heins.*

45 *Te dicente prius*] Te prius decla-
mante. *Fit protinus impetus illi*] Vis
eloquentiæ subito in Germanico exor-
itur: et excitatur cupiditas dicendi
et te æquandi.

46 *Tegus habet*] Et habet in te stu-
dij prævium et ducem quasi alterum
præceptorem.

47 *Cum tu desisti*] *Desisti* cum me-
loribus, pro *desisti*. *Heins.* *Morta-*
læque ora quierunt] 'Mortalia' ap-
Dolph, et Var. *Clas.*

pellat, ut ostendat Salanum mortalem,
Germanicam vero Cæsarem divum
fuisse,

48 *Tectaque*] *Clausaque* veteres mul-
ti, cum nonnullis editionibus. *Heins.*

49 *Juvenis*] Germanicus.

52 *Spemque docens doctæ vocis amicus*
habet] Hæc nihili sunt: quinque ve-
teres *decens*. Scribe *Spemque decens*
doctæ vocis amictus habet. In ipso
amictu ac toga decenter complicata
jam spes est eruditæ vocis. Quinti-
lianus aliique artis oratoriæ magistri
non minimum referre nos docent ad
commendationem oratoriæ, ut togam
decenter componat. Superiori etiam
versu recte libri veteres *silens adstat*,
non *silens*. Hæc jam ante multos an-
nos in codice meo castigaram, quem
postea peregrinatione a me suscepta,
dum domo absnum, sororis meæ mari-
tus Gulielmus Gæsius, vir ordinis apud
Batavos nostros Senatorii, Typogra-
phis edendum tradidit. Ut mirer
exstitisse nuper, qui sibi vindicaret
hanc castigationem. *Heins.*

53 *Ubi pulsa mora est*] Quando si-
lentium, quod aliquandiu tenuit, rupit.
Atque os cæleste solutum] Et Germa-
nici divinum os loqui cæpit.

59 *Ingeniis junctis*] Ingeniis con-
iunctis et colligatis in aliqua disci-
plina, Ingeniorum enim similitudo
amicitias conglutinat,

60 *Serrat studij fœdera sui*] Et retin-
et conjunctionem illam, quæ est in
ipsis studiis et disciplinis.

65 *Distat opus nostrum*] Quia tu va-
cas eloquentiæ, ego vero poetiæ fa-
cultati. *Fontibus ab iisdem*] Ab iis-
dem Musis.

67 *Thyrus enim vobis*] Per 'thy-
rum,' oratoriam facultatem intelli-
git; per 'lauream,' poetiæ. Quasi
dicat, Vos Bacchi stimulis agitamini,
uos Apollinis; quibus tamen utris-
que sunt calor est, suasque impetus.
Micyl.

70 *Sic venit a nobis in tua verba nitor*] *Ab arte poetica: a qua non alienum*

13 C

est orator. Ita enim Cic. 1. de Oratore: 'Est enim finitimus oratori poëta, numeris astrictior paulo, verborum autem licentia liberior, multis vero ornandi generibus socius ac pene par,' &c.

73 *Pro quibus ut maneant*] Sit sensus: Pro quibus comprecor, ut ille de quo censeris, hoc est, in cujus amicitia ac familiaritate tanquam certa aliqua classe censeris ac numeraris: sive de cujus fama ac dignitate tua quoque dignitas augetur ac crescit, tibi amicus maneant ad finem vitæ usque tuæ: idemque succedat in imperio suis habentis, hoc est, sibi debitis ac destinatis non Augusto, cui jam tum successor destinatus erat Tiberius: sed vel

Tiberio ipsi, vel ipsius filio Druso. Vel rursum: 'De quo censeris,' pro, quem modo possides, qui nunc tuus est, et velut pars quardam census tui, sive earum rerum de quibus censeris. Vel, de cujus gratia et favore tua dignitas et æstimatio pendet. *Mia. Pont.*

75 *Succedatque suis orbis moderator habentis*] *Tuis habentis* magna ex parte veteres. Pro *moderator* unus Hafniensis *moderamen*; argute: ut imperium Germanico voveat ac apprecetur: succedat tuis habentis ac regimini orbis moderamen. *Putean.* et unus *Thuan.* *moderandus*; *veterrimus Sarravianus moderatus.* *Heins.*

EPIST. VI. GRÆCINO.

1 *Quem preceus*] Qui *Sarrav.* et *Pattav.* *Heins.*

3 *Præbet mihi litera linguam*] Carmen meum est mihi loco linguæ, ad salutandum amicos.

6 *Et mala me meritis ferre minora doles*] Ita scripti constanter: neque tamen conveniens homini amico est ieta tam immanis asperitas mentis, ut doleat penam Nasoni ab Augusto interrogatam esse infra ejus meritum. Quare assentior Tanaquillo Fabro respondentem *doles* pro *doles*. *Heins.*

7 *Vera facis, sed sera meæ*] Ordo verborum sic habet: Facis tu quidem convicia vera culpæ meæ, sed sera tamen. Quare remitte aspera verba, hoc est, desine crimen obijcere mihi confesso, &c. *Micyl.*

9 *Ceraunia*] *Ceraunia* montes sunt altissimi Epiri. Dicuntur quoque *Acroceraunia*. *Lucanus* libro quarto: 'Scopulosa *Ceraunia* nautæ Summa timent.'

12 *Qua mea debuerit currere cymba via*] *Quam viam* unus *Hafniensis* et unus *Vossianus*, recte. Vide *Notas Trist.* v. 7. 36. *Heins.*

17 *Quod soles animo semper precari*] *Quam rem* semper mente et corde oras: ut scilicet probes omnia tua facta *Cæsaribus*.

18 *Cæsaribus*] *Augusto*, *Tiberio*, *Druso*, ac cæteris.

25 *Non ita vixerunt*] *Non ita sequuti sunt casum*, deserendo se in adversis. *Strophio atque Agamemnone nati*] *Pyladem* et *Orestem* optimos et charos amicos designat: fuit enim *Pylades Strophii Phocensis filius*.

26 *Ægida*] *Thesei filii Ægei*, *Pirithoi* amicissimi.

28 *In quorum plausus*] *In quorum lætitiis et favore.* *Tota theatra sonant*] *Tota theatra resonant*, quum de illis tragædiæ compositæ recitantur.

32 *Non erit surda*] *Intelliget grati-*

indignam meam, nūc intelliget se laudari a me: vel, non frustra officiosus in me eris.

35 *Lasso, Gracius, fidelis*] Meliores lasso. Heins.

36 *Impetus iste*] Iste ardor mihi favendi. *In longas moras*] In longum tempus.

37 *Remo tamen utar et aura*] Tamen tuo auxilio et favori addam etiam preces et exhortationes meas.

38 *Admisso subdere calcar equo*] *Alterno equo* Argent. ut de equis desul-

toris agat. Propertii *Vertumnus* lib. 17. 'Est etiam aurigæ species *Vertumnus*, et ejus Trajicit alterno quileve pondus equo.' Manilius, 'Nec non alterno desultor Indere dorso Quadrupedum, et stabiles poterit designare plantas, Per quos vadit equos.' Lucifero alternus equus dabatur. Casiodorus: 'Equi desultorii per quos Circensium ministri missus denunciant exituros, Luciferi præcursorias velocitates imitantur.' Heins.

EPIST. VII. ATTICO.

5 *Sed me timor ipse malorum, &c.*] Non de præsentibus malis exilii tantum intelligendum, sed de quibuscunque: ut sit sensus, Sed timor, quo subinde alia atque alia mala, eaque ex omni parte timeo, facit ut multos supervacaneos metus habeam. *Micyl.*

14 *Inciat umbra metum*] Scribo incutit; neque aliter pro diversa lectione Barberinianus: Sarravii codex *inmutat*; mendose. 'Terrorem,' 'timorem,' 'pavorem,' 'metum incutere' passim apud Ciceronem et Livium. Heins.

19 *Observare Deos, ne quid*] Puto Deos observare, ne quid mihi amice, hoc est, prospere atque feliciter, cedat: fortunæque vix posse verba dari; hoc est, imponi: ut verbum *puto* ad utrumque colon adhibeatur. *Micyl.*

22 *Constans et bene certa nocet*] Nunc non est amplius mutabilis aut levis, sed constans et firma in nocendo mihi.

23 *Cognitus oris*] *Creditus* in Aronelliano. Heins.

24 *Nec numerus nostris casibus esse potest*] *Nec frans in nostris casibus* Argent. et decem alii; quæ lectio magis

arridet. Sarrav. mendose, *Nec planis nostris casibus esse potest*. Idem.

25 *Cinyphia segetis*] *Cinyps* fluvius est Garamantum. Mela scribit fluvium esse in Libya, per uberrima arva cadentem, a quo *Cinyphia* segetes appellantur a poetis, hoc est, *Libyæ*; Libya enim ob maximam frumenti copiam, horreum fuit Romanorum.

33 *Perscribere versu*] *Destringere* Twisdenianus; pro strictum recensere: eleganter. Glossa ejus, 'i. e. exprimere et narrare.' Heins.

34 *Ilias longa*] Longam opus, ut est Homeri *Ilias* de bello Trojano.

35 *Non igitur vereor, quod te reor esse verendum*] Quo te nonnulli veteres. *Verear* qua *terrear* Sarrav. et Scalliger. tres quia. Heins.

41 *Vulneror ictu*] *Verberor* Argent. et Feschii. Idem.

44 *Appia*] Via illa ab Appio censore strata et cognominata.

45 *Serie calcata malorum*] *Cæcata* meliores omnes magno numero. *Laborum* etiam Argent. et duo alii. Heins.

49 *Et sine labe peracta est*] Tò est abest a Sarrav. Argent. Twisden. et quatuor aliis. Idem.

52 *Pro nobis mnta fuit*] Quia nemo amicus pro me imperatorem oravit, ut ignosceret. *Mer.* Vel deprecatio et supplicatio meorum nihil effecit, ac veluti mnta ac nulla fuit. *Pont.*

53 *Adjuvat aliquos*] *Aliquem* meliores; *aliquid* pr. Medic. Thuan. *alios*; etiam bene: Sarrav. *aliquo*. Scribe, *aliqua*. Vide Notas Trist. III. 4. 75. Versu proximo, pro *hoc abiens*, quatuor *absentis caput*. Heins.

57 *Fis fuga temporibus levior*] Levius solet esse supplicium, quando exules abeunt expectato tempore navigationi apto. Aliis vero incommodis meis hoc etiam accessit, quod fugatus sum tristi sidere.

58 *Arcturum subit*] Tempore quo Arcturus magnos imbres parabat, cepi navigare. Arcturus autem stella est in cauda majoris Ursæ locata. Exoritur undecim diebus ante autumnum æquinotium, octavo Kalendas Octobris, id est, die vigesimoquarto Septembris. *Pleiadumque minas*] Dictas autem putant ab eo quod est *ἄλειω*, id est, navigare: hæ numero septem dicuntur. Vergilius autem nostri dixere, quod post ver exoriuntur. Oriuntur autem quarto nonas Apriles.

59 *Hyemem placidam*] Placidam tempestatem.

62 *Spoliis meis, &c.*] De comitibus itineris sive profectionis intelligo hunc locum, quorum perfidia bonis ant rebus quibusdam suis spoliatus fuerit Poëta: nam alibi satis clare significat, nihil sibi a Cæsare præter patriam ademptum fuisse. *Micyl.*

64 *Sub ambobus poliis*] Sub polo arctico et antarctico.

66 *Ultima tellus*] Tellus Pontica. *Mer.*

68 *Finitimo sub hoste jacet*] Manet sub hoste vicino. Quasi innuat, ubique terrarum esse pacem a Cæsare partam, præterquam in terra ubi exulabat.

71 *Temperie cæli corpusque animusque*] Oportet locum eligere temperatum, ad salubritatem corporis conservandam, et per consequens etiam mentis.

74 *Palus*] Aqua palustris: vel quæ defluit ex Mæotide palude, eaque salsa.

75 *Animus tamen omnia vincit*] Tamen omnia hæc incommoda supero animi fortitudine.

77 *Sustineas ut onus*] Generaliter et *προμυκός* dictum puto, ut sit quasi quædam illatio ad superiora: perinde ac si dicat, Quare cum tanta mala mea sint, necesse est ut sim erecto animo ac forti, propterea quod pondera sive onera gravia sustineri aliter non possint, quam si quis erecto vertice connixus, ea in se suscipiat. *Micyl.* *Nitendum vertice recto est*] *Vertice pleno est*, Sarrav. Scalig. Argem. et octo alii; recte: vide Notas Amor. II. 11. 41. *Cadet* etiam pro *eades* versu proximo ex scriptis plurimi; et recte: de onere loquitur. *Heins.*

80 *Vivere ne nolim deficiamque facit*] Cavet reponere ex melioribus. *Idem.*

81 *Nec vos parva datis*] Acquiescimus etiam, inquit, vestris solatiis, o amici; quorum præsidia et fidem in malis meis et rebus dubiis cognovi.

83 *Nec in æquore desere navem*] *Desine* veteres quatuor: adi Notas Art. Am. II. 725. *Heins.*

84 *Judiciumque*] Quia judicasti me dignum venia, ant defensione tua, et tua amicitia: vel quod Cæsar mihi ignosceret.

